

22

HORATII AVGENII
A MONTE SANCTO
MEDICI, ET PHILOSOPHI
PRAESTANTISSIMI:
ET IN ACADEMIA TAVRINENSI
MEDICINAE PROFESSORIS
PRIMARII.

EPISTOLARVM ET CONSVLTATIONVM MEDICINALIVM.

Prioris Tomi Libri XII.

EDITIO TERTIA.

Opus quidem ob doctrinæ varietatem, difficilium morborum curationem, & maximarum difficultatum dilucidationem, non modo Medicis, ac Philosophis, sed etiam omnibus bonarum Artium studiosis apprimè necessarium.

Ab ipso Authore recognitum, & emendatum.

CVM PRIVILEGIIS.

Venetijs, Apud Damianum Zenarium MDXCII.

SERENISSIMAE CATHARINÆ AVSTRIACÆ HISPANIARVM INFANTI SABAVDIAE DVCCISSAE.

Horatius Augenius.

EX eo tempore, quo ceu nouus Hesperus hic illuxisti, Princeps Serenissima, miro quodam desiderio significandi meam in te obseruantiam, ac pietatem flagraui. Sed cum mea teneritas nihil dignum tua Maiestate promerere posse videretur, delituis in hanc vsque diem in pectoris penetralibus coercitus huius meæ voluntatis feruor, qui nunc tandem vi erumpens, hanc scintillam excutit, quæ certe ibit protinus in tanto tuæ Celsitudinis Sole interstincta; sed vita potior erit interitus. Solem dico eum, quo præfulges præcellentium omnium virtutum concursum: quique accessione stemmatum maiorum tuorum huius & prægressi omnis æui, Reginarum omnium splendorem obscurat, & extinguit, quantum apprimè diuina humanis præstant. Siue enim, quæ tuæ sunt propriæ laudes, siue maiorum tuorum gloria spectentur, vbique diuini plus, quàm humani esse animaduertitur. Patrem quidem tuum Philippum, qui Christianæ omnis Reipublicæ ceu tutissimo præsidio innititur, qui non veneratur, ac suspicit, is Catholici nominis hostis habetur impurissimus. De Auo tuo Carolo Imperatore Augustissimo verissimè illud

Carole mortales dubitant homo sisnè, Deusnè
Sunt tua sceptra hominis, sunt tua facta Dei.

Quid memorem Serenissimum coniugem tuum, quem nunc totum Dij esse iubent, immortali sua cum gloria, in debellandis Orthodoxæ fidei oppugnatoribus? De te autem, quid dici ita magnificum potest, & excelsum, quod longè non sit tuis meritis inferius? Quæ vnquam eloquentiæ vis, regij tui animi, iustitiæ, prudentiæ, pudicitiæ, sanctitatis, & reliquarum, quæ in te sunt innumerę, atque vnicæ, virtutum, vel minimam partem assequi queat? Vt demens quidem sim, si infantiæ meæ riuulos in tantum, tamque vastum Oceanum deducere, & vt Psaltes regij verbis vtar, os in cœlum ponere auxim. vno te affabor Virgiliano Carmine.

----Nec tibi vultus
Mortalis, nec vox hominem sonat, ò Dea certè.

Quando igitur mihi Dea es, hanc ceu humilem hostiam tibi ante tuam aram cadere iubeo, nomenque tuum & mihi, quem in Mineruæ campo, & filijs meis, quos in martis studijs tibi, ac Serenissimo Duci, deuoui supplex amicum exposco.

Taurini decimaquinta Decembris. 1591.

MICHAELIS COLVMBI
AD PRAECEPTOREM OBSERVANDISS.M
A V G E N I V M.

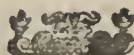
Eternvm Augeni viuent dignißima cedro
Quæ promis, tineasq, prius monumenta Galeni
Serpentes paſcent carie conſumpta voraci,
Hac tua, quam pereant. Namq, os hac ipſa parentis
Effudit Phœbi tuaq, inſtillauit in ora
Sed quid ego id memorem? decet haud tam grandia paruo
O Muſa, & tennui nimium deducere verſu.

AD STVDIOSVM LECTORE
DE OPERE HORATII AVGENII
MEDICI PERITISSIMI,
TITVS PROSPER MARTINENGIVS
MONACHVS CASINENSIS.

Orborvm cauſas ſiquis vel ſcire laborat,
Vel præſens ipſis ferre leuamen auet,
Huncce legat librum, relegatq́, adtentius omnem,
Atque huius compos nobilis artis erit.
Quippe Auctor ſollers pulchrè collegit in vnum
In veterum ſcriptis vtile quidquid erat.
Quæcumque Hippocrates nobis monumenta reliquit
Corpora curandi, feſſaq́, membra virum.
Et quæ Phyllirides, & Iamblicus, atq, Galenus,
Et quæ Nicandri docta Camœna canit.
Tum quæ Pauſanias docuit medicamina mitis,
Doctus Oreibaſius, Protagorasq́, pius.
Multaq, præterea memoranda, ac digna notatu
Addidit ingenio rite reperta ſuo.
Vix numeranda ergo ſi vis ſtatuiſſe trophæa
Morborum, his armis vtere, victor eris.

DE EODEM.

PRO multis alijs Medicum pollere peritum
Mæonidæ magni Musa diserta refert.
Quòd mors innumeros, quos immatura domaret,
Seruet, & à mortis limine restituat.
Vnde Asclepiadas veteres dixere salubres,
Siue etiam Graio nomine ἀλεξικάκους.
Ac veluti quædam cœlestia numina habebant,
Qui miseris possent ferre salutis opem.
Ergo qui tradunt rationem, vsumque medendi,
Sint itidem nobis tali in honore viri:
Ac veluti Patres proprios veneremur, Auosque,
Corpore ab humano qui mala dira fugant.
Insanisque animis morbos, furiasque repellunt,
Atque illos sanos reddere sæpe solent.
Augenius tali cum noster Horatius arte
Præstet, eum amplecti nos decet, & colere.

εἰς τὸν αὐτόν.

Εἴ τις ἀνάβλησιν θανάτου χρυσέοιο δ' αἰνεῖ,
πάντας τ' ἀπὸ χρωτὸς νοῦσον ἄκικυν ἐλᾶν,
ἠδ' ὑγίειαν ἄγειν ὀδυνήφατον ἄψεσιν ἀνδρῶν,
τειρομένοις ποθέῃ κήδεσιν, ἠδὲ δύαις,
τῆς δὲ τέχνης ἀρχηγὸν Ὁράτιον ἀκροσόφοιο
Αὐγένιον μετίῃ, καὶ πόθῳ ἀντιάσει.
καὶ βίβλον κτήσαιτο, κάμεν τὴν ἄκρος ἀκέστωρ
παντοίης σοφίης ἄνθεα δρεψάμενος,
οἷα μέλισσα φιλεργὸς ἀριστοπόνοισι μερίμναις
λειμῶνας προτέρων πάντας ἐπερχόμενος,
ὅσσα γὰρ ἐν πτηνοῖς μέγας αἰετὸς ἀγκυλοχείλης,
τόσσον ἐν ἰητροῖς οὗτος ἀνὴρ προφέρει.

AD HORATIVM AVGENIVM,

Danielis Alsuorti Angli Carmen.

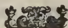

INTER mortales est controuersia magna.
Arma togæ an cedant, an cedat Laurea linguæ
Maxima res quippe est, res summo dignaq; honore
Tutari patriamq;, focosq;, altaria, & ipsa,
Vxores, natosq; hostis defendere ab ense
Rebus & æternum gestis sibi quærere nomen.
Contra pax bello potior, toga temperat iras
Et fluctus sedat motos moderamine ciues
Continet æquali, tribuens sua iura quibusuis.
Lingua docet, suadet, celebrat laudesq; perenni
Heroum calamo, sine quo moreretur in omne
Tempus bellator quiuis celeberrimus orbe.
Est immortalis calamus, pertransit in oras
Extremas terræ, vires non terminat eius
Aut locus, aut tempus, præsentibus atque futuris
Vtilis, interna penetrans præcordia mentis.
Hoc tuus, AVGENI, liber hic demonstrat abundè
Ter prælo excusus, votis precibusq; petitus,
Quod noua, quod iucunda, quod ardua, commoda tractet,
Ornatè, doctè, clarè, subtiliter, apte,
Perpetuo qui te moriturum viuere coget.
Desinat hinc calamo sæuus contendere cuspis,
Damna ferens mortemq; nigram crudelibus armis.

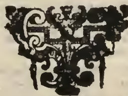

AD LECTOREM,

DANIELIS ALSVORTI CARMEN.

Τήνδε δέχεσθε βίβλον, μάλα πρόφρονι θυμῷ ἰατροί,
ἣ συνέχει βραχέως καὶ ἐναργῶς πουλὺ ὄνειαρ
θῦσαι ὥς εἰς τόνδ᾽ ἀνὰ σύμπας δίδρομε κόσμος
τῷ προτιθεὶς χαλεπὰ ζητήματα καλὰ, ὅδ᾽ ἔμπης
ῥῆα λύει. ἴκελος γ᾽ Ἱπποκράτει ἠδὲ Γαλήνῳ.
τύνεκα ἀσπασίως ἀνὰ ταῦτα ἰατροὶ γίνωσκε,
τερπνὰ γὰρ εὑρήσεις καὶ χρήσιμα πολλὰ ἐν αὐτοῖς.

INDEX
OMNIVM EPISTOLARVM, ET CONSVLTATIONVM MEDICINALIVM,
QVAE IN PRIMO TOMO CONTINENTVR.

LIBRI PRIMI.

LIBRI SECVNDI.

TER

LIBRI TERTII.

Epistola Prima. Joanni Baptista Cucina.

Epistola Secunda. Eidem.

Epistola Tertia. Iulio Pichino.

LIBRI QVARTI.

Epistola Prima. Hieronymo Cordella.

Epistola Secunda. Duranti Scacho.

LIBRI QVINTI.

Epistola Prima. Hieronymo Ardizono Placentino.

Epistola Secunda. Eidem.

Epistola Tertia. Eidem.

Epistola

Epistola Quinta. Eidem.

Epistola Sexta. Herculi Brancuto Sermogaliensi Medico.

LIBRI VNDECIMI.

Epistola Prima. Herculi Cozzio Firmano Medico.

Epistola Secunda. Duranti Scacho Chirurgo Præstantissimo.

Epistola Tertia. Aloysio Gratioso.

Epistola Quarta. Eidem.

Epistola Quinta. Petro Pollastro.

Epistola Sexta. Eidem.

LIBRI DVODECIMI.

Epistola Prima. Fabritio Augenio Fratri I. C.

Epistola Secunda. Eidem.

Episto-

Finis Indicis omnium Epistolarum, Primi Tomi.

INDEX RERVM OMNIVM MEMORABILIVM,

Quæ in his Duodecim Libris Primi Tomi Epistolarum, & Consultationum Medicinalium continentur, Locupletissimus.

A

arem-

Con-

D

Doloris

Fe-

G

H

Ha-

Index.

Iste-

I

L

modo

pur-

Index.

T

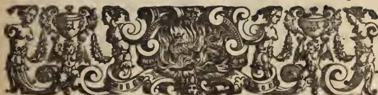
Tur-

FINIS.

Errores in hunc modum corrigito.

Folio primo. littera E. linea 14. vt omnis tollatur æquiuocum. lege. vt omnis tollatur æquiuocatio. Ibidem. F. linea 13. expertem. lege. expers. folio 29. E. lin. 9. distinctionem. lege. distinctiorem. folio 32. A. lin 7. quæ sit ab obiectis. lege. quatenus sit ab obiectis. Ibidem. Proximum sit genus. lege Proximum verò genus. Ibidem. lin. 9. dissoluentibus lege. dissoluentibus. contrahitur. Ibidem. D. lin. 6. nihilominus solam. lege. nihilominus. Ibid. F. lin. 12. permanens. lege. permanentem. fol. 33. C. lin 3 assectum. lege. effectum. fol. 36 H. lin. 13. his verbis. minus persuadet lege His verbis. forte autem per continuum ex Aethiopia, quædam putredinis fluexre contagia, ijs quorum corpora erant ad patiendum parata, febrium caussæ futura. Minus persuadet. fol. 38. C. lin. 4. Olfactum. lege. olfactus. folio 41. D. lin. 2. quinque. lege. quattuor. fol. 43. E. lin 3. cœli motus influxusque si tamen admittendi sunt. cœli motus, & influxus. (si modo dentur?) lege. cœli motus, influxusq; , si tamen admittendi sunt. fol. 71. C. lin. 2. visus. lege. cuius. folio 87. G. protinus interfuisse. lege protinus intercemisse. folio 99. G. linea 14. consultans dixi. sed ponamus. lege. consultans dixi, parum confido in eiuscemodi auxilio, sed ponamus. fol. 102. D. lin. 10. varietas harum qualitatum. lege. varietas qualitatum. Ibid. G lin 4. quod in se tenet. lege. quod, quæ sese teneant. Ibid. H. lin. 8. apud indicium. lege. apud me, indicium. folio 112. D. lin. 9. frigidus. lege. frigidior. Ibid. E. lin 7. exposita. lege. exposito. fol. 124. F. lin. 7. modum inquirendum. lege. modo inquirendum. fol. 145. G. lin. 6. fine. lege. si on. fol. 147. lin 7. se ipsas. lege. se ipsos. folio 148. B. lin. 8. à quacunque proberi[?]cuntur. lege. a quacunque caussa proficiscuntur. Ibid C. lin. 5. vt hic ad superna. lege. at hic ad superos.

Reliqua minoris momenti, tu si sis benignus, ac iudiciosus, corrigito.

HORATII AVGENII EPISTOLARVM MEDICINALIVM

LIBER PRIMVS;

LVDOVICO AVGENIO PATRI, ET MEDICO CLARISSIMO.

EPISTOLA PRIMA.

Agitur de Ptissana, & eius vsu, explicanturq́; nonnulla maxime obscura ex Hippocratis libro Primo de ratione victus, in morbis acutis, atque Galeni libello de Ptissana, eorumq́; opinio refellitur, qui Ptissanæ administrationem damnabant.

A Vm tu sæpe aliàs, præsertim verò proximis diebus,
me de ptissana differentem cum Medico clarissimo
audiuisses, tibi rem gratissimam facturum dixisti, si
argumentum hoc litteris mandassem: ego cum maximè
detestandum putem, me non obedire tibi, cui
post Deum Optimum Maximũ, omnia debeo, nunc
accepto calamo in tui gratiam, Ludouice Pater, ad
B materiam ipsam aggressus, dicam primũ, vnde Ptissanæ
nomen deductũ putem, ex quibus rebus ea potissimũ
fiat, qua vti consueuimus; rursus verò quotuplex ea sit, quomodo præparetur;
& quibus conueniat, vel non conueniat: tandẽ verò explicabitur,
quid in ipsa tractatione ab alijs benè, aut nõ benè dictum fuerit: Atq; ne desit
aliquid de aqua hordei postremò trãsigam sanè, si hæc, iudicio tuo, quod
exquisititissimum esse scio, digna videbuntur, vt album calculum addas, Ari-
C starchos de cętero non timebo, qui frequentes admodum sunt nostris temporibus.
Sed, quia satis præfatus videor, ad rei explanationem venio.
Ptissanæ nomen, si vocis notionem contempleris, latissimè quidem patet:
nam deductum est ἀπὸ τοῦ πτισσεῖν: quod significat decorticare, cõtundere,
& purgare pinsendo. Quamobrem quodcunque à cortice purgari poterit
pinsendo, id vocabitur ptissana, postquam fuerit extimo cortice purgatum.
Quoniam verò cærealia ferè omnia, omniaque legumina id habere
D possunt, fit, esse hoc nomen omnibus commune, hinc apud bonos authores
frequentissimum audies ptissanæ vocabulum ad hordeaceam, ad triticeam,
& ad orizaceam, atque accõmodari ad alias eiusdem generis. Plinius libro Cap. 7.
decimooctauo sic inquit. Italici quidem maximè oriza gaudent: ex qua
ptissanam conficiunt, quam reliqui mortales ex hordeo.] Verum quod

aſſeruerit, omnes mortales ex hordeo facere ptiſſanam, mihi diſplicet: nã Hippocrates libro de morbis meminit triticeæ ptiſſanæ, de qua etiam locutus eſt Ariſtoteles in problematis, & Galenus primo libro de facultatibus alimentorum, ex condro compoſitam ptiſſanam ſignificauit: quemadmodum primo libro de ratione victus in morbis acutis commentario xvij. alterius ptiſſanæ, quàm hordeaceæ meminit his verbis. Et quibus nam ptiſſana ſola exhibenda in acutis morbis ſit, & quibus hordeacea, & quibus nullo pacto id faciendum ſit. E

prob. 37.

Verùm quamuis in hunc modum res habeat, tamen inualuit conſuetudo, nomine ptiſſanæ audiri duntaxat hordeaceam; & hanc pro curandis morbis deſiderari, præ cęteriſque laudari ab Hippocrate, dum inquit. Ptiſſana igitur frumentaceis guſtamentis, rectè præferri mihi videtur in acutis morbis, eoſque, qui eam prætulerunt laudo.) hac de cauſa nos etiam prætermiſſis alijs, de ſola hordeacea loquemur: atque, vt omnis tollatur æquiuocum, expendamus, quid cruda, quid cocta, quid turſus tota ptiſſana, & quid cremor eiuſdem ſit: quandoquidem non modo Galenus, & Hippocrates, ſed paſſim omnes Medici hiſce vocibus vtuntur: ſed quia hoc fieri non poteſt, niſi prius docuerimus, quomodo ex ipſo hordeo ptiſſana præparari debeat; de præparatione dicendum eſt imprimis, de qua differentes, quæ propoſuimus aliqua ex parte, fient lucidiſſima. F

tex.11.

Primum igitur ſtatuendum eſt, optimum eſſe hordeum debere, & quod nihil aſcititiæ putredinis, aut ſuperuacuæ humiditatis obtineat, & quod neque nimium recens ſit, neque omnino vetuſtum: etenim quod recens eſt, ſuperflua humiditate redundat, quam à regione contraxit, ita vt & madore, & flatu diſtentum ſit: quod verò vetuſtum eſt, tempore exoleſcens, tandem imbecillum euadit proprijs viribus deſtitutum. Indicio autem eſſe poteſt corrugatio, quę in ipſo apparet, atque ipſius magnitudinis diminutio, & quod dum frangitur, velut puluis quidam decidit. Plenum igitur eſſe hordeum conueniet, quod ad ptiſſanam conficiendam eligimus, neque admodum recens, neque antiquum valde, & omnis aſcititiæ qualitatis expertem. Verùm, ne hoc quidem ſolum ſufficiet, ſed experimento etiam id exactius exquirendum eſt: nempè, ſi præter ea, quæ enumerata ſunt, dum coquitur, etiam in tumorem ingentem attollitur, illud ſanè ad ptiſſanę coctionem eſt aſſumendum, ſi modo eam debeat quis ratione, & ſicuti par eſt, conficere. Hordeum eiuſmodi in aqua optima primum macerato: mox autem, cum tibi ſatis videbitur maceratum, vt poſſit à cortice purgari, illud in mortario iniectum manibus tandiu pinſire, contundere, ac conterere conuenit, vt ariſtis omnibus depoſitis, atque craſſioribus partibus, tenuis illa membrana deglubatur propterea eo vſque terendum, dum præpoſitus, ac qui in ſuperficie eſt cortex, ſit abiectus: is enim, quo veſtitur ceu tenui tunica, nunquam totus inter pinſendum abijcitur: qua propter & præmaceratur, & in mortario tunditur: quod ſi, non quicquid eſt aceris, deciderit; elixa ptiſſana magis quidem deterget; nullam autem aliam noxam accipit. Quo autem purgari à cortice poſſit commodius, iubet Galenus, vt manib. fiat, quæ in ſe habeant aliquid aſperum, cuiuſmodi eſt, quod vocant ſpartũ, ex quo iumentis ſoleæ nectuntur. ego quidem aſpero linteolo id facere ſoleo, diligēter enim quicquid paleaceum ineſt in hordeo expurgat. Sunt qui putant macerationem in aqua calida faciundam: ſed hoc non eſſe neceſſarium vſus docebit: quocirca qui hoc imponunt Galeno, igne ſcilicet tundendam (ſic enim illi ſcripſerunt) aberrant, cum de hac re nullibi, quod ſciam, meminerit: qui etiam aberrare mihi videntur à ſcopo dicentes, illam in mortario contundendam & pinſendam piſtillo ligneo; quia ſatisfaciunt manus rem aſperam continentes: Quandoquidem nullam Galenus mentionem fecit piſtillo vtendum eſſe ligneo, & certe ſi piſtillo fieret huiuſmodi pinſendi ratio, periculum eſſet, ne integra hordei grana confringerentur;

electio hordei pro ptiſſana cõficienda ex Hipoc. 1.de rat.vic. acut.28.Gal. com.28. & libro de ptiſſana. cap. 3. & libro de fac. alim. cap. de hordeo.

G

Gal. libr. 1. de aliment. & lib. de ptiſſana. cap. 4.

H

Reſſellitur braſſauolus.

A tur; quod malum esset, vt posthac explicabo. Hæc verò manibus ipsis pinsatio bis, ac etiam ter fieri debet semper, vt Galenus admonuit, præmacerando hordeum: mox pinsentes manibus, ipsoq; rursus pinsito, maceratio noua facienda, & conterendum eo vsque donec omnis cortex (si ita in rem præsentem iudicabis oportunum) sit expurgatus: quandoquidem, qui uolunt illam magis detergentem, interiorem corticem relinquunt. Obseruabis quicquid ex hordeo deciderit, in eum vsum, quem iam dicam. Hordeũ hóc modo præparatum propriè crudam dixeris ptissanam; quia iam pinsitum est, & à corticibus redditum est, pinsendo expurgatum: Galenus tamen crudam vocauit ptissanam, hordeum anteaquã pinsatur, contundaturque. Verba illius sic habent. Crudam ptissanam aliquandiu in aqua præmaceratam; deinde in mortarium iniectam manibus conterere conuenit, asperam quampiam rem in se habentibus.] Animaduertendum est, si quis voluerit paratum hordeum conseruare, vt posit, cum libuerit, coquere, debet asser-

Contra Brasauolum. lib. d. alim. cap. 9.

B uare omnem decisum corticem, & permiscere simul cum hordeo: quã rem Constantinus Cæsar, vel (vt alij dicunt) Dionysius Casšius author admodum antiquus ex Dydimi obseruatione scriptum reliquit his verbis. Hordeum purgatum, & decorticatum in sole siccato: vbi autem reponere ipsum voles, id quod ex ipso tenue in pinsendo decesšit, ei aspergito; hoc enim ipsum conseruat: Quia verò diximus, manibus pinsendum hordeum, non pistillo, quo hordeum ipsum in minutas partes frangi solet.]

Constantinus Cæsar. Dionysius Caßius Didimus lib. 2. cap. 32.

Controuersa res videtur, an integrum hordeum, an autem confractum, vel in farinam tenuissimam redactum, coquendum sit: nam quidam agriculturæ scriptores dixerunt; Ptissanam ex farina hordeacea confectam habere maximam vim nutriendi: neque defuerunt ex Medicis Arabibus, qui hoc idem tradiderunt. At Galenus hunc præparandi modum vitio vertit cocis Romæ degentibus, dum ait. Video autem à cocis omnibus ptisšanam pessimè præparari. In mortario namque crudam ipsam tundentes, non ad
C ignem coquentes dissoluunt. Sunt, qui amylum etiam injiciant, vt pet coctionem in chylum copiosum videatur esse redacta. Talis certè ptisšana me ritò maximè est flatulenta, & concoctu admodum difficilis] & alibi quidẽ farinam humidam excrementosam, atque flatuosam esse docuit. Oribasiũ Medicum clarissimum integrum hordeum eligere, eius verba manifestum faciunt, quæ sic habent. Coquitur ergo donec hordeum crepet.] sed neque farinæ, neque frustulis hordei id conuenire potest. Galeno subscripsit Auerroes, & Auenzoar inter Medicos Arabes minimè contemnendi: Dionysius Cassius Apher Vticensis eundem præparandi modum admisisse eius verba superius dicta ex Dydimi sententia manifestissimum faciunt, quamobrem constans sit opinio, nec farinam hordeaceam, nec contusum hordeum, sed integrum illud quidem eligendum pro ptissana.

Columella Isaach Azarauius Aliuabas. Galenus lib. 1. de alim. cap. 9.

Lib. de attenuante victus ratione, & de cib. boni & ma. succi Orib lib. 3 ad Iulianũ Aue. 5. col. 18 Aue. 1. thei. t. 16. cap. 6. Diony. Cas. lib. 2. cap. 32.

Iam verò præparatum hordeum coquendum est: Modus autem coctionis non planè constar. Plinij tempore diuulgata ratio erat coctionis huius:
D quam idcirco fuisse à Medicis prætermissam antiquioribus arbitror: ego tamen enitar, coctionis modum admodum dilucidè, nisi fallor, ex illorum decretis elicere. Imprimis autẽ, vel me tacente, illud constat, oportere aquam ipsam in qua fieri coctio debet, optimam esse, puram, lucidam, sinceram, leuem, quæ facilius potata hypochondria penetret, atque facilè ad calidum, ac frigidum alteretur. Hæ conditiones optimæ sunt aquę. Quęstio est non contemnenda, an fontana magis præstet, an autem pluuialis, cum quidam hanc, alij verò illam præferant. Quia verò hic disputandi locus non est, dicam duntaxat admodum breuiter quid sentiam. Pluuialem præ cęteris omnibus eligerem, quoniam tenuior est, magis agitata, celeriter calefit, atq; refrigeratur; & leguminum genus omne multò concoquitur in hac ipsa citius, quàm in fontana: quam rem quotidiana experientia clarum facit: pręsertim verò, quod pertinet ad ptissanę coctionem hoc vnum testari possum,

Plin. lib. 18. cap. 7.

Pluuialem aquam font. meliorem.

A 2 in plu-

in pluuiali optima maxima celeritate vidisse, me perfectè concoctam, intu- E
muisse penitus, & in cremorem haud ab similem chylo redactam: factoque
postea periculo circa fontanam, id longiori tempore contigisse obseruaui.
Quamobrem si optimæ pluuialis copiam habebimus, hanc operi destinabi-
mus: sin minus fontanam eligemus. Me non fugit de hoc argumento in
Pontificatu Pauli Farnesij Tertij P. M. fuisse disputatum, Pontificiosque
Medicos quosdam prætulisse fontanam; tamen quoniam rem aliter habe-
re scio, eorum opinionibus prætermissis, opinionem dixi meam, quam for-
tasse aliquando persuadere validioribus rationibus conabor. Interim nol-
lem, Ludouice Pater admirari te, quod dixerim oportere aquam sinceram
esse: quasi quod simplicem illam quidem, & ab omni permistione semotam
collaudem in hominis vsum: hacq; de caussa puram esse, atque perlucidam
statuam. Ego enim minimè sic sentio: quemadmodum neque etiam sense-
re probatissimi quique Authores: cum certè, quod simplex est atque imper-
mistum nutrire non valeat, & nullum humanæ vitæ vsum afferre possit: F
aqua verò ipsa, quo fuerit minus permista, eo deterior est, vt ostendunt a-
quæ in montanis locis nascentes gelidissimę ac limpidissimæ, sed sinceram
vocaui citra permistionem rei cuiuspiam labefactantis naturam propriam,
vt sine limo, sine aliquo inquinamento. Nomen à melle deductum videtur
mihi, quod sincerum dicitur, sine cera existens, quæ mellis naturam conta-
minat. Audi quid Galenus in proposito dicat. Ad hæc perlucida sit, & pu
ra operæpretium est, & nequaq; limosa, sed veluti exactè collata, nullis ra-
mētis obsita, quæ ipsā solent immutare. Porrò eiusmodi aqua, quo ad vsum
quidem satis erit accomoda: natura autem ipsa, neque hoc pacto prorsus
sincera fuerit, sicuti nec vllum aliud sensilium elementorum.] hæc satisfa-
cient de aqua dixisse.

Andreas Turinus Pisciēsis.

Galenus lib. de ptissana. cap. 2. Hipp. lib. aer. loc. & aquis.

Gal. ibid.

Coquenda modo est cruda ptissana in vsum duplicem: vnus est propter
sanos, alius propter ęgros: coctio ptissanæ sanis conueniens est, ut cate-
nus concoquatur, donec plurimum intumuerit, ac inter coquendum, o- G
lcum, quod satis videbitur, adijcies, quod etiam si in fine addideris, coctio-
ni nihil oberis: vbi fuerit in tumorem redacta, ignem diminuito: amplius
enim per ocium coquenda, donec videris ipsam in speciem cuiusdam chyli
transmutatam: cum verò ignem diminues, acetum admisceto ea portione,
qua gustui sapiat: & post exactam coctionem sub edendi tempus salem te-
nuem imponito. Hæc tota ptissana est cocta, cui aliud non addas, nisi ve-
lis aneti, aut porri quippiam, idque initio statim immiscere. Pessima au-
tem est ptissanæ præparatio, cui post leuem cocturam sireon iniiciunt:
quidam etiam cum his mel quoque & ciminum imponunt, cinnum quen-
dam verius, quàm ptissanam comparentes. Mel certè ptissanæ immiscere
non est opus, nisi quis ea, quæ thorace & pectore continentur, studeat
expectorare: in hæpatis verò ac lienis affectibus ipsum admiscere non con-
uenit, nam horum viscerum tumores à sorbitionibus ipsis solis ex alica ad-
augentur; ac multo magis si cum melle eas paraueris. hanc autem ptissanæ H
præparationem potissimū sanis corporibus accomodatam esse Galeni ver-
ba significant, cum ait. Hæc autem nobis in præsentia de ptissanæ facultate
suffecerint, non medendi rationem tradentibus, sed alimentorum duntaxat
vires explicantibus; quanquam in sermonis transcursu ipsorum vsum quo-
que attigimus.

Gal. lib. 1. de aliment. fac. cap. 9.

Ptissanæ pro sanis præparatio.

Gal. ibidem.

Galenus li. de attenuante victus ratione. cap. 6.

Primo de facul. alimentorum ca. 9.

Tota hæc ptissana, quod pertinet ad ægrotos, eodem modo concoquen
da est: quin eodem etiam modo paranda est aceto, sale, & oleo: atque ha-
ctenus sanè non differunt: in eo duntaxat in esse discrimen videtur mihi,
quod pro affectuum conditione nonnunquam alia quædam permiscemus.
Addit Galenus piper, dum rationem docet curandi tertianam notham: mel
lis permistio non displicet illi, si viscidi humores expectorandi sunt ex pul-
monibus, aut ex alijs thoracis partibus: at verò non satisfacit in hepatis,
ac

1. ad Glauc. 11.

Lib. de atte. vic. 6.

A ac lienis affectibus. Anetum, & porrum desideratur in ptissana, qua vtuntur 1. de vic. acu. 27.
ægroti: cuius hoc signum est euidentissimum, quod fastidientibus ptissanā,
ius album admittit, in cuius conditura addebat ille porrum, anetum, sal, o-
leum, acetum, vt alio loco diligenter scripsisse memini. Vbi verò de sanis 1. alimt. c. 9.
loquitur haud necessariò vtrunq; permiscet: nam inquit, Aliud tamē nihil
miscendum, nisi velis aneti, aut porri quippiam, idq; initio statim miscere.] Lib. 1. ca. 78.
Paulus Aegineta maximus alioquin immitator Galeni, sine porrò, & aneto Alexā. lib. 1.
condituram docet. Sunt qui amigdalas tritas dissoluunt, vt Alexander Tral- cap 1.
lianus; & Plinius, qui præterea, vt expectoratio fiat melior, hysopo etiam Plin. libr. 5. cap. 13.
vtitur cum ptissana. Alij verò simplicissimam fuisse ab Hippocrate descri-
ptam, & ea semper pro acutorum morborum curatione vtendam. Verùm
enimuerò si petieris, quæ nam ratio conditurę sit melior: inquam ego, pro-
ut variæ indicationes exequendæ sunt, sic profectò variorum permistio vti-
lis esse potest: putauerim tamē communem illam à Galeno frequenter de-
B scriptam, nunquam esse prætermittendam, quæ constat oleo, aceto, sale, ane
to, & porro: quemadmodum etiam ius album componitur: quod Galenus 1. acutor. 27.
(vt dixi) pro ptissana substituit. Adest locus in hoc authore, qui omnem li-
tem remouet, explanans diligenter, quæ conueniat ptissana in ægrotis, pe-
tito exemplo ab ijs, qui patiuntur febres in habitu: sunt eius verba referen
da vt plurimum vtilia. Sequi prædicta videtur, vt de nutrimenti facultate li. 10. metho.
præcipiam, Sanè humidum esse ac frigidum, quod hecticis febribus sit con di. cap. 11.
ducturum, nemo nescit. Eiusmodi verò sunt tum ptissanæ cremor, quum
frigidus sumitur: tum alica similiter ptisanæ cremori condita. Id verò
est ex aqua, & exiguo porri, anetho; tum sale, oleo, & aceto; hæc ille. Veni-
ret hoc loco explicanda caussā huius conditurę, ne quid nostræ huic tracta
tioni deesset, quod facere difficultatem posset: de qua cum alibi scripserim,
hic, ne bis idem pertractem, silentio inuoluenda est; maximè verò cum
quædam sic cogente, tractatione sim infra dicturus. Nunc verò postquàm De cremore ptisanæ.
C de tota ptisana pertractauimus, agamus de illius cremore: hūc sanè quidp-
piam diuersum esse à tota ptisana, non eius modo nomen ostendit, sed
etiam vsus: etenim quando magis nutrire volumus, totam damus: at
quando parum, & tenuem instituere victus rationem cupimus, illius cre-
more vtimur. Idcirco opus est, vt statuamus cremorem substantiam quan-
dam esse tenuiorem; totam verò crassiorem esse: Hæc hordei grana opti-
mè tumefacta, ac veluti in chylum redacta continet: cremor verò, quod
ex huius corpore linteo percolatur. Duplex autem fieri potest eiuscemo- Cremorem
di percolatio: vna quidem, vt id recipiatur, quod ex linteo colatur per se: colari posse dupliciter.
alia verò, quæ coletur addita expressione: illam verius ptissanæ cremorem,
quàm hanc vocarem: quia expressio illa adeò valida fieri potest, vt nihil fe-
rè ex tota ptissana relinquatur, sed defluat omnis ex linteo, potissimum si la-
tissimorum foraminum fuerit. Quamobrem dabitur gradus cremoris, quū Cremoris
alter magis, alter minus enutriat. Meminit Hippocrates ptissanæ colatæ his gradus.
D verbis. Cur in acutis morbis Medici quidam ptissanas non colatas perpe- Hippo. 1. de
tuò exhibeant, & rectè curare se existiment. Alij omnino contendant hor- rat. vic. acut.
deum, vt nullum æger voret, subsecuturam inde, quæ insignis sit offensam 13. t. ex Gal.
veriti, sed cremorem linteo colatum porrigant. Alij verò neq; crassam ptis- in codē cō.
sanam, neque cremorem exhibeant.] Hactenus docuimus, tum quid sit cre-
mor, tum quomodo paretur. Sed anteaquam ad aliorum explanationem
accedamus, sciendum est nostra ætate præparari ptissanam alio modo ab an
tiquorum præparatione satis diuerso: neque enim sal, neque oleum, neque
alia id genus miscēt, sed semina frigida maiora, cū amigdalarū dulcium suc-
cum, zucarū, cinamomum, penidia, piper, ac alia id genus miscent, pro varia
morbi curandi indicatione. Nonnunquā etiā solemus cū hordeo incoque-
re radices graminis, & glicirizæ, agrimoniū, & cicoreū, si iecinori, aut reni-
bus opitulari voluerimus. sit igitur in Medicorum arbitrio vtraq; pparatio.

De aquæ & hordei partione in præparãda ptisana.
Dion.Cas.3. cap. 9. Ori. ad Iulianum lib.3.
Paul Ægi.li. 1.cap.78.

Verùm quoniam ptissana longam co ctuuram postulat, expendamus hoc E
loco, quantam hordei quantitatem,& quantam aquæ adhibere debeamus: in qua re video authores non cõuenire. Dionysij Cassij extat sententia, qua admonet aquam decuplam ad hordei partem vnam: vt si libram hordei ad coctionem assumamus, aquæ lib. decem pro coctione sufficiant. Huic adstipulatur Oribasius ad heminam vnam hordei decem infundens aquæ heminas. Paulus Aegineta dissentit ab vtroque: nam primo libro suæ medicinæ, dum agit de præparatione orizæ, quindecim partes aquæ, pro vna hordei parte assumit, suspicor eandem mensuram pro ptissana adhibendam, cum inuicem orizæ, ptissanæque præparatio, meo indicio, non differant. Recentiores quidam putarunt neminem ex illis scopum ob rerum inexperientiam

Brasanoli opinio refellitur.

fuisse consecutum: idcirco dixerunt pro libra hordei aquæ libras 30. vel 35. assumendas, hacque ratione coctionem optimè succedere, cum nequeat in minori quantitate coctio fieri. Ego verò putauerim, non posse nos præfinitam quantitatem determinare: quandoquidem, quod accidit in ipsis legu- F
minibus, idem in hordeo contingere compertum est. Nam illa quidem aliquando tardius, aliquando citius decoquuntur. Plurimum etiam facit aquæ

Augenij opinio de quantitate aquæ pro ptissana conficienda.

conditio, in qua coctio fit. In pluuiali, minori spacio res optimè elixantur: in fontanis verò aquis longiori: & adhuc magis longo in fluuiorum, aut puteorum aquis: Eligendum est igitur hordeum coctile, quod tum soli ratione, tum maximè ipsa cognosces experientia, mox macerato hordeo, decorticatoque, & coctione facta in pluuiali optima videbis libras decẽ, aut duodecim aquæ pro hordei libra sufficere; donec perfectè intumescat: quam rẽ hactenus pluries obseruaui: quod si talem non fueris nactus aquam, nec hordeum, maiori quantitate indigebis.

Gal.1.de aliment.cap.9. Hip.1. de ra. vic. ac. text. 18.& Gal. in commentario.

Sic præparata ptissana siue tota, siue eius cremor, optima est, cæterisque alimentis frumentaceis præponenda: Nempè, quia viscositas eius leuis, cõtinua, iocunda, lubrica, & mediocriter humẽs, sitim minimè infert, & si quid ablui eget, probè abluit: Non astringit, non malè turbat, neque in ventre tu G
mescit, quia inter coquendum, quo ad maximè potuit, intumuit. Est autem in primis consideratione dignum, cur condimentis omnibus frumentaceis ptissanam censuerit præponendam. Id quidem factum fuisse nonnulli contendunt, quia non est absolutè omnibus melior alimentis, sed quia inter alimenta frumentacea primum locum habet. Hordeacea enim ptissana longè præstantior est pro acutarum febrium vsu, quàm triticea, aut ex alio legumine præparata. Alia sunt proinde alimentorum genera non deteriora, vt ius gallinæ, aut pulli, in quo licet etiam pro febre incoquere lactucam, boraginem, aut cucurbitulam; aut si morbus aliqua diuretica desideret, radices, semina, aut cicera, aut alia eiusmodi facultate prædita: immo etiam neq; deterius fuerit exhibere oua sorbilia, saxatiles pisces. Addunt præterea antiquissimos, & quos à primis hominibus non longè absuisse constat, magis solitos fuisse vesci leguminibus, fructibus, & oleribus, quàm carnibus: propterea medici quoque ptissanis peracutos morbos, magis quàm carnib. H
vtebantur. Ego verò non putauerim id ea fuisse de caussa factum. Proponit Hippocrates ptissanam absolutè omnibus alimentis acutè febricitantibus idoneis: non quidem comparando alijs frumentaceis ptissanis. Quod hoc potissimum argumento potest, nisi fallor, persuaderi; si maximè conuenit hordeacea ptissana, ergo conueniet triticea, aut ex alijs leguminibus facta, sed minus. at verò quis aliquando proposuit illa pro sanatione acutarum febrium? obstruunt illæ ptissanæ, aluum constipant, maximè flatuosæ sunt, nimis quàm par est, nutriunt: quam igitur vtilitatem præbebunt. longè melius quæstioni satisfiet, si dixerimus, eã solam inter ptissanas cõuenire: quia verò ptissanæ fiunt ex frumentaceis, ea propter horum meminisse: neque.n. fiunt alia alimenta pinsendo. Ergo sola inter frumentaceas ptissanas, & præcipua inter omnia alimenta acutè febricitantium, hordeacea fit in vsu. Ne-

que

A que placet,quod gallinarum iura,pullorumq́; , licet alterata febricitantibus exhibeant: nam licet aliquo fortassis tempore concedenda, cum paulò pleniorem instituere viuendi rationem volumus, in principio sanè,& augmento,& statu nō conueniunt : atque si comparatio fiat horum cum ptissana,hu ius commoda multa plura videbuntur.Postremo in omni ætate fuit ptissana vsitatissima,præsertim apud Romanos Galeni tempore; at ridiculum est,pu tare illos magis leguminibus,quàm carnibus fuisse assuetos.

Hac de caussa nullum quidem inueniri potest alimentorum genus, quod morbis acutis æqualiter conueniant : nam cum febrem habeant annexam, & continuam, quæ conuersio est natiuæ caliditatis ad igneum;ptissana refri gerans & humectans multum prodest. Deinde verò cum hæc ex humorum putredine oriatur, non paruam diligentiam adhibere oportet,vt quicquid ex ipsis concoqui possit,concoquatur,& quod iam exustum est,nec amplius concoqui possit,euacuetur. Quod si febrientibus ipsis cibi vsus sit, qui hæc Gal.2. de ra. vic. ac. 38. & 1.aph. 16.
B efficere queat,si etiam facilè tum concoquitur,tum distribuitur,iam omnia hæc,quibus opus est,habuerit.Quæ sanè res ptissanæ conuenit, quæ admodum facilis est concoctu,& lubrica est,atque detergens, Thoracem pertrāsiens,& nihil relinquens in partibus ipsis,dum transit: quod alijs rebus visci dis rarò admodum in esse conspicitur; quin ipsos ouorum vitellos si excipias,vix profectò aliud tale alimentum inuenies: accidit hoc ptissanæ, quia viscositas eius leuis est & continua : porrò leuis est,tum ratione tactus, tum potentiæ, vt Galenus ait, hoc est, quod si digitis tractetur,sentitur leuis,& hausta, aut admota cuique parti lenitatem affert, ac blandum sensum, non vt oleū, quod tactu leue est,verùm quasdam partes exasperat, ut oculos,& laringem : lentor igitur ptissanę vtràque ratione leuis est. adiuuaturque leuitas eiusdem ex oleo, quod eius præparationem ingreditur, siue sit onsacinum, quale in Agri Piceni maritimis oris fieri solet præstantissimum,siue magis emoliens,uti est oleum amigdalarum dulcium, vt multis placere scio. Explicatur sētia Hippocratis.
C Detergit etiam optimè,hac de causa medici ad expurgandum eum, qui in vētre infarctus est,humorem,vomitibus; exhibito ptisanæ cremore, veluti aqua mulsa,vtuntur: crudam quoque conterunt ptisanam puerorum man gones : faciesq; illinunt,vt vitiosos cutis colores detergant.Est etiam ad deiectionem idonea ac distributionem, præsertim vbi ex sima hæpatis ac gibba transmeare debeat, quæ distribuitur alimonia. Ad hæc autem humiditatem habet temperatam, tum sua natura, tum ob sal ipsum,quod inspergitur: quæ humiditas multo maior est in ouo sorbili, & in melicrato, idcirco hoc aliquando languidum stomacum facit, & supinum,quod nunquam cōtingere ptisanæ docet experientia. Est etiam gustui iocunda, tum quoniā sorberi potest,siue tota exhibeatur,siue cremor duntaxat: (masticatio enim & alimentorum contritio,quæ fit dentibus, ingerere solet ægrotis laborem ; & quandam iniocunditatem) tum etiam quia sal alimentum condit suauiter.Si viscidi humores adsint circa naturales partes, aut spiritales ; vel si vi- Gal.ibid.
D tiosi humores continentur, illos sanè optimè detergit, penetratq́; vndique, adiuuante aceto,& porro,& aneto, aut alijs, quæ ex recentiorum præparatione supra admonuimus.

Ex his colligas velim quanto in errore versentur quidam Medici nostri temporis, qui in ægrotorum cibatione adeò austeri sunt, vt nunquam illis concedant quicquam,quod sapiat palato,omnemque prorsus varietatem ci borum deuitent : quinimo inuenies quosdam adeo morosos,ac seueros,qui salis in ferculis febricitantium acutè,ne minimam partem permisceri volūt. Multò quidem secus antiquiores Medici præceperunt, quorum studium ferè fuit maximum gustui ægrotantium inseruire,in ijs tamen rebus, quæ detrimentum aliquidpiam inferre non poterant; aut certè, si inferent, illud sanè leue foret,& sine labore emendabile. Sic vides,Ludouice Pater, in acutis febrib.exhibere illos pisces saxatiles ex albo iure,quod cōstabat ex eisdē rebus, Aduersus medicos nimium seueros in ægrotorum cibatione.

3. de ration. vic. acut. 27. rebus, ex quibus ptissanam confici hucusque demonstrauimus. Simulque E hoc alimenti genus tanti fecisse veteres, vt vicissim pro ptissana illud substituerent. at in vtraque alimenti specie sal ingreditur, oleum, porrum, anetum; quæ non modo valent pro alimenti iocunditate comparāda, sed etiam morbificis caussis prodesse non mediocriter possunt. Hippocrates, qui iecit nostræ artis fundamenta, posuitq; semina, hanc rem animaduertens in Aphorismis hæc dicit. Parum deterior cibus, aut potus, suauior autem melioribus quidem, sed minus suauibus est præferendus.] Galenus verò ait. Non ob id solum hoc est faciendum, vt ægro gratificemur, sed etiam quia vtilius ipsis existit. Nam quæcunque cum voluptate assumuntur, ista ventriculus amplexatur, & magis concoquit: sicuti illa quæ displicent, refugit, vnde & nauseę, & flatus, & fluctuationes subsequuntur: quod igitur in pluribus cibis bonos succos habentibus fit, quando cum voluptate assumitur cibus, qui paulo deterior, non modo non manet deterior, sed quandoque redditur melior] Neque huic opinioni contradicunt Galeni verba primo de ratione victus acutorum commentario decimooctauo, in quo sic ait. Quo fit, vt qui de concoctione scripserunt, ciborum varietatem, præsertimq; vbi varijs constent facultatibus, nocentissimam dixerint, vtpotè quæ ingesta ipsa concoqui prohiberet.] Quia vbi simplex inueniri nequit alimentum, aut medicamentum, quomodo satisfaciat varijs indicationibus à morbi natura sumptis, opus est alia, velimus, nolimus permiscere: sicque saluberrima est horum rerum permistio. Quamobrem non est abstinendum omnino à sale in febricitantium victu, quemadmodum neque ab alijs, quæ gustu sapiant, si tamen morbum non augeant. Duo sunt errores in cibandis ęgrotis maximè detestabiles: vnus est, quem diximus: alter vero huic contrarius, eorum scilicet Medicorum, qui nimium indulgent ęgris: quos Galenus seruis emptitijs haud immerito cōparat. Quamobrem illi laude sunt digni, qui sanè mediam quandam cibandi rationem obseruāt: sed de eiusce modi erroribus dixi aliquando copiosius. Interim, vt eò reuertatur vnde G diggressa est oratio, concludimus cum Galeno, & Hippocrate nullum excogitari posse pręstantius auxilium pro curatione acutorum morborum ipsa ptisana, de quibus etsi vniuersaliter locutus fuerit Hippocrates, pro exemplo tamen proponit pleuritidem acutum morbum, volens, vt eadem de alijs omnibus intelligantur: in his verò quoniam quædam sunt difficilia, expedit diligentius narrare sententiam admirandi senis.

Hippocrates & Galenus lib. 2 aph. 38 t. com.

Com. 18.

1. meth. medendi. cap. 1.

Primo de ratione victus in morbis à c. 18. usque ad finem.

Sciendum est itaque, quod quamuis acutis morbis conueniat ptisana, tamen ijs indiscriminatim exhibenda non est, cum pro accommodato illius vsu adhibere quasdam conueniat distinctiones maximè necessarias: harum vna est, si quis aluum habuerit nimium astrictam, diebusque multis non reddiderit excrementa, inutilis huic est ptisana, donec cibum ad infernas partes descendisse compertum fuerit, sed neque hoc sufficerit, nisi etiam si natura eiusce modi excrementa non reddat, aut clystere, aut balano, aut purganti pharmaco subduxeris. non enim sarcinam addere oportet naturæ H onere sęcum, aliorumque excrementorum præpeditæ: est hoc præceptum commune, quo admonemur ægrotos nunquàm fore nutriendos, nisi prius excrementa depósuerint alui, atque nisi fuerint expurgatæ viæ communes, aut clisterijs, aut balanis, aut pharmacis, quæ lenientia debent, detergentiaque in casu eligi, præsertim in morbis acutis, ut alio loco memini docuisse, & nunc etiam expono. propterea considerandum est, an æger venæ sectione, aut purgatione indigeat: quandoquidem plenitudo omnis vacuanda est, anteaquam adijcere alimentum conueniat ægrotis, quale ptisana est; tunc vigere nō potest indicatio restaurationis facultatum corporis, sed potius exonerare illud oportet, aut à multitudine, aut à cacochimia: quam rem significauit his verbis Hippocrates. Præterea si lateris dolor assiduus est, calidisque fomentis non remittitur, sputumque non procedit, sed

1. de ra. vic. acut. t. c. 42. & 43.

Galenus lib. de ptisana cap. vltimo.

Κατα-

A Καταγλισχραινόμενον ασαπτιασι, ideſt ſummè citra coctibilitatē glutinoſum ſit, niſi quis dolorem, vel alui ſubductione, vel ſecta vena pro vtriuſuis exigentia ſoluerit: ptiſſanam autem ita affectis dederit, præcipitem aget in mortem.] Hoc ipſo contextu admonere mihi præcipuè videtur Hippocrates, quod dum morbus acutus viget, ac in extremo conſiſtit, tunc victu tenuiſſimo vtendum eſt: quod accidit pleuritidi, quæ non remittitur fomentis, doloreque continuo exiſtente, citra ſputum: hæc enim ſigna ſunt, in ſtatu eſſe morbum, in quo tempore, vt idem author admonuit, abſtinere oportet ab alimentis omnibus, potiſſimum verò nutrientibus, vt ptiſſana exiſtit nō colata: quinetiam abſtinendum à cremore, modo tamen vires valeant: quarum conditio in exhibendis eſcis à Medico etiam, atque etiā venit perpendenda, imò multò magis videtur mihi indicare, in principio acutorum omnium morborum ex inflammatione fluxioneq́; proficiſcentiū victu vtendū tenuiſſimo, donec fuerit expurgata, vacuataq; materia generoſis præſidijs.

B hæc diuerſa, & repugnantia non ſunt: quia alius eſt vigor morbi ratione fluxionis: alius ratione concoctionis humorum. Aliud etiam innuit hiſce verbis Hippocrates, nempè, vt abſtineamus à ptiſſana in lætali morbo, in quo ſcilicet nulla ſit ſpes ſalutis. Hæc namque verba. Sed ſummè citra coctibilitatem glutinoſum ſit] pleuritidis quidem ſignum non eſt, ſed malæ, moroſæ, ac lætalis: in qua cum vires ad extremū ſint imbecillæ, opus eſt, ut etiam idem author in Aphoriſmis teſtatus eſt, ab alimentorum generibus omnibus abſtinere: Non modo Galenus ſic explanat ſententiam in commentario, ſed in libro de ptiſſana, dum ait. Neq; enim eis, qui in diſcrimine ſunt,

C porrigere conuenit.] Quamobrem prius expediet ſanguinem mittere, aut purgare morbo poſtulante, viribusq́; admittentibus, anteaquam ptiſſanam propinemus. Sed quid agendum, ſi neque phlebotomia, neque purgatio conueniet, quia multæ pleuritides indigere neutro videntur auxilio. Tunc inquam nihil impediente, audacter tum eius tota ſubſtantia, tum cremor propinandus, hoc modo, vt prius à ſorbitione exordiamur, mox autem ad totam accedamus, cum ratio medendi inflāmationibus præſertim in principio exiſtentibus, poſtulet, à tenui ad craſſius procedendum eſſe. Hic alia quædam perluſtremus. In morbis ſiccis, cum indigeamus maiori humectatione, quàm à ptiſſana præſtari poſſit, non vtemur ſola, ſed quemadmodum præcepit Hippocrates, mulſam prius dabimus, mox autem aliquot interpoſitis horis ptiſſanæ ſorbitionem: decet enim, proportionari morborum viribus, facultates medicamentorum: hic audiendus eſt Hippocrates, qui de tota re ſic ait. Nempè, ſi morbus ſiccior, quàm vt quiſpiam exiſtimet, fuerit, non multum dare oportet, ſed ante ſorbitionem, vel mulſam, vel vinū vtrum magis auxiliaturū putaueris, propinare conuenit.] Cæterùm morbus ſiccior varijs dignoſcitur modis, quamquam vniuerſalem, cōmunemq́; rationem habeant eandem: Peripneumonia enim, & pleuritis, atque in ſumma, qui tum pulmonem, tum aſperam arteriam infeſtant morbi, cum nihil ab affectis expuitur partibus. Iecinoris verò, vel meſeraï, vel ventris,

Ex primo Aphoriſmorum.

1. de rat. vic. acut. 22. tex. & com.

Ex Galeni com. 22. ex libro de ptiſſana c. vltimo.

D vel ieiuni, vel inteſtinorum, vel lienis, vbi aluus prorſus cohibita ſit, aut pro neceſſitate excernat tum ſicca, tum aridiora, & in ſeſe conuoluta, ſpiraſque referentia excrementa. Morbi, tum arteriarum, tum venarum dignoſcuntur linguæ ſiccitate, & ea, quæ totum corpus occupat ariditate. Phlegmone pari modo fiunt duræ in his, quæ tum foris, tum conſpicuè apparent viſceribus, vbi ſcilicet nulla ex his ſanies effluat. Sæpius & in oculis phlegmones etiam oriuntur nihil excernentes. Cerebri præterea ægritudines, quę neque per nares, neque per palatum expurgantur iure optimo ſiccæ dicuntur: & ſanè ſuperfluitatum nihil excernere, ſiccorum omnium morborum notam eſſe non ignoras. Igitur in eiuſcemodi corporibus ſolam ſorbitionē non dabimus, ſed cum melicrato, aut vino, vt ſcilicet vtriſque perficiamus, quod cupimus, nempè corpus ipſum eatenus humectare, quatenus fuerit

expediens

expediens pro conditione affectus curandi, idcirco Hippocrates haud ne- E
gauit ſimpliciter ſorbitionem: ſed ſolius vſum interdixit, quantitatemque
Tex.11.1. acut. metiuit: nam ait, verum dandæ ſorbitionis quantitas hoc obſeruabitur pa-
cto,] & infra pertractans de modo incrementi dicebat. At ſi os madeſcat,
Tex. 23. & quæ à pulmone expuuntur, talia ſint, qualia eſſe oportet, ſorbitionis quã-
titatem (vt dicam) ſummatim augere conuenit.] & Galenus libro de ptiſſa-
Cap. vlti. & com.21.1 ratio.uic. acut. na inquit. Cæterum auctionem, & adiectionem ſorbitionis in ſicciſſimis
quidem morbis fieri non conuenit, quod nimirum valentioribus indigent
potionibus, quàm ſit priſſana, vt ſcilicet magis humectentur.

Verum particulare tempus ſorbitioni oportunum (neque enim hoc præ-
termittendum eſt) tunc fuerit, quando æqualiter diſpoſitum corpus reddi-
Ex Hippocr. 1. Aphor. & 1 de ratione victus acut. tes 47 & Galen. libro de ptiſſana, & com.47.cod. tum eſt: ita vt haud quaquam hæc illius pars calidior, illa vero frigidior
exiſtat: hoc autem eo tempore erit, quo morbi declinatio (particularis ſci-
licet) aduenit, non autem in principio, augumento, aut ſtatu. Nam poſt
iſta, quicquid eſt in corpore caloris æqualiter in quacunque parte diſtribui F
tur. Plenitudo autem plurima non adeſt, neque multa humorum craſſi-
ties: periculo enim & apud Hippocratem non vacat, multum & confeſtim
1.de ra. uic. acut. 51. repleri, paulatim igitur eſt adijciendum,] hæc quidẽ in primo Aphoriſmo-
rum ſigilatim expoſita ſunt. Ad hæc autem meminiſſe conſuetudinis debe
mus: etenim quemadmodum illud veriſſimum eſt, inter initia, neque mul-
tam, neque admodum craſſam dare oportere ſic pariter verum, tantum ex-
t. 32. hibendum, quantum conſuetudo indicauerit. Proinde, qui bis die cibari
conſueuerunt, bis ptiſſanam dare oportet, qui ſemel, ſemel quidem primo
die detur: deinde ἐκ προσαγωγῆς, ideſt ſenſim, paulatimque ſi fieri poteſt,
Com.22. 1. acut. bis quoque detur, ſi quid putas adijciendum. Senſim fiet res hoc pacto: ſe-
mel quidem dabis, quod ſatis ſit, ſed minimum ſit, quod ſecundo exhibeas:
deinde paulatim augebis, idque efficies, donec ambas æquari alimonias
t. 23. contigerit.] Cæterùm humida exiſtente pleuritide (idem iudicium de a-
lijs acutis morbis efficio) ſorbitionis quantitatem augeto, & quanto maior G
t. 25. fuerit expurgatio, tanto magis ad iudicationem vſque dare oportet: nam
hæc celeritatem ſanationis adiuuat. Qui hæc, quæ à nobis hactenus dicta
ſunt obſeruabit, recordarusque vniuerſalium præceptionum fuerit, quæ ſcri
pta ſunt in libro Aphoriſmorum hic quidem in præparanda ptiſſana, atq;
exhibenda, nunquam aberrabit.

Ioannis Manardi opinio de ptiſſana libro 5. epiſto. 2. 1. ratio. 54. pag. 10. Verùm, quia non deſunt Medici, & magni quidem nominis, qui à ptiſ-
ſanæ vſu abſtinent: opus eſt, vt hoc loco illorum ſententiam examinemus.
Putant eos potius aberrare, qui plerunque, quàm qui nũquàm ægrotis ho-
die ptiſſanam exhibent: primũ, quia inſuetum eſt alimentum, & inioćundũ
noſtro ſeculo, & regione: inſuauem eſſe eiuſcemodi cremorem ſupponunt,
tanquam manifeſtum, cum non deſint alimenta, quæ minus ægris diſpli-
ceant. Inſuetum autem exiſtere non videtur controuerſum, quia antiquio-
1.de alim. cap. 9. res vtebantur ptiſſana tanquam ſanorum alimento, vt ex Galeni monumen
tis colligere poſſumus: ideirco multò melius eſſe docent, vti aſſuetis alimen H
tis, quæ à natura facilius concoquuntur: abſtinendum ab inſuetis, quæ ab-
2. ratio. horrentur. Deinde verò, quod morbi magna ex parte nunc contingant,
quibus neque iudicio Hippocratis danda eſt: hi quidem in vniuerſum ſic-
ci ſunt, vt pleuritis, peripneumonia, & in totum thoracis morbi, in quib.
nihil expuitur: vt etiam in aliarum partium affectibus, in his omnibus, vel
Cap. vlt. nequaquã, vt Galenus libro ſuo de ptiſſana, vel non ſola eſt danda, vt Hip-
3. ratio. pocrates ipſe primo libro de victu acutorum morborum teſtatus eſt. Non
omnibus etiã morbis acutis, & non ſiccis, etiam aſſuetis eiuſcemodi ſorbi-
tione vtendum eſt, quoniam non ijs, in quorum ventriculo aceſcat, vel qui,
ea guſtata, ſtatim nauſeabundi fiunt, vt libro ſeptimo artis curatiuæ docuit
8. 20. Galenus, & iterum primo libro artis curatiuæ ad Glauconem, vbi & panem
4. ratio. ex aqua commendauit, & accuratè eius verba perſcrutantibus arbitrandũ

Medico

A Medico reliquit, quis cibus in continuis, & acutis febribus exhibẽdus: ait.n.
Et panis ex aqua, & qu ecunque alia eandem, & similem vim habent.] Mox ff. 30.
autem, & quibus danda maximè esset, vix hoc tempore dari posset: quã do-
quidem, nec hordeum habemus ad eam conficiendam idoneũ, nec coquos,
qui parare rectè nouerint. De hoc enim & ipse Galenus conqueritur, cu-
ius tamen temporibus in nobilium quoque cœnas veniebat: quanto minus
nostri scient, qui & nomen ipsum ignorant, paucosque inuenias Medicos,
qui eos docere sciant. Addunt nunquam potuisse tantum docendo labo- Ibi. pag. 40. 5. ratio.
rare, vt rectè paratam videre potuerint: in qua scilicet hordei discreta inui-
cem grana, contra ipsius Hippocratis præscriptum, masticationem non de-
siderarent. Quod non solum ignoratione artificũ, sed & malignante hor-
dei euenire credendum esse profitentur. Apud nos enim, non ad hominum
(aiunt) sed ad brutorum potius escam hordea seminantur. Vnde fit, vt non 6. ratio.
seligantur magnopere grana ad sementem, incuriosius verò ager, vel terre-
B num & eligatur, & præparetur, natumque à malis herbis non emundetur,
nec in area satis custodiatur, nec in horreo benè conseruetur, atque (vt be-
nè sequens est) à boni hordei conditionibus longè absit: quod etiam an-
teaquã coquatur cognosci potest. Videmus enim eius grana sordida, leuia, Fol. 56. 10.
rara, rugosa, exigua, & si magna quædam reperiantur, laxa esse, & mollia, &
superfluò humida, à multisque dum franguntur, puluisculus quidam instar
calcis euolat, & fuscedo potius quædam, quàm albedo intrinsecus apparet,
tetri odoris, saporeque quando cocta fuerit, iniocundo. Quantũ verò ptis-
sanæ deest suauitatis, tantum & bonitatis. Adhibent etiam experientiam,
vt bono hordeo nos carere ostendant, his verbis. Sed experientia quoque
nos bono hordeo carere ostendit, quando & sero, & vix aqua madefa-
ctum in tumorem attollitur, neque vnquam totum in succum conuertitur:
vnde fit, vt ptisana ex eo parata laudes Hippocratis ammittat, & meritò:
quoniam insuauis, masticatione egens, nõ lubrica, durior, & propterea cõ-
C coctu non facilis, inflansque, ex hordei malignitate, & coquorum ignoran-
tia fit. Sed esto bonus coquus, bonum & hordeum, tanto tamen tempore 7. ratio.
eget, si bene coqui debet, vt cibandi hora, quæ præceps in acutis est ante
plerunque transeat, quàm parata sit.] hæc illi quidem de ptissana summa-
tim tradiderunt. Ego verò quamuis plurimum debeam eorum doctrinæ, Augenij opinio contra Manardum.
& mecum certè omnes debeant, coactus tamen ipsa veritate, ab illis dissen-
tio. Quandoquidem sum opinionis huius, vt putem ptissanam non modo Ptissanæ vsis multiplex.
acutis omnibus morbis, ijs obseruatis distinctionibus, quas nosti, conueni-
re, sed etiam diuturnis quibusdam morbis pro corrigenda siccitate corpo-
ris, pro abluendo ab vlceribus pure, atque pro detergenda pituita à ventri-
culo, alijsque partibus, ad quas peruenire eius facultas valeat, medicamen
tum esse nemini secundum. Hæc possem sigillatim explanare diligentius,
sed tamen prætermittẽdum est, ne quod prouerbio dici solet, noctuas Athe
nas. Tu, qui certè artis vsu præstas, hæc habes in propatulo. At prætermit-
D tere non possum, & si possem non debeo, sic postulante tractationis proposi
tæ dignitate, responsionem ad omnes difficultates hominis huiusce clarissi-
mi, quibus etiam Medicus disputans mecum inniti videbatur: sic enim ipso
in negotio nihil erit, quod faciat controuersiam.

Dicamus itaque, ptissanam non esse insuetum alimenti genus, atq; si es- Rationum Manardi solutio.
set, propterea non rectè concludi, pro morborũ curatione adhibendã nõ
esse, quia hordeo multos vti pro legumine testari possum, qui viderim Pa-
tauij frequentem illius vsum esse, quo tempore sub Montano Veronensi, &
Francisco Frizimelico Medicis clarissimis medicinæ studio incũbebã: Au-
dierimque apud alias nationes eandem cõsuetudinem innoleuisse, sic qui-
dem facilè persuaderi potest, vt antiquis esset etiam alimentum, eodem mo-
do nostra ætate familiare existens, morbis aduenientibus tuto vsurpari pos-
se. Sed pone sanitatis tempore nostro ęuo insuetum cibum extitisse, an ob
hanc

hanc caussam rectè concludemus ægrotis cibum accommodatum non esse? E Quot enim alimenta dantur ægris, quorum nullus erat per sanitatem vsus? quot ciborum præparationes docentur, quæ per sanitatem vitantur? An sani vtuntur oximelite? an decoctis detergentibus, alterantibusque, quos ægris quotidiè magno eorum modo propinamus? an alimentum hoc tempore assuetum est ius album? quod videtur admittere ille quidem, cum interim non obseruauerit (quod miror plurimum) ex rebus eisdem ptissanam, & ius album præparari in eo duntaxat existente differentia, quod illud hordeum, hoc autem pisces saxatiles habeat pro materia? Quis contusam carnem admittit pro cibo sanorum? aut panem ex aqua lotum? Alimentorum (dicet) fit mentio, non medicamentorum. At vide primum, quod ptissana alimentum existit & medicamentum simul: quatenus alimentum nutrit: vt medicamentum detergit, abluitque, ac alias commoditates exhibet dictas: Pone autem solum esse alimentum: quæstio sit, an alimentis vtendum solis, quibus per sanitatem assueti sumus: an autem insuetis. Dicerē, si æqualis vtilitas amborum est, expedire tunc magis consuetudinem obseruare: F at si inæqualis, illi præcipuè incumbendum à quo maius expectatur cōmodum. In qua re etiam, atque etiam obseruandum ne insueta alimenta habeant adeò ingentem insuauitatem gustui, vt assumi non possint: hoc enim magnum est malum, quo ventriculus læditur, appetitioque prosternitur. Si hæc vera sunt, quod nam quæso inuenies alimentorum genus, quod tantam afferre possit in acutis morbis vtilitatem, quantam affere solet ptissana? Nullum certè (nisi decipior) inuenies huic conferendum. Rursus admiror plurimum, quod dixerit non esse alimentum iocundum: nam si experiri voluisset aliquando ptissanam aceto, oleo, sale, aneto, porroque præparatam, sciuisset, suauissimum esse alimentum, quod ego testor, qui, vt scis, te præsente, & gustante haud semel periculum feci, ac etiam facere possunt, qui volent: tunc enim benè præparatam, scient totam ipsam ptissanam non indigere masticatione aliqua, sed deglutiri illam citra laborem, quamuis in nostra situm sit potestate pro varia coquendi ratione parare illam magis, ac G minus sorbilem.

Manard. pag. 54. lin. 40.

Alimentis insuetis, an assuetis vtendum magis.

De ptissanæ iocunditate.

Quod in siccissimis morbis adhibere distinctionem oporteat, qualem ex Hippocrate demonstrauimus, id vtiq; veritatem habet: atque hac de caussa, qui passim vtuntur citra præmeditationem plurimum aberrant: hic tamē obiter admoneo, Hippocratem non negasse ptissanam in sicco morbo: sed voluit melicrati potum præcedere ad maiorem humectationem faciendā: Galenusq; libro huic tractationi dicato, senis mentem explicans dixit, in eiuscemodi morbis ptissanæ incrementum, auctionemq; non esse faciendā: hæc enim sunt eius verba. Cæterum adiectionem, & auctionem sorbitionis in siccissimis quidem morbis fieri non conuenit: quod nimirum valentioribus indigeant potionibus, quàm sit ptissana, vt scilicet magis humectentur.] Diceret hoc loco fortasse aliquis Galenum sibijpsi opponi: nam parum infra dicebat. Igitur in eiuscemodi morbis ptissanam haud quaquam H conficere conueniet: quippe quæ eos satis humectare non valeat. Immo cum eos vehementiori humectandi qualitate egentes parum humectet, adhuc etiam repletionis noxam corporibus inferat.] hæc ille: quæ manifestum faciunt non modo sibi ipsi contradicere Galenum, sed etiam Hippocrati, qui vt clarissimè patuit ex dictis, de ptissanæ quantitate locutus est. Pu taucrim in hunc modum satisfaciundum difficultati. In morbo admodum sicco dari potest ptissana cum melicrato: dari etiam potest solum melicratum. Quamobrem facere ptissanam non debemus eo consilio, atque indicatione, vt solam exhibeamus: quia citra ptissanam in acuto morbo sicco possumus melicrato vtentes tantam humectationem facere, quātam volumus, ptissana sola non conducit, quia non humectet, vt postulat morbus, qui indicat maiorem humectationem & detersionem, qualis fit ab aqua mulsa,

Respōsio ad secūdam rationem.

Lib. de ptissana capite vltimo.

Cōtradictioni Galeno.

Augenij solutio ad difficultatē propositam.

aut

A aut vino: adde quod cum nutriat, morbo sicco existente, nutrimento non indigemus, sed eo quod naturam grauatam exoneret: quod facit melicratum adiuuando celerem distributionem exiguæ illius sorbitionis: difficultatis solutio in hunc modum explicata Galeni sententiam ab omni vindicat contradictionis labe. Postremò si admittatur, licere omnibus morbis siccissimis abstinentiam ptissanæ: non videtur mihi eius vsum debere ab operibus medicis eliminari: quia, si in his haud expediet, alijs opem ferre poterit quampluribus. Duo sunt extrema, Ludouice Pater, in hac re consideranda; quorum vtrunque, si benè considero, vitiosum est: vnum eorum, qui semper & citra distinctionem in omnibus vtuntur morbis: alterum eorum, qui nunquam: illi quidem iudicio carere videntur mihi: hi verò malè imponẽtes antiquitati ægrotos plurimis vtilitatibus priuant: idcirco optimum est in quibusdam exhibere ptissanam: & in quibusdam abstinere, prout necessarium esse prudens Medicus iudicauerit.

Solutio 3. rationis.

Consimilis est solutio (vt ad tertiam rationem veniam) cum suspectum esse medicamentosum hoc alimentum putant ijs, quorum in ventriculo acescit, aut
B cum nauseabundi fiunt post sorbitionem. Nam ego id admitto admodum libenter, cum sciam hoc non infringere opinionem meam, quinimo sententiam omnium veterum scriptorum confirmare. Dementes essent, qui sanè cum hisce circunstantijs admitterent ptissanam: cum id non mederi esset, sed occidere. Sed videre non possum, quid sequatur incommodi ex eiuscemodi positione concessa ijs, qui ptissanam exhibent ægris cum oportuerit.

Solutio 4. rationis, & quintæ.

Ptissanam coqui Galeni tempore malè præparabant, fateor. Sed maximæ habendæ sunt gratiæ Galeno docenti ea, in quibus errasse illos deprænhendit: nunc cum illius studio, ac diligentia omnia dilucida contingant nobis, coqui, & femellæ ferè omnes illam præparare scient: & si quæ difficultates occurrant, non deerunt Medici (quemadmodum neque defuerunt alijs temporibus) qui edocere possint: admirationeq; non mediocri dignum est, quod dixerint se non vidisse aliquando benè paratum alimentum: nam si diligentiam adhibuissent, vidissent quidem, vt obseruarunt, qui studium, ac operam adhibere voluerunt.

Solutio 6. rationis Manardi.

Neq; rursus concludunt, quæ ab eisdem de hordeo sexto loco proposita sunt:
C nam in regionibus nostris optimum habemus hordeum, plenum, graue, albissimum, magnum, farinæ plenum: quale fortasse Aristophani, & Hippocrati Achileium dicitur, vt Galenus interpretari simul cum Theophrasto videtur. Neq; hoc rarum est, sed admodum frequens, potissimum in regionibus montanis, in quibus obseruaui hordeum summæ bonitatis, atque perfectionis: quæ verò de negligentia in serendo, & in horreis reponendo, ac etiam in solo præparando, eiusq; bonitate eligenda, dicunt, quàm longè distent à vero, aut parum ad rem faciant apud omnes inconfesso est, qui rem contemplari æquo animo voluerint.

In Ranis. Hip. lib. 3. de morb. Theo. 8. de histor. plant. 4 3. de com. plãt. 17. & Gal. in expositione linguar.

Solutio ad 7. rationem Manardi.

Quod postremo loco de ipsa exhibendi occasione dicunt, mihi haud placet: nam supponere oportet Medicum natura prudentem, ac doctum: qui talis extiterit, morbi constitutionem cognoscens, victum instituet oportunum, quo cum possit vsque ad vigorem perdurare: Hic si prima die præparatam habere ptissanam non poterit, habebit saltem secunda, atque alijs deinceps diebus subsequentibus: idcirco videre non possum, quomodo occasio sit adeo præceps, vt hæc citius prætereat, quàm quod detur alimentum. Et hæc de ptissana sufficiant.

De aqua hordei.

Quorum inuentum.

D Relinquitur modo, vt de aqua hordei dicamus. Græci authores (quod ego sciam) aquæ hordei nunquam meminerunt: inuentum fuit Arabum: quamuis suspicari iuuat, sub nomine aquæ hordei ptissanam etiam illos inclusisse. Id mihi persuadet, quod apud Auicennam inuenio, aquam hordei, in qua de illius corpore nihil ingreditur: & in qua corpus hordei continetur. Hæc certè fuerit ptissana. Sed vtcunque res habeat, sciendum est Arabes non vno, simpliciq; modo eiuscemodi præparasse decoctum: cum quidam hordei quantitatem, alij vero aquæ augeant, ac diminuant. Caussam huius varietatis putauerim fuisse scopos, & intentiones diuersas, quas proposuerunt sibi: Nam si magis in animo fuerit refrigerare, minuendum hordeum, augenda est aqua: si contra nutrire potius volumus, quàm refrigerare, augendum hordeum fuerit: eodem etiam modo

componere discordiam possumus authorum de varietate coctionis. Nam Auicennas ad quintam partē decoquit: Mesues ad medietatem, vel ad partes duas: Isaac vnam ex tribus relinquit. Etenim qui plurimum concoquũnt, nutrientē illam quidem facere desiderant: qui verò parum, refrigerantem duntaxat, ac detergentem: qui mediocrem cocturam efficiunt, vtrunque scopum in animo habent. Modus communis est ab Auicenna descriptus, vt in libra hordei sint aquæ lib. viginti, coquatur donec ex quinque partibus remaneant quatuor. In ipsa verò coctione aduertendũ, ne fiat igne valido, & in vase æneo, aut stanneo, aut quod plumbo participet: phialam vitream eligito. Vsus huius aquæ multiplex, nempe refrigerare, humectare, sitim arcere, sudorem prouocare, tepidam vomitum ciere creditur, adhæc autem nutrire. Obest plurimum refrigeratis corporibus scirro hepatis, lienisque, & flatu abundantibus, immoderatus eius vsus lienem plurimum adauget. Aliud etiam obseruandum, singulo quoque die præparandam, aut, quod summum erit tertio: nam quamuis diligentiam adhibeas, vt pura conseruetur, tamen putrescit facilè, ac diu perdurare non potest. E

Hæc habui, quæ de proposito argumento, Ludouice Pater, conscriberem, vt tuis præceptis obtemperarem, tu hæc (qualiacunque sint, exigua enim esse non dubito) ea fronte accipias velim, qua me præsentem soles recipere: tibiq; persuadeto me tuum iudicium, (quod præstantissimum cognosco) plurimum desiderare. Cura, vt valeas, & meo nomine cum primis matri, mox verò fratribus carissimis salutem plurimum dicito. Vale, ex Vrbe Roma die 28. Ianuarij 1558. F

EIDEM.

EPISTOLA SECVNDA.

IN QVA OSTENDITVR, QVOD NON TVRGENS materia aliquando à morborum principijs expurganda sit.

AM ego mihi ab ineunte ætate, tua potissimum institutione, Ludouice Pater, studiorum meorum rationem elegi, vt prætermissis omnino sectis, nihil prius, & antiquius habuerim veritate: qui enim nimiũ addictus magistro, tueri semel conceptam opinionē mordicus voluerit, hic perpetuò litigans, nihil verè sciet: at verò, qui duce ratione ipsa, atque methodo (pro more maiorum) non curans propriam cognitionem, & scientiam ambitiosè ostentare, veritatis studio fuerit addictus, hic verè sciens, inuenit ipsis in artibus multa vulgo prorsus incognita. Mihi quidē inuenire aliquid eorũ, quæ nondum inuenta sunt, quod ipsum notum, quam occultum esse præstet, scientiæ votum, ac opus esse videtur: similiterque & semiperfecta ad finem perducere, & absoluere. Hac de caussa factum est, vt diebus præteritis laborauerim plurimũ, vt eam difficultatē, quę Latinos omnes exercuit, an medicamētis purgantibus materia non turgens à morborum principijs ducenda sit, quantũ in me esset, dilucidarem, & absoluerem: Videbã.n. varias esse de hoc argumento Medicorũ sententias, illos huc & illuc Euripi more agitari, certis rerũ principijs minimè obseruatis, in tantã plerunq; confusionē peruenire, vt quiduis aliud potius, quàm veritatem cognouerint. Ego igitur, primũ, vt mihi prodessem, artem facturo: mox autem, vt alijs (si tu iudicabis dignam lucubrationē, quæ in aliorum manus perueniat) perbreuē hanc tractationem conscripsi, qua doceo quando conueniat à morborum principijs, & quando minus, purgare humores minimè turgentes. Legito hanc libenter eo potissimũ animo, vt corrigas, emendesque pro tuo arbitratu quæcunque reprehensione digna videbuntur. Quandoquidem tuum est prorsus quicquid ex meis laboribus adueniet, siue laudis, siue dedecoris, cum te parente optimo institutore, perfectissimoq; duce conscripta sint. Quod si feceris, G H

Hippocrat. lib. de arte. in princ.

præter

A præter quàm quod, id efficies quod ad te pertinet, erit mihi adeò gratum, quàm quod gratissimum. Sed ne te pluribus negotijs occupatissimum amplius detineam, iam iam ad quod sum pollicitus aggredior.

Primum omnium necesse est, vt de quorundam nominum significatione transigamus, in quibus opus est conuenire omnes de proposita materia disputantes. Dicamus priori loco, quid purgantium medicamentorum nomine audiendum, quid principium significet morborum, quid turgens, & non turgens materia: Mox autem disputationem dilucidabimus: Postremò dubitationibus omnibus satisfiet, quæ contra nostram opinionem in medium afferri solent. Hac incedentes via, obseruabimus ordinem, pro quæstionis dissolutione accommodatum. Hanc eandem materiam examinat Manard. lib. 13. epist. 1.

Quemadmodum triticum ab hordeo, ab aucna, ab infœlici lollio, alijsq; id genus inquinamentis, quorũ permistione reddebatur impurũ, segregantes id ipsum purgare dfr. Sic profectò sanguis, quorundã excrementorũ præsentia coinquinatus, dũ eiusce modi excrementa, & coinquinaméta educuntur, dicitur purgari, id
B est purior reddi, atque sincerior. Quæcunque igitur medicamenta id opus perficiunt in sanguine, purgantia nuncupantur. In ore habent omnes purgatoriam facultatem, haud tamen omnes perinde intelligunt, vocabulum duas habere significationes. Aliam communem omnium, quæ quouis modo animalis excrementa purgant: aliam, quæ per excellentiam, de ijs tantummodo dicitur, quæ aut per vomitum, aut per ventris deiectionem purgant. hæc verè purgantia dici solent: nam quæ crassis, lentisq; humoribus extenuandis, aut vrinam ciere possunt, aut ex pectore, pulmoneq; eijciendis excrementis auxiliari, purgant sanè & ea quidem, quodammodo, verum antedictis non similiter nuncupantur, sed alia vocantur vretica, alia becica, alia menses mouentia, hac re à superioribus diuersa, quod non habent vim familiarium excrementorum attractricem, vt illa, quæ vnum, aut duos, aut etiam (si contingit) tres humores vi propria attrahentes ducunt. Nos itaq; purgantibus alijs medicamentis prætermissis, duntaxat de ijs loquemur, quæ verè talia sunt, neq; solum de purgantibus per inferiorem sedem, sed
C etiam de ijs, quæ per vomitum ducunt, instituta tractatio est. Obseruatione tũ dignum, antiquiores plerunq; fuisse validioribus medicamentis vsos, quàm nostris temporibus consuecimus, & fortassis Arabes vterentur: nam peplium, scamoneum, helleborum album, atq; nigrum, colloquintidem, ac id genus alia maximè calida, & sicca adhibebant, quæ hodie passim deuitantur. Idcirco mirum non est, si igneæ naturæ cum fuerint, rarò conuenire dixerint, & ex longis interuallis, atq; cum præmeditatione: habemus enim purgantia pharmaca admodum mitia tam simplicia, quàm composita: atq; in vtroque genere quædam frigida, quædam calida, sed tamen frigidorum permistione adeò diligenter correcta, vt nullum ferè ex illorum vsu aduenire possit incommodum: horum quædam prodiderunt nobis Arabes, quædam Latini, quædam Græci, à quibus vera semina deprompta sunt, veraque componendi methodus. Præstat autem hoc loco, quædam dicere de medicamentorum purgantium differentijs, non omnibus quidem illis, nam in immensum prodiret tractatio, sed de potioribus, quæ pro- Hip. 2. de ratione vic. 1. de morb. & 3. ac passim. 5. aphor. 23. & 3. apho. 15.
D posito nostro conueniant. Quamobrem sciendum est, differentias nostro accommodatas proposito à tribus potissimum desumi: A vijs videlicet, ex quibus fit purgatio: Secundò ab ipsa materia expurganda: Tertiò à medicinis purgantibus. A vijs quidem in hunc modum: Viæ ex quibus deducitur humor, vel sunt communes latè patentes à ventriculo ad sphinctera: vel distantissimæ sunt partes, vt articuli, & corporis superficies, vel medio quodam ordine continentur. Hinc purgans pharmacum aliud primas vias expurgat, aliud à partibus distantibus ducit peccantes humores; aliud verò à partibus intermedijs attrahit. De priori hac differentia, Galenum fuisse locutum non ambigo, dum ait. Reliquum igitur est, vt exponamus quemadmodum curari succus vitiosus debeat, qui in ventriculi tunicis est receptus; sint porrò ad eiuscemodi affectus idonea pharmaca, genere quidem ea, quæ modicè purgant, sic, vt eorum vis supra ventriculum, & intestinorum loca non ascendat: aut si quid vltra vasa tantùm in mesenterio contangant.] ac rursus. Euacuatio igitur affligentis humoris per solam aloem contin- Medicamentorum purgantium differentiæ; à quibus fonti bus petũtur. Septimo meth. cap. 11. 8. de cõ. medicam. loc. cap. 2.

B 2 git,

git, quæ purgatoriam vim non fortem habet: ſed, vt ea, quæ circa alnum E
ſunt, quæ etiam contingit, purgare poſſit: & ſi aliquando maiori pondere
exhibeatur, vſque ad locos ſecundum hepar conſcendit, non tamen totius
corporis purgatoria aloe exiſtit.]

2. differẽtia. At verò ſi humorem purgandum contemplemur, tres ſimiliter differentiæ con
ſurgunt: quandoquidem hic aut labilis eſt, atq; fluxibilis: vel contra purgationi
renitens; vel mediocriter habet. Idcirco medicamentum aliud ad fluxibiles, a-
liud ad contumaces, ac rebelles, ac tandem aliud ad mediocres adhibetur. Au-
4. de ra. vic. acut. 20. dias in horum confirmationem Galenum. Quod autem ſcopus illi ſit (inquit) nõ
ſolum alimenti excrementa ſubducere, verum quoq; locum paſſim expurgare,
palam eſt.] vides exhiberi pharmacum ad materias labiles vacuãdas, qualia ſunt
2. aphor. 29. com. alimenti excrementa. Et alibi. Vt igitur (ait) hæc citius eueniant, melius eſt circa
principia vacuare, quo minorẽ iam factã materiã facilius poſſit natura cõcoque-
re.] vbi ſanè, vt cõſtans eſt, omniũ opinio de cõibus excremẽtis loqui nõ poteſt.

3. differentia. Poſtremò differentiæ deſumptæ à pharmacorum ſubſtantia tres pariter exi- F
ſtunt: nam hæc vel habent facultatem aluum duntaxat leniendi, non autem pe-
culiarem aliquempiam ſuccum attrahendi: Vel contra facultatem poſſidet attra-
hendi vnum, aut duos, aut treis ſi cõtingit, humores, vel partim virtutem habet
attrahendi, partim leniendi. Has differẽtias ex Galeno, & Hippocrate obſeruaui.
11. meth. capit. 19. Paritur fluxibilitas ijs (inquit Galenus) quæ per ſedem excerni habent, mulſa, &
cibis his, quæ ventrem liquant; & pharmacis ijs, quæ modicè proritare poſſunt:
quæ.n. acriora ſunt, vitare oportet, quoniam phlegmonem acerſunt] ac rurſus,
Verùm ſi murmurauerit venter, fuerintq; excrementa billioſa, ſcamonio medio-
4. de ratione vic. in ac. 73. criter purgato.] Hippocrates alibi ſic ait. Cum verò repoſueris molle, ac lene ve-
2. de fracturis 48. ratrum propinato] quid autem per molle, ac lene veratrum intelligat, quamuis
Galenus ſe neſcire fateatur in eius loci commentario, alibi tamen videtur mihi
Galen. 2. de comp. medi. loc. cap. 1. ab eodem fuiſſe declaratum, dum ait. Nam de quibuslibet fortibus ad mediocri-
tatem redactis medicamentis in hunc modum loquitur: quam vtendi rationem
de prædictis pharmacis dixero, ea ad alia omnia, quæcunque, fortem vim habẽt G
transferre oportet, non.n. ſtatim à principio efficaciſſima adhibere conuenit, ſed
à debilioribus auſpicari: quin & ipſa fortia pharmaca mitigatoriorũ admiſtione
Coment. 18. cap. de 4. terna. lenita, moderata fiunt] idem à Galeno paſſim declaratum inuenies in cõſilio de
puero epileptico: quarto de ratione vic. acutorum, & de ratione curandi ad Glau
conem: ſingulos locos non proſequor, ne ambitioſè nimis rem explicare videar.
Concludamus itaq; dari medicamentum aliquod purgans, quod tantummodo
vias cões expurgat, leniẽtemq; facultatem habens excrementa ducit cõia. Aliud
quod vacuat à diſtantiſſimis partibus, humores cõtumaces, propria vi attrahẽte
particularia excrementa: Rurſus tertium concedatur genus medicamentorum,
quod à medijs regionibus humores, nec plurimum rebelles, nec plurimum labi-
les ducit, facultate præditum partim leniendi, partim attrahẽdi. Si quis hoc loco
petierit, quomodo nuncupentur hæc medicamenta ab Hippocrate & Galeno,
ingenuè ſanè fatear, me nondum inueniſſe nomen aliquod à Græcis fuiſſe indi-
tum: at Latini vidẽtur impoſuiſſe nomina, vt Lenitiuum, Eradicatiuum, & Mino H
ratiuum. Ego parum curo, quo nomine quis vtatur, modo hic rerum naturam ha-
Lib. de ſim. cau. 4. beat, quia nunquam, vt Galenus ait, artis finem attingunt, quicunq; totam vitam
in litigando de nominibus conterunt. Quemadmodum præcipuè faciunt, qui de
eradicantibus medicamentis litigant vſq; ad ſatietatem, ignorantes, quod de ſo-
Aduerſus Fuſcium, & Curtium, ac alios recentiores. lis nominibus diſputant. Nam ſi rem ipſam fuiſſent, vt par erat, in tanta re diligen
ter contemplari, cognouiſſent equidem nihil adeſſe quod negocium faceret: quo
niam eradicantis medicamenti nomine haud intelligunt, quod vſquequaq; pur-
gando penitus extirpet omnem excrementorum colluuiem: non enim quippiam
eiuſcemodi fuiſſe ab illis aliquando excogitatum inueniẽt. Cum eo nomine non
quod penitus, at quod maiori ex parte, purget humores peccantes, quantum ta-
men liceat artifici, eo modo, quem iam docuimus, intelligant. Verùm vtcunque
audiant, non curo, teneant rem ipſam, differentias ex veteribus Medicis propo-
ſitas mihi non denegent, conueniant in rebus, ac in nominibus ſemel impoſitis
conſiſtant,

A consistant, quęcunque illa sint, quæ perlibenter in eorum gratiam admittam.

Iam verò principium tres habet significationes: aliquando enim pro primo insultu morborum sumitur; aliquando pro spatio trium dierum; interdum autem pro eo tempore, in quo materia morbum efficiens cruda est. Ex hisce tribus significationibus prior nullius vsus est: frequentissima est apud Hippocratẽ secunda: tertia verò maximè artificialis est, de qua in proposita disputatione loquimur: quandoquidem instituta quæstio est, an liceat vti medicamentis purgantibus incohantibus morbis, cùm adhuc expurganda materia cõcocta non est. Ex hac thesi alia etiam deducitur, nempe sermonem esse de materialibus morbis, in ijs enim attenditur humorum concoctio, & ijs purgatio conuenit, cùm alijs adhibere solam alterationem expediat. Contemplari autem oportet materiales morbos habere triplicem differentiam, (quantum pertinet ad nostram di-B sputationem) Quidam enim sunt salubres, quidam sunt lętales, atque rursus quidam inueniuntur ordine medio constituti. Inquiremus sigillatim, quid in salubri affectu, & quid in lętali, ac postremo quid in morbo ancipiti faciendum sit.

Principij significationes tres.

Verùm, quia disputatio instituta est, an humor ante coctionem expurgari debeat, breuiter dicamus quid nomine coctionis intelligendum sit: nam plura huius argumenti docuimus (vt scis) tum in tractatione de corporum præparatione ad purgationem, tum in vniuersali methodo, quo loci sumus ea prosequuti, quæ ad purgationem pertinent. Nomen coctionis vnam habere significationem mihi non videtur: nam aliquando significat transmutationem alimenti in propriam substantiam corporis, quam sic definit Galenus. Concoctio nihil est aliud, quàm alteratio in propriam eius, quod nutritur qualitatem,] & alibi dilucidius. Concoctio (inquit) est alteratio quædam ac nutrientis in propriam qualitatem eius, quod nutritur mutatio.

De concoctione.
1. de facult. natura 7.
2. de na. fac. cap. 4.

Alia est significatio, qua dici solet humores semimalos, & semiputrescentes à C natura concoqui solere, de qua Galenus ait. Concoctio est, quæ cessare facit putredinem in manente substantia.] nam exigua existente putredine possunt humores per concoctionem ad priorem bonitatem reuerti, adhuc equidem corpus nutrire, vt Galenus in Aphorismis vini accescentis exemplo significauit.

In arte medica c. 89.
2. Aphorism. 17. com.

Ad hæc verò, cum humores adeò mali sunt, vt amplius in substantiam nutriendi corporis conuerti non valeant, à natura superantur, vincuntur, & domantur, redacti ad quandam consistentiam probiorem, non pro facienda nutritione, quã esse impossibilem diximus, sed quia sic mitificati amplius non incomodant naturæ, atque facilius pareat vacuationi aut à natura, aut ab arte cõstituenda, hác si diceremus esse quandam naturæ victoriam supra caussas morbificas, minime aberraremus. Adest fortassim alia concoctionis significatio, sed hæ præcipuè conueniunt institutæ tractationi.

Tertia significatio coctionis.

Ex hisce tribus significationibus, neque prima, neque secunda conuenit nostro proposito. Non quidem prima, quoniam alimenta nunquam purgationem D indicant, quam nos, vt scopum huius tractationis in præsentiarũ consideramus: Retinendum enim in corpore, non purgandum, quod nutrit. Neq; etiam secunda ob easdem caussas: quandoquidem hic non consideramus humores semimalos, qui alteratione facta à natura possunt amplius nutrire, sed quatenus naturæ limites omninò excedentes mouendi sunt. Et quamuis horum etiã quædã portio nutrire aliquando valeat, quia vix excogitari potest humor tam malus in humano corpore, quin aliquid habeat boni, non tamen sub hac ratione considerantur, at quatenus purgationem indicant.

Contra Manardum lib. 16. Epist. 1.

Relinquitur igitur tertiã solum vsum afferre nostræ huic tractationi: de qua audire oportet quid Galenus scriptũ reliquerit, cùm ait. Tunc enim & naturam ipsam habemus vacuationi adminiculantem; videtur siquidem & ipsa post coctiones humores discernere, & superfluitates expellere, quo tempore fiunt iudicationes] ac alibi. Si quidem oportet coctiones præire, subsequi verò discretionem. Et postea vacuationem, vt bona fiat crisis, siue iudicium.] Quoties igitur cumque natura ipsa caussas morbificas euincit, superatque, dicimus adesse concoctionem in humoribus, vt Galenus in epidemijs testatur. Hac ratione

1. Aph. c. 22.
4. Aph. c. 22.
6. epid. sec. 2. com. 45. & com. 30.

Cap. 19. 2. prognost. vltri. & 1. de diff. febri. 6. Lib. de totius morb. temp. cap. 3.

dicimus, vtranque bilem, & icores, quorum tamen neutrum in substantiam san- E
guinis redire potest, quãuis putredinem experta sint, à natura concoqui: eiusdẽ
cõditionis est pituita salsa, vt idẽ autor docuit libro de constitutione artis Medi-
cæ: Eadẽ ratione ductus scripsit olim, puris generationẽ esse concoctionẽ quan-
dã, cum tñ constet omniũ iudicio à pure fieri nutritionẽ non posse. Vrinã quoq;,
sputũ ex thorace proficiscentẽ, lippitudines cõcoctas vocamus: quæ nutrire cor-
poris partes non posse certius est, quàm quod hoc loco demõstrari possit. Hacte-
nus quidẽ summatim dictũ est à nobis, quomodo nomen coctionis intelligendũ
sit: ex quibus manifestum est, quid nomine cruditatis audiendum. Si.n. conco-
ctus humor dicitur, qui à natura iam euictus est, atq; superatus, edomitusque;
qui naturæ actionem nondum expertus fuerit, is profectò crudus nuncupabitur.

De humorum turgentia.

Doceamus modo quis dicatur humor turgens, in qua materia me non fugit,
Ludouice Pater, varias adesse clarissimorum hominum sententias, quas aliquan
do diligenter expendemus: interim prætermissis ijs, explicare in animo est, quid
Galenus de humorum turgentia conscripserit. Duas itaque humoris turgentis
inuenio significationes: vna, quod ij dicantur turgere, qui mouentur indifferen F
ter per vniuersum corpus, nunc ad vnam, nunc ad aliam particulam, de qua Ga-
lenus ait. Sic & humores plerunque in motu vehementiore, atque transfluxu
ab vna parte ad aliam in morbi principio hominem infestant mouentes, fastidiẽ-
tes, quiescere non permittentes, cum & ipsi pariter moueantur, & transfluant,

9. aphor. 22. 4. aphor. 1. 1. de crisib. 9. 8. de comp. phar. 5. lib. 3. lib. cum quibus 9. ca. vlt.

& tanto motu de loco ad locum ægrum molestent.] Paulò autem supra, vnde no
men turgentię deductum sit, explicauit, dum ait. Verbum autem turgere trans-
latum est ab animalibus ad humores: nam sicut illa stare loco non possunt quo-
dãmodo titilantia, & impulsa, concitataq; à passione, sic & humores.] Prima si-
gnificatio turgentiæ in hunc modum habet. Secunda verò significatio est, cùm
humores mouentur ad aliquampiam particulam ex præcipuis, vt est cerebrum,

Gal. lib. 4. aphor. cõ. 10.

cor, hepar, teste eodem Galeno sic dicente. Dictum est, & à me prius, quòd ver-
bum turget Hippocrates transtulit ab animalibus, quæ ad coitum properant,
cùm naturali concupiscentia mouentur ad seminis excretionem] paulo post.
Quando igitur in toto corpore similis huic fuerit naturæ impetus ad excretio- G
nem superfluitatum] his verbis primam significationem notauit. Vel, si non in
toto corpore, saltem in partibus principalioribus, tale quid consueuit Hippo-
crates significare per verbum turgere.] Postremis hisce verbis aliam significatio
nem notauit. De his profectò, qui hoc modo turgent, disputatio instituta est.

His in hunc modum expositis, accedamus ad propositę quæstionis dissolutio-
nem: Me operæpretium facturum arbitror, prius dicere summatim, quid sen-
tiam: deinde verò sigillatim vnumquodque caput diligentius expendere: Hu-

Summa opinionis Augenij de quæstione proposita.

mor itaque purgandus vel turget, vel non turget. Turgens purgandus est illi-
co, quum contiget humorem turgere siue in principio, siue in augmento, siue in
vigore, aut declinatione fuerit. Non turgens humor distinctionem postulat
multiplicem: nam vel mouetur ad aliquampiam determinatam partem, quæ ex
numero principalium non sit: vel in aliqua parte coercitus conquiescit. Qui
mouetur, sic indicante motu reuellendus est, purganti pharmaco. Quiescens
humor, vel in primis venis continetur, vt in ventriculo, mesenterio, intestinis, H
partibusq; vicinis: hic dum crudus est, purgari potest. Vel continetur extra
primas venas. Hic amplius diuidere debemus: nam opus est contemplari qua-
lis sit conditio morborum, quorum caussa purgationem instituimus: Qui enim
salubris est, non postulat vacuationem, nisi materia sit penitus concocta. Qui
omninò lætalis est, nec purgationem, nec id genus aliud postulat generosum au-
xilium, aut certè non sine prædictione exercendum: at qui lætalis est, vt pluri-
mum, potest ferre medicamentum expurgans, adhibita præsensione, ac prædi-
ctione. Qui neutro modo sese habet, ancipitis exitus, ac naturæ, purgantia
pharmaca exigit, ijs adhuc existentibus crudis; quoniam cum prauitas humo-
rum sit magna, cum perniciem habeat, qualem aut venenati, aut pestilentes hu-
mores habent, statim purgandi sunt. Hæc meæ opinionis summa est. Quam se-
quenti schemate figurare in iuniorum gratiam placuit.

Humor

C

Iam verò, vt ab explanatione ordiamur sectionis prioris membri, sciendum est, quinimò vt quoddam axioma perpetuò tenendum, materiam turgentem quocunque turgeat tempore, quamuis in principijs morborum maiori ex parte turgere consueuerit, statim expurgandam esse: de qua re extat Hippocratis decretum, his verbis. Concocta medicari, & mouere, non cruda, nisi materia turgeat, plurima verò non turget,) ac alibi. Medicari in acutis eadem die si materia turgeat, tardare enim in talibus malum est) ac passim alibi, tum Galenus, tum Hippocrates huiusce sententiæ meminerunt. Inquirenda est hoc loco caussa, propter quam id ipsum expediat. Hanc ego putauerim esse triplicem. Harum vna est, quod vereri oportet, ne humores agitati, ac in motu perpetuo existentes, inuadant partes præcipuas, aut omnes, aut aliquas, in quibus cum vigor facultatum gubernantium humanum corpus contineatur, malum crearetur maxi- D mum: sunt autem facultates præcipuæ, animalis, vitalis, naturalis: inter quas etsi maior sit vitalis dignitas, tamen vbi aliæ labefactantur, corde iam consentiente, ægro moriundum est. Secunda caussa est incrementum febrilis caliditatis, cuius ratione naturalis calor dissolui posset. Equidem ex immoderato corporis motu, & ex interna humorum agitatione generatur caliditas præter naturam in musculis, & in articulis, qui motum primo excipiunt. Verùm, si non vltra progrediatur calor, & eum solui cõtigerit anteaquam totum animalis corpus contigerit, sola fiet lassitudo, & nihil vltra consequitur: at si in totum extendatur corpus, & hinc continuatim caliditas ad cor ascenderit, necessariò in febrem homo incidet: idem quoque de motionibus internis humorum dicendum est. Itaque, si motus febrem generare potest, quid accidere putabimus eodem adueniẽte febricitante homine acutissima febre, qualis ferè est vbi humores turgent? Ne igitur maximum hoc aduenat incommodum, opus est, quanto citius fieri poterit, purgare humores turgentes, ac naturæ iam stimulatæ manum porrigere.

1. aphor. 22. 4. aphor. 10.

Turgens materia cur à principio expurganda.

Gale. lib. de caus. mor. 2. & 1. de febr. diffe. cap. 3.

Tertia

Tertia vero est caussa, atque potissima, quæ semper in indicationibus acutarum B
febrium habet magnam dignitatem, nè vires dissoluantur: ob quas veremur etiã
vtrunque periculum iam dictum. Hæ sane ex febris incendio dissoluuntur, ex
motu continuo imbecilliores fiunt, additisque caussis dissoluentibus imminere
maximum periculum creditur. Hasce caussas Galenus exposuit, his verbis. Et sta-
4.apho.cõ.10 tim per medicamenta euacuationem faciendam iudicat, prius quàm vel robur
corporis dissoluatur, vel febris caliditas augeatur, vel ad aliquod membrũ prin-
cipale decumbant ij, qui per corpus vagantur humores.] At si quis mihi Galenũ
4.apho.22 obijciat, dicentem: quo tempore natura à causis morbum facientibus grauatur;
adest autem humorum cruditas, tunc aliquid bene vacuari est impossibile; atque
alibi: Cùm in morbi principio semper adsint signa cruditatis, mala erit talium
In 6. cõ.22. humorum vacuatio.] Huic ego obijciam eundem, dicentem. Tales itaque humo-
res vacuare conuenit, hoc est qui agitantur, & de loco ad locum mouentur, ac
1.aph.cõ. 22 transfluunt: eos verò, qui sunt in aliqua corporis parte firmati, neque alio auxi-
lio mouere oportet, neque medicari ante coctionem: tunc enim & naturam ip- F
sam habemus euacuationi adminiculantem: Videtur siquidem & ipsa post co-
ctiones humores discernere, & superfluitates expellere, quo in tempore fiunt iu-
dicationes, ex quibus constat locutum illum fuisse de humoribus in particula ali
quapiam confirmatis, & non de ijs, qui mouentur, agitanturque. Adde quòd cu-
Ex Galeno 10 meth. c.1. passim. ratio duplex est: nam alia est ordinaria, & methodica; alia verò extra methodũ,
& ordinem. Vtimur illa quidem, vbi nihil impediat: hac autem si quid obest ma
gni momenti rectum vsum interpellans, fitque propter melius. Haud ambigendũ
est humores crudos purganti Medico, fieri naturæ aliquam iacturam, sed tamen
exiguum illud est malum, si cum subsequenti vtilitate comparetur. Esset profectò
satius humores turgentes concoquere: sed dum huic actioni operam damus, æ-
grum necesse est mori. Quid nam igitur magis optandum, an sanari cum damno
reparabili ægrotum, an verò mori? constans est, ei quod magis vrget incumben-
dum esse; magis autem, quinimò maximè vrget purgare statim turgentes humo-
res, quàm concoctionem expectare, idcirco nulla penitus adhibita cunctatione
statim mouendi sunt, modo tamen conueniens præcedat corporis præparatio. G
Præparatio corporũ ad purgationẽ 2.apho.9 Cogor hoc loco quædam de præparandi ratione breuiter dicere, vt quæ dicta
sunt, & quæ post hac dicentur, lucidiora euadant: de quibus, etsi alibi copiosè di-
xerimus, hic tamen rem solum attingemus, quantum instituto conueniat. Sit au-
tem tractationis principium nostri Senis diuulgata sentẽtia, qua admonuit, opor
tere cum quis purgare voluerit, corpus fluidum facere. fit corpus fluidum cum
aptius redditur pro purgatione obeunda: Debetur duobus eiusce modi prępara
tio: vijs, per quas humor transmittendus est, & humoribus expurgandis. Viæ
sunt communes latè patentes ab ore ad intestina: sunt etiam angusti meatus ve-
narum, aliarumque cauitatũ corporis. Hæ uiæ obstructę cum sint, & humori pur-
gando exitum impediant, aperiendæ sunt, atque deobstruendæ: enematis quidẽ,
ac ijs quæ deobstruunt, ac tandem alijs alibi expositis. Humores expurgandi sunt
Bilem omnẽ præparandã Contra Ioã. Manardũ li. 16. epist. quattuor, pituita, melancholia, bilis genus omne, icores. Horum duo manifestam
exigunt præparationem pituita, & melãcholia: illa quidem detergentia, hæc in-
cidentia postulat: quia incisio, atque detersio præparant humores crassos, & vi- H
scidos. Verùm icores omnium iudicio præparandi rationem renuunt. An bilis ali
quam postulet præparationem ambiguum est: quidam enim nunquã expurgãt,
nisi primum incrassantibus parauerint: quidam verò hoc non esse necessarium di
cunt. Ego prioribus non adhæreo, quia si scopus est purgare, quo fuerit humor
tenuior, eo magis erit præparatus, vt ex Hyppocrate, & Galeno colligitur secun-
do aph. nono: nam præparatio est duntaxat incisio, & detersio, quibus biliosi hu-
mores dum suam tenuitatem seruant, non indigent: atque ob hanc caussam in
excremento turgente non conuenit incidere, nec abstergere: quia cum non sit
crassum, ac viscidum, sed contra tenue, ac fluxibile eam præparandi rationem nõ
postulat. Nunquam enim obseruatum est, aut veterum proditum memoria, pitui-
tam, aut melãcholiam turgere. Itaque cum turgens materia biliosa sit, & affectus
non det inducias, nullum habemus tempus idoneum ad præparationem facien-

A dam, idcirco prętermittentes statim ad purgationem accedimus. Postulat hæc (di cebat admirabilis Galenus) aliquo manum porrigente, quo facilius ad aluum deducantur. Sed si humor præparationem non vult, an propterea uiæ præparandæ non sunt? non sic res habet: quoniam certè in omni purgatione faciunda necessaria est, si tamen idoneum tempus nacti fuerimus: Galenus de hac re sic locutus est. Verùm in acutis morbis circa principia statim, vel circa primum diē, vel non vltra secundum, si sumus vsuri purgantibus medicamentis, quando turgent, non datur facultas ista præparandi: nisi quis fortè accipiat occasionē propinandi meli cratū, in quo decoctum sit aliquid hissopi, vel origani, vel tragorigani, uel thimi, vel pulegij, siue quid eiusmodi vim habens humores extenuandi.]

4 apho. 1. 1. aphor. & 4. apho. 10

1. apho. 9

1. apho. 24

Postquam admodum apertè docuimus turgentes humores purgandos, agè nunc doceamus à principio morborum humores minimè turgentes ducendos esse, initio desumpto ab ijs, qui mouentur ad aliquam determinatam particulam, quæ non sit ex numero principalium. Fluentibus itaque humoribus opus est re- B uulsionem adhibere. Est autem reuulsio potissimum excogitata pro ijs humoribus, qui mouentur, eaque de caussa sic definitur (vt in alio opere docuimus) reuulsio est humorum ad contrarium retractio. Hoc igitur supponamus, quod certè nullam difficultatem habet: addamusque Thesim alteram haud minus conspicuam: nempè reuulsionem fieri in morborum principijs: cùm enim sint reumaticorum morborum quatuor tempora, principium, incrementum, status, declinatio; in principio humores prorsus confluunt: in augumento partim confluxere, partim fluxuri sunt; sed pro maiori parte fluunt: vigente morbo ęqualis uidetur fluxorum, & confluentium conditio: at declinante morbo omninò fluxi sunt. Quamobrem, si reuulsio debetur tunc, cum humores confluunt, quis ambiget esse hanc necessariam morbis incohantibus? Verum quoniam præsidia reuulsiua multa sunt, nos prętermissis alijs, de uenæ sectione, & de purganti pharmaco loquemur: quum aliquando vno, interdum alio, & nonnunquam vtroque indigeamus auxilio. Proinde queri solet hoc loco, an confluentibus humoribus ad C aliquam particulam, debeatur reuulsio per purgationem, an per sanguinis missionem. Ego, quicquid alij in hoc dixerint negocio, putauerim secundum Galeni principia, à quibus ne digito quidem discedendum reor, in hunc modum quęstioni satisfaciendum esse. Humores peccantes, vel qualitate lędunt, vel quantitate. Qualitate dicimus facere negocium succum malum, quem græci Κακοχυμίαν vocant, à sanguinis natura plurimum dissidentem. Quantitate autem plenitudinem ipsam, aut multitudinem à græcis πλήθωραν nuncupatam: quæ duplex est: alia enim vires, & facultates respicit: alia autem vasorum capacitatem, quam vocant Κατὰ τὸ ἔγχυμα, quasi affusionem dixeris. Distinctionis author primus omnium fuit Hippocrates, mox autem Galenus: quos passim imitati sunt omnes. Quando igitur humores qualitate peccant, purgans medicamentum conuenit, cùm autem quantitate, venarum sectionem adhibere conuenit: at si tum qualitate, tum quantitate peccauerint, vtrumque generosum præsidium exercebimus: & hæc sanè constans est primum admirabilis Hippocratis, & Galeni, mox Medi- D corum omnium hippotesis.

Humores anō turgentes esse aliquādo crudos expurgandos, reuulsionis caussa.

Reuulsionē inchoante morbo deberi.

Reuulsio humorum an fiat uenæ sectione an purgatione.

1. aphor. 1. & 3. Gal. de mi. san. c. 6.

Ibi. & 2. aph. 17. 6. aph. 27 13. aux. 9. 5. & 6. c. & passim alibi.

Supponatur modo his sic constitutis, confluere humores vitiatos citra sanguinis multitudinem: huic reuulsio debetur per primam Thesim. Sed non debetur sanguinis missio per secundam: oportet igitur adhibere purgationem. Sunt qui contendunt in omni reuulsione venæ sectionem conuenire: sed quantum aberrent, ea manifestum faciunt, quę docuimus libro secundo de missione sanguinis, & quę scripsimus in explanationibus in Galeni librum de hoc ipso argumento conscriptum. Verum vt omnem ego his arripiam fugam, uolo concedere (quod nunquam est admittendum) vacuationem sanguine misso conuenire, hoc mihi tamen minimè denegabunt ij, postea in principio dandum esse medicamentum purgans: quam rem Galenus his verbis videtur diligenter explanasse. Meritò igitur his curandis scopus est, non uacuatio, sed corporis totius roboratio: quāquā tamen curationis initium illis à misso oriatur sanguine: at si excrementa prauam etiam habuerint qualitatem, vnà adhibeatur purgatio] itaque si in plenitudine

1. de missio. sang. 8.

simul

simul cum cacochimia, necessaria est inchoantibus morbis purgatio, simul cum venarum sectione (hoc enim supponit Galenus) quid, quęso, te accidet, vbi reumatici affectus aduenient à solis excrementis prauam qualitatem habentibus? E

2. aphor. comment. 23. in quibus quantum sit ratione sui, necessaria non est venæ sectio? Audias quàm apertè id ipsum confirmet Galenus. In maximis verò doloribus, nullum maius inueni remedium, quàm vsque ad animi defectionem vacuare, adhibita distinctione, an mittere sanguinem, an purgare oporteat vsque ad animi defectionem, quemadmodum in libro de venæ sectione demostrauimus.] sed quorsum admonuit adhibendam esse distinctionem, si omnes affectus reumatici venæ sectionem pro reuulsione postulant? An dices, non esse reumaticum, atq; defluxorium morbum, vbi dolores maximi sunt? Manifestum est, nihil æquè attrahere, quàm

4. apho. c. 10. dolores? Præterea, si turgente materia, ob ea, quæ diximus pericula, conuenit purgatio, inchoante morbo, fluentibus humoribus ad aliquam particulam eisdem malis imminentibus idem exercere expediet remedium. Nam febris assumere potest maximum incrementum, virium robur dissolui: atque tandem periculum imminet, ne concitata materia ad nobilissimas partes raptum habeat. F Cùm igitur non adsit caussa diuersitatis, videre nescio cur ibi expurgandum sit, hic autem minimè. Cæterum ne quid desit, particularius doceamus vsum medicamentorum purgantium in humorum fluxione ad particulam determinatam. Primum in angina sanguinis missionem, & purgantia medicamenta adhibere

4. de rat. vic. acut. t. 30. conuenit, vt Hippocrates admonuit, dum ait. Sanguinem ergo ex brachijs detrahes: mox venas, quæ sub linguam sunt, secabis: deinde medicamentis quibusdam attractorijs, vteris.] per attractoria intelligit purgantia, quę habent vim propriam, & peculiarem, attrahendi peculiarem sibique similem humorem,

2. de purgantium medicamētorum facultatibus. si Galeno credimus. Dein verò in pleuritide, cùm descendit dolor, purgandum consuluit libro de ratione victus in morbis acutis secundo: Sed memoriæ commendanda est eius sententia, quarto eiusdem tractationis libro, dum in-

tex. 76. quit. Si dolor sub thorace fuerit, valdeq; infestauerit pleuritico ventrem subpurgabis; nihilq; dum purgabitur, dabis: à purgatione autem oximeli. Verumtamen purgans medicamentum quarto die ministrabis,] in cuius loci explanatione, Ga- G

Cap. 76. lenus ait. Sed quod Hippocrates recensuit, est exequendum: nam vel statim ab initio prius, quam in partem aliquam confirmentur humores, vel postea cùm ad maturitatem perducti fuerint, quamobrem & prima interdum die, & secunda, & quarta, & interdum quinta dedimus, & non in quarta sola, quemadmodum is di-

Cap. 8. xit.] Ad hæc Galenus libro de ratione curandi per sanguinis missionem agens, de curandis affectionibus reumaticis voluit reuulsionis caussa principium curationis, vel à sanguinis detractione, vel à purgatione sumendum, & aliquando vtrunque fore necessarium, prout humores, aut sola qualitate, aut sola quantitate redundauerint. Verba in medium afferamus. Vnum supra locum retulimus:

Cap. 8. alium audias eodem capite scriptum. Eadem ratione, & in ijs, quibus pars quæpiam grauiter icta est, aut vtcunq; incipientē habet phlegmonē, eā si magnā fore suspicamur, curationē ab inanitione auspicamur, aut purgatorio medicamine exhibito, aut vena incisa, prout nimirū alterū altero magis cōuenire iudicamus.]

Com. 23. Duo hi loci omnem difficultatem remouent: quoniam in primo aphorismorum Galenus refert se ad ea, quę libro de ratione curandi per sanguinis detractionem edocuit. Pręterea in methodo medendi curationem erisipelatis docens, anteaquam ad refrigerationem accedat, vult primùm totum corpus ab humoribus biliosis purgare: at omnium iudicio refrigeratio in erisipelate conuenit, statim inchoante morbo: idcircò opus est purgationem flauæ bilis fieri in morbi principio, quo tempore humores crudi sunt. Sic enim Galenus inquit. At quoniam erisipelas non quantitate modo affligit, sed etiam ex vehementi scilicet inflammatione qualitate ipsa cruciat, ampliorem refrigerationem, quàm phlegmone ipsa requirit: nec tamen non periculosa toti corpori existit, eiusce modi curatio, propterea quod bilis interim ad aliquod princeps membrum fertur: quippe cū si vel sanguis ipse abundat, haud tutū sit ex minoris notæ membris fluxionem eius repellere. Tanquam igitur in illa post totius corporis vacuationem repel- H

lentibus

A lentibus auxilijs vsi sumus, Ita nunc quoque faciemus, sed pro sanguinis missione medicamentum, quod bilem trahat purgantes, ipsam verò afflictam partem refrigerantes] hæc ille. Ex quibus obiter adnotandi sunt duo errores Medicorum quorundam nostri temporis: Vnus est, quod putent in erisipelate conuenire missionem sanguinis: quam Galenus hoc loco manifestissimè redarguit: Alter est, quod putent biliosis febribus intermittentibus, quales exquisitæ sunt tertianæ, ac etiam notæ phlebotomiã vtilem esse: quandoquidem bilis sua natura cũ à sanguine absit longissimè, vacuationem non admittit (sui tamen ratione) sanguine misso: sed purganti medicamento gaudet: haud perperam addidimus (sui ratione) quia potest aliquid complicari, cuius caussa tundere veram debeamus, vt scriptũ est à nobis libro tertio de ratione vacuandi per missionem sanguinis. Hæc παρεργῶς. Ad institutum reuertamur, Galenus sexto de compositione medicamentorum localium admonuit reuellendum esse aliquando sanguine misso, aliquando medicamẽto purgante, dum inquit. Didicimus etiã quod hunc ipsum

Recentiorũ medicorũ he rores.

B influxum in principio quidẽ reprimere, ac repellere oporteat, præterquàm si ad partem aliquam principalem recursurus sit, aut grauius aliquod malum effecturus.] & parum post edocet cum quibus inhiberi eiuscemodi confluxus debeat, his verbis. Etenim venæ sectione vtimur, & purgatione, & clisteribus, & inædia, vbi totum corpus apparuerit, aut multitudine humorum refertum, aut eorumdẽ malitia vitiatum.] deinde eodem libro agens de inflãmatione columellæ, idẽ cõfirmauit dicens. At verò venã secare ijs, qui suffocantur, & eluere forti, atq; acri clisteri, & purgatoria exhibere euacuandi gratia vniuersum corpus: & transferendi infra humorum momentum, qui ad affectas partes feruntur, ratinnabile est, & multa experientia probatum, atque cognitum.] Ac alibi. Cogimur itaque aliàs sanguinẽ mittere, idque aut vena incisa, aut membris ijs, quæ læsa non sunt scarificatis: manu enim laborante scarificabis crura, altero crure malè habente reliquum: hæc namque vacuationes indicat ipsa copia, sicuti etiã succorum vitium redundantis succi purgationem,] & rursus. Ergo plectora (inquit) tum sanguinis missione curatur, tum frequenti balneo, tũ exercitatione, tum frictione, præ-

Cap. 1.

Cap. 13.

13. meth. 5.

13. methodi cap. 6.

C terea digerentibus medicamentis, & præter hæc omnia inædia: de quibus in ijs, quæ de sanitate tuenda sunt prodita dictum abundè est: succorum vitium purgatione, quæ cuique superanti succo sit accommoda corrigitur.] hæc ille. Quibus edocet rationem curandi phlegmonem, quæ in generatione adhuc est, assumpta indicatione à caussa efficiente, siue sit plectorica affectio, siue succus vitiosus. Et apertius codẽ libro. Non enim ratio solum, (inquit) verùm etiam vsus ipse indicat aliam aliẹ parti vacuationem congruere: si quidem ex ijs, quibus oculi tentari phlegmone cẹperunt, nonnullos sola purgatione per aluum sanatos vidisti.] ac parum infra. At si vomitu vti pudibundis laborantibus, in diuersa reuellere auxilium est, Grẹci ἀντισπαστικὸν vocant, eadem ratione in omnibus, quæ accidunt circa caput purgatio ad contrarium auertit.] Plura quidem, quam constitueram, scripsi de hoc argumento, haud alia de caussa, nisi vt primũ satisfacerem ijs, qui, vt nosti multis olim mecum contenderunt, pro reuulsione exercenda semper sanguinem mittendum esse, mox, vt conuincerem eosdem Galeni, & Hippocratis te-

Cap. 11.

Eodem capite.

D stimonio, cum opinionem meã ab illorum placitis dissidere manifestissimè profiteantur: recordaris, quàm pertinaciter mecum disputarunt, quodque ita malè in peruerso dogmate insenuerunt, vt neque rationes, neque auctoritates illustrium Medicorum, atque etiã artis vsus in cognitionẽ veritatis ducere illos potuerint. Sed hæc sufficiant de humoribus, qui mouentur dixisse: agamus nunc de ijs, qui neque turgent, neque mouentur, sed quiescunt.

In cerui cosos quosdam Medicos.

Hæc longè difficilior est disputatio: quam tamen dilucidabimus principio, in hunc modum desumpto. Humores, qui in aliqua parte quiescunt, quamuis ante maturationẽ melius sit non mouere, vbi tamen ancipitẽ exitũ videmus morborum, atque plurimũ timemus, ne aut à multitudine obruatur natura, aut à malignitate dissoluatur, haud fuerit ab re inchoãte morbo vti medicinis purgãtibus: vtrunque explicabimus diligenter, primum rationibus adhibitis, mox verò Hippocratis, & Galeni testimonio. Inter omnes indicationes, quæ in morbis curãdis obser-

1. aphor. 22.

1.apho.9. obseruandæ sunt, nulla est dignior indicatione ab ipsis viribus desumpta. Porrò E
metiendæ sunt vires ab eo, quod in statu futurum est: quoniam coniectari oportet (dicit Senex noster) an æger cum tali victu sufficiat perdurare, donec morbus consistat, & nunquid illæ prius deficiant, nec possint cum victu perdurare, uel morbus antea deficiat, aut hebetescat. Ihinc rectè admodum decimo methodi medendi diligentiam adhibendam esse in custodiendis viribus: & indicationem ab his desumptam esse præcipuam, & ex numero uitalium: huicq; primo incumbendum (si postulauerit affectus,) alijs indicationibus minimè neglectis asserit. Ex hoc supposito veritatem deduco pronunciati mei. Nam vbi sese nobis offerat aliquispiam morbus à multitudine, aut malignitate humorũ procreatus, vel ab vtraque factus caussa, certè coniectari oportet ancipitem habere exitum: neque enim certò sanitatem prædicere, neque mortem possumus: atque hac ipsa ratione debemus, incohante eiuscemodi morbo purgans medicamentũ dare: quia si volumus expectare concoctionẽ, ancepsque fit, an natura id possit efficere, interim vires acquirit morbus, & natura vel suffocatur à multitudine, vel F
à malignitate dissoluitur. At uerò aliquam humoris peccantis portionem purgando, natura fiet potentior supra residuum, & concoquet postea, quod concoquendum est, ac excernet, quod expelli debet.

(Margin: 10.meth.ca. 10.& 11.& capit.1.; 2.aph.29.cõ.)

Est autem hoc loco illud in memoriam reuocandũ, quod etiam supra admonuimus, nempe quod in eiuscemodi purgationibus aliquod damnũ fit naturæ, quoniam est omninò impossibile, quin bonorum humorum aliquipiã uacuetur simul cum prauis: sed tamen hoc incommodum in dubijs morbis multi faciendum non est; quia cum vereamur multitudinem humoris imminentẽ uirtuti suffocationem, vbi minor fuerit illius quantitas, periculum hoc deuitamus. Certè videtur mihi maximè impium in magnis morbis cũ intensa humorũ corruptione, aut cum abundantia mali succi, cũ sanguinem mittere non liceat, relinquere totum negocium naturæ, quæ fortasse breuissimè succumbet. Perquiramus modo quid Hippocrates dixerit.

(Margin: 9. meth.c.9. & 10.; 23.apho.)

Legitur primo aphorismorum. Raro in acutis vtendum esse medicamentis G
purgantibus, idque in principio, & cum præmeditatione faciendum.] His verbis (meo quidem iudicio) nos admonet, ne in exhibendis purgantibus medicamentis simus temerarij, potissimum verò in morbis acutis: in quibus est necessarium aliquando in principijs purgare: aliquando autem concocta materia: In principio purgamus cum turgent, de quibus locutus fuit in superiori aphorismo. Purgamus etiam cum non turgent: meditari autem oportebit, quando non turgentibus conueniat purgatio, id sanè solum contingit humoribus nimia quantitate, aut malignitate insignitis: quod autem hæc sententia sit Hippocratis duo manifestum faciunt: primum est, quia dicit, cum præmeditatione faciendum] quandoquidem humoribus turgentibus nullam oportet adhibere præmeditationem, sed statim accedendum ad opus: Aliud est, quia non est probabile Hippocratem breuitatis amatorem bis idem dixisse in duobus ferè continuatis aphorismis: in vigesimo enim secundo statuit præceptum de excrementis turgentibus: cur igitur in vigesimoquarto volumus idem docuisse? Me certè quidem non fugit Ga- H
lenum de materia turgente, quemadmodum alios omnes aphorismorum explanatores locum interpretari: à quibus si ego veritatis ergo discedo, vitio vertendum non est. Accedamus modo ad explanationem alterius aphorismi, in quo sic inquit. Cùm morbi incohant, si quid videtur mouendum, moue,] vbi admonet multam materiam esse à morborum principijs expurgandam. Notabis hæc. Si quid,] græci τὶ,] quæ semper paucitatem significat, vt Galenus testatur his uerbis. Mediocri autem participare ipsum facultate huiusmodi ostendit, adijciens vocabulo huic σμικμαθοδίς, vocabulum hoc τὶ, nempe quibusuis adijciatur paucitatem indicans.] Galenus explanans Aphorismum sic scribit. Circa initia uerò illorum morborum, in quibus speratur ægrotũ conualiturũ, tentandũ maiora afferre remedia; de quibus dicebat Hippocrates, si quid videtur mouendũ, moue: sunt enim hæc maximè venæ sectio: nonnunquam verò & purgatio: quorum nihil oportet morbo iam consistente adhibere; vt enim in libro de crisibus manifestauimus,

(Margin: 22.apho.; 2.apho.29.)

Aestauimus,coctiones tunc maximè fiunt,vt igitur hęc citius eueniāt,melius est cir
ca principia vacuare,quo minorē iam factā materiā, facilius possit natura conco
quere,morbo autē iam consistente,cū iam natura concoquit,superfluū est vacua
re,tum propter alia,tū quia vis animalis eo tpe est fatigata,licet aliæ duæ vitalis,
& naturalis fortes persistant.] Immorari cogor hic, Ludouice Pater,quia clarissi
mi quidam Medici sententiā hanc aliter exponunt, dicentes,horū quosdam de
materia turgente audiendā esse:alios verò magis de sanguinis missione,q̄ de pur
gatione intelligendā:in qua re quantum aberrent à via,quæ dicemus,manifestū
facient. Iā igitur quod sermo illi non sit de materia turgēte multa sunt, quæ per-
suadent. Primū,quia dicit. Si quid mouendum vr̄, moue.] quæ verba dubitatio-
nis sensum includunt:qua loquendi forma nunquā vsus est Hippocrates, dū ser-
monem habet de materia turgente:nā ait.Concocta medicari,& mouere nō cru
da,nisi materia turgeat, plurima verò non turgent ,] & alibi . Eadē die medicari 1. aphor. 22.
oportet: tardare.n.in talibus malum est,] sic in proposito dixisse, moueto statim 4 apho.10. & 1.aphor.
turgidā materiam,] & non.Si quid vr̄.] Adde, quod semper purgāda est turgens
B materia:hic autē intelligit,quod aliquando purgandū . Ad hæc materia turgens
non debet paulatim purgari,sed,si fieri possit,omnis semel educi,cùm hic pauci-
tatem indicet,dicens, si quid.] Præterea si consideramus rationē Hippocratis,&
Galeni,videbimus eas tam de turgente materia, q̄ de non turgente intelligendā
esse:quia dicit purgandum tunc, cùm nondum natura pugnā iniuit cum morbo,
idcircò dicebat.Circa principia,& fines omnia imbecilliora,cùm verò cōsistunt,
melius est quietē habere.] Quamobrē cùm vniuersalis ratio sit,haud expedit au
dire illā perinde,atq; particularis esset. Diceret fortasse quispiā Galenum in com
mentario suffragari, dicentibus loquutum fuisse Hippocratē de materia turgēte:
nonnunquā verò & purgatio,& vt plurimum venæ sectio:] nā illa videntur con-
sona admodum esse supradictis. Rarò quidē dicebat purgantibus medicamentis
vtendum,] & plurima non turgent,] & hic nonnunquā purgatio:]dicā ego hunc
aphorismum non esse ita intelligendum : nā Galeni verba non intelliguntur, nisi
habita relatione ad præcedentia,in quibus dicebat.Maiora tentare remedia,[&
explicans vero,quæ sint hæc maiora remedia,subdit.Sunt autē hæc maximè ve-
C næ sectio, nonnunquam verò & purgatio,] quibus notantur remedia magna, in
quorum numero venæ sectio semper est magnum auxilium:at purgatio quęlibet
non semper magnum.Sed ea duntaxat,quæ fit validis medicamentis,& attrahē-
tibus: hic oportet meminisse eorum, quæ nos diximus in principio tractationis
huius de nomine purgantium medicamentorum.Quod autē pręcipuo de purga
tione intelligendus sit sermo Senis nostri,declarat hoc verbum, mouere,] quo is
vtitur ferè, cùm vult notare purgans medicamentum exhibendum esse:haud ta-
men renuo expositionē,quod.s.sermo includat missionē sanguinis:quia tam hac
ipsa,q̄ purgatione vtimur inchoātibus morbis,adhibita distinctione,an purgare,
an vacuare conueniat. Addito his,quod Hippocrates,quum de phlebotomia pręcipuè loquitur, nomine vtitur vacuationis,vt colligere est in 1.aphorism. vbi de Mouere qd Hippocrati.
athletarum habitu tractat, & Galenus in eius loci cōmētario manifestissimum fa
cit.Quāobrē,vt concludamus propositum, dicimus apud Hippocratis doctrinā
hoc admodum cōstans existere, materiā nō turgentē, quæ multitudine oblædit,
D purgantibus medicamentis esse minorandā, nunc idem ex Galeno ostendamus.

Statuit Galenus nono methodi medendi in humorum corruptionem cum im Cap.10.
becillitate virium,paulatim esse vacuandum,dicēns. Ergo quod corruptum est,
id alienum à natura est:quod tale est,id se auferendum natura dictat: si igitur cū
viribus imbecillis corruptela incidat, vtiq; quod affectus remedium est, id cum
virtutis custodia pugnat.Si quidem affectus vacuandum esse præcipit,idq; vel ve
na incisa,vel purgatione:Harum autem neutrum ferent imbecillæ vires: quoniā
igitur in omnibus eiuscemodi repugnantijs incerta succurrendi ratio est: aliàs
insanabilis omninò affectus relinquetur,aliàs spatiò,& ægrè,idq; si magnum na-
ctus fuerit Medicum sanari poterit. Oportet namque vbi medicationes ita sibi
aduersantur,& paulatim, quod vitiosum est vacuare, & paulatim inuicem,quod
salubre est , reponere: vocant Medici eiuscemodi vitiosi succi curationem,

græcè ὀπωρίζειν., ex quibus colligendum videtur in principijs morborum posse minorari materiam, si vereamur virtutem non esse ferendo illius multitudinem vsque ad statum: quo in casu paulatim vacuandum,& paulatim, quod salubre est, reponendum fuerit. Amplius obseruamus naturam ipsam ante statutum tempus fœtum expellere, cum contigerit illum corruptum esse: cur ad illius imitationem non licebit nobis humores nondum concoctos, maturatos, aut euictos, multitudine,& copia ingenti oblædentes purgare? Videtur mihi hic author similitudine confirmasse negotium, dum ait. Ita nimirum ventriculus mordente subinde acrimonia irritatus, ante legitimum tempus adhuc cibum abijcit: rursus multitudine grauatus aliquando, aut etiam ambabus coeuntibus malè affectus diarhæis insestatur.] Eandem ego corruptorum humorum in venis copiam adesse supponēs, maxima ratione confirmatum putauerim, si quis, vt fiat validior natura supra residuum humoris, anticipauerit purgationem. Certè videretur mihi maximè absurdum totius rei summam committere in ipsius naturæ potestate, quæ fortasse morbi vehementia succumbet: idcircò non vult Galenus expectandam esse crisim in morbo pernitioso,& ancipiti. Præterea, si dum humores confluunt, reuulsionis caussa, licet vti medicamento purgante, eosdem etiam educere possumus, anteaquam confluant ijs caussis præsentibus, quæ motum incitant. Prudentis.n. Medici munus præcauere, ne confluant abscindendo eas caussas, à quibus ad motum concitantur: hæ duæ sunt potissimæ, multitudo.humoris,& praua eiusdem qualitas acris, aut venenosa vim expulsiuam irritans, vt Galenus ait his verbis. Ostensum à nobis est in cōmentarijs de potentijs naturalibus, quod singulis partibus, sicuti aliæ potentiæ, ita & illa inest, quæ materias infestat, excernit: infestant autem aliqua sua multitudine aggrauantes, alia verò extranea qualitate.] Quæ ratio confirmatur, quoniam eisdem præsidijs præsentes morbos curamus, atq; futuros arcemus, quod ab omnibus Medicis traditum, hucusq; sine aliqua dissensione confirmatum est. Adde, quod si habitus athletarum confestim soluere expedit: neque.n. possunt in melius proficisci, idcircò reliquum est, vt decidant in deterius: sic profectò, vbi vitiosorum humorū magna fit in ipso corpore abundantia, quæ facilè aut putrescat, aut tumores procreet, ac alia id genus inferre possit pericula, eam celeriter vacuare tentādum est, priusquam magnum aliquod malum in homine producat, vt Galenus ait libro de ratione curandi per missionem sanguinis:& decimotertio methodi medendi. Et idcirco addebat alio in opere, quod sunt admodum vtiles purgationes ijs, qui humorum abundant copia. Hic offerenda sunt quædam huius authoris verba magni (ni fallor) momenti ad eorum confirmationem, quæ hic dicta sunt. Quamobrem protinus vacuandi sunt (inquit) qui ab his, qui temperandi naturam habent, irritantur, atq; aspernantur: vtpote qui multa nec facile mobili corruptione sunt repleti.] notes hoc loco quod inquit. Protinus vacuandi sunt:] nam innuit non esse immorandum, quin statim corruptos humores euacuemus. Supponit Galenus duas adesse proprietates in eiuscemodi humoribus: vna, quod mult sint: altera, quod corruptio non sit facilè mobilis, in his statim purgandum iubet: sed quid putabimus dicturum fuisse, vbi cum multitudine,& copia adsit mobilitas, quæ ferè comitari solet omnes biliosos humores? in his certè (si benè iudico) mala foret omnis cunctatio. Postremò dolores vehementes, qui fiunt ab humorum multitudine, vel à mala ipsorum qualitate purgationes indicant statim faciendas: maximum enim periculum esse procrastinationem in eiusmodi casu, nemo est, qui ambigat: in his doloribus non turgent humores, quamuis fortasse moueri possent: de quibus cum infixi sunt in aliqua parte, dicebat. Ad hæc autem infixi in parte quapiam dolores, idque aut ob humorum copiam confestim irruentes, aut propter spiritum flatuosum vacuationes indicant, sicut qui ab acri humore partem exedente, corroborantes; perueniunt.] Et propterea vsq; ad animi deliquium, aut purgandum, aut vacuandum esse in vehementissimis doloribus admonuit, vt prædiximus.

Venio nunc tandem ad humores corruptos: hi sunt, à quibus pestiferæ febres concitantur, quarum species in hoc vno mihi videtur consistere, quod fiant à corruptione humorū, potissimum quidē sanguinis, ac aliorum humorum, qui sunt

Margin notes: Lib. 1. de sympto. caus sis. — Lib. 3. de naturali. fac. — 1. ad Glauco. vlti. — 6. aphor. 55. — 1. ad Glaucon. 2. li. de mis. sanguin. cap. 8. — Lib. de rat. cur. per sanguin. mis. 23. — 1. aphor. 3. — De rat. cur per sang. mis sio. 8 Cap. 6. — 6. epidem. se ctio. 2. — 2. de simpl. medi. fac. — Lib. de miss. sang. 10. — Legito lib. nost de pestilenti febre, de præseruatione à peste. c. 4. & passim.

Margin letters: E, F, G, H

A sunt excrementitij, aliquādo verò etiam spirituum, & solidarum partiū corporis. Corruptionis nomine non intelligo cōem, vulgatāque putredinem, qualis in putridis febribus visitur; sed multò grauiorem affectum, terminum.s.atque finē putrefactionis. hæc vbi inuaserit corruptio cordis substantiam, aut humores, aut spiritus, aut aliunde incipiens substantijs eiuscemodi læsionem intulerit, pestilentē febrem fieri puto: de qua re dicam fortasse, aliàs quod in animo est, copiosius, atque subtilius: sed siue ab hac ipsa caussa, siue à quadam proprietate mala, & occulta nostris sensibus (vt recentiores omnes contendunt) originē duxerit hæc febris, in præsentiarum non curemus: hoc duntaxat supponentes inter omnes affectus nullum æquè letalem, & perniciosum reperiri febre pestifera, quā aliquando immanem belluam vocauit Galenus. In hac igitur febre nullum præstantius auxilium excogitatum fuit, ipsa ratione, ac experientia comprobante, quam statim à principio morbi vniuersum corpus purgare, quam rem iam doceo.

Concoctio est, quæ facit cessare putredinem, substantia manente, dicebat Ga- 3.artis medi
B lenus: quandoquidem sunt in putredine duo consideranda: vnum est principiū, cinalis, c.80.
& via mutationis huius: aliud verò terminus, dum putrefactio incipit, neque adhuc consummata est, regressus datur à statu præternaturali ad statum naturalem, tum ab artis operibus adiuta natura, tum ēt aliquando sola opificium faciente. At verò cum iam ad terminum ipsum accessit, iā quidem regressus eiuscemodi impossibilis est, neque ars potest corruptum penitus emendare ita, vt priorē bonitatem acquirat, neque ēt natura, aut ex se ipsa, aut artis beneficio id vnquam efficiet. Velim imagineris idem in sanguine cōtingere, quod in vinis accescentibus: nam vel in aceti naturam transmutari incipiunt, vel exuta vini forma propriam 2.aphor. 17.
aceti naturā adēpta sunt: Quæ in via sunt ad hanc mutationē, haud rarò ad priorem bonitatem reuersa esse, nemo est, qui non obseruauerit; at in ijs, quæ iam in acetum transmutata sunt, idē contingisse nullus hucusque cognouit, & quia est re uera impossibile, cognoscet nemo: sic rē habere in sanguine Galenus profitetur, & nos in alio opere declarabimus. Itaque concoctio ipsa emendat putredinē, illā scilicet mutationem leuem, atque principiū substantialis corruptionis: at ita qui-
C dem emendat, ut cessante putredine remaneat substantia: haud equidem, vt postea debeat expelli: hoc.n.non contingit in humoribus salubribus, & bonis; sed, vt vel possit nutrire, vel eos vsus præstare corpori, quos præstabat ante mutatio- Refellitur Argenterius 409.
nis illius exordium: huic igitur debetur concoctio. At verò ei humori, qui prorsus cōputruit, quive omninò corruptus est, non debetur eiuscemodi concoctio, sed expurgatio: Quoniā verò hæc pestilentialiū febriū natura est, quod humores ad pristinā suæ naturæ bonitatē reuerti non possunt, idcirco hæc ipsa ratione statim 11.meth.
non expectata coctione expurgādi. Hic autem obiter studiosi adnotabunt, quod concoctio quæcunque ea sit instituta pro purgationis vsu, non debetur nisi humoribus putrescentibus, vt diximus: Humoribus aūt, aut excrementis non putridis, nulla concoctio ex arte accōmodanda est. Quāobrem neque pituita, neque bilis Contra Altimarū, & oēs
flaua, aut atra propriè concoquenda, cū non sunt putredinem experta; sed certè Medicos.
præparationem postulent: quę actiones longissimo inter sese distant interuallo: vt libro de præparatione docuimus: scio hoc paradoxum quoddā esse, tamen qa
D verissimum est, vt alibi subtilius demonstrabo, libenter explico. Sed non immeritò quispiā dicet, humoribus omninò corruptis deberi concoctionem, qua natura illos euincit, mirificat, superat, vt postea facilius expurgare possit. Respondeo, id vtique necessarium esse, modo tempus accommodatum suppetat: nequit enim huiuscemodi actio fieri, nisi in conuenienti tempore: sed vbi tanta humorum adest corruptio, expectari non potest: quia dubio omni procul in cunctatione maxima imminent damna: atque, vt summatim dicam, omnia imminere pericula uidentur, quæ supra de humoribus turgentibus diximus: etenim partes præcipuæ, nobilissimæque afficiuntur ita, ut breuissimo temporis spacio, & modo quoddam admirando prorsus corruant: in talibus igitur tardare malum fuerit. Adde, quod humores uenenati: tales enim creduntur pestilentes, quamuis non sint propriè uenenati; sed per quandam similitudinem ad venena septica hoc nomine nuncupentur (nisi tamęn fallor) quantò citius purgantur, tantò melius

in hunc modum venena per vomitum, per ſeceſſumq; illico ducimus celerita- E
te maxima.

1. de febriũ diff. 4. Galenus videtur mihi admodum apertè hoc haud ſemel docuiſſe. Extant hæc
eius verba, dum præſeruandi rationem à peſtilentia edocet. Erat autem eorum
ſumma, vt oſtendit Hippocrates ipſa putrefactio, quod cùm nos præuidiſſemus,
ſtatim ab initio quæcunque corpora humida videbantur, omni via exiccare co-
nabamur: quæ verò ſicciora in his antiquum habitum ſeruabamus: at in quibus
ſuperfluitates redundabant, hæc purgationibus ſanabamus.] Vides igitur, quòd
5. meth. 12. ſtatim ab initio Galenus corpora omni via exiccabat, nulla expectata concoctio-
ne. Alibi verò retulit quoſdam ſuperſtites ex peſtilentia fuiſſe, quippe quia & vo
muerint ex ijs nonnulli, omnibus venter profluxerit, repurgatumq; totum cor-
4. meth. c. 4. pus fuerit. Et multò apertius rem confirmauit alibi, dicens. Ego nãque cacoetes
omninò id dico, & ob id qualis fuerit totius corporis affectus, ſtatim conſidera-
bo: inueniam autem tum ex vlceris ipſius ſymptomatis, tum ex notis, quas to-
tum corpus præſefert: cuius maximè generis ſit is, qui redundat ſuccus, atq; hunc F
medicamento protinus (notes hæc verba) educam: nec protraham, donec totus
hominis cubitus affectum quendam contumacem, rebellemq; curationi contra-
4. de ſanita. tuenda. c. 4. hat.] Atq; rurſus, nam quod alienum (inquit) à natura eſt, vt amplius ad primam
Lib. 5 95. humoris bonitatem redire non poſſit, educere id quamprimùm eſt tentandum.]
Lib. 3 35. Quam rem Aetius etiam, & Paulus Aegineta confirmarunt.
Theophraſt. Paracels' Andreas Matteolus. Opinio Gentilis. Sed prætermiſſis rationibus, ad experientiam veniamus. Teſtantur Germani
quidam ſcriptores, haud infimæ notæ homines, ferè omnes à peſtilentia fuiſſe li-
beratos, qui purgantia medicamenta in principijs desũpſerunt: qui ſanè con-
firmaſſe mihi videntur opinionem Fulginatis illius ſubtiliſſimi Medicorum ſuæ
ætatis omnium. Alij verò non modo in hanc manibus, pedibusque, quod dici
ſolet prouerbio, iuerunt ſententiam: ſed etiam profitentur inchoantibus eiuſce-
modi morbis, ſtatim exhibendum eſſe antimonium præparatum, de cuius laudi-
bus, atque præſtantia in peſtilentibus ſebribus multa ſcripſerunt: quamuis ego
(vt ingenuè ſatear) cùm illis conueniens, quod à principio non concoctam ma- G
teriam vacuare conueniat; antimonij tamen huius medicamenti (vt reor) perni-
cioſi vſum in peſtilentibus febribus non admitto, niſi in aſſuetis corporibus, &
fortaſſe regionibus frigidiſſimis: cùm facultatem habeamus hiſce temporibus a-
liorum, quæ maiori ſecuritate id præſtant, qualia à me aliàs explicabuntur.

Quæ nos hucuſque diximus, de ijs poriſſimum intelligenda ſunt morbis, qui
ancipitem naturam habent, atque etiam de lethalibus, vt proximè declarauimus:
relinquitur modo, vt ediſſerã, quid agẽdũ ſit in morbo prorſus ſalubri, tũ verò de
mũ, qualẽ ſeſe præſtare debeat Medicus in expurgãda materia, quæ ĩ vijs ductuũ
continetur: Quæ duo capita pro totius tractationis abſolutione deſiderantur.

Dicamus itaque, in morbo ſalubri humores à Medico non eſſe purgandos, niſi
fuerint concocti, vt Senex ille noſter venerandus in Aphoriſmis docuit. Nã tunc
naturã auxilianrẽ habemus, quæ anteaquã euacuet, concoquit primũ, ſecundò
digerit, tertiò expellit: ad huius imitationem cũ inſtituta ſit purgatio artificialis,
opus eſt concoctionẽ præcedere, niſi aliquid vrgear, cuius indicatio alijs omnib. H
præponi debeat, vt prædiximus: in qua re video adeſſe cõem omniũ conſenſum.
Sed quo tempore fieri debeat purgatio in ſalubri morbo, controuerſum vř: an. ſ.
in incremento, an in ſtatu, & declinatione, in quibus materiã eſſe concoctam li-
quet. Alius. n. aliud ſentit. Ego autẽ ſic eſſe arbitror diſtinguendũ. Perpendenda
eſt in primis morbi natura, ac diligenter contemplandũ, an criſi iudicandus, an
citra criſim paulatim ſoluendus. In illis aliquando à purgatione abſtinẽdum, ali-
quando minimè. Iudicante natura, ac morbum non paulatim expellente, inſpi-
1. aphor. 20. ciundum, an perfectum ſit iudicium, an imperfectum. Si perfectè moueat, omni-
no abſtinendum: quia quæ iudicantur, & iudicata ſunt integrè, neque mouere,
neque nouare aliquid, ſiue medicamentis, ſiue aliter irritando: ſed ſinere opor-
2. aphor. 12. tet omne negotiũ naturæ. Sed ſi non purgauerit perfectè, ſupplere debet ars idip-
ſum, quod in actione naturæ deficit. Nã quæ relinquũtur in morbis poſt iudiciũ
recidiuã facere conſueuerunt.] & hic opus eſt naturæ propẽſionẽ inſpicere, per

cam

A eam enim regionem vacuandum per quam naturam incępisse iudicium noueri-
mus, aut per sudorem, aut vrinas, aut vomitū, aut per aluum: quia vt idem alibi
admonuit. Quæ ducere oportet. per loca cōferentia, eo ducere oportet, quo ma-
ximè natura vergit.] Verū si cōcocta materia, atq; digesta natura nō moueat, ne- 1. aphor. 21.
que adsint aliqua signa, qbus illā iudicaturā esse morbū artificiosè coniectari va
leamus, tunc moueat Medicus hora motus eius, vt Auicenna docuit. Hora motus
naturæ est vigoris pars vltima, vt plurimū: aliquando prima pars declinationis
vniuersalis. At verò si morbus extiterit ex eorū numero, qui iudicari à natura
non valeat, medicinis purgantibus vti in augumento, in vigore, & in declinatio-
ne licebit. Quod in hoc postremo morbi tēpore purgari possit, nemo est qui du-
bitet: at in augumento, & in statu an conueniat, multis controuersum videtur.
Tamen apparet in his etiā sic postulāte vsu moueri posse: quia tunc humores cō-
cocti sunt, & concocta medicari oportet. Hic notent iuniores Medici, ac diligen-
ter obseruent senis verba. Quoniā dixit. Concoctā medicari.] & nunquā dixit.
B Perfectè concocta,] aut plenè.] aut, omnino concocta.] ijs enim verbis posse
purgationē adhiberi in humoribus concoctis docuit, quomodocunq; fuerint cō-
cocta, siue multū, siue parū: Quamobrem pro modo concoctionis, purgationes
exercendæ sunt; vt alibi dicemus diligentius. Velim ēt aliud notari hoc loco, in
eiusmodi morbis dierū numerum obseruandū non esse, vt temerè admodum
quidam faciunt, obseruantes quartā, septimā, vndecimam, decimamquartam, a-
liosq; dies crisimos, & indicatiuos, putātes illi quidē cōmitti errorem maximū,
si hisce diebus expurgatū fuerit: cum certè ipsi in hac re pueriliter aberrent: id
enim confiteri oportet, illorū dierum obseruationē esse admodum necessariam
in morbis naturæ iudicio terminādis: vel saltē in ijs, q terminari possunt hoc mo
do: sed vbi nihil eiusmodi apparet, perperā adhibetur eiusmodi obseruatio.
Cęterùm quod attinet ad humores, qui in primis venis continentur, putaue-
rim non expectata concoctione purgari posse, adhibita prius ea præparatione,
quam requirunt: sic videmus ex ventriculo concitato vomitu pituitam, & bilem
vtráque expurgari: atq; etiam ex mesenterio ac intestinis tum per superiorem
D partem, tum per inferiorem, sine aliquo incommodo quotidiè moueri humores
crudos obseruatū est: hæc rès tanq̃ clarissima nō postulat vberiorē explicationē.
Relinquitur tādem, vt satisfiat ijs difficultatibus, quæ opinionem nostrā ma- In Fuchsium
xime controuersam facere videntur. Sed quoniā nimis operosum esset afferre in libro 2. para-
mediū ab alijs sigillatim dicta, & necessaria prætermittere imperfectionē tracta- doxorum.
tionis argueret: hic summā duntaxat explicabo eorū, quæ magis vrgent, ex quo-
rum explanatione vnusquisq; poterit alias difficultates omnes persoluere. Quā-
obrem sciendum est, quòd qui nūquam à morborum principijs purgare volunt,
Galeni, & Hippocratis autoritatibus vtuntur, quibus persuadent malas esse va- 4. aphor. 24.
cuationes factas cruda materia existente: cū sit impossibile aliquid bene vacuari 1. aphor. 22.
inchoantibus morbis. Ac idcirco concocta medicari, & mouere, non cruda iusse-
rit Hippocrates. Ad hæc verò proferunt quasdā rationes, quarū vis in hisce con-
sistit fundamentis: primū quod ars naturā immitari debet, quæ, quoniā nunquā
expurgat benè in principijs morborum, debet ars ēt ab eiusmodi purgationib.
abstinere. Alterum verò est, quod non est impedienda concoctio, quæ fit à natu-
C ra potissimū in statu: videtur.n. distrahi natura ab opere instituto, quę res fieri nō
posset sine maximo ægrotorū detrimento. Tertiū verò, quòd purgatio fieri non
potest, nisi mali humores à bonis segregati fuerint, quæ segregatio digestio dici-
tur à Galeno, at hoc ipsum fieri non potest, nisi cōcoctione intercedēte, vt passim
admonuimus in ijs, quæ supra diximus: Alia quidē addūt, sed hæc potiora sunt:
quorū explicatio habere mihi in hunc modū videtur, vt sigilatim satisfaciamus
hisce difficultatibus, Ludouice Patér, dicimus, duplicem esse curandi modū: aliū
quidem ordinarium, & ipsa methodo innixum: alium autem extraordinarium. Curatio du-
Ordinariam curationē adhibemus, vbi nihil impedit remoraturque, quia exe- plex ordina-
quantur indicationes à morbo, eiusque natura desumptæ. At verò extraordina- ria, & extra-
ria est, cum aliquid interpellat, impeditq; propter melius: nam vrgente aliqua- ordinaria.
piā caussa, illi operam dare debemus, vt puta vrgentiori: quod nisi fieret, de ægri

salute omnino esset conclamatũ. Deinde vero obseruandum est aliud, nempè E quod aliquid bonũ, vel malum dicitur, aut simpliciter, aut in relatione ad aliud: sic purgationes dicuntur quædã bonæ absoluto sermone: quædã in comparatione ad aliud: quæ fit concocto morbo, dicitur bona simpliciter: quæ fit cruda materia, dicitur mala: at vero hæc mala existẽs, bona dici potest in comparatione ad malũ aliquodpiam maius ex illius intermissione subsecuturũ. His in hunc modum constitutis, dicimus ordinaria curatione concocta medicari oportere, & mouere non cruda: sed curatione coacta & extraordinaria, de qua minimè locutum fuisse Hippocratem affirmamus, crudi humores mouendi sunt. Mox autẽ nõ incõmodè dici posset, materiæ turgentis nomine tam vocari eam, quæ turget actu, quàm eã, quæ turgere potest, caussis scilicet præsentibus, propter quas humores dicuntur turgere: porrò accidit in humoribus turgentia à multitudine, à malignitate, à motu, & ab acrimonia, quibus præsentibus vtilem esse purgationẽ statuimus. Scio hanc distinctionẽ Galeno placuisse, qui haud semel magnitudinem morbi interpretatur, non pro præsenti solũ affectu, sed etiam pro futuro: atque vtrunque pro sua natura indicate missionẽ sanguinis. Itaque, si hæc sunt vera, F statuamus in Aphorismi illius sententia, quæ dicit, inchoãtibus morbis, si quid videtur mouendum, moue: vt rursus cõcocta medicari, & mouere non cruda, contineri veritatem eorum, quę diximus. Galeni autem sententiæ ferè omnes intelliguntur de bonis purgationibus simpliciter, ac absoluto sermone prolatis: etenim admittimus malas esse vacuationes omnes factas materia existente cruda: quæ tamen, quemadmodũ diximus, bonæ possunt nuncupari, habito respectu ad maius malũ, damnũq; subsequendũ: cuius caussa ordinẽ cogimur subuertere. Quòd si aliquando Hippocrates ante decimũ quartum non vult in febribus exhibenda esse medicamenta expurgantia, intelligendus est de ijs febribus, quæ omnino sunt salubres; alioquin haud rectè conclusisset, in Pleuritide quarta die expurgandum; maleq; locum fuisset interpretatus Doctor admirabilis, quod nõ modo quarta, sed prima, secunda, tertia, & quinta aliquando id faciundum sit: in hunc modum interpretati illustrium Medicorum loci, nullam habere difficultatem mihi videntur.

Contra fuchsium lib. 2. paradox.

Lib. de medic. purg. fac.

4. de rati. vic. 76.

Omnia contra Fuchsium ibidem.

4. aphor. 20.

Quantum verò ad rationes attinet, haud est difficile illis respondere. Artẽ n. G immitari naturam penes quinq; contingit: quantitatẽ, qualitatẽ, locum, modũ, & tempus. In primis quattuor ferè semper imitatur naturã: in tempore non est necessarium: nã dicebat senex ille diuinus: Deiectiones nigræ, qualis est sanguis niger sponte venientes, siue cum febre, siue sine febre fuerint, pessimę. Et quantò colores plures fuerint praui, peius: cũ medicamento verò melius, & quantò colores plures, non praui.] Ad hæc verò dicimus, quod natura, posito, & non concesso, etsi à principijs morborũ nunquam expurgat, quòd tamen ars id faciens, illius imitatione duci videtur. Etenim ars tum in ijs, quæ facit natura, tum in ijs, quæ non facit, illã imitatur: quoniam si naturã id efficere posset, sic operaretur: nunquam enim ossa luxata reposuit natura, nunquam venã secauit, hoc facit ars, quæ culpanda non est, quia natura si posset, idẽ operaretur: sic ab arte fit domus, quam non fabricat natura, cum non possit: atque si posset, idem opus efficeret. Rursus non videtur mihi verum naturam nunquã expurgare ante statutũ tempus: dedimus in superioribus testimoniũ ex Galeni verbis de fyrii mortuo, de ventriculi expurgatione per vomitũ: nũc verò duo addenda sunt. Vnum quod ma- H teria turgens cruda mouetur: hanc sanè ipsa nequit natura propter multitudinẽ expellere, idcirco natura motum tentante, & ob imbecillitatem nequeunte expulsionẽ efficere, indiguit artis adminiculo, veluti manus porrigente: ex hoc potest colligi naturam tẽtasse purgationem crudorũ humorũ, sed si hanc perfecisset, nullũ fuisset incõmodum subsecutum: at quoniã non potuit illius imitatione ars suplebit. Aliud verò, quod in pestilentibus morbis ante statutũ tẽpus fit expulsio per cutem, in qua efflorescunt papulæ illæ, siue exanthemata, siue ecthimata, (aut quomodocunque nuncupare volueris) qui motus, etsi maiori ex parte sint symptomatici, tamen cum salubritate haud infrequenter contingere obseruatum est à nobis; eadem ratio est de bubonibus pestilentibus, de carbunculisque: nam

crudo

A crudo morbo apparere, ut plurimum nemo est, qui nesciat: Quāobrem concludē dum est naturam regulariter non purgare, nisi concoctam materiā, coactè tamen aliquando etiam crudam, nec sine ægrotorum commodo educere.

Hic facere dubitationē videntur Hippocratis verba, quæ in hūc modū habēt. Incohantibus morbis si atra bilis supra, uel infra exierit, lætale,) hanc vacuationē esse malā, dicit Galenus, per viā signi, non aūt caussæ. Hic dicimus, tres fieri solere ex hoc aphorismo illationes: quarū prima est, Letalis est uacuatio atræ bilis incohantibus morbis: igitur letalis est vacuatio vniuscuiusq; humoris. Secunda: letalis est vacuatio bilis atræ, crudo existēte morbo, facta à natura: Igitur cuiusuis humoris vacuatio artificialis in principio morborū est mortalis. Tertia: letale, vacuatio atræ bilis spontanea, igitur letale est eiusdē vacuatio non spontanea, sed artificialis. Harū illationū nulla est vera. Non equidē prima, quia à particulari ad vniuersale illatio non valet, ut sciunt Dialectici: nā si huius vacuatio humoris letale signū est: bonū poterit esse signū uacuatio bilis. Caussa est, quia bilis atra humor est admodū crassus, qui semper cū difficultate expellitur: flaua aūt bilis, & aliæ cōtrario modo sese habent, ut ēt pituita aquea: qui humores ob tenuitatē, & fluxibilitatē facilè ducuntur quocunq; velis: Nostrā hanc sententiā uerā esse, quotidie ostendit Diarrhea, quę à principio non parū iuuat, nec debet à Medico adstringi. Secunda uerò non ualet; quia turgentē materiā à principijs morborū fœliciter expurgamus: & adhuc in alijs morbis, si quid uidetur mouendū, mouemus; bonæque sunt uacuationes eiuscemodi, tanquā caussa, & tanquā signum: cū tamen sit malum signum vacuatio atrę bilis, non mala caussa. Tertiæ illationis falsitatem declarauit Hippocrates in eodē libro. Cōparans euacuationem artificialem humorum, qui nigri sunt, ad euacuationem naturalem, cū dicebat. Cum medicamento uerò melius, & quanto colores plures fuerint, non praui.) 4. apho. 22

B

Ea verò parte, qua dicunt impediri coctiones ab eiuscemodi vacuationibus, toto quidem, vt dici solet prouerbio, aberrant cœlo, quoniam promouentur magis & fœliciores fiunt: nā si multitudo ingens adest humorū, quos natura vix poterit concoquere, quis dubitaret vacuationes factas, anteaq; illa aggrediatur cōcoctionis opus, minorata materia plurimū conducere: Audiant Galenū his verbis, quæ diximus confirmantē. Vt coctiones citius eueniant, melius est circa principia vacuare, quò minorē iā factā materiā, facilius possit natura concoquere: morbo autem consistente, cum iam natura concoquit, superfluum est vacuare.) 1. apho. 29

C

Quòd si quis obijciat sententiam Hippocratis, dicentem: Ventrem ab initio clistere duces, sed medicamenta purgantia non admouebis. Nempè si ventrem mouens vrina non maturabitur, febrisque citra tum sudorem, tum iudicationem in longiori protrahetur tempore.)Cui concordat illud Galeni in Commentario, his verbis. Quòd si hæc concoctioni humorum conferant, purgationes cōtrariæ ijs existunt: nempè corpus vehementer mouentes frangunt. Tali siquidē virtute prædita sunt omnia, quę purgant medicamenta: hæc est ergò caussa cur purgationes coctionibus aduersantur.) Respondebo quidē dupliciter: vno modo locutū fuisse illū de medicamentis, quibus vtebatur: quæ validissima fuerunt, & nunc in vsu quotidiano nō sunt: cū nos passim adhibeamus medicamenta admodū benigna nullū incōmodū afferentia. Alio deinde satisfaciemus modo, cō: extū intelligendū esse in ijs morbis, in quib. certa speratur salus per naturæ iudiciū uentura: quā rē declarant ea uerba, tū citra sudorē, tum citra iudicationē.) Nos uerò idē affirmamus: cum uerò purgationem consulimus cruda existente materia, id non facimus, nisi quando incertum est, an debeat natura cōcoquere, ut in morbis magnis, acutisque. Possemus ēt satisfacere, dicentes, fuisse locutum nostrum Senē de curatione ordinaria, non coacta, quæ etsi aliquid officiat coctioni, haud tamē offi cit, si maximā utilitatē contēplemur ex purgatione prouenientem. Atque idcirco fateamur nos fieri purgationem cum aliqua iactura naturæ, euacuando humores bonos simul cum malis: (neque enim adhuc discreti, digestiq; sunt,) sed hoc malum est tolerabile, poteftque facilè emendari. 4. de rat. vic. vent. 44. t.c.

D

Hæc sunt, Ludouice Pater, quæ de proposito argumento dixisse volui. in quib. iudicium tuum exactissimum desidero. Vale. Ex vrbe, die 24. Martij 1558.

LIBRI PRIMI FINIS.

HORATII AVGENII E

EPISTOLARVM MEDICINALIVM

LIBER SECVNDVS;

HIERONYMO CAPIVACCIO MEDICO CLARISSIMO.

Cinica ſubuertitur Apologia, in qua dicuntur quamplura de natura calculi, eiusq; cauſsis; F
De plano vlcere, an compoſitus ſit morbus: De indicationibus ad calculum extirpandum: De vſu lactis aſinini, & balnei aquæ dulcis, pro eorum confirmatione, quæ ab Augenio ſcripta ſunt libro de calculoſis, & vlceratis renibus.

Occaſio ſcribendi, & de quibus tractandum. *Cap. I.*

Scribendi occaſio.

ITTERAS tuæ, quas dediſti Hieronymo Cordellæ, Alexandri Farneſij S. R. E. Cardinalis ampliſſimi, Medico, non illi duntaxat, ſed alijs certè multis, atq; cum primis fuerunt mihi iocundiſſimæ. Siquidem, cùm librum de medendis calculoſis, & vlceratis renibus priuatæ cuiuſdam diſputationis occaſione ex tempore, vt is, & Antoninus Chyrurgus teſtantur, conſcripſiſſem, neque G
meo plurimum tribuens iudicio, illius copiam optimis Medicis, ac tibi potiſſimum feciſſem, vt percepto, quid ſentirent alij, iudicaſſem, an palinodiam recantare, an autem in concepta, promulgataq; opinione confirmari debuiſſem: Ac mihi tandem cum alijs omnibus non modo Italiæ, ſed etiam totius ferè Europæ clariſſimis Medicis, quorum extant apud me litteræ ex voto ſucceſſiſſet negotium; relinquebatur, vt audirem, quid tu nemini ſecundus, de hoc argumento ſentires, cuius rei erat apud me inexplebile deſiderium. Hoc liberauit amiciſſimus Cordella, dum tuas humanitatis erga me, & omni doctrinarum genere pleniſſimas, legendas obtulit. Vix dici poteſt, quàm ego ex illarum fuerim lectione oblectatus. Primum quidem iocundiſſimum fuit mihi, atque gratiſſimum, quod de me tam benè ſentires: H
Nihil enim poteſt hac vita contingere iocundius, quàm laudari à viro laudatiſſimo: Ego certè ita ſum affectus Hieronyme, vt quamuis nihil mihi temerè tribuam, maximo tamen gaudio ſemper afficior, cùm homines grauiſſimos bonam de me opinionem habere percipio. Mox autem, quia non modo doctrinam illam recognoui magnam, quam de te vno ore omnes prædicant, & ego profiteor ſed cum ijs, quæ à me ſcripta ſunt adeò conſentientem, vt nihil magis. Quandoquidem paucis admodum exceptis, quæ ex falſa (vt reor) aliorum relation

magis,

A magis, quàm ex rei veritate pendent: illæ tuæ non Capiuaccij, ſed Augenij litteræ videbuntur. Hinc factum eſt, vt putauerim eſſe me operæpretium facturum, ſi te redderem hac de re certiorem, vt aliorum cognitis erroribus, atque fucis, candidum Augenij animum perciperes: ac etiam, vt manifeſtiſſimum facerem dicaciſſimos quoſdam Cynicos inaniter admodum gloriari, confirmaſſe te illorum ſententiam, quam certè apertiſſimè reprobaſti: tum etiam, vt oſtendam illos libello admodum infami, atque certè, vt authorem decebat, cymerijs tenebris digniſſimo, nihil penitus tradidiſſe, quod ad Medicos etiam mediocres pertinere iudicari poſſet: Poſtremum decebat tuum me deſiderare iudicium, quod non in hac modo, ſed in omnibus, quæ poſt hac ex mea prodire poterunt officina lucubrationibus, plurimi facturum polliceor. Nunc ad rem ipſam ſatis præfatus, veniens, ſcito, eorum ſummam, de quibus inſtituta fuit olim diſputatio, in hunc modum habere.

1 Primum, qualem eſſe putem calculi naturam, & à quibus cauſſis fiat. *De quibus diſſerẽdum.*

B 2 Mox, an vlcus planum, quatenus vlcus morbus exiſtat compoſitus.

3 Ad hæc, quæ indicationes ipſo in caſu vigebant.

4 Poſtremum, an lac aſininum, & dulcis aquæ balneum pro indicationibus exequendis potuerint eſſe remediorum materia.

In his igitur audito, quid ſigillatim ſentiat Augenius, hac tamen lege, atq; conditione, vt tuo iudicio, quod exquiſitiſſimum eſſe profiteor, emendentur, & corrigantur.

Renum calculus quid ſit, & quomodo fiat: Cap. II.

Qvod itaque ad primum attinet, quamuis in multis partibus humani corporis contingat generari calculum, ego hic tranſigam de calculo renali primùm: dein verò de altero, quem in veſica oriri perhibẽt, ſed prius generatim quædam explicabuntur vtriq; communia. *Ordo dicendorum.*

C Supponamus calculum affectum eſſe præter naturam: triaq; horum eſſe genera, cauſſam ſcilicet, morbum, & ſymptoma: quæritur ſub quo genere veniat reponendus. Certè morbus non fuerit (quicquid alij dixerint) quoniam omnis morbus διάθεσις eſt, atque conſtitutio partium corporis actionibus proximè, & ſenſibiliter incommodans. Hic διάθεσις nomen, conſtitutionem ſignificabit corporis ea notione, quam docuimus alibi. Itaq; dicitur morbus mala corporis conſtitutio, vt bona ſanitas eſt, ac dicitur, ab his malæ, aut bonæ actiones proficiſcuntur. Cauſſam dicimus morbificam, ipſam contentorum conſtitutionem. Si vera hæc ſunt, vt putantur, quis renum, aut veſicæ calculos, aut ſanguinis grumum eſſe morbum dicet? quis inteſtinorum lumbricos, aſcarideſque, & ſi toto ſint genere præter naturam? Adde, quòd neque cauſſæ ſunt: quia non ſemper actiones lædunt, cumq; id faciunt, morbus interuenit. Quin neque ſi humores in venis putreſcant, inferunt morbum, niſi effectrices partes contagione prius attingant, atque labefactent. Iam verò calcu-

Galen. 1. de morb. dif. & 1 meth. Gal. ibid. Ariſt in prædicamentis.

Fern. lib. 2. pathol.

D lus, dum gignitur, moleſtiam nunquam profert (nec me fugit admirabilem Galenum contrarium ſcripſiſſe) at verò, cùm genitus eſt, læſionem infert aliquando, & aliquando non infert. Cùm is non lædit, ſiue fiat, ſiue factus ſit, morbi cauſſa non eſt, ſed ſymptoma affectus inſequens corporis. Sed cùm lædit (quæ res iam genito contingit) affectum præit, ac inſequitur. Intemperies præit ſemper ortum calculi, ſubſequitur autem ſemper diuiſio vnitatis, ac interdum aliquiſpiam morbus in compoſitione. Hinc ratio ſymptomatis prius ineſt illi, quàm cauſſæ. Hoc ipſum ſymptoma ſtatuatur in genere excrementorum conſiſtere, quod cùm triplicem habeat differentiam, vel in ſubſtantia, vel qualitate, vel quãtitate. Calculus eſt excrementum vitiatæ ſubſtantiæ toto genere præter naturam: non quidem ratione excretionis, ſed ratione eius ſubſtantiæ, quæ excernitur, aut iam genitæ retinetur citra manifeſtam, ſenſibuſq; conſpicuam læſionem corporis. At ſiue retentum, ſiue expulſum, ſemper eiuſcemodi excrementum eſt, quale diximus; ac id ſanè durum, non molle. Expulſionis cauſſa facultas expultrix

Gal. lib. 6. epidem.

Calculus qd excremẽtũ.

pultrix

pultrix valida, viarum latitudo, calculi paruitas, lenitas, rotunditas. Retentionis E contrariæ his ferè omnes. Generationem facit constitutio renum calidior, & sicciot per se, vel per accidens: quæ morbus est in partis intemperie, à qua actiones

Fernelius ibid.

fiunt. Hæ sanè quamuis ab anima proficiscantur, eiusq; facultatibus, Medicos tamē immitati, dicimus, partes ipsas existere principales, proximasq; actionū caussas, siue quod recondita sit animæ facultatumq; substantia, siue, quod ad agendū necessariæ sint in strumentorum vires, siue, vt præstantissimi sentiunt philosophi, quòd animæ, & virium substantia immutabilis, nulla vi, nullo morbo labefactari, atteriq; possit, quamquam pletunque instrumēti vitio interpellatur. Quamobrē nimium excalefacti renes in præparatam agentes materiā pro generatione calculi ædunt actionem deprauatam: à qua fit opus præternaturam tota substantia:

Cōtra Ferne. lib. 5. patologic.

quod opus calculus est. Igitur intemperie facit actionem corruptam: actio deprauatum opus procreat. Non oportet admittere calculosam, petrificam, aut arenosam constitutionē: quandoquidem dum medemur omne dirigitur consilium, studiumq; nostrum ad materiam ex qua, & ad intemperiem à qua fit calculus, & ad ipsum opus iam factum, atque etiā ad vias, per quas calculus integer, vel fractus F debet exturbari, minimè verò ad constitutionem ipsam, (si fortè admittēda fuerit) quam artis industria corrigere non potest. Porrò calculus nascitur ex omni

De materia calculi.

materia viscida, itaque omnes succi, omnes humores, omnia denique excrementa ad illius ortum idonea sunt, (exceptis icoribus) quia habent lentorem quendam, cuius caussa diuisæ partes inuicem vniri possunt. Non tamen æqualis est omnium vis: nam quæ maximè viscida sunt, plurimum conducunt; quia verò pituita lentorem habet insignem, accidit, vt hanc solam, aut etiā permistam facere calculum credamus, denominatione desumpta ab eo, quod frequentius contin-

Materia calculi proxima & remota.

git. Hæc statuitur proxima materia, & subiectum: remotior caussa est alimentū viscidum cuiuscunque generis in præpararo corpore, in eo quod magis ac minus latitudinem habens conspicuam. Conuenit vtrunque ad generandum calculum, subiectum, & efficiens: aliquando subiectum magis, aliquando efficiens: in hepatis chisti ex bile fit calculus magis equidem concurrente continua ignei caloris actione, quàm dispositione subiecti. Sic in vesica oriri tradit Galenus magis ob materiam dispositam, quàm ob vim agentis, vt post hac dicam: hunc eundē pos- G

Cinicus refell. in Consult.

se in renibus casum inuenıri, non dubito. Subiectum ex quo fit calculus, non est toto genere præter naturam, sed opus ex subiecto iam genitum. idcircò non rectè quis dixerit, calculum esse excrementum viscidum, crassum, terreum: quamuis rectè senserit, si statuat fieri ex tali materia, & calculum toto genere excremērum existere pręter naturam; differunt enim hæc inuicem, nam hoc formam,

Calculus quomodo fit caussa morbi.

illud materiam respicit. Quis enim calculum esse viscidum diceret excrementū, cùm omnino crassum sit, atque durum? Calculus caussa fit morbi, tum quādo retinetur, tum quando propellitur. Violenter enim subito, & affatim impulsus arte, aut natura, soluit vnitatē, meatus obstruit, naturalem partis magnitudinem auget: retentus autem tum infarcit cauitates ipsas, tum etiam aliquando tumorem

Calculus caussa efficiens à formali quomodo.

inuehit præter naturam. Horum affectuum relatione dici potest formalis caussa, & efficiens: potest etiam dici duntaxat efficiens. Formæ gerit vicem quo ad obstructionem, quia remoto lapide ars iudicat cauitatem liberam, sed relatione habita ad solutionem continui, ad rumores, effectricem caussam dicemus: quandoquidem potest consistere vterque affectus citra calculum. Sic igitur erit morbi caussa, & aliquando symptoma. Sed cum caussa est, symptoma esse definit: cum H nihil queat vtriusque naturam ad idem possidere, quia idem certè nequit læde-

Explanatio authoritatis Galeni. Annot. 648.

re, & non lędere actiones. Galenū verò libro de morborum differentijs non dixisse calculum esse morbum in numero, quæ in alio opere dicta sunt à nobis manifestū faciunt: ac etiam in Annotationibus in decimumquartum methodi explanauimus ibidē per similitudinem dici morbum in numero curatiuis indicationibus cū veris morbis in numero conspirantibus. Nec inueniri certè potest apud hunc authorem lapidem nonnunquā, vt morbum in numero; nonnunquam vt morbum in situ: quandoque vt affectū in figura, ac interdum vt caussam, & symptoma fuisse definitum. Neque rursus conuenit arbitrari, esse propterea mor-

bum

A bum in numero: quia res quæpiam sit grauis, opprimensq́ue, vt quidam aiunt. Quia humores tumores opprimunt citra morbum in numero: & quia sextus digitus haud grauat, opprimitve, & tamen dicitur affectus in numero. Mox autem constitutionem in numero partiũ adauctam dicimus morbum. Qui putat calculum obstructionem esse, aberrat ille quidẽ plurimum: cum id veritatem habere nusquam appareat. Sic pariter aberrat, cum putat non pertinere ad Medicum agere de lapide renum, ac vesicæ, sed ad naturalem Philosophum: Vide peruersum dogma. Ex his ego hanc calculi perfectam esse definitionem putauerim. Calculus est corpus durum excremẽtosum toto genere pręter naturam ex viscidis substantijs ab igneo renum calore procreatum. Dixi perfectam esse definitionem, quia vtroq; examine, & quid sit, & propter quid, explicat. Hinc apparet grauis alioquin error quorundam dicentium in medicina non inueniri definitiones perfectas: neque per caussam formalẽ, ac lapidem verè definiri non posse, quæ res explicaretur à nobis, si tecum institutus non esset sermo, qui horum falsitatẽ Cinicus ref. fel. in Consult. Cinicus Fol. 19. Calculi definitio. Cinicũ ibid.

B optime cognouisti. Neque sum arguendus Hieronyme, quod in opere de medendis renibus, videor excrementum prætermisisse, atque essentialem differentiam, nempè, toto genere præter naturam. Nam superiori, vt scis, examine admittens excrementum pro genere: corporis nomine in subsequenti excrementosum intelligebam, ac rursus aliud omisi, vt omnibus notum, contentus ostendisse materiam, ex qua nõ esse toto genere præter naturã, vt quidam cõtendebant: quorũ certè peruersum fuit nõ modo in hac re iudicium, sed in eo, quod scripserint negare me lapidem esse excrementum: cum hoc nunquam ne dum scripserim, sed neque somniauerim. Occupatio.

De vesicæ calculo, ex qua fiat materia, & an in vesica possit generari, desensio Fernelij contra Cinicum. Cap. III.

C SVPEREST modo, vt de calculo vesicæ differentes tria perquiramus: Primum an in ea sede generetur, vt cõmunis omnium opinio videtur. Alterum à quo generetur calore. Postremum, an discrimen sit aliquodpiam inter Galenũ, & Alexandrum Trallianũ: nãque de hisce tribus orta discordia est. Quod pertinet ad primũ vetus quidem increbuit opinio non in renibus modo, sed etiã in vesica procreari calculum: hanc admisere Gręci omnes, & Arabes, & Latini vnanimi consensu: Ioannes Fernelius vir quidem cum antiquitate comparandus primus, & quod sciam, solus opinionẽ reiecit. Quoniam quid viscidam illã materiam tãdiu remorari possit in vesica non videt, cum & sanguinis grumus, & pus, mucosa lentaque pituita, aliaq; multo crassiora facilè illinc profluant cum vrina: idcirco putauit omnem in vesica conclusum lapidem rudimentum quoddam è renibus traxisse, è quibus per nephriticum dolorem excidens, si grandiusculus est in vesica aliquãdiu hęret, ac plerũque consistit: illicq́ue allaturum sordiũ coagmentatus Lib. 6. cap. 13. patologiæ.

D copia, verus confirmatur calculus. Neminẽq; hactenus offendisse testatur calculum habere in vesica, qui à nephriticis doloribus diuexatus antea non fuisset: Et quoscunque exemptos vesicæ calculos obtriuit (obtriuit autem experiundi gratia permultos) in eorũ medio quasi nudeum reperiri, verum rudimentum exturbatum ex renibus, diuersi, quàm reliquum integumentũ, ac inuolucrum, & coloris, & substantiæ. Reprobauit Fernelium homo quidã, at haud rectè assecutus est scopum, nec illius mentẽ percepit. Nãque imponit illi, quod velit ex omni humore in vesica procreari posse calculum, & ab illo præcipuè, qui magis, & felicius lapidis formã possit suscipere: & huiusmodi sanguinis grumũ esse, qui crassissimus est, tamen eo modo quo vesicã ingreditur à natura expellitur: ergo tanto magis humores reliqui. Hic certè somniũ enarrat: neque enim sic Fernelius; cuius ratio hanc habet hypothesim. Quod si in vesica ab humoribus exustis generatur calculus, opus est illos diu in vesica contineri, vt possint in illius naturã transmutari: at non video (inquit) quid illic eos tamdiu remorari possit, cum sanguinis Cinicus calumnia, fol. 59. & 60.

grumus,

grumus, pus, viſcida lentaque pituita, ac alia craſſiora ſponte effluant ſimul cum E
vrina. Adhæc ſatisfaciens rationi aberrat, cũ vult ſanguinem carere viſciditate,
Fol 60. cum ſero caret, quaſi quod ſerum ſit propria ratio viſciditatis, ac adhærentiæ in
ſanguine, non autẽ vt omniũ conſenſu patet,fluxibilitatis,tenuitatiſque. Aberrat etiã,cũ dicit ſanguinem in puris naturã conuerti in veſica concluſum: at Fernelius grumeſcentẽ ſupponit: mox autẽ ſi pus admitteret, ex illo lapidem creari non ſemel teſtata eſt antiquitas. Dum verò ad obſeruationem de nephritico
Hippocrates 6. epid. cruciatu reſpondet, diſplicet mihi,quia magis confirmat, quàm reprobet Fernelium,Mouetur lapis per periodum, Fateor, quamuis non ſemper contingat, nã qui ſemel pfectè ſanatus eſt, eius affectus periodos non habet. Vide quæſo quid
Fol. 59. inferat. Sicque ait, qui laborant calculo,neceſſariò plures calculos habebunt in veſica. Id inquam ego haud eſt omnino neceſſariũ, quia vt recipiuntur in veſica,ſic poſſunt ex veſica expelli: mox ſi fuerit neceſſarium, haud fuerit abſurdum: quoniam in pueris,in adultis,in ſenibus quinque & ſex lapides ex veſica vidi extractos. Quę de nucleo affert, quàm abſurda ſint,& extra propoſitũ nemo eſt qui
Augenij ſuſpiuo. neſciat. Homuntione igitur prætermiſſo, quid ſentiendũ? Primum quidem inquam,inanẽ, ac prorſus inutilem eiuſcemodi quęſtionẽ eſſe: quia ſiue rudimentum lapidis in renibus, ſiue in veſica conſtiterit, curatiuæ indicationes non variant. Theoremata verò de rebus medicis inſtituta, reducantur omnia fermè ad artis vſum, idcirco veteres,quorum admiramur ingenium, ſubtilem hanc diſputationem omiſiſſe puto: contenti duntaxat veſtigaſſe indicationes vtiles, id qđ iudice ſenſu (quæ res alioquin eſt peculiaris apud Medicos) verum eſſe putarũt, admiſere. Deinde verò inquam,adhærere me Fernelio maiori ex parte: dixi maiori ex parte, quandoquidem eius decretum (niſi fallor) nõ eſt vſquequaque ve- F
Augenij opinio quomodo in veſica generetur calculus pro Galeno, & opinione cõmuni. rum. Nãque obſeruaui pueros citra cruciatus nefriticos fuiſſe calculo obſeſſos, & quoſdã, præſertim ab incunabulis, hunc affectũ habuiſſe, ſiue quod à calculoſis parentibus malam hæreditatẽ acquiſierint, ſiue aliã de cauſſa. Nec non in adultis idem ſcio contigiſſe,in quibus haud ſemel vidi exulcerato veſicæ oſtio ex pure calculum ſenſim concreuiſſe. Integumentum autem, & inuolucrum haud ſemper à nucleo diuerſum eſt: cum pariter obſeruauerim albos lapides citra nucleum,aliquando maximè friabiles. Ratio Fernelij, quæ magnam habet probabilitatem,ipſius etiã teſtimonio, haud eſt in omnibus vera. Nam qui adſtrictum G
habent oſtium veſicę, tenueſq; vrinas emittunt, quales potiſſimum ſunt qui carunculam patiuntur,aut prædurum aliquodpiam in ea parte tuberculum,retinẽt in eius capacitate ſordes viſcidas, quæ tractu temporis poſſunt à calore incraſſari, in calculumque mutari. Quamobrem opinio Fernelij,vt plurimum vera, & hæc ſatis de prima quæſtione.

Calculus in veſica à quo fiat calore. Cap IIII.

N autem in pueris fiat lapis in veſica,nec ne à calore naturali, vel igneo Galenus optimè (niſi meum me fallit iudiciũ) expreſſit. Hippocrates quærit cur in pueris poſt mictum cõcreſcant calculi. Reſpondet.An quia calidiores? Explanator aſſerit pueros inſito calore adultis exiſtere calidiores,& adultos acquiſitio eſſe calidiores pueris. Calculos verò generari in puerorum veſica à calido innato. Rem verò diſtin- H
Galen lib. 6. de morbis vulg. com. 2. tex. 15. fol. 165. F. G H. & 166. A. B. ctius explicans,ſic tandem inquit. Veritas autem eſt calculos pueris in veſica ob vrinę craſſitudinẽ procreari: porrò vrinas craſſiſſimas à pueris reddi,& ab omnibus ante nos Medicis conceſſum eſt: ſed cur tales reddantur, ipſum quidem per ſe ſpeculatione dignũ eſt: ad rem autẽ propoſitã nihil facit. Craſſas.n. vrinas excerni,& euidenter apparet,& rerũ teſtimoniũ declaratum eſt. Huiuſmodi nãque craſſitudo multa collecta,& in vnũ coiens, cum ſemel aliquando nõ apto tempore excreta intus diutius remanſerit, coagmentandi, concreſcẽdiq; initium capit. Eo verò principio facto,facile (quod iamupereſt) quicquid iterum craſſi in veſicã delabitur priori adglutinatur, maiorq; inde tophoſus calculus redditur, quẽadmodum

A admodum extra,& in calidis aquis spŏtè nascentibus, & in vasis vbi calefit aqua quotidie lapis coalescere cernitur. Igitur vrinarum crassitudo creandorum calculorum prima, potissimaque caussa est: caliditas verò ẽt mediocris ad huiusmodi materiam spissandam satis est: Nempè & in sponte calidis aquis, & si mediocrib. tepidiores sint, tophi concrescentes apparent: Hac igitur ratione Hippocrates că vocem: Num,] adiecisse mihi videtur, quoniam & tanta caliditas, quam ingenitam pueri habent ad coagmentandum aliquid facit: verùm non ipsa præcipuè, sed materia, ex qua fit lapis, qualitas ipsius compactionis caussa existit,] hæc ille. Ex quibus deducuntur efficacissimæ quædam rationes à natiuo, insitoque calore in pueris procreari calculos: quarum vna est. Quod pueri lactantes, & non lactantes citra febrem generant in vesica calculum, quæsierim, quis calor sit opifex generationis huius? Acquisitium dicere non possumus, quia talem non habent: igitur erit natiuus. Adhæc verò si fieret à caliditate ignea, ipsa quidem ad hunc effectum producendum concurreret præcipuè, aut saltem æqualiter. At non ipsa caliditas puerorum præcipuè concurrit. Amplius non dixisset Galenus, nempè & in

B sponte calidis aquis, etsi mediocrib. tepidiores sint.] Præterea idē indicat loci cŏditio, vesica.s. frigida, quippe quæ neruosa sit, & pauci sanguinis. Si vera hęc sunt, admiror plurimum, quod quidam in pueris ab igneo calore calculos fieri dicant, quod hanc Galeni commentationem non legerint? quod non notauerint hęc verba. Quocirca par erat ab eo potius calido in vesica lapidē concrescere,] & calidis aquis etsi mediocribus tepidiores sint,] rursus. Quoniā & tanta caliditas, quā ingenitā pueri habent,] ac postremo. Quin ẽt hăc crassam materiā in pueris tenaciorem esse, quoniā magis ab insito calido elaborata est, rationi congruit,] sed, vt opinio careat omni controuersia, animaduertendum est, quod ab agente naturali potest fieri effectus aliquispiam præter naturam, non ratione agentis, qua agēs est, sed ratione passi, & modi agendi. Iā quidem viscida illa materia, quæ pro subiecto substernitur calculo: (absurdum.n. est affirmare subiectū lapidis esse in extremo siccitatis constitutum) præter naturā inhæret vesicæ, diuque ibidem commorata actionem diuturniorem caloris patitur, quàm deberet secundū naturā: duo itaque præter naturæ institutum insunt materia diutius inhærens: & actio ca

C loris longior, vt Galenus hisce verbis edocet. Huiusmodi nāque crassitudo multa collecta, & in vnum coiens, cum semel aliquando non apto tempore excreta, intus diutius remanserit,] quod nŏ excernatur suo tēpore viscida materia: quodque diutius remaneat, inest præter naturā: & parum infra. Initium huius conspissationis accipiens, quando in vesica diutius cŏmoratur, materia illa crassa elaborata à calore insito naturali puerorum temporis processu acquirit lentorē quendam, etsi ab initio nullum habuerint: quocirca planè magis in vnum coeunt, densantur, atque coagmentantur: nā inter equè crassa, quod tenacius est ad vnionē, spissitatē, & cŏcretionē aptius habetur. Caliditas verò ẽt mediocris ab hmōi materiā spissandā satis est. Nequeunt hæc, quę ex Galeno diximus, interpretari de calore vesicæ miti in relatione ad calorē tenum, vt quidā dicunt, quoniā intelliguntur de calore natiuo puerorum, quo dicuntur calidiores iuuenibus: hunc verò igneum, & siccum, & acquisitium appellare non decet: vt ali'oi dictum est à nobis.

Gal. ibidem. 166. A.

Solutio Cicarum cŏnicarum. fol. 48. & 49.

Gale. 9. ibid. 165. G.

166. A.

Ibid. 166. A.

165. G.

D *Inter Alexandrum Trallianum, & Galenum nullam esse differentiam de caussa generationis calculi in vesica. Cap. V.*

Ed nullam esse in hac re controuersia inter Galenum, & Alexandrum Trallianum, huius Authoris verba manifestum faciunt. Eodem modo calculi in vesica nascentes, quo etiam ij, qui in renibus proueniunt, per circuitus infestant. Veruntamen vesicæ calculi pueris magis, quàm viris generantur, neque à tanta caliditate, sed materia potius crassiore, & ad gignendos calculos prompteque ab insita calidita te (notent, quod non dicit ab ignea caliditate) concrescendos idonea,] hæc ille. Ex quibus colligitur consensus cū Galeno manifestissimus. Nec videre possū, qđ fuerit aliquando dictū ab Alexădro, ab igneo calore fieri calculū in uesica. Quod

Cin. fol. 49.

Cin. ibid.

In 1. aphor. com. verò glorientur hanc opinionem contradicere Hippocrati, Galeno, Auicennæ, E atque alijs, id adeò falsum, quàm quod falsissimum esse constat. Quid inquies ad Galenū, qui à calore adurenti fieri aliquando testatus est? Nēpe dici naturalē calorē adurentē per accidens, quando.s.actione diuturna passum ad vstionē præparat: quā rē nō facit, qua natiuus, sed qua diutius agit in materiā, vrinę acrimonia haud paruū exhibente incrementum, quæ continuò materiā contingit, tum cum transit, tum cum in vesica retinetur: & hæc de prima difficultate sufficiat dixisse.

Quomodo vlcus, vt vlcus morbus existat compositus, vbi passim ostenditur aliorum ignorantia. Caput VI.

VOD pertinet ad vlceris naturam, ego facilè admiserim vlcus oē, quod propriè vlcus est, quatenus à vulnere distinguitur, morbum existere cōpositum, cum à duabus caussis contentiuis dependeat: à soluta vnitate, atque à magnitudine diminuta: sic ego in F alio, si recordaris opere, dixi, cōfundi apud Græcos aliquando nomen vlceris, & vulneris: vlcus verò proprium fieri ex vulneribus, quæ putredinis quandā speciem, (sic voco generationem puris) acquisiuerunt, & ex ruptis abscessibus, at fieri neutrum potest, nisi carne erosa, sinuque facto. Hæc igitur supponantur: & ad historiā reuertamur. Suprà demonstratum fuerat, in vnum conuenisse nos omnes, nempè vlcus in vesicæ ostio planum fuisse; ex hac Hyppothesi deducebā duo: alterū non oportuisse hominē dilatare fimbriā ex tuis principijs, vlceris definitionē explicans: alterū, quod si necessaria fuit eiuscemodi contēplatio, tamen non fuit ad propositū negotium applicata. Haud grauabor hic vtrūque ostendere. Ad curationem vlceris plani, quid confert definitio vlceris propriè dicti? in hoc non deest caro, non adest erosio, non putredo? quorsum ea definitio proponetur, quæ rei de qua agitur minimè conueniat? siccine definitio erit sine definito? Dicet fortasse, quod omne vlcus planum adhuc postulat vnitionem diuisarum partium, & generationem cutis & cuticulæ: & duplicem affectum esse, vt Galenus docet. Hic error multiplex: primus, quia vlcus in parte carnosa consistit, non in cute: vlcus planum ponit, nullum amplius affectum adesse in genere G carnoso, qui præfuit cauo vlcere: Alter, quod vbi ad hunc statum redigitur, erosio nulla subest, non humor acris, & mordax: Tertius, quod hunc locū Galeni intelligunt de vlcere simplici: quod illi prorsus refragatur, cum loquatur de plano vlcere, quatenus à simplici distinctam habet naturam: sic enim ait. Verùm ad ipsam vlceris, quod solum consistit curationē transire, nunc tempestiuum videtur: fuerit autem solum, si nec affectus vllus simul adsit, nec symptoma. Esto igitur, quæ exulcerata est particula, nec fluxione vexata, nec malo succo vitiosa, nec omnuō extra naturalem temperiem, sed nec vlla cauitas adsit, nec vlla cutis admissio. Nam id quoque bona pars Medicorum præterit, non intelligens postquam cauum vlcus carne iam impletum, ac planum affectum, nihilominus tamen hiat, duplicem adhuc particulæ affectum superesse, alterum substantię cutis amissionē, alterum continui solutionem. Ergo quoties vnum id habetur, nempè continui solutio, siue ea summæ est cuticulæ (quam epidermida vocant) siue cutis totius, siue etiam pariter subiectæ carnis, vitium, quod vlcus dicitur, ita existit, postulat- H que tantum glutinari.] Quartus, quod putant compositum esse morbum vlcus ipsum ex ijs ipsis verbis Galeni, cum id sit nusquam conspicuum: haud sermo est de vlcere propriè dicto, sed de plano, quod ab illius natura non parum deflectit, quia quod planum est, planum simpliciter, ac propriè vlcus non est. Postremus quod neque ad rombum facit sententia: etenim affectus duplex in plano vlcere, sed non est certè morbus duplex: nam constituit morbi essentiam constitutio partium præter naturam, à qua manifestò, sensibiliterque actiones læduntur. Qualē putabimus actionem adesse læsam cuticulæ portione aliquapiam detracta? qualem ex leuissima solutione continui? Quæsiuerit autem quispiam hoc loco, si omne vlcus, quod propriè tale sit, fit à materia erodente, à qua in abscessu, aut in vulnere

Marginal notes: Cap. 17. lib. de calc. & vlcer renib. — Cap. primo. — Refellitur Cinicus fol. 65. — Gal. libro 3. meth.

A vulnere fit sinus aliquis, quomodo discrepabunt ab vlcere exedenti? Hic inquã ego materiam, ex qua fit vlcus proprium non esse simpliciter exedentem, sed ratione quadam, quoniam excedit locum vlceris, sed non pascitur, neque inuadit vicinas partes, idcirco acris est materia: non eius tamen conditionis, qua vlcus exedens dicitur, sed qua à naturalibus humoribus discrepat: idcirco non est generatio puris simpliciter putredo, sed quædam scilicet, proficiscens à calore misto, naturali, & extraneo: hancque propterea quandam speciem concoctionis fuisse à veteribus Medicis nuncupatam cõmentarijs meis in libros Galeni de febrium differentijs explanaui. Vide igitur, quam benè dixerim libro de calculosis & vlceratis renibus, quod in omni vlcere haud est exesio necessaria: primum, quia vlcera sunt multa, quæ corrodentia non sunt, nec etiam ab acri materia proficiscuntur. Deinde quia, quod proprie dicitur vlcus, etsi habeat erosionem, ac putredinem in carnosa substantia, certè non dicitur hac de caussa exedens, neq; in conseruari, neque in fieri assumpto nomine vlceris exedenris, secundum pro- B priam significationem. Tandẽ verò accedant ad vlcus planũ, videantq; quomodo hæc illi conuenire possit definitio, de quo in consultatione disputabamus.

Li. 1. de feb. diff. & lib. 2. commen. Aph. genij. Cap. 170. 46 fura. 45.

De indicationibus curatiuis omnibus, in proposita materia contingentibus Cap. VII.

Iam verò lapis indicat expulsionem: aut si hæc fieri non potest, incisione facta, extractionem: est enim res quæpiam toto genere præternaturam, quam expellere semper expedit. Locus verò per quem fieri debeat expulsio, sunt meatus vrinarij. Itaque ducẽdus per vrinã. Impedit hoc opus lapidis magnitudo, hanc exterere, frangere, in minimasq; partes deducere primum conueniet: de extractione non loquemur, cum tãquam vltimum remedium sit relinquendum: ergo prima indicatio erit lapidis fractio, ac diminutio, secunda expulsio: Vlcus planum, quod C cicatrice induci postulat omnino cuticulam desiderat: hanc tum gignere, tum sibi vnire oportet: duoque tibi hoc loco existunt, ad quæ, sicut in cauo vlcere cõsilium dirigitur: propterea, quod affectus ipse geminus in ambobus est, sed ratione diuersa, quàm in cauo, hic gignitur quod deest: quãdo illic sanguis, hic caro pro materia fit: impletur quod cauum est ex gignenda carne, quæ ipsa ex sanguine primordium habet. At ad cicatricẽ perducitur, quod iam impletũ est ex gignenda cute, quæ ex subiecta creatur carne. Cato eadem specie cũ ea, quæ perijt gigni in cauo potest vlcere: cutis talis omnino, qualis erat, quæ perijt nõ potest. Simile quiddam cuti, quod eius officiũ suppleat potest, non tamen planè cutis, idcirco summa caro cuti similis efficienda, quæ res fiet alteratione: quippe, vt carnis pars quæpiam non amplius caro permaneat, sed veluti cutis euadat postulamus. Quia cutis carne siccior est, ac densior, si carnẽ siccabimus, & adstringemus, cuti ẽt persimilem reddemus: sed hæc materia non satisfacit. Nam & glutinatoria tum siccabant, tum ẽt adstringebant: ergo quo hæc ab illis distent, id si D ipsam rerum substantiã inspicias, inuenies. Nam quoniã in glutinatione vlcerũ, siccandum, quod confluit est, quo videlicet affecta pars superuacuis vacet: in cicatrice verò ducenda non modo quod influit, verumetiã humor, qui in ipsa carne continetur est consumẽdus, multo profectò siccius, quod cicatricem inducat, quàm quod aglutinet, esse conueniet. Quando glutinaturo vnũ id propositũ est, vt eius, quod secundum naturam est redundantium consumat: Qui cicatricẽ inducet, non hoc modo, verumetiam vt ei, quod secundum naturam se habet aliquid deradat. Iã igitur inuenimus, quod opus est adhibere ea remedia, quæ calculum frangunt, diminuunt, expurgent, siccent valide, atque adstringunt. Nihil hoc loco dicam de vitali indicatione, quæ sumitur à dolore: quia hic nunquam fuit vehementissimus: idcirco vim habere indicantis vitalis non potuit. Hactenus inuenimus remedia, nempè calculum frangentia, minuentia, expur-

Gale. verba lib. 3. meth. cap.

Galenus eodem lib. capite.

Remediorũ Epilogus.

Materia medic. gantia, validè siccantia, & adstringentia. Quamobrem hac ipsa Thesi posita E perquiramus, an lac asininum sit conueniens horum remediorum materia: mox agemus de vsu balnei aquæ dulcis.

Lac asininum non conuenire pro curatione calculi, neque vlceris plani, aut ferè plani. Cinicorum errores multi adnotantur. Cap. VIII.

Explicatio 4. problematis de lacte asinino.

Quod igitur ad lac asininum pertinet, explicabo primum quid ego sentiam, dein quid alij: tum postea quid bene, aut non bene ab illis dictum sit, examinabo.

Ego itaque si vera sunt, vt creduntur verissima, quæ supra posuimus principia, dico, quod lac asininum non potest esse materia horum remediorum accommodata: Nam calculum non frangit, non minuit, nõ expurgat, non siccat, nõ incidit, non astringit. explanemus hæc sigillatim in eo- F rum gratiam, qui non credunt, breuissimis. Quæ calculum frangunt, aut minuũt habent multiplicem facultatem: horum quædam attenuant, & incidunt nullo calore, nullaq; siccitate insigni, quoniam nimius calor concretum calculum magis excoquit, & obdurat, obiterq; quęcunque medijs vijs obhęrescunt, superuacanea, secum in renes deducit: vnde vrina aliàs supprimitur, aliàs lucida, tenuisq; præterfluit: in hoc genere cõtinetur succus limonum, radix oxalidis, rubi, asparagi, graminis, personatæ, adianthi genus omne, betonica, asplenum. Alia verò sunt, quæ asperitate sua calculi summam faciem abstergunt, attritu comminuunt, vt vitrum combustum, ouorum testę, miliũ solis: Atque rursus inueniuntur quędam auxilia, quæ totius substantiæ proprietate id efficiunt, vt lapis lincis, spongię, ac id genus alia. Porrò lac asininum in horum numero collocari non posse, quæ tota substantia lapidi aduersentur, certissimum est. Nec minus certũ, haud habere hoc facultatem asperam, & abradentem, aut incidentem, desiccanteq; quoniã omnium iudicio lenit, & humectat. In horum, quæ dixi, confirmationẽ G Galenus sic ait. Quæ calculosis auxiliantur vna facultate indigent, puta, quæ incidere, & abstergere cum manifesta caliditate possint: sunt autẽ huiusmodi ferè omnia amara. Et in alio opere. Porrò quæ callosas (inquit) siue tophaceas consistentias incidere sunt idonea, & ipsa vtiq; admodũ incidunt, sed minimum caloris possident: quippe caliditas porum, callumve ipsa contrahit, ac procreat, non incidit, neq; diuidit. At quæ minus sunt calida, cũ hoc, qđ incidere valeant, meliora quoq; sunt, veluti radices regiorum asparagorũ, & rubi, & betonicæ, & polium, tum ocra, & vitrum vstũ, & ex scilla confectum acetũ, & quæ sunt huius generis. Hęcq; non Gręcorũ modo cõmunis est opinio, sed Arabũ, omniumq; Medicorum. Adhæc, quæ generant calculũ, genitumq; adaugent, frangere illũ, atq; diminuere non possunt. Eiuscemodi lac talem habere facultatem hinc colligere est, quod caseum habet: à quo fit calculus, factusq; adaugetur. Expedit hoc loco citatis grauissimorum authorũ sententijs id explanare. Auicennas quidẽ sic ait. Generat lapidẽ in renibus, & vesica, caseus propriè humidus. Et alibi. Materia H vero materię sunt cibi grossi ex generibus lactis, & propriè spissis: & caseus, & propriè humidus. [Paulus Aegineta. Tuetur (inqt) à calculo ne fiat, casei abstinẽtia, lactis, & quæ ex ipso præparantur.] Alexander Trallianus. Vitabuntur (ait) quæ ex lacte parãtur, ipsumq; lac, & caseus.] Galenus verò sexto libro de morbis vulgaribus idem inquit. Tum alibi. maior enim noxa ex succi ipsius prauitate, & ardenti calore accidit, quàm crassorum tenuatione conferre queat, quando ad calculorum in renibus procreationem hic succus non minus est noxius. Ostendimus enim calculos in illis corporibus nasci, in quibus succorum crassities cum ardenti calore est coniuncta. Hæc Galenus.

Fernelius. li. 5. terapeuti ce de nephriticis præsidijs.

Lib. de cõp. medic. p loc. nono. c. vlt. Lib. 5. de sim plic. me. fac. cap. 19.

Auic lib. 3. fen. 18. trac. 2. cap. 18.

Lib. 2. ca. 126. G. lib. 3. fen. 18. t. 2. c. 16. E. Pau. lib. 3.

Alex. li. 9. c. 4. Ga. 6. epid. sec. 3. cõ. 15. 3. de ali. fac. de caseo.

Sit igitur Axioma: à caseo generari calculum, in præparatis corporibus (quod etsi nõ exprimatur, semper audiendũ est.) huic adnectamus alterũ: nempè quod quæcunque participant caseo eiusdem facultatem retinẽt magis, ac minus, prout multum, aut parum in illis caseosa abundat substantia: Consequatur tertium, quod

A quod lac omne ex tribus substantijs (si Medicis credimus) compositum est : ex caseo, sero, & butiro. diximus, si Medicis credimus, quia hoc nullam apud illos difficultatem habet: sed apud Peripateticos habere aliquam videtur. Nam Aristoteles in omni lacte duas cognouit essentiales partes, serum, & caseum: non tamen in omnibus butirosam substantiam admittit: nec ab re, meo iudicio, quia camelarũ lac, & equarum, vtpote maximè seorsum butiro videtur carere : aut certè si habet, adeò exiguum est, vt sensibus nostris ferè sit imperceptibile : nisi.n.hoc modo interpretemur Philosophum vix poterit à cõtradictionis nota vindicari. Sed vtcunque habeat, nõ est controuersum negocium omne lac habere caseum : hincque sequitur quod ea ratione qua continet caseum, calculum procreat. Verum enimuerò adnotandum est, haud habere portionem casei eandem animalia singula, etenim plurimum habent boues, potissimum bubulæ : minimum camelæ : bubulis proximę sunt vaccę, camelis, equę : Caprinum mediocrem consistentiam habet : humanum verò, & asininum ferè similem continent sub

Gale.10.sim. cap. de lacte Auic. libr.2. cap. 443. 4. simp.170. Tertio de nat. animal. cap.20.

B stantiam : asininum tamen videtur ex aliqua parte tenuius. Sic itaque ordo habet lactis in tenuitate, & crassitię. lac serosum camelarum, equarum, asinarum, humanum. lac caseosum, & crassum bubulum, vaccinum, ouinum. Caprinum consistentiæ mediocris. Quæ res cum sic habeat, persuadet nobis à lacte crassissimo calculum maximè generari : ab eo, quod maximè serosum est minimum : ab ijs, quæ caseo mediocriter participant, medio quodammodo fieri. Hinc est, quod datis duobus extremis in lactis genere, crassissimo, & serosissimo : hoc minimum, illud plurimum obesse credatur, cum tamen caseosa substantia obesse continuò possit. Et rursus animaduertendum, quod lac plurimi seri aliquando visceribus prodest magis ob icorosam substantiam, qua detergit: quàm obsit ob caseosam, qua deberet obstruere: caussa est, quia hæc simul cum humoribus, qui detergun- tur ex visceribus expurgatur, nec retinetur, idcirco obstruere non potest : quinimo obstructionibus medetur : quemadmodum accidit in lacte camelarum, recenter fœtarum, quod confert valde hydropi, potissimum quando bibitur cum

Gale.5.lib. de sim. med. fac. capit. de lacte. Auic. li.2. ca.443. & libro 3. de aliment. fac. cap. de lacte.

Auic. lib.2. cap.142 Ra. 32. cont.

C vrina camelarum nouiter fetarum Arabicarum. Idcirco cum omne lac obstruat, noceat visceribus, spleneticis, epaticis, & indigentibus regimine subtiliatiuo. Lac duntaxat camelarum fetarum ab hac regula disiungitur, cum deobstruat, & conferat multis affectionibus splenis, & epatis, quod etiam impinguat. Cęterùm hoc lacti accidere camelarum, non autem alijs obseruatum est ratione pascui, cũ vescantur ex titimalis, camelea, & similibus, a quibus lac vim solutiuam acquisiuit, & ob serum maximè detergens. Quoniam lac asininum, & humanum maximam habent similitudinem ; sitque vtrũque media quadam ratione particeps casei, fit, vt pro curando calculo neutrum conueniat. Quod humanum lac procreet calculum, tum, quæ supra de casei participatione diximus, tum, quæ à Galeno, & ab Auicenna scripta sunt, manifestum faciunt. Nam ille sic ait. De vrinæ præterea puerorum crassitudine caussam adijciam : est autem cum ipsorum edacitas, tum quod à cibo ludentes, prosilientesque mouentur. lactentibus verò ex materia ipsa occasionem præbet : lac enim natura crassum est, & ad calculos

Auic. ibid. Diosc. lib. 2. capitu. 62. & Aui. li.1. fen. 14. can.13. t. 4. Galen. H. 322. & 323. A.

Lib. 6. apud sec.3. comẽt. 15.

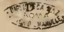
D creandos aptissimum. porro & in adultis caseo frequentius vescentibus lapillos in renibus crebro suboriri cognouimus.] Vult docere Galenus hoc loco, ob quam causam pueri omnes vrinam habeant crassam : quoniam dixerat supra, in vesica oriri calculum magis ob orinarum crassitiem, quàm ob calorem deurentem : affertque duplicem caussam, vnam in pueris non lactantibus, quæ continetur his verbis. Cum ipsorum edacitas, tum quod à cibo ludentes, prosilientesque mouentur.] aliam in lactantibus, quæ est vsus lactis, quod sanè natura crassum est, quoniam omne lac natura habet caseum, cuius crassa substantia est : & ob hanc substantiam caseosam, ad calculorum generationẽ aptissimũ est. Huiusce rei signum in adultis affert, qui caseo vescuntur. Sunt qui obaudiunt Galeni sententiã, dicentes locutum fuisse Galenum de lacte vitioso, & culpato nempe de craso, & caseoso, non autẽ de bono, ac laudabili, cuius signa alibi scripsit. Sed certè decipiuntur, haud.n.ego negauerim, quin à crassiori, & caseoso lacte calculus promptius generetur, quia euidentissimũ est. Verùm est à lacte

Eodem comento.

Explicatio verborũ Gal.

Cinicus fol. 36.37.

8. de sanit. tuen. ca.9.

bono

6. epid. sec. 3. e. 15. bono generari eius verba demonstrant: supponit Galenus in omnibus pueris vrinas crassas emitti, dum ait. Porrò vrinas crassissimas à pueris reddi, & ab omnib. ante nos Medicis concessum est; sed cur tales reddantur, ipsum quidem per se speculatione dignum est:] igitur vrinarũ crassitudinẽ omnes emittunt pueri: quærit caussam in fine cõmentationis, cur hoc omnibus accidat pueris: & diuisis pueris in lactantes, & non lactantes, inquit: lactantes vrinas habere crassas propter lactis potum. Vide effectui vniuersali, causam vniuersalẽ reddidisse: alioqum quæstionem haud explicasset, quæ in omnibus pueris quærebat caussam effectus: sed in ijs duntaxat, qui vitiato lacte vtuntur: in alijs verò, qui probum sugebant, adhuc relinquebatur locus quæstioni. Et confirmatur, quia in pueris non lactantib. vniuersalem caussam tradidit: deinde, quia ratio desumpta à caseo est cõis omni lacti, vt prędiximus. Adde his, quod lac vitiatum, corruptũque non est natura tale; sed ex accidenti. porrò agens Galenus de lacte, quatenus generat calculum, dixit hoc contingere, quia lac natura est crassum: at quod natura tale est, non est tale ex accidenti: sed certè, quod vitiosum est in hoc genere, illi non inest natura, non essentia, sed ex accidenti. Deinde verò omnes boni codices Græci, ac Latini contextum sic legunt, vt protulimus. Audiant Auicennam ca sig illatim, quæ scripsit Galenus confirmantẽ. Et quod plurimũ generatur lapis in infantibus, est propter ingluuiem eorum, & motum ipsorum super repletionẽ, & quia potant lac.] esset aũt explanandi ratio admodũ absurda, si nos intelligere vellemus pueros omnes potare lac corruptum. Sed adhuc idem author ait. ex generib. lactis, & propriè spissis,] quæ verba omne genus lactis includere videntur, magis tamẽ caseosum. Neque hic excipio lac ipsarum camelarũ: quia etsi deobstruat, maximè detergat, ac insito quodam priuilegio epar impinguat, si fortè fortuna nõ expellatur per inferiores sedes, tunc sanè minimè detergebit, sed calculoso homini obesse posset propter caseum: quamuis multò minus, quam alia lactis genera. Hoc igitur tenuissimum retentum in corpore semper obest. Nescio quid hoc loco ineptè admodum nonnulli cõminiscuntur nostri tẽporis Medici. Dicunt, Auicennam intelligendum esse hoc modo. Materia verò materiæ sunt cibi grossi,] scilicet caseus confectus ex generibus lactis propriè spissis. Sed certè, vt in superioribus, sic in præsenti contextu obaudiunt eius sensum. Etenim addit Auicenna. Et caseus, & propriè humidus,] quæ verba ostendunt, caseum non fuisse inclusum in ijs verbis, & cibi grossi,] nisi generaliter quatenus omnes complectitur. Mox duplex caseus, humidus, & siccus, hic propriè & magis procreat calculum: ille verò minus efficaciter. Sic lactis genera quædam sunt serosa, quædam crassa, hæc per se, & propriè calculum faciunt: illa verò non propriè, nec admodum frequenter; sed tunc cũ in corpore retentus per sedes infernas, potissimũ per vrinarios meatus non expurgantur. caussa huius opinionis est: Quia si calculum faciet lac tenuius, vt humanum: quò multò magis eundem faciet crassius, vt caprinũ. Igitur concludentes propositum dicimus, si humanum lac generat calculum, quod etiã asininum in præparato corpore procreabit: Hacque de caussa haud esse propinandum, vbi frangere calculum volumus. Adhæc, Tertiò lac asininum fractũ calculum non expurgat. Etenim quæ fractũ calculum detergunt, purgantque diuretica sunt, habentque facultatem illicò penetrantem: vt maximus omnium Arabũ significauit his verbis. Et cum componuntur ex medicinis ad lapidem medicinæ, oportet, vt adiũgantur eis species medicinarum, quę eas adiuuent ad operandũ, quod efficiunt, de quibus sunt medicinæ fortis prouocationis, quæ extrahant vrinã grossam, vt extrahatur illud quod eradicatur de lapide, & cõminuitur,] & parum postea, & de illis sunt medicinæ velocis penetrationis, & mundificationis, sicut piper & alia,] atque sanè hæc regula est cõis in affectionibus renum, vt Galenus docuit libris de compositione medicamentorum localium: Eiuscemodi aũt lac non habere facultatem verè diureticam, valdè penetrantem calidam. s. & siccam adeo notum est, quàm quod notissimum. Quinimò neque ẽt simpliciter calidam habere maior pars probatissimorũ authorũ contendunt. Præterea quod esse nequeat materia remedij plurimum desiccantis, & adstringentis: quale id esse perhibetur, quod cicatricem inducit: exponere mihi quidem videtur absurdissimum,

Marginal notes: Auic. lib. 3. fen. 18. tra. 2. c. 26. H Impug. Cini ci plurib. rationibus. — Lib. 3. fen. 18 tra. 2. c. 16 — Li. 3. fen. 14. trac. 4. c. 13. 333. A. Cinicus fol. 35. — Impugnatio contra Cinicum fol. 29 — Fen. 183. 2. trac. 2. c. 18. — Lib. 9. ca. de nephriticis. — Gal. c. li. 10. de simpl. me d. fac.

E F G H

A mum, cùm omnibus constet humidam, ac lenientem facultatem possidere: itaque plano vlceri, aut ferè plano non conueniet: neque vim habebit frangendi, minuendi, ac expurgandi calculū. Quid igitur si hæc vera sunt, Hieronyme, in mentem illis venit, qui scripserunt lac asininum calculum frangere, ac minuere? quique profitentur solo ferè huius vsu libras viginti quinque calculorum perfractas ex vesica prorupisse simul cum vrina? Quis hæc admittet? lapidis tot libras in vesica gestabit viuens? aut in vreteris? aut in renibus? neque pondere, aut mole continentes locos corrumpent? sed quod maximè admirandum est, quomodo in humano corpore tot lapidum discrimina generari possunt? vniuersæ species lapidum, quorum apud pharmacopolas visus est, conspicuas vidi: iudaicū, spongię, lincis, arenicum, chrystallinum, lapidem etiā piritem: miror quod et non admiscuerint marmoreum, molarem, & pretiosa omnia lapidum genera. Sed qui imposturā fecit, admiscere noluit, quia nimis cari venduntur. Dicet fortasse aliquis, tu ne suspectam fidem habes eius, qui id iureiurando affirmauit? si suspectā habere dixerim, cum de re agatur impossibili, quid tum postea? nisi ipsis oculis viderim non credā, & meritò non credā: primùm, quia nemo vidit magnū hoc, vt sic loquar, miraculum, Pharmacopolam scilicet illum eminxisse tot libras lapidū omnis generis, licet Medici quidam instauerint, vt viderent, quo possent fidem facere rarissimi casus. Tandem nemo actu mingentem tanta facilitate calculos vidit. Deinde, quia is affirmauit iurans, lactis asinini virtute, molem illam saxeā fractam, & purgatam esse. O peruersum iudicium hominis? effectum quidem rudis cognoscere potuit pharmacopola: at caussam quomodo cognouit? cur temerè id pronunciat miser in animæ suæ præiudicium? Gaudeat hoc testimonio Cinicus egregius, quo solo victor in agone constitutus inuenit lac asininum frangere calculum. Sed certè fieri potest arbitratum illum fuisse sese libras viginti quinque calculorum perfractorum eminxisse aqua dum maximis premeretur doloribus, im postor fortasse aliquispiam callidus; clam eiuscemodi fragmenta permiscuerit cum vrina, ægro nesciente: ego nūquam admiserim factū. Sed esto admittatur: quis credet ex lactis asinini potu montem hunc saxeum fuisse ex vesica expurgatū? cur non magis à valida natura? aut cur non Dei Opti. Max. quadā facultate admiranda? Amplius manifesto horū hominū ignorantiā arguit, quod Gilius ille Franceschinus, quem tu nosti, illorum iudicio, calculum patiebatur, & fortasse adhuc patitur in vesica, eo tempore, quo habui consultationem cum Cinico, exiguum, vt omnes sentiebant, saltim non adeò magnum, vt libras uiginti quinque penderet, hunc tamen exiguū ex potu lactis asinini frangere, nunquā potuit ille, qui montē saxeū fregit in Pharmacopola. Tu quidē, & clarissimus Mercurialis quale sit, quod de hoc dico Gilio, diligenter cognouistis. Postremò uideant quęso, quàm à Galeni aberrent mente, putantes lac asininum frangere calculū ucsicæ: quod hic sexto epidem. Sec. v. com. 26. dicit lapillus in uesica procreatus manuū dūtaxat operatione curatur, & in arte medicinali integræ sanitatis caussa incisionē, & extractionē consuluit, quod si alicubi laudauit remedia ad frangendum lapidē uesicæ, putauerim intelligendum esse de friabili, & non de confirmato. Dixi quid ipso in casu sentiam liberè: Videamus modo quid alij.

In Cinicum fol. 38. — In Cinicum fol. 34. — Cinica opinio.

C *Cinicorum opinio de lacte asinino.* *Caput IX.*

Cinicus fol. 34.

SVNT qui putant asininum lac conuenire calculosis, quòd omnia lactis genera Galeni, (vt aiunt) testimonio subtilitate, & serositate superans, uim potius aperientē, quàm obstruentem possidet: Hoc ipsum carere caseo, quia pastores ex hoc, vt ex alijs caseum non cōficiunt. Ad hæc verò calculum ex lacte fieri admittunt quidē, sed non ex omni lacte, verùm ab eo tantū quod culpatum est, atque vitiosum Hippocratis opinione libro de aere, locis, & aquis. Distinguunt etiam lac inculpatum, & exquisitum: hoc non facere calculum dicunt, quoniam caret substantia subuiscida excrementitia: in quo reponunt camelinum, equinum, asininum, huma-

Cinicus fol. 29. — Cinicus fol. 38. — Cinicus fol. 19.

humanum, asininumq; vacare omninò subsiscida excrementitia materia: (sic E
enim illi obloquuntur) dupliciter persuadent, tum quia sale, ac melle paratum, ac statim ex vberibus desumptum in ventriculo coagulari non potest: tum quia
Cap. 11. Galenum sic scriptum reliquisse significant libro sexto de tuenda sanitate: quo
Cinicus 38. loco asserit exhibuisse lac asininum vnà cum Archigene, & Filagrio in homine
Cinicus 40. actu calculum patiente. Huius opinionis esse Philumenum, Actium, Simeonem
Cinic. fo. 34. 35. Antiochenum, Vgonem Senensem, & Hispanum. Præterea loqui Paulum Aegi-netam, & Dioscoridem putant, de lacte, quo tanquam alimento vtimur: non de alijs, quæ pro medicamento suppetunt nobis. Hæc summa est eorum, quæ a recentioribus in hac materia conscripta sunt.

Reprobatio opinionis huius multis rationibus. Cap. X.

Impugnatio opinionis Cinicæ plurib. rationibus. Lib. 2. c. 442.

ED aberrant hi quidem toto cœlo. Siquidem lac asininum in tenuitate substantiæ simile admodum humano existens, superatur à F lacte camelarum, & equarum: si non credunt mihi, adhibeant fidem Auicennæ, & Galeno: Nam ille in hunc modum scribit. Lac camelarum partui vicinarum minus habet butirositatis, & caseitatis, & est subtile valde. & lac asinarum etiam minus existens butirosum est subtile.] paruum postea. Caseitas in lacte camelino est pauca, postea in lacte equino, deinde asinino, & propter hoc raro caseatur in stomacho, & in superioribus ventris.] Hic verò ait. Si quidem bouum lac crassissimum est, & pinguissimum: liquidissimum autem, ac minimum pingue camelarum, mox equarum, deinde asinarum: mediæ antem consistentiæ lac caprarum, hoc crassius ouium.] Videant igitur, quàm malè imponant Galeno. Rursus verò neque constat, quod eiuscemodi lac affirment carere caseo. Etenim lac non esset, si caseum non haberet: quia lac nihil aliud est, quàm substantia composita ex sero, caseo, & butiro, vt sentiunt Medici: licet Philosophi dixerint, butirum haud esse necessariam in omni lacte substantiam, caseum tamen omnes includunt, vt ex Aristotele supra commonefecimus. Deinde verò, si caret caseo eiuscemodi lac, cur Galenus edocuit modum extrahendi caseum à sero lactis asinini? locus est libro quarto de ratione victus acutorum septimo commentario. Cur ex equino lacte, atque asinino tenuiori fit caseus? quis est caseus ille Hyppaces, cuius meminerunt Hippocrates, & Plinius. Huius vires æquales esse bubulo caseo, tradidit Sextius. Cur itaque ex asinino fieri non poterit? Cur antiquitas lacte asinino vsa est pro coagulo? quomodo Friges suum caseum conficiunt ex lacte bubulo, equino, & asinino? Non fit arte caseus ex asinino? fateor. neque etiam fit ex humano: carebit igitur propterea humanum caseo? Volui facere periculum, & ex eiuscemodi lacte caseum ex coagulo, non Galeni institutione, paraui: quod etiam ab alijs fieri potest. Videamus interim, quem habere possint exitum, reliqua horum hominum figmenta. In eo primum error ingens, quod asserant à lacte culpato (liceat mihi verbis illorum vti) duntaxat fieri calculum. Nam culpatum est maximè tenue: hoc si non retinetur inferre noxam aliquam nequit. mox verò ab eo, quod habet secundum naturam, vt diximus, qua ratione caseo participat, calculus fit: idcirco haud conuenit asserere à vitioso solum lacte (scilicet crasso, sic volo interpretari horum ambiguitates) lapidem creari. Neque huic opinioni refragatur Hippocrates: cum nusquam dixerit à lacte eiusdem conditionis fieri calculum ita, vt nequeat à lacte fieri alterius naturæ: perlustremus quæso Senis nostri sententiam. Scribit hæc verba libro de aere, locis, & aquis. Fit autem pueris etiam ex lacte, si non salubre id fuerit, sed valde calidum, & biliosum: ventrem enim percalefacit, & vesicam: quare vrina dum aduritur, hæc patitur, & quæ sequuntur.] Primum apparet Hippocrati falsum imponere, cùm dicant ex lacte tantum vitioso, & culpato creari lapidem, cùm illud tantum, in oratione nusquam addiderit, neq; addere etiam potuit: quandoquidem duplicẽ affert modũ generationis calculi: alterum verbis pronunce declaratis, alterum superioribus, dum ait. Quod verò crassissimum, ac turbidissimum est, coaceruatur, & concrescit, primum quidem parum, deinde maius fit:

Tertio de alimen. fac. 15.

Auic. lib. 2. c. 442. Gal. de bon. & mal. suc. c. 4. & 4. de simp. c. 17.

Hippocr. lib. de aquis.

Galen. 4. de rat. vic. 7.

Explicatio verborũ Hippocrat. 24.

21. sectione. fol. 78.

A ius fit:dum enim voluitur ab vrina,quicquid crassum compactum fuerit,ad seipsum adaptat,atque sic augescit,& in totum concrescit.] cum igitur duo sint modi generationis calculi,videre nequeo,qua ducti temeritate putauerint à lacte tantum insalubri generari, quod manifestè eiusdem authoris verba insinuant, cùm ait. Fit autem pueris etiam ex lacte:] nam hæc dictio etiam] alium generationis modum supponit. Sed adhuc quæso instemus diligentius. lac humanum in pueris pro generando calculo aliquando solam exhibet materiam, aliquando materiam & efficiens simul. materiam quidem, cùm fuerit salubre propter crassam, & caseosam substantiam, quæ illi inest secundum naturam: vtrunque autem, cùm illi acciderit permutatio à proprio temperamento, quod ferè eucraton, & æquale creditur ea proportione, qua conueniat vnicuique speciei. nam si valde calidum redditur, ac biliosum ventrem percalefaciens, & vesicam, caseosam substantiam torret, atque lapidem conuertit, agente scilicet igneo calore lactis in præparatam materiam: Hoc itaque si biliosum est, & valde calidum (vt inquit Hippocrates) B tenuius redditur multo naturali lacte, prout bilis omnium est humorum tenuissima, & calidissima: verùm quia caseum continet, fit postea agente calido violento crassissimum, dissolutis partibus tenuioribus. Sic etiam dicebat Galenus ex acrimonia casei fieri calculum in renibus concurrente caseo tanquā materia, & acri calore tanquam efficiente. Hinc interim perlustremus reliqua. Lac æquiuocum esse dicunt. Sed quomodo (quæso te) æquiuocum erit, quod nomen habet commune, & secundum illud nomen eandem habet rationem substantiæ? neque.n. magis, ac minus variat speciem. Diuisio lactis in exquisitum, & culpatum, non satisfacit: quia inuicem coincidunt, potest quidpiam exquisitum esse secundum naturam, & culpatum, seu vitiosum existere. Hoc modo flaua bilis sincera putredine inquinata exquisita est, & culpata, (vt illorum loquar verbis) at verò docent Peripatetici, quòd membra diuisionis bonæ inuicem coincidere nō debent. Lactis culpati nomine intelligunt illud, quod habet substātiam subuiscidam, excrementitiam. Duplicem enim videntur mihi in lacte substantiam caseosam consti- C tuere alimentalem vnam, alteram excrementitiam. Sed certè perperam. Statuatur primum, loqui nos de lacte sanorum corporum: hoc sanè alimentum est corporis, non propter icorosam (hæc enim inseruit pro vehiculo) sed ob caseosam substantiam, atque hæc rursus haud esse potest ita quidem alimentum, quin portio eius quæpiam in excrementum transmutetur. Alioquin cur lactantibus omnis generis excrementa adsunt? vnde quæso, nisi à lactis substantia? Paratum sale, ac melle in ventriculo coagulari non potest asininum lac? non igitur poterit attractum ad renes caseosa illius substantia præsente calculo quicquam officere? non poterit præterea concoqui? dum verò sic transmutabitur, non acquiret caseosa illa substantia viscididitatem, quæ calculi propria materia est? Galenum sic statuisse, vt putant, nusquam verum: tum quia sexto de tuenda sanitate id nunquam affirmasse, aut etiam annuisse videtur mihi: quæ res fiet manifesta, collatis inuicem verbis vtriusque auctoris. Galenus sic inquit. Lac verò sic affectis reliquorum quidem animalium est prohibendum: vnum verò asininum conce- D dendum, propterea quod cæteris omnibus est tenuius,] illi verò sic. Patet autem hoc ex sexto de sanitate tuenda, vbi Galenus expresè fatetur, lac asininum omnino vacare materia subuiscida excrementitia.] Toto hæc distant cœlo. Lac asininum cæteris est tenuius,] & omnino vacat materia subuiscida excrementitia.] Quoniam, cùm eo lacte substantiæ tenuis, inest caseosa materia, quę pro alimento sufficit animantibus, haud ita tamen quin aliqua eius pars in excrementum vertatur. Faciunt autem dubitationem postrema Galeni verba, quibus profitetur, tenuius esse cæteris. Nam certè ingens adest repugnantia, cùm alibi, vt prædiximus, camelarum, & equarum esse longè quidem tenuius affirmauerit: hæcq; cùm sit communis quædam omnium Medicorum assertio, admiror, quod alij nō viderint difficultatem, quod sciam. Solutio tamen est quæstionis, quod illud cæteris,] non refertur ad omnia lactis genera simpliciter prolata, sed duntaxat ad ea, quorum vsus in rem præsentem accommodatus esse potuit. Camelinum quidem, & equinum, humectabant, sed minimè nutriebant, quo opere indigebat propositus

Hipp. lib. de aere locis. 14. sect.

Lib 3. de alimenc. c. 15. Cinic. f. Arist. in prędicamentis.

6. de san. tu. en. c. 11. Cinic. 49.

propositus casus. Bubulum, quia crassius, vt ouinum, vaccinum, & caprinum ob E corporis præparationem ad generationem calculi, haud erat vtile: asininum neque tenuissimum, neque crassissimum, opem ferre poterat: quatenus humidum, tenue, detergens siccam illam intemperiem corrigebat, renum vlcus detergebat, arenulas exiguas ingenti sumptum quantitate, expurgare poterat. qua verò caseum continebat, nutrire corporis habitum poterat. Cæteris igitur tenuius, quæ in rem præsentem adhiberi poterant: cùm certè, vt diximus, camelinum, & equarum lac adhibere minimè decebat in eo corpore, quod nutriri postulabat: alia verò aliqua ex parte erant suspecta ob ingentem casei copiam.

Galenum nunquam dedisse lac asininum homini actu patiente calculum, neque etiam alios veteres, aut recentiores Medicos. *Cap. XI.*

F

Lib. de calculo, & vlcerat. renibus cap.

X omnibus authoribus Græcis nullum inuenies, qui lac asininum tam frequenter calculosis hominibus exhibeat, si vnum Aetium excipias, qui de hoc lacte ter egit ex opinione potissimum Archigenis, & Philagri: cuius si fuisset Cinicus doctrinam assecutus, nunquam in hunc errorem manifestissimum incidisset: legant studiosi per otium caput quintum, octauum, & decimumquintum eius authoris in libro vndecimo: inueniet lac asininum admittere illos post factam sectionem in collo vesicæ, extractumq; lapidem: & nunquam admisisse illud, anteaquam lapis ex vesica fuerit extractus. Sed quid inquies ad Galenum, qui in libro sexto de sanitate tuenda lac asininum calculosis admittit? Nempe intelligendam esse illius sententiã, non de curatione, de qua nos ipsi agebamus, sed de præseruatione, atque de remouendis ijs incommodis, quæ lapis in ipso corpore, dum expellitur, solet relinquere: duo sunt hæc, alterum in omni ferè corpore, alterum in gracili habitu, nempe vlcus in instrumentis, quæ vrinæ expulsioni famulantur, & sicca intemperies: illud fit, quia in transitu exulcerantur partes propter asperam calculorum G substantiam, aut magnitudinem, hæc introducitur propter extenuãtem victum, vigilias, vacuationes, dolores nephriticos: hanc asininum lac corrigit, quoniam humectat, refrigerat, nutrit: vlcus emendat, quia abstergit, dolorem mitigat, glutinat: Quamobrem vbi dictis iam caussis magna fuerit cum vlcere introducta siccitas, quæ operationes lædat, aut eiusmodi etiam fit, vt de facili possit lædere, iam quidem conueniet: præsupponit igitur exactum lapidem, nos verò præsentem in renibus, intemperiem siccam genitam, qualis nunquam fuit, cùm neque motus, neque sensus læderetur, gracilem habitum corporis: huius tamen ægroti corpus, quamuis tale fortasse iudicari posset, non debuit tamen in horum, de quibus Galenus loquitur, numero collocari: tum quia parum gracilis est habitus, tum quia neque admodum extenuatoria præcessit victus ratio, ac aliæ caussæ, quæ colliquare habitum potuerunt: addas huic, quòd carne nigra, densáq; præditus est, & laboribus diu noctuq; ferendis patientissimus: qui sicco sunt temperamento, carnemq; albam, mollem, teneram, algæ modo diflabilem habent, facilè in hæc ipsa perueniunt incommoda: sic locum interpretari debere, præterquã H quod Galeni verba in eo capite indicant, & scopus libri, qui est de sanitate tuenda, & præcipuè sexti, qui est de ijs, qui morbis subiecti sunt, Aetius clarissimè docuit, qui lac asininum, vbi lapis per vrinam prodierit melle mistum exhibet, & diętam præscribens, ne renascantur calculi, ex Philagro remedium admittit, vsus eisdem verbis, quibus vtitur Galenus, & infra ex Archigene de hoc disputaturus argumento titulũ capiti indidit. Dięta post exactos lapides, adseruans ne alij renascantur; scopumq; de lacte asinino concludens, ne quis putaret dandum esse pro curatione calculi, clarè admodum inquit, atque id adseruandi à lapidis generatione præ omnibus fiat.

Quid nos de aliorum auctorum opinionibus statuemus? de Philumeno, & Simeone, nihil affirmabimus, cùm d manus non fint. Illius quidem lucubrationes, aut

A nes, aut Latinè, aut Græcè conscriptæ non extant: hic igitur aperte admodum somniat. Aetius non nihil transcripsit, in quibus adest nihil quod pertineat ad rem. Simeonis adest liber publicè venalis, in quo nihil prorsus adest, quod possit huic proposito conuenire. At de Aetio, Philagrio, & Archigene, quàm malè sentiant, ea manifestissimum faciunt, quę proximè diximus. Quid de Hispano dicāt, ij viderint. De Vgone profiteor in consilijs medicinalibus haud quicquam inueniri, quod dicto fidem faciat, vtitur quidem ille lacte asinino ad vlceratos renes, ardoremq; vrinæ mitigandum cum arenulis. Sed quid hoc ad rem? an propterea exhibebit ille pro frangendo lapide renum? aut vesicæ? vt in casu illo contingebat? Cęterùm lac, de quo meminit Paulus, esculentum est (hoc illis do quidem ego admodum libenter;) sed non qua esculentum est prohibetur, sed qua naturā habet aliquam ad calculorum generationē idoneam, quæ sierim qualis hæc sit: si caseosam excipias, aliam admittere non possunt: nam omnis caseus potissimū recens creat calculum. Idcirco substantia caseosa in lacte consistens, causa est, quod B præceperit abstinendum à lacte. Addant quæso huic pronunciato, quod omne lac, quale idcunque sit, habet caseum: idcirco includitur omne lac in Pauli Aeginetæ sententia. Hoc sanè contingit in ipso negocio, quod etsi obsit omne, qua caseum habet, quod tamen habet eius substantiæ minimam, seri autem portionem maximam, obesse non dicatur: tum quia exigua illa nocens substantia facile admodum contemnitur præsentia eius, quod prodest maximè: tum quia vix sanè potest retineri, sic impediente serositate ipsa copiosissima, quæ non modo abluit quicquid facit incommodum, sed etiam deducit secum caseosam naturam. Sic pariter constans est propositio, quod omne lac quatenus caseum habet, obstructionem facit: Dixi quatenus habet caseum, non qua lac est, quoniā hoc tres substantias complectitur simul, atque ideo aquosæ substantiæ caussa, vbi plurimū abundaucrit, potest aliquando felici successu detergere: Hac ratione obstructis visceribus ob caseum obest, obest etiam nephriticis: de quibus etsi Dioscorides non meminit sigillatim, potentia tamen meminit, nisi meum me fallit iudicium.

Aetius. li. 11. cap. 5. 8. 15.

Paul. lib. 5.

Legitō nostrum lib. de Calcul. ca. 7.

C

An tabido actu calculoso possit dari lac asininum, & an conueniat in arenularum copia. Cap. XII.

Ic duo sunt, quæ facere dubitationem videntur. Vnum, an lac asininum conueniat tabido actu, vel potentia, qui tamē calculum patiatur. Alterū an vbi adsint arenulæ, paruique lapilli possit pro illorum expurgatione propinari. Quod pertinet ad primum dico, quod tabido ęgro existente, si indicatio adsit rumpēdi, aut minuēdi lapidem, quod conuenire nequit, quia non frangit, neque minuit lapidem: at si hæc non vigeat indicatio, sed prætermittere Medicus constituat, vigente altera de humectando corpore, refrigerandoque, opus est hanc sanè lacte humano, aut asinino corrigere. Sed nequeunt in vnum conuenire in hac medica materia calculi extirpatio, & tabidi corporis curatio. Postulat enim tabes, vt in corpore diu admodum contineatur lac ipsum, vt solidas omnes partes humectet, foueat, refriget, recreet: sed calculus exigit (posito & nō concesso Medicum ob tabem imminentem, aut præsentem ad illius vsum venisse) vt quanto citius per meatus vrinarios expellatur, quia detentum grauissima inferret incommoda. Quòd verò ad secundū attinet, dico, quòd per se non potest lac asininū detergere, expurgareq; arenulas, ac lapillos: qm̄ serum nō expurgat renes & vesicā rōne propria, cum hoc munus duntaxat ad vretica transferatur medicamēta, vt supra cōmone fecimus. Ex accidenti autem potest, ingenti scilicet quantitate exhibitum, qua per vrinæ vias effluens ducat secum excremēta vniuscuiusq; generis, quæ inuenerit. Gaudeoque plurimum, quod tu ipse tam benè mecum conuenias: nam posse quidem detergere arenulas, & lapillos arte administratū, significasti: mox verò ne lateret quemquam quid animo conciperes, doctè admodum addidisti: modo egrediatur per vias vrinæ, & in corpore non retineatur. Ponamus igitur arenulas

Quod lac asininum non conueniat in tabe cum calculi præsentia.

D

Lac asininū non esse purgare vesicā, & renes.

arenulas,& lapillos posse hoc modo detergeri, si epotum lac retinetur, nec expur E
getur per vrinarios meatus, vtilitatem aliquam afferre non poterit. Alius etiam esset modus exhibendi permistum cum vreticis antiquorum consuetudine, vt memini apud Auicennam legisse. Sed cur bonus Cinicus, & generosus in curatione illa exhibens lac asininum hasce Medicorum regulas non seruauit? Ex his, quæ hactenus conscripta sunt, colligo, lac asininum haud frangere, aut diminuere calculos duros, magnos, non exicare, non conuenire vlceri plano, non detergere arenulas, & lapillos propria virtute: sed vel quantitate, vel serositate, vel admistione vreticorum: quodq; pro expurgatione eiuscemodi exhiberi nunquam debet, nisi effluxerit per vrinę vias: in complicato affectu cum tabe dari non posse, quin summopere obsit calculo: aut ipso statim effluente cum lotio dari citra commodum febris in habitu, quæ postulat moram illius, & circa totum corpus distributionem. hæc mea est in controuerso hoc negotio sententia.

De vsu balnei aquæ dulcis. *Cap. XIII.* F

Cap. I.

De balneo autem aquæ dulcis nihil est, quod plura expectes, cum libro de medendis calculosis, & vlceratis renibus in hunc modum scripserim. Vrgente tamen necessitate, tam rigente hyeme, quàm ardente sirio commodum esse illius vsum. Sic vides, quod mea sententia, minus potest aer in prohibendo, quàm dolor in indicando. Hæc propter eas, quas dixi caussas volui scripsisse. Tu interim pro summa humanitate tua, Augenium, qui te non amat modo, sed etiam obseruat, in amicorum tuorum numerum recipias. Vale, ex Tolentino 20. Madij. 1576.

EXCELLENTISS. HORATIO AVGENIO, ARCHANGELVS MERCENARIVS. S. G

EPISTOLA SECVNDA.

IN QVA A MERCENARIO PROPONVNTVR AVGENIO quædam problemata philosophica, & medica, discutienda.

VONIAM de his problematibus, quæ tibi propositurus sum, tum Patauij, alibique, tum voce, tum litteris doctissimorum virorum iudicium expertus sum: nec hactenus aliquem adinueni (absit verbo inuidia) qui veritatem attigerit, ea propter hoc tempore eisdem de rebus audire tuam sententiam decreui: Hęc autem duo potissima sunt.

Habet Galenus ad extremum tertij libri de Temperamentis, morbis remedia secundum gradum æqualia adhibenda esse, quæ sententia mihi semper de veritate suspecta fuit. H Si quidem eueniet, nunquam morbum euictum iri, cum inter paria actio exerceri minimè possit. Nescio, an dixeris in morbis non totam latitudinem profligandam esse, sed exuberantias tantum, & excessus reprimi, & refrenari debere: eiusmodi autem à contrario, quod pari distet graduum interuallo superari posse. Sed huius solutio non consistit. Nosti enim patientes qualitates, vt humorem, & siccitatem ita sese habere, vt siccitas inter primas qualitates minimæ actionis, maximæ autem resistentiæ sit, inter agentes, vt calorem, & frigus: id liceat minorem agendi vim habeat, quàm calor, maiorem tamen habet vim resistendi. Si itaque fuerit morbus in intemperie sicca, eiq; pari graduum numero humor adhibeatur, non profligabitur morbus, neque siccitatis exuberantia auferetur, cum humor minoris sit actionis, quàm sit resistentia sicci: Nec huius resistentiam, in quo morbus consistit, superare queat. Similis arguendi modus

fieri

A fieri poteſt, ſi morbus in intemperie frigidiori conſtiterit. Arbitror enim te nouiſſe, in actione ſemper actiuam agentis potētiam ad patientis reſiſtentiam comparari.

His fortè manum dabis. Sed dicito, non vna ſed pluribus vicibus contrarium pari gradu ſupra modum victoriam habiturum.

Porrò ſi id enuncies, Galeni ſententia ſtatim conuellitur: ſi enim remedia pluribus vicibus morbum depellere poſſunt, & debent: itaque remedia morbis non pari, ſed inæquali, atque inferiori gradu adhiberi poſſunt: quæ ſingula quaque vice aliquem aduerſæ qualitatis gradum auferendo morbū repellant: quinimo congruenter magis remedia ſuperiora gradu morbis adhiberi debent: quæ ſecundum agendi potentiam aduerſæ qualitatis reſiſtentiam iuuent: quamobrem hoc Galeni dogma non ſatis mihi animum explet: nec ita facilè ab iniuria vindicari poteſt.

Sed poſteàquam hac in re incidit oratio de reſiſtentia, cupio abs te intelligere, B quid reſiſtentia ſit, cum Philoſophi, & Medici ancipites, perplexique videantur.

Secundum problema eſt, qua via & methodo ſapientes omnes cognouerunt in igne præter calorem, ſiccitatem adinueniri: qua in re multos conſului, & audiui: quorum ſentētias, niſi plus iuſto longior hæc noſtra eſſet oratio, in medium afferrem: quod ſi tibi illas audire animo ſit, aliàs recenſere non grauabor.

Dices fortaſſe, vt plerique facilem eſſe ſolutionem methodumque cognoſcendi ſiccitatem in igne eſſe, ab opere, & ab effectu, quia deſiccat.

Sed ex hac methodo inferri non poteſt, quia cum calor vim habeat, & calefaciendi, & exiccandi: inferri minimè poteſt ignis exiccat, igitur in igne præter calorem ſiccitas ineſt: itaque cum & ipſe veterum ſapientum ſententiam recipias, qua via id cognouerint ipſi, qua ve ratione illorum ſententiam probes audire deſidero.

Cuius problematis veritatem ſi fueris aſſecutus, vt arbitror, conſiderabis, qua ratione à natura ſingulis elementis geminæ qualitates fuerint accommodatæ: C quod à nemine hactenus animaduerſum fuiſſe video. Vale.

HORATIVS AVGENIVS ARCANGELO Mercenario Philoſopho egregio.

EPISTOLA TERTIA.

RESPONDETVR SIGILLATIM AD PROBLEMATA ſuperioribus litteris Augenio propoſita.

SI hactenvs non inuenisti aliquem ex doctiſſimis viris, quorum tibi iudicium experiri placuit, qui propoſitorū problematum aſſecutus fuerit veritatem, Qui fieri poteſt, Mercenari, vt in animum D induxeris tuū, Augenium aſſecuturum? vtpotè qui doctrina, & iudicio minimè ſit cū illis conferendus, homo vix inter proprios lares cognitus, & nullius æſtimationis apud ſuos, quemadmodum à quodam Philoſopho optime morigerato, vt eius actiones teſtantur, nobili Pedemontano ſcriptum fuiſſe ſcio, potiſsimum verò qui 27. annis continuis medicinæ factitandæ incumbens ab eiuſcemodi contemplationum genere maximè videatur alienus? & qui hodie multis curis, familiaribusque negocijs impeditus vix quicquam poteſt cogitare de literario negocio? An fortaſſe, vt experiaris ingenium? certo tibi perſuadens, me, quàm doctiſsimos illos Patauinos & exterarum nationum, tum Philoſophos, tum Medicos, multò minus veritatem cogniturū, vt hinc occaſionem conſequaris, eam patefaciendi atque dilucidādi pro more alioquin tuo noſtris hiſce temporibus incognitam? id equidem credo: norūt enim omnes quàm ſis acuto præditus ingenio, & quàm de tua doctrina, candidiſsimiſque moribus modeſtè ſentias; de alijs verò ſemper egregiè. Ego cum hoc vnum ſciam,

quod nihil sciam, in solutione illorum problematum vix confido, quicquam scri- E pturum, quod tibi possit (quamuis fortasse non item alijs) pro negotij dignitate, proque tua doctrina, satisfacere, & tamen volo experiri (vt tuo verbo loquar) du plici de caussa libenter. Primum, quia tibi conclui meo, amicissimo, & affinitate arctissima cum filijs meis coniunctissimo, deesse nec possum, nec volo: Deinde verò vt consequar quid ipse præter aliorum opinionem in ipsa re fueris meditatus.

Itaque Galeni sententiam, quam non modo in fine libri tertij de temperamentis, sed passim, vt Medicum quoddam ἀξίωμα profert, (vt à prioris problematis dissolutione exordiar) quinimò cōmune omnium Medicorum decretum de adhibendis remedijs contrarijs in æquali gradu adeò verum est, quàm quod verissimum: quam rem sum tibi breuissimis ostensurus. Primum supponere oportet, Mercenari, Naturam nostri corporis eam esse, quæ morbos propulsat: Medicum verò, & medicamēta, aliaque in vsum pro morborum curatione venientia, instrumēta existere, quibus adiuuatur Natura, vt facilius morbos propellat. Propterea F rectè admodum dictum est à sene, à quo philosophiæ principia tuus desumpsit Aristoteles.

ΝΟΥ͂ΣΩΝ φύσιες ἰατροί]

Quibus ille perspicuum fecit, non esse ex illorum cœtu, qui naturam arte carere arbitrantur, sed eam esse artificem, animalibusque consulere: Hæc prima præsentem sanitatem conseruat: Hæc prima languoribus medetur suis vsa viribus, vt quando euidenter hominem sanans sudorem copiosum profundit, aut per lotium, aut per deiectiones, aut per vomitus infestos humores eijcit. Ad huius imitationem cōstituta est medicina, cuius leges Naturæ legibus maximè sunt cōsentaneæ. Naturam igitur morbo, verum & intrinsecum, atque primarium contrarium esse statuamus: Medicas verò materias omnes secundaria dici debere contraria, quibus illa, & Medicus vt instrumentis vtuntur. Adhæc verò supponendū propositum Medici in curationibus morborum aliud non esse, quàm propulsato morbo eādem introducere sanitatem, quæ prius inerat: nam quamuis magnam G habeat latitudinem, qua dicitur sanum simpliciter, vt plurimum, & vt nunc: licet in conseruatione, cum detur ocium, idoneumque ad eiuscemodi actionem tempus, lapsus corrigendo meliorem sanitatem introducere: in curatione certe non licet, negocium faciente nobis morborum impetu, idcirco optimè consultum videtur ægrotis, cum talem introducimus, qualē antea præfuit, sanitatem: sit quispiam calidus, & siccus ordine secundo, & aduenientibus duobus caliditatis gradibus, intemperiem patiatur calidam & siccam duplici gradu præternaturalem: Medicus duos illos duntaxat gradus remouebit, & non plures. Alioquin contrarium introducet morbum. Eadem fit ratio de humorum vacuatione. Si libra vna sanguinis inest secundum naturam: additio fiat duarum librarum hæ præternaturam cum sint solæ vacuandæ sunt, vna in venis relicta: quia quod secundum naturam conseruandum: quod autem præternaturam remouendum est.

Ex quibus patet solutio ad primū problema: cum enim ais, si quidē si æqualia H in gradu adhibenda sunt, eueniet nunquam morbum euictum iri, cum inter paria actio exerceri minimè possit] Dicimus primum nunquam actionem inter paria fieri: quia natura ex se sola longè superior est morbis, cum sponte illos discutit: cum vero adiuuatur arte pariter superat morborū vehemētiam: Ab æquali in gradu in corpore non viuente actio non fit, vt aiunt. In viuente fit, non quatenus æquale, sed quatenus cum natura principaliter agente connititur. Quamobrem duo contraria conspirant in vnum: Natura vt præcipuum agens: auxilium vt agens secundarium, quod alioquin solum nihil prorsus efficeret corrumpendo: in hunc modum actionem hanc fieri dicemus à maioris inæqualitatis proportione. An etiam fortassis cum Aristotele sentiendum actionem esse duplicem: vnam qua contrarium omnino corrumpitur: aliam, qua contemperatur? an non breuissimis omnis esset dissoluta dubitatio? nam temperatione non erit amplius morbus: cuius natura in excessu consistit, introdu-

A introductam verò à temperatione dispositionem mediā natura facilè superabit?

Cum dicis, nescire te an dixerim non esse totam latitudinem profligandam, sed exuberantias tantum, & excessus] respondeo, quod hac de re ambigit nemo. Etenim id quod lædit profligandum, aut quod lædere aptum est: quod secundū naturam inest conseruandum semper in ægrotis, etiam si in sanis id vitiosum, & culpatum dicatur. Quamobrem quod inest corporibus supra naturalem sanitatem, quæcunque antea præfuerit, id corrigendum à natura, emēdandumque pari contrariorum excessu vtente, nec maiori, ne vt prēmonui, contrarius affectus introducatur.

Hæc solutio semper consistit, nec quicquam inuenies, Mercenari acutissimo, quo præditus es ingenio, quod hanc labefactet solutionem, nisi decipiar.

Nam quamuis siccitas maioris sit resistētiæ, quàm humiditas, & hæc maioris actiuitatis: tamen humidum vt duo, applicatum sicco vt duo, habebit perpetuò victoriam, natura ipsa agente cum humido. Adde quod læsio fit actionum à sicco

B excedente, at vbi cōtemperatum est cum humido, amplius non lædet: quamuis humidum statim siccum haud perdat (satis est quod misceatur) cum tamen natura post hac validior reddita, non læsis amplius actionibus, omnem superabit excessum: (vt admittam non fieri actionem) Hinc sequetur, quod non agente sicco vt duo, neque humido vt duo ob mutuum impedimentum, quod ipso in corpore nihil inerit præternaturam: cui nam igitur tunc actio tribuetur? Soli constitutioni secundum naturam, sanitati videlicet, & naturæ gubernatrici humani corporis: Vides quomodo excessus siccitatis auferri potest per contemperamentum contrarij.

Cum verò infers, resistentiam sicci maiorem esse, quàm actiuitatem humidi: duo inquam, primum quod si id tibi concedemus non erit propterea quicquam detractum de veritate axiomatis Medicorum. quia quantumuis magna sit resistentia, minor erit semper, quàm sit actio naturæ cum suis omnibus instrumētis. Aliud verò est, quod si id ipsum nō admittemus, quid quæso te absurdi sequetur?

C resistentia maior in sicco: actiuitas maior in humido inest. Aequales igitur gradus vtriusque impedient vtriusque actionem: quoniam tantum poterit resistentia ad impediendam actionem humidi, & impressionem formæ ipsius in sicco, quantum poterit actiuitas maior humidi ad impediendam actionem sicci, & ad suam formam introducendam: ideo neuter excessus aget: quia contemperatus est. & quomodo actiones læduntur? si non lædet siccum, quomodo statuetur morbus? & quid aliud sanitas est, nisi contemperamentum? Non admiserim igitur facilè, humorem minoris esse actionis, quàm sit resistentia sicci. Arbitror.n. te nouisse quod calidum & frigidum æquali gradu permista neque calefaciunt, neque refrigerant introducta tepiditate. Et licet caloris quàm frigoris maior sit efficacitas, illi tamen patientis corporis repugnātia magis obsistit: agenti frigori vt minus efficaci, ita & repugnantia minor occurrit, quo fit vt pari illa tempore suas efficientias exerceant, effectusque compleant.

Putauerim te his manum daturum: vtpotè ijs, quæ secundum Philosophorū,

D & Medicorum decreta optima ratione stabilita sunt.

Quinimò non solum hęc consequuntur, sed etiam aliud, quod tibi videtur impossibile, mihi verò, & alijs, qui cum ratione mederi voluerint, apprimè necessarium: nempè quod aliquando etiā pluribus vicibus (si vna fieri non possit) contrarium pari gradu victoriam habiturum est: sed etiam & illud addo, quod aliquando contrarium infirmius adhibendum est, sæpè artis præscripto repetitum: quinimo hanc esse tutissimam rationem medendi.

Cæterùm quando pari gradu, quando impari, quando repetitis vicibus id facere expediat, non explicandum hoc loco cum id nō quæratur, sed duntaxat soluendæ sunt dubitationes, quibus vsus es contra Medicos.

Ais enim sequi, quòd contraria pariter etiam inæquali, & inferiori gradu adhiberi possent: quæ singula quaque vice aliquem aduersæ qualitatis gradum auferēdo morbum repellant. Id vltro, in tui & veritatis gratiā admitto: quia quantumuis impar morbo, redditur tamen superior adiutum contrarium, actione

naturæ. Sed si dixeris esse id contra Galenum, qui parem admittit gradum mor- E
bis applicandum: respondeo Galenum dixisse parem, vt omnino neget, supe-
riorem gradum, non autem inferiorem. licet æquali, licet inferiori, nunquam li-
cet superiori gradu vti. Quamobrem hoc Galeni dogma satis explet animum
eorum, qui contradicendi studio non scribunt, & qui Philosophari volunt, non
vt appareãt sciẽtes, sed vt verè sciant. Et facilè ab omni iniuria vindicari potest.

Ex propositorum occasione subinde quæris, Mercenari, quid sit resistẽtia: Re-
spondeo prætermissis aliorum sententijs, quod cum in aliquo prædicamento re-
poni non possit, quàm in cathegoria qualitatis, Resistentiam esse Qualitatẽ quan
dam, naturalem videlicet potentiam, secundum quá aliquid non patitur ab agen
te etiam implicito: nam omne resistens habet potentiam, vt non patiatur: durũ
quidem dicitur, quod habet potentiam vt non facile secetur. salubre quod habet
potentiam, aut non facile à quibuslibet accidentibus patiatur: horum vtrunque
reponitur, vt arbitror te scire, sub qualitate. Adhæc verò resistens, & cædens præ
dicantur in quali, nec in alio prædicamẽto reponuntur. Est autem resistentia im F
perfecta, qua aliquid egrè patitur ab agente. quod verò in alio genere qualitatis
reponenda non sit, hinc patet, quia non est forma, vel figura: nulla enim existẽte
forma, vel figura determinata sequitur resistentia in corporibus inanimatis. non
est passio, aut passibilis qualitas; nullo enim existente sensu, aut animo posset esse
resistentia. Nec habitus, quia nullo existente habitu ex actibus acquisito, erit ali-
quid resistens.

Quod autem non sit substantia, aut quantitas, aut relatio, aut aliud quopiam
ex alijs cathegorijs, cum tibi manifestissimum esse arbitrer, non probo: sed sup-
ponens, ad secundi problematis explanationem aggredior.

Quærebas qua via sapientes cognouerint in igne siccitatem adesse, in qua re
dicis non placere tibi aliorum Philosophorum sententias.

Respondeo, quòd formæ ex operationibus patent: quia igitur ignis exiccat,
propterea habere siccitatem concludimus.

Dicis calorem habere duas virtutes calefaciendi, & exiccandi: igitur ex his G
effectibus nõ concludimus duplicem qualitatẽ inesse, sed vnã duntaxat, s. calorẽ.

Dico, calorem dupliciter cõsiderari: nam alius est calor humectans: alius est
calor exiccans. calor aeris, tepentium aquarum humectat; calor ignis desiccat.
neutra igitur propria est caloris vis, sed hæc agit ex coherẽtibus illi qualitatibus:
propriũ enim eius est calefacere: igitur calor ex accidenti exiccat. Subinde hæc
est, Mercenari, formalis: ignis caliditate calefacit, & consimiles, hæc itaque pari-
ter erit formalis. Ignis siccitate desiccat.

Postremo loco inquirebatur, vnde nam elementis datæ sint duæ qualitates:
hic mihi videris naturam agentem quærere: cum non habeant materiam, aut for-
mam propriè accidentia, de quibus institutus est sermo. Idcirco dicerem, quòd
eas habent à generante, & producẽte forma: tribuens enim formã, tribuit etiam
consequentia formam, quamuis id ipsum cõtingat ipsius formæ beneficio. Quod
si hoc supposito, caussam inquiris ex me, cur duas natura qualitates dederit. An
respõdendum cum clarissimo illo Hermeæ discipulo, quod quemadmodum con H
trariæ quatuor datæ sunt, quia in se mutandi facultatem habeant, quod verò tale
est id profecto contrarium esse oportebat: quatenus autem sibi mutuò vicinas
esse necesse est, communicare ipsas in aliquo oportuit, vt ignis aeri vicinus est: &
quatenus vicinus est cõmunicabit ei in qualitate aliqua, vt caliditate: quatenus
verò vtrunque in aliud mutatur, necesse est differre in alia qualitate, scilicet ipsa
siccitate: sic aer proximus aquæ, vt conseruaretur in humiditate cum aqua con-
uenire debebat. Aqua cum terra in frigiditate; sic ille, cuius opinionem cũ alijs
quibusdam Philosophis imitandam duco. Hæc de tuis problematis. Sed antea-
quam modum imponam epistolę, Tibi gratias etiam, atque etiã immortales ago,
habeboque donec viuam, quod de me fueris tam egregiè Patauij locutus, & tam
amicè ad Taurinẽsem illũ, scis, quẽ dico, tuũ olim discipulum & conuictorẽ con-
scripseris. Id certè fecisti, quod tuum erat, quodq; Mercenarium decebat. Vale.

FINIS SECVNDI LIBRI.

HORATII AVGENII EPISTOLARVM, ET CONSVLTATIONVM MEDICINALIVM

LIBER TERTIVS.

IO. BAPTISTAE CVCINAE.

B EPISTOLA PRIMA.

QVA DE DOLORIS NATVRA, ET proximis caussis differitur.

NTER omnes tractationes medicas, ea mihi videtur Io. Baptista ornatissime, plurimum ardua, quæ doloris naturam,& proximas caussas inuestigat: quoniam non modo Auerroes,Auicennas, & Galenus in hoc argumento dissidere creduntur, sed etiam Medici recentiores,& Philosophi in varias opiniones, sectasque diuisi, vsque ad satietatem litigantes, materiam adeò obscuram reddiderunt, vt inuenire veritatem maximè difficilè videatur: de qua re
C cum multum inuicem fuerimus præteritis illis diebus locuti,in quibus Simonis Portij Neapolitani,Sebastiani Fratris,Ioannis Argenterij, (quem semper tum ob insignem eius doctrinam, & liberam docendi professionem,tum ob amorem erga me ingẽtem,honoris causa nominabo) & aliorum Neotericorum opiniones examinãtes, vltro citroque, vt in einscemodi congressibus fieri consueuit, plures pro veritatis dilucidatione ratiocinationes adhibuimus: Tu mihi tandem persuasisti,vt aliquid de hac materia cõscriberem. Verùm quamuis multum fuerim reluctatus,tamen abs te discedens,cogitare cœpi,quid ab alijs memoriæ fuerit commendatum: & diutius in ea contemplatione persistens,animaduerti, quod etsi egregiè scripserint alij, nihilominus mihi relictum etiam esse campum ad scribendum satis accommodatum. in quo tua persuasione potissimum ductus, & me ipsum honestè exercere,& alijs prodesse possem. In hoc genere contẽplationis inueni duo recentioribus incognita,aut prætermissa, aut certè negligenter exposita. Vnum, Galenum in tradenda ipsius doloris definitione
D maximo vsum fuisse artificio, neminemque breuissimis verbis potuisse exactiorem definitionem tradere. Aliud verò, nullum fieri posse dolorem sine continuitatis diuisione: aberrare tamen omnes (absit verbo inuidia) qui vel ex Galeno,vel ex Aristotele eiusmodi diuisionem proximam esse doloris caussam tradiderunt. Hac de caussa perbreuem hanc tractationem scripsi. Sed quoniam non conueniebat,vt mihi credens,mea starem sententia, te arbitrum,& iudicem constituo,qui lucubrationis author fuisti, & quem probè scio, artis vsu, scientia, & iudicio plurimum valere: quinimo non ego modo id scio, sed norunt ferè omnes, præsertim verò Illustrissimus, & Reuerendissimus Cardinalis Vercellensis: qui post Deum Optimum Maximum, te vitæ suæ authorem publicè profitetur, At ne videar vagari multum, & ne, te diutius pro trahan, ad rem accedo, in qua explicanda hunc ordinem obseruabo.

Primum dicam,quæ sit natura doloris

Secundò,quæ proximè sint eius caussæ.

A stantem percipit, nō est debilis: quoniam apparet percipere obiectum tale quale est, sine difficultate aliqua; quæ res in actione debili minimè contingeret. ergo reliquum est, vel actionem esse deprauatam, vel nouum aliquod actionum genus excogitandum est. Putauerim conuenienter collocandum sub actionibus deprauatis, quam rem nunc admodum libenter explico, quoniam plurimis tum Medicis, tū Philosophis celeberrimis hoc impossibile videtur. Sumamus hoc pro hyppothesi, actionem deprauatam dici tripliciter, ex Galeni, & aliorum sententia. Alia enim naturam sequitur, vi tamē ipsa coactam, mouetur autem à caussa quapiam morbifica. Alia morbidos sequitur affectus, nihil ad ipsorum generationem conferente natura: Alia fit, vbi ad opus efficiēdum simul cocunt natura, & morbus. Atqui per naturæ vocabulum in hoc sermone intelligas velim omnem qua regitur animal facultatem, siue illa à voluntatis nostræ imperio dependeat, siue secus: exempla dictarum actionum sunt hæc. Tussis, oscitatio, sternutamentum, singultus, læsæ dicuntur actiones factæ à natura irritata à caussis morbificis. Con
B uulsio verò, ac palpitatio sunt motus facti à solo morbo, nihil prorsus operante natura. Tremor verò, rigor, ac horror fiunt à morbo, & à natura simul. At prætermissis reliquis, de priori differentia loquamur, sub qua complecti dolorem putamus: cum sit ex earum actionum numero, quæ à natura fiunt, nempè à facultate sensitiua, non simpliciter, sed quatenus à caussa morbifica irritatur: hæc autem qualitas est sensibilis violenter adeò in sensum agens, vt continuitatem sensiterij diuellat. hæc igitur caussa in sensum agens permutat sentiendi actionem: quandoquidem fit cum tristitia, & perturbatione, & corruptione sensuum, atque hac sanè ratione actio dicitur deprauata. Actus ergo, quo sentimus caussas inferentes dolorem, naturalis non est, quoniam egreditur limites naturales in sentiendo, ammititurque proprius ac naturalis actus sentiendi, cum fiat cum tristitia. Rem à simili declaremus. Tussis motus est deprauatus, quia est quædā vehemens efflatio, qua thorax nititur expellere, quod illi nocuum est. porrò motus idcirco deprauatus censetur, quoniam sano existente corpore, nunquam vehemens hæc
C efflatio accidit, si quādo igitur excedit limites naturales, amittitq; formam suam, quam habere secūdum naturam debet, sanè tunc actio deprauata censetur. Itaq; deprauata functio nō est ob id solū, quod excedat naturales limites, vt quispiam fortasse putauerit, sed quoniam propriam speciem, & formam deponit: cum altera sit efflatio ab ea, quæ est secūdum naturam. Alteram dico secūdum gradum & formam: & in hoc discrepat genus hoc deprauatorum motuū à functionibus imbecillis, quæ non ammittunt suam formam, verum eandem cum imbecillitate retinent, idem in tussi, ac dolore dicere non licet: quia forma, naturalis actionis ammittitur: hacque de caussa rectè diximus esse motus deprauatos. Nec certè quidem non fugit, quid in hoc negocio plurimum alioquin controuerso Dinus, Trusianus Monacus, Thomas à Garbo, & nouissimè Argenterius dixerint: quorum opinionem hic refellere nō placet, quia tecū sermo institutus est, qui probè illorum sententias nosti. Interim sequamur tractationem propositam. Hoc igitur modo actio deprauata dici debet: verùm quoniam omnis actio ad aliquam fa-
D cultatem pertinet, facultates autem sunt tres; naturalis, vitalis, animalis, dolor sub aliqua ex his debet referri. at quia omnium iudicio non est naturalis, non vitalis facultatis symptoma, erit certè læsa animalis functio. non quidem motus, non rationis, sed sensus extrinseci, appetitusque sensitiui, vt mox declarabimus. Hanc itaque sensuum extrinsecorum actionem deprauatam Galenus vocauit tristem sensationē: atque breuissimis quidem verbis vniuersum negotium de proximo doloris genere declarauit, sed tamen quæ maximum sub se complectuntur artificium: Nullum siquidem nomen ab eo excogitari potuit, quod essentiam doloris omnem magis exprimeret, quāuis recentiores omnes (quibus adhærere Sebastianus frater videtur mihi) summam Galeni doctrinam, & artificium ignorantes, vna voce illum redarguant: at quàm temerè id ab illis factum sit, tu ipse dilucidabis, ex ijs quæ mox dicam, assumpta mihi pro declaratione prima definitionis parte. Dolor (inquit Galenus) est sensatio tristis] hic notabis ad naturalem sensationem efficiēdam oportere primùm, obiectum esse benè dispositum,

nec

2. de caus. sympt. c. 1.

Naturæ voce quid audiendum.

Tussis quid lib. 2 de cau. sympt. quinto.

Contra multorum opiniones.

2. de lo. aff. 2.

nec excellens esse, nec alia præditum qualitate, quæ sensationem impediat. necessarium est etiam secundo loco medium esse, per quod fit hæc sensuum actio, benè proportionatum, atque dispositum. Tertio opus est, facultatem sensitiuam habere sese intra naturales limites. Si ex his conditionibus aliqua defuerit, amplius non erit sensatio naturalis, sed præter naturam. huiusmodi est, quam nos definientes dolorem diximus, quia obiectum sensibile, quod vim habet dolorem inferendi violentum est, atque præternaturam, de quo infra diligenter disputabimus, doloris caussas examinātes. Reuertatur interim nostra ad doloris definitionem oratio. Si dolor esset sensatio simpliciter, nihil esset aliud, quàm actio sensus extrinseci, quod profectò foret impossibile propter eam rationem, quam infra dicam, idcirco Galenus haud dixit esse simplicem sensationem, sed Tristem] quibus vocibus duas significauit nobis facultates, quæ ad dolorem cōtinuò concurrent. vna est facultas sensitiua apprehendens proprium obiectum sensibile, qua ratione sensibile est: vt verbi gratia, frigidum, calidum, amarum, dulce, coloratum, sonorum, & alia eiusdem generis: hæc virtus eiuscemodi sensibilia non apprehendit sub alia ratione, quàm vt sensibilia. etenim si cōtingeret esse aliqua sensibilia, quæ corrumperent sensum ob illorum vehementem actionem à sensibus apprehendi sub hac ratione non possent. haud enim visus apprehendit album, quatenus visionis disgregatiuum est; vel nigrum quatenus congregatiuum; calidum vel frigidum, quatenus tactui inimica sunt, & cū illo proportionem conuenientem non habet: sed certè eiuscemodi apprehensio, & cognitio alterius facultatis est, quàm sensitiuæ. quoniam verò ipso in dolore hoc perpetuò accidit, in quo sentiuntur obiecta sensibilia, quatenus contristant sensum corrumpuntq́; hic certè fieri à sola sentienti facultate nequit: sed aliam concurrere oportet, quę obiectum cognoscat sub ratione conuenientis, aut non conuenientis. Hanc facultatem appetitum esse sensitiuum dicimus, qui verè percipit obiecta sub ratione conuenientiæ, huiusque ipsius veram passionem dolorem existere putamus. Nunc ostēdamus Galenum miro in definiendo dolore vsum fuisse artificio: nam dum ait sensatiouem esse, significauit nobis necessitatem sentientis virtutis, quatenus verò hanc fieri sensationem cum tristitia notauit, appetitū sensitiuum conuenire ex necessitate significauit, qui cognoscit sensibile obiectum sub ratione nocentis, aut iuuantis. Verùm hæc, quæ hucusque diximus, quo maiorem fidem faciant, ex tuis Peripateticis explicanda sunt. Aristoteles libro secundo de anima docuit caussam, propter quam oporteat communem sensum ponere ab alijs externis distinctum, vt videlicet inter obiecta sensibilia differentiam cognosceret: hanc enim cognoscere non possunt sensus particulares. sic habet res in doloris natura, quam inquirimus: nam dolor est perceptio obiecti sensitiui qua ratione sensum contristat. etenim quod obiectorum sensibilium aliquod sit sensum sine aliqua noxa afficiens, aliquod cum noxa, hoc distinguere, ac dijudicare non est sensus extrinseci, sed phantasticæ virtutis, siue sensus communis, in quo appetendi consistit facultas. Rursus in libro de somno, & vigilia inquit, Est quædam potentia communis, qua est quod videt, audit, & sentit. non enim visu quidem videt, quod vidit, & iudicat, & discernere potest dulcia ab albis] hæc ille. quibus non solū expressit externos sensus non posse, vel differentiam vel conuenientiam diuersorum obiectorum cognoscere: verùm, neq; etiam propriā operationem, actionemq́ue, cum visus ignoret sese videre, & auditus audire, quæ res ad aliam interiorem facultatem pertinet. Explicemus modo, qua ratione ad appetitum pertinent, quod multis obscurum, & impossibile videtur. Primum itaq; obiectū sensibile in sensum agens sensationem facit: facultas enim sensitiua id appræhendens statim sensui communi repræsentat, in quo species omnes exteriorum sensuum reseruantur. Appetitus autem ipse id obiectum considerans, si organo inueneritnon obesse, sed conuenire amicum existere, ac familiare ad illius consecutionem mouetur, quæ actio voluptas dicitur: hanc Galenus definiens dixit, blandam esse sensationem. At si obesse inuenerit, aufugit, & tanquam noxium, & inimicum detestatur: hæcque fuga appetitus dolor nuncupatur. Hanc rem declarauit Philosophus his verbis. Animalia enim omnia vnum habēt sensum tactus,

cui

Margin notes:
Sensus quomodo sua obiecta appræhendant.
Ad dolorem efficiendum præter sēsus extrinseci actionē internam aliquā facultatem concurrere.
Dolor passio appetitus.
Cōfirmatio ex Arist.
Cap. 2.
2. de anima. tit. 27.

A cui autem sensus inest, huic lætitia, & tristitia, & dulce, & triste: quibus autē hæc, & concupiscentia, hæc enim delectabilis appetitus] Vides hoc loco Aristotelem docuisse dolorem, & lætitiam esse concupiscentię munera. Sed multo clarius rem explanauit eodem libro dum ait. sensum habent (loquitur de insectis animalium partibus) vtraque partium, & motum secundum locum: si autem sensum, & imaginationem, & appetitionem: vbi quidem enim sensus dolor, atque voluptas consequitur, Ibi autem hæc & ex necessitate cupiditas] hæc Aristoteles. Quæ licet de insectis animalium partibus, & de imperfectis dicta videatur animalibus, tamen in perfectis etiam locum habent, quæ facultatem appetitiuam habent perfectionem, à sensuque tactus distinctam. Dubitaret autem hoc loco aliquis, quomodo valeat hęc consequentia, Vbi adest dolor, ibi appetitus: si enim non est necessarius appetitus, ad hoc quod rem molestam percipiat, cur infert Philosophus, vbi dolor, ibi concupiscentia? hæc sanè deductio satis manifestum facit nobis, dolorem esse fugam appetitus, qua is ab obiecto contristante refugit: quoniam duplex est munus appetitionis; alterū quidē obiectū apprehendere amicum, aliud ab aduerso & contrario refugere, cum eadem sit contrariorum facultas, vt ait Aristoteles libro secundo traditionis de anima: vbi lucidissimum Themistium consulito, qui rem diligentissime exponit. Expedit hoc loco Angelici Doctoris maximi (vt scis) Peripatetici annectere sententiā, vt proposita à nobis Hippothesis omni careat difficultate, sic ait. Sicut duo requiruntur ad delectationem, scilicet coniunctio boni, & perceptio huiusmodi cōiunctionis, ita etiam ad dolorem duo requiruntur, scilicet coniunctio alicuius mali, quod ea ratione est malum, quod priuat bonum: & perceptio huiusmodi coniunctionis. Quicquid enim coniungitur, si non habeat respectu eius, cui coniungitur, rationem boni, vel mali, non potest causare delectationem, vel dolorem: ex quo patet, quod aliquid sub ratione boni, vel mali est obiectum delectationis, & doloris. Bonum autem & malum inquantum huiusmodi, sunt obiecta appetitus. vnde patet, quod delectatio, & dolor ad appetitum pertinent. Omnis autem motus appetitiuus, seu inclinatio C consequens apprehēsionem pertinet ad appetitū sensitiuum, vel intellectiuum: nam inclinatio appetitus naturalis non consequitur apprahensionem ipsius appetentis, sed alterius, vt in primo dictum est. Cum igitur delectatio, & dolor præsupponant in eodem subiecto sensum, vel apprahensionem aliquam, manifestum est, quod dolor sicut & delectatio est in appetitu intellectiuo, vel sensitiuo. Omnis autem motus appetitus sensitiui dicitur passio, vt supra dictū est, & præcipuè illi, qui in defectum sonant: Vnde dolor, secundū quod est in appetitu sensitiuo, proprijssimè dicitur passio animæ, sicut molestiæ corporales propriæ passiones corporis dicuntur: vnde Augustinus 14. de Ciuit. Dei, dolorem specialiter ægritudinem nominat] hæc ille. Cæterùm satis hæc ex Philosophis declarata sunt, atque Theologis: nunc idem experientia ostēdamus, quod videlicet ad effectum dum dolorem alia facultas ab ipsis sensibus necessaria sit, quicunque igitur singulare ingrediuntur certamen, cum vulnerantur, dolorem non sentiunt: at verò certè plurimum vigent sensibus: caussa est euentus huius, quod interior facultas D intenta est alteri operi, nempe in offensione, ac defensione: quo circa nequit illa diiudicare, an obiectum sensibile proportionatum sit sensibus, an secus. Hæc eadem referri caussa potest, propter quid cum aliquid vehementer cogitamus, ea quæ ob oculos sunt aliquando non percipimus. hæc eadem est caussa, ob quam delirantes dolorem non sentiūt; de quibus existit pulchra hæc sentētia apud Hippocratem. Quicunque dolentes parte aliqua corporis dolorem non sentiunt, ijs mens ægrotat] nec mirum, cum sanè sensus optimè vigeant, errante duntaxat iudicio. Verùm enimuero animaduertendum est duplicem esse appetitum, rationalem vnum, quem intellectiuū nuncupāt: alium verò sensitiuum sine ratione: dolor ad primum pertinere non potest, quia sola animalia ratione prædita dolore infestarentur: compertum est autem omnia hanc passionem perpeti. huius proprium munus est velle, & nolle, atque hic continuò intellectum sequitur. Alia verò appetendi vis semper insequitur cognitionem sensitiuam, atque impossibile omnino est animal aliquod sensum habere, quod non habeat appetendi facultatem;

Titu 30.

2. de anima cap. 12.

1. 2 q. 35. artic. 1.

Cur certantes dum vulnerantur nō sentiunt dolorem.

2. aphor. 6.

Appetit⁹ duplex.

tem : idque commune ſtatuitur animalibus tam perfectis, quàm imperfectis, quę E
ſolo ſenſu tactus prædita ſunt: habent enim inſitum quendam appetitum conue-
nientis nutrimenti, ad cuius conſecutionem mouentur, quemadmodum ex con-
trarij præſentia fugiunt : quam rem dilatatio & conſtrictio eorum ſatis apertè in-

Auer. 3. de anima. 56.

dicat. Horum animalium appetitus imperfectus eſt, & quemadmodum animalia
eiuſcemodi inſecta habēt phantaſiam imperfectam, & indeterminatam, ſic etiam
dolor in his non ita percipitur, vt in animalibus perfectis : nam in anuloſis ac im
perfectis hac de cauſſa ſufficit ſolus ſenſus tactus, à quo non difert re eiuſcemodi
appetitus. At perfecta quia diſtinctionem habent obiectorum noticiam præter
tactum alia indiguerunt potentia. In hoc igitur ſenſitiuo appetitu dolor conſi-
ſtit. hic enim duntaxat mouetur ſecundum rationem conuenientiæ, & incon-
uenientiæ, nullusque exteriorum ſenſuum ſecundum hanc rationem moueri cre-
ditur : nec etiam vllus interior (præter extimatiuam, quæ intētionem conuenien
tiæ, & inconuenientiæ elicit ex rebus ſenſatis) conſequitur ad ſolam extimatiuæ
operationem, ipſiusque iudicium appetitum moueri: in quo propter hanc ipſam F
cauſſam dolorem, & voluptatem contineri dicimus. Quamobrem ſi alio modo
placeat definire dolorem, dicito : hunc eſſe fugam appetitus à re aliena] vt volu-
ptatem eſſe rei conuenientis conſecutionem] quæ ſi benè conſideras idem ſunt
cum ijs, quæ à Galeno dicuntur, vt iam expoſuimus. Porrò ex ijs, quæ diximus,
colligendum eſt doliturum membrum oportere ſenſu præditum eſſe, patibile, .

Hip. & Galenus 1. de hu. nat. & de elementis.

alterabile, & calidum. Quia quod non ſentit nuſquam dolet. Argumento ſunt
cartilagines, & oſſa, quæ cum ſenſu priuata ſint, dolore carent (ab oſſibus excipio
dentes, quia videntur mihi particulari quodam priuilegio donari, non autem
quia frigida ſunt propterea carent dolore, vt quidam dixerunt : quia ſi à cerebro
nerui ſentientes eſſent illis partibus communicati perinde ſentirent, atque aliæ.

Cōditiones ad percipiendū dolorem quot ſint.

Verùm quoniam omnis particula ſentiens hoc habet, vt afficiatur ab altero nem
pe ab obiecto, neceſſariū eſt dolituram particulam alterationibus ſubijci, & paſ-
ſionibus. eſt enim ſenſatio quædam paſſio, & alteratio ab obiecto agente. eſt
etiam neceſſarius calor, quia ſenſus non fit niſi in viuente: omne autem viuens ca G
lidum eſt. Quamobrem vna ſola conditio neceſſaria eſt, vt dolor fiat, nempè par-
ticulam habere ſenſum : alia verò hanc conſequentur, idcirco allucinantur ſanè
(meo iudicio) qui quatuor conditiones diſtinctas afferunt, cum vna tantum ſuf-
ficiat : Hactenus ſummatim de proximo doloris genere diſputauimus, agè nunc
proſequamur cauſſas : quæ res etſi maximam ſemper apud omnes Medicos diffi-
cultatem habuerit, tamen enitar meo labore (niſi decipior) lucidiſſimā reddere.

Diſputatio de cauſſis doloris.

In primis autem ſupponamus ſermonem inſtitutum eſſe de cauſſa efficiente ;
formalem enim videor huc vſque diligenter proſecutus : finis autem hic locum
non habet : materia verò (ſi quem vſum habet in hac diſputatione) ipſum ſubie-

Efficiēs cauſſa duplex.

ctum eſt, de quo iam diximus. Igitur ſola cauſſa effectiua relinquitur, quæ cum ſit
duplex, remota, & proxima, de vtraque pertractemus, exorſi à cauſſa remota, quę
aditum nobis præbet faciliorē ad propinquioris, & immediatæ cauſſæ cognitio-
nem. Supponamus adhæc alterum, efficientium cauſſarum proprium eſſe agere

Efficientis cauſſæ ꝓpriū quod.

in determinato ſubiecto : non enim quodlibet agit in quodlibet, ſed determina-
tum in ſuo determinato, vt commune eſt apud omnes Philoſophos axioma.
Quamobrem cum patiatur ſenſitiua potentia, opus eſt pati illam à ſuo agēte de- H
terminato, hoc autem eſt, obiectum ſenſibile : nihil etenim agit in ſenſum, quod
ſenſibile non ſit, aut proprium, aut commune : viſus quidem à ſolis coloribus pa
titur, auditus à ſonis, guſtus à ſaporibus, tactus à qualitatibus tangibilibus tam
primis, quàm ſecundis, olfactus ab odoribus. Hæc verò ſingularium ſenſuū obie-

Vnius effectus vna eſt cauſſa proxima.

Ariſt. 3. ſiſic. & 5. methaſ.

cta mutuò non agunt in vnumquemque ſenſum, ſed ſingula in proprium. Rurſus
admonere oportet, vnius atque eiuſdem effectus determinati cauſſam vnam eſſe
duntaxat proximam, non plures, quia cum vnam habeat eſſentiam, vnam etiam
habere cauſſam proximam & immediatam debet. Nihil certè impedit plures
exiſtere eiuſdem effectus cauſſas, ac in eodem genere cauſſę, ſed tamen inter ſe di
ſtant ordine, ac efficientia, cum vna remota ſit, alia verò proxima, vna prima, alia
ſecunda, adhæc alia tertia, aut ſi cōtigerit quarta nuncupabitur : his in hunc mo-
dum

A dum ſuppoſitis accedamus ad propoſitę quæſtionis explanationem.

Si dolor ſenſatio eſt triſtis, opus eſt fieri illum ab ijs, à quibus fit ſenſatio: hæc verò quoniam fit à ſolis qualitatibus ſenſibilibus, idcirco dicendum eſt hunc fieri à ſenſuum obiectis, tanquam à cauſſa primo agente, quam remotam nuncupamus: hæc enim in agendo ſemper antecedit proximam. Quam rem optimè videtur mihi Galenum expoſuiſſe libro de cauſſis ſymptomatum, docens viſum à coloribus, auditum à ſonis, guſtum à ſaporibus, olfactum ab odoribus, tactum verò à primis & ſecundis qualitatibus perpeti dolorem. Verùm quoniam aliquod ſenſibile dicitur dupliciter: aliud enim per ſe, aliud ex accidenti, hic ſenſibile per accidens excludendum eſt: quia, vt communis eſt omnium aſſertio, facere dolorem non poteſt. Rurſus verò quod ſenſibile per ſe dicitur, duplex ſtatuitur: aliud enim commune, aliud verò proprium eſt: commune dicitur ſenſibile per ſe ſecundo, proprium autem per ſe primo. Nunc itaque dubitationem habet, à quo ſenſibili fiat dolor, an ſcilicet ab vtroque, an à ſolo proprio. Controuerſum non

1. de ſympt. cauſ. cap. 6.

2. de anima 63. 64.

B eſt, à proprio fieri dolorem: an autem à communi fieri poſſit, quia ſumus infra inueſtigaturi, hic ponamus quod omnium iudicio veriſſimum eſt, quodque ad ipſius quæſtionis diſſolutionem plurimum facit, nempe, quod ſenſibile commune ſentitur mediāte ſenſibili proprio, quod prius in ſenſum agit, ex qua poſtea actione conſequitur commune obiectum ſentiri, vt omnes Philoſophi aſſeuerant. Sed hac difficultate prætermiſſa, de qua infra tractabimus, ſciendum eſt, ſenſibilia vniuerſales exiſtere doloris cauſſas, immo ſi rectius loqui volumus, ne cauſſę quidē doloris dicenda ſunt, ſed potius ſenſationis: huius propria cauſſa, & proxima eſt, obiectum ſenſibile, quod quatenus tale nō explicat nobis cauſſam, ob quam ſenſatio fiat cum moleſtia, & triſtitia: idcirco videre operęprętium eſt, quid ſit cauſſę quod ab iſtis obiectis ſenſibilibus dolor fiat. Quamobrem nos dicimus, duas eſſe conditiones ſolas, quibus obiecta ſenſibilia, ſi prædita fuerint, continuò dolorem facient, prima eſt, vt confeſtim, ac ſubito agant: (ita enim quod Græci dicūt ἀϑρόως interpretamur) ſecunda conditio eſt, vt illa ſubitanea effectione conti-

Ariſtot. 2. de anima ti. 64. & alidē lib. Grāmaticus.

C nuum diuellant: ſi defuerit harum altera profectò non fiet dolor: ergo proxima doloris cauſſa (vt eſt affectio vniuerſalis omnium ſenſuum) eſt obiectum ſenſibile violenter agens, continuumque diſſoluens. Hoc autem loco eſt vtrunque diligentius expendendum: neceſſariam eſſe primam conditionem inuenies apud Galenum primo de ſympt. cauſ. libro ſecundo, de ratione victus acutorum: duodecimo methodi medendi: idemque patet ex diuino Platone in Thimæo, & in Phylebo. quod præterea nō leui hac ratione probari poteſt. Contrariorum contrariæ ſunt cauſſæ effectiuæ: dolor quidem & voluptas contraria ſunt: habebunt igitur cauſſas contrarias. Voluptatem quidem ſcimus fieri ab ijs, quæ blandè in ſenſum agunt. fiet igitur dolor ab ijs quæ ſubito & violenter agunt. Hucuſque primam conditionem patefecimus, nunc explicemus alteram, nempè continui ſolutionem eſſe neceſſariam. Primum verò ſciendum eſt rem non habere dubitationem, niſi in ſenſu tactus, quoniam Galenus in alijs ſenſorijs id tanquam manifeſtum attulit: quapropter eius verba afferamus, mox particularius in ſenſu ta-

Cap. 6. c8. 5. cap. 7.

D ctus veritatem inueſtigabimus: is igitur hiſce verbis rem exponit libro de ſymptom. cauſſis primo. Diuellitur autem & guſtus inſtrumentum, quatenus vtique tactus eſt particeps à iam dictis, quatenus verò guſtus eſt proprium ab acutis, amaris, acerbis, & acribus ſuccis, propterea quod horum ſingula, ſicut mōſtratum eſt, continuitatem diuellunt: cōtriſtant verò olfactum, qui à iam dictis ſuccis exhalant halitus, quod hi quoque continuitatem diſtrahant: auditum verò infeſtat vox aſpera, & maxima, & celerrima, quibus etiā in magnis tonitruis in idem coeuntibus aliqui auditus ſenſu omnino ſunt priuati, ipſius ſcilicet inſtrumento ſoni violentia diuulſo. Iam verò ipſum viſum maximi ſplendores nimia ſecretione non infeſtant modo, ſed etiam corrūpunt: eſt autem ipſa quoque ſecretio ex diuidentium genere: videturque omnibus communem, infeſtantem paſſionem ex diſcretione diuiſioneque continui vnitique corporis tum excitari, cum ea vtiuerſim, vel magnis paſſionibus, & celeriter, quod Græci ἀϑρόως dicunt, incidit] hæc ille. Ex quibus patet Galenum non aliam cognouiſſe rationem, ob quam ſenſi-

bilia

bilia dolorem faciunt in sensu, quàm quod confestim agant, diuidantque conti- E
nuum. Ego sanè hactenus offendi neminem, qui de hac re dubitaret circa sensus alios. Idcirco hac ipsa prætermissa contemplatione, ad solum tactum orationem conuertamus: de quo duo explicanda proponuntur à nobis: Primum an ab omnibus qualitatibus tangibilibus fieri dolor possit. Secundum verò an semper sit necessaria continui diuisio.

Circa primum igitur animaduersione dignum est, quod in vniuersum duplex est tangibilis qualitas, prima, & secunda, vt Aristoteles testatur libro secundo de generatione, & corruptione. Inter secundas qualitates illæ vim habent faciendi dolorem, quæ continuitatem diuidunt. Nam subtilia, & acuta, pungendo, & findendo, siue fuerint leuia, siue grauia dolorem inferunt: Dura, & grauia contundendo: crassum, & multum distēdendo: ergo solutio continui in sensorio tactus manifesta fit à secundis qualitatibus: fit etiam à primis. Sed ab his non fit solutio euidens, sensibusque conspicua: sed solum rationi manifesta. ideo Galenus vbi facit mentionem de soluentibus cōtinuum, ommittit primas qualitates, cum F
sit artifex quidam sensitiuus. vt colligitur ex secūdo de ratione victus in morbis acutis commētario primo, & duodecimo methodi medendi capite septimo. Prætermissis qualitatibus secundis, ad primas reuersi, dicimus dolorem fieri à calido, frigido, & sicco, ab humido autem minimè. primum, quòd calidum, & frigidum

Ab humido non fieri dolorem.

dolorem afferant certius est, quàm vt ostendi debeat. Quod autem humidum nō faciat dolorem, Gal. testatur tum primo de caussis sympt. cap. 6. tum 2. de compositione medic. loc. cap. 1. estque in promptu ratio, quia dolor fit ab ijs, quæ confestim, & violenter agunt, sed humidum non potest hac vi præditum esse: si dices

Dubitationis solutio.

contrarium Galenum docuisse libro secundo de rat. vict. in morb. acut. ab humido scilicet fieri dolorem. scire oportet rem alio modo sese habere, quoniam eo loco dixit, fieri dolorem, tum à cōtinuum diuellentibus, tum ab alterantibus sensum. Postcà verò inter ea, quæ sensum alterant etiam humidi meminit: non dixit, ab omnibus quæ alterant, sed indefinitè locutus est, postea vniuersaliter ex-

A sicco dolorem fieri.

plicauit quæ alterant. De sicco autem alia ratio est, quoniam ipsum dolorem af- G
fert: quia potest per se continuum diuellere: vt à Galeno declaratum est 12. metho. med. cap. 7. & loco citato de comp. med. loc. In quo asserit fieri moderatos à sicco: ab actiuis qualitatibus maximos, ab humido, vt humidum est, minimè dolorem effici, nisi replendo morbum effecerit partium instrumētalium: quod pro-

Contra Auicennam.

fecto est ex accidenti. Potest enim siccum violenter agere, & continuitatem diuidere. Et hic obiter notabis errorem Auic. lib. 1. fen 2. tract. 1. cap. 19. vbi dixit à sicco ex accidenti dolorem fieri, ea ratione, quia continuum diuidat. Sed aberrat, quia sic omnes actiuæ qualitates ex accidenti facerent dolorem: quoniam oportet omnes diuellere continuitatem membri, si dolorem sint allaturæ, vt postea docebo. Hoc tamen affirmauerim; rarissimum esse, à sicca intemperie citra caliditatem, & frigiditatem fieri posse dolorem. Et ideo Galenus primo de symptomatum caussis capite sexto, non fieri à sicco dolorem, nisi primis qualitatibus iuncto, scriptum reliquit, respiciens id, quod vt plurimum accidit. De secundo propositorum, sciendum est primas hasce qualitates dolorem afferre, primo H
cum inducunt inæqualem intēperiem, vbi enim fuerit æqualis, nullus accidit dolor. 2. de sympt. caus. 5. & lib. de Inæquali intemperie cap. 5. Idcirco quicunque febres in habitu patiuntur, non dolent: vt 7. meth. Gal. ait. Deinde dicimus oportere hasce qualitates hac sua violenta actione continuum diuidere: quamuis occulta sit diuisio, & sensibus non manifesta. Hoc enim nō est mirum, quia hos motus insensibiles multoties facit natura, gutta enim cauat lapidem insensibiliter: sed lege pro confirmatione quæ habet Gal. primo de locis affec. cap. 2. tertio de temperamen. 4. Audire autem hoc loco necessarium est rationes, quibus nos putamus calidum, frigidumque non afferre dolorem, nisi continuitatem diuellendo: mox hoc idem Galeni authoritatibus comprobabimus. Primum si calidum, & frigidum, solùm alterādo efficiant dolorem, in magnis caliditatibus, quales accidunt per febres acutas, continuus dolor adesset per vniuersum corpus, quia inæqualis caliditas æqualiter totum corpus arripuit, simile tamen aliquid cōtigisse

nunquam

A nunquam videmus, hoc sensibile est, meo iudicio, argumentum, quo nos possumus concludere actiuas qualitates dolorem facere, aliud agendo, quàm alterando: opus enim est, quod ad aliquem terminum præfinitum deueniat illa alteratio, si dolorem est allatura. Hic terminus est occulta vnitatis diuisio, quam cum effecerint qualitates primæ, statim dolorem inserunt. Secundò in ijs, quæ dicuntur vniuocè, secundum eandem definitionem, ac nomen, vt Aristo. definit in libro Prædicamentorum, quod per se, atque essentialiter vni competit, alteri etiam conuenit, alioquin non essent vniuoca. Dolor vniuocè competit omnibus sensibus exterioribus, quia quocunque in sensiterio fiunt, continuò tristis erit, & molesta sensatio, vt supra definiuimus ex Gale. 2. de locis affec. 2. sed in alijs sensibus dolor fit essentialiter ab illorum obiectis, quatenus cōtinuum diuidunt, primo de sympt. caussis 6. quamobrem etiam in sensu tactus ab eisdem qualitatibus soluentibus vnitatem fiet, alioquin illa definitio non conueniret omnibus aliorum sensuum doloribus. Ergo si reliqui sensus caussam habent immediatam, 2. ratio.

B obiecta propria dissoluentia continuum, cur in tactu hoc denegare oportebit? Confirmatur ex Gal. 1. de sympt. caussis 6. in quo dixit hoc esse commune alijs sensibus omnibus. Hanc autem esse Galeni sententiam nunc ostendamus: Imprimis autem supponamus, quod is quæstionem vidit, ac mouit 12. metho. 7. dum proponit se docuisse in libris de medicamen. facultatibus, an primæ qualitates dolorem afferant simpliciter alterando, an autem continuitatem diuellendo. Solutio autem quæstionis est apud eundem, in lib. 4. de simp. medicamen. facul. cap. 2. In quo is manifestum fecit primas qualitates soluendo continuum dolorem facere, modumque docet, secundū quem caliditas, & frigiditas continuum diuellant. frigidum (inquit) dolorem affert mordacem, continuum soluendo, raras particulas condensando, atque comprimendo, calidum verò contra, funden do, atque dissoluendo. Hic locus Galeni maximam certè fidem facit, eius sententiæ, quia ad hunc locum continuò lectorem relegat circa huiusce quæstionis dissolutionem. Præterea idem exprimit lib. 2. de comp. medic. loc. cap. 1. rursus Cōfirmatur. Galeni authoritates. Aliæ authoritates.

C in lib. de fracturis. 3. & primo de caussis sympt. 6. idem Aristo. in 6. Topic. dum ait, Dolor est passio animalis facta ab ijs, quę continuitatem diuellunt. Idemque Aetius Amidemus his verbis. Dolor est repentina temperamenti mutatio, intelligendo solutionem continui: ac si ipse diceret, non solum est permutatio temperamenti, sed opus est intellectu ratiocinari adesse solutionem continui, quoniam dolorem in corpore contractum ab intrinseca caussa descripsit, quasi nos commonefaciat occultam adesse solutionem continui. Amplius in lib. de inæqua li intemperie, cap. 6. docuit calidum, & frigidum non inferre dolorem, nisi ad quendam terminum illorum actio perueniat; terminum verò illum esse continui diuisionem tradidit. Quid plura in huius sententiæ confirmationem adduci possint non video. sit igitur manifestum omnes tactibiles qualitates dolorem facere, quando continuum diuellunt, ex Galeni sententia. Ex his autem quæ nos hucusque supposuimus manifestum fieri potest, primum non esse duas proximas doloris caussas: Secundum vero, continui diuisionem non esse caussam doloris: Hic est locus maximi momenti.

D vtrunque autem facilè deducemus. Si doloris proximæ caussæ efficientes ęquè perfectè duæ sunt, continui diuisio, atque intemperies: vt quidam celebres viri ex Galeni sententia tradiderunt, vtque ab Auic. omnium Arabum facilè principe scriptum est: sequetur duas esse proximas causas vnius, atque eiusdem effectus, quod sanè vniuersa abhorret Philosophia, quæ tradit ab vno quatenus vnum, non posse fieri nisi vnum, sicque vice versa, vnum fieri non posse, nisi ab vno agente proximo. Plures quidem caussæ eiusdem rei esse possunt, non tamen proximæ: vt Aristo. scriptum reliquit in secundo lib. Phis. Quamobrem non erunt illæ duæ caussæ simul vnius doloris: vel si causas dixeris, vnam ex illis proximam, alteram remotam esse oportebit. Cæterùm sequitur etiam aliud ex dictis, prorsus impossibile nostris Medicis: nobis verò necessarium, scilicet doloris caussam non esse intemperiem, quia potest esse dolor aliquis sine intemperie: nam si dolor est, dum circa sensum tactus fit alteratio ab obiecto sensibili, in ipsa alteratione nondum est aliqua intemperies, cum tamen, vt Quòd non sint duę caussæ doloris proximæ, nota. Quòd intemperies nō sit caussa proxima doloris, nota.

-iam diximus, dolor adsit: At quidem post illam alterationem fiet intemperies, E vt manifestum esse potest cuicunque rectè consideranti dolorem, qui fit à soluentibus continuum. Nam dum fit ipsa solutio, nulla est intemperies, tamen est dolor, manifestum mehercle argumentum (quod pauci hucusque cognouerunt) ab intemperie non fieri proximè dolorem. Ostendamus modo caussas, propter quas diximus solutionem continui non esse proximam caussam doloris: hoc enim videtur quid paradoxo simile: nam quicunque sustinent, ad dolorem esse necessariam solutionem cõtinui, omnes vna voce confitentur esse illam proximam caussam: quia effectui proximè inhæret, sed tamen contra res habet. Nam, ad hoc quod aliquid dicatur proxima caussa efficiens alicuius rei, necessarium est, quod habeat vim agendi in proprium subiectum, qua vi si fuerit illud destitutum, caussa dici non poterit effectiua, agensque. hoc modo res habet in nostro proposito. Doloris caussæ proximæ sunt, quæ in sensum agunt. In sensum nihil potest agere, quod non sit sensibile: ergo caussam doloris opus est esse aliquod sensibile. Nullum tamen sensibile est continui solutio, igitur caussa esse nequit. Quòd verò continui solutio non sit obiectum sensibile, hinc discas licet, quod, omnium iudicio, proprium non est sensibile: quia non est prima, non est secunda qualitas, secundò neque est commune, quia non est numerus, non figura, non magnitudo, non aliquod aliud ex horum ordine: quomodo itaque sensibile statuendum est? Præterea si esset etiam commune sensibile, quia hoc in sensum non agit, nisi mediante proprio, caussam actionis huius referri oportebit ad propriũ sensibile, vt nos supra docuimus: nam sensibilia communia apprehenduntur à sensibus solùm spiritualiter. Dolor verò est quædam affectio materialis corrumpens organum. Hæc itaque cùm ita sese habeant, solutio continui dici non debet proxima doloris caussa; Imò ne caussa quidem, quoniam non agit in sensum. Præterea si ad dolorem efficiendum non solum oportet continuum diuidere, sed etiam qualitates tangibiles confestim, atque violenter agere, propter quã caussam hæc actio violenta caussa proxima doloris dicenda non erit; si ita est etiam caussa solutio vnitatis? ambo sunt necessaria, ambo proximè contingunt effectũ; G neutrum tamen in sensum agit, cur non ambo proximę caussæ statuendæ sunt? Alia certè ratio non est, nisi quòd in sensum non agunt: Doloris caussa agit in sensum. Quomodo autem res habeat, nunc exponemus. Continens, atque proxima caussa doloris est qualitas tangibilis violenter agens in sensum, in eoque continuitatem diuidens. violenta verò actio, solutioque non est doloris caussa, sed sunt conditiones, sine quibus illa non affert dolorem. Proxima caussa generationis hominis, est homo, vel semen: Tamen multa in his desiderantur, vt homo fiat, videlicet recta vnio seminis viri, vel cum sanguine menstruo, vel cum semellę semine. Deinde, vt debito tempore coeant: hæ sunt circunstantiæ necessariæ: quis autem dicat eas caussas esse? cum vim agendi non habeant? sic habet res in nostro proposito: nam quodcunque facit dolorem, illud agit in tactum: in tactum autem nihil agit, quod non sit qualitas tangibilis: quamobrem ab hac fit dolor, non fit tamen semper, quia qualitas tangibilis, quantum sit sui ratione nihil aliud efficit, quàm veram, & naturalem sensationem: idcircò opus est aliud H desiderari, vt fiat dolor, qui sensatio est præter naturam. Ideò hæc tangibilis qualitas duabus cõditionibus ornari debet, vt statim & continuò dolorem ferat. Prima conditio est, vt confestim, atque violenter agat: secunda vt soluat vnitatem membri. hæc vbi non adfuerint, nullus dolor hominem fatigabit. Ergo vnitatis diuisio terminus est actionis qualitatum tãgibilium cum afferre dolorem debet, non agens caussa: vt autem res clarior fiat, scire oportet Galenum etiam ita locutum fuisse, in libello de inæquali intemperie cap. 6. in quo solutionem continui vocauit terminum actionis qualitatum agentium in sensum. Rursus etiam in lib. de loc. affec. secundo, cap. autem 5. agens de caussis doloris nulla adhibita distinctione dixit, Dolorem fieri à tangentibus qualitatibus continuum soluentibus. Hæc verò in præsentia sufficiant de doloris essentia, eiusque proxima caussa.

Quòd solutio continui non sit proxima caussa doloris.

Nota.

Prima ratio.

2. ratio.

3. ratio.

Totius disputationis conclusio.

Exemplum.

Cõfirmatio ex Galeno.

A

Dubitationes; quæ his dictis accidunt.

HActenus declarauimus, tum proximum genus doloris, tum eiusdem essentialem, atque immediatam caussam. Ex quibus perfectissima doloris definitio proficiscitur in hunc modum. Dolor est tristis sensatio à sensibilibus qualitatibus confestim agentis, atque vnitatem dissoluentibus. Genus enim cõmune ipsa est sensatio, quæ fit ab obiectis sensibilibus: proximum fit genus, cum additur tristis, quod per differentias essentiales, atque specificas, addendo confestim agentibus, & continuitatem dissoluentibus. Hæc quamuis ex ijs, quæ supra diximus manifestam fidem habeant:. Tamen circa vtrunque caput adhuc adsunt dubitationes, quæ nisi persoluerentur, mentes iuniorũ confunderent, propter hãc caussam in præsentiarum de ijs agendum est mihi, vt hæc tractatio tandem careat omni difficultate. Hoc igitur nunc prosequor. Primum dubitatur circa proximũ genus. B Nam dolor videtur morbus, etenim est ex permanentium genere, quia Galenus definiens cephaleam secundo de loc. affec. secundo etiam de comp. med. loc. asseruit ipsum esse affectum permanentem, contumacem, curatuque admodũ difficilem: quinetiam delirium aliquando sub genere rerum permanentium collocasse visus est. secundo de pat. locis cap. vltimo: quantò autem magis dolor, qui essentiam videtur habere magis permanentem? Confirmatur, tum quia cephaleam vocauit morbum: tum etiam, quia doloris curationem scribit; at curatio solo debetur morbo. Hæc dubitatio desumpta est fundamentis Petri Apponensis differentia 73. Deinde Monacus dubitat in secundo artis medicæ com. 79. quòd videatur dolorem non esse actionem læsam, quia nulla competit illi particularis ratio læsarum actionum. Primò actio dici non potest ablata, quoniam fit sensatio. Secundò, non debilis, vt apud omnes constat. Tertiò, non deprauata, quoniam sensitiua facultas sentit obiectum tale, quale sese illi offert: & nulla ex parte deprauationẽ suscepit, quemadmodũ accideret, si quis ob oculos culices, aut muscas C volare videat: hic autẽ secus habet negotiũ: nam sentitur à facultate sentiendi, id obiectum, quod sese offert, eo etiam modo quo offertur. Error igitur in quibus consistit? esset equidẽ error si illud obiectum non sentiret, aut alio modo, atque fit. Hæc tantum potuit dubitatio apud quosdam nostræ ætatis Medicos alioquin clarissimos, vt esse demonstrationem putauerint. Tertiò dubitatur, quoniã falsum videtur affirmare dolorem esse tristem quandam sensationem; nam sequi videtur aliquam adesse vim, & potestatem in sensibus extrinsecis, qua valeant apprehendere obiecta sensibilia sub ratione conuenientis, & discõuenientis: & hoc probatur, quia dolor nihil est aliud, quàm perceptio obiecti sensibilis molestantis, & nocentis. Verùm hæc ipsa cognitio ad extrinsecum sensum referri non potest, sed ad aliam facultatem, quæ sit interior: nẽpe ad phantasiam, vel appetitũ: quia Arist. lib. 2. de anima cap. 3. infert hoc modo, vbi sensus, ibi appetitus, & dolor, & imaginatio.] Hæc consequentia non videtur habere aliquam vim posita veritate definitionis supradictæ, quia si pertinet ad solùm sensum percipere dolorem, D propter quam caussam Arist. addidit Phantasiam? Dicens, vbi dolor, ibi phantasia,] nõ oportuisset hoc modo inferre, sed potius ita; vbi dolor, ibi sensus exterior.] Hæc est dubitatio subtilissimi Vgonis Bentij lib. 2. Apho. commen. 6. Quæstiones potissimæ circa proximum doloris genus hoc modo habent. Circa proximam caussam doloris, quamuis multa sint, quæ fortassis dubitationem facient, nihilominus solùm, reliquis prætermissis, vnum duntaxat enarrabimus; videlicet, qua ratione Galenus interpretari debeat, qui passim duas esse doloris caussas admittat: nam videtur hoc maxime repugnare nostris principijs, quæ posuerunt ex Galeni etiam sententia vnam, eamque proximam caussam, doloris esse: Aliæ autem dubitationes nullo labore persoluentur habitis his fundamentis, de quibus in superioribus egimus. His itaque hoc modo præpositis, audire rationem oportet, qua omnes quæstiones persoluemus, exorsi ab ea, quam imprimis proposuimus. Pro solutione primæ quæstionis sciendum est, nullius momenti esse eiusmodi argumentationem, qua Conciliator vtitur:

nam ab vniuersali, ad particularis positionem illatio necessaria non est: sed tamē E
contra à particulari ad genus valet argumentandi forma. Exemplū, est animal,
ergo homo, non est necessariū: Fieri enim potest alias esse species animalis ab ip-
so homine: si tamen intuleris hoc modo. Est homo, itaque animal, rectè dixeris:
quia homo esse non potest aliquis, nisi prius fuerit animal. sic res habet in nostro
proposito, vt cum dicit. Dolor est ex genere permanentium, ergo est morbus, om
nis enim morbus permanet, non tamen omne, quod permanere quocunque mo
do dicitur, morbus est. Vniuersalior enim est ratio permanentiæ, quàm morbi:
siquidem caussæ morborum proximæ (quas continentes, & coniunctas libro de
caussis nominauimus) permanent, non sunt tamen morbi: cùm proximè opera-
tiones non lædant. sunt præterea quidam in homine affectus, qui permanentes
dicuntur, cùm non sint morbi; vt malus ictericorum color, & leucophlegmati-
corum cutem fœdans, qui tantum à morbo distat, quantum tenebra ab ipsa luce.
Deinde verò si concedamus hominē hunc benè concludere, adhuc tamen is ni-
hil habet contra nostram sententiam: quia dolorem ex ijs, quæ permanent esse, F
demonstrare nunquam poterit. Imprimis ergo declaremus, quid permanentiæ
nomine significetur. Galenus definitionem explicans morbi, primo de diff. mor.
cap. 1. asseruit nomine *διάθεσις* intelligere affectum permanentem post alteratio-
nem: quicunque post alterationem vestigium eius impressum habent, isti affectū
habere dicuntur, siue ij longo tempore permaneant, siue breuissimo temporis in-
teruallo perdurent: non enim intelligitur nomine permanentię diuturnitas tem-
poris, propter quam omnes, qui putarunt, morbum esse affectum diu permanen
tem, non mediocriter elapsi sunt: siquidem à morborū numero, morbos segrega-
uerunt breui temporis spatio afficientes: inter hos autem fuerunt quidam metho
dici, potissimum autem eiusdem sectę Olympicus, vt Galenus primo meth. med.
significauit. Quamobrem affectum esse post alterationem quandam permanens,
est proprium morbo. Ex cuius ignoratione euidenter lapsi sunt recentiores qui-
dam clarissimi, quibus ego præceptoribus vsus sum. Ex his, quæ hucusque dixi-
mus colligendum est permanentiæ significationes tres esse. Prima est ea, quā mor G
bo conuenire iam diximus: secunda, qua vsus est Olympicus, videlicet, vt affectū
notat, qui longo temporis spatio perduret. Qua significatione in morbo definien
do nunquam vsus est Galenus. Hic annectitur tertia quædā significatio, quæ at-
tribuitur symptomatis: nempè cum dicimus dolorem capitis stabilem, ac perma
nentē: cum præterea delirium permanens dicitur. Ita sanè loquimur, non quod
illa post alterationem subsistere possint, si quidem hoc est penitus impossibile:
sed quoniā caussas habent fouentes, quæ continenter afficiunt, hoc modo dolor,
& delirium à Galeno permanentia nuncupantur. Quomodo itaque si vera sunt
hæc, quæ prodidimus, dolori conuenire illam, quam in morbo diximus perma-
nentiam, persuaderi potest? Quod verò Gal. definiens Cæphaleam nomine mor
bi vsus fuerit, nimis debile argumentum est: nam cum non intelligit affectū, qui
à symptomatis distinguitur, sed qui contineat communi significatione omnem
affectum præter naturam, veluti etiā nos cōmuniter loquimur. Quòd verò dolo
ris curationē scribat, id Gal. efficit meritò caussarū, quæ ipsum efficiunt, non sui
ratione, qui mitigationem, atq; lenitionē postulat. Patet ex his, quæ hucusq; di-
ximus, quomodo morbus permanens nuncupari debeat; & quomodo sympto- H
mata etiam permanentia dici possunt: Ex quibus primæ dubitationi propositæ
abundè satisfactum putamus. Circa solutionem dubitationis secundæ, quæ sem-
per apud me non mediocris, quemadmodum etiā apud alios celebratissimos Me
dicos dubitatio fuit: qua scilicet ratione dolor actio deprauata dicendus sit: Tan-
dem post multas cogitationes in hanc sententiam perueni, vt putarem dupliciter
hoc esse: primum sanè ratione appetitus, deinde ratione sensus: quomodo appe-
titus ratione dolor actio deprauata dici debeat, infra declarabimus; si primum;
quomodo sensuum ratione talis dicenda sit actio, exposuerimus. Dicimus ita-
que quòd apud Galenum deprauatarum functionum triplex existit differen-
tia: quædam enim fiunt ab ipso morbo, nihil natura ipsa cooperante: quædam
verò à natura simul cum morbo fiunt: quædam à sola natura; irritata tamen

Deprauatarum actionū triplex differentia.

ab ali-

A ab aliqua morbifica dispositione, vt Galenus significauit libro secondo, de caussis symptom. cap. 1. In hoc tertio, postremoque genere dolorem esse reponendum putamus, vt supra satis euidenter commonefecimus. Sed enim, quæ inquies, isthæc est deprauatio circa sensationem obiecti molestantis? Deprauatio inquam, & error adest, quia obiectum sentiens est præter naturam, & illud facultas sentiens percipit per modum contristantis. Ergo obiectum per modum contristãtis percipere, est illud, cuius caussa dicitur actio deprauata, quoniam excedit metas, & formam naturalis sensationis: debilis enim actio seruat naturam suam, idcirco naturales fiunt, sed cum imbecillitate actiones: hac verò amittit propriam speciem. Ita puto sentiendum, circa maximam hanc difficultatem. Quantam verò ad ipsum appetitum pertinet: dicendum est, eius caussa dolorem deprauatam actionem dici: quia dolor fuga est appetitus: vbi hæc modum excesserit amittet formam, quam habet: Exemplo sit fames intensa, hæc enim vbi paululum augetur, neque adhuc suam propriam formã amisit inter naturales actio-

B nes numerabitur: verùm vbi nimium aucta fuerit, vt speciem amittat suam, quæ res accidit in Bulimo, idest in fame canina, tunc actio dicitur corrupta. Idem in dolore accidit. Vbi enim fuga appetitus sit mediocris, vt in lenibus accidit doloribus, non deprauatur eius actio: vbi verò modum excesserit, vt in magnis doloribus, qui sensibiles à Medicis vocantur, tunc actio deprauata dici potest. Si huius rei vberiorẽ declarationem desideras, legito Cittadinum in arte medica cap. 92. lib. 2. qui hanc rem diligentissimè exponit. Sed de secunda dubitatione satis? Tertiam dubitationem propositam soluere dupliciter possumus, vno sanè modo si dolorem sensuum affectionem solam esse tradiderimus, quemadmodum accipiunt omnes expositores Galeni verba: Alio autem modo secundum nostra principia, quæ sunt iam exposita: vtraque vtendum est in præsentia, vt ex hac ostendamus nihil omnino subtilissimi Vgonis rationem concludere. Pro prima solutione nota, quòd quando Galenus dicit, dolorem esse tristem sensationem, potest hoc modo interpretari (eodem etiam Vgone teste in 2. Aphor. 6.)

C cum dicit, dolorem esse tristem sensationem, perinde est, atque si is diceret, dolor fit à tristi sensatione, tanquam à caussa proxima, & continente: caussæ verò huius nomine nuncupet ipsum affectum. Hoc verò non est præter Medicorum atque Philosophorum sententiam: nam Aristo. Iram definiens, dicit ipsam esse sanguinis circa cor efferuescentiam: & similiter definiens Ecclipsim, asseruit esse interpositionem terræ inter Solem ac Lunam. Tamen re ipsa ita non habent, non enim ira secundum eius propriam formam est efferuescentia sanguinis, neq; Eclipsis, formaliter, interpositio terræ. Sed illa est appetitio quædam vindictæ: hæc verò est ipsius luminis priuatio. Quæ tamen fiunt ab illis caussis, tanquam à continentibus, atque proximis effectui. Fit enim Eclipsis ab ipsa interpositione terræ: fit ira, à feruore sanguinis. Ita profectò in nostro proposito dicendum est. Videlicet dolorem non esse reipsa tristem sensationem, sed quandam passionem, siue affectionem appetitus: vel si cũ Vgone loqui volumus, esse dispositionẽ Phantasiæ: quia tamen hæc fit à tristi sensatione, tanquam à proxima caussa, idcirco

D Galenus voluit ipsam nomine continentis caussæ nuncupare. Et nota, quòd hæ definitiones vocantur materiales, quia non exprimunt proximam formã rerum nisi potentia. Vt si dicerem, febris est calor præter naturã totius corporis: rectius quidem ita dixissem, febris est calida intemperies cordis, & totius corporis. Hæc igitur satis explicant primam solutionem à nobis propositam. Rectius autem, atque magis ad mentem ipsius Galeni poteris respondere secundum ea principia, quæ nos supra posuimus. Videlicet admittendo dolorem esse quandam passionem Phantasiæ, vel appetitus, hancque passionem contineri in definitione à nobis explanata: vt si diceremus, Dolor est passio sensus, atque simul phantasiæ. Nam quatenus dicit dolorem esse sensationem, aliquam in sensibus exterioribus adesse affectionem, significauit: qua verò ratione tradidit tristem esse, quia hoc ab illis sensibus dignosci non potest, idcirco significatur indigere ad hoc, quòd dolor fiat, aliqua facultate interiori. Vides igitur ex hac nostra sententia, quam rectè omnes dubitationes eruant, omniaque incommoda desistant,

Dolor quomodo sit actio deprauata sensus.

Dolor quomodo sit actio deprauata appetitus.

Antonius Cittadinus Fauentinus.

Dolor quomodo sit tristis sensatio.

quæ Vgo contra machinatus est. Sed nunc ad quartam dubitationem accedere E
oportet: quoniam multo maioris momẽti, quàm supradictæ existit. Huic nostræ
opinioni, quam præter aliorum opinionem de caussis doloris attulimus, opponi
videtur Galenus, tum, quando solutionem continui caussam esse doloris tradi-
disse videtur, cum etiam quando is videtur manifestò significasse duas esse proxi
Loci cõer. mas doloris caussas. Loci verò à quibus Galeni sentẽtia desumitur, hi sunt, lib. 2.
de loc. affect. cap. 5. 12. methodi cap. 7. 2. de rat. vict. acut. com. 1. primo de symp.
caus. cap. 6. tertio de compositione med. loc. cap. 2. in arte med. cap. 80. Ex his,
pluribusque alijs Diuini huius hominis voluminibus, celebratissimi Medici tra-
diderunt duas esse proximas caussas doloris ex Galeni sententia. Sed profectò
quia plurimum decepti sunt, interpretãda sunt à nobis eius verba, atque tandem
vna veritas, quæ authores omnes in hanc vsque diem latuit, aperienda est ex no-
stris principijs. Doloris igitur proxima caussa est, qualitas tangibilis violenter al
terans, & continuitatem soluens. Duo igitur necessaria sunt, vt fiat ab hisce qua-
litatibus dolor: primum, illas violenter & subitò agere: secundum, cõtinuum sol F
uere, quod ex primo sequitur. Hæc autem solutio duplex fieri potest, altera oc-
culta, obscura: altera verò sensibilis ac manifesta, quemadmodum qualitates tan-
gibiles duplices sunt: aliæ quidem primæ, aliæ autem secundæ. A primis quidem
dolor fit alterando violenter, atque præternaturam corpus, latenterque eius con
tinuitatem diuellendo. A secundis alteratur sensus, atque apertissimè fit diuisio
continni. Qui factus est dolor à primis qualitatibus, hic ex intemperie effectus di
citur, quoniam non habet manifestam solutionem vnitatis: neque hoc mirum,
quia Medici artifices sensitiui sunt. Qui autem à continnum apertè diuidentibus
fit dolor, hic ab intemperie factus dici non potest, quoniam dum fit (tunc enim
est dolor) nullus est intemperantiæ excessus, nõ calidus, non frigidus, non siccus,
quãuis progressu temporis tales fieri possint, vt supra declaranimus. Hæc cogno-
uisse in medendis doloribus Medicum refert: quandoquidem in eo, qui fit à con
tinui solutione scopus curationis nõ est alteratio, sed vnio, vel ea, quæ pro vnio-
ne sunt necessaria. At verò qui fit à primarum qualitatum alteratione, postulat G
solam alterationem per contrarias qualitates: in calido, cum frigidis: & calefa-
cimus frigida, & sicca humectamus: atque illa, quæ adest continui diuisio, nullo
Medici præsidio curatur. Hæc noster admirabilis Galenus admonuit in 12. me-
th. med. cap. 7. his verbis. Verùm quid agendo, quæ vehemẽter calefaciant, & re-
frigerant, dolorem inferant, quærere ad rem propositam minimè est necesse, siue
enim vt substantiæ sensibilium diuidentia continuitatem: siue vt eam semel &
confestim alterantia, id ad eorum intẽtionem, quæ dolorem leuabũt, nihil refert,
modo sciamus, quod violenter vel excalefacit, vel refrigerat id sentientia corpora
dolere.] hæc ille. Et quidem meritò, non pertinet ad tractationem de medendis
doloribus, quia illos, qui ab intemperatura calidi, frigidique fiunt, quamuis con-
tinuum soluant, attamen perinde curamus, atque si nulla adesset cõtinui solutio:
quemadmodum eis, qui à secundis qualitatibus fiunt, manifestè diuidẽtibus con
tinuum ab extrinsecis caussis perinde medemur in principio, atque si nulla adsit
intemperies, quoniam certè non adest, vt diximus. Quamobrem si hæc, quæ ha-
ctenus dicta sunt, veritatem habent, quemadmodum putantur, iam Galeni sen-
tentiæ nullam dubitationem habent, ita enim interpretandæ sunt. Dolor fit à H
qualitatibus tangibilibus: hæc habent duas differentias: itaque dolorum etiam
differentiæ sunt duæ (quantum ad methodum, & ad rationem curandi pertinet,
ad quam vt ad finem omnes medicę cõtemplationes rediguntur.) aliæ enim ob-
scurè continuitatem soluunt: hæ sunt qualitates primæ, calida, frigida, sicca: alia
manifestè vnionem soluunt, vt subtilia, acria, grauia, dura, lenta. Propterea ab
eo, quod sese offert sensibus, duplex est doloris differentia: alia à qualitate alte-
rante calida, frigida, & sicca: alia à secundis qualitatibus manifesto cõtinuum sol-
uentibus. Quãdo igitur Galenus ab intemperie, vel ab alteratione dolorem fieri
tradit, intelligit qualitates primas, quando autem à soluentibus continuum, intel-
ligit secundas qualitates. At si fortasse dubitas dolorem, quem Galenus à soluen
tibus continuum fieri dixit, non pertinere ad qualitates tangibiles, id sanè verba

eiusdem

A eiusdem clarissimè in hunc modum explicant. Alius qui ob tensionem fit, non soli affectæ partis proprius, vt qui vicinas partes interdum afficiat. Est item dolor, qui à tangentibus duntaxat in affecta particula generatur, cùm videlicet com pressa, vel contusa, vel à re quapiam superueniente vulnerata dolet.] Hæc Gal. Manifestum igitur ex his fecimus dolorem omnē fieri à qualitatibus manifestis tangibilibus tam primis, quam secundis. Caussamq́ue aperuimus propter quam dolor à duabus caussis fieri tradatur: præterea rationem exposuimus ob quam Galenus cum in omni dolore necessaria sit solutio, aliquando hanc exprimat, aliquando verò conticeat: Ex quibus veritas apertissima est, quam ego plurimum admiror neminem eorum, qui post Galenum de rebus Medicis conscripserunt, olfecisse, atque hæc mea in arduo negotio sententia est. Vale.

IO. BAPTISTAE CVCINAE PISAVRIENSI
B Medico insigni;

EPISTOLA SECVNDA.

Agitur de odore an habeat vim nutriendi.

OSTQVAM meam de odore audire sententiam desideras, an scilicet nutriat, & quomodo, & quas partes: de qua in comitijs illis Franciscanis multum contra quorundam Philosophorum opinionem disseruimus, nunc oportunam occasionem scribendi nactus, tibi satisfaciūdum duxi: Atque primùm quædam de odore secundùm Peripateticos in medium afferam, mox de opinione Medicorum edisseram: & in his explicandis omnibus difficultatibus, quæ alioquin satis magnæ vidētur, respondebimus. Vt igitur ab ipso Aristotele exordiamur, est aduertendum, hunc *Aristotelis opinio de odoris natura* C antiquiorum opiniones de odore pro sua alioquin cōsuetudine reprobare. Contendebant horum quidam odorem esse vaporem quendam: alij non vaporem, sed fumosam quandam exhalationem à rebus odoratis elatam: quidā verò vtrunque. Vaporem non esse ostendit Philosophus hoc potissimum ductus argumento, quod vapor refertur ad aquam: aqua verò odore caret. Neq; rursus exhalatio est, quia animalia in aquis degentia odorem percipiunt: sed nequit exhalatio penetrare aquam frigidam, & humidā, cum exhalatio calida sit & sicca, statuaturq; vnumquodque destrui à suo contrario. Adde, quòd tam si vapor esset, quàm fumida substantia, opus esset rem odoratam continuo diminui, ad nihilumq́ue tandem reduci, cum tamen oppositum obseruemus. Aristotelis verba in hunc modū habent libro de sensu, & sensiterio. Verùmtamen odor neutrum ex his videtur esse. Nam vapor ad aquam refertur: fumosa euaporatio nō potest in aqua fieri. Atqui odorātur etiam aquatica, vt prius diximus. Præterea euaporatio similis esse dicitur de fluuijs, quæ si non benè tradita, ne hæc quidem rectè traduntur.
D Hinc putauit ille odorem qualitatem secundā existere, quæ, vbi humor, qui aquę ac aeri inest, afficitur, diluiturq́ue, à siccitate non insipida prodit. Quemadmodū eiusdem verba testantur, quæ sic habent.

Quod itaque humidum contingit, quod aeri, & aquæ insitū est, aliquid sumere & affici quodāmodo à sapida siccitate non obscurè patet. Est enim aer suapte natura humidus. Iam verò, si effectus sicci, veluti abluti similis est in humoribus, atque in aere, dubitari non potest, quin odores proportione saporibus respondeant. Cæterùm hoc in quibusdam contingit: sunt enim odores acuti, sunt dulces simul & austeri, acres item, & crassi. nam putres licet ad amaros proportione referre. Quoniam, vt sapor amarus potus difficultatem facit, sic odor putris odoratum offendit. Quo intelligitur hoc esse odorem in aere & in aqua: quod sapor in aqua. Quare rigor & cōcretio sapores reddit hebetiores, & odores demolitur. nempè quia calidum motorem, & artificem frigus, & congelatio submouent] hęc Aristoteles. Deinde verò asseruit odorem proprium esse, & peculiare humanæ

naturæ:

naturæ: homo enim pro sua magnitudine multum habet cerebri,idque humidissimum ante omnes animantes: hacque de caussa factum esse,solum hominem præ E cæteris animalibus plurimum delectari odoribus, quia illorũ caliditas, siccitasq; temperata vim habent magnam ad mitificandam humidam cerebri, ac frigidam intemperiem. calidam enim,& siccam naturam odorem habere affirmans: Maximè præterea cõferre ad hominis valetudinem tam bonam,quàm malam,illam posse conseruare,hanc autem inducere de quibus ita loquitur. Hoc itaque odorabile homini propriũ est,cum odor,qui saporum ordinem sequitur,homini cum cæteris animalibus communis sit,vt iam dixi. Quod genus quia dulcedinem habet ex accidenti secundum sapores diuiditur,alterum non item,quippè cuius natura per se dulcis est,aut amara. vt verò huiusmodi odor proprius homini sit,cerebri algor est in caussa: quoniam algente cerebro suapte natura, cum sanguis, qui in ipsis vasis continetur,subtilis sit, atque purus,facilè gelascit. Quocirca nutrimẽti euaporatio ingenio loci frigefacta morbificas fluxiones facit. Hãc igitur odoris speciem,vt mortalibus auxiliantur, natura excogitauit. Nec huius alter F est vsus,quàm hic,qui certè manifestus est. Nam cibus suapte redolens tam siccans, quàm humectans plerunque morbificus est. At suauitas odoris,qui per se ipse fragrat,vtcunque homines valeant, semper ferè iuuamentum præstat] hæc ille,qui parum postea multo apertius rem declarauit hisce verbis. Sed huiusmodi odoris genus peculiare est humanæ naturæ: Homo enim pro sua magnitudine plurimum habet cerebri,idque humidissimum ante omnes animantes,quæ caussa facit,vt solus propè dixerim animalium,homo sentiat, gaudeatque florum,cæterorumque id genus odoribus. vt quorum calor, atq; motus temperatus est ad excessum humiditatis, atque frigiditatis cerebri] subdit postremò Pytagoreos fuisse deceptos, putantes quædam animalia pasci ipsis odoribus: primum, quia videmus cibum compositum esse oportere, cum quæ aluntur simplicia non sint: quo circa alimenti excrementa fiunt vel in ipsis animalibus,vel extra,vt in genere plantarum: deinde humor ipse solus,ac mistionis expers alere nõ potest,nam quod est aliquid nutriturum, corpulentum fit necesse est: atqui aerem corporari G à ratione longius abest. adhæc cunctis animantibus datum est cibi conceptaculum,à quo trahũt,sumuntq; corpus: at sensorium odorabilis in capite est, odorque cum spirituali euaporatione subit prorsus, vt spirationis locum perstringere possit: hæc summa est Aristotelis opinio. Circa quam adsunt quàmplurima, quę mihi dubitationem faciunt maximam: atque illud imprimis, quod statuat odorem non esse fumosam exhalationem: nam ponamus id verum esse,quod de animalibus aquatilibus tradit,de qua re quædam dicemus loco suo. ratio,qua impugnat opinionẽ, est maximè suspecta: quia si odoris natura calida est, & sicca,siq; frigida est & humida aqua,quomodo purpura,alijque pisces odorem percipiunt? Cur odor perinde non corrumpitur in aqua? atqui vult corrumpi fumosam exhalationem. Addo,quod neque etiam altera videtur concludere: nam quamuis vapor ad aquam referatur, tenuiorem tamen aqua substantiam habet, tanquam id,quod medium quoddam videtur inter aquam & aerem: quamobrem non sequitur propterea non esse vaporem, quia aqua odore careat: sic enim oportuit H illam tanquam odoris receptiuam denudatam esse a forma recipienda. Amplius videtur hic negare,quod vapores nõ sint odorati,cùm tamen re ipsa experiamur vapores,qui ab aqua,& qui a terra vi Solis attolluntur,odorem aliquem habere. Præterea illud suspectum est mihi,quod concludat odoris naturam calidam esse, & siccam,atque, idcirco conferre cerebro hominum: interim tamen deneget exhalationem esse,quæ calida,& sicca est. Vellem, vt hoc mihi diceret Aristoteles: an hæc qualitas cum extra rem odoratam cernitur,in subiecto sit aliquo,an extra subiectum? si in subiecto (hoc enim admittere oportet illum pro suis decretis) quæ sierim,quod nam sit hoc subiectum,si non est substantia vaporosa,nec exhalatio, opus est esse aquam,& aerem: sed cur aer siccitatem odoris nõ corrumpit? ideoque non prohibet sentiri? cur aqua frigiditate & humiditate pro subiecto statuetur qualitati calidæ, & siccæ? permanebuntque ambo odor, & aqua sine interitu? Deinde multæ sunt obseruationes,quę cõtrarium persuadent: vna quod

Dubitationes contra opinionem Aristotelis.

quædam

A quædam ſunt odorem nunquam emittentia, niſi committantur igni, qui abſumēs
rei odoratæ ſubſtantiam, emanare odorem cogit: Horum quædam odorem ha-
bent ſuauem, quædam ingratum: quæſierim an adſit odor in eiuſcemodi rebus,
vel non adſit? ſi dixeris adeſſe, petierim, cur non ſentitur: quia inquies agens
proportionatum non adeſt, calor ſcilicet educens de potētia ad actum: rectè hic
inquam, ſed tamen cum videamus, fumoſam exhalare ſubſtantiam, vniuocaq́ue
ſit odoris ratio in omnibus eadem, neceſſarium eſt, vt ſtatuamus in illis odoris
exiſtentiam non poſſe ſine exhalatione conſiſtere. Altera eſt, quod poma odora-
ta dum longo tempore contrectantur, manibusq́ue diu continentur, manifeſtiſſi-
mè flaceſcere videntur, quod non contingeret, niſi aliqua efflueret ſubſtantia.
Tertia eſt, quod agente ſole in floribus, & plantis, odor ſentitur, recedente minui-
tur, aut etiam aboletur, ſignum quidem ſatis efficax, niſi fallor, aliquid effluere
præter ſimplicem, & ſpiritualem qualitatem: item ſi odorum ſpecies duæ ſunt,
quædam per ſe gratæ ad guſtum minimè, ac ad cibum conferentes; quædam vē-
B rò quæ ad cibum inquirendum conducunt, ſiq́ue animalia aquatilia habent odo
randi potentiam, vt cibum accommódatum venentur, cur piſces à re malè olente
decepti, vt piſcatores quotidie exercent, venantur cibum peſſimè olentem? qui
illis venenum cum ſit, necem afferunt? deberent enim gratos amplecti, alios verò
deuitare, vt idem auctor teſtatur. Poſtremò rationes, quibus contendit anima-
lia odore non nutriri, non videntur mihi neceſſariæ: cum enim inquit oportere Dubitationes contra rationes Ariſtotelis.
alimentum non eſſe ſimplex, ſed compoſitum, rectè quidem concludit: cum verò
addit, odorem ſimplicem eſſe qualitatem, in hoc non benè: quia aut odor exha-
latio quædam eſt, aut certè non ſine exhalatione eius eſſentia conſiſtit: hacq́ue
de cauſſa quoddam eſt cōpoſitum. Ad ſecundam pariter dicamus, quod quemad
modum aqua & aer quatenus ſimplicia, & impermiſta ſunt, nutriendi non habēt
potentiam: ſic neque odor ſi qualitas eſſet ſimplex, non nutriet. quod verò ad-
dit vltimò naturam conſtituiſſe cibi receptaculum, id veritatem habet: non pro-
pterea dicendū odorem non alere, quia etſi non ſit cibus, ideſt alimentum quod-
C dam ſolidius, cuius cauſſa ſatis ampla conſtituta ſunt inſtrumenta, alimentum eſt
tamen pro partium quarundam tenuiorum nutricatione idoneum: neque pro-
prio caret receptaculo, vt ſuo loco diſſeremus.

Petrus Apponenſis in libro differentiarum hanc de odoris nutritione ſenten-
tiam habet: quod odor per vaporoſam exhalationem aeri commiſſus, per aſpe- Opinio Petri Apponē- ſis diff. 155.
ramq́ue arteriam ad pulmones & cor delatus, atque ab his per aortam ad retifor
mem primo plicaturam, deinde ad cerebrum, ex hisq́ue locis veluti concoctus
ſpiritus vere nutrit, ac reparat: quod facere nequit, cum primo occurrit olfactus
inſtrumento: qui adhuc qualitas ferè nuda eſt & ſimplex, quæ certè nutrire non
valet: atque hoc modo ſpiritus tantum præcipuè animales nutriri ab odoribus
dicit: ſolidiores verò partes refocillari quodammodo ab eo, non nutriri. Tria Impugnatio opinionis cō ciliatoris.
ſunt in hac opinione quæ mihi videntur contra Medicorum præſertim Galeni
ſententiam: primum quod is concludat odorem cum primum occurrit olfactus
inſtrumēto eſſe nudam ac ſimplicem qualitatem, quam Galenus exhalationem
D eſſe, aut certè non ſine exhalatione arbitratur. Secundo, quod putat ſtatim nutri-
re illum non poſſe, ſed poſtulare multos circuitus, longiſſimum quoddam iter,
motus multos, atque concoctiones, in qua re dupliciter aberrat: primum quia
celerrimè ab odore recreari, nutririq́ue ægrotos obſeruamus: & Galenus librò Aphor. 2.
ſecundo aphoriſmorum ſcriptum hiſce verbis reliquit. Quicunque indigent ci-
" tiſſima adiectione, humidum remedium ad recuperandas vires optimum eſt: vbi
" vero adhuc citius per odoratum] quæ verba ab Hippocrate libro de alimento
" ſumpta ſunt. nam ille ſic ait. & quicunque celeri appoſitione indigēt humidum
medicamentum ad reſumendas vires optimum. quicunque celeriori, per olfa- Lib. de alim. com. 4
ctum: quibuſcunque verò tardiori appoſitione opus eſt, id ſolido alimento fa-
ciendum eſt] Galenus in huius loci commentario reddens cauſſam ſententiæ hu
ius, dixit. Cauſſa eſt, quia ſuauis odor neſcio quid addit ad corpus, & eius tempe
" raturam accommodat, & naturalem calorem corroborat, in quo calore nos eſſe
" vitam aſſerimus] His etiam addito, quod amplius odor non eſt poſt tantas mu-

tationes,

tationes, alterationesq; in ipso cerebro, & primum factas circa thoracis partes: E
adde in quo multis displicet, est quod simul cum Galeno admittat in cerebro ple
xum quendam retiformem, ac admirabilem. Nullum esse eiuscemodi rete mi-
rabile (sic enim vocant) attestantur quidam, qui in brutis, bobus præsertim ob-
seruarunt simile aliquid inesse ei, quod scribit Galenus: in homine verò non re-
Nota de ple xu retiformi
periri contendunt. Sunt qui arteriam fortasse vnam, vel duas, aut venæ vel mem-
branæ portionem ostendant in cerebro pro Galeni plexu, at illi ignorant interim
hunc auctorem descripsisse rem maximè euidentem, quãdo dicit, ex arterijs pro-
pemodum infinitis, aut certè plurimis, & maximis implicatis inuicem multis mo
dis plexum hunc consistere, quod si homo eget tali spiritu ad actiones principis
facultatis obeundas, quibus ille cæteris animalibus præstat, oportet profectò ob-
scuriorem esse hunc plexum in brutis, vtpotè, quæ tanta puritate, & elaboratione
horum spirituum ad suas functiones peragendas nequaquam opus habeant. Sed
hæc alibi sunt copiosius demonstrata. Postremò Galenus vult in sincope omnes
vires collapsas esse, maxime verò eas, quæ sunt in corde: vtque has statim repa- F
Cap. 15.
ret, odoribus vtitur primo libro ad Glauconem: quamobrem non solum anima-
les, sed etiam vitales nutriuntur: quinimo citius hi, quàm illi, quia illius testimo-
nio odor primum in thorace, quàm in cerebro attrahitur.

Manardi opinio ep. 6.
Ioannes Manardus Ferrariensis libro decimooctauo epistolarũ, putat ab odo-
re non solum instaurari spiritus, ac nutriri, sed etiam solidas partes: cuius homi-
nis rationes hæ sunt: prima quod Historiæ tradiderunt Democritum annum no
num supra centesimum agentem, vitam triduò ex solo odore panis conseruasse.
Cap. 2.
Secundò, quia Plinius libro septimo naturalis Historiæ refert, Astromorum gen
tem ex solo odore viuere. Tertia est ratio, quod si odor solidas corporis partes
nõ nutriret, haud posset in hoc munere comparari vino, per quod totum corpus
2. aph. 11.
non solũ instauratur, sed impletur: hoc enim verbo vtitur Hippocrates in apho-
rismis, in quo, vt Galenus exponit, de his loquitur, qui refectione corporis egent,
de quibus antea fuerat locutus in eo videlicet aphorismo: quæ longo tempore
2. aph. 7.
extenuantur corpora] in quo proculdubio de refectione loquitur, quę ex morbo G
conualescentibus debetur, in quibus non spiritus tãtum, sed singulæ corporis par
ticulæ, plus minusve sunt exhaustæ, quamobrem concludendum est odorem nu-
trire omnes corporis partes; atque hoc magis efficere, dum sunt instrumento ol-
factus propinquiores: non autem, vt Apponensis putauit, postquam tot fuerit mu
Manardi opinioni impugna.
tationes expertus. Plurimum admiror quomodo hic vir apprimè doctus in hãc
opinionem venerit, vt putaret ab odore solidas partes nutriri: est enim hoc pror
sus contra Hippocratem, qui spiritus duntaxat ab aere, & ab odore voluit rege-
Solos spirit⁹ odore nutriri ex libro d alimento.
nerari, quinimò est idem cõtra Galenũ, qui spiritibus ab odoratis velocissimam
præstari animalibus nutritionem significauit. Non possunt autem solidæ partes
tanta celeritate restaurari, vtpotè quæ postulent longius tempus, vt in vẽtriculo,
in hepate, in venis, atque tandem in ipsis partibus solidis fiant alimenti transmu
Lib. d sen. & sensiterio.
tationes, vt optimè tradidit Aristoteles. Meminisse oportet hic eius sententiæ,
2. aphor. 13.
Eorum quæ vniuersim, & velociter nutriunt, veloces quoq; fiunt excretiones,]
Nutrientia statim velociter excernitur.
quia ipsa obseruatione videmus statim recreari spiritus ab odore: eiuscemodiq; H
recreationem breuissimo tempore durare: & è contra obseruatum est, nutrimen
tum quod solidis partibus apponitur, vtputa crassius, diutius perdurare: hinc fit,
Solidæ partes à solido nutrimento nutriuntur.
vt omnino absurdam hãc opinionem esse putem. Adde his, quod si verum est ex
eisdem nutriri ex quibus constamus, partesque solidæ ex crassiori constant ma-
teria, opus est nihil posse nutrire illas, nisi quòd crassum sit, quod itaque tenuissi-
Respõsio ad rationes Io. Manardi.
mum est, vt aer crassissimum nutrire non potest. Quod affert de ipso Democrito,
quicquid sit de ipsa historia, volumus admittere, non tamen conficiendum est
propterea solidas partes fuisse à panis odore cõnutritas: nã senes quia pituitam
habent multam, facile ieiunium ferunt: hine recreatis ab odore spiritibus, exi-
guus calor, transmutata in alimentum pituita, annum agentem centesimum
nonum potuit hominem triduo viuum conseruasse. Quod de Astromorum gen-
Vinum solidas partes nutrit.
te Plinius contendit, id tanquam falsum, & impossibile reijcimus, ex aliorumque
sententia dictum à Plinio fidem habere aliquam nõ debet apud nos. Vinum cer-

tè nutrit

A tè nutrit solidas partes, quia exhalatione odorata multò crassior est; & quia crebra transmutatione in sanguinem permutatum, potest pro illorum nutrimento commodè substitui: id verò fit propter eius tenuitatem multò citius, quàm à crassioribus alimentis. Sed antea quam id faciat spiritus, recreat, nutritque odore, qui omnium est pro hoc munere perficiundo maximè idoneum. Hinc rectè comparantur inuicem vinum, & odor: illud enim absumptum tardius, at verò odoratum citius recreat. quæ res propriè accidit odori. quamobrē collatio est in eo, quod citò aut tardè nutrire potest, non autem in eo, quod solidæ partes nutriuntur, aut spiritus.

Diximus quid benè, & quid non bene sit à Medicis dictum: reliquum est modo, vt de ipsa veritate transigamus: atque imprimis illud animaduertere oportet, Medicos ac Philosophos in quibusdam conuenire: & rursus in rebus quibusdam dissentire: conueniunt, quia odor quatenus est in sensitiua potentia minime potest nutrire: nam est hac ratione quoddam accidens, quod ab hac facultate, omnium iudicio, excluditur: non est itaque difficultas an odor pro specie sensibili desumptus & quatenus sensiteriū, eiusq; potentiam afficit, nutrire valeat, necne: non enim hæc res est controuersa: sed dubitatio est, in qua differunt, an odor quatenus est in medio possit instaurare corpus, nec ne: Medicis admittentibus, negantibus autem Peripateticis. Verum quia nequit hæc difficultas dissolui, nisi primum statuamus, quæ sit odoris natura, & substantia de hac antea dicamus. In qua etiam, tum conueniunt inuicem, tum dissentiunt: quatenus enim odor mediam quandam naturam habet inter aerem, & aquam, quod scilicet neque ita tenuis est vt aer, neque ita crassus, vt humor: eatenus idem sentiunt: quia Aristoteles odorem fieri putauit, cum humor, qui inest aquæ, & aeri afficitur, diluiturq; a siccitate non insipida, quod pariter admittunt cum Pythagoricis Medici, vt in Thimęo testatur Plato. Verùm an ex hac ablutione, dissolutioneque effluant substantiæ quędam in medio, vel non effluant, dubitatio est non contemnenda, quia Auerroes & alij Peripatetici spiritualem dūtaxat speciem à re odorata in medio multiplicari contendunt, vt à re colorata, secus autem putant Medici: non ab re autem dicimus, Auerroem hæc dixisse, quoniam quamuis receptum sit Aristotelem sentire aere in ipso, aut etiam in aqua spiritualiter odorem multiplicari, ego tamen ambigo, & plurimum circa illius opinionē dubito, cum mihi persuadeam Aristotelem aliud sentire, de qua re dicemus infra: Primo igitur loco explanabimus sententias Galeni, & Platonis, atque antiquissimi Hippocratis, qui vnanimi consensu dixerunt, odorem esse quandam exhalationem: Galenus igitur libro de olfactus organo sic inquit. Aliquid verò quod inter naturam aeris & humoris est in odorandi sensum cadit: quod neque ita tenue est, vt aer, neque ita crassum, vt humor. id enim quod à rerum corporibus exhalat, odoris est substantia, quod ex rosis maximè similibusve, quæ sic tenera sunt, cognoscere licet: quæ omnino corpora celeriter minora, & licciora euadūt; ex quo apertè intelligitur ex earum rerum substantia partem rerum humidiorem in halitum digeri.] hæc Galenus. Plato autem in Thimæo sic inquit, sed in madefactione quorundam, vel putredine, vel liquefactione, vel euaporatione gignuntur odores: cum enim in aerem aqua, vel aer in aquam transit, in medio istorum odores fiunt. omnisque odor aut fumus est, aut caligo: sed horum, quod ex aere mutatur in aquā, caligo; quod vero ex aqua in aerem, fumus: hinc fit vt aqua odores tenuiores sint, aere crassiores] hæc Plato. Pro quorum intelligentia animaduertendum est, à rebus odoratis effluere substantiam non vno eodemque modo: aliquando enim effluxus est admodum sensibilis, aliquādo verò sensu imperceptibilis: quæ res contingit ob diuersitatē corporis odorati: si enim substantia in qua inhæret odor crassior fuerit, tunc odor sentiri non potest, nisi alicuius agentis vi extrahatur; sic ligna quædam accensa odorem emittunt magnum, si verò non accendantur aut exiguum, aut nullum: in hoc numero est olibanum, pix, mirrha, ac id genus alia. ex his igitur effluens substantia percipitur, certumque est hoc modo multiplicari in medio odorem. at si tenuior est materia, magisque ignea, effluuium fit insensibile, vt in mosco, ambra, & reliquis. quod ex his exhalet quædam substantia, hinc videre licet,

Margin notes: Auenrij propria opinio. — B — Gal. lib. de instru. odor. cap. 3. & 6. de placitis. — l. de transf. & sensit. — C — Cap. 3. — Cōfirmatio ex Platone. — D — Cum omni odore effluit quædam substantia. — Nota modū. — Effluuiū duplex.

licet, quod si hæc odorata aliquo tempore teneantur subdio, odor ammittitur, ac E ab illis rebus euanescit; si verò clausa retineantur, vt non respirent, longissimo tempore odor conseruabitur. Alia esse nequit caussa diuersitatis huius, nisi hæc vna, quod euanescit odor, cum substantia illa tenuis in ambientem dissoluitur, conseruatur, vbi continetur in re odorata, prohibeturque effluxio. Notabis secundo loco, quod, quæ manifestum habent effluuium semper fiunt minora, dum odorem ammittunt: alia non item; nisi quędam longitudine temporis id patiantur, sed certè id, vt in prioribus, sensibiliter non accidit, diuersitatis caussam putauerim eandem, in qua residet odor, materiam: si enim crassior fuerit, vtique minor fit iudicio sensuum: si verò admodum tenuis, id vel nō accidit; vel si euenit, non percepto effluuio res flacidior, & minor conspicitur. Exemplum sit spirituosæ substantiæ dissolutio, quæ in nostris continetur corporibus, quæ corpus non reddit minoris quātitatis, quàm prius fuerat, vbi fit sensim ac secūdum naturam: cum verò fit violenter affatim, ac subito, quamuis non percipiatur effluuium, reddit ditur tamen eneruatum corpus, & quale ab Hippocrate primo libro prognosticorum describitur. Sciendum adhæc à re odorata duo effluere, substantiam, & F accidens: odor accidens est, non substantia (hic appello odorem proprijssima significatione, quatenus est obiectum potentię olfactiuæ, non autem pro aggregato ex materia & obiecto) cum igitur Galenus inquit, odorem esse quod à rerum corporibus exhalat, non intelligit qualitatem solam, non substantiam duntaxat; sed ex vtroque aggregatum, odoris nomen communiori appellatione sumendo, siquidem falsum est, & ab omni ratione omnino alienum, subiectam materiam; aut materiam, & qualitatem simul esse proprium obiectum sensus. Duo sunt hæc diuersa. odor non defertur ad sensum sine effluuio substantiæ, quæ res citra controuersiam est vera. Alterum odoris essentia, vt obiectum est; substantia illa effluens existit: aut substantia, & qualitas simul. hæc enim non potest aliqua ratione consistere. sed hæc fortasse subtilius alio loco discutientur à nobis. His videor explicasse, quod odor nunquam sensibus sese offert sine effluuio substantiæ.

Odoratę res cur quando que minores fiunt.

Odor pprię est accidens non substantia.

Galeni sententiæ explicatio.

Huic opinioni Auerroes refragatur libro secundo traditionis de anima, hisce G vsus argumentis. Primum, si fumi multiplicatio ad odoris multiplicationem est necessaria: vel aerem pellit, vel penetrat, eo quod sursum deorsum, vel circum quaque diffunditur. Non pellit; quoniam aerem fumo cedere nulla ratio cogit: nam & ipse tenuis est, atque illius naturæ consimilis: minus verò dicendū est ab eodem penetrari corpora, siquidem in eodem simul esse nequeunt, idcirco non effumatio quædam, sed spiritualis odor eo vsque peruenit. Præterea nisi spiritualis natura odoris existeret, vtique nulla ratione potuisset contingere, quod vultures, aliaque animalia fœtorem cadauerum occisorum in prælio in distantia milliarium quingentorum percepissent. impossibile enim esse putat substantiam effluere ad tantum spatium posse, quin vel in aeris substantiam fuerit conuersa, vel à ventis dissipata. Hisce rationibus Cōmentatoris quidam addunt rationem satis illorum iudicio efficacem. si enim (inquiunt) in loco aliquo excelso, & sublimi fiat alicuius odorabilis corporis effumatio, veluti thuris: ab his, qui in loco distanti atque inferiori existunt, odor sentitur; & tamen ad illos non tendit effumatio: nam cum suapte natura corpus sit subtilissimum, tantum rectà contenderet sursum, non deorsum. Sed hæc profectò tanti momenti non sunt, vt nos cogat H adhærere illis. Prima enim Auerrois ratio maximè claudicat. nam dicimus neque aerem cedere, neque corporum penetrationem dari: sed fieri permistionem quandam ipso in aere congeneris substantiæ, quemadmodum cōtinuo videmus exhalationes, quæ à rebus terreis attolluntur crassiores alioquin ipsa odorabilis effluxione aeri permisceri: quod verò attinet ad historiam illorum animalium, dicimus admittentes veritatem historiæ (quam tamen suspectam esse arbitror) id contingere potuisse vento substantiam illam exhalatam per tantum spatium transmittente, quo etiam modo contagiosa illa pestilentiæ semina, cuius Thucidides meminit, & Galenus ex Aethyopia delata fuisse, credendum est, vt inquit primo de febrium differentijs, hisce verbis. Minus persuadet aliorum obseruatio, tum quia ventus potest aliquam portionem substantiæ effluentis deorsum transmittere,

Opinio Auer. 2. de anima. 97.

Main. 4 fen. 12. sēt. cō. 52.

Auerro. opinionis impugnatio.

A mittere, tum etiam quia effluuium non est ita calidum, & siccum, quod sit ignis; sed mistum quoddam est corpus, quod quemadmodum sursum, sic in latus diffusum attrahi potest à naribus aerem respirantibus: sicque traheretur odor, non autem sua natura olfactū feriret, vt Galenus frequentissimè docuit. At verò Medici validioribus rationibus innixi, quarum nōnullas diximus cum putatam opinionem Aristotelis reprobauimus, obseruationibusque multis in contrariam opinionem venerunt, odorem scilicet fieri non posse, nisi substantia quædam tenuis effluat: his ego addo quasdam obseruationes admodum euidentes: prima si quis panno aliquo lineo tenui nares obuoluat, hic respirabit, neq; enim alioquin viueret, odorem tamen non sentiet; qui ergo potest fieri quod attracto per nares aere, in quo tanquam medio spiritualis adest odor, is minimè sentiatur? Hic non potest Peripateticus aliquam (quod sciam) afferre caussam: potest Medicus, qui dicet aerem tenuiorem effluente substantia penetrare linteamen, at verò aditum non dari aliquem substantiæ crassiori. Secunda, si quis diu odoratum aliquod B corpus ex ijs, quæ non habeat sensibile effluuium manibus gestauerit, hic manus eodem inficiet odore: at hic ridiculum est dicere, in manu odorem spiritualem contineri. Tertia, quod imprimitur odor in indusio omnibusque vestibus, quas vbi volumus ab odore immunes reddere vel frigida abluimus, vel longo temporè permittimus illa subdio permanere: sic educitur tenuis illa substantia odoris subiecta materia, propriumque, vt sic dicam, vehiculum. Adhæc quod validi odores caput statim petunt, & impleant, & aggrauent, & ad delirium interdum producent, argumentum est non nihil substantiæ eorum cerebrum tentare, quandoquidem ob solam qualitatem communicatam in tam subitos, & vehementes affectus non incurreret quispiam. Hoc placuisse Aristoteli non ambigo, qui cerebrum hominis iuuari ab ipsis odoribus tradidit: hac eandem ratione poterit oblædere.

Habere autem hoc loco dubitationem videtur, quomodo pisces odorem sentiant. Datum illis odoris sensum putat Aristoteles, vt alimentum venentur, quasi C quod ex odore cognoscant cibum illis conuenientem, vel inimicum, vt illum consectentur, hunc autem deuitent. In qua re plurimum dubito, quia comprobaui experientia, ferri pisces ad ea alimenta, quæ odorata cum sint, potestatem habent necandi illos. Arbitror igitur datū hunc sensum illis, quia animalia perfecta sunt. Porrò odorant modo cōtrario, atque homines, aliaque animalia respirātia: nam quamuis odor proprius ad nares appellat, non tamen prius poterit hisce animalibus odorandi sensum mouere, quàm viæ, quæ è naribus per os summum, & meninges in cerebrum pertinent, patefiāt, possintque vna cum attracto spiritu odor vt ad pulmones, sic ad cerebrum meningesque permeare. At quibus promptus, atque expositus est in apetto odoratus, neque operculo tāquam vallo quoddam communitus, vt apibus, atque in sectis ea odorem è longinquo conueniunt, & citra vllam respirationem olfaciunt: ipsique odores non attracti illorum sensum feriunt, & incitant, quod ipsum piscibus, & ijs, quæ in humore degunt, accidit: nam sine anhelitus, & spiritus reciprocatione videntur odorare. In aqua verò fit D odor, quo eiuscemodi animalia efficiuntur, quia simplex non est, sed variè composita, odores recipere valet, ac generare: quæ verò animalia ambiguam habent naturā inter aquatilia, & terrestria, tum eum, qui in aquis gignitur odorem, tum etiam alterū, qui in terrena superficie producitur, persentiunt. Constituta in hūc modum odoris natura, iam tempestiuum est, vt ad propositæ quæstionis dissolutionem accedamus: Dicimus itaque, quod hæc propositio Odor nutrit. Potest habere duplicem sensum: vnus est, quod odor pro obiecto à sensu percepto, pro specie sensibili, & pro secunda illa qualitate (omnibus enim hisce vocibus vtūtur, qui de hac materia disputant) nutrimentum præbeat: Alius verò, quod aggregatum ex materia deferente, & qualitate ipsa, nutriat. Quod pertinet ad primum affirmādū est nullo modo odorē nutrire: fieri.n.nō potest accidēs ipsum substātiæ afferre nutrimentū, vt supra diximus. Atq; sanè (nisi decipior) hūc sensum perpetuò Arist. audiuit, cū agat de obiecto sensibili, vt principaliter ad sensum refert, ac percipitur. Porrò certissimū est, sensum rerū accidētia perspicere: Intellectum

Piscib' odoratus cur insit.

Pisces odorant alio modo, quā alia respirantia.

Augenij opinio in disputatione proposita.

Odor pro obiecto sensus olfactus non nutrit.

verò substantias, quod ab ipso pariter traditum est libro secundo tractationis de E
Aristotelicarum rationũ explicatio. anima. Huc pertinent eius rationes contra Pytagoricos, contendentes odorem nutrire non posse, quia quoddam est simplex, & quia caret instruměto, in quo fit nutritio, quodque aer non nutrit, quãto minus odor nutriet, qui cum sit aere sim-
Odor quomodo nutriat. plicior, & immaterialior, alendi vim habere non potest. Quòd verò attinet ad posteriorem sensum, odorem nutrire dicimus, quia cum substantia quædam sit effluens cum qualitate, quam odorem nuncupamus, substantiam corporis nutrire valet. Hic verò consideranda sunt quàmplura, & in primis, quod tria sunt in humano corpore, Humores, spiritus, solidæ partes. Hippocrates suis nominibus illas nuncupauit: impetum facientia, continentia, & contenta. Ex his duæ dicũtur nutriri solidæ partes, & spiritus: humores verò minimè nutriuntur, sed sunt materia subiecta nutritionis, vt docuimus primo libro commentariorum ad Galeni tractationem de ratione curandi per venæ sectionem. Venæ, arteriæ, ossa, cartilagines, aliæque partes, & quæ ex simplicium coagmětatione consistunt, nutrimentum volunt crassius, & solidius, quia, si quod nutrit in nutriti substantiam cõuerti F
debet. Quod admodum est tenue, & fluxibile non potest in crassioris naturam conuerti, nisi tamen multis intercedentibus mutationibus crassius reddatur. Hoc modo sanguis nutrit omnes humani corporis partes, quo scilicet tempore apponitur, assimilatusque etiam redditur multò crassior. Hic igitur verum est propriumque solidarum partium alimentum, at quoniam non solum ex ipso sanguine solidæ partes nutriuntur, sed etiam calor insitus, influensque ab eodem perseuerantiam habet; Huius verò potissimæ vires constant ex spiritibus tam influentibus, quàm insitis, oportuit vaporem sanguinis benignioris attolli, qui deficientes illos regenerarent, præsentesque fouerent: quo magis ipso in corpore salutaris hæc abundaret substantia, sic enim pro vitæ decebat custodia: ac etiam oportuit calidissimam spirituum substantiam frigidis contemperari, hac de caussa natura aerem nos ambientem, tum pro pabulo extrinsecus aduenienti, tum pro refrigeratione spirituum substituit. Hic aerem non intelligas simplicem, purum, ac impermistum, qualem profectò nũquàm inuenies, sed ex varijs vaporibus in- G
feriorum partium, & superiorum lationum affectione multipliciter alteratum intelligito: hic attractus pro refrigeratione operam præstat: adhæc verò salutaris cum sit adauget spirituosam substantiã, qua cum habet maximam similitudinem. Sic rem habere confirmant Galeni verba, dum scribit libro de vtilitate respira-
Cap. 5. tionis, suppósito spiritum indigere nutritione. Vnde igitur (inquit) aliundè alimentum habebit, quàm ex aere per respirationem attracto: at qui ex sanguinis vapore non dissentiens vero est, ipsum nutriri, quemadmodum multis celebribus
Spiritum animalẽ nutriri aere inspirato per nares. tum Medicis, tum Philosophis est visum: Verùm qui Erasistratum sequũtur, non eodem modo, quo Hippocrati adhærentes ex inspiratione animalem spiritum nutriri tradunt: illis enim ex corde per arterias ad cerebri membranas: his verò statim per nares in cerebri ventriculos prouenire spiritum videtur] & parum postea. Reliquum est igitur (inquit) aut euaporationem ex sanguine illi sufficientem esse, aut per nares inspirationem: atqui nec euaporationem largam contingere, verisimile est, si arteriæ laqueo sint constrictæ. quod ipsum etiam in libro H
de vtilitate pulsuum demonstratur: necessarium igitur est ex inspiratione per nares potissimam alimẽti partem animali spiritui accedere] vltimoque eiusdem tractationis capite concludens vtilitates respirationis ait. Secunda verò est anima-
Cap. 4. lis spiritus nutritio] rursus libro septimo de plac. Hip. & Plat. de vtroque spiritu sic scriptum reliquit. Sicut verò vitalis spiritus, & in arterijs, & in corde gignitur materia generationis ex inspiratione & humorum exhalatione sumpta, ita ani-
12. meth. c. 5 malis ex vitali perfectius concocto oritur] ac alibi: ergo animalis spiritus veluti fontem esse cerebrum clarè ostendimus, qui partim ex inspirando, partim ex eo quod reticularis plexus suppeditat, & irrigatur, atque alitur. Vitalis spiritus non æquè euidens demonstratio erat, sed tamen in corde eum & arterijs contineri existimare alienum à ratione non est, eundemque nutritum, maximè quidem ex inspirando, sed tamen & ex sanguine] ex his Galeni verbis videmur demonstrasse spiritum nutriri tum ab aere, tum à sanguinis euaporatione. Notabis

præterea

A præterea cum dicimus nutrire odorem, non intelligimus nutrire ipſum omnes corporis partes, ſed duntaxat ſpirituoſas ac æreas: neque enim craſſiores aere nutriri poſſunt, nec odore, qui ad aeris naturam quodammodo proximè accedit. Hic adde quod duplex eſt nutritio ſpiritus: eſt enim vna perfecta, quam perficiũt aer ambiens, & odorata ſubſtantia, ſanguinisque vapor: altera imperfecta, & pro parte duntaxat, cum ſcilicet vel aer tantum nutrit, vel ſpirituoſa (vt ſic dicam) exhalatio ſanguinis: harum neutra ex ſe ſufficiens eſſe poteſt: hinc fit, vt vna deficiente, ſi fit ex altera nutritio, leuis eſt, ac momentanea tempore breuiſſimo perdurans, pro vitæ conſeruatione nequit ſufficere, tum propter carentiam alterius, vt dixi, cauſſæ, tum etiam, quia ſimul in vnum conſpirare finem omnes nutritiones partium omnium debent. Amplius aduertendum eſt, humani corporis nutrire ſpiritus, non eſſe datum cuique odori, ſed illis potiſſimum conceſſum, qui ſuaues ſunt, habentq; magnam proportionem cum calore influente, & ſpiritibus, hinc fœtida non ſolum carent hac facultate, ſed etiam oppoſitam habent, qua

Aer ambiẽs & odor nutritionem præbet momentaneam.

B deſtruuntur ſpirituum temperamenta. Suaues odores nuncupo, qui habent proportionem cum ſpiritubus, & qui potiſſimum eliciuntur ex rebus maxime nutrientibus: Putauerim ego ex capo aſſo odorem pro nutriendo corpore multò deduci præſtãtiorem, quàm ex muſco, & ambra, aut alijs id genus odoratiſſimis. Poſtremò adnotandum eſt, modum eſſe nutritionis huius ex reſpiratione. Aere enim & odorata ſubſtantia attracta circa pulmones ſpiritus vitalis roboratur, inſpirato eodem per nares animalis ſpiritus fit nutritio. de quibus omnibus pro diſputationis huius coronide audire oportet, natum ante omnem Philoſophiam Hippocratem libro de alimento: qui ſic ait. Principium alimenti ſpiritus, nares, os, guttur, pulmo, & alia reſpiratio] rurſus. & quicunque celeri appoſitione opus habent humidum medicamentum ad reſumendas vires optimum, quicunque verò celeriori per olfactum, quicunque verè tardiori appoſitione opus eſt, ſolido alimento] ex his manifeſtum fecimus, quomodo odor nutrit, & quomodo non nutrit, quas partes nutriat, quale præbeat alimẽtũ, & quomodo id fiat, relinquitur

Modus nutritionis ab odore.

Tex. 33. ex Fraoc.

Tex. 54.

C modo, vt dicamus quædam de opinione, quam voluiſſe Ariſtotelem arbitramur, quia ſuperius ſatis ſuperque reprobauimus veterem interpretum illius opinionem. Ego itaque arbitror cognouiſſe Ariſtotelem, nunquam odorem poſſe ad inſtrumentum olfactum peruenire ſine exhalatione: ſed tamen duo potiſſima in ea tractatione reprobaſſe: vnum ſcilicet, opinionem eorum, qui volebant ſubſtantiam effluentem eſſe propriam naturam odoris, quatenus obiectum olfactus: aliud verò ꝙ non bene putauerint quidam ſolidas partes odore nutriri; Quòd ille ſenſerit odorem non fieri citra ſubſtantiæ exhalationem, explicant eius verba, quibus admonet calidam, & ſiccam eſſe naturam odoris, ſed certè odor ſumptus pro ſpecie ſenſibili non eſt calidus, nec ſiccus; deinde vult hominis cerebrũ corroborari ex odore, huncque cõferre plurimum ad hominis ſanitatem: verùm qualem poteſt operam exhibere ſenſibile obiectum ſpiritualiter ſumptum homine ægrotante? nullam quidem, meo iudicio; mox quia vult odorem proficiſci ex ablutione illa ſicci ſapidi ab humido aereo, vel aqueo: at non video quomo-

Epilogus dictorum.

Ariſto opin. de odore ex auctoris ſententia cõtra alios Expoſitores.

D do id poſſit contingere, quin ablutione illa ſubſtãtiæ quædam decidant: Quamobrem, qui dixerunt vaporem eſſe; redarguendi ſunt, quoniam aqua non habet odorem, cum abundet vaporibus. Qui verò exhalationem putarunt, quaſi quod ſit re ipſa ignea diſpoſitio, aberrarunt, ſic oſtendente experientia, quòd in aqua fiat odor, quæ frigida eſt, & humida. Adde ſi eiuſcemodi exhalatio eſſet ſenſibilis; euaporaret, quod in omnibus non videmus contingere, ſed in ijs duntaxar, quæ nunquam admittunt odorem, niſi mediãte actione ignis, vt prædiximus. Quamobrem non reprobat Philoſophus, vt alij dixerunt hucuſque, odorem generari non poſſe, niſi ipſo in medio ſubſtantia quædam exhalet à re odorata; ſed reprobat dicentes eſſentiá illius eſſe euaporationem ſenſibilem: ꝙ verò Ariſtotelis rationes maximè cõcludãt de ſolido alimento, iam ſupra demõſtratum eſt à nobis. Hæc habui, quæ de odore pro Medicorum opinione, & cõcordia inter Medicos, & Peripateticos conſcriberem, nihil penitus immutans eorum, quæ à me cum egregijs illis, & ſubtilibus Theologis diſputata audiuiſti: reliquũ eſt, vt epiſtolæ

modum imponam, Te saluere plurimum, iubent Ludouicus pater, & Sebastianus Augenius frater amatissimus, cognomento Paparella, ex Cingulo, die 14. Aprilis 1562. E

IVLIO PICHINO MEDICO INSIGNI.

EPISTOLA TERTIA.

Qua agitur an purgare in plenitudine, & an mittere sanguinem in cacochimia conueniat: de bonis quadrupedum carnibus, & pane Siligineo, & de Ciborum ordine.

VATVOR sunt, quæ mihi rursus proponis, quibus ex tempore satisfaciam vtcunque potero: nam in publicis lectionibus, & in rebus familiaribus occupatus, vix tantum mihi datur ocij, quantum esset pro dignitate rei necessarium: affero igitur in medium quid sentiam. F

Quæris primum, an aliquando liceat mittere sanguinem citra plenitudinis affectum, & an purgare citra cacochimiam in plenitudine cōueniat. Caussa primæ quæstionis est, quia quæ à me scripta sunt libro de venę sectione secundo, videntur omnino refragari illorum sententiæ, qui venam secant citra multitudinem. Respondeo, si generosum hoc remedium contēplemur, quatenus euacuatiuum, illius indicationem suggeri à multitudine, aut quo ad vasa, aut quo ad vires, aut simpliciter dicta, aut secundum quid, vniuersali, aut particulari: quid ego hisce distinctionibus intelligam explanatum est abundè in tractatione nostra de plenitudine. At verò, si contemplabimur hoc auxilium, quatenus reuulsiuum, siue simpliciter, siue non simpliciter, in vtroque genere non est affectus plenitudinis, siue multitudinis necessarius. Motus enim requiritur sanguinis, non plenitudo. Dixi nō esse necessarium requiri plenitudinem, quia potest motus adesse sanguinis, cum multitudine, ac sine multitudine: quia, vt benè nosti, vna ex caussis, à quibus concitatur fluxio sanguinis est vbertas: at citra hanc non rarò sanguinem fluere contingit aut ex vulnere, aut apertis mariscis, aut ex vtero, aut ex naribus, tum etiam aliquando fluxiones fieri ad partes internas nimium dolentes, aut calentes, siue extrinseca iniuria, siue intrinseca contigerit. Sanguinis hæc abundantia, & motus intelligē di sunt tum actu, tum potētia, quia morbus magnus vtroq; dicitur modo: hæc omnia rerum capita sunt à nobis diligenter exposita, quæ, si rectè distinxisset Menodotus Empiricus, aut qui post illum eiusdem factionis homines fuerunt, Galeno laborandum non fuisset, vt prauam illius hæresem subuerteret. Ex his patet quando cum plenitudinis affectu, & quando citra plenitudinem, venam incidimus. Sed hic sese nobis offert dubitatio minimè contemnenda, ea est, quod aliquando loco sanguinis missionis Galenus videatur substituere purgationum. ex quo illud colligitur, purgationem conuenire in affectu multitudinis: quam tamē idem author propriam esse dixit cacochimiæ. sic à pari quispiam argumentari posset, mali succi vitium venæ sectione corrigi posse, cum vnū alterius loco substituatur. Verba Galeni libro de sanitate tuenda in hunc modū habent. Quod si quis vel propter ætatem, vel timiditatem permittere se Medico ad sanguinem vllo modo detrahendum nolit, huic deijcienda aluus largius est: aut si id quoque suspectum habet, alia ratione educendum superuacuum est] & parum infra, Non substinente autem homine sanguinem sibi detrahi, augere detectionem: sin vero neutrum admittat, aliam quampiam rationem iniri, qua maximè, si non breui, at longiori tempore pristinam corporis habitudinem homo recipiat] Hæc ille. Quæ si diligenter contemplentur nihil opinionem nostram redarguunt: etenim ille supponens duobus indigere præsidijs, tum venæ sectione, tum purgatione ob affectum mistum ex plenitudine, & cacochimia, quis dubitaret, si venæ sectio exerceri non potest, expurganti medicamento vtendū esse, quo omnis malitia succi expurgetur, & de cætero minuatur plenitudo, euacuato G H

4. cap. 4. 48. titu. D.

ex venis

A ex venis humore malo per pharmacum? Quinimo hoc etiam aliud addiderim, si adfuerit plenitudo sola, fueritque ægrotus in caussa, vt venæ sectio exerceri non potuerit ipso in casu, sic cogente necessitate, possumus tutò vti medicamẽtis purgantibus, quæ aggregatiua nuncupantur, eo quod omnes humores expurgẽt: etenim bile vtraque, & pituita à venis detracta, multò minor reddetur multitudo: quamuis longiori tempore id cõtingat, quàm si vena secta fuisset. Aliud est dogmatica, & ordinaria curatio, Pichine: aliud verò necessaria & coacta. Ordinaria curatione citra plenitudinis affectum secundum eas distinctiones, quas docuimus libris nostris de missione sanguinis, aut citra affectum partis, quæ fluxione tentetur, venam incidere nunquam licet. At verò si præsens sit remedij huiusce necessitas, nihilque contra indicauerit, remedium, tamen nequeat ab ægroti timiditate, aut assistentium obstinationem, aut quidpiam aliud exerceri, coacti sumus ad purgationem accedere, quæ licet per se non vacuet plenitudinem, tamen euacuatis excrementis cum sanguine abundantibus, illam aliqua ex parte diminuit:
B hæc quidem coacta curatio est, sed tamen necessaria: de qua illud à Galeno libro quinto de sanitate tuenda scriptum fuit, purgationem posse exerceri, vbi sanguis in plethorico affectu vacuatus non fuit. An autem in cacochimia venam secare expediat, satis abunde in methodo medendi, vbi docuimus purgandi rationem, disseruimus. res enim est plena controuersiarum. ijs quidem suppositis in præsentiarum admoneo, duplicem esse cacochimiam: vna est humorum in venis consistentium: alia extra venas. Et vtraque duplex. est enim quædam simplex cacochimia, qua sanguinis partes non obseruata veteri mediocritate abundant, aut biliosæ, aut pituitosæ, aut melãcholicæ, vt Galenus libro de plenitudine capite vndecimo dicebat: Alia verò non simplex est cacochimia constans ex humoribus à sanguinis natura maximè distantibus. Simplex illa venæ sectione tutò curari potest, quod sanguinis partes nondum in alienam naturam transmutatæ, facilè secta vena vacuentur, viresque valeant. Verùm enim vero simplicem hanc cacochimiam non abundè quispiam vocabit plenitudinem quo ad vires.
C Alia verò cacochimia quantum sit merito sui non postulat venæ sectionem, præsertim malis humoribus extra venas existentibus: idem etiam sentiendum si in venis sanguis contineatur putrefactus, atque corruptus: tunc certè multo facilius purgatione, quàm venæ sectione affectus corrigitur: de qua re in decimoquarto tractationis meæ de febribus libro abundè scripsimus.

Secundo loco explicandum proponis, quæ nam ex omnibus carnibus, quibus pro corporis nutritione vescimur, meliorem, & commodiorem succum generẽt: quoniam verò eiuscemodi quæstio nimis extendi videbatur, reliquis prætermissis postulas, vt de quadrupedum carne, scilicet suilla, vitellina, hœdina, & agnina solum sermonem habeam. Huic quæstioni cum Galeno respõdeo, omnium præstantissimam esse suillam: hanc proximè sequi lactantium vitulorum carnem, vt ego sentio, mox hœdinam (modo tamen hœdi sint lactantes) quamuis Galenus ipsos hœdos vitulis præposuerit. vltimo loco reponemus agninam carnem, de quibus iam seorsum agemus in tui gratiam. Quod attinet ad suillam, Galenum
D audias de ea hisce verbis loquentem, partes animalium omnes non eadem facultate sunt præditæ: sed carnes quidem cum probè concoctæ fuerint, optimum gignunt sanguinem, & potissimum, si ex animalium boni succi fuerint, cuiusmodi est suum genus: nam carnes neruosæ iusto sunt pituitosiores: omnium itaque ciborum suum caro potentissimè nutrit] & parum infra inquit, suillæ autem carnis similitudinem cum humana ex eo, poteris intelligere, quod quidam carnes humanas pro suillis, sine vlla in gustu, vel olfactu suspicione comederũt: id enim ab improbis hospitibus, & alijs quibusdam factum esse iam compertum est] & alibi quod maximè nutriat, explicauit his verbis. istis autem in vniuersum alimenta multũ nutrientia danda non sunt, qualis est suilla caro, sed parũ nutrientia, qualis est ouilla caro, quæ planè pecudis est) quod etiam repetit octauo de comp. med. per locos, septimo methodi, lib. de cibis boni & mali succi, & passim alibi. ex quibus in hunc modum possumus optimè ratiocinari. illæ carnes optimæ omnium sunt, quæ cum humana carne maximam habent similitudinem, & plurimum nu-

6. epid. 4. 3. cõmen. 2. & sect. 4. c. 5.

triunt, & nutrimentum non exhibet difflabile: at carnes suillæ eiuscemodi sunt, E vt Galenus manifestũ fecit. Dices fortasse, nutrimentum præberi à carnibus suillis viscidum, & crassum, & quod non benè concoquantur: huic dixerim, eiuscemodi nutrimentum esse optimi succi, & quamuis sit viscidum, tamen hoc malum non esse, cum tale dicatur in comparatione ad alimenta, quæ generant succum tenuiorem, non autem simpliciter. Deinde autem sciendum est, existere finem nutrimenti, vt apponatur, glutineturq́ue partibus, quibus adhærens diu, optimè suo fungitur munere in genere existens bonorum succorum. Neque fuerit verum simpliciter, carnem hanc cum difficultate concoqui, nisi in comparatione ad alias carnes, quia Galenus dicebat carnem suillam cum difficultate concoqui in respectu ad carnem auium, primo libro de temperamentis: quibus addere est supponere nos corpus sanum, vt plurimum, cuius validæ sint virtutes, nõ ægrotum corpus: illius collatione optimum generant succum, & non transmutantur cum difficultate. Quamobrẽ omniũ bonarũ carniũ metrum & mẽsura sit tibi caro suilla.

Diximus post suillam vitulinam sequi: quoniam hæc præterquam quod admodum teneram substantiam habeat, quam propterea Hispani vocant Terneram, certè succum optimum generat: hanc præfero carnibus hœdinis hoc potissimũ nomine, quod ad tres, quatuorve menses vitulus lactens asseruari potest optimus, quin etiam ad sex menses, & vt Alexandrinus inquit, nonnũquam vsq; ad annum perdurant, semper carnem suauissimam habẽtes vituli, quæ res in hœdis minime contingit: horum enim caro bona & suauis vsque ad duos, aut tres menses: quo etiam tempore quamuis nondum gustauerit herbas, inuenies carnem illam duriorem, & nescio quid virosi redolentem. F

Hic duo notabis: vnum malè Arabes quosdam dixisse frigidam esse & siccam temperamento hœdorum carnem: quoniam certè calida est & sicca: vt manifestum facit odor ille teter, vnde hircosi dicti sunt, & arrosatum à capto vitium interitus, (quem ideo veteres Bacco sacrificauerunt) & emmissus ore spiritus, vrens propè, & tactus ipsius animalis, qui tangentibus ferè febriculæ cuiusdam significationem exhibere videatur. Ex quo creditum multis capras, non minus ipsas, G quas tamen sexus ipse frigidiores facit, perpetuò febrire; Cuncta hæc, inquam, calidam animalis huius naturam manifestò satis demonstrant. Quod si hirci, & capræ calidi, & sicci sunt, cur quæso calidi, & sicci non erunt hœdi? nam prima ætas non facit frigidum esse animal, sed caliditatem habere aliquam minus equidem siccam, vt à Galeno disputatum est de tẽperamento puerorum, & iuuenum. Aliud est dignum animaduersione, quod Galenus videtur præferre hœdinas vitulinis libro de cibis boni & mali succi, cum ait. Cum autem inter animalia pedestria optimi sint succi sues; proxima ab his habentur hœdi, deinde vituli, agnina verò caro humida, glutinosa, mucosaq́ue est] quam opinionem si quis voluerit imitari non reclamabimus. Hoc vnum constet carnem agninam inferiorem supradictis esse in bonitate. & hæc de carnibus.

Cap. 4.

De pane siligineo.

Cap. 2.

Quid sit panis siligineus, cuius Galenus meminit libro primo de facultatibus alimentorum, facilè non est, meo tamen iudicio, cognouisse: quia panem esse factum ex tritico, nuncupato siligine, constat: sed quid nam sit hoc genus tritici, H non est admodum apertum: inquit enim Galenus σιλίγνις verò neque Græcum est, neque ipsum aliter possum exprimere: inter panes igitur siligineus plurimum alimentum præstat: post ipsum autem similaceus] Atheneus, qui plurimum antiquorum circa alimenta opiniones dilucidauit, meminit quidem σύγκομιστος: at verò nunquam σιλιγνιν. Ac certè eo maiorẽ habeo dubitationem, quod legerim apud Plin. lib. 18. cap. 8. & Columellam lib. 2. tertia aratione, genus omne tritici verti in siliginem. Scis enim nostram prouinciam præ cæteris omnibus abũdare omni genere tritici, at nondum inueni ab aliquo obseruatum siliginem post tertiam arationem fuisse genitum: neque inueni, qui me diceret, licet multos fuerim percontaturus. Putauerim tamen siligeum triticum esse illud nobilissimum, quod semper alijs omnibus carius venditur, album colore, vocatum in nostris regionibus, Caluisia. quo genere frumenti Romani etiam vtuntur. id si non fuerit, ingenuè fateor, nescire me, quid sit eo nomine intelligendum.

Hac

A Hac potiſſimum coniectura moueor primum, quia Plinius dicit eſſe hoc tritici genus colore album, pondere leue, quodq́; ex ipſo fit panis præſtantiſſimus, quæ omnia ſigillatim noſtrę Caluiſię conueniunt. Nam prorſus ridiculi ſunt, qui ſegalem eſſe con-ēdunt, ex quo nunquam probatiſſimum panem conficies. legito de hac re Mattheoli Senēſis explanationes in libro ſecundo Dioſcoridis cap. 34. & Plinium libro decimooctauo, cap. 8. 9. & 10. Quæ vltimo loco de ciborum ordine perſcrutandum, examinandumq́; proponis, an alimenta, quæ faciliorem habent ad concoquendum diſpoſitionem, debeant præponi alimentis difficilioris concoctionis, eiuſmodi eſt, vt ab Hippocrate, & Galeno apertè dilucidatum habemus. Sic enim lib. 3. de rat. vict. in morbis acutis tex. 22. inquit Hippocrates.

De ordine ciborum diſputatio. An liquidiora proponenda. Quæſtionis ſolutio ex Hippoc. ac Galeno.

Mulſa tamen poſt ptiſſanæ ſorbitionem epota valdè replet, inflatq́ue, & hypocondriorum viſceribus eſt inutilis: At; ſi ante ſorbitiones bibatur, non, vt ſuper pota lędit, ſed iuuat quippiam.]

Ptiſſanam confert mulſæ, conſtat autem multo facilius concoqui, & diſtribui, B atque per ventrem inferiorem ſubduci mulſam, quàm ptiſſanam, propterea vult hanc poſtponendam eſſe mulſæ, ex quo generale deducitur præceptū, quod quæ facilius cōcoquuntur, præponuntur ijs, quæ difficilius. De qua re ſic ait Galenus.

De ordine ait Hippocrates, quem in mulſæ, ptiſſanæque vſu quis optimè ſeruare debeat. Verùm vno mulſæ, ptiſſanęque edoctus exemplo vniuerſalem hunc accipe ſermonem. Nam perpetuò prius ingerenda ſunt, quæ & facilius corrumpuntur, & quæ ſubducūtur magis: poſterius verò contraria. Ptiſſana autē, quòd mulſa difficilius corrumpitur, & deſcendit tardius, ſi ergo mulſa primo ſumpta fuerit, ex ea quædam ptiſſanæ ad deiectionem fit prouocatio. verùm; ſi ptiſſana primum ſumpta fuerit, ſubduci mulſa prohibetur, inflabit hyppocondria, atque tandem in bilem conuerſa, ptiſſanæ detrimentum affert.] Hæc ille, ex quibus nō ſolùm quid agendum apparet, ſed etiam cauſſa, ob quam hunc obſeruare ordinem conueniat.

Regula maximi vſus eſt, præſertim in ijs cibis, quæ aluum lubricam reddunt: C quos etiam præſtat aliquot horis antea exhibere. ſic pruna longo tempore ſaltem duabus horis ante cibum dat Galenus, & oximelli quoque, cuius rei explicaſſe rationem videtur mihi Hippocrates, cum inquit, nam cibo in ventriculo nulla conuenit vexatio.]

Regula communis in cibatione ſeruanda.

Sed, vt hæc omni careant difficultate pro dilucidatione huius regulæ duo dilucidanda ſunt: horum vnum eſt, quòd Galenus aliquando non videtur hanc regulam ſeruare, cum præponat cibos difficilioris coctionis. Alterum, eſt imam partem ventriculi ex quorundam ſententia ſuperiori calidiorem videri, & propterea ingerenda prius alimenta difficilis coctionis. igitur, vt de primo ediſſeram, eſt in primis diligenter animaduertendum hanc regulam intelligendā eſſe, niſi ſit, quod prohibeat: quoniam quædam corpora ſunt, quæ facilè in fluorem alui incidunt ob oris ventriculi imbecillitatem. quibus incumbendum maximè ſi aſſumpto cibo, aliquid aſtringens, comprimenſque comederint: cuius rei Galenus meminit lib. 2. de facultatibus alimentorum, Rhetoris illius Hiſtoriam commemorans: cui D ab aſtringentibus aluus reddebatur fluxibilis: cui præcepit aſtringentia in prima menſa deſumeret, ſic enim inquit.

Primum omnium poſt balneum pira exhibui, deinde alia deinceps, vt conſueuerat: quibus peractis non modo non vehementer, ſed ne mediocriter quidem aluum deiecit.]

Et huius rei cauſſam reddens, ait. Nam cum garum, inquam, vnà cum ijs, quæ cū eo ſumpſerat, aluum ſuapte natura ſubducat, idq́ue iam antea fecerit, adſtringentia poſtremo loco ſumpta ijs potiſſimum, qui ſtomachum habent imbecillum, deiectionis ſunt cauſſa, ventriculum roborantia, & ad expellendum deorſum, quæ in ſeſe contineat, incitantia.] hæc ille. Alter locus explanationem poſtulans eſt in ſeptimo libro de methodo medendi, ſed notandum ibidem Galenum, non perſcripſiſſe ordinem ciborum, quod ſcilicet prius, & quod poſterius exhiberi debeat, eius verba afferenda ſunt in medium, quæ ſic habent.

Sic autem præparatus illi panis purus, & qui curioſè in furno ſit coctus, & tum 7. methodi cap. 6. 45. G.

fermenti,

fermenti, tum salis, quod satis est, habuerit. obsonium quoque ex saxatilibus piscibus, aut ex albo iure assellus. Præterea alæ, testesq; gallinacci, qui lacte sit altus, idonei sunt, quorum si copia non est, alijs vtendum.] E

Nam describit hic vniuersam rationem cœnę conuenientis temperaturæ ventriculi admodum siccæ. Panem primum non proponit ædendū ita, vt prima mensa constet ex pane solo, sed docet qualis esse debeat, quo & in prima, & in media, & in vltima mensa vtendum est, quo cum obsonia describit oportuna siccis corporibus, & hic plurimum admiror illorum hominum iudicium, qui rem hanc non perceperint. Aliud est loqui de obsonijs: aliud est loqui de pane: hic obsonium non est. Panis enim & vinum à ratione obsonij excluduntur: cætera verò omnia, quæ comeduntur, illa quidem includuntur sub ratione obsonij, vel condimenti: obsonium dicimus, quod alit, vt caro, condimentum quod præparat, vt acetum, & sal, ac alia id genus: licet quædam sint obsonia, & condimenta simul, vt alibi docuisse recordor. Igitur quoniam pane semper vtimur, non est quæstio hic instituta de tempore, quo exhibeat panem, quia nullo tempore non conuenit cum obsonijs datus: quorum varium numerum colligit, sed videntur hæc mihi notiora, quàm quod explicari hoc loco debeat. F

Panis, & vinum non est obsonium.

Est præterea obseruandum cōmunem illam sententiam, qua asseritur, ventriculi imam partem calidiorem esse, & ibi concoctionem fieri validiorem, & citiorem, quàm in alijs partibus ventriculi, magnam habere apud me difficultatem, quamuis nemo hactenus de illius ueritate dubitauerit.

An ima pars ventriculi sit calidiora ijs partibus.

Ego quidem totam illam partem, quæ à ventriculi ore, vel intestina vsque extenditur, quæve complectitur os ventriculi, quod stomacum vocant, & cui tribuunt facultatem solum appetendi, concoquendi, aut nullam, aut exiguam; atque etiam capacem illam, amplamq; fundum ventriculi nuncupatā, eisdem pollere concoquendi, conficiendique egregie alimenti viribus, arbitror. idcirco neutram ex his alteri præstare. Quia tota sufficienter carnosa est, & tota vndique cingitur partibus calore natiuo abundantibus, in hac parte, quando clauditur ostiū, totum alimentum continetur, atque si, quod superuacuum est, nequit ob eius copiam ibi retineri, id supra stomacū innatat. Hoc, vt dixi, clauso omne alimentū, quantum attinet ad facultatem concoquentem ęque concoquitur: cum in omnibus partibus insit vis æqualis ad hoc munus perficiendum. idcirco parum refert huius collatione, quid prius, quidve posterius ingeratur, quæ tamen res maximi est momenti ratione qualitatis alimentorum ob putredinem, quæ in mora posset aduenire alimento iam plenè concocto, alio interim nihil, aut parum transmutato. Quinimo si ventriculi figurę speciem, & conformationem contemplemur, videbitur equidem magis calidior suprema pars, & fundus imbecillior, atque languidior. Crescit enim ventriculus in fundo in speciem cuiusdam ventris cucurbitini, & magis inclinat ad sinistram partem, in qua reconditur lien, at superior ad dextram, in qua hępar continetur: porrò, vt hæpar caliditatem habet maiorem liene: sic deberet superior pars ventriculi calidior existere fundo: alimentaque difficilioris concoctionis semper postponeremus. at hoc, vt dixi, falsum est, quia in omnibus partibus ęqualem vim habet ab illius ostio in pylorum vsque extensam: æqualiter carnosa est: hępar hanc ambigens ferè vndique partem tantum caloris tribuit, quantum pro coctione adiuuanda sufficit, qui calor etiam fundum petit ventriculi. Dixi quid mihi in hac re videatur sentiendum, in quibus, si tibi satisfecerim, gaudeo, sin minus doleo. hæc hactenus. G H

LIBRI TERTII FINIS.

HORA-

A

HORATII AVGENII EPISTOLARVM, ET CONSVLTATIONVM MEDICINALIVM LIBER QVARTVS.

HIERONYMO CORDELLAE Medico clarissimo.

B

EPISTOLA PRIMA.

EXPLANANTVR QVAEDAM AB AVGENIO conscripta in primo libro de Ratione præseruandi à Peste; de medendis calculosis, & vlceratis renibus, quæ videbantur quibusdam plurimum controuersa.

RATIAS tibi immortales habeo, quod tantam nominis mei, & famæ curam susceperis: ijs enim literis, quas ad me nudiustertius dedisti, cognoui quid nonnulli de meis laboribus, potissimum verò de libris, quibus in omnium gratiam profiteor, me docere methodum à peste præseruandi; non modo sentiant, sed etiam publicè prædicent:
C noui pariter amorem erga me tuum, & animi candorem (quorum vtrunque multò antea cognitum, atque perspectum mihi fuit) cum meam caussam suscipiens, non modo quæ conscripsi, quoad eius fieri potest, strenuissimè tutatus fueris, verùm præcipuè policitus Augenium difficultatibus omnibus satisfacturum ingenti facilitate. Quoniam verò ab illis ad me literarum nihil; ego ad te literas dabo, vt tu ipse ex mea sententia exequaris, quod promisisti, vtque non illis modo, quorum certè studium ad contradictionem natū videtur mihi, sed omnibus passim præbeas meas perlegendas: quibus si fuerit illis satisfactum, desinent post hac maledicere, alioquin multò apertius malefacta noscent sua: at, si non fuerit satisfactum, quæso te, ac per nostram amicitiam antiquam (qua nullum potest inueniri maius, nullum magis cogens, vinculum) etiam, atque etiam oro, vt exhorteris illos, dare ad me literas, vt certiores vel fiant illi errorum, vel ego, quæ olim publicaui, recan-
D tem. At verò, vt sigillatim persoluam omnia, proponam primùm, quæ sint apud illos ambigua: mox aperiam, quid sentiam. Quinque sunt, quæ illis in tractatione de pestilentia minimè satisfaciunt, & vnum in libro de medendis calculosis, & vlceratis renibus. Primum, quòd pestem definiens, videar nimis communem definitionem tradidisse: quatenus scilicet malignas febres complectitur, quæ omnium iudicio à pestiferis differunt. *Dicendorū summa.* *Primum.*

Alterum quod videar negare pestilentiam fieri ab aere ambiente tanquam à caussa proxima; cum duntaxat vnam essentialem explicem caussam, nempè corruptionem internarum substantiarum corporis humani. *Secundum.*

Tertium verò, quod agens de semine pestilentiæ; ac etiam aliàs videar admittere stellas quasdam esse malignas, humanoque generi perniciosas: cum tamen omnes benignę sint, ac à cœlo malum effluere non possit. Quartum quod cum nihil de Valleriolæ rationib. aduersus Fracastorium scripserim, quid sentiendum de eiuscemodi putem argumento. Quintum methodum à me propositam libro *Tertium.* *Quartum.* *Quintum.*

de

de medendis calculosis renibus, non satisfacere illis, cũ videatur id argumentum E
Cinicum diligentius pertractasse. Hæc illorum summa est, quæ vitio vertunt mihi. Nunc igitur tempestiuum est, vt Augenij tui sententiam intelligas.

Pestilentes omnes putridæ: nõ è conuerso.

Primùm supponere oportet, pestilentes febres omnes putredinem continere; at certè in hoc à putridis differre, quod hæc præter vnã putredinem nihil habent: illæ autem continent quid maius putredine, nempe corruptionem substantię, quã alij excellentem quandam putredinis conditionem, & gradum vocandam esse dixerunt; nos autem nomine magis proprio hanc vocare consueuimus corruptionem, vt non semel à Galeno factum esse demonstratũ est à nobis in libris de Febribus. Continet igitur omnis pestilens febris putredinem, sed simul corruptionem habet: ad quã haud peruenit corpus, nisi præcedente dispositione, quæ putredo est. Corruptio substantiarum pestilentiam verè facit, illius essentiam, & caratherismum constituit: vt simplex illa putredo, via scilicet ad corruptionem, formam putridarum complet. Quamobrem omnes febres, in quibus eiusmodi apparet subitanea, violentaque corruptio, pestilentes vocamus, cum sint acutæ (sic F enim ob violentiam statuere oportet) communes multis, actu, aut potestate, & contagiosæ, dissoluto mixto à calore septico, & vno quoque mixtionis principio redeunte ad propriam naturam, atque seminarijs rei putridæ vim habentibus generandi tale, quale ipsum erat. Itaque cum omnes febres pestiferæ, quæcunque sint, in hac natura cõmuni conueniant: haud ab re factum est, si omnes vnica sunt definitione comprænhensæ, quæ in hunc modum habet. Febris pestifera acutus communis, & contagiosus morbus est à corruptione substantiarum internarum cordis. Quæ febres vocantur malignæ, sunt aliquando pestilentes, aliquando autem minimè. pestilentes, si omnes habuerint conditiones propositas, malignæ duntaxat, si vna, aut plures caruerint: idcirco obseruabis apud Galenum frequenter admodum scriptum; aliquas febres malignas esse citra additionem: aliquas malignas, & pestilentes. in priori ordine sunt ex viscerum inflammatione genitæ: sunt etiam eæ omnes reponendæ, quæ mores habent malos. in hoc autẽ, quę præterea substantiarum corruptionem possident eiusemodi, qualem venena se- G pticæ naturæ facere consueuerunt, & verè pestilentes appellantur, simulque malignæ. Hæc illæ sunt, quas ego primo de præseruatione libro nuncupaui interna de caussa pestilentes: ijsque conueniunt perinde, quæ scripsi, atque alijs. sed tamen hoc vnum negandum non est, satis amplam apparere in eo quod magis, ac minus in pestilentibus febribus latitudinem: Etenim, quædam acutissimæ sunt, quædam minus: aliæ communes actu, aliæ communicabiles, & quod communicabile est multis, haud est omnino cõtagiosum: cum citra contagionis rationem sint multa communicabilia. aliæ ad omnem contagionis differentiam accommodantur, aliæ ad quasdam; rursus aliæ corruptionem habent substantiarum omnium, aliæ quarundam: hinc gradus varij multiplicesque proficiscuntur, quos etiam, si quis vocare voluerit species, non reclamabimus: in proposita definitione omnes complector species, neque malignas includo simplices, sed eas duntaxat, quas probatissimi authores malignas simulque pestilentes vocarunt: & de his præseruandi methodus docetur: quam si quis fuerit ritè contemplatus, inueniet H posse ad singulos gradus facilè referri. Hinc patet me à Medicis recentioribus dissentire, qui ab interna caussa putant fieri non posse febres verè pestiferas, errore quidem (nisi fallor) maximo. Hic reliquum esset, vt inuestigaremus, an in animalibus corruptio aliqua innasci possit adeò vehemens, vt veneni tum qualitatem, tum vires æquet: At id iam Medicis enodatum, discussumque esse videtur, qui hanc solent proponere quæstionẽ, vtrum propriæ sint notæ veneni, nec ne. Nam qui maximè videntur super hac ambiguitate disputasse, ij eosdem affectus fieri concedunt, & à lethalis veneni potione, & à corruptione, quæ à corpore ortum habet: verùm non facilè discerni posse eos, qui venenum sumpserunt, ab ijs, qui aliundè affectu sunt. de qua cognoscendi ratione à Galeno dictum fuit libris de locis affectis. & propterea rectè admonuit contẽplandum, an in corpore corrũpens virus innascatur] neque ibi dixit, putredinẽ, sed corrumpens virus quemadmodum neque in superioribus vsus est admirabilis author nomine putredinis, quia longè

Corruptionem à putredine differre.

Putridæ & pestilẽtes vt differant.

Pestifera febris definitio.

2. de feb. dif. 4. lib. de cib. m. & bo. succi.

Maligni nomen late patet.

Febris pestilẽtis gradus, siue species.

Venenatus affectus citra caussam externam Pelops Galenus.

A longè diſtat putredo à corruptione: putredinem enim ſignificaſſe viſus eſt mihi,
cum dixit. Quando enim vel copia humorum, vel grauitas, vel obſtructio.] nam
ab his putredines fiũt. addens autem, vel corrumpens virus corpori innaſcitur.]
affectum notauit perniciosiſſimum, qualem diximus.

Lib. 2. inſtu. aud. cap. 20.

Quod Peſtilentia originem ducat ab aere, admiſi quidẽ vltrò: ſed ab alijs lon-
gè diſſentio, quòd non putem à ſolo aere fieri; atq; cum ſit hunc eſſentialẽ cauſ-
ſam non admittam, neque vnam duntaxat putredinem cognoſcam. Etenim ea di
citur eſſentialis cauſſa, quæ rei naturam complectitur, ac ita quidem, vt poſita po
natur, & remota auferatur eius natura. Verùm haud illico ponitur peſtis aeris po
ſita putredine: quid enim ſi corpus præparatum non fuerit? cur non omnes ſingu
la morbi corpora corripiunt? ſed poſita corruptione ſubſtãtiæ cordis, ſiue ab ex-
trinſeca iniuria, ſiuę ob internas diſpoſitiones illico ſequitur peſtilens affectus, &
remoto ſtatim remouetur: quod autem à ſolo aere non fiat (quamuis ab hoc cer-
tè fiat vniuerſalior peſtis) ea declarant, quæ priori libro docuimus, & quæ Gale-
B nus hiſce verbis teſtatur. In peſtilenti verò aeris ſtatu inſpiratio plurimum eſt
cauſſa: fit enim & aliquando ob eos, qui ſunt in corpore humores ad putreſcen-
dum paratos, cum breuem aliquam occaſionem ad ſebris originem ab aere am-
biente acceperit animal. Magna autem ex parte ex inſpiratione incipit aeris cir-
cunſtantis à putreſcibili euaporatione vitiati: putredinis autem principium, uel
cadauerum multitudine non crematorum, quemadmodum in prælijs contingere
ſolet, vel ex aliquorum vel lacuum, vel paludum æſtatis tempore euaporatione.]
& parum infra, ſed in tugurijs ſuffocantibus æſtatis tempore habitantium corpo
ra corruptione laborabant: at, quia humores corporum ex victus prauitate erãt
putredini obnoxij, hinc febribus peſtilentibus origo data eſt.] Hic vides duo, pri
mum ex corruptione fieri peſtilentiam internarum ſubſtantiarum: putredinem
vero fuiſſe præparationem, vt prædiximus: Alterum, ab aere maiori ex parte fieri
peſtilentiam dixit: quis igitur dubitabit, quin fieri poſſit citra affectum aeris? Eua
porationes, quarum meminit, non ſunt ad aerem referendæ, ſed magis ad ea, quæ
C circa terram, & aquam fiunt: nam aer ſua natura contrahit vitium in totum ſilẽs
à ventis; calida, humidaq; conſtitutione præcedente, quæ viguerit, diuq; fuerit
dominata: tunc enim contingit ſubſtantiam aeris putreſieri, etſi bonæ ſint, ſalu-
breſque euaporationes elatæ ex aqua, & terra. Adhæc verò, quæ ſunt peſtilentes
febres citra peſtem, quarum Galenus meminit? peſtis quidem communis mor-
bus, & vulgaris, cum à putrido aere ducat originem: at peſtilens febris ſemper
non eſt eiuſmodi, vt tertio epidemiorum ſignificauit: non ſunt igitur ad aerẽ con-
tinuò referendæ. Prauam victus rationem peſtilentem poſſe affectum concitare,
quis dubitat? nemo certè eo dementię deuenit, vt neſciat, quàm malum ſit humo
res corporis in qualitates venenoſas conuerti: quin hoc etiam apertum eſt, ſecer
ni cognoſcique vix poſſe, qui ab aliqua corporis venenata affectione perierunt
genita internis de cauſſis, ab ijs, qui hauſtu lætalium venenorum, aut ictu virus
reiectãtium beſtiarum perierunt, quod Pelops primũ, dein Galenus teſtati ſunt.
igitur, ſi ex malis alimentis quis humores venenatos congeſſerit, quam patietur
D ex eorum putrefactione corruptiua (ſic enim aliquando Galenus ait) febrem? &
alibi quidem dicebat. Porrò qui à cibo proficiſcuntur & potu tum infrequentes,
tum cognitu ſunt faciles.] hic non excludit, quin à cibo, potuque fieri non poſ-
ſint communes morbi peſtilenteſq; ſed eſſe infrequentes dixit, (quod nos pariter
admittimus) & cognitu faciles, at quid facilis, & difficilis cognitio ad rei eſſen-
tiam conſtituendam? Poteſt autem efficere morbum vniuerſalem hauſtus aquæ
infectę, quod quidem memoriæ proditum eſt in caſtris contigiſſe.] & parum po-
ſtea addit. itidem ob loci naturam, vbi cuncti eodem loco caſtramentati commo
rabantur.] Rectè igitur ſtatuemus aerem cauſſam eſſe maximè communem, vel
communiſſimam, vt ſcribit Galenus. aliàs verò communes, rurſus verò proprias
aliàs exiſtere, ſed communicabiles, vt ego interpretari ſoleo. Neque verum eſt
omnem febrem peſtilentem eſſe vulgarem morbum: tum quia particularis quæ-
dam eſt; tum etiam, quia haud omnis ab aere procedit: adde etiam, quandam ci-
tra calidam humidamq; conſtitutionem ambientis peſtilentiam contingere, de
qua

Eſſentialis cauſſa quæ.

Aerem non eſſe cauſſam eſſentialem peſtilentiæ multis rationib. demonſtrat.

1. de febriũ diff. cap. 3.

Gal. verba l. de cib. mal. vel boni ſuc. cap. 1. F. & li. 3. de loc. aff.

Lib. 6. epid in præfatione.

Hip lib. de hum. naturę Gal. 16.

Peſtilens febris omnis non eſt vulg. morbus.

qua edisseram loco suo. Sed pestis quidem communissima, maximè vniuersalis, E
pessima, perniciosissima (omnibus enim hisce nominibus Galenus vtitur) ex illius sententia vulgaris est morbus. Verùm si danda fides Astrologis, dabitur pestilentia sæuior, quàm ea, quæ morbum vulgarem insequitur: quia cœlum, quod illorum decreto mala seminaria transmittit Pestilentiam facit, quæ haud nascitur ex constitutione aeris calida, humidaque, sed passim in omnibus constitutionibus visitur, quamuis in ea validius, sæuiusque debacchatur: de qua re dicam, vt alijs satisfiat, quædam parum infra. Quod verò ad caussas externas attinet, eo in libro vnguentorum pestilentium meminimus, quorum notitiam non habuit antiquitas: persuaderem hoc ipsum, nisi esset experimento iam cognitum, atque nisi etiã de hoc argumento ad te ipsum aliàs diligenter quædam scripsissem: plura enim memoriæ commendare periculosum est. Reuertor ad ambientem, quem diximus pestilentiæ vniuersalissimam caussam: hic vbi fuerit coinquinatus, humores præparat ad corruptelam. duplex coinquinatio est: vna cum putrescit tota eius substantia: alia cum citra putrefactionem simplicem quandam inquinationis labem F
contrahit à seminarijs pestilentiæ, quę aut à cœlo, aut à rebus terrenis in ambientem recipiuntur. hanc rem videor meo de Pestilentia libro satis conuenienter explanasse, capite de inquinamento aeris: in quo illud planum feci, semina pestilentiæ ex diuersis regionibus exportari posse citra putredinem aeris, de quibus fortasse intelligenda sunt Galeni uerba, quæ in hunc modum habent. Fortè autem per continuum ex Aethiopia quędam putredinis fluxere contagia his, quorum corpora erant ad patiendum parata, caussa febrium futura.] & Hippocrates de hisce seminarijs disertissimè locutus est, dum ait.

Μετὰ τοῦτο τοίνυν οὐδὲν ῥητέον ὅτι οὐκ ἄλλοθεν ποθὲν εἰκὸς ἐστὶ γίνεσθαι τὰς ἀρρωστίας μάλιστα ἢ ἐντεῦθεν, ὅταν τοῦτο ἢ πλείων ἢ ἐλάσσων ἢ καὶ ἀθροώτερον, καὶ μεμιασμένον νοσεροῖσι, μιάσμασι ἐς τὸ σῶμα ἐσέλθῃ]

quod est. post hoc igitur dicendum statim, quod non aliunde potissimum nasci morbos consentaneum est, quàm hinc, quando scilicet hic, uel copiosior, uel paucior, uel cumulatior, atq; morbosis inquinamentis infectus, corpus ingrediatur,] G
& parum postea senex prudentissimus addit.

ὁκόταν μὲν οὖν ὁ ἀὴρ τοιούτοισι πλησθῇ μιάσμασι, ἃ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει πολέμιά ἐστιν, ἄνθρωποι τότε νοσέουσιν ὅταν δὲ ἑτέρῳ τινὶ ἔθνει ζώων ὁ ἀὴρ ἀνάρμοστος ᾖ τὸ νόσημα, κεῖνοι νοσέουσιν]

idest. quando itaque aer huiusmodi coinquinamentis, quæ hominum aduersantur naturæ repletus fuerit, tunc homines ægrotant: quando autem alicui alteri animalium generi aer incongruus extiterit, illa similiter ægrotant] hæc ille. Coinquinamenta aeris vocauit Lucretius semina, cuius verba, quoniam confirmant, quæ diximus, & quia Hystoriam de Pestilentia eleganter à Thucidide scriptam, & ab Hippocrate in libris epidemiorum mihi optimè videntur repræsentare, hic libenter ex libro sexto adferam.

Nunc ratio qua fit morbis, aut vnde repente
Mortiferam possit cladem conflare coorta
Morbida vis hominum generi, pecudumq́; catervis H
Expediam, primum multarum semina rerum
Esse supra docui, qua sint vitalia nobis
Et contra qua sint morbo, mortiq́; necesse est
Multa volare, ea cum casu sunt forte coorta
Et perturbarunt cælum, fit morbidus Aer.
Atque ea vis omnis morborum, pestilitasq́;
Aut extrinsecus, vt nubes nebulaq́; supernè
Per cælum veniunt, aut ipsa sæpè coorta
De terra surgunt, vbi putorem humida nacta est
Intempestiuis pluuijsq́, & solibus icta.
Nonne vides igitur cæli nouitate, & aquarum
Tentari procul à patria quicunque domoq́;
Adueniunt? ideo quia longe discrepitat res.

Nam

Præfatione in commentarios in lib. de vulgar. morbis.

1. de feb. dif. cap. 4. F.

Libro de flatu.

Lucretius li. sexto.

A *Nam quid Britannis cælum differre putamus*
Eo, quod in Aegypto est, qua mundi claudicat axis;
Quidve quod in Ponto est, differre à Gadibus, atque
Vsque ad nigra virum, percoctaq; secla calore?
Quæ cum quatuor inter se diuersa videmus
Quatuor à ventis, & cœli partibus esse
Tum color, & facies hominum distare videntur
Largiter, & morbi generatim secla tenere.
Est elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur Aegipto in media, neque præterea vsquam.
Atthide tentantur gressus, oculiq; in Achæis
Finibus, inde alijs alius locus est inimicus
Partibus, ac membris, varius concinnat id aer.
Proinde, vbi se cælum quod nobis forte alienum
B *Commouet, atque aer inimicus serpere cœpit,*
Vt nebula, ac nubes paulatim repit, & omne
Qua graditur, conturbat, & immutare coactat.
Fit quoque vt in nostrum cum venit denique cælum
Corrumpat, reddatq; sui simile, atque alienum.
Hac igitur subito clades noua, pestilitasq;
Aut in aquas cadit, aut in fruges persidit in ipsas,
Aut alios hominum pastus, pecudumq; cibatus,
Aut etiam suspensa manet vis aere in ipso.
Et cum spirantes mixtas hinc ducimus auras,
Illa quoque in corpus pariter sorbere necesse est.
Consimili ratione venit bubus quoque sæpè
Pestilitas, etiam pecubus balantibus ægros.
Nec refert vtrum in loca nos deueniamus
C *Nobis aduersa, & cœli mutemus amictum;*
An cælum vltro nobis natura corruptum
Deferat, aut aliquid quod non consueuimus vti;
Quod nos aduentu possit tentare recenti.]

Sed quoniam satis diximus de caussa continenti febris pestiferæ (nam plura certè libro de febribus scripta sunt) ad illius explanationem veniamus, quod tertio loco nobis obijciunt. An scilicet debeamus malignas nuncupare Stellas aliquas, à quibus seminaria pestilentiæ in hæc inferiora deferantur. Sed quia hæc ipsa disputatio alterius dissolutionem præsupponit, an videlicet cœlum pestilentiam immittat, de hac primũ breuissimè dicamus. Verùm, vt omnis vitetur omonimia, sciendum est, cœli nomine nos haud intelligere aerem: consuetudo enim est tum apud Poetas, tum apud Oratores, quinimo etiam apud Medicos cęli nomine ambientem audire: Sanè controuersum non est apud quosdam Medicos magni nominis, à Cœlo, hoc est ab ambiente pestem fieri, vt qui profiteantur D nunquam fieri, nisi calida, & humida constitutio aeris diu perdurans, ac vigens præcesserit. Ego autem non ita sumo cœli nomen, sed pro syderum aspectu, & concursu. est igitur controuersia an à malo syderum concursu eiusce modi effectus originem ducat, de qua re primo de præseruatione, quo loco inquiro, vt à cœlo fiat pestilentia, diligenter (nisi fallor) disserui. Aliam etiam statuere hypothesim debemus, nempè, quod qui negant à cœlo fluere pestilentiæ seminaria; veram caussam externam putant aeris putredinem, & hanc ex calida humidaque intemperie fuisse cõtractam dicunt: quamobrem nulla pestis fatigabit homines, nisi in ambiente duo illa constiterint: At, qui ad solum cœlum referunt citra horum concursum pestem fieri tradunt, quæ verè talis est, ac dicitur: aliquando vero præparatoriam esse caussam putredinem, ac intemperiem, qua sæuior, perniciosiorque euadit, nõ qua pestis essentiam conquirat. Postremo loco adnotandum est, scopum Medicorum esse, caussas morborum è medio tollere: atque idcirco illæ causæ in considerationem veniunt, quæ auferri queunt, at quæ remoueri non

Fernelij sententia lib. de abditis rerum caussis.

possunt à Medico contemnendæ sunt. Volo vt statuamus à cœlo pestilentiam fie E
ri, quid hoc ad Medicorum artem pertinet? An hæc ipsa corriget ad libitum cœli
motus, influxusq; si tamen admittendi sunt? cęli motus, & influxus (si modo dan
tur)? An propterea neglecto corpore artis suæ subiecto, altiora petens, ea tenta-
bit, quæ assequi nunquam poterit? hac de caussa factum est, vt putauerim hanc
disputationem inanem esse Medicis, eam partem potissimum exercentibus, quæ
curandi rationem spectat: vtilitatem afferre aliquam posse in prædicendo futu-
ros euentus, quis dubitat? vt hac de caussa ipsorum corporum habita ratione,
queat præparata ita quidem afficere, vt iminentem cęlitus labem euitent, aut,
si id non possint, saltem curare, vt lædantur multò minus.

Nunc verò perquiramus diligenter, tanquam veritatis indagatores, vsu Medi-
co prætermisso, an citra aeris putredinem, & sine calida, humidaque constitutio-
ne, eaque vigente, pestis fieri possit: adhæcque declaremus, an stellæ malignæ di-
ci possint: quod in controuersiam potissimum verti diximus. Quod igitur ad pri
mum pertinet, hoc vnũ affirmare ausim citra eiuscemodi affectum aeris, aliquan- F
do constitisse pestilentiam: pro cuius rei explicatione primum locum habeat ob-
seruatio, de qua Fernelius, quem hic placet imitari, hisce verbis locutus est. Quan
doquidem constitutio pestilens, hyeme, ac æstate; sicco ac pluuioso cœlo, bene
temperato ac inæquali, & plerunq; citra putredinem, adeò obscurè, & furtim in-
uadit, vt nullo vnquam sensu internoscatur: suntque pestilentiæ semina vsq; adeò
occulta, cęca, & à sensibus aliena, vt nos prorsus effugiãt, inopinataq; feriant: nec
vnquam, nisi effectibus & euentis deprændi potest. hoc quidem imprimis mor
talibus miserabile impendentem sibi tantam perniciem, ne odore quidem senti-
re, nec vitare posse, at certè putridus aer inopinato, ac subito fieri nõ potest. Dein
de quis diceret putridum existere aerem, cum è regionibus longissimis pestilentię
semina deferuntur? quod non rarò contigisse, tum memoria patrum nostrorum,
tum etiam historiæ frequentissimè commemorant? Hoc vnum certè possum te-
stari pestilentiam, quæ primum Tridentinorum vrbem occupauit, post verò in
alias ciuitates serpendo virus eructauit, ab aeris putredine originem nõ deduxis-
se: atque etiam fortassis, neq; ex ipso inquinamento simplici aeris ab inferioribus
partibus deductam. Quam enim in ijs locis extitisse putredinem coniectabimur,
in quibus non præcessit calida, humidaq; constitutio? nec annus australis, aut ab
ipsis ventis in totum silens? imò totus annus fuerit magis siccus, quàm humidus.
Absurdum igitur fuerit in vnum aerem referre, quod multò commodius in caus-
sas alias referri potest: cur itaq; prætermittemus mala seminaria cęlitus dimissa?
cur, quæ citra cœli cõstitutionem à pellegrinis, à ventis, à somitibus aliundè por-
tari consueuit, silentio inuoluemus? cur perniciosorum hominum insidias? quales
in dies contingere videmus, tum certè scimus olim Patauij contigisse anno Do-
mini 1555. An fortassis ad contagium referendam putabunt caussam? Sed quod
quæso contagium dicent adfuisse in pestilentia, quæ Tridentinos primum inua-
sit? aut quod aliarum certum afferri potest pestium, seminarium? Haud oportet
veritatis indagatorem prætermittere Historiarum veritatẽ, quæ præsertim, quod H
controuersum est, maximè dilucidant. Historias afferre possem quàmplures fi-
dem facientes pestilentiam in calido, & sicco cœli statu incępisse nulla vigente, ac
neq; etiã præcedente ambientis calida, humidaq; constitutione. Sed quid hanc
commemoro, cũ post rigentissimam hyemem statim pestilens morbus inuaserit?
Ridiculus essem, si eiuscemodi historias afferre sigillatim vellem: sed certè vnã si-
lentio minimè inuoluam à Tito Liuio descriptam: quæ tum omnem tollere vide-
tur difficultatẽ, tum sanè hortari nos ad pietatis opera non parum potest. is. n. sic
ait. Insignis annus hyeme gelida, ac niuosa fuit: adeò vt viæ clausæ, Tyberis inna
uigabilis fuerit. Annona ex ante vecta copia nihil mutauit]& parũ postea. Tristẽ
(inquit) hyemem, siue ex intemperie cęli raptim mutatione in contrariũ facta, si-
ue alia quadã caussa, grauis, pestilensq; omnibus animalibus ęstas excepit. Cuius
insanabili pernicie, quando nec caussa, nec finis inueniebatur, libri sibillini ex Se-
natus consulto aditi sunt, duũ viri sacris faciundis lectisternio tunc primũ in vrbe
Romana facto per dies octo Appollinẽ, Latonamque, & Dianã, Herculem, Mer-
curium

Pestem constitisse citra putredinem aeris.

Fer. 2. de abd. re caus. 12.

De Tridentinorum pestilentia.

T. Liuius lib. 5. 1. decadis. 118. froben. in fol.

A curium atque Neptunum tribus, quàm amplissimè tum apparari poterat, stratis lectis placauere, priuatim quoque id sacrum celebratum est. Tota vrbe patentibus ianuis, promiscuoque vsu rerum omnium in propatulo posito notos, ignotosque passim aduenas in hospitium ductos ferunt: & cum inimicis quoque benignè ac comiter sermones habitos: Iurgijs, ac litibus temperatum: vinctisque demptis in eos dies vincula: religioni deinde fuisse, quibus eũ opem detulissent, vinciri] ò admirandum à Gentilitate petitum exemplum. quid nos facere oportebit, qui veram religionem colimus? qui veritatem cognoscimus? vtinam omnes, quod attinet ad charitatem, profanos hosce homines imitarentur, pretermissis tamen interim vanis superstitionibus, & lectisternijs, sed hæc obiter.

Nunc autem rationibus quibusdam ostendamus veritatem propositi theorematis. In primis illud statuamus, aeris necessitatem esse magnam in omnibus: statuamus etiam putredini esse obnoxia, potissimum verò, quæ eundem locum semper tenent, & ex terra alimentum capessunt. Itaque liceat mihi Fernelij rationes *Fernel. li. 2. de abd. rerũ cau. cap. 11. fol. 133. 134.* B vsurpare, quæ proculdubio maximi momenti sunt. Si vna putredo tantæ pernicici caussa foret, omnes animantes peræquè attingeret: nam salubris aer spiritu ductus omnes animantes fouet, ac sustinet toti illarum generi salutaris: qui ergo ex aduerso à putrida illuuie pestilens euaserit, toti animantium generi æquè perniciosus euadet. is vnus omnium sanitati, vitæque principio aduersabitur, & inspiratus omnes peræquè lædet, neque homines magis, quàm boues, aut hos potius, quàm oues, aut sues: & quę illinc pestis incidet omnium peræquè communis erit. Hoc tamen rerum euentus arguitur, vsuque falsum depræhenditur: compertum siquidem id omnes habent, quòd ab optimis etiam agriculturæ authoribus memoria proditum est, pestilentiam incidere, quæ solos boues iugulet, qualem anno Christi meminimus 1514. aliam quæ sues, aut quæ boues, aliam quæ gallinas, aliam quæ solos homines: quæ pecudes, ferasque interimat pulchrè est à Virgilio descripta, dum in Georgicis canit. *Pestilentiam non inuade re æqualiter omnes animantes.*

Confirmatio ex Virgilio.

Hinc quondam morbo cœli miseranda coorta est
C *Tempestas, totoq; autumni incanduit æstu*
Et genus omne neci pecudum dedit omne ferarum
Corrupitq; lacus, infecit pabula tabo.

Discriminis vero caussam exprimit his verbis.

Quàm multæ pecudum pestes, nec singula morbi
Corpora corripiunt

Cum igitur solos homines inuadit pestilitas (vt cum Lucretio loquar) alias verò animantes immunes relinquit, putredinem aeris quomodo caussam statuemus? hunc attrahunt omnes æqualiter, omnes itaque afficientur conditione pari, cum æquè præparata ad putredinem corpora obtineat: ac certè (nisi fallor) bruta animantia, quæ cum ratione careant à caussis putredinem inducentibus præseruari non valent, huic sunt affectioni multò magis disposita, & vitam habent, vt plurimum breuiorem: Quamobrem potest persuaderi, caussam potentiorem adesse, quàm ipsa sit putredo: & hanc cælitus in hæc inferiora de- *Lib. 6.*
D missam ex particulari constitutione syderum, huic non illi animantium generi inimicam. Alia etiam potest ratione persuaderi, quòd non omnibus regionibus æquè damnum inferre soleant flatus pestilentes: Auster sanè nobis parum amicus, Romanis vtilissimus censetur: quia, vt obseruaui, non expirat calidus in vrbe Roma ventus Auster, sed omnino frigidus, quo fit vt austrinæ constitutiones non sunt vbique obnoxiæ pestilentibus morbis. adde quod locus à loco distat plurimum, secundum differentias multas, quæ ab ipso iam primum Hippocrate, mox à nobis libro nostræ tractationis secundo, declaratæ sunt. Quid hæc (quæso) persuadent? inueniri scilicet non posse constitutionem aeris putridam, quæ vniuersum orbem inuadens, pestem faciat vbique communissimam. Verùm certè pestilentia tam immaniter interdum sæuit, vt totum penè orbem occupet, frigidas atque calidas regiones, siccas, ac humidas, hyeme ac æstate. Huius generis duas sub Marco Antonino fuisse commemorant, orbi vniuerso grauissimas, quibus ferè vsque ad internicionem humanum genus deletũ fuerit. *Pestilentiæ vniuersales.*

Qualem & attaui nostri fuisse commemorāt anno Christi 1450. hęc in Asia exorta per Illirium, Dalmatiamque serpsit in Italiam: per Germaniam verò in Galliæ, & Hispaniæ fines complutibus annis miserè in omnes ferè populos debaccata, vix, vt tertia pars viuentium superstes euaserit. Enumerantur etiam quàmplures aliæ vnius populi,& regionis proprię vsque adeò, vt in alias finitimas minimè transierint. Quæ nam caussa tantæ varietatis? Iam certè quidem aeris putredo non potest sola id ipsum facere, vt quæ nunquam tam latè pateat, vt vniuersum orbem occupet: quæ in ambiente vnius ciuitatis, aut regionis propria visitur putrefactio, facilè potuisset in propinquas ventorum vi, impetuque deriuari: tamen vidimus in vna ciuitate constituisse pestilentiam, non in alia illi proxima. Longè rationabilius est, vt statuamus malam quādam constitutionem syderum aliquando dominari, à qua seminaria in æthere dispersa, nunc vnam prouinciam, nunc aliam, nonnunquam etiam omnes inuadere, prout illorum aspectus, aut vnam, aut plures, aut omnes directè respicit, atque dominatur. Nec ab re additum est ipsa in oratione illud (aliquando dominari) quia omnis pestilentiæ caussam in cœlum referre non licet: sed eius duntaxat, cuius equidem repentinus euentus putredinem in aere nullam sequitur, cuiusque, vt vnico verbo dicam, manifestæ caussæ aliquæ non sunt. Grauis est eorum stupiditas, (vt cum Fernelio loquar) qui sydera nihil in aera nisi calorem, aut frigus, imbres, aut siccitatem lumine motuque suo inducere contendunt. Si illa benè constituta omnium vitam tuentur, atque conseruant, cur malè constituta vitæ non incommodent? Illinc prima, & præcipua est rerum omnium salus & conseruatio: illinc & interitus. Has caussas atque vires soli de medio tollunt,& tanquam nullæ sint, negant huius contemplationis imperiti. Postremo loco perlustremus egregios authores, quid de hoc ipsa materia dicant. Audiamus Hippocratem primo loco verum, non artis modo nostræ, sed totius Philosophiæ magistrum: qui libro secundo de hominis natura in hunc modum scriptum reliquit.

Sydera aliud sortiri mortalibus à primis qualitatibus.

Pestilentia cur omnibus æqj nô adueniat ex Hippocratis sententia.

ὁ μὲν οὖν Κοινὸς πυρετὸς διὰς τοῦτο τοιοῦτος ἐστιν, ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦτο πάντες ἕλκουσι: ὁμοίου δὲ ὁμοίως τοῦ πνεύματος τῷ σώματι μιχθέντος ὅμοιοι καὶ ἐν πυρετοὶ γίνονται: ἀλλ᾽ ἴσως φήσει τις διὰ τί οὖν οὐχ ἅπασι τοῖσι ζώοισι ἀλλ᾽ ἔθνει τινὶ αὐθέων ἐπιπίπτουσιν αἱ τοιαῦται νοῦσοι: διότι (φαίην) ἂν διαφέρει σῶμα σώματος: Κὶ φύσις φύσιος: Κὶ τροφὴ τροφῆς: οὐ γὰρ πᾶσι τοῖσιν ἔθνεσι τῶν ζώων ταυτὰ οὔτ᾽ ἀνάρμοστα οὔτ᾽ εὐάρμοστά ἐστιν ἀλλ᾽ ἕτερα ἑτέροισι ξύμφορα: ὁπόταν μὲν οὖν ὁ ἀὴρ τοιούτοισι πληθῇ μιάσμασι ἃ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει πολέμια ἐστὶν ἄνθρωποι τότε νοσοῦσιν: ὅταν δὲ ἑτέρῳ τινὶ ἔθνει ζώων ἀνάρμοστος ᾖ τὸ νόσημα κεῖνοι νοσέουσιν] G

quod est. Communis itaque febris ideo talis est, quod spiritum huiuscemodi omnes attrahant: simili verò spiritum similiter corpori commixto similes quoque morbi efficiuntur. At fortasse dicet quispiam, cur igitur non cunctis animalibus, sed alicui ipsorum generi contingunt tales morbi: caussa est (inquam) propterea quod corpus à corpore, natura à natura, nutrimentum à nutrimento differunt: non enim omnibus animalium generibus incongrua eadem, vel congrua sunt: sed alia alijs conueniunt: quando itaque aer eiusmodi contagijs, quæ hominum aduersantur naturæ, repletus fuerit, tunc homines ægrotant: quando autem alicui animalium generi aer incongruus extiterit, illa similiter ægrotant]hæc ille: Contemplemur quæso hæc verba, quia maximum in se continent artificium, ab alijs minimè (quod sciam) animaduersum. Caussæ pestis duæ recensentur: vna quidem patientis corporis aptitudo, ac dispositio ad recipiendam formam: de qua dixit, quod corpus à corpore, natura à natura,& nutrimentum à nutrimento differt: alia caussa est efficiens remota, vt aer nos ambiens: & penes vtramque caussam quæstionem propositam soluit: cur scilicet si ab ipso ambiente morbi fiunt haud omnia animalia æquè excretionem illam morbidam recipiunt? soluens dicit contingere hoc ipsum posse ratione subiecti,& ratione agentis: subiecti quidem caussa, quia vbi vitium in ipso aere constiterit, ea duntaxat recipiunt labem, quæ præparata fuerint: distat enim corpus à corpore: quia corporū aliud est procliue ad putredinem, aliud longè distat: rursus differt natura à natura: quia temperamētum nimis calidum & humidum ad pestē recipiendam aptissimum,

Notanda.

Notanda.

Notanda. H

Hippocratis sententia lib. de flatib. explanatur.

A aptissimum, frigidum autem & siccum maximè ineptum: eadem ratio est de nutri
mento: cum quoddam sit putredini præparatum, quoddam minus. Hanc eãdem Conf. ex Ga
caussam significauit Galenus his verbis. Oportet etiam hoc in toto sermone me- le.
moria repetere, quod nulla caussarum sine patientis aptitudine agere potest: alio- 1. de feb. dif.
quin omnes, qui sub æstiuo sole commorantur, febricitarent, aut qui nimio motu cap. 4.
exercentur, aut vini potu grauantur, aut ira excandescentes, aut tristitia afflicti fe-
bricitarent. Alioquin etiam (vt arbitror) circa canis ortum omnes febricitarent,
ac in pestilentijs morerentur: at, vt diximus, magnam in generatione ęgritudinũ
partem habet eius, qui passurus est habilitas corporis] & quæ sequuntur. Potest Aeris inqui-
hoc ipsum discrimen contingere ratione inquinamenti, quod in aere consistit: namenta vni
aliud enim inquinamentum est hominũ generi inimicum, & non alijs: aliud quod non alijs, ani
boues, aliud quod oues, aut gallinas, aliaue id genus animalia infectatur: vbi fue- malium ge-
rit ambiens refertum seminibus malis huic, non illi animalium generi, hoc & nõ neribus inte
illud ægrotabit. Quæsiuerim hoc loco, vnde nam proficiscatur hæc inquinamen- sta.
B torum varietas? à putredine non potest proficisci, caussa est, quia semper eadem
existit affectio: nempè corruptio à calido externo in humidum: hæc non magis
homini, quàm boui, aut alijs animalibus offensa est. Quid igitur in caussa fuerit?
hic quoniam afferri nihil certi potest, necessarium est; vt dicamus, cęcam esse vim
quandam nobis incognitam, quæ solo euentu depræhenditur: nec ex putredine
emanasse illam, cum semper in omnibus sit vniusmodi, sed à syderum constitutio
ne progenitam. Neque hanc profectò Galenus tacuit. Hic enim, postquam haud Confirm. ex
semel ab aeris nos ambientis calido, & humido statu, atque hinc nata putredine Gal.
pestem oriri significauit, (quæ sanè ad manifestas qualitates pertinet) libro de
humana natura secundo, de pestifera exhalatione sic loquutus est. Cap. 4.
ἰδιότητι μᾶλλον ὅλης τῆς ουσίας ουχ ἁπλῆ ποιότητι λυμανόμενα τοῖς σώμασιν]
quod est. quę proprietate magis totius substantiæ, quàm aliqua qualitate lue cor
pora inficit] itaque si vna aeris putredo committit pestilentiam, quomodo potest
contingere proprietate totius substantiæ, quæ potissimum (vt fere solet) manife-
C stam qualitatem excludat? An dicemus ambientis putredinem reducendam ad
qualitates occultas? igitur si certæ sunt putredinis caussæ, & quæ offendunt pro-
prietate totius essentiæ ab illis excluduntur, opus est, vt ratione optima conclu-
damus, consistere ipso in aere coinquinamenta, & seminaria pestis diuersa ab ip-
sa putredine: & hæc à cœlo dimanasse in aerem dicendum est. Sed aliam (quæ-
so) confirmationem audias. Communium morborum, (inquit Galenus in secun
do libro cõmentariorum de hominis natura) quos patit aer, curationem nõ pro-
didit integram: nam non raro stagnorum respirationes, vel paludum, vel loco-
rum cęnosorum, vel eiuscemodi terrę eos morbos concitant. Interim solum tem
peramentum. Itaq; in euaporationibus potius totius proprietate essentiæ, quàm Tex. 4.5
nuda qualitate offendentibus corpora, ordinem curationis tradidit in duo refe-
rens proposita, loci vicissitudinem, & paucæ attrahendæ vsum animæ: at in ijs,
quæ lædunt qualitate, non solum curatio morborũ iam existentium, sed etiam, vt
prorsus non subpullulent contrarijs qualitatibus præcautio instituetur: nã si cor-
D pus sit ab immodico calore affectum, refrigerantibus, si à frigore calefacientibus:
similiterq; cæteris in qualitatibus tum simplicibus, tum compositis] quoniam au-
tem putredo habet manifestas qualitates, calidum scilicet extraneum, in humidũ
excedens, hæc secludi debet ab affectionibus, quæ potius proprietate totius sub-
stantiæ, quàm manifestis qualitatibus offendunt. Non abhorrent postremò ab 2. de genera-
ijs, quæ secundum Medicos hactenus inuenta sunt, Peripatetici qui mortẽ, & vi- tione 56.
tam, generationem, & corruptionem attribuunt cęlo, corporibusque cęlestibus,
etenim ait Philosophus. Quo circa si accedendo, & propè essendo generat, & in
recedendo & longè fieri ad ipsum, corrumpit: & si in multoties adueniendo gene
rat, & in multoties recedendo, corrumpit] Mox subdit. Et in æquali tempore gę- Ibid. 57.
neratio, & corruptio, quæ secundum naturam: ideoque & tempus, & vita vniuf-
cuiusq; habet numerum, & hoc determinatur: omnium.n. est ordo, & omne tem-
pus & vita mensuratur periodo, sed tamen non eadem omnia, sed hæc quidem
minori, hæc autem maiori: his quidem annus, his autem maior, alijs autem

 minor

minor periodus eſt menſura] ac rurſus alibi ait. Nam vt rerũ minus principalium E
circuitus ſequatur rerum magis principalium circuitus ratio eſt: vitã enim quan-

4. de generatione anim. cap. 10.

dam & ortum & interitum, vel ſtatum eſſe fateor, conuerſionis verò eorum ſyde-
rum alia fortaſſe principia ſunt. Natura igitur ita ſibi vult, vt eorum numeris ge-
nerationes, & obitus numeret. Sed exquiſitè id facere nequit, propter materiæ
inexquiſitionem, & quod multa principia incidunt, quæ generationes deſtinatas
ſecundum naturam & corruptiones impediant, atque ita cauſſa ſint earum, quæ
præter naturam.] Adhæc verò pulchrè admodum confirmatur ex Thaletis exem-
plo, cuius in Politicis meminit Philoſophus, dum ait. Hęc enim cuncta vtilia ſunt

1. Politi. capit. 7.

ijs, qui augere patrimonium volunt: quale eſt illud Thaletis Mileſij attributum
ſibi propter ſapientiam: cui cum obijceretur Philoſophiæ ſtudium, quaſi inutile,
& infructuoſum, proſpexiſſe illum ferunt per Aſtrologiam, oliuarum vbertatem
futuram: cumque collegiſſet pauluium pecuniarum hyeme adhuc vigente em-
ptionẽ olei feciſſe in Mileto, & in Chio pro paruo admodum prætio, vt potè ne-
mine plus offerente, arraſque dediſſe. Cum itaque poſtea tempus veniſſet, mul- F
tis ſubito quærentibus, vendidiſſe oleum quanti ipſe voluit, ac magnam vim pe-
cuniarum inde ſuper lucratum, oſtendiſſe amicis perfacile eſſe Philoſophum di-
tari, ſed hoc non eſſe illis curæ] hæc ſanè eò ſpectant, vt perſuadeam à cœleſtibus
corporibus mortem & vitam, generationem & corruptionem rerum omnium,
quæ ex elementorum permiſtione conſtant, proficiſci: atque idcirco haud eſſe
abſurdum putare ex quibuſdam ſyderum aſpectibus aliquando bonũ, & aliquan-

Corpora cœleſtia quomodo agunt in hæc inferiora.

do malum inſequi in hiſce inferioribus effectum. Hic tamen notabis, ne contin-
gat error, quod non ita quidem agunt corpora cœleſtia, vt ſuos faciãt effectus ex
neceſſitate: hoc enim omnino impoſſibile eſt, quidquid fortaſſis nonnulli ſignifi-
cent Aſtrologi, ſed agunt modo ſuo, nempè vniuerſali, qui agendi modus neceſ-
ſitatem non includit: adhuc enim concurrere debent cauſſæ ſecundæ proximæ
ſcilicet, & particulares: ex quibus fit immediatè effectus, ſed non principaliter: at
perfectè ex vniuerſalibus cauſſis, & ex particularibus ſimul multis proficiſcitur:
quia corpora cœleſtia horum inferiorum cauſſæ ſunt principales, communes, vni- G
uerſales, remotæ: aliæ vero, quæ hic ſunt, particularius effectum complent.

Quomodo ſtellæ malignæ, aut benignæ nuncupandæ ſunt.

Ex his quæ diximus haud fuerit difficile videre quomodo ſydera benigna, aut
maligna dici debent: Nam certè, cum nõ adſit malum in æternis, quo ad illorum
ſubſtantiam attinet, dici malignæ non poſſunt: at quo ad nos, qui effectum reci-
pimus, mala ex accidenti nuncupari conſueuerunt: hac dicendi ratione vti ſo-
lemus de Sole loquentes, Luna, ſolſtitijs cum eſſe malorum quorundam cauſſam
affirmamus. Qui ergo putant Aſtrologos arbitrari malignam eſſe ſyderum ſub-
ſtantiam, ac naturam, ac ab illis proficiſci malum ſecundum rationem ſubſtantiæ
propriæ, toto (quod aiunt) aberrant cœlo: neque enim id ipſum per ſomnium
dicerent: ſed malum effectum generari dicunt, malignum, pernicioſum, mortalem
ſubiecti recipientis ratione: perbreui hac diſtinctione ſoluuntur omnes difficulta-

Lucius Bellantius contra Picũ pro Aſtrologis. Hier. Fran.

tes, quas admodum contra Aſtrologos inuexerunt recentiores quidam Medici,
& Platonici etiam inſignes, vt Plotinus, eiuſque imitatores. Quamobrem opus
non eſt, vt pluribus hanc tractationem proſequar, ſua natura, (niſi fallor) diluci-
diſſimam. Legito interim, ſi placet, Lucium Bellantium contra Picum, qui om-
nem mouit lapidem. H

Quid contagio.

Cap. 1. li. de Contag.

Reliquum eſt, vt poſtremam difficultatem ſoluamus, ea quidem eſt, an conta-
gio ſemper in putrefatione quadam conſiſtat: Fracaſtorius Veronenſis Poeta,
Medicus, & Philoſophus inſignis admittere videtur conſiſtere omnem in putre-
factione: nam ſic ait. Dicemus contagionem eſſe conſimilem quandam miſti ſe-
cundum ſubſtantiam corruptionem de vno in aliud tranſeuntẽ infectione in par-
ticulis ſenſibilibus primo facta] & parum poſtea. Si igitur in omnes contagiones

Cap. 9. Franciſcus Valleriola. In appendice locorũ communium capite 2.

inductio fiat, omnes quidem in putrefactione quadã conſiſtere videbuntur.] Fran-
ciſcus Valleriola refellit opinionem doctiſſimi hominis, ſed perperam, ac temere
(meo quidem iudicio.) Summa equidem opinionis hominis huius in hunc mo-
dum habet. Putredinem eſſe quidpiam diuerſum à contagione: quoniam putre-
ſcunt ſanè multa, quæ contagione moleſta non ſunt, vt præ cæteris videre eſt in

fœtibus

A febribus putridis, tertianis, quartanis, & alijs id genus: in illis duntaxat adesse vult contagionis rationem, in quibus morbida quædam excretio gignitur. Mox in pestilentijs admodum frequenter videmus sanos homines citra putredinem, aut obstructionem corruere statim, mortemque obire: at fieri non potest contagium, si putrefactio quædam est tam subito, ac in instanti. Deinde, sublata putredine sanaretur contagium: cum non videamus id fieri: quia nō solum remedijs vtimur contra putredinem, sed contra morbum totius substantiæ, nempè alexipharmacis. Displicetque illi, quod dixerit putredines in viuente corpore haud esse admodum manifestas, cum tamen (illius iudicio) sint conspicuæ: quodque dixerit nullam esse euaporationem ad contagium aptiorem, quàm eam, quæ in putrefactionibus fit: obijcit huic Valleriola. Dicens maximè aptam esse eam, in qua morbida adest excretio totius substantiæ proprietate magis, quàm manifestis qualitatibus offensam. Hæc ille summatim. Quæ contra Fracastorium nihil concludunt. Primum quidem aberrat: quia contagio simpliciter putrefa-

Prima ratio

Secunda ratio.

3. ratio.

Dictorum duorum Fracast. impug.

Côtagio nô est simpliciter putrefactio.

B ctio non est, sed putrefactio transiens in alium consimilis: quod est dictu, corruptio quædam substantiarum corporis internarum: hanc ille fortasse audiuit, cum in sordida, profunda, & contumaci putredine consistere caratherismum febris pestiferæ significauit. Sed hic notandum est, quod hæc ipsa materia, quæ exhalat ex corpore corrupto, aliquando actu corrupta est, cum effluit: aliquando autem potentia, quæ in analogum incidens subiectum, & proportionatum ad actum deducta, tale, quale erat id, è quo iam primum effluxit, efficere potest: pestis vtrūq; seminarium est. neque est necessarium, vt alibi demonstratū est à nobis, vt quod à putrido exhalat, id ipsum cōtinuò sit putridū, quod igitur sibi de morbida excretione confingunt, non constat: quoniam corporis partibus minimis corruptis exhalatio fit eiuscemodi: nūquam verò simpliciter putridis: Hippocrates verò, & Galenus quando meminerunt affectionis proprietate totius substantiæ labefactantis, aliud quippiā ab ipsa putredine, & corruptione immaginati sunt, vt prædiximus: seminariū nempè illud abditum, cęcum, nostris sensibus incōspicuum:

Respōsio ad primam difficultatē Valleriolæ.

Exhalatio cōtagiosa fit e corruptione, non ex simplici putredine.

Nota de semine cęlesti.

C quod sanè putridum quidpiam non est, neque ex putredine profectum, vim tamen putrefaciendi possidet in ijs corporibus, in quibus eiuscemodi consistit præparatio; hoc semen haud est putridum actu, aut potentia, neque contagiosum actu, aut potentia. Sed postquam egerit in corpus, & corruperit substantias, non illud quidem contagiosum redditur, sed quod ex corrupta substantia emanauerit tale euadit; huiusque ratione, non illius diuini cęlestisque seminarij contagium proficiscitur. Quod verò ad secundum pertinet semina illa contagij, prout ab vna magis, quàm altera materia duxerint originem, efficiunt effectus in materia præparata & analoga varios; nam, quę prodeunt ex solidis partibus admodūm diuturnam, quæ ex humoribus, breuiorem; at quæ ex putrefacta spirituum parte, vel potius corrupta, profecta sunt, breuissimā affectionē inuehunt: Pone ex spiritibus effluxisse seminarium, hoc spiritus cōsimiles afficiet tempore breuissimo, & ratione quadam admirabili, vt qui sani videbantur, optimeque dispositi, videantur repente sublati è medio, quasi quodam miraculo: hæc & si videbantur

Seminarium pestis e cœlo dimissū non est actu, aut potentia putridum.

Seminaria varios effectus edunt, prout a varia materia proficiscuntur.

D sana, talia tamen non erant simpliciter dicēda, ob analogiam ad seminarium contagionis: quod verò proponunt de obstructione, absurdum est: quia nulla obstructio, nulla euentationis prohibitio, tandem nullus adest illarum caussarum ordo, quarum in simplicibus putridis meminit Galenus, cum ex ambiente aere aut putrido, aut citra putredinem inquinato duxerit originem; quam rem apertè admodum demonstratum est à nobis in tractatione de febribus. Postrema ratio soluitur, quod cessante caussa cessat effectus: caussa harum febrium non est simplex putredo, sed corruptio putredine perniciosior: Veronensis equidem ille doctissimus Medicus in putrefactione dixit consistere, sed non omni, at sordida, ac contumaci, & profunda, quam excellentem vocauit Galenus; ego verò corruptionem appellaui; hac remota quis dubitat pestiferam aboleri febrem? Cæterùm, quod putredines non sint in humanis corporibus manifestæ multa sunt, quæ certissimo significant: primum quod de canis rabidi morsu tradunt: secundum, quod nullo sensu persentiente vermes ex putri materia generentur in nobis. Tertium, quod

Obstructio & prohibita transpiratio non adsunt necessario in peste ab aere coinquinato

Resp. ad 3.

2. aph. 17

Putredines latere in humano corpore.

videamus

videamus in dies maximam pediculorum copiam in toto corpore generari, præterquam sentiat quis putredinis cuiuspiam labem. Quid quod in renibus genitos obseruauimus? in auribus? nulla præuia cognitione putredinis antecedentis? Tandem nemo est, qui nesciat fieri putredines latēter in nobis citra febrem, quoniam haud semper cordis substantiam labefactant? Quod vltimo loco addit de excretione morbida, haud magis concludit, quàm præcedentia: quandoquidem excretio morbida est, quæ fit in corruptione substantiæ, aut quam emittit, sydeRum constitutio pro horum inferiorum vita conseruanda parùm accommodata. E

Excretionis morbidæ ad intelligendā

Explicatio vltimi problematis.

Nunc tempestiuum est, vt ad postremum accedam. Quid igitur, mi Cordella, dicam tibi de methodo à me scripta libro de medendis calculosis, & vlceratis renibus secundo capite, qui plenè meum artificium cognouisti? mea (vt scis) non est methodus, sed Galeni ad verbum transcripta in libro 7. methodi medendi capite 12. Nam cum in mea quadam ad te epistola olim scripsissem in Cinicum illum. Hic locus ostendit aut Galenum te non legisse, aut si legisti, non intellexisse] Reuerendissimus ille Philippus Segha olim Ripanus Episcopus, cui non ego modo, sed omnes litterarum studiosi plurimum debent, putans magnam fuisse hanc in hominem iniuriam: admonuit, vt obliterarem eiuscemodi verba: cui ne minimum reluctatus pollicitus sum statim morem gerere (vt fecisse norunt omnes) hoc tamen pacto, vt ostenderem cunctis Cinicum egregium, Galenum nostrum ne à limine quidem salutasse: ea ductus ratione, caput illud secundum ex verbis Galeni transcripsi, tatus hominem ob ignorantiam methodi, & doctrinæ Galeni, cum suis illis barbaris authoribus, & sordida doctrina contumeliosissimis verbis Galenica, penide atque si Augenica essent insectaturum. Vide quàm bene secundum opinionem successit negocium? quid hic non dicit contra Galenum, fuisse scilicet in ea methodo absurdum, æquiuocum, inconstantem, ferula dignum, non prosequor alia, in quibus ille Κυων latrans methodum Galeni arguit, ne stomacum moueam. Dicito igitur, suauissime Cordella, ijs, quibus placent illa, vt conferant cum Galeno, mox ferant iudicium: quod si conferre noluerint, in eodem errore cum Cinico permanebūt. Hæc habui quæ scriberem, vt humanissimis tuis satisfacerem literis, tu interim cura vt valeas (nam ego certè, meique dulcissimi filioli valent omnes) & si quid hic habemus quod desideres te opera nostra consecuturum, quæso te & per nostram amicitiam etiam, atque etiam oro, vt quàm primum rescribas: nos enim videbis esse tui amantissimos. Vale. F G

DVRANTI SCACCHO NVRSINO Chirurgo Clarissimo.

EPISTOLA SECVNDA.

Agitur de generatione lapidis in vesica, de vrina difficultate, de medicamentis accommodatis ad eiuscemodi affectus, atque de recta eorundem componendi ratione. H

IAmdiu meam hanc epistolam, olim tibi de vesicæ calculo promissam, expectabas: ac fortassis cùm tarditatem respiceres meam, in animum induxisti tuū, aut fuisse me promissionis oblitum, aut certè quidem pœnituisse. Verùm, Scacche amātissime, scito me non sine caussa in hanc vsque diem distulisse responsionem: Tu hæc qualiacunque sint Augenij tui monumenta, ita quidem accipias velim, quemadmodum ipsum soles præsentem recipere: promissam itaque aggressurus tractationem, tria proponuntur explicanda.

Dicendorū argumentū.

Primum. Primum, an curatio calculi in vesica differat quicquam à curatione nephriticorum.

Secundum. Quibus post hac medicamentis vtendum ad lapidem vesicæ, & quæ recta sit illorum ratio componendi.

Postremò

A Postremò quando accommodatus esse possit vsus syringæ,& quibus medicamentis vtendum per siphonem vrinarium: & quando sectionem adhibere conueniat,ac in explanatione propositorum multa de vrinæ difficultate dicemus in rem præsentem vtilia. Tertium.

Quanto verò ad primum attinet, dico eandem methodum, quam obseruari debere in calculosis renibus olim scripsi, vtilem esse in calculosa vesica: in tribus autem consistere discrimen. primum quod validiora debentur vesicæ morbis duplici de caussa,tum quia distat longissimè, tum quia frigido prædita temperamento non cedit facilioribus. secundum quod per siphonem vrinarium immitti possunt in vesicam auxilia maxima ægrotorum commoditate, vt partis oblæsæ situs edocuit: quæ res in renibus fieri non potest. Tertiùm,quod lapis ex vesica adhibita sectione remouetur: quod in renibus nūquam exerceri potest. Pro eorum, quę diximus explanatione sciendū est,haud esse de omni calculo tractationem à nobis institutam: sed de duro duntaxat, & magno, qui prius frangendus est ab B arte, mox expurgandus: nam, qui paruus est,non postulat medicamenta frangentia,sed leuioribus præsidijs,quæ scilicet abluunt,leniunt,detergunt, nonnunquam à vesica remouetur: de quibus præsidijs mentionem fecimus libro de calculosis,& vlceratis renibus. Reuocabis etiam in memoriam,quod in complicatis affectibus ea methodus tenenda est, vt si nequeant vna propulsari omnes, illis operam demus præcipuam, qui magis vrgent, alijs minimè neglectis: hanc methodum eodem libro exposuimus, quæ à quibusdam Medicis rudibus omnino, & in Galeni doctrina parum exercitatis magna ignorantia, & summa temeritate refellitur: cum nō Augenium,sed Galenum,cuius methodus est,arguant. His in hunc modum cōstituris quæritur, vbi lapis ex vesica detergeri non potest leuioribus præsidijs,quid agendum sit? Respondeo, vniuersalibus præcedentibus,quæ tu nosti,omni opere,ac studio fractioni incumbendum esse: Mox calculus in minimas (vt sic dicam) partes diminutus, ex vesica purgandus est, & hoc certè primum,& maximum præceptum esse ipso debet in opere. Quæ si nō profuerint,ad C sectionem veniēdum, vt ferè semper contingit, quemadmodum Galenus docuit sexto epidemiorum,& in arte medicinali, nos hic sectionem ommittentes, de solis agemus medicamētis: quorum proposita inter nos tractatio fuit. Quamobrē medicamenta ad hunc vsum à veteribus, & recentioribus conscripta adeò sunt copiosa,vt putem,nullum esse corporis humani affectum,pro quo sanādo fuerint plura memoriæ commendata. &,quod certè admiror,multum in his conscribendis obseruaui superstitiosos fuisse Medicos, ac etiam quędam impossibilia tradidisse: quam rem Aetij,& Galeni verbis nunc explicabo. Audias Aetium. Cap.4. Cap.1. Cynicus cōtra Galenū.

Andromachi antidotus ad calculosos, qui paulatim confringit & extrudit lapides,donec vesicam perpurget, & perlucidum lotium procedat, & quod maximum est,ita persanat,vt nec in posterum gignantur: habet autem hoc modo.Seminis dauci, anisi, seminis cucumeris decorticati, seminis appij, petroselini, mirrhæ,cuiusque sesquidrāmam. Cassiæ,cinnamomi,nardi celticæ,cuiusque.drac. 1. trita aqua subigito, & ad paruorum lupinorum formam redigito. Ieiunis autem D quotidie per triginta dies cum aquæ cyathis tribus exhibeto, cæterùm ad huius pharmaci apparatum religiosè (inquit) accedendum est. In ligneo enim pilo, & pistillo item ligneo hæc tundenda sunt, oportetque amplius eum, qui hæc contundit,neque anulum ferreum gestare,neque calciamēta claueis ferreis transfissa,atque id, vt mysteriū habe] In eiusdem antidoti descriptione Galenus, quod videtur de tanto homine maxima dignum admiratione. eadem vtitur, superstitione: tamen differt descriptio: primum, quia authorem tacet Galenus: Dein de,quia vsum hunc à rustico habuisse significauit. Tertiò, quoniam in numero simplicium euariat: nam in prima sectione Galenus non habet appium. In 2.verò Aetius non habet baccas lauri. dosis secundæ apud Galenū est drac.iiij. apud Aetium drach. 1.primæ Galeno drach.vj. Aetio sesquidramma. Porrò quod sequitur ab Aetio descriptum impossibile præsidium est, tituloque mentitur. ex portulaca (inquit) succum exprimito,cumque resiccatum in catapotia redigito, & drachmam vnam exhibeto: ad miraculum vsque lapidem per vrinam expellit. Lib.11.c.13. Ingens superstitio. Gal.10.de cō posi. medic. 5.loc. cap.1.

& rectè

& rectè quidem miraculū æstimari debet. nēpè auxiliū apprimè frigidum, quod [E] vim incrassandi possidet, calculū extrudere per lotium: huius generis obseruaui alia ab antiquis prodita, in quibus pollicitationes multæ, quæ tandem non sine artis dedecore euanescunt. Sed quoniam in hanc materiam incidimus, volo in tui gratiam recensere quædam tam simplicia, quàm composita in rem præsentem maximi vsus: horum primum est medicamentum ex lepore combusto, in quo Mauritani, & Græci conueniunt. Aetius leporis pellem in ollulam conijcit in furno deurendam, vt probè conteri possit: pulueris exhibet coclearium ieiunis in solij calidæ aquæ insessu. leporis decolati cineris accipiunt Arabes drach. duas. Recentiores quidam integrum cum pelle assumunt leporem, in cineremque redactum exhibent. Magnus quidam obseruator ex recentioribus Medicis, exenterato lepore intestinorum loco saxiphragiam, milium solis, lapides iudaicū, lincis, & spongiæ, pentafilon, & virgam addebat, ac in abbno fictili comburebat, factoque puluere sanare profitebatur omnes. Gallus quidam Regius Medicus dabat puluerem ossium crurum leporis. alius propinabat puluerem ex renibus adustis. [F] Quæ nam igitur dicet aliquis ex multis præparationibus melior? Ego nūquā caput leporis adhiberem, quia insitam quandam habere creditur cum humana natura antipathiam: idcirco placent summopere, qui decolatum vrebāt, quod etiam Ludouico patri satisfaciebat: qui igitur ex toto lepore decollato præbetur cinis egregiam vim habet: sed aliquando obseruaui maiorem habere ex sola pelle in tenuissimum pollinem redacta. dosis est summa drach.ij.s. cum vnc.v. decoctionis cuiuspiam diureticæ, vt capill. veneris, & cetrach, & politrici, ac agrimonij. Cinis vitri combusti ab omnibus Mauritanis, & à quibusdam Græcis admittitur: quo superficies calculi obteritur. Debet autem in hunc modum præparari. Ignito vitro cristallino in ferrea lamina, vt obteri possit, in aqua fabarum immergatur: tum secundò inflammetur, & secundo teratur, in pulueremque tenuissimū redigito. Dosis est, aureus vnus in duodecim aureis aquæ, idest pul. vitri scropulos quatuor, aquæ calidæ vnc.ij. Ego dissoluere soleo in lib.5. decoctionis cuiuspiam diureticæ, vt admonui: nam opus est manu ducente medicamentum ad vesicam, quod fit ab vreticis: [G] deinde vero vnc.ij. aquæ calidæ vix sufficiunt ad eiusmodi distributionem: vsus non sit admodum frequens: finique diuretica potius frigida quàm calida, aut certè frigidorum permistione tēperata. dari potest tribus diebus continuis: mox interpositis alijs tribus, aut quattuor iteranda potio, sic successiue vsque ad nouem, homine in solio commorante aquæ calefacientis. Referas hic, quæ, dum tecum consultabamus, diximus de sanguine hircino. Qui lapidem iudaicum, & spongię laudāt pro calculo vesicę, decipiuntur, Gal. testimonio, qui sic ait. lapides, qui reperiuntur in spongijs frangendi vim obtinēt, non tamen ita validam, vt lapides in vesica comminuant, & qui id scriptum reliquerunt, mentiti sunt] & de iudaico, Vtanturque vesicæ lapides in eo te soluētes, & ex aquæ calidæ cyathis tribus potui præbentes: sanè in quibus nos experti sumus, profecit nihil, quod ad lapides vesicæ pertinet: verum ad eos, qui in renibus hærent, efficax est. Experimentum quo lapis ex vesica diminuitur, atque obteritur. Accipito Cincindellas abscissis capitibus, & alis, num. 150. exiccentur in vase æneo sole calidissimo, donec redigantur in puluerem: quo excepto aqua dissolutionis draganti fiant trocisci: & vbi fuerint siccati puluerizentur rursus, & reformentur eadem aqua, & sic fiat quater. [H] dum autem rediguntur in puluerem sensim, adde drach.ij. olei amigdalarū dul. recentis. dato scrop.j. cū vnc.v. decoctionis liquiritiæ, capil. ven. politrici, & admiraberis: nam certè vires habet validissimas. Composita medicamenta quamuis recenseantur multa, duo tamen probātur mihi, primum est Obseruatoris illius omnium Arabum maximi, qui medicamentum hisce verbis describit. Lapidi verò, qui est in vesica confectio hęc vtilis existit, & est optima ad frangendum lapidem cum fuerit vetustus. Ego quoque iam fregi cum eo lapidem magnum in minori spatio, quàm dierum quadraginta. quod Rec. carpobalsami, seminis raphani olusatri, cortic. radicis opoponacij, cortic. radicum capparis, amigdalarū, amararum, baccarum lauri, cyperi, spicæ indicæ, cassiæ ligneæ, cetrach, sem. rutæ, gentianæ, aristolochiæ rotundæ, asari, cordi meni,

Lib.11.c.11.
Auic.lib.3. tit.2. fen 18. cap.18.
Matteolus 1 2.Diosc.
Arnaldus villanouanus.
Montuus.
Ludouicus Augenius.
Author libr. rerum affectuum Auicenna, vbi supra.
Quo de sim. medic. facul.
Rat. nono ad Almans. cap. 14. 12.

A dumeni, armoniaci, serapini, bdelij, piperis, acori, an. par. æquales, dissolutis gummis sufficienti oleo abietino malaxentur, & ex eo aliæ species aspergantur, ex quibus informentur pillulæ: & sumatur ex eis drach. 1. cum apozemate de seminibus: vbi vero vigorare placuerit medicamentum, additur aliquando sextra pars scrop. j. cineris scorpionum. Franciscus Fisimelica Medicus sui temporis magni nominis hoc pro secreto vtebatur nō ad hūc modo, sed etiam ad cholicos, & hydropicos affectus, atque pluribus alijs. Ludouicus pater carpobalsami loco cu bebas substituebat, & sanguinis hircini præparati drach. ij. addebat. Aliud ex veteribus, quod nuncupatur electuarium ex cineribus. Descriptio habet in hunc modum: Rec. cineris vitri, cineris scorpionum, cineris radicum caulium, cineris leporis, lapidis spongiæ, sanguinis hirci præparati, cineris corticis oui, ex quo pullus egressus est, gūmi nucis, acori anna p. æquales petroselini, dauci, pulegij, gummi arabici, sem. altheæ, piperis. ana p. j. s. conficiātur cum melle, & exhibeantur, dosis drach. ij. s. cum decoctione cicerum nigrorum. vtere audacter, quia validissimum est præsidium, seruatis tamen seruandis, vt scis: neque enim omnia sigillatim scribo, tum quia horum habes notitiam, tum quia libro de medendis calculosis renibus methodum videor docuisse in horum exhibitione obseruandam. Sed nolo prætermittere, vtilitatem afferre in casu maximam frequentem vsum flor. cassię nouiter extractæ cum oleo amig. dulcium: aut ipsum etiam oleum amigdalinum recens paratum: sic enim certior euades ne humores ad vesicam effluant: cuius rei cum certior fueris, iubeto insidere ægrum ante prandium horis quinq;, aut quatuor semel in die in decoctione sequenti calida, Rec. florum camomillæ, melliloti, aneti, helxines, maluarum, altheæ, branchæ vrsinæ, furfuris, añ. pug. ij. foliorum agni casti, cap. veneris, radicis brioniæ, rosarum rubearum siccarum, absinthij, añ. pug. j. decoquantur in aquæ communis partibus duabus, vini optimi ad corroborādum. par. j. pro insessione, in qua cōmoretur tertia pars horæ vnius, & post eggressum statim assumat ex antidotis supradictis vnum, vel alterum: homine statim eggresso, atq; supra vesicæ regionem applicetur emplastrum, quod

C sequitur. Rec. oleorum de spica, de camomilla, aneti añ. drach. vj. de scorpionibus, drach. iiij. picis, ammoniaci, bdelij in aceto dissolutorum, añ. vnc. s. olibani, drach. iij. euphorbij, drach. j. fiat vnguentum, calidum supra pubem ponatur. habenda ingens cura ne alui excrementa retineantur: quam rem facies potu oleiamigdalarum dulcium, enematis, ac alijs id generis: Curationem perficere non poteris nisi 50. aut 60. dierum spatio. quandoquidem 40. diebus debent exhiberi medicamenta ad frangendum lapidem, quod minimum est, alijs vero incumbendum vniuersalibus: hic ego tacitus prætermittere nō possum, quod obseruaui Romæ in filio cuiusdam Veneti, qui Typographus erat Pontificius. calculum in vesica patiebatur, & ab omnibus deploratus, de sectione cogitabatur, & iam pater cū Nursino artifice conuenerat: quando Reuerēdus quidem Sacerdos, & si bene recordor, ex societate Iesu proposito medicamento quodam insperato, adolescentem sanauit. fuit illud ex aqua vitæ vnc. semis, ex iure cicerum rubrorum vncijs quinque millepedibus pondo drach. s. ad multos vsus fuit dies. Testis huius rei

D est Iuuenalis Ancinas Fossanensis Medicus clarissimus, & ob egregias animi sui dotes, maximamque in artis operibus doctrinam, & vsum omnibus charissimus, aliàs postea feci remedij periculum, atque verissimum esse obseruaui.

Verùm quoniam haud infrequenter accidit occurrere Medicos calculosis hominibus, & carere bonis antidotis, volo hic breuiter docere methodum componendi eiusce modi medicamenta, qua tanquam regula Policleti valeamus bonas à malis compositionibus distinguere, & vbi necessitas cogat, componere: quæ tractatio etsi pertineat ad artem componendi medicamenta per locos, tamen à Galeno prętermissa, hic non citra caussam referri posse videbitur. Conditiones igitur, quæ requiruntur in huiusce modi compositionibus, hæc sunt.

Prima, vt basis medicamenti consistat ex ijs, quæ sanè lapidem frangant, extenuant, atque diminuant. Basim voco medicamentnm simplex, vnum, aut multiplex, quod in ipsa compositione est præcipuum, & veluti columen, cui cætera innituntur profligando affectui accommodatissimum: idcirco cum in his proposi-

Obseruationes Fisimelicæ.

Ludouici Augenij.

Auic. lib. 3. fen 19. tr. 1. cap. 6.

De modo vtendi medicamentis lapidem frangentibus.

Balneum & insessione.

Vnguentum post insessionem.

Tempus curationis.

Methodus componendi medicamenta lapidem frāgentia.

tum

rum sit frangere lapides, opus est, vt frangentia præsidia sint huius artificij fundamenta. E Porrò calculum atterentia non sunt vnius generis: nam quædam totius substantiæ proprietate id faciunt, vt lapis iudaicus, & admirabilis cincindella, ac eius generis alia: quædam aspetitate sua calculorum summam faciem abstergũt & attritu comminuunt, vt vitrum combustum, ouorum testæ, milium solis, ac rursus quædam attenuando & incidendo, nullo calore insigni, nulla siccitate idem facere obseruatum est, in quo genere continetur succus limonis, radix ononidis, asplenum, rubi radix, asparagi, parsonate, adiantum album, & nigrum, betonica, ac alia, quorum alibi meminimus. Secunda conditio est, vt eiusccmodi medicamenta ad eum locum, cui mederi volumus, deducantur: etenim non habent vires, quæ possint se ipsas deferre: hinc opus est, vt omnino diuretica permisceantur: citra quorum auxilium ex ijs, quæ diminuunt lapidem vix vnum, aut aliud inuenies accommodatum. Ex his empiricorum errorem colligito, qui putant ex drach. j. vel ij. sanguinis hircini posse lapidem frangi sine vreticorum adminiculo: vt etiam eorum, qui pillulas exhibent: fieri enim non potest illarum vim pertin- F gere vesicam, quinimo, neque etiam renes. Verùm quia opus est basem medicaměti suo munere perfungi, notabili aliqua temporis portione in affecto loco contineri debent (fit namque omnis actio in tempore) necessarium est, vt quæ glutinosam substantiam habent, permisceantur: quæ etiam adiuuant alio nomine: nempè, quia inhibent ne diureticorum facultas calidissima, humores magis exacuet, prohibeatque ne tenues humores exædant particulam: Postrema cõditio est vt permisceantur corroborantia affectum locum, qui vsum habet toto corpori satis vtilem: Quamobrem ex compositis medicamentis illa dicětur optima, quæ hasce quatuor compositiones habuerint: quæ vero caruerint, reprobanda sunt. Quoniam verò proposita duo, quemadmodum alia fortasse à veteribus tradita habent omnes conditiones, meritò admittenda sunt in vsum: & hæc quidem volui dixisse de medicamentis pro lapide frangendo accommodatis, & de componendi ratione. Agamus modo de ijs, quæ per siphonem inijciuntur, & de vsu siringæ: in quibus diximus calculi in vesica curationem differre à calculo renali. G Nemo est, mi Scacche, qui hunc medendi vsum nõ admittat, sed pauci sunt (nisi fallor) qui rectè administrant vtrunque præsidium. Nam quidam Empirici nulla distinctione adhibita, per siphonem varia inijciunt præsidia, ex quibus multo magis læduntur ægroti, quàm iuuentur: vt igitur quis regulam teneat, sciendum est, quod in vesica possunt contineri lapides duri, possunt etiam friabiles: & adsunt aliquando arenulæ, & lapilli admodum exigui. vbi sabulosa adsit substantia, non debemus adhibere medicamentum lapidem atterens, sed quod detergere potest, lenire, expurgare. Oleum amigdalarum dulcium præstantissimum est. Ptissanæ cremor, aut tota ptissana dissoluta melicrato egregie facit: hordeacea cum melle iuuat, serum lactis, aut solum, aut cum melle: Huc referamus decoctionem syrupi ex althea, syr. ex liquiritia, decoctum radicis huius, ac alia eius generis sexcenta. cauendus est lactis vsus, quoniam ex viscida illius caseosa substantia arenulæ in vnum coactæ verum possent procreare lapidem. At vbi solidior sit calculus considerandum est, ac diligenter perpendendum, an ex ipsius violentia factum fuerit vlcus in vesica: an autem ipso careat vlcere. hæc distinctio ad curandi rationem maximè conducit. Si non adsit vlcus, possunt inijci magna commoditate H quàmplurima. Oleum ex scorpionibus laudari solet ab omnibus. Arabés Balsami liquorem inijciunt, recentiores succum Limonum, alij aquam stillaticiam ex eodem succo detractam: quidam lapidem iudaicum celebrant. Sanguinem hircinum adhibent alij, tandem verò possent omnia medicamenta lapidem frangentia accommodato aliquopiam decocto diluta in rem præsentem admoueri. Hic tamen obseruabis, quod proposita vsquequaque tuta non sunt. Oleum ex scorpionibus calidissimum in corpore gracili, cum acrium humorum, quales biliosi sunt, aut pituita salsa fluxione simul cum vrina ad vesicam, procreare exulcerationem potest, quæ nulla prius adfuerit: ego sane in eiusccmodi complicatione abstinerem perpetuò. Balsamum carere videtur difficultate. Sed quale est quod proponitur Balsamum? verum, atque minimè adulteratum admittere non possumus.

Prima conditio.

Lapidẽ frangentia sub 3. diff.

Secũda conditio.

Empiricorũ abusus.

Tertia conditio.

Quarta conditio.

A possumus. hoc enim caremus, an igitur inijcere oportebit adulteratum? absit. cum enim adulterij ratio incognita sit nobis, qui vteretur incognita materia, veniret hic meritò nomine temeritatis arguendus. An factitium erit idoneũ? est hoc mihi æquè suspectum: quoniam cum sint rationes conficiendi plures, ac omnes ex rebus constent calidissimis, periculo non carent: si quis forte nouam componendi rationem inueniret hisce affectionibus accomodatam, laudarem. Succus Limonum acida, acri, tenuissimaq; substantia in pituitosi excrementi copia, obæsoque corpore fortasse admitteretur: in gracili, cum acrium humore fluxu in carnẽ nudam cadens, mollem, lapillorum attritu continuò debilem, exulcerationis allaturum esse discrimen quis dubitat? idem iudicium facio de aqua stillaticia succi huius. Adhæc verò perpédendum, an lapis inhæreat in ceruice vesicæ, an in ipsa capacitate contineatur: qui inhæret medicamenti vim experiri potest, at qui non inhæret vix potest: quia cum sit magna vesicæ capacitas, medicamentum siphone iniectum nudam vesicam tangens plurimum obesset: adde quod in vesicæ spa B tio semper aliquid remanet cum lotio deductum, quod permistum cum medicamento coinquinare illius valeret vires: atque hæc communis ratio facit, vt eorũ quę inijciuntur per siphonem vrinarium, vix aliquam operã videamus egregiã. Suspicionem hanc habere non videtur lapis iudaicus: sed Galeni reluctatur testimonium, qui docuit valere in affectu renum, non vesicæ: nisi intelligamus Galeni verba de iniecto non esse intelligenda, sed assumpto: his igitur prætermissis, libenter aliquod ex prænarratis antidotis inderem: huiusq; si caliditatem vererer nimiam, qualem in nonnullis vereri non erit fortasse absurdum, leniente aliquopiam, & refrigerante decocto temperarem.

Sed quæ inijcienda sunt, si vlcus adsuetit in ostio vesicæ, aut illius substantia, à quo dolor plerunque immanis concitari solet? vterer ijs, quæ simul vlcus detergerent, humorumque acrimoniam obtunderent, doloremve mitigarent. Proderit cremor ptissanæ: Decoctum hordei cum melle, & hordeo laudatur, idem cum albo collirio. Extrinsecus insessiones, aquæ dulcis balneum ijs obseruatis, quæ de C hac re tum supra, tum libro de medendis calculosis renibus diximus. Abstinerem à lacte, non à sero. Oleorum vsus displicet ob eas, quas legisti, caussas. Lapidem frangentia quædam admitti possent, quæ scilicet totius substantiæ proprietate id faciunt, neque vim habent incidendi, nec ob substantiæ asperitatem, obterendi. quæ namque incidunt, non possunt operam præstare aliquam exedente vlceri, quale id esse creditur, quod dolores infert maximos: quæ aspera sunt omnium iudicio prosunt nihil, quin dilacerando, & exasperando affectam partem oblędũt summopere. Talis contingit nobis casus, si benè memineris, dum vnà quendã Cingulanum visitaremus. Nam Cynicus agens nobiscum, pati ægrum vlcus in ostio vesicæ planum supponebat, cum lapide in eius cauitate contento, quem frangere, abradere, & minuere volebat. Ego multò secus putabam habere negocium: vlcus nempè in vesica adfuisse nullum, sed in rene duntaxat, in vtroque viscere calculum exiguum cum sabulosa substantia contineri, atque posse vtrunque ex ipsis locis sine vsu frangentium medicamentorum detergeri, & ex-D purgari leuioribus præsidijs: meam hanc extitisse sententiam, quæ libro de renibus scripta sunt, manifestum faciunt. Sed ob modestiam, qua sui semper ab incunabulis præditus, consultans dissimulaui opinionem, præsertim verò, si contradixissem, occasionem habiturum videbam litigiosum hominem, vt omnia pro ęgroti salute inuenta à nobis, subuerteret: eoque magis fuit silentio inuoluendũ quod supposita historia, ut Cynicus retulit, optima pro illius salute administrari poterant remedia: nec certè meum me fefellit iudicium: tu enim testis es, vnà cũ alijs viris equidem bonis, & cum doctissimo Cordella, quanta inter nos concordia rem ipsam perfectè conclusimus. Sed quorsum hæc inquies? ut consilij mei rationem habeas, cur non admiserim auxilia per siphonem inijcienda, de quibus iam locuti sumus, & cur mihi displicuerit siringæ usus, de quo iam dicamus.

Potissimus usus siringæ duplex: unus ad explorationem, alter ad impulsionẽ lapidis, uel excrementi, uel alterius rei, quod urinæ exitum impediat. Exploratione non indigebamus in re certa: adde, quod nisi calculus in ostio uesicæ,

aut ductu continetur, vix potest (vt ego sentio) explorari à siringa. nec possum E adhibere fidem ijs, qui promittunt sese calculum in vesicæ corpore contentum, ipsa siringa pertingere: quandoquidem hæc res in paruo est impossibilis, in magno autem aliquando potest contingere. Neque rursus indigebamus vsu altero: quia difficultas nulla inter mingendum, obstructio nulla, vel à lapide, vel à viscida materia, vel à pure crassiore, vel sanguinis grumo, vel inflammatione aderat: hisce de caussis sui detestatus vsum syringæ.

Dioscor. li. 1. cap. 18. Gal. lib. 6. simplic.

Quæ verò proponebantur inijcienda erant suspecta. Balsamum, quia vero carebamus; & quia legitimum, si lapidi quidem prosit, nō autem plano vlceri: nam habet magnam calefaciendi facultatem, & detergendi, qua potest vlcera sordida purgare, cruda concoquere: quod autem planum est, nec detersionem, nec concoctionem exigit: & quamuis ciere vrinam potu dicatur: tamen nō est credendum prodesse vlceri, cum hac ratione, tum calefaciens, tum excrementa ad imbecillam ducens particulam obesset plurimum. Lapis Iudaicus, an conferat inquirendum est à Galeno, ac alijs ferè omnibus Medicis. Ex ijs verò, quæ supra dixi, F quid de succo limonum sentiam, aut aqua stillaticia ex hoc succo detractam, satis esse manifestum arbitror. Nec est, quod putes conuenire hæc remedia, si vlcus non sit in vesica; nam quamuis tunc vsus illorum sit tutior, tamen vbi sabulosa adest materia, exiguique lapilli minimè indigemus medicamentis frangentibus, sed detergentibus duntaxat; adde, quod acida obesse possent, vt admonuimus.

A Calculo quādo fiat dolor.

Ratio dolorem mitigandi.

Quando lacte vtendum in calculoso nōu.

Diximus, quæ medicamenta ad calculum vesicæ frangendum accommodata sunt, tam si potentur, quàm si inijciantur: quia verò ad hunc affectum duo insequuntur accidentia magni momenti: vnum est dolor immanissimus: alterum vrinæ retentio, aut difficultas. dicamus quomodo hæc sint corrigenda, anteaquam de sectione adhibenda sermonem instituamus. Dolor non semper sequitur vesicæ calculū, quia, si in vesicæ capacitate contineretur, fueritque paruus, rotundus, ac leuis non infert molestiam: si magnus, grauitatem facit: asper & angulosus, si in vesicæ ceruice figatur, dolorem facit atrocissimum ob præstantiam sensus partis oblæsæ. Pro doloris igitur mitigatione nulla inueniri potest melior via, quàm G vti insessionibus, & balneo dulcis aquæ: atque per siphonem vrinarium inijcere, quæ oblinire possunt, vt oleum amigdalatum dulcium, butirum, ptissana, lac muliebre, & caprinum, & asininum conuenient, donec simptoma quod plurimum vrgebat, fuerit mitigatum: nam etsi, non expediat caussæ, illi tamen conducit, quod modum excedens caussæ vicem gerit, cum nō consideretur amplius vt accidens, sed vt caussa virtutem prosternens: cauendus tamen est lactis vsus, siue potatus, siue iniectus vbi non vrgeat indicatio à dolore sumpta, quæ vitalis est. Quod verò attinet ad secundum, sciendum est, aliquando vrinam in totum supprimi, aliquando emitti cum difficultate. Illud fit cum vrinarij meatus omnino clauduntur, hoc autem cum obstruuntur aliqua ex parte. Putant quidam retineri etiam vrinam ob obtusum vesicæ sensum, quo non sentiat illa sese repleri: sed hanc imaginariam esse caussam arbitror, quoniam quandiu libera est via, nullo propellente, aut excernente foras suopte impetu profluit. Vnica igitur caussa est meatuum vrinariorum adstrictio, vel obstructio. Voco meatus vrinarios om- H nes eos, qui à renibus vsque ad penis glandem protenduntur, vt vreteras, vesicam, ductusque penis: at prætermissis partibus superioribus, vesicæ ceruix cum à calculo obstruitur, retentionem facit, cum dolore quidem, & conatu magno, si adsit vlcus: sine dolore, sed cum conatu, si vlcus abfuerit. Vt huic seuissimo simptomati succurratur hæc agenda sunt. Primum æger eleuatis cruribus est violenter mouendus, agitandusque: quinimo, vrgente casu, pedibus etiam suspendendus. Sic lapis ex ceruice in cauitatem prorumpit: sed si adhæret ceruice fixus, hæc inutilis est medendi ratio, vt annis præteritis in Reuerendissimo Berardo Bonioanni Episcopo Camertium obseruauimus. Hoc in casu tentandum est, an per maluarum surculos liberari possit meatus, an per cereas candelas, an tandem per catheterem ipsum. Sunt, qui dicunt siringam suauiter immittendam esse, neque impellendam violenter, ne contingat dolor, & exulceratio in collo vesicæ. Putauerim ego, vbi moriundum

sit

A fit ægroto, nisi profluat vrina, debere nos in hac actione adhibere violentiam. Quia minus malum est pro tempore vlcus contractum augere, aut nondum genitum facere, quàm sinere vrina suppressa ægrotum mori: sic periculosum adhibere præsidium expedit, vt in inflammatione vesicæ contingit. Tandem ad incisionem accedendum, non qua extrahatur lapis, sed qua profluat vrina. De qua incisione sic locutus est Arabum Princeps authoritate Rasis. Et quando vrinæ fit difficultas, & retinetur caussa lapidis vesicæ, & nõ est semita ad scindendum propter aliquid, quod prohibet, aut propter timorem: tũc de hominibus est aliquis, qui ingeniatur, & in eo, qui est inter anum, & testiculos scissuram efficit paruam, & ponit in ea cannulam, vt egrediatur ex ea vrina, & remoueatur mors. Et quamuis vita nõ sit tranquilla, & cum non prosperant medicinæ, & volueris scindere, oportet, vt eligas scissioni illum, qui cognoscit anatomiam vesicę, & cognoscit locum colli eius, cui continuantur vasa spermatis, & cognoscit locum arteriæ, & locum carnosum vesicæ, & caueat illud, quod oportet ipsum cauere, quare non accidit nocumentum in generatione, aut fluxus sanguinis, aut fistula, quæ non consolidatur: & oportet, vt vaporet intestina, & vesicã ante illud resupinus] hæc ille. Aetius li. 11. cap. 2. Lib. 3. fen. 19 t 1. cap. 6. ral. 13. cont. t 3. cap. 2. 261. 4.

B Accedamus ad tertium, in quo differre diximus curationem hanc à ratione medendi calculum renalem: hoc sectio est, qua lapis ex vesica trahitur. Hic breuiter tria dicam. Primum, quod ij extirpantur facilius, qui non inhærent ceruici; inhærentes, fixique vix auelluntur conatu maximo, quo musculus dilaceratur, conuellitur, inflammatur. atque idcirco mirum non est, si maior pars horum moritur. at vbi non inhæreat ceruici, tutius educitur, quamuis certè hic etiam curatio futura sit difficilis, non tamen impossibilis, cum obseruentur quotidie multos fuisse sanitati restitutos, in quorum numero vidi quendam à quo duarum vnciarum lapis fuit extractus chysti obductus, quod admodum infrequenter cõtingit.

Secundum, non accedat artifex temerè ad hoc artificium: opus est, vt corpus diligenter purgatum habeat, vtque animum patientis consulat: qui enim humorum copia ac multitudine abundant, facilè in inflammationem incidunt: qui verò nimium timidi, in sincopem ex sectione incidunt: quamobrem non sunt omnes secandi. Postremum opus est, vt qui egregiam hanc effecturus est actionem, calleat artem secandi corpora, anatomen Græci vocant: quia turpis est certè ac detestanda nostri temporis consuetudo, vt homines rudes ad artificium hoc perdifficile admittantur. non sic præceperunt antiquiores nostri, cum omnes vno ore admoneant artificem oportere diligẽtem habere notitiam anatomes: legito Auicennam, Paulum, Aetium, & alios clarissimos Medicos. Hinc fit, Scacche, vt eorum, qui secantur ab istis circumforaneis medicis maior pars pereat, qui verò euadunt aut fistulas perpetuas portant, aut generandi potestatem læsis vasis spermaticis amittunt. Infęlicitatem nostrorum temporũ misertus omnipotens Deus nobis dedit egregium Varolum Bononiensem, virum quidem non modo in omnibus artis operibus clarum, sed in hoc ipso certè clarissimum: quandoquidem omnes fere, quibus ille manus adhibebat, sanabantur, vt Romæ vidi. Nunc verò cum mortuus sit magna omnium calamitate, reliquum est, vt tu ipse, qui multum potes ingenio pro publica salute campum hunc tam malè cultum ab alijs ingrediaris: sic enim fiet, vt tibi ipsi magnam comparabis famam, & diuitias ingentes, atque humano generi vtilitatem afferres infinitam. Cæterum tibi ago immortales gratias, quod copiam feceris mihi litterarum ad Cinicum illum conscriptarum, in quibus sedulo confirmas hystoriam à me scriptam capite primo libri de medendis calculosis, & vlceratis renibus: videbimus postea quid ille confingendum duxerit, velitque in tam aperta re machinari. Sed quia videor satis dixisse, finem dicendi facio. Cura valetudinem tuam. ex Tolentino die 29. Iunij 1576.

C D

LIBRI QVARTI FINIS.

HORATII AVGENII EPISTOLARVM, ET CONSVLTATIONVM MEDICINALIVM

LIBER QVINTVS.

HIERONYMO ARDIZONO PLACENTINO Medico eruditissimo. F

EPISTOLA PRIMA.

Vtero gerentibus acuta morbo oppreßis venæ sectionem conuenire. Et quando in febribus malignis, in quibus maculæ apparent similes morsibus pulicum, idem remedium tutò administrari poßit.

VLIBRES acuto morbo oppressas, præsentibus indicationibus venæ sectionem indicantibus, si vtero gerant, tutò admittere generosum illud remedium Cornelius Celsus hisce verbis testatur. Antiqui primam, vltimamque ætatem sustinere non posse hoc remedij genus indicabant: persuaserantque sibi mulierem grauidam, quæ ita curata esset, aborsum esse facturam. Postea verò vius ostendit, G nihil ex his esse perpetuum, aliasque potiores obseruationes esse adhibendas, ad quas dirigi curantes consilium debent. Interest enim non quæ ætas sit, neque quid in corpore intus geratur, sed quæ vires sunt. firmus puer, & robustus senex, & grauida mulier valens, tutò curantur] hæc Celsus: cui nos libenter subscribimus, quia, si vtero gerentes à quarto vsque ad septimum purgādæ sunt, si materia turgeat, vt in aphorismis diuinus scribit Hippocrates, multò securius sanguis mitti potest. Vbi enim exhibitum pharmacum sit purgans, illius actionem moderari, in nostra manu situm non est, cum omnia, vt Galenus alicubi dicebat, fortuna contingant administratrice. Vena autem aperta, statim cum libuerit illius impedire vacuationem digito imposito, poterimus. Natura etiam ostendit, hunc medendi modum conuenire, quia obseruamus grauidas ab acuto morbo superstites ex fluore sanguinis è naribus euasisse. Quod verò scribit Hippocrates, mulieres misso sanguine abortire, non est quidem intelligendum de omni venæ sectione, sed de ea, quæ ex inferioribus H partibus fit. Adde, quod neque perpetuum est abortire, si ex poplite vacuatio instituatur: quia neq; etiam ex necessitate abortit mulier, si ex vtero singulis mensibus expurgetur: licet, vt idem author docet, fœtus vt plurimum fiant imbecilli. Postremo exigua vacuatio aliquam inferre noxam non potest, quæ sit repetita; vt copiosa confestim facta, vtique aborsum faceret, multoq; certius, si venę inferiores incidantur. Purgans pharmacum tutius à quarto vsque ad septimum exercetur. contra, venæ sectio certior est à primo vsque ad quartum. Paruulus enim fœtus non indiget multo nutrimento. Sed sunt hæc libro sexto meę tractationis de sanguine mittendo diligenter explanata: quemadmodum etiam an liceat pro præseruatione ab aborsu idem exercere præsidium.

Quod verò ad febrem malignam pertinet, in qua apparent in cute maculæ similes morsibus culicum, num venę sectio conueniat? Ego in hunc modum putauerim distinguendum. Primum considerare oportebit an maculę illę delitescant, an appareant. atq; rursus cum appareant distinguendum an ratione casus, & sym

A ptomatis cuiusdam accidant, an ratione iudicij naturæ. ac postremo an hoc iudicium perfectũ fiat, an imperfectum: de singulis agamus distinctius. Anteaquã appareant indicatione sumpta à caussa morbi huius magnitudine coniuncta, venæ sectio tutissimè administrabitur. Natura enim febris huius in massa sanguinea cõsistens euacuationem ipsius, & exonerationem postulat, quia semper adest plenitudo, si non quo ad vasa, saltẽ quo ad vires: sic exonerata natura eo quo veluti sarcina premebatur, excernet postea facilius, quod excerni debet, & concoquet, quod cõctionem recipere aptum est: id quidem ipsum fieri primis diebus debet, anteaquam vires imbecilliores reddantur, vel coctionem malorum humorũ absoluat: cum enim duo sint maxima auxilia, venæ sectio, & purgatio aliquãdo: duo hæc exerceri nequeunt morbo consistente, vt Galenus docuit lib. 2. aphor. com. 29. & nos alibi demonstrauimus. Nullam igitur habent, Hieronyme, difficultatem, quia statim sanguis mitti debeat magnitudine morbi præsente, ac virium robore cum plenitudine sanguinis.

B Statuamus modo iam apparere eiuscemodi maculas, sed in ipso morbi principio, tunc quæritur quid agendum. Respondeo vacuationem hanc esse symptomaticam, sed tamen humoris maligni, &, vt loqui consueuerunt recentiores Medici, venenati. propterea non esse adiuuandam, nec imitandam: neque tamen esse impediendam. priorem indicationem suggerit motus illius natura, quia quo natura vergit, per locos conuenientes, eo ducere oportet: at hunc motum non facit natura, neque fit conuenienti tempore, neque cum morbi diminutione. Posteriorem verò, humoris qualitas venenata, quam, quocunque tempore ad cutaneas partes expelli saluberrimum est: haud absimilis mihi videtur ratio de bubone, & carbunculo pestilenti cum accidunt anteaquam morbus concoquatur. In hoc etiam casu ad venæ sectionem confugerem, sic indicante dispositione corporis. cum enim sanguinis copiam, basim scilicet huius malignitatis, ferre non possit natura, stimulata à venenosa qualitate, à multitudine grauata, peruersum illum efficit motum. vacuatione facta per venæ sectionem vtrique incommodo

C satisfit: multitudini ob vacuationem, malignitati ob basis illius inanitionem, & diminutionem. Hic autem aberratur à recentioribus quibusdam Medicis, qui iubent sanguinem mittendum esse vsque ad animi deliquium. Mihi certè maximè suspecta est hæc vacuandi ratio. Primùm, quia licet vires valeant in hac febre, nõ tamen ita valent, vt ferre possint eius generis vacuationem: deinde verò vrget, quod non expedit venenosam materiam ad cutem demandatam rursus in venas trahere, quod facile fieri ob copiosam sanguinis detractionem, declaratum mihi fuit alibi. Vices igitur debemus multiplicare, ac vtentes iteratione, tutissimè vacuabimus: fieri autem ter, aut quater debet spatio duorum dierum, nisi quid impediat, aut saltem bis eodem die: huius præcepti caussam docuimus lib. 5. de sang. miss. Atq; hic alter sese offert error, nam quidam statim ad cucurbitulas accedunt siccas, nonnulli etiam humidas adhibent: imo numerosas adeo imponunt, vt viderim supra vigintiquinque in coxis, natis, dorsoq; fuisse applicatas cũ scarificatione cutis: & quod deterius est, repetunt bis, ac etiam tertio. Perniciosam esse

D hanc medendi rationem multa sunt, quæ persuadent. Primum, quia vbi vires valent, & magnus sit ex plenitudine morbus, neminem esse putauerim, qui statim non secet venam, si fuerit in artis operibus exercitatus: præstat quidem prius incidere venã, mox si quid superest cucurbitulis absoluere, cum oportunum fuerit. est prorsus (vt sentio) impossibile, tantam sanguinis copiam, quantam detrahi postulat febris hęc perniciosissima, ex cucurbitulis vacuari posse. Docuimus in tractatione de pestilentibus febribus, has ipsas habere basim in sanguine crassiori, eoq; feruescente: ac licet maiori ex parte sit biliosus, est tamẽ crassus in eo genere: at ex cute non nisi tenuis, & icorosus educitur sanguis. Deinde magna fit exolutio spirituum, quos conseruari expedit: quia nulla propemodum febris est, in qua frequentiores cõtingant syncopes, & animi exolutiones, lipotimiæ Græcis dictæ, quam in hac ipsa. Adde quod naturæ motum non esse diximus, sed factũ ratione symptomatis, quẽ adiuuare nõ debemus. ac postremo cum basis sit in maioribus venis, nõ potest vacuari ex vsu cucurbitularũ. Dubitaret fortasse quispiã, an ali-

quãdo citra venæ illis vtendũ sit. Dein quib. partib. applicãdæ,& qũo. Postremo E
ex qua vena sanguis mitti debeat. Primæ quæstioni rñdẽs dico, venæ sectionem
prætermittẽdã, quãdo vires fuerint imbecillæ,& nulla adfuerit sanguinis plenitu
do, aut admodũ exigua,& ex sanguine tenuiori constiterit. tunc quia non datur
posse vacuari totum corpus venæ sectione hisce contra indicantibus caussis, cu-
curbitularum vsum humidatum admitterem. Ex quibus magna vtilitate cacochi
miam illam virulentam sanguine tenuiori permistam, vacuaremus. Secundam
verò dubitationem soluentes, putamus nihil salubrius ipso in casu, quàm admo-
uere cucurbitulas extremis partibus: nam ita quidem non solum vacuatio fiet,
sed etiam reuulsio venenatorum humorum inuadentium cor ipsum. Imò nihil
vtilius putauerim, quàm scarificare antiquorum consuetudine crura, de qua Ga-
lenus libro de cucurbitulis,& scarificatione hisce verbis loquitur. Et sanè dum
pestilentia vehemens Asiam deprehendisset, multosque perdidisset, me etiã mor
bus attigisset, secunda morbi die remissione febris facta, crura scarificaui, duasque
ferè sanguinis libras detraxi, hacque de caussa periculum vitaui. Plerique igitur F
alij hoc præsidio vsi superstites euasere. erant enim plenitudinis signa; illiq; præ-
cipuè saluabantur, qui sanguinem copiosum exhauriebam] hæc Galenus. Ex qua
dictione constat maximam vtilitatem afferre in pestilentibus febribus, quarũ hæc
species quædam est, scarificatio ipsorum crurum. Non tamen reprobo vsum com
munem scarificãdi cum cucurbitulis, nates, dorsum, humeros: quamuis profitear
minorem habere efficaciam. Ex ijs ipsis colligo sanguinis vacuationem ex infe-
rioribus venis longè præstantiorem, quàm ex superioribus: præsertim si aut mon
strua restiterit purgatio, aut hęmorrohidum solita vacuatio fuerit suppressa. in po
sterioribus enim hisce casibus nullam habet difficultatem. Verùm etiam si defue-
rint, in eiuscemodi febribus obseruaui longè tutiorem esse, poplitem, aut malleo-
lum incidendo, vacuationem. Quia si à corde præstat venenum reuellere, si attra
here ad infernas ac imbecillas partes, nihil tutius excogitari potest. At dicũt non-
nulli, tanta celeritate non vacuatur multitudo ex inferioribus venis, quanta ex
superioribus. respondeo primum me id non facilè admittere, quia à vena caua G
æquè distant venæ crurum,& cubiti, si benè iudico. Dein ponamus differentiam
esse, admodum certè leuis est,& exigua: vtilitas verò ob caussas iam explanatas
longè maior. Statim ergo in principio febris huius generosum hoc administrari
debebit præsidium, dum scilicet vires ipsæ vigent,& sanguis nondum concepit
corruptionem, ac venenum. Imò hoc vnum profiteor, Hieronyme, nullam esse
febrem, in qua maiori damno prorogetur auxilium, nec etiam aliqua febris est,
quæ fortasse magis ignaros decipiat Medicos. Vbi enim prorogatur venæ sectio,
corrupto iam existente sanguine, obseruaui sanationem ferè impossibilem reddi
ob summam virium imbecillitatem, quę statim apparere solet ante vigorem mor-
bi. Porrò si quispiam morbus est, qui decipiat Medicos, hic præcipuus est: quan-
doquidem febris hæc à principio apparet adeò mitis tum in calore, tum in acci-
dentibus, vt ignari contemnant ipsam, hinc verò postea repente mortis apparent
signa: quam ob caussam opus est artificem exercitatum esse diligentẽ, ac doctum.

Verùm si ratione naturæ benè iudicantis eiusmodi aduenіant maculæ, si perfe H
ctum fuerit iudicium, nihil mouendum, aut irritandum, sed tota naturæ res com-
mittenda est, vt docuit Senex venerandus primo aphorismorum. Si fuerit imper-
fectum iudicium, adiuuandum erit per eandem viam, per quam naturam vacua-
tionem instituisse nouimus: quo in casu proderit maximè frictio mollis ex oleo
amigdalarum dulcium,& camomellino, addendo etiam ratione corroboratio-
nis modicum vini albi subadstringentis: proderunt cucurbitulæ siccæ, at humidę
multò magis: Quæ præterea sudorem prouocant primas partes tenent, vt deco-
ctio hordei,& mirrhidis, qua me frequenter vti nouisti, aliaque eius generis mul-
ta, quorum syluam in publicis Lectionibus anno præterito declaraui. Vnum ta-
men, anteaquam huic epistolę finem imponam, notare in tui gratiam volo: me
nunquam obseruasse in hanc vsque diem naturam perfectè iudicasse hanc febrem
expulsione facta ad cutem harum macularum,& verò ita rationi consonũ est sta-
tuere. Nam si minera huius putredinis conseruatur in massa sanguinis, qui fieri

potest

A potest iudicari febrem ex illis infectionibus cutaneis? certum illud est, naturam non benè vacuare cum parum vacuat: infectiones autem illæ admodum exiguæ sunt in relatione ad humorem corruptũ,& venenatum. Deinde materia efficiens infectionem longè tenuior est,quàm sit basis putredinis,& certè minimè ad illius extirpationem sufficiens. At maxima spes salutis in hoc affectu reponi debebit in vacuatione sanguinis statim ab initio factæ, mox in vacuationibus alui, ac in ijs, quæ fiunt per sudorem, & aliquando etiam per vrinas. Hæc habui, quæ scriberem pro responsione ad tuas literas. Tu interim cura vt valeas, ac vt cœpisti perge,breui enim fore auguror,vt doctrina,& artis vsu clarissimum Patrem superes. Meo nomine Medicis Placentinis salutem plurimam dicito.

EIDEM.

Quod nulla propemodum febris fieri possit, Quin calor innatus subito, ac vehementer vniatur cordi, & fomiti putredinis pro expellendis noxijs humani corporis. B *Quodq́; præsente caussa febris longè melius sit febrire, quàm non febrire.*

EPISTOLA SECVNDA.

VIx dici potest, Hieronyme Ardizone charissime,quantam mihi literæ tuæ delectationem afferant: nam dum illas lego, doctrinam, non quidem iuuene, sed sene admodum docto, & in artis operibus exercitatissimo, dignissimam; summumq́ue acumen ingenij, & iudicium perspicio: adde quod tecum, quo cum tot annis vixi familiarissime,loqui videar. Quamobrem si rem mihi gratissimam facere desideras, genus hoc scribendi ne prætermittas etiam,atque etiam oro. Ego enim, statim, vtcunque potero,respondebo libentissimè. Accedo igitur ad tuas literas.

Febrium caussæ secundum Galeni sententiam quinque sunt, nempè adhæsio C rei excalefacientis, motus,calidi effluuij impedimentum,putredo,permistio substantiæ calidæ. quomodo nec plures, nec pauciores sint declaratum fuit in meis discursibus,quos,si diligẽter,vt soles,consideràbis,nihil fortassis in hoc argumento inuenies,quod facere possit difficultatem. Tu verò scire desideras ex me, quid ego lectione decimaquarta dicere voluerim, cum de hac materia pertractans dicebam. *Sed, vt sentio*, possunt hæ caussæ ad tres referri, ex Galeni doctrina, ac etiam vt clarissimi quidam authores dixerunt, inter quas caussas vna est, motus validus,& vnio innati caloris in corde,& foco putredinis factus à natura conante humorem noxium vel concoquere,vel expellere]videntur enim tibi difficilia hęc verba, quia non fuit ibi explanatum, quomodo hæc res habeat. Nunc igitur id breuiter doceo, quod tunc, temporis breuitate, prætermisi.

Primam igitur febris caussam dicimus esse putredinem, sub qua particulares alias caussas complectimur, numero quatuor. Vna est humorum putredo, quocunque in loco fieri putredinem contingat,modo tamẽ cordi inferre noxam, aut D corpulenta substantia, aut euaporatione possit: alioquin adest putredo in humanis corporibus citra febrem; imò nullum est corpus quantumuis sanũ, quod non habeat putredinem. Addo huic putredinem membri, vt accidit in gangrena, & sphacelo, in quo affectu tota membri substantia cũ spiritibus, & humoribus corrumpitur. Puris præterea putredo est in hoc genere: dum enim hoc generatur perspicuum est fieri febres, vt in abscessibus patet. Postremò vermes putrefacti, vt mortui,& non expulsi, vaporatione mala,& ferè deleteria cordi sunt adeo molesti,vt febrem afferãt. Satis difficilis sese offert hoc loco quæstio,cur putredo rei putrenti addat calorem. Ex Peripateticis nonnulli referunt caussam, in calorem ambientis, qui obtinens victoriam supra id, quod putrescit, ipsum calefacit. Ego caussam hanc non esse veram crediderim: quia sæpè obseruamus calorem ambientis non esse æqualem calori ebullienti in re putrefacta. Putauerim igitur non aliud calefacere rem putrescentem,quàm innatum calorẽ ipsius,qui non amplius coercitus,sed cũ humido suo substantifico expansus,ebullit,& ardet. Simul enim

cum

cum humido, in pomo e.g. putrente, diffluit, qui ante ficco coercitus, nec ebulliebat, nec calefaciebat. Res perinde habere videtur mihi atque in pipere, & calce. Quandiu enim horum calor in subiecto constante, & ficco consistit, suam non emittit calefacientem vim: vbi autem piperi accedit humiditas caloris nostri, calci verò aquæ affusæ, ebullit, aduriturque: sic profectò calor innatus in humido diffluente ebullit, calefacitque. Memineris Hieronymè, quod quæ putrefiunt primum euadunt humida, mox ficca, vt ex Aristotele docuimus libro primo de febribus putridis. E

Secunda caussa est accessio rei calefacientis externæ, quæ in calefacto esse ponat aliquam substantiam cordis, vel solidam, vt in hecticis; vel humoralem, vt in putridis; vel spirituosam, vt in ephemeris cõtingit. hæc verò in multiplices caussas variari potest: ad hanc enim referuntur alimenta, & medicamenta calida, & ficca, insolatio, ira, animi passiones, lassitudo. Ad hæc sanguinis feruor ex fructubus, & oleribus intra vasa ebullientibus, aut in exitu variolarum, aut in sanguinis & bilis abundantia in toto, vel in parte. Item referuntur ad eandem caussam densitas aut obstructio, ex quibus fit impedimentum calidi effluuij, & ingressus refrigerantis aeris, vt dicebam in explanatione verborum Galeni. Ab hisce caussis fieri frequenter febrem citra putredinem ostendunt ephemeræ, ac sinochi, ac etiam quod toto morbi decursu vrina appareat concocta: quod equidem non contingeret, si adesset putredo. his ego videor omnes caussas à Galeno propositas complexus. F

Addo nunc tertiam, & frequentissimam, & maximè necessariam: scilicet, motum validum calidi influentis, & vnionem in corde, & foco putredinis cum impetu factus à natura, vt materiam putrefactam vel concoquat, vel expellat. Pro dilucidatione huius caussæ prius quædam supponam: deinde eam rationibus confirmabo, postremò dubitationes proponam, illisque satisfaciam. In primis itaque arbitror te recordari eorũ, quæ ex Galeno dicebamus rigoris naturam exponentes. Nempè calore innatam esse substantiã semper mobilem aut intus extra, aut extra intus. Mouetur quidem extra suapte natura, ac ad corporis superficiẽ, quatenus est calor: atque nisi ex frigiditate contemperatus esset, vtique euolaret in aerem ambientem, ac statim dissolueretur: frigiditatis itaque permistio facit, ne semper extra progrediatur, sed intus contineatur, alimentum, vt Galenus dicere videtur ex Eraclito, appetens. Secundò statuendum est motum hunc caloris aliquando naturalem esse, aliquando autem præternaturam. cum naturalis est, fit omnino sensim, ac paulatim eiusce modi motus. si quando autem adest in corpore aliquod naturam stimulans, velocius mouetur magis ac minus pro varietate, & magnitudine stimulantis caussæ. idque facit, vt opem ferat obsessæ parti, vel concoquendo humorem putrefactum, vel expellendo: Multis possem exemplis in vtroque genere demõstrare modum huius motus, atque etiam necessitatem, nisi constaret mihi te de hac re nullam prorsus habere dubitationem, atque hoc esse ex eorum numero, quæ omnium consensione verissima sunt. His itaque suppositis, dico, solum concursum, & vnionem caloris influentis ad cor, & focum non sufficere ad inducendam febrem: si enim sufficeret, in concoctione alimenti, in assidua meditatione, in somno, ac alijs eiuscemodi passionibus, homo semper febricitaret. Oportet primum adesse connatum, & impetum naturæ aggredientis materiam. Secundò cum hoc impetu necesse est vniri in foco putredinis, mox in corde. Tertiò eundem vnitum transmitti ad totum corpus, ad quod solet cor ipsum per arterias transmittere fuliginosa excrementa, cum hisce circunstantijs hanc potissimam esse febrium putauerim caussam. Quam etiam rationibus quibusdam illustriorem reddo. G H

Primum statuamus febrem fieri cum tumor præternaturam ad suppurationẽ vertitur, vt Hippoc. inquit, & Galenus in 2. aphorismorum. 47. in hoc affectu anteaquam suppuratio contingeret nulla aderat febris. Suppono præterea, dum natura concoquit humorem in pleuritide fieri etiam febrem, atque si aderat antea, adaugeri, vt Galenus docuit primo de crisibus cap. 18. & quandiu coctio non fit à natura, ægrotus non febricitat: sicuti neque pars calet, quæ moritur, 3. epidemiorum

A miorum sect. prima com. 8. sunt hæc euidentia, & omnibus conspicua. Nunc quæsierim horum euentuum caussam, & primum, cur fiat febris in generatione puris, quæ antea nō aderat? nemo quidem aliam poterit caussam imaginari, quàm agitationem humoris, & transmutationem eiusdem ex sanguine in substantiā puris factam ex conatu, & impetu naturalis caloris, eiusdemque vnione circa focum materiæ transmutandæ: cum enim illa manebat citra transmutationem, neque à calido agitabatur, nulla aderat febris. Præterea, si eodem modo sese habet puris generatio in abscessu, atque humorum concoctio in venis, vt Galenus ait primo de febrium different. cap. 5. & primo de crisibus, c. 18. fiet etiam febris dum concoctio fit, & quanto magis procedit, tanto magis aduenit febris. Sed quam ob caussam id (quæso) continget? referri hoc opus non potest in calorem extraneū, quia ab hoc fieri non potest concoctio. id ergo fiet ex concursu, & impetu caloris influentis: quod ita sese habere non solum concoctionis opus indicat, sed etiam dierum criticorum natura, vt Galenus concludit primo de crisibus hisce verbis.
B Hoc autem à calore naturali, non autem à febrili prouenisse, dierum natura non minimè indicat. c.] certissimum enim est ad efficiendam concoctionem vniri calorem influentem ad focum putredinis.

Amplius, magnitudo febris insequitur multitudinem calidi innati, non autem putredinis multitudinem. Calor enim extraneus, vt optimè dicebat Auerroes ramificatur à calore naturali, libro tertio collectaneorum cap. 4. Hinc accidit iuuenibus febres acutas contingere, minimè verò senibus, in quibus sepultæ sunt, vt dicebat Hippoc. primo Aph. 15. si naturam putredinis insequeretur febris, vtiq; vbi maior esset putredo, ibi maior vigeret febris: atqui cadauera putridissima nō febriunt, imò neque etiam calent. Huiusce rei quænam caussa est? ego aliam non inuenio, quàm impetum caloris influentis ad cor, ad focum, vt noxiam materiam concoquat, aut expellat. Eadem etiam caussa est, cur magis febricitent, qui plurimum abundant calido innato. Cur si febris duntaxat est calor extraneus, nō obtunditur ille calor, non hebetescit, vbi multitudo adest caloris innati? hic humi-
C dus est, ille siccus, cur (quæso) non infrigiditur, non mitigatur eiusdem siccitas? Contrarium quidem obseruatur contingere quotidie, & ab Hippocrate, vt dixi, scribitur, & à Galeno, communique omnium Medicorum cōsensione stabilitum est. Febrem scilicet reddi tanto acutiorem, intensioremque, quanto maior adest vbertas caloris innati. propterea euidens hoc mihi videtur argumentū, quo persuadere volumus, febrem sequi multitudinem caloris innati, minimè verò ipsius putredinis.

Tertio, sumo mihi sententiam Hippocratis, & Galeni. 3. Epidem. com. 8. & 6. sect. 3. commentario decimo. Catarrhum febre adueniente non recidiuare. Quæ sierim perlibenter cur adueniente febre non fuit recidiua in catarrho? Respondere quæstioni videtur Hippocrates. Quia ipsa febris est cōcoctio, & iudicatio morbi. Sed quomodo febris potest esse concoctio, si non sit ab vnione natiui caloris ad concoquendum? an fortassis dicemus, concoctionem non fieri à calore naturali? Galenus enim apertè scribit 3. epidem. sect. prima, com. 8. cum natura ene-
D catur, & extinguitur insitus calor tales solere affectiones incidere, nō secus ac partes, quæ de fluxione mala in tumorem assurgunt, vbi natura præ infirmitate haud quaquam attingit concoctionem humoris, qui excitauit tumorem: nam cum generatur (inquit) pus fiunt dolores ac febres, quod natiuus calor humores tumoris authores transmutat: qua re quando hic omnino à concoquendo abstinet per imbecillitatem, nec laborant, nec febricitant, nisi perparum] hæc Galenus: Quæ videntur mihi digna maxima annotatione, cum apertissime significent febrem fieri à calore naturali valido. Notanda est historia illius Harmocratis, qui ex morbi malignitate mortuus fuit die 27. hic die decimaquarta à febre liber erat, cuius caussam refert Galenus in naturam conatum suum erga morbum non efficiētem, & ob eandem caussam neque febricitauit die vigesima. Audias Galeni verba in commentario vigesimo. Quo die rationi consonum fuisset hominem exacerbari, siquidem natura omnino aggressa concoctionem humorum esset, qui inconcocti erant, vt ostendebant vrinæ, quæ tenues permanebant, eodem die febris perfectè cessauit]

cessauit.] Sed cur debuisset febris eo die exacerbari, si natura concoctioni humorum incubuisset? an quia ex eo conatu, motu, vnione ad cor, & ad focum necessarium est fieri febrē. Ex quibus colligo naturæ aggressum, & calidi innati inuasionem caussam necessariam esse febris. E

Quarta ratio sumitur ab eo, quod manifestè cernimus contingere in vigore febriū putridarū salubriū. Quid autem hoc ipsum est inquies? Nēpe materiā ipsam putrefactā longè minorem habere malitiam, quàm in alijs temporibus: quia magis tunc concocta est. Febris tamen est longè maior, vt dicebat Galenus 2. aph. 29. Sed quam ob caussam maior est febris minore existente putredine? non potest quidem id ex putredine contingere, quia maior deberet fieri febris, cum ipsa plurimum intenditur, non autem cum à natura vincitur. nequit igitur hoc referri in calorem extraneū putredinosum, sed in calorem naturalem facientem impetum in materiam morbificam, vt concoquat, vel expellat.

Quinto anticipatio accessionum in augmento morbi fit ob naturam accellerantem ad pugnam. Ergo accessionis caussa simpliciter dici non debet humorum putredo, sed caloris influentis actio subita, imò accessio fieri non potest ab humore putrido ebulliente circa proprium fomitem. Sed necessarium est in fluentem calorem cum sanguine, & spiritibus concurrere extremis partibus relictis ad putredinis fomitem, tunc etiam augeri caliditatem à confluxu sanguinis ibidem conculcati, vt Galenus ait 2. de febrium diff. cap. 11. F

Plures habeo rationes, Hieronyme, quibus idem confirmare possem, sed non patitur angustia temporis, neque meū in visendis ægrotis officium, longius progredi. Habebis plura in libris de febribus, quos breui sum in lucem editurus. Quia igitur declarasse videor, quod tibi maximè dubium videbatur, nūc propono dubitationes, quæ contra meam sententiam vrgere non mediocriter videntur.

Prima dubitatio est, quod nos hanc caussam febris, vnam constituimus ex tribus caussis: atqui videtur hæc efficere plurimas febres, ita vt aliæ ferè superfluæ videantur. Si enim cessatio febris est mala, quia significat calorem propter imbecillitatem nō concoquere: præsentia ergo febris arguit coctionem: atque ita plurimæ febres ex hac orientur caussa. G

Secundò, sequeretur febrem in morbis esse quidpiam bonum: & illius absentiam, malum. sic procuranda esset febris, & nunquā remouenda. Semper enim in putridis febribus adiuuanda concoctio est, & opus naturæ nunquam impediendum.

Tertiò nullus aliquando periret ex febre: nam si febris oritur à naturali calore concoquente, semper bona esset caussa, nunquam mala. quia certè concoctio signum salubritatis est, & celeritatis iudicij, vt dicebat Hippocrates.

Quartò si id verū esset, febrem scilicet oriri ex conatu naturæ vnito calido influente, oporteret etiam febrem accidere in magnis morbis à frigiditate contingentibus, quia in ijs etiam ipsis natura facit eiusce modi conatum, at hoc non videmus contingere, cum vt plurimum frigidi morbi febre careant.

Ad primum admitto argumentum, quia profiteor in pluribus febribus caussæ huius apparere necessitatem; nam si quælibet accessio febris oritur ex conatu naturæ aggredientis humorē in foco, ac fomite, semper concurrit eiusce modi caussa in omnibus febribus periodicis: Deinde in omnibus salubribus, quæ vel sanātur concoctione, vel crisi. Præterea, si qui lethaliter habent, vbi humor est admodū prauus & malignus, in quo nequeat concoctio fieri, cessante naturæ conatu, non fit febris, vt ex Galeno supra diximus lib. 3. epid. sec. 1. com. 8. sic vbi putrefactus humor fuerit exiguus per se non poterit febrem efficere citra motum caloris influentis, qui humorem agitando commoueat, & disponat ad suscipiendum qualitatem meliorem per concoctionem. Secus dicendum vbi humor fuerit multus, nam ob copiam efficere febrem potest, vt cōtingit Harmocrati, qui decimaseptima febricitauit ex sola putredine citra concursum agentis naturæ. admittimus igitur hoc pacto plerasque febres fieri ab hac caussa. H

Ad secundam, cum dicebatur febrem inter morbos esse quid bonum, & illius carentiam esse malum. Respondeo febrem indicare magnum naturæ conatum,

& pugnam

A & pugnam contra materiam morbificam, quare febris est signum mali in corpore non leuis: quia malum est naturam ita confligari, & violenter moueri. Sed tamen præsente caussa mala melius est affici febre, quàm non febrire. Sicut tussire, vbi adsit pulmonum obstructio melius est, quàm non tussire. Sed quemadmodum ex tussi sequitur sanguinis reiectatio, phtisis, ac tandem mors. Sic etiam ad febrem significãtem eiusce modi conatum naturæ sequitur mors, quia non semper potest concoquere, aut expellere humorem, quem aggreditur. Accidit etiam perinde, atque in inflammatione, & dolore. bonum est fluere sanguinem & spiritum ad locum affectum, sed tamen aliquãdo sequitur gangrena & mors. & in particula dolẽte nascitur inflammationis augumẽtum, vt Galenus dicebat 13. meth. medendi cap. 6. sic quidem res habet in febre, quæ ratione sui bonum indicat, vt ex accidenti impedita id ipsum non semper consequitur. cum dicebatur febrem non esse remouendam, dico id non sequi, quandoquidem ille motus, & conatus naturalis caloris non est secundum naturam, sed omnino violentus.

B Ad tertiam, quemadmodum pueri aliquando variolis tentati, moriuntur illarum caussa, licet variolæ fiant à natura expurgante humorem noxium per superficiem corporis. Sic ex febre moriuntur ægroti ob caussam proximè explicatam. Oritur febris semper à natura tentante expulsionem, vel concoctionem. Sed aliud est tentare, aliud re ipsa expellere, & concoquere. illud indicat conatum, principium, ac pugnam. hoc autem absolutionem & victoriam. sic patet febrem in se non esse malum, sed tamen esse occasionem mali.

Ad quartam dico in morbis frigidis non sequi ex necessitate febrem: quædam enim sunt, quæ impedimento esse possunt, vt humorum frigidorum, & vaporum eiusdem generis cor petentium copia, vt contingit in epilepsia, in apoplexia, conuulsione, ac id genus alijs. In quibus tamen aliquando febris contingit duplici de caussa: vna est naturæ robur morbum propulsantis, atque tunc optimum signum existere docuit Hipppocrates: alia, quod humor putrescat, febrisque accendatur ex putredine humores cordis in calefacto esse constituente, hoc autem ma-

C li admodum exitialis signum est. Notabis hic, me non dicere solum caloris insiti vnionem, & conatum facere febrem, sed cum humore contento in fomite, quãdo ab illo agitatur, mouetur, coquitur, & expellitur ab ipsa natura. Animaduertas etiam hanc caussam propriè ad modum generationis febris pertinere, & non esse caussam febris per se, sed magis occasionem febris, & caussam sine qua non fit calor præternaturam in quibusdam corporibus. Caussa per se efficiens est calor. nam si vnumquodq; fit à simili in specie, vt Aristoteles inquit libro septimo methapysicæ, ipsaque febris sit calor, vtique fieri non poterit, nisi à calore. Ergo naturæ conatus, & calidi innati violentus motus per se non facit febrem, nisi quatenus facit calorem. Fit autem calor ex motu violento sanguinis & spirituum, & ad fomitem putredinis à toto corpore, & ad cor ipsum. Postea verò è corde in totum corpus. Quia igitur declaraui, quæ esset sententia meorum verborum, quæ tibi videbantur difficilia, hic finem dicendi facio, te etiam atque etiam orãs, vt patri tuo Medico excellentissimo hæc legenda præbeas: huius enim iudicium

D ob singularem doctrinam plurimi facio. Vale.

EIDEM.

Respondetur rationibus recentiorum Medicorum contra Galeni sententiam de morbi calidi caussis.

EPISTOLA TERTIA.

ONTRA caussas morbi calidi, quas etiam Galenus libro de morborum caussis, & primo de febrium differentijs, recipit pro caussis febrium, multa scribis tibi adhuc facere dubitationem, postulasq; satisfieri. Quod recordor me in alia epistola dixisse, id nunc repeto, ex meis quidem discursibus nõ multo labore colligere posse te, omnium difficultatum explanationem, quas tum ex Argenterio, tum ex alijs con

tra

tra Galenum proponis. Tamen quia fortassis ego possem decipi, sigillatim respondebo dubitationibus. Verba Galeni circa quæ versatur controuersia sic habent. E

Quoniam non vnum videmus modum generationis, aut augumentationis caliditatis (si quidem neque ignis ipsius) sed vel propter motum, vel propter putrefactionem, vel propter adhæsum alterius caloris, vel propter detentum calidi effluxus, vel propter mistionem calidæ substantiæ, quodam velut ex fonte efferuescentis, quæ quo ad nostrum sensum vel generet, vel augeat caliditatem, necesse omnino & febrium caussas reduci ad eos, quos proximè diximus modos.

Dubitas hoc pacto. Primùm circa putredinem, quod vel referatur ad alterius caloris adhæsum, vel ad calidi effluuij detentum, & ideo non efficiat genus diuersum. Quandoquidem putredo fit ab aliena caliditate, quæ ambientis est, vt Aristoteles definit libro quarto metheorologicorum. ambiens igitur contangens rem putridam, ipsam excalefaciendo putrefacit: Quod enim tangitur à putrido putridum fit, vt Auicenna dicebat. Ambiens itaque, si facit putredinem per contactum, ad caloris adhæsum refertur. Deinde omnis putredo fit ab impedimento calidi effluuij, quia fit ab ipsa obstructione, quemadmodum Galenus docuit vndecimo de methodo medendi: frustra igitur additur putredo tanquam genus diuersum ab impedimento calidi effluxus. F

Secundò, quædam caussæ febrem faciunt, quæ non referuntur ad aliquam ex hisce quinque; vt inædia, vgilia; hæc enim efficere febrem experientia constat, & à Galeno declaratum fuit, primo ad Glauconem, & octauo meth. med. c. 2. & passim alibi. At non posse reduci has ipsas vel ad rei calefaciētis adhæsionem, vel ad motum, vel ad retentionem calidi effluxus, vel ad putredinem, vel ad mistionem substantiæ calidæ, inductio manifestum facit. Præterea excrementa, quæ in ipso corpore retinentur, vel quæ vacuantur, calorem generant, aut augent, cum tamen certissimum sit non referri ad aliquam ex dictis caussis, vt bilis flaua, cuius vacuatio ex corpore necessaria est, si retineatur, quis dubitat, quod humanū corpus nimis, quàm par sit excalefiet. Deinde pituita frigida & humida cum sit bilem efferuescentem compescit, alteratque: pone hanc vacuari, ita vt hoc contemperamento careant humores calidi, non ne corpus ipsum maiorem caliditatem sentiet, quàm antea præsente pituita? id mihi nullam habere videtur difficultatē. G

Tertiò quodcunque fit, à sui simili in specie fieri cōstat ex communi omnium Philosophorum consensu: febris igitur substantia quia est calor præter naturam fiet à calore. neque enim calorem, aut frigus facere, à calore, & à frigore aliud potest. de hac re disputatum à Philosopho fuit septimo diuinæ philosophiæ libro. atqui putredo, motus, retentio calidi effluuij nō est calor: efficere igitur calorem non possunt.

Quartò maximam difficultatem habere scribis an motus calefaciat, aer enim motus, & agitatus refrigerat: atqui spiritus, ex quorum motu incalescere totum corpus diximus, aeris naturam præseferunt: vt igitur aer motus refrigerat, sic spiritus.

Postremò Galenus tum libro de optima secta, tum de sanitate tuenda, omnia, quæ in medicina considerantur, reducit ad quatuor genera, ab his distincta. Horum vnum complectitur quæ sumuntur: alterum, extrinsecus occurrentia: Tertium, quæ à nobis fiunt. Quartum, quæ excernuntur, vel retinentur. Hic autem affert quinque genera caussarum morbi calidi ab illis diuersa. Tot sunt recentiorum dubitationes contra Galenum, pro quarum dilucidatione supponere in primis oportet, quæ à nobis dicta sunt pro explanatione horum verborum, atq; ijs suppositis, accedo ad diluendas sigillatim dubitationes. H

Prima ratio nihil concludit contra Galenum tribus de caussis. Primùm, quia per adhæsionem rei excalefacientis Galenus caussam intelligit euidentem, at putredo citra cōcursum externæ, & euidentis caussæ plerunque concitari solet. Secundò adhærentia rei excalefacientis multo vniuersalior est putredine. haud. n. dubitandum, quin putredo fiat per contactum: sed non omne calidum contangens putredinem efficit. imò quædam illam impediunt, vt quæ calefaciendo

exiccant,

A exiccant, vt ignis, & eiusdẽ generis alia. Tertiò, quia multa calefaciunt adurendo vt euphorbium, sandaraca, ac alia sexcenta: at quę putrefaciunt humiditatem primum inducunt: nã quæcunque humida sunt, calido loco inclusa, ita vt non difflatur, putredinem facilè concipiunt. Quod obijcebatur de impedimẽto calidi effluuij, nõ habet solutionẽ admodũ difficilẽ: quia non fit omnis, ab eiuscemodi impedimento, putredo. etenim putredo ab extrinseco accidens, vt putà ab aere putrescibili euaporatione coinquinato, non supponit obstructionẽ: imò respiratione in humoribus cordis, vel in ipsius corpore statim inducit: vel penetrat cutaneos meatus aer putridus effecturus morbũ, & quãto fuerint meatus apertiores, eo magis dispositũ est corpus ad eiuscemodi labẽ suscipiẽdã. Tertiò venena quędã sunt putrefactionẽ inducẽtia citra obstructionẽ. Merito igitur putredo ipsa statuitur caussa distincta ab adhæsu rei excalefacientis, & ab impedimento calidi effluxus.

Secũda dubitatio adeò difficilis visa fuit Sebastiano Paparellæ fratri, vt Galenũ de insufficiẽtia arguerit: putaueritq; sex caussas existere inducẽtes calorem B extraneũ: atq; inter has ipsas inædiã, & vigilias collocarit. ac idẽ etiã Florentini quidã, de rebus Medicis optimè meriti, scripserũt. Ego verò, quia artis præcepta pauca esse debẽt, virtute tamẽ cõplecti multa rerũ capita, semper credidi, rectissimè inædiã, & vigiliã ad aliquã ex quinq; caussis referri posse. nẽpe ad mixtionẽ calidæ substãtiæ: nã inædia & vigilia augẽt bilẽ, quæ sanguini mixta caliditatem igneã facit, quo autẽ ab inædia bilis agitetur, & sanguini misceatur, alibi, vt scis, fuit declaratũ. Vigilia verò calorẽ influẽtẽ ex motu calefacit, & inflãmat, ex quo sanguis ex adustione in bilẽ mutatur. Adde etiã vigiliã cõmodè referri posse ad motũ: spiritus.n. animales nimiũ mouentur per vigilias, vt docuimus in cõm. 1. lib. ad Glauc.

Dubitatio illa de incremento bilis eadem ratione tollitur: quia reponitur sub mistionem substantiæ calidæ. ad eandem etiam referri pituitæ vacuationem quis dubitat? nam calefacit aliquid, vel quia permiscetur illi plus substãtiæ calidæ, vel quia detrahitur aliquid frigidæ. Hic autẽ notabis, per mistionẽ substantiæ calidæ me non intelligere sola alimenta, sed humores etiam: atque idcirco fit nullam ha C bere difficultatem, quod de bile, & de pituita proponunt.

Ad tertiã difficultatẽ dico, quod verissimũ est, quodcunque fit, fieri à sui simile in specie, ac idcirco calorem introduci non posse, nisi à calore, vel per se, vel per accidens: nam quomodocunque contingat fieri calorem, semper veritatem habet Aristotelis sententia: & hoc quidẽ dicere solent Peripatetici, generari aliquid à sui simile, vel intelligitur à simili forma, & per se; vel virtualiter, scilicet ab aliquo habente vim generãdi consimilẽ formam. e.g. radij solis generãt calorẽ, at secũdum propriã formã non sunt calidi, virtutẽ tamen habent inducendi calorẽ. Sic ignis ex lapidibus educitur, secundo ex reuerberatione radiorum solis in phiala aquæ plena, vel in pila cristalli; at hoc nõ accidit secũdũ similitudinẽ formę, sed secũdũ virtutẽ. Caussæ igitur propositæ à Galeno huiusmodi sunt. prima caussa, vt insolatio, virtualiter inducit calorẽ, vt diximus, vel actualiter quãdo fit ab igne, vel potentialiter quãdo fit à medicamẽtis. Impedimẽtũ calidi effluuij facit calorẽ, quandoquidem quod retinetur est calidũ, & ab eo introducitur calor. Quomodo ex putredine gi D gnatur calor, tũ ab ambiente, tũ multò magis ab innati ebullitione in alia epistola declaratũ fuit. Mistionẽ calidæ substãtiæ calefacere demonstrat ipsa experientia inducendo consimilem caliditatem, qualẽ habebat substantia. ergo, quodcunque fit, à simili fit aut per se, & primo; aut per accidens, & secundo quoddam loco.

Porrò quarta difficultas de motu, est admodũ difficilis: pro cuius dilucidatione, primùm dico aerem motũ, & agitatũ refrigerare aliquãdo, ac etiam aliquando calefacere. refrigerat quidem si fuerit liber. calefacit agitatus inter duo solida corpora. Verùm quomodo calor à motu fiat, disputatio maxima est, quam hoc loco non prosequor duplici nomine: primùm quia de hoc argumento dictũ mihi abundè fuit in quæstionibus Medicis: deinde quia non videtur huius loci, satis.n. est Medico nosse calorem fieri ex motu præsertim corporis, hoc.n. maximè conspicuum est, licet etiam ex motu animi, vt ex ira, curis, mœrore, ac timore nonnunquam contingere calorem explanauimus in commentario eius loci.

Erat postrema difficultas de numero caussarum salubrium, quas Galenus ad

quatuor redigit ex iuniorum Medicorũ sententia. Pro solutione dico, aliud esse B
inquirere morborum caussas, aliud verè caussas salubres, ex quibus materia medica resultat. libro de febrium differentijs inuestigat caussas vniuersales morbi calidi, vt etiam libro de caussis morborum capite secundo. & quia febris morbus erat calidus, eædem caussæ illi conueniebant. At libro de san.tuen. & de optima secta inquirit salubres caussas, & materiam, vt dixi, medicam.

Arbitror, Hieronyme charissime, satisfecisse omnibus difficultatibus, quæ Galeni sententiam reddere suspectam poterant. Tu interim macte virtute iuuenis doctissime, perge vt cœpisti, sic enim facile peruenies ad summam artis medicæ perfectionem. Meo nomine salutem plurimam dicito excellentissimo patri. Vale.

SPIRITO MARTINO MEDICO SALVTIARVM.

De cancro exulcerato in mamilla, cum cordis palpitatione, & metu futuræ melancholiæ. F

EPISTOLA QVARTA.

Casvs proponitur mihi sanatu maximè difficilis. Est autem cancer in sinistra mamilla exulceratus, cordis antiquata palpitatio, cũ metu futuræ melancholiæ, quorum affectuum quilibet per se vix curationem perfectam admittit, inuicem verò complicati, meo iudicio, impossibilem curationem reddunt. Cancri quidem origo fuit, si quæ eius vir retulit mihi vera sunt, mensium suppressio. nam cum agat honestissima & illustris mulier annum vigesimum octauum, abundetque sanguine crasso, & melancholico, non debebat illi menses tam cito supprimi, ideoque mirum non est, si ex retentione eiusmodi sanguinis iam diu in grauissimos hosce affectus inciderit. Primum sanè in cancrum, quem vrinã nascentem, & iam iam suæ feritatis radices edere incipientem, nouisset Medicus, qui antea illius curationem suscepit, certe neque in magnitudinem excreuisset insignem, neque exulceratus fuisset. nam ex prouocatione menstruorũ, ex vacuatione sanguinis crassi, G
ex purgatione atræ bilis, facilis tunc meo iudicio curatio extitisset: at nunc, qualem excogitabimus medicinam ad cancrũ affatu magnum, exulceratum, ac duorum annorum spatio confirmatum? Qualem præterea curationem recipiet antiquata cordis palpitatio? Vereor enim ne hinc ipsi contingat, quod Antipatro, ne scilicet ex improuiso tollatur è medio. Est autem, vt ego sentio, tum cancri, tum palpitationis eadem caussa, suppressio scilicet mensium, & abundãtia humoris melancholici exusti, & in omnibus venis, & circa lienem cumulati, cuius mala euaporatio cordi faciat negotium. An sperabimus prouocari posse menses? nam, si sententia Hippocratis veritatem habebit, quæ monet prouocari nõ posse, si sex mensium spatio fluere destiterint; quia in ægrota nostra iam biennio fluere destiterunt, sanguinem ex vtero denuo effluxurum non spero. Quid igitur mirum, si plurimum illa vigilet, si multum loquatur, si cum dormit somnijs maximè turbulentis offendatur, sique vigilans aliquando delirare incipiat: hæc enim signa sunt melancholiæ certissima, quamuis nondum plenè confirmatæ. In tantis difficultatibus vix quidem aliquod possum excogitare auxilium pro sanatione maximorum morborum accõmodatum? Tamen, quia tu ipse literis tuis & humanissimis, & doctissimis, audire desideras, quæ mea sententia, iniri curatio debeat. conabor aliqua scribere in rem præsentem, nisi fallor, vtilia, magis quidem, vt meã, in seruiendo tibi viro omnibus numeris absolutissimo, cognoscas voluntatẽ, quàm vt sperẽ, me aliquid scripturũ, quod multo antea à te diligẽter perspectũ nõ fuerit. H

Ex ijs, quæ rei natura indicat, summa totius curationis in hoc vno cõsistere videtur mihi, vt non modo vniuersum corpus à sanguine melancholico, sed etiam ab atra bile contẽperãtes & purgãtes exoneremus. Tum postea, vt radices cãcri huius, si fieri possit, extirpemus, quod, si id fieri tutò non possit, vt saltem aliquam ineamus viam, qua possimus illius ferocitatem lenientes, atque blandientes mitificare in gratiam longioris vitæ. hæc ipso in casu præcipua videntur mihi.

Primũ ex cubito secta vena sinistro crassum, & fœculẽtũ sãguinẽ educere conarer,

A rer, expurgatis antea vijs communibus, ex vncijs tribus syrupi de sena, & vnciæ vna electuarij lenitiui. deinde, aliquot interpositis diebus, eandem repeterem vacuationem ex poplite, aut malleolis, vt vterus, si fieri posset, assuesceret vacuationi intermissæ. Esset autem, meo iudicio, saluberrimum, vtranque vacuationem moliri, vicibus quibusdam, & repetitione: nam citra virium iacturam, & accommodatior, & tutior vacuatio totius, & reuulsio ab affecta particula fieret.

Atram bilem lenirem prius, mitificarē, & præpararem, mox melanogogo pharmaco expurgarem nō semel, sed bis, tertio, & quarto: imò etiam frequentius singulo quoque mense: adeo salubre hoc putauerim consilium, vt eo prætermisso, nihil fieri posse, quod illi vtilitatem sit allaturum, certissimè persuadeam. Mitificabitur igitur bilis atra tum victus ratione, rum medicamentis. de illa nihil scribam, scio enim ægrotam ex multorum Medicorum relationibus benè sibi cōsciā, quæ conueniant, & quæ non conueniant alimenta. Exhiberem itaque, vt nōnulla de medicamentis dicam, syrupum ex pomis simplicem, cum syrupo de mellissa

B ex decoctione florum cordialium, passularum, liquiritiæ, capil. veneris, & agrimoniæ, & hepaticæ. Ante cibum hora vna, aut duabus darem unc.s. elect. sequentis. Rec. conseruæ violarum, florum boraginis, & buglossæ añ. vnc.j. conseruæ florum nenufaris, & cicoreæ añ. drach.s. confectionis alchermes scrop.ij. cristalli tenuissimè puluerizati scrop.s. ex syrupo de pomis fiat oppiata. Vbi verò accommodatum purgādi tempus venerit, vterer radicum hellebori nigri maceratione in hūc modum. Rec. seri lactis caprini vnc.iiij. macera horis decem. foliorum senæ epithimi, añ. vnc.s. passularum, liquiritiæ, sebesten, añ. vnc.j. corticum radicum hellebori nigri, drach.ij.s. mox facta leui ebullitione exprimantur, & huic expressioni adde syrupi de polipodio vnc.j.s. pulueris anisorum, drach.j. Autumno, & Vere erit purgatio huiusmodi exequenda. Expediet præterea singulo, vt dixi, mense purgationem instituere ex vnc.ij.s. aut tribus syrupi, cuius compositio sic habet. Rec. buglossę, boraginis, mellissæ, betonicæ, pimpinellæ, lupulorum, cuscutæ, epaticæ añ. man.j. radicum polipodij quercini, cicoreæ, liquiritiæ, passularum mun-

C datarum añ. vnc.s. quatuor seminum frigidorum maiorum añ. drach.j. florum cordialium, epithimi, añ. pug.j. fiat decoctio in duplici vase in libris duabus & semis aquæ stillaticiæ lupulorum ad vnc.xv. in collatura infunde foliorum senæ mundatorum, vnc.iij. reubarbari electi drac.iij. agarici albi vnc.ij. zinziberis drac. ij. bulliant parum, fiat expressio, in qua dissolue zuchari fini lib.j. fiat syrup. perfecte coctus, capiat singulis mensib. vnc.iij. cū vnc.iiij. decoctionis hordei & passularū.

Porrò pro humorum contemperatione, qui admodum & sicci, & acres existūt, duo, mea sententia, forent maximè vtilia. Vnum est balneum aquæ dulcis, quo tota æstate semel in hebdomada vti magna securitate posset, cauendo tamen, ne mamillam exulceratam contangat. Alterum est lac asininum: quod darem illi tota canicula durante. ita exonerandum vniuersum corpus duco à sanguine melancholico, & ab atra bile.

Quod verò ad cancrum pertinet, rectissimè Hippocrates sexto aphorismorum admonuit, cancros occultos non esse curandos. Curati enim, dicebat, citius in-

D tereunt, non curati verò longius vitam trahunt. occulti autem cancri sunt, vel qui sunt sine exulceratione, vel latentes. hoc est non apparentes, qui scilicet in alto corpore siti sunt. cancer igitur hic, quia in alto copore nō est, & quia iam exulceratus, curationē postulat: aut qua omnino sanitati restituatur ægrota, aut qua melius habeat aliqua ex parte, aut saltem qua non habeat deterius. Ergo si propter loci conditionem licebit excidendus omnino totus est cancer vnà cum suis radicibus, vt Galeni verbis vtar, idest vnà cū venis, quæ videntur cancri crura. In mamilla fieri posse hāc excisionē docuit experientia. Tota.n. mamilla radicibus excidi potest, vt de Amazonibus historiæ testātur. Amputabimus partem affectā vnà cum vitio, excissaq; parte, statim sanguinē ex ea exprimemus omnem, ne nouum cancrum efficiat, vt Gal. docuit 14. de meth. medendi cap.9. mox verò ne sanguinis immoderata succedat vacuatio, locum aduremus eiusdem præcepto secundo ad Glauc. Admouebimus postea, quæ leuiter siccādo, & detergēdo crustā tollant, vt succum appij farina hordei permistum, aut resinā therebentinam cum

melle: vitantes, quæ nimium vel detergunt, vel putrefaciunt: illa ne dolorem E inferant; hæc autem ne affecta pars putrefiat, resoluta crusta sinum implebimus carne, vt puluere sarcotico, ac postremo inducenda cicatrix erit.

Sed si cancer adeo magnus extiterit, vel ita firmas radices egerit, vt eum incisione eiusmodi extirpare non liceat, insanabilis quidem omnino curationem veram nunquam recipiet. Duplex enim, vt ex Galeni doctrina nosti, curatio est, vna nihil non agere, vt particula laborans ad sanitatem perducatur: altera verò eam præmeditati, & præuidere curationem, quæ affectui congruat, idest ipsum demulceat, & mitiget, qualis certe requiritur in cancro exulcerato. Tunc enim, si non aliud, at certè saniem abluere humido aliquo est necesse, non quocunque (inquit Galenus) sed quod per experientiam, aut indicationem nec putrefacere, nec irritare partem affectam compertum habeamus, ab hac igitur curatione abhorrere, aut abstinere non conuenit. Ergo eiusmodi blanditie furenti morbo accommodata procurabimus ægrotam diutius, ac fieri possit, minori molestia viuere. Huiusmodi sunt succus plantaginis depuratus ex æquali portione olei rosati onfacini, vtputa vncias duas, & drach. tres vnguenti de cerusa, in mortario plumbi, cum pistello plumbeo agitata tandiu, donec recipiant crassiorem substantiam, eoque vnguento oblinemus, & mitigabimus particulam exulceratam, & ab erosione & acrimonia pessimè habentem. Aliquando etiam detergemus ex lacte asinino, ex cremore ptissanæ, vel aqua decoctionis hordei & passularum: quod si labia fuerint admodum dura, aut caro nimis luxurians excrescat, præcipitatum adhibebimus, vlcus postea nutrientes vnguento ex tutia ducto in mortario plumbi cum aliqua portione olei rosati onfacini. F

Iam igitur, vir Excellentissime, scripsi, quæ mihi videntur oportuna ipso in casu, non quidem alia de caussa, nisi, vt tibi, cui inseruire maximè desidero, morem gererem. Tu interim valetudinem curabis tuam, & quod te facere non dubito, Augenium vicissim ama. Qui sanat languores nostros, sit dator auxilij. Taurini 4. Septembris 1580.

G

LVDOVICO PICCHINO GENERO.

Rationibus respondetur Mercenarij nullum ordinem in cibis obseruandum esse contendentis.

EPISTOLA QVINTA.

Eroratvm mihi fuit audire ex tuis litteris, quem exitum cum Arcangelo Mercenario instituta habuerit disputatio. Ego verò interim à mea, de ciborum ordine, sententia quicquid ille acutissimè disputauerit, non discedam: Quia certe non videntur mihi eius rationes veterē consuetudinem ab Hippocrate, & Galeno confirmatā, labefactare. Id nūc in tui gratiā, sed præsertim veritatis docere aggredior.

Primum ille hoc modo argumentabatur, supponens ex nostra sententia cibos prius sumēdos, qui facilè alterantur, suntque corruptibiles: deinde verò alios, qui H maiori difficultate concoquuntur: vt exempli gratia, prius lac ipsum, & vitellos ouorum sumendos, quàm carnes, & has prius quàm caseum. Data (inquit) veritate positionis huius, sequeretur frustra Naturam constituisse in ventriculo duos meatus, quorum vnus vocatur ostium ventriculi, inseruitque alimentorum ingestioni: alius verò dicitur pylorus, & expulsioni accommodatur: est autem pylorus longè angustior ab ipsa Natura cōstitutus, quia non cōueniebat ante coctionem alimentum effluere: adstringitur quidem ita, vt non nisi post omnium coctionem aliquid exire possit, haud secus, quàm in vtero, vbi enim hic semen concepit adeo corrugatur, & adstringitur eius ostiū, vt non, nisi fœtu maturo, aliquid exire natura permittat. hæc, si vera sunt, concludatur frustra ordinem seruari in cibis: quia siue quis prima, siue vltima facilis coctionis, & alterationis cibum sumat mensa nihil refert, cum non exeat ex ventriculo alimentum, nisi ex omni massa fuerit factus chylus.

Secundò,

Secundò, inquit, si naturam consideramus ventriculi, oporteret prius sumere cibos difficilioris coctionis: id probat ille, quia in ea parte melior fit concoctio, in qua maior adest caloris natiui abundantia: at qui in fundo ventriculi magis abundat calor naturalis, ergo ibi concoctio magis fit: minorem ex eo probabat, quod fundus ventriculi magis carnosus esset. His ita constitutis, alimenta difficilis coctionis, ait, in ea ventriculi parte debent elaborari, quæ maiorem caliditatem habet: quæ facilius alterantur in ea, quæ minus caloris possidet: eiusmodi autem est superior pars.

Tertiò. Cibi concoqui nō possunt in ventriculo, nisi inuicem omnes misceantur, & confundantur, atque simul omnes in vnam substantiam chyli transmutentur. Sed, si concedamus alios prius concoqui: interrogabat, vel concocti expelluntur, vel remanent in ventriculo donec alij concoquantur. Si expelluntur, cocti igitur, & crudi aperto pyloro educerētur è vētriculo, quod maximum animali damnum foret: adde quod supra fuit ostensum, non posse aperiri pylorum, nisi B prius concoctio omnium facta fuerit. Si verò cibi concocti in ventriculo continentur, donec alij concoquantur, tunc vlteriori actione caloris assarentur, atque hoc pacto maximè inutiles redderentur nutritioni.

Quartò confirmatur hæc opinio: quia ventriculus sumpto cibo ipsum vndique constringit, amplectiturq; suis tunicis, in quibus vis inest concoctiua: verum hoc fit, quia simul concoquuntur omnia alimenta à calore concoquente, & non vnum post aliud.

Id etiam præterea dicere videtur Galenus libro 3. de natural. facult. cap. 7. & quarto de san. tuen. cap. 11. ac passim alibi. Nempe ventriculum quidem ex cibis concoctis, quod optimum est ad sese trahere, & in suis tunicis repositum sibi ipsi adiungere. reliquum verò postea, tanquam onerosum illi, & graue expelli per pylorum. ergo quando pylorus aperitur, iam facta est concoctio alimentorum. Nihil igitur, si omnes simul cōcoquuntur, refert quod prius, aut posterius sumatur. Sic ille contra meam de ordine ciborum opinionē olim in quadam epistola C ad tuum patrem (vt scis) conscriptam, disputauit.

Ego verò, ne repetam, quæ alibi scripsi, affirmo hanc opinionem esse maxime erroneam. Docerem contradicere Hippocrati, & Galeno; sed quia ille non credit, nisi suo Aristoteli, horum auctoritatem paruifaciens; cogetur certè rationibus acquiescere, quas in præsentiarum affero.

Primum hectica febre laborantes horis duabus à cibo transactis incalescunt euidenter adeo, vt circa faciem appareat magnitudo caloris, pulsusque auctus videatur: hoc admittunt omnes. Petierim huiusce euentus caussam. Dici non potest tam breui spatio concoctum esse, & maturatum totum alimentum, (etenim omnes vnanimi consensu caussam referunt in distributionem alimēti concocti) vnam igitur partem cibi prius, quàm aliam concoqui oportet, atque concoctam partem à natura attrahi in subsidium nutriendarum partium.

Secundo, qui famem patiuntur, assumpto alimento famescere desinunt, quod scilicet in illis cesset fames animalis ex ostij ventriculi contingens sensatione: at D fames ipsa naturalis non statim cessat, quia alimentum nondum distributum est ad singulas partes. Atqui hæc distributio fit inæqualiter pro inæqualitate partiū attrahentium, & alimenti in ventriculo existentis. quæ plurimum attrahunt par est aliquid suggere è vētriculo, at non suggerunt crudum, sed coctum: non totū, sed partem tenuiorem, quæ facilius fuit transmutata. Ergo si in fame continua fit attractio à partibus alimentum exigentibus, estq; impossibile post breue spatium totum alimentum fuisse transmutatum in chylum, & tamen frustratoria esse non debet eiuscemodi attractio, consequens est aliquid trahere tenuius, & cōcoctum.

Tertiò, vinū facilè admodum mutatur in sanguinem, & in calorem innatum, exiguamque mutationem postulat, vt assimiletur, vt Galenus ait libro secūdo de temperamentis cap. 2. propterea exhibetur ijs, qui sincope præhendūtur, de qua re illud Hippocratis intelligendum est, facilius est impleri potu, quàm cibis. Hæc si vera sunt, quorum cuidentiam nemo nescit, quis negabit vinum ipsum citius in ventriculo concoqui, quàm carnem, & panem? ergo absurdum est dicere, om

 nia

nia alimenta simul eodem tempore concoqui. Rursus verò, si post coctionem statim reparat solidarum partium vires, falsissimum erit etiam dicere, non aperiri pylorum, nisi cum omnia alimenta concocta fuerint. E

Quartò ab vno & eodem calore ignis caro bubula tardius coquitur, vitulina citius: id nemo negauerit. ergo ab vno, & eodem calore ventriculi lac facilius, & citius concoquetur, panis difficilius & tardius. Actio quidem vna est caloris in alimenta: sed alimentorum natura diuersitatem habet magnam, & pro naturæ diuersitate concoquuntur quædam citius, quædam tardius. ex hoc sensato exemplo rationem eiuscemodi deduco. Actio agētis est æqualis, quādo passum æqualiter dispositum est: ac inæqualis erit, quando passūm erit inæqualiter dispositū. ergo si vnicum sit alimentum, vt lac, aut oua, aut aliud eiusdē generis, eodē tempore fieri transmutationem oportebit: quia passum vniusmodi est. si verò plura sunt alimenta, facultate, & substantia contraria; vtique inæqualiter transmutabuntur: aliud citius, aliud tardius.

Quintò si omnia simul, ac eodem tempore coquuntur, sequetur agens non citius agere in passum benè dispositum, quàm in malè dispositum. hoc autem est contra omnem philosophiam. ergo si quis varijs vtatur alimentis ea citius concoquentur, quæ melius erunt disposita ad suscipiendam formam agentis, quàm contrario modo disposita. Est quidem huiusmodi ratio meo iudicio adeo efficax, vt non possim imaginari, quid Archangelus noster sit responsurus. F

Satisfaciamus modo argumentis. Quantum igitur ad primum pertinet rationem, quæ sanè videtur multum difficilis, illud antea sciri velim, non esse omnino eandem proportionem vteri, & ventriculi. Nam vterus vnicum duntaxat os habet, per quod receptum semen in genituram conuertit, cumque diu continuerit, non semen quidem, sed absolutum emittit animal: eadem igitur via recipit, qua remittit. Verùm quia oportebat diu conseruari ipso in vtero fœtum, hinc accidit naturam orificium illud maximè cōstrictum, & obstructum seruasse, alioquin facile proprium alimentum fœtus elaberetur, ac simul fœtus ruptis vinculis vnà præcipitaretur. At in ventriculo diuersa ratio est. Data sunt illi duo orificia, supernum, & infernum: illud pro recipiendo alimento, hoc pro demittēdo. Neque diu continere debet cibum, sed duntaxat donec concoctum sit, quod breui temporis spatio contingit: ideoque non oportuit os infernum ita seruari adstrictum, vt ostium vteri, quod nouem mensium spatio debebat eo modo permanere: potest igitur ventriculus anteaquam tota massa sit plenè concocta, partem vnam tenuiorem iam transmutatam per pylorum demittere, maximè à vicinis membris attractam, ac interim crudior alia pars manere in ventriculo, vt concoquatur: Neque ex hac opinione ea sequuntur absurda, quæ dicit Mercenarius in tertia ratione, vt post hac explanabo. G

Sed hic explicanda sunt Galeni verba, quæ contra nostram sententiam non parum facere videntur. Ea quidē sic habent lib. 2. de caus. sympt. cap. 3. postquam de vteri munere tractauit. Ad eundem (inquit) modum mōstratum est ventriculum quoque inferius os suū post cibos claudere, nihilq; sinere abire, prius quàm planè sit cōcoctū: si tamen eū nihil aliud intermittere actionem cogit, quemadmodum vterum fœtus corruptela: quippe similis affectus ventriculo incidit, vbi cibi in eo sunt corrupti.] idem repetit libro de naturalibus facult. 3. cap. 4. Dictio illius hæc est. Tanquam enim hæ functiones mōstratæ sunt qualitatum mutatione fieri: itidem cōcoctio ciborum in ventriculo, mutatio eorum est in propriam eius, quod nutritur qualitatem. Vbi autem ad perfectionem cibos cōcoxit, tum aperit inferius os, exciduntque per ipsum facilè cibi, etiam si lapides, ossa, acinos, aliave quæ verti in cremorem non possint, plurima secum habeāt] ac in fine eiusdem capitis ait. Quo tempore etiam pylorum conniuentem, clausumque ad vnguem inueni, non secus ac prægnantibus os vteri: at post concoctionem consummatam reclusus quidem erat pylorus, ventriculus autem complexus motu, intestinorum ritu, mouebatur] hæc ibi. Quæ videntur contraria nostræ positioni asserenti aperiri pylorum ipsum, etiam si nondum plenè mutatus sit omnino cibus. at Galenus dicit, nihil sinere abire, priusquam planè sit concoctum alimentum. H

A & ad perfectionē cibos concoxit, atque consumata concoctione. Tanti potuere hi loci apud quosdam Medicos, vt putauerint Galenū in hac parte aberrasse, volentem nihil prorsus abire ex ventriculo, anteaquam consumata sit concoctio. Ego autem sentio Galenum consona suis principijs, & rationis scripsisse: audias igitur, quomodo hosce locos interpretari soleam. Non sunt hæc contraria, Ludouice fili. Ventriculum non sinere aliquid exire, donec absoluta sit concoctio. Atque hoc. Ex ventriculo anteaquam totus cibus in chylum conuersus sit, elabi aliquid, quod plene sit concoctum, quāuis adhuc remaneant in ventriculo partes crudiores. Nunquam Galenus hoc negauit. aliquam partem chyli prius elabi ex ventriculo, quàm aliam. Sed negauit, nunquam elabi posse quicquam, quod plenè concoctum non sit. Absurda sanè foret sententia, si statueremus elabi ex ventriculo animali sano existente crudum alimētum: at elabi partem huius con coctum non modo. absurdum non est, sed etiam maximè necessarium.

Erat secunda ratio sumpta ab officio fundi ventriculi, quæ videtur originem B habuisse à verbis Auicennæ libro suæ medicinæ tertio fen 13. tract. 1. c. 7. quæ sic leguntur. Et scias, quod digestio est fundi stomaci, & appetitus oris stomaci] Verùm hæc sunt à nobis ex Galeno interpretanda. Nullam habet controuersiam, quin appetitio propriè ad ostium ventriculi pertineat: de hoc enim ita scribit ille primo acut. com. 19. Appetere enim est munus huius partis non concoquere.] quandoquidem vult concoctionem fieri in parte inferiori, idest in tota ventriculi cauitate infra ostium constituta, vt eius verba indicant. dicit enim libro quinto de loc. affect. c. 6. at infra os ventriculi non solum fundum, sed pars multa intermedia est.] sit igitur concoctio in tota cauitate ventriculi infra ostium. si Anicenna per fundum ventriculi hanc intelligit, vtique locus non habet dubitationem. Sin minus profitemur aberrasse. quia vis ipsa concoctrix consistit in omnibus tunicis ventriculi, quamuis maximè adiuuetur à vicinia calidarum partium, præsertim iecinoris mediam ventriculi partem à dextra parte amplectentem, eiusdē Galeni testimonio libro 4. de vsu partium cap. 8. diximus de hoc argumento in C epistola superius citata. Excellentissimus Pater tuus dabit copiam.

Tertium argumentum, quod plurimi facit Mercenarius, ego nihili facio. Supponit cibos omnes in ventriculo inuicem misceri, & confundi, ac simul omnes, & eodem tempore concoqui. Ex hisce tribus duo prorsus falsa sunt. vnum verum. Falsum, misceri, & confundi inuicem: quod enim prius ingestum fuit in ventriculo, occupat illud quidem inferiorem partem ac fundum: quod vltimo loco superiorem, neque locum mutant: quia siue multum, siue paucum sit, quod sumitur, constringitur statim à tunicis ventriculi, atque ita amplexatur, vt nulla pars sit alimenti, quæ non contagatur à tunicis ventriculi. Falsum pariter, quod omnes cibi diuersam temperiem, & substantiam habentes, eodem tempore concoquantur: Hoc enim est impossibile. quod facilius alteratur coqui facilius, & citius par est, vt supra dicebamus. Duriora, crassiora, viscidiora longe tardius mutari, nemo dubitat. Hoc tamen verum, simul concoqui: idest ab vno & eodem calore fieri coctionem, aut celerem, aut tardam. Consideremus modo suum Achillem, vt ita lo D quar. Pars inquit alimenti concocta vel statim è ventriculo excidit: vel retinetur. Respondeo, excidere. Cum infert. Ergo, aperto pyloro crudi simul excident. id negandum. Quia, quod excidit, tum expellitur à ventriculo iam concoctum, tum attrahitur à vicinis partibus. crudum non excidit, quia nondum tempus expellendi, & quia non attrahitur, cum non sit familiare attrahentibus: adde quod sua corpulentia, transitus impeditur. Pono etiam retineri cōcoctum in ventriculi cauitate (volo enim id concedere illi, ne videar subterfugere argumenti vim) nō sequitur propterea, quod imaginatur, Assabitur (inquit) eritque inutile nutritioni. Non video assationis caussas, nam licet adsit mora, ea tamen eiuscemodi non est, vt assare possit. multa mora, non breuis morula assandi vim habet, vt in generatione calculi in vesica diximus; deinde impedit hoc opus humiditas, quæ in ventriculo ex potu inest, ac ex alijs alimentis: ita, vt assatio in ventriculo nequeat imaginari.

Quarta ratio ambigui nihil continet. nam vltro admittimus alimentum con

stringi

stringi à tunicis ventriculi, & vndique amplexari: caloremque ipsum cōcoctionem aggredi, sed non absoluere eodem tempore materiam concoquendā. Nam vt prælum ex vuis vnam partem prius educit succi, quàm aliam: & in eodem lebete ab eodem igne prius coquitur caro vitellina, quàm suilla, vel ceruina: sic ab vno, eodemque calore ventriculi prius transmutabitur lac, & vitellus oui, quàm caro, & panis. E

Cæterùm postrema ratio supponit duo, & ambo falsa. Primum, ipsum ventriculum attrahere ad sese alimentum ex cibis omnino in chyli naturam transmutatus: aliud nutriri ventriculum ex chylo. Est, vt dixi, vtrunque falsum. Recipio alimentum sumere ventriculum aliquo pacto ex cibis, qui cōficiuntur; at falsum est ipsum non sumere hoc alimentum, nisi postquam totum fuerit ad absolutionē commutatum. falsitatem huius rei demonstrat Galenus libro quarto de vsu part. cap. 19. vbi dicit vētriculum ali in ipsa coctione, non autem post ipsam. Paratum (inquit) auxilium quoddam ad ventriculi nutritionem in ipsa cibi concoctione] & tertio de naturalibus facultatibus, cap. 7. ait. Ventriculum trahere paulatim alimentum] at quomodo quæso te paulatim nutrimētum sumit, si postquam plenè concoctum est totum alimentum nutritur? & quomodo in ipsa concoctione id accidit, si iam absoluta concoctio est? Rursus, quomodo post coctionem consumatam ille nutritur, si quod concoctum est, quàm citissimè distribui conuenit, vt idem scribit quarto de vsu partium, capite octauo? Alterum etiam profiteor esse falsum, scilicet nutriri ventriculum chylo: quia quodcunque verè nutrit, id sanguinis habere formam oportet, cum à solo sanguine & semine omnes iam primum factæ fuerint partes, nequeunt certè nutriri, nisi sanguine, vt ex Aristotelis, & Galeni doctrina in disputationibus Medicis recordor docuisse. Substantia igitur chyli ventriculi nutrimentum non est. Atqui dices, Galenum id admisisse. Respōdeo ex chylo nutriri, idest ex eius vapore, & benignitate voluptuari ita, vt fames cesset animalis: hæcque apertissima est Galeni sententia primo de sympt. caus. cap. 7. ait enim, vētriculum ad se trahere ἀτμωδῶς, idest vaporis instar. Sed, quia hæc ad aliam tractationem pertinent, prætermittantur. F

Satis videor hactenus, Ludouice, satisfecisse nostro Mercenario, & ostendisse pro sanitate tuenda, semper obseruari generale præceptum debere, nempe, vt prima sumantur mensa alimenta, quæ facile alterātur, & corrumpuntur: vltima verò, quæ contrario modo disposita sunt. Sed ne quid desideres in hac materia, duo notanda sunt. Primum oportere non solùm communem hominum naturam, sed etiam particularem cognoscere. est quidem certè in artis operibus maximè difficile: talem enim esse me arbitrarer, qualem Aesculapiū fuisse ferunt, si proprietates indiuiduales exactè cognoscerem. Hoc eo pertinet, vt admoneam aliquando cogi nos hanc regulam subuertere, si particularis natura contra indicauerit: sunt enim qui statim sumpto lacte, aut vitellis ouorum, aut insculis carniū, statim nauseabundi fiunt: quæ, si posteriori mensa bibantur, nihil offensæ percipiunt. In hoc casu non est mordicus seruanda regula, sed tractandus homo secundum proprietatem naturæ suæ. G

Alterum notatione dignum sese offert, non fore suspicādum regulam non esse vtilem, quod quidam nullo ordine ciborum seruato, impunè viuant, nihilq; mali sentiunt: nam vigente plurimum calore, & robustis existentibus viribus, noxa non statim imprimitur in corpore: at postea temporis tractu crescit paulatim: neque enim quispiam vidit vnquam quomodo cauetur lapis à gutta, quam tamē excauare insensibiliter omnibus incomperto est. Galenus quidem exemplo iuuenum potu niuis delectantium rem satis eleganter videtur mihi declarasse libro de cibis boni, & mali succi, cap. 13. hisce verbis. Nam etsi statim ipsa nix noxa sensibili non videatur iuuenum corporibus officere, increscēte tamen temporis processu occulto, paulatim noxa, vergente nempè ætate, articuli his neruique, ac viscera morbis corripiuntur, vix aut nunquam sanandis] hæc ille. Ex quibus apparent fructus hominum intemperantium. De hoc argumento satis. Vale, ac meo nomine salutem dicito Excellentissimo Mercenario plurimam: arbitror enim nondum ex Monte sancto discessisse. Taurini 8. Augusti 1580. H

FEDE-

A FEDERICO SEVERINO ANCONAE MEDICO.

De tussi antiqua ab humoribus salsis & crassis, & anhelitus difficultate, tum gracilitate corporis, pro Anconitano Patricio.

EPISTOLA SEXTA.

TRES sunt affectus, quibus Illustris hic adolescẽs afficitur, & quorum caussa nostrum implorat auxilium. Vnus est tussis. Alter anhelitus difficultas. Tertius gracilis habitus corporis. Horum inuestigandæ sunt caussæ, vt rectam medendi rationem ineamus. Tussis caussæ sunt duæ, materia scilicet è cerebro destillans in pul- B mones: atque ipsorum pulmonum obstructio, & imbecillitas. Concurrit, meo iudicio, vtraque caussa: iam quidem ex destillatione proficisci omne malum tecum sentio. Nunc verò non fouet hunc effectum sola destillatio, sed pulmonum intemperies, vt ego sentio, calida, cum humorum præsentia, à quibus brõchij pulmonis obstruũtur, & fortassis adest etiam imbecillitas illius visceris à natiuitate contracta. calidam intemperiem indicat rubor faciei, respiratio magna, excrementorum salsedo, & acrimonia, thoracis amplitudo: materia in pulmonibus contenta pituita salsa est, & ea quidem crassa, quod ipsa in thorace diu retenta, partium tenuiorum dissolutio à calore facta sit; itaque non est morbus duntaxat per consensum, sed per essentiam, factus enim est affectus secũdarius essentialis tamen in pulmonibus ob diuturnitatẽ morbi: secundus enim annus agitur. Vereor ne lateat anguis in herbam, ne scilicet ex matre malam acquisierit hæreditatem, quæ mortua fuit phtisi affecta. Porrò cerebrum affectum est intemperie calida, & humida, vt venarum amplitudo circa faciem, præsertim circa oculos apparens, rubedo continua, viuidusque color faciei indicant, ac alia, quæ circa passiones animi versantur. Destillatio verò fit per partes internas, materia pituitosa ob putredi- C nem, vel ob permistionem salsæ serosæ humiditatis, transmissa per colatorium ad pulmonem. Secundi affectus eadem caussa est, quæ tussis: nam pituita in pulmonibus ob visceris imbecillitatem congesta & suscepta tussim facit: si verò contingat multo copiosius effluere, difficultatem facit anhelitus, non quidem continuam, licet continua sit destillatio; quia tanta semper non est, vt obstruat pulmones, asthma fit, cum obstruit. non sentio materiam recipi in musculis intercostalibus, quia dolorem in efficeret, fortassis febrem, & tumorem. Cæterum gracilitatem repono inter morbos, in magnitudine diminuta, nimis enim, quàm par sit corpus gracilescit: gracilitatis caussa proxima est nutritionis defectus: hic autẽ nascitur, quod dira tussis imbecillum reddit ventriculũ, cogitque ægrotum euomere cibum qualibet nocte: ego non inuenio aliam gracilitatis caussam. Vereor maximè ne exulcerentur pulmones ruptis venis ex vehementia tussis: præsertim in hoc Autumno. Eoque periculum mihi videtur maius, quod phtisis hæreditarius est huius familiæ morbus. vtcunque autem sit, curatio ineunda est, pro cuius D absolutione alios mihi non propono scopos, quàm oppugnare morborum caussas, in primis destillationem, pro qua sananda proponitur totius corporis vacuatio, & reuulsio: mox humorum qui in thorace continentur expectoratio: Humectatio deinde, & totius corporis impinguatio, accommodataque nutritio.

Circa cirurgiam non admodum laudo venæ sectionem, quia nulla labes in sanguine, non multitudo, non corruptela, non motus: reponere sanguinem expedit in corpore ad vsum nutritionis, cum ob importunum vomitum alimẽta transmutari non possint in sanguinem. Cauterium in sutura coronali placet mirum in modum reuulsionis caussa: certè confido maximè in hoc genus remedij: erit eiusdem efficaciæ sinapismus raso capite administratus. Non admouerem cucurbitulas, nec siccas, nec humidas, quia nullus locus accommodatus est in destillatione interna ad eiuscemodi cutaneas scarificationes. Purgationem institu-

tuerem benignis pharmacis, vt e.g. Rec. electuarij lenitiui drach. x. troc. de violis sine scamoneo drach. ij. aquæ farfaræ q.s. pararem materiam hisce syrupis & apozematis, Rec. syr. de capill. ven. de liquiritia añ. drac. vj. syr. de betonica vnc. s. decoctionis betonicę, farfarę, scabiosæ, epaticæ, pulmonariæ, vnc. iiij. misce pro vno & sic pro alijs. paratam materiam purgarem, vt Rec. agarici troc. scrop. iiij. salis gem. scrop. j. macerentur in vnc. iiij. aquæ farfaræ s.a. in expressione dissolue diasebesten len. vnc. j. mannæ electæ vnc. j. s. fiat potio. Tãdem exhiberem chinæ decoctum hoc modo paratum. Rec. radicis chinæ præparatæ vnc. ij. aquæ scabiosæ & farfaræ destillatæ añ. lib. v. maceratio fiat horis duodecim s.a. mox leuiter ebulliant ad cõsumptionem medietatis, & in fine adde ligni saxaphras drac. ij. Sumat huius syrupi vnc. vij. aut viij. hora matutina ante cibum quinta. repetatur idem decoctum vesperi hora post prandium septima, & ante cęnam tertia, atque ita successiue sumat, sudorem procurando vsque ad dies viginti: quo tempore bibat residuum decocti: quod singulo quoque die, aut ad summum secundo nouū parabit: cibus sit illi exiguus, vt panis nautici vnc. ij. s. passularum vel amigdalarum vnc. iij. Vesperi autem edat parum pullæ, aut turdum. Cæterùm postquam sumpserit hoc decoctum, quiescat diebus quindecim. mox accedat ad lactis asinini potum, quo vtatur duobus continuis mensibus, nisi aliquid prohibeat; incipiat ab vnc. iiij. & summa sit dosis libra semis. Postea singula quaq; hebdomada ter horis duabus ante cęnam ingrediatur balneum aquæ dulcis, & integro mense continuet. Victus rationem eam seruabit, quam tu ipse præscripsisti. & hæc mea sententia est. Deus O.M. sit dator auxilij.

MEDICIS GENESINIS.

Pro Domino Angelo Roncono Genesino ad Vigiliarum instantiam.

EPISTOLA SEPTIMA.

VAMVIS hoc vnum sciam, & profitear, nihil posse me in factitanda medicina intimius prospicere, quod nõ multò prius cognitum, diligẽterq; animaduersum ab Angelo Roncono Genesino, alijsq; Medicis illius curationi incũbentibus, fuerit: tamen quia impium est, amicis honesta petẽtibus, quicquam negare: & quia optimum est in proprijs controuersijs aduocatum quærere, breuiter admodum, pluribus alioquin impeditus negotijs, præsertim verò in mea suppellectile ad patriã exportanda, ad quam (post continuam annorum vigintiduo pelegrinationem) annuente. D.O.M. sum breui rediturus, conscribam quid sentiam ipso in casu; hoc tamen pacto, vt quicunque hæc legerint, omnia boni, & æqui consulentes sciant ab homine negotiorum pleno proficisci. Venio ad rem propositam, ne meam desiderantes opinionem pluribus morer. Supponitur ingens vigiliarum instantia post multarum caussarum externarum concursum; cum destillatione à capite ad thoracem acri, & aliquando salsa, atq; cum imbecillitate ventriculi. Hic quid agendum sit quæritur. Respondeo consulendam esse naturã rei, quæ nobis actionem, eiusque modum indicabit. Vigiliæ excedentes originem ducunt à multis caussis: harum externæ quædam; internæ aliæ sunt: illæ quidem vix possunt, nisi concurrentibus internis quicquam efficere, quod assatu dignum sit: hæc citra illarũ sindromẽ vim habẽt maximã: vtrisq; conspirantibus cõcursus fit magnus. Externæ sunt, dolor, æstus, mestitia, sitis, curæ, & quæcũque spirituum aut inflammationem, aut dissolutionem cum siccitate procreant. Internæ duæ sunt; vna est calidus humor, aut in substãtia cerebri molestus, vapor acer, & mordax (haud abre in cerebri substãtia, nõ in mẽbranis diximus, quia certè videor has ipsas ab hoc munere excludere: quandoquidem subita membranarum intemperies dolorem efficit: at vero intemperies cerebri suapte natura carent dolore, aut sine caliditate, & acrimonia humor venenatus, & perniciosus cordi molestiam continuam inferens,

Casus.

Vigiliarũ instantię quib. de caussis originem ducant.

A ferens, ac subinde ad ipsius cerebri substantiam vaporis specie elatus; qualis pestiferis febribus, & vniuersaliter in malignis omnibus apparet. Ex ijs, quæ mihi conscripta sunt, colligo harum caussarum concursum adesse; ac etiam præcessisse extrinsecas, supponere oportet, tãquam omnibus apertum. quod verò simul cum ijs internæ conueniant, facilè demonstrabo. Primum omnium difficultatem non habet aliquam, quod externarum caussarum impetus procreare non possit, sine aliarum aduentu multarũ hebdomadũ vigilias: opus enim est intrinsecus adesse aliquid, quod hunc effectum foueat: & iam iam productum conseruet, neque hic ego immorabor, quia videtur mihi nullam penitus habere difficultatem. Quamobrem opus est vt statuamus, contineri aliquid in cerebro, quod hanc faciat molestiam: Certè malignum nõ esse humorem, & pestiferum, nemo est, qui dubitet: ego certè videor certissimus. adfuisset enim febris continua suis comitata symptomatis, quinimo febris processisset pestilens. idcirco videor posse concludere ab humoribus acribus contigisse. Iam verò ij aut in cerebro generantur; aut in B alijs partibus procreati, ad cerebrum transmittuntur, vel specie vaporis, vel humoris, aut ratione vtraque. Putauerim vtrunque conuenire, tum scilicet in capite per essentiam adesse horum congeriem; tum etiam ab infernis partibus consortij lege transmitti. Cur in hanc suspicionem veniam explicandum. Primum sanè hominis temperamentum, quo ad cerebrum attinet, siccum videtur mihi, quamuis humidum ex accidenti: quam rem significant propẽsio ad curas continuas; cogitationes perpetuæ; & si benè recordor, oculorum quædam concauitas; atq; in actionibus animalibus firmitas, & prudentia. Tandem verò, si capitis structuram diligenter cõtemplabimur, omnia ferè (vt semel dicam) inuenìemus, quæ naturalem eius partis indicant siccitatem. Quòd verò hanc foueat consensus inferiorem partium, quis dubitat? Calidum hepar, siccus totius corporis habitus, ad iram propẽsio, excremẽta bile satura; ad hæc alia plurima illi notissima, manifestissimum faciunt: ex his concludendum videtur hoc ipsum symptoma actionis animalis deprauatæ redigendum esse in duplicem caussam: vna est intemperies C calida & sicca cerebri; alia vero hepatis, & corporis totius: nolim tamen quempiam contrariũ suspicari ex eo, quod destillationem patiatur ad ipsum thoracem: atque quod ventriculus in concoquendo plurimum laboret: hæc enim non modo signa sunt caloris natiui oblæsæ partis labefactati, sed humores etiam calidos & siccos abũdare. Ex illius nãque imbecillitate dissolutis spiritibus mirum non est, si cerebrum, si ventriculus male habeant, cum ex vigilijs immoderatis effluente ad cerebrum bile, & calido vapore destillationem illã procreari indies omnes videant. Nunc tempestiuum est, vt curandi indicationes inuestigemus. Remouẽda à cerebro intemperies calida & sicca, à qua præcipuò fit excessus vigiliarũ: hanc non licet auferre, nisi humores sicci, & exusti expurgẽtur ex cerebri substantia; neque hos expurgare licet, nisi prius ab hepate, & toto ambitu corporis tollantur. Mox verò neque id satisfaciet nobis, nisi humores acres, quales biliosi sunt; ac etiam admodum sicci, & exusti, quales cum biliosis melancholici sunt, & nitrosi, contemperentur; deducaturque corpus vniuersum, & partes capitis ob-D læsæ ad eum potissimum temperamentum, quod pro somno naturali concitando passim desiderari solet, quę res tum remedijs, tum victus ratione optimè instituta fieri potest. In his videtur mihi consistere totius curationis summa: quam an assequi possimus, nec ne, ambiguum videtur: quandoquidem magnus affectus videtur mihi, qui tot dierum spatio hominem exercuerit iam in primo senio constitutum. Tamen curatio tanquam impossibilis negligenda non est: quia origo, vt relatum fuit, affectionis huius ab extrinsecis caussis maiori ex parte profecta, vbi euanescant illæ in contrarium statum facilè permutari poterit: postea verò cum assuetus fuerit natura, vigilijs esse deditus, minus periculi inesse in hoc ipso videri potest, quàm in alijs copioso somno deditis. Quamobrem audacter curatio exordienda est. Prognostica

Principium itaque curationis institutæ ab euacuatione desumẽdum videtur; in qua obeunda diligentissimos fuisse Medicos illius curationi inuigilantes non dubito, idcirco vbi ab humoribus expurgatum excrementitijs fuerit, ad alia accedendum:

cedendum: at si fuisset fortè prætermissum (quod non credo) statim fiat ijs medicamentis, quæ leuiter purgant, neque enim agitandi sunt humores, aut inflammandi cùm vigilias modū excedentes curamus: præcæteris omnibus eligerem reubarbarum, & senam: Vellemque vt his assuesceret ita, vt quotidie acriorum humorum efflueret aliquid per inferiorem sedem: quod non hæc modo præstabunt, quæ dixi, sed etiam enemata, vsus ad hæc electuarij lenitiui (quod in rem præsentem præstantissimum esse duco) aut etiam ex mixarijs. Vtrunque deuoratum quotidie ad drachmas sex duobus diebus, aut tribus continuis aluo admodum sicca operam præstabit egregiam: Cæterùm haud esset ab re in eiuscemodi temperamento, quod (vt admonuit Galenus) ætatis successione fit melancholicum, Venis hæmorrohidalibus duas, aut treis hirudines apponere, sinereque, vt ex consuetudine artis hauriatur sanguis acer, atque melancholicus: sic profectò fient reuulsiones ex capite confluentium vaporum, & humorum acrium. De venæ sectione nihil dico, quia suppono vires non esse ferendo: at si assidentes Medici secus iudicauerint, quorum iudicio credendum est, admitterem præsidium libenter aperta vena brachij sinistri interiori, & repetita secundum exigentiam virium. E

Theriaca vsus.

F

Euacuato (vt decet) corpore, duo sunt (meo iudicio) plurimum necessaria: aliud vt eunti dormitum (hora scilicet somni post cœnam horis duabus, aut tribus plus minus) assumat optimæ theriaces drachmam vnam, cum drach.ij. zuchari nenupharini, in cuius absentiam rosaceum admitterem: idque tribus diebus continuis faciūdum iubeo: nam corroborabitur ventriculus, humorū qualitas illa obtundetur, corrigemusque tum intemperiem, tum destillationem. Sed cauendum ne theriaces antidotus sit antiqua; neque admodum recens. Illa exiccaret summopere: Hæc propter polentem opij vim imbecillas vires nimium labefactaret, eligenda pro opere idonea, ætatis mediocris, vtputa duorum annorum, aut vnius cum dimidio: qualem præparatam habebis diligentissimè ab Oliuerio Maceratensi pharmacopola. Nec me præterit vsum diacodij optimè præparati vires habere admodum insignes, quo promiscuè vterer hac proportione, vt partibus tribus optimi diacodij, partem vnam permiscerem syrupi ex absintio, & par.5. syrupi mirtini. In rem præsentem vsus erit ante, & post cibum, ac etiam si placuerit simul cum cibo. G

Balneum.

Aliud, in cuius vsu plurimum confido, est, vt ante prandium aquæ dulcis balneum ingrediatur: neque enim apud Galenum, apud Plinium, Athænæum, ac alios clarissimos Medicos suspectus fuit vsus balnei in frigidis temporibus, vrgente necessitate, ac alijs diligenter adhibitis, quæ pro corrigenda ambientis aeris iniuria probus Medicus iudicauerit. Sit igitur ex dulci aqua præparatum, in qua præcipuè decoquantur flores antemidis, & melliloti, & violarum, cum melissæ (cuius vires egregiæ sunt in hoc effectu) partibus tribus. Mirum est, quod ex eiuscemodi remedio contingere solet ægrotis commodum: ego sanè, nullum ex externis præstantius inuenio.

De lactis vsu

Verùm enimuerò, quia in hoc habitu admodum gracili, & prima senectute iam constituto, humores ad æqualitatem illam redacturos esse hisce auxilijs, vix confido: esset mea sententia perueniundum ad alia. Et quamuis me non fugiat magnam esse siluam medicamentorum, tamen ex multis potiora seligam: quinimo ex multis vnum duntaxat propono: & illud est potus lactis caprini: audi caussam meæ opinionis. Corpus indigere nutrimento certum est: vt etiam certissimum contemperamentum postulare humores acres, humectationemque totius corporis habitum siccum exigere, ad hæc vero bilem prætorridam expurgationem indicante. Quod itaque præstantius excogitari potest? nutrit lac maximè, bilem contemperat, expurgat, humectat præsiccatum corpus: cur non admittetur? Obesse dicent fortasse aliqui capitis imbecillitatem, quia destillationem patitur. Sed, vt bis respondeam, cur vlceratis pulmonibus à destillatione acri, maximoperè laudatur ab omnibus Medicis? scio locum esse Galeni libro de alimentorum facultatibus, in quo præcepit, haud prodesse imbecillo capiti: sed hæc sententia, præterquam quod cum alijs pugnat, intelligenda non est de H

imbe-

A imbecillitate omni, sed de aliqua, veputa quam humor pituitosus procreat, ac de alijs, de quibus dixi alibi subtilius. Admoneo igitur non esse prætermittendum auxilium, quod maximam illi vtilitatem impartiturum non dubito.

Hic tacitus prætermittere modum nolo, quo ego vti soleo, vt candorem cognoscas animi mei.

Assumito tribus primis diebus lactis caprini recenter mulcti, libras tres, aut duas cum zuchari albissimi vnc.s. & salis scrop. vno, caueat à motu violento, & somno, & ab omni alimentorum genere, nisi transactis horis quinque.

In hisce diebus, vt benè ex Græcorũ nostri doctrina, expurgabitur bilis ex toto corpore, & humectabitur; hoc igitur obseruãdũ est, vt omnino ex lacte aluus reddatur fluuida, quia sin minus nihil prodesse poterit. præstabitque abstinere potius, quàm exhibere, nisi vltimis diebus, in quibus non quæritur purgatio, sed nutritio, humectatio, contemperatio, neque videatur nimia quantitas, quia alioquin non abluit, nec expurgat: ob ambulando exhaurienda recens emulcta per

B vices fuerit.

Alijs deinceps diebus quinque assumito libram vnam, cum drachmas duas zuchari albissimi, & salis scrop.s. in quibus iam propositus scopus est magis nutrire, minus abluere.

Tandem vsque ad vigesimum diem vncias sex, aut octo cum drach.j. zuchari capiat: In quibus tum humectatio, tum nutritio corporis, tum etiam contemperatio vigere dicuntur.

Certè, si quid valet, Augenij tui iudicium, hoc auxilium non est prætermittendum.

Accedo ad intemperiem capitis corrigendam. Vtitor primùm embrochis in sutura coronali.

Rec. violarum, corticum papaueris, seminum lactucarum, florum nenufaris, maluarum, altheæ, melissæ, añ.man.j. camomillæ, man.s. seminis basiliconis drachmas duas, pulij drachmam vnam, foliorum sticados, & betonicæ, añ.ma- *Lotio somnifera.*

C nipulum semis, decoquantur pro lotione capitis ante cibum matutinum, ac vespertinum hora vna.

Vnguentum post lotionem applicandum, quod ipso vsu præstantissimum esse comperij.

Rec. succi lactucæ lib.s. semperuiui, portulacæ, añ.vnc.ij. succi rosarum puri, vnc.j.s. aceti albi vnc.j. farinæ hordei vnc.j.s. seminum papaueris albi, vnc.j. iusquiami, drach.iij. puluerizatis puluerizandis fiat emplastrum apud ignem, quod imponatur in sutura coronali, abrasis diligenter capillis post embrocationem. *Vnguentum somniferum*

Odoriferum ad concitandum somnum à me non infrequenter expertum.

Rec. corticum papaueris albi, drach.ij. violarum, nenufaris, seminis portulacæ, lactucæ, scariolæ, añ.drach.j.s. ligni aloes, drach.s. croci. scrop.s. seminis aneti, scrop.ij. foliorum mellissæ, man.ij. puluerizentur omnia per se, mox misceantur, & ligentur in sindone, & odorentur continuò. *Odor ad excitandũ somnum.*

A stuporem inducentibus, nisi magna vrgeret necessitas, abstinerem, quando-

D quidem virtutem validam exigant, ac mihi absenti harum habere notitiam non liceat: At verò, si prudentes Medici illorum vsum necessarium esse iudicauerint, vti possent aqua aliquapiam ex soporiferis tum extrinsecus, tum intrinsecus accommodandis: quarum ex mea officina exemplum affero: Aqua, siue liquor destillatus ad prouocandum somnum, estque saporiferum secretum. Recipe opij thebaici, alliorum à cortice mundatorum, añ.vnc.ij. allia pistello ligneo tunde in pila marmorea, mox addito opium tritum, & bene concorpores, vt fiat ceu opiata. Hoc destillabis in cornuta leuissimo igne in cineribus. De hac aqua, si opus fuerit, inunge tempora, frõtem, carpum: & caue ne extra necessitatem vtaris, valet eiuscemodi aqua melancholicis, maniacis, phrænеticis, ac omnibus morbis, in quibus vigiliæ inducuntur.

Alia ad inducẽdum somnum aqua Fumanelli, Recipit succi papaueris vtriusq; añ. libram semis, succi hyoscyami albi & nigri, añ.vnc.ij. succi portulacæ, lactucæ, añ.vnc.iij. succi fabæ inuersæ lib. semis, nenupharis vnc.iij. seminis vtriusque pa-

paueris, radicum fabæ inuersæ, añ. vnc. ij. feminis lolij lib. femis, hyofciami albi & rubri vnc. iij. xyloaloes, nucis methel, añ. vnc. j. s. portulacæ, lactucæ, añ. drac. j. fcariolæ drach. j. feminis endiuiæ vnc. j. contundantur & ponantur per tres dies in vafe vitreo, & deftillentur, detur drach. j. cum vino aut aqua, aliquapiam accommodata, prout affectus natura poftulauerit.

Reliquum effet modo, vt de victus ratione quædam dicerem, quæ ad vitalem indicationem pertinet: fed quoniam illi viro apprimè docto, vt alia etiam figillatim omnia, de quibus hucufque fcripfimus, notiffima funt, prætermittenda duxi, his paucis contentus, quæ alioquin currenti calamo fcripfi. Deus ad vota fecundet, ex Tolentino die fecunda Nouembris 1577.

FINIS LIBRI QVINTI.

HORATII AVGENII EPISTOLARVM ET CONSVLTATIONVM MEDICINALIVM

LIBER SEXTVS.

IVLIO CINO COLLENSI MEDICO. S.D.

B

EPISTOLA PRIMA.

In qua differitur, an inchoante acceßione, vrgenteq́ cardialgia, valida conueniant enemata: Qui sudores boni, qui mali, ac neutri in acutis morbis debeant iudicari. Qui scopi indicent mißionem sanguinis; & de febre pestilenti quadam; pro controuersia inter Cinum, & Vincentium Cibum Fulginatem conscripta.

VAS literas mihi decimaquinta Ianuarij dedisti, redditæ sunt quinta Martij: quamobrem si spectetur tempus, quo datæ sunt, respondere tardius videbor: at si quo illas recepi, atque si priuatas, publicasque in factitanda medicina occupationes contemplaberis, certè in Augenio neq; studium, neque volũtatem desiderabis. Ijs, quæ mihi fuerunt gratissimæ sigillatim respondens, primum omnium admoneo te etiam, atque etiam; vt honori tuo prospicias. Primùm, quia disputationem habes cum Vincẽtio Cibo Fulginati, vt & quorundam relationibus audiui: demum quia res de qua agitur plena est controuersiarum. ille siquidem non solum ob cõmunem conditionem, & sortem quandam veluti fatalem patriæ (vt loquar ethnicorum consuetudine) quæ semper doctissimos, ingenioque subtili præditos Medicos; sed magis ob priuatos labores, doctrinam insignem, artis vsum, obseruationemque ad summum peruenisse creditur: atque (quod sanè admirabilem hominem facit) cum his mores suauissimos coniunxit, & humanitatem infinitam: cur huius in Apologia, aut in tua Missinum epistola non memineris, caussam non video: cum sententia mea non debuisset illius nomen silentio prætermitti, tu scis caussam. Hominis igitur conditio, authoritas, doctrina, nobilitasque multum quidem detrahere fidei videntur literis tuis. Adde negotiũ non esse leue, sed certè maximè controuersum, de quo proposita est tractatio: primum quidem nulla instituì ex arte potest disputatio, cum disceptantes non conueniunt in principijs: At vos ipsi minimè conuenitis: tu enim vno, ille alio, ad Sebastianum Paparellam fratrem epistola, modo rem habuisse significatis. Mox data etiam eorum, quæ abs te scribuntur veritate, video adhuc magnas adesse, & ferè inextricabiles difficultates, de quibus temerè pronunciari non debet, vt audies. Interim tibi gratias habeo immortales Cine, quod tam egregiè sentias de me, & de lucubrationibus meis, & gaudeo sanè plurimum, id mihi persuadens, omnibus placere, quod tibi semel placuerit. Me certè quidem curiẽtem incitas, dum persuades, vt labores meos de febribus, ac alios, quos domi suppressos habeo, in tui, aliorumque studiosorum gratiam tandem promulgem. Credito quæso Cine, me id aliquando facturum eo animo, vt experiar aliorum iudicium, quia si concors fuerit, in opinione confirmabor: si discors, de me optimè actum fuerit, qui didicerim veritatem aliorum studio, atq; diligen-

Apologiam Cini scriptã in Vincẽtiũ Cibum, lege in hoc volumine libro nono epist. 3.

C

D

diligentia. Nam apud Medicum, Philosophumque nihil ipsa veritate antiquius E
esse debet; ac certe multo magis apud Theologum, qualem teipsum in tuarum literarum subscriptione profiteris. hac de caussa factum est, Cine, vt sperem, te quæ scripsero boni & æqui consulturum, ac persuasurum tibi, nô odio, nô liuore, non (vt semel dicam) mala quapiam ductus animi affectione hæc libenter literis commendasse. Verùm cum hæc præfationis loco putem sufficere, ad propositam controuersiam venio.

In tuis literis ad Missinum, dissensiones adesse quàmplures inuenio inter te, & Fulginatem illum clarissimum, quarum summa est. Tu illum apertè admodum reprehendis, validioribus enematis ventrem vrgête cardialgia, & in accessionũ principijs. Quòd diaphoreticũ prouocare sudorem studuerit: ac passim hominẽ docere profiteris. Ille autem in eo aduersus te disputat, quòd nô cognoueris morbum ægroti. Quòd generosa prætermiseris auxilia: Quòd nô fueris assecutus Hippocratis sententiam: quodque tua negligentia & socordia Monaldus Clementinus vir illustris, fuerit mortuus. Quæ tua fuerit opinio ipso in casu dilucidè appa- F
ret ex ijs, quæ scripsisti, & quæ passim legêda prebes omnibus, illo dũtaxat inscio, cui certè primum debebas (nisi meum me fallit iudicium) tuarum copiam dare, vt secum pro veritate acerrime pugnares. At quid colligêdum de Vincentij sententia nihil certi habemus, quoniam is, vt seipsum tueretur, rescripsit nihil (neq; enim quicquam poterat rescribere, ignarus omninò eorum, quæ abs te illi vitio dabantur) quamobrem ex tuis literis, est eius opinio depromenda. quibus tamen ille nullam adhiberi vult fidem, cum in literis suis ad Sebastianum Papatellam fratrem, quæ apud me sunt, profiteatur, te casum tuo modo confinxisse à nemine prohibitum, atque passim mentiri. Hæc volui scripsisse duplici nomine: primum vt sciant omnes me de Cibò optimè sentire, tuisque tantam adhibere fidem, quam tam debeo: deinde verò me, de illius sententia dicturum, ex ijs quæ abs te posita sunt, & concessa, quæ ille inscripturus est, non admitteret fortasse.

Quæ sint explicanda in proposita cõtrouersia.

In mea igitur opinione circa propositam disputationem explicanda septem rerum capita diligenter examinabo, eo penitus obseruato ordine, quem in tuis G
illis ad Missinum seruasti.

1 Primum circa historiam notabo quædam ad totius rei cognitionem apprimè necessaria.

2 Deinde explicabitur an accessione inchoante, & vrgête cardialgia conueniãt enemata: atque si conueniunt, qualia debeant vsurpari.

3 Mox, qui sudor bonus, aut malus dici debeat in acutis febribus, & an prouocari debuit vestri ægroti sudor.

4 Ad hæc, an rectà ductus ratione sanguinis missionem prætermiseris.

5 Quinto, an febris, positis tuis principijs, pestilens, aut maligna dici potuerit.

6 Rursus, an rectè proposueris ægroto cassiam cum hieræ puluere, & Mannam.

7 Postremò, quæ mortis extiterit caussa. His pro dignitate enarraris, videbor tibi, mihique, ac fortassis Vincentio satisfecisse.

1 Accedens igitur ad horum explicationem, primùm omnium affirmare ausim, ex historia, quam retulisti, me nondũ cognoscere, qualis fuerit febris; quam rem H
pro curationis absolutione distinxisse, referre quidem plurimi, nemo est, qui nesciat. Puto arbitrari te, eam febrem extitisse intermittentem: nam dum Vincentij opinionem refellis, tertianam productã vocas, & quia saluberrimam fuisse febrem dicere videris: adde, quod cum tres inuasionis periodos enumeres cum rigore, ad febres intermittentes debet referri; quarum videtur proprium priuilegiũ cum rigore paroxismos incipere. Verùm, quoniam tertianarũ intermittentiũ species vltimæ, ac specialissimæ duæ sunt, exquisita, & illegitima; q̃ vt essentia, sic curatione plurimũ distãt, ego sanè ex tuis literis nô video vera sit febris. Exquisitã fortasse nũcupabis, nã rigor fit à flaua bile per sensitiuas corporis partes subito, & affatim trãsmissa, quã rẽ in legitimis solũ cõtingere, ambigit nemo; quẽadmodũ horror ad spurias, & extremarũ partiũ frigiditas ad phlegmaticas febres.

Ex historia à Cino relata non posse cognosci distincta species febris, quã ille curabat.

Sed si res hoc modo habet, quo quæso te hanc dicis fuisse tertianam productam? cum exquisita sit omnium febrium intermittentiũ breuissima, omniq; careat periculo?

A culo? nam septem terminatur periodis, quod est longissimum. Rursus verò, si exquisita fuit, cur euomuit bilem pituita permista? cur ex ipsius febris vehementia mortuus est? Dices mortuum hominis negligentia remedijs perperam adhibitis. Bona verba, Cine: non sunt hæc temere dicenda. Absurdum est, & periculi plenum, hominem in artis operibus clarum, reũ mortis facere: sed hac de re loquemur loco suo. Interim ad rombum. Quamobrem ex historia colligi non potest, quod fuerit exquisita tertiana. Deinde verò neque colligere possum spuriam extitisse: Quoniam in spurijs non adest rigor, quem hic adfuisse dicis? deinde non vacant periculo, quæ potissimum productæ sunt, vt Galenus ait primo ad Glauconem. Mox pone talem extitisse, declarare saltem debebas, an pituitæ, an melãcholiæ permistio illegitimam fecerit: aut bilis adustione in vitellinam transmutata, vt quibusdam placere scio. Rursus neque deducitur intermittentem febrem vocandam esse. quoniam tertianæ nothæ aliquando continuæ sunt. Tuæ autem coniecturæ ad huius rei probationem inductæ, non concludunt. labores, vigiliæ, B curæ, aeris ambientis feruor, victus ratio, non seruans modum possunt tam intermittentem, quàm continuam febrem inducere. multo minus reliqua persuadẽt, quæ hisce verbis adduntur in tuis literis. Ex caloris energia, pulsus commensurationc, vomitu bilis, & typo cum rigore, & inuasione alternis diebus.] nam hæc ipsa comitari posse continuas febres notum est. Caloris actus (sic energiam voco) febrem denotat, vt febris est: est enim eius natura acris, mordax, insuauis, tactum vehementius feriens: Hic actus est caloris febrilis, si alium intelligis magis particularem, qui sit proprius tertianæ, hunc equidem explicare debuisses: mox verò ad infimum peruenire oportebat, qui actus esset legitimarum, aut spuriarum, prout natura febris videbatur. Cum addis commensurationem pulsus nimis communem significationem affers. Qua mensura, Cine, altitudinem, longitudinem, & profunditatem pulsus commensurasti? quomodo tibi vis credi, si hanc mensurandi rationem non explicas? Erant partes tuæ docere hanc febrem pulsum habuisse tertianarum, non quartanæ, neque quotidianæ: atque hic rur- C sus minimè debebas insistere, sed vlterius progressus ad infima peruenictes, demonstrare hũc pulsum aut exquisitarum, aut notharum extitisse proprium. Proponis vomitum: quasi quod cum vomitu bilis, & nausea, continua febris nequeat consistere. Rigor subsequitur, qui videbitur fortasse proprius intermittentium, ita vt nunquam ab illis disiungi queat. sed nisi decipior, res in hunc modum non habet. namq; & inchoante, & cõsistente continua rigor aduenire potest. Inchoante, cum propter multitudinem humoris putrefacti in venis natura nondum morbi vehemẽtia facta imbecillior per sensitiuas corporis partes internas, aut externas expulsionem tentat; quæ demum cessat, vbi fit debilior: Vigente aduenit, quoniam rigore superueniente fit solutio, vt ait Hippocrates. Quòd continuæ febres aduẽniãt, quæ primis diebus inuadant cum rigore, præterquam quod est à Medicis clarissimis confirmatum, obseruatio quotidiana manifestum facit: idcirco id supponendum est. Quid de ipso alternis diebus dicam circuitu? Galenus à circuitu absurdam deduci, & fallacem coniecturam tradidit: cui adhærere iu- D uat. an si fuerit quotidiana continua, tertiana verò intermittens suo carebit circuitu? an si tertiana extiterit continua? si vera hæc sunt, vti putantur, cur non potuit esse Hæmitritæus? ex his satis superque patet nihil deduci necessario ex ijs, quæ in historia protulisti: cum potuerit esse continua, ac etiam continuarum perniciosissima, qualem extitere semitertianam admisit Galenus. Deduco tamen ex historia tanquam certum, ægrotum magnam passum fuisse cardialgiam, nam ais. de ventriculo fuisse conquestum, & ob eius dolorem, ac morsum totam noctẽ duxisse inquietam] ac rursus, quod in tertio periodo maximam circa vẽtriculum passus est perturbationem] tuis verbis loquor, vt sententiam facile recognoscas: hoc itaque vt apertum supponamus. Alterum etiam ponamus, semel duntaxat euomuisse, sed parum, quia sic scribis. Euomuisse bilis portiunculam] idque in prima accessione, in secunda, tertia, & quarta nunquam à natura prouocari potuisse vomitum, idcirco asseris concludens. & vomere nunquam potuit] hac die in accessione tertia oximelitem raphano paratum exhibere voluisti: tan-

Cini verba, lege primã epistolam libri noni.

Fundaméta certa ex Cinij historia relata, de quibus agendũ.

dem colligamus habuisse vomitum maximè difficilem, cum ventriculi morsu, E & cardialgia. Volui hæc adnotasse primo loco, Cine charissime, tum vt ostendam tibi me diligenter legisse, quæ scripsisti: tum etiam, vt secundo amicè admoneam te ipsum, quod qui Vincentij defensionem suscepturi sunt, campum defensionis apertissimum, ac etiam fortassis tutissimum, habebunt: quodque in primo ingressu tuæ huius apologiæ, testari possent, indiuiduam speciem huius febris te minimè cognouisse.

An vomitus vel enemata conueniant in cardialgia cum febre.

Accedamus ad reliqua. Proponitur discutiendum, quid agere conueniat homine affecto cardialgia cum febre: an scilicet prouocãdus vomitus, an vtendum enematis. Putas illud esse necessarium, hoc autem maxime detestandum. Et ne citra rationem loqui videaris, id ipsum dupliciter comprobas, Primùm inductione desumpta à temporis constitutione, humoris commotione, & consuetudine, atque propensione, ea præsertim hora, qua paroxismus inuasurus est] hæc ex Hippocratis aphorismo confirmans dicis, vacuationem fieri debere per loca conferentia, quo natura tentat, eo ducere oportet, supponens adhæc, notum esse omnibus, quantum conferat vomitus in accessionum principijs. Secũdò idem probas F authoritate Alexandri Tralliani, & Auicẽnæ, cuius verba à te proferuntur in hũc modum. Quod, si inueneris humorem declinare ad vomitum, in primis fac eum vomere] & infra. cum natura mouet vomitum, caue ne diuersifices eam] Miror, te simul non retulisse Tralliani verba, atque non addidisse Galeni verba: Græci quidem, vt scis, authoris, atq; inter Græcis omnes celeberrimi, qui in morsu ventriculi vomitum laudauit: sed certè non debebas prætermittere historiã ab eodem relatam, nempè illius hominis, qui ex vomitu æruginosæ bilis fuit statim à cardialgia liberatus. Vereor ne potissimũ adhæreas Arabibus, & Græcis relictis, qui omnium bonorum extiterunt nobis authores, illorum lectione sola delecteris. Sed quomodocunque res habeat, tu quidem vomitum prouocandum, & ab alijs omnibus remedijs abstinendum putasti. Ille verò contra, abstinendum à vomitu, & per inferiorem sedem deriuandos humores acres arbitrabatur. Sed quoniam ego aliter sentio, nempè aliquando prouocandum vomitum, aliquando minimè tentandum: cum aliquando magis expediat vel per infernas partes purgare, vel humoris acrimoniam obtundere, ac semper expediat corroborare ventriculum, desumpto paulo altius principio à cardialgiæ caussis demõstrabimus, quæ vigeant ipso in casu indicationes curandi: mox videbimus, an vomitus fuerit expediens, & quando, hacque via incedentes methodum obseruabimus, nihilve relinquemus, quod facere dubitationem possit: eoque id libentius faciundum, quod tu caussas seuissimi huiusce symptomatis explicare noluisti. Dico igitur, ex varijs G

Libro duodecimo methodi medendi.

Cardialgiæ caussæ multæ.

occasionibus cardialgiam concitari posse. Nempè ex inflammatione ventriculi, iecinoris, lienis, ex lumbricorum ad superiores partes ascensu, ex omni genere bilis ostium vẽtriculi lacessente. In caussa quidem circum cor ardor bilis prasinæ, aut æruginosæ exæstuans, tum oppressionem penè suffocantem, qua huc, & illuc miser ægrotus impellitur, tum cordis morsum inferre consortij lege, ac etiam appellente ad ostium ventriculi, potest: Nam hic perniciosus humor in præcordijs, aut in visceribus firmatus, ac per inuasiones febris variè impulsus vẽtriculi ostiũ H opprimit, vellicat, pungit, diaphragma feriens difficilem respirationem faciens, ægrũ penè suffocat bilis flaua idem efficit, sed minori efficacia, prout minor adest in ipsa malignitas, & acrimonia. Idem fit à vitellina, quam si Arabum consuetudine intelligimus, ob pituitæ miscelam, minus offendit flaua bile: si verò talẽ adustione genitam audiamus, magis molesta est. Maxima oris ventriculi ex propria corporis constitutione sensibilitas, affectum auget: quia hæc leuissimarum caussarum occasione potest acerbissimos dolores facere. Hæc sunt morsus oppressionis, cardialgiæ caussæ præcipuæ cum febricitantibus adueniunt, intemperies sola citra humoris affluxum nunquam: neque etiam frigidi humores caussare hunc affectum valent. Quid in illustri Do. Monaldo Clementino contigerit, notum est tibi, qui præsens curasti hominem, certè incognitum est mihi absenti, & qui tua relatione in veritatis notitiã peruenire non potui. Febrem dicis fuisse tertianam, at in vtroque genere tam continuarum, quàm intermittentium bilis omne genus

A facere hanc acerbã potuit cardialgiam : in continua tamen adesse potuit inflam
matio ex bilioso sanguine, quæ tertiani circuitus febrem produxerit, vt internæ
solẽt inflammationes. Putauerim te admisurum, symptoma ex bile originem du-
xisse : quia illius portionem vomitu reiectatam vidisti. Sed ex qua bile procrea-
tus affectus fuerit, non dicis : quamobrem diuinandum, quid sentias. Perpenda-
mus interim alia maximi momenti : vnum quòd in febribus per circuitum inua-
dentibus ventriculi morsus inuadente accessione magis oblædit, quàm declinan
te. Talem fuisse casum ægroti vestri historia facit manifestum, & disputatio cum
Cibò habita. Alterum etiam animaduertendum est, quod morsus ventriculi ma-
gnam, in eo quod magis ac minus, latitudinem habet. Nam aliquando paruam,
aliquando magnam, & nonnunquam mediocrem inferre solet molestiam: neque
par est in omni, ratio medendi, cum certe, vt post hac dicam, plurimum euariet.
Scopi præ oculis habendi sunt treis. Vnus acrem humorem purgare. Alter acri-
moniam eiusdem obtundere. Tertius corroborare ventriculum. Primum indicat
B copia. Secundum qualitas humoris. Tertium vsus toto corpori communis : ad
ideo siue obtundere, siue purgare placeat hunc ipsum nunquam prætermittere
debemus. Si exiguus fuerit affectus, aut mediocris, vires tamen fuerint validæ,
humorum purgatione prætermissa ex ventriculo, corroborantibus, & obtunden-
tibus vtendum est. In magno tamen affectu obtundenda est acrimonia, & simul
ex ventriculo purganda, mitigataque cardialgia corpus vniuersum vacuandum,
aut venæ sectione, aut purgatione, prout affectus natura videbitur postulare. Eiu-
scemodi dubitationem mouit aliquando Galenus, & in hunc modum explicauit,
quem dixi : sic magnus Hippocrates multo antea rem fecit apertissimam. Vterq;
audiendus est tibi. Sic enim Galenus. Agè enim, si quis febricitet, & adsit ple-
ctorica dispositio, verum ex recentibus cruditatibus sit, & morsum sentiat, affli-
ctumque os ventriculi, vel etiam si humorem aliquem malum euomuerit, & in
huius transitu non parum fuerit offensus, adeò vt grauiter se habeat, atque anxie,
nunquid hic ad febrem respicientes solam multitudinem vacuare tentabimus,
C quod alioquin sine molestia faceremus, vel potius ori ventriculi prouidebimus ;
deinde verò postquam circa hoc melius se habuerit, quam contingerit, totius cor
poris vacuationem faciemus. Mihi quidem ita agendum videtur. Multos itaque
vidi, qui ita affecti erant quosdam interijsse, nonnullos ad extremum periculum
fuisse perductos, cum Medici eos tentare curassent, antequam os ventriculi cor-
roborassent] hæc ille. Ex quibus apertissimum est, quòd cardialgia vigente, non
debet Medicus vacuationem totius corporis moliri, sed corroborato ventriculo,
humoris acrimonia hebetata ad purgationes post hac venire. Hippocrates verò
multò antea fecit rem apertissimam, dum loquit. Mulier cor hoc est os ventricu-
li dolebat, & nihil remittebat dolor, huic pollentæ pollen in mali punici succo in-
spersum, & semel in die acceptus satis fuit, & non reuomebat, veluti Carioni con
tigit] tantum potuit hæc ipsa mitificandi, & obtundendi acrimoniam bilis agi-
tatæ in præcordijs, quod Hippocrates in acuta febre, oris amaritudine præsente
futurum symptoma veritus, lac asinæ coctum dederit : Quamobrẽ, vbi casus eiu-
D scemodi adueniat, tum alimenta, tum medicamenta sint epicerastica, hoc est mi-
tigatiua, & obtundentia, tu nosti materiam, neque enim ego noctuas Athenas. In
accessione hæc agenda sunt : in tempore autem interualli, sedato iam sympto-
mate ad ordinariam curationem reuertendum. Vbi vero magnus fuerit affectus
omnia simul agenda sunt, ventriculus scilicet expurgandus, corroborandus, &
acrimonia obtundenda. Ambo quidem conuenisti circa purgationem ex ven-
triculo faciendam : discordes tamen fuistis de via, per quam tentari eiuscemodi
purgatio debuisset. Vomitum conuenire me quidem non fugit, de quo Galenus
ita locutus est. Qui verò ex vitiosis humoribus os ventriculi mordicantibus dis-
soluuntur, hos post aquæ calidæ, aut hydrælei potum, fac euomere : quod si diffi-
culter euomant, prius concalefacere oportet, quæ os ventriculi circumstant loca,
& manus, & pedes : quod, si neque hoc modo possunt euomere, digitos, aut pen-
nas immittendo irritare oportet, quod si neque sic euomant, rursus his oleum ca-
lidum, quam optimum inueniri potest exhibendum. Solet enim sæpius oleum

Scopi in ratione cardialgiæ obseruandi qui sunt.

Primo ad Glauconem cap. 14.

Sexto epidemiorum.

4. de rat. vict. acutorum.

Vomitum in cardialgia cõuenire quã statuendum. 1. ad Glauc. 14.

non solum ad vomitum irritare, sed etiam ventrem molliorem facere: est autem hoc non parum bonum præsentibus rebus, quare nisi sponte accidat, arte procurandum est, præcipuè verò & appositis hoc tentandum est facere] hæc ille. Ex quibus velim colligas maximũ, & admirabile Galeni artificium: si quidem proponit remedia pro acribus, & mordacissimis humoribus expurgandis, quæ simul obtundant acrimoniam, habeantque, ac purgent nõ solum per vomitũ, sed etiam aluum leniendi facultatem habeant. Aqua, & oleum humectant, leniunt, obtundunt: Oleum ipsum per se præstantissimum est, pro hac indicatione exequenda: nam aliquando vomitum promouet, aliquando aluum subducit, & nõnunquam vtrunque facit: Verùm, quia hoc non corroborat, sed potius lenit, ac laxat, idcirco absinthij comam exhibet mellicrato incoctam: ac tandem omnibus modis expurgata copia ex ventriculo, & intestinis corroborationi operam dat adstringentibus præsidijs, tam intrinsecus, quàm extrinsecus adhibitis. Hæc curandi ratio differt à curatione superius exposita, in qua supponit leuiorem affectũ, quàm sit animi defectus ob morsum ventriculi: nempè cardialgiam per circuitum inuadentem, quæ tempore interualli sanescat: hic vero ingentem affectum ponit, nempè animi deliquium: rem sic habere ostendunt eius verba. Vult Galenus in superiori curatione, vt confirmato ostio ventriculi accedamus postea ad euacuationem totius corporis, aut venæ sectione, aut purgatione. hic autem nullam huius vacuationis mentionem facit. deinde supra solam adhibẽdam prouidentiam circa ostium ventriculi voluit: Hic vero mitigationem, vacuationem per vomitum, per intestina, & roborandi rationem explicat. Quæ igitur caussa diuersitatis huius? haud equidem alia, nisi quod cardialgia, omnisque ventriculi morsus magis obtundentibus, & alterantibus corrigendus est, quam vacuãtibus irritandus: vbi autem vrgeat necessitas eisdem vtẽdum, sed ipso in genere mediocribus, quæ simul obtundant, à locoque purgent, Quemadmodum in casu proposito à Galeno, cum scilicet animi deliquium expectatur, aut præsens est. Contrahantur modo hæc ad disputationem propositam. Patiebatur ægrotus cardialgiam, qua cum euomere nunquàm potuit, vt iam statuimus, cessante interim dolore in ipso accessionis interuallo, medendi ratio postulabat, vt quietis tempore totius corporis prouidentiam habuisses: at in accessione, omni studio, opere, atq; diligentia incumberes acrium humorum mitigationi, atque vt tam intus, quàm extra partis robur confirmares, aut adderes, is potissimum auxilijs, quibus vsus fuit Galenus octauo libro de curandi ratione, ac sæpè alibi. Cum igitur nullam horum tua in epistola mentionem feceris, videamque omnino generosa hæc, & alioquin necessaria præsidia fuisse prętermissa ipso in opere, vereor ne Vincentius hic locum repręhensionis inueniat. Meministi dũtaxat oximelitis raphano parati: sed non video cur tu in eo, qui vomere nunquam potuit, violenter prouocare vomitum tentaueris. Oximel, Cine, in morsu ventriculi, quis aliquando laudauit? in eo potissimum homine, qui euomere non poterat? an ignoras hoc medicamentum habere vim magnam totum corpus agitandi? bilem fluentem mouendi? an ignorabas, quod ad particulam imbecillam attrahendum non est? sed contra potius à fluxione tentata longissime reuellendum? an non erat fortè imbecillum ostium ventriculi? an non pars ea maximi vsus erat, atque præstantiæ? si vomitum prouocare in animo erat, cur non exhibuisti tepidam, Galeni consuetudine? cur non tepidam ex oleo? cur non oleum dulce, quale omfacinum? aut etiam huius ipsius defectu oleum ex dulcibus amigdalis? non poterant hæc agitare humores peccantes, sed vacuando aut per vomitum, aut per inferiorem sedem hebetare plurimum illorum acrimoniam; quod etiam ipso in casu maximum fuisset bonum, etiam si nullam subsecutam videremus vacuationem. Postremò hæc artis præcepta sunt, vomica medicamenta exhibenda non esse, cum ægrotus euomere non potest. quam enim magna soleant aduenire incommoda non te laret. Dico igitur haud placuisse mihi tuum consilium exhibendi oximelitem raphano paratum, vt vomitum prouocares: quoniam aut prætermitti debuit vomitus, atque ijs incumbere, quæ mordacem horum excrementorum qualitatem hebetarent, & os ventris firmarent: aut, certè si fuerat tentandus, eam eligere debebas materiam,

[Margin notes: Locorũ Galeni qui videbãtur contrarij, dilucidatio. — Oximel in morsu ventriculi a bile suspectum. — Vomica non sunt dãda in dificile vomentibus.]

[Margin letters: E, F, G, H]

A materiam, qua obtundebatur acrimonia, caliditas remittebatur, aluusque astri-
cta leniebatur, vt fecisse Galenum demonstrauimus, quod si non credis illi, cre-
das saltim tuo Auicennæ, qui præceptoris sui mentem confirmans, hæc scripta
reliquit. Quod si incensio fuerit, angustia stomaci, detur in potu aqua calida ei,
aut oleum, quoniam aut vomitum faciet, aut ventrem soluet, ex eo prætera, quod
ad hoc iuuat est stomaci, & extremorum calefactio, quoniam hoc nauseam facit.
Ex his quæ diximus, Cine, satis superque patet, Vincentium Cibum haud fuisse
ignorantiæ nomine accusandum, si vocatus in accessionis quartæ principio, &
iam à te ipso factus certior, quòd diebus præteritis euomere numquam potuerit,
quodque à vomicis medicamentis omnino volens abstinere, accesserit ad expur
gationem per infernam sedem. Recordabatur enim iudiciolus Medicus, Galenū
dixisse, quod facere molliorem ventrem non parum esse bonum præsentibus re- Primo ad Glauconem
bus: & nisi accidat sponte, arte procurandum esse, & præcipuè appositis.] hac de 14.
caussa vsus est glandibus à Galeno collaudatis, & enematis. nam humor etsi inua
B debat superiorem partem, tamen negocium ibi faciebat maximū, atque per eam
sedem purgari non poterat: hic multus, & acer ibi residens, & ob dolorem, & ca-
lorem, partis imbecilitatē nouus confluens: quid aliud efficere poterat, quàm syn-
copem? quàm suffocationem innati caloris repentinam? reuellendū itaque hunc
ipsum putauit motum, purgandamque copiam: quæ, quoniam epotis fieri nō
debebat, tum propter difficilem, immo impossibilem vomitum, tum quia renue-
bat prorsus: tum etiam propter accessionis principium, in quo abstinere opor-
tet, & cauere ab attractione à circumferentia ad centrum: quibus ex caussis ma-
iori copia imbecillus ventriculus grauaretur: enematis procurare voluit, & glan-
dibus id consequi, quod ars postulabat, Galenum, Auicennamque, vt audiuisti,
imitatus, quinimmo etiam Aetium, cuius hæc verba sunt. Si verò nulla stercora Cōfirmatio
in intestino recto subsideant, neque aliàs etiam excrementorum multitudo sublit ex Aetio.
in intestinis, ægri autem cibum non sentiant, & tabescant, prisanæ succum, aut
halicæ per clisterem infundere oportet tepefactum, conquassato cum eo ouo cru-
C do. Vltra hoc enim quod ea, quæ stomacum infernè molestia afficiunt euocat, & Enemata nu
educit, etiam alimentum optimè corpori sufficit, ex languore ob non acceptū ci- triūt ex Ae-
bum miserè affecto.] hæc ille. Videntur ne hæc tibi controuersa? Cur si vera tio.
sunt; optimaque ratione instituta tantopere reclamasti? cur hanc primam fuisse
mortis caussam tradidisti? fortasse dices te haud reprobasse vsum enematum; sed
medicamētosorum. loqui placet verbis tuis; eia vir bone, quæ sunt enemata me-
dicamentosa? talia quidem sunt omnia. An quæ constant ex cassia, & oleo viola-
ceo? Et rectè quidem. Sed olei præstantiam pro obtundenda bile audiuisti. Quid
cassia obesse potuit? Emplastica, humida, frigida humoris saltem respectu, & citra
incommodū leniens? Quid maluarum, cōmuniumque herbarum decoctum? an
reprehendis, quòd cum secundò vsus est enemate, admiscuerit hieram? sed tu cur
reprobas immissam, quam epotā admisisti? quod autem suo fine fuerit frustatus,
id sanè haud est vitio vertendum artifici, qui certe id præstitit, quod potuit: fa- 2.aphorismorum.
cienti enim secundum rationem, si non succedat, non est transeundum ad alia, di-
D cebat venerādus Hippocrates: Vides nullam hactenus habere caussam, qua Vin-
centium debuisses refellere? Relinquitur, vt rationibus tuis satisfiat. Quod perti- 12.meth.ca.
net ad primam; dicimus in medendis morbis quiddam esse maximum incumbe- primo.
re ijs, quæ magis vrgent, alijs minimè neglectis. fateor bilem flauam sæpè ad su-
pernas partes prorumpere, vomituque purgari, sed non est etiam infrequēs, per
infernas exturbari partes, motus naturæ imitandus est, quando benè fit, hoc est
cum facili tollerantia virtutis: qui verò labefactat virtutem tantum abest, vt imi-
tari debeat, vt omnium iudicio statim sit reprimendus. Bonus non erat, mi Cine,
motus, qui cardialgiam faciebat, eo præsertim in homine, cui vomitus erat maxi-
mè difficilis. Bonus non erat is affectus, quem semper tanquam periculosum in
febribus veretur Hippocrates. Laudanda non erat ea propensio naturæ irritatæ,
quæ statim oppressionem, sincopem, suffocationem, mortemque minabatur. An-
ni constitutio indicare tibi magis non debuit vomitum, quàm vacuationem ten-
tandam per inferiores partes: Nec etiam febris ipsius insultus, quia nonnullis vo-
mitus,

mitus, nonnullis alui fluor in accessione contingit. Hippocratis peruulgata illa E sententia, non videtur quicquam persuadere ipsa in re necessarium; quin potius si diligenter sensum illius contemplemur, tibi prorsus opponitur. nam sic habent eius verba. Quæ ducere oportet, quo maximè natura vergit per loca conferentia, eo maximè ducere conuenit.] sed quomodo, Cine, imaginari potes conferre vacuationem symptomaticam? talem voco factam ab irritata natura, & morbo, vt tu dicis, crudo? quomodo iuuabit, quæ cardialgiã facit? quæ sincopim, quæ mortem minatur? tu ne igitur hunc naturæ motum adiuuabis? Afferamus Commentatoris admirandi verba, quæ diriment controuersiam omnem, sic enim habent. Quæ nam sunt illa, quæ ducere oportet, nempè quæ neque iudicantur, neque integre iudicata sunt. hæc igitur per quam partem sint vacuanda docet, duplicẽ nobis dans intentionem, & ipsam partis naturam, & humoris motum.] Ecce igitur, quod primus Galeni ingressus ad aphorismum tuam rationem subuertit. Dicas, quæso, quæ nam bona præcessit crisis, sed imperfecta ipso in casu crudo existente morbo? sequamur Galenum, qui vult docere, quæ loca sint accõmodata. Motus F verò (inquit) humoris noxij, ad loca non accõmoda sunt, quãdo vel aliquem habuerint sua natura principatum, & maius ex ipsis damnum est subsecuturũ, quã morbus, qui iudicatur expostulat, vel nullam habeat effluxionẽ.] Adnectas huic, quæ in misero contigerunt ęgro tuo. humorem scilicet natura sua perniciosum, & malignum ad ostium ventriculi moueri nobilem quidem partem, ac præstantẽ ob vsum toto corpori necessarium, & ob ingentem consensum cum ipso corde. Addito, quòd maximũ sequebatur damnum, nempè virium imbecillitas ex sincope ob oppressionẽ imminente. Postremo efluxionem nullã habebat, quia humorem prauum nunquam euomuit. Quid apertius in confirmationem opinionis huius dici, vel excogitari potest? Galeni conclusio memoriæ cõmendãda est, quã admiror plurimum te nõ obseruasse, sic ait. Oportet itaque naturæ motum Medicum animaduertere, & siquidem idoneus fuerit subministrare, & adiuuare, sin autem contrarius, ac noxius prohibere, transferre, atque diuertere oportet.] Desideras ne apertiorem doctrinam? Quid igitur Hippocrates, & Galenus voluerint, G iam quidem diximus. Veniamus ad tuum Auicennam, qui videtur tibi confirmare sententiã, dum ait, quod si inuenis humorẽ imprimis declinare ad stomacũ, fac vomere cum ijs, in quibus non sit diuersitas consuetudini: immo cum eis, quæ sunt, sicut sirupus acetosus cum aqua calida, cum natura mouet humorẽ ad vomitum, & non diuersifices eam si fuerit inclinatio ad intestina, & senserit infirmus rugitum, & descensum fœcis, tunc adhibe, quod soluat ventrem.] Hæc sententia satis accõmodatè Vincentio fauet, non tibi: cui addere aliam Galeni volo nõ minoris quidem momenti: sic habet vndecimo methodi, quod si ad os vẽtriculi aliquando sua sponte impetum capiant, etiam per vomitiones, aliter autem non est, quod eam præter naturam irrites.] huc simul respondens dico, si humores raptum habent ad superiores partes; in quibus nihil motus huius caussa adueniat incommodi, aut saltem adueniens exiguum sit, atque emendabile: vtilitas verò ingẽs, prouocandus est vomitus: sed si magnum fuerit nocumentum, vtilitas exigua, prorsus abstinendum. Iam supposuimus difficilem cardialgiæ tempore, aut H impossibilem habuisse vomitum: supposuimus etiam eiuscemodi humorẽ, vt plurimum, soluere natura sua effrenem fieri, atque cordis morsum minari syncopem & mortem in febribus acutis: quis igitur cum hac sindrome sperabit vomitu violenter agitato aliquid boni subsecuturum? Hic tamen notabis, Cine, non negaturum esse me in casu ancipiti tentandum cum ijs, quæ simul, ac semel obtundere possunt acrimoniam, & sine incommodo prouocare vomitum, & aluum lenire, si contingeret. quo in numero aqua est tepida, est hydreleum, est oleum, sed cũ ijs, quæ hasce vires nõ habent in eiuscemodi affectu, maximè detestari soleo, sed vbi desperamus vomitum concitari posse citra maximam corporis totius læsionem, abstinendum suadeo. in hunc sensum locutum fuisse Auicennam non dubito, vt ex collatione huius loci cum superiori vnusquisque facilè colliget. Adhæc obseruauit Vincentius, quod etiam ipse pariter obseruasti, adfuisse rugitum circa intestina, & naturam duplicem tentasse motum: quorum alterum impossibilem, vt tu retulisti,

Primo apho ris. 19.

Cõfirmatio ex Galeni cõmentario 19 primi aphorismorum.

Cõfirmatio ex Auicẽna pro Vincentio.

Cap. 9.

A retulisti, per vomitum, prætermittēdum duxerit, cur igitur culpandus, si alterum Auicennæ decreto elegerit. Supereſt modo Alex. Trallianus, quem pariter citas, vt authorem eiuſdem conſenſus: verùm profectò cum diligenter intueor, quæ ab illo ſcripta ſunt, nihil inuenio quod tibi faueat: quod autem Vincentio plurimum. Afferramus in medium verba, quæ tu ipſe afferre neglexiſti: nam inquit, quando autem quiſpiam ex peſſimorum humorum in ſtomaco exiſtentium morſu vexatur, ac deficit, aquam ei calidam, vel hydræleum potui dato, & vomere, ſi non difficulter id facere conſueuit (notabis hæc verba, Cine cariſſime, & videbis certè quàm ipſa in curatione aberraueris) iubeto. ſi verò ægerrimè vomuerit, loci ſtomaco adiacentes ante omnia ſunt calefaciendi, manus item atque pedes: quod ſi ne tum quidem his actis, vomitus promoueatur digitis, pinnave oleo intinctis, oriq; inſertis vomitum acrius protita: & ſi etiam nihil proficiat, rurſus oleum calidum copioſiſſimum potandum miniſtrato: id enim ſæpe numero non tam vomitum ciere, quàm aluum molleſcere, & relaxare conſueuit: vnde B ſumma ſanè in hac conſtitutione laboranti commoditas] hæc ille. in quibus maximum adeſſe cum Galeno conſenſum, certiùs eſt multò, quàm quòd demōſtrari debeat.

Cōfirmatio ex Alexādro Tralliano & Vincentio.

Longè difficilior eſt de ſudore diſputatio; de quo nunc dicturus, primùm generatim explicare volo, qui ſudores boni, & qui mali: & qui neque boni, neque mali nuncupari debeant. Secūdò differemus de ſudore ægroti veſtri, cuius cauſſa inuicem vos plurimum diſſentire video. Tertiò de opinione aduerſarij tui quædam dicemus, oſtenſuri minimè fuiſſe arguendum.

Qui ſudor bonus & qui malus in acutis febribus dicendus ſit.

Quamobrem dicimus ſudorum quoſdā optimos eſſe, quoſdā bonos, quoſdam malos, ac rurſus quoſdam neque bonos, neque malos. Optimos nuncupabimus, qui perfectè morbum ſoluunt, & in diebus iudicatorijs apparent, eadēque ex toto corpore profluunt. de quibus Hippocrates in prognoſticis hoc modo locutus eſt. Sudores quidem optimi ſunt in omnibus acutis morbis quicumque in diebus decretorijs fiunt, & integrè febrē ſedant] Galenus verò in loci huius com C mentario tertiam conditionem Hippocratem prætermiſiſſe docet, quoniam neceſſariò ſequitur ad priores, qui. n. die euenit decretorio, & integrè ſedat febrem, is quoque profluit ex toto corpore. Bonos autem ſudores nūcupabimus, quicunque ex toto corpore procedentes faciunt, vt homo facilius ferat morbum, quod fieri nō poteſt, niſi diebus decretorijs adueniat: præterea nihil adiecit de diebus decretorijs, tanquam id bonum ſudorem neceſſariò committetur] explicans idē author alio in opere dies, in quibus boni aduenire ſudores conſueuerunt, ait. Sudores ſi inceperint febricitanti boni, & tertio die, & quinto, & ſeptimo, & nono, vndecimo, & quartodecimo, & decimoſeptimo, & vigeſimo, & vigeſimo quarto, & vigeſimo ſeptimo: hi enim ſudores iudicant morbos: qui verò non ita fiunt, laborem ſignificant, & morbi recidiuam, & longitudinem] Habet hoc loco difficultatem cur Hippocrates diem quartum prætermiſerit, cuius meminit libro tertio de morbis populariter vagantibus. Arbitror prætermiſſum, quia morbi plurimi peracuti, qui cum ſudore terminātur tertio, & quinto die magis, quàm in quarto D iudicari ſolent: rariores enim ſunt, qui die quarto iudicantur, vt ipſa experientia ſatis ſuperque manifeſtum facit. Hæc ſolutio mihi ſatisfacit, quamuis me non lateat alios quoſdam locum aliter expoſuiſſe. quorum opinionem volens prætermitto ſtudio breuitatis. Si hæc quæ diximus vera ſunt, collige, nullum ſudorem bonum abſolutè nuncupandum, qui non habeat conditiones illas: nam pro deficientium conditionum dignitate, ſunt aliquādo boni, aliquando mali, & aliquando nec boni, nec mali, de quibus Hippocrates hæc inquit. Si verò nihil horum effecerint, inutiles ſunt] Galenus locum interpretatur hoc modo. Cæterùm tertius ſudorum ordo eſt modicè mali: de quo dixit. Si verò nihil tale efficiat, nequaquam vtilis eſt, vt neque ex toto corpore eat, neque facit, vt æger facilius ferat morbum. Sed conſtat, vt ex his ipſis peior ſit, qui neutrum horum efficiat: modicus verò qui alterum: & rurſus ex his ipſis, qui efficit, vt æger facilius ferat morbum, moderatior eſt, quanquam non ex toto corpore eat, peior qui grauiorem exhibet morbum, licet in omne extēdatur corpus] hæc Galenus. ex quibus

hæc potissimum colligenda sunt. Primùm, sudores ex toto corpore profluentes, E
à quibus æger non habet melius, quamuis calidi profluant (de his enim loquitur
Hippocrates, vt patet de oppositione ad sudores frigidos, atq; ex supradictis con-
ditionibus veluti quadam necessitate consequitur) inutiles existere. Alterum, su-
dores, qui grauiorem faciunt morbum, esse non modo inutiles, sed etiam malos:
habet enim sudor inutilis indifferenter ad bonum, & ad malum. Postremùm q
sudor ex aliqua determinata corporis parte profluens: qui efficit, ægrotum faci-
lius ferre morbum (etsi malus, relatione eorum, qui vel optimi, vel simpliciter
boni sunt, dici debeat) tamen bonus, vel (vt cum Galeno loquar) moderatior est
sudore non profluente ex toto corpore, à quo æger melius non habet, Hippocra-
tes meminit istorum sudorum omnium. Eorum quidem, qui à toto corpore pro-
fluunt, quum in epidemijs ita scriptum reliquit. Decimooctauo sudauit per totũ
corpus, in somnis, deiectiones biliosę, ciborum inappetens, comatosus] de altero
autem. Sudauit Thaso Parius vndecimo, sed non toto corpore, circumfrixit, sed
mox recaluit, duodecimo febris acuta] obseruandum est, in quibus apparere so- F
lent sudores, vel morbos esse vniuersales, vel particulares. In priori genere nũquã
sunt simpliciter boni circa caput, & ceruicem apparentes, quin neque apparentes
circa determinatam aliquampiam particulam. Si particularis fuerit affectus, pro-
desse poterit vacuatio ex affecta sede profecta, de qua dictum illud arbitror ab
Hippocrate. qua parte corporis morbus, ibi sudor] quamobrem in febribus, &
potissimum acutis, de quibus Hippocrates loquitur, sudores particulares locum
non habent: quia humores non vacuantur, nisi ex ijs sedibus, in quibus peccant,
ac etiam, quia virtutem significant admodum debilem, quæ scilicet ingentem fer
re humorum multitudinem non potest, & si facere conetur aliquid; hocque im-
petu, & conatu multò reddita imbecillior, sibi ipsi parat interitum. Ergo si verum
est, quòd febris affectus est venosi generis (vt cum Galeno loquar) vacuationes,
quæ illam auferre debent, opus est, vt venas omnes, totumque corpus respiciat,
aut statim, aut certè aliquo temporis interuallo. Eiusmodi non est sudor particu-
laris, qui vt caussa, & vt signum malus est. Sed dicet fortasse aliquis, sudores par- G
ticulares non esse semper malos: quia natura aliquando incipit ab vna parte,
deinde totum corpus euacuat, quod ipsa experientia testatissimum facit. Respon
deo intelligendam esse sententiam Hippocratis, & Galeni de sudoribus duntaxat
illarum partium: hóc est de ijs, qui semper sunt particulares, nam qui sudor septi-
ma die cum signis coctionis, & salubri existente morbo apparet circa faciem, cla-
uiculam, & thoracem signum videtur prognosticum die vndecima, aut nona per
sudorem vniuersalem iudicaturum fore morbum: quam rem frequenter obser-
uaui hactenus. Hi sudores, quamuis eo quo apparere incipiunt die, sint particu-
lares, virtute tamen vniuersales iudicari debent, cum nobis inseruiant pro illius,
quod futurum est notitia.

Respõsio ad auctorit. Hippocrat.

Ad Hippocratem reuerti, dicimus, omnem sudorem, qui non facit facilem tol-
lerantiam, qui ex toto corpore calidus profluit, & qui concocto morbo non ad-
uenit, diebusque iudicatorijs non accedit, inutilem esse iudicandum: & hic qui-
dem sudor medio est ordine constitutus. Cæterùm mali sudores sunt omnes, qui H
exeunt frigidi, siue ex toto corpore, siue ex capite, & ceruice dũtaxat effluxerint.
Profluentes frigidi ex toto corpore, aut in virtutem validam incidunt, aut in im-
becillam: cum valida virtute significant diuturnitatem morborum: cum imbecil
la verò mortem. at si ex capite & ceruice semper mouẽtur sudores interitum præ-
dicunt. Mali præterea sunt sudores calidi circa ceruicem, & caput apparentes,
qui ad illas partes solum, non ad alias extẽdantur: de quibus locutum fuisse Hip-
pocratem in prognostico, cuius frequentem hactenus mentionem fecimus, & Ga
lenum in eius loci commentario satis superq; cõstat. Animaduertere rursus opor
tet, quod dum incipiunt sudores calidi profluere ex capite, vel ceruice, vel ex alia
determinata corporis parte, vbi certi non sumus quem exitum sit habiturus, deq;

Lib. 2. Apor.

iudicio naturæ ambigimus, (neque enim certæ pronunciationes existunt salutis,
& mortis in morbis acutis) tunc quidem, quoniam tollerantia facilis, vel difficilis
aperiet nobis inchoati sudoris naturam, debet Medicus antequã ferat iudicium
sudoris

A sudoris finem obseruare, nihil mouendo, aut irritando: quia, si malus est, & symptomatis ratione factus virtutem multò imbecilliorem reddens, mortis occasionem accelerat: vbi verò bonus futurus est, nimis fortasse stimulans, haud parum obesse poterit: & hac de caussa signum hoc, quod ponitur in omnibus sudoribus bonis, vt facilius ferat morbum, attenditur solum in ijs sudoribus, qui à natura fiunt, ac terminantur citra aliquam artis industriam. Adhæc verò est obseruandum, si in casu aliquopiam deplorato, aliquid facere tentauerimus, id efficiendū magis, vt experiamur virtutis tenorem, quàm quòd putemus iuuare ægrū posse, tunc enim nihil aberrabimus: caussam hic non explico opinionis meæ, quia extat epistola ad Aloysium Gratiosum, qua ostendo deploratos non esse solis prognosticis relinquendos, faciam huius copiam, si libuerit. His videor explicasse sudores omnes tam bonos, quàm malos: nūc de horum caussa breuiter afferamus, quæ huic disputationi summè conueniunt. Acutæ febres primariæ (horum natu ram alio in opere sumus prosecuti) fiunt, quotiescunque omnes venæ, vel saltem Febres continentes cur dissoluantur per sudoré.
B præcipuæ, quæ sunt inter alas, & inguina sanguinis biliosi putredinem continent. Hinc transmisso à corde per vniuersum corpus putrido vapore per venas omnes, arteriasque totū corpus patitur, & quia vacuationes, quas molitur natura ægrotorum commodo, fieri debēt humoris illius, qui peccat, ac per eam sedem, ex qua possit commodè purgari, postulatque, vt natura sit morbo superior; mirum non est, si acutæ febres per sudorem facilè iudicantur, à quo vacuatur totus corporis habitus, vbi vapores putridi continebantur: possuntque per eam regionem opti me duci, quia tenues existunt, naturaque dominante, ac morbum superante effluunt sudores concocta materia: etenim coctiones indicant dominium naturæ in diebus decretorijs, in quibus solet fieri iudicium. Deducuntur præterea ex toto corpore, quia totum læsum est; dein copiosa nascitur vacuatio, quoniā nunquam benè vacuat natura, cum parum euacuat: nam omnes exiguæ excretiones malæ, vt Hippocrates asseruit; deducuntur calidi tum propter abundantiam caloris extranei, tum natiui copiam. Hinc sequitur postremò vel perfecta morbi so
C lutio, vel diminutio maximè sensibilis: sudorum, qui boni sunt caussæ sic habēt; idem faciundum est iudicium de sudore particulari originem deducente ex proprio determinatæ partis affectu. Modo his vniuersaliter expositis propius accedamus ad sudorem, de quo inter vos ipsos ortam suisse dissensionem scribis.

Quæritur itaq; an sudor circa clauiculas ceruicē, & thoracē calidus, & affatim profluens potuerit dici bonus, necne? Respōdeo tā in acuta febre, q̄ intermittēte bonus dici posse. Respōsionis caussa est, quia, si facit ęgrotū facilius ferre morbū, bonus, quāuis nō simpliciter, in relatione tñ ad malos dicēdus est. Si nō facit, vt facilius feratur morbus inutilis, & qnq; pessimus vbi virtus fuerit plurimū imbecilla. Rursus, si qua parte corporis apparet sudor, ibi morbū esse significat, contingere potest materiā cōtineri in solo capite, aut etiā in thorace, hacq; ipsa vacuata, morbū vel demi prorsus, vel multū diminui. Mox autē sudores boni dicunť, aut perfecti, aut inchoati: calidus sudor apparens circa eas partes diebus iudicatorijs morbo cōcocto bonus iudicari potuit inchoatiue, vt signum eius, quod fu-
D turū erat in diebus subsequētibus. Qui.n. septima die, verbi gratia, sudor apparet, imperfectus ac minimè vniuersalis, in vndecima potuit esse perfectus, vniuersalisque, aut etiā decimaquarta, sicq; de alijs deinceps dicbus. Postremò sudor particularis in febre intermittente tertiana, neque bonus, neque malus est simpliciter: sed medio modo se habere: nūc bonus affecta particula sudāte, nūc malus aliun de profluēte. Vitiositatis huius, & malitiæ gradus maximè distat à malitia sudoris emergentis circa caput, & clauiculas in febribus acutis, de quibus Hippoc. locutū fuisse dicimus. Quæritur secūdò an eiuscemodi sudor à Medico adiuuari debuerit? Dico, si Medicus einscemodi sudores ex ijs partibus prouocari iudicauerit, crisis cuiusdā ratione imperfectæ tñ. quod cognoscet, tū ex signis coctionis, hora & die aut decre orio, aut cretico, tunc profecto absurdū nō fuerit adiuuare naturā. Atqui cū hic imperfectus existat, habeamusq; diē naturæ adminiculātē nobis, naturæ manū porrigere oportet, vt suo munere celerius persungať: hac de caussa in Aphor. admonuit Hippoc. quod per eā regionē, per quā natura tētat p loca cō-

ferentia vacuandum est. Hic supponimus naturam motu quodam cretico sudorem ciere, sed imperfecto, humorē verò eiuscemodi existere, qui vacuari commodè possit per eam viam. At si fuerit certior naturam suis tātummodo viribus perfecturam eiuscemodi motum, nihil mouendum, neque innouandum, sed, vt ille dixit, sinendum est ipsi naturæ negocium. At vero si ex ijs duntaxat partibus eliciatur sudor, nō ex alijs, neque aliqua sit spes vniuersalem sudorem subsecuturum, à Medico nūquam iuuari debere, hunc ipsum sudorem certissimū est. E

Tempestiuum est modo vt videamus, quæ contra Vincentium Cibum scripta sunt. Sudauit ægrotus ille vester quarta (vt ais) accessione, sudore calido per vniuersam regionem thoracis, ceruice, & capite cumulatissimè. Hunc putauit tuus aduersarius bonum dici posse: tu verò malum esse contendisti rationibus, & authoritatibus Galeni, & Hippocratis confisus; quarum summa in hunc modum habet. Inchoantibus morbis aliquid à natura bene vacuari est impossibile, nam sic dicebat Hippocrates. Inchoantibus morbis, si bilis atra supra, vel infra exierit, letale] & Galenus in eius aphorismi cōmentario addebat. Omnia contingūt casus cuiusdam ratione, oportet prius antecedere coctionem, mox digestionem, antequam fiat vacuatio] itaque manifestissima est, & ab omnibus confirmata sententia, quod vacuationes crudo morbo apparente malæ sunt. Talem extitisse hūc sudorem probas, quia in quartæ accessionis principio contingit; quo in tempore vacuationes factæ à natura iuuare non possunt. Adhæc verò arguis hunc ipsum sudorem indicasse mortem, aut longitudinem morbi: deducis hoc ex febris vehementia, & ex Hippocrate, & Galeno. Nam in primo prognost. 22. dicebat, sudorem esse pessimum circa caput, & faciem, ac ceruicem: Galenus verò in commentario sudores etiam calidos earundem partium proximam syncopem minitari significauit: atque vt omnem auferes illi locum respondendi, adhuc profers alterum locum Galeni in primo Prorrethici: qui omnem videtur dirimere controuersiam: siue sudores eos (ait) qui circa caput, thoracemque fiunt, intellexerimus, quòd hi mali sunt perpetuò constat.] Postremò arguis, quòd dum ille volebat, vt natura adiuuaretur, ac iussisset, vt pellibus operiretur, hanc actionem dignam reprehensione iudicasti: quemadmodum etiam quod detergendum putauerit sudorem calidis linteis; hoc enim fieri non debet, cum sistere sudorem volumus: ac in tuæ opinionis confirmationem testem inducis Auicennam in primam quarti capite proprio; hæc tu contra illum. F G

Augenij opinio pro Cibo. Verùm enimuerò hic etiam, Cine carissime, multa sunt quæ pro tui aduersarij defensione commodissimè dici possent; quæ sanè vt admoneam te ipsum hic afferre sigillatim constitui. Sed primum dicam quæ ille suis ad Sebastianum Paparellam literis de hac re scripsit: quæ sic latinè à me translata sunt. Pridie quàm moreretur ad ægrum accessi, atque cum Cino, propterea, quia iam cōclamatum erat, vix pauca sum collocutus. Discordia fuit inter nos, quod illi manifestum feci malè intellexisse Hippocratis sententiam in prognosticis de sudore capitis, & ceruicis: quam ille neque benè citabat, neque ad propositum. In reliquis omnibus casum confinxit modo suo impediente nemine. Tu sanè nosti optimè, quis ego sim, & quantam profitear modestiam. Scribito igitur Augenio, quem tuum esse Fratrem atque virum doctissimum, & integerrimum audio, ne falsis illius literis confisus, quicquam conscribat contra me in proposito negocio: atque si forte scripsit, copiam, vt ad me deferatur diligenter curabis.c.] Vide Cine, quàm bene conuenitis: tu cum illo magnam & longam habuisse disputationem dicis, & pluribus diebus consultationem habuisse: ille verò de solo Hippocratis textu fuisse collocutū affirmat. Tu illū hominis morbū salubrē fore prædixisse, scribis: ille contra ad deploratū accessisse profitetur: itaq; si concluderent rationes tuæ, certè nihil haberes contra hominē vtpote qui tua oīa denegaturus sit principia. H

Sed ponamus, Cibum esse admisurum omnia, volo in tui gratiam locos aperire quamplures, quibus, vt certissimis fundamentis (nisi fallor) inniti possunt pro Vincentio acerrimè dimicaturi. Primus est ex authoritate Hippocratis perperam intellecta. Nam tua positio est, febrem fuisse intermittentem tertianam: ex qua Hipothesi concluditur non fuisse morbum acutum, sed (vt tu ipse

A ipse dicis) productum. At verò sententiæ Hippocratis in prognosticis de morbis acutis intelligendæ sunt, præsertim ea, quam de sudore protulisti: Quid hic quæso respondebis Cine? An admittes idem esse iudicium in febribus, quæ intermittant, atque in acutis? An valere illationem arbitraberis sudor in capite, & ceruice in acutis morbis indicat mortem? idem significabit in febre intermittenti? Secundus locus erit per concessionem, ponamus intermittentem extitisse tertianam: abs te malè probatum video hunc sudorem apparuisse crudo morbo. Nam si fuit exquisita tertiana, morbus erat iam in statu constitutus: nam, vt bene nosti, in septem periodis, quod longissimum est, terminatur. Sed in statu coctiones apparent. Sed, si notha fuit tertiana, potuit consistere in vltima parte incrementi: in qua coctiones apparent, quamuis non exactæ, aut saltem vltra principium. Sed quis est, Cine, ex omnibus Medicis, qui non admittat in aliqua incrementi parte fieri aliquando crises bonas equidem, quamuis non perfectas? Verùm si febrem acutam fuisse dices (vt Vincentius magno ductus iudicio putauit) cur in septima die (talis enim fuit illa sudorifica) non potuit bonus B apparere sudor? cur non potuit fieri crisis imperfecta? quæ tandē vndecima ad summam peruenisset bonitatē, nisi aliquid eius impedisset iudicium? Adde his, quod non videris mihi probare crudo morbo talem sudorem apparuisse: nam in accessionis principio concoctus potuit esse morbus: sic & in statu, & declinationis tempore crudum esse morbum dicemus, quia in his vniuersalibus particularia tempora continentur: quamobrem quis eo perueniet inscitiæ, qui ex particularis temporis cruditate vniuersaliū cruditatem significet? quis dicet in vigore, & declinatione morbum non esse concoctum? sudor igitur inchoante accessione in quarta periodo adueniens ex concocto morbo proficisci potuit. Te certè quidem hæc ratio maximè vrget, vtpotè qui crudam materiam per vomitum purgare volueris, motumq; naturæ censueris imitandum: nunc verò tibi parum omnino constans (quemadmodum ego sentio) in principio accessionis prouocatum sudorem in bilioso morbo dānas, & non esse imitandam naturam putas. Adhæc, C si febris continua fuit tertiana, periodica scilicet illa, quam proportionalem vocant, quam ob caussam sudorem quarta accessione inuadentem nō probas? quia (inquies) non perfecit. Sed tu quam habebas certitudinem, quin in vndecima non esset perfectura, quod inchoauit quarta? Præterea si modum vacuationis huius contemplemur, inueniemus hunc sudorem non fuisse culpandum: etenim calidus confluxit, maximeque copiosus: at qui adueniunt ratione symptomatis exigui sunt: quia nūquam (vt iam dixi) bene vacuat natura, cum parum vacuat. Adhæc apparuit die septima, si continua fuit febris, & acuta, aut in quarta periodo, si fuit intermittēs: quarta sanè indicat septimam: & vndecima perficit, quod incœpit septima, atque sic de alijs. Amplius animaduertendum est, quod motus aliqui fiunt in corpore omnino symptomatis ratione: aliqui natura omnino iudicante: quidam verò neque prorsus cretici, neque omnino symptomatici sunt. Priores sunt inhibendi: in alijs verò natura perfectè mouēte nihil mouendū, nō perfectè, adiuuandum. Posteriores autem hanc habere mihi videntur conditio-D nem, vt aliquando adiuuare eos expediat. Hunc sudorem in hoc ordine postremo collocauerim, si tua sim admissurus caussa crudo morbo prorupisse. Hoc tibi fortasse videbitur absurdū, hacq; de caussa apertissimè demōstrādū. Hippocrates materiā turgentē ab arte statim expurgandā esse voluit. Sed certè crudus est morbus, in quo natura ab humoris acrimonia, & abūdātia stimulata ante statutū tempus expellit: quam rem cū absoluere nequeat, arte indiguit, veluti manum porrigente, ac adiuuante. Dices ne hunc motum prorsus contigisse casus cuiusdam, symptomatisve ratione? dices hunc non esse adiuuandum? Herophontem febris acuta corripuit, primo pauca, & cuiusmodi in tenesmo solet, deiecit: deinde tenuia biliosa, pura, non dormiebat, vrina nigra, tenuis, quinto die mane absurdescebar, omnia ingrauescebant, lien intumescebat, præcordia contendebantur pauca, & nigra aluus excreuit, desipuit, sexto delirauit, sub noctem sudabat, frigebat, in delirio perseuerabat, septimo extremis membris frigebat, sitiebat, desipiebat, sub noctem ad mentem rediit, obdormiuit. Octauo febrici- *Hippocratis verba 3. epidemiorum.*

tabat, lien residebat, omnia intelligebat, doluit ei inguen primum, secundum lienem: mox in vtramque tibiam dolores demigrauerunt, noctem facilem habuit, vrinæ erant melioris coloris, & residebant in his pauca, nono die iudicatus est, sudauit, intermisit] Quis hanc magni non admirabitur Hippocratis Historiam? quis morbi huius principium contemplatus hominem putasset sanitati restituendum? hunc tamen persanatum legisti, & sexto die sudasse cum delirio, & frigore: moxque octaua die in inguina abscessus factus est, ac motus ad infernas partes, nempè ad tibias cruda materia. Hic tamen motus bonus fuit: quia hunc subsecuta est in vrinis concoctio, quæ prius non aderat. Tantumq; potuit octauæ diei crisis illa, quod nona prorsus fuit iudicatus: vt his verbis ait Galenus. Tanti scilicet erat decessisse, quæ molesta erant ad partes imas, vrinæque concoctio] & idcirco post hanc crisim dicebat Hippocrates, Vrinæ erant melioris coloris, & residebant in his pauca] cum essent prius nigræ, ac tenues: inficiari ita que non potest, primam salutis occasionem fuisse motum in octauo factum. In ijs etiam, quæ malè terminantur non sine commodo ægrotorum fieri solent eiuscemodi vacuationes: quam rem confirmat Galeni testimonium in explanatione Historiæ Sileni, dum ait. Cum igitur robore virium septimũ diem, vt dixi, potuit superare, octauo papulas cum sudore habuit rubentes, rotũdas, paruas, natura eius morbo repugnante, & humorum superfluitatem malorum ad cutim propellente: idque fuit caussæ, cur die nono non fuit mortuus, sed vndecimo. quòd si die octauo nihil tale accidisset, restabat, vt nono die obiret, cum is certè septimus, quem dixit, fuisset] ex his colligito, quod quidam symptomatici motus impediẽdi sunt, ac reuellendi tanquam prorsus mali: quidam verò adiuuandi, tanquam boni. Si petieris, qui boni, & qui mali sint: Dixerim bonos esse, per quos natura humorũ expulsionem facit, qui sunt venenati ad partes ignobiles, vt ad cutim, ad emunctoria: hoc modo bubones non sunt repellendi, & exanthemata per cutem efflorescentia, quæ vocantur nostratibus Medicis pestichiæ. Deinde cum aliquispiam humor malus ex parte principi ad ignobilem à natura propellitur: vt cum flaua bilis, aut vitellina, aut porracea, aut aliæ id genus ostium ventriculi multum læserit, optima est, nec aliqua ratione inhibẽda vacuatio per intestina. Hoc equidem (nisi meum me fallit iudicium) contemplabatur senex ille aduersarius tuus maximi iudicij, ingentem scilicet adesse in ægroti vitiatorum humorum copiam toto corpore, & hanc vellicare, pungere ostium ventriculi: putauit inquam, expurgare hanc, cumque id fieri per vomitum nõ potuerit: & tentasset vacuationem per infernas partes, & non fuisset subsecuta, obseruans naturam die septimo, sudorem copiosissimum calidum prouocare per vniuersam regionem thoracis, voluit cooperto ægroto adiuuare hunc motum, vt partes omnes sudore manarent; quemadmodum etiam omnes patiebantur particulæ: quam actionem anni tempus admittebat, tenuiorem humorum præsentia, & viarum præparatio. Hæcque sola restabat sanandi ratio, cum hactenus generosa præsidia maximo illius incommodo fuissent à te (nescio an dicam negligenter) prætermissa, quæ neque poterant ob virium imbecillitatem tunc temporis exerceri. Nolim putes, Cine, voluisse Cibum calidis linteaminibus ita sudorem detergere, vt de cætero supprimeretur. Sed hoc (nisi fallor) animo meditabatur naturam vndecimo perfecturam, nisi mors alijs de caussis die decima, vt audio, præuenisset, idcirco noluisse illum frigidis constipare cutem, quo promtior in omni esset occasione ad suscipienda icorosa excrementa. hoc enim magis probabile est, vt de illius sententia credamus, quàm arbitrari hominem oculatissimum, in artis operibus apprimè exercitatum ignorasse modum, quo sudor excedens reprimi debeat. Cæterùm non est in eo culpandus, quod non expectato sudoris termino bonum esse pronunciauerit: quoniam & si euentus bonitatem, & malitiam exacta scientia comprobet, tamen ab eo quod maiori ex parte accidit deducta coniectura, potest Medicus admittere sudorem aliquem esse bonum, cuius mala sit terminatio. Hippocrates bonum sudorem nuncupauit aduenientem die septima: vt etiam diebus quibusdam alijs, ea tamen die sudor prorumpens malus dici potest, non diei, sed annexorũ ratione. Deinde statuamus certo sperasse bonum habiturum

1.Progn.21.

biturum

A biturum exitum fuisse, & in hac non benè iudicasse an propterea arbitraberis ab-
errasse hominem secundum leges artis pronunciantem? non recordaris, quod
Galenus inqnit. Et hic præter expectationem superstes fuit?] cur igitur vitio da-
bitur Vincentio, si iudicauit bonum fore sudorem, qui postea malus extitit? Vi-
deor profectò mentem illius concipere, & verborum etiam sensum habere, quod
scilicet sudor ille potuit esse proficuus ægroto, quodque in alijs sæpè viderit, &
nouissimis temporibus in Episcopo Thiphernate sudores harum partium exitum
habuisse fœlicem, facto sudore actu per vniuersum corpus.

Reliquum est modo, vt experiamur an auctoritates, quas in medium profers
tibi faueant, an illi. Et primum quidem, quantum ad prognosticum 22. primi li-
bri nihil inuenio, quo possit opinio tua cōfirmari: nam dum inquit Hippocrates:
per omnes acutos morbos] facit, quod tu qui illum non fuisse acutum dixisti, hūc
afferre contextum pro confirmatione tuæ opinionis minimè debueris. Rursus
addens. Si per diem euenerit decretorium] fauet Vincētio, qui sudorem admi-
B sit in die septimo: aut etiā in quarta accessione, in qua possunt boni sudores fieri:
cum verò nullum verbum habeat Hippocrates in contextu de sudore calido ha-
rum partium, de quibus erat inter vos controuersia, fit quod hunc authorem ci-
tare pro tua sententia non poteras. Sed neque etiam citare debebas Galenum.
Nam quamuis hic sudorum calidorum circa caput, & ceruicem mentionem fa-
ciat, non est ad propositum disputationis institutæ: quia hic sudor copiosus po-
nitur non in his modo partibus, sed in vniuersa thoracis regione, de quo nihil Ga
lenus: immo hic locus plurimum fauet illi. Etenim sudorem particularem dixit
aliquando bonum esse, quando scilicet facilius facit ferre morbum: qui vero id
non facit, inutilis est: si tamen non fuerit solum circa caput, & ceruicem, quem sa-
nè pessimum esse tradidit. Modo hic sudor non erat in illis partibus duntaxat,
sed vlterius progrediebatur ad thoracem: quo sanè conferente, bonus: non con-
ferente neutro habet modo, nec bonus, nec malus. Dices fortasse hunc sudorem
non cōtulisse, id equidem si admiseris, Cine, oportebit vt rationem dicti statuas:
C tu nullam protulisti caussam, nullum signum: an fortasse mortem subsecutam?
an sincopes illas? (quæ tua fortè potuit esse imaginatio) sed horum neutrum per-
suadet, quia dicebat Galenus agēs de Sileno, quod nisi octauo die fuisset subsecu
ta crisis illa per sudorem, & papulas nigras, obijsset in nona: sed vsque ad vndeci-
mam peruenit. Sic dicam in casu, vires habebat æger validas, quæ magnitudini
morbi reluctabantur adeò, vt septima crisim tentarint: quam nisi fecisset, multò
citius mortuus fuisset. Vides itaque, quòd neque cōtextus Hippocratis, nec Ga-
leni explanatio tuas partes tutari possunt. Examinandus modo contextus libri Explicatio
Prorrethicorum, in quo sic scriptum legimus. Quibusdam lumborum dolor diu loci Prorre-
perseuerans cum æstu fastidioso fit, si sudent malum: an in his tremor fit, & vox ticorum.
vt in rigore videatur?] vides hic etiam adesse nihil pro tua defensione. In com-
mentario hæc verba videntur suffragari. Siue sudores eos, qui circa caput, thora-
cemque fiunt intellexerimus, quod perpetuò hi mali sunt, constat] sed si his adne-
ctas, quæ dixerat parum supra, iam solutionem optimam inuenies, nam ait. Siue
D namque sudorem exiguum toto fieri corpore ob ἐπιδρώσιος nomine significari
intellexerimus, signum bonum non est] Quamobrem audiiti locutum fuisse de su 1. Prorreth.
doribus exiguis, qui certè nunquam boni sunt: quia natura nunquam bene eua- 47. com.
cuat, nisi multum euacuet. Audias Hippocratem. Si vomitus exigui, biliosique
fuerint, malum] & postea. Narisque in his stillans malo est] Galenus in explana-
tione inquit. Excerni pauca in ægris vnum quoddam ex signis est, quæ ex toto
prauitatem habent, siue sanguis per nares excernatur, siue deorsum per ventrem,
siue per vomitum tale quippiam, quod superfluum sit excernatur: idem & in su-
doribus est, & in his, quæ per vterum excernuntur: nihil enim eorum, quæ decre
toria sunt exiguè secerni conuenit. Sed quæ sic vacuantur alterum duorum
subeunt, nam vel quod non queant tollerari ob copiam ab affectis effundnntur
partibus, vel imbecillitatem ostendunt naturæ, quæ proponit quidem superflua
excernere, sed nequit] hæc ille. Ex quibus vides cur Galenus dixerit sudorem
circa caput & thoracem malum esse, supponens eum exiguum esse, nec die iudi-

catorio factum. Nos verò te ipſo admittente copioſum ſeptima die apparuiſſe E
ſudorem præſupponimus, aut ſaltem in quarta acceſſione.

Sudor particularis aliqñ bonus.

Adhæc verò Auicennæ ſententiam proprius in ſecundo tractatu canticorum numero 340. cum inquit. Si autem fuerit vniuerſalis in toto corpore, eſt bonus. Sed ſi ſit particularis, & ſpecialis in vno loco, eſt malus] Reſpõdeo, primum quod locus non eſt ad propoſitum: quia dicit, in vno loco] nos autem agimus de ſudore trium locorum, capitis, ceruicis, & thoracis. Deinde ſententia colligitur niſi minuatur morbus: vt ſe ipſum interpretatur Auicennas in eadem cantica numero 437. dicens. Et ſudor totius capitis ad quem, ſeu ad cuius vacuationem non ſequitur quies, eſt malus] & libro quarto canonis non ſolum hanc explanandi rationem confirmat, ſed noſtram opinionem pro Vincenrio Cibo apertiſſime corroborat, eius verba referamus. Inquit enim, ſudor bonus, cui conuenit, vt ſit per ipſum criſis completa eſt ille, qui fit in die critico, & eſt communis toti corpori, abundans, & ſuper ipſum alleuiatur infirmus, & ſequitur illũ ille, qui non eſt com-
munis, & ſuccedit ei lenitas] Notes, Cine, tuum Auicennã (quem tant'opere pro- F
fiteris) admittere ſudorem bonum dici illum, qui communis non eſt toto corpori? quomodo quæſo te compones hoſce locos, niſi afferas in medium eam explanationem, quam diximus, ego ſanè videre non poſſum: qua de cauſſa dicendum eſſe tuis proprijs armis cõfoueri te, & lethaliter vulnerari. Affers poſtremo Galeni ſententiam dicẽtis, quod fieri nequaquam poteſt dari concoctionem aliquam priuatam in vna parte tantum, crudo adhuc exiſtente morbo: locum citas ex tertio libro de morbis popularibus in hiſtoria ancillæ pictoris.

Coctionem priuatã dari crudo toto morbo.

Hic, mi Cine, plurimum aberras: nam quod ex Galeno probare vis, id ipſum idem apertiſſimè reprobat. Hippocrates, n. ſic ait. Parotides ſcimi pictoris ſuppurarunt, illa tamen obijt] admiratur Galenus in commentario cur obierit, cum ab illo frequenter fuerit dictum, quod coctiones morbi ſalubritatẽ ſignificant: quæſtioni ſatisfacit, dicens. At parotides erant tamen maturæ, quod infrequens eſſe, & memoria teneri dicebam: nam poſſe fieri quapiam in parte priuatim conco-
ctiones toto morbo adhuc crudo] Quid apertius dici poſſit non video: ſed quo- G
niam videor de ſudore ſatis dixiſſe, nunc de tertio problemate quædam breuiter edifferamus.

Expendamus modo diligenter an rectè fuerit ſanguinis miſſio in curatione prætermiſſa: in quo argumẽto primum ſtatuamus in caſu neceſſariam fuiſſe miſſionem ſanguinis, at verò debuiſſe retardari illam donec ventriculus, & inteſtina ab excrementorum crudorum multitudine vacuarentur, quo peracto ad vacuationem accedendum: eſt aliquando quod hoc neglecto opere ſtatim venam ſecamus, ſi fortè in affectum vrgentem incideremus. Nunc ſcribo Cine ex tuis principijs, quæ ego vt vera pariter admitto: verba tua ſic habent. Remouenda ergo à ventriculo primum illa fœculentia, blandiſſimis medicamentis, & vijs illis expurgatis nullo alio ſcopo refragante Medicus tutò poſſit poſtea ſanguinem mittere] & addis parum infra. Qua re ego talia incommoda remouenda apprimè cum caſſia, & hieræ polline mandaueram, vt in die fu-
turæ quietis poſſem venam incidere] ſtet igitur hoc ſuppoſitum in propoſita di- H
ſputatione, nempè morbum extitiſſe ex eorum numero, qui vacuationem poſtulabant vena ſecta. Quamobrẽ ſi nunc inquirat abs te Vincentius, quam ob cauſſam tandiu diſtuleris exhibere caſſiam cum hyeræ polline, aut mannam; in die ſcilicet ſexto; vt ex hiſtoria ſatis ſuperque patet; quid reſpondebis? habebis ne Cine, aliquid quod probabiliter dicas? Datum fuit tibi tempus idoneum pro exhibendo hoc medicamẽto, primum ſcilicet interuallum prioris periodi, de qua dicis. Poſtridie minxit more ſanorum & ambulauit in apricis] huius opportunitatem omiſiſti. quam ob cauſſam occaſionem ſecundæ quietis prætermiſiſti? an ignorabas, quod præceps erat occaſio? Voluiſti tundere venam poſt deuoratam caſſiam? quo tempore magis fuit quieſcendum? ſed ſi aſſumere neglexit, cur tu vrgente morbo, præmiſſoque leniente enemate, aut etiam validiori, non ſtatim venam ſecaſti? Hæc ſanè, vt liberè dicam, indicant maximam ſocordiam, & negligentiam abs te in curatione adhibitam: ſi quidem quo tempore voluiſti

A exercere auxilium, non potuisti; viribus ob multitudinem humorum penè extinctis. sed aliud etiam ipso in casu vrget maximè, à quo nescio videre, quomodo extricaberis te ipsum: hoc autem est, quod negari non potest morbũ hunc fuisse acutum, vtpotè, qui decima die hominem occiderit: cur igitur eam non adhibuisti diligentiam, qnam morbi conditio postulabat? in acutis enim admonebat Senex eadem die medicari oportet, tardare autem malum] rursus hoc loco inculcabis hominis incuria fuisse mortuum ægrotum, quoniam cardialgia plurimum vrgente, & vbi vomitum prouocare non licebat, vsus fuerit vno, aut altero enemate, & glandibus acrioribus. mox quia prouocare sudorem studuit. Cinc mi, hæc probabilia non sunt. Haud enim inuenies aliquem, qui in eiuscemodi affectu, qualem confingis, in hæc ipsa mortis caussam referat. Audies posthac quid sentiam in vltima tractationis huius parte diligenter explicatum. supponamus itaque acutum fuisse morbum, in qua re tu sanè volens, ac etiam nolens omnino consentire debes. nam agens de sudore, vt illum refelleres, malum esse pronun-
B ciasti, hoc indicante febris vehementia: Hippocratisque vsus es prognostico, quod de morbis acutis intelligitur. Quid igitur caussæ fuerit, scire desidero, cur vacuationem secta vena tantum retardaueris? Dices arbitror impuritatem ventriculi, & primarum venarum: sed hanc quam ob caussam nõ emendasti in priori quiete? aut etiam in secundo interuallo? Reluctauit æger (inquies) sed cur cũ hac impuritate non misisti sanguinem? Verebaris forsan ne humores illi sanguine misso traherentur in venas? hoc certè extimescere non debebas, quia hoc incommodum, quod de intempestiua missione sanguinis à Galeno scriptũ scio, & tu in libro tertio meæ de eodem argumẽto tractationis legisti, omnem sanguinis vacuationem non sequitur, sed pro veterum consuetudine copiosam: hanc igitur ob impuritatem exercere non licuit, cur non admisisti, quæ vacuaret minorem succorum copiam? Cur vicibus iteratis id præstare conatus nõ es, quod semel fieri debere morbi conditio demonstrauit, vt in crudorum humorum copia faciundum Galenus edocuit? Agerem pluribus, nisi locum à me iam diu ex-
C planatum haberes in promptu. Deinde verò in medendis affectionis complicatis, est obseruandum, quod si omnibus vnica medendi ratione obuiam ire possumus, sanè id ipsum in votis esse debet: si non potest, hoc saltim laborandum, vt operam demus præcipuam illi, qui magis vrget, altero minimè neglecto. Aeger ille vester plenitudine laborabat cum acuta febre, quæ scilicet sanguinẽ maximè feruescentem continebat, quamuis fortasse in tenuiori sanguine putredo maiori ex parte consisteret: addita erat cardialgia tertio quoque die magis inuadens: cur igitur quo tempore cordis morsus non lædebat ægrotum, vena cęsa non vacuasti? tum, vt multitudine grauatum exonerares corpus, tum vt fluentem, aut etiam fluxurum ad ostium vẽtriculi reuelleres? maximum enim inflammationis imminebat periculum ob continuum dolorem cordis. Dum hæc diligenter considero, videor mihi talem casum Galenus hisce verbis repræsentasse. Agè si quis febricitet, & adsit plectorica dispositio, verùm, & recentibus cruditatibus sit, & morsum sentiat, afflictumque os vẽtriculi. e.] iam posuimus plectoricum extitisse Primo ad Glauc. 14.
D corpus: supposuimus etiam os ventriculi à crudis humoribus morderi; quid agendum sit docet, cum ait. Vel potius ori ventriculi prouidebimus: deinde verò postquam circa hoc melius se habuerit, quam cõtinget totius corporis vacuationem faciemus: mihi quidem ita agẽdum videtur] At æger ille tuus, nescio an à remedijs adiutus, certè die intermissionis carebat morsu ventriculi, & inquietudine te ipso teste: qui dicis. postridie ambulauit in apricis, & more sanorum. e.] & de intermissione secundæ accessionis inquis. At mane iniecto molli clisteri quieuit, & fœliciter in patriã redijt] quid ergo tibi viro oculatissimo fuit impedimento, quin cardialgia non afficiente, sanguinem mittere nolueris? Vide, quàm aperta hæc sint hominis negligentia indicia: Postremò id affirmare ausim præparationem venæ sectioni prætermittendam, si morbi sinit clementia. Immanis verò importunusque morbus, nulla præparatione, nulla cũctatione festinare cogit: sic in habitu athletico à quo præsens aut suffocationis, aut ruptionis vasorũ periculum impendet, in vehementi pleuritide, in febre ardenti, in maligna, in casu, & Ibidem.

ſu, & prolapſione, in obtriru graui, imminentis periculi euentus magis reformi- E
dandus eſt,quàm noxa ex non præparato corpore.

Ea parte,qua probare contendis febrem non fuiſſe peſtilentē, non malignam,
non tertianam duplicem, negocium ipſum inuenio controuerſiarum plenum;
quod ſi impræſentiarum eſſet pro dignitate perpendendum, examinandumque,
vix quidem ſufficeret menſis; ſed non patiar certè, vt tu meam ſententiam deſi-
deres; reliqua explicata ſunt abundè libris noſtris de febribus peſtilētibus, quos
me propediem ædituros polliceor. Probas itaque non extitiſſe peſtilentem à po
ſteriori, & à priori. à poſteriori quidem, quoniam non habuit fluxum colliqua-
tiuum; quod perpetuum eſt ſignum peſtilentium febrium; tum demum, quia
opus eſt putredinem illam excellentem in cordis humoribus cōtineri, aut etiā in
illius ſubſtantia; ex qua neq; rigor fieri poteſt alternis diebus,neque poteſt æger
ad integritatem ferè ſimplicem peruenire, quæ in ægro contigerunt. A priori
probas, ex Ariſtotelis ſuppoſito, quod colliquatio fieri non poteſt, niſi à flagran-
tiſſimo,& vehementiſſimo calore, ex quo deducis miram quandam demonſtra- F
tionem his verbis.

Ab agente proportionato, & adæquato; & in materia proportionata, & a-
dæquata,ſequitur effectus proportionatus in ſpecie; cum conueniens fiat à con-
uenīēti,& quodlibet non agat in quodlibet; ſed determinatum in determinato:
Ergo hæc febris non potuit aliquo pacto nuncupari peſtilēs,cum in peſtilentibus
calor deurens,& colliquans ob excellentiā putredinis inducat neceſſariò fluxum
colliquatiuum.

Fluxus colliquatiuus an ſemper in peſtilēte febre.

His ego ſic pro Vincentio reſpōderem. Ad primam,quod fluor colliquatiuus
non eſt ſignum inſeparabile peſtilentis febris: quoniam huius genus duplex: al-
terum quod fit ab aeris inſpiratione putreſcibili euaporatione coinquinato: al-
terum,quod ex humorum putredine corruptiua,& venenata depēdet citra aeris
coinquinamentum, & vitium. Rurſus horum duorum generum ſpecies multæ:
illius tres potiſſimæ,prout poteſt aeris putredo, ac totius ſubſtantiæ mutatio,vel
in ſpiritibus,vel in ſolidis partibus,vel in humoribus terminari. Huius tot exiſtūt G
ſpecies,quot humiditates adſunt ad corruptionem corruptiuam idoneæ. Ridicu-
lum eſt in omnibus huiſce tum genetibus, tum ſpeciebus putare fluxum adeſſe col
liquatiuum. Perpetuum ſymptoma dixit Galenus,non omnium,ſed harum præ-
cipuè, quæ ambientis aeris iniuria naſcuntur: neq; hoc in genere complectitur
omnes: quia peſtilentes ephemeræ hunc fluxum nō habent,humorales non ſem
per: hecticæ vero ex neceſſitate ſemper habent: Atque profecto eæ febres erant,
quæ Galeni tempore vagabantur, & de quibus aliquando ſcripſit Hippocrates.
Periculoſum eſt,Cine,inferre vniuerſalem illationem ex vno particulari: nempè
ex eo, quod in illa peſtilentia colliquatio aderat; in omnibus adeſſe cōſequatur.
Vide igitur quàm ſit fallax, & captioſus eiuſcemodi tuus argumentandi modus.

Laurentius Ioiubertus.

Ad ſecundā,Laurentius Ioiubertus Medicus ingenij ſubtiliſſimi diceret.quòd
omnium febrium quæcunque ſint materia in corde primo, & per ſe continetur,
tuamque opinionem paruipenderet: at ego in tui gratiam admitto, quæ poſuiſti
principia: Cor ſcilicet primo ac per ſe peſtilentium febrium ſedem eſſe: ex hac H
poſitione infers duo: vnum quod rigor non appareret cū intra venas continea-
tur putredo. hoc non admittimus; etenim rigor fit,quotieſcunque bilis per ſenſi
tiuas corporis partes transfertur motu quodam ſubito, violentoque: cur itaque
per eiuſcemodi partes à venis expelli nequit? & quomodo expellitur in cauſo?
ſcis enim quod huius ipſius humores, aut in corde, aut in venis cordi proximis
continentur: Rigore tamen ſuperueniente fit ſolutio? Nōſti quid Alexander
Trallianus dixerit: nempè continuas febres exiſtere,quàm plures primis diebus
cum rigore inuadentes. Noſti quid tui Auicennæ gloſſematarij ad ſatietatem de
propoſito dicunt argumento? Circuitus tertiananus nihil impedit, quoniam in
febribus ex inflāmationibus talem fieri periodum adeo certū eſt,vt nihil certius.

Galeni libro de rigore paſſim.

Adhæc alterum deducis,ſcilicet febrem fuiſſe cōtinuam,hoc ſanè vltrò admit
timus. Tu interim qua ratione probabili; quo lenimēto demonſtraſti non fuiſſe
continuam? Ex rigore nihil,vt ſcis, cōcluditur. cur nō potuit fuiſſe hæmitritæus,

conti-

A nuarum omnium ferè deterrima? cur non tertiana continua? cur non febris ardens? Magna quidem, Cine, vis est veritatis. Tu videris admittere continuam extitisse febrem,& acutam. Recorderis,quod de sudore agens,dixisti prænũciare illum mortem,& breui aduenturam propter febris vehementiam? (tua hæc verba sunt.) Recorderis quòd vsus es Hippocratis prognostico, quod de acuta febre intelligitur? Hic verò dicis, quod perueniebat ad integritatem ferè simplicem? Erat igitur continua. sed quid impedimento esse potest,quin continuæ pestilentes euadant? Si caliditas illa corrupriua, quæ constituit propriam essentiam pestilentiæ, accesserit; cur non fiet febris pestilens? cur imponis Vincentio dicenti hanc extitisse pestiferam. præterea videris mihi in hac re non attingere metam, putans proprium pestilentis febris esse lædi per se primo cordis corpus. Hoc.n. conuenit hecticis,conuenit putridis primarijs,conuenit ephemeris quibusdam; quomodo igitur,vir bone, statues omni soli ac semper conuenire pestilentibus febribus? hoc vnum affirmare certò possum,si fiant ex aeris inquinamento per re-

B spirationem attracto,cor primo, ac per se affectum pati. Sed in his,quarum origo est interna, obseruari id non posse diximus tertio libro commentariorum ad primum de febrium differentijs. Postremò videris mihi maximè ambiguus,dum inuestigas,quod proprium est pestilentis febris: nam hoc esse cordis substantiam dicis: & parum postea agnoscis in corde putredinem excellentem: & parum infra,venenatam qualitatem addis,mulierũ exemplo ex vtero suffocatorum: quasi quod hæc non differant. leges quæ scripsi de hoc perdifficili argumẽto per ociũ: nam omnia vbiq; inculcare non decet. Experiamur modo Hectorem,aut Achillem illum tuum: maximam scilicet illam à priori demonstrationem, qua confundisse putas miserum Vincentium adeò,vt de illo iocatus dixeris. Quo te meri pedes,aut qua te via ducis in vrbem? Caue,quæso Cine,caue ne tu proprio gladio percussus, tandem ferè inanimis concidas. Opus est, vt videamus, quid nam sit hoc agens proportionatum,quodnam sit passum, & quis effectus actionem consequatur: hisce enim explanatis,nihil cõcludere videbis rationem contra Cibũ;

C quinimo plurimum illius opinioni adstipulari. Agens calor est febrilis; nempè igneus,acris,mordax,non simplici qualitate præternaturam factus,insitoque calori grauis; sed putredine septica plurimum infestus. Etenim triplex à nobis calor præternaturam statuitur. Simplex,quem aliqui elemẽtalem vocãt, putridus, & pestilens. quomodo inuicem differant alio in opere expositum est à nobis diligenter. Subiecta materia circa quam versatur,est innatum calidum illi prorsus contrarium, aliquando totius corporis, aliquando autem rei propriæ: quandoquidem calor præternaturam agit in naturalem,propriumque calorem. Varij sunt effectus pro varietate subiecti: in hoc vnum omnes conueniunt,quod calefaciant,quod per se desiccent; Elementalis hoc duntaxat efficit, vltra hoc nihil: Putridus materiam ad corruptionem præparat, quod est putrefacere; Pestilens autem præparatam materiam corrumpit prorsus, hoc enim proprium est munus septici caloris; ad eum scilicet statum deducere materiam, vt omnino sit illi impossibilis regressus ad pristinum statum; aut certè maximè difficilis, vt alibi re-

D cordor dixisse. Hinc deleteria illa desumitur qualitas, hinc perniciosissimum illud seminarium, hinc inficiundi ratio. In ijs autem,quæ putrida dicuntur; licet intercipere viam ad corruptionem, & artis, ac naturæ beneficio ad priorem bonitatem,quod sic affectũm est,reuerti potest. Porrò vnaquæque pars proprium habet insitumq; calidũ. Partis nomine intelligo nõ modo quod cõmuni fruitur vita cum toto, sed præterea contenta,& impetum facientia. Quis igitur,Cine, effectus est caloris pestiferi? non est calefacere: quoniam hoc cõuenit simul elementario ac putrido. Non est præparare humores ad corruptionem: hoc enim facit etiam putridus. Sed propria actio illi conueniens, quatenus est pestilens, existit corruptio: ex qua cõtagium,deducitur,ea ratione,quam olim docuimus. Agens igitur proportionatum in pestilenti febre non est calor, vt igneus, sed vt pestilens: effectus non est colliquare, sed corrumpere. Tu videris quomodo ex pestilenti calore deducas colliquationem: quæ accidens est corruptionis cuiusdam. Vide caussam. non facit id ipsum quatenus igneus,quia ephemeræ,& putridæ

tridæ non colliquant.non quia maximè ardēs,quia causus nō habet sintaxim necessario annexam, neque internæ inflammationes, ardoresque perpetuò colliquant. Dices fortasse materiam præparatam ad colliquationem: sed quænam est eiuscemodi materia ad colliquationem parata? an spiritus? an humores? horum neutrum colliquari dicetur. solidæ partes colliquantur. at non omnes, quia humiditas illa rorida, & genus carnosum id patitur: fibrosum & membranosum, quod alioquin verè solidum est, vt quidam (nec temerè) statuerunt, cum subiectū non sit colliquationis, sintaxim pati non potest. Hic exitus est admirandæ huiusce demonstrationis tuæ: in qua annotare possem alia: sed tibi hæc sufficiunt in præsentia, cum plura aliàs. E

Cum autem Vincentium redarguis de maligna febre differentem, videris mihi Galenum arguere. Dicis eam haud potuisse malignam nuncupari; quia nulla signa adfuerunt indicantia inflammationem viscerum, qualis est Lypiria; deridesq; hominem, (tuo alioquin more) quod sibi credi voluerit, nullam rationē pro sua opinione confirmanda in medium afferenti. Cinc carissime an tu solus ignoras, quàm sit multiplex nominis huius maligni apud Galenum, & probatissimos authores significatio? Admitteret illam Vincentius, quam protulisti: cur tu non recipies alias, quas idem pro suæ opinionis confirmatione afferet? Pestilentes febres nomine malignitatis vocat Galenus: sed hæc aliquando comite inflammatione fiunt, aliquando sine inflāmatione consistunt. Idcirco quis dixerit omnes esse lypirias? Definire alibi malignum morbum videtur, qui cum sit periculosus, spem tamen salutis non adimit. & alibi eum, qui omnibus ritè, decenterque factis non sanatur: in quo numero sunt vlcera cacoethæ. An nō recordaris legisse te in methodo febrem malignā pro vehementi fuisse à Galeno vsurpatam? & libris de medicamentis per genera primo, & quarto cacoethę vocat vlcera, quæ non admittunt cicatricem, humores ob locum affectum corrumpentia: cuius fortasse contrarium apparet alibi dixisse. Hæc quidem faciunt, Cinc, vt cognoscas, quod si clarus ille Medicus pestilentem illam, ac simul malignam febrem vocauerit, Galeni patrocinio non est destitutus: quodque dum hunc refellere vis, non parum aberras specie vsus pro genere: siquidem non est illatio necessaria. Lypiria non adest febris: non igitur adest maligna. Valeret ratio, si malignæ non essent aliæ, quàm lypiriæ: cum vero nomen hoc apud omnes ferè Medicos satis latè pateat potest mali moris dici febris, vel maligna, præter quàm quòd inflammationē sequuntur viscerum. Quod verò ille nullis signis probauerit talem esse, admiror. sed satis esse potuit hoc signum: quod, quæ saluberrima (te iudice) videbatur, furtim hominem perdidit, quæ alia nominis huius apud quosdam significatio est: Audias quid Emporensis ille Medicus dicat. Morbi verò morem dicimus ex animantium similitudine, quæ maligna propriè, vel benigna pro morum qualitate dicuntur: sic enim morbos malignos, vel benignos dicimus magnitudinem periculi imminentis, vel securitatem significare volentes. Si itaque sic generatim malignitas capiatur omnis magnus morbus totius generis comparatione malignus erit, & omnis malignus protinus magnus. Est autem hæc alia magnitudo ab ea, quam ante descripsimus: si quidem hæc totius generis: illæ propriæ speciei comparatione dicitur. Sed quæ malignitas proprio vsu vocis dicitur, citra euidentē magnitudinem consistit, vt malignitas propriè dicatur, quæ furtim vitæ insidiatur, quales sæpe debiles ad sensum febres graui cum periculo adueniunt.} hæc ille. Reuertor ad Cinc. Cur ille non explicauerit caussam tibi illius appellationis, ignoro. Dicet ille fortassis cum tuam illi apologeticam dabis epistolam. Interim non reprehendas hominem. Quoniam certè nunquam putabitur temerè locutū; neque sibi ipsi contraria dixisse, vt profiteris, imponens putasse duas esse tertianas. Hoc enim de homine magni iudicij credere non debemus. Quamuis impossibile non fuerit reperiri tertianam duplicem ex numero pestilentium, & malignarum. Qui enim pestilentē febrem à putredine substantiæ cordis non fieri putāt; aut humorū, qui ibidem continentur: admittent facile non tertianā modo, sed quotidianam, & quartanā pestilentes, vt prætermittam continuas. Rursus neque id ipsum negabunt, qui putant ex inquinamento celitus dimisso fieri pestilentiam

Maligni morbi significatio multiplex.

F G H

A stilentiam. Alij verò & si pestilentem ordinis primi nunquam in genere tertianarum inueniri posse contenderent: tamen quæ pestilentes malignæ fiunt ex humorum corruptione internis de caussis genita, in omni genere intermittentium posse reperiri (nisi fallor) non negarent. Cùm dicis tertianas carere periculo, aberras, Cine. id enim de exquisitis prolatum est, at verò illegitimas periculosas esse Galenus testatur eum experientia: quid continget si fient ex humorum corruptione? Hic adnotandū est me hactenus explanasse, quod positis tuis principijs potuit hæc febris iudicari pestilens, & maligna: in quibus & si multa de pestilenti febre & de maligna dixerim, ea velim accipias non tanquam significatiua opinionis meæ, sed tanquam locos quosdam communes, quorum tutela Vincentius, aut alij; qui eius suscipere defensionem volent, rationes tuas omnes euertere citra laborem poterunt: vtque hac de caussa caueas tibi plurimum. Primo ad Glauco.

6 Accedo nunc ad disputationem de hiera, & manna: in qua sanè habebunt etiam dimicaturi pro Vincentio quid dicant. Primum, quia hiera non est accō-

B modata vbi febris adest vehemens, qualem tu dicis, aut deurentem, & acutam, vt ille. deinde, quia suspecta iudicari debet minorandi ratio, vbi crudi adsint humores, neq; placebit manna, quoniam ob eius dulcedinem facile in bilem vertitur, potissimum quæ deducitur ex succo trunci alborum Gargani montis Apuliæ: adde quod cum bilem electiuè ducat, hac nondum mitificata conuenire non posse statuent. scio, Cine, quid hic respondebis, sed vtcunque respondeas mihi, certe non negabis rem ipsam esse controuersiarum plenam: & occasionem habituros aduersarios tuos satis efficacem, & probabilem ad respondendum, ac etiam ad tui repræhensionem accōmodatissimam. si verò quæsieris ex me, quid ipso in casu egissem, respondebo, prætermissis lenitiuis hisce tuis, statim ad vacuationem, sanguine misso, accessissem, eo præsertim tempore, quo à ventriculi morsu homo plenitudine laborans, febreque continua, liber videbatur. Admitto enim corpus extitisse eusarchum, quia multorum relatione, quibus adhibeo fidem, talem fuisse audiui: deinde quoniam tu ipse hoc idem confirmas, dum fuisse necessariam san-

C guinis missionem scribis: quia certè nūquam sanguis mittitur, nisi vel ob vacuationem, vel ob reuulsionem, illam exercere non licet absque plenitudine præsenti, aut futura, totius, aut partis. hæc autem non fit, nisi propter sanguinis motum, qui etiam cum fit internis in partibus plenitudinem particularem futuram significat. Hæc sunt alio in opere à nobis subtilius disputata, idcirco supponenda.

7 Relinquitur modo, vt explicem, qualem esse putauerim in hoc ægroto mortis caussam. Hæc sanè cum nequeat referri in enemata, in sudoris prouocationem, relinquitur vt in humorum multitudinem, aut in malignitatem, aut in vtramque referatur. Ex his caussis adfuisse vnam minimè ambigimus: alteram ignoramus. Multitudinem adfuisse tum ea, quæ diximus supra, tum aliorum relatio, tum demum, quòd ipso in casu euacuantia præsidia nullius generis præcesserunt, manifestissimum faciunt. At humores venenatos, aut corruptos, vt (rectius dicam) concitasse hanc febrem, ambigo, quia neque tuis literis, neque aliorum potui hac de re fieri certior. Interim statuamus duplicem multitudinem passum hominem:

D vnam in venis corporis totius: aliam in præcordijs: vtraque potuit, suffocato natiuo calore, inferre mortem: de venarum plenitudine nemo est qui dubitet, cum passim videant omnes habitum eiuscemodi periculi plenum esse. Quæ inhæsit præcordijs haud minori celeritate idem effecisse potuit, repentinam scilicet suffocationem. Ostium ventriculi, tum ob viciniam cum corde, tum ob maximam sensibilitatem sincopas inferre consueuit, cum aliquis humor malus ad hanc appellit. sic enim non modo fiunt fortes dolores, sed aliquando inflammationes, à quibus ægros liberari est impossibile. Cognouit hoc Hippocrates dum in aphorismis ait. In febribus circa ventriculum fortis æstus, & cordis morsus, malum] & rursus. In acutis febribus conuulsiones, & circa viscera dolores fortes, malum] cognouit etiam Galenus, qui in hunc modū scribit. fortes itaque ventriculi æstus à flaua bile in eius tunicis ebulliente generatur: rationabiliter autem ijs, qui ita sunt affecti, & ventriculi mordetur os, atque ob id malus est casus] & alibi. Peior autem fuerit si fortes dolores acciderent: scimus enim propter inflammationem,

vel

vel erisipelas, vel fortem obstructionem, vel abscessum aliquem in visceribus do- E lores fieri) Atque postremo dum sincopem cardiacam curare docet (sic voco ab ore ventriculi cœptam) in methodo medendi, & in priori libro ad Glauconem idem significat. Quod si cum hac ipsa complicatione febris fuisset ex numero semitertianarum, certiorem obitus caussam haberemus; quia certè (vt cum Galeno loquar) in vniuersum & ferox est, & periculosissimus, & admodum acutus. quod etiam confirmauit Hippocrates, semitertianus typus.

1. metho. ca. 14. ad Glauconem.

Libro de typis.

Videor iam explicasse omnia, quæ fueram in principio pollicitus. Reliquum est modo, vt pro pietate Christiana te ipsum admoneam, vt ab hac desistas prouincia, ac, vt famam, quam tuis literis Vincẽtio detrahere voluisti, restituas. Erit enim vtrumque optimum. nam (vt tecum loquens eam libertatem dicendi vindicem, quæ amicum decet ingenuum) non putauerim posse te æquis armis cum illo congredi, cuius magnam esse doctrinam scio. Quamuis fortasse negliget ille tuas literas, ac parum curans, quid tu de illo, responsionem nullam dabit. Quæ tamen si in manus Hieronymi Sforziæ Hispalensis Medici optimi peruenient, F (pro summis beneficijs à Vincentio in illum collaris) subuertentur prorsus, earumque fundamenta euertentur. Adhibeto mihi fidem, Cine, (nam te amo plurimum) horum altero nunquam satisfacies: quanto minus ambobus? Quod si quemadmodum publice detraxisti famæ optimi hominis, sic publicis testimonijs restituere placuerit, id facies quod ad te pertinebit; nempè ad Christianum, & præcipuè Theologum. scis enim quàm graue peccatum sit famæ detractio: scis quod non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. Tuæ literæ hominem sontem, & innocentissimum reum faciunt mortis, (quæ calumnia maxima est) hanc augent circunstantiæ; quòd suum compatrem occiderit: quodq; iam senex, factus eam exercere artem nesciuerit, quam iuuenis inculpate exercuit: addito his postremò, quòd tuam lucubrationem passim legendam multis exhibes illo inscio, hortaris multos, in quorum numero ego etiam sum, vt tuas suscipiant partes: legerunt multi, ex his tamen nemo hactenus in tuam gratiam rescripsit quicquam. Nec alia factum est de caussa (vt puto) nisi, quia suspicantur, non il- G lum quidem, sed te ipsum fortasse in curatione fuisse deceptum. Vide, si vt occepisti insequaris, ne simul nomen detractoris subeas. scribens namque in occulto contra illum, signum euidentissimũ facit, quod illius doctrinam verearis: alioquin palam loquereris, & ad Vincentium, non ad me, aut alios tuas dares literas, id verò suspicari posset facere te, vt qui tuas perlegerint literas, illis fidẽ adhibentes, malam de Cibo opinionem concipiant. Quamobrem, vt hæc deuites vitia, ac vt te ipsum expurges oro, & si licet per tuam humanitatem obtestor vehementer, quæ si facere neglexeris, vereor ne te facti pœniteat. Nam sero sapiunt Phryges. Saltem hoc curato diligenter, vt quàm primum ille à te ipso, non ab alio tuarum copiam habeat. Valetudinem tuam curabis, & me vicissim amabis. Ex Cingulanis montibus die decima Martij 1572.

APPENDIX LECTORI.

Apologiam Iulij Cini Collensis habes in libro nono epistola secunda: quam perlegere te oportere iudico, vt omnia consequaris ad hanc disputationem pertinentia. H

PLINIO MELO I.C.

EPISTOLA SECVNDA.

Agitur de ratione curandi febrem in habitu primi ordinis: motus quosdam conuulsiuos, & alia quadam sæuissima symptomata.

CVm præterita commemoro, ac præsentia diligenter intueor, in eam opinionem venio, Plinij, propositum casum esse in ancipiti constitutum. si enim sanantur ex morbis, quorum vires morborum vehementiã superant, quid in ægrota, cuius vires ferè omnes flaccescunt, sperandum sit non video.

Vitalem

A Vitalem facultatem imbecillam ostendunt, pulsus creber, ac paruus: continua extremarum partium frigiditas, animi exolutio admodum frequens, & febris in habitu. Naturalem verò contraxisse imbecillitatem quis dubitat? vomitus illi continuò facientes negocium: Vacuationes spontaneæ per aluum, per uterum excedentes modum, ventriculi cruditates: adhæc excrementorum substantia, color, excernendi modus, adeò manifestè denotant exiguum robur facultatis hu ius, vt nihil magis. Animalem autem læsam esse, dolores perpetui, maxima vigiliarum instantia, stupor manuum, ad progressum imbecillitas, cõuulsiui extremarum partiũ motus, apertissime declarant. Quis igitur non timeret? nunc eorum, quæ præternaturam insunt magnitudinem perlustremus. In primis adest febris hectica, cuius quàm sit curatio difficilis, nemo est qui nesciat. Talem vero existere febrem videor mihi certissimus, nam calor semper æqualis inest, non habẽs manifestam aliquam, & incompressam annotationem, cumq; assiduò febricitet, ignorat tamen se ipsam febricitare: quæ in putridis non adueniunt. Vna est in B sinochis accessio: aliæ per circuitum inuadunt omnes: intemperiesque dum fit dolorem facit, ac tristem sensum, cum vero facta est, sensu caret. Non conturbet nos ipsos, quod neque sit pulsus durus: neque incalescant horis tribus, aut quatuor post cibum extremæ partes: quia hæc symptomata sunt hecticæ febris tabidæ, non simplicis illius, vt libro quarto cõmentariorum in primum de febrium differentijs demõstrauimus. Hanc ego simplicem hecticam putauerim, ac etiam primi ordinis: & hãc cõtraxisse ex inædijs multis, vigilijs, doloribus, maximisq; vacuationibus per vterum, & ventriculum. Propositã difficultatem auget, quod affectus neruorum conuulsionem minari videtur: haud enim articulos lædit dolor, vt quidam putarunt, at neruos, & musculos, quos equidem iam contrahi in pedibus manibusque vidi ipsis oculis. Quis itaque malum non timeret exitum? Quis dubitabit, quin adsit conuulsionis principium? huius verò cum triplex afferri soleat differentia: nam quædam posteriorem, quædam anteriorem, rursus quædam neutram prospicit partem: hæc ipsa est ad posteriores particulas versus C principium neruorum. Obseruandum est hoc loco dicere me conuulsionis principium, non conuulsionem factam: quandoquidem illud viam, ac dispositionẽ, hoc autem terminum habitumque denotat, ad quem vbi fuerit peruentum, conclamatum est. Addito his, quod cum sint duo genera ex plenitudine vnum, ex inanitione alterum, vt Hippocrates inquit. hæc ipsa conuulsio ab inanitione & siccitate ducit initium. ostẽdunt rem sic habere, quod affectus paulatim accesit, quòd præcesserunt caussæ quàmplures exinanientes vniuersum corpus, vacuationes scilicet maximæ ex vtero, ex intestinis, ex ventriculo, & per sudorem: Cogitationes, & curæ modum excedentes, inædiæ multorum dierum, vigiliæ longissimæ, febris longa, & arida. In hac omnium caussarum syndrome quis non videt siccitatem in corpore introductam, conuulsionem neruis ferè exinanitis, ac præternaturam ad suum principium cõtractis breui admodum tempore perfecturã? Quid ego de maxima dicam vigiliarum instantia? quæ diebus 24. continuis perseuerauit adeo acerbè, vt neq; diu, neq; noctu aliquã do horas duas edormierit? D si vero defatigata sensoria ociari aliquando volebant, statim tremor corporis vniuersi ægrotam inuadebant: duplex hic imminere video periculum, vnum ne humores nimium agitati phrenetidem faciãt: alterum ne torrefactis humoribus, aut melancolia, aut aliud quodpiã desipiẽtiæ genus inferatur. Postremò affectus est maximus dolor neruosarũ partiũ continuò oblædens, conuellensque, etenim ex eorũ numero, quæ vires plurimũ prosternunt, dolor ferè primas partes habet. Quamobrem in tantis difficultatibus, multò magis Aesculapij opera videbimur indigere, quàm nostra. tamen quia ego tum propriam, particularemque ægrotæ naturam non cognosco: tum etiam quia impium est miseros ægrotos relinquere, omni artis opera destitutos: & postremo quia in dies noui quidam casus aduenniunt præter Medicorum opinionem, vt aliàs conscripsimus: propterea fit, vt in tui gratiam, Plinij, aggredi ad curationem constituerim: non, vt illam sanare sperem, sed, vt meo perfunctus munere, ad sanandũ accõmodata proponam auxilia: sed, vt quæ à nobis dicentur methodo instituta videantur, ordo statuendus est.

idcirco primo loco indicationes curatiuas inueniam : mox proponemus mate- E
riam remediorum illorum vsum, modumque accomodatum minimè præ termit-
tentes, quibus explanatis, finem dicendi faciam.

Indicatio-nes curandi.

Adsunt hic Indicationum duo genera : vnum curatiuũ, alterum vitale. Febris in habitu, qui calidus, & siccus affectus est, humectantia postulat, refrigerãtiaque præsidia : conuulsio sicca, exinanitarum partium plenitudinem humectãtem postulat. dolorum caussæ propulsandæ sunt : Vigiliarum instãria concitato somno corrigenda. vtrique symptomati idcirco est incumbendum, quia cum excedunt modum in naturam caussæ transeunt. Vitalis indicatio virium restaurationem indicat, sic illarum imbecillitate exigente : indicationes hęc sunt, materia medica in hunc modum habet.

Multa sunt remedia, quæ accommodari possent in rem præsentem, quæ sigillatim omnia non sunt explicanda : verùm duntaxat quædam scribentur, meo quidem iudicio, generosa, & in quorum vsu plurimum confido. Primum ac potissimum est vsus lactis asinini : quod omnium ferè tenuissimum est, quorum vsus F
esse apud Medicos assolet : humectat, refrigerat, nutrimentum dabit optimum, atque per vniuersum corpus facilè distribuetur. singulis diebus hora matutina ante cibum horis quinque bibat lactis huius recenter mũcti vnc.viij. aut ix. cum drach.j. zuchari albissimi vsque ad quadraginta dies, aut etiam plures, nisi in ventriculo acescat, aut in qualitatem nidorosam conuertatur. quod si nimia quantitas videatur, quàm imbecillus eius ferre possit ventriculus, ad placitum minuito, incipiens ab vncijs quatuor, & paulatim augendo.

Alterum est non minoris præstantiæ, aquæ dulcis balneum, in quo maluarum, lactucarum, altheæ, nenupharis flores, & folia concocta fuerint simul cum absinthio, & octaua parte vini, ne scilicet medicamentum nimis relaxet. Ingrediantur balneum extremæ partes vsque ad pubem, in quo spatio tertiæ partis horæ vnius commoretur : vbi verò multis diebus hoc vsa fuerit, toto ingrediatur corpore : sed hæc adhibenda cautio, vt fricentur partes omnes antea oleo amigdalarum dulcium manibus intinctis : haud equidem frictione dissoluente, sed nutritoria G
adhibita. præstantissima est insessio in hydrelæo cum absinthio, & vini tantillo : cum verò insessionem fuerit egressa, præparatum habeat lac caprinum, aut humanum recenter mũctum, quod oblinat partes omnes, quę rẽduntur, cõuelluntur q;, fiat insessio semel in die ante prandium horis duabus plus minus, & quanto incœperit citius, tanto melius. Duo hæc præsidia subuenire possunt omnibus incommodis, quia certè explent indicationes ferè omnes. Ante cœnam zuchari nenupharini optimi, quale potissimum solet à Ferrariẽsibus præparari vnc.s. degustet, assumptis illico vnc.ij. aquarum stillaticiarum cucurbitæ, & limaciarum.

Non est vsus frequẽs diacodij prætermittendus, de quo sæpè degustet coclea re vnum, quod quidem erit illi maximi vsus.

Eunti dormitum singulis quatuor diebus capiat drach.j.s. sequentis antidoti. Rec. rosarum, violarum añ. drach.j.s. corticum radicum mandragorę, seminum iusquiami albi, papaueris albi, seriolæ, portulacæ, lactucæ, psilij, añ. drac.j.s. nucis muscatæ, cinamomi electi añ. scrop.v. trium sandalorũ, spodij, draganti añ. scop.j. H
specierum aromatici rosati maioris scrop.s. mellis optimi expumati triplum, vel cum zucharo dissoluto cum aqua violarum fiant tabellæ drach. iij. pro singula, capiat vnam pro vice. Est hoc præstantissimũ auxilium pro abigendis omnibus affectionibus supradictis. Dixi de curatiuarum indicationum materia : nunc quædam de victus ratione dicamus.

Hæc in vniuersum instituenda est optimi succi, quæ refrigeret, & humectet : cauendum à contrarijs. Vtatur pro potu vino oligophoro, aut saltem paucifero, quod, ne caput feriat, diluendum aqua copiosa. Interdiu abstineat, vrgente siti bibat coctam, cum vncia vna iuleb violacei. In assumendis alimentis melius est, vt vices multiplicentur, quàm alimentorum quantitas. Ouis vtatur sorbilibus, ptisana, oriza, carnibus magis elixis, quàm assis : singulis quinque horis degustet aliquid concoctu facile : exempli gratia, hora nona lactis asinini vncias octo, hora decimaquarta ius alteratum cum vitellis ouorum,

A rum, & carne optimi ſucci. moderatè bibat. hora 19. panis offam deuoret vino intinctam: vigeſimatertia cœnabit, moderatè bibat, ne nimia humiditas fluentem aluum faciat. hora noctis quarta duos vitellos ouorum capiat ſine potu. Alimenta ſint omnia quantitatis exiguæ, & optimi nutrimenti. Carnes laudantur hædinæ, & ſuum non vetuſtorum; atque horum pedes cocti, acetoque conditi admittuntur. Cerebella porcellorum, & liquefactam carnem admittimus: caſeus recens, non ſalitus conuenit: & ſi guſtui placebit coloſtram non denegabimus: modo tamen leuiter deguſtet, & non ſemper. Lactucam crudam, & coctam admitto. Cicoraceum genus omne conuenit coctum ex oxyleo. Quę ex lacte parantur edulia deguſtari poſſunt aliquando. Piſces ſaxatiles boni. Si haberi poteſt, trutta fluuialis detur: nec denegauerim rombum fluuiatilem, vocant Fabrianenſes Capiſciottum. horum condimentum ſit ex iure albo, Galeni more. Laudantur etiam alia, quæ his proportione reſpondent. Hæc volui currēti calamo ſcripſiſſe, vt tibi Plinij iocundiſſime ſatisfacerem, nam mihi certè ipſi mi-
B nimè ſatisfacio, cum tam exiguo temporis momēto, vna ſcilicet nocte laboribus ex itinere admodum longo, & difficili, maximè defatigatus vix ægrotā potuerim inuiſere: tu igitur hæc qualiacunque ſunt, exhibebis legenda Ferranti Macilento conciui tuo, Medico optimo, meique amantiſſimo, qui multo antea curationi illius interfuit, hoc approbante auxilia exequantur, at reprobante abſtincto. Vale, & me quod facis ama. Ex Sancta victoria die 26. Martij 1576.

APPENDIX.

Legito defenſionem huius epiſtolæ libro octauo epiſtola tertia.

HORATIVS AVGENIVS AD DOMINICVM Botium Amicum.

EPISTOLA TERTIA.

C

Componitur diſcordia quadam inter illum, & Hieronymum Landeum de affectu œſophagi.

QVAS conſcripſiſti perlegi admodum libenter, cum ab homine meī amantiſſimo proficiſcantur: multò autem legiſſem libentius, ſi literæ fuiſſent alterius argumenti. Nam interponere ſententiam, afferreq; iudicium, vbi duo litigant amici, ſemper periculoſum fuit. Fit enim, vt iudicanti alter inimicus fiat, quoniam Obſequium Amicos, Veritas odium parit. Sanè quid in hac veſtra cōtrouerſia animo anceps ſcriberem diu multumq; cogitaui: qn̄quidē ſi tibi non reſcripſiſſem, amicitiæ officio me putaſſes omnino defuiſſe. Reſcribēs verò timebam, ne aut meus Botius, quem diligo, aut Lādeus iuuenis apprime doctus, & magna motū ſuauitate præditus, offenderetur. Tandem verò quia nomen veritatis Sanctum eſt, omnibusq;
D præponendum, operæpretium me facturum putaui, liberè admodum (pro mea alioquin conſuetudine) explanare quod ſentio. Perſuadens mihi ipſi te, illumq; omnia boni, & æqui conſulturum. Accedo igitur ad explanationem veſtræ quæſtionis.

Controuerſia inter vos eſt, an affectus viri illius Chaldariolenſis ſit in gula (ſic œſophagum voco) an in ventriculi capacitate, vel ſubſtantia. Tu quidem in ſolo ventriculo conſiſtere: alter verò in gula malum ineſſe ſignificauit. Sed optimè quidem vterque veſtrum: neque enim ita in ventriculo reſidet, quin affecta ſit gula: neque morbus in hac reſidet, vt non ſit in ventriculo affectus. Vtrunque explicabo breuiſſimis. Primum quidem in ventriculo contineri malum, indicat magna illa viſcidæ pituitæ copia, quam perpetuò reiectaſſe, tum à vobis relatum eſt mihi, tum etiam ego met obſeruaui: hæc enim haud nequit in gula contineri: adde quod diuturnus ille vomitus labem in ea parte conſiſtere apertiſſimè ſignificat: hic arbitror adeſſe intemperiem frigidam cum humorum viſcidorum

copia in spatio vêtriculi, atq; etiam in tunicis ineluibiliter, vt sic dicam, immersa. E
In cauitate contineri significat facilis vomitus, pituitæ continua reiectatio: porrò in tunicarum substantia contineri indicio fuit mihi, quòd percontanti diligenter inuenerim haud rarò inane fuisse vomendi desiderium: adhæc viscida illa substantia facilè inhæret pro sua natura: frigidam, humidamq́ue subesse intemperiem eiusdem excrementi abundantia fidē facit. An verò adsit tumor aliquispiam præternaturam, ambigo: quia nullum ea in parte adesse dolorem traditis. Ferè autem impossibile videtur in loco sentiente tumorem procreari præternaturam citra dolorem: quod si aliquem adesse mordicus contendere voluerimus, quamuis certè nullum sit euidens huiusce rei inditium: laxum, œdematosumq́ue dicemus. Postremò quis non arbitraretur in vêtriculo morbum non fuisse contractum per essentiam; si iam tertius agitur annus, quo hæc circa ventriculum apparere cœperunt symptomata? Cæterum in œsophago adest obstructio. Tria, aut quatuor potissima sunt, quæ hoc attestari possunt. primum, quòd actio deglutiendi (hæc enim propria est gulæ) impeditur. Aliud, quòd retulerit nobis æger F
astrictionem sentire aliquam prope surculam, quæ aliquando remoratur, aliquando impedit omnino alimentorum transitum. Tertium verò, quòd inanis est non rarò vomendi appetitus. Actio deglutiêdi tripliciter læditur: cum omnino non fit; cum fit imbecilliter; & cum deprauata est. Dicere non possumus, hanc non fieri omnino: quia obseruauimus deglutire illum, alimētumq́ue pertransisse angustiorem partem: Neq; deprauata est actio, quia nullus dolor, aut molestia, aut titillatio facit laborem. Quamobrem imbecilla est actio, si quidem tarda fit deglutitio, & laboriosa. Actio deglutiendi difficilis elucet eo in loco, in quo angustior meatus factus est: nam si in gulæ principio contigerit statim sese offeret, si in medio, aut extrema illius parte, sensibus conspicuus esse locus nō potest, ægro tamen referente, si penitus non sit saxeus, locum determinatum facile possumus agnoscere. His adde modū, quo videmus eiectam materiam: hic sanè vomitus non fuit, sed adhibita rascatione statim effluxit, quæ indebantur: quem explicauit modum Galenus, & inter Medicos recētiores Nicolaus Florentinus, dum in- G
quit. Ibi enim tenebantur spatio paruo, post quod quasi cum vomitu expellebat eas] Postremum verò quod homine supino decumbēte multo maior, quàm erecto difficultas apparet, signum nisi fallor admodum euidens, aliquid pati gulam. at si quæsieris quid in via contineatur, quod transitum impediat, dixerim impedimentum fieri posse ab intemperie citra tumorem præternaturam: in qua ingestorum in transitu tarditas est æqualis, & sine dolore: sed hæc non adest imbecillitas, quia non est æqualis tarditas, sed prope surculam maior (sic enim ægrotus loquitur) sola igitur intemperies non adest. Quamobrem inquiramus, an tumor præternaturam hāc faciat angustiam. Ego quidem calidum adesse tumorem non dixerim, quemadmodum etiam neque alij (nisi fallor) admittenti frigidum affirmare non auderem. quoniam adesset dolor saltem nō exiguus: recordor tamen retulisse illum ab omni dolore fuisse immunem: at certè aliquis degluriendi tempore apparuisset. Neque verò latet vos, quod partium inflāmatione affectarum nulla non dolet, cum suo munere fungitur: contra, vbi quieuerit, dolor mitigari H
solet. hacq́ue de caussa neque adest vlcus. Adstricta est igitur via ob humorum viscidorum obstructionem. prætermitto alias caussas ob quas fieri contingit tam internas, quàm externas. in eam opinionem venio pituitam viscidam siue propter destillationē in locum procubuisse, siue propter ventriculi cruditates eo peruenisse, gulamq́; adstrinxisse, obstructione facta. Neq; culpandus est Galenus, qui hunc docere caussam prætermiserit, nam tumoris, imbecillitatis, & vlceris meminit, quia curandi ratio eadem instituenda est in œdemate, atq; in obstructione à viscida pituita. adde etiam, quod non exigebat tractatio de locis affectis, vt omnes caussas distinctè prosequeretur, sed locos. itaque si vera sunt, quæ hucusque diximus, concludamus vtrumque verum, in gula scilicet, & in ventriculo adesse morbum, quod in principio duxi explicandum. Meam igitur opinionem habes sine fuco, & fallacijs expositam, cura vt valeas. Ex Tolentino 18. Aprilis 1575.

FINIS LIBRI SEXTI.

A HORATII AVGENII EPISTOLARVM, ET CONSVLTATIONVM MEDICINALIVM

LIBER SEPTIMVS.

IVLIO PICHINO EX MONTE SANCTO B Medico insigni.

EPISTOLA PRIMA.

An febris hectica incipiendo fiat. An serum caprinum pro curatione icteri citrini conueniat. ac postremò quale sit seri temperamentum, explicatur.

Ad eo importunè responsionem ad tuas efflagitabat literas Ioannes Franciscus Melinus, vt cùm expedire non potuerim, discedere sine meis fuerit coactus. nunc igitur rescribo,& quo ad eius fieri potest,breuissimis. Tria sunt, quæ ex me scire desideras, Primum an hectica fiat incipiendo. Aliud an serum in morbo regio conueniat. Postremum quale sit seri temperamentum. Quod attinet ad C primum, dico hecticam fieri incipiẽdo,idest spatio trium aut quatuor dierum, in quibus hecticam præcedit ephemera: fitque à caussis euidentibus maximam vim agendi habentibus in solidas partes optime præparatas. Galenus dicebat decimo methodi cap.5. hecticam in principio incępisse,quam ille quarto die nouit.& 2.de crisibus capite vltimo ait, Hecticam non incipere primis diebus. Ergo duplicem habet illa modum generationis, vnus cum sequitur ad ardentes febres, ac diuturnas, imo etiam ad alios eiusdem generis morbos: alius cum habet similem modum generationis cum ephemeris febribus, sumpta occasione à causis externis. hæcque febris incipiet tertia,aut quarta die. hæc opinio facilior est, & communior. Si tamen volueris aliam tueri partem,& id ipsum facere licebit tibi,si ea præcipuè considerabis,quę scripsimus in libris de febribus: atque ne cogar omnia transcribere, mitto lucubrationem meam,quam vbi legeris remittito.

Quod pertinet ad aliam quæstionem, supponis ictericiam citrinã procreatam D ab obstructione iecinoris citra inflãmationem, citra febrem, siue obstructio fuerit à bile crassiori,siue à pituitosis excrementis. Respondeo, si affectus naturam, & qualitatem contemplemur medicamenti, modo id ex arte adhibeatur; serum vtilitatem esse ipso in casu non mediocrem allaturum. nam affectus, qui, vt alij omnes putant, ad qualitates mutatas nempè visibiles attinet, ob vna procreatus obstructione, indicat detergeri illam debere & expurgari, quicquid in ea continebatur,atque etiam quicquid ad eam cõfluere valebat; quod sanè primum omnium in obstructionibus obseruandum esse ex Galeni doctrina recordor aliàs diligenter docuisse: idcirco quæ medicamenta vim habent subducendi aluum,expurgandi,obstructiones detergendi,omnia in rem præsentem conuenire statuendum est. In horum numero serum esse reponendum non ambigo: nam acrem quandam habet,& nitrosam qualitatem,qua expurgat: tenuem,qua deobstruit; in vniuersa latitudine sui temperamẽti,frigidum,& humidum cum sit, obesse nequit, si à calidiori bile, & crassefacta genita fuerit obstructio: neque etiam si ab

humoribus viſcidis, cum eos efficaciter admodum valeat detergere: quin etiam E
longa experientia compertum habeo, quod ſi quiſpiam incipiente cachexia, aut
hydropis principio modo oportunè exhibeatur, quemadmodum poſthac expli-
cabo, exhibuerit, maximè iuuaturum ægrotos. Hanc rem à Meſue declaratam in
ſuis vniuerſalibus canonibus habes capite de ſero, cuius verba in hunc ferè mo-
dum habent.

Ioan. Meſue teſtimoniū. Aqua lactis macerationis materia eſt, & per ſe quidē innocuum medicamen-
tum. præfertur qui fit ex lacte nigrarum caprarum in laudatis paſcuis victitan-
tium, recenterq́ue fœtarum. excalefacit hæc, atque ſiccat ordine primo comple-
to vſque ad ſecundum. Quin etiam attenuat, abluit, abſtergit, & nitroſa, qua re-
ferta eſt qualitate, aluum abſque aliqua mordicatione leniter ſubducit. bilem tū
flauam, tum atram ab exuſtis humoribus genitam deijcit: quo fit vt mirificè con
ferat maniacis, & melancholicis. præſtat item ad viſcerum infarctus, & morbis
inde prouenientibus opitulatur, nimirum aqua inter eutim laborantibus, felle
ſuffuſis, & lienoſis. Datur vtiliter febrientibus ex bile, & viſcerum, & vaſorum F
obſtructionibus. competit etiam renum vitijs in cute à bile, & peruſtis humori-
bus emergentibus: quare lichenibus, vitiliginibus, alphis, pſoris, lepriſq́; admo-
dum conuenit] hæc ille: Cui ſi fortaſſe non credes, audias Galenū, qui tum deter
Lib. 10. de ſympt. cau. lacte & ſero. gentem, tum expurgantem in ſero ineſſe facultatem oſtendit. Nec in hoc dunta-
xat aquæ præſtat, verum etiā quia colluit, vtporè extergentem in ſe humiditatem
continens, quàm vocant ſerum, id quod colluit, deluitque corpora] & parum in-
fra. At ſerum, vt dictum eſt, extergendi potentiam poſſidet: adhibeturque ſubdu
cendi ventris gratia, ac per clyſteres inijcitur, & extergens, abluens ſine morda-
citate inteſtinorum acrimoniam: prætcrea ſi quis vlcera, quæ ſanie infeſtantur
acri, vice aquæ, ſero colluat, optimè ſanè fecerit. Præterea quæcunque digerere
ſolent ecchinomata, & atra, ea præſtat ſero, quàm aqua diluere: ſic etiam eo vti-
mur ad ſuggillata & hypoſphagmata peculiaribus ad hæc medicamentis commi-
Lib. 3. de facult. ſunift. cap. 15. H. 27 ſcentes] & alibi vſum ſeri pro purgando explicans ait. Eandem ob cauſſam ma-
gis per aluum deijcitur, vt quod ſerū multum habeat, è quo lac omne facultatem G
habet deijciendi, vt à caſeoſa ſubſtantia ſiſtendi: quantum verò ſerum ab alia
lactis natura ſucci bonitate ſuperatur, tanto alia omnia, quæ ventrem deijciunt
ſuperant, ob id veteres ad aluum ſubducendam hoc potu plurimo vſi videntur.
Tantum autem mellis optimi ei eſt inijciendum, quantum ſuaue citra ſtomaci
euerſionem ſentietur. Pari modo & ſalem ea menſura inijcies, quo ad guſtum
nō offendat: quod ſi ipſum magis ſubducere velis, ſalis quamplurimum inijcies]
Lib. eodem, cap. 16. E. 28 Cæterum quod ſerum habeat tenuem ſubſtantiam, & acrem in ſe, qua penetret,
deobſtruat, ſtimuletq́; naturam ad purgationem eiuſdem verba manifeſtiſſimum
faciunt, quæ ſic habent. Nunquam in nidorem vertitur, potiſſimum ſi in bilioſiſ-
ſimum, ac feruentiſſimum ventriculum inciderit: neque enim amplius calidam,
acremq́ue qualitatem ac facultatem retinet, quam lac à ſero habet: neque pin-
guem, & mediocriter calidam, quam lac à pinguedine, quæ ſibi ineſt, poſſidebat]
Lib. eodem, cap. 15. G. 27 & ſuperiori capite. Quin & aquam (inquit) prius affundere ſecurius fuerit, vt
plerique Medicorum factitant. Neque mirum tibi videatur, quod ſero conſum- H
pto, rurſus aquam infundant: non enim ſeri humiditas eſt, quam fugiūt, ſed acri-
moniam: cuius occaſione lac omne aluum ſubducit, ex ſubſtantijs contrarijs mi
ſtum, ſero ſcilicet, & caſeo.] hæc Galenus. ex quibus conſtat, quem vſum præſtet
ſerum in propoſito affectu.

Verùm diligenter animaduertendum eſt in ſeri vſu, ne illud exhibitum reti-
neatur: hoc enim maximi cuiuſpiam mali cauſſa foret, nam cum humectet, ac re-
frigeret, viſcera naturalia nimiū labefactaret, & præterea flatuoſi ſpiritus copiam
Modus exhibendi ſerum ex Augenio à Galeno & Dioſcoride ſumptus. gigneret; Quamobrem, ne hoc ipſum contingat, magna quantitas exhiberi de-
bet, vt præcepit Dioſcorides, & nos illius imitatione in quadam epiſtola ad Fabri
cium fratrem explanaſſe meminimus. Optimum eſt admiſcere ſal ipſum: vt pro
libra ſeri ſalis drach. j. s. optimè triti, aut macerare drach. ij. aut etiam tres reubar-
bari electi, vt ego facere cōſueui, vbi adeſt maior imbecillitas naturalium partiū:
in quibuſdam etiam Galeni conſuetudine tribus primis diebus ſcamoneum in

ſero

A sero liquabam, vt promptius subduceret: atque in alijs pro viscidis humoribus detergendis cũ libra seri permiscendum curaui mellis rosacei solutiui vncias tres: sic fiunt purgationes pro ictericis, & malo corporis habitu, fœlicissimæ, sed opus est vt pluribus diebus insequaris, nempè vsque ad sexdecim, aut viginti dies, ea methodo obseruata, quam docui in epistola de sero, cuius copiam habebis, & hęc de priori quæstione sufficiant.

De seri temperamento breuis disputatio.

Secundam proponis de temperamento seri quæstionem, an scilicet calidum & siccum sit, an frigidum & humidum. Hoc negocium, mi Pichine, videtur ambiguum: quia Mesue, vt iam ex illius verbis certior factus es, calidum, & siccum esse temperamento serum, apertissimè dixit, cui astipulari videtur Galenus, libro tertio de facultatibus alimentorum, cap. de oxigalacte, in quo lac habere acrimoniam, & caliditatem à sero scripsit: & in capite superiori explicans caussam, cur Medici inijciant aquam consumpto sero, id fieri dicebat, vt omnis acrimonia seri prorsus à lacte remoueatur. sed contrarium scripsit lib. 4. de simplicium medica-
B mentorum facultatibus his verbis, τὸ δ' ὀῤῥῶδες περίττωμα ψυχρόν τ' ἐστὶ, καὶ ὑγρόν. quod est, serosum excrementum frigidum est, & humidum. Cap. 17. fol. 19. G.

Conciliatoris opinio reprobata.

Hæc contradictio multis visa est inextricabilis, præsertim verò vni Petro Aponensi, qui tandem inuenire solutionem non potuit. nam quod inquit serum dici calidum, & siccum in comparatione ad lac acetosum, id meo iudicio consistere non potest: quia Galenus simpliciter eiuscemodi sententiam protulit, quod etiam idem Conciliator animaduertens, addidit. Non ignorare se Galenum cum alijs quibusdam Medicis in aliqua suorum operum parte dixisse, calidum & siccum existere serum, sibi tamen standum potius, & acquiescendum illi sententiæ, qua statuit frigidum, & humidum esse. quibus manifestum facit nesciuisse illum difficiles hosce locos in vnum componere.

Augenij opinio.

Verùm si quis diligenter contemplari voluerit Galeni verba, inueniet nullam adesse discrepantiam: quia dum loquitur de acido lacte, hunc statuit multò magis frigidum, quàm lac simpliciter non acidum: caussámque affert huius rei, quia
C in lacte tres insunt substantiæ, caseosa, butirosa, & serosa. caseosa quidem est frigida, butirosa temperatè calida & halituosa, serosa verò duas habet partes, vnam calidam, & acrem: aliam sine acrimonia, quæ frigida est, & humida: quæ pars maior multò est, quàm sit acris, & calida: idcirco temperamentum totius seri est frigidum & humidum: lac verò totum frigidum est, sed non ita frigidum iudicari debet, quin aliquid habeat caliditatis ob seri acrimoniam, & ob butiri tepiditatem: Quamobrem lac habere acrimoniam, & caliditatem non debet intelligi à prædominio, at secundum partem. Dicit igitur, quod acidum lac in ventriculo etiam biliosissimo, & calidissimo non corrumpitur in qualitatem nidorosam: quia nihil habet, quod posset facere eiuscemodi cruditatem: butirosa illa & prępinguis substantia iam quidem euanuit, exhalato calore: euanuit etiam substantiæ serosæ acris illa portio, quæ caliditatem in lacte producebat: relicta aquea sola substantia & humida, & frigida, idcirco nequit aliqua ex parte in nidorem conuerti: Quando igitur Galenus lac habere acrem qualitatem à sero dixit, audiendus est
D secundum partem, & eam quidem minorem: quando autem frigidum & humidum statuit, à prædominante qualitate talem esse significauit. Considerandą sunt hæc verba Galeni: Neque mirum tibi videatur, quod sero consumpto, rursus aquam infundant: non enim seri humiditas est, quam fugiunt, sed acrimoniam, cuius occasione lac omne aluum subducit] Nam si serum consumptum est decoctione, aut per lapides, aut orbiculos ferreos ignitos extinctos, cur denuo addit aquã? rursus, quæ humiditas acris inest in sero, quam fugimus, si omnis absumpta est? Respondeo non esse omnem humiditatem consumptam, sed adhuc aliquid permansisse acrimoniæ, quam vt certius euinceret, Galenus aquam iubebat permisceri, atque hac præparatione in curandis fluxionibus alui ab acribus humoribus, maximam lac ipsum vtilitatem afferre, quotidie experimur. si hoc modo Galenũ interpretemur, omnes difficultates cessant. Quid verò dicendum sit ad Mesuem, alij iudicabunt, qui eius lectione delectantur: mihi satis est exposuisse verum Galeni sensum. Cura vt valeas.

Lac habere acrimoniam quo intelligendum.

Verborũ Galeni explanatio.

 E

EIDEM.

De Farre, Halica, Condro, Trago. An Medicus prædicere mortem ægrotis debeat.

EPISTOLA SECVNDA.

REDDIDIT mihi tuas, Ludouicus communis filius, quibus do-
ctissimè disputas de Halica, Farre, Condro, Trago: ac postremò du
bitationem affers cõtra sententiam Hippocratis in primo progno-
sticorum: in quibus, quia meam audire sentẽtiam desideras, dico
adesse multa in ea tractatione, quæ difficultatem faciunt mihi: ea
nunc breuissimè pertingam. Tu verò pro summa doctrina tua hæc ipsa dijudi-
cabis, ac si videbitur oportunum Paparellæ fratri communicabis. Nosti enim
quàm ille doctrina, iudicio, & experientia valeat. Ne te amplius detineam, exor- F
dior à Condro.

Vox hæc χόνδρος multiplicem habet significationem, etenim aliquando idem
significat, quod adoreum semen cereale, & frumentaceum, videturque antiqua
notio illius seminis, quo Populus Romanus trecentis continuis annis vsus est,
quod ab edendo primum edor, dein ador, tum postea adoreum vocatum fuit.
Secundum quam appellationem locutum fuisse Galenum profiteor primo libro
de aliment. facult. dum ait. Halica ex genere tritici est, multumque nutrit, suc-
cumque lentum habet. idest ex Auicẽna colligito libro 2. tract. 2. cap. 116. Nam
eo nomine intelligit Far ipsum, quod fiebat ex tritici specie, quæ adoreum dice-
batur, ac propterea significat etiam far ipsum, sed cum additione far adoreum,
far hordeaceum, far triticeum, cuius meminit Athæneus libro 3. & Columella li-
bro octauo: Græci peculiari quadam appellatione, far illud ex zea factum in pi-
la scilicet pinsitum vocarunt χόνδρον. quod Latini dixerunt proprie halicam. Far
autem hordei, ipsum scilicet pinsitum hordeum propria voce dixerunt πτισάνην, G
vt in tractatione de Ptissana, in gratiam Ludouici patris olim scripta, demonstra-
uimus. Triticum verò & adoreum pinsitum τραγος propriè Gręcis. Ex his col-
ligo condri significationes tres: vna pro genere tritici adorea vocato. alia pro
farre adoreo. tertia pro farre facto ex zea.

Sed ne quid relinquatur in hac tractatione obscurum, sciendum est, far ipsum
ab halica propriè dicta non mediocriter differre, quod tibi persuadebit Asclepia-
des apud Galenum libro septimo de compos. medic. loc. & Aetius libro nono suæ
medicinæ capite 55. huius verba afferre hic placet, quod locum hunc illustrare
maxime videntur. Sic enim habent. Quod verò Latinè in regionibus Romæ
vicinis far appellatur, hoc modo apparatur. Frumentum modico tempore aqua
madefacito, indeque extractum, & in pila coniectum, veluti ptissanam à cortice
expurgato, vbi verò corticem exuerit, tollito, atque insolato. Deinde manibus
tritum, donec penitus à cortice fuerit mundatũ, crassissimè molito, ita vt granum
vnum in quatuor, aut quinque partes redigatur, & siccum asseruato. Vsus autem H
tempore halicæ modo coquitur, & à sanis in cibo sumitur: pro ægris verò variè
apparatur, & epithematis quoque admiscetur. Quidam spicas frumenti adhuc
virides tollunt, ex ipsisque far concinnant: quomodo & suauius, & iocundius
redditur. Hæc Aetius. Ex quibus manifestissimum fit far ab halica distare: cum
illud fiat à tritico adoreo. hæc autem fiat zea, vt Dioscorides inquit libro secun
do capite de zea, quam Dicoccon vocant: cuius opinionem admittit Plinius li-
bro decimooctauo cap. vndecimo, & Constantinus Cæsar libro tertio suæ agri-
culturæ. Hoc vnum non videtur mihi prætermittendum, condrum, far, & ptisa-
nam aliquando ab authoribus antiquis confundi, sumentibus pro vna, & eadem
re: sed certè non sine adiectione, vt in principio huius epistolæ dicebam. nam
licet ex hordeo, & zea, & adoreo fiat ipsum far, quod absoluto sermone far nuncu
patur, id quidem ex adoreo tritico factum est. Ex alijs verò pinsitis fit far hor-
deaceum ex hordeo, vt Columella, & Palladius testantur, dum de pullis fasiano-

rum

A rum nutriendis agunt. aut far zeicum, vel ex zea, quod propriè dicitur Latinis halica. Legito cum otium dabitur tibi nostrum de ptissana librum.

Itaque χόνδρος propria nuncupatione erit idem quod Latinis halica, quæ vt dixi, fit ex zea. Hæc duplex est, cruda, & cocta. cruda far ipsum zeicum: idest zea in pila pinsita, sed non fresa: Pinsitur eadem ratione, qua hordeum, vt alibi demonstrauimus. Cocta verò halica est, quæ in eũdem modum præparatur atq; ptissana: propterea dicebat Galenus, Halicam conuenire in calidissimis corporibus, ne in febrem in habitum terminentur præparatam, ptissanæ consuetudine. Farris nomẽ

Hic maior succedit dubitatio, quid sit zea, an ab olyra differat, & à thypha: Videtur satis probabile vt statuatur aut idem esse frugis genus varijs nominibus insignitum: aut certè parum inuicem differre. Zea quid sit.

Mnesitheus grauis author, cuius sæpè admodum Galenus meminit, thyphas esse putauit easdem atque olyras: At verò Herodotus tum multò antea Aegyptijs dedecori esse scriptum reliquit, si aliunde quàm ex olyris vescerentur: quas Mnesithei opinio.
B alij zeas vocant. Quin Dioscoridem leges ex eodẽ genere olyram facere. Quod si Mnesitheo verè idẽ est thypha, & olyra: & Herodotus scriptor antiquitate Galeno superior, hunc appellari zeam significauit, recta ratione conuincitur hisce tribus nominibus vnam, & eandem rem significari. Galenus certè confirmare videtur rem ipsam, dum ait. Olyra etiam quam vocat, frequens in Asia visitur, mediumque inter hæc, & triticum locum obtinet, siquidem tritico tanto est deterior, quanto his melior: vtitur autem & ipsa eodẽ modo, quo prædictis. Quod verò ad zeam attinet, nulla alia inuestiganda est præter olyras, & thyphas, quæ sint esculentæ, &, vt ingenuè fatear, non mihi constat de vtris harum antiqui nomen zeæ enunciarint. Tertium enim præter illas genus non visitur, quod eis simile sit, sed thyphas, & olyras sic vocitabant] & in linguarum interpretatione inquit ζεία farris, alias olyræ.] porro zea est illud genus seminum, quod speltam nostris regionibus vocant, ex quo etiam panis fit suauissimus. Herodotus. De vten. vict. cap 6e.

Etenim audiui à quibusdam Germanis panem ex zea esse vsitatissimum in
C vniuerso Norico, & in Vindelicia: & passim zeam deglubatam pro vero tritico venundari à mercatoribus, quo cum gerit maximam similitudinem, adeò vt primo aspectu vix internosci possit differentia, nisi ab ijs, qui maximè sunt experti. Etenim constat grano minore aliquanto, quàm triticum, neque tam denso, aut vt cum Galeno loquar πυκνότης & pondere aliquantum cedit. ex illius farina pinsita fiunt panes gustu suauissimi, faciles concoctu, aspectu albissimi. Quomodo autem Germani artem deglubendi zeam soleant exercere, non dicam, cum me prorsus lateat: volui hoc adnotasse, vt in caritate annonæ habeant omnes vbi refugiant.

Secundo loco proponis difficultatem facere Hippoc. verba in primi prognosticorum præfatione, cum ait. Præsentiens enim, & prædicens coram ægro præterita, præsentia, & futura. absurdum videtur tibi Medicum ægroto mortem prædicere. Primum dicam quid hac de re Galenus dicat: meam postea sententiam audies. Si prudentem hominem ægrum (inquit) eundemque non timidum esse cognoueris, vera ipsi dicere conaberis, nihil eorũ quæ in morbo futura sunt subtrahens, neque dissimulans: at, si stultum, atque timidum omnia ea, quibus ipse meliore animo futurus sit, dicito. Quod si interdum ob extremam laborantis formidinem ipsi certam salutem polliceri coactus fueris, egressus saltim eius curam habentibus, vera dicito. ipsis quoque laborantibus, non vt aperte mentientes faciunt, salutem polliceri tentato, nisi illud addideris imprimis sanitatem quidem affuturam omnia ipso rectè agente, & Medicorum præceptis obtemperante. ita enim neque ille animum despondebit, & tu plerunque vera retuleris. Nam plurimi ex periculosis morbis ægrotis, aut Medici morem gerẽtes, necãt: quandoquidem perpauci admodum alioquin prorsus mortiferi sunt: si neque aliud quicquam extrinsecum fortuito noxium incidat, neque ægrotus errer, neque ministri. Quicunque enim in periculosis morbis plusquam decent ægrotantes hilares, & bonæ spei plenos reddũt, in multa ipsos mala conijciunt: in tristitiam sequentibus diebus, cum aut in peius morbus cecidisse videtur, aut vltra Medicorum promissionem producitur. Quin etiam plures homines confisi perinde, An Medicus debeat ægro mortem prædicere. Galeni opinio.
D

atque

atque sine periculo ægrotent, Medicis non obtemperant] hæc Galenus. E

Augenij opinio.

Ego autem putauerim in hunc modum esse distinguendum. Morborum quidam sunt salubres, quidam lethales: horum appellatione intelligimus eos, qui vel ad salutem, vel ad mortem vt plurimum terminantur. Deinde scire hoc necessarium est, ægrotorum quosdam esse, qui Medicorum præceptis obtemperarè nolunt: quosdam verò contra, obedientes esse Medicis. Quamobrem morbo existente salubri, in ægroto, qui obtemperare non solet, debet illi Medicus prædicere periculum: hac tamen conditione & pacto prædicendum, si obtemperare noluerit: at si obtemperauerit liberaturum. Sed ne videatur hystrionum consuetudine rem paruam attollere, assidentibus omnem veritatem pronunciabit. Eandem prædicendi rationem obseruaturum putamus, si ægrotus in lethalem inciderit morbum: quoniam in hoc multò magis error etiam exiguus, nocere potest, quàm in salutari, maximus. itaque vt obedientem sese Medico præstet, qui obedire non solet, non est illi dissimulanda veritas: decet enim ægrotum timidiorem factum magna vtilitate sese obedientem præbere Medico. F

Quando liceat prædicere veritatem, & quando minus ægroto a Medico nota

Sed quid agendum, si in hominem timidum inciderit Medicus? an erit huic veritas audacter patefacienda? id quidem non videtur Galeno. Sed ego dixerim, aperiundam veritatem aliquo mendacio permistam: veritas erit, prædicere illi, morbum fore plenum periculi. Mendacium, aut suspicio quædam mendacij, liberaturum prorsus ab eo morbo, si obtemperauerit. Dixi suspicionem quandam, quia anceps iudicium est in morbis acutis, de quibus dicebat Hippocrates in aphorismis, Acutorum morborum non omnino sunt certæ pronunciationes & iudicia salutis, & mortis.] At verò postea nunciandum erit assistentibus nos ægroto salutem promisisse: non quod eam certò speremus adfuturam, sed quoniam vtile est bono animo esse.

At si in hominem inciderimus obtemperantem, si morbo salutari præmatur, nihil impedimento esse poterit, quin verum patefiat. At si lethalis sit affectus, melius esse existimauerim occultare illi veritatem, promittereque salutem. Nam si prædicemus ancipitem esse morbum, & vereri nos plurimum illius impetum, G æger maximè tristabitur, etiam si prudenti animo, & bene constituto fuerit, cognoscens fortasse nihil præsidia commoditati allatura, vt in multis obseruauit contingisse, aut ab alijs audiuit: idcirco plurimum perturbatus animo celerius morbi sæuitia morietur.

Contra Galenum.

Hic mihi suspecta videtur Galeni sententia, qua præcipit homini prudenti nihil dissimulandum, neque subtrahendum; & quamuis in ijs, qui timidi non sunt, id præsertim minus malum fuerit, tamen imaginari non possum hominem tā composito futurum animo, qui non cōtristetur ex mortis certo nuncio, cum omnium terribilium finis sit mors: quam rem optime videtur mihi animaduertisse Cornelius Celsus, dum ait. Cum verò semper ægrotos securos agere conueniat, vt corpore tantum, non etiam animo laborent, tum præcipue vbi cibum sumpserunt, itaque si quæ sunt exasperatura eorum animos, optimum est, eadem ægrotātium notitia subtrahere] hæc Celsus. Porrò quid magis exasperare possit morte ipsa, non video. Nec est quod quispiam dicat Philosophos eiuscemodi esse: quoniā H hoc falsum esse conuincitur, quod ille, qui mortis dominus erat, Patri dixit, Pater si fieri potest, transeat à me calix iste. Hoc exemplum pro omnibus mihi satisfacere videtur. Quod verò attinet ad assistentes, hoc Medici muneris est & officij, egressus omnem illis veritatem patefacere, de qua re sic ait Celsus. Vbi grauis metus sine certa tamen desperatione est, indicare necessarijs periclitantis in difficili rem esse, ne si victa ars malo fuerit vel ignorasse, vel fefellisse se videatur] hæc ille. Ex quibus manifestum fecimus qualem sese gerere Medicus debeat erga ægrotos in prædictionis officio, atque simul videmur satisfecisse dubitationi tuæ. Vale.

Lib. 3. cap. 5.

EIDEM

A

EIDEM.

A bile flaua, & pallida non fieri obstructionem: Rheubarbarum exhibitum in substantia magis euacuare, quàm in maceratione.

EPISTOLA TERTIA.

NON tam meæ gloriæ, & integritati consulis, Pichine charissime, quàm tuæ, quod & veritati suffragaris, & medicinæ professorem vindicas ab iniuria: tu qui ob affinitatem, ac multo magis ob familiaritatem mecum coniunctus es, nosti animi mei candorem, me disputantem audiuisti, nihil contradictionis studio dixisse, sed in solius veritatis gratiam. At, quia labilis est memoria, dicam breuiter de duabus quæstionibus inter nos controuersis, primum quid ille senserit, mox autem
B quid ego ex Galeni doctrina disputans dixerim, & nūc etiam sentiendum putem.

Arbitratur ille bilem flauam, & pallidā obstructionē efficere posse in iectero, in febribus intermittentibus, in iecinoris substantia, alijsque partibus corporis, verùm certe id ipsum asserunt non contingere propter naturam bilis, at duntaxat ob eius multitudinem: fundamētum opinionis est, quod Galenus in octauo methodi medendi scriptum reliquerit, humores multitudine obstructiones facere: verba sic habent. Quod ipsum si tenax sit, & crassum, obstructionem planè geminabit: sin aliter multitudine certè sua non parum omnino nocebit. Cernimus enim aliquando, etiam quod multum est, cum simul totum confluit, obstruendo hærere, infigique non minus, quàm ea, quæ glutinosa sunt, & crassa: quod si per meatus angustos est trāsitus, multò magis retineri] hæc ille. Quibus videtur confirmari proposita opinio. Aliorum & communis opinio. Cap. 4.

Sanè circa veritatem dictorum non mediocriter dubito, afferoque caussam, cur communi alioquin opinioni non adhæream, quam etiam breuiter in disputatione recordor me proposuisse. Atque primum à Galeno exordiri placet vsus ille summus est imitator: Hic enim in vndecimo methodi medēdi, & in libris de simplicium medicamentorū facultatibus attestatur, quæ calida & sicca sunt & amara & substantiam habent subtilem, qua vndequaque facile penetrare possint, remedia esse contra obstructionem. Bilis autem eiuscemodi omnibus qualitatibus referta est: Qui fieri igitur poterit, vt obstruere illam dicamus? regula generalis est apud Medicos, quod omne amarum detergit: rursus nec minus generalis est, quod omne deobstruens tenues partes habet. Dicent rationem videri admodum efficacem, si bilis consideretur ratione qualitatum, & tenuitatis substantiæ: sed non, si consideretur quātitatis ratione, cuius caussa quod semel multum confluit, hærendo obstruit: hoc quamuis aliquam habere probabilitatem videatur, meo tamen iudicio non consistit, nam in maiori quanto maior vis inest, in minori minor. Scintilla ignis minimum calefacit, flamma verò magis, adhuc magis ignis
C A bile pallida, & flaua nullam fieri obstructionē
D carbo: vis illa deobstruens, quæ inest in bile, aut propria est substantiæ ipsius, aut aliunde aduenit: si propria nūquam ab ea separabitur, & quàm fuerit maior quantitas illius, maiorem penetrandi, & deobstruendi vim habebit. Adde quod experientia id verissimum esse confirmat, cum in dies videamus hunc humorem acrem in humano corpore abundantem perpetuò ferè moueri, & agitari: aut quoquo versum, aut ad determinatas particulas, atque nihil esse, quod possit illius impetum, motumque remorari. Amplius si id aliquando contingeret, in acutissimis febribus id potissimum haberet veritatem, quæ fiunt à multitudine humoris biliosi: Galenus tamen in his vtitur decoctione origani, hysopi, thimi, tragorigani: quæ in obstructione à multitudine bilis solius conuenire non possunt: alioquin non essent contraria contrariorum remedia, sed similia. 1. aphor. 24.

Postremò quęsierim quibus remedijs hanc obstructionem remouebimus: an incidentibus? hoc fieri non poterit. nam humor crassus non est (supponimus enim tenuem esse, amarumque) an detergētibus? neque id licet: quia visciditate

caret.

caret. An venæ sectione? quam propria nũcupatione vacuationem vocare con- E
1. aphor. 2. sueuit Galenus: neque id expedit, quoniam nulla plenitudo inest aut ad vires, aut ad vasa, sed sola cacochimia, quam phlebotomia emendare non licet. An forrasse dicent adesse motum sanguinis? sed nullum omnino supponimus motum. Quamobrem sequitur, aut semper mittẽdum esse sanguinem in cacochimia: aut hunc, quem præ manibus habemus casum, esse impossibilem: aut tertio dari obstructionem sine proprio remedio: hęc parum certè in arte medica conuenire adeò notum est, quàm quod notissimum.

Galeni sententiæ explanatio. Quid inquies ad Galenum? aut quomodo statuemus à bile in ictero fieri obstructionem in chisti fellis? quomodo vtrunq; sit admittendum impræsentiarum docendum venit: Galenus nunquam nisi tres obstructionis caussas fecit: multitudinem, crassitiem, & viscíditatem humorum, & aliquãdo inuicem complicatas.

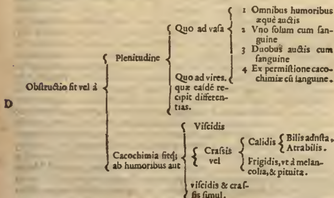
Multitudo quid. Per multitudinem quid ille intelligat, arbitror dubitare neminem, scilicet sanguinis supra mediocritatem veteri seruata proportione incrementum: & cum sanguinem dicit, omnes illius partes intelligit, quarum vna est tenuis, alia temperata, F quædam crassa, & quædam viscida est: cum sit sanguinis pars quædam biliosa, alia melancholica, tertia pituitosa, & alia temperata sit. Hic excessus humorum facere potest obstructionem, ratione multitudinis, quatenus scilicet ipsa cõtinet humores crassos, & viscidos præternaturam adauctos; aliasq; sanguinis partes, quæ fibras habent. cuius rei hoc signum est, quod venæ sectionem non modo adhibemus, qua multitudinem per se emendamus, & impetum confluentis humoris ad obstructionem impedimus, verum etiam præterea incidentibus, & detergentibus vtimur: sed quorsum conueniret horum vsus, si crassus, & viscidus sanguis non adesset? si alius etiam sanguis non esset extenuandus. hac ratione

Obstructio à multitudine fit etiam à crasso & viscido sãguine nota. motus admirabilis Galenus vndecimo methodi medendi vtitur oximellite, & ptissana in febribus continentibus, in quibus obstructio ab vna multitudine generabatur. Quamobrem nulla est obstructio à multitudine, quamcunque multitudinem intellexeris, quin eadem fiat à sanguine crasso, & viscido permisto simul cum alijs partibus sanguinis. Obstructio autem, quæ fit ab excrementis, & ab G ipsis malis succis (vocant hunc affectum Græci χαχοχυμιαν) à multitudine fieri non dicitur, sed ab humoribus à sanguinis natura distinctis, qui vt inuicem specie differunt, sic etiam remedia postulant diuersa. Nunc tempestiuum est Galeni verba interpretari. Igitur vbi febris ephemera adfuerit ab obstructione excrementorum viscidorum, & crassorum, admonuit periculum esse ingens accedere ad detergendas hasce obstructiones, nõ vacuata prius multitudine sanguis: quia inquit, simul adaugebis obstructiones: nam quamuis in corpore non adsit copia humorum viscidorum, aut crassorum à sanguinis natura distinctorum, sed adsit sola multitudo, hæc à medicamentis deobstructibus attracta ad obstructionem, habebit vim à multitudine infarctum augendi. Verùm, vt consequaris explanationis huiusce meæ veritatem, declarare volo diligentius Galeni dictionem, quæ certè maximè videtur obscura Medicis recentioribus, præsertim excellentissimo Cirocho. Galenus igitur eo cap. 4. libri octaui de methodo medẽdi curationem proponit diariæ febris ab ipsa obstructione procreatæ, atque statim in principio H asserit, obstructionem efficiant humores & crassi, & viscidi, & multi simul, fieri non posse hanc febrem consistere in numero diariarum, sed necessariò in putridã debere terminari scribit. At si ἐμφραξις exigua sit, in qua scilicet febricitantes primo ac secundo die careant omni signo putredinis in pulsu, ac in vrinis, ephemera gignetur febris. Sed vltra secundam diem protracta febre, ac natura non festinante post statum ad vniuersalem declinationem cum sensibili excretione vt sudore, & copiosa vrina: vel insensibili, vt per halitum, & madorem aliquem, ad magna remedia perueniũdum est: in quorum numero hoc ipso casu tenet venæ sectio, cum supponatur, obstructionem fuisse concitatam à caussarum omnium concursu, vndecimo methodi cap. 5. Galeno attestante. Quod remediũ aliquando etiam exerceri debet, etiam si non adsit plenitudo quo ad vasa, cum aliquando citra plectoricam sindromem à Menodoto Empirico positam, in principio inflammationum, in contusionibus, in casu ab alto, in vulneribus, ac etiam in plenitudine

A nitudine quo ad vires saluberrimū sit interdum sanguinem mittere, vt Galenus docuit quarto methodi cap. 6. In hac verò febre cum adsit multitudo quo ad vasa obstruere, simul cum visciditate, & crassitie humorum nullam difficultatem habet remedium. Præstat certè vitiosi succi maiori parte emissa ad detergendas obstructiones accedere: quia anteaquam vacuauerimus, deobstruere conabimur, multo quidem magis impingētes augebimus obstructionem. In progressu postea sermonis, vult docere caussam, cur scilicet tutum non sit obstructionibus mederi ante corporis totius vacuationem, rationemque adhibet ex supposito. Quæ corpus ab obstructione liberāt, hęc vim habēt detergentē, attrahentē, attenuantem, & excalefacientē. rō eiusmodi est. Qñ curamus obstructiones, vtimur materia deobstruente, aut intrinsecus, aut extrinsecus. illa humorem ex profundo corpore copiosum deducent ad locos angustos, in quibus adest obstructio. hæc verò attrahent humoris magnam copiam ad cutem: vtraque igitur augebunt obstructionem, si non fuerit corpus antea vacuatum: ideo concludit vtilissimum esse inanisse corpus. B Si vera sunt hæc, quomodo possunt ex hoc loco Galeni aduersarij nostri concludere, à multitudine bilis aut pallidæ, aut flauæ fieri obstructionem posse? loquitur enim ibi de multitudine propriè dicta, vel quo ad vasa, vel quo ad vires: non de copia bilis. Cæterùm multò dilucidior mea hæc reddetur explanatio, si de obstructionis caussis nōnulla proposuerim ex sententia eiusdem authoris: igitur scias obstructionē fieri aut à multitudine, aut à cacochimia: à multitudine aut quo ad vires, aut quo ad vasa, aut simpliciter, aut secundum quid dicta: A cacochimia duplex emanat caussa, vna quando humores viscidi obstructionem faciunt: alia quando crassi: visciditas pituitæ facit infarctum aut sola, aut permista, aut cum crassis humoribus, & hæc perniciosa est obstructio, & maximè rebellis: aut cum humoribus tenuioribus, quæ res contingit cum bilis flauæ permiscetur pituitæ, vt in tertiana notha euenit. Crassi humores duorum sunt generum, aliqui sunt frigidi, vt melācholia, & pituita gypsea, aliqui sunt calidi, vt bilis vitellina, porracea, æruginosa, carulea, & atra. Hic vides quod C ego excipio bilem pallidam, & flauam: quoniam ab hisce quātumuis copia abundantibus cōcitari non posse obstructionem, cum solæ sunt, manifestissimè demonstrasse videor.

Quæ dixi de obstructionis caussis ob oculos ponenda sunt in iuniorum Medicorum gratiam sequenti schæmate.

D

His quidem videbor fortassis satisfecisse tibi: quæ res si euenerit, gaudebo: Sin minus, ego certè, mi Pichine, potiora non habeo.

Quod attinet ad postremam quæstionem, breuissime respondens, idem afferre nunc volo, quod tum in priuatis, tum in publicis lectionibus docui, atque in ea

Reubarbarū an magis substantia, quàm macetatū educat.

disputatione si recordaris, dixi. nempè Reubarbarū in substantia magis purgare, E magis corroborare, & magis deobstruere, quàm eius dilutum: nam vis illa reubarbari astringens corroborat, quæ in diluto caret: hæc eadem quantum adiuuet expurgationem per comprestionem nemo est, qui nesciat: addito quod facit diu retineri vim expurgatoriam in visceribus: at quo diutius continetur, eo quidem largius expurgat: Quamobrem si exiguam purgationē, vt in pueris, & in ijs, qui facilè difflātur, & in vniuersum in corporibus imbecillis desideras, diluto est vtendum tibi: si verò validiorem, & vberiorem postules, substantia, quæ non modo bilem flauam, sed etiam simul pituitam expurgabit: nullum verò inuenies præstantius remedium pro obstructionibus hepatis, quàm illius substantia aut in pillulas, aut in trociscos, aut in pulueres redacta, aut etiam masticata, qui mos communis est multis, apud me verò fuit semper familiarissimus: hæc ad tua Problemata. Vale.

F

E I D E M.

An melicratum conueniat acutis febribus: de conficiendi ratione ex antiquorum, & recentiorum sententia. Quid dilutum, quid coctum, quid crudum, quid meracum sit melicratum. De anno austrino in ventis silente. De constitutione hyemis, pluuiosa, & tranquilla.

EPISTOLA QVARTA.

Melicratum quod conueniat biliosis morbis.

PRo responsione ad tuas literas, accedo ad eorum, quæ abs te mihi proposita sunt, dilucidationem. Ad primam difficultatē de mulsa, an in biliosis febribus debeat exhiberi: Dico, quod cum duplex in vniuersum sit mulsa, diluta, & meraca: illius vsum accommodatū i huius autem maximè suspectum esse. huius autem sententiæ caus- G sam hanc affero. Quæ dulciora, & acriora sunt in bilem conuertuntur: meracior mulsa tum dulcior est, tum acrior diluta, quæ ob copiosam aquæ mistionem optimè temperata, videtur acrimoniam deposuisse: quoniam verò quædam sunt corpora ex propria natura sic disposita, vt ab omnibus dulcibus maximè oblædātur, in ijs etiam à dilutissima abstinendum censerem. hac ratione Galeni priori libro ad Glauconem agens de curatione continuarum febrium dixit, dandum esse melicratum ijs, quibus non bilescit] siquidem naturis omnibus, nisi particularis aliqua conditio impediat, febribus continuis laborantibus, conuenit mulsa diluta; de qua Galenum fuisse locutum arbitror primo aphorismorum commentario vigesimoquarto, his verbis. Nisi quispiam fortasse exhibendi melicrati occasionē nanciscatur, in quo hysopi nonnihil, aut origani, aut tragorigani, aut thimi, aut pulegij, aut demum id genus humores tenuantium aliquid incoxerit. Hęc ille. Qui omnem videtur è medio abstulisse litem: est enim manifestum in acutis febribus melicratum esse vtilissimum. At certè maiorem affert vtilitatem in acutis mor- H bis thoracis, vti est pleuritis, & pneumonia: de quibus Hippocrates libro tertio de ratione victus acutorum hæc verba scripta reliquit. Mulsa præterea, quæ dilutior est, sputum educit magis, pulmonemque petit. Meracior verò spumosa excrementa, atque plus quàm cōuenit valde biliosa calidioraque, quàm dilutior agit magis] referamus verba Galeni in illius loci commentario. Mel (inquit) in acutis morbis bilescere, atque ob id nobis afferre molestiam antea dixi. Aquam præterea tardè penetrare, atque in hypocondrijs diutius immorari, atque ob eas res fugiendam. At quod ex vtrisque mistum sit, conueniens redditur, quando ea constet temperatura, qua aquæ plurimæ tantùm mellis permistam fuerit, vt viam aquæ paret, & ad distributionem agat, nempè his ita tēperatis vtinæ facilius penetrabūt, ocyusq; sputū educetur] Oribasius rem confirmans, inquit. Melicratū non admodū vtile est ijs, qui amaram bilē coaceruāt; quoniā in ijs in bilem vertit; nisi prius vel intestina, vel vesicā pertrāseat: quod si faciat nō modo lędit, verum

mulsa duplex.

Cap. 12.

Tex. 13. li. 3. acutorum idem aug. lib. 4 fen. 1. trac. 2. cap. 8.

Li. 5. collec. cap. 14.

A rum etiam maximè iuuat: nam secum biliosa excrementa deducit. Ergo eiusmodi naturis dilutius melicratum dare conuenit, vt nec sitim afferat, nec bilem gignat.] sed quia in hanc tractationem incidimus, ne aliquid desideres, docere volo primum, quomodo antiqui melicratum præparabant: Deinde explanabimus, quomodo nostris hisce tēporibus præparari debeat: quomodo præparetur mellicratum aquosum, quomodo dilutum, quid sit cocta, quid cruda mulsa.

Mulsæ præparatio antiqua.

QVOD attinet ad præparationem mulsæ secundum antiquos, sciendum est, eos in hunc modum præparare consueuisse. Multos ante annos cœlestem aquam vasis includunt, & subdio in sole habent: deinde cum sæpius eam in alia vasa transfunderint, & eliquarint (nam quoties etiam per longum tempus diffunditur, aliquid crassamentum in imo simile fæci reperitur) veteris aquæ sextarium
B cum libra mellis permiscent: Nonnullæ autem cum austeriorem volunt efficere, sextarium aquæ cum dodrante pondo mellis diluunt: & ea portione repletam lagenam, gypsatamque patiuntur per caniculæ ortum in sole quadraginta diebus esse, tum demum in tabulatum, quod fumum accipit, reponunt. Nonnulli, quibus non fuit curæ cœlestem inueterare aquam recentem sumunt, eamque vsque ad quartam partem decoquunt: deinde cum refrixerit, siue dulciorem facere mulsam voluerint, duobus aquæ sextarijs, sextarium mellis permiscent: si verò austeriorem, sextario aquæ dodrantem adijciunt mellis, & his portionibus factam in lagenam reponunt, eamque, vt supra dixi, quadraginta diebus insolatam, postea in tabulatum, quod suffumigatur, reponunt: hoc modo antiqui, vt Iunius Columella testatur, præparabant melicratum: quemadmodum etiam Cassius Dionysius Vticensis libro octauo testatur. Cæterum hi duo authores inuicem in hoc differunt; primum quod Dionysius Cassius licet modum doceat cōficiendi mulsam, non tamen docet quantitatem aquæ permiscendæ. Ac præterea quod hic aquam
C recentē ad tertias partes decoquit, ille verò ad quartas. Addit etiā Cassius, quòd Medici quidam empirici niuem per se cum melle commiscent, ac trita reponunt: hancque permistionem ab illis desiderari tanquam medicamētū febrium æstuosarum, vocarique ab illis niuem mulsam, probariq; magis in melicrati generibus, quod fuerit vetustius. Quæ sententia digna explanatione videtur mihi, quia melicratum, quo antiquius eo acrius, quo acrius minus febricitantibus conuenit. Recordor me apud Plinium legisse, melicratum antiquum vini saporem acquirere: sic enim inquit, Fit vinum ex aqua, & melle tantum quinquennio ad hoc seruari cœlestem iubent. Aliqui prudentiores statim ad tertias partes decoquunt, & tertiam mellis veteris adijciunt: deinde sexaginta diebus canis ortu in sole habent. Alij diffusa ita decimo die obturant, hoc vocatur hydromeli, & vetustate saporem vini assequitur, nunquam laudatius, quàm in Phrygia. Quæ si vera sunt, certè melicratum antiquum magis pro sanitate tuēda, quàm pro curandis morbis vtile censeri debet: propterea dicebāt antiqui, intus mele, foris oleo.
D Ex ijs igitur, quæ diximus de aqua mulsa, hęc secundum antiquiorum sententiam colligantur. Primum dupliciter præparari illam tum ex aqua pluuiatili veteri, annotum scilicet quinque, (vt Plinius interpretatur) asseruata. tum ex recenti fontana cocta ad quartas, vt Columella, vel ad tertias, vt Cassius Dionysius, Pliniusque tradiderunt: secundum verò mulsam quomodocunque præparatam insolari diebus quadraginta, sed ex Dionysio diebus decem: Tertiū, reponi postea in vase obturato, sed secundum Cassium foramine relicto ad perspirationem. Postremum verò in tabulatum, vt suffumigetur, esse reponendam.

Præparatio melicrati ex Columella.

Melicrati alia præparatio.

Melicrati præparatio ex Dionysio Cassio Vticensi.

Differentiā inter Cassiū & Columellam de præparatione melicrati.

Summa dictorū de melicrati secundū antiquos.

De Melicrati præparatione ex Medicorum decretis.

AT verò melicratum, quod venit in vsum medicinæ, alia ratione præparatur: nam permisto melle cum aqua copiosa decoquunt expumantes, vt Gal. hisce

Melicrati præparatione ad vsum medicinæ.

verbis testatur, si primum illi multum aquæ admiscuerimus,ac deinde tantū percoxcrimus quoad spumare desinat, oportet autem spumam statim vt emerserit, cōtinenter ab ipso tollere: cum enim hac parandi ratione acrimoniam deposuerit,neque amplius aluum ad excretionem irritet, haud cōtanter in corpus distribuetur] Hanc eandem parandi rationem Oribasius insecutus est,& Paulus Aegineta libro primo,dum ait. itaq; in eiusmodi naturis dilutior mulsa rectè dabitur] & parum infra componendi modum explicans,inquit. octuplo aquæ portio mellis admiscetur, incoquiturque donec spumare desinat: spumam verò continēter ab eo tollere, simul atque orta est oportet] ex quibus colligitur qua proportione admiscere aquam debeamus melli,vt mulsa fiat. Cæterùm habet apud quosdam difficultatem,an hoc modo mulsam dilutam præparare debeamus. Ego certè putauerim hanc esse dilutionis mulsæ præparationem,quia Galenus docens aquosi melicrati cōficiendi rationem,eisdem vtitur verbis,quibus Paulus.demum verò, quia octaua pars mellis cum tanta aquæ portione coctionem facit admodum dilutam,vt vnusquisque facilè poterit obseruatione comprobare. Postremò autem quia tum Columella, tum Dionysius multò maiorem mellis addiderunt portionem, quæ res indicare potest illā esse meraciorem mulsam: diluta igitur recipiet mellis libram vnam; aquæ lib.octo fiat coctio,donec abijciatur spuma.

E — Ex Galeno.

Oribasio. Paulo Aegineta.

Mellicrati aquosum & eius præparatio.

F

An cocta, aut cruda vtendum mulsa in morbis acutis.

Quæreret hoc loco quispiam an cruda,an autem cocta vtendum sit mulsa: sed prius videamus,quid cocta,& quid cruda sit. dixerunt quidam coctam esse, quæ fit ex cocta aqua ad tertias vel quartas: crudam,quæ non recipit aquæ coctionem, sed fit ex veteri pluuiatili annis quinque,Plinij consuetudine asseruata. Sed rem in hunc modum habere non putauerim, quia mihi non videtur habere aliquam difficultatē, quod vbi crudi, & cocti in mulsa meminerint Hippocrates,& Galenus,intellexerint coctionē mellis & aquæ simul,non autem coctionem solius aquæ: quod facilè demonstrare possum verbis Galeni, quæ sic habent. Melicratum verò quod paulisper, aut nihil coctū fuerit; prius deijcitur quàm cōcoqui,& in corpus destribui, & nutrire possit. præterea in eo differunt, quod mel non planè coctū in ventriculo,atque intestinis flatus quosdam gignat: cōtra quod in decoctione spumam omnem abiecerit flatus est expers,& vrinam mouet] hæc ille. Qua re coctam dicemus mulsam,quæ mel coctum,atque expumatum recipiet: non cocta verò, quæ mel crudum habet. ex ijs, quæ diximus, patere potest cocto melicrato vtendum esse, tum quia coctura mel ipsum reddit expers acrimonia: tum quia diligens illa permistio cum aqua, & coctura magis penetrantem reddit mulsam ac prorsus omnem flatum deponit: quę omnia maxime desiderari solent in curatione febrium acutarum; ac in vniuersum in omnibus putridis. Quod autem Hippocrates dicat cocta mulsa vtendum, vbi mel fuerit prauum, vitiosum, nigrum, impurum, mali odoris,ipsamque cocturam plurimum malignitatum turpitudinem tollere; sciendum non perinde dictum esse, quod nolit mel bonum in melicrati præparatione coquendum esse: sed vt ostendat,quod vbi fuerimus coacti vti melle impuro, malo, tunc ipsam cocturam corrigere omnem labem.hæc sufficiant de prima quæstione.

G

H

Secunda dubitatio fuit, quomodo à me dictum fuerit libro primo de præseruatione à pestilētia,annum australem in totum à ventis silentem signum esse pestilentiæ. nam australis dicitur annus, in quo auster perflare continuò soleţ: at auster est ventus; quomodo igitur à ventis annus silere poterit? Respondeo sententiam illam fuisse Hippocratis in libro tertio epidemiorum sect.3. cont.autem primo,vbi sic ait. Annus austrinus, pluuius,à ventis in totū silens] Galenus difficultatem soluit,quam tu ipse proponis: expedit eius verba in mediū afferre,quæ sic habent. Haud alius enim videtur aeris status esse, ac maris: sicuti igitur illic semper est fluctus in alto vel maior, vel minor; qui interim ob paruitatem non animaduertitur,ni strictus eū excipiat locus,quod in Chalcidæ Euboeæ,& Messina Sicilia cernas: sic aer planè immotus,& quietus haud videt vnquā esse:tamē

nos,

A nos,quia motus est paruus,interdum fugit. Ac nubes per eas tranquillitates conspicimus,quæ frequenter nobis cōsistere videntur,cum re vera moueantur.Nam conspiciuntur statim in alia aeris regione, quod illis si nequaquam moueretur, non vsu veniret: huiusmodi enim censenda est toto anno tempestas fuisse. Tantum autem hæc distat ab eo,quę fuit in Cranone descripta secundo libro,quanto est diuturnior.] hæc ille. Ex quibus colligimus annum dici silentem à ventis, quando venti parum admodum ipsum aerem agitant, atque ferè insensibiliter, vt de magna agitatione dicebat. quæ sententia,quoniam mihi omnino satisfacit, nihil addendum illi fuerit.

Tertia dubitatio est,an constitutio aliqua hyemis esse possit australis, pluuiosa, & simul tranquilla, siue serena: in qua re videris mihi reuocare in dubium simul cum clarissimis quibusdam Medicis Ferrariensibus sententiam Hippocratis in libro tertio aphorismorum,aphorismo duodecimo: cuius verba sunt hæc. Si verò hyems australis,& pluuiosa,& serena fuerit,&c.] nam illi quidem dicebant, B si australis est hyems, quomodo tranquilla? si pluuiosa, quō serena? quam sententiam confirmant ex Aristotele nono problemate primæ sectionis,vbi caussam eorum perquirit,quæ in hoc aphorismo ab Hippocrate dicta sunt: nō enim aliud huic hyemi epithetū apponit,quàm pluuialis,& austrini. Adducuntque Celsum bonum alioquin Hippocratis interpretem,nō addidisse eam vocem tranquillum, seu serenum. Atque postremò hanc dictionem εὐδίεος pro εὔδιος sine litera ι. in sillaba penultima male legi in contextu, profitentur, putantque suppostitiam esse. aut certè legendum esse εὐδῖνος penultima circumflexa, quæ significat humidum,vel εὔδινος quæ procellosum. hæc & alia id genus commentantur. Ego, vt liberè dicam pro mea sententia, puto antiquam lectionem admittendam esse. Quæ si tibi non satisfaciant, tuum erit addere Io. Mainardo, qui de hoc argumento prolixius disputauit libro nono epistolarum medic.epist.prima apologeticā contra Leonicenum. Sanè moueor duabus potissimum caussis, vt putem ita legendum. primum quia maior pars Græcorum codicum, quinimmo omnes, C quos hactenus vidi hanc dictionem εὔδιος habent, præsertim Aldinus: hanc eandem vocem in commentario legit Galenus dum ait: Corpora quidem humida, & laxa ab hyeme serena facta] Hippocrates præterea libro de aere,locis,& aquis sic ait. ἢν δὲ ὁ μὲν χειμὼν νότιος γένηται καὶ ἔπομβρος καὶ εὔδιος.c.] Postremò quia Galenus,in secundo epidemiorum sectione tertia commentario primo idem confirmat: cuius verba hic recensenda sunt,quia omnem difficultatem remouent. sic enim ait. Sed vt tranquillus simulque austrinus potest vniuersus annus dici, ita accipiamus, ad memoriam reuocemus multas nos vidisse tempestates tranquillitate præditas,& ventis carentes,non tamen eodem inter se modo: verum hanc lenem, mollemve ac humidam: illam siccam, ac gelidam, atque hæc omnino est serena. Lenis autem seu mollis nebulosam, & turbidam constitutionem parit,austrinamque,& nonnunquam nubium plenam. Contrariam huic aquilonia, & vbi prorsus nullus in aere apparet motus, sed exquisita fit,quam vocat, tranquillitas, efficit: haud enim alius aeris videtur esse status] ac D reliqua in superioris dubitationis solutione explanata. Ex quibus manifestum esse potest cōstitutionem aliquam esse hyemis austrinam,pluuiosam,& tranquillam, quasi dixeris, sine ventis,qui plurimum ipsum aerem agitent, vt Galenus se ipsum interpretatus est: hancq; vocem εὔδιος apponendam hyemi. vt χειμερίον veri. itaque si annus esse potest à ventis in totum silens & austrinus, vt ex Hippocrate commonefecimus; pariter quidem erit admittenda constitutio hyemis austrina,pluuia,trāquilla] idest à ventis silens: nam hanc vocem εὔδιος tranquillum apud Aristotelem significare,non est dubitādum: quod illi etiam admittūt. illorum autem coniecturæ contra hunc textum Hippoc. ex nostra explanatione corruunt. Vale ex Tolentino 4.Februarij 1572.

Manardum intelligit primæ epistolæ, epist. 1.

E

E I D E M.

Soluitur contradictio in Galeno de farina hordeacea.

EPISTOLA QVINTA.

Recte quidem sentit doctissimus Cordella, cuius opinionem recipio. Quid sit quod de domino Valerio scribis, deque Cingulanis hominibus, quibus plurimum debeo, nondum consequor. Scribito posthac apertius. Accedo ad res nostras, idest ad Medicas contemplationes. Maximè controuersa difficultas est de farina hordeacea, ac etiam fortassis, vt alij dicunt, inextricabilis. Non enim sibi ipsi constare videtur Galenus. Nam agens de curatione erisipellatis libro secundo ad Glauconem, postquam ardor, & fluxio cessauit, cōsuluit scarificādam esse partem, & postea imponendum emplastrum ex farina hordeacea. ait enim, quando illi deerit feruor, & scarificare conuenit, atque emplastrum ex farina hordeacea calida, & ceratum aliud quoddam ex dissoluentibus medicamen apponendum] hic vtitur emplastro ex farina hordeacea tanquam digerente reliquias humoris peccantis: nam cum restitit fluxio, & ardor discutiendi tempus sese nobis offert idoneum. at verò in quarto methodi cap. quinto commemorat hoc cataplasma inter suppurantia; at omne suppurans emplasticam habere quandam virtutem, videtur, quæ intus continet calorem, & spiritus, prohibetque ne materia extrinsecus exhalet. verba Galeni sic habent. Porrò omnia, quæ putrefiunt ex calido, & humido afficiuntur, ideoque etiam ea cataplasmata, quæ ex hordei farina componuntur, ceu quę calefaciant, humectentque omnibus ijs affectibus, quibus moueri pus expedit, admouemus] in erisipellate autem his non indigere, quæ diximus, manifestum faciunt, præsertim verò quod Galenus scarificationes adhibet: Augeturque magis dubitatio, quia hordei farina habet magis refrigerantem, & exiccantem facultatem, quàm calefacientem, & humectantem, vt idem auctor testatissimum facit libro primo de facultatibus alimentorum capite de hordeo. Hi certè nodi quidam Gordiani videntur, quos enitar ego, quoad fieri poterit, apertius extricare. Dici posset cataplasma ex hordeo inter calefacientia, & humectantia numerandum esse ratione quadam accidentaria: quia cum habeat emplasticam vim quandam, obturat meatus cutaneos, qua obturatione contingit intus detineri rem calidam, & humidam: sanguinem scilicet, spiritus, & calorem innatum: sicque ex accidenti calefacere, & humectare. Igitur hordeum ratione sui refrigerat, & exiccat: farina verò ob aliorum permistionem, vt aquæ & olei non modo calefacit, vt prædiximus, sed etiam ex accidēti humectat: hacque ratione Galenum locutum fuisse lib. 4. meth. med. at in lib. 2. ad Glauconem illum fuisse prosecutum, quod inest hordeo per se, ac sua natura sine aliorum miscela, quæ natura hordei est siccatoria, refrigerans, & detergens. Sed non videtur mihi admodum bona eiuscemodi solutio; cum ipsam omnino minime soluat cōtradictionē. Nam in secūdo ad Glauconem meminit cataplasmatis ex hordeacea farina inter ea quæ desiccant, atque detergunt: quomodo igitur si desiccat, humectat? si refrigerat, calefacit? si detergit, obturat? Adde quod tam in 4. methodi, quàm lib. 5. de simplicibus, de composito loquitur medicamento: idcirco quod vni tribuit, alij pariter esset tribuendum. Dicerem ego in hoc difficillimo negotio cataplasmata, recipientia farinam hordeaceam non semper habere vim refrigerantem & exiccantem: neque semper humectantem, & calefacientem. Etenim pro varia præparatione & permistione habere quidem possunt variam facultatem: si enim aqua & oleo copioso affusa farina fuerit hordeacea, certè suppuratoriam quandam facultatem possidebit, minorem tamen, quàm si ex triticea farina cataplasma fieret: at si quispiam eandem hordeaceam vino concoqueret, aut lixiuio, aut admiscuerit puluerem fœnugræci, vel id genus aliud digerēs, hic medicamentum faciet exiccatorium, & dissoluens; putauerim itaq; eiuscemodi cataplasma-

Margin notes: Libro 2. ad Glauconem de curatione erisipellatis. — Valleriolæ opinio. — F — G — H

A ta,& modum compositionis horum tanquam notum Galenũ prætermisisse: quia forte suo tempore apud omnes erat vsitatissimus: si hæc solutio tibi placuerit, gaudebo plurimum; sin minus ego meliorem non habeo: alios interim consulito acrioris iudicij Medicos. Interim valetudinem tuam curato, & me, quod te facere non dubito, vicissim ama. Ex Cingulo die quarta Octobris 1570.

E I D E M.

De cataplasmate ex hordeacea farina corrigitur Galeni textus, interpretum lapsus detegitur.

EPISTOLA SEXTA.

DVm hasce meas literas, Iulij Pichine charissime, reuisebam; inciderunt in manus meas Epistolę Petri Andreę Matheoli Senēsis, quas
B auidè admodum perlegens (vt fieri solet cum nouę quædam lucubrationes prodeunt) statim incidi in eiusdem epistolam ad Iulium Alexandrinum, in qua eandem, quam tu mihi difficultatē de Hordeo, proponit illi discutiendam: cui Alexandrinus respondens, mihiq; plurimũ in hac controuersia satisfaciens, volui admonere te opinionis huius, qui tandem omnem difficultatem remouet, ostendens interpretes Latinos, cum alijs etiam fuisse deceptos in vertenda Galeni sententia in quarto methodi capite quinto. Ne igitur pulcherrima hac defrauderis contemplatione, summam hic opinionis Alexandrini afferre in medium constitui. Verba igitur Galeni sic habent.

Καὶ τοίνον καὶ τὰ διὰ τῆς ὠμηλύσεως καταπλάσματα.

Thomas Lynacer Anglus in hunc modum vertit. Ideoque ea cataplasmata, quæ ex hordei farina componuntur.] melius vertisset dicens. Ideoq; ea cataplasmata, quæ ex hydraleo, aqua scilicet & oleo, componuntur.] neque absurda esset cō-
C uersio, si diceremus. Ideoque ea cataplasmata, quæ ex farina triticea componuntur.] vtram autem interpretandi, ac vertendi rationem sequaris, contextus nullam habet difficultatem, neque tibi aliqua ex parte Galenus repugnabit: cum satis constet eiuscemodi cataplasmata pus mouere, calefacere, humectare. Sciendũ itaque quod hæc vox ὠμηλύσις] à Medicis pro hordei farina accipitur. Primus omnium Plinius hac vertendi ratione vsus est: nam vbi Dioscorides habet ὠμηλύσιν] hic perpetuò hordeaceam intelligit farinam Dioscorides de Abrotomo.

Διαφορεῖ καὶ φύματα μετὰ ὠμηλύσεως λείωθὲν ἑψηθὲν]

Plinius verò coquitur panis cum farina hordeacea] Dioscorides rursus de Thelephio sic ait.

Δεῖ δὲ μὲν τὰ πάντα ὠμηλύσει χρῖσθαι]

Plinius interpretatur. Postea farina hordeacea] Galenus autem idem penitus videtur obseruasse in libro decimoquarto methodi medendi, ait.

ὃ ὀνομάζω καὶ οὕτω τὸ κρίθινον ἄλευρον.]

D Prius autem dixerat. ὠμηλύσιον] quod est. Ita voco hordei farinam] & libro tertio de compositione medicamentorum per genera idem significat. Sed tamen hoc non est perinde accipiendum: cum apud antiquos authores constet hanc vocem ὠμηλύσιον] significare quandam compositionis rationem ex oleo & aqua, cuius rei testis est Herodotus grauis author, & antiquus in libro, cui titulus est introductio, siue Medicus, in quo sic ait.

τῶν δὲ καταπλασμάτων τὰ μὲν διὰ μόνου μέλιτος καὶ ἐλαίου κατασκευάζεται, καὶ καλεῖται μαλακτικά· τὰ δὲ δι᾽ ὑδρελαίου ἅπερ ὀνομάζουσιν ὠμηλύσιν.]

quod est: Cataplasmatum alia ex solo melle, & oleo præparantur, nominanturq; malactica. Alia verò ex hydręleo, aqua nimirum & oleo, quam ὠμηλύσιν vocāt] Hinc apparet ὠμηλύσεως compositionē potius esse ex hydræleo, q̄ farinæ additamenti: idcirco cũ eodē Alexādrino statuēdũ est ὠμηλύσιν] significare apud Grecos compositionem quandam ex aqua & oleo, addita aliquapiam re potissimũ farina, cuiuscunque sit generis: neque enim magis hordeaceam, quàm triticeam,

aut

aut alterius rei audientes. Quam rem Galeni verba significant libro secundo de compositione medicamentorum localium, capite de cephalea, hisce verbis vsus. Κριθίνῃ ὠμηλύσει] hordeacea omolisis] aut rectius, & apertius, Hordeacea polenta] vel cataplasma] quod si hac voce semper hordeaceam intelligimus. cur addidit ille Κριθίνῃ] idest Hordeaceam] nam satis fuerat dixisse. ὠμηλύσει] voce prætermissa Κριθίνῃ] ab hordeacea igitur alia quædam adest ὠμηλύσις] quam rem apertius inuestigat libro quarto eiusdem operis libro, vbi examinat Archigenis Auxilia: ait enim. E

Καὶ ὠμήλυσιν ἐπιθετέον τὴν διὰ κριθίνων ἀλεύρων ἢ διὰ λινοσπέρμου, ἢ τήλεως:] idest imponendum ὠμήλυσιν, quæ ex hordei, vel lini, vel fœnugreci farina componitur] porrò si hæc cōpositio ex farina hordei, seminis lini, & aliquādo fœnugreci cōponitur: cur similiter (quæso) ex triticea farina cōponi nō poterit? Quamobrem vbi Galenus in suppuranti medicamento ὠμηλύσεως] meminit nulla hordei mentione facta, perperam admodum grauissimum hunc authorem ad Hordeaceam misturam restringimus, multò conuenientius facturi, si intelligeremus in aqua, & oleo farinam emplasticam, qualis est tritici incoctam fuisse, sicq; omnis remoueretur difficultas. Quid ad Plinium dicemus? Deceptum, inquā fuisse; & huius authoritate Marcellum Virgilium, qui semper hoc modo interpretari solet, vt is testatur in cōmentarijs supra Dioscoridem capite de hordeo: omnibus autem dederunt errandi occasionem Galeni verba, quæ male intellecta confusionem pepererunt. negari quidem non potest Galenum per ὠμήλυσιν] intelligere aliquando hordeaceam farinam: sed tamen non ita intelligit illam, quin alias cōpositiones excludat. Vox est communis, quæ sanè generatim prolata, communē habet significationem: vbi verò propriam aliquam intelligere vult significationem addita differentia, specificam notionem facit, vt farinæ hordeaceæ, vel lini, vel fœnugreci, vel tritici, aut aliorum. Si hæc vera sunt, nulla in Galeno aderit contradictio, nulla in eius verbis difficultas, nusquam obseruatum est in quarto methodi meminisse illum hordeaceæ, nusquam igitur traditum hordeaceam calefacere, & humectare, sed semper refrigerare illam, aliquando verò humectare, aliquando exiccare pro varia permistione ipsius, vt Galenus libro primo de alimentorum facultatibus tradidit capite de hordeo, his verbis. Null' hactenus ergo quocunque modo præparetur hordeum calefacit: humectat autē & exiccat pro modorum diuersitate, quibus præparatur: etenim farina, quæ ex toto hordeo fit, manifeste desiccat, ac ptissana si pro eo, vt conuenit, præparetur, humectat] at in libro ad Glauconem secundo, quia propositum fuit refrigerare, hordeaceam farinam adhibet: quia verò exiccare, & abstergere ex eiuscemodi farina cataplasma componit ad eos effectus idoneum. Præterea non erit incommoda explicatio à nobis in fine huius epistolæ tradita: quæ certè admodum facilè soluit omnem difficultatem. Vale. Datum Tolentini 12. Martij 1572. F G

E I D E M.

Agitur de caussa albedinis in pure, & de computatione dierum in enixis. De dyssenteria quadam, & de remedio quodam præstantissimo ad obstructiones hepatis. H

EPISTOLA SEPTIMA.

QVæsisti, Iulij Pichine, vt explicarem tibi duo problemata: vnum, cur circa caussas albedinis in pure dissentiam non modo à communi aliorum opinione, sed etiam ab ipso Galeno: aliud verò quomodo in enixis, cum febre aliquapiam acuta detinentur, dies cretici enumerandi sint, an scilicet à febris principio, an autē à partu; postremò efflagitasti, vt tibi communicem remedium, quo vtor ad obstructiones inueteratas iecinoris ab humoribus frigidis, & viscidis procreatas. Scribam de omnibus, vt tibi satisfaciam, cui ob raras animi tui dotes, & affinitatem mecum intercedentem, maximisq; beneficiorum cumulis confirmatam, non

inseruire

A inseruire inhonestum videbatur: erit autem mihi gratissimum, si meam Ludouico patri & Sebastiano fratri, opinionem communicaueris: illorum enim desidero iudicium, quod si per literas renũciaueris, erit mihi adeò gratũ, quàm quod gratissimum.

Quid Galenus dicat de caussa generationis puris, & cur fiat album, videre difficile non est: at maximè quidem fuerit difficile diiudicare an eius opinio vera sit. Pus album fieri, quemadmodum etiam semen, tradidit ob immutationem factam à partibus spermaticis, vt à membranis, venis, arterijs, alijsq; id genus, quæ albæ cum sint, vim habẽt transmutandi substantiam in eundem colorem: sic enim ait libro primo prognosticorum commentario vltimo. Ad hæc colorem eius reddi simile semini ratio est: candidum verò non exquisita ratione veluti nix est; semen enim à natura ducitur in solidorum corporum colorem exquisita ratione, modice pus. siquidem semen nihil habet præter naturam permistum: pus verò non assidue par, vt explanatum iam est: permiscetur tamen omnino aliquid, B quoniam sanguis de proprijs opificijs exiliuit. hæc itaq; caussa est ob quam candidum semen, & pus est. Pus enim quodammodo solidioribus assimilatur corporibus, quæ quidem sunt conceptaculorum tunicułæ, neruique, & copulæ, & membranulæ, atque etiam cartilago, ossaq[ue] hæc ibi. Consimili ratione vsus est sexto de placitis Hippocratis, & Platonis ad probandum sanguinem generari à carne iecinoris, nõ à venis ipsis, quoniam ruber est, & à membro rubro generari debet, vt alba ab albis.

Ego sanè plurimum de hac re dubito. Primùm quia pus, quod in hepate, & renibus, rubeis alioquin substantijs producitur, albissimum est: cur igitur in hisce locis non visitur rubeum? sanguinis officina est hepar, idcirco sanguis rubeus est, cur album redditur pus in hepate genitum? neganda hic non est obseruatio: neque Galenus habet aliquid, nisi fallor, quod queat in medium proferri: nisi fortasse diceret, habere hepar venas, à quibus dealbabitur pus ipsum. sed contra responsionem vrget plurimũ, quod venæ hepatis ad rubeum magis, quàm ad album C declinant; aut certè minus albæ visuntur, quàm sit pus ipsum: mox eiuscemodi actio videtur propria carnis, non venarum, vt Galenus videtur dixisse quarto de vsu partium duodecimo. Adhæc si solidarũ partium substantia puris albedinem faceret, oporteret carnem in vulneribus albam generari: quoniam vis generandi carnem potissimum residet in solidarum partium substantia: at nunquam statim alba producitur, sed rubea: manifestũ, vt arbitror argumẽtũ, etiã puris albedinem non proficisci à solidis partibus. Accedit præterea, quod experientia videtur his cõtraria, nam volo vt supponamus, quæ sunt omnibus manifesta, lac scilicet substantiam esse candidiorem pure, & ipsum pus colore albidiorem semine existere: si ergo albus color in his proficisciturab albo colore solidarum partium: quanto erit albidior color, tanto faciet magis albas substantias: sed glandulosæ substantiæ vt testes, & mãmæ faciunt semen, & lac: quam igitur ob caussam cum æquali participent albedine, nõ æqualem faciũt substãtiarum procreatarum albedinem? id certè cuiusdam miraculi loco haberi posset. Sed cur præterea pure existente D albidiore, quàm sit semen; solidæ partes, ex quibus constituitur pus minori participant, quàm illæ, in quibus gignitur semen, albedine? hæc faciunt mihi maximè suspectam Galeni sententiam de puris albedine. Quibus etiam si placet addamus, colorem non habere vim transmutandi colores substantiarum, cum in dies obseruatum sit à nobis, in ijs rebus, quæ colorem album habent, longo tempore quędam conseruari citra mutationem coloris: quam rem tam in rebus inanimatis, quàm animam habentibus in dies experimur. de inanimis rebus negotium apertissimum est: in alijs verò id potest admodum facilè explanari. Vrina in venis continetur, quoniam est quoddam sanguinis vehiculum: tunicæ tamen venarum non mutãt illam ad albedinem. in vesica retinetur vrina præter naturæ institutum aliquando multis diebus, quæ vesica colore alba est, vrina tamen profluens nihil penitus, quod attinet ad albedinẽ permutari conspicitur. Quænam igitur erit caussa in pure mutationis huius ad albedinem? Eam esse caussam dixerim, quæ facit res alias albas. Quod enim magis participat diaphano luminoso,

Galeni sententia de puris albedine non admittitur.

Augenij propria sententia de puris albedine.

noso, hoc magis albedine participare dicũt Philosophi, quod magis opacũ est, id E
magis nigrũ. Iam sanè cõstat eo tempore, quo pus conficitur, maximã confluere spirituum copiam, tum quia in illis residet calidum innatum, cuius essentia sunt spiritus, aut saltem proximum illius instrumentum: tum etiam quia dolor, & calor adauctus in affecta particula, spirituum copiam insignem attrahunt: Hæc itaq; aerea, diaphanaq; substantia, humido permista, & agitata albedinem parit, qualem etiam in aquis agitatis incluso spiritu fieri videmus: hæc tamen volui probabiliter dixisse de hac materia. Expectabo, vt dixi, libentissimè tuum, meorumque Præceptorum audire iudicium.

De computatione dierũ in enixis.

Admodum etiam difficile est videre, an computationes in enixis fieri debeant à partu, an autẽ à die febris: tum quia Hippocr. ipse videtur sibijpsi contrarius: tum etiam quia alij, qui post Hippocratem scripserunt, in eadẽ ambiguitate permanserunt: dicamus de vtrisque, Primùm de Hippocrate, atque demum docebimus, si qua via poterunt eius dictiones contrariæ ad verum sensum componi: Secundo loco explanabimus, quid alij sentiant. Extat sententia Hippocratis tertio F
prognosticorũ decimo, qua vult iudicationes à partu faciendas esse, nam ait. Secundum eandem rationem, fœminis iudicationes fiunt à partu] Galenus in commentario inquit. Principium numerationis erit, non quo cœperint febricitare, sed quo pepererint: in quibusdam igitur circa secũdum, aut tertium diem à partu incipiunt, ex quo multi numerant futuram iudicationem: sed res non ita habet: sed ex quo pepererint computationem oportet fieri dierum] hæc ille. Refert senex ex alia parte historiam primo de morb. vulg. particula tertia, de vxore Philini in Thaso, quæ post decimamquartam diem à partu febricitauit, & incœpit numerationem à febre, non à partu; in quibus apparet contrarietas ingens. Hippocratis verba sic habent. Philini vxorem in Thaso, quæ filiam pepererat, purgatã ex præscripto naturæ, & cætera rectè habentem decimoquarto à partu die ignis inuasit cum rigore] & explanans, quæ singulis diebus accesserunt, & quando mortua fuit, concludit. Circa decimum septimum diem obmutescebat, vigesimo obijt.]
Consimilem casum refert in ęgroto quinto eiusdem libri, qui fuit vxor Epicratis G
parturientis filiam, & secundo die à partu febricitantis, à quo fecit computationes non à partu, nam dixit. sexto die à febri sub nocte mente vacillauit, septimo proritata sunt omnia. c.] & in ægroto vndecimo, vbi explanat historiam vxoris Dromeadæ, quæ peperit filium; in qua eiusdem numerationis principium obseruamus. Quid itaque in tanta Hippocratis contrarietate dicendũ est? Ego in hunc modum sentiendum duco. A partu enumerationem dierum faciendã esse, si post partum vno, aut altero, aut quod summum erit tertio die, febris acuta inuaserit; antecedente potissimum partu difficili: at verò si postea per plures dies inuaserit febris, aut non post partum difficilem, enumerationem fieri debere à die febris: sic quidem diuersæ Hippocratis sententiæ conciliari possunt. Ratio est, quia in partu difficili facta magna agitatione humorũ, caussa illius acutæ febris ante partum quieta manebat, aduenientibus postea laboribus in partu, mota, & agitata materia, putredinem suscepit: illud vero rectè statuendum est principium, quod occasionem intrinsecam malo dedit, qualem occasionem fuisse partum dicemus: H
præsertim verò, quia febris potuit occultari in tempore partus, aut parum postea ob vehementiam symptomatum, quæ tunc instare consueuerunt: vt plurimum in partu difficili hæc ipsa contingunt; quamuis fortassis absurdum non fuerit putare, delitescentem hanc caussam acutæ febris in facili partu, tertio, aut quarto die fieri manifestam: quo tempore potissimum febres aduenire consueuerunt omnibus vtero gerentibus; propter illam sanguinis in lac ipsum transmutationem necessariam: sed hoc rarum est in bono, & facili partu. At verò si aut sexto, aut decimo, vel decimoquarto, vel alijs deinceps diebus adueniat febris, siue tunc difficilis, siue facilis præcesserit partus, non est probabile delitescere caussam ipsam tot diebus, si ratione partus originem deduxisset: quoniam in expurgationibus omnis morbifica fuisset caussa dissoluta penitus. idcirco arbitrari opus est aliunde febrem aduenire, quàm ratione partus: de qua re locutus fuit Hippocrates in historijs libri de morbis vulgaribus: sed si partus præcesserit facilis, & non fuerit

A huius occasione,sed alijs de caussis subsecuta febris, statuendum est computationem fieri debere à die febris,non partus, vt de illa dixit Hippocrates,quæ secunda die post partum febricitauit. Quia si vtero gerens ante partum febricitet diebus circiter septem,aut octo, aut aliis superioribus, cõputatio fieri debet à febris die? Cur si eiusce modi febris inuaserit post partum naturalem, facilem, muliere benè purgata,omnibus tandem,quæ circa vterum sunt habentibus secundum naturã, die secundo, aut tertio incipiens, enumeratio fieri debebit necessariò à die partus? Ego equidem sic sentio. Putant alij duas computationes fieri debere in eiusce modi febribus: vnam quidem à die partus, & aliam à die febris; quando scilicet febris non incipiat ipso partus die: Quæ opinio caret omni probabilitate: etenim Hippocrates & Galenus in tertio prognosticorum,vt audiuisti, vnã duntaxat computationem faciunt à partu: quemadmodum aliquando à febre, vt in historijs explanauimus: Galenus certè in decimo commentario omnino reprobauit eorum sententiam, qui computationem à febre admiserunt. Adhæc verò Aliorum opinio.

B nullus extitit antiquorum,qui duas computationes effecerit. Rursus ponamus in secunda die à partu aduenire febrem; quæ iudicari debeat in vndecima die secundum naturam eius febris,si duæ computationes fieri debent, iudicatio fiet in vndecima die febris,cõputatione facta à febre: at vero à partu fiet die duodecima: & sic vndecima dies,& duodecima erunt iudicatoriæ cõ tra naturam dierum: vndecima enim febris duodecima est partus: vndecima partus decima est febris: hæc quidem impossibilia videntur mihi. Sic, si decimaquarta die fiat iudicatio, hæc dies ratione partus decimaquinta,aut decimasexta erit, & sic de alijs diebus eadem ratio est: cum igitur cogantur hi admittere dies iudicatorios,qui nunquã tales existunt, & ab Hippocrate,alijsque antiquioribus fuerit explosa eiusce modi computandi ratio,cum non habeam aliam veriorem à superius exposita, in ea sententia standum esse iudicauerim.

Quæ de dysenteria mihi proponis, abundè sunt explanata in epistola ad Curium Scipionem, mitto illius copiam: edisseram duntaxat de vsu enematum salsorum,qui bus scilicet antiquitas vtebatur,explanans rectam methodum vsus horum medicamentorum,vt hinc facilè admodum queas percipere,quãto in errore versentur, qui passim omnes eiusce modi remedijs curant, & qui marinã aquam clysterijs non addunt modo,sed ex ea sola præparant clysteres.Audi quæso te Galenum libro de alimentis primo. Vsus verò etiam quãdoque postulat, vt ex aqua salsa clysterem paremus,vt cum vlcera intestinorum in dysenteria computruerũt, idque facimus, vt id quod computruit, abstergamus,ac simul veluti multas squamas vlcerum educamus, quod quidẽ vsque faciendum est,donec intestinũ expurgatum sit. Quod vbi factum erit,tum in clysteres medicamenta conijciemus,quibus expurgare, quæ superuacanea sunt possimus.] & in duodecimo methodi medendi capite primo detestatur hanc medendi consuetudinem,his verbis. Quidã autem (vt sibi est visus) generosè dysentericos vehementissimo medicamento curans, multos vno sanauit die, quosdam verò iugulauit.Erat autem eius medicandi ratio eiusmodi: coepas id genus, quod Græci Carton vocãt, vno die comeden-

C

D das cum pane dabat, tum potum parcum: postridie manè muriam acerrimam per inferiora infundebat: Secundum hanc etiam pharmacum validum: His igitur tollerandis quicunque sufficere potuerũt, prorsus sunt sanati: aliqui verò cõuulsione, aut syncope ex dolore vnà cum madore cutis oborto interierunt] hæc ille: qui parum postea diligenter admodum scopum proposuit hisce verbis. Esto igitur terminus in ægrotantibus, quem non transibit is,qui ex arte generosè contra morbum pugnat,vt tutò medicetur: ei verò qui dolores mitigat,vt vires custo diat] hæc si vera sunt: quomodo admittere possumus in omni dysenteria clisteres ex aqua salsa?sed quid sentiendum de clysterijs ex aquis medicatis salsis, qualis est vulgo nuncupata del tettuccio?hanc,vt maximè vtilem admitto, nõ iniectã modo, sed etiam potatam ob eius temperationem singularem, vt aliàs docuisse memini: abstinendum à marina, & à salsis nostri empirici. Nam vbi vlcera cancrenosa non sunt,aut plurimũ sordida,adeò magna fit detersio,vt præ dolore nequeant ferre acrimoniam medicamenti: sed adueniunt syncopes,& conuulsiones

frequentes

frequentes, quales aduenisse multis conspexi: iuuat igitur duntaxat vsus horum medicamentorum in putridis vlceribus intestinorum, non autem passim in omnibus, vt illum facere empiricum nouimus: sed satis de hoc argumento. E

Quod verò ad postremum pertinet, quamuis multa sint præstantissima remedia, quibus vtor pro caussarum, & corporum varietate idonea, tamen optimum est in rem præsentem electuarium ex chalibe; quo obstructione hepatis laborantes, & ictericos ferè omnes sanaui, ijs præcedentibus, quæ artis vsus postulat. dixi ictericos omnes, non iam incipientes modo, sed longitudine morbi non mediocriter vexatos, dummodo à scirro non habuerint originem. quo vtendum sit modo, tu nosti, explicabo alias qualis sit ratio compositionis huius. Vale ex Tolentino 1572. die 8. Aprilis.

EIDEM.

F

Agitur de Remedijs ad obstructionibus hepatis: De absinthij vsu in tertianis febribus: de alica, suum pedibus, cerebellis, & carne liquefacta: de remedio ad pellendas secundas.

EPISTOLA OCTAVA.

RESPONDEO breuissimè tuis literis: tum quia mihi non datur ocium, tum etiam quia te occupatissimum scio. Primùm id assero, & profiteor, nihil apud me tam abditum & secretùm esse, quod non libentissimè alijs communicem: præsertim verò tibi, quod si non facerem, meo muneri defuisse non parum videret. Antidotum ad hepatis obstructionem præstantissimum, de quo in alia epistola scripsi, est, quod ab ipso Calestrano sub nomine electuarij de chalibe describitur: cuius facultas te nunquam decipiet: vtebatur hoc sæpissimè Ludouicus Pater, & ego G illius imitatione iuuasse quàmplures cognoui: melius redditur quando ex chalibeata, tum vinum temperatur, tum alimenta incoquuntur: præstansque est in casu vinum ex chalibe. Amoniaci drachma vna dissoluta in vncijs duabus, aut tribus aceti mulsi decoctionis agrimoniæ ad quatuor dies, aut plures data ante cibum horis quinque ad miraculum vsque subuenisse ictericis animaduerti.

Antidotum ad obstructiones hepatis ex chalibe.

Galeni artificium quale fuerit in exhibendo absinthio in tertianis febribus, ignorant multi, quod ego nunc explico, vt illorum errores possis detegere. In curandis hisce febribus hæc inter alias adest indicatio, expurgare scilicet copiam humoris biliosi per aluum, & per vrinas: alia etiam inest corroborandi ostium ventriculi à bile non parum lacessitum. fiunt hæc ab absinthio, de quo Galenus hoc modo locutus est. Absinthium adstrictoriam, & amaram, & acrem simul qualitatem possidet, excalefaciens pariter, & detergens, & roborans, & desiccans. proinde biliosos ventris humores per egestionem infernam propellit, ac per vrinas vacuat: magis autem, quod in venis est biliosum, per vrinas expurgat: ob hæc H contentam in ventre pituitam oblatum nihil adiuuat.] & multò antea dixerat Dioscorides, adstringendi, & calefaciendi vim habet, bilem expurgat, quæ & stomaco, & ventri inhæsit, vrinam cit] Datur itaque absinthium ob caussas hasce duas, ob expurgationem bilis, & cõfirmationem oris ventriculi. Non obest, quia calidum, quoniam nõ exhibetur eius substantia, sed ipsum dilutum in melicrato, vt dicebat Galenus: adde quod coma duntaxat maceratur, exigua nempe quantitas ad inducendam caliditatem: vt omittam, quod si obest quicquam, in relatione ad commodum, debet illud nihili incõmodum fieri. Aberrare, qui succum propinant in secundo commẽtariorum ad Galeni librum ad Glauconem demonstrati: vbi alia etiam ad hoc argumentum pertinentia sum prosecutus.

1. ad Glauc. cap. 8.

De absinthij vsu in tertianis febribus ex Galeno 6. simpli.

Dioscorides libro tertio, cap. 23.

Ibidem Galenus proponit condrum, & alicam, vt flauæ bilis impetum obtundat, tenuitatem incrasset, qualitatem calidam & siccam cõtemperet. Sinceta bilis habere raptum solet ad os ventriculi, quod ob exquisitum sensum, cor vocarunt

1. ad Glauc. 8.

Gal. 1. de locis affectis.

antiquiores

A antiquiores Græci; nam facit cardialgias, illud mordicando, & sincopes corde in
communionem, atque in consensum attracto: ne id contingat malum alica subuenit. Neque est admittendum obstructionem efficere, quia ptissanæ modo pa- Gal. 8. meth. medendi.
rata, nempe aceto propter penetrationem, oleo, aneto, porro, & sale, vim deter-
gendi habet: & quamuis non vtamur nostris temporibus porro, neque oleo, neq;
aneto, aceto vti possumus (vt me frequenter vidisti docuisse) & zucharo albissi-
mo, atque cinamomi tantillo: quæ penetrationem adiuuando facere obstructio-
nem nequeunt. Præstat hic referre, quæ Galenus, & Stephanus Atheniensis eius 1. de alim. facult. cap. de alica.
explanator de hac re dixerint.

Quod si quando sani (inquit Galenus) ob vehementem ventris mordicatio-
nem, siue ob biliosi humoris multi transitum, siue ob aliud id genus sorbitione in-
diguerint, ijs alicam plurimum coctam quousque extabuerit, deinde colatam, vt
ptissanæ succo colato persimilis sit, sorbendam exhibeto.]

Quod Stephanus Atheniẽsis Philosophus confirmat his verbis. Oportet autẽ 1. ad Glauc. cõmen. 115.
B ipsum assumere, in quibus caliditas multa insit in ventriculo: velimusque vt ipsa
in ventriculo permanens aduersus malam temperaturam pugnet, ac præsertim
si os vẽtriculi facilè bilescit: potest enim cum crassus, & tenax sit caliditatem, quę
in ipso est, extinguere] hæc ille.

Quæ manifestum faciunt, quando alica vtendum, & quos effectus faciat, quan
doue fuerit abstinendum. idem faciundum est iudicium de suum pedibus, cere- 1. de facult. alimentorũ.
bellis, & illorum carne liquefacta: præsertim verò si pedes coquantur cum ptis-
sana, Galeni præcepto, nam tunc quandam vim detergentem acquirunt.

Quod mireris tandiu obstinatè, vt sic dicam, omnibus rite adhibitis, adhuc in-
sultus illos tertianarios perdurare, inuadereque tuum ægrotum eadem ferè hora,
sudore qualibet nocte copioso inutiliter adueniente; nihil est. Hippocrates.n.
rem fecisse planam mihi videtur adeò, vt nullus possit superesse locus admiratio-
ni. Sic enim ait in aphorismis. Quibus accessiones fiunt, quacunque hora febris 4. aphor. 3.
dimiserit, eadem si postero die repetat, iudicatu difficilis esse solet] in cuius loci
C commentatione sic ait Galenus. Siue quotidie, siue tertio, quartove quoque die
accessio eadem hora repetat, morbus hic erit solutu difficilis, siue multas, siue pau
cas horas duret accessio: quod dictum Hippocratis experientia comprobatur: Gal. cõm. 3.
eius verò caussam talem esse putandum est. Quum accessionum caussa minimè
fixa, firmataque fuerit, eandem periodum, & horam non seruat: atque idcirco,
quæ firmata, stabilitave est caussa eadem solutu difficilis: quæ vero talis non est,
solutu facilis existit. Nam quæ firmata sunt, & impacta, subdit, robusto quodam,
vt dimoueantur, quasi vecte opus habent; qui, & longo tempore, & pluribus au-
xilijs adhibetur.

Rursus dicebat Senex in alio aphorismo. Sudor multus per somnum factus co-
piosiori cibo corpus vti significat: quod si parcius epulãti hoc accidat, vacuatio- 4. aphor. 41.
ne indigere sciendum est] Obserues igitur diligẽter an sudor hic ducat originem Gal. com. 41.
aut à cibo copioso, aut à multitudine excrementorum: si primum aderit, suppri-
mito cibũ, & diminuito ita, vt vires ferre possint, & morbus propulsari: si secun-
D dum adfuerit, corpus expurgato etiam, atque etiam: quamuis iam expurgasse te
satis sufficienter iudices. Nam dicebat Hippocrates. Facienti omnia secundum 2. aph. 52.
rationem, si non succedat, non est transeundum ad alia, modo illud constet, quod
ab initio visum fuit.] Quemadmodum enim gutta in subiectam petram cadente,
vix longissimo tempore sensibile fit in ea vestigium cauitatis, sic in crudis morbis Gal. ibidem.
& coctu difficilibus se res habet, in quibus, si quis recta ratione quod factu opus
est inuenerit, ab eo recedere nõ debet, quod faciundum initio existimauit, etiam
si illius vsu nihil dum manifesto, effectũ esse videatur. Memineris præterea quod 1. epid. cõ. 2. super tex. 15 & sec. 3. c. 5. & 6 epid. sec. 2. cap. 23.
tertianæ quædam sunt plurimum extensæ, de quibus Galenus in libro sexto de
morb. vulg. & primo ad Glauconem cap. septimo perdurasse adolescenti sex men
sibus continuis scriptum reliquit. Id sanè vitio vertendum non est artifici. Quæ-
ris modo quid ego agerem: iam dixi breuibus: crassos humores, & viscidos de Modus curãdi febres cõtumaces & rebelles.
cætero detergerem, & inciderem validioribus præsidijs, sic præparatos expurga-
rem: quoniam verò in diuturnis morbis vires non sunt ferendo iustam purgãdi

rationem,instituerem eam,qua simul præpararem,& purgarem, & visceribus ro- E
bur adderem tum intus assumptis,cum etiam extrinsecus admotis: de his nullus
in præsentiarum sit sermo, quia satis constant ; In illorum numero,vterer syrupo
Communis modus omnium præparantium. ex quinq; radicibus cum oximellite simplici , cum decoctione radicum aperien-
tiũ,& folijs camedrios, & pro liene addito cetrach, pro hepate agrimonio : nam
vtrunq; viscus in eiusmodi febre læsum esse scribis,quod si validioribus indigue-
rimus modus, familiaris apud me fuerit vti trociscis ex reubarbaro, aut ex eupa-
torio pro hepate: & trociscis ex caparibus pro splene: vt dissoluendo in apoze-
mate sui syrupi drach.vnam: posteriorum verò aut tantundem,aut paulo minus.
Ineunda est purgatio admodum tuta ex pillulis de tribus cum reubarbaro, & de
reubarbaro simplicibus, aut agregatiuis: vtputa dato prius apozemate darem
scrop.j. aut vnum cum dimidio pillularum agregatiuarum cum granis tribus, aut
quatuor diagridi,vt vigor adderetur medicamento,& fœlicius subduceret,refor-
matis pillulis cum electuario de dactilis,aut cum syrupo è rosis persicis. Singulo
quoque die vsque ad septem, aut octo in hoc affectu contumaci vtendum esset F
hoc modo purgandi, & præparandi ; quem omnes tum Græci, tum Arabes,tum
Latini,siue antiqui,siue recentiores admittũt. Posses augere dosim,& diminuere,
prout multum,aut parum subducere videbis : Atque etiam postremo,si tibi vires
validiores videbũtur, iustam dosim pillularum agregatiuarum dabis nempe vsq;
ad drach. 1.aut scrop,iiij.cũ gran.iij.aut iiij. diag. Mirum quidem quod hoc pro-
grediens modo,non videas morbum solutum,mihi certè nondum contingit non
vidisse. Scio tamen in contumacissimo morbo hæc Galenum scriptis mandasse:
3.ad Glau.19 Multos solo vomitu post cibum fuisse curatos, qui alijs remedijs sanari non po-
tuerunt] considerabis tu,qui præsens curationem facis,an ad vomitum sit procli-
uis, nec ne: quia si cum difficultate vomat, abstinendum esset,si bene iudico.

Hoc vnum nolo prætermittere, quod apud me constat, longissimaque expe-
rientia comprobatum est ; gentianæ succum prodesse multum contra eiuscemo-
di febres, & circuitus: sunt qui laudant eius decoctum ; quidam aquam stillari-
ciam : & mihi non displicent, vt qui viderim non semel multum profuisse ; sed G
succus, ijs qui cordati sunt, & generosi in assumendis medicamentis adeo con-
fert,vt nullum sit auxilium cum illo conferendum,vniuersalibus,quę tu nosti prę-
cedentibus, modus est hic, Rec.succi gentianæ condensati drach. 1. liquidi au-
De succo gẽtianæ nota experimẽtũ. tem drach.j.s,iuris pullæ vnc.iiij.specierum diarodon abbatis, & specierum aro-
matici rosati scrop,vnum,ad vẽtriculi robur indendum,capiat ante accessionem
horis tribus,in multis vomitum prouocat, in alijs aluũ mouet,sed maxima com-
moditate vtrunque facit,quia futuram accessionẽ prohibere solet;aut certè adeò
illam diminuere,vt ægroto sit contemptui ; succum liquidum non intelligo depu
ratum, sed cum sua fæce recenter extractum. succi extrahendi ratio hæc est,con-
tusa radix quinque diebus aqua maceratur,postea in eadem tãtisper decoquitur,
Ad secundas pellẽdas rarũ præsidiũ. dum extent radices, & vbi refrixit aqua linteo excolatur ; mox discoquitur,dum
mellis crassitudo fiat,fictilique reconditur. id scribo, quod pluries vidi,& certissi
mo obseruaui ; Plura huius generis leges libro decimoseptimo nostræ tractatio-
nis de febribus. H

Mitto patris mei singularissimum illud remedium,quod ille mihi communica-
uit soli, ad secundas pellendas : quo liberare solebat mulieres certissimo,& ad-
mirabili euentu ; ne verò desideres quicquam à me,quod non consequaris,scias
puluerem hunc esse testiculorum equi exiccatorum in furno,vbi prius fuerint in
minutissimas partes redacti: dato quantum tribus digitis capi potest: sic ille præ-
cipiebat: meo iudicio est drach.j.

Hæc festinans discessum ex Septempeda ad Tolentinates pro responsione ad
tuas sufficiant. Vale.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

HORATII

A

HORATII AVGENII EPISTOLARVM, ET CONSVLTATIONVM MEDICINALIVM

LIBER OCTAVVS.

ALOYSIO GRATIOSO MEDICO AESINETIVM.

B *Quod deplorati non sunt solis prognosticis relinquendi;*

EPISTOLA PRIMA.

VOD ego nunc tibi, aut etiam fortasse alijs, qui hæc nostra legent minimè satisfaciam, Aloysi charissime, in caussa est, quod hæc scribens ex Cingulanis montibus ad Septempedanos iam iam proficiscor medicinam facturus. Haud enim te fugit, quantæ homini discessuro tam publicæ, quàm priuatæ occupationes adueniant, quibus dum operam dare studet, deest otium, quod in literario negocio impendatur. Accedit, quod prima pars meorum commentariorum in Galeni libros, quos ædere propediē constituo, adeò tenent me dies noctesq; implicitum, vt mihi vix concedant tempus C exiguum, non dicam inseruiendi amicorum cōmodis, sed gracile multisq; curis confectum corpusculum instaurandi. Volui tamen in tantis rerum difficultatibus manum admouere calamo, & in veritatis gratiam, qua nihil fuit aliquando apud me antiquius, chariusq;, quid sentiam in difficultate proposita conscribere: ac certè non eo animo ad id aggredior, vt tuas partes defendam, & tanquam iudex in hanc arenam descēdam: quia neq; tu is es, qui tutore indigeas, neq; ego is sum, qui Palemonis munus inter Vitalem, & Gratiosum clarissimos alioquin Medicos mihi audeam, vel debeam adscribere: verùm vt vobiscum in controuersia honestissima, & maxime vtili, veritatem inuestigem. Ostendamq; vos ipsos, quorum manifestum videtur dissidium, haud esse (nisi fallor) discordes; eoq; libentius id facio, quòd mihi in memoriā eiuscemodi tractatio reuocabit quasdam historias, quæ tum patrum nostrorū ætate, tum etiam mea contigerunt, iocundissimas. Præterea in his laborare generosum Medicum decet, quæ ad artis, ipsiusq; artificis honorem conducunt. Dicerem hic pluribus, quantā vtilitatem ad morborum cu D rationem afferre possit hęc tractatio, ac etiam ad ipsius artis dignitatem, nisi compertū haberem vos multò antea, omnia diligenter, vt vestra est consuetudo, perspexisse: Quamobrē hæc satis præfatus ad propositum negocium perueniens, dū quæ scripsistis perlego, varias inter vos agitatas fuisse quęstiones ingeniosè quidē conspicio, de quibus si esset sigillatim trāsigendū hodie, præterquā quod ob temporis angustiam id perficere non liceret mihi, actum (quod aiunt) agerem: cum in meis lucubrationibus iam æditis, & in explanationibus in Galeni librum de febriū differentijs, & de ratione curādi per missionē sanguinis, atq; in cōmentarijs in lib. ad Glauc. magnā illorum partē fuerim diligenter prosecutus. Quod igitur ocium datum est, quāuis exiguū, id impendā libenter in illius duntaxat quęstionis dissolutione, in qua discordes videri vultis (minimè tñ discordes agnosco) an scilicet morituri, vel deplorati solis prognosticis relinquendi sint, & ne videar amethodus hunc ordinē obseruabo. Primū volo ponere quasdā Hypotheses ad quæstionis dilucidationē necessarias. Secundo loco dicam q̄d sentiā in ipsa con-

trouersia. Ad hæc ergo respondebo difficultatibus omnibus. Postremo loco sum E
ostensurus admodum aperte (nisi fallor) nullam inter vos adesse controuersiam. Sed
hęc satis præfatus ad rem venio. Principio statuamus, qui nã ægroti dicantur de-
plorati, quæ res insignem nobis pro dissolutione quæstionis vtilitatem affert.
Morituri dicuntur, qui à lætalibus morbis præhenduntur: sunt lætales morbi du
plices, quorum alij semper, ac ex necessitate mortem inferunt: alij vero maiori ex
parte: de quibus locutum fuisse Hippocratẽ tum in aphorismis, tum passim alibi
est manifestum. Ex necessitate mortem infert fortis apoplexia, quam soluere est
impossibile: debilis autem maiori ex parte lætalis est: hanc, dicebat ille, soluere
difficile est. Magnæ sectiones, quibus cerebri basis vulnerata fuerit, vt Celsus in-
quit, priori ordine cum vulneribus cordis, vesicæ substantiæ absoluta sectione, ac
id genus alijs continentur. in posteriori autem, quædam hepatis, ventriculi, &
intestinorum vulnera. Dicuntur priores absolutè lethales, alij
vero non simpliciter, sed cum additione, maiori ex parte: vtraque significatio no
stro conuenit proposito. Supponatur secundo, quod quidam re ipsa deplorati di- F
cuntur: quidam sensus iudicio, cum re vera tales non sint. Doctus ille, & corda-
tus iuuenis distinctionem non admittit, quam ego optimus, si benè recordaris, in
quadam epistola ad te olim scripta, in medium protuli. Admittendam esse tamen
hoc illi persuadebunt. Aegrotet Callias febre acuta, sæuis comitata symptomatis,
qui ex propria natura pulsum habeat adeò obscurum, vt percipi non possit: ha-
beatque vasa vrinaria, vel naturali aliquo pi... vitio, vel præternaturali labefa-
ctata, ac sordida: nec liceat harum rerum aliquam ex ægro, aut assidentibus, aut
propria exercitatione, artisque vsu, habere notitiam. Quid sentiet quæso iudi-
ciosus Medicus de huiusce modi morbo? An confisus prognosticis signis, quæ
adueniunt alijs communiter morituris, hunc sperabit conualiturum? quæ salutis
habebit indicia, qui maxima signa mortis habet ex pulsu, & vrina desumpta? Quę
fuerunt signa maiorem in significando potestatem habitura, quàm hæc duo?
Erit hic sensus indicio deploratus: atque etiam talis omnino iudicabitur à Me-
dico prudentissimo, & in artis operibus exercitato, naturam propriam, & indi- G
uidualem (vt sic dicam) hominis, & vitium corporis acquisititium, aut naturale,
ignorante: Hic tamen poterit liberari: quia cum horum signorum syndrome
morbus potest existere prorsus lætalis, & etiam ancipitis naturæ inter lætalem, &
salubrem. Consaluus Barreda Hispanus, Modestinus Cassinus, & Petrus Franci-
scus Vlmgensis Medici admodum celebres olim concordes moriturum hominem
prædixerunt. Quibus ego aduenienis, hominisque particularem naturam cogno-
scens, dum annos enim quamplures antea conuersati eramus insimul, contraria vsus
prædicendi ratione, & adhibitis remedijs, sanitatem introduxi. tu quidem non
hominem modo, sed quomodo hæc contigerunt, nosti. Clarissimus Præceptor
Ioannes Baptista Montanus (quem hic honoris caussa nomino) in consimili in-
cidens ægroto, eadem vsus prædicendi ratione, Francisci Filimolicæ testimonio,
(fuit hic magni iudicij Medicus) antea ... curationis admonitus, ex ignorantia
propriæ naturæ fefellisse deceptum palàm discipulis confessus est. Quamobrem
dico haberi à Medicis secundum artis leges, & præcepta prædicentibus aliquan- H
do ægros pro deploratis, qui re ipsa non sunt. Addo postremo loco morituros
quosdam iudicari à clarissimis viris, qui si non certa scientia, (id enim forsassis
impossibile) artificiosis tamen ducti coniecturis, de propria natura iam certiores
redditi, signis exitialibus iam aduenientibus, aut propter morbi vehementiam,
aut propter corporis constitutionem (quoniam ex quouis morbo vnusquisque
mori potest, etiam leuissimo) sanari non posse statuunt: a in his profectò non so-
lum mortem prænunciant necessariam, sed nonnunquam mortis horam, diemque
prædicunt. Addamus his alteram Hypothesim, quod signorum prognosticorum
tanta est dignitas, ac præstantia, vt si in re medica adest aliquid, quod artificem
admirabilem omnibus reddat, horum notitia, aut sola id præstat, aut saltẽ partem
habet maiorem: nam præsentiens, ac prædicens coram ęgro, & assidentibus, prę-
sentia, præterita, & futura, creditur magis cognoscere, quę ad ęgrotantem atti-
nent, audebuntque homines seipsos Medico committere periculis futuris obuiam,

factus

A factus, curationem optimè molietur, pronunciansq; morituros, crimine internecionis vacabit. Sunt hæc, si artem spectas, vera omni ex parte, & nunquam fallũt Medicos, quia omni anno, omni tempore, & bona bonum, & mala malum significant; siue quis in Libia, & in Delo, & in Scythia; siue in alijs mundi partibus medicinã factitet. Hoc modo Medicus generosus Hippocratis (hominis ante omnem philosophiam nati) insignitus doctrina præ alijs omnibus reddetur maximè admirandus, hic nunquam decipietur in prædicendo. Talem voco numeris omnibus absolutum, cui nihil prorsus deest eorum, quæ ad optimum Medicum pertinent. Hæc est artium natura, vt supponant artificem perfectissimum: & materiam, circa quam versatur, nõ talem, qualis est, sed qualis esse deberet, si eiusce modi reperiri posset, sibi ipsis confingunt. Talem describit Oratorem Cicero: Talem figurat Rhetorem Aristoteles. Dialectici demonstrationem habent potissimũ pro exemplo, quæ nusquam adest: Medici temperatum corpus, quod nunquam consistit, prosequuntur: sanum simpliciter, quod reperiri nequit pro aliorum admit-
B tunt exemplo. Pictores figuram sibi pro aliorum idea, & regula cõfiungunt præstantissimam, quam neq; Zeusis, neq; Apelles aliquando perfecit. Sic etiam nos eiuscemodi Medicum proponamus, qui ad tantam artis perfectionem deueniat, quantum absolutissima desideret: Hunc ego dixi in prædictionibus errare nunquam. Sed quem tantę perfectionis artificẽ ostendemus? Nullum equidem. Hic neminem prorsus excipio, quamuis nunc fortassis præstantior multò ars est, quàm antiquitus extiterit. prætermitto huius generis multa, non possum prætermittere, quod circa prædictiones ipsas nusquam fuisse Medicum putem, qui aliquando non aberrauerit. Dicunt quidam Galenum nunquã fuisse deceptum. quam rem non facilè crediderim: quia hic author passim confitetur particularis notitię exquisitissimam non haberi notitiam, atq; hac profitetur sese caruisse; cum dicit quod si particularis naturæ, propriæq; exactã notitiam haberẽ, talem vtique esse me arbitrarer, qualem Aesculapium fuisse ferunt] & alibi, quod proprium est, neque dici, neque scribi potest] ergo si in artis operibus non cõmunem omniũ mo
C do naturam, sed etiam propriam cognoscere oportet: hancque scire exactè non liceat, concluditur, quod nunquam licuerit exactissimo vti prognostico. Adde quod hic author fatetur multa contigisse illi præter eius opinionem; Verum concedamus errasse nunquam Galenum, aut Hippocratem. minimè quidem concedemus alijs hoc priuilegium. Hanc rem præmeditatus Hippocrates dicebat. Acutorum morborũ non omnino sunt certę pronũciationes salutis, & mortis] & eius explanator passim dicit: aliquando falsas prædictiones fieri, quamuis vt plurimũ sint veræ] ac rursus Medicum, qui signorum vires rectissimè cognouerit, in omnibus haud censeri veridicum, neq; ratione exquisita futura præsentire] & in alio opere. nunquam allucinari supra captum hominis est, sed quàm minimum aberrare solius artificis est] & alibi profiteatur. Optimum Medicum raro aberrare.] Magna igitur ex parte generosus Medicus finem assequitur: rarò fallsus est: sed cum magna in ea re diuersitas habeatur, qui vigecies præsentiendo aberrat semel, multo melior est, quàm qui decies præsentiendo aberrat semel; ipso verò melior
D rursus hic est, qui sexties præsentiendo aberrat semel: quemadmodum rursus melior, quàm hic est, qui ducenties prædicendo aberrat semel.] Hæc Galenus. Porrò, quia morborum quidam diuturni sunt, quidam acuti: in illis nunquam decipitur Medicus, quia illorum crassa, viscidaque materia frigida stabilisque cum sit non facit eas mutationes, quæ in acutis contingunt: quorũ tenuis maiori ex parte (nam apoplexiam excipio) calida, mobilisq; materia ex vno loco ad alium admodum subito potest moueri, & sanitatẽ insperatam introducere: atque hæc vna est caussa, cur optimus Medicus decipiatur. Adest etiam alia à Galeno fortassis prætermissa, & nisi meũ me fallit iudiciũ, haud minus necessaria, quàm prior: ea est, quod non cõmunem tantũ omnium hominũ naturam, sed etiam vniuscuiusq; propriã cognoscere oportet volẽtibus nobis optimè mederi, ac prædicere. Quosdam.n. aliquãdo inuisimus, cum quibus dum sani essent, non eramus conuersati, quo fit, vt neq; quẽ colorẽ, quã habitudinẽ, aut natiuum calorẽ, aut arteriarũ pulsum à natura habuerint, cognoscamus: quæ si sciremus, magnitudinẽ morbi satis

aliquando iudicare possemus, nam quantum vnuquodq; à naturali statu recedit, E
possibile est scire ei, qui naturalē statum exquisitè nouerit: at impossibile ei, qui nō cognouerit. Quoniam verò prædicendi ratio ex collatione magnitudinis morbi cū virium robore desumitur, qui ignorat naturā vniuscuiusq; ægri propriā, ignorat pariter virium substantiam, & magnitudinem morbi, nescitque inuenire exquisita ratione quantitatem auxiliorum propriam: quomodo igitur certè in hisce ægrotis sanitatem, aut mortē prænunciabimus? certitudine id assequi impossibile prorsus fuerit: sed artificiosis coniecturis vsi, proximè accedemus ad cognoscendam propriam particularemq; naturam. Non explicabimus hoc loco, quid per propriam intelligere naturam oporteat, quoniam in explanationibus prioris libri ad Glauconem ea de re satis disseruimus. Ergo acutorum morborum prædictiones non sunt semper certæ: Diuturnorum autem semper veræ sunt prænunciationes salutis, aut mortis.

Iam verò ad quæstionis dissolutionem venientes, illud imprimis admonemus, quòd vbi generosus Medicus aliquempiam putauerit moriturum, opus est, vt statim prædictionem adhibeat: vt scilicet vacare crimine internecionis censeatur: F
quod vbi fecerit, est illi aliquid circa ægrotum faciendum: mihi enim videtur maximè absurdum, impiumq; relinquere illum solis prognosticis. Hic ego nullā habere difficultatem puto in exitialibus morbis, qualis est apoplexia fortis, aut magnum vulnus cerebri substantiæ, aut in vniuersum alijs eiusce modi, vbi statim vocatus ad horum curationem fuerit Medicus, aliquid agendum esse. Frustra enim horum curationes conscriberentur, frustra Senex ille bonus librum de vulneribus exitialibus scripsisset, in quo illorum curationem tentat. Rectè quidem dico tentasse, (vt Galeni verbis vtar) quia in grauissimis morbis, quorum species lætalis est, satius est experiri aliquid, & tentare, quàm hominem miserum, iamque moribundum citra remedia relinquere. Hinc obseruamus admodum frequēter, quod etiam viuente Pelope, Galeni præceptore, in Ionia sæpius idem obseruauit cerebri magnas discissiones fuisse artis miraculo persanatas. Apoplexias fortes non semper ægros occidisse: Cordis vulnera haud protinus interuenisse, sed tribus contractis vlceribus diuturno tēpore ægrum perdurasse vidit Fernelius: Abscessum G
in cerebro contractum sanaui in hisce montibus: & quo tempore hominem expiraturum dixeram, maximo naturæ impetu facto per nares, auresq; affatim libras quatuor plus minus puris albi vacuatas conspexi: sicq; fuisse vitæ restitutum: de quo casu scripsi aliàs. Quamobrem statuamus licere aliquid agere Medicum in morbis omnino lætalibus, multò magis id cōuenire in ijs, qui sunt maiori ex parte lætales. Sed quid statuendum de illis, qui sensus iudicio deplorati dicuntur? putauerim in his etiam optimū esse moliri aliquid, & de virtutis conditione periculum facere præsidio aliquopiam leuiori, quod illi facere nequeat negocium: quod si profecisse aliquid conspexerimus, rursus tentandum validius, sicq; deinceps ad alia progrediundum, donec fuerit introducta sanitas. Non habet bonus Medicus ipso in casu aliquid, ex quo de statu virium sumere certiores possit coniecturas, quàm à iuuantibus, & lædentibus: in his vires, quæ ad extremum videntur languidæ, tales profectò re ipsa aliquando non sunt, sed possunt adhuc resistere, Medici auxilio confirmatæ, cum tamen incognitus optimo Medico sit illarū status. H
De his equidem puto Galenum dixisse, cum aliquando, quamuis rarò contingat optimū Medicum aberrare: hoc autem fit propter subitam in iudicando permutationem, quæ naturam humorum morbificorum sequitur: & quia nonnunquam humor noxius ex vno loco transfertur ad aliū. Sed qui fieri potest naturam benè iudicare morbum: aut ex præcipua sede ad ignobilem noxiam propellere materiam, nisi valida fuerit, morboq; superior? & quæ talis est, cur ab optimo Medico non cognoscitur, qui sanitatis tempore fuerit diu cum ægro conuersatus? Impossibile autem prorsus illi, qui nullā habuerit de ipso ægroto notitiam, neque licuerit aut ab ægroto, aut ab alijs proprij status fieri certior. Hæc potissima caussa rari euentus, quam Galenum prætermisisse dixi. Si morbi diuturni, quorum non est fallax prædictio (in his enim Senex confidere videtur) à Medico tractādi sunt, vt arte sanentur (quod explicabo post hac) cur prorsus dimittendi acuto morbo

labo rantes

A laborantes pro deploratis habiti, in quibus certæ omnino nō sunt prænunciationes salutis, & mortis. Adhæc vsus prædictionis ab Hippocrate tertio loco descriptus est, vt Medicus vacet crimine internecionis: porrò mors in Medicum nequit referri, qui pro ægri curatione nihil egerit: ergo mors in eum referenda, qui aliquid effecerit. Quamobrem tractabit Medicus moriturum, ea tamen lege, vt prædictio præcedat. Cæterum deploratos hosce putauerim ægrotos, quos, adhibita manu ab antiquioribus Medicis, ex mortuis fuisse suscitatos perhibentur. Scribit Heraclides Pōticus in libro cui titulus est περὶ τῆς ἄπνου Empedoclem Philosophum, & Medicum celeberrimū maximām ex eo gloriam fuisse cōsecutum, quod mulierem defunctam è rogo viuam dimiserit: quod etiam Diogenes Laertius testatur. Asclepiades quoque inter Medicos clarus hominem examinatum, elatum, comploratumque ab rogo domo viuum reduxisse testatur Plinius. quam historiā copiosè, & apertissimè describit Apuleius libro quarto floridorum. Iuba Rex Mauritaniæ in Arabia hominem herbæ cuiusdam beneficio ad vitam fuisse B reuocatum scribit. Zantus antiquus rerum Lydorum scriptor tradit occisum draconis catulum prætereà, & Thilonem hominem, quem draco occiderat, fuisse vita restitutos vsu herbæ, quam suo nomine Calim vocant: Zenophon libro de venatione, testis est Aesculapiū suscitasse mortuos, vt etiam scribit Q. Serenus Sammonicus, dum ait.

Tuq; potens artis, reduces qui tradere vitas
Nosti, atque in cælum manus reuocare sepultos,
Qui colis Aegeas, qui Pergama, quiq; Epidaurum
Huc ades.

Hunc Cratostenes, Pausanias, Commentator Pindari Hippolytum fuisse tradunt. Quibus refragatur Higinus putans fuisse Glaucum filium Minois. non me fugit, hæc non esse admittenda, quoniam non est opus naturæ (tantum abest, vt sit Medici) suscitare mortuos: sed eius, qui potentior natura est, Dei Optimi Maximique. Natura.n. impossibilis est huiuscemodi regressus, vt ait Homerus.

C Ἀνδρὸς δὲ ψυχὴ πάλιν ἐλθεῖν οὔτε λῃστὴ
Οὔθ᾽ ἑλετὴ ἐπεὶ ἄρ κεν ἀμείψεται ἕρκος ὀδόντων

Cui Philotas poetarum Græcorum tacetissimus astipulatur, dum inquit.

Ἀτραπὶτ᾽ εἰς ἀΐδαο ἧκα
Τὴν οὔτις ἐναντίον ἦλθεν ὁδίτης.

Quod est.

Iter ad inferos feci
Per quod nullus retrorsus redit viator

Et Ouidius ex Poetis Latinis

Seraq; ope vincere fata
Nititur, & medicas exercet inaniter artes.

Et alibi.

Ille quidem gelidos radiorum viribus artus.
Si queat in viuum tentat reuocare calorem:
D *Sed quoniam tantis fatum conatibus obstat*
Nectare odorato sparsit corpusq; locumq;.

Hæc tamen quamuis in hunc modum habeant, fateamurque Medicum hæc facere non posse, tamen, quātum ad eum attinet, qui vitæ redditur, quid refert vtrū anima denuò in artus relictos diuinitus reponatur: an penitus in corpore sepulta, morbique victoris oppressa viribus arte, curaque Medici suscitetur, atque eliciatur, iamque certò migratura, retineatur. An non penè paria sunt mortuum restituere, & mox moriturum seruare, eiusq; animam latibulis corporis delitescentem ab ipso limine mortis reuocare? Rectè igitur, qui ꝓ deploratis habiti sunt, cū industria Medicorum restituerentur, è mortuis suscitati dici possunt. Quid quod mortui quidam (omnium iudicio) & sepulti reuixerunt? cur igitur non habebimus aliquam spem eorum, qui deplorati videntur? Ancogitanum vidi Romæ sepultum, qui adaperto post mensem sepulcro sedens mortuus, manus habens circa caput, inuentus est. Fabriani cōtigisse consimilem casum à fide dignis audiui.

An

An Ioannis illius Scori mors miseranda excidit ex mente? Quamobrem hisce E rationibus ducti, auctoritatibus, & exemplis iudicamus deploratos, quorum propria natura à Medico ignoretur non esse solis prognosticis relinquêdos. De alijs deploratis aliud sentiendum est: vbi enim quis propriam ægri naturam diligenter nouerit, in signorumque viribus cognoscendis talem adhibuerit diligentiam, qualem optimum decet Medicum: hic re ipsa deploratus sanitati restitui non potest. quam enim expectabimus crisim viribus omnibus ad extremum languidis? & qua ratione optimum Medicum decipi posse in horum prædictione arbitrabimur? in his, quia neque experiundi, neque iuuãdi, aut etiam quomodolibet tentandi occasio aliqua datur ab omni remediorum genere abstinebimus, quinimo etiam ab ipso victu, vbi nouerimus breuibus horis interiturum. si enim tam medicamenta, quàm victus postulant vires validas, vt prosint, aut nutriant: hæ verò ad extremum dissolutæ nequeunt suo perfungi munere, negotiũ dabitur naturæ. vt si homo horarum quatuor spatio interiturus est, horis duabus, aut etiam tribus moriatur. Tamen hoc vnum affirmo, raros esse eiuscemodi Medicos, qui exquisitam habeant propriæ naturæ notitiam, idque datum esse ijs dũtaxat, qui frequenter cum ægrotis, dum inter sanos agebãt, conuersabantur, alijs autem prorsus impossibile. F

Rationis propositi ... (handwritten margin note)

Iam verò perquiramus, quam ob caussam ijs adhibendæ sunt manus. Quidam dicunt id faciundum non vt sanentur, sed in longioris vitæ gratiam: neque munus esse artificis, sed hominis beneuoli: ego verò nõ cõtradictionis studio (quod in me nunquam fuit,) sed vt vobiscum in re controuersa pro veritate disputem, aliud sentiendum reor. Primum duco adhibenda præsidia, vt quoad eius fieri potest, artis beneficio sanentur: mox verò idipsum ad artificem pertinere. Itaque in primis constet, quod orator, qui bene dicit, ad victoriam tendit, sed cum bene dixit, etiam si non vincat, id quod arte continetur, effecit: vult gubernator salua naui in portum peruenire: si tamen tempestate fuit abreptus, non ideo minus fuerit gubernator non salua naui, ac si in portum peruenisset: quoniam dum clauum rectum tenet, suo perfungitur munere: sic, vt ad oratorem reuertar, non videtur eius necessarium munus atque officium persuadere, sed inuenire, & colligere, quæ in quaque re apta sint ad persuadendum, Aristotelis, ac Ciceronis testimonio, vel ad bene dicendum, vt Quintilianus putat. In eundem modum officiũ Medici non est curatione sanare: sed curare ad sanandum apposite. idest curando eatenus progredi, quatenus licet. fieri siquidem potest, vt quũuis nulla queat ratione sanitatem adipisci ægrotum diligenter tamen sciteq; curetur. Quamobrẽ is, qui marasmum curat, quamuis non sanet, optimè tamen suo perfunctus est munere, vsus omnibus auxilijs, quibus sanitas introduci potest. Hunc ego sanatum arte dico hoc sensu, quòd ars omnia præstitit quæ potuisset maiora, præstantioraque facere: hacq; ratione Galenus hunc sese sanasse scribit. Amplius si in eum finem redigendæ non sunt actiones Medici, quam ob caussam putamus Aesculapium, Archigenem, aliosque Medicos clarissimos, mortuis (vt alij dicunt) deploratis autem (vt ego sentio) adhibuisse manus? Namque introduxerunt illi sanitatem: sed quid sanitatem inquam, cum vitam iam iam abeuntem reuocauerint? Aliud verò in hac ipsa tractatione considerandum est, Artem scilicet, quo ad eius fieri potest, imitari Naturam: hæc in rebus quod perfectissimum est, atq; præstantissimum facit, si potest: cum non potest, nititur id facere, quod illi sit proximum. sic Medicus sanitatem supponit, vt optimũ, hanc cum assequi non posse videt, id saltem procurat, quod melius esse iudicat pro necessitate præsenti: at vitam prorogare multò melius quàm mori; Hac de re, qui hecticã marasmodem, ac similem curant, licet nihil proficiant, quod attinet ad vitam, optimè tamen curant illos, immo, vt Galeni verbis loquar, sanant, quod ad artem attinet, vitam duntaxat prorogando. Ad hæc verò si nihil est prẽstãtius hominis vita: huiusq; ipsius caussa nihil prætermittendum est, rectè quidem in acutis morbis, in quibus non sunt omninò certæ prænunciationes ad mortem, quæ ve fallunt Medicum, optimum est consilium, prorogare vitam. Adde his, quòd qui aggreditur ad curationem lætalium morborum, qui scilicet ex necessitate mortem inferunt, non G H

Decimo methodi medendi.

facit

A facit ob aliud finem, quàm vt artis præsidia sanet ægrotantes, vt fecisse bonum Senem libro de exitialibus vulneribus testamur, & ante nos ipsos multò antea confirmauit Galenus. Si præterea hoc docere non est artificis, cur grauissimus omnium Hippocrates authorum horum meminisse voluit, admonens, non omnino certas esse pronunciationes salutis, & mortis? Absurdum est, quæ necessaria non sunt artis nostræ principem, & omnium maximè breuiloquum tradidisse: idemque de Galeno facundum est iudicium: & certè extitisse illum, cum præcepit homini tabido adhibenda remedia: sed certè inartificiosum extiurisse, non facilè admiserim. Aut si inartificiosus est in his, quæ artis honorem consequentiam, & ad finem possidendum faciunt, præsertim in morbis diuturnis, quorum prædictioni Senex confidit, vt quæ nunquam artificem fallat: Cur inartificiosus iudicari debebit ad aliorum imitationem aliquid agens in acutissimis morbis, quorum est iudicium difficile, & non sunt omnino certæ pronunciationes? Quid de Illustrissimo illo Cardinali dicatur, cuiusmodi sit, nō intelligo. Quid verò de Lelio amico

B dicunt optimè cognitum est mihi, vtpote qui non semel interfuerim curationi, quo tēpore medicinā in Aesina ciuitate faciebat, yriniarum vates, aut potius artis nostræ vituperium. Affectus fuit prorsus deploratus, cui tamen neque curationi assistentes Medici, neque alij postea conuocati desliterunt aliquando conuenientibus vti remedijs, quamuis introduci potuisse sanitatem minimè sperarent.

Cæterùm quispiam hoc loco dubitabit artem ipsam non cōsiderare, quæ rarò adueniunt, quia de contingentibus maiori ex parte transigunt, tum etiam quia, dum operam damus ægrotātibus morituris infamamus auxilia, quæ fuerunt alijs adiumento. Arbitror vtrūque caput desiderare distinctionem. Qualis verò ea sit, audi. Cum artem dicimus, duo complectimur, materiam, & formam, quibus inuicem contextis, fit artis perfectio. Sunt hæc æterna, sunt necessaria, nec haberi aliter possunt: cuius rei illud potissimum sit signum, quòd mecanicæ artes certissimas demonstrationes habent, de quibus grauissimè conscripsit Princeps Peripateticæ familiæ. Quid arbitraberis de medicina artium omnium præstantissima?

C quæ certa habet principia, tum ex naturali Philosophia, cui, vt aliorum sententia est, subalternatur, tum ex propria, formalique ratione considerādi sumpta? Porrò materia duntaxat, aut pars, aut species, aut horum accidens aliquod, circa quam materiā actu versatur artifex, si rarò aduenit (sic enim ponamus) vel munus artis, propriumque finem respicit: vel ad huius consecutionem nihil conducit, quæ rarò veniunt, suntque ordinis primi, ea considerantur ab arte, cui licet ea sibi confingere, quæ nūquā sunt. At quæ sunt alterius ordinis ab arte possunt meritò contemni, ac prætermitti, cum, n. quæ non conferunt explicabuntur? cuius modi sit, hoc facilè intelligis. Si enim finis est vel appositè ad sanandum, si hominis vita nihil est carius, atque præstantius, si tandem maximum inest arti dedecus, hominem deploratum in religiosorum manibus Medici iudicio iam commissum, empirici cuiusdam, aut etiam vetulæ auxilio liberari: Deploratorum tractatio ad consequendum finem, gloriamque artis acquirēdam plurimum faciet: quamuis minime restituantur sanitati: quod non quærere artem diximus. Neque interim

D perturbet nos, quod videātur infamari præsidia: quia medicinæ vsus nostris temporibus longissimè distat ab vsu priscorum. Quantum olim fuerint odiosi, & suspecti Medici, Catonis Censorini ad M. filium testatur epistola. Quid Antonio Musæ, ac alijs quibusdam clarissimis hominibus, quòd sectionibus, vstionibus, alijsque id genus vterentur auxilijs olim contigerit, nemo est qui nesciat: neque est incognitum, quot annis caruerint Medicis Romani. Quoniam igitur seculum adhuc rude de Medicis malè sentiens remedia plurimum abhorrebat, nec Medicis confidebat: cum hodie maximè confidant omnes, ac libentissimè amplexentur auxilia, necessarium equidem fuit tunc abstinere à remedijs, in ijs quos morituros nouerant, vt postea permitterent in conualituris præsidia. Nunc verò in tanta scilicet artis nostræ puritate, ac perfectione, nihil est, quod vereamur infamare præsidia, potissimum quia, vt plurimum non sunt illa quidem generosa, quæ deploratis adhibentur, sed mitia, quæ citra detrimentum ferre vnusquisque potest.

Quædam

Quædam sunt Galeni verba, quæ declarationem postulant, de quibus nunc E transigendum, nõ quia iurauerim in verba magistri: id enim omnibus in artibus maximè perniciosum est: sed quia volo in tui, aliorumque gratiam, qui hæc legẽt ostendere nos illi minimè contradixisse. Primum ait. nam in morbis exitialibus non modo quando sunt suo vigori vicini, nihil mouere oportet, sed neque in alijs temporibus] si hæc verba omnem ab exitialibus morbis actionem excludunt, cur diuinus author scripsit tractationem de exitialibus vulneribus? & quàm ob caussam Galenus docet authorem tentasse potionibus curationem? mouere igitur non debemus, quia neque sanguinem mittere, neque purgare conuenit: hæc nanque maiora sunt remedia, de quibus Hippocrates dixit, Si quid videtur mouendum, moue] absurdum fuerit viribus ad extremum languidis generosa auxilia tentasse: caussa verò cur tentanda non sunt, est, quia deploratos non oportet curare ijs auxilijs, quæ diximus, sed magis absistere] quod si quid faciũdum leue sit id, quia magis abstinendum] hæc dictio, magis] omnem Medici actionem mi nimè excludit, sed ab auxilijs, quę magna sunt abstinendum consulunt: addit, & F morbi finem prænunciare] sic legẽdum citra dictionem tantummodo] quam nõ modo Latini quidam codices, qui apud me sunt, carẽt; sed etiam Græci quidam: quamuis etiam si eadem legatur particula, com munis adest solutio, qua omnibus locis satisfiet. Alius est locus, qui habet explicationem perinde facilem. Quorum, inquit, summum vigorem excipit mors, in his parte artis vtimur, quæ prognostica nuncupatur, id quod futurum est prænũciantes, ne euentus rerum nostro ascribatur errori] Quid hic habet, quod nostram opinionẽ refellat? nam anteaquam aliquid agat Medicus, prædictione vti debet. an hoc propterea tollit, quin aliquando leue aliquod auxilium admitti debeat? legũt quidã In hac sola artis parte. c.] Expungenda est hæc dictio, sola] qua Græci codices, & Latini carent. De Marasmo inquit. Hunc sanare nõ teutes] perinde est, ac si diceret. hunc non curabis] nam quamuis curare, & sanare diuersæ videantur significationis vocabula, ego tamen haud ambigo confundi aliquando inuicem, & sanare pro eo, quod est curare à Galeno frequenter desumi; quam rem, quæ insequuntur verba, manifestũ G faciunt. itaque curare hos cum præfatione expedit] Planè manifesta est sententia nullam habens difficultatem, cum ait. Ego autem cum iuuenem quendam, qui ita laborabat sanassem, reficiens deinceps, ac senilem eius imbecillitatem pro tenum ratione tractans, non solum in menses, sed etiam in annos viuum seruaui] Ergo si hæc superiora verba de sanitate exquisita intelligantur, de hac eadem postrema intelligantur necesse est: conficiesque hoc modo sanitati restitutum fuisse tabidum, quod falsum esse, & ab illius admirandi hominis mente alienũ. Quamobrẽ non video, quomodo fragili huic fundamento inniti debeamus, videtint alij, qui plus possunt ingenio, & doctrina. Venio ad alterum Galeni locum de sincope, vbi ait. Sanè deplorata salus est ægroto pulsibus sic imminutatis] Cognitionem hic supponit particularis naturæ, quam si in alijs omnibus hunc authorem supponere diceremus, optima esset (meo iudicio) explanandi ratio, qua satisfaciemus locis omnibus, dicentes scilicet Galenum eos intelligere, qui verè deplorati sunt à Medico numeris omnibus absoluto, quorum admodum exiguum esse nu- H merum diximus. subdit Galenus. Ergo in eiuscemodi casu te à culpa immunem præstabis, si moriturum prædixeris, & nullo alio generosiori medicamento vsus fueris] hæc verba non negant vsum auxiliorum, quæ generosa non sunt. An concludet propterea aliquis medicamentum abs te propositum extitisse generosum? an potestatem habuisse labefactãdi vires? Porrò ex libro Prorrheticorum quædã adsunt eius generis. Medicari (inquit) non oportet, perniciosum enim] Galenus in huius loci commentario, sic ait. Quod hi omnes perniciose habeant, vt in calce dictionis retulit, veritati est cõsentaneum, sicut & quod eos φαρμακεύειν quod est καθαίρειν, idest purgare dici, sæpius est demonstratum] & parum intra. Qui igitur ita affectum purgare ingreditur, is indoctus est, & artis medicinalis planè inscius: neque sanè qui non purgare consulit, sapiens est] Quis igitur vestrum aliquando in casu admisit disputans huic Salustio medicamentum, quod purgarent morituro exhibendum esse? hanc enim ambo renuistis medendi rationem,

diffidium

A diſſidium erat de leuiſſimo auxilio. Poſtremus locus,quem multi facere videtur, non minori difficultate explicatur, velut methodum docere curatiuam putridarum febrium per medicamenta rarefacientia,lotiones, frigidæ potum,ac vinum: ſupponitque in frigido ambiente vehementer vri ægrotantem: ſigna cruditatis adeſſe,vires omnes exiſtere imbecillas,admonet Medicum eo in caſu,vt à præpoſitis auxilijs abſtineat, quæ pro curanda putrida generoſa ſunt; poſtulantque vires validas,neque eſt (meo iudicio) colligēdum negaſſe mitiorum vſum, negaſſe victus rationem,ſi modo exhibendi illius aliqua daretur occaſio: cauſſamque affert,dum ait. In quo enim deſperata omnino ſalus eſt (vellem notari hoc verbū, omnino) quo maxima indicatur nobis certitudo mortis, imprudētis conſilij fuerit apud vulgum infamare præſidia] cauſſam dixi propter quam tantopere verebantur ne præſidia infamarentur, quæ multis fuere ſaluti, generoſa illa quidem: nam quę vilia ſunt,nihil,aut certè non admodum potentia parum omnino refert an infamentur. addit. Verum nos tempora præſidiaq; his, quos ſaluari ſpes eſt,
B ſcribimus,quando ægris,qui ſunt incurabiles,nec tempus vllum oportunum,nec præſidium eſt] hiſce verbis intelligit omnino inſanabiles, & deploratos, vt ſupra commonefecimus; & hęc ſufficiant de propoſitis difficultatibus.

Quæ ſupra poſita ſunt à nobis principia,oſtendunt non aberraſſe in propoſita controuerſia Medicos hoſce clariſſimos. Vitalis enim cui commiſſa fuit ægroti curatio,& qui hominē intus, & in cute (vt dici ſolet prouerbio) exquiſitè cognoſcebat,de propria eius natura nihil penitus ambigens,hacque de cauſſa magnitudinem morbi optimè cognoſcens,Saluſtiū prorſus deploratum iudicauit: in quo caſu minimè debemus adhibere pręſidia: cum hęc potius viribus ad extremum diſſolutis negotium faciant,quàm quod iuuent. Gratioſus verò cui non erat particularis,& indiuidua hominis natura perinde cognita,& qui de morbi conditione, ac ſtatu non fuit antea redditus certior, niſi pridie quàm moreretur; & hac fortaſſe ratione cum non potuiſſet exquiſitam magnitudinem morbi cognoſcere, cum viribusque conferre,ambigens plurimum, recordatus eorum quę aliquādo
C in deploratis aduenire ſolent, remedium quoddam leue propoſuit, magis vt aliquid tentaret,deque viribus faceret periculum,quàm vt ſanare hominem,vel curare ſperaret: quamobrem non video aliquod inter hoſce Medicos adeſſe diſſidium. In hoc tamen vterque veſtrum diſplicuit mihi, quod neq; vnus mordicus negare, neque alter contendere debebat: quando ex illius vſu in homine proximè morituro propoſiti medicamenti vi nec prorogari vita, nec mors accelerari poterat.

Hic ego vos interim etiam,atque etiam oro,& ſi per veſtrā licet humanitatem obſecro,vt omne odium, & liuorem inter vos hac ipſa de cauſſa contractum deponatis: & de cętero in animum inducatis veſtrum pręteritorum obliuionem, vt vetera tranſeant,& noua ſint omnia. Atque perpetuò perpendatis animo, nihil magis pernicioſum eſſe ipſa in arte, quàm vſque ad ſarietatem contendere,& nunquam eſſe in ęgrotorum curatione vnanimes: ne de vobis aliquādo dicatur, quod bonus ille Imperator dixit olim de ſuis Medicis. Turba ſcilicet Medicorum
D periiſſe. & quod olim Gennadio Medico fuit à Pallada inculcatum his verbis.

Βάλτιερον ἡγεμόνος λῃστοκτόνου ἐς κρίσιν ἐλθεῖν
Η τοῦ χειρούργου γενναδίου παλάμας
Ος μὲν γὰρ φονίας ὁσίως ζυγίοισι κατατίμνει
Ος δὲ λαβὼν μισθὸν ὡς εἰς αἴδην καταγει

Quod eſt.

Iudicium melius fuerit ſubiiſſe latronis.
Genadij medicas,quàm petiſſe manus
Ille etenim cædes ſanctè execratur,& odit;
Hic pretium capit,& ducit ad Elyſios.

Hęc res quantum afferat detrimēti noſtrę huic arti,quę alioquin etſi omnium ſit pręſtantiſſima, calumnijs maximè expoſita eſt, nemo veſtrum eſt,qui neſciat. Valete viri optimi,& Augenium veſtrum,qui vos non amat modo,ſed etiam obſeruat,mutuo amore proſequimini. Ex Cingulanis montibus prima Iunij 1573.

Valterio

VALTERIO DE VALTERIIS TOLENTINATI Cingulanorum Medico.

De anno bissextili quædam: & quomodo cœlum agat in hæc inferiora, & quod secundum decreta Medicorum influentia admittenda sunt.

EPISTOLA SECVNDA.

CIO te non admirari, me hactenus tuis nō satisfecisse literis: nāq; apprimè cognitum est, quam molestus esse consueuit, laboriosusq; medendi vsus, si non liberè quis, sed conductus mercede, omnibus suam præstare operam debeat: pariter neque illud obscurum est tibi, me dies noctesque, Disputationem de eo quod indicat sanguinis missionem secundum Galeni principia, quam nunc edendam paro, occupatissimum tenere: sed, quod maiori impedimento fuit, quidam Cynicus non solum ab hac Prouincia, verùm etiam fecit, vt ab omni erga meos amicos officio desisterem; coactus videlicet conscribere contra ipsum quædam; scies caussam commodiori tempore, & quale id ipsum sit. itaq; his ego impeditus, agere tecum silentium fui coactus: quamobrē nunc ab hominis huius molestia, & ab ægrotorum multitudine liberatus, antequam ad institutum mearum lucubrationum laborem deueniā, constitui dare tibi literas, vt cognoscas, Valteri, me habere nihil antiquius, q̄ tueri veritatē: quod me fecisse facile iudicabunt, qui libros meos de hominis procreatione, ac partu perlegēt, & q̄ in præsentiarū ad te sum scripturus. Interim gratias habeo tibi immortales, quod me tanti facias; quia placet mihi Hector ille Neuianus, qui non tātum se laudari lætatur, sed addit etiam à laudato viro. Hæc aliàs. Accedo nunc ad tuas literas, quarum argumentum, si bene prospicio, duplex mihi videtur. Vnum qualis sit ratio, & modus intercalandi à me prætermissus libro primo de hominis procreatione, ac partu. Alterū verò, quod putas satisfieri posse ab Astrologis meis rationibus. Hic de vtroque dicturus argumento, explicabo primum cur modum intercalandi prætermiserim: Secundò validas esse rationes nostras demonstrabimus: adhæc verò ostendam quomodo cœlum agat in hæc inferiora: Tandem verò manifestissimū faciam quod ex Medicorum decretis admittendæ sunt influentiæ à cœlo procreatæ, quas tamen Peripatetici minimè admittunt. Audias igitur quid sentiam.

De anno Bissextili.

Quātum igitur ad primum attinet, de modo intercalationis, quomodo scilicet sex illæ horæ supra 365. dies, ex motu solis, ex Zodiaco octauæ sphæræ, aut primi mobilis, vt sola ratione contemplantur Astrologi supersint (de qua tamen re copiosè disserui, multa præter aliorum opinionem scribens) nihil disputaui, quia ad propositum institutum minimè pertinebat. Nam de anno, mense, ac die tractatio instituta est, vt doceam quomodo in vtero gerentibus, hæc computari debeant: idcirco necesse fuit docere quid Hippocrates, Galenus, alijsq; Medici anni, mensis, & diei nomine intelligerent: At verò quomodo fiebat intercalatio non item. quia meo proposito in vniuersali ea duntaxat sufficiebat declarasse. Quamuis ex his etiam modus particularis deduci poterat, cū dixerim intercalationem à Cæsare Augusto anno tertio sui consulatus cum esset Pont. Maximus fuisse emendatam plurimum diminutis diebus intercalaribus, & singulo quaternio intercalationem faciente: hic enim annum metitus non à Lunæ, sed Solis motu, considerans que illum perfici cursu dierum 365. & sex horis: quæ multiplicatæ quater faciunt diem naturalem, hunc addendum anno quarto curauit, qui annus dicitur bis sextilis: & bis sextus additus dies 28. qui perinde, atque prior sexto calendas Martias nuncupabatur: & Celsus ff. de verborum signific. dicebat id biduum haberi pro vno die. Hic modus erat à priori diuersus: quia hic sexto calendas Martias adueniebat: ille 23. Februarij: hic diem vnum intercalabat: ille 22. aut 23. hic quarto quoque anno, ille annis alternis. Hæc sanè manifestam faciunt intercalandi

A calandi rationem, quæ nostris temporibus in communi est vsu, verbis Astrologorum prætermissis, quæ particularius id explicant ex motu solis supra Zodiacum (vt tu optime deducis) quoniam igitur in hoc vno consistit veritas, quod annus noster bis sextilis, fit quarto quoque anno, fitque, quoniam sex horas supra dies naturales supersunt 365. harumque debebat multiplicatio quater fieri, si diem naturalem constituere volumus, particularem computandi rationem, quomodo scilicet sex illæ supersint horæ, Astrologis demonstrandū volui relinquere: quemadmodum alia ferè sexcenta de anno ab illis copiosissimè tradita: & hæc de ipsa intercalatione sufficiant.

Quod vero attinet ad secundam disputationem: declaraui octimestrem partū posse aliquando vitæ superstitem euadere. Rationes Hippocratis nihil contra nostram opinionem concludere: opinionem Astrologorum merum esse figmentum. Verum quia putas rationibus meis posse ab illis satisfieri, anteaquam ego ad ea perueniam, quæ doctè admodum scripsisti, volo prius quædam supponere B ad totius quæstionis explanationem maximè necessaria: quorum quædam scripta sunt libro secūdo de hominis partu, quædam verò nunc primū explicabūtur.

Primum igitur suppositum sit, Astrologos putasse octimestrem partum haud esse vitalem ob Saturni aspectum, hunc solitariam faciūt caussam mortis sine concursu caussarum particularium: quamobrem ex aspectu solo mortem contingere fœtui significarunt. Secunda Hippothesis est, quod effectus ad cuius productionem caussæ concurrunt plures necessariæ, ab illis caussis perpetuò dependet in esse & conseruari: quòd ad eius essentiam conuenire omnes debent. Tertia est, quod res, quemadmodum se habet ad esse, sic se habet ad cognosci: cuius enim multæ sunt caussę, perfectè cognosci nō potest omnib. caussis minimè perspectis.

His in hunc modum stantibus rationes omnes, quibus nos ipsi vsi sumus cōtendunt, Valteri, vt ostendamus ex solo aspectu Saturni cognosci nō posse, quod mori debeat fœtus octimestris: quia multę caussę ad illius essentiā concurrunt: ergo ex vna dūtaxat nequit cognosci. Aspectus malus tanquam vniuersalis caussa C potest minari malum: caussę particulares immediatę possunt ita quidem obsistere illi, vt superata illius malignitate euadere superstes vitę possit infans: quam rem multis rationibus comprobaui: ex his persoluis duas, quarū prima sic habet.

Data veritate opinionis Astrologorū sequeretur, quod interirent omnes fętus ante maturitatem: quinimo quod nullus cōciperetur. Asserunt primo mense dominari Saturnum (hoc volo vt in illorū gratiam admittamus) interim tamen interrogemus, an semper Saturnus frigidus sit, & siccus? id certè admittūt. Rursus perquiramus, an frigidum & siccum semper vitę principijs repugnet, nec ne? id quoque (nisi fallor) cōcedent. Tertio sciscitemur an propter hanc caussam octauo mense nati moriantur? id vtique fatebuntur. Cur itaque primo mense fit generatio, & conceptio? & si fit, cur non accidit statim aborsus? iam quidem in primo, vt in octauo mense idem regnat Saturnus. Cur itaq; incolumen pertransire sinit primum: octauum autem neci subiectum facit? si grandior fętus resistere illius actioni non potest, cur poterit resistere tantillus? si de quo magis videtur D inesse, & non inest; multò minus inerit quod minus videtur.

Huic rationi sic satisfacient Astrologi (iudicio tuo) nempè quod Saturnus frigida, & sicca qualitate hæc inferiora irradiat in primo mense, quo semen satis est humidum, & calidū sit q; ex illius qualitate calor seminis, humorque temperetur; & à nimio calore spiritus, & rationes illę seminales non absorbeantur: pariter siccitas humiditatem, & fluxibilitatem seminis continet, firmat, coercet: quare non solum Saturnus generationem prohibet: imo sine ipso generationem fieri non posse, dicunt Astrologi. In octauo antem mense non est finis, & propositum huius astri, cum naturale agens sit, & sine intentione agat, quicquam perdere, vel alicui inimicum esse: sed refrigerare & exsiccare irradiatione sua, (vt dicis) quę cum fœtui octimestri alioquin imbecilli, & valetudinario soleat contingere: qui fieri potest cęteris caussis non fauentibus, vt non pereat? siquidem calori frigiditas aduersetur: & humori radicali inimica est siccitas: sicque (vt putas) obiectioni satisfactum arbitrantur.

Multa quidem obijci possent solutioni huic: quæ volo libens prætermittere, E
cum solutio meæ opinioni faueat, admittens à solo aspectu Saturni non caussari
mortem: sed à planeta, vt caussa vniuersali, & à secũdis caussis, vt ab immediatis,
tradit. Haud enim cœlo efficientiam denegamus. Sed à cœlo sufficientiam tol-
limus: à cœlo cum secundis caussis vis efficiendi sufficiens proficiscitur. Igitur
sicut effectum non producunt ex se, ac simpliciter caussæ proximæ: sic neque pri
ma caussa vniuersalis simpliciter absoluit effectum: vtriusque concursus necessa-
rius. Quærentibus igitur nobis ab Astrologis cur octimestris fœtus necessario
moriatur, dicent influentiam Saturni id facere: in qua re aberrant. quia Satur-
nus non est caussa totalis, & vt sic dicam, completiua; sed particularis est caussa:
ad cuius positionem non sequitur effectus, nisi ex parte, & meritò sui, non ex par
te caussarum omnium, ex quibus res in esse constituitur. Si dicerent mortem in-
ferri à Saturno cum secundis caussis, nullam haberet responsio difficultatem. aut
etiam si dicerent, inferri mortem à Saturno, quantum sit merito sui; rursus haud
essent mẽtiti. Sed certè cũ absolutè pronũcient, falsum dicũt. Potest contingere F
particulares, proximasq; caussas validissimè reluctari, vt affectus minimè sequat̃.
Cum itaq; ad rationẽ dicũt: fit generatio, quia calidũ, humidumq; cõtẽperatur
cũ frigido sicco, vniuersalis caussæ actionẽ cum particulari connectentes, osten-
dunt particularẽ posse vim vniuersalis obtundere: In octauo mẽse perditur, quia
illo agente in fœtũ imbecillũ, & valetudinariũ nihil obest actionis illius perfectio-
ni. hic mortis caussæ duæ: vniuersalis, Saturnus: particularis, imbecillitas, &
valetudo pueri, ex his colligo hanc responsionem confirmare, quæ diximus.

Deinde verò hic addenda sunt duo: horum primum est, quod in generatione
perficiunda nulla quidem adest necessitas contemperationis huius: nam, si Peri-
pateticis credimus, à quibus nunc minimè arbitror discedendum; calidum, & hu
midum duplex: aliud insitum, innatumque: aliud autem excremẽtitium: inna-
tum satis contemperatum est ipsa natura ex omnibus qualitatibus constans vin-
cente calido, cum humiditate aerea, & mediocriter aquea quo abundat fœtus, &
quæ crescunt corpora, vt dicebat Hippocrates, & quanto maior fuerit huius co- G
pia, tanto vita fuerit diuturnior. Hoc haud indiget Saturni contemperatione,
quia calidum ab elementali frigiditate pro illius proportione, & conuenienti sy-
metria, vt humidum à sicco terreo conuenienti modo temperatum est. Hæc sanè
Medicorum sunt, quod te non fugit, atque Peripateticorum decreta. At verò ex-
crementitium humidum forsasse poterit contemperari. Scio, mi Valteri, tibi com
pertissimum esse, quod dico. Nempè Peripateticos, influentias ab Astrologis
admissas, negare: cum putent cœlum agere in hæc inferiora, non per influentias,
sed per motum, ac lumen: atq; tãdem illos nihil concedere, quod à sensibus non
ducat originem, aut sensatum non sit. hac de re quædam infra dicemus ex Me-
dicis. Alterum verò est nullam subesse necessariam caussam, qua statuere debea-
mus omnem octimestrem fœtum esse imbecillum, atque valetudinarium, vt cõtra
sententiam Hippocratis libro secundo de partu demonstratũ est à nobis. Quam-
obrem si fuerit validus, ita vt possit caussæ vniuersali resistere, viuet ille quidem;
quamuis rarò, in qua re conuenit cum partu septimestri: nam hic etiam raro vi- H
uit: dicente Hippocrate, Ex multis enim pauci sunt vitæ superstites: & hæc de
prima ratione dixisse sufficiat.

Octauo mense dominari Saturnum cum dixerint Astrologi, ego reprobaturus
hanc opinionem eiuscemodi ratione sum vsus: quod sequeretur semper omni
mense, die, hora, momento dominari Saturnum. Quodque vno, & eodem tẽpore
duo dominarentur Planetæ, hæcque fuit ratio particularis circa influentiam Sa-
turni. Huic rationi dicis Astrologos esse responsuros, dicentes actiones, & domi-
nia superiorum determinare, & cùm vniuersales, & communes sint caussæ indiui-
duari non ex illorum ratione, cum in illis ordo sempiternus sit mouendi, & irra-
diandi, sed respectu horum inferiorum effectuum, qui cum ab ipsis communi &
in vniuersali modo agentibus dependeant, præ eorũ ordine, tum in vita, tum in
ortu, & occasu actiones eorum proportionatas, & coæquatas tempori suarum
mutationum Astrologi appropriauerunt: ita enim quotidiana experiẽtia docet:

A sic patres antiqui obseruarunt, quos Moderniores etiam insequütur,& ob id illis duabus,meo iudicio, valde Astrologorum placita ferietibus rationibus respósum volunt. Recognosco solutionem: sed tamen patitur maximam difficultatem, nã omne agens agit per se cótinuo per modum suæ naturæ. Iam quidem Saturnum agere per influentias (vt dicunt) frigiditatem, & siccitatem supponamus. Aget igitur modo suæ naturæ conuenienti nẽpè in vniuersali. In particulari nunquam aget: nam particularis actio est proximioris caussæ. Qua itaque ratione vno, & eodem momento aget,& non aget? dominabitur,& non dominabitur? secundę caussæ recipient aliquando illius vim, aliquando non recipient? Cur Saturnus in hoc momento dominabitur Platoni,& non Socrati? non igitur valebit Saturnus assumere sibi particularem Mensem,in quo suam actionem exerceat: sed imprimit ille omni tempore vniuersali modo,particulari autem nũquam imprimet.

Verùm quia hæc ab altiori principio dependent, nempè à modo secundum quem cœlum in hæc inferiora agens generationis,& corruptionis author esse di-

B citur: volo hic quædam afferre in medium huic disputationi peropportuna: hac tamen lege, Valteri carissime, vt certo persuadeas tibi me nihil posse tum in hac re,tum in alijs omnibus meditari, & conscribere, quod possit fortasse ob difficultatem satisfacere vndequaque iudiciosis hominibus: quia certè neq; ingenij mei id patitur imbecillitas,neque labores in Galenum suscepti: duxi tamen in tui gratiam scribẽdum quod sentio: tu verò pro tua modestia,quale id cunque fit, libenter legito,& an fuerim veritatem assecutus pro tua doctrina dijudicato. Supponamus itaque primum ex Peripateticorum sententia cœlum ipsum non produxisse simpliciter elementa,& mixta: quia hæc semper fuerunt: loquor ex illorum sententia,quia scio,& profiteor falsam esse hanc opinionẽ simpliciter loquendo: quoniam Dominus dixit,& facta sunt: non loquor hic,vt Theologus,sed vt Philosophus Peripateticus. Cum igitur æterna sint elementa,mixta æterna,qualitates elementorum ab æterno,quomodo ad generationem elementorum mixtorũ, & qualitatum elementarium, earundemque conseruationem concurrit cęlum?

C Tribus inquam modis. Adæquando qualitates elementorum, augendo, & diminuendo. Oportebat enim aliquando pro quorundam mixtorum generatione æquare ipsas qualitates, aliquando augere, & nonnunquam minuere ipsorum vires. Hoc autem tanti est momenti vt nisi hoc ipsum fieret, vel sese omnino destruerent res ipsæ,vel non agerent inter se: Illud non permittitur à Natura, quæ sanè intendit perpetuitatem rerum, hoc autem est impossibile: quia cum perpetuitas numero nequeat consistere,opus fuit, illa aliquando corrumpi: non quod natura per se intendat corruptionem, sed vt generet, vtque res faciat successione perpetuas. Habebit igitur cœlum instrumentum aliquod à natura sibi concessum,quo hæc faciat: sic enim conueniebat,vt hoc duce nunc adæquet,nunc adaugeat,nunc diminuat elementorum vires. Nolo vt discedamus à sensu: nam Peripatetici nihil ponunt,quod non oriatur à sensu,vel ab ijs,quæ à sensu proficiscuntur. Videmus equidem in cęlo adesse duo, motum scilicet, ac lumen, à quibus omnia fiunt,& conseruantur: idcirco hisce duobus instrumentis vtetur cęlum in

D effectu in hisce rebus inferioribus producendo. Duo facit motus,tum ignem detrudit in hæc inferiora ad eorum generationem,quæ fiunt ex quatuor elemẽtis: tum lumen circunfert per vniuersum mundum: quod caussa est omnium effectuum à cœlo pendentium,& huius ipsius beneficio præcipuè omnia producuntur. Sed quomodo id efficiat ambiguum est. Per se lumen producit qualitatem calidam: talem enim habet naturam, vt solam caliditatem producat: Alias qualitates frigiditatem, humiditatem, siccitatem ex accidenti. Intendens enim cœlum beneficio luminis calefacere, aliquando minus calefaciens, quàm intendat, refrigerat, humectatque: Vapores enim & exhalationes ex terra, & aqua elati vsque ad mediam regionem aeris, aut etiam primam, destituti à calore, qui sustulerat, deorsum pro sua grauitate cadunt, refrigerando, & humectando terram, & aerem. Dum verò cœlum calefacit terram, ex accidenti siccitatem inducit humore corrupto: quod autem hæ tres qualitates fiant luminis beneficio, præterquam quod sensu est perspicuum, ab Aristotele satis eui-

euidenter dictum est libro Metheorologicorum primo agẽs de pluuia,niue,gran E
dine,alijsque metheorologicis impressionibus. Quamobrem frigiditas,humidi-
tas,ficcitas,cum fiant à lumine, sed præter intentionẽ naturæ ipsius, ex accidẽti,
cœlum illas producit. Neque sequuntur absurda, quæ à D.Thoma ponuntur,ꝯ
scilicet hæ qualitates non essent per se in vniuerso, sed per accidens: quodque
formę substantiales inferiorum corporum non contineb untur in virtute corpo-
rum cœlestium. Quoniam & si horum productio ex accidenti fit, non tamen ita
sunt ex accidenti, quin sequantur ex aliqua necessitate ipsius naturæ: caliditas
igitur per se & primo à luminis natura prouenit: aliæ qualitates,luminis ratione,
ex accidenti, necessario tamen propter conseruationem vniuersi ac etiam per se
producuntur. Quale sit id,quod dico, ab Aristotele declaratum leges quarto de
animalium generatione agens de ortu maris, & fœminæ. Vbi videbis fœminam
esse veluti quoddam monstrum,& generari per accidens, quia præter intentionẽ
generantis: at per se generari, quamuis non primo, si generationem referas ad
caussam cuius gratia, & ad finem, nempè ad humani generis conseruationem: F
idcirco dicebat Philosophus. Verùm hoc necessarium est naturæ,gen us enim ser
uari oportet eorum, quæ fœmina, & mari distinguuntur.] Et parum supra dixe-
rat: qui enim parentibus similis non est, monstrum quodammodo est: discessit
enim natura in eo quoddam modo ex proprio genere: cœpitque degenerari,sed
initium primum degenerandi est fœminam generari, non marem] Vides igitur
quomodo sunt in vniuerso per se,& quomodo per accidens tres illæ qualitates:
nam si considerentur ratione luminis à sole profecti,per accidens in mundo sunt,
& ipsarum corpora non contineri in virtute solis, & corporum cęlestium,quate-
nus talia sunt corpora,& sic sunt veluti monstrua: at si conserantur ad finem,qui
est rerum perpetuitas,vniuersi conseruatio,per se sunt,atque ex necessitate: neq;
absurdum est diuersis considerationibus per accidẽs dici aliquod, & per se,vt de
fœminæ procreatione diximus. Sic ego rationem D.Thomæ persoluo,cum certò
sciam Ioannem Picum aliam ab hac longè diuersam excogitasse,quæ sanè patitur
difficultatem maximam, atque si bene ac diligenter consideretur, non tollit du- G
bitationem propositam, idcirco nouam hanc excogitare placuit: quæ si tibi vi-
debitur consona veritati, lætabor plurimum: sin minus mutabo sententiam abs
te ipso aliquãdo veritatem edoctus. Quamobrem (vt ad propositum nostra con
uertatur oratio) dedit natura instrumentum cęlo,quo per se caliditatem induce-
ret, lumen scilicet ipsum,non dedit instrumenta,quibus aliæ qualitates produce-
rentur: quia cum non per se primo,sed secundo à natura intentę sint: debebant
carere proprio instrumento,potissimum, quia corpus cęleste ob eius præstãtiam,
& perfectionem non erat capax,nisi luminis. Hæc igitur,mi Valeri,si ex Peripa-
teticis pensitandum est negotium, ea sunt, quæ à cœlo fiunt, & ab ijs,quæ sunt in
cœlo: atque tandem hic modus est,secundum quem in hæc inferiora agit. Itaq;
cęlum non producit omnia necessario: tum quia non producit res ipsas, vt sup-
posuimus, tum quia non est infinitæ virtutis: idcirco potest ei obsisti, potestque
repugnari,vt sensus manifestissimum facit,cum videamus alios pati sub ipso aspe-
ctu, alios non pati: neque enim actiones fiunt, nisi in patiente bene disposito. H
Hæc quæ longo sermone,sed tamẽ (nisi fallimur) necessario diximus,eo pertinẽt,
vt ostendamus à cęlo nõ fieri aliquid necessario: sed omnia vniuersali quodam
modo procreari: caussasque vniuersales ad effectum producendum non esse na-
tura sua sufficientes, nisi simul cùm secũdis caussis connectantur; & ab his simul
annexis omnem actionem fieri, quam tamen rem,nescio an admittant Astrologi
iudiciarij,qui simpliciter,& absolutè prædictiones ex cœlo deducunt: tanquam,
si cęlum solitaria esset omniũ actionũ caussa,atq; multis vtuntur rationibus,vt id
ipsũ persuadeãt: quas hic minimè sigillatim repetã,nimis.n.lõga esset tractatio,
sed duas,aut tres afferro libẽter,quib.etiã tu vsus es,multo tñ maiori modestia,ad-
hibitaq; distinctione,qua oẽs è medio tollunt difficultates. Omnis (inquiũt) vir-
tus huius mũdi inferioris necessariò administrat ac regit à cęlo: ergo ex aspectu
cęli fieri potest, vt de mũdi huius affectionibus veræ prædictiones fiant: etenim
cognita caussa illius effectus, vt caussa est, statim etiã cognoscit effectus: Cũ sci-

re opi-

A re opinemur vnumquodque,& non sophistico modo,quod est secũdum accidẽs, cum cognoscimus caussam,propter quam res est,& quoniam illius est caussa,non contingit aliter se habere. si ergo cœlum regit, gubernatque omnem virtutem huius inferioris mundi,erit illius virtutis caussa : alioquin neque gubernaret,neque regeret. Si caussa,ipsa igitur cognita scitur effectus. Gubernari autem à cœlo omnia docuit hisce verbis Philosophus. Est autẽ ex necessitate contiguus mundus iste superioribus lationibus, vt omnis ipsius virtus inde gubernetur. Particularius modo rationem statuamus de morte,ac vita. Sunt hæc actiones quædam, & effectus mundi huius. Ergo ab aspectu cœli habemus quòd viuamus, & moriamur : quod septimo mense viuat aliquis,& quod octauo non viuat. quod particularius idem author confirmat libro secundo de generatione,& corruptione : vbi ortum,interitum, mortem,vitam ex cœli motu habere originem voluit à contextu,si benè memini 56. vsque ad 59. ac rursus primo cœli 100. sempiternitas est à semper esse desumẽs denominationem,immortalis sanè, atque diuina,vnde

B & alijs cõmunicatum est esse, & his quidem clarius, his autem obscurius, & esse, & viuere] hæc, & alia eius generis quàmplurima comminiscuntur Astrologi, pro quorum solutione, quid ego sentiam,nunc explanabo.

Omnem virtutem regi, & gubernari à cœlo duplicem habere sensum potest : vnum est, cœlum producere omnem virtutem, & effectum huius mundi ex necessitate : alter quod gubernat virtutes omnes, idest quatuor primas qualitates, & quæ oriuntur ex ipsis : nunc æquando illas, nunc augendo,nunc minuendo,vt æterna esset rerum generatio : prior sensus omnino falsus : posterior verus,& necessarius : quia certe nõ pendent effectus eiusmodi à cęlo ex necessitate quadam naturæ,sed tanquam à caussa quadam vniuersali : idcirco non ita gubernat, vt solus producat effectus, alijs etiam caussis particularibus minimè concurrentibus, quæ non pendent à cœlo,neque à cœlo coguntur,cum non sit infinitæ virtutis : sic interpretatur seipsum Aristotel.libro 4.Metheor. agens de Luna cap.decimo. Quamobrem conducit ad omnes generationes, perfectionesque : calores enim

C & refrigerationes,cum moderatione quadam, generationes sine moderatione, corruptiones efficiunt] adhuc apertius subsequitur, nam vt rerum minus principalium circuitus sequatur magis : rerum magis principalium circuitus ratio est : vitam enim quandam,& ortum,& interitum, vel statuum esse fateor : conuersionis verò eorum syderum alia fortasse principia sunt : natura igitur ita sibi vult, vt eorum numeris generationes,& obitus numeret : sed exquisitè id facere nequit, propter materiæ inexquisitionem : & quod multa principia incidunt,quæ generationes destinatas secundum naturã, & corruptiones impediũt, atque ita caussa sit earum,quæ præter naturam] modo ad Aristotelem,cum dicit : oportet mũdũ hunc contiguum fuisse superioribus lationibus] dicimus meritò apposuisse talem esse mundum : quia alioquin non potuisset ad hunc mundum peruenire lumen ipsum,si quidẽ opus est,vt prius educatur ex potẽtia materiæ ignis,aeris,& aquæ, & huiusmodi. alioquin crearetur : nec obstat,quod dicatur esse spirituale,fieriq; in instanti ; quoniam hoc accidit, quia non habet contrarium, & non habet qua-

D litates conseruantes ipsum in medio : extenditur tamen ad extẽsionem materiæ. nisi ergo ista corpora fuissent cõtigua,inter ipsa fuisset vacuum,vel aliud corpus: si vacuum,non potuisset educi lumen ex potentia ignis,& aeris : quia per vacuũ non est actio,siquidem fit omnis actio per contactum. si fuisset aliud corpus medium,tunc lumen non potuisset pertrãsire,& non esset eductum de potenti ignis, cum actio omnis, vt dixi,fiat per cõtactum. necesse igitur fuit, vt virtutes omnes tam elementares,quàm ex elementis profectæ gubernarentur à cœlo,fuisse hunc mundum illi contiguum.

Ad alias authoritates Aristotelis hæc eadem videtur explicatio satisfacere : quia certè quidem omnia habent & viuere,& esse à cœlo tanquam ab vniuersali caussa, potiorique. ideoque omnia possunt cognosci in vniuersali, quod scilicet pertinet ad illam caussam : at quod simpliciter & absolutè omnia deducãtur,hoc ipsum est quod nos omnino denegamus : quia res ipsæ, vt se habẽt ad esse,sic ad cognosci. A cœlo in vniuersali dependent : ergo à cęlo vniuersalis illorum co-

gnitio deduci poteſt. vt propria, & particularis, exactaque cognitio fiat ex omnibus principijs cauſſiſque, vſque ad elementa, vt Ariſtoteles docuit, opus eſt. E Concludamus ex malo aſpectu cœli poſſe nos cognoſcere fœtum non fore vita ſuperſtitem, aut mortalem, non propriè, ſimpliciter, & per ſe, ſed in vniuerſali: quatenus inquam, ad ipſum aſpectum pertinet: in particulari verò ſimpliciter, & exactè cognoſcitur ex omnibus ſuis cauſſis vniuerſalibus, & particularibus ſimul connexis, à quibus res ipſa conſtituitur.

Hactenus demonſtratum quomodo mundus hic inferior à ſuperioribus lationibus gubernetur: quodque cœlum, & quæ ibi ſunt vniuerſales ſunt, & communes cauſſæ effectuum: non completiuæ, nec perfectæ, cum ſit neceſſarium ſecundas immediatas, ac proximas concurrere: Peripateticoſque ipſos duo duntaxat in cœlo cōgnoſcere inſtrumēta omnium effectionum, lumen, ac motum: negare

Primo canticæ & 2. cœli.

autem prorſus influentias, vt Auerroes teſtatur: & qui cum eo de Philoſophia peripatetica melius videntur ſentire. Tamen eas admittendas eſſe, dico, aut certè (ne fiat lis de nominibus) aſſero agere cęlum in hæc inferiora non ſolum motu, F ac lumine: ſed etiam quapiam magis particulari virtute, ſolis effectionibus à nobis cognita (quam vnuſquiſque, vt voluerit, nuncupare poteſt) de qua facultate mihi Galenus videtur locutus, & Auicenna, vt alios Medicos taceam: quorum verba ſic habent. Auicenna quidem cum de febris peſtilentis origine pertractat, ad cęlum referre cauſſam videtur, his verbis.

Lib. 4 tit. 4. ſen 1. cap. 1.

Et principium omnium harum alterationum ſunt formæ ex formis cœli: facientes eſſe neceſſarium illud, cuius aduentus ignoratur: licet ſint quidam, qui dixerunt, in eo aliquid nō proportionatum ad cauſſam eius: immo oportet vt ſcias quod cauſſa prima longinqua ad illud ſunt figuræ cęleſtes: & propinquæ diſpoſitiones terreſtres] & alio in opere. Multoties quoque eſt principium corruptionis aeris ab ipſo aere propter illud, quod ei aduenit ex corruptione vicinantium aerum, aut propter rem cœleſtem, cuius qualitas non eſt hominibus cognita] & multò ſanè apertius alibi.

Li. 1. fen 3. doc. 1. cap. 1. H.

Primo canticæ tract. 1. aphor. 104.

Si etiam ſtellæ, quæ dicuntur infortunatæ, fuerint in exaltatione ſua, ſignificabunt ſuper corruptionē animatorum: ſi vero quę fortunatæ dicuntur fuerint ibidem, ſignificabunt ſalutem earundem omnimodam] hæc ex Auicenna. G

Experiamur an aliquid ex Galeni monumentis inueniri poſſit, quod hiſce dictis reſpondeat. Extat locus ex libro tertio de diebus decretorijs, qui omnem dirimere litem videtur: huius verba ſic habent.

Cap. 6.

Porrò illud denuo repetendum veriſſimum ſemper eſſe comperimus, ab Aegyptijs Aſtronomis inuentum: Lunam non modo ægris, ſed etiam ſanis dies quales tandem futuri ſint, poſſe prænunciare. Si enim ad planetas temperatos ſteterit, quos iam, & ſalutares Latini, ἀγαθοποιοὺς Græci nominant, fauſtos ac bonos producere: ſi ad intemperatos graues, moleſtoſque. fingamus homine quoddam naſcente ſalutares planetas in Ariete: malignos in Tauro eſſe: is homo nimirum cum Luna in Ariete, Cancro, Libra, & Capricorno fuerit, pulchrè deget: cū verò Taurum ipſum vel tetragonum aliquod, vel diametrum ſignum occupat, malè tunc, & moleſtè vitam tranſiget: atq; iam morborū initia huic cum Luna in Tau H ro, Leone, Scorpio, & Aquario fuerit peſſima: ſine periculo autē, & ſalutaria ſunt, cum Arietem, Cancrum, Libram, & Capricornum Luna permeat. Adhæc alterationes magnas, quas in tetragonis, & diametris per ſeptimanas fieri diximus, in lethalibus quidē morbis, lethales & ipſas: ſalubribus bonas inuenire neceſſe eſt. Quamobrem Hippocrates damnat maximè mutationes, quæ in diebus decretorijs ad peiora declinant: quippe quod lethalis morbi ſymptoma ſit, quemadmodum (vt arbitror) benigni, ſeu ad ſanitatem tendentis contrarium. Quod ſi quis, & huius ipſius cauſſam, cur quadratæ, & diametræ ſtationes ſint potentiſſimæ quærat, is longè à propoſita diſputatione digreditur: nā in præſentia nō primas cauſſas omnium, quæ ad Aſtronomiam pertinent, ſed quæ propoſito noſtro conducant, inquirere cogitamus] & parum poſtea ſubdit confirmans, quæ ſupra dixerat.

Cap. 1. eodē.

Atque hoc præterquàm quod Aſtronomis inconfeſſo eſt: integrum eſt, & ibi obſer-

A obseruare, sin autem huiusmodi deprecaris, nec his, qui obseruarunt fidem adhibes, indubiè sophistarum vbique nūc obstrepentium aliquis es: qui ratione manifestò apparentia nos approbare postulant: cum è contrario ex euidenter apparentibus abditorum ratiocinatio indaganda esset] hæc ille.

Verùm, quia puto, nūc duntaxat ex multis locis mihi hanc rem obiter in præsentiarum tractāti, sufficere, finem dicendi facio; te quidem admonens, plura huius generis in epistola ad Franciscum Cirochum Fulginatem contra Medicos quosdam recentiores, & præsertim Ioannem Picum, inuenturum: cui multò antea responsionem dedit Lucius Bellantius Senensis libris suis pro Astronomiæ dignitate conscriptis.

Sed quoniam videor in proposito argumento digressus fortasse magis, quàm vellem; & quàm tuæ occupationes patiantur, Valteri, finem dicendi faciens, hoc vnum pro coronide scripsisse volui, si hæc tibi satisfacient, tuæ erunt laudes, cuius caussa scripta sunt: Sin minus, excusabis Augenium, qui in tantis labo-
B ribus, in re tam difficili, homo ingenio parum perspicaci, haud omnia consequi potuit, quæ alius assequi diligentius potuisset: Vale & me quod facis ama: Antoninus noster tibi salutem plurimam dicit. Ex Tolentino die 17. Aprilis 1570.

IVLIO BOSSELLO ARETINO STATVS Ecclesiastici generali Prothomedico.

Defenditur epistola secunda libri sexti; quam Bossellus sigillatim euertere suis literis ad Plinium Melum conatus est.

EPISTOLA TERTIA.

C PLINIVS Melus nostrum vtriusque amicissimus, tuas ad illum legendas mihi obtulit literas: in quibus doctè admodū de affectionibus præternaturam coniugis illius edisseris, illumque pro ingēti alioquin erga me ipsum pietate admones, vt tuo nomine me loci cuiusdam Hippocratis in libro de morbis cōmonefaciat: quo opinionem erga me tuam adeò euidenter confirmari putas, vt euidentius ferè nihil. Vix dici potest, Bosselle carissime, quàm fuerim primo ingressu ex illarum lectione oblectatus, tum quia recognoui eam doctrinā, quam de te passim omnes prædicant: tum quia etiam perfricarunt mihi consuetudinis, quæ nobiscum olim in Gymnasio Pisano, & Romæ demum interfuit dulcissimam recordationem. Hac de caussa factum est, vt non cōtentus me semel legisse, nam certè magis deuoraui, quàm legi, secundò, ac tertiò legere statuerim. Quod dum efficio, in scopulos quosdam incido, qui negocium mihi effecerunt maximū. Siquidem iam primum obseruaui te opinionē longè diuersam habere, ab ea, quam ego in Plinij gratiam ex tempore cōscripseram, cum omnia à me conscripta subuertere coneris, dumq;
D tuarum rationum vim ipsam contemplor, & inuicem confero cum meis, inuenire mihi videor multò infirmiores esse tuas, quàm sint meæ: sed quia vnusquisque sui ipsius, suarumque rerum amore captus, facilè decipitur, quamuis in ijs dijudicandis ingentem adhibuerim operam: experiri tandem decreui, an res haberet, vt putaram: nullaq; commodior mihi visa est ratio tractationis huius, quàm ad te statim literas dare, vt vltro citroque agitatis rationibus, veritas conspicua fieret: Putans te Philosophum egregium, Medicum insignem omnia boni, & æqui, (vt decet) consulturum. Verùm, vt hæc fieri possint commodius, summam eorum, quæ abs te scripta sunt, afferre in medium constitui: atque in his sigillatim adnotare, quæ mihi parum satisfaciant: hæc satis præfatus ad rem venio.

1 Primum dicis affectus esse duos, alterum in capite neruos offendentem: alterum verò febrem. hanc dicis formatam, si non caussatam, ex indispositione vteri.

2 Secundum hanc febrem hecticam esse, atque fieri ex descensu humoris à capite per medullam spinalem.

Tertium

3 Tertium, febrem in habitu primi ordinis, facilem habere curationem, & me culpandum esse, quòd affectum incurabilem dixerim. E

4 Quartum, conuulsionem non fieri à febre, nec à siccitate, sed ab ipsa plenitudine cerebri. idque tripliciter comprobare videris mihi: primum, quia multò antea descensum à capite ad humeros, & thoracem persensit: dein, quia stuporem patitur: ac postremò, quia sternutationes adsunt continuę, à quibus humores per spinalem medullam descendunt.

5 Quintum, vigilias illas intẽsissimas multorum dierum, nempè 24. aut 25. à siccitate non deducere originem: sed à dolore, aut à febre.

6 Sextũ, Galenũ dixisse omnem cõuulsionem subito factam fieri à plenitudine. Sed non valere consequentiam, si paulatim fiat à siccitate proficisci: quia fieri possunt ab ægritudine: sic enim te fuisse loquutum recordaris.

7 Septimum, omnino à lacte cauendum, quia replet caput, vt etiam ab embrocationibus.

8 Adhæc cauterium in Inio igne actuali faciundum. F

9 Postremum inungendam spinam ex vnguentis calefaciẽtibus siccãtibusque: vt ex adipe (vt audio) anthetæ auis, oleo magni Ducis Hetruriæ, & oleo ex nucibus muscaris præparato. Hæc summa est epistolæ ad Plinium. Nunc ad horum examen accedo.

Quantum igitur ad primum attinet, pati quidem caput atq; etiam vniuersum corpus admitto libentissimè. in hoc autem dissentio, quod affectum siccũ adesse tam in capite, quàm in corde, solidis partibus, ac neruis mihi videor certissimus. Mox autem dissentio, quod neruorum affectum à sicca intemperie factum fuisse assero, non ex materia à capite destillante. Quæ hoc loco dicimus, habebunt euidentiam, dum caussas illius conuulsionis explanabimus. His interim suppositis, incertum est mihi, Bossellę, quid velis dicere, cum affirmas formatam febrem, si non caussatam ab vtero. Si enim putas ex vtero desumpsisse formam, displicet mihi, quia febris in corde sumit formam suam, qua scilicet febris est, ac dicitur: at si vis dicere, originem extitisse vterum, cur huius dispositio caussa febris nuncupari non debeat, haud video. quia certè cum varij sint caussarum ordines, quædam enim sunt proximiores, quędã autem remotiores caussæ; cur igitur ab vteri affectu non fuisse caussatam febrem dicemus? aut, si formata sic, & caussata fuit febris, quomodo ex fluxione in medullam? nisi putaueris febrem hecticam factã à duplici caussa: quarum vna sit in vtero, siccum affectum ex vacuatione superflua faciens: altera in capite ex nimia humoris abundantia deducta; quæ res an possit consistere in eiusmodi febre, tu videris. G

Quod verò pertinet ad secundum, admitto priorem partem, at minimè secundam. Arbitror te, cum dicis, materiam ex capite fluentem febrem hecticam efficere, in eam sententiam venire, casum propositum eo modo contigisse. addis paulum infra. esse hanc ipsam fluxionem dissecandam, à qua fit proposita neruorum affectio, atque febris. Possei etiam interpretari sententia, Hecticam febrem ex eiusmodi gigni posse fluxione. Licet in casu nobilis Matronæ talis fluxio eã febrem minimè concitauerit. Vtraque sententiæ suspecta est mihi. Prior quidem, quoniam si defluxorius ille affectus humidus est, sique postulat exiccantia præsidia, quomodo faciet febrem hecticam, siccum scilicet morbum? Ac rursus quomodo humectantia proponis auxilia, quæ indicationibus à te propositis, quę siccantia volunt, conuenire non possunt? Posterior etiam displicet, quia sic ponamus (quod ambiguum est, vt posthac explicabo) hecticam ab hac fluxione ducere originem tanquam à caussa particulari: ostendendum fuerat prius, talem extitisse hanc hecticam; sed perlustremus quid Galenus dicat de caussis febris hecticæ, vt certiorem hac de re cognitionem habeamus. H

Primum tamen supponamus hecticam nunquam consistere, nisi cordis corpus fuerit præsiccatum, aut dissipata illa humiditate nutrimentali, qua ceu rore omnes partes nutriuntur, & aliquando spiritus innati nomine à Galeno nuncupata. Aut carnosa, & adiposa substantia liquefacta: Aut tãdem membranosa, & fibrosa prorsus, vel maiori ex parte sensus iudicio, consumpta. hæc enim notiora sunt, quàm

A quàm quod aliquam explicationem postulet. Omnes igitur caussæ à quibus plurimum dissoluuntur spiritus & corpus, aut colliquescit carnosum, fibrosumque genus hecticam procreare febrem Galenus declarat his verbis.

Quæ febres hecticæ appellantur, duplici via ortum habent, magna quidem ex parte ex ardentibus febribus, quæ tantum protrahuntur, vt longitudine temporis humorem in cordis corpore contentum consumant, vel fieri potest, vt eius adhuc magna portio reseruetur. Illæ autem non tantum hecticæ sunt; sed tabidæ etiam, quæ autem manente adhuc humiditate generantur, vbi cordis corpus occupauerint, hinc maximè accenduntur, quemadmodum lucernæ flamma ex fomite. Atque vna quidem exposita est harum febrium generatio. Reliqua autem est, cum statim ab initio inuaserint, similem primum sui ortum ephemeris facientes, aut ex tristitia, aut ira, aut lassitudine nimia vnà cum solis feruore contracta] ac rursus in eandem verò (inquit) incidunt febrem ex ardentibus, atque acutis febribus plures, qui rectè curati non sunt, ac præsertim, qui cum aquæ frigidæ potu indi-
B gerent, præter id, quod eam non biberint, nullum aliud refrigerans medicamen thoraci, ac præcordijs apposuerunt: si verò cum omni huiusmodi auxilio caruerint; cataplasmata etiam ex melle, quorum nunc plurimus est vsus, vltra modum adhibuerint, ijs expeditum est iter ad tabem. Si etiam diu febrem tollerauerint ex hepatis, aut ventriculi inflammatione: aliquando autem ex pulmonibus, & thoracis affectibus, ac præsertim ex suppurationibus, & phtisi: sicuti autem ex his, ita ex hepate, & ventriculo, atque, vt simpliciter dicamus, ex omnibus diuturnis inflammationibus, quæ nobiliores partes occupauerunt, adiuncta totius animalis, præsertim verò cordis siccitate. Nec minus à tali febre sunt capti, qui dysenteriam patiebantur, cum scilicet intestina inflammatione laborarent. in leuitate etiam intestinorum, & longo profluuio alterum Græci λειεντερίαν, alterum διάῤῥοια appellant, cum scilicet vel ab initio statim, vel progressu temporis febricula inuaserit, tabidæ febres consequuntur: &, vt simpliciter dicam, quando præsiccatum cordis corpus fuerit febrilem caliditatem, quæ cum difficultate remoue-
C tur, acceperit.] Hæc Galenus de febris huius ortu, & caussis scripta nobis reliquit.

Quæ si vera sunt, manifestum faciunt, nos quidem ab huius decreto ne latum quidem (quod aiunt) vnguem discendentes, rectè consuluisse adesse febrem in habitu: nam præcesserunt vacuationes maximæ, & continuæ, à quibus humiditas illa naturalis absumpta fuit, ac spirituosa cordis substantia, quales fuerunt sanguinis fluxiones ex vtero, vomitus, sudores copiosissimi, adhæc etiam diarrhæa. Adde his, quod subsecuta postea fuit febris acuta, post cuius mitigationem remansit febricula illa æqualis magnis vigilijs comitata, & siccitate totius corporis habitus adeo ingenti, vt ego corpus perlustrans, nihil aliud ferè, quàm pellem & ossa viderim. Quamobrem hæc febris non equidem statim, & ab initio, sed post longos morbos hectica facta est: manifestamque tum introductæ siccitatis in corde, tum etiam in toto corpore significationem perhibet. Non est opus, Bossele, accedere nos ad destillationes capitis per venas in vertebras, vt dicebat Hippocrates, cum febris huius caussas inquirimus: quia eiuscemodi defluxio non fecit he-
D cticam, nisi internis quibusdam exulceratis partibus, aut genita inflammatione aliquapiam diuturna: quorum neutrum adfuit in casu non vlcus, nec phlegmon. & quam ob caussam quæso fluxio cordis corpus exiccabit? Diu multumque cogitabis, neque aliam, nisi decipior, inuenies. Hic ego plurimum admiror, quod scripseris febrem in habitu non habuisse aliam originem, quàm destillationem à capite per vertebras, atque, vt tuis verbis vtar, quod aliter fieri non potuerit. Quid enim? nonne maximæ vacuationes febrem hanc faciunt? nonne inflammationes? nonne febres continuæ, acutæ, diuturnæ? Vigilia, iracundia, solis æstus, mœror, ac id genus alia, quid causabunt? Cur igitur tot concurrentibus caussis non putas febrem concitatam fuisse ab harum caussarum iniuria? Dein verò cur (quæso te) inter caussas illam duntaxt admittis, cuius neque Galenus, neque alius quispiam, aut ex Græcorum, aut ex Arabum familia Medicus mentionem fecit? Hippocratem dices meminisse. Haud est prorsus verum, Bosselle. Aliud est tabes; aliud febris hectica, vt scis. Tabes cum, & sine febre consistit. Hectica

est

A casum? Non possum id de te ipso concipere, qui in artis operibus exercitatus es. Ex his vide, quod si dixerim casum ambiguum, difficilem, & indigere magis Aesculapio, quàm Augenio, recta ratione id dictum fuit. Cæterùm, quod rursus concludis, scripsisse me, remedijs etiam conuenienter adhibitis, non sperare sanitatem introducturum, ad Aristotelis imitationem dictum fuit: qui Medici finem non esse sanitatem, sed appositè vti ad sanandum, dixit: quemadmodum nec munus Oratoris persuadere, sed vti enthimematis ad persuadendum. Nunc verò quia de casu diximus, loquamur si placet de hectica, in qua me videris refellere, quod incurabilem dixerim. Sed quo loco id dictum à me vnquam fuit? Audi libenter, mi Iuli, quid de hac ipsa scripserim febre. Verba sic habent in epistola ad Melum. Imprimis adest febris hectica, cuius, quàm sit curatio difficilis, nemo est, qui nesciat] dixi, difficilem] non impossibilem.] Atque id omnium consensu verum, vt olim, sic hodie confirmo. Mihi Galenum obijcis, qui facilem esse curationem

B dixerit hecticæ prioris gradus. Non satisfaciunt hæc mihi, vt qui profitear ex Galeni sententia, hecticam omnem difficilem habere curationem. sic enim Galenus inquit, si benè recordaris. Est igitur vna earum differentia illa, in qua caussa adhuc adest febrem creans, aut febri excitata iam desijt: altera verò in qua, (vt Græci loquuntur) hectica febris est, quæ iam facta est: vel etiam (vt aliquis eorundem dixerit) schetica. nam quoniam eos affectus, qui facilè discutiuntur ἐν σχέσει græce vocant: qui tales non sunt ἐν ἕξει. concedendum est dilucidioris doctrinæ gratia, etiam febrium ipsarum, quæ ægrè discutiuntur hecticas, quæ facilè scheticas nuncupari. Dicēdumque febrium aliàs facilè solubili affectu esse, perinde, vt percalefactum in sole lignum: aliàs difficile solubili, veluti quod igne eatenus excalefactum est, vt iam accendatur, & fumum edat] An non videntur hæc tibi ambigua? omnem febrem in habitu complecti vides. Quænam erit igitur hectica facile solubilis, si omnes difficilem solutionem habent? Adde quod habitus nomen idem significat: nam si ex Aristotele qualitatem intelligimus cum difficultate remouetur: cui explanationi Galenum adhibuisse consensum audiuisti. Si verò so-

C lidas partes intelligis (vtraque enim significatio est illi admodum frequens) hac etiam ratione fiet, vt statuamus habere curationem difficilem: perinde vt calefactum in sole lignum; & vt iam exustum. Humanum siquidem corpus ex tribus constat: Continentibus, Contentis, impetum facientibus (vt Hippocrates dicebat) Calor in humoribus, & in spiritibus accensus habet curationē magis facilem, quàm accensus in partibus solidis.

Vnus nunc restat scrupulus, quia diuulgata est propositio apud Medicos: principium hecticę febris habere difficilem cognitionem, curationem verò facilem; cuius meminit potissimum Auicennas. At nos ipsi videmus omnes hecticas tanquam solutu difficiles admittere. Duo sunt hic dicenda. Primum est, quod hecticarum consideratio potest ad duo referri: tum scilicet ad alia genera febriū, tum etiam ad species proprias. Ad alia genera, vt ad ephemeram, & putridam, solutionem quidem habent difficilem: at verò in collatione ad species (nihil refert siue gradus, siue species, siue tempora, siue differentias dicamus) cum tres statuuntur, quæ in principio consistit faciliorem curationem habet augescente, vrgenteque febre. Rursus verò adnotandum est, febrem hecticam primi ordinis aut ex earum esse numero, quæ fiunt incipiendo: aut, quæ alios affectus subsequuntur; in illa, quæ incipiendo fit, cum similem sui ortum habeat ephemeris, curatio multò facilior, quàm in alijs: at verò, quæ ad alios affectus consequitur, certè curationem semper magis difficilem habet. Galenus his verbis hanc solutionem exprimit. Reliqua autem est cum statim ab initio inuaserit similē primum sui ortum ephemeris facientes, aut ex tristitia, aut ira, aut lassitudine nimia vnà cum solis feruore contracta: hasce igitur febres non est admodum difficile curare.] Quoniam autē mulier a nobis curata febrem in habitu patiebatur post diuturnos morbos, non autem statim a principio inuadentem, eratq; corporis habitu satis humido, qui nunquam febribus hecticis statim a principio corripi solet: hinc puto rectè a nobis dictum difficilem curationem habuisse, quamuis in primo fuerit gradu cōstituta, quem fuisset multò antea progressa, nisi naturalis obstitisset humiditas corporis.

Hectica quādo statuatur habere facilem curationem.

poris. Quia, vt quædam corpora facilius, quædam difficilius inuaduntur febre, E
ſic quædam ſtatim ad vigorem, quædam longiori tempore perueniunt. Hæc di-
xiſſe volui, ne quiſpiam admiretur me putare hanc febrem adhuc in primo gradu
habitualis conſiſtere, cum tamen ad alios morbos diuturnos fuerit ſubſecuta.

Conuulſionem fieri duplici de cauſa.

Nunc verò tandem accedamus ad conuulſionem, de qua hæc dicenda ſunt:
oſtendemus primum, non potuiſſe ab humiditate fieri, vt ſcribis: mox autem ra-
tionibus illis, quibus innixus contrariam admittere opinionem videris, ſatisfa-
ciam. Hic igitur tanquam principium ſupponamus, fieri conuulſionem ab inna
nitione, & à plenitudine: ex quo principio ſequitur ſpaſmum ægrotæ huius ad
vnam ex hiſce cauſſis referendum. præſtat antea ex Pauli, Aetij, & Galeni verbis
ſumere fundamentum, quo duce, ab innanitione factum fuiſſe perſuadeamus. Pau
lus Aegineta Galeni imitator maximus, ait. Quandocunque igitur circa morbi
ſtatim exordium, vel haud longe ab initio conuulſione orſi perſiſtunt, atque pe-
rennant à plenitate dubio procul habent originem: cum verò poſt plurimos cor
poris ſudores, aut vomitiones, aut excrementorum alui deiectiones, aut hæmor- F
rhagias, aut immodicas vigilias, aut famem, aut permultas denique, atque vehe
mentes commotiones ſequuntur, tum à vacuitate oriri conſentaneum eſt. Idem
Aetius ad verbum lib. 6. ſuæ medicinæ, & Oribaſius, & Auicennas libro tertio.

Conuulſionis ab innanitione ſigna quæ.

Galenum audias, qui omnem remouere vult litem. Iis ita præcognitis (inquit)
haud difficile inuentu fuerit, vtrum ab ariditate, quę eſt humidæ eſſentiæ defectus,
& vacuatione: an humoris plenitudine, quæ egeſtati aduerſatur: & ab Hippo-
crate repletio nominata eſt, affectus ipſe prodierit: quippe cum conuulſio fit, vel
à labore, vel vigilijs, vel fame, vel ſolitudine, vel arida æſtuanteque febre, qualem
in phreneticis videre eſt, cauſſam eius eſſe ariditatem, vacuationemque rectè di-
xeris. Si verò temulento cuipiam, aut omnino pleno homini, qui videlicet in
ocio degit id euenire conſpexeris, non ab re à contraria cauſſa conuulſionem or-
tum habuiſſe iudicabis,] & parum infra. Et fortaſsis (ait) per morbum comitia-
lem conuulſio haud abſimilis eſt his, quæ à ſpinali medulla incipiunt conuulſio-
nibus, ſingulorum neruorũ irrigatis proceſſibus: verum non ab ariditate, vacua- G
tioneque, ſed à craſſo ſemper humore hanc affectionem induci argumento eſt,
quod & ſubito fit, & ſoluitur confeſtim: nam ſubitaneam meatuum obſtructionẽ
à craſſo, viſcoſoque humore fieri conſtat: etenim breui tempore fieri non poteſt,
vt vel cerebrum, vel tenuior ipſius membrana ad tantam perueniat ariditatẽ, vt
corio ſimile quippiam pati videatur.] rurſus verò alio in opere inquit. Si conti-
gerit repente ſanum aliquem conuelli, huiuſmodi conuulſionem fieri ex repletio-
ne neceſſarium eſt] hæc ille. Quæ ſi vera ſunt, maniſeſtiſſimum faciunt, hanc de
qua loquimur conuulſionem à ſiccitate originem deduxiſſe: quia primũ ea, quæ
præterierunt, fidem faciunt negotio, mox quæ præceſſerunt: poſtremò lædentia,
& iuuantia. Præterierunt vacuationes maximæ, quales diximus: iam præſens in
habitu adeſt febris, gracilis admodum totius corporis conſtitutio, ad hæc inuaſio
nis modus, quia non ſubito, & confeſtim apparuit, at paulatim, & poſt alios, vt di-
ximus, affectus. An non magnam vim in ſignificando habent iuuantia, & læden-
tia? Ante meum acceſſum calidis atque ſiccis, & vacuantibus vtebatur auxilijs H
magno illius incommodo: mutatis in contrarium remedijs non modo melius ha-
buit, ſed videtur omnino reſtituta ſanitati. Videntur hæc mihi adeò manifeſtam
huiuſce rei notitiã præbere, vt nihil (meo iudicio) poſſit manifeſtius, aperiusq;
cogitari, atque propterea certe plurimum admirer cur in contrariam opinionem
veneris. Dices habere multas rationes, quibus perſuaſus es. Sed quæ ſunt quæ-
ſo te rationes eiuſcemodi? Expendamus diligenter illas, vt nihil intactum relin-
quamus. Multò antea deſcenſum a capite ad humeros ſentiebat. Quid tum, in
quam, poſtea? An ſequitur præterea eundem habere illam deſcenſum diebus hi-
ſce poſtremis? ſed ponè perdurare adhuc defluxum quid faciet, quæſo mi Boſſel-
le, defluxio ad eas partes? neruis, muſculisque patientibus? An conuelluntur,
qui deſtillationem à capite in thoracem habent? an qui ad humeros? longiſſimo
diſtat interuallo fluxio ad articulos, & ad neruos, & muſculos. Sed ſi hoc ſignum
eſt conuulſionis ex plenitudine: quorſum fluxionem in ſpinalem medullam re-
cenſuiſti?

A censuisti? Tandem verò, qui sunt in artis operibus exercitati norunt omnes, non esse standum relationi patientium in ijs, quæ pertinent ad fluxiones, cum haud infrequenter contingat citra sensum fluxionis articulos, neruos, aliasque corporis partes plenitudinem pati. prior igitur ratio has patitur angustias. Neque minores patitur secunda: quia certè videre non possum quomodo ex stupore partium cōcludere debeamus, neruos humoribus viscidis infarctos esse; quasi quod stuporis alia caussa non sit, quàm obstructio à viscidis humoribus genita. Ingens, Bosselle, siccitas impedimētō esse potest, quin fluāt spiritus sensitiui ad proprium organum: non quod obstruantur meatus, sed quod conniueant; multæ sunt stuporis caussæ, quarum nonnullæ ex parte instrumenti dependēt: & nonnullæ ex parte spirituum. instrumentum obstructum, conniuens, adstrictum, intēperatum à caliditate nimia, à siccitate modum excedente stuporem efficit. Spiritus crassiores, pauciores, immobiliores redditi idem faciunt. Quam igitur ob caussam ex

B ipso stupore deducis frigidam contineri in neruis materiam? Si confirmationem desideras, audias maximum illum Arabum Medicum, sic dicētem, & quandoque accidit illud ex siccitate & exiccatione] Audias pariter Actium Amidenum illū clarissimū vt scis Medicum. Qui ex Phylagri cuiusdam, vel vt ego sentio, potius Galeni sententia in hunc modum scriptum reliquit. Noui enim quendam, qui ob renum ex lapide affectionem diæta vsus proprios digitos ægrè mobiles, obtusiq; sensus, veluti stupētes, & ignitos sensit: Medici autem ipsi familiares refrigeratos digitos ipsius rati & paralesim, quā Græci vocant, meditati, pharmaca ex euphorbio, & adarce adhibuerunt: quorum vsu dispositio multò peior reddita est: & accessiones semper ad superiores partes progressæ sunt, vnaque vehementissimos dolores intulerunt] parum autem postea explicās rationem victus, humidis vsus est alimentis, vt ptisanę succo, lacte asinino, & piscibus locis petrosis degentibus. Videtur mihi hic contextus nostram historiam præseferre: quia certè cum ægra digitos haberet stupidos, doloresque pateretur: Medici, quorum diligentiæ commissa fuit curatio, putātes frigidum affectum existere, calida adhibuerunt auxilia, *Libro sexto de locis affectis, cap. 2.*

C affectu interim in peius proficiscente: quam rem cùm sedulò animaduerterem, mutatis in contrarium auxilijs, & adhibito etiam aliorum clarissimorum hominum consensu, breui tempore (quod dictum sit citra iactantiam Bosselle) manifestum feci, quantum possit artifex iudiciosus. Verumenimuerò si habere suspectū volueris Actium, non habebis admirabilem Galenum, quia stuporem à siccitate fieri significauit, his verbis. Adeò vt quidam propter renum vitium vsus his fuerat, vbi digitos deterius moueri sentiretque sensit. &, vt ipse locutus est, veluti cauum quiddam sonantes, communicauit rem Medicis primum quidem in campania, vbi ipse agebat. hi tanquam eo affectu laboraret qui παράλυσιν, idest resolutionem neruorum minaretur, medicamētisque ex euphorbio & lymnesi (quam etiam ἀδάρκην vel ἀδάρκον Græci vocant) vtebantur: vt autem affectus ei in deterius cessit, & symptomata cum vehementi dolore ad superiores partes semper ascenderunt, mihi qui id temporis in Cāpania fortè eram, rem indicauit, opemq; rogauit. Ego verò cum ex ijs medicamentis, quæ memorauit siccatum in hunc *Sexto de sanit. tuen. c. 12*

D affectum venisse intellexi: quærentique qua maximè victus ratione siccitati suæ citra renum noxam mederi quis posset; ptissanæ cremorem excogitaui, & pisces tum saxatiles, tum quæ in alto mari degunt, aliosque in quibus nihil esset glutinosum: simili modo & ex volatilibus quęcunque similem carnem habent. c.] sic quidem (Bosselle) Medici, qui primum illam tractabant, nunc oleo ex terebentina, nunc ex nuce myripsica, ex anthera aui, ex castoreo, alijsve id genus calefacientibus, & desiccantibus oleis certatim vtebantur, caussam affectionis minimè quidem considerantes. Tertia fuit ratio de sternutatione, pro cuius explicatione dicendum est, me, dum ægram ea nocte inuiserem crebram illam, quam dicis sternutationem non offendisse: ac idcirco huius ne verbum quidem fecisse. Sed volo admittere non modo talem extitisse, sed etiam vsque adhuc perdurasse passionem: non video quomodo possis colligere destillationem in partes posteriores transmitti, atque quod ab humorum copia originem

cessione ægritudinem vacuantium quodcunque generis fuerit euacuationis medicinarum, aut cholericæ passionis, aut euacuationis per se.] Ioannes Fernelius cum antiquioribus omnibus conferendus ait. Ex ijs igitur, quæ antecesserunt conuulsionis species, atque caussa discernetur: tum etiam quod ex repletione repente gigni solcat, ex inanitione verò sensim multoque tempore] locum ab auctoritate prætermittamus, adhæreamusque rationi. Si verum, quod à plenitudine spasmus fit subito, cur non erit verum quod ab inanitione fit paulatim? vt.n. inanitio contraria est plenitudini, sic quod fit sensim videtur oppositum ei, quod generatur subito.

Quod septimo admones loco à lacte cauendum: mihi non placet: tum quia intrinsecè, & extrinsecè illius vsum admisi, & maxima certè illius commoditate. Neque suspectus est lactis vsus capiti imbecillo simpliciter: sed non conuenit in quadam imbecillitate capitis: cauendum itaque ne à particulari fiat transitus ad vniuersale. Diximus alibi hac de re diligenter. Interim verò cum tum embro- *In epistola ad Hieronymum Vitelleschum de lactis temperamento.*
B cationes, tum lac propositarum indicationum accommodata esse poterant materia: & quia vacuantia omnia, præsertim calida & sicca augere affectum poterāt: illis vtendum: his autem postremis abstinendum putauimus, & putabimus, donec meliores rationes sese nobis offerāt. Idcirco abstinuimus cauterio in initio, & inunctionibus illis tuis calefacientibus.

Hæc volui dixisse circa propositam materiam, Iuli Bossellc, non equidem, vt meam opinionem tuerer: quia ego nunquam soleo pertinaciter opinionibus adhærere, sed facilè sententiam muto nactus potiorem: verùm, vt veritatem ipsam tuerer. Tuum erit modo in eam accipere, in quam scripta sunt partem, atq; persuadere tibi ipsi, Augenium animo candido esse præditum, ac tui, si quis alius est, amantissimum. Cura interim vt valeas, & me vicissim ama. Ex Tolentino.

C
PERILLVSTRI VIRO D. MANENTI COSTAE I. C. & Maceratæ caussarum Patrono excellentissimo.

Breuiter explicantur scopi in sanguinis missione obseruandi: quod vacuatio ob mala imminentia fieri debeat. De sectione venæ, quam saluatellam vocant. Explanatio quorundam verborum Galeni, & Hippocratis.

EPISTOLA QVARTA.

QVONIAM sic tibi placet, Manenti Costa vir clarissime, vt quæ inter consultandum à me dicta sunt in magna Medicorum cōtrouersia, monumentis literarum tradantur, ego id nunc in tui gratiam, cui multum debeo faciundum putaui. Primùm autem omnium suppono casum, in quo maior illorum pars conueniebat eiusce modi
D fuisse. Mulierem scilicet sanguine abundantem in duas incidisse tertianas, cum *Casus.* doloribus hystericis, negocium facientibus maximum tempore eruptionis menstrui naturali, ijsque vrgentibus, facultateque valida existente, die à febris principio 19. disputatum fuit inter Medicos, an sanguinem mittere ex poplite, aut *Sūma disputationis.* malleolis: an ex vena, quam saluatellam vocant, conueniret. Cumque inter se non conuenirent, me accersendum curarunt: ego verò pro dilucidatione quæstionis recordor me responsionem dedisse illis in hunc modum, atque primum. Morbum præsentem, ipsam scilicet tertianam duplicem, nō postulare missionem sanguinis. Secundò, vacuationem secta vena, ob imminentia ab vtero mala, *Augenij opinio.* fuisse necessariam ex poplite, aut malleolis: atque vtranque propositionem rationibus admodum validis (nisi fallor) comprobaui: quas nunc affero sigillatim.

Quod pertinet ad primum, opus est paulo altius desumpto principio, quędam E
de eo, quod verè indicat missionem sanguinis, in medium afferre, vt euadant om

Scopi duo obseruandi in venæ sectione.

nia sine difficultate lucidissima. Duo sunt igitur scopi in vacuatione obseruandi,
morbi magnitudo, & virium robur. Illa quidem verè indicat missionem sangui-
nis: hoc verò admittit, non repugnans, quod cōtra indicare Medici recentiores
vocauerunt. Porrò per magnitudinem intelligo impresentiarum eum affectum,
qui non modo sua specie sit magnus, sed eum, quo cum, aut sanguinis plenitudo,

Magnꝰ morbus simpliciter nō indicat venæ sectionem.

aut motus adest tanquam essentialis caussa, aut saltem fouens. Quandoquidem
haud omnis morbus magnus, quatenus talis est, indicare missionem sanguinis po
test: sed is duntaxat, qui à sanguine concitatur, vt olim tum libro secundo meæ
tractationis de missione sanguinis, tum primo libro commentariorum in sextam
Galeni classem demonstrauimus. Quamobrem si vacuare in animo est, vna ple-
nitudo indicat missionem sanguinis, qua cum certè adest morbi magnitudo, aut
præsens, aut futura: at si reuellere studemus pars affecta, à sanguinis motu per
se indicationem promit: si vehemens hic fuerit, reuulsionem absolutam: si tar- F
dus, reuulsionem localem: sic enim Alexandrinus explanator vocat, aut deri-
uationem, vt Galenus ait, sua natura indicare potest. Diximus autem ple-
nitudinem eiuscemodi auxilium indicare, aut præsentem, aut futuram: vniuersa-
lem, aut particularem, quo ad vires, & quo ad vasa, simpliciter, aut secūdum quid,
quandoquidem ijs distinctionibus habitis omnis cessat controuersia, nullumque
contra nostram sententiam locum habent, quæ contra Menodotum Empiricum

Vires quomodo cōtra indicat.

à Galeno passim obijciuntur. Verùm vires ipsæ indicāt sui conseruationem, quæ
victu instituitur: curationem autem & remedia nunquam per se, atque primaria
ratione: nihil enim indicat, quod obest, sed quod iuuat: idcirco quoniam nō re-

Aetas omnis potest exigere venæ sectionem.

pugnat, admittitque præsidium, rectè quidem contra indicare dicitur: Aetas
autem ferè nulla est, quæ pro illius qualitate non admittat remedium: magis.n.
insinuat hæc quātitatem, quàm genus præsidij; vt alibi. Atque primi fortassis om
nium, qui de hoc argumento scripserunt, & demonstrauimus, & in operibus artis
apertum fecimus. His in hunc modum sese habentibus explico veritatem primi G

Tertianæ notha non conuenit venæ sectio.

Theorematis. Febris hæc fit ab humoribus excrementitijs, qui à sanguinis natu
ra plurimum distant: nempè ab flaua bile cum pituitoso humore permista, vtroq;
putrefacto, & delato per sentientes corporis partes: in his non conuenire sangui
nis missionem attestantur, quæ supra diximus; tum particularius certè admira-
rabilis Galenus libro quarto de sanitate tuenda cap.4. deinde verò vrget, quod,
quamuis plectoricum sit corpus, magnitudo morbi futura vereri non debet:
quoniam tunc, quando in cōsultatione de negotio deliberabamus, vt maior pars
illorum Medicorum sentiebat, quibus adhæreo, in vniuersali declinatione febris
eramus constituti, in qua morbi vires multo sunt imbecilliores, quàm quod fe-
rant generosum hoc remedium, quo alioquin minimè indigebamus; iam supera-
ta, & euicta prorsus morbifica materia. Vtiq; inchoante morbo venā secuissem,

Tertiana notæ quādo venæ sectionē exigat.

non pro curatione tertianæ duplicis, quæ magis expurgātibus succos malos gau
det, quàm vacuantibus, sed præ cautionis caussa: ne scilicet in eusarcho, & pleno
corpore sanguis ab excrementis putridis occasione accepta, tandem putredinem H.
susciperet: hacque ratione Galenus dum tertianæ nothæ curationem prosequi-
tur, non dixit simpliciter mittendum esse sanguinem: sed cum hac additione [si
oportuerit] vt in eius loci commentarijs demonstratum est à nobis: & hęc satis
de prima positione.

Quod pertinet ad secūdam, dicimus, quòd si cōtemplemur incommoda, quæ
ex vtero proficiscuntur, debebamus omnino sanguinem mittere. Retulerunt mu
lierem optime purgari solitam: postquam illi multò pauciores, quàm pro con-
suetudine, menses effluere cęperunt; incidisse illam in pulsum intermittentem, in
cardialgiamque; & quamuis de caussis horum symptomatum, fuerint multa hinc
inde à clarissimis illis Medicis disputata, ego tamen omnia hæc vitio vteri san-
guine retento contigisse, nec ob aliam caussam sum arbitratus. Malignus vapor
ex mēstruo sanguine per arterias ad cordis substātiā sublatus, effecit intermittētē
pulsum;

A pulſum; hic idem vētriculi oſtium feriens, cordis morſum procreauit: non enim putauerim cardialgiam proficiſci à flaua bile in acceſſionis principio nimium agi tata; quia corpus hoc magis abundat pituita, quàm bile: & quia nō in principio acceſſionis,ſed æquè inuadit omni tempore: neq; oris amaritudo fatigat ęgram, aut bilis vomitus. adde,quòd me percontante retulerit ſentire ſe ſe mo:ū rei cuiuſdam ex vtero ad ſupernas partes aſcendentis: vrget adhæc, cū mēſes illi erum pere volunt,ſemper præcedunt eiuſcemodi dolores, vt retulit: poſtremò antem, quod adhibitis per Medicos veſtros auxilijs reuellētibus ab vtero, olim hæc ſym ptomata ceſſauerint: ex his omnibus malè habere vterū colligendum eſt: cumq; hiſce poſtremis diebus,quibus cōſultationem habebamus,inſtaret iam ſolitę eruptionis tempus, aduenientibus eiſdem ſymptomatis, omnino debebamus nobis ipſis perſuadere,ex vtero hæc eadem accidentia proficiſci: pręſertim quidem febri declinante; nam ego certè poſſum oculata fide teſtari, ea ipſa nocte,qua negotium fecerunt dolores,parum omnino febricitaſſe,quæ tamē acceſſio pro çon
B ſuetudine maior erat. his rationibus ducti,concludimus vterum cauſſam horum ſymptomatum continere. Videamus modo particularius,quid in ea ſede contineatur morbum adaugens. Hippocrates & Galenus duas ferè hyſtericorum accidentium cauſſas in vtero nouerunt: menſes ſuppreſſos vnam; alteram verò ſeminis retentionem, quibus nec ſine ratione addiderunt recentiores aliam, de qua ego in quadam ad Hieronymum Landeum epiſtola ſum locutus; humores nempè corruptos, atque venenatos. Tertiam hanc prætermitto cauſſam, quoniam malignitatis,& perniciei huius nulla quidem apparuerunt indicia: Dubitatum fuit à D.Nicolao veſtræ ciuitatis Medico, an à ſemine retento ducat originem. Putauitque ſemen ipſum præſertim eiuſcemodi ſymptomata inferre. At certo, non parum hallucinatus eſt (niſi tamen ego decipior) Primum ſanè, quia neque in mulierem poteſt annum agente quintum ſupra quadrageſimum ca generari copia ſeminis, quæ facere queat negotium: Secundo neque eius vir tam imbecillo eſt corpore,vt nequeat vti coitu: Tertio addito etiā ſignū certiſſimum,
C quod aduenīūt tēpore eruptionis mēſiū eiuſcemodi ſymptomata, nā ſi à ſemine contingerent, non venirent ſtatuto menſium tempore. Reor itaque ex eadem ipſa cauſſa nunc proficiſci, ex qua olim: nempè ex magna copia ſanguinis menſtrui: qui etſi copioſe vacuari ſanitatis tempore conſueuerit, tamen nunc ob aliquampiam imbecillitatem facultatis expultricis, aut ob craſſitiem ſanguinis, aut etiam,quod facilè admiſerim,vtraque occaſione,retinetur,ſi non omnino,aliqua ſaltem ex parte: hinc apparent hyſterica ſymptomata admodū leuia eorum com paratione,quæ ſuperuenire conſueuerunt. Hiſce igitur vrgentibus,cauſſa remouenda eſt: Sic enim poſtulat rectè inſtituta medendi ratio: Cauſſa eſt ſanguinis in vtero menſtrui retentio: hanc itaque remoueamus, ac extirpemus. Nulla verò facilior via eſt,quàm ſanguinē mittere ex inferioribus venis poplitis, aut malleoli, ex quibus educitur ſanguis ex vtero, & ſic vacuatus, tum reuellere poterit aſcēdentes vapores,tum etiam præcauere, ne in vterum fiat inflammatio, aut ne generetur malum aliquodpiam non mediocriter extimeſcēdum: quoniam verò
D nō ſunt vires omnino validæ,ſed imbeciliores longitudine morbi; hinc profectò fit,vt conſuluerim ſanguinis miſſionem partitam, & per vices quaſdam: hoc mo do viribus optimè fuerit conſultum; & imminentibus malis præuiſum: & hæc ſane mea ſententia fuit in propoſita materia. Verùm quoniam eſſe rem controuerſam video apud quoſdam, volui hic afferre, quid obijciant alij, & perſoluere breuiter dubitationes omnes,vt nihil relinquatur, quod in hoc argumento facere difficultatem poſſit.

Sunt qui putant ex ſaluatella vacuandum ſanguinem magis,quàm ex poplite, aut malleolis: (nam omnes dixerunt cōuenire vacuationem ſecta vena: de loco duntaxat orta diſcordia eſt) id quod nitebātur rationibus quibuſdā perſuadere: vna quod Galenus huius meminit venæ ſectionis, dum dicit iuuari lienes: quodque Arabes paſſim admittunt in diuturnis febribus conferre. Adhæc verò afferunt Hippocratis teſtimonium in aphoriſmis,cum dicit,retentis menſibus bo nū eſſe, ſi ſanguis effluxerit ex naribus: ſic in propoſito bonū, ſi ſanguis ex manu

vacuetur, vbi menses non fluunt. Adhæc verò putant non debere nos in propo- E
sito casu expectare mensium eruptionem: quia febris absorbet, exiccatque san-
guinem, vt non modo Galenus dicit, sed communis experientia testatur. Postre
mò, quia neque menses adsunt in muliere annos nata quadragintaquinque: cum
in ætate amplius florenti nõ sit cõstituta, in qua adesse dicuntur menses: Hæc di-
ctorum summa fuit, si bene recordor: quibus in hũc modum satisfaciundum est.

Quantum ad primum pertinent hoc vnum profiteor ex Galeno nihil cõcludi,
quod his faueat: Arabes quidem in diuturnis febribus admittunt, quos ego in-
terpretabor parum postea, contentus vno Auicenna horum omnium principe.
Si quidem Galenus tribus duntaxat locis meminit huius venæ, sed ex aliorum
sententia potius, quàm sua: mox verò lectiones admodum variæ sunt, vt difficile
sit plurimum coniectari vtram eligere debeamus: Tandem verò, in casu secun-
dum eius principia nõ conuenit. Explicemus hoc diligentius in eorum gratiam,
qui non credunt. Verba Galeni sic habent libro de Anatomicis administratio-
nibus tertio. Reliqua pars venæ, quæ paruum, auricularemque digitum adit, F
dum obliquam cubiti appendicem proreptat, exilem quandam ad posteriorem
medij digiti sedem transmittit: posthæc bifariam scissa, altera quadam parte me-
diam, & anularem digiti regionem ingreditur: quam sanè venam nonnulli in si-
nistra manu secantes, sinentesque ex ea fluere sanguinem, quo vsque sua sponte
sistatur, lienem ex tali vacuatione iuuari asserunt. Altera autem parte venæ hu-
miliore rursus in eam regionem, quæ est inter anularem, & paruum digitum me-
dia fertur] hæc ille. Hinc colligito duo plurimi momenti: vnum quod loquitur
ex nonnullorum sententia. Alterum quod perperam hodie bona pars Medicorũ
nostri temporis, vt lienem adiuuent, venam incidunt in manu, quæ inter mini-
mum, & anularem digitum intercurrit, quam antiquiores minimè secarunt: sic
enim Galenus. Altera quadam parte mediam, & anularem digiti regionem in-
greditur, quam sanè venam nonnulli. c.] Alter locus est libro de ratione curandi
per missionem sanguinis, cum ait. Quemadmodum putant, qui lienem curari
putant a venæ ad secundũ paruum digitum sitæ sectione; de qua fusius deinceps G
dissertetur] hæc equidem videntur multo notiora, quàm quod vberiorem expla-
nationem postulet. sed dicet hic aliquis Galenum infra meminisse huius venæ,
nec quicquã dixisse ex aliorũ sententia: verba sic habent; sic affecto liene, haud
æquè adiuuerit circa mediũ digitum sinistræ manus incisa vena, atq; si internam
cubiti secueris] hic etiam suspicari possumus, ac debemus (sic se habente contex-
tu) ex aliorum sententia fuisse locutum. magis quidem vt rectitudinem extollat,
quam plurimum obseruãdam admonet, quàm vacuationem: quod manifestum
facit in superioris capitis fine, dum ait. in directè quidem oppositis sanguinis eru
ptionibus citissimè conspicuam videbis vtilitatem, at si contra feces nihil profue-
ris] Quinetiam suspicionem confirmat meam varia lectio huiusce contextus.
Cum quidam vno modo, & quidam alio legunt, quam rem in eius loci commen-
tarijs demonstraui. Ego certè, quemadmodum te præsente cum clarissimis Me-
dicis consultans dixi. Sed ponamus Galeni sententiam habere, vt pronunciant:
viderint ipsi quàm benè faueat illis: Nam liene affecto id genus admittit auxilij; H
hic lienem affectum non habemus: sed hepar quo ad febrem, vterumque, quo
ad passionem hystericam. Mox frustra vteremur auxilio in declinatione vniuer-
sali, in qua natura multo potẽtior morbo iam victrix omnino reliquias superabit.
Quod si ex manu dextra incidere volunt saluatellam, viderint, Galenum ne ver-
bum quidem huius fecisse, sed sinistræ duntaxat: Viderint ad hæc, pituitam visci-
dam, excremẽtitiã, & flauã bilem per eam vacuari regionem non possunt: vtpo
tè quæ purgantibus emendentur. Adde his, oportere sanguinem fluere, quo vsq;
sua sponte sistatur, si ex tali vacuatione iuuari ægrotus debeat. at quis eiusmodi
vacuationem admitteret in vniuersali declinatione morbi? Contemplenturque
postremò hanc viam non esse conuenientem, cum ex vtero volumus retrahe-
re vapores; vt passim admonuit Galenus. Perlustremus verba Auicennæ, sic
ait. De scheiler vero dicunt, quod quæ dextra est, doloribus hepatis con-
fert: & quæ sinistra doloribus plenis. c.] vbi notabis, quod ex aliorum opi-
nione

A nione loquitur, nempè Rasis maximi illius Medici: quod significat hoc verbum,
Dicunt] deinde verò quod in casu nostro nullũ aderat in liene dolor, aut in he-
pate. hæc sufficiant de vena saluatellæ. Accedamus modo ad alias rationes. affer-
tur Aphorismus Hippocratis lib. 5. qui sic habet. Menstruis deficientibus sanguis
ex naribus fluens bonũ.] Hic non benè concludunt: primũ, quia in casu menses
nõ defecerunt: longissimè hæc distant. Menses deficere.] & cũ erumpunt menses,
aut parum antea aduenire symptomata hysterica: hic noster est affectus. alter lon
gè distat. Secundo supponit Hippocrates deficere menses, aut caussa naturali, aut
præternaturali (in præsentiarum non curo) artisq; beneficio non posse prouo-
cari, neque ipsa natura manu porrigente: tamen adesse in corpore multitudinem
sanguinis, idcirco cum hæc exonerari debeat à natura, nec per vterum possit; ten
tans per alias vias eruptionem sanguinis facere, quæritur, quæ nam sit commo-
dior: an quæ fier per vomitum; an quæ fit per thoracem extussiendo; an quæ fit
ex naribus? quæstioni respondens Hippocrates dicit, quòd quæ per nares bona
B est: quasi quod duæ aliæ sint malæ, quia sanguis erumpens per os, & thoracem
malum quodpiam immedicabile semper protendit, ex naribus non item. hic sen-
sus est aphorismi. Sed quid hic habent contra sententiam propositam? an Hippo
cratis decreta ignorant, quibus admonuit arcere morbos imminentes, & reuel-
lere, si quò tendant, oblędere solẽt? an vrgentibus symptomatis hystericis ex re-
tentis mensibus, non deficientibus, tundemus venas superiores? quæ isthęc quę-
so te medendi esset ratio, nisi præpostera, omniq́ue carens ordine, ac methodo?
Cum igitur inquiunt, bonum, si sanguis ex manu hauriatur. bonum esse id inquã
si deficientibus mensibus, natura venas inciderer, aut manus, aut cubiti; malum
si non deficientibus mensibus; vbi expectatur illorum ex naturæ ordine eruptio,
peius: pessimum verò vbi cum his circunstantijs hysterica imminet symptoma-
ta. Dixi quid de Hippocratica sententia mihi cum alijs viris clarissimis Galeno
potissimum, & Philothæo, Triuerioq́ue, ac alijs omnibus (communis enim adest
consensus) veritati consonum apparuit.
C Quod statuunt tertio loco non esse mensium eruptionem expectandam, quia
febris impedimento est, quin effluant: idcirco non conuenire sanguinis ex popli-
te, aut malleolis missionem. Duo sunt in medium afferenda pro responsione, pri-
mum contingens esse hoc, minimè autem necessarium à febre impediri menses:
cũ aliquãdo videamus pro varia corporis cõditione supprimi aliquando, aliquã-
do vero prouocari: potissimũ quando contingit minerã putredinis, in locis conti
neri ab vtero distantibus: deinde verò ponamus retineri menses, id non fiet cer-
tè, quod non adsit excremẽtitia illa substantia, sed quia tenuioribus partibus dis-
solutis, crassiores remanserunt: quarum caussa non esset ab re ex venis inferiori-
bus mittere sanguinem, vt quotidie fieri assueuit. Sed quid hic moror, cum expe-
rientia demonstrauerit in muliere, de qua sermo est, acuta febre, vt illi dixerunt
vigente, erupisse tamen in febris huius principio copiosos menses? acuta febris
non impediuit; impediet igitur diuturna & lenta? tunc fluxerunt, cur nunc quæ-
so non fluent? aut, vt dicam rectius, fluere non possunt? Fateor fortasse non eru-
D pturos, an propterea debemus nostro muneri deesse quin id faciamus, quod ars
postulat? Quod postremò addunt, menses non adesse nisi in ætate florente, meo
iudicio reprobari debet, quia certè, licet in ea ætate mulieres soleant copiosissi-
mè purgari: in alijs tamen ætatibus aliquando obseruatum est fluere menses. No-
ui mulierem illustrem annos natam quinquagesimo, quæ adhuc ex vtero sangui-
nẽ emittebat: infinitas etiam vidi anno quadragesimo, & quadragesimoquinto
expurgari, non esse autem hoc annorum numeris determinandum, sed ex condi-
tione plenitudinis, neminem esse arbitror, vel tantillum in Medicina exercitatus,
qui non cognoscat. Sed ne longius habeas: nonne ægrota nostra anno nata 45.
hactenus fuit singulo quoque mense expurgata? Verùm dixisse sufficiant hæc in
proposita materia. Vale vir præstantissime, ac me vicissim ama. ex Tolentino
quarto Septembris 1577.

FINIS LIBRI OCTAVI.

HORA-

HORATII AVGENII E

EPISTOLARVM, ET CONSVLTATIONVM MEDICINALIVM

LIBER NONVS.

FRANCISCO CIROCCHO FVLGINATI Medico præstantissimo. F

DE ARSENICO CRISTALLINO PRO ARCENDA PESTE: de lapide BeZaar nonnulla. de libro quoddam Cinico:

EPISTOLA PRIMA.

ARBITRABAR me tuis literis responsionem dedisse, adeò me fecerunt obliuiosum occupationes multæ: cum hodie ingressus Musæum, à quo iamdiu (vt scis) aberam, statim sese obtulit mihi cartula quædam muro pro mea consuetudine appensa, in qua notarum erat, quod scire ex me cupiebas. Statim pigritiam, & negligentiam cognoscens, ac præ pudore quasi erubescens, accepi calamum, confidentia hac ductus, vt putem te (quod spero ce tè & G opto) meam hanc tarditatem, non in voluntatē alioquin promptissimam, sed in occupationes infinitas relaturum.

Vires illas egregias Arsenici cristallini gestati propè cor, finistra scilicet mamilla pro curatione à pestilentia, aut pro præseruatione nondum sum expertus. Sed certè parum confido; Quia videre non possum Ciroche, quomodo conueniat. Nam in Arsenico insunt manifestæ qualitates; insunt etiam venenosæ; at neque priores, neque posteriores opitulantur. non priores, quia cum lapis quidam existat ex fossilium metallorum genere frigidam, & siccam qualitatem habens, in substantia densa, & minimè vaporosa residentem, non potest emittere hanc qualitatem, vt cordis substantiam refrigerando queat inhibere generationem febris: quod si posset in pestilenti, valeret etiam in alijs, hacque eadē ratione opitularetur plurimū putridis omnibus non pestiferis, in quibus non conferre quicquam multo certius est, quàm quod explanari debeat. At, quia venenatū quoddam est, & insito naturalique perniciosum calori, maximè suspectū est mihi. Primùm, quia non videtur probabile, hoc dum suas vires cordi mittit, ex eo attrahere omnem perniciem, veluti si quispiam manu apprehenderet venenum: Quomodo enim densissimum illud corpus emittere eiuscemodi facultatem potest? H Rursus si emittit, cum duo adsint venena internum, & externum, cur ab interno venenū externum non trahitur potius, quàm internum ab externo? attractionē impræsentia admittemus familiaritate substātiæ fieri: id sanè attrahit aliud, quod illo potentius existit: sed quam habere possumus certitudinem Arsenicū extrinsecus applicatum habere potentiorem virtutem, quàm venenum intus genitum, aut per inspirationem attractum, & iam cordis vires inuadens? quinimo hoc magis valere credendum est, cum proximius, & magis imediatè oboriatur sedem præcipuam, aliud verò longissimè abiit corde circumsepto multis ossibus, membranis, musculis internis, & externis, & cute. An, fortasse dicent, duo venena intus existentia pugnare inuicem, corpore illæso, quod de Aconito Pliniū scripsisse

memini,

A memini, dicentem, Aconitum pati innento, quo cum certet, homine superstite, omnino aboleri cum suo veneno æquali: at non inueniens venenum, occidere hominem: Aut etiã quod Ausonius Gallus dicit de muliere venifica, quod duo venena simul sumpta aliquando salutem inferunt.

Toxica Zelotipo dedit vxor mœcha marito,
Nec satis ad mortem credidit esse datum.
Miscuit Argenti lethalia pondera viui
Cogeret vt celerem vis geminata necem.
Diuidat hæc si quis: faciunt discreta venenum
Antidotum sumet, qui sociata bibet.
Ergo inter sese dum noxia pocula certant
Cessit lethalis noxa salutifera.
Protinus & vacuos alui petiere recessus
B *Lubrica deiectis qua via nota cibis.*
Quàm pia cura deum prodest, crudelior vxor,
Et cum fata volunt bina venena iuuant.

Id ego non admiserim, vt qui sciam omnino Aconitum à sano sumptum, & à venenato, sempet lethalem habere facultatem. temerariumque putauerim Medici iudicium, qui duo venena propinare vellet, vt vnũ aliud obtereret. Mœcha sanitatem intulit non ob mutuam venenorum pugnam, vt inquit Ausonius, sed ob grauitatem hydrargiri, quæ fecit, vt is etiam testatur, vtrunque statim descendere, quia, primum nondum actuatum fuerat, & suas vires cordi nõ impresserat, vxore nimium festinante, & alterius veneni potum intempestiuè porrigente: hac ductus caussa, Plinij autoritatem non admitto, atque multò minus Augerij Ferrerij, qui in pilulis ex hydrargiro, & scamoneo talem effectũ admittere videtur. Si verò præseruationem consideramus, huic non conferre Arsenicum dicemus. Etenim, si virus ex Arsenico intus penetrat, cum labes venenosa in præcipuo viscere non adsit, nihil inueniet attrahendum familiaritate substantiæ sibi cognatũ.
C At quæso te per Deum immortalem, quæ vis inest tam admiranda in Arsenico, vt cordis substantiam contangens, illius facultates minimè labefactet? quæ prouidentia admirabilis adfuerit, vt illæsis substantijs internis, tanquam piaculum quoddam esset, modo tam admirando foras deduceretur? Quæ postremò in Arsenico facultas muniendi cor, vt venenis aere attractis, alijsque resistat? His fortassis manus dabunt putantes non posse ex densissimo corpore quicquam facultatis exhalare, atque intima penetrare viscera: sed dicent habere quandã naturalem antipathiam ad venenosum aerem, quem fugare, ac propellere valebit, ne cor penetret; hoc ego quibusdam scio placuisse, sed meo iudicio non consistit. Nam petierim, si pestilens aer maiori ex parte per inspirationẽ attractus pestilentiã facit, cur Arsenicum non gestatur perpetuò manibus potius, & continuò nõ apponitur naribus, & ori, ne scilicet malignus aer ingressurus viam inueniat? cur si tanta est inter vtrunque inimicitia, fenestris, & ianuis nostrorum cubiculorum ingentem copiam Arsenici non ponimus, vt impediatur introitus venenati
D aeris in cubili? Quid ad historiam & experientiã respondebimus? ferunt Adrianum Sextum P.M. à pestilentia hoc remedio fuisse præseruatum: Verũ (inquam ego) id potuit alia de caussa contigisse, quod scilicet non habuerit corpus ad pestilentiæ iniurias capiendas obnoxium, aut ob corporis habitum siccum natura, aut arte, aut ob ætatem, quia senex magis tuti sunt, quàm iuuenes à peste: quod verò attinet ad experientiam, videre oportet, an bona sit experientia, nec ne: nã cum fiunt multa remedia, vix sciri potest, ad quod referenda sit salus: ego tunc adhibebo fidem, cum videro hominem præparatum ad pestilentiam, malo vtentem regimine, cum affectis conuersantem, nullo alio, quàm Arsenico vtentem, à pestilentiæ labe fuisse præseruatum; aliosq; deinceps hac eadem ratione: hæc bona fuerit experientia; hæc satis, nam scribã fortasse aliàs de hoc argumẽto plura.

Tabellarius dabit tibi librũ Andreæ Bacci de cornu Monocerontis, in quo videbis quanta doctrina, & eloquentia illius facultates explicet vir doctissimus: Audio de aquis scripsisse potabilibus tractationem omnibus numeris absolutam,

& de inundationibus sub nomine Tyberis; si ad manus venerit liber, curabo diligenter, vt quàm primum videas: nam scio te plurimum hominis doctrinam, & ingenium admiraturum. . E

Nimis fuisti solicitus in remittenda tractatione mea de lapide Bezaar, qua nõ indigebam: vix dici potest quàm fuerim gauisus audire, quod optimè mecum conuenias: id equidem euenturum putabam, cum scirem te in medendis morbis rationalem profiteri artem, non empiricam, vt peruerso iudicio ille faciebat, qui non modo in putridis omnibus febribus non pestilentibus, sed etiam passim in cunctis morbis, aut à materia, aut citra materiam, eius Antidoti vsum admittebat: recordaris quàm fuerit ceruicosus, & parum in Galeni doctrina exercitatus, vt non cognosceret quid ego dicere volebam, cum asseuerabam vniuscuiusq; morbi propriam, & determinatam inesse contrarietatem: & hanc non habere lapidem illum cum putrida febre omnibusq; morbis antipathiam. Abeat hic in malam crucem cum alijs eius farinæ hominibus, qui licere sibi putant impunè homines occidere. F

Responsionem dedi tractatui illi Cinico multò antea, quàm in lucem prodiret in epistolis meis ad clarissimos Medicos, Capiuaccium, Cordellam, Aloysium, Scacchum, Brancutum, & alios quamplures: idcirco nouus non est mihi ineundus labor: cum eo in libro, quod pertinet ad doctrinam, nihil dignum sit docto, iudiciosoque Medico, vt omnes testantur, qui semel patienter legerunt: adiunt nihilominus contumeliæ sine numero, mendacia plurima, & alia id genus multa indigna viro probo, & modesto, qualem aspectu, & verbis ab omnibus vult iudicari. Vale ex Cingulanis montibus, 8. Septembris 1572.

E I D E M.

Quomodo caliditas, & frigiditas actiua sint qualitates: humiditas, & siccitas passiuæ ex Aristotelis doctrina. De Apologia Iulij Cim Colensis Medici, contra Vincentium Cibum Fulginatem Medicum tum genere illustrem, tum artis vsu, ac scientia Excellentissimum. G

EPISTOLA SECVNDA.

Vellem, vt qui ita in lapide bezaar confidunt, putantes non solum omnibus pestilentibus, ac venenaris, sed in vniuersum putridis febribus opitulari: vt vel meis rationibus, quas tu ipse ex libro meo libenter communicasti, satisfacerent, vel afferrent suas, quibus victus ego porrigam illis manum, & recantata palinodia me connitear aberrasse. Verùm cum illi neutrum hactenus effecerint, nec sperem de cętero facturos, in eadem opinione manebo: alij verò interim, tuq; cumprimis, iudicium afferrentis.

Quod in tractatione de putredine tibi displicuisse scribis, est quidem eiusmodi, vt si me ex suppositione fuisse locutum animaduertisses, non ita quidem putasses. Agebam ibi personam Philosophi, quando dicebam: qualitates duas, frigiditatem inquam, & caliditatem ita esse actiuę, vt non sint passiuę: & humiditatem cum siccitate ita passiuas, vt non sint actiuę, idque illarum definitionẽ, & naturam demonstrasse. Nunc interpellas me: ac loqui cogeris distinctius, ac plenius. Audias igitur quid sentiam, postquam ita iubes. H

Quæsiuit olim Galenus cur Aristoteles libro de generatione, & corruptione primas qualitates omnes actiuas, passiuasque nuncupauerit: at quarto metheorologicorum duas vocauerit passiuas, duas actiuas. Quæstioni respondens, dicit excusari posse Aristotelem, quod licet in ipsis elementis pariter sint omnes actiuæ & passiuæ, in mixtis tamen, de quibus agebat libro metheorologicorũ quarto, caliditas & frigiditas magis agunt: humor verò, ac siccitas magis patiuntur. Ego verò Aristotelem non ita excusandum censeo, sed longè melius, nisi tamen decipior, interpretandum. Putauerim itaque nunquam somniasse illũ in mixtis duas

A duas qualitates agere, duas verò pati. Rursus neque putauerim in elementis ipsis omnes agere. Scribit enim libro secundo de ortu, & interitu, dum agit de actione illarum qualitatum in clementis, agere duas, reliquas vero pati, & quarto metherolog. c. 1. asserit: humiditatem, & siccitatem tum per se, hoc est, vt ego explico, eum locum, quatenus existunt in elementis, tum quæ cõmuniter ex vtrisq; concreta sunt corpora terminari, atque alijs qualitatibus affici. Nec etiam sentit Philosophus, magis agere duas, quàm pati, & reliqua è conuerso simpliciter: sed quod duę agunt, non patiuntur; & duæ ita passiuæ, vt non agunt: quam rem definitio vtrarũq; manifestè ostendit: quia in definienda caliditate, & frigiditate nihil omnino adest, quod ad ipsam referri passionem possit: in humiditate, & siccitate contra nihil adest, quod ad actionem reducatur. An autem ita res habeat, experiamur. de caliditate quidem hæc inquit, alijsq́ue facultatibus.

Fides autem horum ex inductione. Videntur enim in omnibus caliditas quidem, & frigiditas terminantes, & copulantes, & transmutantes, & ea, quæ eiusdẽ B generis, & ea, quæ non eiusdem generis, & humectantes, & exiccantes, & indurantes, & mollificantes. sicca autem, & humida terminata, & alias dictas passiones, patientia, & ipsa secundum se, & quęcunque communia, ex ambobus corpora constant. Adhuc autẽ ex rationibus palam est; quibus definimus naturas ipsorum. calidum enim & frigidum, vt actiua dicimus: concretiuum enim sicut actiuum aliquid est: humidum autem, & siccum passiua, facile terminabile enim, & difficile terminabile, eo quod patitur aliquid natura ipsorum dicitur. Quod igitur hæc quidem actiua sunt, hæc autem passiua manifestum est.] hæc ille.

Ex quibus manifestissimum est humiditatem, & siccitatem tum in elementis, tum in mixtis considerari ab ipso Philosopho tanquam passiua: caliditatemq́ue & frigiditatem, vt actiua. Est autem diligenter notandum actionem, & passionẽ harum primarũ qualitatũ esse duplicem. vna per se, & propria, qua elemẽta inuicẽ agũt cõtrarijs qualitatibus prædita, sic calor agit in frigiditatẽ per se, & humiditas agit in siccitatẽ, & è contra. imo hoc ipsum non solum in elementis conspicuũ est, C sed etiã in corporibus mistis. Siquidẽ quatuor qualitates omnes agũt in cõtrarias inducendo suas similitudines, atque etiam similiter patiuntur à contrarijs, non modo quãdiu elementa separata manent, sed etiam post ipsam mixtionem. Nam piperis calor adhuc calefacit nos, frigus niuis infrigidat, & licet non sit omnium quatuor æqua in agendo efficacia, nec intensio æqua, verùm operatio earum omnium in sua contraria, omnibus ex æquo conuenit, & constitutio mixti in omnibus æqua. non minus enim desinet esse mixtũ, absentia vnius ex quatuor, quàm cuiusuis alterius. propria igitur operatio, quæ per se conuenit his a qualitatibus est, quod quatenus contraria inuicem agant, & patiantur: caliditas calefaciendo, frigus refrigerando, humidum humectando, siccum exiccãdo, solent Philosophi hanc actionem primam nuncupare, in respectu ad aliam subsequentem, de qua nunc agamus.

Vltra operationem iam enarratam, qua inducitur calefactio, frigefactio, humor, siccitas: alia operatio elucescit in elementis, multoq́ue euidentius in mixtis, D ex qua resultant aliæ in rebus mixtis. Pendent hæ à duabus tanquam à producentibus eas affectiones, & à reliquis duabus tanquam à recipiẽtibus, & ab apta materia in illarum susceptione. Agentes duæ sunt, caliditas, & frigiditas: patientes rursus duæ, humiditas, & siccitas. Atque, vt clarius consequaris quod dicere volo, statuamus hasce affectiones in mixtis: nempè generationem, corruptionẽ, putredinem, cruditatem, coctionem, duritiem, mollitiem, & alias eiusdem generis, de quibus agit ex proposito Aristoteles in toto libro metheorol. 4. Originem habent hæc tanquam ab efficientibus caussis à caliditate, & frigiditate. recipiuntur verò ab humido, & sicco, ut constat ex horum passionum natura, hæc varietas harum qualitatum in agendo, & patiendo non solum apparet in mixtis, sed etiam in elementis. Affectio enim qua vapor modo gelatur in grandinem, modo concrescit in niuem, modo soluitur in pluuiam, modo disgregatur in flatum, vel fulgur, prodeunt quidem à calore, aut frigore agentibus: ab humiditate autem, & siccitate eius tanquam à patibili, & apta materia dictarum impressionum, aut affectio-

affectionum. Et nota, cũ duæ facultates efficiant affectiones omnes, quibus substant mixtá: probatissimæ tamen mixti affectiones authorem habent calorem, nõ frigiditatem: calorem quidem, inquam, non absolutum, sed certo frigore determinatum, mensurante docta de sursum natura pro formæ inducendæ indigentia, cuius rei probatio sic habet, vt doctis Philosophis placuit. Cum essentia ipsa speciei mixti consistat in certa mixtione passiuarum, dum elementa in minima diuiduntur, & diuisa certa quantitate, qualitate, ac ordine miscentur. Superest, id quod efficit duas hasce operationes, diuidendi scilicet, & aggregandi esse proprium opificem mixtionis. Sicut sutor datum pannum modo diuidit, modo iungit, dicitur author huius operis & vestis: sic quod elementa diuidit in minimas partes, atque diuisas certa quantitate, qualitate, & ordine inuicem componit, dicetur verum efficiens mixtionis. Hoc autem calorem esse affirmo. Etenim diuisio, & vnio non fiunt citra morum, nec motus citra calorem, hinc efficitur au thorem per se mixtionis esse calorem, non frigus. Sed, vt supra dixi, frigoré contemperatum. Aristoteles autem considerans in generatione mixti, vltra præcipuam operationem quæ soli calido tanquam agenti tribuenda est, intercedere etiam cõcretiones partium quarundam, vt adipem in animalibus, & duritiem in testis fructuum, & ouorum, in lapidibus, & metallis, quæ omnia frigori agenti tribuenda sunt, meritò in definitionibus generationis, & coctionis iungit pro caussa agente frigiditatem calori. Et tamen idem ipse definiens opposita, nempè putrefactionem, & cruditatem solum recipit pro caussa caloris defectũ, vel quod idem est frigiditatem, quoniam sicut virtus informatrix in animalibus formans singula membra, eadem manens, alit, auget, & morbida sanat: sic calor ille innatus frigore suo determinatus (quod vocant, complexionale calidum) sicut ipsum solum mixtionem peregit sua præsentia, ita diminutione, vel absentia gubernare, & conseruare non potest (quod eruditas, & putrefactio dicitur) ideo definit vtrunque intentum, & simpliciter dictum, & secundum quid per corruptionem calidi. E F

Postremò si considerentur primæ qualitates in ordinem ad formam mixti introducendam, neque sunt omnes actiuę, & passiuę inter se. Neque duæ actiuæ, & duæ passiuæ. Sed omnes dubio procul sunt passiuæ. Etenim apud Philosophos receptum est, quod sese tenet loco materiæ, concurrunt vt passiua: quæ verò se habent ex parte formæ concurrunt vt agentia, atqui eiuscemodi qualitates primæ in relatione ad formam introducendam sese tenent, ex parte materiæ, quia sunt dispositiones materiæ pro forma introducenda: sunt igitur passiuæ. Præterea naturæ ordo est, vt imperfectioribus, & ordinatis in finem vtatur loco materiæ, perfectioribus autem loco formæ, vt dicebat lucidissimus Themistius tertio de anima tex. 36. Atqui primæ qualitates sunt imperfectiores, & ordinantur ad formam tanquam ad suum finem: materiæ igitur locum habent. Auerroes lib. 2. collect. cap. 11. dicebat animam vegetabilem, quia ad rationalem ordinatur locum materiæ subire. Sic profectò interpretandus est Aristoteles secundo de partibus anim. c. 1. cum dicit caliditatem, frigiditatem, humiditatem, siccitatem passiuas esse, ac sese habere pro materia. Iam igitur audisti, quid sentiam, tuum modo sit iudicium. G H

Quod scribis in postrema parte tuarum literarum, responsionem meã ad Apologiam Iulij Cini Colensis cõtra Vincẽtium Cibum Fulginatem conciuẽ tuum, virum quidem, vt genere illustrem, sic doctrina excellentissimum, non tibi modo, sed Cordellæ, Paparellæ, & Fulginatibus omnibus gratissimam fuisse. Mirum in modum gaudeo: vestrum enim apud iudicium plurimum potest: idcirco edetur illa aliquando in publicum; Cæterùm quia nolem studiosos Cinici illius arbitrari me aliquid imposuisse illi, cum editione responsionis meę, Apologiam diuulgabo, quam nunc hac de caussa ad vos mitto: vt scilicet omnes locos diligenter conferatis, meque admoneatis, si quid sit prætermissum.

A *Iulij Cyni Medici, epistola apologetica contra Vincentium Cibum Fulginatem Medicum Clarissimum.*

NIcolaus Misinus Pater tuus, vir officio, & humanitate ad summum expletus, his postremis diebus tuo me nomine salutauit: quare habeo gratias: & ne videar tecum in suspicionem, & criminationem hominis ingrati animi incidisse; decreui pro salutatione literas dare: & cum ista occasione & scribendi oportunitate Casum illius Illustrissimi vita functi, fesso calamo resignare; vt præceptores tui & doctrina, & plurimo rerum vsu clarissimi: me à falsa malignãtium calumnia vendicare non desistant, & his mediantibus fide, & testimonio tuo, qui omnibus semper interfui, comperta veritate, illam tanquàm supremam excolant, & confirmẽt. quare feram ego primò historiam: secundò aduersarij opinionem adsignabo: tertiò respondebo obiectionibus: vltimò detegam errata, & halluci-
B nationes ostendam ob textus Galeni negligentiam, & primarum disciplinarum ignauiam: ex quibus illius infęlicissimi sequutus est interitus. Ordo progressionis.

Cum ergo illustr. Vir ille mutatis equis, sæpe sæpius & in diebus canicularibus Romam vsq; profectus esset, & in itinere, & in Vrbe in victus ratione deliquisset, Historia. & plurimum etiam præter consuetudinem ob ægritudinem tabidam fratris, ex qua obijt, inuigilasset, in patriam redijt: sed, vt animus à dolore, à quo maximè afficiebatur, auerteretur, in suburbanum profectus est: in quo in febrem incidit tertianam: sicuti ex caloris energia, & pulsus commensuratione, & vomitu, & typi cum rigore, & alternis diebus periodo considerari poterat: & primo die bilis euomuit, & pituitæ portiunculam, & postridiè minxit more sanorum, & ambulauit in apricis. Altera iterum accessit rigor, vnà cum nausea, & vomere nunquam potuit: & de ventriculo admodum conquestus est, cibumque omnino neglexit: vt noctem, ob eius dolorem, & morsum, totam ferè inquietam duxerit: at mane iniecti molle clysteri quieuit, & fœliciter in patriam redijt: sed postridie riguit &
C in ventriculo maximã percipiebat perturbationẽ: & oximelliten tepida raphano paratam euomẽdi gratia despexit, & sine cibo permansit: & laboriosam noctem admodum duxit: manè vero optimè quieuit: sed cassiam cũ hiere pollinc permistam omnino assumere recusauit: & mandato Medicorum stare neglexit: at amicorum precibus commotus, mannam accepit, quam confestim vomuit: & cibum abhominare maxime cępit.

Placuit domesticis compatrem ęgrotantis Medicum maxima opinione apud illud aduocare: qui hora quarta paroxismi imminentis ferè nos conuenit, in qua ęger de ventriculo maxime conquerebatur: quare Medicus illico medicamentosum parat clystere: Ego verò ne talia in hora imminẽtis paroxismi vellet Medicus experiri amicè commonebam, sumpta indicatione & à temporis constitutione, & humoris commotione, & consuetudine, atque propensione, & ea præsertim hora, in qua paroxismi insultus quasi immineret; etsi illi non esset continuo præfinitum tempus omnino constitutum. Quare, si hæc modo tentarentur præsi- 2. de temp. 2. 4. aph. 3.
D dia contra rationem indebita, & inconuenientia, maximum detrimentum afferre possunt; & nullum iuuamen siue obscurum, siue præsens, siue futurum præstare: & vomitum tunc esse tentandum proponebam; iuxta Hippocratis sententiam. Vbicunque scilicet natura expulit, humores noxios per loca conferentia eo ducere, idest per regiones conferentes, & sibi propitiatrices. At quantum in hora 1. aph. 21. paroxismi sit momenti vomitus classici omnes profitentur. At velle modo cum vrget febrilis motus ænemata, & medicamentosa huiusmodi parare, est omnino 1. ad Glauc. cap 3. supra. quærere naturæ agitationem reuellere, & febrem æstuantem continuam studiosè Auicenna 1. proritare, vt recte dicebat Auic. & Alexander Trallianus. 5 cap prop.

Quod si inueneris humorem declinare ad vomitum, in primis fac eum vomere] & infra: cum natura mouet vomitum, caue ne diuersifices eam] Quibus omnibus nihil respondebat: sed in proposito perseuerare illo studebar. 41 cap de putrid in generali. Quare ipse errata hæc animaduertens Cæsari Magaletto eius necessario, & in agendis plurimo rerum vsu versato sum protestatus; vt si quid ex immissione clysteris mali accideret, vt ego animaduertebam futurum, mihi non imputare- Protestatio.

tur. Placuit domesticis compatri obsequiũ præstare: quare clisterẽ recepit, quod E
reddere nunquã valuit. At Medicus opinione delusus, vt palã cũ poeta caneret.
Virgilij Carmen. *Tu ne cede malis, sed contra audentior ito.* Alterum validiorem parat; quod simul cũ primo retinet: quare & suppositoria aeuta ille parare, & alia præsidia, ad educendas fęces à Medicis excogitata non desistebat: sed hæc erant omnia, aquam
adagium. haurire cribro: cum paroxismi insultus iam sese in lucem prodiens valentior sursum bilis motũ magis cõmoueret, quàm deorsum parata auxilia auertere, & teuellere operam nauarent. Vt iam controuersia, & conuitia ad pugnas, quàm exactissima in conspicuo apud omnes iam, palam appareret, inter naturæ, & humoris propensionem, bilem ad ventriculum ascendere properantem, & clisteri per contrarias vias illam retrahere, & violenter cõmouere, velis, remisq; operã præstantem: ex quo eger in agone maximo quãprimum ductus, vt loco sese continere præ angustiæ violentia nequaquam tantillum posset, vt in extuationem tandẽ vnà cum sudore præcipuò inciderit; qua re dum hæc & maiora vrgent symptomata Alexander Guidonius vir humanissimus, & officio præclarissimus retulit F infirmum in sudore maximo versari; ex quo Medicus maxima animi hilaritate affectus, exclamare non desistebat sudorem fore istum saluberrimum; & certam fęlicitatem polliceri cito aduenturam omnino.

mortis ægrotantis prima caussa.

Oppo. aduersarij persuadere.

Ego verò, vt optimè memoria polles, hominem cõmonere non desistebam: ne sic incompositè, & contra rei medicæ peritos de sudore ita sententiam iactare profiteretur: cum ille in principio paroxismi scaturiret, quo in tempore tantũ abest, vt iuuamentum afferat, sed detrimentum certissimum ferat: est enim hæc tertiana, producta: & quartus in ordine paroxismus, ideò benè docebat nos Galenus: quod quando aliquis incipit morbus, si quid tunc excernitur, non ex naturæ tunc præualẽtis ratione, sed benè symptomata eorũ, quæ sunt in corpore præter naturam dispositionum, quo in tẽpore natura grauata à caussis morbũ facientibus, & tunc adest humorum cruditas, vnde aliquid tunc vtiliter vacuari, est impossibile. Quare non possum te mirari virum ætate, & opinione præcipuum, ita de sudore incõposite verba apud vulgares iactare, cum nihil de illo habeas certi, G an calidus scaturiat, vel frigidus: neq; tenes an vniuersalis, vel particularis existat, qđ in hac arte est maximè tum speculationis, tũ certitudinis. Aduerte ergo tũ primo ne de te vulgares malè sentire decernunt, cũ homo certi iudicij habearis.

1. epid. 1. 3. cap. 27.

4. aphor. 22. & 1. epid. 4.

Audiens autem Alexander hanc inter nos vulgari sermone disputationem officiosam, adijt ægrotantem, & manu exploratrice per vniuersum corpus deducta, retulit sudare virum nobilissimum maximopere sudore calido sanè, sed circa collum, vultum, & thoracem duntaxat.

Sudoris loca.

Quare iterum, atque iterum magisq; vir illius exclamare non desistebat: nihil isto sudore fęlicius excogitari posse: & salutem firmissimam citò aduenturam omnino, quam exactissimè polliceri.

2. progn. 12. Ego verò infelicitatẽ præferre in contrariũ affirmabã, vel morbi longitudinem, & hoc ex febris vehemẽtia iterũ distingui enunciabã: eiusq; rei testẽ Hipp.
2. progn. 12. dabam, & Gale. Pessimus verò sudor si egrediatur frigidus circa caput, vultũ, & ceruicẽ: neq; integrã sentẽtiã expectare volebat, sed tumida quadã iactura commotus, respondebat me verba tex. nõ intelligere: in quo Hippo. de sudore frigido H verba faciebat, & in cachinnum maximum sese prorumpebat.

Amice quid ex verbis Hippocratis habes? quid nam oblatras? dicit. n. textus, si egrediatur frigidus: Alexander autem retulit, si Midæ aures non habuisti, sudorem esse copia exuberantem, & caliditate redundantẽ. Quare Hippo. de sudore frigido ibi, & Galenus verba facit: de quo etiam & vulgares malè sentiunt omnes, qui semper infelicitatem, vel mortem pollicetur. At calidus sanè est, si nescis, iste sudor: quare manum ferulæ iam iam subducito, & adhuc Senex in re medica docendus, adscito: scias. n. modo rem, tibi cũ illo esse, à quo responsum ferre possis. ipse verò hominis illius iactantiam admiratus respondebam, mutilatam Hippocratis vix dedi sententiam: credebam enim cum viro agere & iudicio, & modestia confecto; sed affirmo te etiam, atque etiam esse valde hallucinatum; cum interpretum apud Galenum duæ sint partes.

Primum,

A Primum, vt authoris sensum in exponendo sententias seruet: secundo, vt illa dicere commodè studeat, quæ ad exactam fidem, & rei naturam intelligendam conducant. 6 epidem. in progm.

Non.n.licet secundum voluntatem nostram grauissimorum authorum exponere sententias: sicuti ipse contorto sermone profiteris, cum Galenus nullo alio refragante, & de sudore calido etiam Hipp. ibi docere posteritati mandauerit: quare ipse vel non legisti, vel neglexisti; & me manum ferulæ subducere voluisti: sed hæc dimittantur. Exponit ergo Galenus. Etenim cum eum sudorem malum esse dixit; & si circa caput, & ceruicem adueniat licet frigidus non sit: hic.n.syncopem futuram minatur, frigidus verò iam incipere testatur. a Progn. 32.

At ille ne trantillum quidem commotus Hippocratis dictum contortè glossabat in hunc modum. Aduersarij falsa expositio.

Hippocratem de sudore circa caput, vultum, & collum duntaxat loqui: sunt.n.

B Hippocratis verba maximopere ponderanda, & cum grano salis interpretanda: est.n.ibi hoc verbum, duntaxat, quod est exclusionis energia: aliud.n.est dicere circa collū duntaxat; aliud per regionem thoracis, maxime.n. adinuicem inter se, si nescis, dicuntur distare illę partes: cum etiam loco, & functione, & termino admodum distinguantur ad inuicem; sed dimissis altercationibus habeas hoc pro comperto omnino.

Sudores istos iuxta regionem vniuersam thoracis semper apud Galeni censuram, & Hippocratem saluberrimos esse, & omnimodam fęlicitatem, & morbi salubritatem polliceri: quod millies longa experientia comprobatum, & modo his proximis superioribus diebus Episcopum Tiphernatem curaui; qui, cum isto sudore, quem præ manibus habemus cito, tuto, & fęlicissimè conualuit.

Ego verò maximam hominis iactantiam admiratus; cępi nouum doctrinæ genus aperto marte detestari, & tandem asserere, esse quid erroneum has in re medica cōfigurare chymeras: cum modo Hippoc. contorte glossando, modo Quintilianum, & Calepinum testem aducendo, modo ad configurationes mathemati- Aduersarij fuga.

C cas confugiendo, honestam fugam arripere profitearis: & quod peius est, non suffunderis aliquo certo pudore affirmare apud Galeni, & Hippocratis censuram sudores thoracis esse omnino saluberrimos. Quis.n.audet tam absurda profiteri? & à tam aperto mendacio non abhorrere, dum refers, verbum dūtaxat] cum alio verbo, circa] copulatum denotare exclusionis notas, cum partes potius adiacētes sibi in consensu vindicare deceat: est.n.circa] nota copulationis, & continuationis. sed hæc dimittantur Grammaticis, & Gal. oppositum docentem, atque exponentem referamus.

Quibus lumborum dolor diu perseuerans, cum ęstu fastidioso fit, si sudent, malum] hæc Hipp. exponit Galenus hunc in modum, videlicet, siue.n. sudorem exiguum toto fieri corpore ob epidermidis, nomina significari intellexerimus signū bonū non esse, cū ab eo, etsi nō dolorē lūborū certe fastidiosum solui oportebat. 1. prorret. 3. & 1. 7.

Siue sudores eos, qui circa thoracem caputq; fiunt intellexerimus, quod perpetuo ij mali sint, constat. Quid clarius? sunt enim apud illos authores grauissi- Sudores colli, capitis, & tho. semper mali apud Hip. & Gal.

D mos tales sudores semper detestabiles, semperque infęlices, & malitiam secum omnino vindicare dicuntur, & appellantur particulares, de quibus dicebat Auic. doctissimus.

Sudor specialis, & particularis, & in vltimo loco tantum semper est malus, & illaudabilis: cuius rationem iterum expresse Galenus dicebat, videlicet fieri nequaquam posse dari coctionem priuatam in una parte tantum, crudo adhuc existente ipso morbo. 1. cēt. tex. 2. c. 23. tex. 27.

Quomodo ergo, vir doctissime, potuerunt isti sudores salutem, vt ipse falsò & Galeno & Hippocrati imponis, polliceri non uideo: neque Argus ille fabulosus vnà tecū, si uoluisset, potuisset cōspicere: suscipiamus ergo à te homine nouum doctrinæ genus, vt verè ille sis, de quo dici possit.

Vnicus ille sapit, nisi mens inuoluitur vmbris.

At ille iracundia promotus in sudore illo diaphoretico ægrum vsque ad fastigium pellibus operiri mandauit, cū in agone illo maximo, & ob clysterū retētio- Mortis ægrotātis causa.

nem, & bilis ad intestina interceptionem æstuando, adeò cumulatissimè insudaret, vt in sincopem inciderit. Quod ille animaduertens Episcopi Tiphernatis historiam dissimulans, exclamare non desistebat: remouete pelles, & lintea abstergendi gratia calida parate, cũ non sit amplius tempus insudandi oportunum. E

Tales sudores sẽper nisi coerceantur solent concitare.

Ego verò, vt à linteis tam calidis, quàm frigidis, sed maximè calidis, tunc vellet abstinere, amice commonebam, cum illa parare esset magis, magisq; valentius velle sudorem à corpore euocare, quàm coercere, testemq; illi Auicẽnam dabã. Et non oportet, vt occupetur in exuccando, quod rorando egreditur, faciendo exuccationem post exuccationẽ: nam illud est occasio ad prouocandum, & multiplicandum, & fortasse attrahet sincopam, nam eius abstersio addit in ipsum: sed animaduersio hæc erat inanis.

4. primi cap. proprio.

Opinio aduersarij.

Manè autem ad colloquium iterum conuocat, vbi palam asseruit febrem hanc procul dubio esse pestilẽtem, & modo valde malignam, & à principio fuisse duas tertianas, & me de prætermissa sanguinis missione largo ore accusabat, ex cuius ignauia ægrum in mortis imminẽtis periculum incidisse affirmabat. Quod etiam palam literis suis cuidam illustrissimo confirmauit. F

Quibus omnibus respondebam.

Viri, qui in corona adstatis doctissimi conterere tempus in sermone, & homines bonarum disciplinarum cultores ad conuitia & pugnas prouocare inofficiosi hominis est, sed hæc dmittãtur: Vir ergo iste, & existimationis, & doctrinæ haud illudendæ inuehitur in nos, non disciplinis Peripateticis, sed verbis nudis duntaxat, & quatuor criminationes adducit: easque non Philosophorum, sed legislatorum ritu deducit, qui sanciunt, & non demonstrant: & primo tenet

Hanc febrẽ à principio quam non potuit vidisse, aut cognouisse aliquo pacto, fuisse pestilentem: aberat enim à nobis, & longè quidem sanè.

** Aduersarij incõstantia. 3. ad Glauc. & 6. epid.*

Secundò esse valdè malignam, cum in aduentu suo nobilibus multis publicè dixerint morbum fore etiam omnibus numeris saluberrimum omnino: & heri vesperi sudorem illum salutem polliceri cito aduenturam, & quàm firmissimam: quare non sibi ipsi constat. G

3. Physicum in proęmio.

Tertiò contraria, & impossibilia afferendo deducit, dum vult præsentem morbum esse duas tertianas, cum febres tertianæ malignæ in rerum natura inueniri non possint: neque pestilentes, vt modo ex Galeni decretis, & Hippocratis demonstrabo, cum illę sint de genere intermittentium, & salubrium: hæc verò continuarum, & exitialium.

Quartò & vltimò me de nomine negligentiæ, & ignorantiæ crimine accusare non erubescit, dum mortem huius nobilissimi & illustrissimi Viri in prætermissam sanguinis referat missionem. Hæc sunt, quæ aduersus me iste vir doctissimus adducit, absque aliquo medio contorta, & incomposita theoremata. Quibus omnibus respondebo, & in dirimẽdis illis dabo vos simul æquè arbitros, & iudices: Respõdebo ergo sigillatim, primo supponendo vnum Aristotelis, videlicet quòd omnis vera cognitio habetur à nobis per exactam rei essentiam, & illius certas, & proprias caussas. ideò & rectè sanè posteritati mandauit: quod tunc arbitramur simpliciter cognoscere vnumquodque cum caussas primas, principia prima cognoscimus vsque ad elementa. At cum caussarum cognitio intellectum effugiat, ideo ad signa esse primo condescendendum docebat. Innata est nobis via & reliqua. Quę quidem cum in multiplici versetur differentia: de illis verba tantum faciemus, quæ & inseparabilia, & propria appellantur, & certam caussarum notitiam apud omnes demonstrare fœliciter dicuntur, & dignostica appellantur. H

Quantum sit de signo inseparabili, inuenio apud Galenum signum febris pestilentis inseparabile, & perpetuum esse alui profluuium colliquatiuum, cuius hęc verba sunt.

Et pestis quoque illa longissima, quę nostra ętate vulgata est, pro excrementa alui omnes quoque peremit, & quę vacuabantur erant syntaxis. Quod quidem symptoma appellat perpetuum febrium pestilẽtium.] hęc Galenus. Non poterit ergo dari febris pestilens absq; sintaxi, i. absque alui fluore, & profluuio colliquatiuo: cum hoc à Galeno illi ascribatur symptoma, & signum perpetuum.

Restat

A Restat assignare propriũ, quod illi competat soli, vni, & semper, tale erit sedes
affecta, & sicuti in pleuritide, exẽpli gratia, sedes affecta est mẽbrana succingens
costas: ita in pestilenti febre cor. Et corrũpitur in ipso corde, quod circũdat ip- 4. primi cap. proprio.
sũ m.] Et reliqua, quæ verba à Galeno accepit, ita.n.ait. Nã quibus calor hic pu- 4. de præsag.
tridus vniuersus, quos cõtinet cordis sinus defluxit, multi fuerũt superstites. Ac- pul. cap. 5.
cenditur ergo in febribus pestilẽtibus putredo in humoribus cordis primo & per
se, & per excellentiã altioris putredinis. Nã illa est inter alias febres sua vera dif- 6. epod. 183.
ferentia: ita enim dicebat, febres pestilentes differe ab alijs ob excellentiam pu-
tredinis] & hoc patet sensui, quia febres pestilentes cito interficiunt ratione par-
tis, in quibus viget, & maximę putredines, q. a in illis cadunt omnes virtutes pro-
pter cordis affecti præstantiã, quod non contingit in alijs putridis: in quibus etsi
putredo cordi impertiatur, non tamen illi accedit primo, & per se, sed per cõmu-
nicantiam & arteriarũ, & venarum obstructionẽ, & nõ per propriam sedem affe-
ctam, sicuti in febre pestilenti. His iactis fundamentis, probo, & à posteriori pri-
B mo, & postea à priori febrem istius nobilissimi viri nullo pacto fuisse pestilentem,
quia illa nõ potest inueniri absq; alui colliquatione, vt docet Galenus: sed ęger
noster nunquam habuit beneficium ventris, nisi per alternis diebus emollientia
parata enemata. Videlicet in die quietis, ex quibus vix semel deiecerat, & hęc de
signo inseparabili, & illi perpetuo. Quantũ fit de proprio, certum est, quòd pesti
lentes omnes habent esse in humoribus cordis gradum excellentioris, & maioris
putredinis primo & per se, quàm aliæ febris, quæ nõ possunt alternis dieb. caus-
sare rigores, & peruenire ad integritatẽ ferè simplicem, & cũ hoc sit signũ certissi-
mũ intermittentiũ, & non continuarũ, at pestilentes non possunt esse aliquo mo-
do ex intermittentibus, cum putredo sit ad intra vasa ipsius cordis primo & per
se, at febres intermittẽtes ad extra vasa, & ideò habẽt periodos, & declinationes,
qđ nõ cõtingit in pestilẽtib. ergo hęc febris nullo pacto poterit appellari pestilẽs.
Resumendo ergo orationem nostram probo à priori supponendo iterum di-
ctum Aristotelis: colliquatio non potest fieri aliquo pacto, nisi à flagrantissimo,
C & acutissimo calore: vt patet de cera igni exposita, & metalis fossilibus. His iactis
fundamentis arguo, & cum Aristotele primo phisicorum sic. Ab agente propor-
tionato, & adęquato, & in materia proportionata, & adequata, sequitur effectus
proportionatus in specie, cum conueniens fiat a conuenienti, & quodlibet non
agat in quodlibet, sed determinatum in determinato: ergo hæc febris nõ poterit
aliquo pacto appellari pestilens: cũ in pestilentibus calor deurens, & colliquans
ob excellentiam putredinis in humoribus cordis detentũ inducat necessario col-
liquationem, i. fluxum colliquatiuum: cum idem apud Peripateticos legitimos sit
agens disponens materiam, & inducens formam: canamus ergo cum Poeta no-
stro, & adnectamus, quoniam

» *Quo te meri pedes, aut qua te via ducis in vrbem.* Virgilij Carmen.

Quantum ad secundum respondebo cum Philosopho, ita enim ait. Veritatem
expectare à dicentibus sermones falsos . . . . prosequi. Etenim errores Vetustate cõsumptum
persuasionem faciant, & homines potius à vera sapientia recedere, quàm ipsam verbum legi
D largiantur. Cũ apud Galenum febres malignæ semper sint acutissimæ, & per cõ- non potuit.
sequens sine rigore, & continuæ, & cũ validissimis inflãmationibus in visceribus
non omnibus, sed ventriculi, pulmonis, iecoris, & septi trãsuersi ex proprijs cara-
theribus & signis partium illarum, in quibus vigent: da ergo rationem, & enume
ra modo, si potes, signa: sed quia in omnibus tirannicè mecum agis, numerabis
fortasse talia cum satirico illo argutissimo, quod est

» *Sic volo, sic iubeo sit pro ratione voluntas*, vel cũ Legis peritis confisus id fortasse
agẽs. Qđ principi placuit, legis habet vigorẽ, ita.n. sancire decreta palã pfitetur. Iuuenalis Carmen.

Ad tertium ridiculo ad summum explerum respondeo, dum vis hanc febrem
esse duas tertianas: eus bonè vir, quomodo ergo hæc poterit per te esse pesti-
lens, & maligna, cũ vna tertiana, siue duæ, siue centum, siue mille, loco, gradu, &
periodo, & termino maximè distent ab inuicem, & magis sanè à pestilentibus.

» *Quantũ lenta solent inter viburna cupressi.* Sed hæc criminatio est adeò inepta, vt Virgil. Carmen.
nullum responsum mereatur. Quibus omnibus ita respõdebat. Dari quandoque

apud Galeni censuram febres pestilentes,placidas, & malignas,mites:sed autho E
ris locum non tenere. Ego verò mecum Galeni locum excogitãs, ita responsum
afferebam, Viri doctissimi, Auerrois vir diuinus certè Auicennã redarguebat,
cum & ipse in iuuentute verba expositorum tantum considerando,& legendo,&
Aristotelis textum negligendo in maximos errores sæpè sæpius inciderit, & po-
stea genio meliori ductus,& matura ætate confectus textum interpretando se ab
erroribus omnibus vindicauit: ita enim faciunt nonnulli Medici nostri tempo-
ris,qui practicantes legunt, authoritates ibi adductas pro oraculo recipiunt, &
ne tedio cum Galeni longitudine afficiantur, ibi propositum totum constituunt,
3. de anima quare dicebat ille vir,caussa erroris Auicennæ fuit,in quo nos quanto longo tem
30. pore versati sumus,quia inspiciebamus tantummodo verba expositorum, & ne-
gligebamus illa Aristotelis. oportet ergo videre opiniones authorum in proprio
fonte: quare iste vir citat authoritates perperam intellectas,& æquiuocatio deci-
3.sympt. 8. pit illum,& non vidit propriã authoris sententiam:fuit Galenus Græcus, & Asia-
ticè scripsit, & adeo quandoque confusus,& longus,& varius,vt integrum homi F
nem requirat. dicit ergo Galenus,non tamen calore vehementi sunt febres pesti-
lentes, ergo forma pestilentis febris non est calor ad summum deurens, & colli-
quans: ita enim credo te rationibus, & alijs authoritatibus velle respondere.

Ad authoritatem respondeo, quod Medicus est artifex sensitiuus,& in febre
pestilenti sensus exploratione duas animaduertit caliditates: quarum altera ap-
pellatur externa,altera vero interna: quæ est externa ad eam, quæ ad intra viget
comparata,videtur mitis, & suauis: cum ita docent sensus, & Galenus ipse, qui
ita de illa verba faciebat ex Thucidide.

6. epidem. Atque idcirco neq; calidæ,neq; perurentes videbantur,qui peste laborabant,
18.&in com. quamuis ad intra magno flagrarent incendio, & interiora comburi viderẽtur,vt
neq; aliquod valde subtile linteolorũ velamina præter nuditatem perferre. Hæc
Auic. c.pro- Galenus. hoc idem Auicenna sentiebat. Hæc febris est quieta exterius,& pertur-
prio. bans interius. & Galenus iterũ,febris, etsi placida appareat, & ęqua habeat sym-
4.aca. 67. ptomata,non videtur sufficienter docere,ostendo hoc esse necessarium omnino. G

Quia ex maxima flamma in corde contenta,cor sanguinem, & spiritum gene-
rare non potest adeò sufficienter, vt tã ab extra, quàm ab intra possit ipsos ęquè
transmittere: cum vix sufficiant ad nobiliores partes fouendas, & conseruandas,
vel contingit,quod à validissima flamma calor attrahatur à circunferẽtia ad cen-
trum,tanquã à cucurbitula, vel tanquã oleum in lucerna, at sumatim ecce quod
nihil in contrarium potest sententia: vide quã in authoritate latet ęquiuocatio &
fallacia,quia Aethiops etiam est albus secũdum dentes: ergo Aethiops est albus.

Horatij cõ- *Spectatum admissi risum teneatis amici.*
ment.

Quo ad aliam authoritatem credo. Excellentiam suám Historiam hanc velle
citare,quidam modicè febrire videbatur,attamen post quartam diem minxit vri-
nam aquæ instar, at colore quidem nigrani: in quarta die visus est bene se habe-
2. proret.18. re,vt in sequentibus diebus leuaret. At septima die tabefactus obijt. ergo dabitur
febris maligna,quæ appellabitur placida:ita enim te arbitror velle deducere. Ex-
tat & alia Galeni authoritas, quæ huic opinioni videtur sua debita suffragia præ- H
stare: debiles.n.& exiguæ febres interdum valde sunt malignæ. Ergo per hanc
authoritatẽ non erit verum dicere apud Galeni cẽsuram,febres malignas insequi
viscerum validissimas inflãmationes. Ecce vir doctissimè, quod modo ante ocu-
los habes candidissimas authoritates, oppositas sententias sibi ipsi repugnantes
circũducere; quare nõ iniuria dicebat ille vir summus, Scire est rem per caussam
cognoscere,& non per authoritates,& præsertim cõtortè interpretatas, & perpe-
ram intellectas, & cũ illis ambulare sit tota aberrare via. Dicimus ergo nos pro-
cedendo,& protrahendo rationẽ nostrã ex propria rei essentia,& natura,de qua
agitur,certum esse,& indubitatum apud Galeni censuram; malignitatem & pra-
uitatẽ humorũ originem recipere à magnitudine putredinis: at magnitudo putre
dinis via est,vt docẽt Peripatetici,ad corruptionẽ,& ad nihil,& quãto magis suc-
ex quarto ci à calore extraneo subagitantur,tãto virilius à forma propria & naturali cõspi-
met. Arist. ciũtur recedere,quia apud doctos Peripateticos,qualis est proportio materię ad

materiam,

A materiam, talis est formę ad formā: cum ergo materia illa amittit suas qualitates, & ad corruptionē se suscipiendā parat, & efficitur gradatim maligna; & quādoq; ad talem energiam ascendit, vt veneni materiam assequatur: quod patet in viduis, dum ex corrupta seminis retenti natura corripiuntur, vt docet Galenus, qui in prompto alias de febribus malignis verba faciens, docebat illas non posse consistere absq; sintaxi, idest colliquatione. quod apud sensum non potest imaginari, absque maxime extraneo & flagrantissimo calore. ad authoritatem. Debiles & exiguæ febres sunt interdum valde malignæ. Intellige de calore externo, & non interno, vt patet in febribus illis, quæ lypiriæ appellantur, in quibus exteriora videntur semper à frigore detineri, & interiora deuri vehementer: non potest ergo febris maligna dari nisi cum vehemētissimo calore, & viscerū inflammatione; & sic sunt authoritates interpretandæ: & non, vt verba sonant, ex commentariolo recipienda. Respondeo ergo cum Arist. ad primam authoritatem te valde hallucinatum: quia ille, qui acutissime febriebat, nam sensus nūquam decipi-

Quarto cęli. fum. 2. cap. 4. — Prima epid. par. 2. cō. 10. — 4. aphor. 48. — 2. de anima. 63.

B tur circa propria obiecta, quare hic minxit vrinam, instar aquæ, quæ caloris extinctionem ostēdit. tamen illa erat colore nigra: ergo massa sanguinis cremabatur à calore externo putredinali, vt sentio; erat enim nigra, sicuti accidit in carbonibus. & subdit Galenus septima tabe correptus. hic enim ex acutissima febre putrida in tabem, idest hecticā incidit, & ideo visus est benè se habere: quia omnes illi, qui hac febre detinentur, non percipiunt se febricitare ob æqualem intemperiem, tum in habitum confixam, vt optimè declarat Galenus in illis febribus semper cōtingere: ad authoritatem, Hic videbatur modice febrire, ergo modice febriebat. negatur consequentia: quia aliud est verè esse, aliud conditionate, & apparenter. vt docet Aristoteles, vt de carne in aqua fabulose, & carne vera notabat Aesopi fabula. Quare dū mecum in præsentia verba facis, absurda semper deducis, tibi ipsi nequaquam constans, morbi huius constitutionem, & propriam ideam non cognoscis, & in sophisticas importunitates incidis, & quod omnium dictu turpissimum est, temere Galeno & Hippocrati imponere nō erubescis, quæ

C è directo contraria profitentur, dum audes docere apud illorum censuram sudores, qui circa caput & thoracem scaturire tantummodo dicuntur, morbi salubritatem, & iudicij certitudinem indicare. & inde ducendo, & comprobando semper organū dialecticū inuertis, & retrogradis raptus habenis, & ideò contortè agis omnia; & quasi nauis hyeme media in procellis sine gubernatore huc illuc incerto cursu vehi videare, & quæ de illo Episcopo iactes sint vetularum nugæ, dum nęnias, & fabulas nepotibus iocose erudiant: & cum poeta iterū respōdes,

Resonant arbusta Cicadis. Virg. carmē.

Vltimo me stimulo importunitatis, & maledictis lacersire non desistis: dum nulla aliqua vel ratione, vel authoritate impulsus, me de prætermissa sanguinis missione accusas; sed aures tuas quæso candidissimas mihi accommoda; qua in re se fortasse oratione euagabor longius, quàm æquum foret; peto vt mihi ignoscatur; cum multi in hac ciuitate viri fuerunt sæpè sæpius maxima admiratione affecti, dum conspexerint me in exequēdas rei medicæ curatiuas partes à prima

D morbi die exhibere lenientia, & emollientia, appellata præsidia, in quorum albo est manna ipsa exempli gratia, & fistularis cassia, & in sequenti die nullo certè refragāte scopo venæ sectionem imperare: cuius oppositum ipse, è directo talibus, auxilijs neglectis, sanguinem omnibus indifferenter euacuando exercebas. quæ quidem operatio, seu modus in aere isto humido, nebuloso, crassoque, vbi destillationes, & obstructiones maximè, & lienis & iecinotis vigent, vbi homines fungis, vacinis carnibus, lagenis, & è pasta edulia varia æsculenta, & suillis, & cerealijs edulijs vescuntur, & per sex menses lorum bibunt fœliciter administrari possit, nolo ego iudicium ferre; sed ad rem nostram.

In hauriendo ergo à venis sanguine, Medicus illa non solum debet sibi ante oculos proponere, quæ hoc auxilij generosi munus indicare conspiciuntur; sed ea simul Papæ, quæ id vel prohibent, vel remorantur. Ipse verò eas tantum tibi ante oculos proponis partes, quæ hoc indicare conspiciebantur alijs vel neglectis, vel immaturè commensuratis. at ego cum omnia requisita ante oculos habere

bere profitear, etiam in operibus omnibus artis admodum consenuerim, ea remo E
uere primo parabam incommoda, quæ talem vacuationem vel euellere, vel pro
tempore remorari ab omnibus maturo iudicio iudicantur: talia enim sunt opor
tuna occasio, corporis dispositio, pręparatio, virium cōstantia, & fortitudo, ætas,
& morbi magnitudo, ventriculi, & primarum venarum cruditas, impuritas, aluus
adstricta; & intestinorum coaceruata colluuies; & quæ huiusmodi energiæ, &
tenoris inueniuntur; quibus vel dimissis, vel neglectis, maximum periculum im-
pendet. quare si cum ventriculo, vel copia, vel cruditate aliquando tumet quis,
venam secare audebit, necessariò illa humorum coinquinatio, & putredine para-
ta colluuies, vel iam putrida tanquam iure postliminij ad intra venas traijciun-
tur, cum ex proposito & consilio non agat ipsa facultas nostra, & natura. quare
qui hæc negligens operam præstabit, ægros in præcipitem mortem aget. Remo-
uenda ergo est primum à ventriculo illa fæculentia blandissimis medicamentis,
& vijs illis expurgatis nullo alio scopo refragante Medicus tuto possit postea san-
guinem mittere: ostendebant ergo, Patres, in stomaco nostri ægrotantis redun- F
dare cruditates ventriculi dolor, grauitas, nausea, mala sensatio, inapetentia con-
tinua, & ciborum abhominatio, rugitus illarum partium, dolor, vita ante habita,
& corporis dispositio fere cachochima: Quare ego talia incommoda remouen-
da apprimè cum cassia, & hieræ polline mandaueram, vt in die futuræ quietis se-
curè scalpello possem venam incidere: quare si hæc temere à me fuerint conside-
rata, vel maturo iudicio excogitata, iudicate omnes: sed quia in hac parte contra
me maxime oblatras, & istius nobilissimi viri imminētem mortem ob huiusmodi
auxilium prætermissum arguis, volo ego omnibus ostendere te maxime, & in cu-
rando, & in administrādo mortem istius infelicissimi viri caussam, & occasionem
parasse. Confirmasti modo morbum esse de genere tertianarum; differentia so-
lum inter nos fuit, de solo numero: sed hoc modo dimittatur, cum à numero nō
accipiatur indicationis aliqua curatio. Satis superque sit modo morbi certam
speciem tenere: quia ego vnam tertianam, tu verò duas contendis, & asseris: et-
si illam modo facias malignam, modo pestilentem: quæ quidem tertiana nihil G
differt à febre ardenti, nisi loci duntaxat ratione: idem namque met humor tam
hanc, quàm illam accendit. locus ergo tantum verè ille est, qui alterum ab altera
tantum separat, & distinguit: quæ quidem vix accendi potest in nobis, quia he-
par afficiatur, & à bile fomitē putredinis recipiat; quæ natura propria, & acquisi-
titia est humorum omnium calidissima, subtilissima, & ad motum, & excandescen
tiam paratissima: insequitur naturam ignis, & hac tantum fortasse de caussa Ale-
xander Trallianus commonebat Medicos omnes, quod in curanda tertiana ma-
ximam adhiberent diligentiam; quia ex quouis etiam minimo errore commisso
efficiatur continua, & incurabilis: & nos quotidie experientia sæpè sæpius nota-
uimus, cum nullos ægrotantes tertiana detentos, qui ex intempestiua assistentiū
victus ratione in insultu paroxismi administrata ardenti, & acutissima febre fuis-
se correptos. quare à fortiori magis, magisque verisimile est, & consentaneum;
quod clysteria illa acuta, & suppositoria in corpore ęgrotantis retenta, & in hora,
& insultu paroxismi administrata; hepati nocumentum non vulgare attulerint; H
vnde & biles ad intestina ad cōmouendas fęces parata à violenta illa cōmotio-
ne fuerit intercepta, ex qua æger ille amplius alia excremēta reddere ne quicquā
valuerit, & cū hæc symptomata maxima aliud subsecutū est lōge à primo, q̃ vio-
lentissimū, cū bilis motus ad extra venas, & cōtrarietate motus, & attractionis à
præsidijs deorsum tūc excogitatis fuerit interceptus, & ad intra venas occlusa, &
à vaporibus sęcalibus exhalationē recipere nō valētibus ad principalia mēbra de
latis subagitata producta fuit æstuatio, sincopis, sudores diaphoretici, euacuatio
spirituum, & caloris innati exhalatio, hebetatio, & interitus: quod talia clysteria
acuta possint nocumētū inferre, & Galenus, & Auicēna, & Stephanus docēt. nō
ergo ex prętermissa sanguinis missione, quē cōsulto missam feci, & probatū est; se-
quuta est infęlicissimi illius ægrotātis mors, sed ex erroribus istis à tua Excellētia
perperā cōmissis. Quare in tertianæ curatione de clysteriorū administratione in
d e paroxismi, & in hora illius cōmotionis fęlicius aliàs Galenū cōsule. Benè vale.

Primo ad Glau. cap. de tertiana.

Li. 6. 12. cap.

Mortis prima caussa.

ADMO-

A ADMODVM REVERENDO D. ALEXANDRO
Iacopino Episcopatus Auximani Vicario Generali, atque Canonico.

VVLNVS IN CAPITE CVIDAM SILVESTRO DELLA Babona inflictum à D.Iustiniano Mattuccio Auximati non fuisse lethale.

Vulnera lethalia quot modis dicantur. Mori homines posse tam ex magnis, quàm ex paruis vulneribus.

B EPISTOLA SECVNDA.

VOD tibi,pro munere tuo, officioq; diligenter interroganti,olim
dictum à me fuit,id nunc non alia de caussa duxi,literarum monu
mentis commendandum, quàm , vt certo scias, atque persuadeas
Augenium nihil habere antiquius veritate, plurimumq́ue eos de-
testari homines, qui aliud ore , aliud corde gerunt . Summa est .
Syluestrũ à D.Iustiniano Mattuccio lapide in capitis vertice vulneratũ , mortuũ
non fuisse inflicti vulneris caussa, (quamuis ex quouis leuissimo vulnere mori ho-
mines contingat) sed mortem in alios affectus referendam.
Hoc igitur,vt explicemus diligenter , primũ supponere oportet vulnera letha-
lia dupliciter dici; vno modo cum inferunt mortem necessariò : aliò sanè cum
malori ex parte talia sunt . de qua re Galenus ait . Sic, & nunc eam,quæ fit ex
vulnere conuulsionem lethalem dicit esse; non tanquam ex necessitate ac semper
mortem afferentem,sed tanquam admodum crebrò . sic & in multis ex prioribus
C aphorismis lethalis nomine visus est vti] ac alibi . Hoc verbum,lethale,sæpius
dixit in alijs , & in hoc ipso libro de his , qui ex necessitate sunt morituri : sæpius
autem & In his , qui magna ex parte] hæc ille . Quæ si vera sunt, oportebit pro-
positum vulnus lethale nuncupari altero ex his modo : verum certè neutrum illi
conuenire ostendamus . Primum, ex necessitate non extitisse lethale, multa per-
suadent : vnum quod vulnera capitis,in quibus cerebrum discissum est, Galenus
lethalia nuncupat,non quod semper inferant mortem,sed quod frequenter.nam 6.apho. 18. 1.de vsu p.10
cerebrum (inquit) vulneratũ sępius sanatum vidimus,& semel,& bis in Smyrna,
viuente adhuc Præceptore Peplope , & erat vulnus satis affatu dignum] At verò
propositum vulnus, nullam in cerebri substantia, aut membranis, aut craneo,aut
pericraneo læsionem intulit. quod verò huiusmodi est ex communi omnium con
sensu non modo lethale non est , sed leuissimum existimari debet . Præterea ex- Gal. ibid.
plicans vulnera lethalia, vt semper, in horum numero cordis vulnera recensuit :
vesicæ, in quibus tota vesicæ tunica discissa vsque ad spatium interius fuerit ; vul
D nera gibbosæ partis hepatis ; vulnera magna cerebri , in quibus illius ventriculi
dissecti sunt ; vulneraque septi transuersi . At certè in hoc numero non adsunt ca
pitis vulnera,quibus craneum neque fissum, neque collisum,neque affectum ali-
ter fuerit : quod huic Syluestro cõtigisse certum est ; vtpotè cuius vulnus, neque
pericraneum attingebat . Adde quod lethale non fuit altera significatione : nam
paruum fuit vulnus : magna autem sunt omnia eiuscemodi vulnera, vt Galenus 6.aph.18.
ait. Dicũtur tribus rationibus magna vulnera, vt omnis affectus magnus : vel ob
affectus magnitudinem : vel ob principatum affectæ particulæ : vel ob maligni-
tatem . Vulnus propositum nullo modo magnum dici debuit : quia non appa- 4 metho.6. in passi.
ruerunt aliquando malignitatis inditia : dein pars , in qua consistebat præcipua
dici non potuit , cum duntaxat cutaneæ partes oblęsę fuerint (præcipuæ autem
partes sunt cor,cerebrum, & iecur) postremò vulnus fuit exiguum,nostro tamen
consilio dilatatum,apertumq́ue,vt possent facilius adhiberi medicamenta ; affe-
ctæq́ue partes inspici,si oportuisset . Amplius, ea vulnera lethalia dici nõ debẽt,
quæ

quæ saluberrima sunt sunt enim duo hæc inuicem opposita: at ea vulnera, quæ E duntaxat afficiũt carnem, Hippocrates libro de coacis prædictionibus carere om ni periculo significauit. Hippocratesque vbi catalogum quendam exhibet vulnerum lethalium, sic scriptum reliquit. Vesica discissa, aut cerebro, aut corde, aut septo transuerso, aut aliquo ex tenuioribus intestinis, aut ventriculo, aut iecinore lethale est] vbi adnotabis, discissum esse cerebrum oportere in vulneribus lethalibus: non dixit discissam cutim] vel discissam carnem] vt in proposito accidit casu: quod etiam alibi clarissime declarans, inquit: Vulnera quæ in cerebrum, aut in hepar, postea quæ in intestina, & vesicam sunt, hæc omnia perniciosa valde: non tamen ita, vt nemo ex his euadat, veluti putatur.] Adhæc verò si res ipsa sensuum fide extimanda est, pronunciare debemus omnino eiusce modi vulnus lethale non extitisse: cum videamus quotidie, & certissimo obseruemus multo maiora vulnera in eadem parte infixa nulla difficultate persanari.

6.aph. 18.

1. prædictionum.

Verùm, ne controuersum aliquid sit in hac materia, expedit hoc loco rem diligentius prosequi in hunc modum. Lethalia vulnera capitis fiunt, aut propter F cerebri, & illius membranarum diuisionem: aut propter commotionem substantiæ cerebri: aut quod vehementia contusionis aliquæ venæ fuerint in cerebrum abruptæ, ac inde sanguis effusus, ac putrefactus intulerit mortem: aut postremò quod icta vna parte in alia illi opposita os fissum fuerit, cuius caussa in cerebrum collecta sanies lethale dãnũ intulerit. Quamobrẽ si ostẽderimus in casu proposito nihil horũ adfuisse, iam quidẽ omnẽ amouisse lapidem; & nihil reliquisse, quod faciat difficultatem videbimur. Quod cerebri substantia, & membranæ non fuerint discissæ, iam quidem dictum est: quod etiã amplius probatur ijs signis, quæ hunc affectum comitari solent. hæc sunt vomitus bilis, syderatio corporis, febris continua. in ægro autem proposito nunquam adfuit nausea, aut vomitus bilis, aut syderatio: dicis adfuisse febrem, eamque continuam: id equidem vltro confitemur: sed tamen negabimus contigisse merito vulneris, cum antea febrierit, q̃ vulneraretur: quod explicabimus infra, cum mortis caussas prosequemur. Deinde vero nudato osse, quod artis diligentia factum fuit à Chyrurgo apparente fe- G bre, & nullo apparente damno in osse, suspicantibus nobis occultam adesse aliquapiam, intusque delitescentem labem; percontari diligenter cœpimus qualiter vulneratus fuerit, & quomodo: ex ijs enim quæ homo respondet eniti debemus ad cognoscendum, teneatur ne os denudatum (quamuis non appareat) aliqua noxa, vt admonuit diuinus Hippocrates libro de vulneribus capitis: at nihil certè ex tali interrogatione conijcere potuimus. Nam (vt inquit ingeniosus Vidus) si quis graui aliquo ictu fuerit vulneratus in capite, credibile est os vel fissum, vel collisum esse, si homo in terram conciderit: si sine sensu, quasi dormiẽs, iacuerit: & si obcęcantur oculi: quorum nullum inditiorum adfuit. hæc fidem faciant certissimam eius quod priore loco proposuimus.

Ex Hipproc. lib. de vulner. capitis.

6.aphor. 50. lib. de coacis prædict.

Cerebrum autem à vulneris vehementia non fuisse commotum persuadet, q nulla vocis adfuit diminutio, aut ablatio: quod fuisset in casu necessarium, vt ait Hippocrates his verbis. Quibus cerebrum concussum fuerit, & doluerit, percussus, aut aliàs lapsis, hi statim voce priuantur, & neque vident, neque audiunt, & H plerunque moriuntur] cum itaque in ægroto nostro neque vocis priuatio, neq; somni profunditas, neq; apoplexia, neque aliquid id genus adfuerit cerebri concussionem insequẽs, eiuscemodi noxam in cerebro constitisse putandum non est. Alexandri etiam Tralliani authoritate, viri quidem doctissimi, & experimentatoris maximi cõprobari potest: qui tria mala insequi voluit grauem ictum cerebri, ac membranarum: Nempè conuulsionem, delipientiam, acerrimumq; dolorem. At Syluestro, neque conuulsio, neque delirium, neq; dolor adfuit acerrimus. His addito, violentas concussiones cerebri consequi solere sanguinis fluorem per aures, & nares, admonuisse Celsum, quæ res in hoc ægro minimè contingit.

Lib. 1. cap. 11.

Libr. 5.

Multò minus tertio loco affirmare possumus mortale vulnus extitisse propter sanguinem extrauenatum, in cerebrique, vel substantia, vel membranis putrefactum. Quoniam hac ratione necessarius fuisset phrenitidis aduẽtus: quo prorsus caruit, quinimo omnes animales facultates toto morbi progressu optimè habuerunt.

A bucrunt. Quod verò phrenitis necessaria fuisset, hisce rationibus ostendimus:
primum phrenitis fit, Galeni testimonio, ex inflammatione cerebri, ac membra-
narum: ducit ortum inflammatio à sanguinis fluxione, qui temporis spatio pu-
tredinem suscipit: sic enim Galenus passim demonstrauit. Ponamus itaque è
venis confluxisse sanguinem vel in membranis, vel in substantiam, phrenitis fie-
ret necessario: atque hac ratione non solum persuadere, sed possumus demon-
strare, febrem vulneris ratione non fuisse consecutam; nam sequitur febris ad vul
nera cerebri ea ratione communi, qua quolibet membro principali patiente in-
flammationem subsequitur febris, vt Galenus ait. Ergo si febris insequitur præ- 6.aphor. 58.
ciso cerebro ob inflāmationem, hacque carius se ægrotum certò certius est, me-
ritò quod diximus, citra fallaciam concluditur. Amplius sanguis extrauenatus in
cerebrum, quamuis cum putrescit non faciat semper tumorem præternaturam,
phrenitidem tamen solet procreare, perpetuum scilicet delirium cum febre con-
B tinua: quæ deliriorum differentias, atque descrimina patefacit: vt alibi copiosè
diximus. Adhæc tertiò sanguis putrefactus, & in locis sensitiuis contentus do- 1.prorret. 1.
lorem efficit pro conditione sensiterij: at omnes rectè hactenus statuerunt me-
nynges cerebri habere sensum exquisitissimum. In illis itaque putredine corre-
ptus sanguis contineri non potuit, cum dolore semper caruerit: quod autem in
vulnerata parte non cōstiterit eiuscemodi nocumentum, osse perforato satis ma-
nifestum fecimus. An igitur cum hæc non adfuerint, in altera parte os findi po-
tuit? Neque id ipsum contigisse ostendam. Primum hoc affirmandum est, vul-
nerata vna parte non posse os quod illi oppositum est, & non habet continuitatē
aliquā cum osse læso, findi, aut aliter oblædi: Quia natura in osse capitis ob vsus
multos fecit suturas varias: inter quos vsus fuit potissimus, ne altera parte oblæ-
sa, illico alia oblæderetur, vt Galenus ait his verbis. Ea de causa craneum à na- 11. de vsu
tura non continuum, & ex vno tantum osse conflatum, sed potius ex multis, & partium ca-
varijs portionibus diuisum fuisse, ne si quādo vnam partem affici contingat, to- pitu. 19.
tum craneū patiatur: quo fit, si cranei altera pars afficitur, altera ob diuisionem
C intermediam affici nequaquam potest] hæc ille. Cui Paulus Aegineta maximus
alioquin imitator Galeni, & eorum qui de chyrurgia scripserunt post Galenum, 6 lib. cap. 90.
Hippocratemque facilè princeps, subscribit his verbis. Sunt qui his differentijs
ἀπήχημα, quasi dicas ab Ecco responsionem addiderint. Ea est à contraria ictus
parte tacta caluariæ fractura. At falluntur hi, quoniam non fit in hominis calua,
quemadmodum in vitreis illi vasculis fieri docēt: illa siquidē vacua sunt, ideoq;
id patiuntur. Calua autem hominis vndique plena, & alioquin solida est. Et
rogm', seu fixura caluariæ, quæ aliarum complurium capitis partium lapsu, vel ci
tra continui solutionem cutis generatur. quęque postea abscessu in eo facto, eo-
demque secto apparuerit, in opposita ictus parte factā esse ipsis videtur] hæc Pau
lus: quem imitantur omnes Chirurgi, quantum videre potui. Sed ponamus (ne
videamur proteruire) id aliquando contingere, ostendamusque id fuisse ipso in
casu impossibile, quicquid alij fortassis imaginentur. Primum dolor adfuisset Nicola. Flo
ingēs in opposita parte, sed ægrotum omne caruit dolore: deinde partis tumor, rētinus Hip-
D homineque moriente liuiditas, vel nigredo: præterea ex sanguine supra mem- pocr. lib. de cap. vulner.
branas putrefacto febris, continuumque delirium: adde conuulsionem aut pa-
ralesim oppositæ partis: horum nihil adfuisse non modo ego, sed passim omnes,
qui inuisere ægrum, tam physici, quàm chirurgi perpetuò testantur. Ex his opti-
mè quidem cōcluditur vulnus homini huic illatum lethale minimè fuisse. Verùm
quoniam diximus posse homines mori ex quouis leuissimo vulnere, quomodò
contingat, & quibus de caussis exponamus. In primis autem statuamus vulnerum
differētias (quod attinet ad præsentem disputationem) esse tres. Quædam enim Quomodo
dicuntur lethalia: quædam salubria: quædam neutra. De lethalibus iam locuti ex vulnerib. exiguis con-
sumus: salubria dicuntur, quæ sua natura inferre mortem nō solent: neutra verò, tingat homi
quæ medio modo se habent. ex omnibus homines mori possunt: ex lethalibus nem mori, di
ob illorum dispositionem, ac magnitudinem: ex salubribus ob corporis disposi- sputatio.
tionem; ex neutris vtraque de caussa. Notandum quidem ac diligenter obser-
uandum est, vnumquęq; effectum caussæ proportionari: talis enim est effectus,
qualis

Quod in uanno parti in alia illi opposito os est fractum

qualis caussa; à valida validus, ab exigua exiguus proficiscitur: Si verò accidat E peruerti hunc ordinem, caussa aliunde petenda est; atque certè vt stemus in proposito negocio. Vulnus magnum, & lethale, magna, lethaliaque proferre dicetur symptomata; exiguum, exigua: quod si accidat contrarium, dici quidem non potest fieri ratione vulneris, sed ob particularem potius dispositionē corporis. Vidimus nos aliquando totam substantiam cerebri vulneratam, vētriculos dissectos; aliquam etiam portionem cerebri cum vulnere iam primum illato foras profluxisse, hominem tamen vulneratum sanitati fuisse restitutum. Qualem in Smyrna Ioniæ adhuc viuente eius præceptore Pelope Galenum obseruasse casum scribit. huiusce euentus caussa non est, nisi in corporis naturam, firmitudinemq; virium redigenda, non in vulnus, cuius caussa fuerat moriundum. sic etiam ex vulneribus exiguis, quorū natura non est afferre mortem, mori quotidie videmus quamplures: quia patientia corpora adeò malè disposita fuerunt, & vires adeò imbecillæ, vt ex quauis leuissima caussa conciderint: quæ hic diximus, confirmemus

Lib. 2. porret tici. Hippocratis testimonio. Ab omnibus (inquit) cuiusuis generis vulneribus mori F homines contingit: euenit autem non raro vulnera quædam in locis vilibus, ac non malis esse, & nulla re grauia videri: sic tamen dolore affligere plagam, vt respirare ægri nequeant. Quidam in vulnere, quod graue nulla re erat delirio, & febre affecti, mortui sunt] Horum omnium caussam his verbis refert. Hos aduentus administrari nō oportet, nec formidare, quod corporum temperaturæ & corpora hominum; ipsique adeò corporum habitus plurimum inter se differant; &

Li. 7 de morbis pupul. maximam vel in seruando, vel in perdendo vim haberent] vides igitur quam ob caussam homines non semper intereant ex lethali vulnere: & cur aliquando ex

Prima. leuissimo moriantur. Afferamus in mediū historias ab eodem conscriptas. Theodori cuiusdam filium ex denudatione iuxta os nullius momenti, vigesima tertia

Secunda. die obijsse affirmat. Magnæ nauis gubernator quidam, cum ancora digitum medium, & os dextræ manus confregisset, inflammatione, & conuulsione sequuta, ter

Tertia. tia die mortuus est. Arpali filius ex liberta Thelephano luxato pedis pollice, atq; reposito, vbi dolor remisisset ex agro rediens in cōuulsionem incidens, tertio die G

Quarta. mortem obijt. Thrinon Damonis filius ex vlcere in malleolo in opistotonon vi

Quinta historia. pharmaci erodentis incidens, decessit. Philes filio denudatione in osse facta in fronte, nona die febris, ossis decoloratio, & liuor, tandem mors consecuta est] hæc de exiguis vulneribus, ad quæ mors cōsequuta est, ab Hippocrate cōscripta sunt. Nonnullos porrò ingentibus vulneribus malè affectos, fuisse tamen sanitati restitutos idem author significauit. Belo quidem (id enim vulnerato nomen fuit) in dorsum percusus, vt spiritus multus per vulnus cū strepitu prodiret, sanguisque copiosus funderetur, congruis auxilijs sanus euasit. quam rem etiam nos ipsi non

X. semel obseruauimus. Admirandam Galenus refert historiam; Marilli scilicet mimographi puerum ex ossis pectoris syderatione nudatū, cor apparuisse, excissoque thoracis, quod putruerat osse, cordisq; inuolucrum cum putruisset ex proximi ossis syderatione, malam de puero spem habere cępit: is tamen pręter spem breui tempore curatus sanitati restituitur. Sed quid pellegrinas historias affero? cur ea, quæ nostris ferè temporibus acciderūt, & quæ aliquādo à nobis visa sunt, H non explanamus? Audiuimus Ludouicum Viuem ex vulnere exiguo, & planè despicabili accepto in vola sinistræ manus, quod vix subditam cuti carnem contigerat, conuulsione de repente oborta interijsse. Tradunt M. Antonium de Luna Bononiensem ex leuissimo vulnere cubiti perijsse. M. Sobrirantius ex plaga in calcaneo admodum exigua inflicta, præter omnium spem decimaquarta mortuū accepimus. Vidimus quendam pugno in facie percussum statim apopleticum concidisse: Obseruauimus Patauij ex vulnere minimi digiti Ioannem Baptistam Argentinum decessisse. Petrum quendam sutorem ex punctura acus inter vnguē

Lib. de abd. rerum cauf. cap. 13. & c. vltimo. & carnem pollicis dextræ manus inflicta, obijsse Ludouicus pater testatus est. Antonius Beniuenius Florentinus summi ingenij vir, atque eruditionis, quendam in cordis tunica vulneratum conualuisse, & à se ipso magna difficultate curatum testatur. & Fullonem quendam adeò vehementer pugno cuiusdam iuuenis stomaco percussum scribit, vt statim mortuus concideret. Quid Plinij, & Valerij

A lerij Maximi summorum virorum testimonia defero? Q. Emilium Lepidum incusso pollice limine cubili, expirasse. Caium item Aufidium in senatum proficiscentem offenso pede in comitio mortem obijsse, Plinius testis est. Sed si vellem omnes inopinatas mortes referre, quæ ob leuissima vulnera sunt subsequutæ, in crimen fortassis inciderem loquacitatis; idcirco sufficiat hæc pro multis; ex quibus colligendum est non omnia vulnera, ad quæ mors consequitur etiam citra ægri, & Medici culpam dici lethalia: sunt enim quidam (ait Galenus) qui à minimi digiti offensa grauissime læduntur: alij qui fortissima vulnera animi constantia, & virium corporis robore perferunt. idcirco dictum optimè, validas vires ferre omnia; imbecillas à minimis etiam offendi. Quamobrem si quid eiuscemodi contigerit, mori scilicet aliquempiam ex paruo vulnere, statuendum est hunc non interijsse vulneris caussa, sed consequutam mortem ex ægri mala temperatura, malo corporis totius, aut affectæ partis habitum; succorum malignitate, ac vitio, atque imbecillitate affectæ particulæ. Lib. 2. c. 53. Lib. 10. methodi.

B Tametsi hæc, quæ à nobis hucusque dicta sunt, propositum nostrum videantur abundè explicasse, cum probatum fuerit, illatum illud vulnus non extitisse ex numero lethaliū; quinimo protsus despicabile, cum non attingerit pericraneum: ac ideo mortem in corporis dispositionē & humorum vitium reponēdam: quia tamen hæc in vniuersum dicta sunt, opus est vt particularius explicentur, atque afferatur distincta, singularisque mortis caussa, vt Medicis illis satisfiat à nobis, qui contrariam sententiam absque aliqua probabili ratione, (tantum abest vt demonstrationem dicam) habuere. De particulari caussa mortis disputatio.

Putamus itaque mortis caussam extitisse febrem continuam ex biliosarum febrium numero: Nam antequàm is vulneraretur, tum propter vestigia præterita morbi; quo fuit canicularibus diebus haud mediocriter affectus, tum ob inordinatam rationem victus, plurimum adauctis biliosis humoribus, ad putredinem præparationem obtinebat minimè exiguam, potissimum illis citra hepar, & ventriculum cumulatis, ex quibus lege consortij dolore capitis pungitiuo lædebatur

C quibusdam interuallis. Hinc eiusdem humoris mole per habitum corporis diffusa in lassitudinem vlcerosam incidit: quæ ab acri & bilioso recremento nascitur. Quoniam cum tres sint lassitudinis differentiæ; vna quę vlcerum; secunda, quæ tensionis; tertia, quæ inflammationis sensum habet, & quæ ex his componitur: prima quidem ex acribus, & potissimū vitiatis humoribus ortum habet; secunda ex plenitudine; tertia ex vtrisque simul iunctis proficiscitur. omnes istę lassitudines morbos prænunciant, vt Senex in aphorismis testatur his verbis. Spontaneæ lassitudines morbos prænunciant.] duo igitur hæc inditia significabant nobis, tum bilis redundantiam, tum proximum lapsum in febrem, nisi prius salutari præsidio fuisset præcautum: quamobrem nos purgandam bilem consuluimus, quod cum ab homine ceruicoso prætermissum fuerit, subsequente eadem victus ratione in febrem putridā incidit, eo die, quo fuit capite vulneratus: nam statim vulneratus patiebatur febrem. an autem antea pateretur certò pronunciare non licet. Hæc febris illico adueniens ob eas præparationes, quas dixi, habuisse origi- Gal. 2 de sy. med. loc. 1. & 3 de loc. affectis. & 4 de sani tuenda alibi. 2. lib. aph. 5.

D nem ex vulnere non potest: quoniam statim vulneris vehementia subsecuta nō fuisset febris putrida, qualem nos ex vrinarum cruditate, ex siti, & oris amaritudine, inuasionis modo, & pulsus inæqualitate, & caloris acrimonia iudicauimus: sed habuit propriam cōsistentiam distinctam à vulneris occasione: alioquin demus, atque vltro concedamus huius caussa accensam febrem putridam, locum in quo putredo consisteret inquirerem: an scilicet hoc sit cerebrum, vel alia pars. Si quispiam cerebrū dixerit, humores in cerebro putridi faciūnt, vel lethargum, si fuerint frigidi, & tenaces: vel phrenetidem, si fuerint tenues, calidi, & biliosi: verùm cum hic æger nullum horum toto morbi processu habuerit, possumus affirmare in cerebro nullam constitisse humoris putredinem: quæ alioquin tam breui tempore minimè fieri potuisset. At si affirmauerint alibi constitisse putredinem, hanc dicere oportebit non fuisse caussatam à capitis vulnere: sed ex alia caussa deductam. fortasse quidem dicent fuisse primum ex spirituum inflamma- Gal. 13. methodi c. 21.

tione ephemeram: subsecutam postea putridam. Hic ego inquam, non constitisse in cerebro putredinem, ob eas quas enumeraui caussas: quod autem primũ non fuerit ephemera, sed putrida colligere est, ex vrinarum cruditate, quæ tum primo, tum subsequentibus diebus talis apparuit, ex caloris acrimonia: nam ephemeræ coctas vrinas statim exhibent, suauemque calorem ostendunt à naturali parum declinantem. idem significauit sitis, oris amaritudo, à quibus bilis copia notabatur. Tandem verò certam facit huiusce rei significationem capitis dolor pungitiuus præcedens, ex interuallis molestiam inferens, & vlcerosa lassitudo. Mortem igitur hæc intulit febris, à capitis affectu naturam habens distinctam: cuius prognostica signa fuerunt sex. E

Primo ad Glauco. 1 & 1. de feb. dif.

1. Prognosti. 4 aph. 56. Primum sudor exiguus circa frontem, & collum, de quo sic inquit Hippocrates. Sudor pessimus est, si circa caput tantummodo vultum, & ceruicem fuerit] & in aphorismis. febricitanti sudor superueniens (ait) febre non desinente, malum.]

1. porret. 47. Secundum signum fuit, excrementorum paucitas: non enim talis fuit sudor duntaxat, sed etiam vrinæ, & alui excrementa. de qua re sic Galenus loquitur. excerni pauca in ægris vnum ex signis est, quæ ex toto prauitatem habent.] F

4. apho 47. 2. Prognost. Tertium excrementa porracea, æruginosa, nigra, de quibus Hippocrates ait. exeretiones in febribus non intermittentibus liuidæ, cruentæ, fœtidæ, & biliosæ, omnes malæ] & in alio opere egestio, si exigua, glutinosa, candida, subcrocea, leuisque fit mala est: exitiosum verò est si nigra, aut opima, aut liuida, aut fœtida est.

4. aph. 37. prima prog. Quartum sudor frigidus, de quo Hippocrates. frigidi sudores cum acuta febre mortem significant] & in prognosticis ait. pessimi sunt in febribus sudores frigidi.]

4. aphor. 43. Quintum, quod tertio quoque die inualescebat febris: nam vt dicebat Hippocrates, febres quæcunque non intermittentes tertia die fortiores fiunt magis periculosæ.] G

4. aph 45. Comm. 45. quarti libri. Postremum signum fuit rigor superueniens cum imbecillitate virtutis, & cum signis cruditatis: nam vt Senex in aphorismis docuit. Si rigor incidat, febre non desinente, ægro iam debili existente, lethale est] cuius caussam explicans Galenus in eius loci commentario, idcirco hoc lethale signum esse asserit: quoniam si sæpius adueniat, illius vehementia moritur: at subsequente vacuatione aliqua multò magis moriundum ob auctam ex vacuatione imbecillitatem.

Epilogus. Concludentes itaque nostram hanc sententiam dicimus, febrem nõ fuisse vulneris caussa subsecutam, sed morbum per se subsistentem extitisse: atque omnia symptomata, quæ supra enarrauimus ægro cõtigisse, qui die obijt in 17. propria acutarum febrium signa prognostica dici debere, atque à vulneribus capitis minime essentialiter desumi.

Sed hic dubitationem facere videtur rigor, qui septima, nona, & decimatertia hominem inuasit. in vulneribus capitis (dicebat Senex) rigor superueniens malum.] H

Sed nullam profectò facit controuersiam, quandoquidem signum hoc, est commune multis, non proprium vni duntaxat affectui capitis: idcirco admodum temerariè pronunciant, qui fanè rigorem putant semper vulneris insequi naturam; iam enim ex Hippocrate, & ex Galeno supra demõstrauimus, rigorem aduenire citra vulnus: atque sic tandem sentio; & sine fuco, & fallacijs pronuncio ego Horatius Augenius ciuitatis inclitæ Auximi physicus. Die 16. Decembris 1563. Auximij.

R. P.

A R. P. FRANCISCANO PENNENSI THEOLOGO insigni,& amico optimo.

Agitur de ratione curandi salsam, & acrem destillationem à capite in pulmones procumbentem ob intemperiem calidam & siccam hepatis: in corporis habitu admodum gracili,& ex quauis leuissima caussa resolubili, & ad tabem paratissimo.

EPISTOLA TERTIA.

VI eiuscemodi corpora crebris medicamentis expurgant, aut calidis, & siccis emendare destillationem omnem conantur; nautis imperitis esse videntur mihi similes: nam ij cum recta clauum non
B dirigant, aut ventorum impetum, naturamque non sunt assecuti, insperatò se ipsos, ac miseros nauigantes illorum fide commissos; in grauissima pericula detrudunt. Gracilis totius corporis habitus, humorum acrium, biliosorumque præsentia, difflabilis natura, temperamentum apprimè calidum,& siccum, quæ nutriant, humectent, recreent; & incrassent mediocri quadam ratione indicant, ac maximè repugnant expurgantia (quæ non corroborent) crebrius exhibita; præsertim verò calida & sicca, à quibus omnino cauendum est. Neque in omni corporis constitutione, magnæ decoctiones ex ligno Indico,& ex salsa parilia sudorem prouocātia pro arcenda ipsa destillatione acri, ac aliunde reuellenda accommodata esse possunt; quandoquidem in casu proposito (si ponamus, quod tamen minimè concedimus, reuulsionem fieri) quod sequitur damnum ex imbecillitate virtutis, ex dissolutione spirituum, ex incremento caussæ, (nempè caliditatis hepatis) multò maius est, quam quod cum exigua illa commoditate comparari queat. hic tamen excipio radicis Chinarum deco-
C ctum. Hinc profectò mirum non est, si ægroti, qui nacti sunt eiusmodi Medicos, præcipites dantur: Quid igitur agendum? Primū humores calidi & acres, quorum potissima origo est in eo viscere, leuissimè purgandi sunt, alterandique: Destillatio reuellenda ad distantes partes ab ea, quæ fluxionem recipit, proximè verò demandanti particulæ: Adhæc arcenda destillatio est,& compescenda; ac de cætero prohibendum, ne noua excrementorum colluuies, tum in partibus naturalibus, tum in cerebro accrescat. Corroborandæ sunt omnes particulæ naturales, ex ventriculo frigida illa intemperies, humidaque remouenda, ex hepate calida, & sicca. Qui hosce scopos cognoscet, in curatione non aberrabit: quod si æger sanitati restitui non valebit, id vitio vertendum non erit Medico, sed vehementiæ morbi, quæ non finit id fieri, quod exoptat.

Iam verò accommodatam prosequamur materiam: cuius, quamuis silua sit ingens, ex multis eligam, quæ meo iudicio præstantiora sunt, ne te ipsum remediorum multitudine exonerem, cum sciam te proximis diebus, ac multis etiam
D antea mensibus tuorum Medicorum diligentia fuisse omni genere vacuationis satis superque expurgatum. Reubarbarum igitur non admodum maturum præmansum pondere drach. semis singulo quoque die ante prandium horis tribus, vel minimum duabus, primas partes teneat. Corriget hoc intemperies contrarias: ventriculi quidem per se, iecinoris autē, vacuatione acrium humorum haud secus quàm absinthium à Græcis, quinimo à Medicis omnibus pro calidissima febre opem afferre consueuit, vt alibi scripsisse memini: adde quod acerbior illa substātiæ adeò corroborabit, vt nihil magis: vtatis auxilio frequēter: cum enim leue sit auxilium prodesse multum haud statim potest: esto terminus dierum 25. in hoc Autumno alternatim sumendo, vno quidem reubarbarū, alio verò drach. duas semis electuarij sequētis ante prādium horis duabus cum vnc.j.s. vini optimi. Rec. zuchari rosati optimi vnc.ij. electuarij ex chalibe (sine doronico præparati) vnc.iij. syr. de endiuia q.s. Assumpto medicamento exerceatur horā vna cum dimidia,& animaduertas etiam, atq; etiam, vt bene præparet tuus pharma-

copola ex chalibe præstantissimum antidotum: caueatque ne pro veteri consue- E
tudine doronicum admittat; maximam certè vtilitatem experieris: hocque vnũ
pronunciare audeo, quod si aliquod in rem præsentem excogitari deberet pre-
stans auxilium, nullum hic præponendum inueniri posset: hoc enim in multis
expurgare obseruatum fuit, omnibus equidem naturales partes confirmat, obstru
ctionesque tollit sine aliquo caliditatis sensu. Postquàm huic incubueris operi,
tenues illos humores, si qui posthac negocium facient, incrassabis mediocriter:
tum ne contrarium in corpore introducas affectum, tum etiam ne obstructiones
facias: inter alia præstat diacodion simplex illud, & non medicamentosum, cuius
singulo quoque die bis ante cęnam, prandiumve horis duabus assumito vnc.ij.
huic si quartam partem oxizacharæ admiscueris haud quicquam lædet, sed me-
dicamentum reddideris suauius, ac magis penetrabile. Quæ sequuntur tessellæ
easdem habent vires. Rec. emulsionis seminum melonum, papaueris albi, & psili
vnc.iiij. draganti amili añ. drach.j. cinamomi scrop.j. cum zucharo fino q.s. fiant
tessellæ pondere drach. iij, potest ijs vti ante cibum vtrunque, & post cœnam eun F
ti dormitum, quemadmodum etiam diacodio pro destillatione mitigãda, & con
citando somno. Collaudo etiam in hunc vsum diadragantum cum bolo arme-
no compositum: quod etsi sciam adulteratum esse, vt in alio opere demonstraui,
habet qualitatem refrigerantem, adstringentem, & siccantem satis manifestam,
qua impræsentiarum indigemus.

Qui reuulsionem in cruribus facto emissario admittunt, ij quidem reuulsionis
rationem non assequuntur, nam opus est, vt habita origine destillationis, ea in
sede fiat, ex qua humor affatim deorsum confluit: sic in parte maximè remota à
recipiente; & in maximè propinqua demandante (vt docuimus libro septimo
nostræ methodi curatiuæ per sanguinis missionem) fieri debet emissarium, aut
quodcunque tandem fuerit reuellens auxilium. Ponamus itaque hanc destilla-
tionem ex cerebri substantia proficisci in capacitatem thoracis: reuulsio, quæ fit
in capite originem fluxionis proxime respicit, & ex aduerso thoraci recipienti op
ponitur: adsuntque communes viæ, per quas humores optimè purgari possent: G
Hinc fit quod Galeni consuetudine in sutura coronali cauterium admitterem po
tius, quàm in inio: in qua re summopere placet mei Cordellæ sententia. Caus-
sam audiuisti ex ratione reuulsionis petitam: cui addamus aliã ex suturarum vsu
desumptã: hic vnus est, atq; præcipuus, nempè vt tenues humores discutiantur
per eam sedem, qui vt tenues, calidique facilè per eos locos purgantur: statuimus
autem humores acres existere, atque salsos, & tenues. At quod fit in inio caute-
rium, præter quam quod haud longè distat à thorace, humores deorsum trahit,
qua tendunt præternaturam negotium facientes, cum multò magis expediret
eosdem sursum attrahere. Quibus adde, non videre me aliquã societatẽ, siue com
munionem adesse inter particulã demandantẽ, ac ipsum inium: vt aliquando di-
ligentius explanaui. & hæc de cauterio.

Sed anteaquam id ipsum fieret, tentare vellem an ijs, quæ caput corroborant,
quæ reliquias humorum in cerebrum discutiunt, emendari posset hic impetus,
quæ res ad ipsam etiam reuulsionem pertinet. Oleum præclarissimum describo H
tibi, quod omnia præstabit sine metu caliditatis. id autem in hunc modum habet.
Rec. Baccarum lauri, mirti, iuniperi añ. vnc.s. florum nenufaris manip. duos. radi-
cum nenufaris vnc.ij. rosarum rubrarum, & mirtillorum añ. man.j. seminis fenicu
li, rutæ, & peoniæ añ. drach.iij. saluiæ, betonicæ, sampsuci, florum sticados, roris-
marini, & spicæ añ. drach.ij. tunsa omnia exprimantur lib.s. aquæ vitæ dum om-
nino madescant: deinde affusa olei rosati onfacini libra vna, coquatur vase du-
plici, dum liquor omnis sit absumptus, expressumque oleum reponatur in vsum:
abrasa scilicet sutura coronali eunti dormitum, & surgenti à lecto locum oblinat
diligenter oleo tepido excepta tenui bombice. Dum hoc fit oleum abluito caput
sequenti decocto, quod in rem præsentem non mediocrem afferre vtilitatem po
terit. Rec. agarici albissimi vnc.s. baccarum iuniperi, mirtillorum, anisorum añ.
drac.ij. rosarum rubrarum man.ij. florum saluiæ, stecados, rorismarini añ. man.s.
decoquantur in lixiuio facto ex cinere sarmentorum, quo abluat caput semel

in septi-

A in septimana, quod minimum sit, si enim bis ablueret magis iuuaret: neque enim adhæreo illis, qui raro caput lauandum esse volunt, & sæpè lauandos pedes, quia contrarium tum ratio, tum experientia persuadent. Suffitus adstringens destillationes tenues, & acres, habet rosarum rubrarum, masticis, vermicis succini, singulorum contusorum vnc.s. melanthij scrop.ij. stiracis calamitæ drach.j. gariofilorum scrop.j. Terantur in puluerem crassiusculum ad capitis suffitum surgenti, & eunti dormitum. Me non fugit theriaces antidotum, & compositionem Mitridati Regis efficaces pcrh.beri pro destillatione inbibēda, corroborando cerebro, & pro discutiendis reliquijs humorum. Sed vtranque suspectam habeo in hoc corporis habitu ob insignem caliditatem, qua quidem sic vti soleo fęlici successu. Rec. Theriaces optimę drach.j. zuchari rosacei scrop.iiij. aut zuchari nenupharini (si haberi poterit in regionibus illis montanis) tantundem, fiat bolus cum zucharo, capiat horis tribus post cęnam leuem. Theriaca recens ob prępotentem vim oppij mihi nō placet, non ratione humoris acris atque tenuis, sed ob virium B imbecillitatem, quę oppij facultatem ferre non posset. Fiat adhęc cuculus, siue intersutus pileus ad hanc indicationem cum primis efficax, & salubris. Habet sampsuci, rosarum rubearum, florum rorismarini, saluiæ, & sticados, spicę nardi arefactorum, añ.drachmas duas, florum nenufaris manipulum vnum, mirtillorum vnciam semis, succini drach.ij. corticis citri sicci, grani infectorij, maceris piperis, nucis muscatæ, gariofilorum, añ.drach.iij. fiat puluis, qui borabice carpta exceptus coaptetur in cucullum: quo potissimum vtatur noctu præsertim post linimentum suprascriptum.

Verum enimuerò frustra labor insumeretur, nisi præcauerimus, ne eiuscemodi excrementa denuo generentur. hoc sanè duplici via præstari poterit tum medicamentis, tum ratione victus.

Consideranti mihi, quæ nam præsidia ab imminentibus malis præseruari possent, duo suggerunt præstātissima: vnum est vsus reubarbari suprascipti, in quo rectè adeo confido, vt nihil magis. Aliud est vsus terebentinæ Venetæ perlucidæ, C quæ tum detergendo, tum purgando excrementa, quæ in vijs ductuum continentur omnia, vtilitatem afferre potest egregiam: adde quod remedium esset accommodatissimum pro thorace liberando ab excrementorum multitudine, & pro reuellendo à capite. Modus exhibendi est ipsam cum iure optimi pulli decoctionis radicum nenufaris & graminis añ. drac.j. dissoluere optime lotam cum aqua endiuiæ ab vnc.s. vsque ad vnam, & prout magis, aut minus aluum subducere comperies; sic aut continuis diebus, aut intermittentibus vtitor. Sunt qui igne liquatam exhibēdam curant citra permistionem alterius liquoris, sed hic modus displicet. Caliditatem vereri medicamenti huius non expedit, quia sic paratum exiguam habet, quam timere non debemus: Frigidissimis temporibus, quàm temperatis maiorem afferre vtilitatem compertum est. exhibeo duobus mēsibus continuis. Placeret etiam dissoluere cum decoctione hordei.

Quod pertinet ad rationem victus, ero admodum breuis, quia ex multorum Medicorum relatione, atque ex propria obseruatione, iam tibi cognitum esse arD bitror, quid noceat, & quid prosit: in vniuersum autē victus ratio sit boni succi, & quæ imbecillum corpus nutrire possit, arefactas particulas recreare; siccas humectare. Laudabitur ab omnibus Medicis ptisana; hanc ego pariter collaudo hac conditione, vt caueamus ne nimis humidum vētriculum labefactet. idcirco esset optimum consilium contemperare illam antiquorum consuetudine iniectis quinque, aut sex granis piperis nigri in tenuissimū pollinem redacti: si verò magis detergentem vellemus, rodomelitis vnc.j. addi posset in rem præsentem. Admoneo te, vt caueas omnem ciborum varietatem, vt eligas tibi parciorem cęnam, quàm prandium, sic indicante destillatione: quodque cœna sit siccior. Caueto à potu vini generosi, quod vaporosum cum sit, potest tibi plurimum obesse: si alterius copiam non habeas, aquæ permisceto purissimæ partes tres cum vini parte vna. adhæc parciorem semper potum eligito, potissimum in cœna, cubitum nunquam eas nisi horis duabus trāsactis à cœna; exercitatione vtitor temperata ante cibum, & post cęnam: Varietatem ciborum deuitato. Alui excrementa si natu

ta, saltem arte ipsa quotidie subducantur. A venere abstineto; atque vniuersaliter ab omnibus, quæ calorem natiuum imbecilliorem reddere, & languidiorem possunt. In aeris electione duo sunt deuitanda extrema: vnum aerem nimia frigiditate; aliud nimia caliditate præditum. eucratum eligerem: quod si fieri nequeat, saltem procurato, ne domum egrediaris ante ortum solis, neve nocturno incedas tempore. Humidis temporibus, vt pluuiosis, nebulosis, caligine refertis te domi continebis. Hæc summatim de victus ratione. reliqua ab alijs intelliges. Vale, neque obliuiscaris in tuis orationibus apud Deum intercedere pro meis peccatis: quod si feceris, erit mihi adeo gratum, quam quod gratissimum. Salutem dicito meo nomine Montirono, & Malespinæ Medicis. Ex Tolentino die 29. Octobris 1577. E

Pro eodem post aliquot dies responsum.

QVAE rursus cognoscere desideras, sic habent. Primum licet videar satis aperte scripsisse tibi quid sentiam de ligni Indici decocto, ac salsæ parillæ, id nunc apertissime dico, abstinẽdum ab illorum vsu, quia si prouocabunt sudorem, tuum corpusculum tabidum reddent: si non prouocabunt, iecinoris illam calidam siccamque intemperiem omnium symptomatũ caussam, non mediocriter augebũt. Scio quid dicant alij de Radicis Chinarum decocto, quod non est eiusdem generis cum supradictis: namque illa radix aut nihil, aut parum calefacit: at verò guaiacum maximam inferre caliditatem omnium testimonio constat. Mox china gracilibus corporibus conuenit ita, vt sudorem proliciendo illa impinguet; quod nunquam lignum illud Indicum. Verùm quia in Prouincia nostra non exportatur huiusmodi radix china, & si quæ exportatur, cariosa est, admodumq; vetusta, vt præstare nunquam valeat, quod volumus. Mox carissimo venditur pretio, nẽpè viginti coronatorum, eapropter satis mihi fuit tetigisse illius vsum, contẽtus duntaxat ea proposuisse tibi, quæ magis vtilia sunt. Deinde verò quod attinet ad aquas medicatas sulfureas, salsas, atque in vniuersum omnes vim excalefaciendi, & exiccandi habentes, admittere non possum illas Lucenses nuncupatæ della Villa. laudarem refrigerãtes, præsertim ferreas, quales perhibentur Sancti Marini aquæ, Calderianæ in agro Veronensi, & Sancti Cassiani, aut quod magis placeret, quibus tum ego, tum multò antea Gabriel Falloppius Mutinẽsis egregius Medicus fœlici successu vtebatur in eiuscemodi temperamento; Experiaris tamen primum, quæ scripsimus. F G

De potu lactis, dico asininum cõuenire, & in huius penuria caprinum: neque obstat imbecillitas capitis, aut dolor per consensum, aut etiam per essentiam capitis; vt demonstratum est à nobis abundè in tractatione de lactis temperamento, & vsu contra Medicorum quorundam opinionem. Vale. Ex Tolentino prima Nouembris 1577.

FINIS LIBRI NONI.

A
HORATII AVGENII EPISTOLARVM, ET CONSVLTATIONVM MEDICINALIVM
LIBER DECIMVS.

B
CVRIO SCIPIONI PENNENSI MEDICO.
EPISTOLA PRIMA.

DE CVRATIONAE ICTERITIAE CITRINAE.

ABELLARII tui maxima in literis reddendis,& in responsionibus expectandis vtuntur negligentia: nam aut illas vix reddunt, aut meas non deferunt aliud ex alio negocium incusantes: hinc fit teneri ambo desiderio literarum. Hoc præfandum in præsentiarum duxi,Curi charissime, vt posthac admirari desinas,si amicis neq; frequenter scribam,neque statim satisfaciam. Nunc igitur occasionem nactus oportunā literis illis respondeo, in quibus de ictero, deque curandi ratione habere meam sententiam
C desideras,vtputa quam ob aliorū opinione longè diuersam tum olim ex me,tum postremis diebus ex alijs audieris. tibi, quem vt filium diligo, & de quo multa concepi animo meo, libentissime morem gero. Sed vt methodum aliquam teneamus, hæc potissimum rerum capita explicabuntur. Primum, qualem icteri naturam esse arbitremur. Secundum,quibus ex caussis proficiscatur. Tertium, quæ indicationes curandi in eo vigeant. Postremum, quæ pro ipsius curatione accommodata sit materia. Atque dum hæc explicabuntur à nobis,persoluemus difficultates omnes,quibus te plurimum teneri significasti. Vt igitur ad primi capitis explanationem aggrediar,à definitione exordiri placet,vt rectius consequaris eius naturam.

Est icterus bilis excrementitiæ per summas corporis partes effusio. Bilis nomine differentias illius omnes intelligo, à quibus æquè solet concitari,hinc quibusdam color apparet flauus, alijs pallidus, alijs viridis,nonnullis ceruleus, alijs niger,prout ab vno magis,quàm ab alio excrementi genere procreatur. Fit etiam
D aliquando ab humoribus permistis, quam rem potissimum colorum ostendit remissio: qui neque prorsus nigri,aut flaui sunt, sed variè admodum permisti. Hic de omnibus loquemur,excepto nigro,quandoquidem tu rationem huius habere non curas. Per summas corporis partes intelligo superficiem corporis,quam habitum vocare consueuerunt: quia certè in ipsa superficie iam primum elucescit. Biliosi huiusce humoris,quatenus icterum committit,sedes est inter cutim,& epidermidem. In hunc locum effusa bilis retinetur duplici quidē nomine: primum quia crassior est,quàm possit per tenues cuticulę meatus expurgari: deinde quod ea pars ambientis iniurijs iam exposita frigidus est internis, & densior,motumq; humoris (aliorum relatione) tenuis, retardat, eiusve qualitatem obtūdit. In hūc locum retenta bilis talem præsefert colorem, qualem habet. Porrò diximus effusionem esse bilis excrementitiæ, quia nullus icterus fit à sanguine, sed omnis ab humoribus à sanguinis natura maximè distinctis. ita quidem loquor, ne quis putaret à bilioso sanguine, à Galeno, & multo antea ab Hippocrate libro de hominis

nis natura, bilis nomine nuncupato, icterum fieri. Ad eam verò sedem effunditur, E
aut è iecinore per venas, aut ex ipsis venis citra affectum aliquem iecinoris. Ex venis nunquam ferè citra validum expulsiuæ facultatis robur, vt ego sentio, generari potest. cuius signum certissimum est, quod semper fit natura iudicante, acutos morbos, quorum existit in venis materia ipsa scilicet bilis, aut ex mala ratione victus genita, aut ex sanguine corrupto, & in biliosum humorem transmutato, subito ac præternaturam ad cutaneas partes expulsa. Contingit sanè ipsum sanguinem corruptum degenerare in bilem, vel per febres ardentes, vel per inflammationes, vt de pleuritide Galenum aliquando dixisse recordaris, tenuem scilicet & pinguem sanguinem verti in bilem, vel etiam ex ictu animalium venenosorum, vel ex haustu veneni, vel ex aliquapiā interna venenata affectione, qualem in libris de pestilentia docuimus. In his quidem omnium communis est assensus. In iecinore autem cumulata bilis citra robur facultatis expultricis effunditur per vniuersum corpus, aut à sanguine, & sero ductas per venas, aut sponte sua, tenuis enim est, ac facile mobilis: interdum etiam expellitur ad cutem. Cum igitur res F
in hunc modum habeat. Icterus nunquam est morbus, verùm symptoma est morbi: aut ad qualitates sensibiles, vtpote visu perceptas relatus, aut ad actionē deprauatam: motum scilicet, quem natura facere secundum naturam non solet. Si enim colorem duntaxat inspicias, visibilis est qualitas, & sic ferè omnes putāt: at si effusionem, aut effusionis modum contempleris, motum esse deprauatum dixeris, quod est ab alijs omissum. Sic (nisi fallor) de Icteri natura, & essentia statuendum est.

Refellitur Aetius Altimarus cum alijs fere omnibus.

Quod autem ad caussas attinet, illud primùm scito, quod qui statuunt omnem icterum fieri ob secernentis facultatis imbecillitatem, quæ segregare bilem, & ad proprios excretionis locos transmittere nō valet, mihi parum satisfaciunt; Quis enim imbecillam esse facultatem statuet natura crisim faciente? aut per cutaneas partes iniectum à venenatis animalibus virus expurgante? aut à veneno epoto veneficam labem per cutim deducente? si rursus intemperies imbecillitatis caussa statuitur, quam ab exitialibus animalibus contractam dicemus? magis quidem G
totius substantiæ morbus committitur, nulla deprehensus ratione manifesta, sed ipsa dūtaxat obseruatione clarus. Neque verum fuerit, esse facultatem debilem, cum per meatus custi fellis bilis non expurgatur: quia si contingat vitio humoris, aut partis hanc expurgationem impediri, in facultatem referri non potest: segregans virtus valida esse potest, suo tamen munere haud fungitur alijs de caussis impedita ab illis imbecillitate seiunctis. Vniuscuiusque bilis fieri purgationem per vesicam felleam nō consistit. Bilis naturaliter genita bene habente corpore, id sortitur: at minimè cum præternaturam augetur in ægrotis corporibus. Quis enim damnaret in acutis, atque deurentibus febribus vacuationem bilis per sudorem? idem iudicium fuerit post corruptionem sanguinis à venenis, ab animalib. ab internis caussis bile copiosa genita in venis, aut in corporis habitu. Nemo hercule culpabit hanc vacuationem factam per sudorem, quemadmodum etiam si bilis purgaretur per vrinas, per aluum, per ventriculum concitato motu. atque nemo prorsus laudabit vacuationem bilis ex habitu corporis ad venas, & iecur. H
Quia si liberè expedit dicere, quod sentimus, hanc ego putauerim periculi plenā, illam verò tutissimam. Periculosa certè vacuatio est, quæ fit transeundo ex partibus imbecillis ad præcipuas: tutissimam, quæ fit à præcipuis ad imbecillas, vt Galenus docuit primo aphor.2 1.commentario. Postremum neque rectè dictum est, Omnem icterum fieri cum flaua bilis haud ritè expurgatur: quādoquidem, vt prædiximus, fiunt in ictero non semel bonæ vacuationes per corporis habitū.

Bilem vero sępe expurgari per folliculum.

Augenij sententia de caussis icteri.

Nos igitur aliorum sententijs prætermissis, Curi, cōsulta rei natura, nullique addicti magistro pro nostra alioquin, vt scis, consuetudine, de caussis icteri sic dicere incipiamus. Vna communis est caussa, citra quam regius nunquam concitatur morbus nempè flauæ bilis copia. Contingit hanc ipsam cumulari in corpore dupliciter: Vnus modus est cum extrinsecus venenum haustum, & ictus animalium virulentorum ingenerāt bilem, sed modo quodam ab alijs dissimili: quandoquidem haud fit ex alimento, vt humores alij: verùm ex corruptione sanguinis,

Causæ extrinsecæ.

A guinis, qua is deperdita propria forma in bilem mutatur: quam natura validior expellit ad cutim: si contingat tenuissimam esse hanc, & meatus epidermidis admodum apertos, sudoris, aut specie vaporis fortasse discutitur: sed, si aut illa crassior, aut non admodum aperti meatus fuerint, retinetur illa quidem inter duas cutes (vt cum Auicenna loquar) icterum factura. Alius est generandi modus ex caussis internis, quæ multiplices, & variæ sunt. Iam quidem longo rerum vsu obseruatum est naturam iudicasse febres acutas, ac intermittentes affatim, expulsa bile eiuscemodi febres concitante, quod sanè à validis facultatibus fit, vt prædiximus icterus quoque: ex iecinoris inflammatione nascitur, cuius vi, & incendio pars maxima sanguinis vertitur in bilem, & in omne corpus effunditur, quamuis certè rarus fit icterus ab hac ipsa caussa procreatus. At, qui frequentius aduenit, estq; simplicior; ex quodam peculiari nascitur, aut iecinoris, aut folliculi vitio. Calidior hepatis intemperies ingentem bilis procreat copiam, quæ cum rota nequeat expurgari à chysti redundans illa quoquo versum irrumpit, ac effunditur, *Caussæ internæ. Crisis. Inflãmatio iecinoris. Intemperies hepatis. Scirrhus hepatis.*

B atque cum sanguinis permista sero superficiem corporis inuadens, inficit cutim; sed, si eadem retineatur in hepatis substantia, hanc ampliorẽ facit, in tumoremq; tactu conspicuum attollit, quæ temporis diuturnitate obdurescens, non modo parit obstructionem, verum etiam scirrhum, cui ferè succedit hydrops: Folliculi vitium est obstructio eorũ meatuum, per quos expurgari bilis consueuit: obstructionem faciunt, aut bilis crassa, aut viscida excrementa, aut multitudo sanguinis, à qua citra inflammationem non fit icterus. ibi enim sanguis cumulatus, & conculcatus, vt ita dicam, necessario phlegmonẽ accersit, vt diximus nostris cõmentarijs ad secundum librum de ratione curandi ad Glauconem. Hæc sunt caussæ icteri, quas ego longo vsu artis obseruaui. alij comminiscuntur alias, quæ tamen rarissimæ cum sint, ex earũ haberi debent numero, quę cogitatione potius, quàm vsu & euentis deprehensa sunt. Sed ne quid tractationi desit, signa doceamus, quibus hæc distinguantur: quam rem eo libentius facio, quod sciam à recentioribus quibusdam cõfusam horum tradi notitiam. Si extrinsecæ caussæ fecerint *Obstructio folliculi. Nota quæ Galenum & omnes scriptores. Signa caussæ.*

C icterum; ex relatione ægri, & assidentium facilis erit cognitio, præterquam quod repente admodum totius color permutatur, nullaq; febris ex crisi fatigat. Quem naturæ iudicium efficit, hunc pariter videbis repentè genitum finire febrem, aut magna ex parte diminuere, neque tamen desinit cum febre, sed aliquãdo diutius protrahitur; vrinæ, & alui excrementa à naturali statu ne quicquam permutata sunt, signaque præcedunt crisima. Inflammationem sequitur acuta febris, & vehemens, omnia inflammati iecinoris signa conspicua sunt, dolor sub dextro hippocondrio, grauitasque conspicua, vrinæ biliosæ profluunt, quemadmodũ etiam alui excrementa: Icterum ex scirrho hæc insequuntur. Signa scirrhi, febris nulla, aut certè admodum lenta: & quamuis vrinæ conspiciantur bile faturæ, crassæ, croceæ nihilominus alui recrementa haud necessariò albicant, cum ex folliculo, ac etiam ex iecinore multa bilis in aluum secernatur. Ex obstructione chysti hęc proficiscuntur, repente aduenit affectus; febris nulla; corporis, aut virium labes nulla, aut certè insensibilis; fęces ex aluo ductę albę sunt, quoniam bilis nõ erum *Ex Inflammatione. Ex scirrho. Ex obstructione folliculi.*

D pit in intestina: crassę sunt & adeò rubeę vrinæ, vt ferè nigræ appareant: in dextro hyppocondrio grauitas adest sine tumore conspicuo: Horum signorũ caussæ apertæ sunt, ex ijs, quæ diximus: Quæ signa his adduntur superuacanea sunt: & hæc ex rei natura deducta sufficiunt.

Indicationes curandi hæc sunt. A venenis contractus icterus postulat alexipharmaca, quæ totius substãtiæ proprietate aduersentur. Ex naturæ iudicio concitatus, vbi perfectum iudicium fuerit, quod scilicet absolute omnem caussam tollat, nullam postulat Medici manum, nisi fortasse quis putauerit esse necessarium reliquias contracti coloris extergere, quod ferè succedit: quia etsi febris tollitur, relinquitur etiamnum ictericorum color ille fœdus per vniuersum corpus: at si perfectum non extiterit iudicium perficiundum arte, quod incœpit natura. Inflammatio iecinoris indicationes partim habet cõmunes, partim proprias: communes quatenus inflammatio est: proprias verò, quatenus in iecinore consistit. Quid vtrunque indicet, hic explicandi locus non est: tu quidem ex ijs, quæ alibi scripsimus, *Indicationes curandi.*

scripsimus, id habes compertissimum: quemadmodum etiam quales ex eiusdem E visceris scirrho indicationes exhauriendæ sint, quoniam hac de re quinto libro commentariorum ad Galeni libros de curandi ratione ad Glauconem, vt scis, abundè scripsimus.

Accedamus modo ad indicationes, quæ ícteri propriæ sunt, exordiamurque resoluendo à communissima indicatione, desumpta scilicet ab effectu cognito in suas caussas. Fœdus ille totius cutis, & oculorum color remouendus est: hunc remouere non possumus, remanente ea, quæ ipsum concitat caussa: hanc igitur primum tollamus. Caussa est obstructio folliculi, per quem expurgabatur bilis: hunc deobstruere debemus detergentibus, incidentibusque. Verùm quoniam bilis obstructionem fecit, hanc præcipue, & primum purgabimus, omnesque caussas tollemus, à quibus illius incrementum fieri potest; & hanc primò exequemur victus ratione in contrarium instituta: mox copiam purgabimus: tertiò detergentibus, & incidentibus vtemur, primum leuiotibus, deinde validioribus, hinc denuò expurgabimus semel, aut bis, aut etiam ter, si oportuerit: postremò F fœdum colorem ex curæ remouebimus, haud interim in omnibus obeundis indicationibus obliti eius scopi, quem præstantia loci affecti, & vsus nobis insinuat. Propositis indicationibus in hunc modum, applicanda est medica materia.

Ordo indicationũ propositarũ in ictero.

De remedijs accommodatis indicationib⁹ propositis.

Nec venenum quoduis epotum, neque animalis cuiuscunque morsus icterum facit: sed septicum venenum, & inter animalia potissimum. Vipera hanc habere facultatem creditur. Cum affectus contigerit, negligentia, socordiaque deposita inuigilato, vt alexipharmacis contractam labem depónas: sed interim etiam atque etiam caueto, ne malis quibusdam Medicis, quorum alioquin ingens est copia, negotium remitteus, sanguinis missionem passim concedas: nam est in vtroque venenorum genere auxilium lethale. Quis enim ex centro, primisque venis ad corporis habitum, ac ad venas, septicam deducere facultatem conabimur? Quis rursus ex circumferentia ad centrum veneficam materiam sanguine misso attrahet? vtrunque contingit ab eiusemodi vacuatione, vt plenius alibi demonstrauimus: adde quod ingens humorum corruptio, qua degenerat G sanguis, aut potius (vt rectius dicam) degenerauit in alienam naturam, sanguinis vacuatione corrigi non potest: sed ea postulat auxilia, quibus humoris qualitas (qui alioquin sedes est veneni, & corruptionis externæ) emendatur: qualia purgantia existere medicamenta alio in opere diligenter sumus prosecuti. at quid agendum in plectorico habitu corporis? vacuanda statim fuerit multitudo à venis longè distantibus à particula ictu lacessita, in epotis venenis nunquam secandę, quæ tamen res magis ad præuisionem, quàm ad curationem attinet. sit igitur, Curi, hæc thesis, & dignitas quædam à nemine subuertenda, maximi alioquin in curatione momenti. Septicum venenum non modo tota (quod aiunt) substantia vim habet corrumpendi, sed etiam qualitatibus manifestis: quoniam exurens in septicis omnibus inest facultas. Quamobrem vtrunque respiciant auxilia. Theriaca, & Mitridatum laudantur, quibus addito, quæ obtundunt, quæ refrigerant, & oblinunt venenosæ qualitatis acrimoniam, modus erit vt alter verius dissoluamus scropulos duos, aut drachmam, cum vncijs quattuor olei H amigdalarum dulcium; aut lactis asinini tantundem: his, aut etiam ter exhibeamus (neque verearis caniculam, est enim medicamentum apprime temperatum) horis matutinis ante prandium quinque. Enematis vtitor frequentibus ex oleo, lacte, ouorum vitellis: ante cœnam horis duabus quattuor vncias lactis asinini, aut, si deerit huius copia, caprini dabis. quod si corpus vitam agere sobriam consueuerit, sit matutina cibatione contentus. Post alexipharmacorum vsum his vtitor. Rec. succi malorum punicorum acidorum vnc. tres, zuccari vnc. vnam, dato ante prandium horis quinque, diebus septem, in quo curationis terminus consistit, in ijs qui sanari possunt. Rursus verò lactis vnc. iiij. olei amigdalarum dulcium, aut ex oliuis non calefactis præparatum (quale Auximi, Recineti, Monte sancto, & Ciuitanouæ potissimum præparari consueuit Picenis) vnc. ij. misceto, atque totidem diebus ante cęnam per horas duas propinato tepidum, & effectum (credito mihi) admirabetis. Ictus animalium postulat aliquą ex parte rationem

Cótra imperitos medicos.

Libris de sanguine missio. & commentarijs in Galenum.

Septicum venenum.

Alexipharmacorũ vsus in icterο.

Enemata.

Qua exhibenda post pharmaca.

Ratio curandi ictum animalium venenosorum.

A tionem curandi dissimilem: nam in epotis venenis procurandum, ne ex ventriculo ad hepar, ac venas trahantur; aut si forte eò peruenerint, ne labem inserant insignem. In ictu verò ennixè obseruandum, ne venenum iam contractum in superficie corporis intimas partes petat, quæ res fit dupliciter, vno modo adstringentibus epotis, ac pharmacis veneno contrarijs: alio modo extrinsecus ad cutim trahentibus virus iniectum, ac à viru corruptam materiam: idcirco subsequente vomitu in epoto veneno admodum salutare præsidium euadit. In ictu, de quo loquimur, non est procurandum: sique aduenerit, haud fuerit bonum; quicquid in hac re consuluerint alij: Quorum alioquin sententia posset fortasse bonum habere sensum; si fuerit persuasum à veneni malignitate omnes internas partes damnum contraxisse; quod inchoante symptomate non contingit. Iam itaque primum Theriacã, aut Mitridatum, aut medicamentum diatessaron exhibeto cum succi oxalidis siluestris vnc. ij. & vnc. tribus succi punicorum malorum
B acidorum, cum scrop. ij. boli armeni, quod adstringendo veneni prohibet ingressum. Adhuc expeditius erit auxilium, quod sequitur. Rec. troc. de camphora, scrop. i. s. Trocis. ex terra lemnia, scrop. i. Theriaces, scrop. s. succi malorum punicorum vnc. ij. calidum sumat ante cibum, sufficient potiones tres. Victus rationem instituito emplasticam, quæ scilicet possit refrigerare, & obtundere acrimoniam humorum, ac de cætero impedire, ne centrum petant. Extrinsecus laudantur suctiones, linimenta, cucurbitulæ, caustica, ac id genus alia. Si leuior sit plaga, aut morsus, posca calida eam proluemus, deinde verò locum ipsum exugemus, verum, qui exucturus est, prius os oleo colluat, ne inde lædatur, atque ita ore ad morsum admoto, exugat, & expuat venenum. cauere etiam oportet, ne exulceratam aliquam internam oris partem habeat exucturus. Post hęc vero cinis aceto subactus pro cataplasmate imponatur. Maximè autem ad hanc rem conducit ex ficulneis lignis exustis, aut laurinis, aut lignis vitis, qui si non adsit cinis, eo qui haberi potest vtendum est diligentia adhoc potissimum adhibita, vt inflammatio in loco excitetur, & materiæ ad morsum prouocentur,
C quod si minus nobile sit membrum, & vehementior morsus; cucurbitam cum plurima flamma ad morsum adhibeto, & vicinos locos circumcirca impactis vlcusculis scarificato: attrahetur enim vnà cum sanguinis, & flatus attractione ipsum venenum: optimè autem auxiliantur, si statim in principio post cucurbitulas plagę imponantur animalia parua discerpta, & adhuc intus calentia, veluti sunt galinæ, hædi, agni, porcelli laudant etiam, si capi, aut gallinæ pudicum explumatum ad demorsis partibus applicauerimus: venenum enim exugit, & dolores lenit. Apta his etiam sunt cataplasmata dilaniantia, veluti sunt allia cum melle, cœpæ cum sale, ruta cum melle, silphium tritum inspersum, lasser, piscis salsus maximè vetustus, allium vstum, plantago cum sale, ac id genus sexcenta. Vigilans etiam æger asseruandus est, ac desidens per totum curationis tempus, donec euidentem remissionem acceperint molestiæ concomitantes.

Vomitus qñ conueniat. Aet. lib. 13. cap 10.

Interna remedia contra ictum.

Externa.

Ex Aetio singula & Grecis authoribus desumpta experientia consentiente.

Natura perfectè iudicante non mouebis quicquam: at verò illa deficiente, adhibeto adiutricem manum, per eam sedem mouens, per quam benè ipsam na-
D turam tentasse cognouisti. Vnica spes est in ijs medicamentis, quæ sudorem prouocant, & cutaneos meatus extrinsecus laxant, & aperiunt. Copiosa horum sylua cum sit omnibus, ac tibi notissima, nihil est quod ego, Curi, in horum explanatione tempus conteram. admoneo te, ne his ipsis temerè vtaris, ne ad eos locos crassiorem materiam præcipites. Considerare primum oportebit, quod impedimento naturę fuerit, quominus illa suo munere perfecte fungatur. si enim, aut abundantia mali succi, quam totam per cutem expurgare nequeat, aut crassities, visciditasque excrementi perfectionem impediat: haud ab re fuerit minuere illam per aluum enematis, aut etiam purganti aliquoppiam medicamento leuissimo: hanc verò incidere, atque magis detergere, quo post hæc facta validior alio die critimo, quod iam incępit, perficiat.

Curatio icteri Crisi.

Obseruatio magni momenti.

Inflammatio iecinoris habet sua notissima remedia: essem ridiculus, si noctuas Athenas, sed non prætermittam, hic sanguinis missionem primum locum habere, sed ex hepatica dextri lateris, nisi aut ex mariscis retractis, aut menstruis contigerit

Curatio icteri ex inflammatione.

tigerit fluxionem iecinori fuisse communicatam; tunc enim ex saphena directa E vacuationem primum emoliri, mox ex interiore cubiti κατ' ἴξιν soleo; nunquam certè ex opposito cubito sanguinem mitto, quod ea inflammato hepate vacuatio per communes venas instituta non dicitur, & non è directo, tum habito ad demandantem, tum ad recipientem particulam respectu, quæ summa sit meæ sententiæ de rectitudine explicatum, leges in meis libris de ratione curandi per sanguinis missionem, & nonnihil huius argumenti habebis in ea epistola, Hieronymus Cordella. quam scripsi postremis ad Hieronymum Cordellam optimum sanè Medicum, & doctissimum, reliqua pro curatione inflammationis legito in annotationibus in decimumtertium methodi, & in commentarijs in secundum librum de curandi Ex scirrho. ratione ad Glauconem. Hac eadem de caussa de curando scirrho nihil dicam, Ex intemperie. quia Galeni extat curatio à me diligenter in eisdem lucubrationibus exposita. Intemperiem hepatis suis contrarijs qualitatibus alterabimus, vbi primum fuerit bilis copia purgata ex ipso iecinore, vt statim dicemus. Omnis obstructio aperientia postulat: materia horum remediorum sunt incidentia, detergentia, pur- F Ex obstructione. gantia. Crassa bilis, qualis fit assatione in follieulo hepatis, quæ aliquando eousque protenditur, vt durissimos lapides procreet, incidentia citra calefactionem exigit. Sed, si viscidior pituitæ permixtione facta fuerit, quæ detergunt habere caliditatem debent maiorem, aut minorem, prout humores fuerint frigidiores, vel calidiores, aut horum caussa obstructio magis, aut minus contumax. Iam Ictero vacuatio nulla debetur. verò vacuatio, quæ propria talis est, huic ictero debetur nulla, sed purgatio; quia supponimus nullam subesse inflammationem: at sanguis multus, impactus angusto in loco præternaturam; putredinem suscipit, soletque inflammationem efficere, vt prædiximus. Qui verò toto in corpore abundat, minarique videtur obstructionem futuram, aliaque mala huius occasione genita, tutò admittit remedium phlegmonis obstructionisque præseruatiuum.

Incidentia. Incidunt citra calefactionem radix plantaginis, omne genus cicoraceorum, asparagus, acetosa, & radix lapatij syluestris, & graminis, capillus veneris, pollitricum, agrimonia, ancusa; & quæ sunt eius generis alia. G

Detergẽtia. Detergunt hordei decoctum, valentius ptisana optime præparata, mulsa diluta, serum lactis cuiuscunque potissimum asinini (à lacte abstinendum quod propria solet esse materia icteri) aliaque sexcenta.

Calidiora his, gentiana, iris præsertim florentina, Aristolochiæ vtriusque radix, cinnamomum, & aromata ferè omnia, melanthium, camepithis, serpillum, absinthium, fumaria, petroselinum, cappares, radix rubeæ tinctorum, camedrios; marubium, rosmarinus coronarius, asarum, aliaque sexcenta. ex his componuntur medicamenta, pillulæ, trocisci, decoctiones, siruppi. Hoc loco errorem quendam Medicorum nostri temporis detegamus. Putant non oportere ad bilis purgationem nos accedere, nisi prius deobstruentibus, ac præparantibus Aet. lib. 10. cap. 18. antea vsi fuerimus: de qua re hæc extant Aetio græci authoris, & magni sanè nominis verba. Quare in principio purgare non oportet, priusquam per deopilantia bilis attenuetur, & quodammodo ad intestina reducatur, maximi namAet. ibidem. que mali caussam purgationes in principio datæ præbuerunt. Itaque conue- H nit primum deopilantibus, mox dicendis vti, atque vbi attenuatio humorum & deopilatio facta fuerit, tunc demum conueniens, & forsè (vt dixi) pharmaeum Gal 11. methodi. purgatiuum est exhibendum] hæc illi, sed certè magno errore obaudiunt horum sententiam, neque ipsam assequuntur methodum. haud enim sermo institutus est de omnibus medicamentis purgantibus: at de ijs duntaxat, quæ valida sunt, quia purgationes ictericis fortiores exhibendę sunt, ob ventris enim siccitatem imbecilliores inefficaces in ipsis cognoscuntur: idcirco in principio validioribus non oportet purgare, ac propterea concludebant, & fortè (vt dixi) pharmaeum purgatiuum est exhibendum: ego verò à principio bilem expurgo tenuem circa primas venas consistentem, postea ad deobstruentia accedo, quia certè medendi postulat methodus, vt anteaquam ad liberandas obstructiones accedamus, vt primum omnium humores fluentes, aut certè qui confluere possent ad locum obstructionis, expurgemus, atque hæc sanè communis est ratio medendi: alio-

quin

A quin obstructiones augebimus: hac ductus ratione oximellite vtitur Galenus in curatione febris amphymerinæ post primos dies. Hac igitur ductus ratione ex ventriculo, & ex primis venis primum omne genus excrementorum expurgo leuioribus medicamentis, quorum vis non attingat ępar, aut saltem non transcendat: Dabo in tui gratiam exemplum eius modi quo sum vsus annis xxv. fœlicissimè, nam sic me tibi rem gratissimam facturum non dubito.

1. ad Glauc. 12.

Rec. diacatholici minoris descriptione Ioan. Fernelij drac. x. specierum hieræ Themisonis, drach. ij. fiat bolus cum zuccaro, capiant ante prandiũ horis duabus: Dissoluere soleo raro admodum medicamēta, in quibus ingreditur picra, ob ingentem scilicet auxilij amaritudinē. quibus tamen placuerit potus, dissolutio fiat de coctione agrimoniæ, & radicum graminis. postero die expurgo adhuc ante prandium validiori enemate, quale potissimũ constat ex benedicta, & cas. tract. ana drach. v. melle rosaceo, vnc. iij. sapa. vnc. iiij. vitello oui nu. j. sale communi drach. j. decoctione quatuor herbarum emollientiũ lib. j vel vnc. xv. Oleũ in his

Legito descriptionem lib. 7. terapeutices.

B prætermitto, in quibus purgationē validiorem fieri desidero, aliàs caussam perci pies instituti huiusce mei. Si purgatas primas venas sufficienter cognouero, accedo ad ea, quę deobstruunt: sin minus altero die, aut enema aliud inijciendum curo; aut etiam medicamentum purgans repeto eadem vel minori, vel maiori quantitate, prout esse necessarium perspexero. Aliquando ex vnc. vj. olei amigdal. dul. recenti facti compos sum voti post exhibitionem dicti medicamenti: tandem; Curi, non est imitanda malorum Medicorum consuetudo, qui putant expurgasse, cum dederint medicamentũ purgans; sed obseruandum si talia purgantur, qualia purgari conuenit (neque enim vacuationes aut multitudine, aut medicamento sunt extimandæ) sin minus repetenda sunt catenus auxilia, quatenus voti compos artifex fiat, & hoc sit præcipuum maximumque artis mandatum. Pro materia præparanda in casu proposito, quod sequitur apoxema vtile est cum respiciat materiam permixtam, qualis ferè est. Habet radicum graminis, asparagi, foliorum & radicũ agrimonij, & cicoreæ, an. pug. s. marrubij, serpilli, fumariæ, ab-

Malorũ Medicorũ consuetudo.

Præparatis materiã apoxema.

C sinthij, an. man. j. Rad. gentianæ, drac. ij. Rubeæ tinctorum, drach. iij. decoquātur in aquæ cõmunis ad tertias, & in iuris colati, vnc. iiij. dissoluito, vnc. j. acetosi dia rodon; siruppi de endiuia, & bisantini, an. vnc. s. vtitor, donec præparata videatur expurganda materia. Hoc sufficiens est medicamētũ in ea ægrota, de qua scripsisti. Expurgato post hac materiã sequenti pharmaco. Rec. diacatholici maioris, drach. vj. reub. macerati in vnc. ij. aquæ endiuiæ, drach. j. s. specierũ hierę drach. j. rasuræ eboris, cinamomi, an. drach. s. seri lactis asinini, aut caprini, vnc. iiij. fiat potio: Quæ adhuc erit validior, si loco reubarbari addideris drach. iij. aut iiij. electuarij succi rosarum. Quidam verò celebrant medicamentum eiuscemodi. Rec. diagridij, scrop. j. florum anthos, boraginis, violarũ, an. pug. s. cinamomi, assari, radicum gentianæ, an. gr. viij. macerentur horis xij. in sero lactis calido, & facta colatura exhibeātur vnc. v. aut vj. Quibus placet vsus pillularum, quæ ex tribus, vel ex reubarbaro componuntur, præsertim vigoratæ ex gran. iiij. aut v. diag. aut troc. alandaal, optimè conducunt. hoc memineris ad validiorum vsum haud esse

Expurgatio. Fern lib. 7. Methodi.

Pillulæ.

D perueniendũ, nisi præcesserint gradatim imbecilliora in vtroque genere, tam scilicet præparantiũ, quàm purgantiũ. Idcircò si oportuerit apoxemati suprascripto permisceto drac. j. vel drac. j. s. trocilcorũ ex reubarbaro, aut ex absinthio, aut ex eupatorio, quorũ vis cum primis egregia est pro liberando infarctu iecinoris. Ac pro remouendis reliquijs, vbi corpus fuerit expurgatũ ante cibum horis duabus quotidie exhibēdo drac. ij. diarrodon abbatis in forma solida, vel, vt ego ob eius efficaciã vocare soleo, diarrodon hæpatis. Cæterũ vt fędũ colorē ex vniuerso corpore emēdemus, quæ res propriè ad ictercũ pertinet, quatenus Icterus est, diebus hisce calidissimis vtitor balneo dulcis aquæ, qua cũ folia maluarum incoquantur ante prandiũ horis quinque, atq; in balneo, aut etiã statim à balneo excũti dato sero. v. trocisc. ex absintio cũ vnc. v. suprascripti, aut alterius eius facultatis, apoxematis; si bis, ac ter id ipsum effeceris, præsidium nosces optimũ. In alijs temporibus à balneo abstinēs, essem validioribus frictionibus asperis linteis cõtentus, ac euaporatione ex aceto calente decoctionis florum camomillæ. Acetum ad-

Fœdi coloris ictericorum ablatio.

hæc acerrimum,si per nares attrahatur in solio desidens,diuque retineatur ope- E
ram præstare egregiam tradunt; quemadmodum etiam anagallidis succum cęru-
leum florem habentis,aut ciclamini,quod validius est. Aliud præter opinionem
Aetij decretum, lib.10, cap.18. tota substantia caussam emendans, & effectum remouens. Vermes terrenos
vstos, & cum mirrha trogloditica tritos in fabæ magnitudine ex passo, aut vino
mulso dato, & postea die Icterum per lotium eijcient. Idem faciunt & absque
mirrha dati: exhibeto hoc ad triduum, ac vtere confidenter. Vstos vermes au-
Gal de Therja. ad Pisonem, Diosc. lib.2.cap.51. dio (ne quid sit obscurum) igne crematos in fictili vase, donec in puluerem te-
nuissimum redigi possint; aptantur commodissime in antidotos epaticos, pulue-
ris huius, aut cum decocto marrubij, aut graminis, aut absinthij, drach. j. vel
quod summum erit scrop. v. dantur Ictericis fœlici successu: nam prærterquam
quod vim habeant diureticam, vt Dioscorides tradidit, obseruatione compertum
tum est icterum persanare vehementer etiam laudant, & iusta quidem ratione
ammoniacum, cui ad miraculum vsque vim inesse volunt liberandi obstructio-
nes, vt certò euadant, quibus iam à regio morbo imminet Hydrops. Teritur F
ammoniacum, danturque scrop.iiij. vel v. ex oximellite, vel Hydromelite. O-
leum etiam eiusdem ammoniaci alchemistarum arte destillatum illinitur, atque
etiam bibitur pondere drach. ij. pro vice cum decocto aliquopiam conuenien-
ti. Hæc ea sunt remedia, quibus adimplentur indicationes propositæ, & qui-
bus vsus ferè omnem icterum sanaui spatio dierum quindecim, aut viginti.

Contra recétiores Medicos de missione sanguinis. Relinquitur modo vt explicem, cur ego missionem sanguinis prætermiserim
in Ictero ex obstructione solliculi; Alterum verò, vt difficiles quasdam senten-
tias Hippocratis ennarrem, quæ videntur tibi facere negocium. Quod pertinet
ad primum vacuationem sanguinis non admisi, quia desunt scopi, qui hoc reme-
dium insinuant: nam cum duplici ex caussa mittatur sanguis, vt libro secundo
operis huic tractationi dicato, dictum est à nobis, vel pro vacuatione, vel pro
reuulsione: illamque indicet magnitudo morbi à sanguinis copia præsenti, aut
futura, totius, aut partis; hanc autem sanguinis motus pręceps, aut etiam tar-
dus: in proposito Ictero neutrum adest: quorsum igitur vacuandum, vbi nulla C
viget vacuationis necessitas? hacque de caussa prætermissam à Galeno fuisse
non ambigimus, qui prætera rectè admodum obstructionem non curari mis-
11.Meth.ca.12. sione sanguinis alibi contendit. Neque putes Aetium aliud voluisse: nam quam-
uis admittere videatur auxilium, haud equidem admittit ille simpliciter, sed ad-
habita distinctione, vt eius verba significant, quæ sic habent. In reliquis autem
Aet, lib, 10. cap.18. Ictericis duo maxima remedia principatum obtinent, sectio venæ, & purgatio:
in quibus igitur multitudo sanguinis vnà cum bile in toto corpore abundat, &
quos circa hæpar, aut splenem dolor, aut distensio infestat: nihil venæ incisione
commodius fieri potest, si nulla alia re id facere præpediaris] quibus verbis signi-
ficauit quando sanguinis misio conueniat, nempè in sanguinis multitudine, &
in fluxione, quam intellexit, dum ait. Dolor, aut distensio] & parum postea
subsequitur. Purgationes autem magis propriæ, & familiares huic morbo exi-
stunt, inquit Ruffus] hoc eodem modo intelligere Paulum expedit, quamuis in-
distinctius loquatur: sed quicquid sentiant alij, ego sane communibus innixus H
theorematis, quorum veritas nunquam difficultatem habuit, de sanguinis mis-
sione in Ictero sic puto sentiendum.

Quod verò attinet ad Hippocratem, petis vt dicam, quæ nam sint illæ qua-
Librum de internis affectionib. non esse Hippocratis. tuor Icteri species, quas libro de internis affectionibus describit: vnam vocant
æstatis propriam; aliam hyemis; tertiam popularem; quartam verò nuncupauit
Icterum album. Ego sanè in eam opinionem venio, eum librum non esse Hippo-
cratis, quia à proprio diuini huius hominis dicendi genere plurimum euariat; &
quamplurima continet, quorum veritas est ambigua: me tamen non fugit Gale-
num in Aphorismis meminisse huius libri inter Hippocraticos. Sed ponamus
ad hunc authorem esse referendum, hoc vnum affirmare auxim, Hippocratem
Hippocratis non omnia ad æditionē scripsisse. haud omnia conscripsisse ad æditionem; quædam enim pro hac caussa conscri-
psit, vt librum Aphorismorum, & prædictionum, & aliquot ex libris morborum
vulgarium: quosdam verò vt essent veluti quoddam promptuarium labescentis
memo-

A memoriæ: rursus alios ex varijs obseruationibus petitis in Aesculapij templo, aut Appollinis: Hunc verò de affectionibus internis ex horum numero existere putauerim: quia etsi contineat multa, quæ vera sunt, multa etiam à vero aliena cōplectitur, aut certè plurimum controuersa. Quemadmodum esse præsentem de Ictero sententiam omnes, qui rectum volent adhibere iudicium, facilè cognoscēt. Explicarem hæc sigillatim, nisi scirem tibi esse notissima, ac etiam nisi vererer me nimia sermonis longitudine te hominem occupatissimum fastidire: Notabo tamen, si tibi sic placere significaueris, alias diligentius, quæ mihi in eo libro displiceant. Interim quod attinet ad illas species icteri, dicerem icterū æstatis proprium esse factum ab inflāmatione, vel à calida intemperie, vel à bile crassiori. Factum verò ab humoribus viscidis, & crassis nūcupari icterum hyemis. Popularem verò, quem committit inordinata victus ratio, qua ferè omnes vtuntur. Icterum album fortasse diceremus, aut leucophlegmaciam, aut albam vitiliginem: sic ego explanarem hasce species, atque hæc de ictero sufficiant. Scribito, quid amici in Cingulanis agant montibus. Vale.
B

EIDEM.

An primæ qualitates ex Galeni doctrina ita sese habeant inter se, vt duæ actiuæ duntaxat caliditas, & frigiditas: duæ verò passiuæ sint humiditas, & siccitas.

EPISTOLA SECVNDA.

Dedit mihi Aloysius Augenius æques tuas literas; curabo diligenter, quæ scribis. Sed caue ne decipiaris, nimis enim calidus, & astutus videtur mihi. Venio ad rem nostram. Scribis in calce illarum, an Mercenarius ex Galeno rectè senserit, de modo secundum quē ille velit ex primis qualitatibus duas esse actiuas, duas passiuas, re-
C ctè sentiat, liberè pro meo more dicam. Pro responsione breuiter, Aristotelis opinione prætermissa, de qua alibi, vt scis, disserui, & quam tu ipse audire non vis, hoc vnum teneri debet de hoc argumento ex Galeni sententia, quod qualitates primæ elementorum, quomodocunque considerentur, semper actiuę sunt, & semper inuicem passiuæ, quia vt calidum agit in frigidum, sic humidum agit in siccū, & è cōtra: alioquin non essent prima contraria. quorū vis est agere in contrariū. Sed tamen cum non habeant omnes eandē efficiendi potestatem factū est, quod Galenus aliquando duas vocauerit magis actiuas, caliditatem, & frigiditatem: duas minus actiuas, siccitatem & humiditatem: quam rem aperte declarauit libro de curandi ratione per venę sectione, & pulchre admodum expressit idem author libro primo de facultatibus naturalibus, his verbis vsus.

Ac primus quidem Aristoteles particularium omnium caussas, referre ad hæc principia est aggressus: secutaq; eum postea schola Stoicorum est. Quamquā his quidem, vtpotè qui elementorum ipsorum mutuam mutationem ad fusionem, Contra Mercenarium.
D & densationem referant, consentaneum erat calidum, & frigidum actiua principia statuere. Aristoteli non item. Sed cum quatuor qualitatibus ad elementorum generationem sit vsus, satius erat omnes particularium caussas in has reducere. Cur igitur in libris de generatione, & corruptione quatuor vtitur: in metheorologicis, & problematis, atq; alibi tantum duabus? nam si quis in animalibus, & stirpibus calidum, & frigidum magis agere, siccum verò & humidum minus dixerit, fortasse etiam Hippocratem subscriptorum habuerit. Sin pari modo in omnibus, non arbitror, id concedet non modo Hippocrates, sed nec Aristoteles: modo eorum, quæ in libris de generatione, & corruptione non simpliciter, ac nude, sed cum demonstratione nos docuit meminisse velit] hæc Galenus.

Ex quibus, Curi, apparet admodum manifestum esse quid hic author sentiat de primis hisce qualitatibus, vt subinde plurimum admirer quosdā Philosophos recentiores tribuere Galeno, quod ne somniauit quidem. Velle scilicet hunc in relatione ad animalium & plārarum generationē duas actiuas, & duas passiuas.

non sic quidem ille: sed dixit duas magis actiuas, duas minus actiuas, Quamobrem omnes actiuæ sunt secundum Galenum: at duæ magis actiuæ. Longissimè distat certè Galenus ab opinione eorum, qui humiditatem,& siccitatem passiuas esse qualitates contendunt, ita vt actiuæ non sint. Hæc sufficiant, nam sunt adeò manifesta, vt explicatione clariori non indigeant. E

Habes interim, Curi carissime, quid ego sentiam de Ictero,& actiuis qualitatibus candidè admodum expositum, in quibus si tibi satisfecero, erit mihi adeò gratum, quàm quod gratissimum: sin minus, tu venies incusandus, qui petijsti, non ego, qui amicissimo obtemperaui. Vale.

CVRIO SCIPIONI

Agitur de Dyssenteria curatione. I

EPISTOLA TERTIA.

VAMVIS, quid tu de me sentias, prædicesque quotidie, multo certè amicius, quàm verius tum sentiri, tum prædicari cognoscam, gaudeo nihilominus ea mihi tribui abs te, quæ in me ipso consistere non video. Haud enim dubito, quin tibi, quæ literis mandasti, vera esse persuaseris, quia neque tu es ex illorum numero, quos Heros ille Homericus odio prosequitur immortali nempè, aliud lingua promptum habentium, aliud corde clausum: Neque subesse aliqua potest caussa cur Augenio Curius obtrudere palpum voluerit, vt inquit Plautus: idcirco plurimum gaudeo iudicio tuo, quin etiam, atque etiam exhortor, vt in hanc opinionem perpetuo permaneas, atque amorem erga me tuum,& beneuolentiam retineas: sic enim lætabor semper cum Næuiano Hectore laudari à viro laudatissimo: hæc enim summa laus est, quam ab incunabulis expetiui. Sed vtcunque res habeat abs te certè non fallor, caue interim ne à te ipso maxime fallaris. Verùm hæc sufficiant pro responsione ad priorem tuæ epistolæ partem: At de alia, quæ proponit maximas difficultates quid dicemus? satisfaciamus pariter, cum sic amicum deceat. Tria proponuntur discutienda de fluxu Dyssenterico: primum an sanguinis missio conueniat; secundum an potus lactis; postremum verò an medicamenta purgantia. Vt horum exactam teneas notitiam breuissimis enarrabimus, quid sit Dyssenteria, & à quibus caussis fiet: mox verò sigillatim satisfiet quæstionibus, eo penitus obseruato ordine, quem in proponendis tenuisti. G

Plautus in pseud.

Dyssenteria igitur fluor intestinorum est ab acribus humoribus exulcerantibus illorum substantiam procreatus. Quatenus fluor est, communem habet cum alijs fluxionibus ideam, quatenus autem vlcus contrahitur à continenti caussa, propriam essentiam constituit. Imaginari debemus hoc loco, vlcus omne aut factum esse, aut fieri: atque in vtroque contineri naturam vtriusque, quia quod factum est, haud quidem ita factum dicitur, quod aliquid adhuc non fiat: ac rursus quod fit, non ita fit, quin factum aliquid habeat: Ars tamen ipsa, quod maxima ex parte factum est, ceu si fieri nihil amplius dicatur, visum, & medendi rationem spectans, contemplari solet, quodque futurum est contemnit, vt certè quod factum est, in eo quod fit: hac ratione, quæ apud Galenum videntur, hac de re controuersiam habere ingentem, facilè compones. Vlceris autem huius triplex differentia statuitur, vna cum intestinorum muccus egeritur, deinde adeps intus illis adhærescens exiguo cruore perfusus: Alia cum interior intestinorum tunica corroditur, cuius pelliculæ, & fibræ deiectionibus apparent permistæ; Tertia verò cum altius penetrante, & depascente, vlcere ipsa caro, propriaque intestini substantia putris, vel exesa procidit: vlcus potest consistere vel in recto intestino, vel in suprapositis: quod in recto genitum est, facit tenesmum; inanem scilicet quandam egerendi voluntatem, sub H

Dyssenteriæ definitio ex Gale. 3. de cau. simp. & de locis aff. 1.& 6. cap. 1. 4. de ar. com. 40.

Explicatio quæ dictionis magnæ.

1. de loc. aff. 3.

Vlceris differentia.

4. aph. 24. 26.

qua

A qua nihil ferè præter mucosum quiddam, & subcruentum emittitur. Porro intestina huic superiora sunt, vel crassiora, vel tenuia, in quibus consistat distinguere artificis munus est. Duo sunt, à quibus certiora petuntur signa, doloris situs; atque permistionis ratio. etenim si cruor, & quicquid abraditur fæcibus alui exquisite permiscetur, intestina superiora patiuntur. at si id purum, ac minime permistum excidat, descendantque alui fæces seorsum crassiora vlcere depascuntur: Tenuibus laborantibus exercet dolor immanis supernas partes, præsertim circa vmbelicum: crassioribus verò, inferiores labem ipsam persentiunt. volens reliqua signa ab interuallo, exeunti mutato, à colore, & alia id genus prætermitto tibi notissima. Hunc affectum caussat humor acris, & mordens, qui non recta (haud enim dolorem, vlcusve faceret) sed per anfractus in intestina vi quadam defertur, ac tum postea infigitur. Hic humor bilis est aut flaua, aut atra; aut etiam pituita salsa. excedentia etiam venena aliquando id mali faciunt, vt coloquinthis, & adamantis puluis, nec non vitiosa, &
B acria alimenta ingesta altius se in intestinum figunt, dysenteriamque cient. Irruit humor hic in intestinum, interdum ex mesenterio, in quo iam dudum continebatur, vt accidit ijs, quibus est amplum abdomen: frequentius è iecore, & liene, vicinisque partibus: nonnunquam in venis maioribus, atque ex ipso etiam corporis habitu. Ex his, quæ diximus patet dolorem, & ventris tormina perpetuo insequi dysentericos, quandoquidem diuisio vnitatis fit in sensitiua particula ab humoribus acribus, sed febris non sequitur continuo, sed eam certè Dysenteriam, cuius humor est acerrimus, isque è visceribus, aut è venis magna corporis agitatione profunditur.

His in hunc modum statutis, expliceemus quæstiones, atque illam in primis, an sanguinis missio conueniat. Sunt qui nullo adhibito discrimine, venarum sectionem admittant, si vires validæ sunt. Verùm enim verò plurimum aberrant. Quid enim sanguinis vacuatione indigemus, vbi aut flaua, aut atra bilis, vel pituita salsa facit negotium? Quis hoc genus admitteret remedij cum C in primis venis, quod ferè fit semper, malorum humorum copia continetur? distinctionem adhibere igitur oportet, vt omnia ex methodo procedant. Petenda est distinctio a causis morbum facientibus, quales proximè retulimus. Si enim à venis maioribus per hepatis regionem, & mesenterium biliosus effluunt sanguis, cuius inditium potissimum febris est continua suis comitata symptomatis, aut etiam si corpus abundauerit sanguine, cuius occasione vereri contingar, ne ob calorem partis igneum, & ob dolorem perpetuum attracto sanguine tenuiori vlcus inflammatum fiat, quis non admiserit sectionem venæ? nam in prima suppositione, vacuato sanguine, totoque corporis habitu refrigerato, caussaque iam remota, fluori medemur. in secunda præcauemus, quod futurum est optima quidem ratione, & fœlici successu. Sic vnà vacuatio fit multitudinis, fit etiam reuulsio ab intestinis vlcere labefactatis. Hæc itaque sanguinis missionem vnica admittet caussa: renuent aliæ prorsus. Galenum verò cum negare videtur eiusce modi auxilium, dicimus de ipsa Dysenteria mi-
D nime fuisse locutum; sed de diarrhea, vt in explanatione primi libri ad Glauconem manifestum fecimus. Neque etiam de hac ipsa locutum fuisse Hippocratem, cum libro, si bene memini, quarto de ratione victus acutorum, fluente aluo sanguinis missionem negat, nemo est qui ambigat. Sit igitur de prima disputatione in hunc modum determinatum.

Potum lactis nō modo exulceratis intestinis fluente aluo, sed etiā in diarrhoea admittere consueui. Siquidem materia est inuenti remedij expurgantis, detergentis, dolorem sedantis, consolidantisque: Vigent enim eiusce modi scopi, copię humoris expurgatio, de qua dicemus infra: vlceris detersio, consolidatio, & quod attinet ad indicationes vitales, doloris mitigatio: adde his, quod humoris acrimonia, calorque exigunt, quæ obtundunt, ac refrigerant. Hæc à lacte sigillatim præstari quis dubitat? serum expurgat, abluitque: totius lactis substantia refrigerat excalefactas particulas, humoresve torrefactos: caseus consolidat; pinguedo autem oblinit, mitigatque dolores. Audi quid hac de re græcus author maximæ

Quæ Alcimarum.

Sanguinis missio qñ conueniat disentericis.

Legito nostræ tractat. lib de miss. sanguin. & ad Glauc. 14.

Lactis potū valere disentericis.

Trallianus. lib. 8. cap 6.

obseruationis dicat. Imprimis igitur lactis calefacti, & inter coquendum sæ- E
pius agitati cyathos tres exhibemus, & post horas duas tantundem rursus po-
tui damus, quibusdam etiam tertio offerimus, vt integra hemina absumatur,
& si eo die repletus æger videatur, cibo eum abstinere iubemus: hoc igitur
modo bilis educitur, & humores corrupti modicè purgantur, mitiganturque]
[Lib. 9. c. 45.] hoc ipso antiquior Author Aetius rem hisce verbis confirmat. Primum enim
lac depurgat simul ea, quæ in corpore sunt contemperando: postremum verò
aluum sistit] Galenus verò, quem authorem insequuntur ferè omnes, inquit.
Tale lac ad acres & mordaces fluxiones est vtilissimum, non abluens modo eas
à partibus afflictis (est enim id illi cum aqua commune) sed & corpora illinens,
vt non in nuda cadat, quod defluit. nec in hoc duntaxat aquæ præstat, verùm
etiam, quia colluit, vtpotè detergentem in se humiditatem continens, quam
vocant serum, id quod colluit, diluitque corpora: Reliquum autem quod
crassum pinguéque est, colluitur non aliter, quam pinguedo, adeps, atque oui
albumen, & ceratum ex eloto oleo, ceraque confectum] cum itaque tantas vti- F
litates lactis potus exhibeat, negari non debet, & hinc certè fit, vt putem ad-
[Modus exhibendi lac.] modum ceruicosos esse Medicos, qui ab illo abstinendum esse præcipiunt. Do-
ceamus nunc modum, & quantitatem exhibendi, & quodnam ex multis gene-
ribus lactis dari debeat. De proposito argumento sic loquitur Aetius. In prin-
cipio igitur post tertiam diem permittentibus febribus, lacte recens mulcto ad-
huc calido vtendum est, melle tepido ei admisto, atque in eius vsu ad tres dies
[Lib. 9. c. 45.] perseuerandum, quantum nutriendo corpori suffecerit exhibendo, sequentibus
deinde diebus melle adempto, & modica aqua (quartæ nimirum lactis partis
mensura) affusa paululum decoquimus, ac exhibemus. Deinde post alias tres
ad tertias similiter per tres dies, atquè ita exhibemus: primum enim lac depur-
gat, simul ea, quæ in corpore sunt contemperando: postremum verò aluum si-
stit. Non scio enim an aliunde grauior molestia dysentericis oboriatur, quàm
ex eorum, quæ egeruntur acredine contingit] hæc ille. Alexander autem Tral-
lianus de eadem materia differens, aliqua ex parte diuersus ab Aetio videtur, G
[Lib. 8. c. 6.] eius verba sic habent. Imprimis igitur lactis calefacti, & inter coquendum sæ-
pius agitati cyathos tres exhibemus, & post horas duas tantundem potui dan-
tur, quibusdam etiam tertio offerimus, vt integra hemina absumatur] ac inter-
positis nonnullis, inquit. postea mediam heminam in partes duas diuidimus, &
similiter, vt supra, exhibemus duabus horis interpositis: atque sic iterum tertio
duas heminæ partes, aut tres vna vice præbemus] Hæc quidem Trallianus. Ho-
[Alexander, & Aetius in quo differant.] rum porro differentia in plutibus consistere videtur mihi. Differunt quod ille
in prima lactis sorbitione lac non exhibet coctum, sed crudum admixto melle:
hic verò mellis non meminit, atque coctum præbet: deinde quartam addit aquę
partem: ille verò cum febris vrget. Postremo Alexander lapillos etiam igne ex
quercu feruefactis, in vas plenum lacte præparato particulatim extinguendos
curat, Aetius hoc prætermitit. Alexandro placet, vt lac ter, aut quater dun-
taxat, coquatur, non autem ad tertias. At vero arridet Aetio, vt lac non so-
lum ad tertias concoquatur, sed etiam ad partis dimidium, & aliquando donec H
absumerentur partes duæ, hæc fuit antiquorum Medicorum consuetudo.

[Modus lac exhibēdi apud Augenium.] Ego verò nunquam, vt corpus expurgem à multitudine bilis hactenus lacte
sum vsus primis diebus duplici potissimum nomine, tum quia non semper lactis
copiam habemus illico præparatam, vt poscente vsu, ipsum administrare valea-
mus: tum quia non desunt medicamenta fœlicissimè purgantia, quorum ac-
commodatus esse potest vsus in rem præsentem, de quibus infra loquemur, ijs
cum antiquiores caruerint, non est mirum, si semper ad lactis vsum confuge-
runt, sed si horum occasionem non haberemus, si continuo lac illorum consue-
[Contra Aetium.] tudine adhiberemus, optimè ægris consuleremus. Aetij tamen opinio mihi non
placet, qui mel admiscet bili flauæ, & atræ haud congruum: quamuis certè mul-
tò citius deducat.

Quamobrem satisfaciet lac recenter mulctum Alexandri præcepto: tribus
scilicet continuis diebus pro corpore purgando. est in Alexandro conside-
randum,

A randum, ac certe plurimum animaduertendum, quod propinet lac ipſum coctum dum purgare deſiderat: nam ſi ſubſtantia ſeroſa aluum ſubducit, coctio autem ipſa ſerum abſumit, magis crudum, quàm coctum dandum eſſet. atque ita ego facere conſueui, teque ipſum vt idem efficias admoneo. Sed ſi coquere volueris, leuis admodum adhiberi debebit coctio, vt ſeri virtus adhuc ipſo in lacte conſeruetur.

Contra Alexandrum.

Cum ergo ſatis expurgatum à bilis copia, vel medicamẽtis, vel ipſo lacte Græcorum conſuetudine corpus fuerit: maxima quidem, Curi, fęlicitate tunc ad illius præparationem accedo. Fit autem præparatio eo potiſſimum modo, quem edocuit Aetius. Hic tutiſſimus eſt exhibendi modus, qui me nunquam fefellit: ſatigante autem febri admixta pluuiali omne incomodum corrigitur. quòd verò pertinet ad qualitatem lactis, id meo iudicio potiſſimum eligendum eſt, quod ſcopis iam inuentis conueniat. Si enim abluere, & expurgare magis in animo ſit, caprinum, & crudum; ſi glutinare vlcus contractum, fluentem aluum ſiſtere,
B acrimoniam obtundere, ouinum eligito: at vigentibus indicationibus permiſtis in vſumque confuſis, maior, aut minor coctura lacti exhibenda, ægroti commodo ſupplebit.

Aqua lactis pluuiata quẽ viam alleiat.

Lactis electio.

Hic duæ ſunt, quæ faciunt dubitationem, ſententiæ: Hippocratis vna: Galeni altera. illius verba ſunt. Lac dare caput dolentibus malum: malum verò & febricitantibus, & quibus ilia ſuſpenſa murmurant, & ſiticuloſis. malum autem, & quibus in febribus acutis bilioſæ ſunt deiectiones, & quibus ſanguinis multi deiectio facta eſt] Galenus verò decretum confirmans in eius loci commentario dicebat, In bilioſis deiectionibus non conuenire potum lactis ob facilem eiuſdem alterationem, qua facile in nidoroſam qualitatem mutantur: quemadmodum ſi in frigidos humores incidat, in acidam fit tranſmutatio.

Dubitatio. 5 apho. 64.

Cõmen. 64.

Viderunt hanc difficultatem recẽtiores Medici, qui ſolutionem afferunt multiplicem; prima eſt Hippocratis & Galeni ſententia veritatem habere, vbi febris fuerit acuta, & cum nulla vacuatio præceſſit: at lactis potum conuenire vacua-
C tione præcedente. Hæc prior ſolutio nõ conſiſtit: quia admittunt Græci in principio affectionis pro expurgatione bilis: vtque febrem etiam reſpicerent pluuialem admiſcendam conſuluere.

Altimari ſententia refellitur fol. 398

Secunda ſolutio eſt, non conuenire auxilium, ſi cum fluxu diſſenterico febris complicata fuerit: conuenire citra febrem afficiẽte diſſenteria; quo caſu lac admittunt. locutumque fuiſſe Hippocratem in affectu complicato cum febre, non in ſimplici. Sed hæc pariter falſa ſolurio eſt. quandoquidem Galenum ad verbum ſic inquit in eius loci explanatione. Et mihi videtur ſermo melius in hunc modum ſe habere: Malum & quibus bilioſæ deiectiones; & acutis febribus, neq; enim vtriſque ſimul iunctis tãtummodo noxium eſt lac, ſed ſeorſum in alterutro. his igitur paſſionibus lac plurimum aduerſatur.] Alexander etiam in ipſa complicatione pariter exhibet lac potandum, nam ait. febricitantibus, non tam facilè lac dandum eſt, vt quod in ventriculo aceſcat, & corrumpatur, aut ex calore in caſeum coaleſcat; vnde maiores cruciatus, viſcerum tenſiones, capitis dolorem, &
D cibi faſtidium excitat: quare, vt citra noxam febricitantibus exhiberi queat, præſertim pueris, magiſque iuuenibus, quàm ætate iam prouectis exactius à nobis iam dicendum eſt. c.]

Secundæ ſolutionis impugnatio.

Com 64. libri quinti.

Lib. 8. cap 6.

An fortaſſe dicent, nec Alexandrũ, nec Aetium dediſſe in fluxionum principio, ſed vbi diuturnæ fluxiones extiterint, à quibus vniuerſum colliquetur corpus, biliſve adeò pauca, vt in nidoroſam qualitatem conuerti non poſſit? Sed hæc ſolutio minus conſiſtit, quàm aliæ, triplici de cauſſa. prima ſanè, quia authores hi morbo inchoante lac exhibent: Secunda quòd quando lac exhibent, eo ipſo tempore copiam adeſſe humorum admittũt omnes. & quomodo copiam deeſſe arbitrabimur ſi indicatio viget de corpore expurgando? Rurſus quid colliquatiuus fluor cum melle? quod permiſcendum eſſe tradit Aetius? hic prodeſſe nunquam affectu colliquante corpore, obeſſe poteſt continuò.

Tertiæ ſolutionis impugnatio.

Dicemus ne fortaſſe cum hæc non ſatisfaciat ſolutio Hippocratem lac, quod non ſit præparatum reprobaſſe? at quod artis præparationem complectitur, afferre

Quartæ ſolutionis Altim impugnatio.

ferre vsum ipso in negotio maximum? Neque id sanè, nisi meum iudicium fallit, statuere possumus. Alexander enim, & Aetius collaudant lac summopere primis diebus aut modicè calefactum, aut melle iniecto recéter mulctum: hacque medendi ratione tribus diebus vtuntur. Adde quod Galenus, dum asserit lac biliosis deiectionibus afferre vtilitatem, nullam præparandi rationem explanat. E

Augenij propria sententia

Audias igitur, Curi, quid hic inquam; postquam aliorum sententia nõ placet. Lactis vsum in biliosis fluxionibus malum esse, vt dicebat Hippocrates: atque rursus bonum, vt cum Galeno recentiores Medici tradiderunt, ego pariter affirmo. Substantia lactis alteratur admodum facilè tam in frigido, quàm calido ventriculo, cum aut acescit, aut in nidorem, bilemque conuertitur, haud contingit semper hoc fieri in ventriculo calido: si enim lac potetur ea quantitate, qua ob serum subducere possit aluum, expurgata bile, maximum solet afferre cõmodum, nec quicquam obesse. Transmutabitur igitur in qualitatem nidorosam, aut in humores acres, si non subducet aluum; si exigua desumetur quantitate: & hac sanè ratione malum statuitur. Porrò bonum erit exhibere vt subducat ventrem, expurgetque, quo scilicet tempore illius diminuere copiã studemus. Adde quod si continuò lacte citra præparationem vteremur, nõ esset modo malum, sed etiam pessimum: citra præparationem conuenit primis duntaxat tribus diebus pro purgatione, vt admonuimus: at verò vbi humorum acrium alterationi operam damus, & corroborationi; vtemur præparato absumpto scilicet sero per coctionẽ; aut ignitis lapillis extinctis adaucta siccitate caseosæ substantiæ. ac rursus addita quarta parte aquæ pluuiatilis, si febris vrgeat eius incommodis subuenimus. Quamobrem est malum in fluxionibus biliosis exhibere lac toto processu morbi citra præparationem: bonum vti primis tribus diebus. Rursus bonum post primos dies vti lacte præparato. Non videatur quæso, mi Curi, absurda hæc interpretandi ratio, quoniam quod est malum alicuius relatione, id sanè ad aliud relatum, bonum dici potest. Scamoneum, si febrem consideres, febricitanti malum: febricitanti rursus bonum, quia febris caussam remouet. Calida, & sicca non conueniunt in febribus, quatenus talia sunt: sed quatenus aperiunt, deobstruunt, vrinã prouocant, sudorem mouent, vtilitatem afferunt ingentem. Quod attinet ad Galeni verba, quomodo illis satisfaciundum sit, pluribus quidem non ago, quia ex supra dictis patet illius explicatio. Atque mea est de lacte sententia, & ad Hippocratis contextum explanatio: in qua an scopum attigerim, alij iudicabunt.

Lac quando malum, & quando bonũ in fluxionib' biliosis.

F

Lac quando præparandũ.

Cõfirmatio a similitudine.

Bonũ & malũ ad aliquid

G

De purgatione in fluxu dysenterico

Omnem Dyssenteriam à multitudine humorum acrium fieri hactenus dictum est à nobis: idcirco si contrariorum contraria sunt remedia, vacuatio, quæ proportione respondeat humorum quãtitati adhibenda est: quia verò supponimus succos malos, expedit quidem id purganti pharmaco facere, quo cacochimia potissimum emendatur. Verum hic adhibenda est distinctio. Contemplari oportet qualis nam sit is fluor, cui medemur. an scilicet criticus, an symptomaticus, atque rursus an maligni sint humores, nec ne. Etenim contingit ex horum varietate variam curationem fieri. Quem facit natura optimè iudicans, hunc sanè fluxum auertere non debemus, neque alia ratione impedire. Sed si fuerit perfectus, omne relinquendum est negotium naturæ: at si non perfecerit illa, suspicioq; sit, quod nec sit de cæterò perfectura, naturam iuuabimus per eam regionem vacuantes, per quam tentat: quia, quæ in morbis relinquuntur post iudicium reciduam facere consueuerunt: & quæ ducere oportet, quo maximè natura vergit per loca conferentia, eo ducere oportet. Verum si ratione cuiusdam symptomatis, & casus contigerit motus eiuscemodi aliquando reuellendus per oppositas regiones, de qua re sic memini à Galeno conscriptum. Quare & nunc quoque si fluxio vehementer irruat, reuellere ad contraria studebimus, vtique si in superioribus vlcus consistat, per inferna purgãtes: si autem in inferioribus fit, superiorem ventrem vacuantes,] & parum supra. Auersionem fieri ad contraria tradidit.] sed non oportet vt id ipsum semper fiat: est enim animaduersione dignum, quales sint hæ regiones, per quas fieri debet reuulsio, & quid mali contingere possit. Si quis enim ostium ventriculi habeat nimio sensu præditum, si cardialgia

H

Quarto method. cap. 6.

In symptomatico fluxu, non semper ad cõtraria reuellendum,

A dialgia affici solet, si inter vomẽdum alias plurimum fuerit lacessitus, si humores tandem admodum acres extiterint; vlceratis intestinis ad contrarias partes, vt per ventriculum reuulsionem facere nunquam tentabimus: sed tunc solis contemperantibus, & oblinẽtibus (nisi fallor) hominẽ curabimus. Humorum etiam conditio est pensitanda: quis enim fluxionem pestilentium humorum reuellet? quis impediet? quis, aut adstringentibus, aut deducentibus ad nobiliores particulas vtetur? expedit scire, quod quidam sunt motus symptomatici, quos neque adiuuare debemus, neque impedire: caussa est, quia non sunt prorsus tales, naturam enim mediam videntur sortiti inter purè symptomaticos, & verè criticos: quales potissimum sunt facti ab humoribus malignis, & venenatis. Legito, si placet, per otium, quæ in epistola ad quendam Collensem Cynicum pro clarissimo Vincentio Cibo conscripsimus: nam ibi horum exempla quędam ab Hippocrate, & Galeno petita habentur pulcherrima.

Nunc ad dyssenteriam reuersi, supponimus hanc fieri motu quoddam critico Thesis.
B natura humores acres, calidissimos, aliquando etiam perniciosos ex hepate, aut venis expellente: sed tamen motu quoddam admodum lento, & tardo: idcirco si perfectura esset iudicium natura, id sanè faceret longo tempore: quod dum expectamus fortasse intestina contraherent vlcus incurabile, & malignum: aut virtus propter dolores, vigilias(q); adeò redderetur imbecilla, vt de cætero non posset superare omnem humoris quantitatem: expedit igitur manus porrigere; vt breuiori tempore vacuata copia per regionem conferentem, per quam ipsa tentabat natura, in tuto ægrotum portu deducamus. Notandum est hoc loco, aluum tum in febribus, tum citra febres profluuio laborare. In febribus quidem difficilior eius est curatio, animaduersionemque diligentem requirit: nam inter initia natura aliena salubriter vacuare cõsueuit, ipsa nimirum natura ad superfluos, noxiosque humores reijciendos vndique cogente: id autem aliàs in statu mor- Alexã. Tral. lib.8.cap.5.
bi, aliàs in declinatione cõtingit: in statu quidem cum magna humorũ, sudoris(q);, & critica profusione qua febres soluuntur: sæpè verò paulatim accidit, & mul-
C tis perseuerat diebus, neque sine periculo ipsius ægroti aliquando declinare videtur. at in tali occasione profluuium, aut sisti non debet, donec ipsa se natura componat, & ad integram perueniat sanitatem, aut motus eius adiuuari: nam si quis ventrem constringere volet, magnam excitabit ægritudinem; Vidimus enim ventrem initio affectus ad quartum, quintumve diem profluxisse, & postea fluorem aut per se, aut Medici auxilio substitisse, vnde ægri in magnum periculum inciderunt, ita vt phrenetici, aut lethargici efficerentur, aut perniciosæ in eis parotides excitarentur: quare initio ea, quæ corporis commodo, atque vtiliter excernuntur, minimè supprimere conuenit, ne materia in alias transuersa partes supradictos affectus generet. Sequitur ergo vt statuamus adiuuari oportere naturam ipsam, periculo imminente haud mediocri, si illius motum inhibuerimus. Id quod confirmat Aetius his verbis. Conuenit itaque re- Lib.9.cap.35
bus sic stantibus, aut vsque adeò natura omnem curam impenderit expectare: aut ipsius etiam motus adiuuare, etenim obluctari, & excretionis cohibitionem
D moliri maiorem morbum facit. siquidem, quæ cohibentur sursum prolata dolores capitis, aut phrenetidas, aut lethargos, aut parotidas inferunt planè perniciosas: quare in principio ea, quæ in corporis commoditatem vtiliter excernuntur minimè inhibere oportet] Ego itaque hisce rationibus persuasus à principio (si tamẽ expedire iudicauerim) corporis purgationem moliri soleo antiquorum consuetudine: nam, vt audiuisti, lacte purgabunt. quæ ratio medendi superat omnes difficultates, admirorque plurimum, raros existere, potissimum in nostra prouincia Medicos, qui vtantur lacte. Neque propterea reprobo communem nostri temporis morem: nam vbi reubarbarũ exhibemus, aut etiam diacatholicon, aut mirabalanorum decoctum, optimè nostro munere perfungimur: sed qualem pro dyssentericis formulam præscribere, & quodnam ex multis medicamẽtis purgantibus magis eligere debeamus, aliàs explicabimus. Dubitationes contra purgationẽ dissentericorum.

Soluamus modo difficultates omnes, quæ vrgere nostram hanc opinionem videntur, quæ in hunc modum habent.

Prima

Prima difficultas est, quod à Galeno passim dicitur, ab omnibusq; confirmatū legimus, à particula fluxione tentata esse procul reuellendum: at nos ad intestina trahimus materiam. E

Secunda, parum prudentis Medici cōsilium videtur tentare in curandis ægris periculosa remedia: quia sanare debent Medici tutò, citò, & iocundè. Periculosum autem esse, fluente aluo, medicamētum purgans dare, à Galeno traditum est, & ab Auicenna confirmatum.

Lib. 3. fen 20 aduersus Empiricos.

Tertia est, quia non videtur verum, contraria contrariorū esse remedia: fluenti enim aluo non opponitur fluor, sed adstrictio, quæ illius verum contrariū est.

Adhæc ex Græcis authoribus neque Galenus, neque Paulus purgationis meminerunt.

Postremum Galeni verba contrarium omnino persuadent. Verba sunt hæc. Sed neque si fuerit febris cum profluuio ventris alia est opus euacuatione, verùm hæc sola sufficit, quamuis non fit pro multitudinis ratione: quicunque enim his adimere necessarium fore putantes, aut sanguinem mittere, aut ventrem mouere tentauerunt, in grauiora pericula duxerunt.] F

2. ad Glau. 14

Explanatio omnium dubitationum.

Ad primam dicimus, in motu purè symptomatico oportere procul auuellere: at in cretico, & in eo, qui mediam naturam habet non item. Ad secundam dicimus, methodo innitentes nūquam periculosa exhibere auxilia: quod si exhibēt aliquando, id faciunt maioris cōmodi gratia, idcirco nunquam rationalibus Medicis timorosum est purgare dyssentericos: periculosum empiricis, & temerè artem exercentibus, quos admonere voluit Auicennas: at verò Galenus docens periculosum esse vsum pharmaci expurgantis, loquitur collatione facta phlebotomiæ, & purgationis, vt diximus libro tertio de sanguinis missione: mox quæ casu accidunt, & fortuito ab arte consideranda non sunt. Purgans medicamentum suam habet contrarietatem, non ad fluxum, sed ad ipsam copiam, quam vna curat inanitio: sic semper contraria contrariorum auxilia. Falsum est deinde, Græcos nō admisisse præsidia pro purgatione bilis, si quæ de lacte exhibendo ex Aetio, Alexandro, atque Galeno dicuntur veritatem habent: non sunt autem vsi medicamentis nostri temporis, quia his caruere: in qua re nostra ætas antiquitatem superat. Postrema Galeni sententia intelligenda est de diarrhæa, in qua non fiat purgatio pro ratione multitudinis: sed tamen, quæ possit processu temporis perficere, quod incępit. sic profectò sinendum est naturæ: si speramus illam certo prosecturam, quamuis in præsentia nō perficiat: sed si suspicamur contrarium, adiuuanda. Hæc (mi Curi) si non qualia optabas: qualia certè potuit Augenius tuus senex, conscripsit calamo currenti. Vale. G

E I D E M.

Explicatur an liceat in menstruorum fluxu vti diureticis: & de vrenicis medicamentis quædam. H

EPISTOLA QVARTA.

QVATVOR sciscitaris ex me: primū an liceat vti diureticis in menstruorum fluxu, quandoquidem audiueris Medicos quosdam clarissimos inter se plurimum discrepantes: hacque de caussa me tibi rem gratissimam facturum significasti, si quid in hac controuersia plurimum difficili, sentiendum sit, rescripsissem: mox autem vt si eū apud me peculiare medicamentum ad vrinas promouendas, id scribam, tibique communicem. Atque tertio ex me scire desideras, an humor putridus venæ sectione sit vacuandus, secundum Galeni placita. Et postremo an in putridis febribus dari debeat lapis Bezaar, & quando sit dandus, & qua dosi.

Summa opinionis Augenij in proposito negotio.

Igitur, vt à primo exordiar, Dico mensibus nimium effluentibus vertica minime conuenire. Tum etiam demum, quòd in quodam fluxu muliebri vtilis

esse

A esse potest illorum vsus. Vt hæc, quæ diximus, rectius intelligantur, sciendum est diuersos esse affectus, mensium fluorem, & fluorem vterinum, seu muliebrem: Datum enim mulieribus est, vt statutis mensibus ex vtero sanguinem vacuent, multisque de caussis id ipsum statutum esse nemo est, qui nesciat: quando hæc vacuatio supprimitur, aut omnino, aut magna saltem ex parte malè habet mulier, quemadmodum etiam cum nimium expurgatur, naturæ limites excedit. Voco nimiam sanguinis vacuationem eam, quæ non fit statutis temporibus, sed semper anteuertit, ac etiam quantitatem non seruat moderatam, ex qua (vt vno dicam verbo) quæ noxam infert. Potest enim effluere sanguis copiosior, quàm sit secundum consuetudinem: potest etiam temporibus non congruis, citra labem aliquã corporis: sed is, qui labefactat vires, dum profluit dicitur præternaturam, non toto genere, vt aliæ vacuationes sanguinis: quoniam hæc vacuatio ex vtero mulieribus data est naturalibus de caussis; aliæ autem minime. Longè ab hoc distat muliebre profluuium: hoc enim est cum quippiam vitiatum, & B à natura sanguinis alienum per vterum purgatur, siue id ipsum vteri vitio, siue superiorum partium accidat. Quia certè facilè admiserim ῥοῦς γυναικεῖος expurgationem existere vniuersi corporis citra vteri aliquempiam affectum: quamuis certè frequentius contingere non dubitauerim, aliquod eo in viscere malum cõcitari. Etenim (vt summatim dicam) vterini fluoris caussæ aliàs in vtero, aliàs alijs in partibus consistunt. In vtero intemperies frigida, vel imbecillitas ab vteri gestatione, à partu, à contusione, aut ab alia externarum caussarum vi contracta; vel erosio, vel ex abscessu, & inflammatione vlcus procreatum. In principibus partibus caussa consistit, vt viscerum imbecillitas, refrigeratio, obstructio, scirrhi, eruditates, mali habitus, & quotiescunque prauus humor à capite in eam partem procumbuerit.

vacuatio sanguinis ex vtero non est toto genere præternaturam.

Fluxus muliebris sine affectu vteri

In principibus partibus

Præterea meminisse oportet hoc loco, quod sanguis effluit è vasis vteri, aut ob reserationem, aut ob diuisionem tunicarum, aut (vt sic dicam) transcolatus, & sudoris modo transmissus. Reseratio ἀναστόμωσις Diuisio Διαίρεσις Transcola- C tio verò Διαπήδησις dicitur Galeno. Reserationis haud simplex est caussa, fit namque ob vasorum imbecillitatem, quæ retinere sanguinem nequeat, propter copiam facientem impetum, atque propter acrem qualitatem sanguini aduenientem. Diæresim facit vulneratio, ruptio, contusio, erosio. Diapædesim verò procreat, rarefactio tunicarum, sanguinis tenuitas, gracilitasque osculorũ adapertio.

Sanguis ab vtero quib. de caussis profluit.

Hæ quidem caussæ indicant de se proprium quoddam remedium pro natura rei ipsius indicantis. Inmoderatus fluxus ea indicat, quæ fluxionem inhibeant: nam si huius retentio præter naturæ ordinem, vacuationem indicat, eiusdem nimia expurgatio, retentionem insinuat. Imbecillitas facultatis robur esse addendum: Copia inanitionem, acris qualitas obtundentia, denotant. Diuisæ tunicæ vniri desiderant ijs, quæ aglutinant, deperditamque carnem regenerant. Tunicæ rarefactæ constringendæ sunt, sanguinis tenuitas, incrassanda: vasorum tenuiorum aperta, claudenda sunt ostia.

Indicationes pro varietate caussarum.

His indicationibus positis, affirmare liceat, sanguine fluente prꝑternaturam ex D vtero, diuretica medicamenta locum non habere aliquem, quæ res fiet manifesta inductione circa singula caussas facta.

Primum obturant reserata vasa, quæ vim habent astringendi: Diuretica verò maximè aperiunt. Adhæc, quæ obturant, crassam habent, emplasticamque substantiam: at vretica tenuem, & penetrantem possident. Sanguinis copia non tollitur diureticis, sed propriè vacuatione, quam φλεβοτομίας dicunt. Aeris qualitas refrigerationem exigit, & præsidia viscidæ substantiæ. At vretica calida sunt, & subtilia, & acria, quæ facultatem retentricem stimulant, pungunturque, ac ideo magis hebetant, quam corroborent.

Porrò fluxus sanguinis ex vasis ruptura postulant etiam astringentia, & quæcunque ipsis in compositione miscentur citra morsum resiccantia, & glutinosum quippiam habentia, quæ idcirco, quia ex lenta, crassaque consistunt substantia, & meatus obstruunt, & à Græcis emplastica nuncupantur: constat autem, vretica contrariam his, vt admonuimus, habere facultatem. Particulariter erosio curabitur

Vretica non conuenire fluentibus mensibus.

bitur per renutritionem erosorum ex cibis boni succi, & pharmacis carnem generantibus: ea de re haud amplius astringentia, acidaq; conuenient, sed potius quæ contemperant, commutant, alterantq; humoris acrimoniam. Sed quomodo vretica calidissima vt plurimum medicamenta, id efficient? Tandem verò, quomodo tunicas nimium rarefactas condensabunt, si eutem aperiunt, atque, si vehementer dilatant? aut quomodo tenuium vasorum oscula obstruent tenuissimarum substantiarum auxilia?

Maxima difficultas. Vrget hic dubitatio, & meo iudicio nō contēnenda, ea verò est si vretica, quę verè talia sunt, vim habent incrassandi sanguinem, habebūt etiam facultatem supprimendi menses. quoniam quod incrassat, inhibet fluorem sanguinis, caussa remota, ob quam confluebant, remotis videlicet humoribus tenuibus, & acribus à quibus vt plurimum caussatur. Quod autem habeant diuretica eiuscemodi facultatem, Galenus ostendit libro quinto de simplicium medicamentorum facultatibus, cum dicat, idem in sanguine ab vreticis, quod in lacte à coagulo fieri consueuit: quem modum (vt nosti) aliàs fuit à nobis explanatum diligenter. Adde, F

Cap. 15. Cap. 3. 2. ad Glauc. cap. 2. quod Galenus in quinto methodi medendi agens de curatione hæmoragiæ dixerit, reuulsione, atque deriuatione indigere illam: reuulsionem fieri ad partem contrariam, deriuationem ad vicinas: exemplo vtitur sanguinis effluentis ab vtero, dicens hunc reuelli sanguinis missione à cubito, superiorum partium deligaturis, frictionibusque: Deriuari autem per vias vrinæ. quam rem passim repetit.

Lib. 2. de prę cognitione ad posthum. Postremò, dum vxorem Boeti hoc affectu laborantem curat, appij decoctum, & asfari exhibet: quod omnium iudicio potestatem habet vrinam prouocandi. hæ sunt, quæ maximè vrgere videntur difficultates.

Pro explanatione positarum quæstionum sciendum est, pro sistēdis mensibus opus esse adhiberi, quæ sanguinis tenuitatem incrassant. Sed notabis, quod cum sint multa in hoc genere medicamenta, haud expedit promiscuè vti omnibus quædam enim ob frigiditatem incrassant, quędam verò ob torrefactionem (vt sic dicam) insigni scilicet caliditate partes tenuiores vel absorbente, vel segregante. Rursus, quædam vi adstringētc possunt crassiorem sanguinem, & ad motum ineptum reddere: quædam rursus facultate emplastica, & glutinosa id præstant. Vbi G igitur menses nimium effluunt, aut ob reserationem vasorum, aut tunicarum diuisionem, aut transcolationem, sanè quæ nimium calefaciendo incrassant sanguinem, minimè conueniunt. Primùm, quia hæc tenuitate substantiæ, & caliditate reserationi haud possunt, quemadmodum neque tunicarum diuisioni, & transcolationi afferre iuuamentum. Deinde, si aliquod nasceretur, multò maius esset, adaucta scilicet caussa, nocumentum. Postremò autem, vretica non incrassant sanguinem, nisi prius extenuauerint ipsum, & effunderint: tres nanq; fiunt actiones ab eiuscemodi præsidijs: vna est extenuatio, secunda fusio, tertia segregatio, & expurgatio per vrinas. Porrò anteaquàm segregatio fiat sanguine magis extenuato, vijsque plurimum reseratis, ac tunicis nondum coalescentibus, periculum est equidem, ne ægrum in extremam perniciem deducamus, obstinate insistentes in vsu dureticorum. Etenim cauendum semper in omnibus morbis, ne quid noceas: id enim maioris mali euitandi gratia aliquando tollerabile est, si tamen corrigi potest, atque euitari facilè mortis incommodum. Hinc velim colligas, quod vretica sanguinem attenuant, & incrassant: quatenus attenuant, conueniunt cum ijs, quæ moueat menses: quatenus vero post attenuationem fit fusio, & segregatio, sanguis vero relinquitur crassior ab illis differre dicitur, quoniam duntaxat extenuant sanguinem; hæc verò extenuant, fundunt, segregant, & incrassant. Adhæc verò colligito, haud verum esse, quod Medici quidam grauissimi putarunt, vretica, quę non mouent menses, non habere partes tenues. Omnia enim habent tenuissimam substantiam, vt facta inductione circa omnia vretica manifestissimū esse potest: & quomodo quæso altiores partes penetrarent, alijsq; penetrandi aditum darent, si crassiorem haberent substantiam? Disputationem itaque concludentes dicimus, ea in fluxu menstruorum incrassantia conuenire, quæ id faciunt refrigerando, adstringēdo, acrimoniam obtundendo, & quorum crassior est, tenaxque substantia. Alia verò sunt ab hoc munere ablegenda. Quantum

A tum ad ipsam deriuationem pertinet, dicendum est, quod per vrinæ vias deriuare possumus citra incommodum aliquod: sed non calidis, & siccis ordine tertio: at vel ijs, quæ refrigerando leniunt, aquosumq; sanguinem subducunt; vel saltim ijs, quæ caliditatem habent exiguam, nulla aut minima siccitate concomitante. Hæc enim nullam inferre possunt noxam, aut, si quam afferunt, leuis est, corrigibilis, & gratia maioris commodi, contemnenda: atque hæc sanè recta est, & ab antiquis instituta medendi ratio: quod verò obijciebatur de Boeti vxore, id sanè ipsum longè secus habet, quia non fuit Galeni consiliū fluentibus menstruis mederi, sed vterino fluxui: longe autem differre vtrunque, quæ diximus, manifestum faciunt.

De deriuantibus vrinę.

Hic ego admirari plurimum soleo recentiores Medicos, qui vbi sanguis menstruus effluit copiosius, originemq; ducit à sanguinis tenuitate, vel aquositate, putant vretica conuenire, & hanc dicunt Galeni sententiam extitisse.

Andreas Turinus refellitur.

Nam vt ὕστερον πρότερον, quod attinet ad Galenum, aut ad alios etiam autho-
B res Grçcos, inuenient nunquam in superfluo fluxu mensium hanc admisisse medendi rationem. Sed in muliebri duntaxat fluxu, de quo loquemur parum postea: mox autem sanguinis tenuitas incrassantia postulat, vt contraria: non autē attenuantia, quæ similia sunt, à quibus curatio minime, sed conseruatio fit. Quamobrem, si cum tenuitate substantiæ adest calor, refrigerantia simul adhibeamus: ac sanè perpetuò necessarium est, vt adstringamus reserata vasa; diuisa vniamus, aglutinemusq;, & rarefactas tunicas condensemus: quam rem vretica facere non possunt. Sed quid agendum (diceret fortasse aliquis) si effluxerit sanguis aquosus, carnis loturæ non dissimilis? hic enim cum sit frigidus calefacientibus, & acribus facile quidem emendari poterit. Nos hic adhibemus distinctionem eiuscemodi, quo illustrentur omnia, sanguis aquosus profluit ex vtero, aut post immoderatam sanguinis vacuationem; aut citra hanc, quando scilicet iam primum incipit talis apparere. Prior significat imbecillitatem caloris naturalis; & hic debet semper adstringentibus emendari, alioqum ægrota fundet vi-
B tam cum sanguine. Est.n. hoc certum signum virtutis collabentis, & fluxus verè immodici: hic non fit aquosus ob abundantiam aquæ, & seri; sed ob defectum, inopiamq; si calefacientibus, acribus, incidentibus, attenuātibusq; vtatur quis ipso in casu, omnia corrumpet. At, qui à principio ad finem vsque talis extitit, proprie sanguis menstruus non dicitur, sed purgamentum quoddam ex vtero, quo serosi humores nimium exuberantes vacuātur. Hoc enim fieri solet, tum ob diuturnos menses, tum etiam ob malum succum κακοχυμίαν Grçci vocant, qui totum corpus per muliebres locos exonerat: hoc solum in casu admitterem vretica, vt nunc diligentius exponemus.

Gal. quoque vsum diureticis p fluxu menstruorū.

Fluēti aquoso sanguine, quid agendum.

Sunt qui omnem vterinum fluorem emendari posse cōtendunt diureticis medicamentis: sed aberrant (meo quidem iudicio) apertissimè. Distinguendę sunt caussæ, & pro varia ipsarum conditione variæ instituendæ sunt curandi rationes. Diximus hunc affectū originem habere aliquando vitio totius corporis; aliquando autem vteri, cum totum corpus malo habitu (cachexiam vocant) cum cacho-
D chimia fuerit refertum, aut hępar obstructum, aut lien, aut ventriculus debilis, aut caput excrementa suppeditauerit, tunc ex vtero fluxiones eiuscemodi fieri possunt. Contemplandum qui humores abundauerint, calidi ne; an frigidi, & quomodo affecti sint: nam calidos indicat excrementū illud acre, & adurens, vt quascunque partes attigerit exędat ferè, ac aliquando pruritum, & vlcuscula, aut rimulas procreet cum sensu caliditatis: adde quod tetrum est, & graueolens, quodque colorem luteum refert: præstabit hic meminisse temperamenti tum naturalis, tum acquisititij, prægressarumq; caussarum omnium, adhęc habitus corporis, & anni temporis: frigidos humores contraria indicabunt signa. Fluente igitur vtero ab hisce caussis, vbi calidi, biliosiq; humores abundauerint, hanc medendi rationem per vretica habeo maximè suspectam: quis enim putauerit calidū affectum calidissimis, & admodū siccis auxilijs remoueri posse: nam pone vacuationem ab vreticis factam prodesse aliquid posse: maius certe damnum erit ex adaucta qualitate. Sanè corpora eiuscemodi præmissis vniuersalibus ptissana

Vterino fluore cōuenīūt vretica quomodo.

optimè præparata, additis ſeminibus frigidis maioribus ſoleo ad bonum ſtatum E
reducere. Atque in habitu gracili cum humoribus acribus lacte aſinino, & ca-
Lactis vſus in fluore vterino.
prino deſperatos iam à multis Medicis uterinos fluores ſanaſſe profiteor. Modus
mihi peculiaris eſt, Quatuor primis diebus heminas exhibeo lactis, quo purge-
tur optimè totum corpus,& rurſus alijs quindecim heminas duas, ſed coctas: ſe-
quentibus uerò diebus uſque ad quadrageſimum (quem curationis terminum
abſoluere ut plurimum cognoui,) chalibeatum dari lac iubeo. Auxilium certiſ-
ſimum, ac rarum, quod nos ipſos in opere nunquã feſellit, ijs tamen obſeruatis,
quæ ad lactis potum in mea quadam ad Hieronymum Vittelescum epiſtola con-
Vretica in quo fluore conueniunt.
ſcripta ſunt. At uerò, ſi frigidi humores extiterint, obſtructionesq; in uiſceribus
adfuerint, intemperies frigida totius, aut principaliũ partium adſit, quis negabit
vretica artis ordine propinata? an aliquis ambiget, quod vim habeāt deobſtruen-
di, calefaciendi, incidendi, expurgandi? an non hiſce omnibus in propoſita ma-
teria indigere auxilijs ignorabimus? Ad eorum, quæ diximus, exemplar, diſtin-
guendæ ſunt cauſſæ affectionum in vtero, à quibus vterinus fluor ſolet concitari, F
Nam imbecillitas vteri, frigida illius intemperies, vreticis gaudebit. Vlcus ero-
dens, calidum temperamentum, contrarias poſtulabit indicationes, & remedia.
De medicamentis diureticis multa diximus hactenus, ex quibus facilè admodum
poteſt iudicari, quæ nam ſint in vſum producenda neceſſitatis tempore, quæ ſci-
licet, mi Curi, ita vrinas moueant, vt non tantum craſſum ſanguinem extenuent;
ſed fundant ipſum, eiuſque tenuem, & aquoſam partem ſecernant ingenitis cali-
ditatis robore: huncque ſecretum, aquoſum, & tenuem ſanguinem renes partim
attractum, partim expulſum recipiant, ſunt in hoc numero quàmplura. Appij ſe-
men, quod petroſelinum dicimus; adhæc petroſelini Macedonici ſemen, quod in
regionibus noſtris iam inueniri ſcripſerunt graues quidam Medici, fœniculi, item
dauci, & ſmirni, & ſeſeleos ſemina; ammique & aſſarum, & acorum, officinis ca-
lamum aromaticum nuncupatum, à quibus ob inſignem caliditatem menſes mo-
ueri nõ poſſunt; niſi attenuatione, & deobſtructione à nobis in ſuperioribus pro-
poſita. At quia deſiderare ſcribis particulare medicamentum, quo vtar familia- G
riter; id explicabo tibi libenter. nam accipit Radicum appij, & petroſelini no-
ſtratis añ. man. vnum. cicerum rubrorum man. ſemis. aniſorum, ſeminum ap-
pij, petroſelini, ſenugræci, dauci, cari, ſingulorum drachmas duas. rubeæ tincto-
rum drachmam, ſpicæ indicæ drach. ſemis, adianthi, hyſopi, cuſcutæ, agrimoniæ
añ. man. s. ſeminum melonum, cucumerum añ. drach. iij. radicis aſſari, vnciam, ca
lami aromatici vnc. s. Macerentur aqua horis decem: mox excoquuntur ad ter-
tias, vt duæ remaneant libræ. bibuntur vnc. v. aut vj. pro vice, dulcuranturq; ; ſi
cui ita libuerit, ſyrupo ex liquiritia, aut de radicibus, aut zulapio diuretico. hoc
certe præſtantiſſimum eſſe medicamentum obſeruaui.

Quod tertio loco proponis, an ſcilicet humor putridus venæ ſectione ſit va-
cuandus: nullam habet difficultatem apud eos, qui in omni morbo venæ ſectio-
Cap. 8.
nem conſulunt. Ego autem dico, ſi à Galeni placitis non ſit diſcedendum, nuſ-
quam in eius doctrina inueniri poſſe, humorem hunc vena ſecta vacuari: quam
rem eius uerba manifeſtum faciunt lib. 11. meth. med. in quo ex propoſito de pu- H
tridis febribus pertractans in hunc modum loquitur. Tanquam igitur in ijs cor
poribus, quæ non viuunt, ac putreſcunt, primum quantum eorũ iam computruit,
ſeparant: deinde ei, quod reliquum eſt, in frigidũ aerem ſublatũ perſpirationem
refrigerantem moliuntur; ita utique & putredinem, quæ in uiuis eſt orta, ſanabi-
mus, id ſcilicet, quod iam corruptum eſt, omni ratione uacuãtes; quod reliquum
eſt moderatis motibus, & refrigerãte perſpiratu ad exactam ſymetriã reducẽtes.
Ac uacuationẽ quidẽ illius per urinã, deiectiones, uomitũ, ac ſudores moliemur,
poſt hãc dimotiones mediocres unà cũ ambiẽtis bona tẽperie adhibebimus] Ac
rurſus. Vbi autẽ, quæ obſtruũt, deterſa, diſſectaq; ſunt, per aluũ urinas, & ſudorem
ea uacuare tentandum] Ac ſuperiori capite inquit, ergo à corporibus, quæ ſic affi
ciuntur expellenda, quæ putruerũt per urinas, per aluum, & ſudorem ſunt: quod,
ſi ad os uẽtriculi ſua ſpõte impetũ capiãt, etiã per uomitiones; aliter autẽ nõ eſt,
quod ea præter naturam irrites] ex quibus manifeſtiſſimum fit quod humorem
actu

A actu putridum, aut purgantibus pharmacis, aut vreticis, aut sudoribus, aut simul omnibus esse vacuandum; minimè autem venæ sectione. Quod si dixeris, quomodo sanguis putridus euacuabitur in sinocho? aut etiam humores excrementitij à sanguinis natura distantes, quando cum sanguine fuerint permisti? responderem, putredinem sanguinis in sinocho duobus modis posse cōsiderari, vno modo quatenus adhuc sanguis suam seruat bonitatem; alio autem quatenus omnino propriam amisit formam. in priori casu non est putridus propriè loquendo; sed duntaxat est in principio constitutus degenerationis: quo in casu licet incidere venam ob multitudinem sanguinis indicātem vacuationem, & propter obstructionem à multitudine factam viribus constantibus: in secundo casu non licet, primum quia cum tali corruptione vires validæ non sunt, & quia ex multitudine facta est cacochimia, sanguine in alienam naturam mutato: at verò cacochimiam putridam purgans medicamentum corrigit. Distinctio de duplici putredine sanguinis est Galeni secundo aphor. & libro secundo de febrium differ. &
B de crisib. Quod autem sanguinis missio in hac febre non fiat ob putredinem, Galenus docet in methodo medēdi his verbis. Ergo indicabit (vt dictum est) præcedentium caussarum quælibet proprium aliquid: multitudo ipsa, quæ ex eotū est numero, quæ sunt in prædicamento quantitatis, vacuationem] vacuationis vocabulo intelligere venæ sectionem indicauit primo aphorism. commen. 3. & primo de humoribus duodecimo commentario, atque alibi passim: hancque propriè deberi multitudini notissimum est. Mox autem subsequitur. At verò in humorum putredine & excretio, & refrigeratio, & ventilatio, & semiputridorum concoctio ex aduerso respōdent] hic non dixit vacuationem,] sed excretionem] qua intelligit expurgationem per vias iam dictas. additq; vltimo concoctionē, quæ cessare facit putredinem manente substantia, vt dicit in arte medica: quo loco intellexit semiputredinem, vt hic euidenter docet. Vide mi Curi, quomodo vnus locus alium aperit locum, sed omnem difficultatem remouet, quæ subsequuntur, in quibus venæ sectionem adhibere in sinochis admonuit solum ob ple
C nitudinem sic scribens. Etenim si neque obstructio subesset, neque putredo, sed sola succorum redundantia, protinus à missione sanguinis pro naturę suæ ratione se haberet. Itaque tantum succorum in omni tum corporis temperamento, tum regione, tum anni tempore, tum statu cœli detrahi par erat, quantum supra naturalem statum fuerat inauctum. Verum quoniam nec obstructio, nec putredo curari per sanguinis missionem potest, vt quæ alia remedia, (ceu prius est monstratum) desiderent, reponi sanguinis aliquid ad curationis spatium debebit: quo minus intempestiue nutrire necessitate vlla cogamur] hæc ille. quæ adeo confirmāt propositum, vt nihil magis: notent hæc verba qui volunt humorem putridum vena secta vacuari: cum Galenus dicat, non posse curari putredinem per missionem sanguinis. Si non potest hoc fieri, cur eam peruersam ineunt rationem medendi? Placet idem ostendere ex Hippocratis obseruationibus: sed prius vnum supponere debemus: febrem ardentem, quam causum vocant, vnam esse ex sinochis febribus, cum à principio ad finem habeat accessionem vnam, vt Galenus
D docuit libro de febrium diff. & de crisib. Hæc febris à natura soluitur tripliciter, vno modo rigore superueniente, de quo dicebat in aphorismis. Causone habito rigore superueniente fit solutio. & in epidemijs dicebat. Plurimi igitur ægrorum circa iudicium rigebant, potissimum vero quibus sanguis non erupisset, qui quidem ijdem postea super riguerunt, & exudarunt] ostēsum est enim aliàs amaram bilem rigorem facere, quæ cum impetu per sensibilia, & carnea corpora ad excretionem fertur. Declaratumque præterea est, huic motui comitari sudorem, interim verò biliosas etiam vacuationes, & alui deiectiones. Secundo modo soluitur per fluxum sanguinis ex naribus: quæ res solet esse peculiaris in hisce febribus, de quo solutionis modo dicebat Senex. Febribus autem ardentibus hæc accidebant, quibus rite, & largiter sanguis per nares erupit, ea de caussa maximè seruabantur: neque vllum noui, si recte ei erupisset sanguis in hoc statu quemquam mortuum] Tertius solutionis modus est per vtranque uiam: de quo sic ait. Ac nonnulli qui diu ægrotarūt, quibus etiam acciderūt eruptiones sanguinis, in dys-

senteriam tandem inciderunt, vt Eratonis puer, & Milus, qui post sanguinis multam eruptionem in dysenteriam delapsi sunt] Hæc docent quid nos agere debemus, nam ars medica ad imitationem naturæ inuenta est, & exculta. Quando sanguis in bilis naturam degenerauit, purganda est bilis: quam in causo purgat natura per sudorem, per vomitum, & per egestiones: quando autem adhuc est sanguis formam propriam seruans, dicitur tunc multitudo, incidenda est vena, vacuandusque sanguis, quia sic facit natura in hoc statu. Aliquando autem molitur vtrunque: cum neque prorsus est bonus sanguis, neque prorsus malus. sed hæc alibi sunt exposita diligentius. Tandem, vt concludamus dico, quod cum in putridis continuis adsint septem, à quibus indicationes curandi desumuntur: Humorum multitudo, crassitudo, lentor, obstructio, trāspirationis retentio, putredo, & febris carens intermissione: hęc omnia suis contrarijs corrigantur: à sola multitudine sumitur indicatio in febribus de sanguine mittendo: ab alijs autem minime: præsertim verò à putredine, quatenus iam facta est, non sumitur hæc indicatio: cum hæc postulet excretionem sui per omnes regiones, vt explanatum est: quod vero semiputridū est, vel, vt rectius dicam, debet putrefieri, corrigitur solum ventilatione, refrigeratione, concoctione, & reseratione, quæ contraria obstructioni est: quæ obstructio, si fiat à multitudine, venæ sectio adhibenda: sin minus deobstruentibus alijs vtendum, vt incidentibus, & detergentibus, atque, vt plenè meam consequaris opinionem, scias venæ sectionem nunquam indicari ab eo sanguine posse, qui omnino putridus, inutilisque cum sit, nutrire amplius non valet. F

De humoribus autem permistis simul cum sanguine idem faciundum est iudicium: Nam duobus modis consistit hæc permistio cum sanguine: aut cum illius multitudine & abundantia: aut sine multitudine, prior venarum incisionem admittit, nō ratione miscellæ, sed ratione copiæ sanguinis; vt vacuata multitudine, natura de cætero reliquum sanguinis à putredine præseruet. Secunda verò minimè hoc exigit remedium: caussa est in promptu. quia id duntaxat vacuādum est, quod naturæ facit negotium: at sanguis eiusce modi nullum facit. quorsum igitur vacuandum? hæc enim constans est, atq; perpetuæ veritatis, positio, quod si talia purgantur, vacuanturve, qualia oportet, confert, sin minus contra: sic dicebat Hippocrates; & vasorum inanitio, si talis fiat, qualis fieri debet cōfert, sin minus contra. & recte admodum Galenus dicebat non conferre quicquam vacuare sanguinem, cum neque quantitate, neque motu officit: peruerseque agere Medicos, qui ipsa pituita peccante bilem educunt. itaque siue nos, siue natura vacuationem molliatur, est in quantitate, & qualitate modus quidam statuēdus: quo noxius humor vacuetur, & multitudini noxij humoris vacuatio conueniat. Si enim educatur, quod redundat, certè ægrotus factum se leuiorem sentiet, & facilius morbum perferet. at, si quid eorum, quæ naturæ accommodata sunt, simul excernatur, eius vires & dissolui, & infirmas effici necesse est.] sanguis est naturæ accommodatus, cur igitur vacuandus? cur, vt vnciam vnam bilis excrementitiæ permistæ aperta vena deducas, placebit tibi vacuare librā vnam sanguinis boni? nonne id peruerso iudicio faceres? Cæterùm quantum hæc medendi ratio ab antiquorum sententia distet, hoc potissimum, Curi, testari potest, quod medicamenta purgantia educunt vnum quempiam humorem peccantem ex venis, attrahendo similitudine substantiæ, vt dicūt, hocque propriè dicitur purgare, quasi dixeris, rem permistam ex multis, eligere, & puriorem reddere; vt in tractatione de purgatione demonstraui: perperā excogitatus esset illorum vsus; si vna venæ sectio emendaret cacochimiam putridam venarum: adde quod subuerteretur commune illud Axioma, nempè purgationem deberi humoribus qualitate peccantibus cacochimiæ scilicet: vacuationem verò propriam esse multitudinis, vt millies à Galeno explanatum sciuisti. Scio, opinionem esse quorundam glossematoriorū Auicennę, quam etiam recentiores quidam insectātur, cōuenire sem per venæ sectionē, vbi humores excremētitij cum sanguine misti sunt: sed quantum aberret, quæ dixi, manifestum faciunt. Patet etiam ex dictis turpi errori detineri illos, qui cum sanguinem corruptū videāt, vt biliosum, & æruginosum, aut G H

alio

A alio vitio obsitum, coinquinatumve gloriantur multum se optimè vacuasse, & in dies venæ sectionem repetere satagunt haud secus, quam publici quidam carnifices. At non sic quidem Galenus eorum opinionem admittens, qui in malo sanguine, vtpotè genito ex caritate annonæ, venæ sectionem prohibebant, obseruantes omnes fuisse mortuos, quibus secta fuit vena, in humore putrido indicatione ab illo desumpta, missionem sanguinis, nunquam in opere proposuit. sed de proposito argumento hæc satis. De lapide Bezaar nihil est, quod plura expectes, omnia cumulatissime leges in mea tractatione, quam nunc mihi remisit Cirochus. Hæc habui, quæ pro responsione ad tuas literas scriberem. Vale. Datum Tolentini 7. Iulij 1576.

E I D E M.

B *Agitur de signis exulceratorum renum, & vesica, ac de natura, & caussis vertiginis.*

EPISTOLA QVINTA.

ORTASSE admiraberis, Curi, quod binis tuis, & mihi (vt scis) pro consuetudine iocundissimis, nihil rescripserim: at si occupationes meas noueris, admirari profecto desines, quia cognosces omnem operam, studium, ac diligentiam me ipsum adhibere, vt amicis satisfaciam, in quorũ numero tu ipse primas partes obtinuisti apud me merito tuo. Scias igitur, quod quando tuæ illæ priores Tolentinum peruenerunt, ego pridie iter Romam versus parauceram, ac ibidem integro mense commoratus, in patriam postea reuersus, quàm pluribus occupationibus maximi momenti haud leuiter sui impeditus, quin statim responderem; Volunt enim, vt scis, C musæ liberum hominis iudicium, & in hac permanens cunctatione tabellarius reddidit secundas: quibus ob eandem caussam rescripsi nihil. Nunc verò cum datum mihi sit otium, quamuis exiguum, & huic muneri pro dignitate obeundo admodũ impar, constitui pacem inire cum musis, & libris (quorum magnum fuit antea cum tineis blatteisque certamen) tibique quoad eius fieri potest, satisfaciundum esse: Nunc itaque ad rem venio.

Diligenter lectis prioribus literis, quandam habere videris mihi cum clarissimo illo Medico disputationem, an scilicet ægrotus ille vester exulcerationem in renibus duntaxat, aut vesica; an autem, in vtroque viscere patiatur; putante illo, vt ex tuis colligo in vno, aut altero, non in ambobus locis, vt tu dicebas, vlcus contineri, ac exposita diligenter historia petis à me, vt scribam liberè, quid sentiam. In postremis dubitationem de Vertigine proponis, an semper insequatur obstructionem, vt Altimarus dicere uidetur, an aliquãdo conuenientiam, & compressionem uétriculorum, cerebri, qui in anteriori parte locum habent: multisq; D authoritatibus comprobas, haud semper ab ipsa obstructione proficisci, idcirco cum difficilis tibi res ipsa uideatur, hic etiam meam opinionem audire desideras.

Pro harum literarum responsione, atque quod attinet ad priores, arbitror tam in renibus, quàm in uesica ulcus adesse, atque alterum quo cum altercaris, Medicum quicunque is fuerit, haud benè perspexisse negotium. Ordo dicendorum.

Pro faciliori intellectione conclusionis nostræ, breuiter afferenda sunt signa, quæ ulcus harum partiũ demonstrant: dein uerò de urinæ ardore dicemus quædam, ac ultimo loco nostram suspicionem conscribemus.

Quod igitur ad primum attinet, opus est, vt explicentur signa, quibus inuicem distinguantur ulcera renum, & uesicæ; etenim ex hac ipsa Thesi cognosces, quid ego sentiam in re proposita.

Ex utraque sede pus effluit, sed ulcerata uesica ante urinæ profluuium, & aliquando citra urinam sensim, ac sponte educitur, breuique momento subsidet: ex renibus uerò, aut nunquam, aut longo tẽpore subsidet sedimentum; ingentemq; Vlcera renũ & vesicę quo distinguẽda.

permistionem habet cum vrinæ substantia, quæ redditur tota à puris conditione E lactea. Magnæ huius permistionis caussa est viarum distantia, per quas transitus fit, quoniam vbi breue illud extiterit spacium, permistio illa fieri non potest. Fœtorem addito, qui vt proprius comes, vesicã exulceratam refert, quem ferè nunquam repræsentant renes. Etenim pus, quo magis continetur calido loco, magis elaboratur, idcirco fœtore minus participat: qui fœtor insignem solet repræsentare putrefactionem, pus igitur à renibus vlceratis fluens hanc ob caussam non fœtet. In vesicæ pure contrarium accidit, qui exanguis est, & exiguo calore prędita. Succedit his aliud discrimen ex modo reddendi vrinam; quoniam affecta vesica vrinæ difficultas adest, renibus affectis nõ adest, nisi fuerit læsus ren vterque, atque ita læsus, vt obstructis omnino vijs, per quas in vreteres fit transitus, vrina aut non posset, aut certè cum difficultate, percolari. Dolor adest vlcerata vesica, quia illius ostium sensu exquisito cum sit præditum, & acris vrina, in sensorium affatim agẽs immanem necessariò dolorem procreat, dum vrinam emittunt ægri: idque cõtingit tam in principio, quàm in fine mictionis: quandoquidem sub finem duntaxat apparens dolor haud est perpetuum signum exulceratæ F vesicæ. Renes verò sensu carent, aut certè habent admodum exiguum, idcirco dicebat Hippocrates in renibus dolor grauis situs præterea, partium consensus, quæ permiscentur cum vrina, ad exquisitam notitiam aliquid faciunt. Renibus affectis circa quintam spondilim supra caudam dolores adueniunt graues: vesica oblæsa circa pubem & emuntoria. Stupor aliquando aduenit cruri è directo respondenti reni affecto, is in vesica non est necessarius. Sanguis aliquando admiscetur vrinæ, tum vlcere facto, tum etiam dum fit. Illud semper exæsionem denotat, hoc verò generationẽ vlceris, sed non est necessarium sanguinis mictum vlcus præcedere, vt audiui quosdam recentiores Medicos arbitrari: quia fieri potest vlcus abscessu iam rupto, ex quo sanguinis nihil, puris autem multum effluat; sed id profectò rarum est. Sanguis itaque ex renibus deducitur multus (illius relatione, qui emanat vlcerata vesica) liquidior, maximè permistus: ex vesica paucus, niger, non ita permistus. Carunculę ex solis renibus, vt squamæ, & fur- G fures ex sola vesica, & pituita capillorum speciem referens ex vreticis, vt sentio, vel ex renibus, vt dixisse aliquando videtur Galenus. Obiter notabis, Curi, quòd vbi apparent carunculæ, signum est certissimum exulceratorum renum, non tamen ita accipiundum, vt perpetuum signum: adueniunt enim carunculæ, dum vlcera exædunt: possunt itaque vlcera sine carũculis in renibus consistere.

Fętor vesicæ vlcũ notat, non renum.

Renes sensu carent.

Puris mictũ haud necessario sequitur ad sanguinis mictũ.

Sine caruncularum mictu vlcus in renibus.

Ex his, quæ hoc loco diximus colligendum est, ægrotum hunc vestrum habere vlcus in vtroque viscere, primum quidem in renibus, mox in vesica. illius indicia fuerunt hęc. Quòd sanguinem copiosum citra doloris sensum eminxerit maxime permistum: Quòd vrinã reddidit purulentam, lacteam, vix subsidentem: Quòd crus è regione stuporem patiebatur: q; apparuerint carunculæ: lumbosque dolor grauis fatigauerit: & hic affectus generatione fuit prior. Hunc postea subsecutus est alter, nempe, vlcus vesicæ. Hoc notabat difficultas in mingendo percepta: ardor vrinæ continuus in principio, & in fine mictionis: dolor circa pubẽ: quodque, vt prius ingentem habuit permistionem pus cum vrina; nunc ita ali- H quando talem non habeat: nam prout maior ex renibus, aut ex vesica deducitur puris quãtitas, sic sanè contingit permistionem reperiri maiorem, vel minorem. Quibus autem ex caussis factum fuerit vlcus in vesica, hic nõ dicam, cum parum postea sim explicaturus; sed affecti loci pretermittere contemplationem nequeo, quia mihi satis artificiosum, difficileque videtur.

Renis exulcerati signa.

Vesicæ vlceratæ signa.

Sciendum itaq; pus educi cum vrina ab hisce partibus. A renibus, ab vreticis, à vesicæ corpore, ab illius ostio, & à ductu penis: quomodo noscendum cum à renibus, aut vreteris deducitur, iam satis abunde diximus. ex alijs sedibus in hũc modum distinguito.

Signa distinctiua locorũ exulceratorum.

Exulcerato vesicæ corpore vrina contineri nequit, assidua meiendi cupiditas perurget, neq; laborans erectus stare potest; ingens cruciatus, & indesinens, vesicam, pubem, peritoneumq; obsidet, maximus verò emictionis tempore, crassior aliquanto vrina euadit, & modo sanguine, modo pure exiguo persusa, pelliculæ,

A aut ſquamulæ, aut furfurea quædam cum vrina exeunt. At verò ſi penis ductus exulcerationem contraxerit, quæcũque modo dixi cum turbida vrina emanant: attamen nõ, vt in illis, ſub emictionis finem, verùm vel ipſo initio, vel etiam ſponte citra vrinæ curſum. Inter meiendum vrina acrem in pene dolorem parit, pręſertim cum fluere vel deſinit, vel incipit. At vero perpetuus eſt dolor, & indeſinens exulcerata veſica. Veſicæ oſtium exulceratum, vrinam etiam emittit craſſam, graueolentem, ſed non ita permiſtam, conſuſamque, vt profluens vlcerato corpore, idcirco ſubſidet in imum breuiori tempore; in fluxione vrinæ dolor nullus, aut exiguus; at poſtquàm fluere deſinit ardor quidam in glande percipitur aliquando immanis. ex hac etiam ſede nonnunquam pus citra vrinam ducitur. Colliges ex ijs, quæ diximus, quod duo ſunt extrema in eiuſcemodi vrinis: alterum eſt maxima permiſtio cum vrina; alterum nulla permiſtio: illa cõtingit exulceratis renibus; hæc autem exulcerato ductu pudendorum: hanc partem proximè ceruicis vlcus repreſentat, illam vlcus vreterum: habet medio quoddam
B modo vlcus corporis veſicæ. hanc ob cauſſam inuenies antiquiores Medicos dum harum effectionum ſigna proſequuntur, ſcripſiſſe, conſuſionem puris cum vrina aliquando exquiſitam eſſe, aliquando autem minimè; & nonnunquam nullam adeſſe: quæ ſanè debent ſigillatim intelligi in comparatione iam dicta. Cæterùm quam ob cauſſam hæc appareant ſymptomata difficultatem non habet. Solum docendum, cur dolor adueniat acer vlcerata veſica ſub mictionis finem.

Notabis itaque, quod eſt dolor dum fit vlcus, cum verò ſactum eſt, non eſt dolor. nam ab ijs à quibus alteratur, corrumpiturque natura dolores fiunt (vt dicebat Plato) non autem cum natura alterata, & corrupta eſt. facto vlcere in ceruice veſicæ, dolor non adeſt, niſi aliquid denuo agat in vlceratam ſubito, atque violenter. idcirco profluens vrina dolorem facit in principio mictionis, ſed nõ magnum, qualis aliquãdo ſequitur in fine circa glandem. in fine (inquam) quoniam retinetur ſemper in locis vlceratis aliqua vrinæ portio, quæ cõſenſus ratione dolorem facit in glande.

Vlcerata veſica dolor aduenit ſub finè mictionis, & quam ob cauſſam.

C Pro qua re ſciendum eſt, quod tres nerui oriuntur à ſpondilibus caudę, & in muſculum ceruicis veſicę inſeruntur, & quadã ducta propagine in ipſa glande terminantur, eorundemve quędam portio ad ani muſculum, & ad radicem femoris, vterumque appellit. Sic fit conſenſus. colum veſicę minus dolet, quia ſenſum habet magis obtuſum, quam partes penis poſſideant. magna enim adeſt pinguis cuiuſdam ſubſtantię portio, quę impedimento eſt ne ſenſibile obiectum illico violenter agens in ſenſorium, validam actionem faciat. deinde verò natura peni dedit magnam admodum, & (vt ſic dicam) delicioſam ſentiendi facultatem, cum debent pro re venerea atque generatione inſeruire: & quamuis certè ijdem ſint nerui, natura tamen dedit illis circa glandem ob vſum iam dictum vim ſentiendi maiorem: etſi dicant alij datos fuiſſe quoſdam à cerebro, & nuca pręter iam dictos. Quia igitur obiectum ſenſibile agit in ſenſorium violenter, atque retinetur in loco dolor fit: cum verò vrina fluit dolor non adeſt, quoniam non retinetur. hęc probabilis mihi videtur maximę huiuſcę difficultatis ratio.

Dolor circa glãdem cur accidat.

D Porro ardoris cauſſę quamuis explicari ſoleant quamplures, meo tamen iudicio referri poſſunt omnes ad duas, nempè ad vrinarum conditionem, & ad effectus inſtrumentorum, per quæ fit tranſitus. Ardorem parit acrior vrina. Talis autem euadit quatuor de cauſſis. Victus ratione calidiori, qualis eorum, qui generoſo vino gaudent, & aromatibus, & ſalſis alimentis, acribusque bilis multa permiſtione: Adhęc ſalſi phlegmatis multitudine, quæ res potiſſimum in ſenibus contingit. Poſtremò puris acrimonia rupto abſceſſu emanantis. Inſtrumẽtorum vitium eſt vlcus, aut inflammatio ceruicis veſicæ, aut meatus pudendorum. hac tranſiens vrina acrius ferit. Vide quid ego ſentiam in caſu propoſito, nempè tum in renibus, tum in veſicę ipſius ceruice adfuiſſe vlcus, ſed ob quam cauſſam contractus fuerit ardor, me quidem fugit. ex tuis enim literis nihil potui colligere, quod me in cauſſę particularis notitiam deduceret. Verum quia me tibi rem gratiſſimam facturum ſcio, ſi quid ſentiam de cauſſis propoſitorum vlcerum liberè communicauero, quid ſuſpicer, dicam. Putauerim igitur hunc hominem obſceſ-

Vrinæ ardor quatuor de cauſſis contingit.

Augenij ſuſpicio.

ſum

ſ5

sum fuisse calculo: cuius attritu, vehementique motu ex renibus in vreteras, & B vesicam tandem ingens ille sanguinis fluor ex renibus emanauerit, ac huius ipsius caussa putauerim in ceruice vesicæ genitum fuisse vlcus. Ludouicus pater vir equidē doctrina, iudicio, & artis vsu ætate sua nemini secundus, obseruauit ex renibus nisi manifesta caussa solutionem fecerit, nunquam sanguinis fluorem cōtingere, nisi calculi attritu. Idem obseruauit Ioannes Fernelius recentiorum Medicorum citra controuersiam princeps. Egoque hisce vigintiquatuor annis, quibus medicinam feci, id verissimum esse noui. Placuit admonere te huiusce rei, vt in curando vestro hoc ęgro, aut etiam alijs diligenter inspicias, an cum vlcere adsit calculus, necne: quandoquidem hoc ipsum cognouisse ad totius curationis perfectionem plurimum refert. Videas interim, quæ de hoc argumento scripsimus libro de medendis calculosis, & exulceratis renibus, & hæc sufficiat de primo capite dixisse.

De caussis vertiginis quid sentiam, breuiter aperio: & quamuis me nouam opinionem conscripturum profiteor, hanc tamen verissimam esse arbitror: si non F placuerit, tuum sit communi opinioni adhærere. Vertigo est, qua omnia in girum videntur moueri. proxima huius caussa est spirituum inordinatus motus in anterioribus cerebri ventriculis: quoniam igitur hi circumaguntur, omnia pariter sic videntur moueri, quia rerum species repræsentatæ communi sensiterio, recipiuntur per modum recipientis: hæc sanè formalis ratio est symptomatis huius. modum inquirendum, quidnam in ipsis spiritibus faciat circularem hunc motū. duplex caussa, interior vna; exterior altera. interior est permistio alicuius substantiæ, qua spiritus agitantur. Sunt qui dicunt viscidos, & crassos humores permisceri. Ego sanè haud crediderim hos efficere vertiginem, quia cum sint parum proportionati cum spiritibus cerebri, virtus illorum conseruationi maximè intenta violenter, ac subito moueretur, vt eosdem expelleret. hęc ipsa expulsio fit ventriculis contractis, ex quo motu procreatur epilensia. In vertigine motus nullus ventriculorum adest. Multò rectius dicemus, si vapores misceri statuerimus, qui cum illis familiaritatem habent: fiunt enim spiritus ex vaporibus. si G quando igitur contingit hosce permisceri vapores, spiritus mouentur circulariter. exemplo tibi sit aqua, in qua si proijciatur quidpiam etiam leuissimum, statim illam in girum mouebit. quid putabis in spiritibus contingere? qui sanè tenuiores aqua naturam aeream repræsentant? Hi vapores aliquando ex toto cerebro, aut ex determinata illius parte, capite parte per essentiam læso proficiscuntur. determinatam illius partem dixi, quia in quoddam obseruatum est ab occipitio vertiginem deduxisse originem: pars in eo minima dolebat, quæ si vel blandissime attingeretur concitatus humor vaporem in sensus omnes expirabat, quo prorsus effusi tenebantur. In capite morbum per essentiam consistere denotant eius partis dolor, aut grauitas, aurium tinnitus, olfactus, uel auditus oblæsus; aliquando hic uapor ex humore deducitur, qui in uentriculo, præcordijs, alijsve partibus naturalibus continentur. hunc significat nausea, inappetentia, oris amaritudo, cordis erosio (cardiogmos dicta) via per quam in cerebri uentriculos irrepit hic tenuis, & calidus uapor sunt uenæ, & arteriæ, alijque H ductus conspicui, per quos in uentriculos afferri potest: nam in plexu choroide spiritus, & humores exagitans, ac uanè impellens turbulentos sensus motusque reddit. Hic uapor soboles est intemperiei, uel superiorum, uel inferiorum partium: Quamobrem hoc symptoma cum interna est caussa, morbum sequitur in intemperie ijs intercedentibus, quorum est facta mentio. Si uerò caussa fuerit externa, ut contusio, tunc fit uertigo citra intemperiem; sed à uentriculorum conniuentia, quæ tamen, nisi habeat aliunde originem, & fomitem breui euanescit: possunt etiam humores obstruere uentriculos. Sed hinc fiet comitialis morbus. potest etiam ob eadem contusionem introduci temporis tractu intemperies, quæ iugiter uiciatos uapores procreans, uertiginem facit. Et hæc mea est opinio, quicquid in hac re alij dixerint. Vale. Ex Tolentino die decimaquarta Augusti. Millesimo quingentesimo septuagesimo sexto,

Vertigo quid sit.

Caussæ vertiginis.

Epilepsia quo modo fiat.

Exemplum.

Signa affectus per essentiam.

Vertiginem sequi ad intemperiem, & à conniuentia.

HER-

V

HERCVLI BRANCVTO
Senogalliensium Medico Præstantissimo.

In Qua de vrinarum sedimento pertractatur.

EPISTOLA SEXTA.

Vod fueris publicè testatus cum Angelo Antonino, alijsque plu ribus, me talem prorsus edidisse libro de medendis calculosis, & vlceratis renibus consultationem illam Cynicam, qualem mihi reddidit Antoninus, ne apice quidem mutato, eamque fuisse ipsam, quam ad Gubernatorem Saxatellum Franceschinus misit, & caussam explicaueris cur principio caruerit, ac propterea calumniatorē mendacem extitisse: nihil est, quòd tibi gratias agam; cum hoc factum, non tam in meam gratiam, quàm pro veritate, æquo, & iusto, recognoscam: id enim fecisti, quod probum virum decebat. Sed certè immortales habeo, habeboque donec viuam, quòd de me multo magis egregiè sentias, quàm ego vel in me ipso nunc recognoscam, vel sperem longis vigilijs consecuturum: Plurimum tamen lætor tua opinione, quam omnes semper plurimi fecerunt. Hoc igitur nomine tibi debeo plurimum, ac magis debere in dies desidero. Accedo ad tuas literas, quibus desiderare significasti intelligere ex me, quid ego de vrinarum sedimento sentiam, cum audieris à quamplurimis me nouam quandam opinionem habere. Ego quamuis hoc tempore plurimum sim occupatus in publico munere profitendi, tamen scribam in tui gratiam, quid animo conceperim meo, ea tamen lege ac pacto, vt tuo exactissimo iudicio dijudices, an Augenius in ardua hoc materia fuerit veritatem assecutus, quia certè magis iudicium tuum, quàm inanem gloriam desidero. Sed expedit exordiri ab ipsius rei definitione, vt intelligatur quid sit id, de quo proposita tractatio est. Imprimis autem obscurum est mihi, an Galenus aliquando sedimenti definitionem dederit, quòd si id fecit in primo Prognosticorum id eum præstitisse putauerim, vbi fortasse duplex deduci potest definitio. Vna hisce verbis comprehensa. Puri proportione respondet inter id, & naturales humores iniectum.] Alteram in subsequentibus verbis. Quicquid enim alimenti in sanguinis generatione naturæ refugit confectionem subsidet in vrina, neque vt sanguis ab ea commutatum: neque vt pus caussæ præternaturam particeps.] Prior definitio sic habet. Sedimen vrinæ excrementum est, puri simile, quod non est neque pus, neque naturalis humor.] Posterior. Sedimen est alimentum, quod sanguinis generationem in hæpate subterfugiens, neque eam suscepit elaborationem, quam sanguis: neque eam alterationem, quā pus habet] vtranque definitionem simul declaro, quia parum certè, vel ut rectius dicam, nihil inter se differunt. Sedimentum esse sub genere excrementorum reponendum, difficultatem nullam habuit in hanc vsque diem: nam, si puri proportiune respondet, si tanquam inutile expellitur, si nequit in substantiam corporis conuerti, & si conuertitur, id maxima fit intercedente necessitate: sique quod talem naturam habet, excrementum est, meritò sub hoc ipso genere collocatur. Idem porrò est in hac materia dicere excrementum] quòd, alimentum subterfugiens generationem sanguinis.] quandoquidem omne alimentum, quod in sanguinem transmutari non potest, naturam adipiscitur excrementi. Prima notio dicebat, esse medium quiddam inter humores naturales] inter sanguinem scilicet, hic enim verus est humor principaliter dictus: alij verò secundum quid: quoniam hoc solo nutriuntur partes, vt alibi diximus, alijs verò minimè, & pus ipsum.] quia, quemadmodum sedimentum non est sanguis, sic profectò neque etiam puris substantia: hæc enim semper habet aliquid admistum præternaturam, sedimentum aliquando habet, aliquando non habet. Mediam hanc naturam in posteriori definitione exprimit, dicens, neque vt sanguis ab ea commutatum,

C

Galenus an dederit sedimenti definitionē obscurum est.

Sedimenti prior definitio secunda.

D

Sedimentū excrementū est.

Alimentum quomodo fit aliqñ excrementum.

Sanguis verus humor.

tatum,

tatum, neque vt pus caussæ præternaturam particeps.] Si omnia, quæ in humano E
corpore sunt excrementorum genera perlustres, haud profectò inuenies aliquod, cui possit aliqua ex propositis definitionibus accommodari. Fæces neque generantur in hæpate, neque cum pure proportionem habent, minimeque mediam obtinent naturam inter pus, & sanguinem. Vrina, quamuis fortè dicatur in hæpate generari, neque medium obtinet locum, neque puri similis est, de sudore idem dicendum est.

Semen quid sit.

Semen verò, quamuis vtile quoddam sit excrementum; nihilominus non fit nisi à sanguine: idcirco dici non potest subterfugisse illud concoctionem hæpatis propriam: neque dici similiter potest mediam habere naturam inter sanguinem & pus, cum re ipsa sit sanguis maximè elaboratus, & concoctus. Ergo si ex Galeni monumentis deduci aliqua potest definitio, quæ conueniat omnibus sedimentis, tam scilicet sanorum, quam ægrotantium hominum,

Alimentum quotuplex Hippocrati.

hæ duæ mihi videntur satis accommodatæ. Pro quarum intelligentia sciendum est, alimentum esse in vniuersum triplex, vt Hippocrates libro de Alimento significauit, his verbis. Alimenti autem, quod alit: hoc alimentum, & quod veluti F
alimentum, & quod futurũ alimentum.] Propriè meretur nomen alimenti, quod

Alimentum iam alens.

iam alit: Id autem dicitur nutrire, quod iam appositum est, & vnitum, sed nondum assimilatum, verùm qui ad hunc finem tendat. quod enim redditum est simile, cum sit in substantiam corporis conuersum, pars iam factum est, eius quod nutriri debet, quod autem perfectam assimilationem non est consecutum, at assequi properat, id quidem iam verè alimentum est.

Alimentum quasi alimentum

Alimentum etiam dicitur, quod veluti alimentum est, vt sanguis, & quæ cum sanguine nutrire corporis nostri partes aptæ sunt.

Alimentum facturum alimentum.

Tertia alimenti significatio est, quod futurum est alimentum: veluti chylus in ventriculo elaboratus, externa alimenta, quamuis futura sint alimentum corporis, quoniam tamen longissimè absunt à fine alimenti ab hac appellatione secluduntur: nisi tamen quis communiori quadam appellatione vsus, ea pariter velit alimentum vocare.

Sedimentum pro nutritione sunt tres.

Quamobrem, quando Galenus dicit sedimentum esse alimentum, non intelligit quod propriè alimentum est, quia hoc non subterfugit concoctionem in hæpate; quinimò non modo in iecino G
re, sed etiam in extremis venis, & in solidis partibus suam adeptum est perfectionem. Eandem ob caussam neque audiuit, quod est quasi alimentum, quia sanguis in hæpate perfectionem, qua sanguis est, adeptus est: Relinquitur igitur, vt per alimentum audiat, chylum, futurũ scilicet alimentum: hincque adnotabis, quòd cum coctiones pro nutritione facienda sint tres, in ventriculo vna, qua in chylũ cibus transmutatus: in hæpate altera, qua chylus in sanguinem degenerat: Tertia, in partibus nutriendis, qua apponitur, vnitur, assimilatur: Dicemus hypostasim esse crudum alimentum, quia neque in hæpate elaborata, neque in parti-

Sedimentũ quo concoctum alimentum.

bus transmutationem aliquam passa est. Concoctum verò, quatenus in ventriculo eam elaborationem acquisiuit, quam debebat: veraque hypostasis concoctionem in ventriculo semper supponit. Alterum præterea notabis, quod ex iam

Sedimentũ nõ est excrementum simpliciter.

dictis sequitur nempè sedimentum non esse simpliciter excrementum, quia non eius coctionis, quam ventriculi facultas facit, in quo sane chylus perfectionem accipit: nos autem supponimus hoc modo elaboratum ad hæpar accedere, vt in H
sanguinem degeneret, ergo huius coctionis respectu dicitur sedimentum esse aliquod excrementum: quandoquidem cum in sanguinem transmutari non potue-

Hæpatis facultas quos humores procreat.

rit, cum vrina vel expellitur, vel sponte saltem profluit. Porrò ex chylo in hæpate fiunt humores naturales: Humores excrementitij, & sedimentum: Naturales humores vocamus in præsentiarum sanguinem, & omnes sanguinis partes, quæ succi propriè dicuntur, suntque alendo corpori necessariæ, quia certè, vt ab

Succi qui.

Arist. optimè scriptum est, à solo sanguine nutrimur, alij humores non habent

Iecinoris actio propria est sanguificatio.

vim nutriendi: hæc sanè præcipua est actio iecinoris, sanguinem scilicet generare. sunt humores excrementitij bilis vtraque, & pituita: vocaui excrementitios, quia, quamuis vsum aliquem afferant corpori, à sanguinea tamen massa

Humores excrementitij qui.

secernuntur, & quibusdam proprijs in locis reconduntur, tanquam illius excrementa: His accedit sedimentum, quod sanè quomodo fiat declaremus, quæ res à paucis cognita, maximas perpetuo difficultates habuit. Elaborato sanguine,
humo-

A humoribusque naturalibus excrementitijs genitis, in suasque sedes repositis, ea materia, quæ superfluit; & post horum generationem in hæpate relinquitur, in venas cum sanguine transfusa, à porulenta materia (talem nuncupamus vrinam) facit sedimentum. Ergo non est sanguis, non bilis flaua, non atra, non pituita, sed chyli pars, potentia, & facultate omnes iam dictos humores referens, quandoquidem ex eadem materia varia ipsius proportione, à caloris naturalis vi, & efficientia illorum constat generatio. si corpus ita sanum imaginari possemus, in quo nulla penitus superuacua relinqueretur materia, quale illud esset fortassis, quod exquisitè sanum sibi confingunt Medici; tanquam Polycleti regula nullum in vrinis sedimentum appareret, atque etiam si ex continuis inædijs arefactum corpus vix tantam habet vtilis chyli copiam, quanta sit necessaria pro sanguine, vel etiam mediocriter generando, nulla profectò conspicua esset in eiuscemodi vrinis hypostasis. Quia vero neque illa exquisita sanitas vnquam reperitur, corporaque maiori ex parte incontinenter viuunt, hinc fit vrinas ferè omnes suum

Sedimētum quō in hæpate generet.
Vrina quid.
Sedimētū & potentia oēs humores.
Sedimētum nō adest in omnib sanis corporibus.

B habere sedimentum; erit igitur eius generatio in hæpate simul cum vrina, qua cū suam perfectionem nancifcitur. Dum hæc excernitur, ducit secum ipsum sedimentum, in quo aliqua vis caloris insiti imprimitur, ac ita quidem, vt ea vis ab vrinæ substantia id separet, atque secernat: Pro varia autem caloris huius conditione varijs in locis, varioque modo dispositis, apparent sedimenta, quoniam si validus est, materiam sparsam in vrinæ humorem, ac certe tum, cum educitur, minime conspicuam, citò quidem segregat, & colligit, inque partes inferiores deponit; & postea sic eius partes in vnum cogit, vt euadat prorsus æqualis (quod est dictu vndique sui similis) nihil asperum, nihil diuulsum habens; neque præterea huius caloris actione alba. Cum sic album dico, non simpliciter talem intelligo, quoniam sedimenta etiam sunt quædam, quorum color non est vndequaque albus, de quibus dicam postea: album itaque intelligo colorem eius ratione, qui in hæpate præfuit ipso in chylo: quandoquidem in venis cum sero transuectus, à vi concoctrice, quæ in illis, hæpatis communione

Sedimētum habet perfectionem in hæpate.
Sedimētum particeps caloris.
Aequalis quid.
Album sedimentū quomodo intelligendum.

C non mediocris viget; colorem mutare potest, aliqua ex parte in ventriculo, vt dicam, olim genitum. Infirmior vrinæ calor crassamentum hoc tardius secernit: neque id deorsum impellit, sed facit, vt in medio perpendeat, satis quidem diuulsum, & inæquale: si vero calor languidiusculus extiterit, neque potest in vnum contentam substantiam cogere, neque cito à tenuiori parte secernere, sic sane fit sedimentum, vel maxime diuulsum, vel per summas partes innatans: Triplex est igitur in vrinis sedimentum, quod imas partes tenet, æquale, lene, & album, quod medium locum occupat, aliqua etiam ex parte diuulsum, & quod supremam occupat partem. Hæc de contentorum differentijs idcirco diximus, vt ostenderemus in hypostasi adesse calorem quendam, cuius causa à tenuiori vrinæ parte secernatur. Diximus sedimentum non esse aliquem actu ex humoribus, sed potentia, primum, quia valet in sanguinem vrgente aliqua necessitate conuerti, vt per longas inædias, & exercitationes corporis, hac sanè ratione, quod excrementum est, nutrimentum fieri potest, alimentumque subterfugiens ob copiam sangui-

Sedimētum vrinarum 3.
Sedimētum potentia est humor.
Excrementū fit nutrimentū quō.

D nis in hæpate generationem; propter inopiam in illum conuertetur. Hinc placuit maximo Hippocrati sedimentum subrubeum esse indicium optimum salutis, quoniam sanguinem iam ex ea materia confici significat. hæc sunt verba illius, Si vero vrina fuerit subrubra, & sedimētum subrubrum, ac leue, diuturnior quidem hæc quam prior est, valde tamen salutaris.] Galenus locum enarrat his verbis. Quoties sanguinis serum simul cum vrina excernitur colore subrubra apparet: iudicat autem exuperantiam sanguinis non exquisita ratione confecti] quæ sanè apertè admodum ostendunt, sedimentum esse partem chyli, quod non potuit perfecte in sanguinem transmutari, & alterius sententiæ veritatem patefacit, qua dicebat, id esse in vrinis sedimentum, quod subterfugit in hæpate sanguinis generationem. Deinde quia hæc ipsa superfluitas potest in humores excrementitios transmutari: Nam si calidi, & sicci chyli magna adfuerit copia, adueniente putredine, vel ob aliam caussam inflammato sanguine, id in flauam bilem; procedentque vlterius calore, in atram conuerti potest: si verò viscidi humoris

Sedimētum subrubeū ad salutē optimū indiciū.
Sedimētum est sanguis non exquisita ratione cōfectus.
Sedimenti materia in humores excrementitios vertitur.

Sedimẽti copia, paucitas, priuatio qb. de causis.

ris portionem habuerit, aut crassiorum, terrenorumque maior fuerit alimentorum copia, tum in pituitosum, tum in melancholicum excrementum euadet. Huius itaque materiei copia, copiam: paucitas, paucitatem facit sedimenti: quemadmodum defectus priuationem, vt per inædias, & exercitationes contingere docuimus: de qua sic loquitur Galenus. Cæterùm vrina nullo pacto sedimentum habet, si tenuiter: copiosum verò, si largius: exiguum verò, si modice viuitur.) Neque tamen hęc solitaria est caussa, propterquam in sanis deficiat sedimentum, quia sæpe, vel ex magna obstructione, vel ex poru multo ac tenui, qui antea distribuitur, quàm vllam cum cibo permistionem, aut concoctionem acceperit, tenuis fit vrina, in qua aut nulla, aut admodum pauca cernuntur contenta, quoniam ijs materia minimè suppetat: In ægrotis autem, vtpotè qui laborant humorum vitio, quia habent venas putredine humorum refertas, cum hypostasis deficit, indicat semper malum, scilicet naturam illorum impediri multitudine. Sed hæc aliàs. Quærentibus, quarum nam partium affectum indicet sedimentum, nos respondebimus, ventriculi duntaxat, aut coctionis, quæ perficitur in extremis venis, actionem demonstrare; sed potissimum, qualis sit actio caloris naturalis in subiectam venarum materiam, cum semper indicet robur illius, vel infirmitatem cum alimenti eiuscemodi superuacanei conditione. Dicet fortasse aliquis, quæ diximus maiori ex parte veritatem habere in sanis, non in ægrotis, in quibus sedimentum pars videtur humoris putrefacti. Hic ego volo primum ostendere opinionis huius falsitatem: mox autem docebo, quomodò intelligenda sint Galeni verba, quæ facere difficultatem videntur. Supponamus in morborum statu concoctiones humorum fieri, tunc morbos à natura iudicari, fieriq; solutiones euacuata materia per secessum, per vomitum, vrinas, sudores, sanguinis fluorem, aut per alias, si contingat vias: supponamusque pariter hominem biliosa febre corripi: Cum dico biliosam in præsentiarum, eam volo intelligere, in qua bilis flaua, aut crocea fuerit putrefacta: His quæso addamus alterum, quod vigente statu fiat sedimentum album, lene, & æquale: hoc enim minimè fallax est inditium coctionis. Adueniat crisis per vomitum, vel per aluum, omnes videbunt, & sic profectò ab omnibus in hanc vsque diem obseruatum est, bilem flauo colore tinctam expurgari: cur igitur non educitur alba, lenis, æqualis? si namque hypostasis pars est illius humoris putridi; bilis iam à consequente calore edomita, mitificata, concocta, vt sic dicam, in albedinem transmutauit colorem (talem in vrinis videmus repræsentari) cur igitur quæ ducitur vomitu, vel per aluum purgatur, alba non est? Cur semper saporem, & colorem retinet eundem? Adhæc dubitationem non habet, biliosas febres, & in vniuersum ferè omnes acutas adueniente crisi liberari, quòd proxima causa febrem faciens vnico motu, subito, & veloci exturbetur à corpore: Albafacta est concocta materia, sic sedimento vrinarum ostendente, quàm igitur ob caussam per sanguinis fluorem ex nare dextra tam repente perfectissime soluuntur? Quomodo materiam coniunctam vacuabunt sudores? quorum substantia tenuis longo distat interuallo à crassamento vrinæ? Adde his, quòd in statu apparentes eiuscemodi hypostases, indicant, si illis credimus, aliquam vacuari putridorum excrementorum copiam, & hanc coctione crassiorem fuisse redditam: oporteret vrinam in acutorum morborum principijs, & incrementis multo tenuiorem esse, quàm in statu, quo tempore crassiorem fieri oporteret. Sed hoc quotidianis obseruationibus falsum esse depræhenditur, vt enim principio cruda, & confusa, ita & crassa cernitur vrina; In statu vero puriorem apparere facile cernimus. Amplius acutæ febres nõ raro per cutaneas quasdam affectiones soluuntur, quales sunt exanthemata & phlictænæ, & vlcera quædam parua: videtur autem absurdum dicere, materiam, ex qua hæc fiunt, eandem esse cum materia sedimenti. Neque prætere a videtur eadem ratio puris in phlegmone geniti, ac sedimenti in vrinis, quia illud certè in alienã transmutatur naturam, hoc autem minimè: neque enim febrilis humoris concoctio, est suppuratio quædam, neque etiam propriè quædam maturatio, vt placuit præceptoribus meis, sed est totius putrescentis substantiæ repressio, & cohibitio. Sic in statu tota febris materia adhuc in venis cõclusa est, & si, facto iudicio, non est

Marginal notes:

2. Prognost. com 16.

Sedimẽtum in sanis propterquas cãs deficiat.

Sedimenti priuatio in ægris m.la.

Sedimẽtum proprie qd indicat.

Concoctio potissimũ fit in statu, in quo etiam Crisis.

Sedimẽtum nõ esse partẽ humoris putridi.

Prima ratio.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Vrinæ in principio acutorũ morborũ turbidiores, & crassiores que in statu.

Quinta.

Sexta.

Concoctio febrilis materiæ quid sit.

Right-margin letters: E, F, G, H

A est vacuata: sedata tamen est, & posita in dominio ipsius naturæ, atq; illius ferocitate mitigata, domitaq;, de cætero illius parere põt arbitrio. Et hoc, vt admonui, potissimũ indicat vrinæ bona hypostasis, dominiũ scilicet naturę supra humores pecantes. Ergo sedimentũ non est portio cocta humoris putrefacti, sed alimẽtum subterfugiens in hæpate generationẽ sanguinis.

Hypostasis indicat dominium naturæ supra humores pecantes.

Afferamus in mediũ Galeni verba, his, quæ dicta sunt, contraria. lib. 3. de præsag. ex puls. sic ait. Vbi fuliginosum natura excrementũ expiratione, & cõtractione arteriarũ expellit. Quod verò est veluti cineritiũ, non perinde, quia crassum est, potest excernere, sed per insignes quosdã meatus educit: hoc in partibus inflãmatis pus est; in ipsis vasis sedimentũ vrinæ.]

Primus locus Galeni.

Alius præterea est locus primo de febriũ differentijs, cap. 4. ex quo videtur satis euidenti ratione colligi posse, puri proportione respondere sedimentũ, esseq; humoris putrefacti partẽ. Verũ quia hisce in verbis adest deceptio, idcirco volumus, hîc sistentes sermonẽ, docere quomodo res habeat. sciendũ est itaque, aliud esse, quærere id, quod rebus inest per se: aliud verò, quod ex accidenti. Illud B enim ex rei natura profluit: hoc autem ab aliquo extrinsecus adueniente accidit. Illud perpetuum est in rebus: hoc autem aliquando adest, aliquando non adest, atq; hic profectò modus est, quo hæc inuicem distinguuntur: opus est igitur, vt si sedimentum per se est pars humoris putrescentis, quod semper sit pars eius, & nõ quod aliquando non sit: si enim hoc contingeret, ex accidenti id factum fuisse dicemus.

Rebus aliud per se, aliud per accidens conuenit.

Adhæc notabis, negandũ non esse, naturã aliquando humorẽ superuacaneum expurgare per vrinam, quo tempore sedimẽtum crassum est, quod pars est humoris putrefacti, hoc potissimum obseruamus declinantibus febribus, natura paulatim illam humoris portionem, veluti quoddam cineritium, expurgante.

Natura humorẽ superuacaneũ per vrinas aliquã purgat.

Postremo animaduertes, eam materiam, ex qua fieri sedimentum docuimus; posse putredinem recipere, ac etiam citra putredinem permanere, quę putrefacta est, accendit febrem proportionem habẽtem cum humore, cuius dominium præ se ferebat: Erit enim biliosa, si chyli superuacanea pars inflammabilis fuerit: pituitosa, si crudior, si verò crassior, & magis terrena, melancholica.

Feb putridæ ex materia sedimenti, nota.

S. quidem non C est necessarium omnem febrem putridam fieri ab humoribus duntaxat putredinem recipientibus, cum spiritus putridi, solidæ partes, omnesq; humiditates corporis possint suscepta putredine inuehere febrilem dispositionem: Quid itaque ex his colligendum? Duo inquam huic proposito conuenientia; primum, in febricitantibus non semper naturam expurgare noxium humorem per vrinam: cum aliquando per vomitum, nonnunquam per sedem inferiorem, aliquando per sudores: At verò omnes febres salubres concoctionem, & victoriam ostendunt naturæ supra morbum ex vrinæ sedimento; quod si semper existeret pars humoris putrefacti, iam vtique semper natura per eam regionem purgaret: cum omnium fide aliter contingere obseruemus: Medicorumque præcepta passim attestentur, quibus monemur imitandam esse naturam bene operantem, nosque debere per inferiorem sedem, vel aliam regionem vacuare humorem putridum, per quã obseruatum sit naturã iam incœpisse vacuationẽ: alioquin oporteret, quòd semper illius expurgationem per vrinã moliremur. Ergo, quoniam hoc aliquando cõtin D git, & aliquando non contingit, in eorum numero non debet reponi, quòd per se insit vrinarum sedimentis, sed quòd ex accidenti:

Putrida febris nõ fit necessario ab humoribus.

Humorẽ putridũ per vrinas purgari esse qd per accidens.

Quod res in hunc modum habeat, præter ea, quæ diximus, confirmat euentus rerum, quia in declinatione febrium potissimum hoc conspicitur, non in alijs temporibus, in quibus tamen sedimentum apparet: In augumento quidem satis apertum inditium sui præbet, in vltima eius parte longè euidentius; manifestissimè in statu: euacuationes autẽ non contingunt in hisce temporibus, sed in prima parte declinationis, aut fortasse vltima vigoris: cumque apparet hypostasis, tunc sanè non indicat nobis per vrinarios meatus purgandum; at naturam superare morbum.

Confirmatio ex rerũ euentu.

Alterum etiam colligimus, non esse duas hasce sententias contradictorias. Educitur sedimentum ex crudiori parte alimenti tanquam superuacanei in hæpate post generationem sanguinis relicti] & hæc. Sedimentum educitur aliquando ex humore putrefacto] quia certè chylus est humor, si non actu; saltem, vt diximus, potestate: potestque putrefieri, quemadmodum aliæ nostri corporis humidæ substantiæ, &

Hypostasis non indicat purgationẽ.

Humor putridus continet potentia chylum putrefactum.

febrem facere, quòd cum acciderit (neq; enim profectò euenit semper) dicimus E
tunc sedimentum esse partem necessariam humoris putrefacti ; aut saltē eius, qui
proximè debet putrefieri. sed non est perinde necessarium rem hoc modo sese
habere vbi aut sanguis, aut humores excrementitij putrefacti sunt. Hæc cum sic
habeant, iam quidem arbitror optimè satisfactum omnibus locis, in quibus contrarium persuaderi videbatur. nam cum ait. Sedimentum esse veluti quoddam

Responsio ad locos prædictos.

incinericium humorum putrefactorum] Galeni sententia intelligenda est duntaxat de ijs sedimentis, quæ ex humore actu putredinem suscipiente decidunt, non autem de omnibus sedimentis, quæ res neque semper accidit, neque omnibus, vt demonstrauimus; Idcirco per se nnn inhæret; sed ex accidenti. Adde quòd permistio horum humorum cum vrina talis est, vt simul cum sedimento veniant; hic duo sunt, sedimentum, humor putridus, huius permistio nullam habet necessitatem, cum citra hanc febricitantes sedimentum faciant album, lene, & æquale.
Cum verò quarto capite primi de febrium differentijs dicit, hypostasim puri pro

Responsio ad aliam authoritatem.

portione correspondere; eam explanationem recipit, cuius tum supra, tum nostris F
cōmentarijs ad eum locum meminimus, quoniam certè tam sedimentum, quàm pus in hoc maximè consentiunt, quod alba sint, lenia, & æqualia, & quàm minimè fœtida. Cum vero addit, ex putrescente humore deriuari sedimentum, non repugnare nostris principijs satis manifestum faciunt, quæ supra diximus in alterius loci explanatione. Experiamur autem nos, an ex Galeni monumentis ali-

Cōfirmatio expositionis ex Galeno.

quid possimus afferre in medium, præter ea, quæ dicta sunt, quæ huic tractationi lucem afferant. Duos proferam locos, qui videntur mihi dirimere omnem litem. Primus est in libro secūdo Prognost. commen. 26. in quo ex Galeni sententia de morbis cum febre complicatis habet sermonem, explicansq; modū generationis hypostasis, hæc habet verba. Cæterùm vrina nullo pacto sedimentum habet, si te-

Sedimentū à victus ratione proficiscitur.

nuiter: copiosum verò, si largius: exiguum verò, si modicè viuitur.] sed si sedimentum pars est humoris putrefacti. Cum in febribus tenuem victū instituamus, potissimum in tempore coctionis, nullum deberet vrina febricitantium habere sedimentum, sed habet omni tempore vel exiguum, vel largius, prout in tempore sa- G
nitatis aut largiori, aut parciori vsi sunt victu. Ergo in febribus caussa paucioris, vel copiosioris sedimenti, non est pauca, vel multa copia humoris putrefacti, sed victus ratio lautior, vel exquisitior, ex qua genitus chylus vel multam, vel paucā

Sedimētum copiosum in crudis humoribus.

Sedimētum est multū in pueris & otiosis.

reliquit materiam sanguificationis in hæpate opificium subterfugientem. Idcirco addit. Porrò sedimentū habent copiosum, quoties morbus ex humoribus crudis fatigat.] Alter locus est in primo de Crisibus, cap. 12. In quo sic ait. Præterea & in pueris omnibus ferè, & perfectam ætatem habentibus, qui otiosam vitam degunt, aut quouis alio modo pleni sunt, satis multam habent vrinæ subsidentiam, quoniam in his omnibus plus est de inconfecto & crudo humore, his quidē propter desidem vitā, illis verò propter satietatem, pueris verò & ob satietatem (voraciores enim sunt) & ob id etiā quod vna ventriculi operatio nō potest duobus simul sufficere, augendo scilicet, atque alendo: Anteaquā ergo in ipso sufficienter alimentum coctum ipsum ad se corpus trahit, atque hinc fit, vt plurimū crudi hu-
moris coaceruent] hæc verba manifestissimum faciunt sedimentum alimentum H
quoddam esse crudum & inconcoctum. Quæ verò subsequuntur, ostendunt hūc eundem humorem subsidere in vrina, cū febricitant, & putredinem suscipere. sic enim habent. Hæc quoque caussa est, vt ijs, qui ex otio, & repletione febricitant, si sanitati restitui debent, necessario plurimum subsideat, cōtra ijs, qui ex inedia, & labore rufæ quidem, & biliosæ vrinæ: soluitur enim morbus priusquā aliquid subsideat plerumque.] Ex his, quæ diximus, hæc breuiter colligenda sunt. Primū, semper verum sedimētū esse eā partē chyli, quæ sanguinis generationē in hæpate subterfugit. Secundū, in febricitantibus aliquando hoc sedimentū purū esse, aliquando cū humoribus putrefactis permistum. Tertiū, hoc sedimentum putrefieri posse, & citra putrefactionem nonnunquam manere. Quartum, potentia continere omnes humores. Quintum habere suæ essentiæ principium in hæpate, perfectionem vero in venis ipsis. Porrò quædam hic sunt, quæ dubitationem faciunt non leuem, & primum, quòd nos diximus in hæpate initium esse

genera-

A generationis fedimẽti: difficilè enim est videre, quomodo in eo viscere hypostasis gigni possit: quandoquidem album non est, sed cruentum: neque eius generatio accepta referri potest venis in hepate; ipso cõtra Erasistratum dicente; principale iecinoris officiũ, aut munus, ipsius est carnis, non venarum. Præterea, si dealbatur fedimentum in hepate, quæsiuerim perlibenter à Galeno, cur iecur ipsum similiter non dealbat sanguinẽ, qui præcipuo nutritioni destinatus est, neq; potest ipsas nutrire partes, nisi ad album colorem transmutatum fuerit alimentũ. Tertia difficultas est, qđ Galenus fedimentũ, & vrinam affectiones indicare venosi generis, tradidit: Hoc autem quomodo fieri possit, vix imaginari possumus, conclusum.n.supra fuit fedimentum crudũ esse alimentũ in hepate post sanguificationem relictum, etenim significabit magis ventriculi, & hepatis cruditatem, quàm vasorum. Adhęc verò febribus inchoantibus cõtinuò deberet eiuscemodi fedimentũ album, lene, & ęquale apparere, quia si cruda est pars alimenti, cruditates verò magna ex parte, quinimò semper apparẽt inchoãtibus morbis, vrina inchoante

B febre habere fedimentũ deberet: cur igitur illo caret? cur in vigore cõspicuum est? quo tempore cruditates absunt, & homines non modo tenui, sed aliquãdo tenuissimo vsi sunt victu? vnde nã igitur fedimentum post longas inędias originẽ habuit, si non est pars humoris in venis putrefacti? Postremò, si fedimentum est cruda pars ex ventriculo delata: non appareret multum fedimentũ tempore hyemis: quoniam eo tempore calor est maior in ventre, quàm in alijs temporibus: huius tamen contrariũ docet experientia, qua docemur maiorẽ esse copiam fedimenti in hyeme, quàm in æstate, aut vere, de qua re in aphorismis Galenus hisce verbis locutus est. In his.n.plus est fedimenti, quàm in æstate, præter id, quod tota vrinarũ multitudo, hyeme sufficienter augetur.] hæ sane præcipuę videntur difficultates in proposita materia, quarum solutiones afferendæ sunt. Quantũ ad primam difficultatem pertinet, varię sunt opiniones: si propter eandem caussam, propter quam pus albũ esse docuit Galenus, hypostasis alba est: iam quidẽ caussam habemus admodũ manifestam; à vasis inquam spermaticis talem

C colorẽ in fedimento generari: quam Auerroes lib.4. suorũ collectaneorũ confirmauit in hanc sententiam scribens. Dicit albam hypostasim, quia membra non nutriuntur à sanguine, nisi postquã fuerit dealbatus, & eis assimilatus, & propterea color superfluitatis est, sicut color nutrimenti, quando nutritiua sequitur suũ cursum naturalẽ. Hoc idem significauit Isaach Israelita in tractatione de vrinis, cum ait. Respondemus duobus modis hoc debere fieri, vel quia hypostasis fundamentum est tertiæ digestionis in membris, quæ cũ suam compleant actionem, & digestionem, perfectè membrorũ exprimit similitudinẽ, vel quia hypostasis est sanguis exquisitè coctus, qui secundò excoctus post repletum ruborem non inuenit in quam mutetur qualitatẽ membris assimilatam, nisi tantum in albedinẽ: hæc illi. Hyeremias Triuerius vir equidem doctus, putat fedimentum non esse crassiorem alimenti partem: sed proficisci illam ex leuiori sanguinis parte, quæ facile dealbatur, dum reliquus sanguis exquisitius concoquitur.] Sed profectò tam illi, quàm hic postremus decepti sunt. Contra Arabes facit, quod à nobis in

D alia epistola dictũ est de generatione puris; in qua demonstrauimus non fieri album à solidis partibus, quibus etiã addamus, ꝙ si fedimentũ est sanguis maximè coctus, & ipsa coctione factus albidior, iã quidẽ nihil aliud esse videbitur, quàm semen: neque enim hoc aliud habet suæ generationis principium, quàm ex sanguine in partibus solidis elaborato, vt disputatione de semine demonstrauimus. Postremò arguit falsitatẽ opinionis, Galeni sententia à nobis hactenus declarata, qua cõmonefecit fedimentum esse excrementũ subterfugiens generationem sanguinis in hepate: ex quibus non tertiæ coctionis, sed secundæ, vt exposuimus, quoddam excrementũ esse, demonstrauit: hic multa cõminiscuntur recentiores Medici glossematarij Auicennę, & adeò deprauatẽ Galeni verba interpretantur, vt nihil magis: illorũ expositionẽ non refero, qũ omnibus, qui voluerint illã cum contex. Gręco, atq; ẽt Latino bonę traductionis conferre: absurditas explanationis adeò erit manifesta, vt nihil magis. Quàm verò lõgè distet Triuerius à scopo, ea, quæ diximus de fedimenti natura, manifestissimũ faciunt: quibus si addiderimus,

Prima. Secunda. Caro hepatis generat humores. Tertia. Sedimẽtum indicat affectiones venarum. Quarta. Quinta. hyeme plus sedimenti, quam in ęstate. Com. 15. Sedimẽtum quib. de caussis album. Aliorum opinio. Primę quæstionis solutio. Auerrois. Sedimentum cur sit albũ variç opiniones. Isaach. Hyeremias Triuerius. Impugnatio opinionum prædictarũ. Thomas de Garbo. Triuerius.

mus, sanguinem tenuiorem, leuiori in illo facta transmutatione, à calore præter- E
naturali primum in flauam, tractu vero temporis in atram bilem transmutari: ni-
hil habere poterit, quo sua opinio confirmetur. Ego igitur in materia difficili
dicam, quod sentio, breuiter. Illud imprimis supponens, quòd sedimentum bo-
num album esse debet. Hic nomine sedimenti albi non intelligimus, quod simpli-
citer tale est, sed quòd semper habita conditione ad eum humorem, quem repræ-
sentat, ad eũ colorem debet inclinare, quibus id ego rationibus adductus in hanc
opinionem venerim, fortasse in superioribus potestate sumus comprehensi, verũ
distinctioris doctrinæ gratia nunc apertius explanabitur. Si materia ex qua gene-
ratur sanguis, & humores alij eadem prorsus est cum materia sedimenti, fieri non
potest, quin nunc magis, nunc minus alba sit: nam si eius fuerit conditionis chy-
lus, vt ex ipso maior pars bilis, quàm sanguinis generari debeat, sedimentum co-
lorem album sanè representabit; sed qui ad colorem luteum declinet, si res habue
rit modo contrario ad rubedinem, vel ad alium colorem erit eadem materia pro-
clius. Exemplum est apud Galenum & Hippocratem satis conueniens: nam in F
libro secundo Prognosticorum sic inquit. Quinetiam in morbis biliosis ad co-
lorem croceum, in ijs verò quos crudi committunt humores ad cãdidius tendit]
hæc verba sunt à Galeno pro expositione huius prognostici in medium prolata.
Vrina verò optima est, quando sedimentum fuerit album, lene, & æquale per to-
tum tempus &c.] quibus voluit bonum sedimentum in albedine habere latitu-
dinem notabis illud, candidius] nam comparatiue, non absolutè loquitur. Audi
præterea Hippocratem dicentem. Sedimentum subrubrum ac leue, diuturnior
quidem hæc, quàm prior est, valde tamen salutaris.] Meminerisque caussam esse,
quam Galenus hisce verbis exprimit. Indicat exuperantiam sanguinis non ex-
quisita ratione confecti.] Eadem ratio excogitari potest de sedimento liuido, mo
do non fiat à caloris naturalis extinctione. Hæc igitur alba materia non gene-
ratur in hæpate, vt omnes falso hactenus putarunt, neque sedimentum dici de-
bet in hæpate exoriri, quia chylus aliunde præparatus proficiscitur. Qui verò in
hæpate ducitur pro sanguificationis officio, non est adhuc sedimentum, sed eius G
est materia remota, dum sanguis fit, quo iam elaborato, quæ relinquitur materia
inutilis corpori, nisi apud necessitatem magnam per inædias potissimum diutur-
nas, proximum sit subiectum pro generatione hypostasis, neque etiam dici mere-
tur sedimentum, dum est in hæpate, sed tunc potissimum cum à poculento humo
re abluitur ab ipso viscere, & per vasa quoquouersum deducitur sanguini permi-
sta, tunc sanè per emulgentes venas, aliasque vias admodum patentes, munere
distributionis perfecto, ad vesicam defertur. Quamobrem rectè diximus genera-
tionis principium in hæpate situm, quia in eo viscere, quæ remota erat pro illius
generatione materia, proxima fit, permistaque potu in venis adipiscitur perfe-
ctionem suam, cum lenis, atque æqualis reddatur per totum tempus. Dubitatio
sanè concludit, qua demonstratur ex Galeni principijs in iecinore haud posse se-
dimentum adipisci colorem album: tum quia talem non habet, tum etiam quia,
multo conuenientius esset ab hæpate dealbari sanguinem pro nutritione, quam H
tamen nunquam efficiet, nisi antea albus euaserit, destinatum. Ego præter-
missis opinionibus aliorum, coloris albi efficientem caussam putauerim es-
se eandem, quæ in ventriculo alimentum transmutans, chylum facit. Hic
quidem albus est in ventriculo, & albus, maiori tamen ex parte, peruenit ad hæ-
par. (Dixi, magna ex parte, quia in venis meseraicis leuem quandam coloris
permutationem suscipere, tum à Galeno memoria prodirum est, cum etiam
veterum obseruatione comprobatum) ergo quæ caussa chylum album facit, ea-
dem etiam sedimentum tale reddit. Quæ verò ea sit, non est inquirendum
hoc loco, sed vbi de coctione ventriculi, humoribusque pertractabimus, de
hac diseremus materia. Satis nunc sit, nos conclusisse in hæpate non fieri colo-
rem hunc album, sed à ventriculo cum chyli substantia transmitti, & hæc de secũ
da difficultate sufficiat dixisse. Vrina quidem, vel sua chymosi, vel puritate, vel
quantitate, vel colore, vel odore, vel contentis, si nec immoderato potu diluta,
nec

Marginal notes: Augenij propria opinio de albedine sedimenti. — Hypostasis quamuis alba, non tameo semper eiusdem albedinis est. — Com. 26. — Sedimẽtum in hæpate nõ fit album. — Sedimẽtum qñ suã perfectiõẽ acquirat. — Sedimenti principiũ in hæpate, quõ. — Secũdæ quæstionis explicatio. — Sedimẽtum album fit a ventriculo. — Tertiæ quæstionis explicatio.

A nec aliena permistione coinquinata, manifesto humorum, qui in iecinore maioribusq; venis, obscurius verò eorum, qui tum in minoribus, tum in partibus singulis ferè insunt, notam exhibet, eorumq; constitutionem indicat. Hinc quidem febriculosi morbi, quia maiorũ venarum, & arteriarũ sunt affectus (per has enim defertur in vniuersum corpus è corde ille igneus calor) per vrinas dijudicari solent: quicunque verò sine febre affligunt, aut in cerebro, aut in membranulis, aut in thorace, ac pulmone ex alijs indicijs agnoscuntur, siue mitiores, breuioresque sint, siue periculosi diuturniq́ue. Nihilominus in his etiam inspiciundæ sunt vrinæ, quãuis extra venas humores contineantur, vt obseruauimus fecisse Hippoc. lib. 3. de morb. Popul. parte secũda in historia apud Tisamenum: nam patiebatur mulier ileum dolorem, scilicet tenuiorum intestinorum ab inflammatione: Hippocratesq́ue vrinas inspiciebat, & Galenus in eius loci cõmentario hæc inquit. Parua igitur ex vrinis vbi bonæ sunt, vt ita habentes seruentur, est spes: non parua verò in exitum vergentia, si malæ fuerint quod etiam libro tertio de Crisi ma

B nifestum fecit. Reuersi ergo ad ipsam difficultatem, sedimentum cum effluat ex chylo sanguinis generationẽ in hæpate subterfugiente: in venisq́ue cum sero, & sanguine permistũ elaboretur, indicabit nobis duo. Primũ quomodo sese habeat calor naturalis in humoribus generandis: secundũ quales humores dominentur. quoniam sedimentũ, quamuis non sit actu humor naturalis, aut excrementitius, est tamen potentia, facultateque omnis humor, vt diximus. Febres putridæ in principio habent sedimentum, & aliquando non habent. Qui enim inordinata ratione victus, plurimumq́ue incontinenter vixerunt, inchoantibus morbis aliquando hypostasim emittunt: & hæc alba, & lenis, & ęqualis existens, Medicos decipit nonnunquam, vt adnotarunt Medici quidam clarissimi, & in artis operibus apparet. Magna ex parte in principio non adest, quia obstructiones adsunt, clausique meatus, per quos effluere debebat: hi concocta materia latiores facti, & patentes; hypostasim cum vrina emittunt; estq́; vel pura, ac simplex, vel aliarum quarundam substantiarum permistione coinquinata: indicantq́; crudiorem

C illam partem, (vbi extiterit pura) quæ olim præfuit in hæpate, non quæ eo tempore gignitur: quandoquidem nulla, aut admodum exigua propter inedias tunc produci potest. Inquinata verò sedimenta; illorum præsentiam, à quibus inquinabantur, significant. Hyemis tempore sedimentum est multum, quia victus rationem adhibemus lautissimam, neq; potest calor naturalis tum validus omnem ingestorum alimentorum copiam conficere: potissimum, quod propter ambientis frigiditatem retinentur excrementa. In æstate contrarium accidit; humoribus tenuioribus genitis, corporeque vniuerso euacuato per insensibiles difflationes: hac de caussa fit minor quantitas sedimenti per æstatẽ, quàm per hyemem. Multi viderunt postremas difficultates: at certè admodum pauci extricarunt: quinimò, vt rectius dicam, nemo hactenus scopum attigisse visus est mihi. Maior siquidem pars Medicorum in eam opinionem venit, vt aliud esse in sanis, aliud in ægrotis sedimentum putaret: libro de febrium differentijs tractari de sedimento ægrorum: libro prognosticorum agi de sanorum sedimentis, atq; hoc modo dif-

D ficiles hosce, & maximè contrarios locos componunt, sed certè quicquid fit de hoc duplici sedimento, de quo iam abundè locuti fuimus; Solutio difficultatem non tollit, cum in prognosticis de omni sedimẽto in vniuersali locutus est, quod scilicet sit album, lene, & æquale, & quam minime fœtidum, quod sanè in vtroque statu corporis, tam salubri, quàm morboso conspicitur: neque enim decebat Galenum eo in libro, in quo de morbis acutis agitur, sanorum tantum prosequi sedimenta, ijs prætermissis, quorum alioquin propria erat pertractatio. deindè verò in libro secundo prognosticorum de vrinis febricitantium agit, vt Galenus testatur commentario vigesimosexto; in cuius fine docuit nolle sese docere caussam, cur hoc sedimentum sit album, lene, & æquale, quia expositum in priori libro fuerat agens in fine libri de pure. Auget suspicionem nostram, quod non videtur admodum conueniens comparatio puris, & sedimenti sanorum duntaxat, quoniam illud semper quædam est putredo: hoc sedimentum nunquam. illud mixtæ semper est actio: hoc autem amplius concoctum in sanguinem

Febres per vrinas indicãtur.

Vrinæ inspiciundæ in morbis extra venas.

Cap. 3.

Quartæ explicatio quæstionis.

Explicatio quintæ quæstionis.

Aliorum opiniones impugnantur.

transmutari potest, saltem necessitatis tempore: at si comparatio fiat puris ad se- E
dimentum in vniuersali, optima inter vtrunq; apparet proportio: nam in febri-
citantibus sedimentum habet eandem cum pure in generatione similitudinem:
hac de caussa locutus est Galenus eodem modo hoc ipso capite, & in primo pro-
gnosticorum. Audias, quæso mi Brancute, vtriusque loci verba. In prognosticis.
Etenim id quoque obtinet generationem, quæ puri proportione respondear, in-
ter id, & naturales humores iniectum] in libro primo de febrium differentijs ait.
In humoribus autem, qui in venis, & arterijs continentur, quoddam, quod puri
proportione respondet, subsidens in vrinis] vides igitur, quod sedimentum pro-
portionem habet cum pure, quæ proportio non consistit in solo colore, vt quidā
putant, sed in substantiæ generatione, vt Galenus affirmat, nāque accidentium
non est generatio, sed solius substantiæ: quamobrem his ego ductus coniecturis
putauerim vniuersalem esse Galeni sermonem de sedimento corporum sanorum
& ægrotorum; hocq; modo intelligendum, quod scilicet sedimentum, atque etiā
ipsum semen in hoc à pure duntaxat differunt; quod pus semper, ac quod dici so- F
let, secundum necessitatem, caussam habet præter naturalem calorem: semen &
sedimentū non habent hanc necessariam caussam: diuersitatis ratio est, quia pus
nunquam repetitur nisi in ægroto corpore: semen vero, & sedimentum in ægro,
& in sano corpore continetur: quatenus in sanis adsunt, nullam habent caussam
præternaturalem, qua ratione insunt in ęgrotis: habent quidem aliquando. De
sedimento satis manifestum est: semen verò esse aliquando participem caussæ
præternaturalis: omnes, qui sunt in artis operibus exercitati, facilè cognoscunt;
igitur dum ait sedimentum non esse in generatione participem causæ præterna-
turalis, intelligendum est ex necessitate; collatione habita ad pus, quod talem
semper causam habet, hoc modo componuntur omnes contrariæ sententię, quia
Galenus in priori libro de febrium differentijs non excludit caloris naturalis a-
ctionem, quam tamen necessariò, vt dixi, minimè includit, in reliquis autem ma-
gna est inter vtrunque proportio: neque, quod dixit ex materia putrescente de-
duci sedimentum, contrarium est, vt quidam putant, huic propositioni, quod se- G
dimentum sit quicquid naturæ in generatione sanguinis confectionē subterfugit.

Videor omnibus difficultatibus satisfecisse, atque diligenter quantum tamen
epistolæ modus patiebatur, & ego sentiendum putabam de sedimento scripsisse;
reliquum est modo, vt finem dicendi faciam. Vale ex Augusta Taurinorum,
die 24. Iunij 1579.

FINIS LIBRI DECIMI.

ᴬHORATII AVGENII
EPISTOLARVM,
ET CONSVLTATIONVM
MEDICINALIVM
LIBER VNDECIMVS.

HERCVLI COZZIO FIRMANO:

B

EPISTOLA PRIMA.

Agitur de Garo,& albo iure. Et de potu hydrargiri.

RIA sunt,quę scire ex me desideras,in quorum explicatione maximè discordes audiuisti Medicos quosdā. Horum vnum est, quid sit Garum, & quę illius conficiendi ratio antiquis extiterit. Alterum quid ius album, & quę facultas existat eiusdem in medendis morbis. Tertium verò an putē hydrargirū tuto posse exhiberi. Ego quamuis nunc multis detincar occupationibus,tamen quia debeo amicis omnia, tibi io hunc modum satisfaciundum putaui.

C Gari nomen apud antiquos pro quoddam liquore salso,ex gari piscis primum interraneis confecto audiebatur: mox etiam quod ex sgombro pisce, ex mænis alijsque pisciculis, ac tandem ex carnibus ipsis defluebat intelligi consueuit: Plurium authoritate id comprobabimus,qui de hac materia tractarunt. Plinius rerum omnium scientissimus de Garo sic loquitur. Aliud etiamnum liquoris ex- Lib.31.c.7.
quisiti genus,quod Garum vocare,intestinis piscium,cæterisque,quæ abijcienda essent, sale maceratis, vt sit illa putrescentium sanies. hoc olim conficiebatur ex pisce,quem Græci garum vocabant] & capite sequenti. Nunc ex sgombro pisce Cap 8.li 31.
laudatissimum in Cartaginis spartariæ, & cæteris sociorum appellatur, singulis millibus nummum permutantibus congios penè binos] ex męnis, quos Alleces Ex quibus piscibus parabatur Garū.
vocant,vt Martialis nisi fallor dum ait.

Cui portat gaudens ancilla paropside rubra
Alecem.

Atque etiam ex eo pisciculo,quem apuam vocant,fieri Garum consueuisse te-
D statur Plinius, & multo quidem apertius Cassius Dionysius Vticēsis,cuius verba infra citabimus. Ad liquorem etiam ex carnibus fuisse hoc nomen relatum testatur Dioscorides his verbis. Garum omne,quod ex piscibus carneque sale mace- Gari facultas.
ratis liquamen est, si ex eo solus fiat, depascentia vlcera sistit] hæc illi,ex quibus tria colligenda sunt, vnum Garum liquidū quoddam esse sallamenti genus: hoc Garum est liquidum sallamētum.
confirmat Paulus Aegineta cum scribit. Panem purum intingens in Garum primarium] & Galenus. Elixus lupinus, ac deinde maceratus io aqua dulci, donec omnem insuauitatem exuerit,sic demum manditur cum Garo,vel solum cum sale mediocri conditus] idem Alexander Aphrodiseus coofirmaos ait. Cur oleum, & aqua sæpè & facile gelu durentur: vinum,acetum, Garum, aut nunquam, aut rarò congelascunt] frustra enim hoc quæsisset Alexander, si Garum non esset liquida quædam substantia: quam rem apertissimè ostēdemus cum rationem eius Garum olim fuisse condimentum preciosum.
conficiendi ex Dionysio docebimus. Alterum corollariū est, hunc liquorem olim pretiosum extitisse, ac magni fieri cōsueuisse pro delitijs gulæ explendis: sic quidem

dem

dem inquit Plinius. Singulis millibus nummum permutantibus congios penè bi E
nos] & parum postea, Transit deinde in luxuriam (ait) creueruntque genera in
infinitum: sicuti Garum ad colorem musti veteris, adeoque dilutam suauitatem,

Garum non est cauiarũ.

vt bibi possit] Tertiò colligo Garum non esse id genus salsamenti, vt putauit Me-
dicus ille, communis alióquin amicus, quod vulgo dicitur Cauiaro: nam hoc fit
quorundam piscium interaneis omnibus; Garum verò fit ex solis intestinis pi-
scium quorundam paruorum, vt ex Plinio diximus: Adhæc, Cauiarum non est
liquor quidã potabilis; Cuiusmodi extitisse Garum iam dictũ est à nobis aucto-
ritate Plinij. Putauerim ipsum cauiarũ ad genus ouotartici referendum, vt aliud

Ouotartica & botarghe non fiunt ex paruis pisciculis.

etiam, quod botarghe nuncupatur. Multa siquidem genera salsamentorum inue-
niuntur ex interaneis piscium facta, certè ex paruis pisciculis neque ouotartica,
neque botarghe fiunt, vt Garum fieri admonuimus. Doceamus modo rationem
compositionis, quam ego, quoniam apud Medicos nõdum vidi ex Cassio Diony
sio Vticensi scriptori antiquissimo, & magnæ auctoritatis afferam, atque eò sanè
libentius, quod pro dilucidãda obscuritate Plinij plurimum facere videntur. Sic F
igitur scriptum reliquit.

Garum Liculmen appellatum sic fit. Intestina piscium inijciuntur in vas, &
saliuntur. Parui item pisciculi, maximè atherinæ, aut exigui mulli, aut menulæ,
aut lichostomi, aut quicunque tãdem parui nisi fuerint, omnes similiter saliuntur;
& in sole inueterantur, frequenterque vertantur: postquàm autem per calórem
fuerunt inueterati, Garũ ex ipsis hoc modo tollitur. Cophinus longus imponitur
in vas plenum prædictorum piscium influitque Garum in cophinum: atque sic
per cophinũ percolatum liculmen appellatum Garum suscipiunt: reliquum verò

Bitinorum præparatio.

retrimẽtum alex efficitur. Bitini porò sic præparant. Accipis mænas, quæ qui-
dem præstant, si haberi possunt, paruas, aut magnas; sin minus lychostomos, aut
lacertos, aut scombros, aut etiam alecem, & omnium mixturam: immittisq; hæc
ipsa in alueolum pannarium, in quo farina subigi solet, & additis ad modium pi-
scium salis sextarijs duobus Italicis permisces, & cum sale cõtemperentur, sinisq;
per noctem vnam, ac transfers in fictile; quod deopertum ad solem exponis ad G
menses duos, aut tres, & per interualla virgis agitas, deinde oblatum, & cooper-
tum reponis. Quidam etiam vinum vetus adijciunt, & ad modium piscium sex-

Alia præparatio.

tarios duos. Deinde, si velis statim vti Garo: hoc est non insolare ipsum, sed co-
quere sic facies. Muriam stillaticiam, & excolatam accipis sic approbatam, vt
coniectum in ipsa ouum innatet. Si verò immergatur, nondum sufficientem sa-
lem habet. Deinde in muriam piscem mittis in olla noua, adiectoque origano ad
ignem sufficientem ponis, donec coquatur: idest donec incæperit paulatim ab-
sorberi. Quidam etiam sapam addunt, postea refrigeratum iterum, atque iterum
per colum transmittitur, donec purum euadat, quod operto vase repones. Præ-

Harum Hæmation vt fiat.

stãtius porrò harum Hæmation appellatum sic fit. Intestina tinni cum bracchijs,
cruoreque, ac sanguine accipiuntur; aspergiturque salis, quod satis est, & in vase
sinuntur, post mẽses duos fermè tunc vas ipsum perforato, affluetq; Garum hæ-
mation appellatum] hæc de Garo.

DE ALBO IVRE. H

Passim Galenus albi iuris mentionem facit in methodo medendi, in libris de
ratione victus in morbis acutis, de ratione curandi ad Glauconem, de victu exte-

Albũ ius Galenus quo modo conficiat.

nuante, & de facultatibus alimentorum ac alibi: nanque locos sigillatim omnes
referre nõ placet: nimis enim longa institueretur tractatio; sed nolo interim præ-
termittere quosdam, ex quibus vsus, atq; præparatio facilius innotescet. is igitur

10 meth. ca. vltimo.

agens de ratione curandi febrem hecticam, sic locutus est. Opsonium quoque fit
ex saxatilibus piscibus; aut ex albo iure assellus, nec non alæ testesq; gallinacei,
qui lacte sit altus.] & alibi sin venter non amplius excernit, sufficerit tum alica si-

8 meth. cap. vltimo.

militer ptissanæ præparata: hoc est aceti habens pauxillum, tum ex ea sine aceto
sorbitio, tum gallinaceorum testiculi, & saxatiles ex albo iure pisces] præparandi
rationem docet his verbis. Quod si carnem quoq; gustare velit, saxatiles pisces,

4. de san. tue. cap. 10.

vel oniscos in albo iure benè elixos dabis. Voco ius album cum sine Garo, ma-
gisque etiam sine superflua conditura, cuiusmodi cariciam Græci vocant, præpa-
ratur.

A ratur. Aneto,ſaleque cum oleo, & porri exiguo in aquam coniectis] & alibi, ad coquendū autem (inquit) ſunt præſtantiſſimi,qui ex albo iure fiunt,qui ad hunc modum fit. Copioſam aquam primum inijce: deinde olei, quod ſatis eſt, affundito cum pauco aneti,& porri,deinde cum piſces ſemicocti fuerint ſalis tantum inſpergito,quo ad totum ius ſalſum nondum appareat,hæc præparatio,vel ægrotis ipſis eſt accommoda] in libro de extenuante victu. Cum albo (ait) iure, porrum prolixius miſcendo,& piperis portiunculā] Rurſus in decimo methodi præparandum iubet addito aceto,cum inquit. Id vero eſt ex aqua, & exiguo porri cum ſale,oleo,& aceto] in ſecundo ad Glauconem ſic ſcriptum reliquit.ſit autem in hunc modum,aqua abundanter in ollam infunditur, & paucum olei, cum hoc porrum,& anetum inijcitur] in primo autem de ratione victus acutorū, addit in præparatione marrubium.

3.de alimen. facult. 30.
Cap.8.
Cap vlt.
Cap. penult.

Ex his colligendum variam exiſtere pręparationem iuris albi apud Galenum: nam in medendi methodo acetum adhibet, alibi prætermittit. Dum cu-
B rationem docet elephantiaſis ſal ommittit, nullibi prætermiſſum: pro curanda pleuritide exoptat marrubium, vt nonnulli dicunt, de quo non eſt alibi locutus, & ego mendoſum codicem eſſe dico, vt parum infra: nonnunquam piper admittit, alibi vero ſilentio inuoluit. Quæ nam igitur cauſſa varietatis huius? poſſem hic afferre multa, quę alij dixerunt de hoc argumento, ſed non eſt mihi ocium,idcirco dicam breuibus,quid ſentiam. Scias igitur,dum victum extenuantem in ſanis docet,piperis meminit,quo extenuantur, inciduntur que humores craſſi. Hoc inuoluit ſilentio agens de curatione morbi calidi, & ſicci. Aliquando illi placet acetum,cum deſiderat medicamenti penetrationem. Ommittit in pleuritide, quia contrarium pectori, & neruis: idcirco dum curare docet ſiccam intemperiem,ne verbum quidem. Salis non meminit in præparandis viperis: quia hæc ſunt nimium calidæ,& ſiccæ natura ſua; & morbus pariter apprimè ſiccus. Marrubiū certè nunquā adhibet,nam mendoſus eſt codex.Etenim Græce legitur πράσον] quod ſignificat porrum] non πράσιον] quod ſignificat
B marrubium] etenim ſi qui faſtidiunt ptiſſanam debent vti albo iure: hoc alimentum, ſi marrubium addideris fit multò inſuauior, ob amaritudinem praſſij, ipſa ptiſſana. Exhibere autem ius album in faſtidientibus ptiſſanam, eius verba manifeſtum faciunt. Iuris albi compoſitio in hunc modum habet. Vſus verò tum in ſanis pro humoribus extenuādis,tum in morbis acutis ad incidendum, detergendum, humectandum, nutriendum: adhæc etiā in diuturnis omnibus, in quibus nutritione,& humectatione indigemus totius corporis.

Galenus variè pręparaſſe ius album
Ius albū cur varie debeat præparari.
Codex Gręcus emendatur.

Quod attinet ad Tertium, ego cum quibuſdam clariſſimis Medicis,præſertim vero Mattheolo Senenſi Hydrargirum potari poſſe nunc docebo.

Eorum,quę potantur,nonnulla ſunt medicamenta: nonnulla vero alimenta: & quædam medicamenta & venena ſunt: hęc ſanè qua commoditatem inferunt humanæ vitæ, pręſidia dicuntur, medicamentaque: At venenata nuncupantur, quia conſtat eorum ſubſtantia, ex ijs quæ toto generi noſtris facultatibus opponuntur. Huius generis ſunt, peplion,helleborum,ſcammoneum,ac id genus re-
D liqua,quorum vſus frequētiſſimus eſt alioquin apud Medicos, adhibita primum conuenienti præparatione: vt venenata facultas obeſſe non poſſit. Aliud etiam hoc loco ſupponendum eſt, nempè medicamenta, quæ veneni naturam ſapiunt, perperam adhibenda non eſſe, ſed tunc cum propter magnitudinem morborum minatur periculum: vt enim paruis morbis parua conueniunt auxilia, ſic equidem magnis magna cōducunt. Rurſus autem ſciendum eſt,omnia venena haud habere vim occidendi: ſed tunc cum ea deſumuntur quātitate,qua ſubuertatur, corrumpaturque ſubſtantia natiui calidi, quam rem facere non poteſt quantitas admodum exigua. His in hunc modum ſtatutis dicimus. Argentum viuum tutò exhiberi poſſe, cum in ancipiti iam conſtituto negotio, morbus magnus extiterit; quandoquidem etſi venenum ſit, medicamentoſum eſt tamen: quod vt venenum obeſt,vt medicamentum prodeſt multò magis. Quinimo exigua quantitas illius exhibita tantum abeſt,vt noceat: quod maximè prodeſſe fuerit obſeruatum à clariſſimis Medicis,ac ego non ſemel obſeruaui. Horum afferamus teſtimonium

Medicamenta venenoſa quæ dicātur.
Venenoſa medicamēta quando ſint adhibenda.
Venena non ſemper occidere.
Hydrargiri vſus quam tutus.
Argentum viuum eſt venenū & medicamētum ſimul.

stimonium Brassauolus. Quod etiam argentum viuum venenum sit, contendunt E
recentes ex Dioscoridis, & Plinij sententia: non animaduertentes dici venenum
suo pondere, non aliqua lethali qualitate, & nos infantibus vi vermitam semimor
tuis exhibuimus, & illico sanati sunt, idque in vltima desperatione] Mattheolus
Senensis. Idcirco mirari non debemus, si Brassauolus tam clarus ætatis nostræ
Medicus ad necandos interaneorum vermes dari pueris argentum viuum nullo
illorum incômodo scripserit, & eo tam fęliciter vsus sit alter quidam clarissimus
Medicus Patauinus: quamquam parandi, dandiq; rationem neminem vnquam
docere voluerit. Atque ego etsi hoc medicamento nunquam sum vsus, vidi ta-
men dari sæpè illud scrupuli, vel sesquidragmę pondere à Goritiẽsibus obstetri-
cibus, ægrè parturientibus mulieribus, nullo prorsus incommodo: sed fęlici sem-

Dãdi argentum viuum modus ex Mattheolo.

per euentu. Datur viuum, non extinctum, vt quidam putant: quod enim ex-
tinctũ est, ventriculo hæret, & intestinis, & sęua excitat symptomata. lauandum
tamen prius est aceto acerrimo, mox tenui corio excipiendum, manibusque tam
diu premẽdum, quo vsque per meatus corij excidat. Sic enim purgant qui eo vti F
volunt] hęc ille, ex quibus non modo propositum, sed etiam ratio pręparandi elu
cescit. Sed vt magis satisfaciam tibi ipsi, haud pigebit explicare modum, & in
quibus affectibus, quo pondere, & in quibus corporibus: nihil enim apud me tã
reconditum est, quin illud studiosis communicem etiam, atque etiam libenter.
Primùm sanè puerulis nunquàm exhibeo (vt ab hoc postremo exordiar) nisi ter

Dosis in pueris.

tium ætatis annum transierint. Dosis in his grana iij. ab hac ętate vsque ad pri-
mum septẽnium grana septem, vel octo: in grandioribus verò à scropulo vno vsq;
ad drachmã semis, quod summum est: adhibita tamen pręmeditatione circa cor-

Argẽtum viuum quibus conueniat morbis.

poris habitum: qui enim sunt admodum molli, & gracili habitu, vix ferunt (nisi
acquisititio temperamẽto contrario modo præditi fuerint) qui verò pinguiori
ac densiori, facilius febricitantibus cum aqua graminis, alijs cum vino. Porrò af-
fectus multi sunt, in quibus egregio hoc auxilio vti soleo fœlicissimè. Prodest im
primis puerorum vermibus: immo etiam non modo in pueris, sed in brutis ani-
malibus à rustico quoddam exhibitum obseruaui cômoditate magna, & ferè in- G
credibili. Exhibetur doloribus cholicis, alijs nõ iuuantibus. Apoplecticis, & co

Præparatio hydrargiri, quæ.

mitiali morbo vexatis; in hisce affectionibus hucusq; sum vsus. Addunt his alij
pestiferas febres, in quibus ego nondum periculum feci. Quod verò ad præparan
di modum pertinet, ego alium non habeo, quàm ex Mattheolo supra descriptum,
& is est, quo vtebatur Frãciscus Frisimelica Patauinus Medicus omnium suæ æta-
tis iudiciosissimus. Neque me fugit aquam macerationis hydrargiri maximam

Admonitio.

vtilitatem intulisse pro necandis, expellendisque vermibus, & nullum prorsus in-
commodum attulisse. Domi semper habeo præparatam: mittam vbi vti volue-
ris. sed me iudice experiaris. Verum non licet cômunicare medicamentum vul-
go, ne forte tibi scribatur, quod in morbi vehementiam referri debet: patefacito
duntaxat iudiciosis Medicis.

Hæc habui, quæ circa propositam materiam conscriberem: quæ si tibi satisfa-
ciant, lætabor: quia id eueniet, quod voluisti: sin minus, non culpabor certè,
quia id pręstiti, quod plus potui. Vale. H

DVRANTI SCACCO CHIRVRGO FABRIANENSIVM.

EPISTOLA SECVNDA.

Explicatur caussa propter quam Augenius non diuulget responsionem ad quandam Apologiam Cynicam: & de vlceris definitione quadam.

ORDELLA noster obtulit mihi legendas literas tuas, in quibus
ad eum Chyrurgum de vlceris natura scribis, qui perinde se habet
ad artem, vt ὄνος λύρας. Vix dici potest quàm fuerim ex illarum
lectione oblectatus: quandoquidem quod mihi sanè nouum non
fuit, doctę admodum, & insigni eloquentia, veterum ea de re opi-
nionem

A nionem explicans hominis ignorantiam patefacis, & maximam temeritatem obtundis. His certè homuncionem haud responsurum esse scio; quoniam magna vis est veritatis: quemadmodum neque poterunt aliquando respondere ijs, quę contra illum à docto iuuene, & mei amantissimo vulgari sermone scripta sunt (sic enim decebat vt hominis huius conditio, & morum qualitas innotesceret omnibus) horum copiam habebis, quam primum eam mihi Hercules Fasianus pharmacopola remiserit. Quod ad meum institutum pertinebat, te non fugit Scacche, non fuisse oportunum vlceris definitionem, & naturam inquirere; quia consultantes iam communi consensu in illius gratiam supposuimus planum illud extitisse vlcus; & nullius ferè momenti: idcircò dum examinarem consultationem illam, hæc recordor scripsisse. Cum parum omnino ad ipsam curationem pertineat vlceris definitio abs te proposita: aut si pertinet cum non fuerit applicata, ipsique accommodata negotio, parum potuit satisfacere] rursus verò addideram supra, vlcus & vulnus in Galeni doctrina aliquãdo cõfundi.] Accedamus quæ-
B so propius ad huiusce rei demonstrationem. Proponit vlcus existere solutionem continui cum deperditione substantiæ à re exædenti facta. Quam rem non conuenire plano vlceri, nemo est, meo iudicio, qui nesciat. Nulla enim erosio adest in hoc vlcere: neque etiam adest deperditio substantiæ; ipsius videlicet carnis, quæ vlceris propriè dicti subiectum est: neque enim cutis, aut cuticulæ diuisio, aut deperditio vlceris constituit naturã; sed carnis, aut alterius rei, quod carnis proportionẽ referat, vt oẽs Medici recepta cõsuetudine passim affirmãt. Adfuit (inquiet fortasse aliquis) erosio, à putredine cõtracta. Hic ego inquã, admissurũ esse me hęc ipsa illius caussa libẽter, sed tñ putauerim aberrasse turpi errore hac in re duplici de caussa: primũ, quia impræsentiarũ tale nõ erat vlcus; de quo tractabamus: idcircò non fuit ad rem eiusceemodi definitio: deinde in erosione est error: quia sanè imaginari oportet duplicem erosionem esse: alteram, quæ conuenit vlceri sub communi vlceris natura; alteram, quæ vnam respicit speciem, siue differentiam vlceris (nunc non curo siue speciem, siue differentiam dicas)
C quod propriè vlcus exædens appellatur: hæc differunt toto cœlo. priorem erosionem facit putredo in sinu, aut obsessũ contracta; insequiturque putredinis naturam, vt putredo est in loco aliquopiam circumscripta: hæc nulla est, cum ex vlcere detersò pure, carneque regenerata operam damus, vt cutis aut cuticula gignatur, vt contingit in vlcere plano. neque postulat remedia quæpiam aduersum erosionẽ propriè dictã excogitata. At posterior fit ab acribus humoribus exædentibus; contra quos emplasticis pugnamus: sed in proposita hystoria exæsio adfuit nulla: non prior, ut iam diximus; neque posterior, quia planum: quod enim verè exædens vlcus est, id sanè planum esse nequit. Verùm si quęsieris, quomodo vlceris definitionem, atque naturam exprimendam censeam. Ego breuissimis admodũ explicabo quid sentiam: tuũ, atque aliorum erit postea iudicium, an fuerim scopum assecutus.

Principio autem ponamus illas existere definitiones bonas, quæ ita quidem conueniant definito, vt non alijs: hinc proprium dicitur definitio; nõ tanquam *Bonæ definitiones, quę.*
D accidens profluens ex rei natura, sed tanquam substantialis forma: hic τῦ ἐσίας nomine, essentiam intelligo, quæ non modo in prędicamento substantiæ, sed etiã in accidentum generibus continetur; quæ suas definitiones habent, quãuis non ita perfectas, & pręcipuò dictas, qu as constat substãtiarum esse, & in harum prędicamento specierum: Hęc à dialecticis, & Peripateticis olim proposita communem apud omnes gentes consensum habent. Opus est igitur vt vlceris definitionem eiuscemodi tradamus, quæ nõ conueniat alijs, sed illi semper soli, atque omni: ex quibus conditionibus, si una defuerit amplius definitio non erit; at nominis descriptio quędam, uel rei notificatio utcunque haberi potest. Exordiamur primum ab ipso genere, mox constitutiuam inueniemus differentiam: ex quibus bonas constare definitiones tradunt. Statuamus solutionem continui genus esse: tertium scilicet illud morborum genus, commune, alioquin similariũ, & organicarum partium: unitatis diuisionẽ idcirco genus esse perhibẽt Medici, quia cũ pro partiũ uarietate cõtingat uarias solutiones fieri, à quibus etiã uarię petuntur *Inuestigatio definitionis vlceris.*
indica-

indicationes curandi speciales, inerito genus cōmune statuitur: proprium autem euadit genus atque immediatum, si ex subiecti ratione illius vniuersitatem (vt sic dicam) communemq́ue naturam determinabimus. Subiectum hoc fuerit, vt plurimum caro. Nam diuisio in osse fractura dicitur, in carnosa parte vlcus, sicuti etiam vulnus, & ruptio, & conuulsio. Vulnus quidem solutio quædam ex vulnerando in carnosa parte relicta. Ruptio, & conuulsio citra vulnerationem, sed in hoc distant, quod ruptio carnosæ partis diuisio est; conuulsio autem neruosæ. Ex his nullum apparet discrimen inter vulnus, & vlcus, quod in alijs satis videtur manifestum, quia neque in ossis, neque in nerui substantia consistit vlcus. ac rursus ruptio non est, quia hæc fit citra vulnerationem, aut sensibus manifestam solutionem continui: at vlcus nullum tale, cum omne fiat ex vulneribus, vel ex ruptis, apertisq́ue quomodolibet abscessibus. progrediamur itaque ex hoc principio, quod omnes admittunt ad inuestigationem proximioris generis. Galenus quidem videtur admittere solutionem continui in carnosa parte ex erosione factam, immediatum esse genus. eius enim verba sic habent: Quod si ex corrosione habeat ortum, vt in osse τερηδὼν, idest caries, ita vlcus in alijs dicitur] sed quæ subsequuntur verba obseruari debent. Non sic autem, vt non liceat alio etiam modo nominare] hæc enim satis manifestum faciunt variam extitisse authoris huius tempore de vlceris notione sententiam, & in ijs, quæ dixerat, haud plenam adhibere fidem. At si quis mordicus contendere voluerit corrosionem in omni vlcere desiderari, is quidem duo statuat necesse est: alterum, quod nos supra de hac ipsa diximus: alterum verò, quod cum inchoante vlcere conueniat, status dabitur aliquis, mani vlceris, in quo non aderit corrosio eiuscemodi: quemadmodum etiā quædam inuenies reperiri, quæ corrodentibus medicamentis gaudent. Quamobrem hæc ipsa conditio nec in omni vlcere, nec in omni statu vlceris conspicua est. Porrò non licet essentiam rei depromere ab eo, quod non est semper in rebus, neque inest omnibus. Quod nam igitur illud erit, Scacche, annexum generi, quod perfectam notionem compleat? An deperditio substantiæ carnosæ? neque id verum fuerit, quia cum incremento eiusdem substantiæ vlcera adsunt, vt in dies videmus. An quod cutis, aut epidermis ipsa deficiat? sed hoc proferre admodum absurdum est, quia cutis non est caro, quæ subiecta semper vlceribus est, vt docuimus: mox quia cum deperditione cutis morbus aliquando esse non dicitur: etenim morbus est affectus præternaturam actionibus manifestè, ac sensibiliter incommodans. Igitur quemadmodum verum non est dicere, omnem solutionem continui morbum existere, cum possit non lædere sensibiliter actiones, sic neque verum omnem cuticulæ amnissionem esse morbum, cum hæc auferri possit citra noxam sensibilem: ita autem leuis eiuscemodi diuisio, & cuticulæ deperditio affectus quidem; sed non morbosus, verum constitutio quædam medio modo se habens inter sanitatem ac morbum. Proinde haud rectè comprobat Thessalicus ille homo ex vlcere plano concludi duplicem esse morbum in omni vlcere, cum planum vlcus morbus non est, sed fuit; deinde verò quoniam, etsi duplex insit affectus, non tamen duplex morbus. cum affectus nomen genus sit ad naturalem, præternaturalem, neutramq́ue constitutionem: mox verò quàm obaudiat locum illum ex quarto methodi medendi iudicandum vnicuique relinquimus. Proinde cum sic habeat res, ipsa perquiramus, quid sit sentiendum. Sciendum est itaque, quod vulnus ab vlcere mihi videtur in duobus potissimum differre: vnum quod vulneris caussa semper extrinseca est aut à rebus incidentibus, aut pungentibus, aut collidentibus procreata, idq́ue aut in carne, aut osse, aut membrana, neruo, ac vena: hinc indita sunt nomina, vulnus, punctio, collisio, fractura, ruptio: At vlcus non semper ex eiuscemodi caussa proficiscitur, sed vt plurimū interiorem caussam habet, vt corporis vitium. Alterum verò quod omne vlcus, quale idcunque sit, continet necessario duo illa excrementorum genera, quorum alterum sordes, alterum autem icor nominatur, quæ in vulnere non consistūt, nisi in vlceris naturam degenerante. Hoc sanè illud videtur mihi proprium quod distinguat essentialiter vulnus ab vlcere, & quod pro differentia specifica nobis ipsis debet inseruire. Cæterum, quod illa duo genera excrementorum in omni vlcere

cere

A cere contineatur, quatenus vlcera sunt, præterquam quod experientia facit manifestissimum, Galenus in methodo medendi, atque etiam Medici ferè omnes admittunt. Hinc ego sic posse vlcus definiri satis commodè arbitrarer.

Vlcus est solutio continui, vt plurimum in parte carnosa, & vulneris degeneratione, vel abscessu, vel corporis vitio procreata. Dixi, vt plurimum in parte carnosa, quia in venis, & arterijs, & membranis vlcera concitari possunt, quæ tamen carnem propriè dictam nō habent: licet dici possit, habere carnem communi appellatione, ideo fortasse dixit libro de morborum differentijs. In omni genere carnoso communiter vlcus.]

Videtur proposita definitio non solum explicare, quid res ipsa sit, sed etiā propter quid: & hæc omniū, vt sciunt Dialectici, perfectissima est; quæ à demonstratione solo situ differre dicitur. Etenim quatenus in carne consistit, à fractura, à conuulsione differt: quarum altera in osse, altera in neruis consistit. qua verò est ex degeneratione vulneris factum, distat à ruptione, ac supradictis; quæ nō fiunt
B ex vulneribus; sed ex soluta vnitate carnis sensibus inconspicua. vt sordidum est à vulnere distat: quia in vulnere solus continetur sanguis, qui excrementum non est corporis, at succus alendo corpori necessarius. multo autem magis specificat eius naturam, quod sequitur, quia nullum vulnus corporis vitio procreatur; quemadmodū vlcus. Intelligo per vitium corporis vlceris caussas antecedentes, continentesque. in illarum numero est omnis corporis impuritas, & cacochimia, aut ex improbo victu, aut ex viscerum praua affectione contracta. in harum autem continentur ordine, vitiosus omnis humor eo confluxus, omnisq; corruptio in affecta parte consistens, atque cohærēs. Sic ego sentio, mi Scacche, alij quibus maius est ocium, & qui magis possunt ingenio aliud inuestigabūt, quod veterum doctrinæ respondeat: ego certè nequeo potiora. Reliquum est, vt Fabrianensibus omnibus ciuibus meo nomine salutem dicas, potissimū verò saluere iubeas admodum Reuerendum Rogerium Corradinum; & clarissimos Medicos Lucianum Bellum, & Hieronymum Donzelum. Tu verò si me amabis (vt spero, &
C scio) te plurimum amantem diligere scias; ac cum qui te ob insignes animi tui dotes carissimum tenet. Vale. Ex Tolentino die 24. Septembris 1577.

ALOYSIO GRATIOSO S. D.

EPISTOLA TERTIA.

Explicatur quid spontanea sanguinis vacuatio conferat in morbis.

GRATIAS habeo tibi immortales, quod me tu, qui homo es omni literaturæ cōsultissimus, de medicinæ difficultatibus cōsulas: atq; id mihi certè ex amore tribuas, quod tibi ex vero debetur. Intelligo interim, Aloysi, quàm tibi debeā, quàm mihi faucas, & quantum mihi tribuas: dicam tamen quid sentio, tibique si non rem ip-
D sam, studium certè meum, atque voluntatem probabo. Ad rem venio. Si tuarum literarum argumentum percipio, desiderare mihi videris ex me cognoscere, an sanguis ex vtero emanans, aut in puerperio, an sine puerperio adueniente pleuritide venæ sectionem inhibeat.

Verùm anteaquàm de proposito argumento transigam, supponamus duplici de caussa in omnibus inflammationibus sanguinis missionem exerceri: primum sanè, vt cōfluentis sanguinis impetum reuellamus: deinde, vt deriuemus, hoc est, vt vno eodemq; tramite incumbamus vacuationi, & reuulsioni: hoc enim proprium munus est deriuationis, vt diximus libris nostris huic tractationi dicatis, & in commentarijs ad Galenum de ratione curandi per missionem sanguinis. Longè distant reuulsio, & deriuatio: nam illa vtimur pro sanguinis validiori impetu ad contrarium subito, ac affatim retrahendo: Hæc verò pro vacuatione humorum, qui sunt in particula contenti, & pro leuiori motu compescendo: Quæ, vt dixi alio in opere à nobis exposita, hoc loco supponēda sunt, quamobrem vtero Reuulsione, & deriuatione quando vtendum.

fluente, si pleuritide præhendatur mulier, considerãdum, an ab ipso vtero fluxionis origo fuerit, an aliundè humores fluant. quandoquidem vbi fluxio accidat ex vtero, scopus est attrahere ad vterum fluentem sanguinem: sic enim fluxionis originem respicientes ad contrarium ducemus: quod igitur tunc menses fluant, pro summa gratia haberi debet. Contemplari ad hæc opòrtet modus fluxionis: aut enim affatim fit, ac subito, aut lentè: si simultanea vacuatio facta ex vtero proportione respõdens fluxioni ad membranas succingentem costas; negocium indicat naturæ committendum esse, neque innouandum aliquid. At verò lentam fluxionem adiuuabimus, quo ex ambobus vacuationibus naturali vna, altera artificiali, consequamur id, quod quærimus. Etenim si in magno, & præcipiti motbo cunctabimur, maxima imminerent pericula. Mittemus in casu sanguinem ex venis poplitis, aut malleoli, aut etiã scarificatis cruribus, si parũ sanguinis subesse nouerimus, & mulier albo colore, & molli carne, & algæ modo tenera, venisque fuerit exilibus prædita. An autem hoc, an illud remedij genus sit exercendum, docebit rei natura, affectus præsertim magnitudo, & natura ægrotantis cum alijs quæ à nobis alibi dicta sunt. F

Fluentibus mẽsib quando cõueniat venæ sectio, & quãdo minus.

At si fluxionis origo non extiterit in vtero, non ita facilis erit casus: hunc ego extricare soleo, sic distinguens. Vel vterus eo tempore expurgationes affatim, subitoque molitur, vel tardas, ac lentas. Si primum, non mitterem sanguinem, spontanea vacuatione contentus. Nam vterus magnas habet venas, & arterias, quæ cum vniuerso corpori communicent, & maximum cum thorace consensum habeant, sperandum hinc bonam reuulsionem fieri, quacunque tandem in parte fluxionis extiterit origo. Non est autem eadem ratio vbi ex consuetudine, vel etiam ex alia quapiam caussa præternaturali vterus admodum lentè sanguinem vacuat. Etenim cum celeri quoddam indigeamus auxilio, quo vehementia impetusque fluxionis arceatur, hoc autem segne admodum fit, ac tardum fit, vt illi minimè debeamus hoc onus committere: quamobrem tunc sanguis mittendus est. Quam igitur, inquies, venam tundemus? Ego fanè vnam quampiam ex superioribus eligerem: primum quia à fluxionis origine inferiores longiori distãt interuallo: neque possunt nisi longiori temporis quod quærimus, optamusq; fluxionem remouere. Deinde verò cum incũbendum sit ei, quod magis vrget: magis autem quinimo maxime vrgeat pleuritis: idcirco omni opera, ac diligentia enitendum est, ne phlegmon augeatur: quod fiet secta interiora vena cubiti, quã pro reuulsione conuenire iudicabimus: quod verò suppressis mensibus aduenit incommodum (si forte contingat) exiguum id quidem est, quod alio opòrtuniori tempore, atque etiam cum facilitate poterit emendari. G

At si deriuationem desideramus, vbi vel à natura, vel ab arte præcesserit reuulsio, aut hanc etiam non postulauerit morbus, hoc vnum profiteor, siue vterus fluxerit, siue non fluxerit: aut etiam siue fuerit copiosè purgata, siue minus: tũc semper incidendam esse venam interiorem eius cubiti, qui affectam particulam proximè respicit: atque eousque mittendum sanguinem, quousque mutatio illa coloris appareat, quam ab Hippocrate iam primum, dein à Galeno confirmatam nouisti. Nihil enim potest esse impedimento nobis, quin statim pleuritidi subueniamus ancipiti, affectu alioquin maximè periculoso. Nam si verum est id Medicorum decretum, in affectionibus complicatis ijs potissimum debere nos operam dare, quæ magis vrgent, alijs minimè neglectis, dubitationem aliquam habere non videtur, Aloysi, quin multo maiorem prouidentiam nos ipsi debeamus circa pleuritidem adhibere, quàm circa vteri purgamenta, præsertim cum postea prouocari possint, atque id incommodum quod à misso sanguine fuit exortum labore nullo resarciri, atque emendari. Hinc patet, quid ego ad propositas difficultates sigillatim respondeam. Ad primam dico, vrgente indicatione de ipsa reuulsione, vtero vehementer & affatim expurgante, siue caussa pleuritidis, origoque fluxionis in vtero constiterit, siue contra in superioribus adfuerit partibus, sanguinem non esse mittendum. Sed si lentè expurget vterus, neque permaneat caussa fluxionis in vtero, sanguis quidem mittendus est, nã ex inferioribus venis, sed ex ijs, quæ secari solẽt in cubito. Ac eam eligendam H

A gendam putauerim, quæ originem fluxionis propius respiciens longè distauerit à particula phlegmone obsessa. At vigente indicatione de ipsa deriuatione, quęcunq; dies extiterit, modo validę sint uires, opus est ex proxima vena, & vicina loco iam oblæso, ac recipienti mittere sanguinem ea quãtitate, quæ fuerit pro abigendo morbo accommodata, siue parum, siue multum vterus fluxerit.

Nunc autem reliquum est, vt quando nonnihil de Galeni, & Ioannis Fernelij opinione tetigisti, vt de vtroque breuiter dicam quid sentiam, explicemque tibi pro mea consuetudine liberè, an cum Fernelio conueniam. Quod igitur ad Galenum pertinet, vnus mihi videtur præcipuus locus, qui possit ad hoc negocium accommodari. Is autem est nono libro methodi medendi, dum ait. Sin sequatur necessario vacuatio quæpiam, tantam ei de illo, quod superfluum est relinquendum, quantum est per eam vacuandum. Itaque si tempore mittẽdi sanguinis menses moueri contigerit, siue etiam hęmorrois sit reclusa, si inspecto fluentis impetu ipse satis fore videbitur, qui solus, quod requirit, vacuet, naturæ rem Cap. 8.
B omnem permittes. Sin minus tantum ipse detrahes, quo ex coniunctis ambobus perficiatur, quod postulas.] Vides quomodo ex his verbis meam opinionem deduxerim: quoniam vbi fuerit sanguinis impetus segnis, ac lentus: morbus autem vehemens, reuulsionem postulat celerem, necesse est artem ipsam adiuuare naturam. Quamobrem cum fluentis impetus non satisfaciat, opus arte perficiundum est. Contra vbi satisfecerit naturæ arbitrio totum comittemus, si quæ diximus diligenter consideres, consona inuenies esse ijs, quæ à Galeno dicta sunt.

Cęterùm, Io. Fernelius cum hoc vnum statuat inflammationes partiũ, aliosq; affectus omnes, qui supra iecur, & diaphragma consistunt, nihil aut minimũ mitescere sanguine ex vtero, aut hęmorroide profluente] mihi certè non satisfacit, quoniam si phlegmone aliqua sit suppressis mensibus, aut quod ex hæmorroidibus retentus sanguis pro fluxione fugerat ad superiores partes materiam: nullum quidem excogitari potest (meo iudicio) certius, & præstantius auxiliũ, quàm sanguinis vacuatio ex inferioribus partibus: vel scarificatio crurum, vt præcepit Fernelij opinionis impugnatio.
C Galenus. Sic enim, vt supra admonuimus, sanguine ad supernas partes agitato, ac ad suam originem fluxione retracta reuulsionẽ facimus absolutã. Multò autẽ magis satisfacit idẽ author dum libro secundo methodi medẽdi ait. Itaq; in pleuritide, in febre assidua, si sanguis abundantius ex vtero, ex hæmorroide, vel ex naribus dimanet, iustaque sit vacuationis quantitas, ex qua æger satis leuetur, venam non incides. Sin autem paruus, aut languidus ex his locis profluant, morbusque interim vehementius vrgeat, quod deficit, etiam si puerpera sit laborans, venæ sectione supplendum] hæc ille. Quæ sanè optimè conueniunt cum ijs, quæ à nobis excogitata sunt. Hæc habui, quæ circa propositas difficultates conscriberem, in quibus tuum iudicium maximè desidero. Vale ex montibus Cingulanis 12. Februarij 1571.

EIDEM.

D

Examinantur *quædam propositiones cuiusdam Medici, de ratione purgandi: & de morbis deploratis.*

EPISTOLA QVARTA.

VM præteritis diebus responsionem ad tuas literas parabam, fuit mihi statim Cingulo discedendum, vt Iulio Augenio patruo acuta febre laboranti, quæ illum tandem occidit vndecima, opitularer, & quamuis nudius tertius fessus corpore, animoque redierim, duxi tamen accepto calamo satisfaciendũ statim, vt cognosceres Aloysi quanti te faciã. Scribis ortã fuisse discordiã inter te ipsum, & collegã tuũ apud Aesinates Medicũ de recto, idoneoq; tẽpore expurgãdi: Tãdẽ multis vltro citraq; (vt fieri solet in eiuscemodi disputationibus) inter vos habitis, scripsit ille

de re controuersa inter vos assertiones quasdā: de quibus meā audire sententiā E desideras. Me non fugit Aloysi, quàm difficile sit inter amicos litigantes iudiciū interponere, cùm si vni faueas, amicum amittes: si neutri, veritatem occultas, quia vna veritas est. Tamen volui scribere ipsa in re quid sentiam, tua caussa libenter, sed libentissimè, vt veritatem aperiam, qua nihil est apud me carius, & antiquius. Verùm, vt quid sentiam apertum fiat, positis primum illis ipsis aduersarij tui propositionibus, meam opinionem statim annectam. Illius igitur propositiones habent hoc modo. Prima, non solum in peracutis morbis, verùm etiam in acutis, & diuturnis, vacuatio in morbi principio tutior est, quàm in statu. Secunda in vno quoque morbo tum in cura regulari, tum coacta in principio vacuatio tutior, quàm in statu. Tertia in morbo desperato, nec in principio, nec in statu vlla tentāda est vacuatio, aut remediū. Quarta, in morbo salubri in principio tentanda est vacuatio, non in statu. Quinta in morbi principio materia pec F cante in quale, & existente furiosa, nō est tentāda vacuatio, multò minus in statu.

Quod igitur ad primam pertinet, maiori ex parte in peracutis assentior morbis, quandoquidem rarum est, quin ij, vel a turgente materia, vel mobili, vel malignis, & pestiferis humoribus, vel à maxima succorum malorum abundantia originem ducāt: in quibus, vt eadem die medicari tutum est, sic periculosum est retardare. At vero in acutis morbis non item. Quoniam in his inchoantibus morbis mouendum est, si quid videtur mouendum: sed tunc potissimum videtur cū sanguinis copia, vel fluor adest, aut mali succi turgeant, aut quomodolibet moueantur, in priori casu sanguis mittendus est euacuationis caussa, ob multitudinē, aut reuulsionis ergo, propter motum: in posteriori purgandum. haud enim pauca imminere solent pericula humoribus turgentibus; idem fit iudicium cum humoribus minimè turgentibus eadem appareant incommoda. Rarus autem est, nec frequens accidit casus, atque inter casus raros, multo frequentior accidit ratione vtriusque multitudinis, aut ratione motus: & hac de re Galenus secundo G Aphorismorum dicebat. Sunt autem hæc maximè venæ sectio, nonnunquam vero & purgatio. Nam in acutis passionibus raro, & in principio medicamētis purgantibus vtendum, hocq; cum præmeditatione faciendum, quia expedit, vt plurimum concocta medicari & mouere, non cruda. Quoniam verò principiū (quod attinet ad præsentem disputationē) id esse definitur, in quo humores crudi sunt, fit quod raro liceat purgare hoc tempore. In ipso statu cōcoctis humoribus, & à natura edomitis, euictisq;, si ex eorum numero nō extiterit morbus, q à natura p crisim finiri debeat, à Medico mouendū est, aut etiā si natura iudicauerit morbum, sed non perfecerit, adiuuare oportebit eam per conferentia loca. Tunc igitur in statu abstinendum à purgatione, cū natura perfecte iudicat, vt Senex hoc admonet oraculo. Quæ iudicantur, & iudicata sunt integrè, neque mouere, neque innouare aliquid, siue medicamentis, siue aliter irritando, sed sinendum] itaque si purgationes tutiores, & fęliciores fiunt cum naturā adiuuantem habemus, idq; contingit cum humores fuerint concocti & euicti: affirmamus vigente mor- H bo, potissimum in vltima illius parte tutiorem esse, quàm affectu inchoāte, expurgationem. Audio quosdam, qui in principio concoctos esse humores prædicant, sed qua ducti ratione, aut qua illustris Medici authoritate confisi id sentiant, ipsi viderint: ego enim id percipere non possum. Ergo qui semper crudos humores à morborum principijs expurgandos esse iudicant, id quidem citrà præmeditationem faciunt: qui verò in diuturnis eandem medendi rationem insequuntur, non solum faciunt sine præmeditatione, sed etiam, vt pro mea consuetudine liberè dicam quod sentio, veniūt nomine temeritatis arguendi, quia nos docet Hippocrates in morbis longis semper oportere humores concoctos medicari, tantū abest, vt hoc ipsum conueniat, vt neq; etiā præparantibus medicamentis, quæ incidant, detergantq; egregiè, incipiente morbo vti conueniat: nam præstat gradatim peruenire à leuioribus ad validiora præsidia. Sic post primos dies redundante pituita vtendum oximelite; admonuit libro primo de ratione curandi ad Glauconem, atro autem humore, postquam ab initio mediocriter, & leuiter præparauimus ad ea, quæ calefaciunt, & insigniter exiccant certis diebus

A bus concoctionisque inditijs præcedentibus peruenimus; atque ita expurgamus. Quicunque enim aut ab initio aliquod ex ijs medicamentis exhibuerunt, aut omnino ante statum difficiliores grauioresque morbos reddiderunt. Noui autem Medicum (inquit Galenus) qui ausus est homini, qui simplici quartana laborabat medicamen ex viperis exhibere, quando nondum in statu esset morbus: dein autem, vt par est, auctis omnibus, febris continua subsecuta hominem occidit.

Accedo ad secundæ propositionis examen, si ad ipsius naturæ imitationem instituta est, exculta que Medicina, videre nequeo, quomodo expurgãdi ratio, quæ fit crudis humoribus existẽtibus Methodica, & regularis (coactã enim excipio, quia difficultatem non habet) tutior sit illa, quæ post humorum coctionem celebrari solet. Recordor enim nostrum Hippocratem dixisse: inchoantibus morbis, si bilis atra, siue supra, siue infra exierit lethale.] Galenumque sententiam interpretantem hæc litteris cõmendasse. Quando aliquis incipit morbus, si quid
B excernitur, nihil tum excernitur naturæ ratione, sed sunt omnia hæc casus præter naturam earum, quæ sunt in corpore dispositionum: quo enim tẽpore à caussis quidem morbum facientibus natura grauatur: adest autem humorum cruditas, tunc aliquid bene vacuari est impossibile: igitur, si atra bilis, & alius omnis eiusce modi humor sine signis coctionis excernatur, exitialis est casus. Quare cũ in morbi principio semper sint cruditates, mala est tum instituente arte, tum natura talium humorum vacuatio.

Tertiam non simpliciter admitto. Equidem rectè admonuit Galenus deploratos prognosticis relinquendos esse, ne illa præsidia, quæ plurimos adiuuarunt, paruipendantur. Sententiam ego sic interpretari soleo. Morbus deploratus, vel re ipsa talis est, vel cum talis non sit, sensus tamen indicio ab optimo Medico talis iudicatur: in priori vtendum sola prædictione: in posteriori autem nulla remedia tentanda non sunt, vt opera ipsius artis sanati, ijs videantur omnibus admiranda: quæ res contingit mihi diebus præteritis, quibus hominem in religio-
C sorum manibus cõmissum, & iam iam moriturum, iudicio non modo vulgarium, sed docti cuiusdam Medici magna sane artis admiratione persanaui: cæterum quos dicam sensus iudicio deploratos alibi dicam.

Audias nunc, quid mihi in quarta displiceat, si per morbum in quo speratur salus intelligit toto genere salubrem, Thesis ipsa multis peccat nominibus: primũ quidem quũ fieri potest, vt nullo horum morborum tẽpore expurgatio cõueniat, cũ ipsa natura materiã, aut ad pristinã suã bonitatẽ reducat, aut si id fieri nequeat, saltẽ edomitam, & concoctam expurget. Deinde, quia si purgatio adhibenda est, hanc in salubri affectu nunquam, nisi materia concocta adhibebimus. Adde præterea quod salubres etiã sunt morbi, qui citra humorũ affluxũ fiunt, in quibus indicatio purgationis non adest: sed semper ijs alterationẽ contrarijs qualitatibus adhibemus. At si audiat grauem & ancipitem morbum, in quo tamen suo tempore adhibitis auxilijs operatur salus, dicimus non satisfacere positionem: quoniã in his tutum est, vt plurimũ expurgare materiam concoctam; nunquã autem cru-
D dam, quia in salubri morbo nulla imminent pericula, neq; turget materia: quod si hoc accidat, vt prædiximus inchoantibus morbis purgandum.

Cæterum, vt de postrema breuiter dicam quid sentiam, falsum est, & inconsiderantiæ plenum, quod humores qualitate peccantes nullo sint morbi tempore purgandi, quoniam purgatio, sic Galeno, & cõmuni vsu attestante, humorum est sua qualitate peccantium vacuatio: hoc ipsum tanquã axioma est, quod subuertere non licet. Audio hic nouam quandam opinionem, & irrationabile paradoxum insurgere, quod per materiam peccantẽ in quali intelligere humorem debemus primis qualitatibus peccantem, quibus debetur alteratio, non purgatio. Duplex hic adest error. Primus quod ea voce audire cacochimiã semper antiquiores consueuerat, quorum decretum subuertere perinde est, ac nouam medicinam condere. Secundus est, quod vbi humores qualitatibus offendunt, quod etiam purgatio salubris est: nam vt qualitas alterationes corrigitur: sic humoris copia purgatione tollitur. Vale.

 E

PETRO POLLASTRO SPOLETANO

AGITVR de bile æruginosa, de duplici cruditate, de febre acuta: An semper in pleuritide dolor sit necessarius, de Theriacæ vsu in morbis acutis, de missione sanguinis in morbo Gallico.

EPISTOLA QVINTA.

VLTA sunt, PETRE, quæ ad te amandum iam pridem impulerunt: vnum, quod te non modo medicam artem profiteri; sed in ea plurimum profecisse animaduerti: à natura enim institutum est; vt sit.

Ὁμοιότης τῆς φιλότητος μήτηρ. F

atque, vt inquit apud Plutarchum senarius antiquus.

Γέρον γέροντι γλῶτταν ἡδίστην ἔχει
Παῖς παιδὶ, καὶ γυναικὶ πρόσφορον γυνὴ,
Νοσῶν τ' ἀνὴρ νοσοῦντι, καὶ δυσπραξίᾳ
Ληφθεὶς ἐπῳδός ἐστι τῷ πειρωμένῳ.

Alterum vero, quod ex eo natus es patre, cui, ego plurimum debeo, quia cum olim Camerini cum Sebastiano Augenio fratre medicinam facerem, vix dici potest, quantũ in me officiosus fuerit. hoc certè ausim proferre, quod si tu, qui tunc eras admodum puer, eius in me animi propensionem iudicasses, equidem perspexisses; vix aliquam inter me, propriosq; filios fecisse differentiam: Decet igitur me iam senescentem, amore te ipsum prosequi mutuo, ne videar erga illum ingratus. Deinde verò cũ nouerim te cum doctrina mores coniunxisse candidissimos (quod desiderare infoelici hoc sęculo licebit, sed consequi certè non facilè fuerit) neque id ego solus, sed Tolentinates, etiam nouerint, eo potissimum tempore, quo mihi Romam proficiscenti, tu meas in ciuitate partes egisti, maxima amoris erga te mei accessio facta est. Quamobrem tibi persuadeto, esse mihi carissimum, & fore in dies cariorem, si quem admodum occepisti, eandem insequaris viam; habebis autem me senem in Piceno, & vbicunque fuerim; de quo haud secus, ac de Valerio parente omnia possis polliceri, sed tamen illud etiam, atque etiã debes cauere, tum ne mihi nimis tribuas, aut à me quicquam petas, quod præstare non possim: illud enim te nimio amore deceptum significaret, hoc autem fortasse importunum: Ego certè dum tibi satisfacere conabor, si id non assequar, venia dignus reputabor non sponte, sed tua caussa scribens. G

Quantum igitur ad primum pertinet, quod inquiris, sciendum est varias esse præternaturalis bilis differentias, inter quas hæ quattuor potissimum recensentur: Porracea, Aeruginosa, Cęrulea, Atra: quæ distant colore, & qualitate. Porracea.n. porri colorem refert: Aeruginosa herbarum: Cęrulea verò glasti effigiẽ habet, idest viridem quendam obscurum: Atra verò nigra est: hæc omnium calidissima, atque deterrima: huic proxima ἰσατοειδὴς: hanc sequitur ἰώδης; herbacea, & viridis: qua minus calida est porracea, πρασοειδὴς Gręcis dicta. Alimenta quædam mali succi eiuscemodi biles generãt, cuius generis cẽsentur allium, porrum, cępa, nasturtium, ac sinapi maximè eorum folia: dum enim à ventre superari nequeunt, neque in chylum transmutantur, ac suum magna ex parte retinent calorem: primum ex illis gignitur porracea, quæ si diu hęreat infixa, & commoretur; præexistente ventris incendio, in ęruginosam fit transmutatio: hæc demũ in eam, quæ glasti colore tincta apparet, minus quidem viridis, quàm superiores, sed tamen illis deterior, quanto propius ad nigrum colorem accedit. Gignuntur & hæc genera nonnunquam in venis, ac iecinore; idque per morbos graues, & ardentissimos, qui vehementi caloris incendio bilem vitellinam exurunt, & in hæc genera deducunt, prorsus quidẽ perniciosa, & exitialia, ex his demum summè vstis fit atra bilis, eaque est omnium humorum deterrima. Percipere potes ex ijs, quæ diximus, æruginosæ bilis colorem viridem esse, ac herbaceum, & non H

2. progno. 20. & 21. cõment.

præseferre

A præſeferre col^or^em rubiginis ferri : vt illi tecũ diſputãtes Medici perperam contendebant, quos certe in hac re fuiſſe deceptos profiteor. Nemo enim eſt, qui neſciat, ſic ſentiendum eſſe ſecundum Galeni decreta, ſi tamen illos duntaxat excipias. verum quo hæc euadant clariora, non grauabor afferre quædam ex prognoſticis Hippocratis. is quidem ait. Valde tamen aquoſum, vel album, vel chlorum, vel vehementer rubrum, vel ſpumoſum deijcere, omnia hæc mala ſunt] Galenus vocem hanc, chlorum, explicans inquit. Porrò ad modum chlorum ideſt viridis, aut crocea (id enim vtrouis modo vertas licebit) quia gemina ſignificat, vt antea dictum iam eſt, in altera ſignificatione bilis croceæ copiam permiſtam eſſe, in altera æruginoſæ ſignificabit] & in ſequenti commentario. ſi verò ait ſubuiridis ſit, de ęruginoſa bile (id enim vt antea dictum eſt ſecundum voculę chlorum, ideſt viridis, aut croceæ ſignificatum eſt) vehementis conſumptionis inditiũ eſt.] Adnotandum, Græcam hãc vocem χλωρὸν] latinè exprimi non poſſe : quia Latina haud extat vox, quę ſimul ſignificet nobis æruginoſum ſiue viridem colo- 6 epid. ſec. 2. com 18.
B rem ; & pallidum ſiue croceum : habere autem promiſcuam hãc ſignificationem Galeni verba teſtantur ſuperius poſita : atque adhæc quæ in commẽtarijs de popularibus morbis ſignificauit his verbis. Videmus enim etiamnum hac tempeſtate, vt in Co ipſa Hippocratis patria, ita & in tota noſtra Aſia viridia quidem appellari olera, & arbores, & ſtirpes, veluti χλωρὰ, ideſt herbida. & pecudes Græci χλωρίζειν dicũt, quod ſignificet herbis verno tempore veſci. Dicunt quidem & homines quoſdam virides, non quod herbæ ſimilem quidem colorem habeãt, ſed potius pallidum. Incertum eſt igitur vtrum Hippocrates ſubpallidum colorem viridem, atque herbaceum dixerit, quod permultis accidere conſpicitur : an herbæ coloris ſimilem, quod valdè raro accidiſſe viſum eſt] hæc ille. ac rurſus in prognoſticis. Sæpenumero dictũ iam eſt, vt chlorum (id enim uertimus uiride) 2. prog 47. & 3 prorret. 7.
de croceo dicere ſolitum ſit, & item de eo, quod à nõnullis uocatur æruginoſum. & 2. de rat.
Hæc manifeſtum faciunt, quàm aberrauerint, qui bilem æruginoſam dixere ſimi- vict. acu. comment. 22.
lem rubigini ferri ; cum ſit ſimilis herbæ & ęrugini æris. Collige etiam alium er-
B rorem, quod putauerint ſemper exitialem eſſe caſum, ubi porracea bilis apparuerit, nulla cauſſarum à quibus concitari ſolet, adhibita diſtinctione : ego certè æruginoſam nondum obſeruaui ſanitatis tempore excretam ; ſed porraceam ſine aliquo prorſus incommodo benè ualẽtibus excretam uidi : quod Galenus teſtatur dum ait. nullam porrò ex his omnibus porracea excepta, niſi in corpore admodum ægrotãte excerni uidemus : flaua uerò pallida, & porracea, ualẽtibus etiam nobis uomuntur ſępenumero, ac deijciuntur] quam rem quotidiana experientia facit apertiſſimum in pueris lactentibus.

Circa eruditatem ipſam nodum in ſcyrpo quęrere uidentur mihi, quinimo, ut rectius dicam, prima ferè artis noſtrę ignorare principia, qui cruditatem à calidi- Duplicẽ eſſe cruditatem.
ditate modum excedente fieri negarunt : Nam quorſum attinet hoc inquirere Medicis rationalibus? quorum hoc decretum eſt, omnem immoderatam diſcraſiam actum euertere proprię uirtutis? ſi concoctio à temperato fit calido ſecundum propriam naturam concoquentis, cur dicemus fieri cruditatem à diminuto
D ſolum calore, minime autem ab eo, qui modum excedit proprię temperaturę? utriuſque ſigna ſunt euidentia. illius, quod acidi ructus apparent frigiditatem ſignificantes : huius autem, quòd fumoſę exhalationes, ac nidoroſę conſpiciũtur: de quibus Galenum paſſim locutum fuiſſe in methodi ſeptimo, ac alibi adeò certum eſt, ut me ipſum pudeat in re manifeſtiſſima tempus conterere.

Febris acuta duo complectitur, ut (iam ad tertij problematis explanationem ueniam) unum uelocem motum, alterum uerò periculum : quandoquidem hęc duo conſtituunt naturam acuti morbi, quatenus propriè acutus eſt. Nec ab re diximus propriè : quia acuti quidam ſunt morbi ex dimidio tales : qui ſcilicet celeriter mouentur, ac ad finem properant citra magnitudinem & periculum, de quibus infra. Primum extitiſſe Archigenem, ſciendum eſt, qui naturam acuti morbi expreſſit, ut Galenus in libris de diebus decretorijs manifeſtum facit his uerbis. Acutum morbum Archigenes hunc eſſe ait, cui motus uelox eſt, 2. aph. 19.
& ſubita adueniunt pericula.] Et Galenus huic aſſentitur eodem libro, & in

aphoriſ-

aphorismis dicēs. Acuti morbi præter id, quod celeriter iudicātur, statim magnitudinem habent.] Adnotabis hoc loco, Petre, Acutorum morborum ordinē esse duplicem: nam aliquando carent febre, vt cholera, conuulsio, distentio, apoplexia, ac si qui sunt eius generis alij. Hi non sunt propriè acuti morbi, sed communi quadam appellatione, vt Galenus significauit, dum inquit. Verum ipsi propositum est in prænotionibus de his, qui propriè acuti nominātur, facere sermonē: sunt autem tales, qui omnino cum febribus continuis fiunt, velut ipse in libro de victu acutorum ostendit, sic scribens: Sunt itaque hi acuti, quales veteres nominauerunt, pleuritim, peripneumoniam, & phrenitim, & caussum siue febrem æstuantem, & alij quicunque his consimiles, quorum febres omnino sunt continētes] opus est igitur vt morbus acutus habeat velocem motum, inferat periculū, sitque cum febre continua, & hic propriè dicitur acutus. Qui non habet febrem continuam, non est propriè acutus, quamuis alias duas conditiones fuerit sortitus. Porrò, quibus desunt conditiones duę, febris continua, & periculum, multo minus erunt acuti morbi, quamuis communiori quadam appellatione acuti nuncupari possint. Reuertamur modo ad febrem acutam, in qua diximus duo adesse completiua illius essentiæ, motus scilicet velocem, & ex velocitate motus periculum aduenie ns: hic non oportet meminisse febris continuæ, quoniam febrium intermittentium, etsi quædam habeant velocem motum, nullę tamen habent periculum: etenim rectè admodum, dicebat bonus Senex, vt ferè omnia, quomodocunque intermiserint, periculo vacant] hæc igitur conditio potestate continetur, includiturque in superioribus. Quomodo igitur quispiam tertianam exquisitam tutissimam, & omnino intermittentem nuncupare poterit propriè acutum morbum? scio quid hic dicat Altimarus, & alij pro eius defensione commentati sunt: sed nihil concludere testantur, quæ scripsimus in libris de febribus, in quibus absurditatem opinionis huius manifestam fecimus, quamuis alij etiam antea id fácere diligenter tentauerint. Quod verò Galenus acuto morbo non semel opponat diuturnum, potissimum libro primo de ratione curandi ad Glauconem, id quidem nihil concludit contra ea, quæ iam determinauimus, quia non loquitur secundum propriam significationem, sed communiori quadam appellatione vsus est, quatenus acutus morbus significat eum, qui breui tempore sua transigit tempora, qua notione vsi ephemeram febrem nuncupabimus etiam acutum affectum simul cum tertiana exquisita, sed de hoc argumento satis plura leges in alijs lucubrationibus nostris.

3. De desce. 34

3. De ra. uic. acut. 1. tex.

Febres intermittetes vacant periculo.

Acuto morbo quo diuturnus opponatur.

Quarto loco discutiendum proponis, an sine dolore pleuritis aliquando consistat, quæstioni respondens dico, quod aliquando pleuritis adest, ægroto dolorem non percipiente. Pro notitia huius rei animaduertere oportet, quasdam conditiones requiri, sine quibus dolor non fit, vna est, quod obiectum sensibile subito, & affatim agat in sensorium: quę enim suauiter agunt, & paulatim iocunda cum sint, & voluptuosa, dolorem inferre non possunt, vt cum Platone dicebat Galenus: idcirco rectè admonuit, quod fiunt dolores ab ijs, quę alterant, corrumpuntque naturam. Altera conditio est, vt pars, quæ dolore affici debet, sensu prædita sit: si enim agēs in aliquodpiam ageret insensibile vt in lignum, aut lapidem, vt sensus nullus fieret, sic neque aliquis posset dolor proficisci. Adhæc verò opus est, vt facultas, quæ debet percipere obiectum agens (est enim dolor perceptio rei molestantis sensum) benè se habeat ad sensationem percipiendam: tunc autē benè sese habere dicetur, cum fuerit valida, aut certè non erit ad extremum debilis, ac etiam, cum non fuerit intentata alio operi: tandē cū nullum adfuerit impedimentum, quo sensatio percipi non possit: hæc si vera sunt, quæ tanquam verissima non modo à Galeno dicta sunt, sed etiam ab omnibus Medicis confirmata, patere iam caussa potest, ob quam contingat adesse pleuritidem sine aliquo sensu doloris. Porrò multiplicem fore hanc dico caussam: vna est ratione facultatis perceptiuę, de qua illud Hippocratis intelligendum est. Quicunque dolentes parte aliqua corporis dolorem non sentiunt, ijs mens ægrotant] sensus aphorismi est, quod qui habent caussam, ob quam necessario affici dolore deberent, vel etiam antea afficiębantur molestia, nunc verò eadem præsente, non percipiunt

Pleuritis sine dolore laecis.

3. De lo. af. 2

Pleuritis multus de caussis sine dolore.

2. Aphor.

A cipiunt dolorem, ægrotare mentem significat. Etenim à cerebri facultatibus animalibus (quas communiori voce mentem ille vocauit) vis sensitiua proficiscitur, quæ cum non transmittitur ad eum locum, in quo dolor exercebat, dolor desit. Videmus quod qui attente aliquid agunt, aut meditantur, quæ illis ob oculos offeruntur obiecta non percipiunt: sic si pleuritide læsus in phrenetidem incidat, costarum pungitiuum dolorem non percipiet, quo prius plurimum laborabat. Alia caussa est cum obiectum sensibile sensim agit: pone in membrana subcingente paulatim pituitosum excrementum cumulari, hunc putrefieri, aderef inflammario sine dolore saltem aliquo tempore: de qua re audire Galenum expedit, sic scribentem. Quo circa Plato iterum dixit, quod passio violenter præterque naturam simul tota cõfertim adacta dolorosa fit: Rursus quæ in naturam confertim, & abunde reuertitur, suauis, iocundaque est.] Inquies autem fortasse, Ex proposito casu fieri non posse pleuritidem: hæc enim ex fluxione oritur, non autem ex congestione paulatina: Hic dicam, primum, si admiserimus tumorem B adesse præternaturam, qui in abscessum aliquando vertatur: affectum à loco sem per pleuritidem nuncupabimus, licet non exactam. mox dato, pleuritidem omnem à fluxione concitari, supponamus cum magna copia pituitæ paulatim congestæ, exiguam portionem fluere bilis præbentis aditum: ac vbi effluere desierit, fieri abscessum, certissimum est in aliquo tempore pleuritidem esse citra dolorem. Hunc casum de abscessu, & de materia non amplius fluente, iam permutata membri tẽperatura videtur mihi animaduertisse Galenus, dum ait. Qui verò circa costas abscessus colliguntur, hi in capacitatem erumpunt pectoris, ac musculorum quidem abscessus sub cutem, viscerum verò in arterias, & venas, quas in se continent, vel in membranam, qua operiuntur, quæ ipsis pro cute est: at si victæ à fluxione particulæ fuerint, in tãtam deuenient intẽperiem, vnde rum earum pereat actio, tum ipsæ spatio corrumpantur: porrò desinent tum primum dolere, quum mutatrici qualitati fuerint assimilatæ] est autem admodum frequens hic casus, & quotidiana experienria cõfirmatus: quia videmus in dies tumores in abscessum C terminatos dolorem non facere: de qua re scripsit etiam Hippocrates diligenter in primo libro prædictionum capite huic tractationi dicato. Addamus his aliam caussam non minus frequentem, cuius meminit Galenus in loco iam citato. Nempè cum pars phlegmone aut abscessu affecta corrũpitur: iam enim prorsus mutata natura membri ipsius, extinctoq; calore, sine quo nõ fit sensus, dolor omnis cessat. Hoc frequentissimè accidit in pleuritide maligna, & pestilenti, in qua est humorum fluxio adeo ingens, vt carnem subiectam corrumpat omnino sphacelo, & cancrena iam genita. Dolent primis diebus nondum extincto sensu, mox cessat dolor, & in quibusdam adueniente delirio, in quibusdam mẽte optimè constãtibus ægris, mors aduenit in sexta, aut octaua, rari quidem vndecimã transeũt. Neque mirum est, si ex pleuritide fit sphacelus: quia cum tumor fit præternaturam à sanguine genitus abundantiori, vt videmus in extrinsecis tumoribus contingere, sic profectò in internis contingere omninò admittendum est. Ob has igitur caussas potest adesse pleuritis, aut tumor pręternaturam in membrana sub- D cingente costas aliquando ipso dolorem nullum negocium faciente. Aduertas tamen, duplicem fieri posse considerationem pleuritidis, vnam scilicet dum fit, ipsa scilicet fluxione vrgente: Aliam, postquam iam facta est fluxio, in priori casu dicendum sine dolore nullam adesse pleuritidem, & hac ratione intelligẽdos esse authores, quando dicunt dolorem signum esse, quod nunquam ab hoc morbo separari potest. Alia verò ratione non est inconueniens nonnunquam inueniri ægrum non dolentẽ. Dicere etiam possumus, quod loquantur authores de pleuritide nullo alio affectu concomitante, aut subsequente: quia si non fit phreniris ex pleuritide, si solida substantia non corrumpitur, si abscessus non fit, durante pleuritide exquisita dolor adest: sed parum laboro quomodocunque aliorum sententiam interpreteris: quia hoc vnum compertum est mihi rem habere, vt scripsi.

Lib. de tremore cap. 6.

Lib. de inæquali intemperie, cap. 3.

Tumores in abscessum terminatos sine dolore.

Sphacelus ex pleuritide genitus.

Explanatio quo dolor semper fit in pleuritide.

Theriaces antidotum potest conuenire acutis morbis, potest non conuenire: vtrunque verum esse diuersorum respectu breuiter explicabo. Acutis in febribus

Theriaca an conueniat acutis morbis

non

non peſtilentibus abſtinendum (niſi quædam curandi rationem optima methodo ſtabilitam ſubuertere conentur) cum enim à calidiſſimis excrementis ducant originem, hocq́; ſit apprimè calidum præſidium, meritò quidem prætermittendum. At in peſtiferis aliud omnino ſtatuendum: in his ingens adeſt humiditas; hanc corrigit Theriaces antidotum ſiccitate: adeſt putredo ſumma, quinimo, vt rectius loquar, corruptio: hanc emẽdat pharmacum ex viperis, quod eſt, vt ignis quidam purgatorius contra peſtilentem, malignamq́ue conſtitutionem. Peſtilentes ſtatim ſubſtantiam cordis labefactant: antidotus virium noſtrarum eſſentiæ adeo quidem efficaciter iacturam omnem reparat, vt nihil ferè magis. Sed caue ne malorum Medicorum conſuetudine ſine premeditatione id facias: idcirco haſce opus eſt tenere præceptiones. prima quod in calidis, ſiccisque conſtitutionibus aeris, in temperamentis eiuſcemodi, atque in humoribus, & regionibus ſimilibus non exhibeas: poſtulante tamen neceſſitate id obſerues, quod ego libro de præſeruatione à peſtilenti febre admonui. Secunda, vt ante humorum præparationem, & diligentem purgationem non vtaris; atque quod magis ex ratione videbitur inſtitutum, non des antidotum, niſi declinante morbo. Quod ſi coactus fueris ordinem ſubuertere, memineris eorum, quæ à me conſcripta ſunt libro de ratione curandi peſtiferas febres. Interim admoneto pauci iudicij Medicum, qui in acutis exhibet, vt diligenter legat, quæ à Galeno ſcripta ſunt, tum libro de ratione curandi ad Glauconem, agente de curatione febris quartanæ: tum libro de Theriaca ad Piſonem: inueniet enim ſeſe in maximo fuiſſe errore conſtitutum.

Regulæ in exhibenda Theriaca.

E

F

Cap. 14.

De venæ ſectione in morbo Gallico.

Proponis adhæc ſexto loco, an ſemper conueniat in morbo Gallico ſanguinẽ mittere. Reſpondeo ſi adfuerint ea, à quibus vera indicatio de ſanguinis miſſione deſumitur, quod non modo in hoc ipſo affectu, ſed in alijs etiam omnibus venam incidere conueniet, ac ijs abſentibus, prorſus abſtinendum. qualia ſint indicantia non explico, quia libro de ſanguinis miſſione ſecundo, & in commentarijs ad Galeni tractationem ſum omnia diligenter proſecutus: Verùm difficultas eſt apud me haud parua, ex qua vena debeamus vacuare ſanguinem: Omnes, qui de hoc argumento ſcripſerunt, in eam veniunt opinionem, vt putent ex interiore dextri cubiti vena vacuationem faciundam; cum putent hepar baſim eſſe luis huius, ac fundamentum. Ego autem, vt hoc illis admittam controuerſiarum plenum, vt in tractatione de morbo gallico demonſtraui, arbitror tutum non eſſe eandem venam ſemper tundere: audias quæſo diſtinctionem, & memoriæ commendato. Gallicus affectus, aut iam vniuerſum obſedit corpus, aut in hæpate incipiens (id pono, ne videar in aliorum fundamentis non conuenire, quæ hic alioquin ſubuertimus medendi rationem docentes) à valida virtute ad infimas partes, potiſſimum ad ipſas adenes, inguina, & vocata emunctoria tranſmittitur. Si totum corpus inuaſerit, ex dextro cubito vacuato ſanguinem: ſi vero in ipſis inguinibus malum tranſmiſſum fuerit, eane peius & angue, vt eſt in prouerbio, euitanda eſt eiuſcemodi venę ſectio: primum, quia natura opus imitandum eſt, non ſubuertendum, quod faceremus, ſi ipſa deorſum pellente, nos ſurſus traheremus, mox quia non licet virus, aut materiam ab hæpate tranſmiſſam ad emunctoria reuellere, ad eumq́ue trahere locum, à quo expulſa fuerat: idcirco vbi eiuſcemodi contingerit caſus, tundere iubeto venas malleoli, aut poplitis, quod erit ſaluberrimum: Caueto purgationes per vomitum: abſtinero à ſuffumigijs, ab vnguentis, ac etiã à ligno guaici, aut ſalſæ parilliæ, aut radicis chinarum decocto: corpus frequenter per inferiorem aluum purgato, viſcera corroborato naturalia, atque, quo ad eius fieri poterit, diligenter attrahito ad infimas, ignobileſque particulas. Hic ego non explico, qua ratione cognoſcere debeamus, ſi lues venerea per vniuerſum corporis habitum firmas radices egerit, necne, quia arbitror hoc tibi notiſſimum, dein verò, quia certè nimis longum eſſet negotium, quod epiſtolæ rationem excederet. Vale, & me quod facis ama.

Vena quæ ſecãda in morbo Gallico.

G

H

Nota hanc methodum.

EIDEM

A

E I D E M.

EXPLANATVR Sententia Hippocratis de mißione sanguinis sub lingua pro anginæ curatione. Damnatur venæ sectio euentatiua. De sanguinis corruptione quadam.

EPISTOLA SEXTA.

NON potui, cum meas ad te darem nudiustertius, omnia explicare, atq; quod dici solet, ad viuum resecare, quæ desiderabas: ægrotorum enim multitudo maximè vrgebat: egoque maximè defessus eram. Hodie igitur satisfaciam. Scribebat dubitationem tibi facere Hippocratis verba (aut quisquis, aut horis fuerit libri quarti de ratione victus in morbis acutis) de angina, quæ sic habent. Sanguinem ergo B ex brachijs detrahes, mox venas, quæ sub linguam sunt secabis] in quibus admonet. vt statim secemus venas sub lingua post vacuarionem ex cubito factam. At Galenus libro de ratione curandi per missionem sanguinis vult id ipsum fieri debere transacto principio anginæ, humoribus scilicet aut non fluentibus, aut ad modum lentè: verba sic habent. Quocirca quæ in gutture, & arteria graui torquentur inflammatione, in principio quidem aperta in cubito vena; post principium autem in ipsa lingua magnifice prodest, incisis videlicet venis, quæ in ipsa sunt ambabus.] Dico, vtrunque habere veritatem posse: nam author libri quarti de victus ratione supponit transisse principium inflammationis, post sanguinis missionem ex cubito factam. Sed res acri iudicio extimanda est: cauere enim oportet ne intempestiuè sanguine misso sub lingua, maiorem ad locum fluxionē concitemus: pariter etiam cauendum, ne hac prætermissa, sinamus ægrum à sanguinis multitudine suffocari: vtrunque vitari periculum docebit fluxionis impetus, nam vbi ingens fuerit, & congruam pro vacuatione totius, pro reuulsione hu C morum fluentium ex cubito bis, ter, ac etiam si oportuerit quater effeceris, eodem die interpositis quibusdam horis, in quibus quiescendum est (quia non est semper in retrahentibus præsidijs permanendum, sed aliquid tempus vacans interponere oportet, vt succum, qui inhæserit in affecto loco, excerni permittamus) ambas venas sub lingua apparentes secato. Verum si tam ingens non fuerit fluentium humorum impetus, optimum fuerit antea quàm locales aperiamus venas, non solum aperire maiores in cubito, & quæ de reuulsione in alio opere admonuimus, obseruare; sed etiam vniuersum tum validioribus clisinatis, frictionibus, & deligaturis purgatum reddere: sic enim omnia fuerint in tuto constituta.

Venæ sectio sub lingua in angina quo fieri debeat tempore.

Gal. verba 6. epide. sec. 2. com. 8.

Sunt qui sanguinis missionem admittant nullo vacuationis, reuulsionis, ac deriuationis vsu existente in corpore, sed solum, vt intemperies hæpatis calida refrigeretur, vtque humores calidi, & sicci contemperentur: obstructioque tollatur: hanc vacuationem vocant euentatiuam, atque idcirco cum huius ipsius non D meminerim in libris de venę sectione iampridē æditis, quosdam audiuisse te scribis id mihi ipsum vitio vertentes. Sed sanè quid alij sentiant de lucubrationibus meis non curo, quoniam scio maiorem ferè partem ad maledicendum potius cōparatam, quàm quod labores, vigiliasque studiosorum hominum, boni, & æqui consulant: id erit semper mihi iocundissimum; scire quod pauci, & probatissimi iudicarunt, me in ea de sanguinis missione operam, & oleum, vt in prouerbio est, non amisisse, lucubratione. Venio ad rem, vt satisfaciam tibi: Omisi Petre euentatiuam sectionem, quia hanc nihil indicat, quia huius nunquam Galenus meminit, & quia si forte necessariam iudicemus, in ijs quæ libro secundo eius tractationis diximus, potestate continetur. Intemperies calida, vt eius generis humores, quatenus calidi sunt, solam alterationem volunt, atque per se indicant. Venæ sectio vacuatio quædam existit; immo dicitur vacuatio simpliciter. Alioquin si intemperies hanc postulat, cur hanc in simplici hæpatis intemperie non admittunt? cur non in omnibus febribus ephemeris? cur prætermittunt

Euentatiua venæ sectio quo est admittenda.

Intemperiē nō indicare vacuationē.

termittunt in febre hectica calido,siccoque totius affectu? Vide quomodo natu- E
ram indicationum peruertunt. Quod indicat,semper indicat pro natura sua, aut vnum,aut multiplex,prout fuerit natura eius,quod indicat simplex,aut composita. Sed quis aliquando fuit tam pauci iudicij Medicus, qui statuat ab intemperie per se indicari vacuationem? Puerilia sunt hæc,& indigna,vt audiatur. Quòd verò attinet ad Galenum, vbi quæso te aliquando huius meminit? cur vitio dabitur mihi si ad illius imitationem prætermiserim. Dicunt fortasse refrigerari corporis habitum haud semel dixisse,id vltro fateor,sed non per se, verùm ex aliquo accidenti vacuatis humoribus calidis, nempè sanguine, & ijs, qui ab huius natura non distant: Hæc sunt decreta Galeni. Multitudinem sanguinis missione vacuandam: sanguinis motum reuulsione, & deriuatione emendandum: succos malos, siue calidi fuerint, siue frigidi purgantibus indigere medicamentis. hinc semper admonuit, considerandum an humores quantitate, an qualitate faciant negotium illis opponit sectionem venarum: his pharmaca purgantia,neque aliter loquentem inuenies Galenum. Falsum est insuper,quod omnis missio sangui- F
nis refrigeret, quoniam quæ rectè instituitur, refrigerat illa quidem: at non omnis eiuscemodi effectum facit, cum aliquando excalefaciat, vt demonstrauimus libro tertio de missione sanguinis. Adhæc falsum est,venas pertundere,vt obstructio tollatur,quia quædam obstructio curatur missione sanguinis,vt quæ fit à plenitudine, vel à caussis cũ plenitudine connexis: quædam alia postulat remedia, quemadmodũ ea quam viscididitas committit,aut crassities humorum,nam detergentia, & incidentia desiderat, non vacuantia: sunt hæc axiomata medicinalia, quæ a Galeno passim in methodo medẽdi, libro ad Glauconem,& de phlebotomia explanantur:nemoq́; hactenus fuit,aut ex Græcorum,aut ex Latinorum, aut Arabum familia, qui subuertere conatus fuerit. Sic ego sentio de venæ sectione euentatiua.

Venę sectio quo refrigeret.

Venæ sectio non semper refrigerat.

Adhæc verò dubitationem tibi faciunt, quæ scripsimus in libro de præseruatione à pestilentia; dicentes caussam proximam, & essentialem esse corruptionẽ substantiarum internarum nostri corporis: corruptionemq́ue affectum esse, qui G
non possit neque artis, neque naturæ beneficio in pristinam bonitatem restitui. Dicis primum omnes in pestilentijs interituros,quodq́; frustra à Medicis tractaretur modus curandi pestilentiã. Deinde quod videar Galeno contrarius, qui libro aduersus Iulianum dicit, corruptionem sanguinis à Medico curari non posse. His breuiter ego respondens dico, substantiam corruptam non posse amplius instaurari, at quę corrumpi debet impedire potest,ne affectum recipiat: Pręcepta Medicorum sunt optima ratione instituta, quia docent modum remouendi è corpote substantias hasce corruptas; & præseruandi,quæ sanę sunt. Galenus non habet quicquam contra nos,quia dato casu, totum, & vbique corruptum esse sanguinem, æruginosumq́ue factum, nullus est medicinæ locus: at si pars sanguinis eiuscemodi fuerit,nec vbique,malum educet, purgabitq́ue Medicus,& de cæterò operam dabit egregiam, vt bonus conseruetur. Hæc sunt, quæ vt tibi morem gererem scribenda duxi. Tu interim tuo exacto iudicio, hæc diligenter examinabis; additoque pro arbitrio calculum album,vel nigrum:nam vtrumq́ue boni,& H
æqui accipiam: modo tamen me ames: quod,vt facias, vehementer obsecro. Vale. Ex Tolentino die 24. Augusti 1577.

De corruptione sanguinis quadam.

FINIS LIBRI VNDECIMI.

HORA-

A HORATII AVGENII EPISTOLARVM, ET CONSVLTATIONVM MEDICINALIVM

LIBER DVODECIMVS.

FABRITIO AVGENIO FRATRI AMANTISSIMO
B I.V.D. ac Generali Vicario Potentino.

EPISTOLA PRIMA.

Ratio explicatur ne arenulæ in calculum transmutentur: & de aqua Tyberis quadam.

CCEPI nuper literas tuas, quibus me certiorem facis te
discessisse ex vrbe Roma ad Vicariatus officium Potentię
sub Illustrissimo, & Reuerendissimo Tiberio Caraffa exer-
cendum: petisque à me exposito tuo arenularum affectu:
vt tibi ad sanitatem tuendā aliquid cōscriberē de arenulis
expurgandis, ac ut curari ab hoc malo, optimaque uictus
ratione instituta præseruari ualeas. Primę parti breuiter re-
spondeo, ut semper tuus ab urbe discessus mihi displicuit:
ita nūc tuus ad eas gētes arcessus affecit me dolore maximo. Fortunet tibi Deus,
C quęcunque egeris: me certè tua in absentia hic duntaxat consolabitur, quod &
cognita animi tui magnitudo, ac prudētia omnia superabit: & in te ab omnibus
in illis partibus tuēdo Illustrissimus Tiberius Caraffa sui generis memor, atq; na-
turę te semper proteget: & ad maiora te, nostręq; familię digna promouebit. Ad
secūdā tuarū literarū partē accedēs, opus est in primis nōnulla de natura, modoq;
generationis arenularū edisserā, ex quibus apertis indicationib. curādi remedia
oportuna conscribam. Sciendum est itaq; arenulas fieri à materia crassa caloris
ignei actione in sabulum conuersa. Dixi crassam, non uiscidā; quia, ubi hęc cras- *Arenulæ quibus ex causis fiant.*
sescit calculum facit: cum uera concrescendi caussa sit uisciditas. habere possunt
originem in renibus, instrumentis urinarijs, ac, ut alij dicunt, in uesica; cum scili-
cet eiusmodi materia friabilis, non continua, magnam caloris actionē experitur,
fiuntq; etiā, ut dicunt quidam, in uenis. Distinctionē afferre solent eiuscemodi: *Locus in quo fiūt arenulę.*
quod illæ cū urina confusæ statim residēt: hæ uerò adeò diligentē permistionem
habent cū omni substantia urinæ, ut nunquā subsideāt: sed uel in superficie ena-
D tent, uel matulę adhæreant. Conueniunt inuicē, quod hę, & illę calorē igneū in-
dicāt, aut in toto corpore, aut in renibus: materiamq; crassam, caloris actione in
partes ferè minimas redactā. Tertiū hic addamus modū, cum uis medicamētorū
calculū diminuens, arenulas procreat: quæ res à calido quidē fit, non aūt igneo,
sed tēperiem parùm excedenti, aut etiā à frigido cū tenuitate substātiæ, & aliqn̄
etiā facultate quadam indicibili, atq; tādē postremò fiunt ab ipsa natura lapidē
dissoluente. nam quidā sunt duri; quidā friabiles; illos ars ipsa raro, natura nun
quam uertit in sabulum. hos autem potest quidem natura & ars in arenulas con-
uertere. His in hunc modum statutis nō putauerim tuas arenulas à toto corpore
ducere originem: tum quia ignea caliditas non pręcessit in uenis, qualis imprimi
solet per febres ardētes: tum quia scribis rubeas illas in imū subsidere. Similiter
uideor mihi certissimus, non deduci illas à renū, aut uesicæ calculo, quia cum hic
affectus nothas habeat maximè cōspicuas, harumq; adfuerint nullæ, opus est, ut
statuamus non adesse lapidem. Sed contra nostram sentētiam instat Hippocrates

Solutio difficultatis de arenulis ex Hippocra. ex Gal.

in aphor. dũ ait. Quibus in vrinis arenosa subsident; ijs vesica laborat calculo]& E Gal. in com. dicit, non modo significare calculũ vesicæ, sed etiã renũ posse. Quid igitur, aut vera est Hippocratis, Galeniq; sententia, aut nostra? sed vtranq; verã esse arbitror. Nostrã quidem, qñ docet experientia multos laborare sabulo, qui non laborãt calculo, & huic certè credendũ est, cũ nulla certior cognitio haberi põt, q̃ ea, quam nobis suggerũt sensus. Deinde verò extat Auic. sentẽtia, maximi quidẽ Medici, & Philosophi acutissimi, q remouet suspicionẽ omnẽ. Qñ (inquit) semẽ est arenosum, nõ aggregaĩ lapis, propterea quod materia nõ est coarctata, nec multa materia] adhæc verò cõsimilis adest Galeni locus lib. de patientib. loc.

Arenulæ quando calculum significat.

Qũo itaq; interpretabimur Hippocratẽ? Dicã hic, quod mihi videtur probabile, pararus mutare sentẽtiã, vbi meliorẽ cognouero. Lapis in vtroq; viscere, aut factus, aut futurus. Si factus, arenulę ex lapidis substãtia fluẽtes illũ necessariò significant; si futurus nõ significãt factũ, sed fiẽtis suspicionẽ ingerunt. Arenulæ itaq; ex friabili lapide deductæ, lapidẽ indicãt, aliæ futurum portẽdunt. laborare igitur vesicã calculo audiri põt, aut p̃senti, aut futuro. hæcq; vera est loci huius explanatio. F sic dicimus, quod morbus magnus indicat missionẽ sanguinis, qui tñ aliqñ præsens, aliqñ futurus est. Quamobrẽ ad negotiũ reuersus, dico te non habere calculũ, sed adesse futuri suspicionẽ, quia si crassior illa materia fuerit viscidirati permixta, certè generabitur calculus: eadem etiã adesse, poterit suspicio, si effluere desinãt. nã cũ glutinis sẽper adsit aliquid in solidis partibus, retẽtũ id sabulũ in lapidis naturã trãsmutabit: non sic certè (vt dixi) dũ valida fit expulsio:

Victus ratio.

Quãobrẽ ne magnũ hoc adueniat incõmodũ, Frater carissime, oportet primũ, vt diligentiã adhibeas magnã in sex reb. nõ naturalibus, ex quorũ vsu p̃seruaberis. hãc in præsentiarũ nõ scribo, quia recordor me aliàs de hoc argumẽto scripsisse, atq; te ipsum nõ modo legisse, q̃ scripsi, sed memoria optimè cõmẽdasse. nõ possum tñ prętermittere, quod eorũ p̃ceptorũ, q̃ ad alui lenitionem faciunt, & ad vomitũ, perpetuò recorderis; quia certè in his cõsistit summa præseruationis.

Lac nocet arenulosis.

Tum etiã, vt à lacte, ac edulijs ex lacte præparatis, quo ad eius fieri potest, diligenter caueas. Volo vt delicatissimũ hoc auxiliũ pro hepatis & renũ refrigeratione ex-G cogitatũ, ac pro excrementorũ omniũ purgatione ex uijs ductuũ sine aliquo labore p̃paratũ, semper habeas: cõpositionẽ vt eã parare tibi facias Potentinis illis egregijs, vt audio, pharmacopolis, refero, quæ sic habet.

Diaprunon simplicis Io. Fernelij descriptio.

Rec. pruna damascena dulcia nu. x. maluæ, violæ, mercurialis, helxines añ. m. j. polipodij è quercu, seminis cartami, radicis althcæ, passarũ expurgatarũ, glicirizæ, añ. vnc. s. foliorũ senæ mũdatorũ vnc. x. coquãtur ex aquæ lib. v. dum supersint duæ: dein oĩa torculari exprimantur: tum adde zuchari rubei lib. j. s. coquãtur rursus igne lento in electuarij solidi cõsistentiã: aspersis sub finẽ pulueris aromatici rosati maioris drac. iij. cõcinenĩ tabellæ põdere vnc. s. Has quocunq; iueris deferas tecũ; assumitoq; singulis octo diebus tabellas duas hora vna, aut duabus, quod summum sit, horis ante prandiũ: nam tutissimũ est auxiliũ in vehementissimo cœli ęstu, pro arcenda siti, rarũ, ac omni ætati vtile p̃sidiũ. Hoc iacto fundamẽto, necesse est, vt remedijs quibusdã leuioribus, pro cõditione morbi, crassam hãc ex renibus materiã, ac arenulas ipsas detergas, renesq; refrigeres. Optimũ erit si quotannis Vere, & H Autũno expurgeris, quia certè arbitror te ipsum tũ propter negotiorũ multitudinẽ, tũ etiã propter humanæ vitæ cõditionẽ fragilẽ, nõ esse ad unguẽ obseruaturũ

Purgandi ratio.

p̃cepta iã tibi cõscripta. Exẽplũ sit. Rec. flor. cas. n. t. vnc. j. s. cinamomi drac. s. fiat bolus ante prandium hora vna assumendus, pro die postero instituatur syru. talis. Rec. syr. ex nenufare, uiolacei añ. drac. vj. ex gliciriza unc. s. decoctionis adianthi vtriusque, agrimoniæ, radicum graminis, maluarum, hordei vnc. iiij. insequatur vsque ad septem. Deinde diacatholico purgationem instituas assumptis drac. x. medicamẽti cũ agarici troc. drac. j. in Vere: in Autũno aũt cõfectionis amech, tantũdem fiat bolus cũ zuc. vel dissoluito cũ senæ decoctione.

Venæ sectio in arenosis renibus.

Expediret in Vere sanguinis missio ex cubito aperta iecoraria; copia. n. sanguinis abundas, & eusarchã viuendi rationẽ tibi placere scio. idcirco die post assumptã cassiã vnc. viiij. aut x. extrahi facito. Hæc, nisi fallor, sufficiẽt. Verùm si tibi in aĩo fuerit alia tẽtare pręsidia, quibus fieri certior possis, ne in posterũ lædaris; duo sunt, q̃ hic suadeo tibi;

vnum

A vnũ sanè leuissimũ,& primũ in opere : aliud tutũ quidẽ,sed nõ ita leue.Illud fuerit vsus seri caprini optimi,à quo nõ caseus modo,sed etiã collostra extracta fuerit. Hoc aũt aqua medicata. Serũ vim habet refrigerãdi renes, deobstruẽdi,abstergẽdi,& leuiter aluum mouendi,Hactenus haud inueni qui in exhibẽdi modo mihi satisfaceret : ego sic vti soleo. Expurgato (vt dixi) corpore,diebus cõtinuis viginti exhibeo ea forma, qua medicatæ exhiberi solent apud quosdã viros clariss.aquæ : e.g.exhibeo primo die lib. sex cũ unc.iiij. syru.rosati solutiui, aut tãtundẽ mellis rosati,& trib.drac.salis. at secundo simplex exhibeo serũ ad augendo eius dosim vsq; ad libras nouem,aut decem. & ita insequor vsque ad finem. Seri vires. Seri exhibendi ratio.

Vigesimo primo die ad fœliciorẽ expurgationẽ faciẽdã, ne forte reliquiæ aliqua excremẽtorũ in vijs ductuũ permãserint,assumito mellis rosacej solu.vnc.v. cũ vnc.ij.aquæ cap.ven. Mirum est ductu,Frater,quãtas vtilitates afferat modus hic assumẽdi serũ: & q̃ benè cõueniat proposito affectu: singulis igitur dieb.hora matutina serũ potabis, sumẽdo vnũ cyatũ actu calidũ successiue sẽper leuiter am

B bulãdo : neq; prãdeas nisi senseris ex præcordijs fuisse expurgatũ : per aluũq; & vrinã redditũ.A sero ad cibũ horæ intercedant quinq;.Cęterum pręparato serũ, Dioscoridis cõsuetudine, quia sic multò facilius distribuetur,& aluũ mouere poterit mira fęlicitate : si nõ mouebit quicquã,aut prima,aut secũda,abstineto. Verũ neq; in his insistẽdũ fuerit, sed vt possis melius pseruari,opus esset vt decocto vtereris ad dies quindecim,tum eringij radicis,tum stellarię mcæ ad vnc.sex pro vice cum vnc.vna syrupi ad calculosos renes, cuius descriptionẽ habebis in calce harũ literarũ. Sic.n.nihil erit quod verearis, ne arenulæ in calculũ trãsẽat, aut si quispiã frangibilis factus erit,ne induresceat,nã omnino illius purgationẽ per vrinas videbis : neq; admireris me hanc solere ingẽtẽ quãtitatẽ seri exhibere : quia primũ id facio, quod longissimo vsu sic faciẽdũ esse animaduerti : mox quia imitatus sum Dioscoridẽ : tertio, quia sic rõ ablutionis, & penetrationis persuadet. Si vero aut hoc tibi displicuerit,aut morbo impar iudicaueris, accedito ad medicatas aquas : in quorũ numero eas potissimũ eligas,q̃ ferri minerã à prædominio

C habeãt cũ aliquo vapore sulfuris,& aliqua etiã aluminis miscella.An aliquę apud Potẽtinos inueniãtur naturę huius, me quidẽ latet; cõsulito ciuitatis Medicos, & Neapoletanos. Si verò nõ adfuerint,ego prę̃stãtissimas esse scio,tũ S.Cassiani in agro Senẽsi,tum Lucanę de villa dictę,q̃ sunt,me iudice,pręstãtiores : haud dabo assumẽdi modũ,quia vbi ad locũ perueneris ab ipsis incolis,ac ijs qui assistunt balneis,eris omnia necessaria ad rectũ harũ vsum edoctus. Neq; hic omittã, q̃d tu mihi in eisdẽ literis scribis,te libẽtissime ex Roma discessisse,ꝙ cõmunis quidã fit cõsensus,aquã tyberinã ex cõmisto aniene arenoso,& sulfurata tyberis aqua, solere omnib. vrbẽ diutius incolẽtibus arenulas gignere,& inde sępè in maximis etiã viris immedicabilia renũ vlcera caussari. Nolo te fallam hanc opinionẽ concipere,qñquidẽ aquã hanc,vbi optimè fuerit expurgata (de hac.n.loquẽdũ) nõ modo facere calculos nõ puto,sed ab illis pseruare arbitror: duę sunt cõiecturę,q̃ id mihi persuadent : vna est, ꝙ aqua hęc copiosè etiã bibita nullũ in pcordijs vitiũ relinquit,sed ob leuitatẽ subtilitatẽq; substantię facilè penetrat : inepta est ad Medicatæ aquæ pro arenulis. De aqua tyberina digressio. Aquam tyberinam renibus arenosis nõ obesse

D calculorũ prouẽtũ,q̃ talis est.Alia uerò,quia inter oẽs aquas nulla ferè inuẽta est, quę impũtrida lõgissimo perduret tẽpore, quo hãc perdurasse maiorum testãtur monumẽta : inditium est hæc aquã exactã habere tẽperiẽ,& naturæ cuiusdã participẽ quæ à putredine cõseruet ; hæc quatenus frigida excalefactos renes corrigit,vt leuis,tenuisq; facilè penetrãs abluit,& fluuiorum quorũdã permistione sulfuris mineram ferẽtium,abstergit multò certius. Adde his quod Paulus Tertius Pont.Max. fœlicis memoriæ, vt in rebus omnibus erat diligentissimus, sic in victus ratione alios suę ętatis homines,vt fama est,superauit : quocunque ibat secum hanc deferri aquam curabat : at verò cum senes renum lapidi sint maximè obnoxij, mirum fuisset, si ex aqua Tyberina in hunc ille affectum non incidisset. Confirmatur experientia, qua videmus hanc aquam faciem, ac manus, aliasque partes plurimum dealbare, quæ res si non haberet facultatem abstergentem,fieri non posset. Ego, Frater, sic sentio,saluo semper aliorum meliori iudicio. Hæc sunt quæ ad tuas literas breuiter respondenda esse duxi. Reliqua de quibus in Tyberis aqua fere imputrescibilis. Pau.iij.Pon.Max.semper vtebatur tyberina. Tyberis aqua detergit

tuis, quàmprimum sequenti anno Iubilei ad vrbem redieris, & nos viseris, E
absoluentes exequemur. Interim vale, & me, filiosque meos, præsertimque Iulium, & Ludouicum merito amore prosequaris. Ex Septępeda Kal. Mar. 1574.

EIDEM.

Describitur quidam syrupus ad frangendum calculum renalem, & agitur de apozemate quoddam ex eringio, & stellaria.

EPISTOLA SECVNDA.

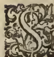

Via necessarium est, vt qui arenularum copiam patiũtur, ex quarum retentione aliquando in renibus fit calculus, paratum habeat familiare aliquod pharmacum, ex cuius vsu optimè possit præseruari: hic ego in tui gratiam scribere volo tum syrupum, tum decoctionem accomodata, vltra ea, quæ ad te aliàs scripsi. Syrupus F
igitur ad renum calculum frangendum, si tamen non fuerit confirmatus, sed friabilis exriterit, ad arenulas expurgandas, ad detergendos renes, & vesicam, & ad suppressam vrinam, sic fiat. Rec. radicum saxiphragiæ, rusci, leuistici, oringij, anonidis, alteæ, feniculi, petroselini, graminis añ. vnc. s. raphani siluestris vnc. ij. foliorum betonicæ, pimpinellæ, cimarum alteæ, vrticæ, pulegij, nasturtij, calaminthæ, poligoni minoris, helxines añ. m. j. aliacacabi num. xx. sebesten num. xv. corticum radicis lauri drach. iij. seminum ocymi, bardani, petroselini, seseleos, dauci, milij solis añ. drach. ij. vuarum passularum, liquiritiæ añ. drach. vj. capill. ven. politrici añ. man. j. coquantur quo decet ordire in aquæ capill. ven. libris x. donec sex supersint in duplici vase. E quibus cum zuchari fini libris iiij, & mellis despumati li. ij. fiat syrupus perfectè coctus, & aromatizatus vnc. j. cinamomi, & vnc. s. nucis muscatæ. Curaui usu huius syrupi ferè sexcentos à lapide renum, & ab alijs incõmodis, quorum supra meminimus. Modus utendi est, ut uniuersalibus præcedentibus circa totius corporis prouidentiam, quæ tu nosti, dentur unc. tres G
cum uncijs sex decoctionis radicum eringij, & stellarię meæ, factę in duplici uase ex aqua stillaticia graminis. continuetque diebus quindecim, hora ante prandiũ quinta. Hactenus non inueni aliquem, qui ex hoc decocto cum syrupo supra scripto non fuerit præseruatus. stellariam autem uoco carduum stellatum, cuius flores sunt purpurei, & mense madio porissimum uigent: estque, ut ego sentio, species quædam cardui siluestris, & à me uocatur stellaria, quia spinas quinque facit maxime pungentes, quę circundant florem. Est certè tota planta mirabilis, in radice, in folijs, in flore. Sebastianus Paparella frequentissimè utebatur flore ad drach. unam pro doloribus nephriticis sanandis. & ego illius persuasione cum aliquando fuissem usus, inueni plantam esse efficacissimam. Vale.

BERARDINO MONTIRONO NEPOTI.

EPISTOLA TERTIA. H

Agitur breuiter de diabete, & vrinæ ardore, horumq́ curatione.

Indicationes curandi vnde sumantur.

Cribis, Berardine Nepos charissime, ut explicẽ tibi quibus remedijs diabetem curare soleam: atq; ut aliquod auxiliũ conscribam pro ardore urinę mitigando. Te quidẽ non fugit, remedia ex morborum naturis, caussis, & differẽtijs desumi. Ego uerò cum ex tuis literis nihil horum exploratũ habeam, tibi satisfacere uix potero. Tamẽ utcunq; res habent, uolui de utroq; hęc breuiter scribere, alio fortassis commodiori tẽpore reliqua pfecturus. Supponamus itaq; diabetẽ immoderatũ esse urinę profluuiũ, quo q̃ potatur, penitus nihil immutata, profundatur: fit affectus renum uitio, illis scilicet laborantibus intemperie admodum calida, uiolenter ac subito serosum humorem attrahente, uigente plurimum facultate attractrice, prorsusque languescentibus alteratrice, retentriceque: & hinc uniuersum corpus

Diabetes qd

Diabetem caussæ.

A pus ad tabem sensim perducitur. Sunt indicationes. Renum refrigeratio, fluentium humorum retractio per partes contrarias, adhæc deriuatio per vicinas: tandem verò incrassatio tenuiorum humorum, vt inepti reddantur ad motum. Victus igitur rationem incrassantem, & emplasticam instituito, vt in ventriculo diutius contenta alimenta celerem illam attractionem ad renes distributionemque prohibeat. Tu nosti qualis existat. Ego alica vtor familiariter, addito aceto antiquorum consuetudine: lacte ouino chalibeato, recenti caseo, amilo, ac aliquibus indulgeo, vt cibaria ex pastilibus assumant: Sint carnes difficilis coctionis: Laudantur extremæ partes, collum, capita, pedes suum, & veruecι, & vituli. Abstineant à vino, huius locum obtineat hordeacea chalibeata, aut etiam simplex chalibeata pluuialis, qua cum succus granatorum ea sit portione permistus, vt sapiat palato. Principium curationis sit vomitus: Iubeto, vt cum maximè siti torquetur copiosam deuoret frigidam, hancque repente euomat: fiat id singulis quatuor diebus. Certum auxilium pro reuulsione, ac refrigeratione. haud erit

Diabetem curandi indicationes.

Victus ratio.

Potus in diabete.

Vomitus.

B opus medicamentis ad prouocandum vomitum, quia pronam habet naturam ad hunc motum, vt scripsisti. Singulo quoque die degustet aliquid, quo fluida reddatur aluus. Placet mihi diaprunon simplex: satisfacit zucarum maluatum cum reubarbaro, aut cassia, hora semis ante prandium. vnc. 1. pondere vorata. Si nimia videbitur quantitas, detur vnc. s. quotidie, nisi cum vomitum facit, quia tunc abstinendum. Leues clisteres placent. Missio sanguinis displicet, quia corpus gracile est, & non abundat sanguine, in diabete diuturno semper obest. Caueto ne acria medicamenta exhibeantur. Incumbito prouocationi sudoris facto balneo ex aqua dulci, vt præcepit Aetius, hunc legito. Placerent sudatoria, vaporaria scilicet, quæ vocantur stuffæ, in quibus parum commorari debet, ne vires dissoluantur: spatium igitur sit sexta, aut septima pars horæ vnius: abstineto tanquam à mortifero veneno ab omnibus ijs, quæ vrinam prouocant, à salitis, ab omnibus aromatibus, & ab acribus. Vbi iam dies quindecim, aut viginti reuulsioni per vomitum, aliquando per sudorem, deriuationi autem per inferiorem

Sang. miss. nocet diabeticis.

Lib. 11. ca. 1.

C aluum semper incubueris, expertum est, sequentem potum vtilitatem afferre maximam in hoc affectu. Rec. syrup. ex nenufare, ex papauere, an. vnc. j. specierum trocis. de spodio scrop. ij. Filonij persici, drach. j. decoctionis farfaræ, equiseti, poligoni in aqua chalibeata factæ, q. s. dissoluatur. Tepidum horis quinque ante prandium debet exhiberi. Iteretur bis singulis diebus, ac rursus transactis octo decemve diebus rursus bis. Sic successiue tertio ac quarto: diuturnus enim affectus est. In alijs affectionibus narcoticorum vsus suspectus: in hoc affectu salubris, quia refrigerat, incrassat humores tenues, motum impedit, somnum prouocat, quamobrē si recenter apparatis (constātibus viribus) vti velles, haud esset ab re. Aetius adhibet augescente affectu, sed non est extra rē vigente morbo exhibere, ijs præcedētibus, quorū facta est mentio. Inter medijs diebus lac chalibeatū ouinum, aut bubulū dato eadem hora. Hæpati continuo epithema refrigeratoriū admoueto: Renibus hoc salubre. Rec. succi lactucæ, portulacæ, an. vnc. j. s. farinæ hordei, vnc. s. gummi dragantι in aqua rosata macerati, drach. iij. cremoris sem.

Narcotica in Diabete conueniunt.

D citoniorum, drach. iij. olei rosati, mirtini, an. vnc. j. s. corral. amborum, sumach, an. drach. j. aceti & ceræ parum, fiat lenimentum pro renibus: in hunc etiam vsum cataplasmate vtitor ex refrigerantibus herbis & adstringentibus. Hæc de diabete. Pro ardore vrinæ illius Asculani, quid certi afferam non habeo, sed pro varietate caussarum quędam proponam admodum vtilia. Si ardor duxerit originem à lapillis, arenulis, atque etiam vlcere vesicæ, renumque, cum phlegmate etiam salso, & vrinæ acrimonia, præcedentibus vniuersalibus, tibi notis accedito audacter ad sirupum ex althea, & eiusdem decoctum. Nam certè optimum erit auxilium, si à simplici vlcere harum partium, potus lactis maximè conducet, atque multo magis si humorum adfuerit acrimonia, neq; huic caussæ nocet quicquam supradictum medicamentum. Si ostium vesicæ exulceratum ardorem facit, quæ assumuntur vim habere debent abluendi, acrimoniam obtundendi, vlcus glutinādi, qualia diximus, sed certe maiorem vtilitatem sentiēt ægrotantes ex ijs, quæ inijciuntur per siphonem vrinarium, quorum vis eadem sit, vt lac cuiusque gene-

Ardoris vrinæ breuis curatio.

ris humanum præsertim, ptissanæ cremor, hordeacea, qua cum album collirium E
dissolutum fuerit, aliaque id generis, quorum magna est sylua. Et hæc tibi scripsisse volui currenti calamo magis vt tibi, quàm vt mihi satisfacerem. Vale.

BERNARDINO ALOYSIO SEPTEMPEDANO Compatri & Medico insigni.

EPSITOLA QVARTA.

AGITVR DE NATVRA, ET VSV DIVRETICORVM.

QVamuis æstiuis hisce temporibus in factitanda medicina labor sit mihi datus multò maior, quàm corpus imbecillum, & valetudinarium ferre possit: Nihilominus tibi satisfaciundum duxi. Quis F
enim non morem gereret amicissimo? Accipio igitur prouinciam abs te mihi commissam, non certè vt aliqua ex parte minuam numerum beneficiorum tuorum erga me, (sanè foret hoc impossibile) sed vt ostendam habere me animum gratum, atque memorem. Tu interim, Aloysi, excusatum habebis Augenium, si in propositis problematis non attigerit scopum: in quorum explicatione voluntas certè non defuit, nec studium: Quamobrem culpabis potius rei difficultatem, tuamq; auctoritatem, qua apud me plurimum potes: Cogitabis post hac meliora excitatus mea opinione: sed iam aggressus propositum dico, esse tria, quæ abs te discutienda proponuntur mihi.

De quibus agendum. Primum. Secundum. Tertium.

Primum, an omnia, quæ vrinas mouent, menses prouocent.

Secundum, an vretica calculo obsessis conueniant.

Tertium, an vsus vreticorum pro corporibus præseruandis, ne in calculum incidant, sit accommodatus. G

Verum, quia propositæ difficultates explanari nequeunt, nisi fuerit antea compertum, quid per medicamenta vretica intelligamus, idcirco primo loco de his, pro euitanda omonimia dicamus.

Vretica multipliciter dicuntur.

Eorum igitur quæ vrinas mouent, non vnica, & simplex mihi videtur natura; quædam enim id faciunt, quod renes abstergunt, vt terebentina, qua magno vtimur successu pro expurgatione renum, & vesicę. hæc ratione radix ipsius anonidis vrinas mouet, quoniam (inquit Galenus) abstergit. Alia rursus id faciunt, quod aquosam corpori materiam suppeditent, quæ à renibus per vesicam attracta extra ducitur, simulque icorosi humores in renibus & vijs vrinarijs contenti mouentur: hoc modo traditum est à Galeno vina aquosa, & tenuia expurgare per vrinas. Radix graminis idem facit, eundem etiam semina frigida, præsertim quę maiora nuncupantur, effectum præstant: aliæ sunt rursus, quæ vtraque de caussa id efficiunt, & abstergendo, & simul suppeditando aquosam substantiam, qualia sunt aquæ medicatę, vt nitrosæ, & sulphureæ ac salsę, aliæque eius generis H
multæ. Dicuntur ad hęc quædam prouocare vrinas, quæ caussas remouent, ob quas vrinæ impediri solet excretio; hinc quæ incidendi facultatem habent, aperiendi, calefaciendi possunt mouere vrinas, qualia sunt etiam omnia menses mouentia. Alia vero sunt, quæ sanguinem non attenuant duntaxat, sed fundunt, fusumque secernunt, & coacta in vnum crassiori parte illius serosiorem per vrinas ducunt: hæc quidem non solum excalefaciendi vim habent; sed intensam possident caliditatem, exiccantque ordine satis intenso: de quibus Galenum sic fuisse locutum recordor. Vrinas expurgant, quæ vehementer extenuant] atque dum simplicium medicamētorum facultates inuestigat, inquit. A quibus sanguis non extenuatur dūtaxat, sed & funditur, & secernitur, nō secus atque lac, quod coagulatur, seroso videlicet, & tenui seorsum segregato, crasso vero in sese cocunte.] Hęc profecto verè sunt uretica. Alia uerò nomine solo, non re ipsa talia nuncupantur: quam rem confirmare mihi uidentur eiusdem authoris uerba, quæ sic habent. Proinde ea peculiariter dicantur uretica, siue urinam mouentia, non quia solum moueant urinas, sed quia solas absque ut etiam menses, aut lac] ex his, quæ diximus

Terebētina, & ononix quō vrinas moueant.

Vina aquosa, gramina, semina frigida, quō vrinas mouent.

Aquæ medicatę vreticę quomodo.

Menses mouentia mouent vrinas quomodo.

Vretica propriè, quæ.

Li. 5. de sim. med. fac. 12.

A mus colligendum est, calida esse omnia medicamenta, quæ vrinas prouocant: sed
quia calida etiam sunt, quæ lac, & menses promouent, horum differentiam doceamus. Calidorum medicamentorum quædam sunt, quæ calorem temperatum habent, aut certè supra mediocritatem parum excedentem in passiuis qualitatibus, vt siccitate, ac humiditate symetra sunt: dicuntur hæc ad lactis generationem idonea. At verò quæ maiorem habēt calefaciendi potestatem, & simul manifestè desiccant, quamuis non plurimum, hæc equidē menses mouent, mouent etiā vrinas: quæ igitur intensius calefaciunt, & non multùm desiccant medicamēta, vtranq; facultatem habent, nempe prouocandi menses, & vrinam: at quæ potentiorem habent calefaciendi, & exiccandi vim, prouocant solas vrinas: de quibus in hunc modum locutus est Galenus. Si quidem excalefactio tribus generibus medicaminum communis, vt puta quæ lacti procreando succurunt, quęq; ciendis mensibus, & vrinæ conueniunt: diferunt tamen caloris mensura, tum etiam quod quædam desiccant, quædam non: si quidē quæ non desiccant: & modicè

Eod.lib.c.22

Vretica vt differunt à mentes mouentibus, & lac generantibus.

B calefaciunt; lacti generando vtilia sunt, quæ verò plus calefaciunt, non tamen valenter desiccant; mensibus eliciēdis sunt congrua, verùm & vtraque hæc vrinas prouocant, & adhæc cum primis ea, quæ desiccantia etiā calefaciunt.] Quod si gradus perquirendi sunt in hisce medicamentis, dicerem calida in primo gradu, aut parum supra; in passiuis temperata, lac generare calida in secundo, vel parum excedentia secundum; sicca vero in primo, aut parum supra primū, prouocandis mensibus idonea, & vrinis promouendis esse: at verò, quæ gradu tertio tum calefaciunt, tum desiccant propriè vretica nuncupari.

Medicamenta, quæ lac generant, ꝓuocātvrinā & mēses, quam differant.

Soluendæ sunt hoc loco dubitationes, quæ contra Galeni opinionem negotium facere videntur. Ad primum, quod dicunt frigida, & sicca quædam vrinas potenter mouere, haud benè concludunt esse hæc vretica præsidia. Mouere vrinam, & esse vreticum distant, vt genus à specie: Omne vreticum mouet vrinas: at verò haud omne vrinam mouens vreticum est: quæ lac generant, Galeni testimonio, possunt prouocare menses, parum detentos, possunt etiam ducere vrinā,

.5 de simp. med.fa.c.22.

Lac generātia, & menses mouentia, & vrinas quo gradu calida.

C sed vretica non sunt, omnium iudicio. Quæ lac generant, sunt Eruca, Feniculum, Anetum, Smirnium, Appion, Sion, Polium. Dico autem ipsas herbas etiamnum virentes, & humidas, iuuant hæc, vt sanguis eat in mamillas: adiuuant etiam deficientes, ac imperfectas purgationes, vt idem testatur. Frigida, & sicca, vt leporis ossa cremata, & in puluerem redacta, hircorum pilus puluerizatus; ecchinus, rosarum siluestrium, vrinam prouocant, calculo ipso secūdum totius substantiæ proprietatem, aut rupto, aut diminuto, vijsq; hac de causa apertis, quæ obstructę impediebant vrinæ transitum. Certè rosarum ecchinus ille maximā ad vrinæ prouocationem possider efficaciam, quia in ipsis generantur cantharides: quarū cōtra renes, & vesicam deleteria facultas ab ecchino fortè deriuatur, hoc enim videtur multo probabilius, quàm putare ecchinum acquirere hanc facultatem à cantharidibus ipsis: sed hæc παρέργον.

Mouere vrinā & esse vreticū differt.

Rursus autem adnotandum est, quod medicamentum vreticum habet hanc vim, non solum quia calidum, & siccum est, sed quia totius substantiæ proprieta

D te hoc possidet, vt vrinas ipsas, non menses prouocet. Etenim debet sanguinem fundere, fusum secernere, & secretum purgare per meatus vrinarios: in qua re differunt, quæ plurimum detentos menses ducunt: nam hæc neque fusionē faciunt, neque segregationem in sanguine, sed ipsum attenuant duntaxat, atque incidūt. Hinc vero colligito, vere vreticum auxilium non attenuare, neque subtiliare sanguinem solum, sed certè post attenuationem, & fusionem magis incrassare: nam si sanguinem tenuiorem facit icorum præsentia, si præterea crassescit illis absentibus, quis dubitabit, quin vretica icorum substantiam purgantia, crassiorem sanguinem faciant? pro qua re confirmanda Galeni exemplum accōmodatissimum est, ac ipsum coaguli permistione, aut alterius cuiuspiam eiusdem virtutis, crassescit diuisa serositate à caseosa substantia. Hoc sanè quòd paradoxum est, verissimum tamen esse non dubito, quod a nemine hactenus, quod ego tamen sciam, obseruatum admitto: Extat etiam alter Galeni locus, in quo satis apertè idē edocuit: nā ait, quippe cum ea quæ desiccant humorē sanguinis depascentia, ipsum

Vreticū sanguinem potius incrassat.

Nota confirmationē ex Galeno.

crassiorem

crassiorem simul, pauciorem q; efficiunt] quod autem necessario proprietas formæ concurrat, non modo coaguli exemplum in lacte apertum facit, sed ipsa Galeni verba, quæ admonent, fundi sanguinem ab his, segregari, & icores excerni. Adhæc vero, quod Mesues inter Arabes haud infimę notę Medicus idem apertissime confirmat. Idcirco vreticorū natura continet proprietatē totius substantiæ, & qualitatem calidam, siccamq; ordine tertio admodum acrem; quæ sanè complent horum præsidiorum essentiam. E

Dubitationis arduæ solutio.

Diceret autem fortasse aliquis hoc loco Galenum velle ab vreticis extenuari sanguinem, quoniā sic loquitur. à quibus sanguis non extenuatur duntaxat, sed & funditur, & secernitur.] Respondeo, ibidem quorundam meminisse vreticorum, de quibus dixit, non extenuari duntaxat sanguinem, ad eorum differentiā quæ mouent menses: quia non faciunt hoc, nisi extenuando solum, sed vretica extenuando, fundendo, ac expellendo icorem ipsum, crassefaciunt sanguinem, quod autem vera sit explanatio Galeni, exemplum de lacte coagulato manifestū facit: nam inquit, non secus atque lac, quod coagulatur seroso videlicet ac tenui seorsum segregato, crasso verò in sese coeunte] etenim lac ipsum crassescit, non extenuatur facta diuisione tenuioris à crassiori substantia, fitque crassius, non quatenus coagulum insigniter calidum est, cum alia eiusdem ordinis calida id facere non possint, sed quia sortitum est talem speciem, ac formam, quæ coagulandi vim possidet. F

Vretica per se nō prouocāt menses.

Hisce principijs positis, respondeo primæ quæstioni, nempè quod verè vretica per se non prouocant menses: respōsionis hæc ratio est, quod ea à quibus sanguis redditur crassior, minusque fluxibilis prouocare menses nō possunt: ab vreticis cogi sanguinem, quæ in superioribus diximus manifestum faciunt: etenim si tenuior sanguis redditur ab icoribus, iam equidem horum absentia crassiorem faciunt. Hic sermo institutus est de ijs, quæ verè vretica sunt, qualia existere diximus calida, & sicca ordine tertio, tenuiorum partium, & acria. nam si de alijs vreticis loquamur, dicemus, posse hæc quidem simul vrinā mouere ac menses; in quo genere hæc potissimum reponuntur, sabina, iris, calaminthа, pulegium, dictamnum, costus, cassia, cinamomum, aristolochia, bunium, & si quæ sunt alia propria facultate menses mouentia: hæc enim impropriè vretica sunt, cum non habeant tantam caliditatem, siccitatem, acrimoniam quantam habere diximus verè vretica: hac de caussa rectè admodum Galenus concludebat. G

Quæ vretica mouentur simul meses, & vrinam.

Proinde ea peculiariter dicuntur vretica, siue vrinam mouentia, non quia solum moueant vrinas, sed quia solas absque etiam vt menses, aut lac.]

Maxima difficultas.

Insurgit hoc loco difficultas maxima, ab alijs (quod sciam) minimè comprehensa, ea est, quod Galenus vreticorū naturam explicans, postquàm dixit oportere esse calida & sicca, dum enumerat, quæ sint, ea recenset, quæ simul menses mouent. afferre praestat eius verba. Nempè cum plurimam mouere vrinam annitimur non admodum dictis vtendum pharmacis, sed quæ acriora sunt, & magis excalefaciunt, dictum quidem supra est acre omne esse calidum; eius generis sunt semen apij, petroselini, feniculi, dauci, agrioselini, smyrni, & sanè ipsum quoque seseli, & amini, & phu, & meon, & assaron, & acoron] porrò si quis diligenter fuerit contemplatus, quæ a Dioscoride, & Galeno de horum simplicium medicamentorum facultatibus dicta sunt, inueniet profectò hæc vrinam scilicet & menses mouere. Videbitur fortasse multis nodus inextricabilis, & Gordiano similis, cuius tamen solutio (nisi fallor) in hunc modum habet. H

Difficultatis propositæ explicatio.

A medicamentis varij effectus fiunt, prout ipsorum substantia fuerit variè cōmista, & composita. Absinthium adstringit, expurgat, aperit; terrea substantia facit adstrictionem; tenuis aperit, proprietas expurgat, aut substantiæ similitudo. Reubarbaro inest vis expurgandi, & roborandi. Plantago astringit, aperitque: sed quid prosequor singula, cum satis superque constet omniū consensu non modo quædam secundum naturam dissimiles actiones facere ob dissimilitudinem substantiæ, sed etiam idem medicamentum eiusdem, similisque naturæ ob variā præparationem artis, & subiecti corporis aptitudinem contrarios effectus facere. Hæc eo pertinent, Aloysi charissime, vt ostendam non esse absurdum ab vreticis

A ticis moueri menses: nam si vretica sunt calida, si tenues habent substantias, si obstructiones aperiunt, cur non poterunt prouocare menses? præsertim cum fuerint sicca? nam virentes plantæ etiamnum humidæ, habent aliquid quod eiuscemodi actionem impediat. Vt plurimum humores crassi, viscidi, obstruentes vteri vias menstrui sanguinis retentiones faciunt: ideo, quæ his humoribus, & dispositionibus opponuntur horum caussa procreatis, adiuuare haud parũ men sium prouocationem possunt. Sed hæc res non accidit vreticis, qua ratione vretica sunt, quia horum propria ratio est fundere sanguinem: tenuiorem, acriorem à crassiori secernere, ac diuidere: diuisum per canales vrinarios purgare: hoc per se inest vreticis, vt vretica sunt; formamque propriam medicamenti huius, quod vreticum dicitur, complet. Quamobrem prouocare menses non est opus vretici auxilij, vt vreticum, sed huius quatenus calidum, tenuium partium deobstruens, pituitosum humorem, crassum, aut lentum incidens, ac detergens, quæ sanè ideam haud complent vreticorum pharmacorum, vt iam diximus. hac de

B caussa rectè dictum est, vretica per se non prouocare menses, quod est dictu, qua vretica sunt, cum ex accidenti possint. Galeni verba sic interpretata difficultatem non faciunt: hæc mea sententia est circa prioris quæstionis dilucidationem, in qua certè contumeliosum Auerroem, admittentem omne vreticum pharmacum prouocare menses, maximè deceptum arbitror.

Vretica quomenses moueant.

Vretico vt vreticũ est, quid insit per se.

Accedo nunc ad secundam, in qua inquiritur, an vretica calculo obsessos iuuent. anteaquam dissolutionem quæstionis afferam, varium huiusce quæstionis aperio sensum.

Vretica an iuuent calculo obsessos.

Dicimus itaque, cum variæ sint in homine calculoso indicationes, circa vnãquamque contingere posse dubitationem. Harum vna est calculum frangere: alia fractum purgare; communis indicatio pluribus, prouidere, vt medicamentum, in quo inest vis præcipua, facilè perueniat ad locum. Adhæc vero audiri potest disputatio de vreticis citra aliorum pharmacorum misturam, vel cũ aliorum permistione exhibitis, tum etiam vel de ijs, quæ propriè talia sunt, vel quæ

C communiori appellatione vretica nuncupantur.

His in hunc modum se habentibus, dicendum vretica, quæ propriè talia sunt pro calculo frangendo nullo modo conuenire. Etenim, quæ maximam habent caliditatem siccitate connexam, multo magis indurant materiam, quam induratam confrangant, de qua re sic Galenus ait. At quę renes expurgant, & ipsa quidẽ incidentia sunt, verum larga humiditate non indigent: porrò quæ calculosas, seu tophaceas consistentias incidere sunt idonea, & ipsa vtique admodum incidunt, sed minimum caloris possident, quippe caliditas callum, porumque ipsum contrahit, ac procreat, non incidit, atque diuidit: at quæ minus calida sunt, cum hoc quod incidere valeant, meliora quoque sunt] ac rursus: Nam & præter alia, & reddendis ex pectore, pulmoneq; excreationibus incommoda sunt desiccantia, postulant quidem & ipsa incidi, at non siccari, ceu & renum, vesicęque calculi] Paulus Aegineta maximus Galeni immitator in hunc modum locutus est. Cæterum in renibus, quæ calculos comminuunt, atterant, incidantque vtendum me

Vretica propriè dicta nõ conueniunt pro frangendo calculo.

D dicamẽtis est, neq; tamen immodicè, & excellenter calorificis.] Placet hic citare Auicennam authorem quidem grauem, & nisi meum me fallit iudicium, non modo Arabum omnium pręstantissimum, sed cum Græcis præcipuis comparãdum: is enim Medicinæ (ait) comminuentes cum sint, secundum plurimum medicinæ amaræ, quæ non sunt valde vehementis caliditatis, & addunt in caussam, & omne cuius incisio est vehemẽtior, & cuius caliditas est minor, est melius] ex his quidem locis (potuissem alios referre, sed studio breuitatis prætermisi, nam hi satisfaciunt pro multis) satis manifestum est vreticis non esse vtendum, vt lapidem frangamus, cum hæc plurimum tum calefaciant, tum desiccent, quorum neutro in hac indicatione exequenda indigemus.

An igitur si pro frangendo calculo vretica non conuenient, poterunt conuenire illo iam rupto, ac in minimas partes redacto, vt à renibus, aut ab ipsa vesica expurgeturẽ sanè conuenire tunc arbitror: nam nisi quis illis vtatur voti compos reddi non potest. Hic notandum est non semper vtendum esse solis vreticis: at

Vretica fracto calculo conueniunt ad expurgationem.

vbi

vbi casus vrgeat nulla adhibita cunctatione id faciundum. Vrget certè cum ti- E
memus virtutis dissolutionem. non vrgente autem sensim, ac blande tentanda
est renum expurgatio à fracto lapide, vreticis quem viterer maxime contempera-
tis, aut contrariorum admixtione, aut illa seligendo, quæ vrinam mouere latiori

Vretica pro distributione pharmacorum ad frangendum lapidem vtilis.

uocabulo dicuntur. Addamus hic, quod neque mihi suspecta sunt uretica: dum
fractioni operam damus, quia, & si non frangunt, fractum tamen educunt: habét-
que facultatem deducendi vim pharmacorum ad renes, & vesicam. nullaq; pos-
sunt hodie componi medicamenta pro lapide frangendo, quæ vreticis careant,
vt scripsi de ratione compositionis huius in quadam epistola ad Scacchum. Gale-
nus hanc vreticorum necessitatem explicauit his verbis. At quia fieri nequit, vt
hæc celeriter ad renum loca perueniant, ideo ipsi medicamenta, quæ ad vrinam

Vreticorum vsus quia supponat.

ciendam sunt, admiscemus] & hic pariter obseruabis, Aloysi, quod semper suppo
nimus vreticorum potum ex artis præcepto fieri ijs præcedentibus, quæ necessa-
ria sunt: haud enim de his loquor, quoniam non est institutum propositæ tracta-
tionis. Tandem verò in leuiori affectu, qui scilicet sanari possit citra fractionem; F
abstergentibus duntaxat sensim ac blande lapillos, sabulumque: deducerem phar
macis temperatis, vt syrupo ex althea, eiusque decocto; aut etiam simplici ali-
quo medicamento, aut medicatis aquis, aut ea ratione, quam sum prosecutus a-
gens de sero lactis in epistola ad Fabricium fratrem iuris vtriusque consultissimũ.

Vretica frangentibus miscentur.

Quamobrem licet solis vreticis pro frangendo calculo non sit vtendum, permi
scenda tamen sunt cum frangentibus duplici de caussa, tum vt medicamentorũ
vis feratur ad vesicam, & renes; tum vt confractus extergi calculus possit. Sanè
quæ verè talia non sunt omni ferè tempore potissimum, diligenter antea pur-

Cinicus ref. fellitur.

gato corpore, in rem præsentem accomodari possunt. Cæterùm quod ille noluе-
rit vti sirupo ex althea tanquam vretico propter asparagi & graminis radices;
dogma est dignum risu, quod neque etiam Thessalus insulsissimus, omniumque
imperitissimus inueheret: obijcias illi compositionis authorem, qui sic ait. Cras-
sam obstruentemque renum pituitam, lentam, purulentamque eorum saniem &
arenulas blande, & clementer expurgat, citra manifestum calorem, vrinæ præte- G
rea demulcet ardorem] sed qui potest vreticum esse pharmacum, quod non ex-
calefaciat, exiccetque vehementer? obijcias Galenum de asparago sic loquentẽ.
At, quæ minus calida sunt, cum hoc quod incidere valeant, meliora quoq; sunt,
veluti radices regiorum asparagorum, & rubi, & betonica, & polium, tum ocra, &
vitrum vstum, & ex scilla confectum acetum, & quæ sunt eius generis] rursus au-
diat Galenum inuestigantem illius temperamentũ, Asparagus petreus, & mya-
chantinus abstergendi vim habet, idque citra manifestam, aut caliditatẽ, aut fri-
giditatem] idem author gramen collocat inter medicamenta refrigerantia, &
siccantia. Postremò rogato illum, vt diligenter perlegat, quæ nos de illius syru-
pi examine diximus libro nostro de medend. calcul. renib. cap. 4. Sed prætermit-
tamus hosce homines, sinendi enim sunt, (indigni enim quibuscum dispute-
mus) vt insaniant more suo: quemadmodum illos pariter omittamus, qui pul-

Vitrum cõbustum vel calculum.

uerem vitri combusti in renum calculo abhorrent, vt medicamentum nimis cali-
dum, ac illorum iudicio, venenatum. Dent pro calculo abradendo, ac diminuen H
do lac asininum, abstineant à vitro combusto, à siruppo ex althea, ab alijs antido
tis nephriticis longissimo vsu à veteribus, ac recentioribus summo iudicio com-
probatis: sic enim dabit illis Deus Opt. Max. breui admodum, pro hac medendi
ratione peruersa, condignas pœnas.

Vretica an conueniant eo præseruatione à calculo.

3. Erat tertia difficultas an pro præseruatione à calculo vti liceat diureticis: quã-
uis hanc tractauerint clarissimi Medici, Petrus Apponensis, atque Montanus: ta-
men quia vniuersalius de hac re locuti sunt, nos habita ratione ad calculum bre-
uibus quæstionem dissoluemus; si plura desiderabis vtrunque leges. Dico igitur
quod præseruantur à calculo, tum illi à quibus calculi extracti sunt aut medica-
mentis, aut sectione, aut natura: tum qui parati sunt ne in illũ incidant, de vtrisq;
disseramus: atque primum ab vltimis exorsi supponere volumus à cruditatibus
ventriculi suppeditari, vt plurimum viscidam materiam ad calculi procreationẽ
idoneam, oportereq; omni opere prouidere, vt eam antea præparatum expurge-
mus,

A mus,ac de cætero ita ventriculum roboremus, vt amplius id excrementum non generet,de qua præseruandi ratione, quia diximus alio in opere, quantum ferebat tractatio, hoc loco nihil edisserētes,eas perquiremus caussas,quæ in renibus, aut vesica essentialiter continentur.

Calculus extractus solet vlcus procreare in renibus,in vijs ductuum,in vesica: nam certè tanquam miraculum haberi debet, si quis à calculo liberabitur preter quàm quod vlcus patiatur : accidit etiam aliquando, quòd renes materiam sabulosam post fractionem, & expurgationem calculi suppeditent, ac nonnunquā quod viscidam pituitam,& vitream in quibusdam contineant.Qui ergo voluerit eiuscemodi corpora præseruare ne in calculos incidant, debet caussas omnes sigillatim extirpare, quod fiet auxilijs ab ipsa rei natura indicatis in hunc modū.

Consolidandum est vlcus,quod cū fieri nequear,nisi prius duo illa excrementorum genera,quæ in omni vlcere generantur, sordes inquam, & icor,imprimis remoueantur:hæc enim naturam ipsam impediunt,ne scilicet caro generetur, &
B aglutinentur diuisę partes. Porrò postulant hæc excrementa detergentia, & exiccantia, sed quia vrina per hasce partes profluens acris,ac etiam fortasse humorum qualitas irritare potest vlcus,cauendum est,ne quæ detergunt,& siccant acria sint:ex his concluditur, propriè dicta vretica minimè conuenire, quandoquidem etsi fortè detergant, & siccant, acrimoniam tamen vlceribus inimicam habent. Adde quod medicamenta debent anodynum quippiam complecti, quoniam etsi renum vlcera dolorem haud inferant,tamen vreterum caput,& vesica solet inferre magnum cruciatum:at certè vretica, quatenus talia sunt, anodynam facultatem non habent, has conditiones in medicamentis harum partiū esse necessarias alibi docuimus.ergo vretica non conueniunt vlceribus. Dixi, vt talia, quia alterius commoditatis caussa possent conuenire, nempè vt vis pharmaci ad renes duceretur, sed hoc non accidit ratione vlceris, sed ratione distributionis. *Vretica non cōueniūt vlceratis renibus per se.*

Secus dicendum de his, quæ impropriè vretica dicuntur: nam cum hæc non
C habeant acrimoniam,detergant,& exiccent,atque horum quædam dolores mulceant,fit,vt illorum vsum accommodatum esse putem. syruppus ex altea primas partes habere videtur mihi, huic terebentina succedit, vtque acrimoniam eluamus ab vlcere, abluere solemus, quædam rursus prosunt detergendo,leniendo, & obtundendo, non exiccando,vt ptisana,serum lactis,adhæc lactis genera,quę liquidissima sunt, vt equarum, asinarumque. Quædam rursus existunt emplastica vi, & glutinante magis proficua,quàm detergente,vt lac crassioris substantiæ. Sic Medici prout variæ uigent indicationes, varijs uti consueuerunt auxilijs, ut in epistola ad Cirochum demonstraui. *Vretica impropriè conueniunt vlcerib. renū.*

Hoc unum admoneo te, si utendum sit lacte pro detergendis renibus,prætérquàm quòd tenuissimum eligendum est, exhibeas illud in tanta quantitate, ut per uias urinæ expurget:fit hoc cum assiduè quinque,aut etiam sex heminas statim egredienti ægro ex balneo, aut etiam ipso in balneo propinaueris:ubi enim uideris urinam copiosam mouisse, & lac per urinarios meatus effluxisse diebus
D quinque, aut sex continuis,putato expurgationem ex renibus factam fuisse satis conuenientem,tunc equidem paulatim quantitatem minuito,ut ulcus aglutinare possis,corpusque nutrire longis alioquin uigilijs conflictatum, & hoc semper ipso in opere memoriæ commendabis. Quoniam ex multis Medicis,inuenies paucos,qui ęgris lactis potum benè administrent, hæc sanè, ut alia multa ad renes ulceratos conueniunt, quæ simul uiscidam detergent pituitam, sabulosam substantiam, exiguosque lapillos. Nisi quod in posteriori hac caussa suspectus est mihi usus lactis,etiam asinini : nam haud situm est in nostra potestate, ut effluat id per uias urinæ: at retentum propter caseum lapillos exiguos posset in unum cogere, ut etiam sabulum. Ergo quoniam calculus fieri ex pure solet, ex uiscidis excrementis renum, & uesicæ,ex sabulo, paruisque lapillis, qui hæc detergit,ex ijs partibus à calculo ægrotos optimè præseruabit. *Nota de quātitate lactis exhibēda pro vlceribus renum.* *Medicorum abusus in exhibendo lacte.* *Epilogus dictorum.*

Sed si passus æger nūquā est calculū,sed illi timemus cōsiderādū,an in renib. cōtineat aliqd præternaturā,cuius caussa fiat,uel nihil adsit,sed aliūde cōfluēdū *Præseruatio à calculo in homine, qui nunquā passus est calculum.*

ad

ad imbecillas partes vereamur. Si primũ contigerit, abluendi sunt, detergendiq; E renes ab omni incommodo, ac labe non vreticis medicamentis calidis, s. ac siccis ordine tertio, sed temperatis. Etenim illorum vsus suspectus est, primum quia efficientem caussam adaugent: demum quia materiam magis indurant. Si verò nihil adsit in renibus, aut vasis vrinarijs, quod detersionem postulet, etiam, atque etiam cauendũ ab vreticis quomodocunque desumptis, quia tunc expedit auertere in contrarium, neque per affectum locum excrementa deducere. sic sentio circa difficultates propositas. Valetudinem tuam cura, & coniugi tuæ comatri nostrę, tum meo, tum Domicellæ vxoris meæ nomine salutem plurimam dicito. Ex Tolentino 4. Februarij 1576.

BARTHOLOMEO CAESAREO SARNANENSI MEDICO.

F

EPISTOLA QVINTA.

De ratione præseruandi à doloribus articularibus.

Pertvrbatissimi animi mei signum cumulatissimum esse potest, Bartholomeę carissime, quod ego tuis literis, quæ mihi nõ Tolentini, vbi reddi debuerant, sed in Monte Sancto datæ sunt, antea minimè rescripserim. quandoquidem vt prætermittam Aequitis Aloysij Augenij nepotis mortem acerbissimam, fuit mihi quam pluribus diebus noctibusq́ue incumbendum, vt matris meæ, Aurelijq́ue Guarnerij sororij mei Auximatis patritij commodis inseruirem, ac tandem aduenientibus maximis præter spem tum publicis, tum priuatis occupationibus, vix respirandi idoneum tempus dabatur. Igitur nõ admiraberis tarditatẽ hanc meam, nec vitio des mihi, si non satisfacio tibi (cui tamen vellem maximè) atque persuadeto nunquã me scribendi prouinciam tot perturbationibus agitatũ suisse, nisi caussa tua, suscepturũ: sed, ne præfatio narratione sit maior, accedo ad rẽ ipsam. G

Quæris, vt scribam, quomodo præseruari debeat admodum illustris comissarius Apostolicus à doloribus articularibus, quorum origo fuit (vt asseris) humor à capite, in articulos defluens frigidus, atque viscidus, & quemadmodum rectè sentis, cum aliqua portione bilis. Vt igitur hoc ipsum methodo fiat, inuestigandæ sunt indicationes præseruatiuę, mox illi annectenda medica materia. Itaque duæ (nisi fallor) indicationes vigent: vna ne de cætero à capite humor defluat: Altera, ne artus fluentem recipiat. Caput ex omnium Medicorum consensu origo statuitur fluxionis huius in subiectas particulas, quæ pro vario situ, atque consensu non ab vna capitis parte, sed à duabus interna, & externa fluxionem suscipiunt. Ab externis quidem partibus fluxio fit in externas prope modum omnes in oculos, in maxillas, in dentes, in extimam cutem, ac tandem in singulos artus. Voco externas partes, quæ craneum ambiunt, vt pericraneum, venæ, arteriæ, caro, cutis, quæ vbi excrementis abundauerint (abundant autem ob loci conditionem, & crassitiem cutis admodum frequenter) in externas enarratas partes destillationem profundunt. Hæc certè vna est origo fluxionis ad articulos, sed non sola: quia, vt aliàs docui, ab alijs etiã partibus materia transmitti potest. H

Indicationũ omnium inuentio methodo relolutiua, & inuentarum ex ordo in executione. Quæ vero interiores in capite partes existũt, cerebrum, meninges, venæ, arteriæ, ductus cauitates, vbi repletæ sunt excrementis, eructant illa in partes internas, vt in fauces, in organum aurium, narium, in thoracis cauitatem, & substantiam, in ventriculum, vterum, renes, ac id genus alias. Hoc ipsum cognouisse ad præseruationis integritatem consequendam plurimum conducit. Igitur prima indicatio est ne caput mandet de cętero in articulos excrementa, sed quia hoc fieri non potest, nisi tollantur caussæ, à quibus excrementorum prouentus generatur: opus est, vt omnem diligentiam, & operam adhibeamus, ne positæ supra craneum partes, humores superuacaneos generẽt. Quia vero ex hępate, & ventriculo plurimũ

cumulari

A cumulari scribis eiuscemodi humores ex cruditatibus, & euaporationibus earũ partium. Prouidendum est in primis sedulo;ne quicquam mali ab hisce partibus transmittatur; quamobrem in vnum colligentes hasces indicationes, tres præcipuè videntur mihi, prima omnium executioni demandãda est, ne partes naturales crudorum humorũ copiam generent: secunda externas capitis partes ita quidem roborare, ne recipiant aliunde influxum, vtque quod iam receptum est discutiatur. Tertia & postrema articulis prospicit, ne recipiant.

Nunc itaque de medica materia disseramus: in primis ventriculum, mi Bartholomeæ purgabimus, non modo quotannis Vere & Autumno, sed etiam leuioribus quibusdã medicamentis ferè singula quaq; hebdomada, eisdem temporibus, vt explicabo post hac in tui gratiam libenter: mox dicendum qualem instituere victus rationẽ sibi debeat, ne scilicet superuacanei humores de cętero generẽtur.

Ineunte Vere, si tibi videbitur corpus sanguinis abundantia refertum, seccato venam exteriorem (cœphalicam vocant) dextri aut sinistri cubiti, pro vt oportunũ videbitur, ea prius adhibita præparatione, quam ars exigit: humores dein expurgentur: si vero corporis conditio venæ sectionẽ non postulabit, abstineto. *Vere purgatio pro præseruatione ab articulari bus doloribus vtilis.*

B Corporis expurgatio in hunc modum tuto institui posset.

Rec. specierum hyeræ.s.drach.j. diacatholici vnc.j. pulpæ cartami scrop.ij. cũ zucharo fiat bolus, vel dissoluito cum decoctione betonicæ, iuæ, sticados, & mentæ: capiat horis ante prandium duabus: & pro die sequenti. *Lenitio.*

Rec. syrup. de Bethonica vnc. j. melis rosacei zucharini, sy. ex endiuia añã vnc.s. Decoctionis betonicæ, iuæ, boraginis, sticados, mentæ vnc.iiij. misc.pro vno, & sic pro alijs, donec humores videbuntur optimè præparati. *Præparatio.*

Si aluus nõ fluat sponte diebus intermedijs enematis vtatur, præparatum corpus sic expurgato. *Expurgatio.*

Rec. Diacartami.drach. vj. diacatholici elect. lenitiui añ.drach. iij.dissoluito cum decoctione supradicta, qua cũ efferbuerint foliorũ sennę vnc.j.& assumat seruatis seruãdis pro die sequenti vtatur enemate ex decoctione cõmuni, florum sti

C cados, betonicę, camomillę, & furfuris in lib.j.liquando, diafenici vnc.s.zuc.rubei vnc.j.mellis rosacei zuc.vnc.iij.hæc q.dẽ, aut similis esse porterit purgãdi ratio Vere, & Autũno, nisi q.d in Autumno à venæ sectione ex cubito abstinerẽ, cuius loco venas hæmorroidales aperirẽ, si passionibus melãcholicis fuerit obnoxiũ, aut fluore sanguinis ex illis venis assuetus: tũ vero humorẽ ab Aestatis calore exarefactũ purgarẽ additis melanogogis medicamentis optime artis præscripto præparatũ.

Intermedijs autem temporibus excepta canicula assuescat cataporijs ex agarico partibus duabus, & reubarbaro par. vna cũ syrupo de betonica rẽformatis pillulis, quas capiat cũ ti dormitũ singulis diebus quindecim bis, s. quolibet mẽse. *Purgatio medijs temporibus.*

Placeret autem summopere, vt ter in mese post leuem cœnam assumeret optimi mitridati scrop. ij. castorei scrop. s. in bolum cum zucharo redactis. Vigente cane duabus horis ante cibũ assumat zuchari rosati vnc. s. reubar. optimi scrop.j. erit enim præsidium efficacissimum pro roborandis partibus naturalibus.

Hyeme nullum excogitari potest præsidium efficacius pro explendis omnibus indicationibus propositis, quam frequẽs vsus therebentinæ optimæ laricea, quã exhibere soleo magna fęlicitate: modum in alio opere tradidi, & si bene recordor, oretenus communicaui tibi, cum mecum de hac re olim loquebaris. *Hyeme quibus vtendũ.*

D

Victus ratio instituatur ad contrarium caussæ, de qua ego pauca conscribam, quia tibi viro in artis operibus exercitato, notissimam esse nõ dubito, vt reliqua. Sed certè tacitus non prætermittam, quod pro præseruatione à doloribus articularibus abstinendum sit à vino generoso, & oligophoro. Illud nãque vapore suo caput ferit, humores fluxibiliores facit, caput præparat ad destillationes, humores frigidos procrear. Hoc autem non roborat ventrieulum, nimisq; velociter humores ad articulos distribuit. Eligamus itaque medium, ac minimè fumosum, quod semper temperabitur aquæ portione dupla, aut etiam pro consuetudine hominis. Obseruet tamen cœnam oportere prandio minorem esse: quodque hora vespertina siccioribus alimentis vtatur, caueatque ab aceti vsu immoderato, atque hæc satis de indicatione primo loco proposita.

Accedamus modo ad caput in quo oportebit corrigere intemperiem humidam, & corroborare ne recipiat. Hic quamuis proponi soleāt remedia, quàm plurima, sanè maximè in duobus confido: in ablutionibus capitis, & post hac in aquis medicatis. E

Secundæ intentionis remedia.

Capitis lotio.

Abluat caput singula quaque hebdomada ante cęnam (hoc enim præstat multò magis propter occupationes publicas, & ambientis iniurias, quàm hora matutina) ex decoctione florum camomillæ, saluiæ, sticados, mentę simul cum fursuribus in lixiuio prædulci facto ex cinere vitium in quo agarici optimi dragm. x. in panno lineo ligati decoquātur simul, opus est, vt pluribus diebus hanc abluendi rationem sequatur, nam certè vtilitatem summam percipiet.

De medicatis aquis haud loquor: cum debitum fuerit vtendi tempus, dicam copiosius.

Huc etiam spectat reuellendi ratio ad partes maximè distantes læsę particulæ, sed certè maximè vicinas demandanti, vt in tractatione de reuulsione diximus, tum etiam libro quarto commentariorum ad Galeni librum de ratione curandi ad Glauconem. F

Reuulsio fit, pro natura, & conditione humorum confluentium: qui enim affatim confluunt, subitam reuellendi rationem postulant, quæ verò continuò & paulatim, exigunt reuulsionem continuam: quo in numero proposita est fluxio.

Porrò non proficientibus reliquis, quorum hactenus facta mentio est, cauterijs vterer ad bracchia vtraque: neque abhorerem sinapismata, ac dropaces in coronali sutura: à quibus optima fieret reuulsio: hac tamen lege, vt innouarentur sæpè, vt puta semel singulo quoque mense, donec renascentis affectus omnis penitus remota esset suspicio.

Tertia indicatio.

Pro tertia indicatione consequenda, quædam proponentur vtilia, primū est, vt foueat articulos decocto aliquopiam astringenti, simulque temperate discutienti, quale est quod sequitur

Fotus proroborandis articulis.

Rec. rosarum rubrarum, foliorum plantaginis cupressi añ. man. j. pomorum cupressi contusorum. nu. iiij. aluminis vnc. ij. Absinthij vnc. j. vini subadstringentis, lib. quinque fiat decoctio in qua abluat iuncturas calida eunti dormitum, & à lecto resurgenti: sanè iuuabit multum. G

Aliud est remedium, vt crura in vinaceis calidis immergat, ijs obseruatis conditionibus, quæ de hac re à Medicis scribuntur.

Medicamen, quod à podagra tutos reddit, quantum in illo est: hoc est sine intemperantes, nec incontinentes vtantur.

Rec. betonicæ, mirrhæ optimę, aiugæ, radicum gentianæ singulorum drag. j. pimpinellæ, aloes, camedrios singulorum dragmas duas, Croci dragmam. Rediguntur in puluisculum, melleque excipiuntur rosato, & stillatitia saluiæ aqua, vt in massam coeant. Vtendi modus, quarto, aut quinto quoque die si pillulæ ciceris magnitudine septem inde deuorentur toto Veris tempore: reliquo bis terve mense sumpsisse satis fuerit.

Aliud ex eodem catapociorum genere, atque ad eosdem vsus accipit. Succi aiugæ spissati: succi camedrios vtriusque sextantem. Isopi, seminis hipericonnis singulorum semiunciam. Redacta in puluerem excipiuntur terebentina, quantum satis est, vt fiat magdaleon: datur quotidie eiusdem magnitudinis pillula. H

Hæc habui quæ scriberem in proposito casu, vt tibi solum satisfacerem, qui meam audire sententiam desiderasti. Curato mihi harum literarum copiā. Sunt enim ex tempore conscriptæ, ac ferè indignæ, vt in manus veniant clarissimorum hominum, quos hic suæ salutis authores habet. Scribito, si placet distinctius quale illud sit, quod de Cordella scripsisti ex Ioanne Fernelio, nam haud planè intelligo: audire desidero, quia iudicio, & doctrinæ hominis huius multum tribuo. De gentiana nihil dico, quia scies, cum indiguero: tu postea, vt fiam voti compos operam nauabis. Vale. Ex Tolentino die 16. Aprilis 1576.

A

LVCIO BELLASPICAE CINGVLANO.

EPISTOLA SEXTA.

Exponitvr ratio curandi fistulam ani, cum tumore praeduro sphincteri.

Ffectvs, qui procęcis hæmorroidibus à præstantissimis Medicis, potissimum autem à Hieronymo Vitelescо habitus est, adeò manifestam præbet cognitionem sui, vt admirari etiam, atque etiã non desinam, quod illos præterierit: sed ne in aliorum opinionibus reprobandis, tempus, quod mihi occupatissimo, exiguum datum est, conteram, aperta veritate, indicationes curandi, remediaque illis respon
B dentia elicere, quo ad eius fieri potest, conabor diligenter. Accipe igitur (compater charissime) hanc pro tuo commodo institutam qualecunque lucubrationem, eo animo, ac vultu, quo me recipere præsentem soles, tibique certissimè persuadeto ex omnibus existere neminem, quem diligam te ipso magis, & cui magis me debere desiderem.

Quamobrem dico te non pati hæmorroidas illas cęcas, sed morborũ genus duplex; vlcus nempè, & tumorem præternaturam in interna podicis parte constitutum. Continua enim per menses multos, simulq; dura, qua vsus fuisti equitatione, factum est, vt sanguis è vena caua per hæmorroides in partes inanes, quæ circa podicem sunt, affluens, ac pro loci imbecillitate, externæque caussæ vehementia confluens in dies magis tumorem præternaturam effecerit, oculato Medico, omnibusque conspicuum. Hic eo temporis interuallo, quod satis longum intercessit, pro parte ad abscessum perueniens, in rectum intestinum, vbi propter molliorem, teneriorem que substantiam, multo quàm in extremam cu- *Vlceris & tumoris in musculo podicis cognitio.*
C tem frequentius erumpere solet; pus, & saniem eructans, vlcus in ea parte sordidum reliquit: atque vtinam vlcus reliquisset solum (foret enim curatio facilior) & non permansisset simul tumor præternaturam. Si quidem confluxus sanguinis non omni ex parte transmuttatur in puris substantiam, sed sanguine tenuiori degenerante, portioneque crassiori permanente, durus quidam tumor permansit, qui nunc etiam perdurans ab omnium excrementorum illuuie, & sanguinis atri fluxione fotus, conseruatus, auctusque cum vlcere ingentem perhibet molestiam. Pondus, grauitas, dolor, vrinæ reddendæ difficultas, labor in fęcibus emittendis à tumore præternaturali proficiscuntur. Hic mole substantiæ pondus & grauitatem facit: dolorem distendendo, atque compræssione ad vesicæ musculum facta, mingendi laborem: & latas alioquin ac patentes vias coarctando in excrementis reddendis difficultatem procreat. Viscidam, aliquando subpallidam, & cruentem saniem, tenasmum, sanguinis stillacidiũ exiguum, vlcus in ea sede contentum, ostendunt. Absolutum pus numeris omnibus, quod *Caussæ redduntur omnium, quæ in sunt præter naturam.*
D scilicet album sit, leue, & ęquale & minimè fętidum, vbi tantorum excrementorum prouentus adest, oriri non potest, sed pro illorum diuersitate varium redditur: Inanes verò egerendi cupiditates adueniunt, quia feces non stimulant, sed acris in intestinum substantia ex vlcere defluxa, quod si aliquando ob alui durioribus excrementis locus irritari contigerit, guttæ sanguinis emittuntur, atque sanies subcruenta. Porrò diuturnũ est vlcus, cauum, cacoethe, malignũ, & fistulosum: pars enim illa calida, & humida, sordida excrementorum vacuationi destinata, & continuis laboribus obuia eiuscemodi affectus producit, qui paulatim exædendo superiores partes fistulam fecit, quæ fanè terminari videtur in spina dorsi, vt obseruauimus præteritis diebus. iam verò tumor quamuis non sit exquisitus scirrhus: dolet enim neque insignem duritiem, dum tangeremus, habere obseruauimus. tamen nè in illius naturam, aut etiam peioris transmutetur (nisi auxilia præsto sint) timendum est. Esset enim admodũ leue negocium, cum à crassiori sanguinis parte abundante, tumorem fuisse procreatum, fuerit à no-

bis demonstratum, atque in dies tenuiores partes, vel sponte, vel medicamentis E dissoluantur. His videor complexus omnia, quæ ad naturas, caussas, & symptomata affectuum propositorum attinent. Horum methodus curandi habere in hunc modum videtur mihi.

Indicationes curatiuę

Fluentes humores vacuatione reuellendi sunt: qui verò in affecta sede continentur, per viciniores partes deriuandi, discutiendi, particulaque affecta corroboranda: vlcus replendum, detergendum, glutinandum.

Præseruatiuę autem proprium fuerit prohibere, ne posthac noua fiat humorum congeries: vbi verò hoc non poterit præstari, modum inuenire oportebit: quo multò salubrior, quàm antea permanere possit. Habet enim difficultatē apud me maximam, an sanari possit, nec ne. Quia multis de caussis vitia sedis ægri curationem recipiunt. Primum, quia affectus consistit in parte sensu admodum exquisito prædita: Dictumque à me sępius est, id genus corpora facile ab austeris, & acribus medicamentis irritari: quin etiam recrementorum transitus, & ipse per se mordax est: & magis quod tum bilis ipsa, tum quædam sanies interdum permanet. Propterea adhuc, quod Medici statutum tempus non habent, quo applicent medicamenta, sed ægri magna ex parte intempestiue, & quando non conuenit, ad excretionem irruant. Iam humiditas, caliditasque loci siccantium, pariter & refrigerantium indigna, haud mediocriter curationis difficultatem auget. Sigillatim autem hi duo affectus: & difficultatem, & diuturnitatem curationis apertissimè indicant fistulosum vlcus sanari certe non poterit, sed fortasse mitigationem aliquampiam recipiet: scirrhus verò, qui præterea minatur grauiorem affectum; quo cum peruentum fuerit, miserè discedendum è vita, atque si adhuc ipsum non terminetur, tamen suapte natura diuturnam, ac difficilem; eo autem in loco, impossibilem curationem obtinet. Attamen tentari debet curatio, non quod speremus posse te hoc affectu liberari, sed vt saltem viam aliquam ineamus, qua possis minus malè habere, & vt quod reliquum est vitæ, melius transigatur. F

Vitia sedis multis de caussis ęgri sanabilia sunt.

Ex Gale. 9. de cõp. medic. loc.

Itaque primum omnium crassiorem sanguinem secta vena interiore sinistri cubiti, ac satis amplo foramine à toto corpore fluentem, ac potissimum à splene vacuantes ab affecta sede reuellemus: si crassus non fuerit sanguis, qui secta vena educitur, illico supprimere vacuationem expediet: nec fuerit extra propositum incidere venas malleoli pro vacuatione, & deriuatione: qui vero qualitate molestiam faciunt humores, purgatione reuellendi sunt, & vacuandi; si prius illam, quam suo iure postulant, præparandi rationem adhibuerimus: optimè factu fuerit apozema constituere ex lupulis, fumiterræ folijs, buglossi vtriusq; radicibus, & floribus, adianto vtroque, & scolopendrio, cui, vt vires de se validiores promat, addendum serapij ex mellissa, & alterius è scoloplendrio, portio, quæ satis conueniens videbitur: ac vbi semel, iterumque, ac si oportuerit tertio, præparationem adhibuerimus, tunc humores purgatione per vomitum reuellendi sunt: nam absurdum est per locum ducere, qui fluxione, vel tentatur, vel tentari solet: Intestinis laborantibus per superiora, ventriculo autē per inferiora medicari debemus. Varia pro expurgando per vomitum corpore olim antiquitas excogitauit auxilia, sed mehercle omnes antiquorum omnium compositiones, omniaque auxilia superat Diassarum Ioannis Fernelij, quod nullo labore quibusdam interuallis tuto vomitum ducit omni ætati, omni sexui, atque etiam prægnanti tutum, & familiare. Affero in tui gratiam medicamenti compositionem, atque etiam, vt Medicis satisfiat, quibus mea hæc legere continget. G H

Diassari compositio.

Rec. syruppi violati, de menta sing. vnc. viij. coquantur in mellis crassitiem, & in fine igne subducto asperge, radicis peponis arefactæ, seminum raphani, & vrticæ maceratorum in aqua rosacea arefactorum, atque tritorum añ. vnc. j. radicum assari contritæ, & cretæ vnc. ij. cinamomi, semin. fœniculi añ. drag. iij. confice electuarium liquidum: dosis est drag. iij. ex sero lactis, aut mulsa.

Mirum est quantas habeat vires medicamentum, & quanta facilitate vomitū ducat, in his etiam, qui huic vacuationi assueti non sunt.

Hoc tibi sit summum, maximumque artis huiusce nostræ mandatum (compater)

A pater) vt vomitum adeò familiarem tibi facias, vt semel in mense hanc purgandi rationem incas: qua ab inferis partibus fiet reuulsio, & crudorum humorum expurgata colluuie optima præseruandi rationem habebis.

Hæc vbi præstiterimus, haud ab re fuerit per eandem sedem purgare, sed magna tamen diligentia, & iudicio excogitanda, in id opus sunt auxilia, ne illorum temeritatem imitemur, qui quomodocunque validioribus pharmacis purgantes, & se ipsas, & miseros ægrotos præcipites dederunt. Medicamenta sint ex eorum numero, quæ atrum sanguinem respiciant, vacuentque aut leniendo, aut parum attrahẽdo, quorum, quamuis copiosa sit apud omnes silua, ego tamẽ prę cæteris decoctum ex senę folijs, aut ex mirabolanis dempto helleboro, Montani Veronensis præceptoris mei, quem semper honoris caussa appellandum duco, tanquam summè proficua extollo. Iuuabunt hæc plurimũ, sed certè affectus vndequaque minimè discutient: quamobrem alia generosa præsidia excogitanda sunt. Sed vt reliqua taceam, maximè confido in vsu decoctionis radicis Chynarum; nam reliquias crassi humoris per sudorem validissimè vacuans, eum etiam,
B qui in tumore continetur educere, extenuareque sanguinem valebit, cumque id citra sensum caloris faciat, habeatque medicamentum ad affectus diuturnos, & ægre curabiles persanandos facultatem, & sympathiam admirabilem, arbitror nullum reperiri posse magis conueniens. Medicamento igitur ex radicis Chinarũ desumpto, nos ad locum propinquius accedentes, vbi ne noua in affectam sedẽ irruat materia certi fuerimus: localibus auxilijs tumor discutiendus, vlcus detergendum, carne replendum & consolidandum est: atque primum duabus hirudinibus appositis in sinistra parte podicis, qua tumor extrinsecus prominet, atrum sanguinem educerem: mox ad insessus peruenirem ex herbis, floribus, radicibus, ac alijs id genus, quæ vim emolliendi, ac discutiendi, corroborandiq; possideant, vt floribus camomillæ, melliloti, acanthi, althcę floribus, & folijs, radicibus verbasci, absinthio, alijsque facultatis eiusdem: pro materia non eligerẽ oleum, quia vlceribus inimicum; non aquam propter eandem caussam, sed vini partem treis, *Insessus.*
C aquæ pluuialis par. j. Addito his insessum in luto Diui Bartholomęi, à quo memini olim nonnullos à tumoribus durissimis fuisse mirè liberatos. Cæterùm quomodo vlceri prouidere debeamus, non scribo, quia opus est, vt chirurgum expertum inueniat, qui quotidie locum abluat, detergat, tandemque faciat oportuna. Sed tamen duo sunt hoc loco silentio minimè inuoluẽda: primum, vt in partibus externis fistulosi vlceris exitus procuretur: huius consilij hæc ratio est, quòd sordes recentæ ipso in vlcere cauo, & in sinubus, facto emissario in procliuiori parte facile quidem, & cum ingenti vtilitate purgabuntur: etenim ad huius operis perfectionem non est temere vtendum quocunque artifice: qui enim doctrina, & iudicio parum valent, malè consulentes ægrorum commodo, deterioris cõditionis vlcus faciunt, quàm præfuerat: in aliorum numero, quibus nostra abundat Prouincia, primas partes tenet Durãtes Scacchus Nursinus: cuius fide, & industria, committens negotium minimè aberrabis. Alterum est, quod admoneo, vt sanationem huius fistulæ non cures, quia primũ erit fortasse impossibilis, mox *Lutum Diui Bartholomęi.*
D data possibilitate, corrupti humores, aut quomodocunque superuacanei, in ipso corpore, quorum expurgatio erat per sedem, facile refluent ad superiores partes, emissario iam clauso, tamen si quis id facere tentauerit, consulat præ cęteris Hippocratis librum de fistulis.

Putauerim itaque operępretium esse callo omni ex parte deterso; vti puluere plumbi in hunc modum præparati: plumbum in laminas, quàm tenuissimas ducitur, hæ minutissimè conciduntur; acetoque, quàm acerrimo immerguntur, macerantur que triduo, mutato quotidie si videbitur aceto: postea exemptæ, & igne siccatæ citra vstionem in mortario laboriose teratur, vt tandem in tenuissimum leuissimumque puluerem redigantur: hic malignis vlceribus inspersus blandè corrigit illa, & expurgat, & abstergit, atque ad cicatricem citra vllum sensum doloris successu vere admirando perducit: Audacter vtitor medicamento in modum sequentem, & mihi adhibeto fidem, quantumve possit ingenti tuo commodo experieris.

Plumbi pulueris vtendi modus. Recipe pulueris huius dragm. iij. decoquantur in hordeacea, vel mulsa, si maiorem facere detersionem volueris: mox inijciantur per siphonem in fistulã, vel E

Recipe pulueris vnc. s. dissoluito cum lacte asinino, aut caprino & inijcito: si volueris fluentium humorum acrimoniam obtundere, & dolorem mitiorem reddere. Quo verò tempore magis desiccare volueris, hunc eundem puluerem vino nigro dissolutum inijcito. De ipsa curandi ratione satis diximus, nunc verò rationem præseruationis doceamus.

In medicamentorum genere tria potissima sunt. Alterum de quo meminimus, nempè vomitus: nam quæ circa ventriculum aceruari solent excrementa expurgantur singulis mensibus. ex quo certè remedio vtilitatem, vt dixit, non mediocrem consequeris. Secundum est mirabolanorum vsus frequens conditorum, præsertim chebulorum. Tertium, cauterium in exteriori parte vtriusque cruris. In ea verò medicinæ parte, quæ victus ratione, ac lege medetur, hæc potissimũ obseruanda. F

Victus ratio. Primum, vt omnes aeris extremæ qualitates deuitentur, nam vbi modum excesserint malę. Deinde, vt ab omnibus alimentis abstineas, quæ crassum generare, & fęculentum humorem possunt: non explico qualia sint hæc, quia tibi notissima sunt, si eorum, quæ aliàs tibi significaui literis meis, recorderis; in quibus omnem, quæ ad hanc rationem attinent, expositam alimentorum potusque legem habes: ac rursus si oportuerit, cum inuicem loquemur, explicabitur: Laborio si motus deuitentur, præsertim equitatio, quæ tanto magis oberit, quanto fuerit durior, leuis idcirco ambulatio proderit, quæ tibi pro exercitatione sufficiet. Alui excrementa, quæ sponte, libereque non affluant, procuranda; quæ res lenien te humectanteque victu fiet admodum bene, nisi fallor. Vbi verò alui expurgatione indiguerimus, id præstabit præ cæteris simplicis electuarij ex mixarijs vsus: aut medicamentũ diacatholicon, quæ non solũ pro educendis fęcibus, sed pro tu more loci discutiendo, & educendo sanguine crasso, & fœculento ex ipsa fistula egregiam præstabunt operam. Omnem ciborum plenitudinem etiam, atque etiã caueas: memineris que quod somnus, & vigilia vtraque cùm modum excesserint malum. Animi affectus omnes, gaudio duntaxat excepto, obesse non parum possunt. Hæc sunt rerum capita, quæ mihi tuo commodo duxi impræsentiarum scribenda. Interim verò Deus Optimus Maximus pro insigni erga mortales omnes pietate, tibi sanitatem tribuat: mihique eam elargiri gratiam dignetur, vt actiones meæ in humani generis vtilitatem, & animæ meæ salutẽ dirigãtur. Vale. G

HIERONYMO LANDEO.

EPISTOLA SEPTIMA.

QVID sit hystericus affectus, siue vteri suffocatio, quæ illius differentia, quibus de caussis fiat, quæ curandi methodus, quæ materia medica, ac postremò, quam ob caussam odorata naribus admota obesse credantur: suffita verò prodesse. H

INTER eas caussas, quæ me ipsum ad tui amorem maximè impellunt, duæ sunt præcipuè, mi Landeæ: Vna est, quod hanc artem, quam communiter exercemus, plurimum diligere mihi videaris, cum diu noctuque laborans intactum nihil relinquas, quod tum ad artis perfectionem, tum ad animi tui cultum faciat: Altera est, quod iam pridem cognoui te moribus suauissimis præditũ, qui faciunt apud omnes amabilem: idcirco nihil est, quod ab Augenio sperare possis, quin statim scias, te id omne consecuturum: proinde quodcunque volueris, petito, ac dabitur tibi: interim admoneo te, vt memineris.

Quod caret alterna requie durabile non est.

Hymeneum non gaudere musis. Hymeneus non gaudet musis: his si tu dabis operam, qualem consueuisti, incumbere non valebis illi: aut si conaberis, in perniciem tuam omnis eiuscemodi conatus terminabitur: nam vt optimè Hesiodus in Theogonia.

A Τῶν καὶ ἀπὸ βλεφάρων ἔρος εἴβετο δ' ἰσιλωμένων.
λυσιμελής.

Ac pariter meminisse illius expediet quod in secundo epigrammaton incerto authore scriptum est.

λυσιμελοῦς Βάκχου καὶ λυσιμελοῦς φροδίτης
γεννᾶται θυγάτηρ λυσιμελὴς ποδάγρα.

Sed ego certè sim ridiculus, qui tam apertè noctuas Athenas. Excusatum habebis Augenium, qui nimio erga te ipsum amore ductus, admonere voluerit, sed his prætermissis accedo ad eorum, quæ scripsisti, explanationem.

Quæris, vt explicem tibi, quibus ex caussis proficiscatur vteri suffocatio, & quibus remedijs malo huic atroci subuenire consueuerim: atque rursus cur contingat odorata naribus adhibita hûc augere affectum: minuere autem, inferioribus partibus suffitu adhibito, quæ res tibi plena videtur controuersiarum.

B Igitur tibi satisfacturus, paulo altius repetito principio nonnulla primum dicam de natura affectus huius, quæ mihi alioquin satis ambigua videtur: mox breuiter de caussis, & indicationibus edisseram, ex quibus elucent remedia, ac methodus curandi, quam desideras. Affectus Hystericus est (vt iam de primo edisseram capite) inanis suffocationis metus ob vapores malignos, venenatosq́; ex vtero ad superiores partes ascendentes procreatus. Hysterici affectus nomine duo intelligere consueuimus, omnem scilicet vteri affectum, quicunque sit, & à quacunque proficiscatur. Atque etiam particularius veluti per excellentiam eum, qui suffocatio ab vtero, aut strangulatio, aut præfocatio dicitur: nos hac postrema significatione vtimur, quia priores fœminæ artem medicam professæ, à quibus nomen ipsum audire potuit, Hystericus se ipsas, idest, vt Galenus interpretatur, ab vtero suffocatas, nominare solebant. Alijs ἄπνους, seu ἀπνοία, respirationis priuatio, nuncupatur, de qua librum scripsisse Hieraclidem Tarentinum Galenus commemorat sexto de locis affectis. Putauit Paulus Aegineta

C hunc affectum esse vteri ad superiores partes recursum, qui mihi in eo displicet, quod essentiam non videatur assequi ipsius rei de qua agitur: recurrit quidem vterus ad superiores partes, quando mulier statim enixa fuerit: dum enim emittit fœtum ad inferiores tendit motu etiam adeo valido, vt nonnullis quidem non potuerit postea ad suum situm reuerti, vt hic ad superna recursus mulierem non reddit ex vtero suffocatam. Adde quod caussa quædam est affectus, non autem natura, & essentia, ascensus ipse: neque ita caussa statuitur à nobis, vt immediata sit, quia id vitium patiuntur illæ ex vtero, siue moueatur, siue non moueatur. Neque mihi admodum placent, qui ex Moschionis sententia dixerunt, præfocationem impedimentum esse respirationis cum omnimoda quiete. Nam apoplectici, & cathoche obsessi, alij ve plures respirationis habent impedimentum, atque immobiles manent. Me quidem non fugit, multa symptomata sub hoc nomine comprehendi, quatenus ab vna communi origine ortum ducant, inter quæ metus ille continuus suffocationis primum locum habet, à quo ex communi omnium consensu nomen inditum videtur. Essentia rei debet respondere

D communibus notionibus, & quo magis respondent, eo melior iudicari debet definitio. Quid autem sit, quod animo concipio, id nunc explanandum censeo. Est itaque animaduertendum, quod quamuis tota labes affectionis in vno consistat vtero, tamen per consensum non modo læduntur omnes humani corporis partes, sed propriè ac principaliter cerebrum læditur, quia habent omnes imaginationem quandam corruptam, putantes strangulari ab aliquo intrinsecus violenter fauces constringente, cum id tamen nusquam sit verum: nam si vterus ascendit, inferre nullum potest detrimentũ faucibus: si vapor, is multo minus habet hanc efficiendi potestatem: itaque cum semper arbitrentur suffocari corruptam esse imaginationem constat, atque propterea definientes diximus inanem esse metum suffocationis. Huius effectrix caussa proxima statuitur, non motus vteri ad supernas partes, sed vaporum perniciosorum ascensus, qui duobus modis contingere potest, vel cum vteri motu, vel citra motum. Si, quando mouetur vterus, vapores tamen cum ipso motu, ad superiores partes minime trans-

mittantur nequit fieri ex vtero suffocatio, quamobrem simplex motus vteri, E
quemadmodum supra dicebamus cōtinens esse nequit caussa hysterici affectus:
At si concurrat cum vaporum ascensu, caussæ potestatem ita auget, vt pernicio-
sissimum, maximumque affectum procreet. Hic quædam de motu vteri dica-
mus. Moueri hunc admittunt omnes, sed quomodo moueatur maximè con-
trouersum est. Galenus contra Platonis decreta disputans parum omnino mo-
ueri illum autumat, motumque non esse illius proprium, at proficisci ratione
ligamentorum, cum nimia plenitudine referta secum vteri substantiā attrahunt:
alioquin esse animal quoddam videretur, vt idem Plato scripsisse visus est. Ego
sanè huius authoritate motus, aliquando censui non dimoueri, aut parum è sua
sede, vterum: at ægrotantium mulierum modo quæ rimonia, modo precibus
aductus, hunc sæpè tactu deprehendi instar globi cuiusdam in ventriculum ef-
ferri, eumque grauiter opprimere; Hinc & sæpè manu deprehensus est, manife-
stoque in propriam sedem propulsus. At quamuis sponte (vt reor) mouetur vte-
rus, aut errat, non propterea animal videri debet: nam & ventriculus pars pla- F
nè naturalis, sine arbitrio, sine iussu nostro mouetur, cum rei alienæ lacessitus in-
iuria magno impetu hanc vomitionē repellit, aut cum fame exinanitus iocun-
do cibo, quasi gestiens occurrit, huncque ab ore vix dum præmansum eripit,
ereptumque adeò auidè continet, & arctè amplexatur, vt vndique contractus,
in eum quasi totus incumbat. Hæc, si in ventriculo conspicua sunt, multoque
magis in corde, cur non similiter in vtero fiant? Hunc enim scimus prima fœtus
conceptione semen attrahere, genitumque fœtum nouem mensibus continere,
& maturum (quasi cognitione sit præditus) extrudere. Proinde non parum
demiror Galenum, qui contra Platonem scripserit, ac præsertim Hippocratis
fuerit vsus testimonio, quod sanè multo magis Platoni, quàm Galeno fauet: nam
certè quæ ab illo producuntur ex libro de articulis, si diligens eorum adhibeatur
discussio, nihil amplius continent, quàm errare vterum, & moueri: quam rem
fieri posse ratione vinculorum, & apendicum, quibus adhæret vterus, negabit ne
mo, sed quod hanc duntaxat tum ibi, tum alibi caussam admiserit, non admittet G
ille, qui multò apertiores locos Hippocratis pro se ipso ferre potest: horū quos-
dam afferemus. Si vteri ad hæpar accesserint (inquit libro de natura muliebri)
muta de repente fit, & dentes conserit, & color niger fit: patitur autem hæc de
repente dum sana est. fit autem eiusmodi affectio virginibus maximè antiquis,
& viduis, quæ iuuenculæ sunt, ac pepererunt, ac viduæ manent: cum sic habue-
rit: depulsione per manum infra facta sub hæpate, aut sub præcordijs fascia deli-
gato, & aperto ore vinum odoratissimum infundito] ac rursus eodem libro. Si
ad cor progressi vteri suffocent, & non procedant.c.] & alibi. Si vteri ad viscera
conuersi strangulauerint.] &, si vteri ascendentes suffocarint] at libro de morbis
mulieribus primo, inquit. Vbi verò apud hepar, & præcordia fuerint vteri, &
strangularint: mulier albas oculorum partes subuertit, & frigida fit] & libro se-
cundo. Si verò ad cor progressi vteri suffocent.c.] ac rursus. cum autem ad præ-
cordia allapsi strangularint] cum vteri apud præcordia constiterint, suffocatur
veluti.c.] & alibi, cum vero ad hepar conuersi fuerint vteri, mulier de repente vo H
ce destituitur.c.] sed si vellem omnes locos recensere, superuacaneum videretur:
poterit vnusquisq; obseruare apud hunc authorem vterum ipsum modo ad dia-
phragma, modo ad ventriculum, modo ad præcordia, nunc ad leuam, nunc ad
dexteram partem moueri. Statuamus itaque hoc esse verum, quod experien-
tia, obstetricumque longa obseruatione, Platonis deinde, & Hippocratis, mox
autem iuniorum Medicorum authoritate confirmatum est.

Verum nolim putes, ita moueri vterum ad superiora, vt eius substantia, aut ie-
cur, aut ventriculum, aut diaphragma, aut cor pertingat: id enim est omnino
impossibile, sed quia vterus neruosa pars est, atque ex sensilis, vbi offenditur ali-
qua caussa præternaturali, ac etiam naturaliter citra læsionem aliquam, moueri
contingit modo infra, modo supra, modo ad latus, idque adeo sensibiliter, vt
qui in artis operibus exercitatus est, id frequenter obseruauerit. Naturalis au-
tem motus est, quemadmodum ventriculi, & intestinorum. Diciturque supe-

riores

A riores partes contingere, quod distendatur, ac distentus communicatione partium illas afficiat; haud secus, quàm vtero gerentes vltimis mensibus ob magnā extensionem, vt plenitudinem vteri factam sentiunt præcordia pertingere, & grauare.

Hic motus vteri ad supernas partes ijs potissimum contingit, quibus habenę, & apendices vteri laxiores sunt: tunc enim vbi lacessitur vterus modo in hanc, modo in illam partem aberrans irruit. Irritatur autem aut rei præternaturam, præsentia, quam in se continet, aut externæ, eiúque aduersę molestiæ: tum quippe lacessitus, & quasi succensens de proprio loco decedit, vt quod infensum est, inimicumve fugiat, quod verò iocundum, ac blandum insequatur.

Hoc autem loco rursus adnotandum est varios existere gradus eiuscemodi affectus: vnus est cum præmitur mulier quoddam præcordiorum dolore, spirandi difficultate, & nonnunquam lipothimia, qua tamen vix pulsus immutatur: nausea sequitur, quam nunquam, aut certè admodum raro succedit vomitio: sæpè B tædium quoddam, ac ciborum fastidium, vt plurimum cum murmure, ventrisq; rugitu. Metus hinc & desperatio ægram concutit, ac plerumque tanta, vt se mox suffocatione interituram putet, nullaque ratione in spem erigi, recreari que potest: hæc sigillatim omnia, aut horum pars maior succedit, cum lęuior est morbi caussa. Vapore scilicet, qualem explicabo infra nondum fauces, cerebrumque obsidente.

Alter est cum iam vapor malus, immo venenatus fauces occupauerit, quas tunc manifestius multo videtur veluti vinculo constringere, aut manu præcludere, ac intercepto spiritu magnum inferre miseris mulierculis metum suffocationis. Illoque rursus ascendente cerebri arcem, varia atque ad modum diuersa producit symptomata: hinc enim aliàs furor gignitur vterinus, quo cum garrulitate, iracundia, & inquietudine mouentur, aliaque fiunt plura desipientiæ genera, metus, horrorisque plena: atque hic gradus sęuitia omnes excedit, vtpote qui vel melancholicum affectum primum ex consensu affecto, ac postea per essen C tiam, cerebro, vel maniam, vt aliquando obseruatum est, prænunciare soleat. *Secundus gradus.*

Postremus affectionis gradus est, cum vapor inducit soporem quendam, & veternum, quo mulier corruens veluti attonita iacet, sine motu, sine sensu vllo, auditione nonnunquam superstite, ac semper memoria præteritorum, permanente respiratione adeo parua, & rara, vt interdum nulla esse credatur, tanquam iam mortua extinctaque sit; at nihilominus pulsus in his, interdum constat, validusque est, interdum obscurus, paruusque, vt ne percipi quidem possit. *Tertius gradus.*

Porrò sub accessionis finem humor quidam ex muliebribus locis excurrit, murmur in intestinis percipitur, attolluntur oculi, restituitur intellectus, sensus, ac motus, corpusque firmari incipit: sæpè etiam deprehensum est frigus tunc temporis è capite per ceruicem, & scapulam, & brachium illabi quod stuporem, ac difficilem motum redderet, exhiberetq; speciem quandam paralesis, sed quæ non multo post discuteretur. Ex his colligito, quid ego sentiam de natura affectionis hystericæ: nempe hanc pertinere ad imaginationem corruptam, con- D sensu vteri procreatam: quandoquidem cum varia sint accidentia hystericas consequentia mulieres, vnum duntaxat est in omnibus perpetuum, suffocationis metus, aut certè mortis timor quidam perennis cum alijs eiuscemodi signis imaginationis deprauatæ: alia vero minimè perpetua sunt. hinc affectus nomen ab illo deductum est, liceat vnicuique sub alio reponere genere symptomatum: neque enim nos reclamabimus, modo rerum consensus adsit.

Quod attinet ad ipsas caussas, iam essentiales, ac proximas dixisse videor: in quibus consentiunt omnes; præterquam in modo motus vteri, quem nos violenter, at multum dicimus moueri, & aberrare vndequaque: Galenus vero moueri quidē, sed attractum à plenitudine vinculorum arbitratus est: at vero nondum particulares prosecuti sumus (quarum pro exacta scientia haberi debet notitia) reliquum est igitur, vt de illis transigamus. Caussę ob quas vterus ascendit multæ sunt, morbi ferè omnes instrumentalium partium, atque etiam communes, vt vlcera, & vulnera: humorum perniciosorum aut qualitate, aut quanti- *Vteri suffocationis cāę.*

tate

titate concursus; à quibus etiam apendices vteri laxari consueuerunt; quemadmodum à contusione vehementi, à ponderosa gestatione fœtus, ac partu plurimum difficili: igitur vbi vincula eiuscemodi fuerint laxiora, à quauis caussa agitatus vterus, primum illum facere gradum suffocationis consueuit, si malæ euaporationes simul petant superiores partes, quemadmodum etiam alios, si multo altius vapores ipsi penetrauerint. Nec id fuerit mirum, quia vterus venas, & arterias magnas habet, plurimisque neruis refertus est. venæ hæpati, arteriæ cordi, nerui cerebro compatiuntur. E

Vapores autem (vt dixi) penetrant multo altius, nam vterus per se nequit ad cerebrum, aut ad cordis peruenire substantiam, quam attingunt vapores, non solum per eos, quos dixi ductus, verum etiam per meatus cęcos, atque latentes. Deduci autem nequeunt vapores, nisi adsit materia, quæ in flatuosum spiritum conuertatur. Vetus iam opinio increbuit à Græcis primum incępta, mox autem ab omnibus, quod sciam Arabibus confirmata duas caussas hosce vapores facere: mensium scilicet retentionem, & seminis, in ijs, quæ gaudere virorū consuetudine solebant, & postea priuatæ sunt; atque in virginibus ætate grandioribus, nullas præter has cognoscunt caussas, sed tamen experientia manifestum facit aliam etiam adesse. obseruarunt patres nostri, & nos cum illis non infrequenter vidimus, mulieres, quæ optimè purgantur, & viros habent admodum pro veneris vsu validos, & quæ quotannis fętum ædunt, vtero præfocari: certa quidem coniectura aliam ab hisce duabus subesse caussam: Potest quinetiam vnusquisque obseruare virgines multas eodem cœnobio clausas ab hoc affectu permanere immunes, quorum in numero consistunt quædam viragines & quædam parum rectè purgatæ per vterum: attamen ex multis vix vnam videbis, aut alteram hoc genus symptomatum detineri. Quamobrem statuantur caussæ tres particulares, vna scilicet mensium retentio; alia seminisque cohibitio; tertia humorum malignitate participantium in vterum abundantia; ab his equidem vapores emitti solent pro hoc affectu concitando, sed adhuc distinguendum est, vt perfectam notitiam habeamus. Vapores, qui sursum ascendunt naturam eius repræsentant, à quo fluxerunt, ex eo quod benignum est, educitur benignus vapor, vt ex venenata substātia flatus prodit venenatus: talē imaginari oportet esse materiā, ex qua proficiscuntur vapores hysterici: sanguis menstruus perniciosam, & malignam naturam suscipit, qualem ferè habet: multo magis semen, vt potè quod facilius alteratur: hinc grauiora multò aduenire consueuere symptomata à semine, quàm à sanguine retento, vt optimè Galenus prodidit (quamuis id non facile admiserit Auerroes) ex alijs humoribus, cum perniciosam, & malignā naturam suscipiunt, idem contingere statuimus, qui humores possunt in venenatam naturam transmutari: venenatos autem esse vapores eiuscemodi id præcæteris testatur, quod nos videamus illico substantiam cordis oblædi, pulsu omnino, aut maiori ex parte languescente, vel euanescente, atque tam breui temporis spacio id efficere, meo iudicio, ferè non valet, quod venenatum non sit, adde statim refrigeratur totum corpus, & veluti attonitum corruit. Cęterum si quæsieris, quam temperiem habeant vapores elati? respondendum putauerim cum Galeno, alijsque Medicis existere illos quidem frigidos, & melancholicos: sic demostrante nobis effectu refrigerationis corporis totius, & melancholicis illis deliramentis, quibus perpetuo illorum mens obuersatur, & perpetuo suffocationis metu.

Vteri suffocationi cās communes. F

Nota contra cōem & vulgatū opinionem. G

H

Tria autem hoc loco declaranda sese nobis circa caussas offerunt: primum an suffocatio hæc ab ariditate fiat: secundū cur viris non accidat eiuscemodi casus: tertium cur Galenus duas duntaxat caussas recensuerit, menstrui scilicet sanguinis, atque seminis retentionem, à siccitate quidem fieri posse Hippocrates ipse videtur testari libro de morbis mulierum, cum ait. Si suffocatio de repente accesserit. Fit autem maximè ijs, quæ cum viro non coeunt, & senioribus magis, quàm iunioribus. Leuiores enim vteri ipsarum sunt. Fit autem potissimū tunc vbi mulieri vasa vacuata fuerint, aut plus solito laborauit, reficcati à labore vteri conuertuntur, ut qui uacui sint, ac leuęs: Est enim ipsis locus spaciosus, ut conuertantur.

A uertantur, vt puta ventre uacuo existente. Dum antea conuertuntur impetunt hepar,& iusta consistunt,& ad præcordia irruunt:corruunt enim,& progrediuntur sursum ad humiditatem,tanquam à labore magis,quàm oportunum est,resiccati] hęc ille. Admittunt quidam eiusce modi opinionem putantes hunc affectum speciem esse quandam conuulsionis, omnemq; conuulsionem fieri,ut censet Hippocrates,aut ab inanitione,aut à plenitudine:alij uerò ad consensum cerebri cum utero confugiunt, putantes utero exiccato in consensum trahi cerebrum,sicq; suffocationem fieri. Ego uerò non ita sentio,cum ducam impossibile prorsus à siccitate hunc affectum fieri. Moueor,ut ita credam,primum ex modo sanationis:nam ut dicebam omnibus sub finem accessionis ex uasis muliebribus excurrit humiditas quædam sanitatem prænuncians, & simul eiusdem caussa. Deinde ex medendi modo: nam sanantur nunquam, nisi uel seminis copia minuatur, uel mensium purgatio promoueatur, uel humores corrupti expurgētur: communeq́ue remedium est omnium suffocatarum uteri corroboratio,quæ ma

B gis fit siccis, quàm humidis. Tertiò fidem facit huic opinioni breuis sanatio, quandoquidem non amplius in accessione permanent, quàm horarum ęquinoctialium trium,ac ut plurimum,quatuor spatio;nonnulla uerò neque per horam male habent,inuadereq́ue solet affectus per circuitus,quæ uidentur maximè repugnare, quòd fiat ex siccitate, ut puta quæ neque subito fit,sed paulatim,atque ideo neque subito discutitur. nulla certè est curatu difficilior dispositio, quàm à siccitate,ut Galenus ait lib. 7. de methodo medendi. Addo Galenum lib. 2. de locis malè affectis apertè admodum demõstrasse hũc affectum à siccitate fieri non posse. Neque conuulsio est uteri strangulatio,imo potius uidetur paralesim imitari:licet aliquando conuulsiui motus accidant,quod perinde accipi non dēt, ut essentiã sequatur eius de quo agimus affectus.Hippocratis uerò sententiã longè diuersam esse ab horum hominum sententiam satis aperte declarauit Remensis explanator illius loci,quem per ocium leges. Ego tamen dico,ab uteri siccitate hoc symptoma concitari posse, sed non à quacunque, sed ab ea duntaxat, quæ priuat uterus humido suo iocundo,ac delectabili. Vteri humectantur cum quidem fluunt menses, cum semine tum proprio,tum alieno perfunduntur,vtraque priuati humiditate patiuntur: atque hæc siccitas est, de qua locutus fuit Hippocrates. Secundum problema fuit, si à retentione seminis mulieribus contingit suffocari, cur uiris ab eadem caussa non contingit? an quia liberiores illi sunt,licetq́ue magis liberè semen profundere, fœminis non ita licet. Deinde simile quippiam contingere viris Galenus demonstrauit sexto de locis malè affectis, at non eiusdem vehementiæ, magnitudinisq́ue, quia vitium hoc non est proportionatum virili semini calido, ac acri: magis vero proportionatum fęminis est, ob frigiditatem seminis, & ob multam cacochimiam, qua perpetuo abundant. Cæterum Galenus duas duntaxat remouit caussas, tum quia duæ illæ potiores existunt, tum etiam quia malorum, & venenatorum humorum præsentia eiusdem ferè videtur naturæ,atque seminis putredo.

D Indicationes hæc sunt: Prima quidem, vt ascensum vteri ac vaporum ad superiores partes impediamus, virtutemq́ue ipsam sopitam ac dormientem (vt ita dicam) excitemus. Secunda, vt caussis sigillatim obsistamus, quæ morbum efficiunt contrarijs remedijs. postremam hanc dum præseruationi operam damus,exequimur. Priorem autem cum earum, quę actu hystericæ sunt, curationem tractamus: neque enim tunc abolere caussas tentamus vndequaque,sed ab accessione liberare ægram volumus: de vtraque indicatione dicamus, quomodo remedia possint in rem præsentem accommodari,docentes primum quomodo hystericis subueniri possit, quæ actu symptoma patiuntur. Indicationes curatiuæ.

Omnem adhibere diligentiam debemus, vt à supernis partibus reuulsionem moliamur: cucurbitulis coxis, inguinibus, & natibus appositis; deligaturis validioribus extremarum partium, eorundem calefactione, & fotu. Naribus præterea, quæ fętidum odorem habent admouenda, vt castoreum, sagapenum, galbanum trita,acetoq́ue leuigata;aut etiam acetum acerrimum per se,aut cum ruta, quæ pariter sola integra, aut contusa habet facultatem admodum egregiam. Vteri suffocatio nis in actu curatio.

Adhæc

Adhæc verò puluis castorei, & sagapeni in nares insufflatus; aut etiam albi ellebori puluis: ex his enim concitantur sternutationes, quæ ob validum motum solent retropellere vterum ascendentem, vaporesque. Imo sternutationes etiam si non fierēt ex iā dicta materia, sed vel ex alia, vel per se fierent, plurimū hystericas iuuant. Sunt qui iubent aperiri os ægrotantium, impositisque digitis cogendas esse ad vomitum, sed mihi non satisfacit: quia hoc haud esset reuellere, sed attrahere materiam morbificam ad eam regionem, à qua volumus auertere, consiliū quidem prudentius datur ab Hippocrate libro de natura muliebri; iubens, vt cogantur vinum odoratissimum deglutire: hoc enim tum odoris suauitate cor recreat, tum etiam tenuitate substantiæ ad vterum penetrat, & caliditate frigidos vapores dissoluit: neque fuerit ab re si plethorica fuerit mulier, & à retentione sanguinis menstrui suffocata scarificare crura, vt alibi ex Galeno docuimus, vel incidere inferiores venas. Nostrum experimentum quod nunquam fefellit, est, vt deuoret musci optimi gr. v. cinamomi, gariofilorum, nucis muscatæ, an. scro. j. vino odoratissimo dissoluta. Adhæc verò per infernas partes suffitus adhibendi sunt vtero pessi immittendi, prouocanda vacuatio corrupti humoris ex vtero: nec non sedi tum glandes, tum enemata iniicienda sunt, suffitus fiant ex rebus odoratis, ex stirace, nuce myrepsica, cinamomo, gariofilis, ligno aloes, gallia muscata; ac id genus alijs, quæ vim habent laxandi, calefaciendi, & discutiendi flatus. quorum silua magna certè est apud omnes authores. At hoc ipsum experientia compertum est mihi valere plurimum.

Augenij experimentū. E F

Suffitus. Rec. melā tij seminis, vnc. s. stiracis calamitę, succini squinanti, calami aromatici, spicæ nard. ana, drach. iij. rosarum rubrarum, drach. ij. galliæ muscatæ gran. vj. fiat puluis ad suffitum.

Pessaria. Pessaria ex eisdem rebus fiunt, ex quibus parari solent, quæ menses euocant: adde tamen his odorata, & vterum corroborantia: hoc equidem præstantissimū. Rec. liquoris cyreniaci, iridis, rosarum rubrarum, ana vnc. s. zibetti, ambaris, an. gran. iiij. musci gran. ij. fiet puluis, qui sindone exceptus in balanos, aut pessus aptetur. G

Digiti in vterū obstetrice impositio. Obstetricis auxilio in viduis indigemus, etenim si digitum medium oleo de rosetis, vel de gariofilis, aut alio id genus odorato profumariorum, inunctum in vteri ostium iniicerit, diu multumque confricando vndique plurimum iuuabitur. nam sic teter ille humor, strangularionis efficiens caussa, foras euocabitur magno commodo. Glandes omittendæ non sunt ex picra, & succo rutæ, & melle: neque etiam enemata ex hyera diacoloquintide, & agarico, si modo commoditas dabitur aliqua, vt possint recipere. Præcordia sunt arctè deliganda, non tamen ita, vt impediatur respiratio: manus comprimenda est in ventre, vt possit, quod sursum repit descendere. Infernas partes locato procliues; supernas autem accliues admodum. Caput oxirodino corroborabitur, ne recipiat nouum ascensum vaporum, atque vt iam receptos discutiat. Displicet mihi vsus aspersionis rosaceæ permistę cum vino optimo odorato circa faciem in suffocatis: quandoquidem adiuuant hæc vaporum incrementum ad caput; præsertim vero, quod sciam vinum caput replere, quod nos conamur exinanire. his iuuabitur strangulata mulier. H

Glandes enemata. *Situs.* *Oxirodinū.*

Vteri suffocationis preseruatio. Præseruandi ratio pro caussarum varietate instituenda est: alia enim debetur, si ex humorum perniciosorum præsentia, aut ex retentis menstruis: alia si à retento semine proficiscatur. de his breuiter dicam, & per capita: quoniam omnia prosequi non est institutum huius negotij, nec tu ipse id quæris, cùm solum audire desideres, quæ propria sint apud me pro remouendo affectu remedia: accipe igitur idonea, accommodataque præsidia.

Vteri suffocatio à retentis mensibus. A mensibus retentis vteri strangulatio eadem postulabit remedia, quæ ipsorum mensium suppressio requirit. Duo tamen sunt peculiaria, primum venæ sectio ex inferioribus venis, quæ sunt in poplite, aut in malleolo, ijs obseruatis, quæ tu nosti à me olim conscripta libris de missione sanguinis, & in commentarijs in Galenum. Aliud verò, vt post eorum, quæ detergunt, & extenuant, vsum, frequenter exhibeas picram, aliquando quidem per se, aliquando autem

alijs

A alijs permistam, vt agarico, cuius egregia est cum primis facultas pro hoc affectu sanando; neq; catapotiorũ vsum abhorreo ex sagapeno, & fœtidarum, aut per se, aut cum hiera; nã vtrunq; genus particulari priuilegio videntur opitulare suffocatis: præsertim ex sagapeno, quæ possunt etiam fœtum mortuum expellere: iuuat has maximè fotus calfaciens, roborans, & discutiens: Insessiones ex ijs, quæ menses ducunt: frequens vsus trocifcorum ex mirrha, frictiones, & calefactiones extremarum partium, ac alia id genus, quorum numerosa sylua est tibi notissima. Cæterum hæc fieri debent parum ante statutum tempus fluxionis ex vtero: aut etiam ipso in tempore.

At verò si à retento semine originem ducat, omnes in hoc vno conuenire videntur, vt à sanguinis missione abstineant: caussam hanc esse statuunt, quia cum magna insequatur corporis totius refrigeratio: ac vacuatio per venæ sectionem adhuc magis refrigeret, periculum ingens videtur, ne hæpate sic affecto, hydrope superueniente, miserè admodum ægrota moriatur. Ego autem hic adhibendam B esse distinctionem arbitror. Affectus hystericus, aut recens est, aut inueteratus: in hoc abstinerem à remedio, quoniam totius corporis frigiditas iam nimium præualuit: at si fuerit recens considerandum est, an eusarco victu vsa sit mulier, sanguinisve plenitudine laborat: an secus. in priori casu secarem venam inferiorum partium, (nunquam enim pro hystericis curandis ad superiores accedere venas consueui, quicquid alij dicant) in posteriori autem minimè. Quæ sic laborat nisi religio, aut quidpiam aliud impedimento sit, nubat in domino; si non potest, ijs vtatur instrumẽtis pro viro, quæ obstetricibus, & matronis cognita sũt: Abstineat à vino, in quo est luxuria: pro vino vtatur decoctione radicum nenupharis, & coriandrorum. Abstineat ab ijs omnibus, quæ sanguinem generant, ex quo fit semen. In vniuersum tum victus, tum medicamenta conferunt, quæ siccandi potestatem habent, siue calida sint, siue frigida, & quæ totis substantijs facultatem habent semen extinguendi. Quòd verò ad totius corporis purgationẽ pertinet, videtur ea quidem non conuenire: quoniam nullum extat medicamen C tum, quod semen purget: quamuis multa sint, quæ extinguant, sed tamen haud erit absurdum purgare bilem, quæ stimulum addere posset semini, hæcque res facienda leuioribus præsidijs. Si verò principium ab humoribus fuerit corruptis, ac venenatis, nullum præstantius auxilium, quàm corpus crebro expurgare pro conditione, ac natura humoris peccantis: hic opus est, vt animo diligenter perlustres, quibus è partibus eiuscemodi excrementa effluant in vterũ, & quæ sint, vt possis ingenti malo subuenire. Vomitus hic peculiariter cõuenire videtur mihi: quandoquidem omnibus expurgatis primarum viarum excrementis ab vtero fit reuulsio. in alijs caussis non item: cum neq; sanguinis copia, neque seminis possit vomitu emendari, nisi ex accidenti.

Vteri suffocationis curatio à semine retento.

Aliorum opinio.

Vinum luxuriam parit.

Vteri suffocationis à venenatis humoribus.

Porrò si bilioso temperamento prædita fuerit mulier, ac ipsa suffocatio potissimum originem ducat ab humoribus biliosis prauisq; in vtero existentibus, à quibus furor ille fiet vterinus, expedit quidem omni diligentia hunc humorem ex toto corpore purgare, acrimoniam obtundere, ac etiam refrigerantibus vti. D quæ res memoriæ cõmendanda est tibi, quia non semper curantur omnes hystericæ calefacientibus, attenuantibusq; præsidijs. Docebo quidem aliàs id ipsum diligẽtius in hoc habitu corporis, & calidissimorum humorum pręsentia, quibus vti soleam pręsidijs benè nosti, propterea non explico, ijs tamen addo solere me satis feliciter exhibere dragm. vj. singulis diebus decem, aut duodecim sequentis electuarij cum aqua decoctionis radicum artemisię cum zucharo compositionẽ afferro, quam author donum Dei appellauit. Rec. Polipodij quercini lib. j. senæ, violarum, prunorum, sebesten, tamarindorum, passularum aña vnc. iij. Aquæ fontis lib. x. macerentur per diem naturalem: mox decoquantur ad medietatẽ, deinde colentur, ac exprimantur solemniter, & addito decoctioni calidæ psilli lib. j. & ibidem præmantur vsque quo mucilago conuenienter extrahi possit: tunc coletur, ac exprimatur fortiter. dein colato iuri addantur zuchari secundæ coctionis lib. iiij. pulpæ tamarindorum, & cassię extractorum cum prædicta decoctione aña lib. s. iterum lento igne coquantur vsque ad inspissationem conueniẽtem, &

cum

cùm infrigidari cœperint,addantur infrascriptæ species. Rec. spodij, reubarbari, sandalorũ amborũ,rosarũ, violarũ,seminũ papaueris albi,sem.portulacæ, endiuiæ,lactucę,scariolæ,feniculi,draganti,amili,rasuræ heboris,gũmi arabici,berberis,fumiterrę,liquiritię,anisi,an.drac.iij.diagridi,drach.v.mirabolanorũ indorũ, emblicorum,an.drac.vj.omnia per se subtiliter puluerizata addantur,& in mortario diutissimè conterantur, ac in bonam electuarij formam redigantur. E

Pillulæ de musco valide. Si quis alternis diebus ante cęnam per horas duas assumpserit scrop.duos pillularũ de musco,adeò præseruabitur ab omni suffocatione,vt nullũ sit inuentum efficacius præsidiũ. Rec.sileris, rubeæ tinctorum, pulegij,calami aromatici, medullæ granorũ peoniæ,an.drac.vj.musci electi,scrop.iij.spicę nardi.drach.j.fiant pillulæ cum succo artemisiæ, dosis est scrop. ij. vsque ad iiij. abstinendo tamen æstiuis,calidisq; tẽporibus,& in affectu à biliosis humoribus procreato, de quo paulũ supra loquuti sumus:iuuat maximè in omni inueterata suffocatione à mensibus retentis,& à seminis vitio, assumptis pillulis dandum est apozema ex decoctione artemisiæ,& mẽtę siccæ cũ vino odorato,vt recordaris me vti cõsueuisse. F

Cerotum ex Galbano. Præstantissimum etiam est cerotum ex galbano. Rec. galbani electi, vnc.j. bdelij mollis,& subalbidi,drach.ij.puluerũ matricariæ, drach.j.s.mirrhæ scro.s. dissoluto galbano cum aceto, & alijs permistis cum cera fiat cerotum,applicentur super vmbelicum,& nõ remoueatur nisi per se ceciderit. Castoreum prodesse plurimum omnes Medici tradiderunt: dosis est vsque ad scrop. iiij. cum vino odorato. Et hæc sufficiat de remedijs dixisse.

Cæterùm quæstio, quomodo odorata naribus admota vterum ascendentem lædant, fętida vero iuuent, plena est controuersiarum, ac sanè, nisi fallor bene à paucis extricata in hanc vsq; diem:ego iam quædã scripsi lib. 3.commentariorũ ad Glauconẽ, quo loco Stephani Atheniensis opinionẽ probabiliorem esse alijs omnibus demonstraui,quamuis nec illa suis difficultatibus careat. Dicã nihilominus hoc loco quod mihi videtur veritati maximè consonũ.Sciendum est itaq; in omni sensu adesse dolorem,& tristitiã, quia hæ sunt passiones sensus,vt etiam voluptas,quemadmodũ Peripatetici tradiderunt: nõ possunt autem hæ fieri,nisi actio fiat confertim,atq; simultanea.Cũ ea,quę odorẽ habent fętidũ,ingratũ, & olfactui inimicũ sese offerunt naribus, spiritus animales,qui multi sunt pro sensorij muneribus destinati, retrahuntur ad suũ principiũ simul cũ vitalibus spiritibus, & sanguine, hæcq; res fit violento quodã impetu. Hinc vtero obuiam facti vim habent propellendi ipsum ad inferiores partes,quoniã vero calidi sunt, frigiditatem iam genitam in vtero, aut à retentis mensibus, aut à semine, possunt corrigere: & cum aperiant, laxentque simul apertis vijs virulentiam illam extra vterum propellere. At vero quæ iocundum odorem habent contrarium efficiunt: vis sensibilis cum spiritibus, & sanguine affatim mouetur ad obiectum percipiendum, & tunc sanè relinquitur centrum corporis calore ferè destitutum, illo nempè supernas partes petente: hincque insequitur vteri refrigeratio,& ascensus minimè impeditur. Sed tamen notandum,quod non contingunt hæc ad omnem odoratarũ rerum,& fętidarum occursum,quia,quæ odorem habent exiguum,aut fœtorem,violentũ hunc facere motũ in spiritibus, & influente calido nõ possunt,quæ faciunt maximè odorata,& fętida:sic primã problematis partem persoluere solemus:quòd verò ad alterã attinet dicimus, quod odorata admota vtero, aut indita, possunt aliquidpiam prodesse non quatenus odorata, sed quatenus partes tenues habent,quibus calefaciunt vterũ, & laxant, qualem vim habent omnia aromata:idcirco Galenus non dixit odorata simpliciter supponenda mulieribus hystericis;verum addit,& quę laxare,& calefacere possint, atque bene olent,& vehementè odorem habent,tum tenui sunt substantia, tum caliditatem habẽt. quapropter in Aphorismis scriptum est ab Hippocrate,quod suffitus aromatum mouet menses. Hæc mea est sententia, quæ si tibi non satisfaciet acri iudicio tuo meliorem excogitabis, nam certè tractatio est, vt dixi, maximè ardua. Vale.

Cur fœtida naribus iuuent admota, & odorata noceant. G

Augenij probabilitas.

H

FINIS.

EPISTOLARVM ET CONSVLTATIONVM MEDICINALIVM

ALTERIVS TOMI

Libri XII.

AVCTORE HORATIO AVGENIO
MEDICINAE PRACTICAE IN SCOLA
TAVRINENSI DOCTORE PRIMARIO.

In quo non ſolum maximæ difficultates ad Medicinam & Philoſophiam pertinentes dilucidantur,

Sed etiam morborum grauiſsimorum ferè omnium curationes abſoluuntur.

CVM PRIVILEGIIS.

Venetijs, Apud Damianum Zenarium. M D X C I I.

ILLVSTRIS.^MO. ET EXCELLENTIS.^MO.
LVDOVICO MILLIETTO
MAGNO SABAVDIAE CANCELLARIO
FAVERGIARVMQ. BARONI.
Horatius Augenius S. P. D.

DVo sunt quæ apud omnes Nationes quantumuis barbaras, & incultas, (Illustrissime Cancellarie) ab initio Mundi vsque ad hodiernum diem summo semper in pretio & existimatione fuerunt, rerum præclarè gestarum amplitudo, & literarum eruditio: quotquot enim vnquam in excelso dignitatis loco positos titulis honorificis decorari, & nobilitatis splendore cæteris anteferri legimus, omnes illos doctrinæ, scientiæ, prudentiæ, & factorum illustrium veluti alis subnixos ad tam sublimes gradus, & honorum fastigia peruolasse, ex omnium ætatum & nationum historijs compertum habemus. Testes huiusce rei locupletissimi sunt duo illa Græciæ & Italiæ lumina, Demosthenes, & Cicero: quorum alterius pater cognomine Machæropeus, officinam gladiorum fabricandorum exercuit: alter vero & se nouum hominem scriptis suis fatetur, & maioribus suis virtute sua præluxisse prædicat. testes sunt vniuersi ferè Romani proceres, qui ex infami illo pastorum & latronum asylo prodeuntes, rebus egregiè gestis eo tandem peruenerunt, vt magnitudine laborarent sua. Quæ nobilitas semel virtute parta, ad posteros suos hæreditario iure transfunditur, & in ijs, qui se inertiæ, & ignauiæ dedunt penitus extinguitur, in alijs qui industria, consilio, prudentia valent,

sæpius augetur. Cum igitur, quò aliquid antiquius est, eò plus venerationis habere soleat, hinc euenire videmus, vt sanguinis nobilitas per longam maiorum suorum seriem nexa, nouis hominibus etsi præstantissimis & nobilissimis, non immeritò ea tantum de causa præferatur, quod perpetua quædam, & quasi à natura insita, in illa Familia & gente nasci nobilitas videatur: cum noua nobilitas quæ cito interit, non tam natiua, quàm ascita, existimari, nec tam gentis, quàm personæ propria dici debeat. Et quemadmodum apud Iurisconsultos tuos, seruitutes aliæ sunt rerum, aliæ hominum, illæ perpetuæ, & rebus affixæ, nec nisi re interempta pereunt: hæ ad breue tempus permanent, & separabiles sunt, & simul cum homine occidunt. Sic nobilitatem duplicem esse puto, aliam personarum, quæ cum illis & nascitur & moritur: aliam gentis, & familiæ, quæ si non perpetua, saltem diuturna est, nec ferè vnquam, nisi sublata familia, deletur. tale fuit illud Fabiorum genus, quorum trecenti sex magno exercitui se solos opponentes, fortissime vna eademque pugna, simul pro patriæ defensione occubuerunt: adeo vt ex vniuersa illa familia testetur Liuius vnum solum prope puberem ætate relictum, stirpem genti Fabiæ, dubijsque rebus populi Romani sæpe domi, belliique vel maximum futurum auxilium. Talis est gentis tuæ, (Illustrissime Cancellarie) longa continuatio, seriesque Illustris, quæ à maioribus tuis incœpta, diutissimè in posteris eorundem virtute & meritis conseruata est. nam ne nimis antiqua repetendo, longitudine sim molestus, Petrus Milliettus, auus tuus à consilijs intimis fuit Carolo Primo Sabaudiæ Duci, & quatuor alijs Ducibus, sibi ex ordine succedentibus, & in diuersissimis locis, grauissimis de causis Legatus. Claudius Milliettus Pater tuus, non solum Reip. & Ducum consilia participauit, verum etiam Senatorum Antesignanus, & Coriphæus erat, & Ducis Caroli Secundi Legatus in Gallia apud Regem Franciscum Primum vixit, & plerasque alias in Heluetia legationes obijt. Sed quid? an te his inferiorem dicemus? Qui & Ducis Philiberti Emanuelis eras, & Caroli Emanuelis Consiliarius es, & primus Excellentissimi Senatus Sabaudiensis Præses, & maximus totius Sabaudiæ Cancellarius, olim apud Christianissimum Regem Carolum Nonum, & Heluetos legationibus defunctus. Filij demum tui, parentum vestigijs insistentes, & omni doctrinæ genere exculti, & moribus integerrimi, non solum recto tramite iam ad honorum gradus tendere incipiunt, verumetiam prope in supremo eorundem fastigio consistunt. Postremo ad hanc nobilitatem tuam ornandam, &

illustran-

illustrandam, accedit singularis tua doctrina, & sapientia, morum probitas, comitas, humanitas, benignitas, & in quibus officij tui cardo vertitur, in causis decidendis acumen, & in consultationibus mira prudentia. Hæc tam insignia ornamenta in vno homine coniuncta & colligata, incredibilem quandam admirationem in animis intuentium concitant, & omnium ora & oculos in te conuertunt. Quapropter cum superioribus hisce annis, Tomum primum Epistolarum & Consultationum Medicinalium, sub Serenissimi Ducis Caroli Emanuelis auspicijs edideram, iam secundum Tomum, quod me facturum promisi, prælo mandaturus, tu mihi secundum Ducem dignissimus, plurimis de causis occurrebas, cui hasce meas lucubrationes consecrarem. nam præterquam quod, virtutum tuarum & nobilitatis amplitudo, & obseruantia in te mea, & merita in me tua, hoc officium à me tibi præstandum, & donum offerendum postulant, & exigunt: non mediocriter etiam in Medicina versaris, & horas aliquot de tuis consuetis occupationibus remittis, quas in amœnis Medicorum hortis impendas, vt ita te ipsum varijs negotijs defatigatum redintegres, & vires debilitatas reficias. quam vtilitatem & delectationem ex istis nostris libris te maximè percepturum existimo, cum de varijs quæstionibus, tum Medicinalibus, tum philosophicis, ijsque iucundissimis & familiaribus a diuersis hominibus mihi propositis, non sine subtilitate & suauitate tractent, & præterea, quædam alia contineant, quæ Iurisperitis ad causas decidendas adiumento (nisi fallor) esse possint, vt sunt illæ disputationes, quas instituimus de virginitate dignoscenda, & impotentia coeundi, & de inspectione, ac alia eius generis plura. Adde, quod cum vniuersa Reipublica salus ex Iurisperitorum & Principum virorum sanitate pendeat, salus vero illorum Arti Medicinæ, & Medicorum operæ accepta referri debeat, maxima est Iurisperitorum & Medicorum cognatio, & in salute Reipublicæ tuenda coniunctio, cum illos Medicina conseruet, sine quibus Respublica salua esse nequeat. Præcipua tamen causa, quę me ad hos meos labores tibi dedicandos impulit, est ardor incredibilis, quo animus meus conflagrat testimonium aliquod exhibendi, & mei in te amoris, & obsequij non vulgaris: fateor etiam me plurimum tibi debere, & tam multis nominibus me tibi obligatum & obstrictum esse, vt me non soluendo esse facilè agnoscam. Noui etiam non minimum auctoritatis ex nominis tui celebritate huic operi meo accessurum, & eò libentius & alacrius ab omnibus legendum, quòd dignitatis tuæ præsidio munitum in publicam lu-

cem prodiret. Suſcipe igitur grato animo hoc paruum munuſculum, quod tum debiti exoluendi gratiæ, tum obſeruantiæ ergò, quam erga te habeo tibi offero, meritis quidem tuis impar, ſed viribus meis planè par, & illud potius, quæſo, ex animi mei promptitudine, & amore, quàm ex rei magnitudine & pretio, metire & æſtima.

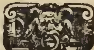
MICHAEL COLVMBVS
LECTORI BENEVOLO.

SAPIENTER olim summus vates Homerus homines epitheto perquam accommodato ἀλφηστὰς, hoc est indagatores repertoresq; appellauit; est enim hominis hoc maxime proprium inuenire semper aliquid, & quæ abdita diu latuerant, in lucem proferre. Hinc artes inuentæ omnes initio rudes, deinde vero alijs alia semper excogitantibus sensim elaboratæ, excultæ, atque ad insignem non summam tamen perfectionem deductæ; Siquidem veterum inuentis incrementa semper ingeniosa posteritas adiunxit, locus vbiq; semper est nouarum rerum inuentioni, est quod noua semper ingeniorum lumina veluti è cymerijs tenebris primùm eruant, proferantq;. Id cum in omni facultate cōspicuum est, tum præcipuè in Medicina inter præcipuas artes nobilißima compertißimum, quæ cum eò perducta hodie sit, vt nihil magnificentius, nihil ornatius, nihil illustrius aut dici, aut excogitari posse videatur, haud tamen adhuc obstructa est nouis rebus inueniendis via, nec multa etiamnum desunt, in quibus præstantißimi viri mentis aciem ingenijq; neruos intendant, siue in vltima manu operibus imponenda, siue in inuolutis grauißimorum authorum sensibus explicandis, ijsq; aperiendis, quæ obscurè tradita per arduos habent explicatus vt Delio videantur egere natatore, siue in vetustis eorum fragmentis quæ ad nos mutila cariosa, situq; oblita permanarunt, nitori suo restituendis, siue in mendis ac deprauatis temporum iniuria principum authorum locis qui sese paßim offerunt, illustrandis, siue deniq; in his perscrutandis quæ aut vix tetigere, aut plane silentio obrupta veteres reliquerunt. In eiusmodi prouincia graui ea quidem & perillustri magno cum publicæ vtilitatis commodo inter alios hodie qualis olim in scena Roscius felicißime versatur Horatius Augenius, qui vt ingenio pollet in primis acri & feruido, sic aßiduis grauißimisq; lucubrationibus tantum medicæ facultati splendoris adfert, vt alterum medicinæ parentem, aut eximium certe

restau-

restauratorem, vindicemq́ non immerito dixeris: nam præter publicum docendi munus, quo in Taurinẽsi Gymnasio è sublimiori cathedra, Dijs, hominibusq́ plaudentibus iam multos annos perfungitur, mirum dictu est, quot, quantaq́ præclaris conatibus in hanc vsque diem conscripserit librorum volumina, quorum nonnulla in hominum manibus iam dudum versantur digna cedro, & quæ immortalitatem maximè promerentur, quales sunt de Peste, de Renũ morbis, de Curatione per sanguinis missionem commentarij absolutissimi, & Epistolæ medicinales altissimis plenæ mysterijs, quas nunc demum incudi redditas, & permultis libris adauctas multorum precibus, atque hortatu adductus typis excudi curauit, vnà cum pulcherrimo de virginitate tractatu, in quo quæcunque in huiusmodi materia sub Medicum cadunt negotium, luculenter sciteq́ prosequitur. His dum magno cum studiorum tuorum fructu perfrueris, Benigne Lector, alios complures ingenij sui fœtus, quos iam sibi edidit, nunc lambit, expolitq́, quiq́ iam claues, iam sigilla odisse incipiunt sinet prodire vt propensissimo est in bonos animo & litterariæ reipublicæ iuuandæ studiosissimo. Eorum nomina, iam enim te obnixè id postulare video, æternùm simul iubens valere, subijcio, suntq́ Disputationum medicarum libri, De febribus, De partu hominis, De his quæ contingunt in partu, & post partum, De placitis Auerrois & Galeni, Commentarij adhæc in Galeni libros, de Differentijs febrium, de Locis affectis, ad Glauconem, De ratione curandi per sanguinis missionem, In Methodum medendi, In libros de Compos. medicamen. sec. locos, In libros de Crisibus.

AD STVDIOSVM LECTOREM
DE OPERE HORATII AVGENII MEDICI PERITISSIMI,
TITVS PROSPER MARTINENGIVS MONACVS CASINENSIS.

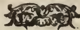
MORBORVM causas si quis vel scire laborat,
Vel præsens ipsis ferre leuamen auet,
Huncce legat Librum, relegatq; adtentius omnem,
Atque huius compos nobilis artis erit.
Quippe auctor solers scite congessit in vnum
Priscorum in scriptis vtile quidquid erat.
Quęcunque Hippocrates nobis monumenta reliquit
Corpora curandi, fessaq; membra virûm.
Et quæ Phyllirides, & Iamblicus, atque Galenus,
Et quæ Nicandri docta camœna canit.
Tum quæ Pausanias docuit medicamina mitis
Doctus Orcibasius, Protagorasque pius.
Multaque præterea memoranda, ac digna notatu
Addidit ingenio rite reperta suo.
Vix numeranda ergo si vis statuisse trophęa
Morborum, his armis vtere, victor eris.

DE EODEM.

Pro multis alijs, Medicum pollere peritum
Mæonidæ magni Musa diserta refert.
Quod mors innumeros, quos immatura domaret,
Seruet, & à mortis limine restituat.
Vnde Asclepiadas veteres dixere salubres,
Siue etiam Graio nomine ἀλεξικάκυς.
Ac veluti quædam cœlestia numina habebant,
Qui miseris possent ferre salutis opem.
Ergo qui tradunt rationem, vsumque medendi,
Sint itidem nobis tali in honore viri.
Ac veluti Patres proprios veneremur, auosque,
Corpore ab humano, qui mala dira fugant.
Insanisque animis morbos, furiasque repellunt,
Atque illos sanos reddere sæpe solent.
AVGENIVS tali cum noster HORATIVS arte
Præstet, eum amplecti nos decet, & colere.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Εἴ τις ἀνάβλυσιν θανάτου κρυεροῖο δαῆναι,
Γαῖά τ' ἀπὸ χρωτὸς νοῦσον ἄκικυν ἐλᾶν,
Ἠδ' ὑγιῆ ἄγχι ὀδμυνήματον ἄψεσιν ἀνδρῶν
Τειρομένοις ποθέει κήδεσιν, ἠδὲ δύαις,
Τῆς δὴ τέχνης ἀρχηγὸν Ὁράτιον ἀκροσόφοιο
Λύγινιον μετίῃ, καὶ πόθῳ ἀντιάσῃ.
Καὶ βίβλον κτήσαιτο, κάμεν τὴν ἄκρος ἀρίστωρ
Παντοίης σοφίης ἄνθεα δρεψάμενος,
Οἷα μέλισσα φιλεργὸς ἀριστοπόνοισι μερίμναις,
Αἱμῶντας προτέρων πάντας ἐπερχόμενος,
Ὅσσα γὰρ ἐν ποιητοῖς μέγας αἰετὸς ἀγκυλοχείλης,
Τόσσον ἐν ἰητροῖς οὗτος ἄριστος ἔφυ.

AD DOMINVM HORATIVM AVGENIVM,

DANIELIS ALSVORTI ANGLI CARMEN.

Nobiis Augenius scriptis Hippocratis auctus
Qua terit assidua nocte dieq; manu.
Amplificat totam Medicinam gratus et auget
Responsis doctis, consilijsq; suis.
Vt Sol attollens alte à tellure vapores
Fœcundam pluuijs denuo reddit humum:
Vt Luna accepto & reflexo lumine Solis,
Illustrans terram, noctis opaca fugat.
Haud secus Augenius lymphis Hippocratis haustis,
En Medicorum hortos irrigat, auget, alit.
Eruit è tenebris multa obscurissima densis
Ingenij illustrans eruta luce sui.
Pellendi morbos, normam augendiq; salutem,
Instruit ex paruo semine magna struens.
Quod valet ingenio, quod mentis acumine pollet,
Quod falsa expugnat, dogmata vera docet,
Quod sese semper superat cognomine vero,
Maximo ab ingenio dicitur Augenius.
Dum scribit, dum præstat opem mortalibus egris,
Auget splendorem nominis atque decus.
Semper laudis honos, defuncto augebitur ingens,
Haud sese augendi terminus vllus erit.

Eiusdem ad eundem.

Ὀρθῶς Αὐγένιος λαμπρῆς ἀπὸ ἡλίου αὐγῆς
Ἢ πυρὸς αἰθομένου τὸ νομα κλυτὸν ἔχει.
Ἠ' ὕτι ἥλιος φωτίζει ἀπείρονα γαῖαν,
Αὐγῇ αἰγάζει ὥς ὅγε ἰατρικήν.
Ἠ' ὕτι πῦρ σκιδάει νυκτὶ ζόφον ἠερόεντα
Ὥς ὅγε αὐγῇσιν ψεύδεα πολλὰ σκίδᾳ.
Τούνεκα Αὐγένιος θάρσει φρεσὶ βιβλία γράφων
Αὐγῇ γὰρ κόσμον σὴ διὰ πάντα τρέχει.

AD HORATIVM AVGENIVM PERILLVSTREM MEDICVM ATQVE PHILOSOPHVM.

SExcenti cum nostra premant iam corpora morbi,
Exitiumq́ ferat, quod fuit ante salus:
Te merito præsens Augeni suspicit ætas,
Qui mira tantis prospicis arte malis;
Te pia posteritas mæsto mihi crede triumpho
Eruet, atque tuum grata souebit opus.

Aliud de eodem.

Artis dum Medicæ splendorem Augenius auget
Vitæ lux nostræ gratior ipsa micat,
Languentum purgat dum tetro sanguine venas
Ingenij monstrat vimq́, decusq́ sui,
Corpora dum retinet mortis casura periclis,
Se celsa æterni nominis arce locat.

Aliud.

Sedibus à Patrijs Romanus Horatius hostes
Innumeros vnus consilio, ense fugat:
Morborum solus hostes sæua agmine pellis
Artubus è miseris, ingenio, & calamo.

SVMMA EORVM; QVAE IN HOC SECVNDO TOMO EPISTOLARVM ET CONSVLTATIONVM MEDICINALIVM AVGENII CONTINENTVR SINGVLIS LIBRIS.

PRIMO LIBRO.

EPISTOLA PRIMA.

OSTENDITVR virgines fœminas eam non habere ex natura membranulam, quam nõnulli interseptum: nonnulli claustrum virginale: alij ὑμένα vocant. Nullum proprium certumq́ue signum virginitatis esse. Quod olim Medicarum mulierum, quas hodie obstetrices vocant ex Platone, & Galeno, extiterit officium. De cruentato linteolo in primo cum sponsa ingressu. Locus Deuteronomij explanatus. Cur instituta sit inspectio de iure Pontificio.

EPISTOLA II.

Respõsio pro homine in carceribus detento pro suspicione exhibiti veneni: quo ostenditur venenatos morbos interna de caussa generari posse, ex Galeni sententia.

EPISTOLA III.

Pharmaca expurgãtia tum ante cibum, tum cum cibo, tum post cibum aliquando tutò exhiberi posse, & quæ sint Hippocrati sorbitiones attractoriæ.

EPISTOLA IIII.

Galenum non fuisse inconstantem in explicanda materia pro sanandis humoribus semiputridis. Concoctionem artis beneficio iuuari posse. Eandem contrariam esse putrefactioni. Humori putrefacto, & semiputrido concoctionem deberi. Non differre inuicem genere, nec efficiente: sed particulari duntaxat fine. Quomodo concoctio sit alteratio, & qualis.

EPISTOLA V.

De magno, & antiquo totius corporis pruritu, siti ingenti, inappetentia, & vrinæ ardore stillacidio coniuncto.

LIBRO SECVNDO.

EPISTOLA VI.

EXplanatur contextus vndecimus libri secundi de ratione victus in morbis acutis contra Galeni sententiam. Refellitur eorum opinio, qui dicebant agere Hippocratem ibi de materia turgente: Huic semper secundum placita vtriusque authoris purgationem, & nunquam venæ sectionem deberi.

EPISTOLA VII.

Temperamentum in Galeni doctrina sumi aliquando pro forma substantiali: aliquando pro accidentali: & quam, vtraq; pro curatione, indicationẽ præbeat ex Galeno.

EPISTOLA VIII.

Disputatur de vini vsu in febribus acutis contra Marcum Antonium Capellettum: in qua de vini natura, & differentijs ex Galeno quædam explicantur.

EPISTOLA IX.

De radicis Chinæ natura, viribus, & exhibendi modo, pro Illustrissimo D. Angelo Ferretto diuturna cordis palpitatione, cum metu melancholiæ hyppocondriæ, affecto.

EPISTOLA X.

Cur aqua bilescit, an nutriat, an salsa vim habeat purgandi aluum magis, quàm sistendi.

EPISTOLA XI.

Disputatur de motu primæ sphæræ: & ostenditur cui nam prima sphera innitatur, & an sit in loco.

EPISTOLA XII.

An cutis, vel caro, vel neruus, vel cor sit sensus tactus organum, secundum Aristotelis sententiam.

EPISTOLA XIII.

In reuellendo naturæ motum esse imitandum. Reuulsionem aliquando fieri medicamento purgante. Venæ sectionem humorem omnem retrahere non posse: purgandum in augumento, ac in omni status parte in diuturnis morbis.

LIBRO TERTIO.

EPISTOLA XIIII.

RESponsum pro præseruatione à sputo sanguinis è pulmonibus ex erosione, ac ruptura.

EPISTOLA XV.

In conuulsione & paralesi partem affectam non esse omnino eandem, nec ab eodem humore concitari. Quomodo conuulsio statim fiat, statimque soluatur facta ab humoribus viscidis. Cur post debilem apoplexiam sequatur semper paralesis. Post epilepsiam verò nunquam. Cur in putridis febribus exhibito medicamento purgante aliquando statim sese offerunt signa malignitatis. Cur in febribus aliquando maior fiat exacerbatio diebus paribus. An hydrops à calida concitari possit intemperie. Postremò disquiritur an sanguis singulis mensibus ex vtero effluens ducatur ex venis internis vteri, ac ex venis in eius ceruice apparentibus.

EPISTOLA XVI.

Responsum in caussa dissolutionis matrimonij ad Iudices sacræ Romanæ Rotæ.

EPISTOLA XVII.

Disputatur an venæ sectio poplitis, aut malleoli sit aliquando salubrior, quàm ex cubito. An crurum scarificatio sit vtilis in pestilentibus febribus, de cornu Monocerontis viribus, quædam.

EPISTOLA XVIII.

De cauteriorum, & sinapismatum vsu disputatur an magis conueniant in catharro calido, quàm frigido. & qua parte fieri debeant.

EPISTOLA XIX.

De vsu vini in catharro: & de remedio quoddã præstantissimo pro sanando asthmate.

EPISTOLA XX.

De ganglij curatione in carpo sinistræ manus responsum.

EPISTOLA XXI.

Qui humores à sanguinis natura parum, aut multum distare dicantur ex Galeno. Hunc in docenda caussa diabetis fuisse negligentem: Auicennam, Aretæum, & Aetium in eadem materia fuisse deceptos. Veram caussam esse calidam, & siccam duntaxat renum intemperiem.

EPISTOLA XXII.

De muliere vtero gerente patiente picam, siue malaciam cum diarrhæa complicatam.

LIBRO QVARTO:

EPISTOLA XXIII.

DE consultandi, siue, vt vulgo dicunt, collegiandi ratione, qua Medici passim vtuntur, tractatio.

EPI-

Summa Epistolarum.

EPISTOLA XXIIII.

Pestis variæ significationes ex Galeno,& Hippocrate afferuntur. Ostenditur ex regulis Methodi diuisiuæ,& ex Hippocrate non pestem modo,sed omnem etiam pestem esse febrem. Omnem morbum propriè acutum,aut febrem esse continuam,aut cum illa consistere. Rursus,quomodo pestis non sit febris: & quomodo pestis sine febre contingat. Maximæq; difficultates in hac materia contingentes explicantur: pro eorum defensione, quæ olim scripsit Augenius in principio libri primi de præseruatione à pestilentia.

EPISTOLA XXV.

De asthmatis præseruatione,& curatione.

LIBRO QVINTO.

EPISTOLA XXVI.

OStenditur æqualibus in gradu remedijs vtendum pro curatione morborum. Resistentiam non esse proprie reactionem:& quid propriè sit. Cognitū fuisse in igne adesse siccitatem ab effectu. Binas habere singula elementa qualitates, vt in proprio loco possint conseruari. pro eorum defensione, quæ scripsit Augenius primo tomo Epistolarum Medicinalium Epistola Tertia.

EPISTOLA XXVII.

Quid sit vinum. Quæ illius facultas. Non esse duntaxat potum,sed etiam cibum, Quid propriè potus. Nutrire vinum, non solum spiritus, sed etiam carnem, atque solidas partes.

LIBRO SEXTO.

EPISTOLA XXVIII.

QVod sanguinis è naribus stillacidium perpetuò malum signum non sit in ardentibus febribus.

EPISTOLA XXIX.

Febres ardentes sanari posse fluore sanguinis è naribus aduersus Fernelium.

EPISTOLA XXX.

Ostenditur passerculum tragloditicum non esse vulgo vocatam, cauda tremulam: sed auem longè minorem: quod à paucis animaduersum fuit. De illius viribus,& exhibendi modo.

EPISTOLA XXXI.

De scirroso tumore in dextra mamilla.

EPISTOLA XXXII.

De caussa mortis repentinæ Domini Francisci Castruccij è Monte regali,Equite Hierosolimitano. Pro defensione D.Michaelis Chirurgi, qui mortis caussam extitisse accusabatur ex duplici cauterio facto in vtroque brachio, ad excellentissimum dominum Ioannem Antonium Boccum Serenissimi Sabaudiæ Ducis Archiatrum.

EPISTOLA XXXIII.

Explanatur historia admiranda vermis cucurbitini longitudinis cubitorum viginti-quinque.

EPISTOLA XXXIIII.

Febrem epialam esse ex dimidio febrem. Rigorem aduenientem febricitantibus non esse principium febris, contraria in eodem subiecto adæquato contineri non posse.

EPISTOLA XXXV.

De vsu aquarum acidularum gossipientium, pro præseruatione ab arenulis, & calculi, & ani fistula.

EPISTOLA XXXVI.

De curatione eius speciei procidentiæ oculi, quam Græci μυοκεφαλον vocant.

EPISTOLA XXXVII.

De vnguento ex alabastro, & eius viribus. De calculo vesicæ contra Fernelium.

EPISTOLA XXXVIII.

Partum dierum 168. vel 174. & naturalem, & vitalem existere.

LIBRO SEPTIMO.

EPISTOLA XXXIX.

DE singultu adueniente singulis mensibus, dolore capitis periodico, & maximè contumaci, nausea, hysterica suffocatione, ac mensium retentione pro illustrissima Matrona.

EPISTOLA XL.

De vrinis, ac deiectionibus colliquatiuis, deque generibus febrium colliquatiuarum.

EPISTOLA XLI.

De oris tortura in adolescente gracilis habitus, & resolubilis, calido & sicco totius corporis temperamento prædito.

EPISTOLA XLII.

Diligentius medica describitur materia pro sananda oris tortura.

EPISTOLA XLIII.

De vertigine per consensum à ventriculo à biliosis humoribus, De nausea, inappetentia, atque immoderata siti.

EPISTOLA XLIIII.

De ferinæ tussis ab humoribus salsis, & crassis, cum febre continua, lenta, curatione.

EPISTOLA XLV.

Quam ob caussam, & quibus morbis potus frigidæ conueniat: quæ conditiones necessariæ sint pro recto illius vsu. Qui effectus ab illa fiant: atq; dubitationum omnium in hac materia contingentium dilucidatio.

LIBRO OCTAVO.

EPISTOLA XLVI.

DE capitis grauitate, & vertigine, memoria imbecilla, & de scialismo pro nobili Bononiensi, responsum.

EPISTOLA XLVII.

De epilepsia per essentiam in nobili puero duodecim annorum nato.

EPISTOLA XLVIII.

Vtero gerenti octauo, aut nono mense non esse mittendum sanguinem ratione præseruationis ab aborsu. & de facilitando partu quædam breuiter scribuntur.

EPISTOLA XLIX.

Præter quatuor facultates naturales administratrices nempè alteratricem, siue concoctricem, retentricem, expultricem, & attractricem, nõ dari quintam secretricem contra Auerroem. Et quomodo allium ab Hippocrate dicatur flatum efficere.

EPISTOLA L.

Nunquam exquisitissimè vacuandum: Quando confestim & paulatim instituenda purgatio sit. Vsque ad animi deliquium antiquiores purgasse. Hunc tamen purgandi modum non esse tutum, nec à iuuenibus aliquando exercendum.

EPISTOLA LI.

Quomodo hydrops à caliditatis excessu fiat. Fernelij sententia de Ascite reprobata. Dolor, aluifluor, & adstrictio quomodo fiant in hydrope.

LIBRO NONO:

EPISTOLA LII.

QVod medicamenta componere aliquando non deroget nobilitati artis.

EPISTOLA LIII.

Oſtenditur neque ſal, neque oleum oliuarum contagionem recipere peſtilentem poſſe.

EPISTOLA LIIII.

De ſanguinis ibicis, & hirci domeſtici facultatibus, & de exhibendi methodo.

EPISTOLA LV.

De medicamentis ad extirpandam carunculam in oſtio veſicæ naſcentem: & de morte Reuerendi Patris Fratris Magiſtri Ambroſij Barbauatæ Theologi pręſtantiſſimi.

EPISTOLA LVI.

Ne generetur polypus præſeruatio.

EPISTOLA LVII.

De præſeruatione à ſputo ſanguinis, à pulmonibus, ab eroſione potiſſimum creati in habitu corporis admodum gracili, ac temperamento totius calido, & ſicco.

EPISTOLA LVIII.

De ſtupore vtriuſque brachij minante paraleſim.

EPISTOLA LIX.

Agitur de remedio præſtantiſſimo ad frangendum veſicæ calculum: atque de modo inciſionis faciendæ pro extrahendo calculo ex veſica.

EPISTOLA LX.

De ſuffuſione alterius oculi.

LIBRO DECIMO.

EPISTOLA LXI.

EXplanatur definitio concoctionis libro quarto Metheorologicorum ab Ariſtotele propoſita.

EPISTOLA LXII.

In cauſſa diſſolutionis matrimonij, vbi multa explanãtur de naturali potentia vel impotentia ad venerem. De magnitudine, & paraleſi virgæ, de maleficiatis, ac frigidis, atque ſigillatim cauſſæ omnes recenſentur, quæ impotentem aliquem ad coitum reddant.

LIBRO VNDECIMO.

EPISTOLA LXIIII.

DE fiſtuloſo vlcere in ano non ſolum penetrante in cauitatem inteſtini, ſed varios cuniculos habente in ſpina dorſi cum luis venereæ ſuſpitione in habitu corporis ſicco, atque denſo.

EPISTOLA LXV.

De quadam ſpecie melancholiæ per cõſenſum, quam veteres ignorarunt, aut non aperte explicarunt.

EPISTOLA LXVI.

Humores artificiali purgatione educi duntaxat alienos, non familiares, ac intimos, niſi ex accidenti, per venas, & ex venis ſolis eductionem hanc fieri: naturam pharmacum & humores vt efficientes cauſſas concurrere: huius autem operis primarium opificem eſſe pharmacum: quomodo pharmacum humores expurget ex ſententia Aſclepiadis, Eraſiſtrati, & Galeni; Ariſtotelem à Medicorum placitis aut nihil, aut parum diſſentire.

Finis Capitum Secundi Tomi Epistolarum,& Consultationum Medicinalium Horatij Augenij.

INDEX RERVM OMNIVM, QVAE IN HOC SECVNDO TOMO EPISTOLARVM, ET CONSVLTATIONVM MEDICINALIVM CONTINENTVR LOCVPLETISSIMVS.

A

Altera-

B

C

China

Conco-

D

E

F

Frigida

Index.

I

Indicatione

Index.

L

M

N

O

Obstetri-

Index.

actae

Simplicij

Spiritus

Index.

T

V

Index.

F I N I S.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Folio primo, lit. D. linea 3. denretum, lege decretum. fol. eod. E. lin. 8. quam, lege quas. fol. 2. H. lin. 6. illi, lege illo. fol. 3. A. lin. 11. & lege vt. fol. 4. lin. 3. sanguinis. l. sanguis. fol. eod. B. lin. 6. ὄψει λαμπει, lege ὄψει λαμπεσ. fol. eod. H. verecnndias. l. verecundiam. fol. 6. E. ea. leg. eam. fol. 6. H. tjs. le. de ijs. fol. 7. F. ἡμορρ-ροΐδας, leg. αἱμορροΐδα. fol. 9. D. lin. 6. inlestans. l. infestas. fol. 10. A. lin. 4. ipsum. le. ipsam. ibid B. lin. 10. indique, lege videque. fol. 10. E. lin. 1. vt lege &. ibid. E. lin. 4. de prinis. lege de prunis. fol. 13. B. lin. 9 quandam. lege quendam. fol. 13. A. lin. 15. calorem. lege colorem. fol. 14. D lin. 5. denudatio. lege deriuatio. fol. 14. P. lin. 14. vtilior. lege vtiliora. fol. 14 F. lin. 6. drag. s. lege vnciam s. fol. 14. F. lin. 7. drag. 1. lege si drag. 1. ibid. H. lin. 1. poterat. lege potant. Fol. 16. C. lin. 11. nunquam. lege vnam. fol. 17. G. lin. 15. summa. lege summum. fol. 18. E. lin. 9 textent. lege texunt. fol. 18. G. lin. 3. transuersæ. lege transuersum. ibid. lin. 3. eod. inflammari. lege inflammari. fol. 19. A. lin. 8. quia lege quæ. fol. 23. E. lin. 13. cum aliud. lege aut aliud. fol. 33. A. lin 5. purgationem. lege purgatione. fol. 33. E. lin. 6. grinoiæ. lege Brioniæ. fol. 31. E. lin. 13. lias. lege altas. fol. 34. D. lin. 9. tam. lege tamen. fol. 35. F. lin. 11. assuetus lege assueuerat. fol. 39. F. lin. 9. ad secum. lege focum. fol. 42. B lin. 11. atranque. lege vtrique. fol. 46. A. lin. 11. abstineatur. lege abstineant. ibid. G. lin. 5. & siccá esse. lege siccam. ibid. H. lin. 2. proxima. lege pituita. fol. 47. F. lin. 10. illius, imo Aretei lege illius modo, imo nec Aretei. fol. 48. G. lin. 4. si oporteat vtero gerentea. lege si vtero gerentes. ibid. lin. 10. ac in sumo. lege ac in summa. fol. 49. G. lin. 12. dabitur sirupus. lege dabitur. fol. 54. H. lin. 4. comprehensione. lege cum comprehensione. fol 55. D. lin. 10 ne. lege ac. fol. 57. lin. 9. Cum potius. lege an potius. fol. 60. G. lin. 11. vnus. lege discipulū. fol. 79. H. lin. 11. impendentiam. lege imprudentiam. fol. 80 D. lin. 3. rumpebatur. lege corrumpebatur. fol. 81. A. lin. 8. ea partibus. lege ex paribus. fol. 83. H. lin. 5. compossibilem lege incompossibilem. fol. 87. D. lin. 3. suppeditata. lege suppeditata. ibid. eadem eam. lege eadem. fol. 88. D. lin. 5. animus lege animans, fol. 89. D. lin. 12. uidora. lege inodora. ibid. G. lin. 11. partes. lege partem, ibid. lin. 14. cur igitur. lege cum igitur. fol. 91. G. lin. 14. pro crassa lege pro crasso. fol. 100. F. lin. 11. qualitate. lege qualitatibus. fol. 104. A. lin. 13. sextimestri. lege septimestri. fol. 120 G lin. 2. inditijs. lege iudicijs. fol. 121 F. lin. 2 impetu facto in ipsum dolorem. lege impetu facto in ipsum corpus, dolorem. fol. 122. B lin. 6. indicta. lege iudicio. fol. 124. E. lin. 2. Pleurius. lege Pleuritis. fol. eod. E. lin. 9. nimis. lege rimis. fol. 129. E. lin. 10. in finibus cordis. lege in sinubus cordis. fol. 129 E. lin. 14. conseruatur. lege conseruari. ibid. G. lin. vltima medicamentorum. lege Medicorum. fol. 131. G. lin. 8. ad calli vesicæ. lege vel calli vesicæ. fol. 135. E. lin. 10. atque præseruatione sensim. lege atque pro præseruatione, ne scilicet. fol. 142 G. lin. 3. honestam. lege honestum. ibid. lin. 4. honesta. lege honestum. fol. 143. D lin. 2. de caussa. lege de caussis. fol. 145. D lin 2 absoluta. lege abolita. fol. 148. G. lin. 7. caussam. lege caussas. fol. 152. G. lin. 6. expernuatur. lege aperiuntur. fol. 155. B. lin. 14. puteo lege putes. fol. 158. D. lin. 4. aromatis ve. lege aromatis, ve. fol. 156. B. lin 6. qua horror. lege qua horrores. ibid. F. lin. 3. à febre & lactis. lege a febre ex lactis. fol 157. lin. 8. ve vero. lege at verò. fol. 160. B. lin. 6. impedierat. lege impedient. fol. eod. E. lin. 10. falitia. lege saliua. fol. 161. A lin. 10. si morbo. lege si ex morbo. ibid. B. lin. 8. sapientium. lege sapientiam. fol. 163. A. lin. 10. vt minueret. lege vt inueret. fol. 164. C. lin. 8. si cibum emaugus, cuius. lege si cibum enim damus, ibid. E. lin. 6 genitum. lege genitura. fol. 165 C. lin. 10. octaui. lege octauum. fol. 166. G. lin. 4. eiusce modi. lege eiusmodi est. fol. 176. B. lin. 8. exercenda. lege excreanda. fol. 169. A. lin. 14. chalibeatum. lege torrefactū. fol. 170. B lin. 4. tenius. lege tenuis. ibid. C. lin. 12. in dexter. lege ren dexter. ibid. D. lin. 4. renes carnosæ. lege carnosi renes.

A HORATII AVGENII EPISTOLARVM, ET CONSVLTATIONVM MEDICINALIVM

ALTERIVS TOMI LIBER PRIMVS.

B

Reuerendissimo In Christo Patri Domino Domino SERAPHINO *Oliuario, S. D.N. PP. Capellano, eius Sacri Palatij Caussarum Auditori, Domino suo colendissimo.*

Ostenditur virgines fœminas eam non habere ex natura membranam, quam nonnulli Intersceptum, alij Claustrum virginale, alij Hymen vocant. Nullum certum, propriumque signum esse virginitatis. Et quod olim Medicarum mulierum, quas hodiè Obstetrices vocant, ex Platone, & Galeno, extiterit officium.

C

Occasio disputationis, tractationisq; diuisio. Cap. I.

NIHIL erat, quod ad te scriberem, Oliuari Clarissime, nulla inter nos, aliquando intercedente, aut vitę familiaritate, aut literarum, & professionis vinculo, nisi tu ipse occasionem scribendi dedisses mihi. Recordaris, arbitror, te olim literis commendasse, Medicorum de intersepto virginali, quod Hymen dicitur, atque de certo signo virginitatis, valde temerarium extitisse iudicium. Vtique, si illorum sententiam non admisisses, æquo ferendum fuisset animo: sed, quia non modo non admisisti, verùm etiam temeritatis nomine incusasti; atque, quod for D tassis admiratione videbitur dignum, sententiam proferre voluisti tuam, de ijs, quæ nihil ad te, de rebus inquam Medicis, de quibus Iurisconsulti antiquissimi non solum audire, sed vltrò de ore eum recipere Medicorum consueuere: Non admiraberis, si hasce meas, ad te dare constituerim. Ego enim is fui, qui in Augustissimo, & celeberrimo Taurinensium Gymnasio, primus omniũ ita censui; & alij postea, celebres in hac Academia professores, libentissime subscripserunt. Neque velim putes, me hanc scribendi prouinciam, ut propriam opinionem tuerer, suscepisse: est enim id à mea consuetudine alienissimum: sed Veritas ipsa, qua nihil apud me fuit aliquando antiquius, me, negotijs plurimis occupatissimum, de hoc argumento tractare impulit. Placuit tibi nuncupare tractationem, vt ex me primum noſceres, quid sentirem, occulataque

fide meam prospiceres caussam. Deinde etiam, vt (si ita fortè contingat,) vel aberrantem Augenium in viam reduceres, (quod si fiat, præter quam, quod mihi erit gratissimum, immortales etiam habebo tibi gratias,) vel vt tu ipso opinionem postea mutes, ac vt virum prudentem decet, omnia boni, & æqui consulas. Ad ipsius igitur rei explanationem accedens, primum summam nostræ disputationis patefaciam: Secundò dubitationes afferam contra meam sententiam. Tertiò loco veritatem docebo: ac postremo satisfaciam dubitationibus. E

Quæstiones, circa quam versatur disputatio, earumq; ex Augenio perbreuis explicatio. Cap. II.

DUAS igitur, Oliuari, vt à priori exordiamur capite, quæstiones duæ sunt inter nos controuersæ. Vna, an virgines partem habeant corporis ullam, qua mulieres careant. Alia an certo aliquopiam signo virgo à muliere distingui possit. Tria supponunt quæstiones. Primum, nomine mulieris fœminam corruptam, venereoque congressui assuetam: Virginis autem, intactam, intelligendum. Hac appellatione Vlpianus I. C. vsus est, cũ dicit. Quod, si ego me virginem emere putarem, cum esset mulier, emptio valebit. Hinc M. Cicero obiurgantibus, quòd sexagenarius, Popiliã virginem duxisset, Cras (inquit) erit mulier. Hanc significationem tanquam propriam retinemus, licet idem Vlpianus, ac alij, non rarò, quæ nondum fecit virginitatis iacturam, nuncupet mulierem. Præterea quæstiones audiendæ sunt de statu secundum naturam, hoc potissimum sensu, an scilicet virgines, secundum naturæ principia, partem corporis habeant aliquam, ita illis conuenientem, qua sunt virgines, vt ea, postquã mulieres factæ sunt, careant: ac rursus, An aliquod certum sit virginitatis indicium à natura constitutum. Postremo supponunt, sermonem institutum esse de signo distinguenti, notitia quadã scientifica, Virginem à Muliere: quo scilicet posito certũ habeamus de virginitate argumentum: atque remoto, mulierem esse statuamus. Quam ob caussam hæc ponenda sint, infra explicabimus. Hisce quæstionibus mihi de scripto propositis ab Illustrissimi, & Reuerendissimi Vincentij Laurei S. R. E. Cardinalis Amplissimi Auditore, in hunc etiam modum de scripto satisfaciendum putaui. F G

Virgines non habent aliquam corporis partem, qua sint destitutæ mulieres. Deinde. Nullo certo signo distingui possunt virgines à mulieribus.

Hæc mea fuit responsio, à Taurinensibus Medicis, in omni scientiarũ genere præstantissimis, (vt dixi) confirmata: quam responsionem tu ipse temerariam iudicasti.

Dubitationes, quæ contra nostram sententiam afferri possunt. Cap. III.

DIFFICVLTATEM primo loco faciunt, quæ scripsisti hisce verbis, in ea sententia, quam pro illius matrimonij dissolutione tulisti.

ATTESTATIO (inquis) quoque Medicorum est valde temeraria: est H enim contra textus apertos, qui inspectionẽ admittunt, in capite, Proposuisti. & in capite. Caussam matrimonij, de Probationibus. Hæc tua verba sunt Oliuari. Quibus licet videaris maximum quidpiam contra meam opinionem attulisse, nihil tamen, vt sentio, profecisti: imò dum nos temeritatis incusas nomine, non modo simul arguis præstantissimos Medicos, & de hac arte vbique terrarum optimè meritos, sed etiam Iurisconsultissimos quamplures quidem in iure Pontificio, at in ciuili vnum præ cæteris eminentissimum Iacobum Cuiacium. Cum igitur tuæ parum cogant, validiores afferre volo dubitationes in medium: hinc verò fiet veritatem ultro citroque agitatam, admodum reddi conspicuam. Conabor prius persuadere virgines habere eiuscemodi membranulam: mox dari signum aliquod certum virginitatis. Ac primum ex communi ferè omnium consensu: Est enim omnium

menti

A menti infixa opinio, virgines habere in ostio vteri quandam cartilaginem claudentem os ipsum, datam a natura illis pro custodia virginitatis, ac veluti eiusdem claustrum, sigillumque: vocant Græci ὑμήν, hanc primo concubitu rumpi, ac sanguinem ex ruptura fluere, iam peruulgata sententia est. Porrò, vt Aristoteles in Topicis asseruit, quod omnibus placet, aut pluribus, aut sapientioribus, id falsum esse nequit: Partem igitur habebunt virgines, qua mulieres destitutæ sunt. Præterea Medici præstantissimi hoc admiserunt. Auicenna quidem libro tertio sui Canonis, tractatu primo sen. xxi. capite primo, adeo apertè de hac loquitur membranula, vt nihil apertius. Verba illius habent in hunc modum.

Et ante violationem puellæ virginis, sunt in ore matricis paniculi contexti ex venis, & ligamentis subtilibus valde ortis ex omni membro eius, quos destruit violatio, & currit quod in eis est, ex sanguine. Hæc Auicenna, qui certe facere fidem videtur manifestissimam, erroneam esse opinionem nostram. Amplius experientia rem facit manifestissimam: nemo enim est in artis operibus exercitatus, qui nesciat, in virginibus nasci membranam eiusce modi, hanc temporis diuturnitate ita densari

B in quibusdam, vt à viris etiam robustissimis deflorari, corrumpique non possint. Solet hæc mensium exitum impedire, tumentem reddere vterum, dolores etiam aliquando inferre vehementes, atque si parturientis essent, videturque vna ex necessarijs caussis sterilitatis, cum seminis ingressum in sinu ipsius vteri impediat: quamuis obseruatum fuerit aliquando, clausas (ita enim vocantur) concepisse, at non est obseruatum, aut illas, aut fœtum fuisse postea vita superstites, vt Auicenna inquit hisce verbis.

Et quandoque accidit, vt clausa retineat per accidens, conceptionem, quare moritur ipsa, & fœtus eius proculdubio, si non regitur. Et hoc quidem non est possibile, nisi aliquo modorũ aut, vt sit illud, quod opponitur ori matricis de clausura raræ texturæ: aut fit habens foramina plura, ita quod possibile sit matrici attrahere de spermate aliquid, licet paruum sit, tamen ex illo paruo fit conceptio.

Ergo si in virginibus nasci potest eiusce modi membrana densissima, cur negabimus nasci posse tenuiorem, frangibilioremque? at verò cum primum nascitur, non potest esse crassa, & dura, sed eam esse frangibilem necesse est.

C Ex recentioribus Medicis Iacobus de Carpo insignis sua ætate Chirurgus in commentarijs suis in Mundini Anatome, clarissime testatur in omnibus virginibus inueniri hanc membranam in ostio vteri.

Signum porrò certum virginitatis dari, demonstrari potest ex Historijs prosanis, & ex sacræ Scripturæ testimonio, Catholicorumque patrum authoritate, ac tandem ex obstetricum sententia. Scribit Leo Apher grauis Author libro tertio Historiarum Aphricæ apud incolas Faxę Mauritaniæ Ciuitatis præcipuę, quod simul atque sponsus, & sponsa ex solemni apparatu sponsalium domum reuersi sunt, obserato conclaui, dum nuptiale paratur conuiuium, pro Hymenei celebratione simul congredi. Perhibetque annosam mulierem pro foribus expectare: hæc porrectum sibi à sponso, iam marito, cruentatum linteolum in mediam conuiuatorum turbam ouans defert. tanquam raptæ virginitatis opimum spolium, ac symbolum. Hacque ratione licere tum discumbere, tum conuiuari. At si forte genio, fortunaque sinistra, illo coitu nihil cruoris sponsæ per genitalia stillauerit, redditur illa parentibus, quibus magnum inde accedit dedecus: inuitatorum verò turba tristis, & męsta, & impransa domum reuertitur.

D Hanc seruari consuetudinem non in Aphrica modo, sed in Europa: præsertim verò in quibusdam Italiæ regionibus nonnulli commemorant. Ex quibus colligendum est, si fides dari debet Historijs, cruentatum linteolum signum esse certum virginis defloratæ.

Idem ex sacris literis demonstremus. Extat casus de cruentato linteolo in Deuteronomio cap. xxij. maxime confirmans dari certum signum virginitatis. Placet afferre verba contextus magni alioquin momenti: quæ sic habent. Si duxerit vir vxorem, & postea odio habuerit eam, quæsieritque occasionem, qua dimittat eam, obijciens ei nomen pessimum, & dixerit. Vxorem hanc accepi, & ingressus ad eam, non inueni virginem. Tollent eam pater, & mater eius, & ferent secum signa virginitatis eius ad seniores vrbis, qui in porta sunt: & dicet Pater. Filiam

meam dedi vxorem huic, quam quia odit, imponit ei nomen peximum, vt di- E
cat, non inueni filiam tuam virginem: & ecce, hæc sunt signa virginitatis filiæ meę,
& expandet vestimentum coram senioribus ciuitatis. Hæc ibi. Ex quibus dubio
procul duo colliguntur contra nostram sententiam. Vnum dari certum aliquod
signum virginitatis, alioquin seniores populi iudicare non potuisset, an, virgo fuis-
set, illi desponsata: Aliud, hoc signum esse cruentatum linteolum ex primo concu-
bitu ita affectum, quod diligenter parentes, ac religiosè ob honorem filiæ asserua-
re solebant.

Id ipsum præterea ex catholicorum patrum verbis demonstremus. Nicolaus Ly-
ranus ex communi catholicorum expositione declarans ea verba. Et expandent ve-
stimenta coram senioribus ciuitatis, ait. Dicunt expositores Catholici communiter,
quod Pater, & Mater sponsæ asseruabant linteum, in quo eorum filia à viro suo fue-
rat deflorata, sub sigillo authentico, vt per hoc ostenderet signa virginitatis, si vir eius
velit postea obijcere malitiosè, quod eam virginem non inuenerit. Hæc verba. Signa
virginitatis ostenderet. manifestissimum faciunt ex communi Catholicorum explana- F
tione dari aliquod certum signum virginitatis.

Postremò ex obstetricum testimonio confirmatur. Dicunt obstetrices, & passim
confitentur virgines habere hanc membranulam, ab illis vocatam, *la telletta*, vulgari
voce. ideo non est eis in artis operibus exercitatis deroganda fides. Vnusquisque e-
nim magis rectè de propria, quàm de aliena arte iudicat, propterea cauetur, ne sutor
vltra crepidam. idcirco in ijs, quæ ad obstetrices pertinent, multò magis standum est
earum iudicio, quàm aliorum. At illæ continuò dicunt adesse hanc membranulam,
profitenturque in primo congressu illam frangi, ex ruptura emanare sanguinem. hoc-
que certum esse signum virginitatis. Audi quid de obstetricum iudicio scribat Hip-
pocrates libro de carnibus. Ego quidem igitur hoc vidi, & quidem frequenter: si
quis autem hoc depræhendere vult, facilè est obstetrices adire, quæ parientibus ad-
sunt, & ex ipsis percontari. idemque libro de septimestri partu scribit. Ergo si in ijs,
quæ ad partum pertinent Hippocrates obstetricibus fidem præbet, cur quæso nos ip-
si eisdem derogabimus fidem de virginitate iudicantibus. Hæc, Oliuari, suppedita- G
runt mihi, quæ contra meam sententiam pro tuæ confirmatione in medium affer-
rem. Nunc quæso te, pro humanitate alioquin tua, aures benignas præbeto mihi ve-
ritatem explanaturo.

Virgines carere membranula, ac intersepto virginali secundum naturam. Cap. IIII.

DVo cum sint instrumenta tum inueniendæ, tum confirmandæ uerita-
tis, experientia inquam, & ratio, nos vtroque vtemur, ostensuri virgi-
nes carere membranula, ac intersepto virginali. Experientiam primum
adhibeo ex ipsa anatome, ac fide clarissimorum authorum confirma- H
tam: deinde rationes proponam. Quod igitur ad anatomicam obser-
uationem attinet, non semel interfui sectioni virginum, nunquam ta-
men inueni eiuscemodi interseptum. Dum olim Romæ profiterer medicinam, orta
fuit discordia inter Bartholomęum Eustachium Sanctoseuerinatem, & Realtum Co-
lumbum, anatomicos quidem, vt eorum testantur monumenta, præstantissimos, ne-
gante illi, hoc autem affirmante adesse interseptum virginale. Disputationis explicatio
ex communi consensu perducta fuit ad sectionis experientiã. Secuit igitur Realtus in
Zenodochio D. Mariæ Consolationis virgines duas: quarũ vna nonũ, duodecimũ alte
ra agebat annum: atque magna prospicientium corona, cùm eam non inuenisset mem
branam, publicè testatus fuit: (animo enim erat candidissimo, & ingenuo) sese in ea
re aliorum fuisse authoritate deceptũ. Obseruaui etiam idem Ferrariæ demonstrãte Ca
nano anatomico doctissimo. Potest vnusquisq; cum libuerit, id perspicere. Quãobrẽ si
dãda est sensibus fides, iam omnis inter nos Oliuari cessat cõtrouersia. Sed, vt maiorẽ
adhibeas

A adhibeas mihi fidem,præſertim cùm tibi in dirimẽdis litibus occupatiſſimo,inſpiciendi accommodatum fortaſſe non ſuppetat tempus,illuſtrium Medicorum teſtimonijs tecum agendum duco. Franciſcus Valeſius Philippi Secundi Auſtriaci Hiſpaniarum, & Indiarum Regis potentiſſimi,primarius Medicus libro de ſacra Philoſophia capite vigeſimoquinto, ſic ſcribit. Certè, & cuiuſuis ſectionis perito conſtare poteſt (quamquam ſunt quidam diſſectores, qui eſſe in ore vteri virginibus membranulam quandam anuli forma affirmant) nulla pars eſt in vteri ore, aut ceruice, quæ virginitatis cuſtodia ſit, & in corruptione pereat. Sed anguſtia ranta,& ſimphiſis, ſeu coaleſcentia, & adſtrictio labiorum tanta, vt ſine dilaceratione partium, quæ ſimphiſi coierunt, admittere virile membrum non poſſit: hæc Valeſius. Ludouicus Vaſſæus Catalanenſis in ſuis de re anatomica tabulis, ita ſcribit. Circa medium huius colli corpus, & nonnulli anatomici dicunt, ijs quæ nondum venerem expertæ ſunt, paniculum virginale dictum, eſſe qui hymen, alijs hymeneum vocatur,&, vt aiunt, in primo coitu rumpitur. Quod non videtur veroſimile. Nam in diſſectione virginum non apparet,
B nec vſquam, quod legerim,meminit Galenus. Huius etiam opinionis eſt Ioannes Fernelius libro primo ſuæ medicinæ capite ſeptimo. Vteri (inquit) ceruicem mediocri progreſſu plerique tradunt in virginibus exili membrana dirimi venulis conſperſa, quæ primo concubitu profuſo ſanguine diſrumpi ſolet,vnde hymen, & hymeneon græcè appellatur. At potius cenſeo ceruicis latera nondum venerem expertis duntaxat, quaſi conglutinata conniuere, quæ primus concubitus magna ex parte diuellit. Ambroſius Pereus Pariſienſis libro vigeſimotertio ſuæ medicinæ, capite vigeſimoſecundo hiſce verbis rem facit manifeſtiſſimam. Quibuſdam virginibus in ceruicis vteri orificio membrana reperitur,hymen veteribus dicta,quę,quia viri ingreſſum arcet,ſterilitatis cauſſam mulieri infert. Hanc plerique non vulgares modo,ſed docti Medici virginibus omnibus tanquam virginitatis clauſtrum ineſſe credunt: ſed illam ego cum in pleriſque virgunculis omnis ferè ętatis à trimatu, vſque ad duodecimum annum, quorum mihi in Noſocomio Pariſienſi, plena copia erat, ſtudioſè exquirerem, dum rem anatomicam commentarer, inuenire non potui: Et parum infra. Ipſam (ait) ſemel tantum licuit mihi obſeruare in virgine ſeptemdecim annos nata, quam cum mater viro deſpondiſſet, ſciretque nihilominus ipſi in pudendis ſubeſſe aliquid, quod, quo
C minus mater,& fœcunda eſſe poſſit, impediret; rogauit me, vt ipſam inuiſerem. Reperi igitur membranam quandam tenuiſſimam, ſub nimphis proximè ad foramen, per quod mulieribus proximè vrina effluit pro foribus, vt ſic loquar, orificij ceruicis vteri medio: ſed exiguo foramine membrana illa peruia erat, qua menſes defluere poſſent: contemplatus ergo membranulæ illius tenuitatem ipſam adactis volſellis reſcidi, quicquid ad reliquam curationem facto eſſet opus, matrem admonui certè nupſit illa parum poſt, & prolem peperit: Hactenus Pereus. Ex hoc diſcurſu duo colligas velim, Oliuari, vnum quidem, non ineſſe virginibus ſecundum naturam eiuſmodi membranam. Alterum verò, nihil impedire, quin præter naturæ ordinem innaſcatur illis, quemadmodum etiam alij innaſcuntur morbi in numero, vt calculus in veſica, & ſextus digitus. Non ſunt prætermittenda Realti Columbi verba, cuius in principio capitis huius mentio facta eſt, qui libro ſecundo capite decimoſexto, rem tam apertè confirmat, vt nihil apertius dici potuerit. Sub nymphis (inquit) in nonnullis virginibus, non omnibus, alia membrana cernitur, hymen à veteribus appella-
D ta: quæ cum adeſt, (raró autem adeſt) obſtat, quò minus pœnis in vtero immittatur: nam craſſa eſt valde, ſupra veſicam foramine donatur, per quod menſes effluunt. Atque hic notanda ſunt Realti verba. Quæ, cum adeſt, impedit, quò minus pœnis in vtero immittatur: ac rurſus hæc. rarò autem adeſt. Nam ſi hymen ſecundum naturam inexiſteret virginibus, non impediret ingreſſum pœnis in vtero. Deinde non rarò, ſed ſemper, non quibuſdam, ſed omnibus ineſſet pro eorum, quæ ſecundum naturam inſunt conſuetudine.

Præterea ſcribit Almanſor virginibus ductũ, ſiue ceruicẽ vteri valde anguſtũ, & rugoſum eſſe, rugas verò illas venulis, & arterijs intertexi, quas primus concubitus diuellat. Sed quid plura in medium affero teſtimonia? ſatisfaciant mihi pro omnibus duo, Galenus, & Oribaſius, quibus nulla ratione deroganda fides eſt. Scripſit Galenus librum ex propoſito de vuluæ diſſectione, in quo ne verbum quidem

fecit huius membranulæ. Imò neque in alijs anatomicis lucubrationibus inueniri aliquid potest, quod huic virginali intersepto faueat. Oribasius verò magnus Medicus, & Iuliano Imperatori carissimus, suscepit data opera prouinciam reprobandi eos, qui hanc in virginibus membranam admittebant. Expedit in medium afferre eius verba, ne gratis loqui videar, quæ sic habent libro 24. suorum Collectaneorum medicinalium capite trigesimoprimo. E

Quippe cum nonnullæ collum habent propensius, nõnullæ verò admodum curtũ, aut mutilum. plurimis verò earum, quæ ad perfectam ætatem peruenerunt sex digitorum est. Cõcidit tamen, angustiusq; est in virginibus amiculis occultatum coniunctis inter se per vasa, quæ productiones à vulua capiunt, quæ quidem concubitu dolorem afferunt, apertis ipsis amiculis. Rumpuntur enim, & sanguis eo importatus de more excernitur. Putare autem tenuem membranam quandam exortam esse, quæ sinum intercipiat, eamq; in excretionibus rumpi, & dolorem afferre, aut citius purgationes cõmouere, cumque in corpus inuaserit eum morbũ gignere, quem ατρητον, hoc est, cum genitalia concreta sunt, nec vllum habent foramen, falsum est. Primum enim ex dissectione nihil tale inuenitur. Præterea in virginibus deberet hæc membrana aliquantulum specillo resistere, sed specillum in profundum vsque ingreditur. Tertio, si cum vitiatur hæc membrana rupta doloris est caussa, necesse profectò erat, ut in virginibus anteaquam vitiarentur, cum purgationes apparerent, dolor quoque sequeretur: in ipsa verò excretione non item. Iam verò si membrana genita morbum creat, quo genitalia coalescunt, opus esset vt id perpetuo eodem modo inueniretur, quo cæteras partes suo quasque certo, & definito loco sitas intuemur. At in non perforatis mulieribus, membrana hęc intersepiens, quandoque in partibus labrorum, quę in promptu sunt, inuenitur: quandoque verò in medio cunno, quandoque in medio vuluæ. Hucusque Oribasius. Videor hactenus, Oliuari ex anatomica obseruatione, & ex illustrium authorum testimonio demonstrasse, virgines nõ habere membranam in ostio vteri genitam, pro virginitatis, vt asserunt, custodia, sed, si quid reperitur ibi, vel esse veluti accidens quoddam separabile à virginitatis natura: nunc relinquitur, vt idem rationibus comprobemus. F G

Ad hominem igitur hanc admittentem membranam, sic argumentor. Si hæc membrana pars quædam est virginis, opus est statuere, vel esse partem essentialem, vel quantitatiuam, vel accidentalem. Admitti non potest primum, quia pars essentialis constituit substantiam rei, qualis est materia, & forma: inest præterea omnibus per se, & secundum quod ipsum. at membrana hæc, neque materia est, neque forma, neque omnibus, neque per se inest. Deinde, pars quantitatiua non est, nam hæ partes totum absoluũt, integrantq;, neque totum esse potest, aliqua deficiente particula: atqui constat, si vera sunt in superioribus demonstrata, non inesse omnibus virginibus hymen, nec illis inesse continuo: pars igitur quantitatiua rectè nuncupari non poterit. Sequitur dicendum partem esse accidentariam, quod vltrò admittimus, quia eiusce modi pars potest adesse, & abesse præter subiecti corruptionem, vt calculus in vesica, sextus digitus, meliceri des, atheomata, stareomata, & si quæ alia sunt huius generis: itaque tam poterit vocari virgo, quæ hanc habuerit, quàm quæ non habuerit membranulam. H

Secundò, frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora, & æque bene: atqui natura virginis tam poterit seruari, cum eiusmodi claustro, quàm sine. frustra igitur illud admittemus tanquam necessarium. Simphisis ipsa magnaque adstrictio, & corrugatio oris vteri in omnibus adest virginibus, magis tamen, ac minus, prout magis ac minus fuerint nubiles: quæ enim sunt admodum maturæ haud tantam habent, quantam tenellæ, corrugationem. Cur igitur præter hanc adstrictionem, conniuentiamq; adhuc illam requirimus membranam?

Tertiò, quando natura aliquam procreat humani corporis partem, certissimum est ipsam alicuius finis gratia creasse illam. atqui hymen hoc, nullam afferre poterat vtilitatem, sed potius damnum affatu dignum: non est itaque credendum illam fuisse à natura constitutam primaria, vt Philosophi dicere solent, intentione: sed quemadmodum natura moustra, & in homine gignit vermes, sic in mulieribus aliquando eam gignere membranam. Naturæ institutum in creatione fœminæ fuit, Oliuari, vt oporunè

A tunc mater fieret: at quia procreare in vtero fœtum non poterat, nisi viro iungeretur, insitum fœminæ dedit appetitum coniungendi viro. Erat etiam futura inutilis hæc amborum coniunctio, nisi sanguinis ad vterum flueret, & ex vtero effluceret, idcirco dati sunt menses mulieri. At verò hæc membrana pro foribus vteri, vt ita dicam, existens, impedire quidem omnino conceptionem posset: tum quia prohiberet ingressum seminis in vtero, tum quia prohibet egressum sanguinis extra vterum: non igitur illa virginibus inest membrana secundum intentionem naturæ.

Postremò, quæ partes ex naturæ intentione gignuntur, eæ quidem semper locum habent, positionemq; determinatam, & magnitudinem certam: at membrana hæc quando nascitur, neque eundem situm, neque eandem seruat quantitatem, vt ex magno Oribasio parum antea dicebamus. Quid inanem hic referam obstetricum inconstantiam? nam ex multis vix inuenias duas in hac materia concordes. Audies quasdam referre situm illius positum esse statim in primo pudendi limine. Alias, in media ceruicis vteri via. Alias, in extrema parte ad vteri interius orificium, imò quasdam B in ea hæresi existere obseruaui, vt non vereantur affirmare illam inaspectabilem, & imperceptibilem ante primum partum. Quasdam etiam audiui iureiurando affirmare, nunquam sese vidisse hanc membranam, sed aliarum mulierculararum relatione didicisse. & quid mirum tanta vti varietate, in re tamen grauissima, ignarissimas, & rudissimas vetulas, solum nomen obstetricis habentes, re verò ipsa ad hanc artem exercendam, vt cum Græcis loquar, ἄνευ λύρισι? sed de harum officio loquemur infra.

Cruentatum linteolum ex primo concubitu non esse certum, ac verè proprium signum virginitatis. Cap. V.

IAM nostræ disputationis aliud examinemus caput, quod de cruentato linteolo pertractat. Crediderunt hactenus multi hoc signum proprium esse, ac inseparabile virginitatis: ego autem ab his, quàm dissentiam, C nunc explico. Virgo in primo concubitu sanguinem, quo linteolum coinquinetur, potest emittere, & non emittere. Tenella virgo valido viro nupta emittet, annosa non emittet. magno afficietur illa primo congressu dolore: hæc autem nullo, vel certe perquàm exiguo. Hæc pro maiori parte intelligenda sunt latitudine quidem in eo, quod magis ac minus euidenti. Nam, si annosa, vt dixi, virgo in virum incidat, cuius pœnis cum illius ostio proportionem non habeat, excedente scilicet in longitudine, & magnitudine, vtique dolebit, & sanguinem copiosum effundet ex violenta impulsione pœnis: at vbi proportio adfuerit inter ipsos, vel etiam virile membrum minus fuerit, nec dolebit in coitu mulier, nec sanguinem reddet. è contra tenella sponso tenello iuncta, proportionatum habente colem, non profundet sanguinem, nec afficietur dolore, aut certè quàm exiguum habebit. Expendantur horum caussæ diligentius. Diximus ostium vteri conniuere in virginibus, esseque maximè adstrictum, & quo magis tenera virgo est, eo maiorem simphisim, & adstrictionem habere: rugasque in ostio existentes arteriolis & venis multis constare. D Igitur in primo concubitu pœnis rigidus intro impulsus conniuentia labia, adstrictaq; adaperiens venas, & arterias abrumpēs in caussa est sanguinem ipsum profundi: & verè in hoc potissimum naturam consistere virginitatis profiteor, non in membranula claudente, non in vocata nympha, non in sarcosi cum scilicet in caudæ modum caro intus nata prominet, non in thimis, non in condolimatis, quæ superari à natura nequeunt, sed consistit in naturali adstrictione labiorum, & coalescentia euincibili, ac superabili secundum naturam à virili membro, ex cuius violento impulsu videmus emanare sanguinem. Dixi hanc symphisim, & adstrictionem non esse æqualem in omnibus virginibus, magnam habere tenellas, minorem annosas: cuius rei hæc est caussa. A natura constitutum est, vt partes illæ aperiantur, dilatenturq; in conceptionis beneficium: idcirco probabile est virginem ante mensium eruptionem vterum habere magis adstrictum, quàm vbi iam apparere cœperint: & quo magis annosior est, eo magis prædita naturali desiderio concipiendi, marisq; coniunctionem perpetuò desiderans, vt Aristoteles inquit, ostium vteri paulatim dehiscit, dilataturque: propterea

pterea primum concubitum non esse illis perinde difficilem, atq; tenellis mulieribus. E
Atque hinc velim obseruari non statim iudicandum corruptam esse virginem, quæ primo congressu non emiserit sanguinem, vt vulgo creditur, magno alioquin damno, non mulierum modo, sed etiam familiarum. Etenim neq; in grandioribus natu, neque in tenellis id perpetuò contingit. Nupsit olim virgo annorum nouem, cum sponso vndecimo anno nato cohabitauit, & ex frequenti consuetudine inter eos habita sponsa anno decimotertio gestauit vtero, neque vnquam sanguis, aut ex congressu venereo, aut ex fluentibus mensibus ex vtero illius apparuit. Quoniam igitur in primo concubitu necessarium non est omnes virgines emittere sanguinem, hinc fit, cruentatum hoc linteolum signum non esse proprium, & inseparabile virginitatis. Addo his, quod profundere sanguinem ex vtero contingit etiam alijs, quæ pollutæ sunt: nam si quispiam cum polluta rem habens, contingat in actu venereo menses erumpere, reddere illa quidem cruentatum linteolum, non tamen erit virgo. His præterea addo, posse corruptas, prostitutasque mulieres, medicamentis ita corrugatas, adstrictasque reddere pudendas partes, vt virgines appareant, potestque sanguis ex ijs emanare ob violentam dilacerationem: ac etiam, vt fit frequenter dolo malo, F
quod lenæ faciunt, vt rerum venerearum tirunculo imponant deflorasse virginem. id quidem efficere solent illæ dupliciter, tum medicamentis, vt dixi, corrugando, adstringendoque os vteri, tum vesicis felleis, aut vtriculis piscium sanguine plenis, & artificio illis cognito intus in vuluam accommodatis: atque, vt magis inexperti harum artium virginem credantur deflorasse, iubent prostitutas mixtis cum gemitu suspirijs, fœmineisq; vlulatibus, & cocodrilli lachrymis, viri ferre commercium. Tantum possunt eiusce modi fraudes, vt viderim sex probatæ famæ obstetrices, mulierem quandam iudicasse intactam virginem, quæ septem antea mensibus puerum pepererit. Videat iudex prudens, ac doctus, quàm harum muliercularum renunciationibus fidendum sit, & quàm firma signa sint virginitatis. Quia igitur hoc signum non inest omnibus, solis, ac semper, concludo non esse indicium proprium, & inseparabile virginitatis. Huius opinionis etiam extitisse collegium Patauinum relatum mihi fuit à Michaele Columbo Centalensi Medico doctissimo, qui etiam mihi per literas significauit Hieronymum Mercurialem eiusdem etiam opinionis extitisse. Postremo Iacobus Cuiatius lib. 17. suarum Obseruationum cap. xx. apertè scribit, cognoscere virginem esse admodum difficile, aut fortassis impossibile, munusq; cognoscendi nunquam de iure ciuili datum fuisse obstetricibus, eius verba refero. G

An sit virgo (inquit) est in difficili, ac penè impossibili. nec huius rei vnquam legitur obstetricibus delatum arbitrium.

Verum quia videor hactenus, Oliuari clarissime, satis de intersepto virginali, & de cruentato linteolo egisse, nunc ad aliorum explanationem aggredior.

De obstetricibus, earum institutione, & officijs. Cap. VI.

ANTEAQVAM ad explanationem accedam propositarum quæstionum, prius dicendum est, quàm ob caussam introductæ fuerint obstetrices, & quod proprium illarum extiterit officium: nam hæc non mediocrem vtilitatem præstabunt ijs, quæ deinceps explicanda supersunt. H
Caussa igitur, ob quam primum institutæ sunt Medicæ mulieres, ea potissimum fuit, vt ego sentio, vt proprij illarum morbi maiori commoditate sanarentur: (Voco proprios mulierum morbos ijs partibus aduenientes, per quas à viris distinguuntur) cum enim ob verecundias non auderent viris suas detegere molestias, nec tamen haberent vnde consequi vtilitatem possent, remedijs destitutæ interibant. Hinc adiscere cœperunt medicinam, ac tandem exercere. Omniumque prima post promulgationem, obseruationemq; Atticarum legum contra mulieres latarum, medicinam facere aggressa est Agnodice puella, & virgo, vt refert Iginus lib. fabul. cap. 274. Historiam lectu dignam, iocundamq; recensere, placet hoc loco. Athenienses aliquando suis legibus cauerunt, ne fœminæ artem medicam adiscerent, hacq; de caussa

A non habuisse obstetrices, idem author testatur. Cum autem virgo quædam nomine Agnodice medicinam adiscere cuperet, tonsis sibi capillis, viri habitu sese Herophilo cuidam Medico crudiendam tradidit: quæ, cum artem perfectè didicisset, & fœminam audiuisset laborantem, qua parte à viris distinguitur, ad eam accedens, suam pol licebatur operam. Illa verò nolens ei, putans virum esse, adhibere fidem, tunica sublata sese fœminam ostendens, curationem illius absoluit: atque ita curabat cæteras. Quod cum audissent Medici, se non amplius ad fœminas admitti, Agnodicem incusarunt, dicentes: Eum Glabrum esse, & mulierum corruptorem, illasq; ægritudines dissimulare. Tum illa tunica ablata sese ostendit fœminam. Tunc multo magis Medici accusationi incumbebant, legem obijcientes. Conuenerunt ad iudicium præcipuæ fœminæ, dixeruntq; Areopagitis. Vos coniuges non estis, sed hostes: quia, quæ salutem nobis inuenit, eam damnatis. Hac moti Athenienses vxorum admonitione, eam emendare legem cœperunt, & ingenuas mulieres artem adiscere medicam, & exercere permiserunt. Hucusque Iginus.

B Videor ex hoc discursu docuisse caussam, ob quam obstetrices iam primum fuerunt introductæ. Quæ verò prima omnium fuerit obstetricum, diuinare quidem non possum. Nam ante leges ab Atheniensibus promulgatas Medicas extitisse mulieres, satis superq; constat, tum ex eisdem legibus, quę alioquin non prohibuissent fœminas artem discere, & exercere, si nullæ antea extitissent. tum etiam ex veterum monumentis: nam, vt prætermittam quamplures, Ocyroe Chironis illius medicinæ (vt asseuerant) inuentoris, filia, medicam artem didicisse testatur Ouidius libro secundo Methamorf. dum ait.

Filia Centauri, quam quondam nympha Caici
Fluminis in rapidi ripis enixa vocatur
Ocyroen. Nam hac artes contenta paternas
Edidicisse fuit.

Aesculapij quoque filiæ medicinam calluerunt, inter quas præcipuæ fuerunt Hygiæa, & Panacea, quarum meminit Hippocrates in iureiurando, & Aristophanes in

C Pluto. Polisdamna vxor Tonis Aegyptij, commendata Homero lib. 4. Odis.

Tindaris (ait) hæc habuit summo Ioue nata venena,
Quæ Polidamna dedit coniux Aegyptia Tonis,
Commoda consulto medica composita sub arte,
Multa legens phario solers tellure venena
Noxia permixtim carpens quoque commoda multa.

Medica etiam fuit Aspasia Diuini Platonis, & Periclis magistra. Imo Phanerote Socratis illius Atheniensis mater obstetrix fuit, Laertio teste in eius vita, & Valerio Maximo lib. 3. cap. 4. & Raphaelle Vollaterano lib. 13. At postquam leges Atticæ contra mulieres Medicas habere locum desierunt, primam omnium obstetricem fuisse Agnodicem arbitramur: Hanc aliæ in artis operibus claræ postea insecutæ sunt: quarum hodie conseruatur memoria in Galeni, Scribonij Larghi, Pauli Aeginetæ, Aetij, Marcelli Burdegalensis, Flauij Vopisci, Theodori Prisciani, ac aliorum monumentis. Hisce quidem Medicis mulieribus, & obstetricibus, quemadmodum etiam viris Præses Pro

D uinciæ ius de Mercede dicere solebat; Vlpiano teste lib. 1. §. 1. de extraordinaria cognitione. Ac etiam malè actæ curationis puniebantur, vt constat per Litem si obstetrix. D. ad legem Aquiliam. Eisdem erat delegatum arbitrium noscendi, an mulier vtero gereret, vt manifestum est per l. 1. D. de ventre inspiciendo, duum fratrum decreto. Sed de his satis multa, nunc de harum officijs dicamus.

Duplex earum officium extitisse ex supradictis constat, vnum quidem commune cū alijs Medicis, aliud verò proprium. Exercebant illæ medicinam opem ferendo mulieribus, non solum cum vtero laborarent, sed etiam alijs morbis afficiebantur, in quo munere non distabant à Medicis. rem sic habuisse manifestum faciunt pharmaca ab ipsis mulieribus composita, quemadmodum ex Galeni, aliorumq; Medicorum testimonio constat. Iam verò proprium ipsarum existere officium dicimus, cum opera impenditur solum circa muliebres morbos, ac alios affectus ad eas duntaxat pertinentes, vti est conceptio, partus, puerulorum educatio, aliaq; eiusdem generis. Hoc verò officium diuiditur in tres partes, secundum sententiam Platonis, & Galeni. Harum

prima,

prima,& potissima est,apta ad liberorum procreationem corpora conciliare inter sese, E
& vnà coniungere,atque simul posse cognoscere,qui sint infęcundi viri, quæve steriles mulieres, quæ cognitio haberi non potest, nisi præcesserit longa exercitatio in discernendis temperamentis totius corporis,& partium,præsertim verò vteri, & genitaliũ. Præstat hoc loco Galeni verba recensere,qui authoritate Platonis de hoc obstetricum officio,ita locutus est lib.5.aphor.comment.62.

His nobis veluti elementis comparatis,deinceps dicamus id,quod supra in hunc dicendi locum distuli in Thęetheto à Platone propositum. inquit enim hoc præcipuum esse munus obstetricum apta ad liberorum procreationem corpora conciliare inter se, & copulare. simulq; posse internoscere,qui sint infęcundi viri,quæve steriles mulieres. Sed de hoc officio verba afferamus Platonis.

Soc. Nunquid & hoc de illis audinisti, quod tanquam pronubæ in conficiendis cõiugijs aptissimæ sunt; quippe quæ optimè calent,quam cui copulare ad generosę prolis procreationem oporteat. The. Haud satis id noui. Soc. Imò scias in hoc gloriari non minus,quàm in vmbelici ipsius præcisione.Quid enim? Alterius ne,an eiusdem ar F
tis esse putas curare,colligereve terræ fructus,& rursus dignoscere, quod in solũ quam plantam,quodve semen iacere debeat? The. Eiusdem. Soc. In fœminis autem, ò amice, alterius facultatis hoc,alterius illud existimas? The. Haud sanè conueniens est.

Hæc Plato,& Galenus de potissimo obstetricum officio. Est autem hoc non parum difficile; quia non solum communem omnium naturam cognoscere oportet, pro hoc obeundo munere,sed etiam propriam,ac indiuidualem vniuscuiusque; quæ res quam sit difficilis,satis superque omnium constat iudicium,& à Galeno explanatum fuit lib. 1.ad Glauconem cap.1.& 7.de Methodo medendi scribit.Si hominum particularẽ naturam cognoscerem,vtique me talem esse arbitrarer,qualem Aesculapiũ fuisse ferunt. Colligitur etiam difficultas maxima ex ijs,quæ pertinent ad conceptionem,de qua Galenus in hunc modum scribit.

Nam immodicæ discrasiæ,idest intemperantiæ horum sunt caussæ: modicæ verò si sint, & contrarijs iungantur,tunc grauidæ fiunt mulieres. Si verò cum similibus copulentur,non concipiunt.Neque enim fieri potest, vt semen frigidius, in frigidiore vtero G
fœcundetur,neque siccius in sicciore,& de alijs qualitatibus vtrobique similiter. Sed frigidius quidẽ semen tantò calidiori vtero indiget,quantò ipsum lõgius abest ab optima temperatione,humidius verò sicciore,& de alijs qualitatib.utrobique similiter.

Porrò aliud obstetricum officium est, parturientibus opitulari, fœtus educere, vel intus retrudere,ac obtundere,emollire partus dolores,tum medicamentis, tum etiam operatione manuali. Quod officium non fuit concessum omnibus Medicis mulieribus; sed illis duntaxat, quæ cum antea concepissent, parturijssentque, ac propter ætatem ineptæ ad fœtus procreationem essent de cętero: nam donec vtero concipiebant prorsus ab hoc abstinebant opere: quæ pulchrè eleganterque à Platone in eodem explicantur Dialogo,cum ait.

Soc. Scis enim,quod nulla ex his quandiu concipit,paritque, parturientibus opitulari: sed cum iam ad fœtum ineptæ sunt ipsæ. The. Prorsus. Soc. Caussam huius Dianam ferunt,quæ cum sterilis sit,partuum tutelam suscipit: steriles obstetrices fieri uetuit,quoniam humana natura imbecillior est ad artes earum rerum, quas nunquã ex- H
perta est: ijs autem,quæ propter ætatem concipere non possunt,id imperauit similitudinem sui honorans, The. Et parum postea addit. Soc. quia etiam medelis,& incantationibus obstetrices excitare,mollireve partus vexationes valent, & ægrè parturientibus opitulari,fœtusque educere, etsi intempestiuum fore videatur,obtundere,atque retundere. The. Vera narras. Tertium ac postremum officium est, acutius prospicere,quæ prægnantes sint,aut non sint mulieres, propter lex à DD. fratribus promulgata, iubet tres obstetrices probatæ fidei, & in artis operibus expertas ventrem inspicere,ferreque impregnationis iudicium. Plato de hoc officio hisce verbis locutus est.

Soc. An non id quoque probabile est,ac necessarium,quæ prægnantes sint, & quæ non acutius ab obstetricibus,quàm ab alijs animaduerti? The. omnino.

Hactenus de obstetricum officijs, quæ à nobis dicta sunt, vt fieri possit comparatio nostrarum obstetricum cum antiquis: nam tunc certè cognoscemus, quàm distent ęra lupinis, vt est in prouerbio. Ignarę sunt nostra tempestate mulieres medicæ, nec aliud,

A meo quidem iudicio sciunt, quàm nascentem puerum gremio recipere: vmbelicum rescindere, & alligare: at ad alia, quorum scientiā habebant antiquiores, sunt profectò vt asini ad lyram.

Inspectionem mulierum, quæ admittitur de Iure Pontificio, signum fallax existere ipsius virginitatis. Cap. VII.

Licet ex ijs, quæ proximè diximus, facilè deprehendi possit, qua ratione propositis dubitationibus debeat satisfieri, tamen vt omnem in hac materia moueamus lapidem, vtque ceruicosi nihil amplius habeāt, quod sit de cætero controuersum, nunc id ipsum apertius, distinctiusque efficiundum est, principio sumpto ab examine rationis tuæ, doctissime Oliuari, ex qua postea progressum ad reliqua faciemus. Videris igitur mihi in hunc ferè modum contra meam sententiam ratiocinari.
B
Ea valdè temeraria sententia est, quæ est contra text. Iuris Pontificij admittentes mulierum inspectionem.

At verò qui dicunt virgines non habere hymen, & non dari signum proprium, ac certum virginitatis, contra Iuris Pontificij textus id asseuerant. Ergo ea sententia fuit valde temeraria. Vt huic tuæ satisfaciam argumentationi, quatuor potissimum explicanda suppetunt mihi. Primò inspectionem ab obstetricibus factam, esse admodum fallacem. Mox nostram sententiam non contradicere textibus Iuris Pontificij. Tertiò, quam ob caussam de iure ciuili eiusmodi non admittatur inspectio. Postremò rationi satisfaciam.

Quod igitur (vt ad prioris explanationem capitis accedamus) obstetricum, & oculus, & manus sæpissime decipiantur, admodumque fallax habeatur de Iure Pontificio hoc experimentum, multi apertissimè testantur Canones. Textus est dilucidissimus in capite Caussam matrimonij, de probationibus, in quo, non obstante prima matronarum inspectione, permittitur secunda inspectio, quod certè non fieret, si ex tali inspectione virginalis deflorationis certa deprehenderentur signa: prima enim sufficeret visitatio: Sed quia hæc visitatio tuta non est, vt puta, quæ admodum frequenter fallat, Ecclesia, quæ in similibus pro animarum salute, & tanti sacramenti confirmatione, omnem adhibere diligentiam solet, cautionemque: mandat iterum inspiciendam esse puellam: nouæ huius inspectionis caussam afferens addit, quia sæpe obstetricum manus, & oculus falluntur: Iubetque probas, honestas, & prudentes deputari matronas.
C

Consimilem habemus contextum in capite, Nec aliqua, vigesimaseptima quæstione prima, vbi hæc verba leguntur. Saepe fallitvr ocvlvs, et manvs obstetricvm. Hoc idem probat Assa. Vltimam, de Frigidis, & maleficiatis: vbi licet talis processerit puellæ visitatio, Iudicibus tamen præcipitur, vt etiam septimam propinquorum manum adhibeant. Argumentum, nisi ego fallor, Oliuari, irrefragabile, ex ipsa scilicet inspectione mulierum non posse certa, inseparabiliaque sumi signa virginitatis. si enim possent, superuacanea dubio procul esset diligentia tot adhibendi testes: at quia fallax est sæpe oculus, & manus obstetricum, propterea eam adhibendam esse curam, sancti Canones voluerunt. Ita quidem sentit ibi Glossa communiter approbata in verbo, Septima: vnde absolutam huius quæstionis decisionem colligere possumus, & ibi scribit etiam Abbas Panormitanus num. 10. in fine, iuramentum propinquorum semper fore necessarium, quia virginitatis probatio argumentum est fallax. Hæc tuam euidentissimè subuertunt, Oliuari, machinam; quā etiam quæ subsequuntur, anihilabunt.
D

Augenij responsum non fuisse contrarium Iuri Pontificio, & rationis E
Oliuarij contra Augenium explicatio. Cap. VIII.

NVNC reliqua prosequamur. Nostrum responsum minimè contradicere Iuri Pontificio nunc breuiter demonstremus, primum admittimus inspectionem ipsam fieri debere, sed ea dicimus signum existere fallax, quod scilicet coniecturam duntaxat, minimè vero exactam notitiam efficiat: vbi enim res maxime controuersa est, multa solent adhiberi vt fidem faciant, in quorum numero inspectio est, non vna, sed multiplex ex sacrorum Canonum præcepto. Propositiones nostras sigillatim examinemus. Diximus, Virgines non habent aliquam corporis partem, qua sint destitutę mulieres. At vbi, quæso te, fuit hoc à summis Pontificibus reprobatum? aut quis ex Canonum professoribus hāc tanquam falsam reiecit? Deinde cū dicebamus. Nullo certo signo distingui posse virgines à mulieribus. An videmur hoc statuisse contra Canones Pontificios? si manus, & oculi obstetricum sępè fallunt, quo modo admittes, Oliuari, certum aliquod dari, & inseparabile signum virginitatis? vbi certitudinis huius facta fuit à Pontificibus mentio? Temerè quidem, Oliuari, nos incusasti nomine temeritatis. F

Nec obstat c. Proposuisti. de Probationibus, quia nō admittitur ibi eiuscemodi visitatio, ad simpliciter probandum: nā si ita res haberet, hæc dūtaxat visitatio præualeret iuramento viri asserentis sese sponsam cognouisse. Sed illa visitatio præsumptionē adiuuat ex iuramento mulieris resultantem. Iurauerat maritus nouisse vxorem, iurauerat vxor non fuisse cognitam. Mulieris iuramentum iuuatur ab ipsius visitatione: idcirco præualet iuramento viri, vtputà munitum coniectura, & præsumptione non leui. Propterea in textu præcisè non dicitur, intentionem mulieris remanere probatam. Sed VIDETVR NOBIS (inquit Pontifex,) quod iuramento puellæ, & testimonio illarū septem fides est potius adhibenda. Ponderāda sunt hæc verba contextus, VIDETVR NOBIS, & hoc. POTIVS FIDES, quæ vidētur nō mediocriter nostro fauere proposito.

Si quispiam quæsierit ex me, cur eiuscemodi visitatio magnam fidem faciat? Responderem, ex pudore, & verecundia id contingere, quæ duo maxime decent virgines. Nihil certe turpius, nihil verecundius iudicari debet, quàm virginem denudari: atque hinc nascitur opinio illius pudicitiæ, cum scilicet præstito iuramento vult sese videri nudam, ac eas prospici partes, quas natura occultas esse voluit. Non certe pateretur denudari, aspicique ab obstetricibus, ac postea à matronis, si fuisset polluta. Inspectio igitur coniecturam virginitatis præbet, non certitudinis, quam hoc loco quærimus. G

Meritò dubitaret aliquis, cur de Iure ciuili non admittatur huiusmodi inspectio. nā iuris huius professores demandarunt obstetricibus, vt inspiciendo ventrem, iudicium ferrent, an mulier vtero gereret; de virginitate autem iudicanda nunquam illis demandatum fuit arbitrium, vt ex Cuiacio supra dicebamus. Fortassis diceremus id contigisse, quia libellus diuortij erat de Iure ciuili concessus, idcirco vbi eiuscemodi casus inter virū, coniugemq; contigissent, non deferebatur iudicium ad arbitros, sed diuortio interueniente omnis inter illos cessabat cōtrouersia. At Canones Pontificij nō admittunt diuortium: consideraturq; apud Iuris huius professores Matrimonium, vt Sacramentum Ecclesiæ factum à Deo Opt. Max. hocq; coniugibus ipsis viuentibus separari non posse, nisi magna sese offerat necessitas. Sed ne videar me alienam, quod dici solet, ingredi messem, hoc alijs relinquo iudicandum, accedens interim ad examen rationis tuæ. H

Temerarium iudicas contradicere Iuri Pontificio. Non dissentio. non contradixi. Sed quid? si contradicerem iis, quæ non pertinent ad fidem? aut ad Sanctę Ecclesiæ præcepta? Cur, quæso, licebit incusare Medicum nomine temeritatis ijs agentem, quæ duntaxat ad ipsam medicinam pertinent? si de medicis rebus aliqua sit inter Medicos, & Canonum professores discordia, cui credendum? certe magis censuerim Medicis. At nulla ipso in casu discordia est, Oliuari, summa consensio, ideoque fit, vt nunquam sit fides deroganda Medicis.

Quod

A

Quod probabile est, tum verum, tum falsum esse. Cap. IX.

ERAT aliud argumentum sumptum à communi omnium ferè gentium consensu, quod quantas vires habeat, est omnibus in dialecticis disciplinis exercitatis manifestissimum. Summa explicationis argumẽti in hoc, consistit, vt quod placet omnibus, aut pluribus, aut sapientibus, aut ea in arte magis probatis, ac expertis, probabile sit. Ex quo sequitur non esse ex necessitate falsum. Sed caue, ne dicas, esse ex necessitate verum. Probabile id est, quod ad vtrumlibet sese haber, potestq; tum verum, tum falsum esse varijs rationibus. Ad nostram tractationem accedamus. Virgines habere membranulam illam non admittunt, qui in arte periti sunt, aut qui præcipuas partes habent, aut sapientes; sed vulgares duntaxat: horum opinio non vera est, si de statu secundum naturam intelligamus: at vera, si de statu præter naturam audiamus. hac distinctione argumento respondetur ab experientia. Quandoquidem certissimum est, virgines aliquando incidere in hunc affectum, cum præter naturam sese habent: alioquin esse omnino impossibile profiteor.

B

Quod signum sit virginitatis, cuius mentio fit in Deuteronomio, tum secundum Hæbreos, tum secundum Christianos. Cap. X.

NVNC quid sibi velint significare verba in Deuteronomio scripta c. 22. perpendamus. In ijs quidem mentionem fieri signorum virginitatis constat, vt cum dicitur. ET EXPANDENT vestimenta coram senioribus ciuitatis. ac deinde. ET ECCE, hæc sunt signa virginitatis filiæ meæ. Hæbrei explanantes hunc contextum non sentiunt esse intelligendum de signis virginitatis. Rabi Salamon inter Hæbreos scriptor grauissimus, & magni nominis, ait, ea verba metaphoricè intelligenda, cum præcipuè dicat. EXPANDENT vestimenta coram senioribus ciuitatis, sensumq; hunc elicit. Quod quemadmodum per expansionem, & dilatationem vestimenti, quicquid in eo continetur, clarè, & manifestè apparere potest: sic in accusatione huius viri monet seniores, vt rem diligenter inquirant, num adulterium fecerit mulier, an vir illius odio ductus, malum imponat nomen. neque ferendam esse in re graui sententiam, nisi prius res ipsa in propatulo sit, illisq; manifesta, vt pannus expansus omnes maculas inexistentes patefacit.

C

Aliorum etiam opinio est, puellam, licet primo congressu cum suo viro cruentatum non reddiderit linteolum, non esse pœna legis afficiendam, nisi per testes probatum fuerit illam adulterium fecisse, anteaquam viro fuisset nupta. quæ explanatio videtur mihi conuenire cum sententia Rabi Salamonis: nimirum, quod requiratur alia veritatis indagatio, quàm per signa virginitatis: quorum defectu non fore puniendam capite, vt illorum lex decreuerat. Dicunt alij, cùm virgines ad annum duodecimum peruenerint, non esse necessarium inueniri sanguinem in primo concubitu: immò non esse locum marito, vt illam de adulterio incusare possit, quamuis nihil sanguinis emiserit. Posse tamen illam duntaxat accusare, si in primo coitu visum illi fuerit rem veneream secum habuisse sine aliqua difficultate, neque inter coëundum inuenisse tantam locorum angustiam, quanta videri posset necessaria. Ex ijs vnicuique constare potest, quid ex Rabinorum sententia de cruentato linteolo, ac certo signo virginitatis, sentire oporteat. Addo nunc, quæ dixerunt nostrates Theologi, vt omnis è medio tollatur controuersia. Nicolaus de Lyra Glossematarius veteris, nouique testamenti locum interpretatur etiam metaphoricè. Nam postquam communem aliorum Theologorum sententiam retulit, quam nos in prima disputationis parte citauimus, hæc habet verba.

D

Sed hoc videtur valde turpe, quod pannus talis expanderetur corã iudicibus, propterea

pterea non est verisimile, quod vir eius auderet falsò accusare, cum sciret parentes vxo- E
ris habere testimonium prædictum suæ virginitatis; quia erat consuetudo communis sic seruare pannum, secundum istam opinionem, & ideo aliter exponunt Hebræi dicentes, quod hæc est locutio parabolica, cum dicitur: ET EXPANDENT vestimenta.c. idest per verba testium declarabunt, & explicabunt virginitatem filię suæ: sic explicatur pannus.

Hæc ille, ex quibus apertissimum redditur id signum, tanquam certum necessariumque, non esse admittendum.

An secundum Medicos signum aliquod statuendum sit virginitatis proprium. Cap. XI.

CCEDAMVS nunc ad Medicos, doceamusq; an ex illorum decretis aliquod signum statuendum sit virginitatis proprium: sed distinguere F
prius oportet, quid nomine signi proprij audiamus, vt omnis è medio tollatur ὁμωνυμίας. Signi proprij significatio duplex: alia qua significatur signum verè proprium, vt loquuntur Dialectici, quod omni, soli, ac semper conuenit. Alia verò, qua notamus, quod vni soli conuenit. Hacq; notione frequentissimè vtuntur Medici ferè omnes. Etenim ex Galeni sententia, signorum quædã sunt propria, quædã inseparabilia, quædã propria & inseparabilia simul. Propria cõueniunt vni duntaxat soli. Inseparabilia cõueniunt omnibus. Propria & inseparabilia omnibus, ac solis. E.g. incipere febrē à caussa aliquapiã progressa, inseparabile quidem est diariarum febriũ signũ, quia inest omnibus, sed non est propriũ, quia non conuenit solis; nã putridæ aliquando ab eiuscemodi caussa originē ducunt. Propriũ erit earũdem suauitas caloris: omnes. n. diariæ calorē habent adeo mitē, vt ferè similis videatur sanorũ calori. Inseparabile ac proprium diariarum est, in vrina coctionis euidens prima die apparere signũ. Hisce suppositis ad rē accedamus. Linteum illud cruentatũ, de quo mentio fit in Sacris literis admitti, certè à Medicis debet pro aliquo signo virginitatis. At non est dubio procul signum verè propriũ, quia non adest omnibus, neque adest so- G
lis; quia, vt demonstratum fuit supra, omnes virgines in primo congressu nõ emittunt sanguinē: nec ēt solæ virgines cruentatum reddunt linteum. Etenim iã corruptæ, ac ēt prostitutæ dolo malo sanguinem, coeuntes emittunt. At remotis malis artibus, ac fucis, caussisq; accidentarijs sanguinis ex vtero emissio ex violentia primi coitus, signũ erit secundum Medicos proprium; quia cum istis circunstantijs solis cõpetit virginibus. Atque ita quidem affirmatiuè licebit argumentari. Negatiuè autem non licet, vt si dicamus. Huic non effluxit sanguis ex vtero, ergo hæc ante primum cõgressum nõ fuit virgo: hæc inquã ratiocinandi ratio non valet, quia obseruatum est multis virginib. hunc euenisse casum. Quamobrem Galeno hoc signum nuncupabitur proprium, sed non inseparabile. Adhæc duo pro tractationis huius absolutione adnotari debent. Vnum nõ semper in omnibus rebus dari signa certa, adeo vt illis positis ponatur, remotis remoueatur res significata, in quorum numero signa pleuritidis, ac dissenteriæ aliquando à Galeno reponuntur: habent enim quædam signa adeo obscura, vt in illorum notitiam peruenire sit necessarium ad coniecturas; in horum numero repono virginitatē: Hanc ex coniecturis cognoscimus, vbi cruentatum illud linteolum aliquam non efficiat fi- H
dem. Sunt autem sumendæ coniecturæ, à virgine, vt ex magno dolore primo concubitu genito, ex viro, si adstrictas eas partes nouerit, ex moribus virginis, ex matris conditione, ex parentibus, ex illius consuetudine, ac ex alijs, quæ inuestigabunt alij. Hoc ego certo certius pronunciare possum, inspectionem obstetricum certum non esse virginitatis indicium. Deinde verò animaduertendum est, artes ferè omnes, semper id contemplari, quod maiori ex parte accidit, perinde atque si semper accideret. Quia verò maiori ex parte primo concubitu solent virgines defloratæ sanguinem emittere: propterea Medici fortassis id signum tanquam proprium corruptæ virginitatis recipient. Et in hoc etiam confisi vulgò ita sentiunt: at minimè licet, negatiuè ratiocinari, vt diximus.

Quibus

A

Quibus obstetricibus fides adhibenda sit. Cap. XII.

FIDES nunquam deroganda est ijs, qui exercitati cum sint in artis operibus, de proprijs rebus ferunt iudicium. Hac de re Diuinus Hippocrates obstetricum desiderauit audire sententiam de partu septimestri. Iuris Pontificij professores, illarum etiam iudicium quærunt. Illarum standum renunciationi, an vtero gerat mulier, Iure ciuili præcipitur. & id sanè meritò, quia supponuntur artem propriam cognoscere, & in omnibus esse ad ipsam pertinentibus exercitatæ. Supra docuimus, quale debeat esse earum officium, idcircò ijs in hunc modum explanatis, hoc vnum profiteor, eiusmodi non reperiri obstetrices nostra ætate; præsertim verò in Italia, ac omnium minimè in hac Pedemontana regione, in qua rudes quædam mulierculæ omnium rerum ignarissimæ hanc faciunt artem. Deberent saltem incumbere dissectioni corporum, aut huius tantam habere notitiam, B quantam illarum postulat officium. Propterea Hispani cogunt obstetrices interesse, cum secantur corpora; quæ res vbiq; deberet obseruari. Nullam igitur his ego fidem adhibendam censeo; probatis autem, doctis, & expertis maximam.

Aliarum difficultatum explicatio, & tractationis epilogus. Cap. XIII.

IACOBI Carpi auctoritatem, quamuis non sit rudis anatomicus, non admittimus; quemadmodum neq; aliorum, qui re non perspecta, idem scribere ausi sunt. An Auicennam etiam hoc nomine incusabimus? cur non? Multa enim circa dissectionem corporum scripsisse constat, quæ longè secus habent, vt anatomica docet obseruatio. At si placuerit Auicennæ sententiam tueri, dicendum primum locutum fuisse illum de membranula in v- C tero nascente præter naturam, quæ in suæ generationis exordio tenuis est, adeò vt facilè dilacerari, & rumpi possit à virilis membri ingressu. Hæc vbi multum densatur, atque crassescit, dilacerari non potest, ferro indigens, aut igne. Deinde verò dici posset illum hisce verbis, Sunt in ore matricis paniculi contexti ex venis, & ligamentis subtilibus valde ortis,] non intelligere cartilaginem, hymen vocatam, quia illa non est contexta ex venis, & ligamentis valdè subtilibus: quia omnis virgo habens eiusce modi membranam, facilè deflorateetur: cum tamen omnes summa difficultate possint corrumpi: imò est impossibile superari à membro virili: sed per paniculos illos valdè subtiles, intelligit rugas, & angustiam factam in ore vteri, ob rugarum copiam, quæ ex multis venulis, & arteriolis contextæ sunt, vt dicebat Almansor. Sed iam receptui canendum, Clarissime Oliuari, quia exposita occasione disputationis nostræ, & summa veritatis declarata, videor proposuisse omnes difficultates, & docuisse quid pro veritate sit sentiendum, & satisfecisse omnibus quæstionibus, ita vt rectè fuerit à nobis responsum, non temerè, vt scribis, nullam partem habere virgines, qua mulieres destitutę sint, D atq; nullum dari certum, ac proprium signum virginitatis. Tu interim pro tua prudentia, & modestia omnia boni, æquiq; consulito. Taurini, die 6. Iulij. 1587.

SENATVI PEDEMONTANO.

Responsum pro homine in carceribus detento ex suspitione exhibiti veneni: in quo ostenditur venenatos morbos à caussa intrinseca generari posse.

CASVS propositus mihi fuit, Senatores amplissimi, vt facta circa ipsum diligenti, vt par est, consideratione, veritatem vobis aperirem, an scilicet Filiolus admodum illustris Domini N. ex poculo venenato mortuus fuerit. Duplici nomine prouinciam recusare non potui: primùm, quia nullo habito respectu, vbique, & apud omnes, patefacienda veritas est. Deinde, quia Illustrissimo viro, qui meam

in hac re pro veritate, operam desiderat, deesse neque possum, neque debeo. Demonstrabo igitur vobis, Patres, puerulum minime fuisse mortuum ex venenato poculo, sed caussam mortis extitisse corruptionem humorum malignam, cuius caussa tandem in hydropem incidens, vitam cum morte commutauit. Quæ, vt facilius ostendam, iuuat recensere, quæ assistentes Medici, vnanimi consensu de natura morbi scriptis mandarunt. id verò fuit. Puerum malignam, & venenatam passum fuisse febrem. Ex hoc fundamento, quod admittere in præsentiarum volo, non potest deduci, poculum exhibitum illi fuisse venenatum. Venenatorum enim morborum duplex in vniuersum est caussa, externa inquam, & interna. Externa, animalium ictus, aeris venenata qualitas, vt in pestilenti constitutione contingit, potus aquæ venenatæ, ac postremò venenum dolo malo datum. Interna caussa est humorum tanta putredo, vt ad naturam bonitatis pristinæ reuerti non possint, addita specifica quadam, & deleteria facultate tota substantia contraria calori naturali. Hanc putredinem ego, meis de Pestilentia discursibus, nomine venenatæ corruptionis appellandam censui. Quæsitum olim ab antiquis fuit, an possit quispiam statim interire, eisdem supraueniëtibus symptomatis, quę fieri solent ex veneno, aut potato, aut ab animalibus inflicto. Statuerunt id fieri posse. Primusq; omnium Pelops Galeni præceptor fidem fecit, mox verò Galeno confirmante, posteriores Medici id vnum, admisere. Cum igitur venenatus morbus duplici de caussa fiat, videre nescio, qua ratione quis in affectu huius pueruli, venire in suspitionem debeat exhibiti veneni: Dicent fortassis, signa adfuerunt venenati affectus, nempè tumor corporis totius, nigredo, liuiditasq́ue: adde, quod nona die circa dextram maxillam, ac superficiem liuiditas, & nigredo apparere cœpit, & vndecima totum intumuit corpus: quod videtur fidem facere, poculum datum fuisse puero venenatum. Sed certè aberrant, ac maximè, qui hoc modo colligunt. nam, vt admittam, hęc signa quædam esse veneni, cur illud intrinsecus genitum esse non potuit? Sed ne putetis, Patres amplissimi, me gratis loqui, demonstro nunc vobis, quæ de duplici venenatorum morborum origine dixi, ex Galeno, ac alijs Medicis præstantissimis. Ille sic ait libro sexto de loc. aff. cap. 5.

Reliquum est, vt inuestigemus, an in animantibus corruptio aliqua nasci possit adeo vehemens, vt veneni tum qualitates, tum vires æquet. An id iam Medicis discussum, enodatumq́ue esse videatur, qui hanc solent præponere quæstionem, vtrum propriæ sint notæ veneni, necne. Nam, qui maximè videntur super hac ambiguitate disputasse, ij eosdem fieri affectus contendunt, & à lætalis veneni potione, & à corruptione, quę à corpore ortum habet.

Ac rursus parum infra.

Igitur (inquit) si eiusmodi affectibus nos infestari fateamur, qui nobismetipsis accepto suæ originis impetu similes sunt ijs, qui pernitioso epoto veneno eueniunt: nihil mirum si vitiatum semen, aut menstruum huiusmodi cum retinentur, aut putrescunt corporibus, vt afficiantur idoneis, grauia inferunt accidentia. Idem repetit lib. 3. eiusdem tractationis, cap. 7. ex Pelope sui Præceptoris auctoritate, dum agit de epilepsia per consensum. Neque (ait) mirandum esse, dicebat Pelops, validam vim esse humori, qui in affecta parte pręter naturam genitus fuisset, qualis perniciosarum ferarum venenis inest.

Et rursus.

Itaque Pelops non impossibile esse inquit, in corpore similem aliquam essentiam generari, non accedente caussa extranea. Eiusdem etiam opinionis est Auicenna libro tertio suæ medicinæ, fen prima, tract. 2. cap. sexto. & tract. 5. cap. 8. & Auerr. tertio collectaneorum. cap. nono, atque alij propemodum omnes Græci, Latini, & Arabes Medici.

Iacto in hunc modum nostræ opinionis fundamento, nunc doceo, pueruli affectum non esse redigendum in vehementiam externæ caussæ: id verò facilè demonstro ex signis, quibus inuicem hæ duæ caussæ distinguuntur. Nam venenum externum caussare mortem cognoscimus, primò quod homo sanus de repente moritur, vt fieri solet ex veneno sumpto. Secundò, corpus liuescens est, aut nigricans. Tertiò, varium est, ac defluens. Quartum signum est fœtor ingens corporis statim demortui, meminit horum signorum Galenus 6. de locis aff. cap. 5. cum ait.

Si quispiam

A Si quispiam sanus,& probis humorib. abūdans,sanorūq; more educatus,de repēte moriatur,vt lętali sumpto veneno fieri solet,dein corpus, aut liuens, aut nigricans, aut varium est,aut difluens,aut putredinem molestam olet, hūc venenum sumpsisse aiunt.

Sunt hæc Galeni verba diligenter consideranda, quia omnem è medio remouere controuersiam, omninò videntur mihi. Etenim non apparuerunt hæc signa in homine sano,sed in ęgroto:non etiam in eo,qui probis humoribus abundabat,sed contra,cum malorum humorum abundantia. Tertiò,puer non est de repente mortuus, verùm die 27.aut 26.postquam apparere cępit liuiditas, & nigredo in maxilla, ac palpebra. nam assistentes Medici DD. Contarenus, & Brocardus,asseuerant mortuum fuisse puerum 37.vel 36.à primo acubitus die. Quartò,nulla afferri caussa potest, cur tot dierum spatio æger superuixerit,præsertim puer, cuius corpusculum ob nimiam humiditatem facilè corrumpitur,venenisq; resistere non potest:nam si sanus repēte moritur,cur ægrotus non morietur statim?si validissimum corpus habens, optimisq; humoribus praeditus,non resistit veneno, quam resistentiam faciet puer annorum nouem,aut decem iā

B febre putrida detentus? Quintò,veneni signa elucescunt in toto corpore,quia venenū totius substantiæ proprietate commune omnium operationum corporis instrumentū, calorem.s.influentem,ac spiritus corrumpit,propterea totum corpus apparere solet nigrum,aut liuidum,aut alia eius generis mala qualitate affectū,at pueruli corpus minimè liuens,aut nigrum,aut varigatum sese obtulit: hæc.n.in Historia leguntur verba.

Huic nona die tumescere cœpit oculus dexter, eiq; respondens maxilla cum supercilio liuido, & nigricante. Vndecima totum intumuit corpus, & parum postea.

Mortuus est trigesimoquinto, aut sexto die,gula labio inferiori nigricantibus,ac superciliis maximè intumescentibus, quæ plena videbantur albuminibus ouorum, ita erant perlucida.

Hæc fidem certè faciunt manifestissimam. At dicent aduersarij eam nigredinem venenum indicasse, quia quodam venenum inuenitur, quod vnam magis, quàm aliam respicit partem,vt lepus marinus pulmones,cantharides vesicam. Sed hoc inane subterfugium est. Nullum est.n.veneni genus, quod supercilium duntaxat, ac labia parti-

C culari proprietate inuadat. Deinde circa partem primò affectam veneni adfuissent signa,si venenum ex eorum extitisset numero,quorum experientia cognitam habemus naturam. Sextò,magnam inuenio in hac historia contradictionem. nam prius dicunt. Supercilium fuisse nigrum,& liuidum nona.s.die, deinde die 35. aut 36. qua mortuus fuit, asseuerant supercilia maxima fuisse tumefacta, & perlucida, adeo vt albuminibus onorum plena viderentur. Non possunt hęc inuicem cohęrere,perlucidum,& nigrum. nam si referebant supercilia albumina ouorum,quomodo erant nigra? aut si prius fuerunt liuida & nigra,quomodo euanuit illa nigredo? quæ ratio afferri potest transmutationis huius,nempe ex nigredine,& opacitate ad albedinem, atq; diaphanam naturā? si nigredo illa caloris insiti extinctionem significauit, cur quæso maior reddita non est iam ipso calore prorsus extincto? Hęc licet mihi videantur certissimam fidem facere, nullam adfuisse veneni suspicionem, nihilominus tamen placet in gratiam vestram, Senatores integerrimi, qui hac de re iudicium breui ferre debetis, rursus explicare diligentius à sufficienti enumeratione partium: atq; in hunc modum ratiocinari volo.

D Externa venena, aut ab animalibus infliguntur, vt à cane rabido, phalangio, scorpione,lepore marino,ac id genus aliis,vel intus sumuntur. Non controuertitur de animalium veneno. Iam verò,quæ sumuntur,has habent differentias. Quædam septicam habent naturam,i.exedentem,& corruptiuam. Quædam his cōtraria frigidissima sunt, vti stuporem inducentia. Amplius quædam nimia officiunt siccitate. Nonnulla vires habent totius substantiæ proprietate nobis infestans. Horum exemplum sit. Euphorbium,Oppium,Gypsum,Acris squamma,Torpedo,Lepus marinus,aliaq; eius generis multa. At verò constat dici non posse aliquod ex hisce venenis datum fuisse puero. Primum exedentis veneni symptomata appąruerunt nulla, nulla stupefacientis: nemo ambigit de exedentis veneni exhibitione. Audio quosdam suspicari de veneno stupefacienti. At ex propriis symptomatis constat inanem suspitionem esse.

Hoc.n.veternosum stuporem infert,à quo ægrotus aut nunquam,aut vix excitatur. Aliquando sic cerebrum turbat, vt æger indecoros multos motus efficiat, ore, oculis, brachiis,& cruribus:citra loquelam,atq; si mutus esset, permanet, accedit sudor frigi-

dus, flauescit facies, quæ semper aspectu horrida conspicitur, stupet vniuersum corpus, breui moriuntur. Quid recenseo singula? certissimum adeo est, nullum ex hisce adfuisse symptomatis. deinde vna febris continua eius generis venenum apertè redarguit. Mox verò, quod fuerit eo in morbo ferè semper vigil, vt curatio à præclarissimis illis Medicis facta ostendit. Nam D. Brocardus ad somnum prouocandum non semel vsus est sirupo de papauere; atque vnguento populeone, oleo violato, opio, & croco linierunt tempora, & pulsus. Tertiò neque suspicio adesse potest veneni siccitate oblædentis: quia corpus ipsum toto morbi progressu nimia humiditate abundasse, tum omnibus fuit notum, tum quæ explicabuntur à nobis postea, apertissimè testabuntur. E

Vnicum fortassis habebunt refugium aduersarij, dicentes, eius naturæ venenum extitisse, vt solum totius essentiæ proprietate, non autem qualitatibus manifestis vim necandi habuerit. Quibus ego in hunc modum respondeo, qui sic dicunt, obijciuntq;, aut certo sciunt veneni speciem, aut eandem ignorant. Si norunt eam, detegant illam nobis, alioquin paratis ostendere impossibilitatem facti: si ignorare dixerint, certè iudico omnem superare temeritatem ferre iudicium de rebus incognitis. F

Postremò neque adhibita à Medicis curatio nostræ opinioni aduersatur: quoniam lapis Bezoar, cornu monocerontis, bolus Armena, terra lemnia ab omnibus passim exhibentur pro curandis putridis, malignisq; febribus: nam qua siccandi potestatem habent, corruptioni resistunt; qua totius substantiæ beneficio sunt nobis amica, solent malignitatem in humore contractam obtundere. Nunc igitur, quia demonstraui ex veneno mortuum non fuisse puerum, doceamus, ex quo morbi genere mortem contigisse suspicemur.

Si quispiam igitur considerare diligenter hunc voluerit casum, inueniet profectò mortis caussam extitisse hydropem acuto morbo succedentem: quam rem, vt facilius ostendam, supponere in præsentiarum volo, quę Medici curationi assistentes de febris illius natura, memoriæ commendarunt. Ambo in eam venerunt opinionem febrem ex malignarum, perniciosarumq; fuisse genere, atque duplicem tertianam, extensamq; vocarunt, ac nunquam ad ipsam insebricitationem peruenisse. Addit D. Contarenus aliam simul adfuisse febrem lentam sese obseruasse. Vterque crudum admittit morbum toto progressu ex maxima pituitæ copia, vrinasq; toto morbi progressu eminxisse crudas. Ex quibus deducor in coniecturam, imò, vt rectius loquar, in exactam morbi notitiam. Nuncupo ego hanc febrem Homitritæum, idest, semitertianam. ex lenta febre pituitosa quotidiana continua, & ex duabus tertianis intermittentibus continuis alioquin, vt rectè D. Brocardus dicebat, per subintrantiam. Est autem omnis semitertiana periculosa, Galeni testimonio libro de Typis, vtpute, quæ non solum stomacum, & neruosam eius substantiam attingat, sed etiam letargicas animi delationes, attonitasq; vigilias inuehat, interim & ad sincopim vsque corpus deducat, animi defectum afferat, quæ in alto sunt, commoueat; in summa eius naturam concludens ait: in vniuersum Typus hic & ferus est, & periculosissimus. At si semitertiana constans ex tertiana simplici, intermittente, & quotidiana continua fera est, & periculosissima, qualem iudicabimus constantem ex duplici tertiana? & ex vtraque continua per subintrantiam? Tres extiterunt continuæ febres in puerulo, ac ipsa in hyeme, idcirco non potuit ille quidem liberari: morbus fuit magnus, acutus, neque ætati, nec temporibus anni proportionatus. Mirum sanè fuit, tandiu perdurasse illum. Porrò facta fuit degeneratio in hydropem: omnes enim adfuerunt caussæ ad hanc degenerationem accommodatæ. Primum omnium sanguinis profusio ex naribus quantas habeat vires ad totius corporis perfrigerationem, nemo est qui nesciat: at de hac profusione sic scribunt Medici. G H

Fluxit ex naribus triduo sanguis crassus, & nigerrimus, & maximè copiosus.

Addito his abundantiam pituitæ, ob ætatem puerilem crapulis, & gulæ deditam, atque ab anni tempus frigidissimum, regionemque frigidam, & humidam. Adfuit præterea dissolutio continua, & magna caloris natiui, atque spirituum facta in puero triplici de caussa: quarum vna naturalis est, temperamenti scilicet, humiditas iuncta caliditati, tum ratione ætatis, tum etiam ratione propriæ constitutionis: nam Medici dicunt, calido, humidoq; præditum temperamento fuisse. at certum est, magnam fieri

dissolutionem

A dissolutionem in eiuscemodi constitutione, vt Galenus passim testatur, præcipuè, quando de vacuatione in pueris molliendа meminit. Duæ caussæ præter naturales extiterunt, febris, & vacuationes, & inędię. Hinc necesse fuit refrigerari iecur, ac ex huius imbecillitate impediri sanguificationis officium, nasciq; ipsum hydropem ijs signis concomitatam, quæ assistentes Medici in processu retulerunt.

Hydrope mortuum fuisse puerum, tumor iam primum apparens in facie, præsertim in dextera illius parte, quæ significabat imbecillitatem iecinoris, tumor labiorum, superciliorum, tandem corporis totius, qui tumor in vndecima apparens, semper increuit vsque ad 36. diem, qua mortuus est. Hydropem hanc anasarcam voco, quia totum corpus humore pituitoso abundabat, quod non contingit in alijs speciebus.

Relinquitur, vt doceam ex acuto morbo generari solere Hydropem, eamq; lętalem esse, sic omnia fient conspicua. Affero igitur pro confirmatione, Hippocratis verba libro secundo Prognosticorum, quæ sic habent. Aquæ inter cutem omnes, quæ ex acuto morbo existunt, malæ sunt: non enim à febre liberant, doloros ęq; sunt valde, & lę-B tales: incipiunt autem plurimę à partibus inanibus, & lumbis, hæc ille. Quibus si addamus, quæ puero contigerunt, & quorum supra à nobis facta mentio est, nullus erit dubitandi locus. Postremò si rationem medendi consideremus à D. Contareno factã dubitabit nemo, puerum ex Hydrope fuisse mortuum? Exhibuit ille die decimasexta ex reubarbaro extractum: quod verè subducere solas aquas, humoresque serosos, testari possum, qui rationem conficiendi scio ab illo vsurpatam. Eosdemque fuisse purgatos idem D. Contarenus testatur. At verò aquæ, & seri expurgatio nõ erat conueniẽs, in uenenata potione. Sed quid de stillatitia aqua florũ sambuci dicemus? an hæc fuerit alexipharmacum aduersus venenum pugnans? quid de succo Indis depurato? quid tandem de alijs pharmacis ab illo exhibitis pro hydrope sananda. Certè sambuco, indique, nemo vim tribuit contra venenum Alexipharmacam. Iam receptui canamus, Senatores prudentissimi, quia satis demonstratũ à nobis fuit nullã omnino venenatę potionis haberi debere suspicionem, sed obitus caussam extitisse, magnam humorum corruptionem, ex qua subsequente summa iecinoris refrigeratione, hydropeque superueniẽte puer mortuus est. Hæcque ad Gloriam Sanctissimę Trinitatis pro solius ve-C ritatis tutela. Ego Horatius Augenius volui scripsisse, De cætero vestrum sit iudicium. Taurini die 25. Septembris 1587.

IVLIO PICHINO.

Pharmaca expurgantia tum ante cibum, tum cum cibo, tum post cibum aliquando tutò exhiberi posse, & quæ sint Hippocrati sorbitiones attractoria.

EORVM opinio mihi non placuit, Iulij Pichino, qui medicamẽta purgantia nunquam simul cum cibis fore permiscenda mordicus contendunt, nec etiam eorum, qui semper horis quatuor à cibo singula censent exhibenda. Est enim in vtraque consuetudine nõ mediocris error: id nũc in filij tui Ludouici gratiam, explanandũ suscipio.

Statuendum est primo loco, quod in purgandis corporibus, licet obseruanda sint D multa, quorum dilucidatio, ad aliam tractationem pertinet: duo tamen præcipua, meo conueniunt scopo, pharmaci scilicet electio, ac eius virtus, qui sumere cogitur. Pharmacorum ordines multi sunt: quædam enim validißimè purgant, quædam purgatoriam habent mitissimam facultatem, quædam inter extrema mediocrem, illa deleteria ferè sunt, omninoque nostrę naturę inimicissima. Alia benignissima, medio modo sese habent alia. Non magna erit inter nos de vehementissimis controuersia: nam hæc, vt plurimũ, ante cibum longo tempore exhiberi solent, quo ad illorum naturam attinet (secus enim aliquando agendum suadent vires, vt paruin infra demõstrabo) Agamus primo loco de mitissimis, ac mediocribus. Vocamus in præsentiarum mitissimæ, cassiam fistularem, tamarindos, mannam, prunorum decoctum, ac eius generis alia. Mediocria reubarbarum, aloen, agaricum. Inter composita pharmaca mediocria sunt, quæ vocantur lenientia, vt diaprunon simplex, diasebesten, electuarium lenitiuũ, diacassia, diamanna, & quæ huius generis existunt. Mitissima paruin ante cibum, & cum cibo, mediocria verò etiam aliquando post cibum exhiberi possunt. Ante cibum Galenus

lenus dat mora, vt pruna, vt ille scribit libro secundo de alimentorum facultatibus, his E
verbis. Mora primum, & ante omnem cibum sumenda, nempè illud nouisse præstat, eduliorum scilicet deiectionem procurantium, quæ tardè commeat, postremò sumenda esse ordine: quæ vero celeriter subsidunt, primo ante omnia loco. De primis autem sic loquitur. Aluum pruna mouent, præsertim, si prandium non statim, sed aliquanto post interuallo inchoetur, & ipsa sola comedātur: hæc enim communia omnium laxantium præcepta meminisse oportet. Ex quibus constat laxantia alimenta parum ante cibum sumenda, eademque obseruanda est regula in medicamentis lenientibus, quorū supra meminimus. Si caussam quæras, dicam id potissimum contingere, quod alioquin non subducunt, si multo antea exhibeantur, nam conuertuntur in substantiam corporis, quoniam non sunt pura pharmaca, sed etiam nonnihil habent alimenti. Hinc qui mannā, cassiamque horis à cibo quatuor, aut quinque propinare solent, perpetuo suo fine frustrantur, cum in corporis naturā vertantur. De his quidē pharmacis loquutus est Galenus 3. de simpl. medic. facult. cum inquit. Quin nec cnicum quoque à pituitę F
natura alienum esse diffidendū est, vti calore suo præsefert; sed tamen calore suo, quàm pituita potentior est, vt trahere, quàm trahi magis par sit. Ad eundē modum granum cnidium, si quando forte à corpore nostro vincatur (id quod assiduo cnico videtur, rarius grano cnidio nimirum ob robur) vice purgationis alimentum efficitur, veluti veratrum semper coturnicibus. hæc ille. Ex quibus constat pharmaca aliquando verti in substantiam corporis, propterea, ne id contingat, mitibus, quorum alioqui natura multo magis, ad eiusce modi mutationem præparata est, conuenit exhibere illa parum ante cibum. Sic cassiam, mannam, electuarium lenitiuum, diaprunon, ac alia id genus, cum iustam illorum quantitatem damus, hora vna, aut, quod summum est, duabus ante cibum solemus, ac successu semper bono propinare. Reubarbarum præterea masticare iubemus, cum passulis drag. vnius pondere, & aliquando scrup. iiij. horula ante prandium, quo non solum laxa ventriculi substantia firmatur, roboraturque, sed etiam deterguntur latera ipsius: & quicquid in eo excrementi, ac in mesenterio continetur, blandè expurgatur, iecurque obstructione liberamus. Aloem hoc etiam modo sumi pro deponendis fœcibus, à quo munere stercorarium dicitur pharmacum, ambigit nemo. Imò Græcorum inuentum, ac dogma est, fęliciter pro aluo lenienda vsurpari simul cum cibis, neque hoc duntaxat efficit, sed etiam præseruat à putredine, non alimentum modo, quo cum sumitur, sed omnes venarum humores: estque in constitutione pestilenti remedium præstantissimum pro corporis præseruatione. Idem facio iudicium de pharmacis compositis, in quibus aloes ingreditur, vti sunt pillulę alephanginę, masticinę, de tribus, cum reubarbaro. Pueros nihil equè à vermibus præseruare noui, quàm cum cibo frequenter miscere aloem: id fit inaurando exiguas pillulas, quę scilicet ob exiguitatem sensum decipiant puerorū, sic exhibemus quatuor, & quinque, plures ac pauciores pro natura illorum, & consuetudine. Hæc si vera sunt, etiam facile persuadeat statim à cibo exhiberi posse, aut parum postea. Hinc eunti dormitū aloem dedisse antiquos tū Gręcos, tum Arabes, ac pillulas pro purgandis humoribus à capite excogitatas, adeo certum est, vt nullus dubitationis sit locus. idque iure, ac meritò fecerunt. Solida enim illarum substantia postulabat diuturnam actionem, & magnam ipsius caloris, vt vis purgatoria ad actum deduceretur, durumque corpus liquesceret: calor in somno longo maior, quàm in vigilijs id præstat, ac ex mora à longinquis partibus multò facilius attrahunt. Neque circa horum vsum dubitandum est, vt quidam H
faciunt, putantes corrumpi alimenta, crudaque distribui. Nam primum corruptio alimenti (si admittatur) obesse non potest, quia, quo tempore corrumpitur, eodem expurgatur. atque si expurgatur, distributio crudi humoris fieri non potest. Deinde non semper corruptio sequitur: nam ex aloe præseruatio fit à corruptione, vt etiam à permistis cum aloe. Potabile pharmacum datum post cęnam fuisse nondum obseruaui. At sorbitionibus mistum non obseruaui solum ab antiquis scriptum, sed etiam ego in artis operibus non rarò administraui. Nomine sorbitionis intelligo liquidū alimentum, vt ptissanam, contritum panem, contusam carnem, iuscula ex ouo, ac alia id genus plura: id verò potissimū vsu venit in validissimis pharmacis, at quā ob caussam hic modus medendi exerceri debeat, quibus vtēdum medicamentis, & qui authores extiterunt institutionis huius, docendum. Validū aliquando medicamentū postulat morbus

A bus: at vires sunt nonnunquam imbecilliores, quàm ferre possint huius impetum. tamen periculum est in mora, dum procrastinamus, morbus increscit, adauctus porrò locum non habet remedium. tunc ars ipsa excogitauit modum, quo tutò possit exhiberi: modus est refrangendo summas vires medicamenti aliqua ex parte, quę res fit permiscendo ipsum cum sorbitione aliquapiam alimentaria, qua simul aliquid nutrimenti exhibetur ægroto, & purgatio fit humoris noxij magna securitate. Validiora eligimus per hoc perficiundo munere pharmaca, vt diacridium, trocifcos alandal, garion costinum, antimonium præparatum, & quæ horum misturam continent, ac alia eiusdē generis, e. g. si quispiam antimonij præparati grana nouem, cum totidem anisorū granis, & mastices scrup. 5. macerauerit horis 24. in iure optimę pullæ, aut etiam carnis vitulinę, mox facta expressione ex eo iure prissanam hordeaceam fecerit, hæc vtique valide purgabit, sed citra noxam. Trocifcos ex colloquintida eodem modo ex ptissana præparatos, me non semel dedisse profiteor. In summa regula sit, quæ nunquam fallet in artis operibus validissima pharmaca, cum alimentis data maxime hebetari, aut
B si dentur, sine horum mistura, præstiterit horis duabus à potu illorum trāsactis, statim exhibere aliquampiam sorbitionem: vterque modus accomodatus est pro illorum vi mitificanda. Porrò hoc magni fuit Hippocratis inuentum, à Galeno primum, olim verò ab alijs Medicis obseruatum. Ille quidem libro secundo de Rat. victus in morbis acutis, explanans rationem curandi dolorem colicum (vt ego sentio,) aut alium consimilem à flatuoso spiritu procreatum, vel ab humoribus viscidis, & crassis, vel ab vtraque caussa simul, postquam dandum esse pro purgatione veratrum nigrū, vel peplium dixerit, vel vtrunque simul: addidit sanari etiam posse hunc affectum ex sorbitionibus purgatorijs. verba illius in hunc modum habent.

Optima autē sunt hæc eorū, quæ ego noui: alioquin & ea, quæ in sorbitionibus dantur aluum subducentia prosunt, quæcunque non valde insuauia sunt, aut ob amaritudinem, aut aliam insuauitatem, aut ob multitudinem, aut colorem, aut aliquam aliam suspicionem, hæc ille. Quibus verbis hoc innuere videtur mihi, si vires non videbuntur ferre posse veratrum nigrum, aut peplium, aut vtrunque simul, quibus sanabitur du
C bio procul eiuscemodi dolor, vtique eadem, aut proportionata illis pharmaca dari poterunt aluum subducentia sorbitionibus mista. Hæ sunt, Iulij Pichinę sorbitiones, quas attractorias vocauit idem author libro quarto acutorum, dum agit de curatione ardentis febris à pituita salsa; atque licet Galenus maxime ambigat, & ferè inuenire nesciat, quid sint sorbitiones attractoriæ, facilis tamen videtur mihi sententia venerandi Senis. Nempè dandum esse sorbitionem idest, alimentum sorbile attractoriū, idest permistum cum medicinis purgantibus: hoc modo viribus imbecillis succurritur, aut saltem tuti reddimur, ne multum labefactētur ex purgationis vehementia, atque ex malignitate pharmaci. Hoc præceptum maxime obseruandum in malignarum febrium curationibus, in quibus vires sunt imbecillæ, ac in inflāmationibus viscerum. idcirco Galenus hanc obseruauit regulam lib. 3. de Methodo medendi in inflāmatione iecinoris, cum de purgatione tractans, sic inquit capite decimoquinto.

Magisque in remissionibus tum his ipsis audacius, quàm antea vtendum, tum verò Cap. 15.
quæ his sunt valentiora partim in ptissana incoctis, partim tunsis, atque in mollissimū
D puluerem redactis, exhibenda vero & hæc sunt, vel ex ptissana, vel ex aqua. ego autem etiam filiculę aliquid in ptissana aliquando incoxi, & veratri nigri corticem. Hæc Galenus.

Qui videtur mihi admodam apertè significasse, quid Hippocrates per sorbitiones attractorias significauerit, licet in huius loci explanatione titubauerit. Quia igitur hactenus docuimus, medicamenta linientia, & mediocria ante cibum, cum cibo, & post cibum exhiberi posse. Explicauimusque pharmaca valida sorbitionibus tutissimè misceri, hic finem dicendi facio. Cura vt valeas.

FRAN-

Horatij Augenij Epist.& Consul.

FRANCISCO CIROCHO FVLGINATI MEDICO CLARISSIMO. E

Galenum non fuisse inconstantem in explicanda materia pro sanandis humoribus semiputridis. Concoctionem artis beneficio iuuari posse. Esse contrariam putrefactioni. Humori putrefacto, & semiputrido coctionem deberi. Non differre inuicem genere, nec efficiente, sed particulari fine: quomodo concoctio sit alteratio, & qualis.

TVIS nunc satisfacio quæstionibus, cùm antea, priuatis negotijs impeditus, non potuerim. Quomodo humor semimalus, ac semiputridus ad naturæ prioris bonitatem redigi debeat, licet nonnullis Galenus anceps videatur: tamen ego, vt sæpe alijs, sic tibi nunc demonstrabo, ea in re fuisse maxime constantem. Affero ptius locos, qui occasionem dederunt dubitandi: Scribit in arte medica 89. capite, hosce humores corrigi coctione. verba illius in hunc modum habent. Esto enim, si ita contigerit, in humoribus putrescentibus accendi febrem: indicatio in huiusmodi est vacuatio, atq; alteratio. Hæc quidem, quæ putredinem finiat manente adhuc substantia: vacuatio verò, quę totam e corpore substantiam educit. Sed dicta quidem alterationis species concoctio existit, quam vbi inuenerimus, à quibus caussis fieri contingat, tunc vtique eorum, quæ hoc pacto salubria sunt, scientiam tenebimus.] Hic quidem constat, pro hoc perficiundo munere solius coctionis mentionem fecisse. Alibi verò hanc prętermittit, vbi ex proposito hoc argumentum pertractat: nempe vndecimo Methodi med. cap.8. cum ait. Tanquam igitur in ijs corporibus, quæ non viuunt, ac putrescunt: primum, quantum eorum iam computruit, separant: deinde ei, quod reliquum est, in frigidum aerem sublato, perspirationem refrigerantem moliuntur: ita vtique, & putredinem, quæ in viuis est orta adornabimus, id scilicet, quod iam corruptum est, omni ratione vacuantes: quod reliquum est moderatis motibus, & refrigerante perspiratu, ad exactam symetriam reducentes.] hisce verbis duas proponit materias huius auxilij: nempè motus moderatos, & liberam perspirationem frigiditati coniunctam. Rursus eodem lib. cap. 13. tres explicat caussas corrigêtes humores semiputridos: nam supradictis duabus pro tertia coctionem adhibet, cum inquit. At verò in humorum putredine, & excretio, & refrigeratio, & ventilatio, & semiputridorum concoctio ex aduerso respondent.] Hæc satis manifestum facere videntur Galenum in hac materia fuisse non parum, vt dicunt, ancipitem. At verò, cur ego non ita sentiam, nunc in tui gratiam explanaturus, primum suppono (ex Galeni verbis supra positis, ac etiam secundo Aphoris. com. 17.) idem contingere in viuentibus corporibus, quod etiam in ijs, quæ non viuunt. in his enim cum putrescunt, primum pars, quæ omninò computruit, statim vacuanda est: alia verò præseruanda est à putredine. atque ita in humore putrido duæ sunt partes, vna prorsus mala, quæ non potest amplius reuerti ad propriam naturam: huic euacuationem tanquam contrarium remedium Galenus vbiq; opponit. alia verò incepit quidem moueri ad putredinem, sed adeò leuem progressum fecit, vt artis, ac naturæ beneficio ad integritatem suæ naturę reuerti potest: huic tria opponit coctionem, euentationem, ac refrigerationem: quoniam ad constituendam putredinem concurrunt tria, nempè calor præter naturam, impedita transpiratio, imbecillitas caloris innati: horum contraria sunt refrigeratio, euentatio, & calor naturalis validus, à quo fit concoctio. Ergo, vt refrigeratio excessum caloris retundit, ac cohibet: sic ventilatio (quo nomine motum temperatum, & perspirationem audio) calorem innatum promouet, atque confirmat. Tandem huius beneficio, dispositionibus putredinem efficientibus remotis, humor ad priorem bonitatem reuertitur. Dicitur autem recursus hic & Galeno, & Aristoteli, concoctio, idest motus quidam humoris ad esse perfectum in sua specie. In arte medica solius concoctionis meminit duplici de caussa: primum, quia licet duo illa concurrant ad eiuscemodi præseruationem; tamen nunquam sola possunt efficere. nam, quamuis humor moderatam habeat frigiditatem, perspiretque, nisi calor naturalis ita sit validus, vt formam coercere intra suos terminos humoris valeat, non dicetur ille pristinam acquisiuisse bonitatem. Deinde breuiloquum, & compendiosum scriptorem decebat præcipua capita prosequi. At in capite octauo vndecimi, in quo incipiens docere præseruandi rationem,

dixit

A dixit fieri moderatis motibus, & refrigeratione, satis fuit proposuisse partes quasdam auxiliorũ: nec opus fuit in principio doctrinę singulas differẽtias proponere. Ac ideo concoctionem, licet omiserit, non tamen negauit eam non esse necessariam. In capite autem decimotertio absolutam, & integram omnium auxiliorum cognitionem docet. Sic arbitror me demonstrasse vbique Galenum idem sentire. Sed longè maiorem difficultatem esse suspicaberis, quo modo concoctionem tanquam caussam salubrem admittat, quæ ad Medicũ pertinere non videtur: etenim innatus calor duntaxat opifex, concoctionis est, non medicamentum, non aliud extrinsecus auxiliũ, quod etiam definitio illius manifestissimum facit ab Aristotele proposita quarto libro Metheor. cum ait. Coctionẽ esse perfectionem caloris naturalis, ac proprij in humido, vel ex oppositis passiuis. Huic dubitationi respondent docti quidam, & subtiles viri nempè, quòd quæ concoctionem faciunt, duorum sunt generum, quædam aiunt calida, & humida: quædam frigida, & sicca. Putant isti, quòd quæ putrefiunt, ab externo calore tracto humido, secundum extimam superficiem, humectari: intro verò deficiente humore, cum caliditate refrigerari, & siccari: coctionem promoueri à materia duplici: nempè
B à frigido, & sicco ob extimam, & superficiariam humiditatem: & calido, & humido ob intimam siccitatem frigiditatemque, ideo acetũ cõncoquere dicunt, & omnia acida, ac fomentũ, & quietem: quia verò maior ratio habenda est excessus interni, quàm externi, frequentius Galeno calida, & humida pronunciantur coquentia. Videntur ij mihi magis suam opinionem afferre, quàm veram Galeni, aliorumq; authorum sententias interprętari. Quandoquidem constat calorem innatum concoctionem solum efficere: ac quæ frigida, & sicca sunt, putredinem impedire, non coctionẽ facere; quemadmodum, quæ adhibentur pro humoribus ad purgationem parandis, non dicuntur purgare illos, sed præparare. Et verò, per quãdam consensum, aut communitatẽ nonnulla medicamenta etiam cõcoquere dicuntur, quotquot leni calore humiditati coniuncto coquentem partium calorem fouent, roborant, augent, quantitate, non qualitate. Numerantur Galeno, fomenta, operimenta, balnea, quies, modica exercitatio, vinum, cataplasmata, moderata cibatio. Quemadmodum enim fructuum maturatio, & abscessuum primariò ab interno calore proficiscitur: à simili tamen cęlesti, aut externo, non parum promoueri, & experimenta, & Aristoteles docent ita humorum vitio-
C sorum, aut crudorum coctio dictorum accumulatione, accessuque velocior fit, & fęlicior, quo nomine ceu augentia agentis potentiam coquentis, & ipsa coquere dicũtur. Legitur etiam nonnunquam apud probatos authores, aliud magis remotum coquentis significatum, quo scribit Auicenna, Psilium bilem erisipellatis concoquere: & Galenus. 5. aph. 70. febrem quartanam melancholiam cõcoquere: &, cum medicamentum tollit ab humore coquendo noxas, impedimentaque inducendæ coctioni: quæ si vera sunt, non damnamus qui dicunt, sirupum violaceum concoquere bilem, & oximel ipsam melancholiam; quoniam hæc expungunt immoderantias humorum naturæ repugnantes. Demum quęcunque, vel agens fouent, vel materiam coctioni parant, quia coctioni auxiliantur, iure coquentia nuncupabuntur. Ex quibus collige, non putare me dictum fuisse secundum Galeni sententiam, à doctissimo Manardo, coctionem solum iuuari à calidis, & humidis: sic enim ille scribit libro decimotertio Epistolarum Medicinalium. Ex sirupis igitur tantummodo ij ad concoctionem conferunt, qui ad quodpiam eorum, quæ numerauimus, cooperantur, caloremq; naturalem aliquantisper roborant, quod in paucis admodum agnosces, si eorum vires methodo quadã in-
D uestigaueris. ac nonnullis interpositis cõcludit. Ex his autem omnibus soli hi coctioni seruiunt, qui calore, odore, adstringendi vi, vel somnum augendo, calori naturali adminiculum ferunt. Quæ cũ paucis insint, sequens est, vt pauci sint, qui vel ex accidẽti mereãtur dici coctioni deseruientes.] hæc ille. A'quo, quàm distent, manifestum est tibi. Addo nunc ijs. A Galeno scriptũ fuisse octauo libro de methodo medendi, aquæ frigidæ potum conferre biliosis ad concoquendum. Et sexto Epidemiorum commentario secundo ait, concoctionẽ fieri per contrarias qualitates. ac alibi passim extenuantia, parsimoniam, inędiam, refrigerantia, acriaque iuuare coctionem apertè dicit. Verum quia hæc videntur clarissima, aliam dilucidationem non exigunt.

Quod pertinet ad secundã dubitationem dico, coctionẽ indicare motum quendã, & hunc esse contrariũ putrefactioni. Vtrunque nunc breuiter doceo. Aristoteles quidem

dem nomine perfectionis definiuit, dicens, Coctio est perfectio à proprio, & naturali E
calore ex oppositis passiuis. Alexāder Aphrodiseus, Beatus Thomas, ac alij etiā Peripa
tetici præstantissimi ita interprætantur nomen perfectionis pro transmutatione ducen
te ad esse perfectum. & merito, quia Aristoteles distinguit ibidem terminum coctio-
nis ab ipsa coctione, cum dicat terminum in quibusdam esse naturam, idest substantia-
lem formam, vt in alimento: in quibusdam verò vtilitatē quandā, vt in abscessibus pu-
ris generatio. itaque, si coctionem à suo fine, vt termino separauit, non potest ab eo
sumi pro termino, sed omnino sumitur pro motu. Porrò motum ipsum vocauit perfe-
ctionem fortassis duplici de caussa. Vel à perfectione finis. est enim perfectior ijs, quæ
sunt ad finem, ideo motus omnis à fine denominatur. Vel à perfectione caloris. nam
omnia, coctionis motu recipiunt calorem, quæ cōcoquuntur: hic enim, vt frigore per-
fectior est, sic reddit, quod concoquitur, tempore concoctionis perfectius. Galenus ve-
rò coctionem vocauit speciem quandam alterationis, quæ facit cessare putredinē ma-
nente substantia. De contrarietate putredinis, & coctionis ita statuo. Nomine contra- F
rij intelligimus vel exactam contrarietatem, vel oppositionem, & repugnantiā quan-
dam. Certum est habere inuicem repugnantiam, si absolutam non habent contrarie-
tatem. hæc autem in curandis morbis sufficit, vt ex Galeno colligitur vndecimo me-
thodi cap. 12. repugnantiam adesse ex eo potissimum demonstrari potest, quod coctio
roborat calorem innatum: at robur huius tollit putrefactionis caussam. temperatū esse
calorem innatum, à nobis fuit alibi demonstratum: at temperatus calor contrarius est
extraneo tanquam medium extremo, ideo tollet excessum extranei: est præterea vali-
dus, imbecillus autem redditur in putredine, idcirco dum fit coctio, cessat caussa putre
dinis: duo enim ad illius constitutionem concurrere diximus, ignei caloris excessum,
& naturalis, ac proprij diminutionem. Cæterùm, si consideramus putredinem, qua-
tenus salua rei forma motū quendam dicit rei putrescentis, non mutationē, corruptio-
nemque: dubio procul concoctio est contraria putredini, in qua humor nondum mu
tauit propriam formam, quod tibi ita persuadeo, Ciroche. Via & motus mixti ad gene
rationem, est verè cōtrarius, motui, & viæ ad corruptionem & interitum. Atqui, con-
coctio est via ad generationem mixti, putredo est via & motus ad corruptionem, atq; G
interitum. Ergo concoctio, & putredo motus contrarij sunt. Dixi de hoc argumento
plura in libro de concoctione. Accedo ad tertiam dubitationem.

Non dicebam ego, vir excellentissime, humorem putrefactū nō indigere coctione:
at solum profitebar conuenientem illi, eam non esse, quæ cessare facit putredinem ma-
nente substantia, coctionem omnino admittens in eo humore putrido, post quam sub-
stantia putrefacta, & simul concocta, statim debebat vacuari. Illudque addebam cō-
ctionem vtranq; non differre, aut genere, aut efficiente caussa, sed particulari fine pro-
varietate humoris subiecti, quia vtraq; perfectio quædā, & alteratio erat: verū in vna
manebat substantia adhuc vtilis, in alia inutilis, propterea purgationem indicare vnā,
aliam verò minimè. Hæc planius explicanda sunt; atque distinctius, vt æquum de hac
re, vt spero, feras iudicium. Humor putrefactus cum omnino sit præter naturā, ac etiā
si concoctus fuerit, nunquam nutrire, aut aliquam corpori vtilitatem afferre possit, va-
cuari debet. Vacuationē facit aut sola natura, aut ars & natura simul. Natura cū cri-
sim molitur. Ars cum purgans exhibetur pharmacū. At nunquam benè vacuat natura,
nisi prius humorem putrefactum concoxerit, à bonoq; segregauerit, ut Galenus ait li- H
bro quarto Aphor. com. 22. cùm scribit. Siquidē vt bona crisis fiat, coctionē præcessis-
se oportet, & secretionem sequutā fuisse, tandemq; vacuationē.] Ad huius imitationē
naturæ, ars ipsa vacuare contendit eo tempore, quo fuerit humor concoctus, & segre-
gatus à natura: alioquin admodū laboriosa vacuatio redditur. Hæc, quæ omnē vacua-
tionem bonam, & exquisitam præcedere debet concoctio, equidem nihil est aliud, vt
benè nosti, Senex venerande, quam victoria caloris innati (idem sit in præsentia calor
insitus, quod natura) supra humorem, quem cū expurgare debeat euincit antea, idest
reprimit omnes qualitates illius malas, prohibetq; ne fiat deterior, neve coinquinet
suo commertio alios: idcirco segregat à bono, & cum per se expellere aliquando non va-
leat, expellit auxilio pharmaci manum porrigentis, vt Galenus ait primo aphorismorū.
Concoctio igitur humoris putridi est victoria caloris insiti supra malas conditiones
putredinis: quę victoria, si bene iudico, in tribus potissimum cōsistit, primum in miti-
ficatione

A ficatione malarum qualitatum nocentium corpori; secundum, in segregatione eiusdẽ mali humoris à bono; tertium verò in bonorum humorum conseruatione: quæ non fierent, nisi calor insitus longè validior esset calore extraneo in materia putrefacta existente. Accõmodatũ soleo mihi, ex Galeno alioquin, proponere exemplũ, sit bilis flaua putrefacta. Hæc ratione caloris ignei acris admodum euadit, supra conditionem naturæ suæ, euadit etiam fœtida, pro natura putredinis: atque admodum fluida: humidum enim in putredine veluti sui iuris redditum, quo maior fuerit putredo, eo magis fluxibile redditur, minusque coercetur terminis naturalibus. Quid calor solidarũ partium innatus facit? agens in humorem conatur assimilare partibus, cum non possit in substantia admodum mala, potest in colore, ideoque ex admodũ flaua, albam, seu pallidiorem facit, ex malè olente, minimè olentem malè, ex acerrima, mitioris qualitatis ac tandem ex fluida, ac interminata, eandem reddit compactiorem, terminatamque. Mutatio hæc concoctio nuncupatur Galeno. Finge præterea in abscessu contineri materiam putridam, hæc caloris actione melioris conditionis redditur, sanguis putridus mutat ibi calorem: fit enim albus ex fœtenti, redditur minimè malè olens, deponit om

B nem acrimoniam, ac proprio circumscribitur phlegmonis termino, mediocrem sumẽs crassitiem. Quæ hic dixi, Galenus cõfirmat libro Secundo de Ratione victus in morb. acut. com. 44. hisce verbis vsus.

Nempè biliosa cruda ita appellauit, quoniam & excrementorũ coctionẽ appellat, quamquam mutata nutrire non possunt, vt bilis vtraque, & qui Grecè ἰχῶρες dicũtur. Verumtamen quoniã & talia euincit natura, cocta quidẽ vocare cõsueuit Hippocrates excrementa huiusmodi, quæ à natura ipsa euicta sunt. cruda verò, quæ nõ sunt euicta.

Ex ijs cõstat transmutationem hanc, siue alterationem à natura factam circa humorem omnino malã, qua euincitur, & superatur illius malitia, vocari concoctionem, generali tamen significatione. Parum postea declarat, in quo eiuscemodi naturæ consistat victoria, dum ait.

Sic igitur biliosorum humorum concoctio existit, vt sanguinis, qui in phlegmone est, in pus migrantis, intelligentibus nobis concoctionis nomen in suo vniuersaliore significato. Est autem vniuersalius, cum natura caussis fortior fuerit, permutaueritque eas pro suo robore.

C Vltima contextus huius verba videntur mihi apertissimè significare naturam concoctionis huius: quam bilis putrefactæ exemplo adhuc diligentius explicuit, cũ inquit.

Adhuc modum, & bilem vel crudam, vel incoctam, vel coctam esse pronunciamus. Cruda quidem flaua admodum est, & acris, & malè olens: cocta autem & pallidior, & minimum malè olens, hęc ille. qui, nisi decipior, omnem è medio difficultatem tollit. Concludo igitur humori putrido hanc deberi coctionem, qua à bonis humoribus segregetur, omnes malas qualitates deponat, bonique à putredine, & inquinamento præseruentur.

Nunc ad humorem semimalũ accedo. Idem calor vtriusque est opifex, ac idem omnino est agendi modus. at distant inuicem in materia, & in termino. materia huius est humor bonus, naturæ vtilis, alteratus tamen à caussis præternaturam, conseruans adhuc suam formam. Illius materia est humor omnino putridus, ac naturæ inutilis. Terminus humoris putridi cõcoctionem naturæ recipientis, est melior natura, quàm antea habuerit, nã puris forma est melior, quàm putrefacti sanguinis, & sedimenti in uenis, quàm humoris putridi. At in semiputrido terminus non est melior naturæ, sed ea-

D dem prorsus, qua nunquam fuit priuatus: hic naturæ alteratione eandem conseruat formã, quam prius habebat, hoc duntaxat amplius consequitur, quod malę dispositiones, & qualitates remouentur, quæ ducere potuissent illum ad putredinem: ideo, vbi coctus hic fuerit, suam retinens formam easdem corpori vtilitates præstat, quas antea præstabat, quàm malas dispositiones haberet. duo autem potissimum in hoc semimalo humore alterãda sunt, calor igneus, & humiditas modũ excedens, ille agentis caussæ, hæc patientis naturam refert. vtraque modum excedens caussa, putredinem necessariò facit: si non excedat modum, solum disponit: igitur dum calor insitus dispositiones hasce remouet, concoquere semimalũ humorem dicitur. Hinc ego putauerim constare, genere non differre eiuscemodi coctiones inter se, primum ratione agentis, mox ratione modi agendi, tertio ratione termini, & finis à natura intẽti. Agẽs in utra-

que est natura, siue calor naturalis, actio prorsus eadem, vniuersalis terminus idem, scilicet rem concoquendam perfectiorem efficere: siue enim humor sit putridus, siue semiputridus, siue prorsus vtilis ad nutritionem, natura cōcoquens perficere conatur illam semperque verum erit dicere, illius concoctionē esse perfectionem à proprio, & naturali calore ex oppositis passiuis, vt Aristoteles definit. Differētia solum inest in modo perfectionis: quia humor putridus perfectiorem coctione sumit formam, quæ licet priore melior, inutilis tamen existit corpori semimalus perficitur, non acquirendo nouam, sed veterem conseruans formam, remouendo malas dispositiones reddentes imperfectum ad proprium officium: Humor alimentarius perficitur, cum ex potentia ad actum deducatur. Ergo communis natura cuiuscunque coctionis est, vt sit quædā perfectio, vt Aristoteles testatur libro quarto Metheorologicorum hisce verbis visus. E

Finis autem his quidem natura est. Natura autem, quam dicimus, vt speciem, & essentiam: his autem in subiectam quandā formam, finis est concoctionis, cum humor, vel per assationem, vel per elixationē, vel per putredinem, vel per aliud caloris genus, talis redditur, & tantus. Siquidem vtile tunc est, ad concoctionem venisse dicimus, vt mustum, & quæ in tuberculis colliguntur cum in pus sunt mutata, & lacrymas cum in lybras conuersæ sunt. eadem ratione aliorum est. Atque hoc quidem in omnibus visu venit, cum materia, atque humor superatur. Is enim calore naturali circumscribi solet. atque natura tantisper est, quoad ille secundum proportionem est. F

Videor igitur ex Aristotele demonstrasse concoctiones hasce non differre inter sese genere, non agente, non vniuersali fine. At quomodo distinguuntur, dices? distinguuntur ratione propriæ perfectionis, vt Aristoteles dicit, quia in quibusdam constat perfectionem ad naturam, ac veram formam terminari, in quibusdam ad quandam formam pro varietate materiei, circa quam versatur. statuamus humorem esse omnino putridū: hic vbi concoctus fuit acquirit aliam formam, vel sedimenti, si in venis putrefactus fuerit, vel puris, si in abscessu, in coctione verò mutantur malæ qualitates, vt diximus, fœtor, acrimonia, caliditas ingens, color. Si fuerit semimalus, terminus nō est alia forma, ac natura, sed eadem forma, quam habebat antea, sed melior: idest melius disposita remotis omnibus qualitatibus ad putredinem disponentibus. Atque hic etiam aliqua differentia est. nam aut humor est excrementitius, aut alimentarius. Si excremētitius, finis est melior forma, vtilis corpori, sed inepta ad nutriendum. Si alimentarius, vtilis redditur, ac ad nutriendum aptus, vt sanguis, & pituita. G

Ex ijs facile constare potest, omnem coctionem esse alterationem secundum Galeni placita. Quandoquidem facultas generatiua sanguinis vocatur illi proprio nomine Alteratrix: sic actio, quæ ab hac facultate proficiscitur, vocabitur Alteratio. & merito, nisi decipior. quia concoctio sumendo ipsam pro motu, & dispositione præuia, nihil aliud facit, quàm remouere qualitates contrarias in re concoquēda, & introducere, quo ad eius fieri potest, similes, pro nouæ formæ introductione, at hoc est alterationis officium. at si quispiam voluerit sumere coctionem pro dispositione iuncta termino, tunc mutatio quædam erit in substantiam, quod fortassis non est in visu apud Medicos. Cæterùm cum dicimus, coctionem esse alterationem, eam potissimum intelligimus, qua acquiritur similitudo cum re coquente: sunt enim quędam alterationes, quæ id nō faciunt, propterea non ab re nonnulli dixerunt, coctionem non esse simplicem alterationem, sed alterationem quandam: Cur sic sentiam, duo mihi persuadēt, vnum est, quod experientia videmus contingere in ijs, quæ concoquuntur: aliud verò Galeni sententia, qui de concoctione agens libro octauo de Compositione medicamētorum secundum locos, capite de iecinoris affectibus: coctionem dicit esse alterationē, quę eo vsq; procedit, donec in similitudinem partis, quod coquitur sit transmutatum: ibique dicit, concoctionem esse assimilationem. H

Hæc igitur, Vir clarissime, meæ disputationis fundamenta sunt. Tuum est modo iudicare, an recte senserim. Ego certè qualecunque fuerit iudicium, in bonam partem accipiam. Vale. Et meo nomine Vincentio Cibo, salutem dicito plurimam. Ex Montibus Cingulanis 24. Decembris 1571.

MEDI-

A MEDICIS PATAVINIS.

De magno, & antiquo totius corporis pruritu, siti ingenti, inappetentia, & vrinæ ardore stillacidio comuncto. Pro Illustrißimo Comite. N.

NISI saluti Illustris. Comitis, quoad eius fieri potest, diligenter incũberẽ, & mihi certè multum, & Serenissimo eius Principi defuisse plurimum viderer: Tanta enim est illius erga me ipsum beneficiorum amplitudo, vt si etiam eius gratia vitam effunderẽ, vix exiguam persoluisse partem arbitrarer. Serenissimus autem Princeps eius officio, & opera destitutus haud leue damnũ susciperet: Adeo enim eum carum habet, vt maximorum ferè omnium negotiorum summam illi tribuerit. Vt igitur meo satisfaciam muneri, satisfaciamq; desiderio Principis, cõmunicabo vobis, quid sentiam de natura affectuum, & caussis, atque de remedijs, deque materia remediorum accommodata.

Suppono primum, quod vos vltro admissuros non dubito, calidum & siccum iecino B ris habere ab incunabulis temperamentum, à quo magnã bilis prætorridę copiã quotidie generari, non solum probabile est, sed etiam si externæ caussæ non impediãt, omnino necessarium. Contingit porrò superuenientibus multis caussis, quod naturale illi fuit, factum postea morbosum temperamentũ adaucta caliditate ex habitu quoddã acquisititio, ob inordinatam rationẽ victus contracto. Deliquit multum in cibo, & potu: nam assuetus fuit vesci, vt plurimum, assatis, & aromatis, maximè vero pipere conditis, & potu generosi vini; addo etiam deliquisse in exercitatione, qua in hanc vsque diem vsus est immoderata, ac in omnibus passionibus animi, vt curis, & cogitationib. continuis, quas afferre secum solet maximorum negotiorum expeditio. Mirum igitur non est, si in hac iuuẽtutis ætate adeo increuerit ex tot caussarum cõcursu, bilis exustę generatio, vt eos affectus procreauerit, de quibus conqueritur Illustrissimus vir, & à nobis auxilium postular, nempè pruritum totius corporis, sitim, inappetentiam, ardorem vrinę, atque stillacidium: hi enim ab eadem caussa (nisi fallor) habent omnes originem. Pruritum fieri ab humoribus acribus, vel à vaporibus eiusdem qualitatis exi- C tum non habentibus, nemo dubitat, cum scilicet expurgari à meatibus cutaneis non possunt. Horum multitudinem suppetit iecur calidissimum, retentionem verò siccitas totius corporis, addita dẽsitate habitus: est enim nigro colore præditus, quem semper meatuum strictura concomitatur: Audio præterea in aqua aluminosa olim lauisse, ex qua satis probabile est, maiorẽ factam densitatem fuisse, caliditati coniunctam. exitum igitur quærens humor, & vapor acris, neque inueniens viam peruiam, pruritũ efficit. Sitim verò, tũ iecinoris ignea caliditas, tũ ẽt bilis ad vẽtriculũ fluxio: huius etiã ipsius excrementi præsentia inappetentiam creat. Cum verò eadẽ, permiscetur vrinæ, bilis; acriorem illam reddere nõ est ambigendum, ac propterea stimulari expulsiuam ita, vt non possit ipsam vrinam diutius retinere. In summa omnium symptomatum caussam continentem refero in intemperiem calidã & siccam totius corporis, ac iecinoris cum copia sanguinis biliosi, ac feruentissimi. Quæ, si vera sunt, remedia demonstranr nobis à rei natura petita. Primum enim est refrigeratio, & humectatio totius, ac iecinoris: Alter verò bilis, & humorũ acrium vacuatio. Quorum materia continetur in ratione D victus, in pharmaceutica, & in chirurgica medicinę parte. Agam de singulis breuiter.

In primis ab aere calido cauendum est, cauendum à laboribus, ac omni immoderata exercitatione: nõ est corporis habitus excalefaciendus, aut pannis multis, aut armis; indulgendum somno, & magis de cętero in otio, quàm in negotio vitã transigat. Nihil vtilius, quàm aluũ habere humidã: satis enim accomodata per intestina fiet denudatio acrium humorum. Vescatur frequenter lactuca cruda, portulaca, cicorea, atriplice, cucurbitis, ac etiam melonibus in prima mensa. Acida cerasa vtilissima, azarola mala, aurãtia, succus limonũ, citri, & mala punica omnia cõceduntur; Cibi sint boni succi, sed qui facilè alterantur, corrumpunturq; non multum vtiles. non exhiberẽ illi vitellos ouorum, quia facilè in bilioso ventriculo vertuntur in nidorosam qualitatẽ: neque lac, neque contusum carniũ, neq; ptisanã, nisi tamen acetũ addermus, magis cõuenit halica, & cum & sine aceto. Carnibus vescendum vitulinis, & veruecinis, ab auibus abstineat. Vinum sit oligophorum, ac etiam aqua mistum, ne vaporatio caput petat. si spatio duorum, aut trium mensium abstinere vellet à vino, vtique saluberrimum

esset pro vino bibere aquam hordeaceam, vel coctam ex iulepo violato, aut rosato acido, vel ex succo malorum punicorum. Ferenda illi non est sitis, sed æstiuis temporibus, etiam si frigidam aliquando ad satietatem biberet, non displiceret. E

Venæ sectio ex iecoraria dextri cubiti, qua sanguis feruentissimus vacuetur admini stranda est, quoad eius fieri potest, citissimè ad librā vnā, atque sequenti die ex eadē vena repetenda est ad eandē quantitatem: ita enim repetita venæ sectio, tutissimè vacuabit multitudinē huius sanguinis, at refrigerabit iecur, & vniuersum corpus. Quoniā audio olim sanguinem consueuisse fluere ex hemorroidibus, & nunc suppressum esse, fortassisque hosce affectus, hæc suppressio non mediocriter auget, maximè verò pruritū, non ab re iudicauerim, ex ijs venis prouocare sanguinem, saluberrimum, potissimum in Autumni principio. Tertiò in hoc genere succedunt cucurbitulæ cū scarificatione dorso, spatulis, coxis, & naribus, & suris applicatæ, præsertim illæ paruæ, quas cornettas vocare consueuerunt: nam vbi ab humoribus excrementitijs expurgatum totū fuerit corpus, hæc videntur mihi in Chirurgia inueniri utilior, si modo illis rectè vti voluerit, vt speramus. Nunc verò ad ipsam pharmaceuticam accedens. F

Primum omniū vias cōmunes detergerem ex drachmis decem electuarij lenitiui, & vnc.ij. sirupi rosati solutiui ex aqua endiuiæ. Mox verò omni opere, ac diligentia incumberem præparationi humorum, ac eorundem expurgationi. Eos igitur, quia calidi sunt & acres, ac etiam ex adustione crassiores, refrigerantibus, & humectantibus obtunderem, atque moderatè inciderem, vt puta ex sirupo de endiuia, & succo acetosæ ann. drach.s. de melissa, & pomis ann. drach.vj. decoctionis endiuiæ, cicoreæ, lichenis, florū cordialiū, melissæ, lupulorū vnc.iiij. Erit præstantior decoctio siru. drach.j. addiderimus radices chinarum, & vnc.j. radicum graminis, ita fiet tutior detersio.

Dum hisce vtitur sirupis, accōmodatum tempus erit incidendi venam ex cubito: prouocationem quidem sanguinis ex hemorroidibus in Autumnum remitterem.

Expurgarem materiam ex vnc.v. decoctionis senæ, & vnc.s. confectionis amech. & siru. de capill. veneris vnc.j.s. vel etiam ex hoc sirupo, quo vtor sæpè.

Rec. buglossi, boraginis, hepaticæ, cicorei, endiuiæ, lupulorum, acetosæ, nenupharis, ann.m.j. Radicum cicorei, graminis, plantaginis, polipodij quercini, ann. vnc.j. Quattuor seminum frig. maior. ann. drach.ij. Florum cordialium epithimi, ann.p.j. coquantur in duplici vase in aquæ fontanæ optimæ ad vncias quindecim; mox colentur. Ac tum postea macera horis 24. mirabolanorum citrinorum, & chebulorum, & indorum grosso modo contusorum, & fricatorū manibus intinctis in oleo amigdalarum dul. an. vnc.s. Corticum radicum hellebori nigri, drach. iij. Foliorum senæ mundatorum vnc. iij.s. Agarici albissimi vnc.ij. Zinziberis drach.ij. leuiter bulliant, mox fiat expressio, in quo adde zucari fini lib. j. fiat sirupus perfectè coctus, qui reponatur ad vsum, dosis est vsque ad vnc.iij. cum vnc.v. seri lactis, octauo quoque die. Vbi hoc, vel alio eiusdē generis pharmaco, purgatum diligenter corpus fuerit, expediet quidem vti alterantibus, atque ab ipsa cute vacuantibus: tuncque idoneus erit cucurbitularum vsus. G

Pro materia huius remedij propono vobis tria. Vnum est potatio seri caprini ex Dioscoridis consuetudine præparati, sumendo ipsum in magna quantitate, ita ut per vrinarios meatus exeat: sic abluet iecur, renesque, & vacuabit, & refrigerabit omnia acria corporis excrementa: qui exiguam illius quantitatem poterat, frustrantur vtroque fine, nempè alterationis, & expurgationis. sit quantitas vsque ad libras octo, aut nouē. scripsi aliàs diligenter de modo exhibendi. H

Aliud est aqua Lucensis, quæ de Villa nuncupatur: aut etiam Chalderiana: sed illa mihi magis placet: vos, si ita uidebitur opportunum, alterutrum eligetis. Adest etiā in eadem villa balneum, in quo maxima commoditate totum corpus lauare poterit.

Postremum est dulcis aquæ balneum: quo certè non modo refrigerabitur corpus, sed etiam bilis, & humores acres omnes è corporis habitu vacuabuntur, non sine magna ipsius ægroti vtilitate.

Hæc habui, quæ currenti calamo ad vos scriberem, quorum iudicium maximè desidero. Valete.

LIBRI PRIMI FINIS.

HORA-

A

HORATII AVGENII EPISTOLARVM, ET CONSVLTATIONVM MEDICINALIVM LIBER SECVNDVS.

B *PETRO CRISPO MEDICINAM Theoriticam, quam ordinariam vocant, in Vrbe Roma, profitenti.*

EXPLANATVR contextus vndecimus Libri Secundi, de Ratione victus in morbis acutis contra Galeni, & aliorum ferè omnium Medicorum sententiam. Refellitur eorum opinio, qui dicebant agere Hippocratem ibi de materia turgente. Atque huic secundum Placita Hippocratis, & Galeni purgationem semper, nunquam verò deberi venæ sectionem.

Scribendi occasio de quibus agendum, & quo ordine. Cap. I.

C

ONGISSIME distamus inuicem, Petre Crispe: tu enim explanationem Galeni contextus vndecimi Secundi libri de Ratione victus in morbis acutis, verissimam esse profiteris: ego autem non recipio. Tu pleuritidē inferiores costas, quas mendosas vocant, occupantem à materia turgente concitatam dicis: Ego autem à materia quidem fluĕre, ad determinatam particulam, at à turgente minime fieri, asseuero. Tu humori turgēti venę sectionem ex doctrina Hippocratis, & Galeni vtilem esse puras: Ego inutilem, & contra illorum decreta excogitatam arbitror. Quia igitur absoluere inceptam disputationem, nocte superueniente, non licuit; decreui dare hasce ad te literas, vt eam tandem absolueremus, vtq; pacatiori animo de rebus maxime serijs, & ad medicinam faciendam vtilissimis, veritatem ipsam, D qua nihil debet apud nos esse antiquius, simul disputātes, inuestigaremus: ac id ipsum eo facio libentius, quod Iustinianus Finettus vtriusque nostrum Præceptor scripturas hasce nostras legere desiderat. Agam recum prius de Galeni sententia, quam mihi maximè suspectam esse demonstrabo: Considerabo deinde, quæ tu pro illius confirmatione attulisti: Postremo loco, an Pleuritis illa à materia fiat turgente: & an huic venæ sectio conuenire possit aliquando, disputabimus. Ad rem aggredior.

Galeni explanatio circa textum vndecimum secundi, de ratione victus in morbis acutis. *Cap. II.* E

PROPONAMVS primum pro Thesi disputationis institutæ, Hippocratis verba: sic enim facilius iudicari poterit, an Galeni explanatio sit rationi consona. Sic ille scribit.

Si verò eas, quæ sub septo transuerso sunt partes, dolor infestat, nullumq; ad clauiculã signum fecerit, ventrẽ vel nigro veratro, vel peplio emollire oportet. Sed veratro nigro, vel daucum, vel seseli, vel anisum, vel aliud quidpiam boni odoris miscebis: Peplio verò silphij succum: quamquam & hæc inter se mista non dissimiliter agant. Cæterum veratrum nigrum tum melius, tum ad iudicationem iuuantius, quàm peplium ventrem soluit, sed peplium flatum magis excutit. Dolorem præterea ambo hæc sedant. Sedant quoque & alia multa, quæ expurgant medicamenta. Verum omnium, quæ nouerim, viderimq; hæc potissima existunt. Nempe & quæ in sorbitionibus dantur purgantia medicamenta soluere possunt: quæcunque scilicet non valde insuauia existunt, vel propter amaritudinem, vel aliam quampiam iniocunditatem, vel quantitatem, vel colorem, vel suspicionem aliquam.] Hæc Hippocrat. F

Galenus quidem arbitratur hisce verbis docere Senem, pleuritidis octo costas inferiores occupantis curationem, ad alterius differentiam superiores costas afficientis, de qua superiori textu decimo egisse commemorat: cum enim debeamus humores ducere, quo natura vergit, modò per locos conuenientes fiat vacuatio, vt primo Aphorismorum vigesimoprimo dicebat, in pleuritide ascendente venæ sectionem imperat è directo, vultq; multum sanguinis vacuari, donec scilicet mutetur color, quæ mutatio indicat euacuatum sanguinem in ipso phlegmone contentum. At in alia pleuritide consulit purgandum per inferiores partes elleboro nigro, aut peplio, prout magis conuenire videbitur: vel etiam sorbitionibus purgatorijs vtendum, quæ scilicet purgantia pharmaca habeant permista. Sic Galenum interpretatum fuisse hunc locum, eius verba manifestum faciunt in principio decimi commentarij, quę sic habent. G

Nempè superiores ipsius partes, cum inflammantur ad clauiculam, brachium, & mammam condolentiam extendunt: inferiores verò ad septum transuersum, & hippocondrium. Cum igitur superiorum condolentia signum fecerit, venam in cubito secare eam oportet, quæ sanguinem ab affecta parte, & magis, & velocius tum reuellere, tum vacuare possit. Verùm si in partibus infernis affectus constiterit, purgatione vacuare expedit.]

Declarat deinde cur non æquè iuuet vtranque pleuritidem venæ sectio. Deinde, cur magis iuuet purgatio. mox docet tutius esse in pleuritide descendente venam in cubito incidere, quàm veratro nigro, aut peplio vti: licet purgatio sit magis vtilis. De priori capite in hunc modum scribit. Quo fit, vt dolores huiusmodi non admodum iuuet, quæ in cubito fit vacuatio, corde scilicet medium occupante, nempè venam, quæ inferiores alit partes, infra cor emergere supra audiuisti,] quasi quod aliam huius instituti non inuenerit caussam, quam quod vena sine pari, quæ sub corde oritur, nutriat octo inferiores costas: neque dubium esse sanguinem multò ægrius sequi ex his locis, quàm ijs, qui supra cor consistunt. De secundo autem dicebat in principio commentarij. Pro eorum, qui inflammationem pariunt, humorum vergentia, inclinationeq; vacuationes facit Hippocrates, nempè quod dicitur, quo natura vergit per loca conferentia eo ducere, id verissimum existit.] H

Propterea in vndecimo commentario ait.

Quod verò necessitas purgationis sit, si humores deorsum repant: est quoq; ratione scitum, animaduersumque.]

Quod attinet ad postremum in fine commentarij in hunc modum scribit.

Vbi igitur non solum acutus morbus fuerit, cuiusmodi est pleuritis, verùm & cum febre vehementissima, multoq; magis vitanda est purgantis medicamenti administratio, atque per venæ sectionem vacuandum magis, etiam si ad hippocondrium dolor pertingat. Nempè & si minus quidem auxilium, quàm per purgationem sequatur:

A tutius tamen existit; imò nullum ex eo, quod per venæ sectionem fit, periculum im-
„ pendet, eo discrimen maximum subeunte, quod per purgationem fit.] Hæc Galenus. Ex quibus certo certius elucescit, quomodo Galenus vndecimum hunc explanet contextum.

Dubitationes contra explanationem Galeni. Cap. III.

VERVM ne facilè Galeni explanationem admittam, multa quidem in caussa sunt, quæ hic in tui gratiam recensere placet. Primum illud facit apud me dubitationem maximam, quod verba Hippocratis eius contrarium significare videntur mihi, quod à Galeno, & passim ab omnibus Medicis ponitur: nempè in omni pleuritide sanguinem mitti debere, siue supernas, siue infernas costas inuaserit. rationem ex illius verbis in hunc modum propono.

B Sanguis quidem tunc mittendus est, quando significationem præbeat dolor ad clauiculam, aut grauitas in brachio, aut circa mammam, aut supra septum transuersum. Atqui omnis pleuritis significationem eiuscemodi præbet. Ergo in omni pleuritide sanguis mittendus est. Itaque si fomenta non sanauerint dolorem, protinus in omni pleuritide sanguinis missio exerceri debebit. Audias nunc Hippocratis verba.

„ Verùm, si fomentis dolor non soluatur, ne diutius calefacito: siccat enim id pulmo-
„ nes, atque ad suppurationem excitat. Si verò dolor ad clauiculam pertigerit, vel mo-
„ lesta sit, vel brachio, vel mammæ, vel partibus septo transuerso superioribus grauitas,
„ internam cubiti venam secare expedit: neque, vt copiosè sanguis detrahatur, est cun-
„ ctandum, sed eousque auferendum, donec rubidior multum, vel pro puro rubido li-
„ uidus flueret: nam vtrunque contingit.]

Hæc maioris propositionis veritatem demonstrant: minorem verò putauerim nullam habere difficultatem. Nam omnis pleuritis est inflammatio membranæ subcingentis costas; quæ membrana tres partes habet, superiorem, mediam, & inferiorem,
C quæ possunt aut seorsum, vt ferè contingit: vel omnes simul, quod rarò, inflammari. præbent autem inflammationis signa propria: nam si superior affecta fuerit, extenditur dolor ad iugulum, siue clauiculam, & aliquando etiam dolor communicatur brachio, cùm inflammationem in altiori parte patitur. Si verò in media parte consistat morbus, dolor exercet ægrotum in medio thorace; propterea molestiam infert circa mammam. at inferiori membranæ parte inflammationem habente, tunc quidem grauitas apparet in partibus supra septum transuersum. partes autem supra septum hoc constitutæ, sunt octo costæ inferiores, vt omnibus constat: verba igitur hæc.
„ Si verò dolor ad clauiculam pertingerit, aut molesta sit vel brachio, vel mammæ,
„ vel partibus septo transuerso superioribus,] omnem complectuntur pleuritidem, quia nulla prorsus est, quæ nunquam ex hisce partibus non afficiat. quod si ita est, venæsectio vtilissima est, etiã in pleuritide occupãte inferiores costas, Hippocratis pręcepto.

Secundò, suppono nullam pleuritidem esse affectum infra septum transuersum: nam infra septum non adest membrana subcingens costas, sed supra, vt anatomica obserua-
D tio manifestum facit. hoc ita constituto sic instemus. Hippocrates iubet purgandum veratro nigro, aut peplio in affectu consistente infra septum transuersum: at hic affectus certè quidem non est pleuritis: ergo Hippocrates non iubet purgandum veratro nigro, aut peplio in pleuritide. affero Hippocratis verba.
„ Si verò eas (inquit) quæ sub septo transuerso sunt partes dolor infestat, nullumq;
„ ad clauiculam signum fecerit, ventrem vel nigro veratro, vel peplio mollire oportet.]

Vides hic, doctissime Crispe, non amplius loqui de pleuritide, aut dolore afficiente vel septum ipsum, vel partes supra septum: sed solum de affectu partium infra septum transuersum. adeò efficax videtur mihi hęc ratio, & certa, vt non habeam, quid respondeam. Tu fortassis dices, loqui de dolore per consensum afficiente partes infra septum transuersum constitutas: at imaginaria explanatio est; quæ nullo pacto potest consistere, diuisione vtitur Hippocrates eiuscemodi. Dolor aut est supra septum transuersum, aut infra septum transuersum: eo modo debet intelligi in vno membro diuisionis dolor, quo in alio. At in vno, nempè in priori membro intelligitur sententia

de dolore

de dolore per essentiam, & per consensum simul: ergo in posteriori membro de dolore per essentiam principaliter loqui debet. Adde, quod responsio supponit dolorem supra septum transuersum in secunda sectione: sed tamen verba Hippocratis excludunt eiuscemodi dolorem, cùm dicat. Si verò eas, quæ sub septo transuerso sunt, partes, dolor infestet.] tu verò putas loqui de dolore principaliter infestante supra septum transuersum, consentientibus partibus infra septum transuersum. E

Tertiò, inflammatione existente in septo transuerso, aut in partibus supra septum transuersum, aut in iecinore, aut liene à principio conuenit venæ sectio, secundum sententiam Hippocratis, & non purgatio. Ergo verba huius contextus nequeunt interpræteri de inflammatione septi transuersi, vel membranæ subcingentis inferiores octo costas. Consequentia nullam omninò habet difficultatem, quia vult Hippocrates hic purgandum peplio, & eleboro, at non vult mittendum esse sanguinem, vt testantur eius verba, & Galeni commentatio. Antecedens probatur ex verbis eiusdem libro quarto eiusdem sectionis, cuius series habet hoc modo.

Inflammata hippocondria, non spirituum interceptione, septi transuersi intensio, vel spirituum protensiones, quibus orthopaca sicca pus non subit, sed à spirituum interceptione pathemata hæc superueniunt: potissimum verò & iecinoris dolores, & lienis grauitates, atque inflammationes aliæ, & superiores septo dolores, morborumq; collectiones, quas συσμοφάς vocant, solui non possunt, si quis prius medicari aggressus fuerit: nam venæ sectio in his præferenda venit, dein clismis est opus, si vehemens & magnus fuerit morbus: si verò non, & postea medicamento opus sit, sanè id post sanguinis missionem securè, ac mediocriter porrigendum.] hæc ille. F

Quæ videntur adeò apertè significare, in pleuritide inferiores costas occupante, venæ sectionem prius cōuenire, & hanc aliquando solam administrandam, aliquando verò simul cum purgatione, vt plurimum admirer, quomodo hanc explanationem excogitauit Galenus.

Quartò, in inflammationum principio, pro vacuatione humoris in phlegmone contenti, non conuenit medicamentum purgans: sed pleuritis occupans costas inferiores est inflammatio: ergo in principio ipsius non conuenit pharmacum expurgans. maior propositio est Hippocratis eodem quarto acutorum, in quo scribit, quod qui per initia tentare voluerit ex inflammata parte vacuare materiam pharmaco purgante, nihil proficit: sed contra maximè obest, quia non educatur humor, sed caro liquescit, ac morbus postea remedium non habet. illius dictionem apponamus. G

Quicunque autem ea, quæ inflammantur, statim morborum inter initia medicamento soluere conantur: ij non solum ab intensa, inflammataq; parte nihil adimunt, cùm non cedat obsequaturque, quæ adhuc cruda est affectio: verum quoque, & quę morbo resistentia, & sana sunt, absumunt, colliquantque: vbi autem corpus imbecille sit, morbus præualet: & vbi morbus corpori præualuerit, remedium non habet.]

Porrò in curatione pleuritidis scopum Hippocrates, dum iubet secandam esse venam, & in dolore infra septum transuersum purgandum veratro nigro, vel peplio, alium non habuit, quàm vacuare materiam in phlegmone contentam, vel coniunctam, vt vocant: vt colligitur ex sententia Aphoris. 21. quem citat, & ex mutatione coloris, atque Galeni testimonio. Purgat igitur dolore occupante partes infra septum transuersum, vt materiam continentem morbi caussam, expellat, vt etiam docebimus parum postea. Maior itaque procul omni dubio verissima est; minor non adeò certa, vt absurdissimum sit eam probare. Relinquitur, secundum doctrinam Hippocratis, in pleuritide occupante octo inferiores costas inter initia pro vacuanda materia coniuncta non conuenire peplium, aut veratrum. Quia verò ille conuenire dixit, certissimum est, non esse locutum de pleuritide. H

Quintò, remedium purgationis ab Hippocrate proponitur, vt statim dolorem soluat. Atqui dolorem pleuritidis statim sanare non potest purgatio. Ergo pro sananda pleuritide remedium purgationis non est propositum. maiorem propositionem declarat ille his verbis.

Dolorem præterea ambo hæc sedāt, sedant quoq; & alia multa, quæ expurgant, medicamenta. Verum omnium, quæ nouerim, viderimque, hæc potissima existunt.]

Minorem verò tum ratio, tum experientia manifestam faciūt; ratio, quia pleuriticus

dolor

A dolor sanatur, remota caussa ipsum concitante, quæ humor est distendens particulam sensu præditam, subitò ac uiolenter alterans. At materiæ purgantis remedij, vt peplium, ac veratrum non possunt hanc distentionem, & alterationem sanare: imò contrarium accidit: nam calida cum sint, atque sicca, magis alterant, crudusq; morbus non obsequitur purganti pharmaco, quemadmodum supra dicebamus ex eodẽ Hippocrate: ideoque neque dolorem mitigare, neque sanare potest eiusçemodi materia.

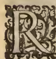
Sextò, dolor pleuriticus mitigatur statim in principio, uel quando spatio trium dierum expurgari incipit materia phlegmonis per sputum: uel quando impeditur fluxio: at neutrum fieri potest ex ueratro nigro, & peplio: nam certè non habent aliquã uim expectorandi materiam in phlegmone confluxam: nec etiam impediendi fluxionem; quia fluxio fit ab humoribus acribus tennibusque: hanc impediunt, ac retardant, arteriaca incrassantia, & moderatè refrigerantia, vt e.g. sirupus uiolatus, de nenuphare, uiolatus, ac eiusdem generis alia: sed ueratrum, & pepliũ sunt calidissima pharmaca, quorũ usus potest magis augere, quàm sedare fluxionem.

B Septimò, purgantia pharmaca cibis, ac sorbitionibus mixta, nunquã sedare possunt dolorem pleuritidis. Ergo non exhibentur ab Hippocrate huius rei caussa. Dixit enim. Nempe, & quæ in sorbitionibus dantur purgantia medicamenta, soluere possunt.] Porrò tantum abest, vt hæc ipsa soluere possint dolorem pleuriticorum, vt mea sententia omninò augeant, caussa est, quia dum purgant reiectatio per sputũ impeditur, hinc dolor augetur, & suffocationis periculum. De qua re audienda sunt eiusdem authoris verba, lib. 3. de Morbis, quæ sic habent.

Si verò iam expuat biliosa, medicamentum ne dederis: si enim dederis, sputum rursus prodire non poterit, sed septima, aut nona die suffocabitur; maximè, si præcordia doleant.] Hæc ille. Videor ex ijs apertissimè, nisi meum me fallit iudicium, demonstrasse, Hippocratis verba non posse interpretari de pleuritide.

Verus Hippocratis verborum sensus ex propria sententia proponitur. Cap. IIII.

C

RELIQVVM est modo, vt explicemus verum sensum verborum Hippocratis. Dico igitur illam diuisionem eiusçemodi fecisse. Dolorum, qui morbos acutos insequuntur, quidam sunt supra septum transuersum: quidam infra consistunt. Qui superiores partes exercent, equidem omnes, si fomentis non sanantur, venæ sectionem postulant, siue fuerit in superiori, siue media, siue vltima thoracis parte: quas circumscribit partes per dolorem ad clauiculas, aut brachium pertingentem: vel mammam, vel supra septũ transuersum. At verò si dolor exercuerit ægrotum infra septum transuersum, considerandũ est, an aliquam significationem sui præbeat ad iugulum, vel nullam. Si condolentia extendatur vsque ad clauiculam, maxima suspitio se se offert inflammationis aut iecinoris, aut lienis: (decipiuntur enim multi, putantes esse pleuritidem, vt Medico cuidam olim contigisse Galenus commemorat) tunc venæ sectionem adhibere oportet, vt infra quarto acutorum dixit: si autem nullam significationem sui præbeat ad claiculã, suspicari oportebit materiam à qua fit dolor, in intestinis contineri, esseque aut flatuosam, aut pituitosam, aut mistam: Quia verò eiusçemodi dolores acuti sunt, propterea statim illis operam dare oportebit; si non fuerint sedati fomentis siccis, à quibus potissimum flatus dissoluitur, & humores crassi, ac viscidi attenuantur. remedium verò est purgatio, quam instituemus ad imitationem naturæ: cum enim illa soleat sanare eiusçemodi affectum per fluorem alui, aut per eandem sedem erumpente flatu, propterea ad illius exemplar dabimus aut verattum nigrum, aut peplium, aut vtrunque simul permistum. Veratrum pro corpore purgando magis, pro flatu discutiẽdo minus potest. Peplium pro flatu magis, pro purgatione minus. Duo eligit pharmaca alternatiuè; quia si flatus minus efficiat negotium veratrum dandum est, si maius peplium: at si æqualis vtriusque suspicio sit, vtrunque simul miscendum est. Verùm etsi ambo misceas, eiusçemodi sunt, inquit: quod perinde est, ac si diceret. Si propositum fuerit vacuare humorem crassum & viscidum, atque simul flatum discutere, miscendum est utrũq;, eo quod consi-

consimilem habeant facultatem, & purgandi eosdem humores, & eodem etiam tempore. Hoc sanè modo miscela duorum pharmacorum ex arte optima succedit: at si hę non adfuerint conditiones, mala est, vt declaraui aliàs ex authore libri, cum quibus, quos, & quando purgare oportet. hoc igitur dicere voluit ijs verbis. Eiusmodi sunt.] quia verò vtrunque horum pharmacorum validum erat, ac poterat inferri noxa corpori, si citra præparationem fuissent exhibita, docet præparationem vtriusque. Helleborum quidem corrigemus odoratis, & corroborantibus, ac simul miscendo pharmaca flatus discutientia, propterea dicit. Nigro veratro quidem daucum, aut seseli, aut cuminum, aut anisum, aut aliud quidpiam eorum, quę benè olent miscendo.] Peplium verò corrigit ex silphij succo. Pro corrigendis hisce pharmacis idonea non sunt quæcunque odorem habent; sed quæ bene olentia corroborant, vt supradicta ab Hippocrate, quibus etiam adde cinamomum, gariofilum, spica: at certè muscus, ambra non satisfacient. Est autem succus silphij nuncupatus Galeno succus cyręniacus, qui educitur ex laserpitio. Galenus in commentario duobus hisce pharmacis, aut seorsum, aut simul mistis, substituit Hieram diacoloquintidos. Cæterum, quæ in fine dictionis huius proponuntur, consideranda sunt, vt quæ aliquid etiam ad nostræ opinionis confirmationem conducunt. E F

Sedant autem & alia multa aluum subducentia: optima autem sunt hæc, eorum quæ noui. Alioquin & ea, quæ in sorbitionibus dantur aluum subducentia prosunt: quæcunque non valde insuauia sunt, aut ob amaritudinem, aut aliam insuauitatem, aut multitudinem, aut colorem, aut aliquam aliam suspitionem.]

Difficultatem habere aliquam videntur mihi hæc verba: quia si optima sunt omnium pro sedandis hisce doloribus, veratrum nigrum, & peplium, vel seorsum sumpta, vel simul mista; quam ob caussam nunc proponit pharmaca cibis permista, quæ mitem admodum habent facultatem purgandi, obtundente ipsorum virtutem alimento? quorsus igitur à validissimis ad mitissima transitum facit? Mirum semper fuit artificium Hippocratis, quod, vt sæpe aliàs Galenus manifestissimum fecit: sic ego nunc in hac dictione facilè ostendo. Curatio dolorum lædentium partes infra septum transuersum constitutas, & nullum signum, vt dicit Hippocrates, ad claviculam facientiũ, variari contingit, ex varia doloris conditione, atque virium statu. Statuamus itaq; dolores magnos esse, aut paruos, & virtutem ipsam, aut validam, aut imbecillam. Si fuerit dolor magnus, ac vires validæ, magnis remedijs vtendum proportione respondentibus magnitudini morbi: tunc certè multum proderit veratrum, aut peplium, aut hiera diacoloquintidos, aut eius generis aliud. Si morbus fuerit exiguus abstinendum à remedijs validis, ac vtendum mitioribus, quales potissimum sunt sorbitiones attractoriæ, idest sorbitiones, quibus cum purgantia pharmaca permista sint. eadem ratio purgandi conueniet, si morbus extiterit magnus, & vires imbecillæ, vt in pueris contingit, in valetudinarijs, in senibus, in vtero gerentibus: in hoc casu, quia morbus exigit validam purgationem, eam vires non admittunt, cogimur vtrique subuenire: dolori quatenus purgamus, viribus autem, quatenus purgantium pharmacorum vires refrangimus ex alimentorum mistione. atque hoc summa ęst Hippocratis artificium. G

Quæ postea sequuntur, pertinent ad modum miscendi medicamenta simul cum cibis, vult in medicamentis suauitatem procurari debere (quoad eius tamen fieri potest) maximè in medicamentis alimentosis. Nunquam est eiuscemodi lex prætermittenda. Idcircò non sint medicamenta sorbitionibus mista amara, neque ingratum habeant alium saporem, nec exhibeantur copia intollerabili: immo hac in re ita gratificandum est ægrotis, vt nihil omninò in eiusmodi sorbitionibus contineatur, quod illis displiceat aut in colore, aut quantitate, aut odore, aut sapore: postulat enim medendi ratio, vt citò, tutò, & iocundè sanemus: atque hæc mihi dicta sint satis circa intelligentiam contextus huius. H

Quæ

A *Quæ pro Galeni explanatione afferri possent, ac illorum reprobatio. Cap. V.*

PORRÒ autem pro confirmatione explanationis Galeni hæc possunt in medium afferri: primum, quod libro quarto acutorum, tex. 72. eandem sententiam repetens, clarissimè ostendit Hippocrates sese de pleuritide locutum fuisse. Verborum illius series habet hoc modo.

» In peripneumonijs, & pleuritide ita considerare oportet, si febris acuta fuerit: si dolores lateris, vel alterum, vel vtrunque infestent; & si æger in ea, quę sursum fit, spiritus latione laboret: tussesq; adsint, & sputa educantur russa, vel liuida, vel tenuia, & spumosa, & florida, & si quidpiam aliud discrepans præter ea, quæ didicimus: Si dolor sursum penetrauerit, vel clauiculam, vel mammam, vel brachium, venam brachij internam secare oportet, qua dolor afficit, parte: sanguinemq; auferre B pro corporis habitu, anni tempore, ætate, & colore: ampliusq; non veritus, si dolor acutus fuerit, ad animi defectionem detrahes: clysterem postea exhibebis. Si verò dolor sub thorace fuerit, valdeq; infestauerit pleuritico ventrem subpurgabis: nihilq; dum purgabitur dabis, à purgatione autem oximeli.] hæc Hippocrates: qui pleuritidem admittit dolore existente sub thorace, quod est idem, atque si diceremus, infra septum transuersum, quia thorax continetur supra septum.

Addunt præterea ijs, vacuationem in pleuritide occupante costas inferiores, non esse per sanguinis missionem, tutam. quia, cùm sanguis inferiores costas nutriens sit educendus ex vena sine pari, & cor medium intercedat, per quod transitum habere debet sanguis vacuandus, contra regulam medicam facere videmur, quæ præcipit in vacuando non esse humores ducendos per partes nobiles: at omnium præstantissima est cor.

Alij etiam dicunt, pleuritidem inuadentem superiores costas concitari à sanguine tenuissimo, & biliosissimo: occupantem autem inferiores generari à sanguine terreo, C & melancholico. Hinc verò nasci remediorum diuersitatem. nam in prima specie sanguinis missio per superiores partes fieri debet, quia naturam adminiculatricem habemus mouentem per easdem: in alia vero purgandum per inferiorem ventrem, quia natura humoris tendit deorsum; ideo si in vacuationibus naturæ morum imitari debemus, nulla videtur præstantior posse institui curationis ratio. Postremò tu quidem mecum disputans contendisti, venæ sectionem non esse vtilem in descendente pleuritide, quia materia turget: humori autem turgenti purgationem ex Hippocrate conuenire nemo nescit. Hæc pro Galeni explanatione defendenda, imaginari solent. Quæ, quoniam consistere non possunt, dicendum, quomodo ijs satisfacere oporteat.

Pleuritidis nomen ambiguam significationem habet. etenim aliquando propriè sumitur pro inflammatione membranæ subcingentis costas: aliquando pro omni dolore ibidem contingente, siue ab inflammatione, siue ab humoribus viscidis, siue à flatu fuerit: interdum verò hoc nomen extenditur ad inflammationem musculorum intercostalium tum intrinsecorum, quæ proximè ad veram, & exquisitam accedit pleu-D ritidem: tum externorum, quæ longius abest: adde his communissimam quandam significationem pro omni dolore lateris, à quacunque materia contingat. Lateris autem nomine intelligendo non solum thoracem, sed etiam partem dextram, aut sinistram & thoracis, & hippocondrium; qua notione vsus est Hippocrates statim in principio secundæ sectionis libri de ratione victus in morbis acutis, dum agit de fomentis: Vocatur autem nomine pleuritidis hippocondriorum affectus, quia dolorem infert perquàm similem pleuritidi, & quia vulgo ita putant, Mediciq; aliquando decipiuntur arbitrantes ægrotum pati pleuritidem, cùm inflammationem iecinoris habeant, vt Galenus in historia Siculi Medici declarauit. Hac postrema notione vsus est Hippocrates in eo loco, cum dicit, Pleuritico ventrem subpurgabis. quod est dictu. Si dolor infra septum transuersum faciat negotium, siue communicet aliquid superioribus partibus, siue non communicet, si venter murmurauerit, purgare oportet veratro nigro, aut peplio, aut vtroque, aut sorbitione attractoria. legito quæ scribit in textu 64. & cum hoc ipso conferas.

Dicimus præterea maximè ambigua esse, apud quosdam Anatomicos, quæ à Galeno dicuntur de vena sine pari, ita vt in re controuersa non multum illi fidant, inficianturq́; in medio ipsum esse cor inter cauam, & cubiti internam, licet Bartholomeus Eustachius Galenum tueatur. Sed in medio esse cócedamus, quid hinc sequatur incómodi non video. certè necesse non est sanguinem, qui in spatijs costarum inferiorum venæ sectione in cubito, interiores effunditur, per cor medium transire: atque si transiret, non quidem læderet, si firmam sedem ibi non habeat: quia per maiores venas, quæ ve medium corporis tenent eiuscemodi transitus non fit, sed per venulas ac ramulos per carnem deductos, qui rete quoddam textent sanguinem educi (vt inquiunt Anatomici præstantissimi, quibuscum sentire videtur Eustachius) profiteor. Deinde, demus illis transitum fieri per cor medium, nihil tamen sequeretur incommodi. Non licet (aiunt) humorem vacuandum transire per nobilem partem. Sed, quando pulmonis vomica expurgatur per vrinā, aut aluum, vt tertio de locis affectis Galenus docet, quam viam, quæso, sibi parat natura? Cum phrænitis, aut ardens febris iudicatur fluore sanguinis è naribus, an statuemus transitum non habere per nobilem partem? cum præterea ardens febris iudicatur rigore supraueniente, vt is aliquando in aphorismis dixit, fluore alui, & vomitu, an id fieri potest alia via, quàm transitu per substantiam iecinoris? Fateor semper ducendos esse humores, quoad eius fieri potest, longissimè à nobilibus partibus: sed si ratio viarum impedimento est, nulla infertur illis ex transitu noxa, si non firmentur, retineanturque. Tandem, qui hanc comminiscuntur caussam, non vident illi, quàm suo Galeno contradicant, qui commentario vndecimo vult venæ sectionem longè tutius existere, purgatione remedium, hanc tamen vtilius.

Ridicula etiam mihi videtur ratio, quam de humorum qualitate Barbari quidam authores proponunt, experientiæq́; prorsus contraria. Crura vidimus frequenter erisipellate occupari: Labia, nares, mammas, cancro: Collum, ceruicem, clauiculam œdemate. Crassum deinde sanguinem, & melancholicū venæ sectione fœliciter vacuari à Galeno scriptum est lib. de rat. cur. per sanguinis miss. & ex artis operibus constat. Ade humorem tenuem qualis flaua est bilis, facilè purganti pharmaco educi. Amplius quid impedimento est, quod humores tenues inflammationem non faciunt in membrana inferiori penè septum transuersæ? si iecur, si renes, si vesica, ac vterus eodem inflammari quotidie cernimus? Cur ipsum cor in superiori existens parte, iecur, lien in inferiori non prohibebunt calefaciendo, semper fieri ab humoribus frigidis inflammationem in membrana subcingente inferiori? Plura contra hanc opinionem dici possent, sed hæc potissima sunt.

Pleuritidem inferiores costas occupantem non fieri à materia turgente. Cap. VI.

Am pleuritidem, in qua purgandum consulit Hippocrates, fieri à materia turgente, dicis, quæ sententia mihi maximè videtur suspecta. Si enim putas, simul cum pleuritide materiam turgere posse, ita vt duo affectus coniuncti sint, humorum inquam turgentia, & pleuritis, casus quidem admittendus est, sed non erit purgatio remedium pleuritidis, at affectus cum illa coniuncti. nec eiuscemodi imaginatio potest accommodari contextui Hippocratis: ille enim, si Galeno credimus, agit duntaxat de pleuritide occupante inferiores costas. Verùm, si putes concitari pleuritidem à materia turgente, hoc certè non est admittendum. Primùm, quia, vt verissimum est, omnem pleuritidem fieri à fluxione: ac nullam esse materiam turgentem sine fluxione; sic falsissimū omnem fluxionem esse turgentiam, cum humores inordinatè mouentur modo ad vnam, modo ad aliam partem, vt Galenus ait primo de crisib. cap. 9. dicuntur turgere: at inordinata non est fluxio in pleuritide, sed ad vnicam partem appellit motus, nempè ad membranam subcingentem costas. Præterea quarto aphoris. com. 10. Galenus ait, materiam etiam turgere, quæ licet non moueatur ad diuersas partes; tamen ad præcipuas fluit, vt ad cor, cerebrum, iecur. at membrana subcingens costas, non est pars præcipua. Tertiò humores

raro

A raro turgent primo aphorism. 22. at inflammationes, fluxionesq; sunt frequentissimæ. Amplius de natura humoris turgentis est, quod sit mobilis, immo, vt actu moueatur, ad partes indeterminatas, aut nobiles: opus est igitur hunc esse calidum, tenuem, & acrem, & à sanguine secretum, eiusmodi humor potissimum est bilis, vel alius saltem excrementitius humor multa bile permistus. At omnis pleuritis fit à sanguinis fluxione, vt à Galeno passim explanatum fuit. qua cum fluxione, si aliquid bilis excrementitiæ permistum fuerit, equidem euadit longè vehementior. Prætermitto alias significationes, turgentiæ, quia non significant purgationem, suntq; omnino extra rem.

Hic ego nequeo prætermittere, quæ de hac materia dixisti mecum disputans, & in tuis ad Finettum scripsisti. Ais non pertinere ad materiam turgentem, vt actu moueatur, sed satis esse, si ex sui natura apta sit eductioni: quia materia quiescens potest turgens nuncupari, vt colligitur ex Hippocrate libro tertio de fracturis, com. 18. in quo pus ipsum in affecta particula contentum, turgens appellat. Galenus verò primo apho
B risf.com. 22. humorem turgentem dicebat, plerunque moueri vehementiori impetu. ex quibus verbis deducis, humorem turgentem non semper moueri actu, sed plerunque. Tua hæc imaginatio, Crispe, mihi non satisfacit. Primum, quia Galeni verba non dicunt humorem turgentem plerunque moueri, vt tu ais. Sed supponens ille semper esse in motu humorem turgetem, & ratione motus periculum inferre, docet motum illum plerunque vehementiorem esse: quia aliquando minus vehementer ad diuersas partes
» mouetur, vt cum humores fuerint minus acres, ac tenues. Veram existere hanc expla-
» nationem eiusdem verba declarant, quæ sic habent. Tales ergo vacuare oportet, hoc est, qui mouentur, & quoquo versum feruntur per corpus, & fluunt.] Deinde humores in aliqua corporis parte firmati, licet suaptè natura sint apti ad motum, non debent purgari, nisi prius concocti fuerint: at turgentes crudi vacuandi sunt, vt Galenus ait hi-
» sce verbis. Qui verò parte corporis quapiam firmati, impactiq; sunt, eos nec medica-
» ri, nec alio vllo auxilio mouere oportet, prius quàm cocti fuerint.] Vrget præterea, quod omnes febres ex bile intermittentes, & continuæ turgentes nuncupabuntur:
C quia concitatæ sunt ex humore maximam habente promptitudinem ad motum, quod quàm absurdum sit asserere nemo nescit. Amplius bilis concocta in venis ex huius opinione appellabitur turgens, quia apta est ad motum, & ab alijs humoribus secreta, atque ita nulla differentia foret inter humorem concoctum, & turgentem. Præterea caussa ob quas celeriter adhibere purgationem conuenit, est, vt caueantur pericula, quæ accidunt ex vehementi, ac inordinato motu (quæ duo absoluunt essentiam materię turgentis) ipsorum humorum. 4. aphor. 10. at qui non mouentur humores eiusmodi non ferunt periculum. Verba Galeni ex libro tertio de fracturis nihil ad propositum conferunt: quia pus contentum in abscessu dicitur turgere, quatenus festinat ad exitum extra abscessum: at hoc ipsum non indicat in pure purgantis pharmaci per inferiorem ventrem administrationem, sed vel sectionem abscessus, vel vacuationem insensibilem. Postremò tuam hanc imaginationem Galenus arguit in fine vndecimi commentarij, in quo dicit, venæ sectionem in ea descendente pleuritide tutiorem esse, licet non ita vtiliorem: at verò materiæ turgenti solum purgatio conuenit, minimè autem
D venæ sectio.

Sanguinem non turgere, nec materia turgenti conuenire venæ sectionem, ex doctrina Hippocratis, & Galeni.
Caput VII.

VT VIM postremi huius argumenti deuitares, scripsisti Finetto, sanguinem etiam ipsum turgere posse, atque turgentiæ huius caussa venæ sectionem conuenire: ac idcirco Galenum in commentario dixisse venæ sectionem securius, purgationem autem vtilius remedium existere. Quia verò vtrunque dictum videtur mihi falsum, in calce disputationis institutæ examinandum.

Primum sic insto. Humor turgens ab alijs seiunctus est; nam ita scribis. Hinc possumus conditiones; deinde signa materiæ turgētis explicare: est.n. prima cōditio & adęquata, vt ex sui natura aptissima sit eductioni, vt ex dictis constat: ex qua possumus reliquas methodo resolutiua inuestigare; neque.n. aptissimus est vacuationi peculiaris humor, nisi à reliquis sit separatus, iuxta Galeni sentētiam.] Atqui sanguis non est ab alijs humoribus secretus: ergo sanguis non turget. Secundò omnis humor turgens calidissimus est, tenuissimus, & admodum acris, vt tu ipse etiam admittis: verùm sanguis nec calidissimus, nec tenuissimus, nec acerrimus est. Tertiò, vbi humor concoctus est, secundum tua principia, turgere potest aliquando; sed si demus sanguinem esse concoctum, impossibilis est in ipso turgentia. aut.n. sanguis naturaliter affectus concoquitur: aut præter naturam. In prima concoctione resultant humiditates secundæ alimentariæ, quæ singulis partibus apponuntur, aglutinantur, assimilantur. at has ipsas non turgere certissimum est. In secunda verò coctione fit sedimentum in venis, & pus in abscessu ex sanguine putrefacto. Horum neutrum aptum natum est fluxioni. non pus, quia in abscessu, vt in ergastulo continetur. non sedimentum, quia semper in venis cum sero permistus est, turgere autem propriè dicitur, quod secretum ab alijs modo vnam, modo aliam partem petit. Quartò: Materiæ turgenti propriè debetur purgatio: Sic.n. ait Hippocrates, concocta medicari, & mouere, non cruda, nisi materia turgeat; plurima verò non turgent. ac rursus: Vtero gerentes, si materia turgeat à quarto vsq; ad septimū purgandæ sunt. & alibi: In morbis acutis si materia turgeat eadem die medicari oportet: tardare.n. malum est. Atqui sanguini nunquam debetur purgatio. Quintò, materia rarò turget: at sanguis fluit frequentissimè, non igitur turget. in omnibus.n. inflammationibus sanguis vehementer fluit, suntq; inflammationes affectus frequentissimi. Sextò, si in pleuritide costas inferiores inuadente humor turget: turgebit etiam in pleuritide occupante superiores; quia idem est affectus, materia, generationis modus, pars affecta, symptomata. Sed illam non vis fieri à materia turgente. Septimò, si sanguis turget in pleuritide inferiorum costarum, ergo venæ sectio principaliter illi conuenit tanquā remedium magis iuuans. Verùm Galenus contrarium dicit in commentario illius loci. nempè, purgans pharmacum magis iuuare: venæ sectionem minus, sed tamen esse magis tutam. Desideratq; in recto pharmaci vsu cognitionem propriæ naturæ, quam si quis habuerit, illud efficaciter exhibebit. immo neq; negat illius exhibitiònem, etiā si incognita sit propria ægroti natura. In summa, mi Crispe, ita sentio, ac profiteor. Nunquam Hippocratem, & Galenum, aliosq; probatos authores dixisse turgere sanguinē. Humori turgenti solam deberi purgationem: nunquam autem venæ sectionem. In vtraque pleuritide ex sententia Hippocratis, & Galeni conuenire venæ sectionem. Non fuisse locutum Hippocratem in vndecimo contextu libri secundi acutorum, de pleuritide occupante inferiores costas, sed de dolore hipocondriorum causato ex materia viscida, & flatuosa. Vter autem nostrum rectius sentiat Excellentissimus Iustinianus Finettus iudicabit. Vale, & me te plurimum amantem, redama. Ex vrbe Roma, die 24. Augusti. 1568.

E

F

G

ANTONIO LOBETTO MEDICO PRAESTANTISSIMO. H

Temperamentum in Galeni doctrina, nonnunquam pro substantia, nonnunquam pro accidenti sumendum, & quam vtrunque pro curatione indicationem exhibeat.

Temperamenti nomen duobus modis apud Galenum sumi, vno pro substantiali forma; alio pro accidentali; atque pro varia illius natura variam præbere indicationem curandi, nunc breuiter demonstrabo, non quidē vt tibi, virò doctissimo, id persuadeam, sed, vt tu ipse meas hasce legendas præbeas illis, qui mihi de hoc argumento disputanti, adhibere fidē recusarūt. Dico igitur substātias elementorū ad mistionē venire suis qualitatibus præditas: neq;.n. possunt qualitates dūtaxat ipsæ per se misceri, vt q̄ per se cōsistere nō possunt: cū verò substātiæ per se subsistāt, harū propriè mistionē esse, atq; tēperationē dicimus. At substantia triplex est, materia, forma, & corpus ex materia, formaq; compositum.

A positum. formæ substantiales non dicuntur misceri, quia à materia seiunctæ, consistere non possunt; neque materia etiam potest ad mistionem accedere, quia actu nunquam est sine forma. Hinc solum ad mistionem idonea sunt corpora simplicia ex materia, & forma consistentia, qualia sunt elementa, & quæ ex elementis constant, vt aqua & vinum: possunt enim in sese consistere, & rursus à mistione dissoluta abire in propriá naturá: de qua re locutus est Aristoteles lib. primo de ortu, & interitu contextu 83. hisce verbis: non enim omni miscibile est omne: sed oportet esse vtrunque
„ separabile mixtorum, passionum autem nulla separabilis.] quod etiam Alexander A-
„ phrodiseus libro de mistione statim à principio apertissimè scribit. Quando igitur corpora inuicē miscentur], quæ per se subsistabant, ac in vnam naturam coeunt, tunc illa dicuntur mista, possuntq; rursus segregata ad propriam subsistentiam, vt dicebat Hippocrates libro de hominis natura, reuerti, atque hoc proprie dixerim esse κρᾶσιν, idest temperamentum, quod Aristoteli mixtio est, nempè rerum miscibilium vnionem. Porrò substantiæ ipsæ ad mistionem accedentes alterantur quidem secundum se totæ, ac simul etiam alterantur illarum qualitates. Ego enim recipere non pos-
B sum illorum opinionem, qui dixerunt, in mistione ipsa manere substantiam citra alterationem, cum adhæream antiquioribus contrariū statuentibus. Galenus quidem lib. 2. de nat. facult. cap. 2. ita scribit. Iam quæ nutriuntur omnia, quod per tota se nu-
„ triantur: & quæ miscētur omnia, quod per tota se misceātur: pari modo, quæ alterantur
„ omnia, quod p se tota alterentur Hippocratica simul Aristotelicaq; sunt.] Hinc quidē
„ fit substantias ipsas miscibiles per se totas inuicem esse mistas, alteratas, confusas: atque simul cum illis earundem qualitates erunt per se totæ mistæ, alteratæ, confusæ. ex his duplex resultat in mixtis temperamentum: vnum substantiarum, aliud qualitatum. Illud nuncupari solet à Galeno nonnunquam forma, & natura. estq; illi authori substantiale temperamentum. Hoc autem formæ nomine nunquam donatum fuit, sed nomine generis temperies appellatum, quæ accidentalis est forma. Illud sanè formam & naturam vocat, quia omnium naturaliū operationum est author, quantum assequi sensus potest, atque vnumquodque mistum tale est, ob temperiem calidi, frigidi, humidi, ac sicci, aliorumq; ad ipsius constitutionem, mistionemq; concur-
C rentium: atque ob id vocatur etiam temperies, vt Galenus docuit primo aphorismorum, ac libro primo, ac secundo de temperamentis. At longe secus statuendum est de qualitatum commoderatione. Sed ne quid in hac materia sit ambiguum, afferamus Galeni verba, quæ omnem è medio difficultatem tollent: ac primum quidem eos proponamus locos, qui agunt de substantiali temperamento. Primus locus sit ex vndecimo methodi, capite primo, in quo agens de virium nostrarum substantia, postquam dixit illas consistere in spiritibus, substantia solida, & carnosa, addit, ex ijs fieri temperamentum; de cuius loci explanatione alibi mihi disputatum fuit. Deinde primo libro de elementis secundum Hippocratem cap. nono in hunc modum scribit. Et propterea, quo pacto ea, quæ miscentur per tota temperentur, solisne qualitatibus, vt Aristoteles sentit, an potius ipsis etiam corporeis substantijs in sese mutuo penetrantibus. c.] quibus verbis notauit mistionem, & crasim fieri potius substantijs sese mutuo penetrantibus. præterea scribit etiam alibi, vires ipsum esse temperamentum, aut in temperamento consistere: verba afferre placet in medium ex libro de plenitudi-
D ne cap. 3. & de præsagione ex pulsib. primo cap. 4. ac primo de simplicium medicamen
„ torum facultatibus. cap. primo. At in libro de elementis iuxta Hippocratem ostendi-
„ mus, substantiam eorum omnium, quæ generationi, & interitui obnoxia sunt, à qua-
„ tuor qualitatibus immutari per totam. humore inquam, & siccitate, calore, & frigidita-
„ te: & ex harum certa quadam temperatura, omnium corporum substantiā, & proinde
„ etiam virium earum, quę corpus nostrum gubernant constare: quippe quæ non sit, nisi
„ ipsius temperamenti quędam proprietas.] ac rursus. Facultatis essentia singularum par
„ tium in singularum illarum posita, commodo temperamento est. nam tum demum suū
„ quæq; munus obit strenue, vbi sit tēperatissima: cōtra malè fungitur, si intēperata sit:
„ atq; hactenus malè, quatenus sit intēperata. ad eūdē modū cordis corpus cum immo-
„ dicè refrigeratū sit, calfactū, humectatum, desiccatū, pulsus pro suæ intemperiei modo
„ facit lāguidos, id quod illi est offensam esse facultatē.] Postremò ita scribit alibi. Quare
„ & nos, quia in lib. de elemētis secundū Hippocr. ex calido, frigido, sicco, & humido cū

aliorum omnium corpora, tum animantium constare ostendimus, has effectricium facultatum essentias, tum in alijs omnibus, tum in medicamentis statuemus. Sic autem & in tertio de Temperamentis ostensum est.] Amplius de hoc temperamento secundum substantiam considerato loquitur Hippocr. lib. 1. de hominis natura, tex. 11. cum ait. Nisi calidum cum frigido, siccum cum humido, mediocriter, mutuò, & æqualiter se habuerint: sed alterum alteri plurimum præualeat, nulla vnquam generatio fieri poterit.] ac propterea paucis interpositis, concludens dicebat, crasim ipsam ex calido, frigido, humido, & sicco naturam esse tum animantium, tum cæterarum rerum omniũ. Nempè (inquit) talis est tum animantium, tum cæterarum rerum omnium natura.] porrò nomine calidi, humidi, frigidi, ac sicci cõsueuisse Hippocratem ipsorum elementorum corpora intelligere, est vnicuique manifestum, & à Galeno apertissimè declaratum primo de elementis, cap. 8. Confirmatur tandem, quod Galenus calidum innatum vocauit naturam corporis, vt 1. aphorism. com. 14. cum ait. Neque enim aliud quicquam est natura animalium præter innatum calidum, secundum Hippocratis opinionem: quoniam neque aliud quicquam animal ab initio afformauit, sicut neque rursus adauxit, ac vsque ad mortem enutriuit, præterquam iste calor innatus, de quo habetur sermo: hic enim est omnium operum naturalium caussa.] quod etiam repetit lib. 8. de placitis Hippocratis, & Platonis, ac lib. 6. de Morbis vulgaribus. Porrò si calidum innatum est natura, natura verò temperamentum, calidum innatum erit temperamentum. Atque calidum innatum semper substantia est, Galeni testimonio lib. de conuulsione & palpitatione, cap. septimo. ac passim alibi. Porrò sunt loci ferè sexcenti, quibus ille dicit, vnumquodque tale esse, quale est ob calidi, frigidi, humidi, ac sicci temperatione. quos de industria, vt notissimos prętermitto. igitur aliquando temperamentum pro substantia sumitur. Plura possem in huius opinionis confirmationem afferre in medium. sed hęc sufficiant. Nunc itaque sumi temperamenti nomen pro accidentali forma, nempè pro dispositione, aut passione, ac vniuersaliter pro qualitate demonstremus eiusdem authoris testimonio. Quarto aphorism. comment. 39. ita scribit. Temperies naturalis est sanitas.] atqui sanitas in eodem genere cum morbo reponitur, quia contrariantur inuicem: contraria verò sunt, quę posita in eodem genere maximè distãt, vt Aristot. inquit cap. de oppositis. Si ergo morbus accidens est, accidens et erit sanitas, & temperies. Deinde lib. 2. de nat. facult. cap. 8. multo apertius inquit. Temperies, & intemperies contrariæ sunt, & sese mutuò expellunt.] at verò substantiæ nihil esse contrarium ex Aristotele constat. Huc pertinet quę ab eodem scribuntur lib. 2. de tempera. c. 4. Intemperies (inquit) alia sanitatis, alia morbi est intẽperies; morbi intẽperies, quæ à media temperie lõgissimè abest. sanitatis, quæ paulũ.] Rursus 1. de temperam. c. 3. Qualitas aliqua in ipsa temperatura si exuperet, intemperies; si amplius, morbus; si plurimum mors est.] ac denuo scribit lib. 5. de sanit. tuen. cap. 11. intemperies, quæ intra sanitatis limites sunt emendandæ, nempè contrarijs, si in otio sunt; similibus, si in negotio.] Vndecimo methodi meden. cap. 3. ait. Qualitatem ex ipsa temperie indicari, ac substantiæ repositionem ex deperdita substantia. Postremò eiusce modi temperies, quatenus primarum qualitatum vnionem indicat altera excedente, aut calida, aut frigida, aut humida, aut sicca, aut ex his cõposita m. Morbificę caussę rationem habet, dum concors cum morbo, ac in vniuersum affectu pręter naturam exciterit: quod affirmare de viribus, atque substantiali temperie non licere, adeo conspicuum est, vt de hac re dubitare neminem putauerim. Iam igitur videor explanasse duobus modis nomen temperiei à Galeno sumi, & aliquando significare naturam, formam, ac substantiam corporis: aliquando verò qualitatem, dispositionem, ac in vniuersum, accidens. Cæterùm, quia frustra hæc videbimur fortassis inuestigasse, nisi vtilissimam esse hanc tractationem ad methodum medendi, ostenderemus, nunc demonstremus, indicationes curandi sumi diuersas, & verò maximè necessarias, ac vtiles, pro curandis corporibus, quod etiam nostram simul thesim confirmabit. Sed ne à Galeno, consuetudine alioquin nostra discedamus; primum ex eius decretis, illud scire volo, Tria esse, quæ curationem omnem absoluunt, Affectus præter naturam, quem Galenus morbi nomine significauit. Affectus secundũ naturam, qui ab eodem naturale tẽperamentum appellatur: ac postremò ambiens nos aer. Morbus quidẽ cõtraria indicat pro sui propulsione. temperamentũ naturale, tanquam metrũ, & mensura morbi, quantitatem

A titatem remedij insinuat, ac terminũ, mensuramq; permutationis describit, atq; ẽt sanationis facilitatem, & difficultatẽ. Aer ambiens inspirandi, ac expirãdi necessitatẽ ostendens, maiorẽ, minoremq; permutationis modũ, & oportunitatem adhibendorũ remediorum indicat. Sed duobus prætermissis, de quibus agere in præsentiarũ nostra nõ interest, de solo temperamento agentes, illud primo loco statuere volo, Galenũ hic temperamenti nomine significare, accidentalẽ dispositionẽ, cõstitutionẽq; corporis, hãcq; vnã sumere tanquã principiũ curationẽ indicans: quod, vt planũ fiat, illius verba afferenda sunt in mediũ ex 9. lib. de methodo medendi, quæ sic habent. Quoniã id, quod ægrotat, ei, quod valet, est contrariũ, vtiq; per contrariũ est ab illo in hoc via. At quo, inquies, in contrarijs inuenietur modus? non. n. satis est calido affectui admouisse frigida, nisi id debita fiat mensura: cũ alioquin metus sit, si intra modũ id fiat, ne morbi reliquum quidpiã relinquatur. Sin modũ excedas, cõtrariũ morbi genus inducas. Qui. n. supra quã par est, calidũ morbũ refrigerat, is sanitatis mediocritate transmissa, aliũ excitabit morbum, qui frigidus est, quod, quo minus accidat, naturã curãdi corporis scias
B oportet: quo, quantũ corpus ab illius simetria discesserit, intelligens mensurã refrigeranti præsidio imponas. At fieri non põt, vt quantũ à se inuicẽ distẽt, inuenias, nisi cõpertum habeas, quã esset corpus, aut humidũ, aut frigidũ, aut calidũ, aut siccũ cũ valeret, quantũ ve ex his excesserit, postquã ægrotauit. quippe quod plurimũ à naturali habitu recessit, id vehementibus egeat contrarijs, quod non plurimũ leuibus. Quare ex vtrisq; indicatio curationis præstatur, ex statu inquã salubri, & insalubri. Ex ijs deduco, quã ob caussam tẽperamentũ naturale, quod idẽ omnino cũ sanitate ex Galeni placitis constituimus, sit mẽsura status morbosi, atq; sanationis, permutationisq; ipsius terminus. Est mensura, quia morbus à naturali simetria recedit, aut per excessum ab illa, aut per defectũ: sit exempli gratia sanitas constituta in exactu omniũ qualitatum tẽperie, ita vt vna magis, q̃ alia qualitas non deficiat, nec superet. Morbus erit ex Aristotelis snia, quicquid à naturali simetria deflectet: vt si vel vna qualitas abũdet, excedatq;, vel diminuta sit: & prout, vel parũ, vel multũ, vel mediocriter excedit, deflectitq; à medio, ita statuendus erit morbus aut paruus, aut magnus, aut mediocris. Quamobrẽ dũ
C fit collatio status præter naturã cũ statu naturali, cognoscimus quãtitatẽ lapsus, eiusq; magnitudinẽ, ac paruitatẽ: in hunc modũ temperies naturalis est mensura morbi. Est aũt adeo necessaria cognitio mensuræ huius, vt fine illa neq; morbus cognosci, neque curari valeat. notitia quidẽ morbi pendet ex collatione cũ sanitate, ac propterea in relatione ad sanationẽ, sanationisq; modũ dr̃ terminus. dũ. n. morbũ propulsamus, aliud non quærimus, q̃ eam sanitatẽ acquirere, quã homo habebat anteaquã ægrotaret: ad quã vbi peruentũ fuerit, absoluta curatio est. Rursus quemadmodũ alteratio facta à naturali temperie, tanq̃ à termino à quo, ad intemperiẽ constituit naturã morbi, sic regressus ab intemperie ad ipsam sanitatẽ, qui fit contrario motu, vt Galenus docet, sanationis modus est, curationisq; terminus. est postremò terminus, quia remedij quantitatem limitat, quia morbus calidus tot postulat pro sanatione gradus frigiditatis, quot gradibus recessit à naturali temperie: alioquin si adhibeamus plures, extincto calido morbo, frigidũ introducemus: aut si paucioribus vtamur, omnino calidũ morbum nõ propulsabimus. Hæc si vera sunt, Lobette clarissime, quis non cognoscet teferri non
D posse hæc ad substãtiale temperamentũ? quis admittet hoc esse mensurã, metrũ, terminumq; curationis? vel vt in summa dicã, vnum esse ex tribus principijs indicantib. curationẽ? Quid. n. aliud est hoc substantiale tẽperamentum, q̃ sanitatis, ac morbi subiectum, quod indifferẽter modo illã, modo hanc suscipiat: quãuis certè maiorẽ habere cum sanitate, q̃ cum morbo familiaritatẽ videatur, lõgioriq; tẽpore cum illa consistere appareat. Hinc corpora dicũtur aut sana, aut ægrota. Si quispiã petierit ex me, quid sit, quod propriè indicatur à tẽperamẽto substãtiali, dicerẽ, quòd cum re ipsa diuersam habeat naturã ab ipsa sanitate, ac naturali tẽperie ex qualitatum mistione resultãte, diuersam ẽt indicationẽ exhibere: ea verò est cõtinuo suã propriã cõseruare substantiã per se quidem, propriaq; natura: cum in ipso animali nihil sit aliud hoc temperamentum, quàm spirituũ influẽtium, ac insitorum solidarũ partium, & carnosarum simetria, à qua curatiua quidem indicatio per se non sumitur, licet fortassis ex quodam accidenti nihil impediat statuere vires ipsas ad curationem conferre, curationemq; indicare, vt Galenus hisce verbis libro nono methodi medendi, cap. 13. significauit. Pri-

ma igitur indicatio est, quæ à virtute sumitur, verùm non sic prima, vt quę curationem doceat, cum ex numero curatricum indicationum non sit. Verum (vt ita dixerim) vitalium, siue quæ ad vitæ custodiam pertinent: nam neque vt valeamus, neq; vt à morbis vindicemur ab ea quisquam primum desumimus, sed vt viuamus. additum autem est in sermone, illud primum, quod ex accidenti aliquando virtutis roboratio ad affectus curationem conducit.] hæc ille. Porrò vt indicatio curatiua non est idem cum indicatione vitali, vt idem non est vita, quod sanitas: sic neq; indicans curationem erit idẽ, quod indicans vitale. Temperies igitur, quatenus vnum est ex tribus primis, ac generalibus principijs indicationum curatiuarum, est mensura excessus intemperiei præter naturam, terminum curationis indicat simul cum remediorum quantitate. At temperamentum, vt supponit pro viribus, non est mensura excessus morbosi status, neque terminus sanationis, neque remediorum quantitatem indicat, immo neque remedia per se indicare potest: sed propria indicatio ipsius substantiæ conseruatio, ac impedimentum, ne nimis properè euanescat, aut corrumpatur: at aliquid ex accidenti ad curationem confert, quæ diuersa esse inter sese constat. Audiant ceruicosi illi Medici, qui in rebus alioquin, vt demonstraui, apertissimis adhibere consensum noluerunt: quid Galenus dicat primo acutorum com. 44. sic sanè & cibandi scopum vnum communẽ prorsus, tum sanis, tum languentibus esse demonstrauimus: is autem facultatis vitalis custodia est, quam nunc manifestè explicuit, cum dixit, si validus fuerit. Ob eam sanè facultatem sani edimus, bibimus, aliaq; omnia vitæ munia exequimur: propter hanc eandẽ & ægrotantes ad cibos, potusq; procedimus. Nempè morbus suæ affectionis indicat auxilia: Virtutis verò custodia solam indicat alimoniam.] Sed quia de hac re satis videor dixisse, ac demonstrasse, temperamenti nomen sumi à Galeno quandoq; pro dispositione, & passione; aliquando pro substantia, nempè pro ipsis potissimum viribus, & natiuo calido; habereq; singulum temperamentum propriam indicationem distinctam. Relinquitur, vt ijs acquiescant, qui mordicus cõtendebant; aut saltem, vt ego fidem illis adhibeam, meliora scribunt. Tu interim cura, vt valeas.

E F

NICOLAE CASANOVAE A MONTE SANCTO MEDICO. G

De vini vsu in febribus acutis disputatio aduersus Marcum Antonium Capellettum Calliensem, Camertium primarium Medicum, in qua de vini natura, & differentijs ex Galeno quædam.

QVID de vini potu Marcus Antonius Capellettus in curatione febrium, præsertim vero acutarum ad te scripserit, tum ex alijs audieram antea, tum nudiustertius ex tuis audiui literis. Sed quia hominem aberrare puto, quid ego sentiam accipe. Eritq; mihi certè quidem gratissimum, si de mea illum sententia certiorem feceris. Quia vero ille multa de vino doctè videtur disputare, nunc duntaxat eam partem impugnandã suscipio, qua de vino exhibẽdo in acutis morbis agit. De alijs postea aliàs tractabo. Qui ergo scire voluerit, an vinum sit febricitantibus dandum, quale, quando, & quantum, hic quidem tria potissimum habere ob oculos debet. Primum, quid sit vinum, quæ sit eius facultas, & quæ differentię, (quantum tamẽ ad propositam tractationem pertinet) alias .n. inuestigare superuacaneum est. Secundo loco morbi natura, quem sanandum suscepimus, considerari debet. Postremum est virtutis robur, aut imbecillitas. ex horum .n. notitia citra laborem, rectam methodum dandi vinum acutè febricitantibus consequemur: de singulis capitibus agam, quoad eius fieri potest, breuissimis. Illud vero in primis statuamus, vt omnis è medio tollatur ambiguitas, non loqui nos de musto, i. succo recẽter ab vuis expresso. Quia hoc ipsum naturam vini adhuc adeptũ non est, ideoq; neq; nomen habere debet, nisi æquiuocè, vt homo pictus, vel mortuus: hic liquor nullum affert vsum ob crassitiem & flatum in medicina, siue pro sanis, siue pro ægrotis. Nomine igitur vini intelligimus liquorem ab vuis domesticis expressum, aut destillantem, ac in dolijs proprio calore, & natura concoctum, ab omnibusque excrementis repurgatum. H

Huius

A Huius duplex differentia est (quantum spectat ad tractationem nostram.) Aliud
quidem aquosum, aliud verò non aquosum est. Declaro singulas differentias cum
suis facultatibus. Aquosum Greci appellant ὀλιγοφορον, videtur autem natura v-
triusque inter sese plurimum diuersa, vinum vtrumque re vera est, quia succus est,
qui ex vuis vel exprimitur, vel liquatur: at verò temperamētum vtriusque non est idē.
Nam aquosum frigidum est, aliud verò calidum. Nisi fortasse dixeris, vtrunque cali-
dum, sed magnam latitudinem esse in eo, quod magis, ac minus: frigidum nuncupari
oligophorum alterius relatione, & ab effectu refrigerationis, quem facit ob caliditatē
exiguam. Galenus de hoc edisserēs vino, dicit, esse tenuis substantiæ, nullo prorsus sa-
pore participare, & colore, album quatenus tenuem habet substantiam, facile penetrat,
in visceribus ipsis non moratur, sudores, & vrinam mouet. Quatenus autē nullam ha-
bet qualitatem aut vinosam, aut dulcem, aut acerbam, aut acidam, aqueam habere na
turam dicitur: nam aqua omnis qualitatis expers est. quod si in vino hoc posset adeo
reperiri, vt in aqua, quis ambigeret frigidum esse temperamento, non quidem in cōpa-
ratione ad aliud vinū, sed absoluto sermone? Et certè nunquam inuenies oligophorū
B vinum, ita ab omni qualitate nudatum, vt aquā referat: semper enim offendes aliquid
saporis continere aciduli, aut acerbi, aut alterius. dixi aliquid, quia si multum habeat,
iam quidem amplius nuncupari oligophorum non debebit. Est postremo album colo
re, cuius ratione distinguitur à nigris, à rubeis, & à flauis, siue fuluis, alijsque coloratis
vinis. Atque licet color aliquā significationem præbeat, aut coniecturam temperamen
ti, ea tamen leuis est, minimeque necessaria, siquidem duplex vinum album est, vnum
oligophoron, aliud vinosum: quemadmodum Hippocrates docuit libro tertio de Ra-
" tione vic. in morb. acut. dum sic ait. Etenim minus hoc vrinas mouet, quàm vinosum
" album.] & paucis interpositis de eodem agit vinoso dicens. Album autē vinosum vi-
" num laudatum quidē, & vituperatum plurimis, & maximis iam est in dulcis vini enar-
" ratione, ad vesicā verò vino altero magis penetrat, & diureticum existens. c.] At verò
" de alio sic in fine illius tractationis concludit. Hoc verò insuper intelligere oportet, a-
" quosum vinum supernas partes nmaes, & eas, quæ circa vesicam sunt, minus lædere.]
" Hæc si vera sunt, manifestum faciunt quædam ex albis vinis reperiri vinosa, ideoq; ca-
lido temperamento prædita: Cum tamen Galenum id aliquando negasse constat, nam
C libro 12. Methodi medēdi proponit tanquam vniuersale Theorema, nō inueniri ex al-
borum genere calidum vllum: quod sanè præterquam quod pugnat cum Hippocra-
te, & cum se ipso in explanatione tertij acutorū, repugnat etiam experientiæ; cum in
nonnullis regionibus Italiæ gustauerim vinum album vinosum: recensetq; etiam Bras-
sauolus in Calabria fieri vinum album vinosum, quod colore ita aquā representabat,
vt positū in mensa deciperet conuiuantes. Quid igitur pro huius contradictionis expla
natione statuēdum est? An scilicet Galenū ibi locutum fuisse de vinis albis oligopho-
ris, non autem in vniuersum de albis omnibus? Equidem loquebatur ibi de vinis, quę
pro curatione sincopis conueniebant: dicitque non conuenire illis vina crassa, ceu no
xia, quia non penetrabant citò vniuersum corpus: neque vtilia esse aquosa, & tenuia,
& alba, quia licet facilem penetrationem haberent, tamen temperamento sunt frigi-
da, indigeatq; affectus à crudorū humorū copia genitus, calefacientibus, de oligopho-
ris igitur dūtaxat locutum fuisse, cum dicit, nullum vinum album esse calidum, asseue-
ro. Sed satis de vinis albis tum oligophoris, tum vinosis diximus. Porrò aliorum vi-
norum differentiæ sunt multæ, quarum aliæ à saporibus, aliæ à coloribus, aliæ rur-
D sus ab odoribus sumuntur. A saporibus, quia vinorum quoddam est dulce, aliud aci-
dum, aliud austerum, aliud varijs saporibus præditum. A colore, quia aliud est rubeum,
aliud nigrum, aliud fuluum. Ab odore, quia aliud est odoratum, aliud non odoratum.
Dulce quidem vinū minus grauat caput, quàm vinosum, & minus mensem ferit, & ma
gis deiectiones mouet per intestinū, quàm alterum: facit autē viscera magna, vt iecur,
& lienem. Non est igitur (inquit Hippocrates) conueniens picrocolis, quia siticulosus
est talibus. Verùm & flatuosum intestinis superioribus: non quidem inimicū intesti-
nis infernis secundū rationē flatus. Atqui non valdè penetrans est flatus à dulci vino,
sed moratur circa hippocondria. Sputū autē magis educit, quod dulce est, quàm alte-
rum. et sanè quibus epotum siticulosum est, his minus, quàm vinum alterum educit.
Hæc notari velim, quæ significant abusum in vinis dulcibus vsurpandis pro facilitan-
do,

Oligophorū An differt tēperamento ab alio.

Oligophori cōditiones.

Oligophorū non esse expertem prorsus oīs qualitatis.

Color vini non præbet necessariā significationē temperanti.

Vinum albū duplex, vnū oligophorū, aliud vinosum.

Cōtradictio in Galeno de albo vino.

Cōtradictionis explicatio.

Aliorum vinorum differentiæ.

A saporibus à coloribus ab odorib.

Vini dulcis facultas.

Vinum dulce non conuenit picrocolis et ...

do sputo: in corporibus.n. multa abundantibus bile non conuenit dulce vinum, cũ in E
illis conuertatur in bilem: fitq; siticulosum: minus educat sputum, quàm vinosum, resicat pulmonem, auget bilem, morbum reddit sicciorem. Ergo, si multa in thorace adsit cacochimia biliosa, vel pleuritis, vel pneumonia huiusmodi, vel ex destillatione aggregata, caueri debebit vsus vini dulcis: imò etiam aliarum omnium dulcium potionum, & elegmatum: neque vbi magis facilitate sputum debemus, augenda est in potionibus dulcedo citra delectum: in biliosis quidem semper minuenda est, ac multoties observatum est exiguum zucari, aut mellis multo magis expurgare thoracem multa aqua mistum, quàm zucari, aut mellis multa quantitas, cum exigua portione ipsius aquæ; imò non rarò vsu venit solam aquam ex hordeo decocto paratã iuuare magis, quàm elegmata, aut mulsam, aut sirupum, aut aliud eiusdem generis. Cęterùm quod attinet ad vina fulua, & nigra præstat pro Hippothesi haberc, quæ ab Hippocrate dicuntur, quorũ

Fuluorũ rubrorũ, & nigrorum vinorũ facultates ex Hippocrate.

summa est. Illud capitis grauitatem inferre, mentem percutere, impedire sputum, vrinam non prouocare, aluum humidum, ac fluentem iuuare: in vniuersumq; vinum omne, excepto oligophoro, calefacere, & exiccare. licet quidam dixerint vinum humectare, quatenus alimentum est, vt vcrò medicamentum siccare: præsertim verò vinosum ipsum, idest odoratum, & calidissimum hisce facultatibus esse præditum. Satis multa de vinis, plura ad hanc tractationem non pertinent, de quibus diligentissimè tractarunt alij, præsertim verò Ludouicus pater Philosophus, & Medicus præstantissimus. F

Circa morbum, quæ cunsanda sint.

Quod attinet ad morbum, duo scienda sunt, vnum illius genus, quod febris est. Aliud est particularis febris natura. Febris in vniuersum passio est calida & sicca: quæ aliquã do plurimum vrget, aliquando parum: vrget plurimũ cum in corpore calido & sicco consistit, in consimili cęli statu, in humoribusq; calidis inhæresit. Non viget ita cum incidit in corpore contrarijs dispositionibus prædito. Iam verò speciatim considerare febrem oportebit, vt tertianam, continuam, ardentem, intermittentem, exquisitam, notam, cum his aut illis symptomatis annexam: ex quorum varietate vsum vini contingent variari. Postremum verò illud animaduertẽdum est, an vires valeant, vel inbecillę sint. Valere illas cognoscemus, si corpus multo abundauerit sanguine, si ætate floruerit, si bono fuerit temperamento præditus, ac, vt vno verbo dicam, si spiritus solidæ partes, & carnosæ bene temperatę fuerint. At si vitiosis humoribus refertũ, si puer, aut senex, si malam temperiem habuerit, colligemus imbecillitatem adesse viriũ. Hæc quæ dixi, de validis, ac imbecillis viribus, exempli duntaxat gratia proposita sint: diligens enim illarum tractatio pertinet ad aliud institutũ. Nunc satis sit admonuisse vires prout sunt validæ, aut imbecillę vini vsum aut admittere, aut interdicere. De qua re sigillatim disserere incipio, indicatione sumpta à febre, vt febris est, vinum non videtur vtile febricitantibus: quia illius remedium perpetuò indicatum à rei, de qua agitur, natura, est refrigeratio, & humectatio: idcoque aquæ potus est materia remedij indicati à febre, secundum propriam naturam qua febris est, vt passim docuit Galenus septimo, & octauo methodi medendi. Vinum quidem calidum, præsertim vinosum inter morbificas caussas febris recenseri debet: Oligophorum tamen hic excipiamus: quod omnibus ephemeris, ac hecticis vtilissimum censetur: in his nullo tempore non conuenit: in illis verò vbi iam declinauerit febris, aut omnino intermiserit. Neq; in putridis illud impediri debet, quando facta fuerit humorum vacuatio, tunc enim refrigerando, vrinas prouocando, non mediocrem afferre poterit vtilitatem. De acutis porrò febribus distinguendum censeo: aut enim inuadunt citra inflamationem viscerum, aut cum inflamatione; ac rursus inflãmatio vel in thorace consistit, vt pleuritis, ac pneumonia; vel in alijs partibus, vt in iecinore, & renibus. His in hunc modum suppositis, nunc videamus quid ille de vini potu statuat. Affero primùm eius verba. In acutis febribus (inquit Capellettus) vinum aquosum semper dari potest: quia cum semper vigeat indicatio refrigerationis, nulla quidem caussa adesse potest, quæ illius vsum impediat, cum eiusceemodi uinum refrigerandi uim semper habeat. Additque prætcrea, si illius copia nõ sit (neque enim ubique reperiuntur, & ucrò Picenum, quod alioquin uinis, atque ijs generosis abundat, aquoso caret uino) dandum est generosum, uinosumque, siue fuluum, siue rubeum aqua temperatum. Hæc dum ille dicit; Nicolae carissime, magis uidetur mihi Liberi Patris, quàm Medici munera suscipere. Age secum disputemus. In acutis morbis conuenire posse oligophorum non est ambigendum;

Vires validæ, ac imbecillæ ex quibus noscendum.

G

Vinum non est vtile febricitantib.

Oligophorũ ephemeris, hecticis, ac putridis vtile, & quãdo dari debeat.

H

Capelletti opinio de vino exhibendo in acutis febribus.

dum;

A dum: quia, vt prætermittam Hippocratis atque Galeni testimonium, ratio ipsa manifestam fidem præbet. at in eo adesse errorem manifestissimum video, quòd dicat semper dari posse: Secundo quod pro oligophoro generosum, vinosumq; substituat aqua dilutum. Tertio, quòd rubeum generosum admittit. Quis. n. oligophoro vino vteretur non antea diligenter vacuato corpore? iam quidem opus est, anteaquam ad detergendas obstructiones accedamus, prius vacuationem totius corporis adhibere; nam alioquin non leue periculum imminet, ne obstructiones ipsas magis impingamus, vt Galenus declarauit octauo methodi medēdi capite quarto, & vndecimo methodi cap. 10. At oligophorum vinum deobstruit detergitque: ergo non conuenit illius administratio, nisi prius vacuatio præcesserit. Deobstruere eiuscemodi vinum illius substantia indicat, & effectus. Substantia, quia tenuis est, & penetrans; Effectus, quia Hippocrate authore, sudores ac vrinam mouet. Periculosum autem esse vrinam, sudoremq; mouentibus vti; non vacuato antea corpore, axioma est Medicum. Cōfirmo, quæ dixi, ex eiusdem Galeni verbis primo libro ad Glauconem, capite de curatione quotidianæ, in quo ille dicit, vtendum esse oximelite post primos dies; quæsierim cur illud primis diebus non exhibeat. primis (inquam ego) diebus non dat oximel, quia in illis vacuationi incumbit totius corporis, vt impediat affluxum humorum ad obstructionis locum. Habebit ille fortassis aliquid, quod respondeat, nempè vinum oligophorum propriè non mouere vrinas, quod enim huiusmodi est, calidum est recessu ferè tertio, aut etiam parum supra: at hoc vinū non est huiusmodi. Verùm hæc inanis responsio est. An oximel vrinam propriè mouet? certum est, nō esse propriè vreticum, tamen Galenus præcipit dandum non esse illud pro curatione quotidianæ in primis diebus. An alia deobstruentia diuretica verè sunt? certè nihil est ambigendum. Deinde verò licet propriè diureticum non sit huiusmodi vinum, ob tenuitatem substantiæ accedit ad illud: at quidem nūquam possunt vsurpari hæc sine periculo. Hactenus expugnauimus primum illius agmen. Non erit fortassis magis operosum expugnare secundum. Vinosum vinum omne odoratū est: & quo vapores multos emittit capiti maximè noxium est, caliditate porrò semper febrem auget. Aqua, inquit, dilutum amittet odorem, saporem, in summa vinositatem, vt ita dicam, suam. Hic ego primum petierim ab illo, qua
„ vrgente indicatione eiusmodi vinum bibendum præbeat in morborū principijs: quia
C (inquit) coctionem adiuuat, roborat, putredine resistit, Galeni testimonio octauo de
„ compsit. medic. local. cap. 7. Responsio certè egregia, & authore digna. Multa quidem
„ remedia sunt, quæ suo tempore data iuuant: at contra, alieno, non modo non prosunt, sed maximè omnium lædunt. Vinum coctionem adiuuat, eandem promouet aquæ potus, balneū frigidæ, quies, somnus, & alia eius generis multa, quorū meminimus, vt scis in vniuersali methodo, at nisi quispiam distinctionem adhibeat, inuenire non poterit, quomodo ab ijs, vt à contrarijs, vnus effectus originem habere possint. Adiuuant coctionem nonnulla quidem calorem naturalem, ac proprium roborando, vt in hydrope cōtingit, in malo habitu, καχεξίαν Græci vocant, in summa vbi ex caloris imbecillitate cruditates adsunt, in hoc genere multa sunt, præcipuè quæ cum caliditate amica sunt naturæ nostræ, in quorum numero vinum primas partes tenere non dubito, de quo etiam proposita ab illo ex Galeno sententia intelligenda est; qui etiam tertio de temperam. c. 2. ait, vinum verò, vt assimiletur opus desiderat minimum, quo fit, vt tum nutriat, tum roboret celerrimè.] Adiuuant præterea quædam calorem ignitum contemperando, & supremum caliditatis gradum remouendo, cuius caussa à sua naturalitate
D deflectebat calor naturalis: in hunc modum, quæ refrigerant, coctionem adiuuare dicuntur: vt frigidæ potus, & sirupi, aliaque, vt summatim dicā, refrigerantia medicamenta, quæ in febribus huius indicationis caussa sunt exercenda. Sed si vinum exhiberetur, vtique non corrigerentur caussæ putredinis, sed augerentur: Duæ enim illæ sunt, vna ex parte agentis, ut calor igneus, siue præter naturam: alia materia humida. vt ergo calorem emendemus alienum, refrigerantia sunt utilia, non calefacientia. Præterea, uinum oligophorum coctionem non adiuuat, augendo calorem naturalem, sed potius refrigerando. Sed Galenus libro 8. de comp. med. loc. agit de uino generoso, & uinoso: at vult Capellettus, uinum dilutum habere eādem uim, quam habet oligophorum; quia substituit illud in alterius loco: Galeni uero sententiam de huiusmodi uino non esse intelligendam, omnes norunt, qui acurate legere uolucrint eum locum. Quedam

Oligophoro vino non utendum anteaquam corpus vacuatū fuerit.

Coctionem iuuari à calidis & à frigidis.

dam addere uolo, ut ceruicosissimis quibusdam satisfaciam Medicis, Galenus eo loco E examinat Andromaci antidotum cyphoidē nuncupatam ad hepaticos, & varia thoracis vitia, quæ antidotus vino excipiebatur. Declarat, examinatque singula simplicia pharmaca, & postremum agens de vino, hæc dicebat. & ob id etiam vinum conuenientissimum est citra inflāmationem, aut erisipelas, aut abscessum, aut calidam intemperaturam, ęgrotantibus: Nā & nutrit, & concoquit, & roborat, & putrefactioni resistit.] hæc Galenus. quæ adeo manifestè indicant illum extra omnem rationem eum locum protulisse, vt, nisi ego fallor, dubitādi locus non sit. notet Galenus dixisse, citra calidā intemperaturam illud vinum conuenire; ergo generosum vinum adhibet, calefaciensq; & ex eo cyphoidem antidotum parat. Amplius, si ardens febris est intemperies maxime calida totius corporis è cordis incendio procreata, iam quidem cur non exhibeantur refrigerantia præsidia? cur pro potu magis nō dabitur aqua mulsa dilutissima, aut hordei decoctum, cum aliud id genus? à quibus contemperato calore, atq; ad suā symetriam reducto, putredinis caussa efficiens è medio remoueretur. Postremò vrget illum, quod quantumuis generosum vinum diluas, tamen semper vaporosum est: si pauca aquæ portio misceatur, vapores magis edit vinum, imò tunc potentius redditur ob exiguam contrarij mixtionem. nam dictum aliquando fuisse ab Aristotele, noui vinum exigua mistum aqua magis inebriare. Si verò multa sit aquæ persusio, neque corroborabit, neque concoctionem iuuabit, neq; etiam præterea desinet vaporosum esse; nihil aūt in acutis febribus inueniri potest detestabilius, in quibus dolores capitis facere solent negotium frequentissimum ægrotis. Rem in hunc modum habere colligere possumus ex verbis Hippocratis libro tertio de ratione victus in morbis acutis, in quo vult vinum oligophorum, ne caput tentet, aqua miscendum esse. Quid ergo fiet in generoso? oportebit tātum aquæ miscere, vt omnino vini natura corrumpatur: atque tunc, quomodo roborare, & concoquere possit non video. Præterea vinum generosum aqua mixtum fit diureticum: aqua enim vino penetrationem addit: verum, vt supra dicebamus, de oligophoro, diuretica non cōueniunt in principio putridarum febrium. Hactenus de vino generoso limphato, vt ille dicit. Reliquū est, vt de nigro, rubeoq; dicamus. Ait ille. Vinum generosum, suluum, aut rubeum, aut nigrum aqua » temperatum dari potest in acutarum principio pro vino oligophoro.] Hic, nisi decipior, multomagis aberrat. Vina enim fulua maximè vinosa sunt, caputq; feriunt, (vt G Hippocrates inquit,) & crassarum partium videntur: ita vt neque febris ardorem extinguere, neque vrinas prouocare, neque sudores mouere possint. Si quæ verò dulcia sunt, non in hoc modo genere, sed in alijs omnibus, in biliosis febribus, quales acutę perhibentur, minimè cōueniunt, cum adaugeāt bilem, vt ex Hippocrate supra demonstratum fuit. Porrò ex vinis rubeis, quædam generosa, neque minus nobilia conspiciuntur in monte Caleno apud Pedemōtanos, quàm antiquitus fuerint Romanis Cecuba illa, spumantiaq; Falerna, quæ si febricitantibus exhiberentur, statim occiderent. Quæ verò non sunt adeo generosa, adstringunt illa quidem ita, vt nequeant pro sanandis eiuscemodi febribus vsurpari: ac multo magis nigra. adde quod vtrunq; multum nutriens copiam auget sanguinis, at incohantibus hisce febribus indigemus euacuantibus sanguinem deobstruentibusque, ac refrigerantibus: sed de Capelletti opinione satis. Ego putauerim abstinendum à vino omni, indicatione sumpta à morbo, vsque ad 14. diem. acuti enim morbi, Hippocratis testimonio libro secundo Aphorismorum, in quatuordecim diebus terminantur, aut certè habent dies quatuordecim vehementiæ, vt Galenus dicit in explanatione illius aphorismi. in hoc igitur spatio temporis, H quoniam multum viget febrilis æstus, symptomataque sequa sunt, dolor præsertim capitis negotium facit, vigiliæ instant, quibusdam delirium, aut naturę iudicium adest, tunc abstinentes à vino, dabimus pro potu hordeaceam mistam sirupo acetoso simplici, aut iulepo violato, aut oxizachara, aut sirupo de succo limonū, aut aliud id genus refrigerans excogitabimus præsidium. Postquam verò natura euicerit morbum, tunc, quia defatigata est, iamque reddita aliqua ex parte imbecilla, oportebit instaurare illam vino, & pleniori victu; Quamobrem abstinendum est à vino vsque ad vltimam partem vigoris: dandumque in hac parte, per totam ve declinationem vtendum est: eligendumque vinum inter oligophorum, & vinosum, mediocre; estque miscenda aqua ea proportione, quę iudicari possit extincta vini acrimonia: putauerim sufficere tertiam partem.

Augenij opinio.

A partem: aut dandum est vinum meracum, atque statim postea aqua superbibenda est,
„ quemadmodum scribit Hippocrates lib. 3. de morb. acutis tex. 41. cum ait. Suspicanti
„ autem in his morbis capitis grauitatem fortem, aut mentis percussionem omnino ab-
„ stinendum est à vino: aqua verò in huiusmodi vtendũ est, aut aquosum, & album om-
„ nino dandum est vinum, & omnino sine odore, & post illius potũ, aquæ parum superbi
„ bendum est. Ita enim robur vini minus percutit caput, & mentem.] Hæc Hippocra-
tis verba de industria afferre volui, vt omnes intelligant, quàm ille sit veritus potũ vini
oligophori in morbis acutis, cum præcipiat, postea bibendam aquam ad frangẽdum ro
bur ipsius vini. nam si timet ab huiusmodi vino, cur non magis timebit à vinoso? dein-
de, vt significarem nos ab illius mente non discedere cum præcipimus nostris ęgrotis
post merum aquam bibere: in mediocri vino sufficiet tãtundem aquæ, in oligophoro
tertia, aut quarta pars. Duo hic videntur mihi facere difficultatem, alterum quidem,
an abstinendum à vino vbi vires imbecilliores sese offerunt, quàm iudicari possit vsq;
ad vigorem posse cõsistere. Aliud est consuetudo bibendi vinum, & abstinẽtia ab aquę
B potu. Nonnullos quidem olim noui, qui perpetuò vomebant ex aquæ potu, restituto
illis vino, postea uomitus cessauit. Respondeo in huiuscemodi casu dandum esse uinũ,
non indicatione sumpta à morbo, eiusq; caussis, sed à viribus. Magis enim incumben
dum est indicationi uitali, quàm curatiuę: quia illa respicit vitam, hæc verò sanitatem,
ut ex Galeno docuimus in Annotationibus in nonum librum de Methodo medendi.
Scio à quibusdã fuisse scriptum, si in ęgroto adsit promptitudo ad sincopim, atque ad
phrenitidem; conueniatque uinum ratione illius, interdicaturque huius respectu, tunc
quidem magis incumbendum esse sincopi, quàm phrenitidi, ut putà præbenti indica-
tionẽ uitalem, qua nulla præstantior est in artis operibus. Quod attinet ad consuetu-
dinem, hanc etiã plurimi facere oportere, ab Hippocrate scriptum fuit libro tertio de
ratione uictus in morbis acutis, nosq; quotidie obseruamus in factitanda medicina.
Ergo si quispiam abhorreat ex natura aquæ potum, semperque assuetus fuerit uino,
utique etiam si acuta detineatur febri, conueniet dare vinum oligophorum, quod etiã
si circa caput malè habuerit ægrotus, tantillo aquæ permistum tutiorẽ illius reddemus
potum, uigorem, ut Hippocrates dicit, uini obtundentes. Hoc tamen semper caueri
C uelim, ut anteaquam id exhibeatur, experiamur medicatas potiones alias, præsertim
acidulas, quæ gustui solent esse admodum gratę; atque si neque has ferre poterit ęgro-
tus, culpa non erit dignus artifex, si hac urgente necessitate uinum eius generis exhi-
beat. Aliud etiam memoriæ cõmendandum est, cuius supra meminimus, tutissimum
esse ante usum uini, euacuare, expurgareque uniuersum corpus. atque hæc mihi dicta
sint de uini potu in acutis febribus sine inflãmatione. Si uerò acuta sit febris cum inflã-
matione, distinguere (ut diximus) oportet, quia aut in thorace, aut extra thoracem cõ-
sistit. De utroque affectu pertractemus, ac primũ. In pleuritide, atque pneumonia,
quid sentiendum sit, doceamus. Si, quæ faciliorem reddunt sputum, utroque morbo
conueniunt, ut conuenire docet illorũ natura, vinũ quoddã erit, ut medicamentũ uti-
le: quod scilicet adiuuare poterit huiuscemodi expectorationem. Hoc autem vinum
dulce est, quemadmodum ex Hippocrate demonstrauimus. Quia verò dulcium vino-
rum quædam alba, quædam rubra, quædam nigra, quædam flaua sunt, aut fulua; non
videtur facile explicari posse, quodnam exhiberi debeat: & quando pleuriticus po-
tare vinum debeat: Ac postremò, an in omni pleuritide, pneumoniaque conueniat.
D Si ergo vinum desideratur solum vt medicamentum, quod expectorandi facultatẽ ha-
beat, album videbitur cęteris præstare: nam aliorum quædam ob substantiæ maiorem
crassitiem, & similitudinem, & affinitatem cum sanguine, magis nutriunt albo: & quo
tempore expectorationem molimur, nutritioni non est incumbendum. Album verò,
licet quatenus dulce, crassum etiã sit, non tamen æquè crassum est. At hic addere etiã
placet, vina rubea, & nigra habere, vt plurimum adstringendi facultatem, quæ prò ex-
pectoratione est inutilis, ex vinis porrò dulcibus vinosa, & vaporosa deuitanda sunt: li-
cet dulcia, vt plurimum non sint vinosa, propterea ex vino dulci non facile inebriari
solent potatores, quia ille sapor vini proprius non est, sed alienus videtur Aristoteli, li-
bro 3. problematum. flaua, & pallida post alba, sunt magis vtilia; quemadmodum ru-
bea magis, quàm nigra. Etenim in hisce postremis generibus vix tanta inueniri potest
dulcedo, quanta in albis, pallidis, ac flauis: habent etiam, vt prædixi, non nihil adstri-
ctionis

De aquę portione miscẽdæ cũ vino.

Dubitationes duæ.

Explicatio dubitationis primæ.

Vino vtendum existente virtute imbecilla.

Vinum consuetis quando sit exhibẽdum.

Dulcia vina conuenire pleuritidi, & pneumoniæ.

Vinum an album dare debeat.

ctionis mustum cum dulcedine. Considerari præterea debent vina secundum regionẽ. E

Vina generosa apud Pedemontanos. In Cismontanis regionibus, præsertim propè Taurinum, quę omnium metropolis est, alba vina, flaua, pallidaque generosa, & vinosa nondum obseruaui. Dulcia rarissima sunt. Optima tamen in Marchia Montisferrati gustaui, pręsertim Riualbæ, quod oppidum est sub ditione Dominorũ de Ruere; & in Casali Borgono, alijsve circumuicinis oppidis. Nigrum verò ac rubrum in Monte Caleno omnis generis adeo præstans inuenitur, vt auxim dicere superare Cecuba, & Falerna, & si quæ alia memorauit antiquitas vina præciosa. Rubeum præstantissimum clarettum est, maxime verò Castri veteris: Quod substrata vulgo dicitur, minus rubeum ex eisdem tamen vuis factum potentissimum, generosissimumq́; experimur. referunt hæc rubinum colore, substantiam tenuissimam habent, quæ facile etiam per vrinam reddi solet. Nigra crassiora sunt, magisque adstringentia.

Vina Piceni. At in Piceno, in quo vina adsunt nobilia, pallidum, flauumque præstat. Rubeum quidem, ac nigrum omne ibi adstringens est, crassius longè, quàm apud Pedemõtanos, Cingulani tamen montes excedunt omnes, vt ego arbitror, regiones: in ijs quidem montibus gustabitur omne vinorum genus nobilissimum, pręsertim verò dulce, admodum simile Falerno, quod Romæ, nisi decipior, nuncupatur Magnaguerra. In Aluacina oppido Fabrianensium vinum fit omnibus numeris absolutum. F

Reliqua montanarum regionum, quæ coctione vina solent asseruare, non ita laudari possunt. admittuntur nihilominus in curandis morbis ratione consuetudinis: imò incolæ montium degustare vix possunt citra damnum, quod in maritimis oris fit citra coctionẽ vinum, quod in eorum ventriculo acescere profiteantur, & è contra harum incolę, odorata illa vina, maxime sicca, & terrestria coctione, vt dixi parata, coquere, & transmutare non possunt. Habemus etiam in Monte Sancto communi patria vinum rum pro sanitate conseruanda, tum pro morbis propulsandis optimum. Aquosum quidem est, quod infra sanctum Girium fit: vineæ verò collium, Orientem potissimum aspicientium, in omni genere nobile vinum proferunt. Hæc dico tibi, quia oportet Medicum, ne singula prosequar, naturam cognoscere ipsius regionis, in qua facere medicinã debet.

Pleuriticis, & pneumonicis quo tempore dãdum sit vinum. Non est porrò vtile, inchoante pleuritide vinum gustare, sed tunc cum iam incipit os ipsum humectari, & materia in thorace contenta expectorari. & quanto magis augetur expurgatio, tanto magis augere sorbitionem debet ęgrotus, vt Hippoc. ait primo libro, & tertio de ratione vict. in morb. acut. nisi enim Medicus, morbo existente sicco, prius reuellat fluxionem, vacuetq́ue multitudinem sanguinis, vtique exhibens vinum præcipitem dabit in mortem ęgrotum: imò neque conuenit huic ptissana, vt olim declaraui in tractatione de hoc argumento, ad Ludouicum Patrem. At vbi morbus cõcoqui incipit, vinum dulce lambeat, idq́; calidum. (sic enim facilius promouebit sputum) nam frigidum thoraci obest. Illud verò facere difficultatem videtur, quod Hippocrates in siccis inflammationibus thoracis damnet ptissanam, at vinum laudet: quod si ita sit, conueniet potare vinum in pleuritide cruda: tunc enim, vt alibi declaratum est mihi, siccus affectus est. Affero senis verba ex primo libro de Ratione victus in morb. acutis. De adiectione autem in sorbitionis multitudinẽ, si sanè siccior ,, sit morbus, quàm quis existimet, non oportet multam dare, sed præbere ante sorbitio- ,, nem, aut mulsam, aut vinum, aut quodcunque magis quadrabit: quod sit autem accõ- ,, modatissimum, in singulis modis dicetur.] hæc ille. Ex quibus constat exhibere vinum H anteaquam det potandã, & sorbendam ptissanam; aut mulsam loco vini. ,,

Explanatio sententiæ Hippocratis, aduersus Galenum. Vtrum autem magis expediat, pollicetur declaraturum in sequentibus. Est locus difficilis, quia nullibi, quod sciam, docuit, quando ante sorbitionem ptissanæ, sit vtile vinum bibere: eoque magis videtur difficilior, quod nõ videatur Galeni explanatio satis conueniẽs. si inquit, morbus maiori humectatione indigeat, quàm inferri possit à ptissana, antea vtendum est aut mulsa, aut vino: nam certissimum est, non esse mulsam, aut vinum magis humidum ptissana. Sebastianus Augenius Paparella locum hisce verbis interpretatur. Insuper animaduertendum (inquit) quod Hippocrates, & Galenus libro primo, ,, de rat. vic. in morb. acut. t. 22. admonent in pulmonis subcingentisq́; mẽbranæ inflam- ,, matione, vbi oris fauciumq́; siccitas aderit, os vino limphato abluẽdum esse, ad fauces ,, humectandas, & præcipuè ante sorbitionum assumptionem, & nihil inde mali formi- ,, dant.] hæc fratris mei explanatio, licet satis videatur ingeniosa, est tamen, nisi fallor, ,, reijcienda: quia non agit Hippocrates de morbo, quatenus oris inuehit siccitatem, sed ,,

quatenus

A quatenus crudus,& siccus est, ita vt nihil per tussim ipsam reiectet: aut pauca expurgatio non fit, propterea non ad os abluendum, verùm ad humectandas, ac detergendas thoracis partes illis vtitur. Deinde os ipsum siccum multò magis humectaretur aqua hordei, aut lotione ptissanæ, quàm mulsa, quæ magis ob mel siccat, aut vino, quod natura sua est calidum & siccum in relatione ad medicamentum. Aliud igitur animo cõcipio, quàm vel à Galeno, vel ab alijs explanationibus dictũ sit nẽpè in hoc ipso cõtextu non negari vsum ptissanę, sed solum interdicere eius incrementum, neq; etiam colligi aliquando posse, in principio pleuritidis vinum Hippocratem præbuisse. Declaro utrunque. Non agit in ea particula de danda ptissana, sed de augenda quantitate sorbitionis: at certum est, incrementum quantitatis vsum supponere illius, propterea dicit „ de adiectione autem in sorbitionis multitudinem.] quæ verba statim opinionis meæ veritatem indicant. statuit morbum iam concoctum esse, nõ tamen absolutè: alioquin non iniret consilium de augenda ptissana: crudo enim morbo existente, in quo nihil prorsus expuitur, victu exactè tenui vtendum, ac etiam tenuissimo: at cùm concoqui incipit morbus sorbitio augeri debet. Quantum verò debeat augeri,& quomodo, hic

Augenij explanatio contra omnes.

B admodum dilucide significauit, sumpta potissimum indicatione à natura rei: nam aut multum concoquitur, aut parum. si multum, nullam difficultatem habet, quin pro natura expurgationis à thorace debeat augeri sorbitio, vt ipse declarabit infra. Sed si exigua sit concoctio, adeò quod morbus licet remittat aliquid ex thorace, tamen cũ difficultate id remittit, estque glutinosum, tunc non oportet multam dare ptissanam, illam scilicet augendo, quia ptissana non potest detergere materiam admodum viscidam, & nihilominus tamẽ indigemus magis detergentibus, humectantibusque thoracem, augenda quidem tunc sorbitio est, dando ante ptissanam eodem die hora videlicet vna, aut duabus antea, vel mulsam, vel vinum, prout magis expedire iudicabitur: vel etiam immediatè exhibendo ante ptissanam, aut vinum, aut mulsam, in hunc modum sorbitionem augebimus pro detergendis pulmonibus: & non augebimus ptissanæ cremo„ rem: ideo dicit in textu hæc verba. Si siccior sit morbus, quàm quis existimet.] „ idest, si morbum cognouerimus iam concoqui, tamen coctio sit exigua, sputumque sit „ ex humore admodum viscido: tunc inquit non oportet multam dare.] nempe ptissanam: hic ergo non interdicit ptissanam, sed multam duntaxat, itaque tantundem da-

C ri debebit, quantum prius. Sed quomodo viscididatem humorũ emendabimus? quomodo coctionem iam inceptam adiuuabimus? id fiet, inquit Senex admirandus, si ante „ sorbitionem.] idest ante consuetam ptissanam, aut mulsam, aut vinum, aut quodcunq; „ magis quadrabit, exhibuerimus.] Videtur mihi satis dilucida eiusce modi explanatio, „ cũ omnes prorsus è medio difficultates tollat, sitq; maximè conformis contextui. Cæterùm, quia tũ pleuritidis, tum pneumoniæ non vna species est, meritò quæsierit quispiam an vtile sit in omni vinũ dare. Sentio in pneumonia, vt plurimum omni, in pleuritide ferè nulla conuenire vinum. Pneumonia maiori ex parte originem ducit à sanguine pituitoso, pro quo expectorando vinum obesse nõ potest: at si bilioso ex sanguine duceret originem, quod rarissimum esse non dubito, abstinendũ cõsulerem. Dixi rarissimum esse, quia mollis pulmonũ substantia, atque rara biliosum sanguinem effluentem vix retinet: viscidum verò, crassumq; facilime; Contrario modo res habet in pleuritide quandoquidẽ licet ab omni sanguinis parte fieri possit, raro fit illa à melancholico pituitosoq; sanguine; frequẽtius à tẽperato, frequẽtissimè à bilioso. propterea vinũ concederẽ in pleuritide melãcholica, pituitosa,& sanguinea: in biliosa nũquã: quia ve-

Pleuritis, & Pneumonia an in omni specie vinum postulent.

D rò hęc solet cõtingere maiori ex parte, propterea rectè arbitror dictũ in pleuritide ferè nulla conuenire vinũ. Huius opinionis fundamentũ explicatũ mihi fuit supra, cũ de vini dulcis facultate, ex decreto Hippocratis disserebã. Nã dicebat ille, vbi bilis copia aderat, minus esse vtile vinũ dulce, q̃ alia vinorũ genera, vtpotè quod facilè bilescebat. Aliæ porrò inflãmationes, vt iecinoris, renũ, cerebri, maximè vinũ detestantur quodcunq; vsq; ad ipsam declinationẽ, quia nunquã potest esse accõmodata materia indicati curatiui, aut vitalis: non curatiui, quia nec vacuationi, nec reuulsioni humorum inseruit: nec humoris acrimoniam obtundit, neque fluorem cõpescit. At vbi iam cõcocta phlegmone est, afferre vtilitatẽ potest, tum quatenus discutit reliquias, tum expurgat per vrinas, ac sudorẽ. Dulce vinũ nunquam est huisce inflãmationibus vtile, sed aquosum sit, aut flauum, aut pallidum tenuemq; habeat, penetrantemq; substantiam.

Vinum quando dari debeat in inflãmationibus extra thoracem.

Postremùm, quod attinet ad febres intermittentes accessione durante non dabitur vinum, tunc enim humores nimium efferuescūt. Declinante, si ab humoribus frigidis cōcitata sit febris, vtique maximè iuuabit: si verò à flaua bile satius est abstinere, nisi quidpiam contrarium dissuadeat, vt imbecila virtus. In interuallo detur, sed nunquam anteaquā in vrinis apparuerint signa cōcoctionis, fueritq; corpus maiori ex parte à superuacaneis expurgatum: & quanto euidentiora apparuerint signa coctionis, eo quidem vberius dandū est, vt Galenus docuit primo libro ad Glauconem de curatione tertianę exquisitę agens. Illud autem, vel me tacente constat, in biliosis hisce febribus oligophorū eligendum esse. In alijs verò magis vinosum: quod in illis refrigerare magis propositū sit, in his autem magis concoquere, & calefacere indicatione sumpta à caussa febris. Atque hæc mihi de vinorum vsu in febribus sufficiant. B

Vinum in febribus intermittentibus quando exhibendum.

IOANNI BAPTISTAE CESANO AVXIMATI; MEDICO. F

De radicis Chinæ natura, viribus, & exhibendi modo. Pro Illustriss. D. Angelo Ferretto. diuturna cordis palpitatione cum metu melancholia hipocondriaca, affecto.

Mevm de exhibenda Chinæ decoctione consilium, nō Hieronymo dūtaxat Vittelesco, sed in vniuersum omnibus Anconitanis placuisse Medicis, gaudeo. id enim certè contigit, quod coniectabar. Nunc tibi satisfaciendum est, qui curationi assistens illā pro tua prudentia, summoq; iudicio ad finem vsque perduces. Quia pellegrinum illud fuit apud te medicamentum, ex me scire desideras quid sit Radix china, quas vires habeat, & quis exhibendi modus. De singulis breuiter dicam quid sentiam. Radix est, quam adueh i dicunt ex amplissimo Chinarum Regno arundinis cuiusdam propè maritimas oras nascentis, vt dicit Manardus. Acosta verò non dicit esse radicem arundinis, sed cuiusdam plantæ serpentis supra arbores, adhęrentisq; illis haud secus, quàm hædera, præbet ramusculos ædere paruos & spinosos, ac multos inuicem implexos, smilaci asperę maxime similes, crassioreq; ramulum, surculumq; non excedere crassitudinem digiti manus minimi, folium hbere simile plantaginis maioris, radicemq; ipsam ęquare magnitudinem pugni, aliqundo etiam paulo maiorem, minoremque: solidam quidem esse, grauem, intus albescentem, foris verò giluum colorem habere: insipidam præterea, recentem tamen ad eo succosam tradit, vt incolæ cum carnibus elixent, haud secus, atque nos elixare rapa, nauonesque consueuimus: constare radicem ex multis veluti appendicibus commemorat: hæc quidem ille. Ex quibus de bonitate huius radicis facere iudicium licebit: nam pexima est cariosa, leuis, pallescens, atq; nigricans intus. Videbis in nostro Recinensium Emporio multas, licebitque tibi eligere optimam pro Illustrissimi Domini sanitate. Temperamentū illius mihi perlustranti, ipsam radicem siccam esse putauerim, cuius rei duplex habeo argumentum: Aliud quidē, quoniam morbis omnibus humidis magnam afferre vtilitatē experientia constat: nulla enim certior inueniri potest via ad facultates simplicium medicamentorūm explorandas, quemadmodum Galenus testatur: Aliud verò argumentum est, quod densam admodum ponderosamque substantiam habet: hincque colligitur parum habere illam aquei, humidique elementi: terrei verò multum: quod etiam confirmari potest, eo quod puluis illius vlceribus aspersus, sanare conspicitur: & spuma inter coquendum remota, tum ipsis vlceribus prodest, tum etiam duris tumoribus. Si hæc vera sunt, dignum est admiratione, quomodo quidam nostræ ætatis Medici dixerint abundare ipsam multo humido pingui, & substantifico, atque propterea roborare omnia corporis membra, omnes contractas (ita illi loquuntur) solidasque partes permeare, atq; permutare posse. Nam si humida est natura sua eiuscemodi radix, multò quidem maiorem acquirret postea humiditatem ex aqua multa, in qua coquitur: hac de caussa non poterit humidos morbos sanare: sed solum egregie pugnabit contra siccos morbos: eritq; remedium præstantissimū contra febrē hecticam, omneq; marasmum. imò quia illorum sententia parum calida est, poterit sanare febres omnes etiam ardentissimas. G H

Chinæ radix quæ sit.

Electio.

Emporium Recinense.

Temperamē tum siccum esse.

Hieronymū Cardanū intelligit.

A ardentissimas. Verùm quàm absurda sint hæc, ipsa experientia fidem facit, omnium Medicorum consensu ferè confirmata. Nemo enim hactenus ausus fuit hoc remedij genus tentare pro corrigenda intemperie sicca totius, aut partes: nemo exhibuit hoc decoctum in hectica simplici, aut marasmode: nemo in febribus ardẽtibus. Dixi in hectica simplici non conuenire hoc decoctũ, quia me non fugit in hectica ex vlcere pulmonum caussata, iuuare mirum in modum, nõ quidẽ, vt asserunt, humectando corpus, sed potius exiccando, & sanãdo vlcus, illiusq; prohibendo putredinẽ. statuamus itaq; temperamento siccam esse. Quod verò attinet ad qualitates actiuas, hoc videor certè pronunciari posse, habere aliquid caliditatis, cuius caussa deobstruit, atq; præduros tumores dissoluit, & per omne corpus breuissimo tempore penetrat. Verùm eiuscemodi caliditas exigua est, quia aut primum gradum non transit, aut vix pertingit ipsum. Ducor, vt ita credam, potissimum, quòd decoctum à china colorem solum flauum recipit, saporem autem nullum. Medicamentum, quod nullam qualitatem gustui affert, videtur aut frigidum, quale est aqua, aut temperatè calidum. Ideo magis prodest in morbis curandis siccando, vel insensibiliter, vel sensibiliter sudore multo prouocato, quàm

Impugnatio opinionis Cardani.

Chinam tẽperatam, aut parum calidam esse.

B calefaciendo. Est igitur radix chinæ calida, aut temperatè, aut in primo gradu, in tertio verò sicca, tenuis substantiæ deobstruentis, penetrantisque: ac etiam nonnihil roborantis ob terream substantiam, quæ licet in radice exigua non sit, ob multæ tamen aquæ admistionẽ obtunditur, mitigaturque. Ex ijs colligere potest vnusquisque, quibus morbis opitulari possit. Nam primum generatim omnibus prodest, in quibus necessaria siccitas est. sigilatim verò singularissimum esse pro sananda lue venerea præsidium, quo multos, qui tanquam incurabiles solo prognostico relictos extra omnem spem sanitati fuisse restitutos nõnulli testantur, quibus ego rẽ ita facile assentior: caussam aliàs audies. Prodesse tamen noui paralisi, tremori, cõuulsioni humidæ, hemicraneæ, cephaleæ, mirum in modum vlceribus pulmonis, ac phtisi obseruatum fuit iuuasse plurimum. Vidi ego duos vere phtisi laborantes, qui ex decocto chinæ sanati sunt, adeoque pristinas vires recuperarunt, vt restituta carnosa substantia, quæ continuo extabescebat, mirè fuerint impinguati. Perhibent nonnulli sanare calculosos, extirpareque carunculam in vesicæ ostio nascentem. An calculum frangere possit decoctum, ambigo: tum quia adhuc non vidi periculum: tum quia nondum legi, qui sese fateantur obseruasse. At in renibus abundans sabulum detergere posse, non dubitauerim.

Chinæ decoctum quibus morbis opituletur.

C Carunculæ conducit prohibendo humorum concursum, exiccandoque: at non quia absumat illam, nam fit huiscemodi absumptio medicamẽtis corrodentibus, de qua re, vt scis, aliàs scripsi. Porrò pro sanandis doloribus iuncturarum, quicunque sint, adeo confert, vt ferè nihil magis; in hisce.n. morbis potissimum desiderari solet eiuscemodi decoctum, in tremore cordis vocato, quem nos palpitationem appellare solemus, cui ferè annexa est melancholia hipocondriaca, vt in Illustriss. D. Angelo cõtigit, frequentissimè obseruaui vtilitatem attulisse multam, vt consultans cum clarissimis Medicis demonstraui. Postremò in omni contumaci destillatione prodest, siue ab humoribus acribus, siue frigidis, atque siue tenuibus, siue viscidis proficiscatur. iuuare multum in crudis, frigidisque excrementis non est ambiguum: at verò in acribus tenuibus vtilitatẽ afferre, id potissimum testatur, quod exiccando omnis destillatio corrigitur, tum demum, quod per cutaneos meatus expurgando materiam ipsam accómodatissima fit reuulsio. dein quia excalefaciendo nullam afferre noxã potest. Docui generatim, ac sigilatim, quibus morbis prosit decoctum radicis huius: nunc de exhibendi modo tran-

D sigamus. In primis expurgare, vacuareque corpus oportet, anteaquam ad sumendum ipsum decoctum ægrotus accedat: exemplum vacuationis in ægroto tuo exercendum sit huiusmodi. Recipe sirupi rosati solutiui, in quo tum sena, tum agaricus, tum reubarbarum ingrediuntur vnc. iij. s. ellectuarij lenitiui vnc. j. decoctionis cómunis fl. ac fr. q.s. sumere incipiat pro die sequenti sirupum, qui habet sirupi nostri è succis cardiacis vnc. ij. decoctionis florum cordialium, melissæ, lupulorum, endiuiæ, cetrach vnc. iiij. misceantur pro vno, & sic pro alijs, donec perfecta appareat præparatio, mitificatioque humoris acris, & perniciosi: sirupum verò cardiacum sic præparabis. Rec. succorum cerasorum acidorum (quæ Anconæ vocantur marasche) buglossi, acetosæ, granatorum acidodulcium depuratorum añ. vnc. iiij. zucari fini vncias xvj. fiat sirupus mediocriter coctus lento igne, aromatizatus sub fine drachma ij. sandalorum citri-

Præparatio ante decoctũ chinæ.

Sirupus Cardiacus Augenij.

norum sumpto secundo sirupo, sanguis mittatur ex hępatica sinistri cubiti, ad lib. vnā, E
duabus tamen vicibus, nempè hora matutina sex, totidem vespertina ante cęnam vacuantes vncias. Purgabitur postea hoc pharmaco. Recipe infusionis senæ vnc.iiij. in qua macera horis decem reubarbari electi. scrup. iiij. agarici troc. scrup. ij. cinamomi drac. j. & in expressione, dissolue confectionis amech drac. iiij. sirupi de cap. veneris, & violati solutiui añ.vnc.j.mannę electę vnc. s. detur in auroram seruatis seruandis. Quia verò sanguis ex hæmoroidibus effluere consueuit, atque iam pridem suppressus est, fuitq; (si bene recordaris) conclusum huius copiam non mediocriter augere melancholiam hanc hipocondriacam, haud ab re fuerit tres, aut quatuor ijs venis apponere hirudines, & ex illis pro consuetudine vacuare sanguinem. Hæc præparatio antecedat decoctionem chinæ, quam in hunc modum faciendam curabis.

Chinæ decoctum quomodo paratur.

Radicem ipsam tenuissime incidere oportet: mox sumi debet vncia vna, & semis: & maceranda in aquæ fontanę libras 12. quàm optimę calentis horis 24. in vase vitreo, aut saltem, quod vitro obductum sit. Transactis horis, decoctio fiat igne lento sine puluere ac fumo, donec remaneant libræ sex, atque tum coletur, & reponatur. Eodem die, quo fit coctio, F
noua maceratio instituenda est modo supradicto; ita vt singulo die fieri debet maceratio, & coctio vsque ad finem curationis, qui trigesimus esse consueuit.

Chinæ decoctũ post 24. horas putrescit.

Hoc vnum sibi proprium habet coctio radicis chinæ, quod non possit perdurare vltra spatium horarũ 24. statim.n.putrescit: idcirco singulis diebus tota debet bibi quantitas, & præparari. Radix semel cocta, in vmbra siccari debet, vt secundo, ac tertio, siq; oportuerit quarto decoquatur, atque tunc non oportet ipsam amplius macerari.

Somẽdi modus.

Sumitur bis in die decoctum hora matutina, horis quinque ante prandiũ, & vespertina hora tertia ante cęnã, calidumq; semper potandum, vt e.g. hora octaua sumitur matutina, prandium verò instituitur hora 13. rursus hora 20. secundo sumitur, hora 23. cęnabitur.

Cibus potus.

Cibus sit panis biscocti vncię tres, & dimidiũ pullæ paruæ matutina cibatione elixatę: vespertina verò assatæ, aut hujus loco sumat vncias duas passularum corinthiacarum cũ eadem biscocti panis quantitate. Potus sit idem decoctum, de quo etiam licebit bibere post cibum, si placuerit, ad satietatem: anteaquam comedere incipiat, bibat rursus vncias quatuor aut quinq; eiusdem decoctionis: expedit.n. principium cibationis à potu instituere, ita G
præcipientibus authoribus, qui primi de huius radicę vsu scripserunt, siruporum quantitas sit librę vnius, aut vnciarum decem, pro vice. quę supersunt, postea quatuor libræ inseruiant pro vino loco potus. Præparatũ ingrediatur lectũ calidũ, sumptoq; decocto benè coopertus horarũ duarũ spatio sudabit: mox detergatur linteis mollibus, vestib. induatur suis, non egrediatur domum, sed leuiter ambulando, aut ludendo spatiũ consumat trium horarum, quæ reliquę sunt vsq; ad prandiũ: post omnem cibum illi vtilissimum fuerit comedere, aut vnciam coriandrorum præparatorũ, aut tãtundem diacitonitis. Interdiu dormiendum siue assuetus sit, siue non sit assuetus, somnus.n. non solum in eiusce modi, quem curare volumus, affectu vtilissimus est, sed particulariter chinæ decoctum potantibus saluberrimus censetur. Caro pullæ, quã elixatã concessimus, coquẽda est, ex decocto chinę secũdo: quod scilicet fit ex china semel cocta, & in vmbra siccata, & seruata. certè mirum videri debet de hac radice, quam si decies coqueretur, etiam aliquãpiam haberet vim. Solet aluus reddi sicca, ex multitudine sudoris, ideò consueuimus tertio quoque die, etiã si aluus adstricta non sit, clisterẽ inijcere ex H
decoctionis huius lib. vna, zucari rubei vnc.ij.& mellis anthosati vnc.iij. deinde singulis decẽ diebus expurgamus, ex vncijs duabus, cũ dimidio sirupi nostri, quẽ infra descri bemus; ac ita quidẽ in toto spatio dierum triginta, solemus ter expurgare: quove die sumitur sirupus, non est sumendũ chinæ decoctum.

Victus exquisitus non conuenit in chinæ decocto.

Non eam postulat in victu exquisitã rationẽ, quam ligni guaiaci, aut salsæ parilię decoctũ exigit. Nam Indi, & Hispani negotijs etiã extra domum incumbunt, dum hoc potant decoctum, & quiduis obuiã comedunt, etiam pisces ipsos. Nos verò in Italia nũquã tantam nostris concedimus ęgrotis licentiã, quia non permittimus exire domũ, nec pisces edere, nec alia sanorũ alimẽta: licet exquisitũ abhorreamus viuendi modũ, quem ẽt, atq; ẽt in guaiaco comendamus. Triginta porrò transactis diebus paulo pleniori vtẽdũ est victu, & spatio dierum quadraginta cauere debet, ne in cibo potuq; ac alijs, ad victus rationẽ ꝑtinẽtib. aberret. Vinum tunc potandũ est album, dilutũ tamẽ ex secunda chinæ decoctione, sit vini pars vna, decoctionis duæ, aut vtriusque tantũdem, si vinũ fuerit fere oligophorum.

Inter

A Inter eas noxas, quas inferre chinã omnes cõmemorant, est, quod ad venerem maximè stimulet, ea de caussa vnanimi consensu præcipiunt, non solum ab ipso coitu abstinendũ, sed etiam prohibent ne mulieres ingrediãtur ęgroti cameram. quód præceptũ tanto magis obseruabit D. quanto magis scimus ipsum in venerem esse maximè procliuem. Singulo quoque die semel sumat vnciam semis huius cõditi horis duabus ante prandium, bibendo statim vncias duas decoctionis. Rec. pulueris radicis chinæ, drac. ij. zucari fini dissoluti ex eiusdem decocto vnc. ij. s. fiant tabellæ: capiat vt dictũ fuit. Hoc quadragenario fercula omnia coquantur, ex chinæ decocto. Rursus singulis decem diebus capiat vncias duas, & semis sirupi catarctici: cuius descriptio habet in hunc modum. Recipe melissæ, lupulorum, cuscutæ, cetrach, boraginis, betonicæ, cicoreæ, an. m. j. passularum expurgatarum drac. vj. polipodij cerquini. vnc. j. quatuor seminum frigid. maior. añ. drac. j. florum cordialium, epithimi añ. pug. j. fiat decoctio ad vnc. xv. in collatura infunde foliorum senæ, & foliculorum mundatorum vnc. ij. s. agarici electi vnc. ij. zinziberis. drac. ij. bulliant parũ, mox fiat expressio, in qua dissolue zucari fini librã vnam, fiat sirupus perfectè coctus. Dosis erunt vnciæ duæ, & semis cum vncijs tribus decoctionis chinæ. Sed ne quid desit. Tria explicanda sunt, alterum, an aliquando cõueniat, cum china miscere aliquid, vt lignum guaiacum, vel eius generis aliud. Deinde explicanda caussa est, cur nos in decoctione adauxerimus quantitatem chinę. Omnes enim præcipiunt vnciam vnam coquendam in libris duodecim aquæ: nos verò addidimus vnciam semis. Postremum quibus signis cognoscemus abstinendum ab eiuscemodi decocto: nõ enim raro accidit in artis operibus, vt quod quis cępit aliquando remedium exhibere, intermittere cogatur: de singulis breuiter dicam.

Chinæ decoctum stimulat Venerẽ.

Sirupi expurgatorij descriptio.

B Manardus aliquid misceri posse contendit, quod proportionale sit particulæ, in qua curandus insedit morbus: vt si iecur obstructione laborauerit, apij radices, simul cum china coquit: in affectionibus neruorum, rosmarinum, aut rosæ: in iecinoris ardore, cicoreum: in affectu vesicæ liquiritiæ radicem, aut hordeum simul concoquit: huius quidem ego hac in re opinionem admitto. at verò, quod facit controuersiã est, an lignum guaiacum possit decoqui simul cum china, aut eius ligni cortex. Putauerim id fieri non posse duplici de caussa: prima quia non sunt miscenda, pro effectu aliquopiam propulsando, quæ dissimilem habent naturam, vti sunt china, & guaiacum. quod

Chinam, & lignũ guaiacum non esse simul coquendum.

C potissimum colligo, ex vtriusque decoctionis duratione. chinæ quidem ipsius decoctũ non perdurat vltra horas 24. quin statim putrescat. at ligni guaiaci perdurat vsque ad octo dies. Dicebat Hippocrates 2. acutorum tex. 11. si quispiam peplium, & eleborum simul misceat, non referre quicquam; quia sunt vniusmodi, idest eodem tempore expurgant, & eosdem humores, sed si quid facile putrefit miscentur cum eo, quod non putrefit ita facile ex se, periculum est, ne ad putredinem disponat alterum, ac ita vtrunq; putrefactum, noxam inferat. Verùm fortassis dicent, decoctum ligni, ac radicis vnum esse dũtaxat, & non amplius quàm die vno illo vtendum; sicque impediri periculum putredinis, hoc admiserim, sed non sit propterea quin suspecta sit huiuscemodi permistio: quia decoctum chinæ facile putrescens suam exercet operationem: at si admisceatur aliquid, quod mutet naturam huius decocti, mutabitur etiã eiusdem operatio, quę semper connexa est cum propria decoctionis natura. Deinde verò dicerem experientiam docere inuicem non sese compati duo hæc pharmaca: volui aliquando in gratiam quorundã Medicorum admittere, & certe nunquam inueni bene contulisse. Præterea

D vrget maximè, quod opus est antea caussam percipere, ob quam miscendum sit lignum cum china: si caussa eiusmodi desit, vtiq; non debebit cõponi cũ alijs pharmacis. Prima igitur caussa mistionis variorum medicamẽtorũ est, cũ deest simplex aliquod pharmacũ morbo propulsando idoneũ, tunc quidem ex aliorum additamento vnũ fit morbo oppositũ: vt si intemperies affligat duobus numeris calida: desitq; totidem numeris frigidũ. tunc ex ijs, quę primo ordine, & tertio frigida sunt accõmodatum redditur ordine secundo. Alia caussa est, quando vis medicamenti est aut maligna, aut imbecilla: tunc. n. cogimur imbecillã validiorẽ reddere alterius eiusdẽ generis additione: malignã verò benignioris alexipharmaci mixtione corrigere. In hũc modũ reubarbarum spica, & squinãto validius redditur: scamoniũ masticę, & dragãto corrigitur. Tertia est affectę partis conditio, circa quã cõsideramus distantiã, præstantiã illius, atq; acuitatẽ sẽsus. Si distauerit pars, vt renes, ac vterus basis medicamẽti, vt puta cõsolidãtis nequit

Mistionis medicamentorum caussæ potissimum quatuor statuuntur.

penetrare, idcircò diuretica miscemus. Nobilis pars exigit mistionẽ eorũ, q̃ illã roborant. Exquisito sensu prædita, q̃ acrimoniã obtundãt medicaméti. Postrema cõpositionis caussa est affectuũ varietas: cum.n. pro ijs propulsandis vnũ non sit satis pharmacũ aliorum mistione oppositũ omnibus morbis reddirur: vt e.g. si adsit intẽperies calida, & obstructio à viscidis humoribus facta, cogimur intẽperiẽ refrigerantibus emẽdari: obstructionẽ attenuanribus ac detergentibus. Ergo si ad has caussas debet artifex animum intendere in componendis pharmacis, oportebit considerare, an aliqua adsit in chinę vsu, atq; si desit, simplici vtendum decocto: si adsit addendum pharmacũ, quod iudicabitur opportunũ. At certe nõ video adesse aliquam: nam primum chinæ decoctum per se sufficiens est ad tollendũ morbum, in eo genere non est malignũ, non ignauum pharmacum: penetrat propter tenuitatẽ substantiæ distãrissimas partes, non est acre, non maligna qualitate præditũ. Fateor quidem adesse aliquando affectus complicatos, qui ex chinæ decocto cyrandi proponuntur, sed tamen ipsa per se sufficiens est ob varietatem facultatum ad omnes affectus propulsandos; & si aliquando iudicabitur insufficiens, vix quidem ex ligni guaiaci præsentia poterit reddi pharmacũ magis accomodatũ. Longè igitur satius duxerim hac in re imitari eos, qui priores decocto chinæ vsi sunt, quàm recentiores, qui vt videantur aliquid præstare cęteris, innouare voluerunt. Quod secundo loco proposuimus, hinc facilè explicari potest, quod non habeamus radicem chinæ ita recentem, quemadmodum habent Indi, aut Hispani. Cum enim ad nos portatur, iam ferè anni duo prærerierunt quibus defossa fuit. merito igitur illi in vnc. vna radicis, libras 12. aquæ, & nonnũquam 16. nos verò vnciam vnam, & semis coquimus. Hic mihi displicent, qui vncias tres coquendas iubent, nimiã enim esse hanc quantitatem experientia manifestum fecit: atque neque satisfacient mihi, qui vnciam vnã in libris sex decoquunt; quamuis ijs proximè accedant, ad verum exhibendi modum. Cęterùm vbi quis vti cęperit decocto, non semper ad dies 30. insequi debet, sed aliquando cogitur intermittere primis diebus. id verò accidit duabus de caussis, quarum vna est, quando ipsum decoctum non redditur ea quantitate, quod minimum esse debet, qua potatur: neque sit spes decoctum ipsum reddi posse. In chinæ quidem decocto, vt plurimũ sudore solet expelli: & obseruaui nonnullis mouere aluũ, alijs vrinam, alijs vtrunque. At quibus mouetur vrina, aut aluus reddirur fluida, in ijs quidem nullus sudor apparet, & è contra. Nequit natura prouocare sudorem, aluũq; humectam reddere, ac simul materiã per sudorem ducere. Ergo si quispiã viderit nullam ex ijs tentare vacuationem protinus ab opere desistendum, excipio tamen casum, quando scilicet pro sanando pulmonis vlcere, quis decoctum chinæ exhibeat, aut admodum gracile sit corpus, quod tum instaurare propositum sit, tum ab obstructionib. liberare, tunc licet non prouocetur sudor, aut alia via non reddatur decoctum, possumus insequi, imò tunc cum iure pullæ, ac aliquando cum sero lactis chinam paramus. Alia etiã est coniectura, si decoctum in ventriculo innatare cognoscatur, ibique diu permanens grauitatem efficiat, & laborẽ, & aciditatem, tunc enim cum non excipiatur à vijs communibus, aut à iecinore, & renibus; aut à venis & toto corporis habitu atque in ventriculo corrumpatur, absurdum est subsequi remedium, etiam si videatur aliquando sudorem prouocare: hæ quidem regulæ non in chinæ duntaxat decocto, sed etiam in ligni guaiaci, & salsę parilię sunt obseruandæ. Satis dixi de hoc argumento, vt tibi satisfacerem Cesare; tu me vicissim amabis, meoque nomine dicito salutem plurimam Virrelesco, Medicisq; Anconitanis, Auximi. Die 13. Octobris 1577.

Augendam dosim chinę in Italia.

Cur decoctũ chinæ iã coeptum intermittere oporteat.

E I D E M.

C V R *aqua bilescit. An nutriat. An salsa vim habeat purgandi aluum magis, quàm sistendi.*

Aqua an vertatur in bilẽ disputatio.

SENTENTIAM Hippocratis libro tertio de Ratione victus in morbis acutis, qua contendit aquam ipsam in bilis naturam conuerti, neque sitim extinguere; meritò quidem tibi difficultatem facere significasti. Videtur enim vtrunque maximè controuersum: nam si quod in alterius naturam transmutari debet, illi quodãmodo simile, & quodãmodo contrarium esse debet, in principio contrarium, in fine autem simile, vt ex Aristotelis doctrina libro secundo de anima colligitur: Aqua certè in bilis naturam

verti

A verti nunquam poterit, vt puta, quæ nullam omnino similitudinem habeat cum bile: sed illi omnibus qualitatibus opponatur, propterea augere non poterit bilem, sed contra corrumpere pro natura alioquin omnium contrariorum, quæ sese mutuo destruũt, vt non modo à Philosophis, Medicisq; vnanimi etiam aliorum cõsensu scriptum fuit, sed etiam ipsa experientia continuò manifestissimum facit. Deinde verò ardentissimarum febrium remedia duo sunt præcipua, venę sectio vsque ad animi deliquium, & potus frigidæ. At frustra Galenus tanti faceret frigidam, si in bilem verteretur. Cur multis moror, an contrariorum contraria remedia non sunt? si calida, & sicca bilis est, cur eam non extinguet, aut non contemperabit aqua, frigida & humida existens? cur præterea non extinguet sitim? si præsertim sitis, vt ait Aristoteles, appetitio sit frigidi, atque humidi, aqua verò eiuscemodi sit præ cæteris? Me non fugit, Cesane, quid antiqui, atque recentiores pro dissolutione huiusce difficultatis dixerint, quos ego missos facere in præsentiarum volo, tum quia non illorum sententiam, sed meam duntaxat desideraro scribis, tum quia mihi in factitanda medicina occupatissimo, tempus deest accommo-

B datum. Candido igitur animo dicam quid sentiam. Aristoteles libro primo de generatione, & corruptione hunc nodum soluere videtur: nam capite vltimo agens de ijs, quæ miscentur, dicebat, oportere miscibilia esse quodammodo paria: nam si imparia plurimum essent, vtiq; stare inuicem non possent, sed vnum contrarium potentius alterum corrumperet: dabat ibi exemplum de vino aqua permixto, dicens. Actiuorum „ autem & passiuorum quæcunq; sunt facile diuisibilia, multa quidem paucis, & magna „ paruis composita, non faciunt mixtionem, sed augumentationem dominantis: trans- „ mutatur enim alterum in dominans. Ideo gutta vini in mille millibus amphoris aquæ, „ non miscetur: soluitur enim species, & transmutatur in totam aquam.] hoc Aristotelis exemplum, maximè nostro idoneum videtur proposito. nam quemadmodum multa aqua vini exiguam portionem corrumpens, in propriam naturam vinum transmutabit; sic è contra, vini multum, exiguum aquæ mutabit in vinum. Statuas vinum esse bilem: magnum enim cum illo similitudinem habet. Magna sanè quantitas vini, ab aquę guttulis mitigari non poterit, multo minus extingui. Neque vini tantillum extinguet

Quæ misceantur esse debent quodãmodo paria

C amphoram aquæ: Tale quidpiam dicere volebat Hippocrates, quando significauit aquam bilescere: Supponit enim multam adesse in præcordijs bilis copiam, cuius caussa ægrotus plurimum sitiat. Est, inquit, in his aqua siticulosa, quia in exigua quantitate potata, cum euincere non possit abundantiam bilis, accidit ipsam euinci, ac superari à bile dominante: perinde res habet, atque in igne. Nam, quo illius actionem reddant validiorem, solent fabri aspergere tantillum aquæ: at verò quando postea volunt corrumpere, non tantillum, sed maiorem proijciunt copiam. Sic ardente febre obsessis potus aquæ exiguus maximo est detrimento, cum in bilem vertatur; at potus frigidæ ad satietatem vsque, calorem, & febrem extinguit, iugulatque, vt cum Galeno loquar, & biliosum excrementum iam mitificatum expellit per sudores, per vomitum, deiectionesq;. Germanam esse hanc loci huius explanationem præterquam quod satis consonum est rationi, & rerum euentis: idem etiam ex verbis colligitur Hippocratis. Duo supponere videtur in contextu, vnũ, aquam non penetrare præcordia, quod significat obstructionem adesse magnam transitum impedientem. Alterum supponit, hominem scilicet si-

Aqua quomodo vertatur in bilem

Similitudo accommodata.

Explanatio verborũ Hippocratis.

D ticulosum esse, at verò sitis potissimũ fit à copia bilis existentis, æstuantisq; circa præcordia. Tunc statuamus illud contrariorum mutare aliud in propriam naturam, quod fuerit altero potẽtius: atqui bilis in proposito casu potentior est aqua: bilis igitur transmutabit aquam in propriam naturam, atque ideo bilescet, vt ait Hippocrates. Fortassis dices me vnũ supponere, quod in contextu ab illo non dicitur. Nempè bilem aqua potentiorem esse. At certè si quispiã voluerit rectè contemplari verba, cognoscet suppositum esse Hippocratis. Etenim parum supra exiguæ mentionem aquæ fecit, de qua dixit, si inter oximeli & melicratum sorbeatur, sputum educere propter mutationem qualitatis potuum, inundationem enim quandam facit. hoc igitur cõmodum est aquę „ exiguæ, quod si demus, aliam afferre cõmoditatem nequit in morbis acutis: quia alio- „ quin (inquit) neque sitim sedat, sed irritat.] sed cur, quæso, non sedat sitim, quia exigua portio est: ad extinguendam autem sitim in morbis acutis pauca aqua non conuenit, vt puta contrarium minimè proportionatum ad multitudinem bilis concitantis si- „ tim. cur irritat? quia adaugetur bilis, aqua illa in bilis naturam facessente. ac propterea

meritò

meritò addit Hippocrates.Biliosa.n.biliosæ naturæ,] quod est dictu.in bilem vertitur, E
vbi magna copia extiterit bilis,à qua corpus ipsum biliosum nuncupetur.ideo inquit. „
Nempè ei, qui suapte natura biliosus existit, ea est biliosa.] nemo autem nuncupatur „
suapte natura biliosus, nisi qui magnam bilis coaceruet quantitatem. Iam declaraui sententiam Hippocratis, ex quibus etiam patet, quomodo explanari debeant dubitationes à te propositæ. Prima enim de nutrimento agit: at vnum contrarium non est alterius nutrimentum: propterea potest augeri contrarium ex alterius transmutatione: atque licet facilior sit transitus in habentibus simbolam qualitatem: ea etiam, quę nullam similem habent, mutari possunt, non tamen pari facilitate, in alterius naturam. Ad secundam admitto aquam esse contrariam bili, at non est adæquatū contrarium, ideo non semper extinguit bilem: sed contra, aliquando extinguitur à bile, vt à contrario dominante. Fateor prætereа contraria contrariorum esse remedia: verùm operæpretium est contraria in eodem gradu adhiberi, vt morbo propulsato, æqualitas ipsa, quam in præsentia sanitatem nuncupabimus, possit introduci, vt demonstratum alibi fuit mihi F
aduersus Mercenarium Philosophum. Potus frigidæ sanat ardentem febrem, sitimque tollit, non in pauca quantitate, sed ad satietatem bibita. Secundo loco examinas, quæ notaui libro de elementis, vbi dicebam, nutrire aquam. Quod citra rationem dictum videtur tibi, atq; etiam contra Galeni decreta. Ratio tua sic habet. Ex eisdem nutriuntur animalia, ex quibus constant, Atqui constant animalium corpora ex quatuor elementorum mistione. Ergo nutriuntur ex mistis. Verùm aqua simplex est corpus, non igitur nutrit. Ob hanc caussam neque alia elementa nutriunt, quia simplicia corpora sunt. In confirmationis opinionem Galenum affers, qui dicens, cur aqua non nutriat, asseruit id contingere, quia elementum est. Prætereа (inquis) quod nutrit, non transit quidem totum in substantiam corporis, sed excrementosum est pro parte. At aqua nullum excrementū potata facit, vt colligitur ex verbis Hippocr. tertio acutorum, cap. de aqua: in quo dicit ipsam non facere stercus. non igitur nutrit. Rursus libro quarto de vsu partium: & 4. aphor. 13. clarissimè contendit aquam solidis partibus nullum præbere alimentum. hæc tu contra notam decimamsextam primi de elementis. Ego veritatis gratia, qua nihil habui antiquius in eam olim opinionem veni; nunc eandem recipio, cum videam oppugnatam abs te validissimis machinis, expugnatam tamen minimè fuisse. & verò primum, quæ tua ratio est, antea mea fuit, quæ pro potissimo fundamento vtebar. Nullum (dicebam) purum, ac simplex elementum nutrire potest. At si concedamus elementa, in quibus animalia viuunt, simplicia non esse corpora, sed mixta omnibus inuicem concurrentibus, hæc nutrire posse inficiari non debemus. Sic pisces quosdam nutriri aqua scribit Guilielmus Rondoletius in sua Historia de Piscibus. Aere quandam auem conseruari manucodiatam à noui orbis habitatoribus appellatam dicunt. In igne quædam nasci animalia, & viuere in Aegypto scriptū reliquit Scaligerus in exercitationibus ad Cardanum: in terra lutosa ac pingui nasci, viuere, ac eadem nutriri animalia, & plantas certissimum videtur. Oportet, si hoc fundamentum veritatem habet, aut admittere aquam hanc mistam nutritioni esse aptam: aut commune illud axioma subuertendum, quod Aristoteles, omnesq; hactenus admiserunt, nempè viuentia ex eisdem nutriri, ex quibus constabant. Nunc verò ijs addo alia pro H
confirmatione non minus certa. Primum eiuscemodi affero instantiam. Aqua transmutari potest in bilem, ergo nutrire potest: quoniam bilis nutrit. Argumentum, nisi decipior, videtur admodum efficax. quia, vt panis, caro, offa, vinum, ac alia alimentorum genera nutriunt, quatenus ex illis humores generantur, qui nutritionem efficiunt, eadem ratio de aqua statuenda est. Si verò quispiam negauerit nutrire bilem, hic non propterea argumenti vim deuitabit, quia vt bilis generari potest ex aqua in corporib. biliosis, sic etiam sanguis tenuissimus gigni poterit: quia longè facilior est transitus ab aqua in sanguinem biliosum, quàm in bilem excrementitiam: minus enim siccus est ille sanguis, minoremq; caliditatem habet, quàm bilis flaua excrementitia. Deinde, inquit Galenus libro de instrumento olfactus, quod etiam reperit passim alibi, præsertim verò lib. 2. aphoris. & Hippocrates apertissimè significauit libro de Alimento, aerem nutrire, potissimum quidem regenerare spiritus ipsos, in quibus pars vna continetur essentiæ nostri corporis: hoc autem, si receptum est ab omnibus, quid impedimento esse potest, quin etiam aqua nutriat: si enim corpulentiam inspiciamus, maioremque mistionem,

Aqua an nutriat.

Aquam nutrire ex Augenio.

Lib. 1. c. 12. & 13.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

A mistionem, certè corpulentior est aqua, & mixta videtur magis ipso aere. Præterea, quod naturalem appetitum sedat, extinguitque, illud vim habet nutriendi: at aqua esse huiusmodi certum est. Hic animaduertere oportet pro nutritione corporis datam fuisse animalibus appetitionem eius rei, quæ debebat nutrire; quia verò nutritio fiebat, vt Aristoteles docuit ab ijs, ex quibus animal constabat, nempè ex calido, frigido, humido, & sicco; duplex appetitus datus est, vnus alimenti calidi, ac sicci: alter frigidi ac humidi: ille vocatur fames, hic autem dicitur sitis. At sitim verè extinguit aqua, cur igitur appetita, atque à natura desiderata, non habebit vim nutriendi? Dices hic nomine appetitus frigidi, ac humidi intelligendum esse alimentum fluidum, actu humidum, non aquam. admitto priorem partem: posteriorem minimè, quia aqua ita sitim extinguit, quemadmodum alia huius generis. Amplius animalia bruta manifestissimè ex aquæ vsu, & instaurari, & impinguari videntur: quod potissimum de aqua Tiberis dici solet: ea enim equos, mulosq; impinguat mirum in modum: cum aliæ quædam ea vi priuatæ sint. Hanc differentiam in aquis abstemij etiam cognoscunt, vt qui ex vnius maxi-

Quarta ratio.

Quinta ratio.

B me nutriri, ex alterius verò vsu reddi longè imbecilliores cognoscantur. Quid de oleribus dicam? quæ irrigatione aquæ pinguis, & stercoratæ plurimum vigere, adolescereq; conspiciuntur? Hæc quidem, Cesane, notam manifestam faciunt meam in librum de elementis. confirmat postremo Aristoteles in prima sect. probl. 13. vbi quærit, cur mutatio aeris grauis, aquæ autem non grauis existat. Respondet, an quod aqua corpori alimento est, quo habito, complexoq; peregrinamur. Aer autem nullo se exhibet alimento,] hæc ille. Nunc ne quid amplius difficultatem faciat, ad eorum, quæ in contrarium proposuisti dilucidationem accedo. In primis, quod attinet ad rationem ipsam, iam quidem certus es, quomodo debeat interpretari, admittimus enim illam, & omnino demonstrare profitemur de aqua, vt simplex elementum est, non autem de mixta, qualem hanc nostram esse profitemur. Secunda ratio sumpta ab excrementis maximè deficit. Sic enim interrogare possumus: si omne alimentum excrementum aliquod sensibile facit, cur aer nutriens spiritus non facit eiusceemodi excrementa? non est igitur vniuersalis regula in omni alimentorum genere, sed quorundam propria, eorum scilicet alimentorum, quæ crassa sunt, quæve solidas partes nutriunt, humectantque: vinũ

C enim, aqua, iura carnium, aer, vtique excrementa huius generis non emittunt. Addo eum locum Hippocratis ex 3. acuto. maximè indicari difficilem: quia certè, cum ait,
„ Neque deiectiones faciens, neque vrinam mouens; lædit autem nonnihil & ob hoc,
„ quod sine stercore est natura,] vix diuinari potest, quid sibi voluerit, atque Galeni, vt scis, explanatio anceps est, ac dubia; recentioresq; tot afferunt explanationes, quot illorum sunt capita. Agerem pluribus, sed non est huius loci. Accedo ad Galenum, qui 4. aphor. 13. dicebat, aquam solidas partes non humectare, pro cuius loci, & aliorum explanatione sciendum est, Hippocratem lib. 2. aphor. scripsisse facilius esse impleri potu, quàm cibis, quandoquidem si quis citissimam nutritionem desiderauerit, hic instaurabitur aere, & euaporatione; si non ita subitam, huic potus subuenire solet: cibus non instaurat cito, sed longiori tempore, ergo si spiritus instaurandi, ex aere, & vapore: si humores deperditi, & aliqua ex parte carnosum genus, ex potu: si solidæ, seminalesq; partes ex solido alimento, vti cibus est, ita per excellentiam vocatus, id consequentur: quemadmodum in commentario eius loci Galenus testatur: ac multò apertius lib. 11.

Potulẽta nutriũt facilius quam esculenta.

D de methodo medendi, cap. 3. in quo scribit spiritus nutriri ex substantia tenuissima, solidas partes ex crassissima, carnosas autem ex mediocri. Ad nostram referantur hæc disputationem. Aqua, inquit Galenus 4. de vsu partium, & 4. aphoris. solidas partes non humectat, idest non nutrit. Hoc ego admitto libentissimè. Quid enim tum postea? an valebit eiusceemodi consecutio: non nutrit aqua solidas partes, ergo nullas nutrit? ergo priuata est facultate nutriendi? potus non implet solidas partes, ergo nullas implet? quomodo igitur facilius est impleri potu, quàm cibis? Rursus odor spermaticas non instaurat partes, ergo nullas instaurabit? absurda est prorsus eiusceemodi consequutio. Veritatem hanc Galenus obseruans, scriptum reliquit 1. lib. de simpl. medicam. facult. cap. 8. Aquam vasorum corpora, & carnosum genus humidius reddere: idemq; repetit 5. de simplic. c. 4. vbi notari velim, non sine maxima caussa à Galeno dictum fuisse, carnosum genus humectari, non solidum. quia carnosum mediam naturam habet inter spirituosum, & verè solidum genus eodem authore lib. 11. meth. c. 3. Scio quid alij dicant

Aquam solidas partes nõ nutrire.

Aquam nutrire carnosum genus.

dicant pro explanatione loci huius, de duplici scilicet humiditate, qualitatiua, & sub- E
stantifica. Aquam humectare qualitatiuè, non substantificè. at mihi non certè placet
ob rationes iam dictas; præsertim quia hectici licet postulent qualitatem humidam,
multo magis substantiam exigunt humidam, quia ex huius deperditione introducta

Hectica febris consistit in siccitate substantiæ.

siccitas est. Neque enim febris hectica consistit solum in qualitate sicca, humida sub-
stantia superstite: sed multo magis in substantiæ deperditione, à qua postea affectus
nuncupatur siccus, vt Galenus docet lib. 7. de metho. med. cap. 1. ergo reponenda pri-
mum substantia humida est, qua cum succedit qualitas: propterea balneum aquæ dul-
cis humectat carnosam substantiam substantificè, hancq; ex balneo acquisitam conser
uare postea desiderat Medicus balneo frigido, vt non Galenus modo, sed omnes Me-
dici asseuerant in curatione febris hecticæ. Iam igitur meam audiuisti sententiam de
secundo problemate pro meæ annotationis defensione, nunc de reliqua transigamus.

Aquæ salsæ, an adstringât aluum disputatio tertia.

Postrema dubitatio versabatur circa aquas salsas: nam quia dissenterico maximè con-
uenire statuebam, ambiguum id tibi videbatur, quomodo aut potatæ, aut clisteribus
iniectæ possent aliquid afferre commodi: vt puta, quæ ventrem moueant. Respondeo F
conuenire illas maximè hisce nominibus. Primum, quatenus multitudine sua potatæ,
possident vim detergendi, & abluendi intestina in transitu. Deinde quatenus habent
suaptè natura potestatem siccandi: hocq; nomine possunt sanare vlcus in intestinis exi
stens: quia omne vlcus sub propria ratione postulat exiccantia. Tertiò, quia exiccando
vim habebunt aluum fluentem constipandi, quæ omnia pro curatione dissenteriæ plu-
rimum necessaria sunt. Si quispiam sanare voluerit medicatis hisce aquis eiuscemodi
affectum modo febris absit, duæ sunt viæ præstantissimæ: vna est lactis caprini, & asini-
ni vsus: alia est salsarum, quæ vulgo Lucenses, aut potius de Monte catino appellantur,
tum potatio, tum iniectio. De lacte scripsi aliàs quantum exigere ea tractatio videba-
tur. De salsis, quid nunc sentiam, accipe. In omni dysenteria, præsertim in ea, quę fit ab
vlcere in superioribus, aut medijs intestinis genito, pręstat aquę huius calidę libras sex,
aut septem potandas tradere: hæ quidem copia distendunt ventriculum, implentque

Salsarum aquarum sumẽdi modus.

ita, vt in eo contineri non possint, sed contra effluendo, per omniaq; excurrendo inte-
stina abluunt illa, ac detergant insiguiter, simulq; ducunt acria quæcunque adfuerint G
in ipsis intestinorum anfractibus excremento vlcus intestinorum, aut generantia, aut
certè non mediocriter fouentia. atque ita quidem (licet non primaria ratione) expur-
gatio fit. Dein, quia satis non est exhibuisse duntaxat semel hanc aquam, sed opus est
secundo ac tertio die eandem, aut etiam (si bibere poterit) maiorem quantitatem po-
tandam dare: soletq; iudicari à Medicis experientia claribus spatio hoc triduano, satis
accommodatam factam detersionem expurgationemq; fuisse. Immo non solum deter-
sionem, sed etiam exiccationem. Obseruaui, Cesane, adeo vtilem extitisse hanc mate-
riam, vt non oportuerit amplius aliquando alijs vti remedijs. Nam siccitas in ipso tran

Clisteres ex salsis aquis, quomodo parandi.

situ relicta in intestinis vim habuit sanandi vlcus. Si verò affectus in intestinis inferio-
ribus consistebat, aut etiam medijs, vtique tũc saluberrimum est clisterijs curationem
absoluere iniectis ex eadem aqua: præcedentibus nonnunquam solum detergentibus,
non siccantibus, vt ex decoctione hordei & zuccharo, vel ex sero lactis, alijsq; id genus
præparatis: cum ex medicata aqua abluere simul in animo fuerit, & siccare, magnam
inijcimus copiam, nempè vsque ad vncias viginti, plus, aut minus, prout ægrotus pati H
potuerit. At verò si duntaxat siccare, & consolidare vlcus voluerimus, tunc exiguam
quantitatem inijcimus: sic retinetur illa quidem in intestinis diu, moraq; ipsa multo
fœlicius suas vires exercet: ideo detergit illa minus, at consolidat magis: in maiori ve-
rò quantitate detergit magis, abluitque: at cõsolidat, & exiccat minus. Habes caussam
instituti huius, pro cuius confirmatione audire oportet quid scripserit Hippocrates li-
bro de aere, locis, & aquis, de facultatibus aquę salsæ, cum doceat manifestissimè illam
habere vim exiccandi, aluumq; magis constringendi, quàm emolliendi. Verba Senis
in hunc modum habent. Quicunque autem morbi gratia, eam, quæ commodissima est ”
bibere volet, is si ita fecerit, maximè sanitatem assequetur. Quorum quidem ventres ”
duri sunt, & idonei ad hoc, vt amburantur, his dulcissimæ, & leuissimæ, & splendidissi- ”
mæ conducunt. Quorum verò molles ventres, & humidi, & pituitosi sunt, his durissi- ”
mæ, & crudissimæ, & subsalsæ aquæ conferunt. Quæcunque enim aquæ optimæ co- ”
ctu sunt, ac facillimè liquescunt, eas par est ventrem maximè exoluere, & eliquare. quæ ”

verò

A verò crudæ sunt, & minime coctu bonæ, hæ magis constringunt ventres, ac resiccant.
„ Etenim mentiuntur homines, de salsis aquis propter imperitiam, in eo, quod per aluū
„ secedere, eamq; soluere putant: maximè enim contrariæ sunt ad alui egestionem, ac
„ secessum: sunt enim crudæ, & coqui non possunt. Quare venter magis ab his adstringi-
„ tur, quàm euacuatur.] Hæc Hippocrates. Qui sub salsas aquas pro potu vtilissimas contendit esse ijs, qui aluum habent humidam, vt quæ exiccandi vim habeat. rursusq; dicit aberrare illos, qui putant salsas habere facultatem aluum mouendi, hoc potissimum ducti argumento, quod videant aliquando à Medicis vsurpari pro eiuscemodi effectu. aberrant (inquit ille) quia non secedunt per aluum, neque soluunt: vt quæ maximè contrarię sunt ad alui egestionem, & secessum. Cæterum, qua ratione aluum subducāt, non exponit, quia tanquam notum relinquit. Quis enim est, qui dubitat, salsas mouere aluum ex accidenti, tum scilicet ratione salis expulsiuam irritando, tum ratione multæ
„ copiæ abluendo, ac detergendo. At verò quando artis beneficio aluus à salsis moue-
„ tur, tunc quidem multo magis aluus adstringitur (inquit) quàm vacuatur.] sic ego in-
B terpretandam esse postremam huius contextus particulam putauerim, quasi dicere voluerit, licet aluum ex accidenti salsa moueat, per se tamen exiccando aluum postea relinquit adstrictam: idcirco mouet breui tempore, at siccat, adstringitq; diuturno. Videor tuis difficultatibus satisfecisse, nec relinquitur, vt finem dicendi faciens, te etiā, atque etiam rogatum velim, vt scribas ad me diligenter, quæ caussa sit controuersiarū, quæ versantur maxime inter Vittelescum, & Federicum Seuerinum, quæso te non obliuiscaris: nam erit mihi gratissimum. Auximi die 22. Decemb. 1587.

Explanatio verborū Hippocratis.

PETRO SIMONI FAVSTO.

Cui nam prima sphera innitatur. & an sit in loco.

LICET ex debili apoplexia nunc iaceam in lecto paraliticus, ita tamen adhuc vi-
C get, Dei gratia, mens, vt possim etiam in re literaria amicis inseruire: in quorum numero, cum tu ipse, & merito tuo, & commendatione Leotij Vrselli, viri quidem integerrimi, primas partes teneas, tibi non satisfacere statim non potui; atque cum scribere non possim, dictabo Octauio filio, quæ mihi pro responsione ad tuas literas, necessaria videbuntur: ea qualiacunque sint, in bonam accipias partem, oro. Nam, quemadmodum non ego mihi (vt liberè pro mea loquar consuetudine) sic neque fortasse tibi, aut alijs satisfaciam. Accedo ad quæstiones tuas, quarum primam hisce verbis proponis.

Illud igitur in primis aperies, cui nam vltimæ spheræ motus, vt moueatur innitatur. Omnis namque motus alicui innititur, dicebat ille. Non polos confugiendum, quia cum puncta sint indiuisibilia, ijs inniti non potest.

Prima hæc quæstio, mi Fauste, non satis considerate proposita esse videtur mihi, in qua quæritur, cui nam innitatur, siue inhæreat motus primæ, siue vltimæ spheræ: cum procul dubio motus omnis sit in mobili, eiq; inhæreat: eius enim actus est, Aristotelis testimonio lib. 3. Phisicor. tex. 6. & 18. Itaque si hoc verbo, innitatur, sit vtendum, mo-
D tus primæ spheræ innititur, siue inhæret ipsi spheræ, vt subiecto proprio, cum eius sit actus. At, nisi fallor, de sphera ipsa, quæ mouetur, & non de ipsius motu quæstio instituì debet, vt sit sensus, cum id omne quod mouetur, ab aliquo immobili moueatur: sphera autem vltima motu agitetur, à quo immobili moueri dicetur? Vel enim à se, vel ab alio mouetur: non quidem à se. Vel enim tota à se tota moueretur, vel pars vna ab altera. Tota autem à se tota moueri non potest. Quoniam quicquid mouetur, ab alio moueri necesse est, siquidem fieri non possit, vt idem respectu eiusdem simul actu sit, & potentia. Quod autem mouet, actu est; vt quod mouetur, qua parte mouetur, potentia. Neque etiam vltima sphera sic mouetur, vt pars eius vna moueat, & altera moueatur. Hoc enim solis animantibus est à natura tributum, vt Aristoteles inquit 8. Phisic. cap. 4. Suprema autem sphera animata non est, saltem anima informante, & quæ partem illius constituat: alioquin vnà cum ipso cœlo, quemadmodum anima in animantibus, moueretur. At quodcunque motus principium est alicui, id quiescit, neque est pars eius, quod mouetur, nec in eo continetur. Hæc pluribus ab Aristotele docentur lib. 7.

lib.7.Phisi.cap.1. octauo eiusdem capite quarto.duodecimo metaphisicæ, & libro de E
communi animalium progressu, vbi ex instituto hanc quæstionem tractat Philoso-
phus.Cum itaque supremum coelum ab aliquo quiescente,& immoto, nec totum à se
ipso moto ; nec ab aliqua eius parte moueatur, profectò extrinseca aliqua caussa quæ-
renda erit,quę immota ipsum moueat,quod facit Aristoteles in eo libro,quem de com
muni animalium motu inscripsit ; vnde & ipsa quæstio, de qua agitur, eiusq; quam af-
fers confirmatio desumpta esse videtur. Quod si dixerim,Axem immobilem, eiq; vni-
uersum cum circumfertur inniti;nihil fortassis ab instituto alienum dixerim (nisi quòd
Axis amplexu coeli contineatur.) Verum,quoniam hoc magis Platonicum est:potius-
que Mathematicos,quàm Phisicos attingit, lubens silentio prætermitto : & cum Ari-
stotele non inuitus affirmabo,spheram à primo motore, & immobili,continuo,& sem
piterno motu agitari, si quid eius demonstrationibus credimus 8.lib.Phisico.cap.6.in
libro de communi animalium motu. Neque hic motus primus,alio externo principio
inniti potest,siquidem extra ipsum nihil sit, cum omnia complexu, & ambitu suo con-
tineat . qua ratione quoque , vel ipsum vniuersum , quod mouetur externo principio F
corporeo inniti,nec ab eo fulciri potest, quemadmodum qui in nauigio est,ipsum mo
uens,externo principio quiescenti innititur.Neque enim extra vniuersum vllum aliud
corpus est, cum omnia corpora contineat, alioquin vniuersi nomine minimè donan-
dum,vt Arist.ait lib.1.de coelo,tex.4.Ad id igitur,quod scribit Aristoteles. omne mo-
uens alicui immoto inniti,vt motum alij adferre possit.Respondeo hoc tantum de mo
tu,locali,atque de mouente moto, & finito, extra quod aliud est, cui inniti potest,in-
telligendum esse. Terra enim, quamuis immota secundum locum manet : eiq; cætera
omnia innituntur, varijs tamen commutationibus agitatur. Nec extra supremam sphe
ram aliud corpus est:primumq; mouens ita mouet, vt ab omni motu liberum sit, & a-
lienum : eoq; modo sese habet ad vniuersum , quod mouetur , quo terra ad animalia,
quæ super eam mouentur,gradiunturque.At terra immota loco manet. Si enim cede-
ret,vt ijs, qui in arena iter faciunt, nullus progressus futurus esset , vt nec volatus, nec
natatus confereretur;nisi vel aer,vel mare obnixè reluctarentur.Hæc suprema sphera,
quæ omnia corpora complexu suo continet , à primo motore immobili mouetur , ac G
sustinetur.Et quoniam mouens,& mobile simul esse dicuntur,vt inquit Philosophus
7.Phisic.tex.9.non immerito ab Aristotele 8.Phisi.tex.22.& 84. in circumferentia su-
premæ spheræ præcipuè habitare dicitur, quæ maximè eius vim sentit,& vna quæque
deinceps,prout situum ordo ad nostrum vsque locum natura constitutus est. Arist.lib.
de Mundo,& cap.12.lib.2. de Cęlo : atque hæc de primæ quæstionis explicatione.

Secundam quæstionem hisce verbis proponis.

Deinde eadem cum sit corpus , continuam & connexam partem habens , aiunt, in
loco esse, actiuè secundum concauam,& non passiuè secundum connexam. Petam cō-
nexa cum sit terminata , quonam modo in loco adhuc sit ignoro.

Huius quæstionis,Fauste,explicatio videtur facilior,ex ijs, quæ Arist.in scriptis de
loco reliquit, cap.5. lib.4. Phisic. à cont. 43. vsque ad 50. Nam si locus sit superficies
corporis continentis Arist. 39. contex. quarti Phisico. Suprema autem sphera à nullo
contineatūr corpore,sed reliqua omnia contineat, vt ibidem ait Philosophus, & pri-
mo coeli.4.& 99.Profectò secundum nullam superficiem nec actiuè,nec passiuè in lo- H
co esse,rectè dici potest.Adde,quod scribit Arist.lib.1.de coelo.cap.9. estq; in contex-
tu 99.& 100.extra coelum,& supremam spheram neque locum,neque tempus,neque
vacuum esse:sed entia beatissima vitam per omne æuum degentia. ex quibus planè ex
Arist.sententia efficitur, neque supremam spheram, neque eius superficiem in loco es-
se,aut esse per se;neque sempiternus eius motus rectè in tempore esse dici potest:quo-
niam nihil à tempore patitur ex Aristotele . Aeternus est, nec æterna in tempore, eo
ipso quod æterna sint, esse conueniunt, vt constat ex 4. lib. Phisic. tex.116.117. Sed
quid sit superficiem vllam in loco esse,non intelligo,nisi ratione corporis, cuius est su-
perficies : siquidem sola corpora Aristoteli , & si non omnia propriè , & per se in loco
esse dicuntur.Qua enim ratione de superficiei loco eadem etiam de lineæ,& puncti lo-
co, atque etiam accidentium omnium , quæri posset Arist.cap.1.lib.4. Phisic. tex.9. vt
igitur accidentium nullus sit, sic superficiei locus per se nullus est, aut esse potest.

Dictare amplius non possum,cum quia instat hora sumendi decoctum ligni guaiaci,
tum

A tum, quia publicus tabellarius discessum festinat. Emendato errores, quos scribendo fortassis plurimos commisit Scriba hic negligentissimus. Alijs quæstionibus respondebo cùm potero. Vale, & meo nomine Leoctio Vrsetto salutem plurimam dicito. Taurini 12. Iunij. 1590.

EIDEM.

An cutis, vel caro, vel neruus, vel cor, sit sensus tactus organum secundum Aristotelis sententiam, expenditur.

Revertor hodie, Fauste, ad quæstiones tuas. Proponis de organo tactus disputationem hisce verbis.

Tertiò, quod nunquam Preceptor meus Cõterraneus tuus, & alij clarissimi Philosophi determinare potuerunt, est, quodnam secundũ Arist. dogmata sit organum tactus.

B Maximè admiror, quod scribis: nam Archangeli Mercenarij conciuis mei citra omnem controuersiam Philosophi præstantissimi, & de Philosophia optimè meriti, tanta fuit doctrina, taleq; acumen ingenij, vt nihil in Aristot. aliorumq; Peripateticorum libris adeo obscurum existere censeam, vt vel ille non dilucidauerit hactenus, vt eius monumenta testantur, vel certè explicare, & (quod dici solet) ad viuum resecare non potuerit: sed esto hoc Problema determinare, vt dicis, non potuisse; an fortasse poterit Augenius? qui totus Galeno, & Medicinæ addictus, Philosophiæ studia iam diu intermisit: non certè spero me scripturum quicquam, quod sapiat tibi, & tamen facere periculum volo, vt Leoctio meo ostendam quantum ille apud me possit. Tu postea, si non satisfecero, non me ipsum argues, sed pro tua modestia in bonam partem accipies.

Anceps fortassis videbitur quibusdam, Aristot. hac de re sententia, cum vario modo de eiuscemodi organo loqui videatur: aliquando enim tactus organum carnem esse dixit, vt constat 1. de histo. animalium, cùm ait. In similari substantia, vt carne, vel aliqua proportionali parte locatur vis contangens: Idem confirmat in secundo de C par.ani.c.5.8. & 10. quibus in locis ille dixit, nec sanguinem, nec vllum excrementorum vim tactus habere, sed tantummodo carnem ipsam: rursus verò lib. 2. de anima. contex. 116. neruum locum esse huiusce sensorij apertissimè significauit, dum inquit. Intus & carne intectum tactus organum esse. idest ipsum neruum, carnem verò medium, ibidem asseruit esse, per quod tactus fit. Postremò quamplures etiam extant loci, quibus vtranque opinionem reprobare videtur mihi, scilicet neque carnem, neque neruum organum esse tactus, sed quidpiam intus existens iuxta cor. Affero hic nonnullos lib. de sensu, & sensilib. vbi ita scribit, Tactus terræ assignatur, cũq; gustatus species quædam tactus sit, vtriusque sensorium cor est, quod cerebro est oppositum, & cæteras partes calore vincit. Idem etiam in 2. de partib. animalium, c. 2. & 3. eiusdem tractationis, cap. 4. libello de senect. & iuuent. de somno & vigilia, Locus virtutis tactiuæ, dicebat, est cor, nec duntaxat tactiuæ, sed cuiuscunque sensitiuæ facultatis, quinimo mouendi, nutriendique.

D Magna hæc summi Philosophi verborum dissonantia, maxime ancipites reddidit eius interpretes, & minime in hac materia concordes: inuenio.n. tres adesse illorũ sententias. Auicenna quidem lib. 6. natural. part. 2. c. 3. dicebat tactum & gustatum absq; medio sentire, & carnem esse organum. Experimur.n. dicebat, acu supra carnem posita immediatè sentire. Sensatio non fit, nisi cũ obiectum sensibile vnitur organo: at vnito tangibili cũ carne, statim perceptio fit illius. Alexander Aphrodiseus in Paraphrasi de anima. c. de contactu idem scribit. hancq; demonstrationem affert. Enimuerò (inquit). tactus natura in quadam symetria consistit primarum qualitatum, hæc verò non inest nisi in carne. Philoponus omnino eandem admittit sententiam in 2. de anima, in explanatione contex. 116. Auerroes in hoc commentario ait, neruum esse hoc sensoriũ, non carnem: motus duabus rationibus Aristotelis. quamuis postea alibi se ipsum retractauerit, quemadmodum arbitror te nouisse. Sic putauit Themistius libro secundo de anima, cap. 38. Galenus libro secundo de temperam. ac sæpè alibi. hac de re in libello de vsu pulsuum dixit statim in principio. Si funiculo religentur nerui corporis particulæ prorsus insensibiles remanent; Auerroes autem hanc potissimum demon-

strationem adhibet. Tactus (inquit) medio, atque organo indiguit, quemadmodũ alij sensus. hæc igitur duo, vel sunt omnino idem, vel non. Quod sint idẽ, impossibile est dicere. erunt igitur diuersa: ideoq; caro medium erit, neruus autem instrumentũ. Tertia opinio est eorũ, qui cõtendunt cor esse organũ sensus huius, quam inter Græcos Simplicius in secundo de anima, tex. 116. substinet, & alij nõnulli ex Latinis explanatorib. E

Ego quidem putauerim hasce tres opiniones concordes reddi posse in hunc modũ, nempè vt statuamus circa sensus cõsiderari posse tria. Originem ipsorum, præcipuũq; fundamentum: proprium ac immediatum instrumentum: Tertium verò mediũ. Si originem contemplemur, dubio procul tactus, immo vniuscuiusq; sensus, ac ẽt motus, nutritionisq; principium ex Aristotele statuitur cor ipsum. Sed prætermissis alijs sensib. idcirco tactus originẽ cor esse ex illius sententia putauerim, quod cũ terreus sensus existat, plurimoq; indigeat calido, cor ipsum calidissimum est, simulq; densum, benè cõpactum, ac planè terreum: ita.n. conueniebat, quia alioquin contraire, & resistere calori non poterat, nec benè continere, & conseruare. Etenim calidi natura est rarũ facere, & dissipare. Hinc putauerim dictum ab Arist. fuisse lib. 2. de anima, sensitiuum omne cum calido esse, i. ad omnes sensuum actus vitales requiri, repeririq; spiritus: qui subtilissimæ sunt corporis partes ex purissimo, & defecatissimo sanguine geniti in ipsius cordis substantia ad omnia sensuum opera proculdubio cõcurrentes, & per quàm necessarij. Quam ob caussam clarissimè patere potest omnium fundamẽtum, & originem sensuũ esse cor. hoc dicere voluit Philosophus lib. de Sensu, ac sensibil. cum ait. Tactus autem potestas terræ est. Gustatiuum verò tactus quædam est species. & idcirco iuxta cor ipsorum est sensiterium, gustatus inquam, & tactus. Cerebro.n. oppositum est cor. Et omnium est partium calidissimum.] de principalissimo igitur, & originali organo, fundamentoq; omnium sensuum, ita sentio secundum Aristotelem. F

Aliud verò proximum est instrumentum, quo mediante iudicium facit sensitiua potestas de obiecto sensibili: nam quemadmodum lingua iudicium de saporibus facit: sic neruus à corde originẽ ducens, ac vniuerso corpori distributus, iudicium facit de qualitatibus tangibilibus. Atq; hic propriè locus est sensorij virtutis tactiuæ. de qua re pulchrè scribit in lib. 2. de part. ani. c. 10. hisce verbis. A corde manifestè tactus dependet, atq; vniuerso corpori distribuitur.] Animal igitur mediãte hac virtute distributa à corde per ipsos neruos tactilia iudicat. ideoq; ab eodem scriptum legimus lib. 3. de anima, prope finem, hanc virtutem animali à natura fuisse traditam, vt se ipsum tueri posset à caussis illius substantiam corrumpentibus: iuisset.n. in ignem, & aquam. Quapropter totum animal, & quælibet eius pars de tactilibus qualitatibus iudicium facit. G

Cæterùm caro ipsa medium est, quo fit eiuscemodi sensatio: est quidẽ veluti quoddam vehiculũ facultatis huius, quod vniuerso corpori distribuit sensum. caro.n. idcirco sentit, quia neruum insitum habet. Tollas.n. à carne ipsum neruum, certè, vt Galenus aliquando dixit, non sentiet. propterea rectè concludere videtur mihi in secundo tractationis de anima, carnem non esse organũ tactus, sed medium: licet non ita videatur Toleto. Quando igitur ille scribit. Carnem sensoriũ esse, & locum virtutis tactiuæ: inquit magnus Commentator ipsum apparenter fuisse locutum. Apparet.n. sensorium tactus esse carnem, cum verè sit neruus per carnem dispersus, à quo illa sumit sentiendi potestatem. Quod autem Alexander inquit, Symetriam quandam reperiri in carne, qua perficitur tactus natura. hoc magis denotat medij perfectionem, quàm instrumenti. Cum igitur Aristoteles in libris de historia animal. & de partibus carnem pro instrumento recipit sensus tactus, dico non fuisse exactè locutum, sed probabiliter, vel, vt Auerroes dicit, apparenter: quemadmodum sæpe in ijs libris loqui consueuit: at in libris de anima scientificè, vt ita dicam, loquitur. De hac controuersia, quæ magna est, ita sentio secundum Aristotelis dogmata. quæ an sint à Medicis admittenda, alterius est contemplationis: Tu verò solum sententiam Philosophi ex me quærebas. H

Breuissimè satisfacio postremæ difficultati. fit purgatio pharmaco attrahente, ac natura expellente. Ex venis, & extra venas humor deducitur. Per venas trahitur, & extra venas: per canales apertos, & cęcos ductus. Vis pharmaci necessariò semper transmittitur ad humorẽ purgandũ. Non tamen substantia: quãuis aliquando transmittatur. Per easdem vias, per quas alimentum partibus mandatur, ac etiam per alias. Purgant pharmaca proprietate, totius substantiæ. deducitur hæc ex particulari elementorum permistione,

A ftione,quam aliqui proprietatem temperamenti vocarunt, non fine facultate celitùs communicata. Sunt hæc, Faufte, libro tertio more tractationis de purgandi ratione diligenter, nifi fallor, explanata: ac libro 12. epiftolarum medicinalium alterius tomi ad Fauorinum Paleftinorum Medicum duabus epiftolis. Ex ijs, quid fentiam de hoc argumento plenius confequeris. Vale, Taurini 24. Iunij. 1590.

PETRO CRISPO ROMANO, IN GYMNASIO MEDICINAE THEORITICAE PROFESSORE.

In reuellendo, natura motum effe imitandum. Reuulfionem aliquando fieri medicamento purgante. Venæ fectionem humorum fluxionem omnem retrahere non poffe. Purgandum in augmento, & in ftatus omni parte in diuturnis morbis.

B

NON funt admodum ftabiles, quæ fermone folo difputationes inftituuntur: nam aut non benè auditum, aut non dictum, aut linguæ tranfcurfum adfuiffe, dicere plerique folent. At certè femper manet fcriptura. Prætermitto hac de cauffa, quod mecum difputans, dixifti; vel, vt rectius fortaffis loquar, dicere voluifti: atque hifce literis fcribo quid fentiam, vt, fi non placuerint tibi, audacter poffis, quod te facturum pollicitus es, difputare mecum. Hac enim ratione potiffimum inueniri poffe veritatem putauerim: & fpero te, vel his ipfis manum daturum, vel me tuis rationibus admonitum, aliquando palinodiam recantaturum.

Aphorifmum vigefimumprimum fectionis primæ, in quo ita fcribit Hippocrates. Quæ ducere oportet, quo maximè natura vergit, per loca conferentia eo ducere. Soleo interpretari non folum de vacuatione, & deriuatione: fed etiam de reuulfione. Oportet enim Medicum naturæ motum animaduertere, & fi quidem idoneus fuerit, ei conuenit fubminiftrare, & adminiculari. fi verò contrarius, & noxius, prohibere,
C transferre, atque diuertere oportet: atque in vtroque motu naturam femper imitabitur. nullam tibi faciunt difficultatem, deriuatio, & vacuatio: at maximam reuulfio, vt qui confequi non valeas, quomodo imitemur naturam dum reuellimus, fi in contrarium humores ipfos retrahimus: atque fcripferit Hippocrates libro de humoribus. Deriuatio in latera, qua maximè vergit: at reuulfio in fupernis deorfum, in infernis furfum. quibus verbis deriuationi videtur tribuere, quod fiat, qua maximè vergit natura, non reuulfioni. Sicque, nifi decipior, argumentari videris mihi. Qui humorem attrahit in contrarium, quàm ab ipfa natura moueatur; hic fanè motum naturæ non imitatur. At qui reuellit humorem, trahit in contrarium fitum, quàm à natura moueatur: ergo qui reuellit, non imitatur motum naturæ, neque ducit, qua maximè illa vergit. Ratio hæc, licet videatur primo afpectu difficilis, ac illi non mediocrem Senis verba lucem afferre, tamen à nobis facilè explicabitur, tum ex natura ipfius rei, tum ex verbis Galeni.

Natura fanat morbos & vacuando, & deriuando, & reuellendo. in primis operibus,
D quia controuerfum non eft, ita rem fefe habere fupponamus. Verfemur in pofteriori. Iecinoris inflammationem, ac lienis non raro incipientem fluxu fanguinis è naribus fanatam nouimus, ex dextra nare in iecinoris, & ex finiftra in lienis affectu. Nephriticos affectus non parum iuuari vomitu, quemadmodum etiam hyftericos experientia manifeftiffimum facit. Cardialgiam liberat vomitus, vacuationis gratia, at reuulfionis alui fluor. Sanatam mulierem vidi vomentem fanguinem fupraueniente purgatione menftrua. Sufficiant hæc pro exemplo. Quæ fi vera funt, cur non debebit Medicus fuas in contrarium ad exemplar naturæ moliri vacuationes reuulforias. Semper imitanda eft natura in ijs, quæ bene operatur: quemadmodum vbi motus facit noxios, & ad partes, ad quas non debet, oportet (dicebat Galenus) prohibere, transferre, atque diuertere.

Quia ita placere tibi fcio, Galeni verbis confirmabo. is enim habet libro de humoribus, fect. prima, comment. 13. hæc verba. Medicus autem debet naturam imitari. Id ipfum autem ipfa facit perfæpè, vt eft in Aphorifmis confcriptum. Si, in-

quit, mulierque sanguinem vomat, menstruæque purgationes superueniant, morbus E soluitur.

Quocirca nos cū menstruæ purgationes vehementius, & confestim euacuantur, & cum sanguis ex vtero fluit, sursum reuellere consueuimus; quod cucurbitula maxima, sub mammis affixa, facimus. Sanguinis verò ex naribus profluuium, inita ratione contraria, hoc est maximas cucurbitulas præcordijs adhibentes, cohibemus.] Rursus quinto Aphor. comm. trigesimosecundo, inquit explanās Aph. Mulierem sanguinem uomenti, menstruis erumpentibus solutio.] Non absque ratione. Erit enim retractio simul, atque vacuatio sanguinis ad superiora tendentis. Hoc quidem igitur, & experientia comprobat vtiliter fieri. Nos verò ex ipsa permoti naturę opera, quæ benè geruntur imitabimur: & mulieres hac passione laborantes, misso sanguine ex vena vacuabimus.] hæc Galenus. Plures possem in confirmationem opinionis huius afferre locos, sed hi sufficiant, cum nullam omnino habeant dubitationem.

Cæterùm in hoc deficit ratio, quod non distinguit motum naturæ, à motu morbi: non enim natura humores mouet, cum sit inflāmatio: sed ratione morbi fit humorum F fluxio, vel ob calorē, vel dolorē, vel acrimoniā, vel malam qualitatē, vel multitudinē: propterea non ducimus in contrarium, quàm moueat natura: sed instituimus motum contrarium humori fluenti ob aliquā occasionē morbificā: natura alioquin irritata, & stimulata: ideoq; non est bonus ille motus, propterea non imitandus, sed reuellendus in contrariam sedē, ad quā natura cum benè operatur, mouere solet: & hunc dicimur instituere motum ad imitationem naturæ.

11 Reuulsionē aliquando fieri medicamento purgante docui aliàs, nisi meū me fallit iudicium, diligenter, nempè in epist. 2. prioris tomi Epistolarū Medicinalium. eā, si placet, per otium legito. Nunc volo ijs addere alios Galeni locos non minus dilucidos, vt tu, qui eius doctrina delectaris, apertissimè noscas, hunc admirabilem authorem semper fuisse in hac materia sibi consonum. In libro de humoribus sectio. 1. com. 13. in hūc modum scribit de reuulsione agens.

Ita etiam in libro de vlceribus scriptum comperies. In omni, inquit, vlcere, cui ignis sacer superuenit, purgandum corpus est, qua vlceri maximè prodest, siue id per superna, siue per inferna fiat. Ac nobis eandem obseruandam esse distinctionem tradit, vt sciamus ad ea loca materiam esse reuellendam, ad quæ maximè vergit: quare si vehementer fluxio feratur, eam ad contraria reuellemus, vt, si in superioribus vlcus sit, per inferna purgemus. Si in inferioribus consistat, superiorem ventrem vacuemus.] G hæc ibi: quæ videntur multò manifestiora, quàm quod debeant explicari. Alius locus est libro de fract. com. 2. t. 27. vbi inscribitur. Melius etiam est, vt veratrum bibendum, aut eodem die, aut postridie exhibeatur: tertio verò die soluatur, ac rursus ligetur.] Galenus in commentario ait. Non solum ea ratione, vt excrementa expurgentur veratrum bibendum tradi iubet, sed etiam vt reuellantur: nam satis patet, quod album veratrum ciendi vomitus gratia præbet,] & parum infra. Porrò quod excrementitios humores, tum vacuari his, qui ita affecti sunt, tum etiam ad contraria loca auerti, summopere conducat satis euidens est.] En igitur Galenum vomitum prouocasse ex veratro albo ratione reuulsionis: consimiles inuenies in eodem authore sententias ex secundo, & tertio de fracturis, & secundo de articulis. Quid hic respondeas nescio. An fortassis dices aliud esse prouocare vomitum, aliud per inferiorem sedem purgare: si ita putaueris, quod non reor, Galenus te ipsum arguet: nā in superiori loco meminit vtriusque reuulsionis tum superioris, tum inferioris, cum dicit: vt si in superioribus vlcus sit per inferna purgemus: si in inferioribus consistat, superiorem ventrem vacuemus.] Deinde verò vrget maximè ratio ipsius reuulsionis: quæ vt fieri potest per superiorem partem, sic per inferiorem nihil impedit exerceri, vt puta, quæ dependeat à fluxione. Mox si veratrū albū pro uomitu efficiendo exercetur, cur non poterit exhiberi aliquantō minus efficax, at longè tutius pharmacū pro expurgatione inferioris ventris. An etiam dices, reuulsionē esse tutam, vbi non adsit febris, medicamento purgante? At cur Hippocrates in secundo acutorū cō. pro curatione pleuritidis occupantis inferiores costas, purganti vtitur pharmaco gratia reuulsionis, secundū explanationem Galeni in commentario decimo & vndecimo? aut enim illius admittis sententiam, aut nouam imaginaris. Si admittes, iam conclusum fuerit, licere pro reuulsione H

sione

A sione vti pharmacis purgantibus, etiam si febris adsit. Sin admittas, iam scies te discedere ab explanatione Galeni, à quo nefas esse putas, vel latum vnguem discedere. Dices Galenum laudare magis venæ sectionem. At rem non ita sese habere cognosces facilè, si acuratè volueris legere, quæ ibi conscribuntur. Galenus contendit purgationem longè tutiorem esse venæ sectionem: hanc verò aliquando tutiorem. nempè quando febris est ardentissima, & incognita sit ægroti natura: in quo etiam casu nec planè interdicit ab vsu pharmaci. Sed si febris sit mediocris, vel non acutissima, purgari omnino vult corpus, aut helleboro & peplio, aut hiera diacoloquintide. Præterea in vlceribus malignis, in quibus de congrena viget suspitio, cur non aderit febris? ar in hisce vlceribus ille veratrum album exhibet. In màgnis etiam vlceribus, si cum erisipellate complicentur, necessario aduenire febrem non est dubitandum: Audias modo, quæ Galenus 4. metho. cap. 6. scribat eadem repetendo, quæ libro de humoribus. Quare in omnibus his non immerito purgare per aluum iubet. in progressu verò hæc insuper adijcit. In omni vlcere, cui erisipellas superuenit, purgari corpus oportet, qua parte B vlceri maximè conducit, siue id per superna, siue per inferna sit. cuius etiam ipsius rei discrimē in libro de succis nos edocuit, auertere nos iubens ad cōtraria, deriuare verò ad latera, quin etiam cum maximè influit, rum ad diuersa reuellere. Dictum verò de hoc & in eo libro ēst. Quare & nunc quoque si etiamnum fluxio vehementer irruat, reuellere ad contraria studebimus: vtique si in superioribus vlcus consistat per inferna purgantes: sin autem in inferioribus sit, superiorem ventrem vacuantes.] hactenus ille.

Hic ego etiam atque etiam admiror, putare te venæ sectionem in omni fluxione vacuationem pro reuulsione exigente præponendam purgatione: atque quod statuas phlebotomiam in materia turgente purganti pharmaco longè tutiorem. Si. n. ad exulceratam particulam confluat flaua bilis, corpusq; plectoricum non sit, quomodo venæ sectio conueniet? regula est. Si talia purgentur qualia purgari oportet, confert, & facilè ferunt. sin minus contra. At cur sanguinem vacuas, si nullum in sanguine vitium? si non multitudine corpus aggrauar, non putredine, non motu? sic certè confundentur prima principia artis de purgandis corporibus instituta: ea quidem sunt, purgandum C esse, si cachochimia adsuerit: venam secandam, si aut sanguinis multitudo, aut eiusdem motus fecerit negotium.

Morbis ex materia turgente proficiscentibus phlebotomiam esse vtilem, nouum de eretum est, quod in hanc vsque diem te duntaxat authorem habuit. Scio enim Hippocratem, & Galenum frequenter mentionem fecisse horum affectuum, at ijs conuenire purgationem duntaxat scripserunt: vt puta qui semper prętermiserint phlebotomiam, quam nunquam prætermisissent, si necessariam iudicassent. Num fortassis dices turgere sanguinem? rectius fortassis diceres moueri, ac fluere: nam id verbū, si rectè iudico, ad humores excrementitios refertur. ac si turgere admiseris, etiam purganti pharmaco educendi concedas oportet, quod quam sit absurdum, alij iudicabunt. Pleuritidem occupantem inferiores costas turgentem vocare non conuenit: quia sic etiam erit turgens, quæ superiores occupat. Deinde omnes inflammationes fierent ex materia turgente. Haud negauerim, Crispe, in complicatis indicationibus præponendam aliquan- D do venæ sectionem purgationi: sed hoc non est opem ferre turgenti humori. de qua re fortassis plura.

III Medicamenta purgantia in ijs morbis, in quibus natura iudicare non solet, vti sunt diuturnæ quædam febres, inflammationes quædam internæ, lues venerea, morbus comitialis, vertigo, alijsq; consimiles, dari tuto possunt in augumento, & in statu. Idcirco non adhæreo illorum opinioni, qui contendunt nunquam purgandum, nisi in fine status, & in declinationis principio. Multis probare possem meum hoc institutum, sed eto paucis contentus. Primo ad Glauconem cap. de curat. quartanæ scribit. Etsi coctionis notæ apparuerint, tunc purgare oportet ijs, quæ humores atros exinaniendi vim habent, non semel tantum, sed & sæpius, si fuerit necessarium. lib. 13. metho. c. 15. agens de iecinoris inflammatione, sic inquit. Procedente autem tempore, vbi phlegmon iam concoquitur etiam valentioribus vrinam mouentibus medicamentis in cibis vti licet, nempè asaro, & celtica nardo, & phu, quod vocant, & petroselino, & smirnio, & meo. sicut etiam per ventrem vacuare, si iecinoris cauum afficitur, cnico cibis admisto, & vrtica, & mercuriali, & epithimo, & polipodio, & omnibus præterea, quæ

modicè aluum deijciunt, magisq; in remissionibus, tum ijs ipsis audacius, quàm antea vtendum: tum verò quæ ijs sunt valentiora partim in ptissana incoctis, partim tussis, & in tenuissimum puluerem redactis. Exhibenda verò & hæc sunt vel ex ptissana, vel ex aqua: ego namque etiam polipodij aliquid in ptissana aliquando incoxi, & nigri veratri corticem.] hæc ille. Auicenna in curatione epilepsiæ Hieramhermetis quotidie bis exhibendam præcipit. Dioscorides anno integro grioniæ radicis dracmam vnam comitialibus, vertiginosis, & attonitis potandam suadet. Postremo clarissimi Medici in sanatione luis venereæ, si quando sudores ex ligni guaiaci decreto prouocari non possit, miscent pharmaca purgantia quotidie, vel alternis diebus magno successu, quam medendi rationem tanquam tutissimam, pro curatione viri illustrissimi, multis etiam reclamantibus Medicis, iniui. E

Hæc habui, quæ occasione disputationis nostræ scriberem ad te, non vt contradicerem tibi, sed vt tecum disputans, veritatem inuenirem. Vale, & me quod facis, ama.

FINIS LIBRI SECVNDI.

A HORATII AVGENII EPISTOLARVM, ET CONSVLTATIONVM MEDICINALIVM LIBER TERTIVS.

Augenij Responsum pro præseruatione à sputo sanguinis, è pulmonibus, ex erosione, & ruptura. Pro admodum Illustri Comite Polongheriæ, & Rignani D. Filiberto Costa.

B

Q Vi A præseruatio eisdem fit remedijs, quibus curatio in eo dũtaxat existente differentia, quod qui curantur celeriorem postulant operam præsente morbo, qui præseruantur tardiorem imminente morbo, idcirco ex caussis deducendæ sunt indicationes præseruatiuę, remedia, & medicinalis materia. Thesim verò hanc ponere in primis debemus, nempe reiectationem hanc sanguinis, cuius præseruatio quæritur, iam ex erosione incępisse: mox autem ob sanguinis copiam, & ob tussim vehementem ruptam fuisse venam: eandemq; adhibitis remedijs tandem consolidatam fuisse, ac regeneratam carnem, huius rei duo facere mihi videntur fidem manifestissimam. alterum quod amplius non expuit sanguinem, nec etiam purulentam C quidpiã: alterum verò quod omnino febris iam diu desierit: adde his, quod tussis non est amplius illi molesta, difficultasq; respirandi nullum facit negotium. Quæritur igitur præseruatio, ne rursus in eundem affectum incidat. Præseruabitur caussis remotis erosionis, & rupturæ. Erosionem fecit salsa, & acris materia è cerebro destillans: rupturam sanguinis multitudo, & tussis vehementia. Primum incumbendũ cerebro ne materiã tenuem, & acrem mittat pulmonibus, reuellendo ipsam, ad superficiẽ capitis, forasq; deducendo: mox, quæ in pulmonibus impacta est, contemperanda, & educenda etiã est. Tussis vehementia mitiganda, & sanguinis inanienda multitudo est, si de cætero facere videbitur molestiam. Nunc enim ob sanguinem tussiendo reiectatum, ob venæ sectionẽ sæpius repetitam venę sectioni non est incumbendum. Materiam medicinalem proponamus, & rectum illius vsum.

Primum omnium abraso diligenter capite in tota futura coronali vesicatorium est adhibendum, & octauo quoq; die innouandũ vno mense cum dimidio. Serosos, & acres humores è cerebro confluentes in pulmonum substantiã hac ratione citra incom D modum reuellemus, fiet vesicatorium ex cantharidibus præparatis, & euphorbio, aceto, & fermento, atq; vbi horas 12. permanserit, vesicasq; generauit, rumpendę sunt, sanies detergẽda, & butiro loto locus illinendus, ne statim consolidetur: mox septimo, aut octauo die repetendum. Dum verò ijs incumbit, bilis vacuanda per inferiorem sedem colalogis leuibus, vt cassię flore, & tamarindis in hunc ferè modum. Recipe floris cas. no. extractæ drac. x. pulpę tamarindorum vnc. s. fiant boli cũ zucaro sumendi decimo quoq; die horis duabus ante prandium: suspecta est mihi etiam, atq; etiã expurgatio aut per errhina, aut per masticatoria, quia licet deriuando aliquid prodesse valeat, ob viciniam tam affecti loci pulmones repleri possent. Atq; suffitus imperãdi ad acres, tenuesq; fluxiones accõmodati eunti scilicet dormitũ, ac etiã surgenti à lecto. vt Rec. rosarum rubearũ, masticcs, vernicis, succini singulorum contusorum vnc. s. pro suffitu misceatur in quattuor doses, vel ex folijs siccis tussilaginis, vel, quod erit longè præstãtius, ex folijs tabacchi suffitus fieri possunt. Eodem suffumigetur cucullus, quo noctu caput

put integitur. Zuccarum præterea rosaceum post cęnam sumptum inire opitulabitur, E
si præsertim ipso ad multos menses obstinatè vtatur.

Verùm quia in vniuerso corpore humores adsunt acres, non modo biliosi, sed etiã salsi, ac melãcholici atrę fortasse bilis naturam præ se ferentes, hac de caussa omni opera, ac diligentia sunt contemperandi medicamentis, & alimentis. Præ cæteris lac asininum laudandum, quod tum humectare gracilem habitum corporis poterit, tum nutrire, ac etiam humorum poterit acrimoniam contemperare. Nescio an aliquod possit vel in genere alimentorum, vel pharmacorum inueniri magis accommodatum præsidium. Sumat vnc. quinque hora matutina recenter munctum, & addito zuccaro ne aut in grumos vertatur, aut in qualitatem nidorosam, aut acidam. Non est dormiendum assumpto lacte, sed leuiter in cubiculo ambulandũ, non sufficiet mense integro, sed duobus mensibus continuis diebus sumendum. Prandium tunc leue fit post illius potum horis quinque. Repetendum in fine veris, & vigente canicula, & in autumno: nisi fortè temperatiori constitutione anni aquas Villenses potare voluerit: tunc abstinebimus lacte vere, & autumno: sufficiet dedisse canicula vigente: sanè putauerim Villenses F
aquas non parum profuturas, quia refrigerant corporis habitum, roborant, exiccant temperatè, ac si quæ vlcera in corpore continentur, ea conglutinat, vbi antea diligẽter deterserint. Obseruaui sanguinem reiectare solitos, & ad phtisim dispositos mirè conualuisse ex Villensium aquarum potu. Quamobrem, si meo standum sit consilio, ineunte vere accedet audacter ad illarum vsum. Non est præterea hoc loco prætermittendũ aquæ dulcis balneum, quo acria excrementa in habitu corporis contenta euacuãtur, & mitigantur: hoc utendum etiam Nouembri proximo, dum tamen domi sese contineat, caueatq; ab omni ambientis iniuria. Tempus opportunum vtendi erit matutinũ, post lactis potum horis duabus, vel tribus: satis erit in balneo contineri per tertiã partem horę vnius, mox detersus balneo in molli lecto accũbere, donec veniat prandendi tempus. In Cane repetendum simul cum lacte asinino.

Cæterùm pro humoribus, si qui remanserunt, è thorace detergendis, atque pro pulmonibus præseruandis, ne rursus in eundem incidant affectum, hæc iudicantur pręstantissima. sirupus ex symphito, & pulmonaria hoc modo præparatus, Rec. radicum, & cimarum consolidæ maioris, & minoris añ. m. iiij. pulmonariæ foliorum man. iij. rosarũ G
rubearum, plantaginis, pimpinellæ, poligoni, scabiosæ, tussilaginis añ. m. ij. e tusis omnibus recentibus exprimatur, succus coquatur ad lib. iij. & addendo zuccari fini lib. ij. s. fiat sirupus. Hic enim blandè malos omnes humores detergit in pulmonibus existentes citra metum erupturi sanguinis. sæpè lambendo sumendus est. efficax est præterea conditum ex conserua rosacea, & symphiti añ. vnc. s. Trociscorum de carabe, de terra sigillata añ. scrup. j. corallorum, & margaritarum electarum an. scrup. s. cum sirupo supradicto, aut myrtino, q. s. fiat conditũ sumendũ cocleare pro vice hora vna ante cibum. Si verò simplicius voluerit medicamentum, conseruam symphiti curabit præparari, eaq; vtatur assiduè. fit autem conserua ex radice eo modo, quo fit ex buglossi radice, & acori. Hoc autem tempore autumnali colligenda radix. Hanc etiam siccatam, & in puluerem redactam si cum mulsa biberit, quæ facta fuerit ex aqua chalibeata, ad drach. j. pro vice mirè iuuabitur. Tandem si hanc radicem coquet cum alimentis, optimam pro ipsa præseruatione pręparationẽ habebit, quia quomodocunque hæc vtatur H
quispiam, semper iuuabit.

Nunc victus rationẽ breuiter expedio. Extrema duo cauenda sunt in aere, nimia scilicet caliditas, & frigiditas, quæ duo diuerso respectu inducunt sputum sanguinis, caliditas quidẽ fundendo, & generando acres humores; frigiditas cõprimendo, & condensando. Venti Australes ob fusionem, & ob capitis plenitudinem suspecti. Boreales ob condensationem. Hyeme igitur in locis permaneat calidioribus: Aestate verò frigidioribus: magis conuenit in passiuis qualitatibus aer siccus, quàm humidus. Caueat à multa locutione, à vociferatione alta, & rixosa: silentiũ adeo conuenit, vt nihil magis. Accũbat in locis non admodũ luminosis: deuitabit equitationẽ nocturnã, præsertim sub radijs lunæ: imò sciat insolationem illi esse perniciosissimam. Inter animi passiones, ira maximè obnoxia est. Motus omnes corporis euitandi sunt: frictiones extremarum partium admittimus. Somno vtendũ liberaliori nocturno duntaxat, non diurno. Non dormiat nisi duabus, aut tribus horis à cœna. Omnẽ vitabit plenitudinẽ per-

suadens

A suadens sibi studium sanitatis esse non satiari cibis. si alui excrementa non reddantur quotidie, enematis vtatur non admodum acribus: minus cœnandum illi, quàm prandendum. Vitentur omnia alimenta salsa, amara, acria, acida, nimiumque tenuia: & in summa omnes cibi calefacientes, vt qui aromatis conditi sunt. in frigidorum ordine maximè vitetur acetum. Nocet caseus antiquus, laudatur recens non salitus: nam salis vsus, modo id fieri possit, omnino intermittendus: Inter legumina laudantur hordeũ, lentes, cicera, millium, panicum, oriza, far, zea, amilum: inter plantas optimæ sunt portulaca, plantago, endiuia, lactuca: inter carnes admittantur quæ participant siccitate, & adstrictione, vt capreolorũ, lepusculorum, cuniculorum, vitulorum, & suum pedes, rostra, aures, gelatina: aues omnes montanæ, vt turdi, & fasiani, & starnę nuncupatæ, præsertim quæ paruæ sunt. Pullæ, & capi, & gallinæ vtiles: coctura sit, vt plurimum elixatio, sic indicante sicco habitu corporis, & acriũ humorum copia: non tamen interdicendus est omnino assatorũ vsus. Pisces saxatiles vtilissimi, vt trutta, & luccius fluuiatiles. Gustare poterit aliquando in vltima mensa pira austera cocta, mala cotonea, azarolas, mespillos, & sorbas. Vtendum vino pro potu, sed sit rubeum, maturum, non mu-

B stũ, mediocris ætatis, tẽperatum aqua chalibeata. In qua etiã continuo sua decoquenda sunt fercula. Perplacet chalibem ignitum quinquies extingui in aqua, cauendo ne statim post prioris extinctionẽ alter imponatur, sed tantũ interponi debet interuallũ, vt amplius aqua non ebulliat. Soleo simul incoquere cortices malorum citoniorum, quæ tum odorẽ suauissimũ, tum colorem præbeat aquæ, imò vim corroborantem tribuunt. Oua sorbilia vtilissima sunt, cauenda frixa in sartagine, aut quomodocunq; præparata. Hæc summatim ea sunt, quibus ab imminentibus malis præseruabitur admodum Illustris Comes, ac etiam à reliquijs præteriti morbi liberabitur ad laudẽ, & gloriam Sanctissimæ Trinitatis.

FABIO APICELLAE NEAPOLITANO Medico clarissimo.

C

In conuulsione & paralesi partem affectam non esse omnino eandem: nec ab eodem humore prorsus concitari. Quomodo conuulsio statim fiat, statimq; soluatur facta ab humoribus viscidis. Cur post debilem Apoplexiam sequatur semper paralesis, post epilepsiam verò nunquam. Cur in putridis febribus exhibito medicamento purgante aliquando statim sese offerunt signa malignitatis. Cur in febribus acutis aliquando maior fiat exacerbatio diebus paribus. An hydrops à calida concitari possit intemperie. Postremò disquiritur, an sanguis singulis mensibus ex vtero effluens ducatur ex venis internis vteri, an ex ijs, quæ apparent in eius ceruice.

PRO RESPONSIONE AD APICELLAE PROBLEMATA.

D Experiar an opera mea septem illas perdifficiles quæstiones abs te (Apicella doctissime) propositas, dilucidare possit, non eo quidem consilio, vt putem aliquid scriptorum esse me, quod non multò antea tibi cognitum persuadeam, sed quia malo parũ doctus, quàm inofficiosus videri. Certè si non satisfecero, excusatione sum dignus, cum hoc tempore publicę tum lectiones, tum disputationes reddant me occupatissimum: ad rem tamen veniens sigillatim conabor respondere quæstionibus eodem inscribendo, seruato ordine, quem tu in proponendo obseruare voluisti.

Prima quæstio est, quomodo inuicem differant, conuulsio & resolutio: caussa quæstionis est, quia affecta pars est eadem, musculi inquam ac nerui: humorque concitãs idem humor, scilicet crassus ac viscidus. Respondeo, nec omnino eandem esse partem affectam, nec humorem, propterea affectus inuicem differre specie. Iam quidẽ si consideramus conuulsionem quatenus essentialiter fit, non quatenus oritur ex consensu cerebri, aut paraconphalidis, musculorum affectus est, qui tum breuiores ratione longitudinis, tum graciliores, vel pleniores ratione latitudinis fiunt: nã aut affluens mate-

rla illorum imbibit substantiam, aut deficiens exiccat, tunc quidem semper longè breuiores fiunt. Hinc deprauatus fit motus, dum scilicet musculus impletur, & exinanitur ex eorum potissimum numero, qui fiunt à solo morbo nihil ad illorum efficientiam natura concurrente, quemadmodum Galeno placuisse scio. At verò postquã materia impacta est, ac musculorũ substantia latior, & angustior est reddita, actio deprauata conuulsio non est, sed morbus, vel in figura, ac magnitudine mẽbri, vel etiam fortassis in intemperie, & solutione continui: vel, quod affirmare audeo, compositus euadit morbus, quatuor inuicem cõcurrentibus morborum generibus. Admitto libenter conuulsionẽ propriè dictam fieri ab humoribus viscidis: sed non à solis fit humoribus: quia eandem efficit siccitas, vel humoris substantifici penuria: propterea Hippocrates conuulsionis duas differentias attulit, dum fieri assuetus à plenitudine vnam, ab inanitione aliam. Quæ nunc dicta sunt cum ipsa paralesi conferamus: hæc in primis non fit affectis musculis, sed neruis: atque licet vtrunque organum neruosum nuncupetur, musculus tamen propriè neruus non est, sed ratione similitudinis neruosum corpus nuncupatur, officiumq; distinctum à neruo habet: est enim instrumẽtum motus voluntarij, at neruorum, quidã non solum huic muneri destinati sunt, sed etiam quidam solum sensum quidam vtrunque officium complent; quæ verò sit ratio diuersitatis huius, alio in opere à nobis explanatum est. porrò nerui efficiunt paralesim, idest motus deperditionem, aut sensus, aut vtriusque, non quod illorum substantia muccosa imbibatur materia, sed quia obstruitur meatus per quem transit spiritus, ad particulas corporis: vel quia impeditur transitus facultatis. Duæ sunt, vt nosti, Medicorum sectæ circa neruorum substãtiã. contendunt quidam perforatos esse, ducique spiritus ipsos per meatum, quorum beneficio motus, ac sensus exercetur. Alij verò integros contendunt inueniri neruos, facultatẽ verò per illos ferri, haud secus, quàm lumen feratur per aerem, ac quemadmodum radij solares per diaphana corpora expanduntur: sic spiritus radiosam habentes qualitatem per neruos distribuuntur toto corpori: Si priorem sectã imitari placuerit, iam obstructio meatuum, & cauitatis neruorum parit paralesim: si nerui motum præstant, solo motu pars priuatur: si verò sensum, amittit sensum: at si vtrunque præstatur, & sensus, & motus perditur. Si verò secundam admittere sectam placuerit, ex nerui prçcisione, condensatione, ac cõpressione resolutio accidit. Neruus vndique præcisus non potest recipere facultatem: vt neque condensatus, ac adstrictus res perinde habere videtur mihi, atque in sole, cuius radij domum clausam, aut subterraneas partes non penetrant. In hoc affectu musculus nihil patitur: solum neruus. Atque hic nõ euadit breuior, vt semper in musculo dum conuellitur, accidit: neq; fit amplior, aut gracilior, sed eandem omnino longitudinem, ac latitudinem in paralesi seruat. Neque præterea ab eisdem caussis fiunt. Nunquam enim paralesim facit inanitio neruorum, sed semper à plenitudine gignitur. Videor hactenus primæ quæstioni satisfecisse.

Secunda dubitatio est, quod Galenus 3. de loc. aff. c. 7. conuulsionem dicat semper fieri à crasso humore, eo potissimum argumento, quod statim fiat, & statim soluatur: cuius oppositum contingete deberet, quia crassi humores non ita subito soluuntur, quẽadmodum tenues.

Agnosco, Apicella, difficultatem ab Auerroe contra Galenum propositam: ac certè quod dici solet de Galeno, & Aristotele, id dico de Galeno, & Auerroe; veritatis inquã inuestigationem non esse facilem, vbi inter sese dissentiunt. Duo tamen dicã, horum alterum est, Galeni sententiam intelligi quidem debere de epilepsia duntaxat, non in vniuersum de omni obstructione in singulis partibus contingente: addo neque locũ habere in vera conuulsione de qua agimus, nam epilepsia licet sit conuulsio, impropriè tamen id nomen meretur, cum à natura fiat eiuscemodi agitatio totius corporis conuulsiua, quatenus irritatur à caussa morbifica, vt alibi declaratum à me fuit. Porrò epilepsiam ipsam fieri contendit Galenus ab obstructione ventriculorum cerebri: qui ab humore viscido impleri statim possunt, at à tenui minime, vtpote qui non ita inhereant meatibus, vt viscidi, sed facile effluant: viscidus humor, vt corpulentia magis implet, sic visciditate maxime adhæret, statim vero soluitur obstructiò eiusmodi, quia magnus adest naturæ cõnatus ad expellendum humorem in præcipua parte cõsistentem: nequit enim obstructio diu perdurare in loco præstantissimo genita, vbi magna capacitas, & naturæ expellentis robur adsit. Quamobrẽ subita generatio obstru-

A ctionis fit ab humoris qualitate,subita solutio ex nobilitate partis, & robore nascitur expultricis: à tenuibus humoribus non ita facilè implentur ventriculi, quamuis vbi pleni fierent,ob eandem caussam cum facilitate exinanirentur. Sic nodus ex Galeni placitis dissoluendus est. Alterum verò, quod tibi communicare placet huius dubitationis occasione,est,me à Galeno in hac re longissimè dissentire: nam epilepsiam non fieri à ventriculorum infarctu: secundò neque ab humoribus viscidis tanquã à caussa proxima concitari,sed duntaxat ab euaporatione aliquapiam tenui, quæ faciat negotium cerebro aut acrimonia,aut maligna, deleteriave qualitate, quod demonstratum à me fuit in tractatione de comitiali morbi. Vbi etiam illud dilucide arbitror me often disse, epilepsiam propriè non esse conuulsionem.

Tertia quæstio est,cur post apoplexiam insequatur semper paralesis in aliqua corporis parte, modo tamen imbecilla sit apoplexia: quia fortem soluere,inquir Hippocrates,est impossibile. At verò nunquam obseruatum fuit post epilepsiã paralesim contigisse. Ingeniosa quidem difficultas est,quam secundum Galeni placita dissoluere, facilè,meo iudicio, non est. Nã si vterq; affectus ab obstructione ventriculorum cerebri B gignitur,cur materia apoplexiæ missa à cerebro ad neruos facit paralesim: cur eadem non sequitur epilepsiam? imò deberet magis sequi epilepsiam,quod in hac multò maior existat conatus expultricis facultatis, quàm in apoplexia. Consimilẽ quæstionem olim proposui Boldono Ticinensi Medico,vt arbitror te nouisse,præstantissimo, cur si à viscidis humoribus obstruentibus fit epilepsia,frequenter non accidit senibus, quos ab hoc symptomate immunes existere tũ experientia docet, tum Græcorum restantur monumenta. Affero tibi,quid probabiliter pro explanatione dicere cõsueui. Epilepsia licet à viscida fiat materia, in relatione ad apoplexiã,non supponit multam copiã excrementorum: cumque magnus adsit naturę conatus ad expellendũ, fit illius expulsio ex ventribus cerebri ad inferiores partes,& ad basim: non verò ad posteriores partes cerebri; hinc illa materia descendit per colatoriũ,parsque in gulam, pars in thoracẽ, ac pars spumæ modo reijcitur: Hinc adueniente spuma ferè solutio adest epilepsiæ. Magnũ adesse conatum Galenus docet,dum potissimum asserit, cerebrũ sese concutere,& facultatẽ expultricem insurgere ad expellendũ. At in apoplexia magnus hic fieri C conatus non potest,quia aut magna apoplexia est,aut debilis: si magna statim ægrotũ occidit: si debilis,facultas partẽ materiei obstruentis posteriores ventriculos eructat in paracẽphalide, & nuca; qui motus facilior est ratione vicinitatis locorũ. Senibus verò non accidit epilepsia,sed apoplexia frequentissimè, quia facultates habent imbeciliores: qua enim humoribus abundant viscidis facilè ventriculi implentur: qua ad imbecillas habent vires,facilè suffocantur. At in iuuenibus,si contingat obstructionẽ fieri, accidit à robore viriũ fieri subitam expulsionem, cerebrumq; ipsum concuti sese, & violentissimè moueri: ex quo affectu nascitur epilepsia: in hunc modũ putauerim secundum Galeni principia satisfaciendum.haud ab re dictum fuit, secundum Galeni principia,quia aliter sentiendũ in alio opere demonstrauimus. Cogor multa prętermittere studio breuitatis.

Quartò loco quęris cur in febribus,quæ à principio nullam prębuerunt notam malignitatis,exhibito medicamento purgante statim signa sese offerant malignitatis: quę caussa igitur obscurari eiusmodi signa fecit ante vsum cathartici? aut quæ vis fuit in ca D rthartico,vt ea signa in lucem prodirent? Potest id contingere duabus de caussis, vna est robur virtutis: alia verò pharmacum. Exonerato corpore eo, quo veluti sarcina pręmebatur,de cętero natura facta potentior vndique expellere conatur,quod expelli debet,& concoquit,quod coctionem potest recipere: accidit quidẽ frequenter non posse naturam in principio,& in aliqua incrementi parte aggredi pugnam cũ morbo, propterea tunc signa delitescunt malignitatis: at expulsa parte excrementorum,minorique iam reddita materia,vt cum Galeno loquar,apparent morbilli,maculę illę,quas vocant petichias,aut bubones in inguinibus,aut alia id genus, quę licet malignitatem indicent,bona tamen,& salubria signa censentur. Hic memineris magnitudinẽ febris, ac symptomatum sęuitiam fieri à naturę vi,& robore materiei coctionem aggrediente,vt diximus in tractatione de febribus ex Galeno,& Hippocrate. Secundo possunt eiusmodi perniciosa signa contingere ob pharmacum, aut non rectè administratum, aut malę qualitatis: tunc enim qui morbus benignus erat sua natura euadit malignus:

obseruaui

obseruaui diebus præteritis febrem tertianam ferè exquisitam omnino salubrem ex E
pharmaco acriori & importunè exhibito, euasisse continuam, vrinas perturbatas, &
crudas apparuisse, quæ prius admodum concoctæ videbantur; tandem vndecima post
catharticum interijsse: huius caussæ meminisse Hippocratem libro tertio de Ratione
victus in morbis acutis tibi notissimum esse putauerim. Quinta quæstio est, cur aliquã-
do in febribus diebus paribus maior fiat exacerbatio, cum deberet contrarium contin
gere, præsertim quia febres acutæ biliosæ videntur, ac idcirco exacerbationes efficiant
de tertio in tertium. Pro dilucidatione huius quæstionis explanandus est locus abs te
mihi propositus ex libro tertio epidem. sect. 3. Com. 74. in quo sic habet. Vel huius os-
tendens omnia ab initio symptomata, & signa letalia fuisse, & accessiones diebus pari-
bus, vt ipse indicauit Hippocrates cum decimi diei narratione, quo obijsse illum dicit,
addit diebus huic paribus labores (etenim mortem generale iudicij significatum am-
plectitur, vt est ostensum. Iam seruatum in hoc etiam est ægro, vt iudicia ijs essent ferè
diebus, quibus grauiores labores, nam cum in dies pares inciderent, mors quoque in
die est consecuta pari.) hæc ille. Ex quibus duo potissimum colligo, vnum accessionũ F
circuituum, a quibus morbus exacerbabatur, diebus paribus factum fuisse. Aliud, mor
tuum fuisse decima die, non autem vndecima, aut alia impari die. Ita enim obserua-
tum est impari die iudicaui, quorum circuitus fiunt die impari: atque iudicaui die pa-
ri, quorum exacerbatio fit die pari, siue ad bonum, siue ad malum ipsa fiat iudicatio.
Videbitur fortassis obscurum, ne impossibile dicam, admittere me bonas fieri posse iu
dicationes die pari, cum infida fit illa dies, & tirãnicum quidpiam præferre videatur. Id
vtique admitto, maiori ex parte contingere, falli tamen aliquando regulas vniuersa-
les nemo est qui nesciat, vel etiam mediocriter in artis operibus exercitatus, prop te-
rea Senex noster admirandus tertio de morbis vulgaribus asseruit, virginem in Larissa
sexta die integrè, & perfectè ab acutissimo morbo fuisse iudicatam: consimiles notaui
casus in libro obseruationum Cingulanarum, & Taurinensium. Dices te id confiteri,
sed querere caussam, cur paribus diebus moueatur morbifica dispositio, quæ secundũ
propriam naturam moueri diebus debebat imparibus. Responderem iudicia naturæ
fieri in imparibus diebus, cum nihil omnino deficit ad iudicationes absolutionem; at si G
deficiat aliquid motum pari die fieri, idque potissimum contingere profiteor, cũ natu-
ra nimium irritatur, tunc si valida fuerit, vt in virgine Larissę commemoraui, morbus
benè iudicari potest, sed si fuerit imbecilla, iudicium erit ad mortem, quod vt plurimũ
contingit. Leges enim naturæ proportionãtur humoribus, statutosq; habẽt dies, heb-
domadas, menses, & annos, non sine concursu cęlestium corporum, pręsertim Lunę.
Sic videor breuiter explicasse, cur diebus paribus nonnunquã morbi exacerbẽtur, at-
que iudicentur.

Sexta dubitatio duas habere partes videtur mihi, quarũ altera postulat an hidrops à
calido affectu cõcitari possit, atq; in vtrãq; partem doctissime disputas: alia verò para-
doxum proponit, tympanitem scilicet non fieri iecinore affecto, vt perperam sentire
tibi videtur Galenus; sed potissimum fieri ex affectu ventriculi, & intestinorum, cum
magna in hisce partibus pituitę copia, quæ postea in flatũ conuertatur à caliditate ma-
xima, contineatur: Pro responsione huius problematis volens prætermitto dissolutio-
nẽ postremę partis auidissimè expectans lucubrationẽ hac de re tuã, quam mihi pol- H
liceris, & certe arbitror magna artis nostrę vtilitate, & ęgrotorum cõmodo, te illã cõ-
municaturum. Sed non prætermittam suspectam mihi videri caussam de flatus gene-
ratione propositam, cum dicas à maxima caliditate fieri. Duo enim sunt generatio-
nem flatus inhibentia; vnum calor ingens: Aliud frigus immoderatũ. Ille quidẽ dissi-
pat prorsus digeritq; materiã flatus: hoc autem attollere illã non potest, quamobrem,
vt sine calore fieri flatus non potest, ita sine caloris imbecillitate cõseruari nequit. Res
perinde habet, vt nosti, atq; in generatione ventorum, qui, nec hyeme, nec ęstate mul-
tum vigent, sed vere dũtaxat, & autumno. Sed hæc obiter, ad primę quęstionis expla
nationẽ nunc agredior. Quid Apicella impedimento esse potest, quin ascites ex a-
cuto morbo statim fiat? quemadmodum ab Hippocrate in prognosticis, & a Galeno
scriptum fuit? si, vt optime scribis, omnis immoderata intemperies actum impedit pro-
priæ virtutis, cur nõ impedietur ex intemperie calida sanguificatio? Generabitur (di-
ces) ex eiuscemodi intemperie humor acris, non aqua. Hic ego inquam non prohi-

bere

A bere,quin acres etiam humores,potissimũ salsi fiant,vt in hac hydropis specie generari profiteor: Sed aquæ illius vbertas, quæ prominentem ventrem efficit non gignitur ex intemperie calida; sed genita iam pridem ex vasis, veluti percolata transmittitur in capacitatem abdominis, omnisque ascitis gignitur ex aliqua solutione continui per quam,veluti per emissarium sensim effluens aqua serosa additum sibi præbet in abdome,sanguine crassiori in venis permanente.Hinc solũ prominet abdome in ascite: aliæ verò partes omnes maximè gracilescunt,sanguine scilicet nimis condensato,atque destituto ea substantia,quam illi pro vehiculo dedit natura.Promptissimi idcirco sunt ad ascitem,quibus rupta,aut exesa aliquando vena fuit,suppressaque vacuatio sanguinis, diuisionis præteritæ adhuc aliquid conseruetur. Ac etiam ij,qui iecinoris potissimum scirro laborauerint. Atqui hæc mea est de proposito argumento sententia, quã in artis operibus esse admodum veram quotidie cognosco.

Postremam in medium affers dubitationem, an sanguis effluens prægnantibus ex vtero deducatur ex venis internis vteri, an ex ijs quæ apparent in illius collo. Gale-
B nus satisfacere quæstioni videtur quinto aphorismorum sexagesimo, dicens, effluere sanguinem ex venis ipsius ceruicis,non ex internis, eo potissimum argumento, quod ostiũ vteri muliere vtero gerente,vndique clausum existat, sed multò magis, quia venæ vmbelicales in fętu desinunt in orificia acceptabulorum, ea implantantur secundis,quæ rursus reliquas duas membranas,totumque fœtum complectuntur,& circundant,ita vt ferè videatur impossibile,effluere posse sanguinem ex vtero. Quæ Galeni sententia, quemadmodum tibi, sic etiam mihi suspecta est: In primis extat Hippocratis sententia libro de morbis mulierum, qua dicit quibusdam grauidis mulieribus hiare os vteri,ita vt effluere possint menses, quod si ita habet, nihil impedimento esse potest,quin sanguis effluat è cauitate vteri.Præterea Aristoteles libro quinto de historia animalium scribit, quibusdam tempore gestationes vteri fluere menses,quæ imbecillos, paruos,ac etiam parum vitales gignere solent fœtus: adde quod frequenter visitur sanguis effluere vtero gerentibus in magna quantitate, quam ex venis ceruicis extitisse videtur impossibile. Illustrissimam Marchionissam Planitiarum tertio mense ge-
C stationis supra octo libras sanguinis repente purgasse incolumi fœtu; & saluo obseruaui,multis etiam idem contigisse omnibus notissimum arbitror,neque obstat Galeni ratio,quia licet ostium vteri clausum sit, potest nihilominus emittere aliquid sanguinis per venas vteri capacitatem subeuntes,non planè obclusas,nec omnino fœtui mẽbranis annexas,quæque fœtum non continent,nec illi sanguinem suppeditant pro alimento, (neque enim omnes venæ per quas sanguis ad vterum descendebat, ad fętum alendum perducunt sanguinem.) Deinde verò vrget non solum vtero gerentem superfœtare posse, vt scribis, sed etiam quod clausæ mulieres, vt in tractatione de virginitate scripsi,aliquando concipiant,quod fuit etiam ab Auicenna obseruatum: non erit igitur absurdum os vteri aliquando non nihil hiare cum ex capacitate sanguinẽ eructat.Quid igitur,an propterea arbitrabimur Galenum aberrasse? non ego quidam id inquam, sed prosecutum fuisse illum putauerim, quæ vt plurimũ contingunt vtero gerentibus,quæ singulo quoque mense expurgantur,in quibus sanguis magis ex venis in ceruice existentibus,quàm ex vteri capacitate solet effluere.

D Hæc sunt, quæ pro maximarum, quæ abs te mihi propositæ sunt dubitationum, dilucidatione,scribenda duxi: quæ si tibi viro doctissimo non satisfacient, vitio certè uertendum non erit Augenio, qui multis negotijs tum publicis, tum familiaribus implicitus, id certè præstitit, quod potuit. Interim te etiam,atque etiam oro, ut dubitationes contra Medicinales Epistolas olim meo genero, & me inscio editas, ad me, ut polliceris, scribere digneris: erit enim id mihi adeo gratum, quam quod gratissimum: cum sciam multò maius lucrũ fieri à uicto, quàm uictore. Gratias tibi habeo immortales, quod me in tuorum amicorum numero cooptare uolueris: reciprocam polliceor tibi amicitiam. Vale,& me quod facere cœpisti mutuo amore prosequaris. Taurini 15. Aprilis 1589.

Responsum in caussa dissolutionis Matrimonij inter Dominum, & Dominam. Ad Auditores Romanæ Rotæ.

AN contractũ olim matrimoniũ inter Dominũ N.& Dominã N. & post cohabitationẽ annuã,atq; concordẽ dissolui debeat,quæsitũ de me fuit. Ex vnico duntaxat fundamento dissolutio pendet quæstionis huius (nisi tamen decipior) nempè ex cognitione caussarum,quæ matrimonium ipsum vel confirmant,stabileq; reddunt, vel certè dissoluunt. Harum verò duplex differentia est : quædam enim pertinent ad Theologos,diuinorumq; Canonum professores:quædam ad Physicos,Medicosque. De prioribus non tractabimus,quia in illis nihil,quod sciam,controuertitur : Agam igitur duntaxat de caussis ad Medicos pertinentibus, præsertim quia in hac controuersia illorũ perquàm necessarium iudicium est. Duæ sunt,contrariæq; omnino sententiæ,quarum vna contendit dissoluendum esse matrimonium, quod Dominus N. non possit vti re venerea. Alia verò id non admittit, putans non debere fieri inter ipsos diuortiũ. Ego adhæreo huic postremę: quod ne videar gratis dixisse; primum validissimis,nisi fallor, rationibus demonstrabo,sumptis à principijs caussisq; necessarijs Dominum N.naturalem habere potentiã ad exercendã rem veneream. mox verò propositis rationibus alterius opinionis,illis conabor satisfacere. F

Suppono autem in primis ad exercendam rem venereã cum sponsa, primò requiri generationem seminis:Secundò eiusdẽ iaculationẽ in vtero.Duo hæc adeo necessaria sunt,vt si aut ambo,aut horum alterum tollantur è medio,congressus inter sponsos fieri non possit.Porrò ad seminis generationem ex communi omnium Medicorũ consensu,concurrunt vasa seminaria, ac testes,vt proxima generationis instrumenta: sed cor, iecur,cerebrum,vt remota, quamuis membra principalia sint, ac maximè necessaria, facultatem scilicet semini vitalem,naturalem,animalemq; communicantia. Renes,& lumbi aliæq; partes intermediæ coadiuuant,vel deferendo materiam,vel erigendo penem, (nam in præsentia de viri dubitatur impotentia.) Quibus etiam ex veteris Magistri sententia,venas addere iugulares oportet,quæ, si fortè fortuna amputentur, (vt ille aliquando dixit) tum seminis generatio,tum omnis virilitas tolleretur.Nequit porrò fieri congressus vtilis,nisi semen genitũ eiaculetur in vuluam : eiaculari non potest, nisi virile membrum,erectum,atque perforatum fuerit : ad vuluæ igitur ingressum erectio necessaria est, & quædam violentia, impetusve, vt quo fieri possit penitius penetrer.Perforatio autem penis eiaculationi seminis uiam præbet accommodatam.In hisce partibus bona requiritur constitutio, idest temperies, compositio, vnitasque. Hæc sunt à Philosophis, ac Medicis in hac materia vnanimi consensu concessa principia : quorum quædam in conspicuo sunt, quædam abdita. conspicua quidem, testes ac pudenda, quæ nemo non videt : occulta verò internæ partes,tum præcipuæ, tum intermediæ. Occultæ ita quidem illæ sunt, vt harum status non sensu, sed iudicio,ac ratione debeat extimari : propterea si quis circa testes, ac pudenda malè fuerit affectus, si omnibus pateat, notoria vocari solet dispositio, vt putà si quispiam pene careat, si monstruosum, si non perforatum habeat, si ex dimidio amputatum, si nulli sint testes, aut malè conformati, hunc certè,dicent omnes, notoriam habere ad venerem exercendam impotentiam. G H

At verò si impotentia occultis de caussis contingat, hunc nemo dicet notoriam habere, conspicuamque impotentiam. Iactis in hunc modum ex communi omnium consensu nostri responsi fundamentis, iam ad propositi argumenti dilucidationem aggredior.

Prima ratio sic habeat. Qui præditus est omnibus principijs tũ proximis, tum remotis ad venereum congressum necessarijs, ac benè, & secundum naturam dispositis, ex quibus tum generatur, tum eiaculatur in vuluam semen, hic naturalem habere potentiam dicetur ad venerem exercendam. Atqui Dominus N. eiuscemodi habet principia : Ergo Dominus N. naturalem habet potentiam ad venerem exercendam: Maior patet ex Thesi superius proposita : minor probatur testimonio,ac verbis eorum Medicorum,qui scripserunt Dominum N.esse omnino impotentem. Visitarunt illum iussu Reuerendiss. Episcopi quatuor Medici, & vnanimi

A consensu renunciarunt descripto (vt in actis, actitatisque legere vnusquisque potest) hæc verba. Dominum N. dicimus habere membra principalia, cor nempe, iecur, cerebrum bene constituta, & secundum naturam: testes verò ac pudendum optime sese habere profitemur. Quæ verba adeo validam fidem meæ faciunt demonstrationi, vt putem nullum amplius existere dubitandi locum.

Secunda ratio. Quicunque membrum erigit virile, semenque emittit, hic ad venerem exercendam omnino idoneus cẽsendus est. Atqui Dominus N. erigit membrum, semenque emittit. Ergo ad veneris vsum idoneus est. maior nullam habet difficultatem, quia ex principijs necessarijs deducitur. Minorem verò comprobamus testimonio ex verbis Dominę N. suæ sponsę, quæ ab ipso iudice interrogata, an aliquando suus sponsus erigeret membrum: atque an pene erecto emitteret semen, & quãdiu erectum teneret, Respondit, suum virum sæpe erectum habuisse penem, multoties emisisse semen, sed pauco tempore erectum illi permanere membrum. Hæc si vera sunt, adeo manifestã hac in re fidem faciunt, vt nulla certior imaginari posit: iamq; omnis controuersia cessare videtur mihi. At verò dicent fortassis aduersarij profiteri sponB sam nunquam sui viri penem ingressum proprium fuisse vas. Deinde, non sufficere erectionem virgæ ad deflorandam virginem, sed oportere ipsam diu erectam continere.

Sed quemadmodum primum nullam omnino probabilitatem habet, sic secundum prorsus falsum est. vtrunq; doceo. Quæ fierim à sponsa, an vir frequẽter erecto pene & cum illa coniũctus, semenque, vt illa restatur, emittens, illud eiaculauerit in uas proprium, an contra extra illud effuderit. si admittat primum, cõstat matrimonium fuisse inter ipsos consumatum: si non admittat, doceat illa (quæso) quid impedimento fuit, quin erectus penis suum vas ingrederetur. Obediebat illa mariti voto: parata ẽrant instrumenta: lata erat in exterioribus partibus vulua, aditusque patebat facilis, licet angustior in penitiorib. partibus existat. idcirco omnino impossibile iudico, aut certè non probabile, cum eiuscemodi circunstantijs, tunc virile membrum non fuisse ingressum suum vas. Alterius autem responsi falsitatem omnes norunt, qui de rebus apertis iudicare sciunt. Quis enim ex omnibus Medicis aliquando extitit, qui diu erectam teneri virgam oportere scripserit? Mulieres fortassis hanc sibi vellent obseruari C legem: nam, vt materia prima semper appetit formam, sic fœmina semper cùm viro coniungi desiderat, iunctaque continuo permanere vellet, vt Aristoteles ait primo libro de auscultatione physica, textu vltimo.

Tertia ratio. Dirimi non debet matrimonium inter eos, inter quos non apparet notorius aliquispiam defectus in genitalibus membris. Atqui nullus in Domino N. apparuit. ergo illius caussa dirimi non debet matrimonium. Censent Medici vbi notòria, omnibusque conspicua in pudendis apparuerit noxa, quæ copulari inuicem sponsos prohibeat, matrimonium fore irritum. atque sic etiam fortassis putant sacrorum canonum professores, quod ipso in casu nihil adsit eiuscemodi, Medicorum visitantium verba testantur, quæ sic habent. Habet Dominus N. pudendum, suos testes, vasaque omnia seminaria benè, & secundum naturam dispositos, & alia, quæ sequuntur.

Quarta, morbus qui curari possit adueniens vni ex sponsis, ex quo ad tempus prohibeatur vsus matrimonij, non facit illius separationem, diuisionemque. Atqui Dominus N. vt Medici illum visitantes dixerunt, in morbum incidit eiusmodi. ergo separatio thori inter ipsos fieri non debet. maior euidentissima est, ex communi omD nium consensu: minor ex illorum decreto pendet, (falso tamen, vt demonstrabo) nam aiunt. Pati Dominum N. paralesim virgæ, & esse frigidum: idest, vt illi dicunt, habere frigidam intemperiem in partibus veneris vsu destinatis. Est autem (vt hoc admittamus) vterque affectus sanabilis. Ergo anteaquam fiat thori separatio, cohabitent simul, omnique diligentia ac studio experiatur ille an sanari possit. Atque vbi constiterit insanabilem affectum esse, ac matrimonium antea non fuisse consumatum, tunc dirimatur.

Propterea præcipiunt diuini Canones, vt triennio cohabitent simul frigidi, atque maleficiati, quo spatio, si nequeunt fieri voti compotes, ad separationem accedunt. Porrò paralesim virgę sanari posse, ac etiam aliquando frigidos maleficia-

tosq́;, quis dubitat? affectus ergo ab illis Medicis propositi separationē non indicant. Quintò vbi magna suspitio adest maleficij, thori separatio fieri non debet. At huiusmodi suspitio adsunt inter sponsos. ergo thori separatio facienda non est: minoris propositionis veritatem demonstrabimus infra. Ob hasce rationes affirmo matrimoniū hoc validum esse, neque posse separari, si ex artis medicæ fundamentis res ipsa explicanda, decidendaq́ue est. E

Quid nunc alij obijciant, videamus. Dicunt omnino adhibendam esse fidem mulieri, quæ iureiurando affirmauit, virile membrum sui domini, nunquam ingressum fuisse vas suum, ob cocundi, vt illa dicit, impotentiam. Secundò, Medici argumentantur hoc modo. Dominus N. non erigit, ergo est omnino impotens ad rem veneream exercendam: antecedens probant illi dupliciter: primùm, quia iusserunt, ut aliquando Dominus ostenderet illis penem erectum, quod duorum mensium spatio nunquam præstitit. Deinde placuit illis, vt hac de re facerent periculum cum sua sponsa: cumque solus cum sola, & nuda spacio horarum duarum permansisset, nunquam tamen potuit erigere. Postremò addunt caussam impotentiæ duplicem esse: vnam dicunt existere paralesim virgæ: aliam verò frigiditatem. excluduntque ab hisce caussis maleficium. Contendunt itaque Dominum N. impotentem esse ex natura, idcirco hoc matrimonium fore separandum. Hæc summa est horum opinio. F

Verum enimuerò hæc non obstant. non primum, quia fides non est adhibenda mulieri, quæ virum suum odio prosequitur immortali: fuit autem odij caussa, quod eam alapis percusserit, vt in actis apparet: tuncque illa ad suum patrem fugiente, factum fuit diuortium: apparetque suum obiurgasse virum, minatūque fuisse, amplius ad suam domum non esse reuersuram.

Deinde non valet Medicorum ratio, tum quia argumenti propositio est falsa: tum quia propositionis explicatio çquè falsa est. Non enim hanc admitto. Dominus N. non erigit: nam falsam esse constat in actis, & suæ sponsæ testimonio. Dein Medicis erectū penem nunquam demonstrauit: quia noctu potissimum erigebatur illi: atque ij, tunc non aderant. mox non est hominis, sed belluæ. G

Dicent, in congressu cū sponsa non potuit erigere. Fateor: sed caue ne aberres: ex hoc scilicet actu concludens, nunquam antea erexisse, nec de cætero erecturū. Quia certè neque hominibus maximè venereis semper erigitur, cum volunt. hoc quidē non est in nostra potestate. Repeto, ex eo quod quispiā aliquando non erigat, non tollitur erigendi potentia alio tempore: alioquin omnia dirimerentur matrimonia, cum nemi nem esse sciam profitearq́;, cui aliquando eiusceemodi non contingat casus præparata etiam habenti in lecto, qua cum sexcenties coiuit.

Præterea manifestę adfuerunt caussæ à Medicis conscriptæ, impedientes erectionē, odium scilicet, commemoratio rerum præteritarum, quæ vel maximè ad illius honorem pertinebant. Rixa, tumultus cū socru, & socero, & verecundia. Sciebat enim pro foribus assistere obstetricē, Archiepiscopalem Notarium, quatuor Medicos, vt magnā aliorum turbam prætermittam. Recordabatur præcepisse Medicos illi, vt erectū ostenderet penem, anteaquam cum coniuge rem haberet. Quis si hæc vera sunt, erigeret penem? aut coeundi desiderium non statim ammitteret? Sed hactenus illorum Achillem expugnauimus: nunc de reliquis. H

Quod de Paralesi dicunt, falsum esse ex communi Medicorum decreto colligitur: qui paralesim virgæ patitur, hic non erigit illam, hic semen non emittit, hic non sentit, huic tandem in frigidam immersa virga non coagustantur. nonne hæc verissima sunt? quomodo ergo habere paralesim dicunt.

Frigidū verò corpus esse, qua ratione demonstrabunt? an quia senex existat? at hic anno natus est xxvj. an quia pharmacis venerem extinguentibus vsus est? at verò illi dicunt, visum fuisse remedijs venerem stimulantibus: an quia tabe, vel atrophia laboret? at certè corpus benè habituatum est, & sanguine abundat: an postremò, quia pręcipuę partes frigido tēperamento languent? at quomodo statuerunt illas optimè sese habere, vt ex visitatione constat. Vnde igitur hæc frigiditas originem duxit? quibus signis ducti sic putarunt? an dicent frigidum ob membrum virile paralesi affectum: sed neque hoc potest afferri in mediū ab illis, quia dixerunt pudendū esse naturaliter

A taliter constitutum. At concedamus, quod proponunt extra rationem, an propterea postquam anno vno cohabitarunt simul vnanimi consensu, hoc irritum esse debet matrimonium? & cur quæso vos omnia non erunt dissoluenda matrimonia, si sic loqui, & argumentari liceat? quis est, qui ob aliquem affectum non reddatur aliquando impotens ad coitum? Paralesis dispositio morbosa est, frigiditas etiam præter naturā iuueni inest, cur, igitur artis beneficio tentanda sanatio non est?

Nunc de maleficio breuiter differamus. Certe si Medici aliquam rationem attulissent in medium, qua probassent non adesse suspicionem maleficij, cam perpēderemus, & fortassis manus dedissemus. at cum nullam omnino proponant, non erit vitio vertendum mihi, si non adhibeo illis fidem: atque si noua hac demonstratione maximè vrgeo.

Qui coitum exercere non potest, nulla caussa naturali concurrente, ac etiam nulla B præter naturam eo in corpore existent: hic quidem magnam de maleficio suspicionem præbet. At Dominus N. hoc modo affectus fuit. ergo magna adest suspicio de maleficio. Hic ętate floret. Optimo corporis temperamento præditus est. Omnes partes præcipuas bene temperatas habet: intermedię partes nullo laborant morbo. Vasa seminaria, testes, pudendum bene constituta habet. Medicamentis stuporem inducentibus non extinxit venerem. Non tabem, non phtisim, non hecticam febrem patitur. Tamen erigere nunquam potest, vt vos dicitis, ergo magnam præbet suspicionem maleficij. Nescio videre, quomodo ab hoc nodo extricabimini.

Liceat vestrum in medium afferre subterfugium. Quemadmodum (inquitis) licet Augenio vti testimonio sponsæ pro suis decretis roborādis. sic liceat nobis pro responsione ad suas rationes vti testimonio Domini N. Ille quidem dicit sese millies nouisse suam sponsam: ergo non est maleficiatus. Bene dictum. admitto responsionem verissimam, ex qua sequitur consummatum fuisse matrimoniū. Magna certe vis est veritatis, quam nolentes etiam coguntur admittere. Cognouit Dominus N. olim suā sponsam, quia à primo maleficio euasit liber, mediantibus sacramentis sanctę Ecclesię, ieiu-C nijs, orationibusque, vt patet in actis. Denuo cum eadem congressurus maleficio fuisse affectum suspicandū est, propterea coire nō potuit, licet maximo afficeretur coeundi desiderio. & fortassis coiuisset, si eadem sacramenta, ieiunia, orationesque præcessissent hunc actum: debitaque reuerentia, ac omni inter ipsos odio deposito ad cōgressum peruenissent. Hactenus de hoc argumento.

HIERONYMO VITTELESCO FVLGINATI PRIMARIO ANCONAE MEDICO.

De venæ poplitis, aut malleoli sectione: De scarificatione crurum in pestilentibus, & acutis febribus: atque de viribus cornu Monocerontis quædam.

D DISPLICVISSE tibi meam opinionem significasti, Hieronyme Vitteleschc, quam præterita hebdomada, dum Anconę pro salute admodū Illustris, & Reuerendissimi Antistitis inuicem consultaremus, liberè, pro mea alioquin consuetudine, proposui. Ego, qui te ipsum senem, virumque doctissimū, semper iuuenis obseruaui, licet rationes tuę non validę viderentur, pro mea tamen modestia, & erga te obseruantia, tunc contradicere nolui. Sed Auximi reuersus, vt veritatem adiscerem ex te, hasce meas scribendas duxi, te etiam, atque etiam orans, vt pro summa doctrina, qua te præditū esse profiteor, me aberrantem (si ita contingat) admoneas. Sed vt mea dilucidior euadat disputatio, historiam supponā primum, mox de singulis agam, quæ tibi non placuisse in consultatione dixisti. Historia sic habuit. Illustris admodum Antistes post diuturnā laboriosamque nauigationem Anconæ peruenit, ac plurimum ea ciuitate delectatus indulgens genio, in victuque multum deliquens, maximè in potu vini generosi, & melonum vsu, anno suæ ętatis 36. plenitudineque sanguinis abundans, decimaquinta Augusti incidit in febrem malignam, & pestilentem, sęuis quidem, pro illius conditione symptomatis comitata. Quarta die, qua facta fuit inter nos consultatio, leuiter, vt dicebas, delirauit. Inspicientesq; corpus, inuenimus iam apparuisse ma-

culas illas non omnino rubras, sed ferè nigricantes, ac liuescentes: paucas tamen in dorso, plures ac latiores in coxis, & cruribus. virtute tamen adhuc constante, ac vrinis haud omnino perniciem minantibus. Die consultationi destinata hic status morbi fuit. In consultatione verò inter nos habita, multis vltro, citroque, vt fieri solet, habitis discursibus, controuersa fuerunt tria. Vnum, an venæ sectio in poplite, aut maleolis conueniret. Aliud, an scarificanda essent crura. Tertium, an puluis cornu monocerontis, siue alicorni, vt vocant, exhiberi debuisset. Ego quidem affirmans, proposui. Seuerino verò ambigebat. Tu autē ex his nullum admittere voluisti remediū. hactenus de historia. Nunc sigillatim agamus de singulis. E

Putaui ex inferioribus venis mitti oportere sanguinem, multis de caussis: Primū, vt à corde, ac cerebro reuellerem: deinde ut naturę motum imitarem: ac postremò, vt plenitudinis affectum vacuarem. quibus addo, ex ijs quæ contra indicare dicuntur, cum nihil mea sententia ipso adfuerit in casu, remedium illud fuisse omnibus numeris absolutum. Nemo enim nescit febres pestilentes à putridis differre ob excellentiam putredinis, qua scilicet humores à propria natura, ita alieni euaserunt, vt restituere illos in integrum ferè impossibile sit, quemadmodum impossibile est vinum, quod iam in acetum transmutatum est, posse rursus acquirere vini naturam, vt à Galeno declaratū fuit libro secundo aphoris. 17. idem est autem consumata hęc putredo, atque affectus tota substantia vitę contrarius, quę cum ex corde potissimum proficiscatur, mirum non est, si pestilens febris cordis facultates omnes obruat, dissoluat, ac mira quadam celeritate labefactet. Basis corruptionis huius in humoribus aliquando consistit, & aliquando in ipsius cordis corpore, vt Galenus dicebat libro tertio de præsagione ex pulsibus. Certissimum est semper ad fæcum putredinis confluere sanguinem, ex eoque motu augeri febrem, quòd materiei putrefactæ incrementum non mediocre fiat, vt idē author est libro secundo de feb. diff. c. vlt. Multò autem magis ad cor, tanquàm ad fontem influentis caloris, spiritus, & sanguis perpetuò confluentes, augere non mediocriter febrem, & corruptionem potest, præsertim in corpore plethorico. Hæc si vera sunt, quēadmodum esse verissima, te virum doctissimum ambigere non arbitror, duplex sese offert indicatio executioni demandanda. Vna, vt multitudinem, à qua corrupta materia fouetur, vacuemus: Alia, vt fluentem sanguinem reuellamus: quæ duo fieri simul ac statim debent in morbo acutissimo: fientque citra laborem secta vena poplitis, aut maleoli. Postulat reuulsionis ratio, vt nosti, fieri illam in contraria parte, & motu instituto ad contrarium, quàm humor ipse moueatur. Quamobrē statuere oportet à toto corpore, maximè ex venis maximis, qualis caua est, ac illi adiacentes, proximæq; sanguinem ad cordis mouere substantiam. Qui ergo deorsum trahit illum, contrariū motū, & contrarium, ratione situs, partem eligit. Porrò vacuari multitudinem sectis venis superioribus, ac etiam inferioribus adeo certum est, vt neminem dubitare putem. Quid igitur impedimento esse potuit, quin eo quo inuicem consultabamus die, sanguis ex infernis venis mitteretur? Nam regulam hanc esse scio, & profiteor. præsente, scilicet indicante, nulloque repugnante semper indicatum ipsum, quod remedium est, ac vtile; executioni demandari debet: iam verò virtutem tunc non modo constasse, sed validam esse communi nostrum consensu sancitum fuit. Vrgere præterea videtur mihi natura morbi, quàm venenatam esse tradidistis: at vbi venenum cor obsidet, nihil inueniri potest præstantius, quàm attrahere illud ad partes maximè distantes, & quæ ignobiles existant: fieri posse tractionem venenati humoris à venis inferioribus vacuatione facta, multoque tutiorem esse, quàm si quis cubiti venam incideret, non est meo quidem iudicio ambigendum. Motus etiam naturæ in pestiferis hisce febribus indicat nobis, quid agendum sit: solet enim materiam venenosam in inguinibus expellere, à quibus repellere non licet, & ad quæ attrahere semper expedit: cur igitur nos illius imitatione non ducemus humores malos ad infernas partes? cur si in his febribus vnica spes salutis est naturæ ad huiusce locos expulsio, nos omni opere, ac industria non conabimur exonerare naturam, ita ut ad eos omne virus expellat? Et verò in proposito casu aliquod signum habuimus propensionis naturæ: nam maculæ rubræ maiores, & copiosiores in inguinibus, in coxis, in cruribus apparentes, quid aliud indicabant nobis, quàm statim adiuuandam esse naturam, ac illi manus porrigendas demonstranti, ve- F G H

luti

A luti digito nobis viam salutarem, per quam expelli debuissent venenati humores?
Meæ opinionis rationem dixi : quam firmissimam putabo tandiu , donec pro tua
eruditione meliorem docueris. Interim , quæ abs te in consultatione dicta sunt ,
examinabo.

Putasti eiuscemodi vacuationem nullius esse vtilitatis.primũ,quia natura per cuta-
neas partes malignã expellere materiam incœpit, non oportere hunc motũ impedire:
& verò impediri posse à venę sectione. Deinde secunda die factã fuisse vacuationem
ex cubito,atq; idcirco non esse repetendã.Mox si necessaria repetitio deberet iudicari,
magis quidem ex cubito,quàm ex crurum venis fore vacuandũ:cum ex vena caua san
guis ebulliẽs lõge facilius ex cubito ducatur,quàm ex poplite,aut malleolis. Postremò
neminem ex antiquis authoribus pro curatione putridarum febriũ ex inferioribus,om
nes ex superioribus sanguinem vacuasse.Atque facturis medicinã non temere nouis le
gibus propositis antiquas prætermittendas:propterea conclusisti,multas humeris,dor
so,ac naribus cucurbitulas cũ scarificatione applicatas certissimam vtilitatem pollice-
B ri:hæc tua fuit vir doctissime,opinio. Quæ licet videatur maxime consona rationi,mi-
hi tamen adhuc suspecta est multis nominibus: Atque illud quidẽ primo loco difficul-
tatẽ patitur,quod asserere videaris motus symptomaticos adiuuari debere. quod non
facile admiserim.Etenim quod non fit à natura dominante,sed potius stimulata,ac for
tassis euicta,à Medico nunquã in artis operibus imitandũ.Quarta die in Episcopo illo
nostro maculæ symptomatis ratione,vt dixisti,ex vna tecum omnes admisimus,appa-
ruerunt:qua die iudicari acutus morbus non potest: imparibus.n.non paribus iudica-
tiones fieri ab Hippocrate,& Galeno, ac in vniuersum omniũ in hanc vsque diem ex-
perientia confirmatũ est.Addo colorem illum ferè nigricantẽ significare,aut breui ca-
loris extinctionem adfuturum, aut magnam inesse adustionẽ humorum: vtrunque au-
tem pessimum esse non ignoras:ac idcirco tantum abest,vt ad naturæ perperã mouen-
tis exemplum,per eandẽ viam putem instituendam esse vacuationem,vt omnino con
tendam contrariam esse ineundã . Neque venæ sectio naturæ ad cutaneas partes pro-
pensionem aut impedit,aut remoratur.immo vacuata multitudine, qua veluti sarcina
C præmebatur,de cætero ad expellendũ fit propensior. Arbitror te recordari historiæ Si-
monis latas pustulas in vniuersum corpus patientis , cuius Hippocrates meminit li-
bro tertio epid.in enarratione.Galenus phlebotomiam,ac etiã purgans pharmacũ an-
te illorum curationem,necessariã esse affirmauit . Moderata vacuatio ex venis motum
ad cutem impedire non potest,qualem nos potissimũ desiderabamus. At magna vacua
tio,vel vsque ad animi deliquiũ instituta,id efficit, vt ex Galeno constat lib.5.de sani-
tate tuenda in curatione lassitudinis.Quod dicas secunda morbi die vacuasse,ad rẽ no
stram nihil facit.nam licet præcesserit vacuatio per venæ sectionẽ , parcior tamen fuit,
quàm affectus natura postulauerit. Quam.n.vtilitatẽ in eusarco, plenoq; corpore af-
ferre potest missio sanguinis ad vncias quinque? expediebat(meo iudicio)viribus con
stantibus,de quibus neque ambigebamus quarta die, vsq; ad animi deliquiũ vacuare:
vel certè maiorem sanguinis quantitatẽ educere.At impediebat humorum corruptio,
& venenosa qualitas.admitto.Sed quid impedire potuit ad librã vnã,aut duas vacua-
tionem,repetitis viribus factã ? Neque facilè concesserim tibi plenitudinis affectum fa
D cilius ex supernis,quàm infernis partibus exhauriri:nã quemadmodũ caua suos emit-
tit ramos ad cubitũ, ita in duas præcipuas, maximasq; partes deducta ad crus vtrunq;
peruenit:quod etiam,si admiserim, non tamen ipso in casu pari securitate , atque vti-
litate fieret . Quod postremo loco dixisti, id quidẽ constare non videtur mihi: sum.n.
infra ostensurus,antiquiores Græcos meminisse nõ modo huius remedij pro curandis
febribus,sed etiam pro pestilentibus summopere laudasse, sed esto nouũ esse remediũ.
An propterea reprobandũ ? an omnia sciuit antiquitas ? an omnia sciuerunt Græci,ni-
hil Mauritani ? quomodo quæso artes fiunt per additamentum? cur scripsit Hippocra-
tes,inuenire quæ nondũ inuenta sunt,pertinere ad artem? cur idem significauit Aristo
teles ? Ego ita sentio, Hieronyme,id remedium semper admittendũ, quod alicuius in-
dicantis postulatum est.quia,quod indicat necessariò,& semper indicat: vt ex 9.meth.
medendi alibi declarasse memini.si necessariò indicat,nõ potest aliter sese habere. Sic
in proposita historia perpendendum,an à corde expediat reuellere materiam virulen-
tam:si expedire nouerimus,an conueniat fieri in parte contraria longissimè à corde di

stanti,

stanti,& quæ non sit ex numero principalium, cũ præsertim in ipso transitu nullum fit impedimẽtũ: hęc vbi cõstiterit,quid opus impedire potest?Hactenus de primo capite. E

Erat secundum de crurum scarificatione propositum.Dicebam si vobis venæ sectio ex inferioribus partibus non placuisset, saltẽ mittendũ sanguinẽ veterũ consuetudine scarificatis cruribus: addidiq; obseruasse me & Auximi, & in Cingulanis montibus hoc saluberrimum extitisse remedium.Manus tibi dare non placuit:qui summis extulisti laudibus communem vsum Medicorum scarificandi dorsum,cucurbitulis (inquã) antea pro more impositis. Ego,vt in hac materia dicam,quod sentio,primum ostendã antiquum hoc fuisse institutum.Mox rationi consonum.Tertiò de scarificatione quædam dicam in rem præsentem necessaria. Postremò de communi consuetudine edisseram . ne, quæso te, pro tua modestia legere graueris.

Lib. 7. medicinalium,collec. cap. 20. Quod attinet ad primum. Extat Appolonij sententia, quam irrefragabilem esse arbitror, ab Oribasio Iuliani Imperatoris Medico scripta, hisce verbis. Et sanè dum » pestilentia vehemens Asiam deprehendisset,multosq; perdidisset,meq; etiam morbus » attigisset,secunda morbi die temissione febris facta crus scarificaui, duasq; ferè sanguinis libras detraxi: hacq; de caussa periculum vitaui. Plerique etiam alij hoc remedio » vsi superstites euaserũtq; præcipuè saluabantur,qui sanguinẽ copiosè extrahebant.] » hæc ille.Dixi hunc locum esse irrefragabilem,quia Galenus,vbi sese offert occasio,Appolonium arguit: at nullibi,quod sciam,hoc decretum illius reprobauit. Addo videri mihi admisisse & laudasse,si vera sunt Aetij verba lib. 3. cap. 21. quę sic habent. Capitis titulus est. De scarificatione ex Galeno. Probo igitur (inquit) vt ab ignobilioribus par » tibus,veluti sunt crura,per scarificationem detractio fiat. Optimum autem est hoc au- » xilium, ad conseruationem sanitatis, & ad eandem recuperandã,si fuerit præuaricata.] » ex his facilè colliges antiquum esse remedium,& pro morbis,maximè verò febribus pestilentibus curandis vsitatissimum. Hoc eodem remedij genere vsum fuisse Galenum pro plenitudine vacuanda constat ex verbis eiusdem authoris lib. 4. de sanitate tuenda,& de ratione curandi per sanguinis missionem:præsertim si plenitudo fuerit sanguinis tenuioris,& originem habuerit ex retentione mensium in mulieribus albis,& alga modo teneris: sanguis verò crassus, & melancholicus,non ita quidem facilè per scarificationes educi potest,quia in corporis habitu,quem scarificamus,tenuis,vt plurimũ, sanguis continetur. At verò hunc potissimũ vacuare in animo erat in Reuerendissimo Antistite,vt puta,qui magis fluit, efferuescitq́ue, ac ad putredinem facilius disponitur, genitus ex melonibus multis, & fructuum horrariorum vsu. F G

Idẽ Oribas. lib. 7. cap. 19.

Rationi consonum fuisse remedium sic persuadeo. Expedit semper à præcipuis partibus reuellere ad ignobiles: atqui id fit,cũ corde febre pestilenti affecto, scarificamus crura:antecedens non habet difficultatem: consequens verò patet ex ratione reuulsionis,atque ex verbis Aetij.probo (inquit) vt ab ignobilioribus partibus,veluti sunt crura per scarificationem detractio fiat.] Secundò. Materia venenata,qualem esse dicitis, quæ facit pestilentem febrem,& in corde continetur, est quidem retrahenda ad partes maxime longinquas.at verò longinquæ partes sunt crura:ergo ad crura fieri debet retractio.sed qui crura scarificat,ad crura trahit,ergo crurum scarificatio maxime vtilis. Maiorem suppono vetissimam ex fundamentis tuis, cum profitearis differre pestilentes febres ab alijs non pestilentibus, quod ex materia virulenta, venenataq; pestilentes,putridæ ex benigniori fiant. Tertiò, vbi plenitudo est sanguinis tenuioris, & ferè aquosi magis conuenit scarificatio,quàm venę sectio.At eiuscemodi fuisse Episcopi nostri plenitudinem,tu ipse primus omnium dixisti,& opere probasti, cũ sanguinem missum ex vena intueretis aquosum,& ferè vix concrescentem: nosq; etiam vnanimi admisimus consensu.Maiorem Galenus probat libro de venæ sectione,cùm ait. Cæterũ » quæ inter mulieres candidiores sunt, hæ sanguinem magis tenuem conseruare solent: » quapropter malleolorum scarificatione magis iuuantur:at quę nigriores sunt, secta ve » na curato.crassiorem enim,& magis melancholicum sanguinem congregant.] hęc ille. » At dices,Galenum supponere sanguinem ex vtero effluere assuetum retineri. id inquã verissimum esse non inficior,hoc tamen non cogit,quin conueniat scarificatio,vbi cor venenatis humoribus refertum est, multò magis quàm ex superioribus partibus. H

Cap. 16.

Quod attinet ad tertium, duobus modis exerceri solet scarificatio: vel nostra consuetudine,vel antiquorum,Nos quidem consueuimus post frictiones cucurbitulas,aut

vocata

A vocata cornetta, apponere primum siccas: dein verò attractum ab illis sanguinem scarificata cute vacuamus. Antiquiores citra cucurbitularum vsum scarificabant.

Hic ego putauerim parum referre, quo modo quispiam sanguinem eliciat, dum tamen copiosum vacuet: solet autem ob venarum multitudinem in cruribus existentiũ multum sanguinis educi, vt ad duas, ac etiam tres libras sine aliquo virium damno aliquando viderim vacuatum. Certè si magis copiosam desideramus inanitionem, cucurbitulæ cum scarificationibus profundis magis id præstabunt, quàm solæ scarificationes profundæ, & frequentes.

Cæterùm si conferamus scarificationem crurum, cum scarificatione dorsi, multum differre inter se cognoscemus. Illa certè vim habet reuellendi, hæc verò aut non reuellit, aut certè parum, ita vt magis cuiusdam deriuationis nomen mereatur. illa maiorem multo quantitatem educit sanguinis: hæc minorem. quia quantumuis profunda fiat scarificatio, tamen nunquam sanguinis vacuare poterimus libram: cuius rei caussa est, quod non adsunt in superficie dorsi venæ, neque tam magnæ, neque tam multæ, quàm

B adsunt in cruribus. Tertiò, illa in pestiferis febribus longè tutior est, vt ego sentio, hæc autem longè periculosior. tuta quidem est, quia dum illas partes scarificamus, vtique ob dolorem, ac ob situm, attractio fit deorsum sanguinis sursum effluentis: nec periculum est in transitu aliquod: at sanè periculum est in dorso scarificatione facta, ne maior fiat humorum attractio, quàm vacuatio, sanguisq; postea venenatus hæreas in via, multo grauiorem affectum faciat.

Postremum de cornu vnicornis vocati, si tibi suspecta est facultas illius, aut quia incognitum adhuc sit, an inueniatur huiuscemodi animal, licet Aelianus, qui de animalibus scripsit, illius mentionem faciat, aut quia si inuenitur facultas illius cornu ad venenorum curationem, non sit tibi perspecta, parum in præsentia curo. Hoc solum dicam, quod qua ratione cornu cerui inter cardiaca reponitur remedia, eadem quidem hoc cornu reponi posse non dubito, nam qua frigidum, & siccum est, putredini resistit: hoc etiam addo me oculatum esse testem, ex puluere huius cornu puerum à vermium copia pessimè habitum, mira celeritate fuisse sanitati restitutũ. vidit etiam Andreas Bac-

C cius Elpidianus amicus meus, qui nunc Romæ medicinam facit. id obseruaui in alijs multis. Hęc placuit mihi, Hieronyme clarissime, ad te scribere, non vt tuam opinionem arguerem, sed vt meam liberè communicarem, hacq; de re occasionem haberem adiscendi ex te, quid pro veritate sentiendum sit, quem semper loco patris, & præceptoris habui, habeboq; donec viuam. Auximi die 4. Septembris. 1569.

FRANCISCO CIROCHO FVLGINATI MEDICO PRAESTANTISSIMO.

De Cauteriorum, & Sinapismatum, siue phenigmorum vsu scribendi occasio.

De vsu Cauterij, & Sinapismatis. *Cap. I.*

D SCripsi tractationem diebus præteritis de Cauteriorum, & Sinapismatum vsu, in catarrhi potissimum curatione, obseruando, quia Medicos noscebam quosdam, generosis hisce remedijs abuti: eam edere sub tuo nomine placuit, non, vt tu ipse adisceres aliquid, cum iam totius artis palmam sis consecutus: sed, vt memineris, meminisse me tibi debere, quod iam diu promiserã, & soluere qñq; velle, quod debere, cognosco. Præsertim, cũ non tam hoc ipsum debeam. quia promisi, q̃ id promiserim, cui cũcta debeã. satis hæc.

Explanare in animo est, an in catarrho conueniat cauterium, atque sinapismus: pro qua re dilucidanda, tria declaranda sunt. primum quis horum sit remediorum vsus. secundũ, quo loco fieri debeant. tertiò soluendę sunt dubitationes. Est itaque triplex horũ vtilitas: nam aliqñ adhibentur reuulsionis, aliqñ alterationis, & aliqñ euacuationis caussa. Reuulsio duplex est, vna localis, quæ propriè latinis nũcupari debet deriuatio: alia vniuersalis, quæ generis nomen habet. vtraq; fit per contrariũ. Sed reuulsio simpliciter dicta, maiorẽ: Deriuatio minorẽ contrarietatẽ exigit, quẽadmodũ lib. 7. docu-

mus

mus de ratione curandi per sanguinis missioné. Vtroque remedio reuellere,& deriuare possumus. Alteratio verò depulsio est qualitatis contractæ à contraria qualitate, vt frigidū depellendo caliditate, alterare dicimur,& è contra, atque sic de reliquis qualitatibus. Postrema vtilitas est vacuatio humoris in aliqua particula contenti, ac tenacissimè inhærentis, qui scilicet alijs remedijs euelli non potuit. Cauteria igitur siue ignito ferro, siue caustico medicamento admoueantur, reuulsionis, euacuationis,& alterationis gratia fieri non solū experientia omnium hodie medicinā factitantiū, sed etiam veterū authoritas testatur. Paulus Aegineta libro suæ medicinæ sexto, cap. secundo, sic ait. In oculis humore ex supernis influente, & indifficulter spirantibus ob superfluæ humiditatis redundantiā, quæ ex capite deorsum ad thoracē demittitur,& partes quæ isthic sunt, sua assiduitate affligit vstionē circa mediū capitis faciunt hoc modo.] hæc Paulus. Idē confirmat Aetius libro 6. cap. 28.& 50. Agens enim ille de resolutione, sic inquit. Ego verò ne crustas quidē inducere non dubitarē, vel cū igne, vel cum medicamento, vnam in concauitate occipitis, vbi spinalis medulla incipit: duas in vtroque ipsius latere: tres aut quatuor in vertice: vnam in ipso capitis meditullio: tres in circuitu: vlceribus enim copiam materię deriuantibus integram salutē non desperauerim:] hunc Aetij locum de industria in medium afferre volui, vt cognoscerent, Græcos authores non modo fuisse vsos cauterijs, sed etiam adhibuisse multos, audacioresque fortassis ipsis extitisse Arabibus. Deinde agens de cæphalea, & hemicranea ex Archigene in hunc modū scribit. Nam, & locis pustulas inferunt,& materiam è profundo ad superficiē euocant: nec parum facit malagma è baccis lauri. Nos verò linimento ex cantaridibus vtimur, ac mirum in modum prodest, saniæ ab vlcusculis medicamento illatis diutius emanante. Oportet tamen interea lactis potione, & congruis irrigationibus vesicam munire: adhibito enim ex cantaridibus linimento, proprietate quadam vesica facilè iniuria afficitur,] & quæ sequuntur. Postremò Cornelius Celsus, Latinæ medicinæ pater, vtriusque remedij meminit his verbis. Illa in omni vetusto capitis dolore communia sunt, sternutamenta excitare, inferiores partes vehementer perfricare, gargarizare ijs, quæ saliuam mouent, cucurbitulas temporibus,& occipitio admouere, sanguinem ex naribus detrahere, resina subinde tempora peruellere, & imposito sinapi exulcerare ea, quæ malè habent, ante linteolo subiecto, ne vehementer arrodat, candentibus ferramentis, vbi dolor est vlcera excitare:] hæc Celsus. qui indifferenter videtur admittere sinapismata, & cauteria in cæphalea, & hæmicranea: cur verò ita sit, explanabimus infra. Sunt, qui contendunt ratione reuulsionis non conuenire sinapismata, Galenumque huius indicationis exequendæ caussa, nunquam vsum fuisse illis. Ego verò obijcio hanc illius authoris dictionem, libro quinto methodi medendi c. 13. Sed iussi, ut acri vteretur clistere, tum crura, manusque calefacienti pharmaco plurimū fricaret,& vinciret: mox caput raderet: cui deinde medicamen, quod ex palūbi stercore constat, imposui: interpositisque tribus horis in balneum duxi, ac laui,] & parum postea eodem capite bis eiusdem meminit emplastri supra rasum caput apponendi: ex quibus certissimum est, Galenum fuisse vsum sinapismate pro reuellendo humore acri ex cerebro in thoracem destillanti. Sinapismis porrò vsos fuisse Græcos authores, vt frigidam intemperiem alterarent, non est dubitandum. In hunc enim modum scribit Galenus lib. 2. de cōpos. medic. per locos. Ego aūt in quibus vel intēperies quædā humida,& frigida particulis patientibus inest ipsa per se, aut propter frigiditatē ex huiusmodi humorū obortam, medicamenta, quæ ex sinapi,& tapsia, & similibus præparantur ipsis admoueo: calidis autem & siccis non admoueo,] idem sexto de sanitate tuenda,& 13. method. scriptum reliquit. At verò pro vacuatione humorum, qui altiores partes occuparunt eisdē emplastris rubificantibus vsos fuisse Græcos, satis constat ex curatione isciadis: nam dicebat Hippocrates, dolorem doloris medelam esse in epidemijs,& Galenus addebat, fieri in coxis dolentibus vstiones aut à medicamentis, aut à ferro: imò recordor dixisse illos, quòd, nisi vrantur claudicant. Legito, quæ de radice Hiberide scribit Dioscorides, & Galenus ex Armocratis authoritate: vt alios taceam locos ferè sexcentos. Itaque demonstratum à nobis fuit cauteria, & sinapismata tribus de caussis ab antiquis fuisse vsurpata: Vna harum est reuulsio: Alia vacuatio: Tertia alteratio. His in vniuersum ita explanatis, de loco tractemus, in quo fieri,& cætera debent.

Lib. 4 c. 2.

Vesicatorijs antiquos pro reuulsione fuisse vsos.

Sinapismata alterationis caussa adhiberi.

Sinapismata cōuenire pro alteratione.

Quibus

A *Quibus locis fiat Cauterium, & Sinapismus.* *Cap. II.*

AVTERIVM, & Sinapismus fieri possunt in omnibus ferè partibus, præcipuè quidē illud fit in cruribus, in brachijs, in occipitio, in capite, humore nimium confluente, si alia remedia non conferunt, reuulsionis caussa in brachijs, qua parte musculus adest epomoides nūcupatus, cauterium fit, si vrgeat multū catarrhus: si verò lenta fluxio fuerit ad partes longinquiores sub vtroque genu, vbi scinditur musculus in duas partes, ac sensibilis apparet concauitas, exerceri solet. Cōsideranda est destillationis conditio. materia.n. aut fluit per interiores partes, aut per externas. Interior fluxio vix quidem ex eiuscemodi emissarijs aliquod affatu dignū recipit cōmodum: quia viæ accommodatæ nō adsunt, per quas materia ab internis ad externas partes possit demandari: propterea nunquā laudare potui cauteriū earū partium in asthmate, in orthopnea, in tussi, in empyimate,
B ac in alijs eiusdē generis destillationibus. experientia.n. ipsa frequenter comprobauit inanem laborē extitisse. At magnū certè nascitur ægrotis commodū ex cauterio in externis destillationibus: eæ verò sunt, quando humor supra pericraneū cumulatum destillat in maxillas, in dentes, in extimā cutē, in omnibus articulis: emissariū loco accommodato factū intercipit fluxionē, quandoquidē humor ex illo foras educitur, neq; ad affectum locū peruenit: hoc modo conueniens fit deriuatio: vt, si forte humor descendat in pedum articulos, inueniens sub vtroque genu viā, aut totus ex ea foras excurrit humor, aut maior eius pars: hinc vel tollitur, vel mitigatur morbus. Incipientem podagram sanari in Egidio Franceschino Secretario Apostolico, ac alijs cauterio facto in vtroque crure: eadē fit deriuatio, si ad manus appellat fluxio cauterio facto supra cubitum in cauitate illius musculi. quidā eligunt internas partes, quidā externas: vtræque placent mihi, sed in externis obseruaui prodesse magis. Reuulsio fit optima fluxionis ad dentes, ad maxillas, in brachio directo, aut in vtroque, si affecta pars vtraq; sit dextra, sinistraque. Addendū etiam iudico, fluxionis primā considerari oportere occasio-
C nem. Nonnulli.n. sunt catarrhis obnoxij, qui ex iecinore nimiū calido, aut ex totò corporis habitu perpetuo ad cerebrū euaporante, in illos incidūt. Hoc ipso in casu est quidem saluberrimū cauteriū in dextro crure, si ex iecinore; aut in utroque, si totius habitus uitio contingat. Mulieribus certè frequentissima occasio est uterus, aut ob suppressos menses, aut ob corruptos, uitiatosq; humores, aut ob malignam qualitatē, destillationem prouehens, tunc uerò in utroque crure cauterium à capite reuellit fluxionem ad inferiores trahendo partes.

Vtile in occipitio cauteriū censetur, quando materia negotiū facit in anterioribus partibus capitis, ut in affectibus oculorū, quemadmodū in suffusione, in optici nerui obstructione, setanū uocatū, solet ab omnibus exerceri Medicis, aut huius loco inurūt occiput, qua parte adest Iniū. Secundò in antiquis doloribus eiusdē partis: nam, ut dolenti posteriorē capitis partem secta frontis vena, iuuat: sic dolenti anteriorē cauteriū occipitij sanare potest. Tertiò conuenit ratione vacuationis, quando scilicet materia à cerebro destillat per spinam dorsi, tunc in spinalis medullæ principio factum cauteriū,
D omnem materiam descendentem per eam viam, vacuat.

In ipso capite fit cauterium ratione vacuationis, & ratione reuulsionis. ob vacuationem quidē, si materia continetur supra crancum: eam.n. dubio procul euacuat, & cum magna facilitate siue calida, siue frigida materia fuerit. hanc tamen multò tutius, quia dū cauterium ignito ferro exercetur, aut caustico medicamento, tunc sanè materia in contrarium statū alterata, facilius vacuationi cedit. non tamen propterea tutum non est in calida. quia licet imprimatur caliditatis affectus, non tamen diu durat, vtilitasq; ex vacuatione multò maior est, quàm ex leui, & breui alteratione damnū. Deinde ratione reuulsionis fit cauterium in capite, quando materia continetur in partibus internis. quæ, si calida fuerit, acrisque, & tenuis maiori facilitate per suturas reuelli poterit, per quas alioquin solet educi secundum naturam, vt experientia constat, & à Galeno libro nono de vsu partium declaratū fuit. At, si extiterit frigida, faciatq; negotium membranis internis (ita.n. suppono, cū materiam in substantia cerebri contentam per eiuscemodi cauteria vix educi posse existimem) hæc ēt extrinsecus deduci poterit, aut

à natura

à natura in halitum conuersa, aut propria substantia per futurarum capacitatem. Cęterum locus, in quo fieri solet ipso in capite, multiplex est: in anteriori parte, in posteriori, in lateralibus partibus, & in medio. Nosti quid mense præterito successerit Illustrissimo Cardinali, cui factum fuit cauterium supra aures, quod penetrauit vsq; ad craneū? recordaris inuenisse nos ibi pericraneum totum corruptum, ac fętidum: os nigrum, & cariosum: sic vnà liberauimus illum ab antiquissima cęphalea. In obseruationibus Cingulanis plerosq; huic similes notaui casus. Hactenus de cauterio. E

Sinapismus verò adhibetur magna vtilitate coxendici, capiti, ventriq; inferiori, ac in vniuersum omnibus partibus, quando non solum calefacere propositum fuerit, & exiccare, sed etiam humores in alto delitescentes ad cutem trahere, & discutere; quos neque emollientia, neque attenuantia, neque attrahentia dissoluere valuerunt. Coxendici adhiberi demonstratum fuit supra, imò nonnulli volunt in alijs etiam articulorum doloribus vtilem esse. porrò hic animaduertendum est, ne contingat in ipsorum nominum vsu error vocari multis nominibus solere eiuscemodi remedia, quæ vesicas inducunt; nempè vesicatoria, rubificantia, phenigmi, sinapismata: vesicatoria, & phenigmi à vesicis dicuntur: sinapismi à sinapi, quod, vt plurimum solet ingredi, quamuis etiam sine sinapi fiant: rubificantia verò ab effectu, quia in omnibus corporibus rubeam cutem faciunt; præstat horum exempla quædam proponere in rem præsentem vtilia. primum ex sapone sine sinapi hoc modo fit. Saponis nigri, & salis communis pares immisceto particulas, dum incorporentur, & emplastri formam recipiant imponito: vesicas enim excitat nullo sensu doloris, & aquam ducit. Cantharides in exquisitum leuorem tritæ parti imponuntur tam frictione rubenti, & excalefactæ. At tutius vnguentū fuerit, quod in portione vna tritarum cantharidum axungiæ, vel ceræ liquidæ quadruplū contineat. Tutius quoque, & moderatius fuerit cataplasma, quod habet cantharidarū præparatarum partem vnam, seminis sinapi contusi partes tres, pulpæ ficuum, aut fermenti acris partes sex. Cuicunque autem parti è cantharide phenigmus insederit, vrinæ ardorem, dysuriamq; ciet. Rupta, & aperta pustula humor sensim emanat, inductoque pingui, ac lenienti vnguento, non antea finitur exulceratio siccari, quàm omnis humor ex affecta sede sit exhaustus. hæc solent coxendici adhiberi. Neque minori fœlicitate, quod præparatur ex radice hiberidis & axungia, quo Aetius, & Galenus, & Dioscorides, Archigenesque, & Democrates, ac alij antiquissimi authores pro sananda isciade vsi sunt. Capiti autem raso hæc eadem admoueri possunt: sed præstantissimū obseruaui sinapismum huiusmodi ab Aetio descriptum. Ficus pingues (inquit) in aqua tepida pridie macerentur: in sequenti die valenter expressæ, leuigentur curiosius: deinde acre sinapi priuatim teratur, interq; terendum paululum ex diluto illarum affundatur, quo commodius hoc teri possit, sic tamen, vt non aquosum fiat. Postea vtraque seorsum in massas redigantur, & inter se commisceantur, prout vsus requiret. Nam si valentem sinapismum inducere voluerimus, duas partes sinapis cum vna ficuū temperabimus. sin imbecillum, vnam partem sinapis, cum duabus partibus ficuum miscebimus: si mediocrem, æquales vtriusque portiones committemus. In delicato, & tenero corpore, externo affectu, panis, vice caricarum, sinapi admisceri potest, aut id prius in aceto macerari; nam hoc illius efficaciam imminuit, Prodest maximè omnibus diuturnis affectibus, in quibus caliditatem inducere oportet, humoresq; ex centro ad superficiem ducere, vt cæphaleæ, vertigini, letargo, paralesi, comitiali morbo, ac alijs id genus. Sed vbi calidus aliquispiam affectus sit, ac intus delitescat in cerebro, ex quo acris destillatio procūbat in pulmones, hic idem sinapismus licet adhiberi possit, tamen indigemus validiori auxilio, quod citissimè vesicam attollat: idcirco Galenus vtebatur stercore colūbino trito, & tapsia: nos verò aliquod vsurpabimus ex supradictis, in quibus cantharidū puluis ingrediebatur. Si totum caput affectū sit, toto capiti raso applicandum, vt monui. Si vna pars, aut dextra aut sinistra, illi identidem imponendum est auxilium. At ventri vesicatoria applicantur, pro detrahenda aqua hidropicorum extrinsecus. Recentiorum quidam laudant ranunculum tusum, alij titimalū. sed compertum habeo vtrunque aquam ducere, sed neutrum extrinsecus: nam ex alto mouent aquam, deducendo illam per vesicam: Quod ex sapone nigro & sale paratur, est in rem præsentem admodum vtile, vt puta quod vesicas facit nullo, aut certè per quam minimo doloris sensu, vt supra dicebamus: non debent vno dūtaxat loco moueri vesicę, sed F G H

pluribus,

A pluribus, vt aequalis fiat vacuatio aquae. Validius est, quod ex cantharidibus fit: sed non ita tutum, vt quod, propter vicinitatem potest non exiguam inferre noxam vesicae. idcirco praecipiebat Aetius capite quinquagesimo libri sexti, oportere tamen interea lactis potione, & congruis irrigationibus vesicam munire. Lac verò eligendum est asininum, vt potè magis aquosum, ac penetrans. Si Aetius hanc adhibendam esse diligentiam praecipit, cum quispiam in capite vtitur cantharidibus, cur non eandem faciemus in ventre applicando? Dixi hoc genus remedij esse minus tutum, quia lac ipsum hydropi non conuenit, atque dum hoc vtimur, hydropis praetermittere curationem videmur: licet lac ipsum asininum multo sit melius ob tenuitatem: imò antiquiores illud exhibebant in hydrope.

Dubitationum explicatio. *Cap. III.*

B Nam verò dubitationes occurrunt dilucidandae. Prima, an Cauterium in imo fieri debeat, idest in ipso occipitio: caussa dubitationis est, quod Galenus videatur detestari hunc locum, libro secundo de comp. medicament. per loc. cap. secundo. in quo haec habet verba. Neque enim facilè exuritur capitis ea pars, quae occiput, & Graecis Inium appellatur. neque etiam citra molestiam refrigerantia sustinet, propterea quod isthic principium spinalis medullae existat ad stipitis modum in multos ramulos diuisae in sexaginta ferè iuxta numerum neruos.] haec ille: Ex quibus colligunt quidam ex Galeni doctrina non esse occiput cauterijs afficiundum, cum ibi adsit principium spinalis medullae, & facilè non exuratur.

Addunt nonnulli, non esse accommodatum locum, cum à natura inium non sit destinatum pro hoc munere absoluendo, nec liceat per cerebellum, & nucham noxam attrahere materiam. Praesertim quod adsit in catarrho frigido imbecillitas concoctricis facultatis, quae humores in vaporum substantiam conuertat: nec aliquem inueniri vasorum consensum inter cerebrum, & inium, per quem eiusmodi fieri possit expulsio.] Haec prima dubitatio est. Secundò quaeritur, an Cauterium fieri possit in sutura coronali, in qua ex consuetudine antiqua ta ab omnibus exerceri solet. Caussam dubitationis Montanus Veronensis primus omnium propoluit. Nam ille arbitratur ignito ferro non esse tutum inurere eam partem, quia plerunque offenditur suspensorium, quod duas cerebri meninges continet. Tertia difficultas est, an catarrho existente frigido magis conueniat cauterium: an contra magis sit vtilis sinapismus. Quidam dicunt in calido catarrho magis cauterium, in frigido verò contra magis conuenire sinapismata: imò nunquam vtiliter administrari cauterium in catarrho frigido contendunt. Dubitationibus hisce in hunc modum satisfacere oportet. Prima quidem ex Galeni verbis petita licet multis videatur inextricabilis, mihi nullius est momenti. Primum, quia scio non modo apud omnes recentiores, sed etiam vetustiores Graecos, vt ex Archigenis testimonio Aetius inquit lib. sexti primi voluminis, capite vigesimooctauo, in vsu frequentissimo fuisse Cauterium in ipso Inio administratum. Deinde verò nunquam Galenus prohibuit in occipito vstiones aut ferro, aut cauterijs. Quod ijs verbis voluit significare huiusmodi est. Posteriorem capitis partem non ita obnoxiam esse vstioni, idest caliditati ambientis, aut à mora in sole contractae, quemadmodum pars anterior sinciput nuncupata, quae ob laxitatem coarticulationis iuxta suturam coronalem, & ob ossium tenuitatem ac raritatem facilè tum caliditatem, tum frigiditatem ab omnibus extrinsecus alterantibus suscipit. Occiput certè neque fert vsum refrigerantium pharmacorum, quia cum sit principium spinalis medullae, periculum in refrigeratione magnum adest: alia etiam ratione non indiget refrigeratione, quia ab ambiente non ita calefit, vt pars anterior. Cum igitur dicit. Neque enim facilè exuritur. c.] perinde est, atque si diceret. Neque enim Inium facilè recipit caliditatem praeter naturam. Hanc explanationem veram esse eiusdem authoris verba significant primo de febrium different. cap. quarto, cum ait.

C

D

„ Veluti statim exustio siue ipsa solis operatio talem sortiatur appellationem: siue qui
„ ab eodem fit in corpore affectus: siue ille, qui iam effectus est. est quidem sanè & hoc
„ ipsum calor praeter naturam, nondum tamen febris est, nisi cor vnà calefiat.] haec il-

le. ex quibus constat vstionem Galeno significare calorem præter naturam à solis ardore contractum. Quod porrò dicant à natura non esse destinatam eam partem, vt per eam expellantur excrementa, id fateor secundum naturam contingere. at si præter naturam loquamur, quemadmodum natura per cor medium, per cerebrum, iecurq; solet expurgare sua excrementa, cur non poterit per spinalem medullam? imò videtur satis frequens hic fluxionis modus, à quo fiunt paraleses inferiorum partium. ac ipse Hippocrates frequenter meminit fluxionis per spinalem medullam factæ. propterea non video, quomodo sit impossibile, (vt illi dicunt) materiam frigidam, crassamq; in cerebro contentam expelli per spinam dorsi, cum id quotidie aduenire, non ego duntaxat profiteor, sed omnes opere cognouerunt. Pro dilucidatione secundæ quæstionis, dico, tum in loco futurarum, tum alijs fieri posse cauteria citra damnum aliquod corporis experientiam docuisse, & Aetium inter authores Græcos magni nominis testatum fuisse, cuius verba retulimus in principio tractationis huius: qui locus dignus est memoria, quandoquidem nullum hactenus inuenire mihi licuit, qui in ipso capite tot cauteria curauerit facienda. At obest, inquiunt, quod sit ignito ferro suspensorio meningum. id aliquando contigisse (inquam) inficiari nequeo, ob artificis imperitiam, non ob cauterij rationem. Bonus enim artifex debet ignito ferro supra futuram sic vti, vt cauterij principium supra futuram existat, verum eiusdem cuspis à latere verti debet, ne dum ferit directò futuram percutiat, sed eius latus, & extremum tantum: si enim ferri candentis ictus futuram actu non feriat, nullum inde malum veremur. Hic referre placet Albucasis verba, qui inter omnes Arabas de Cauterijs egit maximè diligenter. Et scitote (inquit) filij, quod ex secreto curationis per cauterium cum igne, & bonitate eius super medicina comburente, est, quoniam ignis est simplex, & eius actio non peruenit, nisi ad membrum quod cauterizatur, & non nocet membro alio coniuncto cum eo, nisi superfluat.] Auicenna verò quarta sectione primi libri, cap. vigesimonono sic ait. Cauterizator præterea sibi cauere debet, ne fortitudo cauterizationis ipsius ad neruos perueniat, neque ad cordas, neque ad ligamenta.] Hæc illi. Ex quibus constat nullum esse periculum in cauterijs adhibendis, si artifex suæ artis peritus fuerit: hæc ad secundam quæstionem volui dixisse.

Difficultas tertia fuit domi inter Augenios fratres incœpta, Ludouico Augenio Medico absolutissimo præsente: Dicebam ego frigidis catarrhis vtilitatem afferre cauterium in capite. Sebastianus Augenius cognomento Paparella reluctabatur. Noluit ille suam de hac proferre controuersia sententiam, ne aut filio fauere multum, aut nepoti, quem, vt filium amauit, enutriuit, docuitque, contra sua dogmata tribuere videretur: hanc ille domi alebat discordiam, benè conscius ex mutuis inter nos congressibus faciliorem veritatis inuestigationem reddi. Hoc Sebastiani argumentum fuit potissimum. Cauterium si conuenire debet applicatum capiti, aut conuenit ratione reuulsionis, aut alterationis. Atqui nulla ratione conuenit in catarrho frigido. ergo nunquam in frigido administrandum catarrho. Minorem hæc satis valida ratione confirmabat. Reuulsio humores mouet contrario, quàm sponte ferantur motu. humores frigidi nequeunt sursum moueri, quia tendunt semper ad inferiores partes ob naturalem grauitatem: quomodo igitur poterunt ex cauterio reuelli? an fortassis, quia à valida natura in vapores vertentur: at qua ratione vertere potest illos in vapores, si eadem natura ob frigidam intemperiem cerebri vertit ipsos vapores in humores, vt Aristoteles aliquando agens de catarrho scripsit. Demum id certè fieri nequit, quandoquidem imbecillus est calor cerebri, adeo vt humores in vaporum substantiam vertere non possit. Si quispiam dixerit superesse vapores multos, qui adhuc non sunt mutati in naturam humoris pituitosi, respondebat id quidem ab ipsius humoris natura sponte fieri, neque oportere huius caussa reuulsionem efficere. Quod verò non conueniat ratione alterationis, probabat, quia cauterium ignito ferro factum magis refrigerat, quàm calefacit calore naturali imbecilliori reddito. Actio enim igniti cauterij (dicebat Albucasis) non peruenit, nisi ad membrum, quod cauterizatur: hinc sequitur, cerebri substantiam excalefacere non posse, sed solum calorem extendi vsque ad pericraneum. Contrario modo rem habere in catarrho calido profitebatur. Primum, quia humores calidi, ac tenues facilè possunt re-

A uelli, ex facto fonticulo per superiores partes, ad quas sponte feruntur. Deinde pars affecta ex cauterio refrigeratur, quia natiuus calor dissoluitur, & vis concoctiua redditur imbecillior. Quod attinet ad sinapismum, certissimum est pro alteratione potissimum, antiquos fuisse vsos, nunquam pro reuulsione: ideo maxime conuenit in catarrho frigido, excalefaciendo partes intemperatas, & vacuando per insensibilem transpirationem humorem ipsum frigidum attenuando, atque in vaporum substantiam conuertendo. Hæc ille subtiliter quidem disputabat. At ego non adherescens illi, imò contrariam opinionem, quæ est etiam apud omnes vulgatissima, veriorem arbitratus, in catarrho frigido maxime conuenire cauterium dicebam: idcirco suis rationibus hoc modo respondendum duxi. Statuamus materiam frigidam sub ipso pericraneo cumulari, eamq; à natura expelli per inferiores partes, cur quæso hanc reuellere non poterit cauterium? si enim deorsum tendit, cur in origine fluxionis facto emisario sursum retrahi non poterit? cur ita non impedietur motus deorsum? At si in substantia cerebri humores frigidi continentur, eos quidem sursum attrahere ob distantiam maiorem, ac ossis impedimentum vix potest; at magna facilitate vapores & citius, & copiosius vacuabuntur ex fonticulo, quàm antea cute integra vacuarentur. Atque hoc quidem est reuellere materiam fluentem: nam bona illius portio gignitur ex vaporibus, aut aliunde capiti transmissis, aut in cerebro generatis ob imbecillitatem caloris: qui si vacuantur extra, anteaquam potissimum generentur humores pituitosi ac frigidi; catarrhum sanabimus maiori ex parte. neque grauitas impedimento est, quia plus potest natura corporis expellendo, quàm grauitas impediendo. Dicet fortassis. Eos vapores sponte ferri sursum. fateor. sed non tanti, neque tam citò feruntur sursum integra cute, atque perforata. ita sentiunt Græci authores, maxime Archigenes, & Aetius, qui pro sananda paralesi fonticulos in capite efficiunt plures. Reuulsionis igitur gratia fit cauterium. Secundo gratia alterationis. cur enim ignitum ferrum non alterabit partem vstam? cur medicamentum causticum eadem priuatum erit facultate? imbecillus redditur calor naturalis ex vacuatione. admitto: At gignitur calor præter naturam validior. porro caliditatem candentis ferri, aut medicamenti cerebrum ipsum non penetrare, non quidem admitto. nam primum incalescere pericraneum rationi consonum est, sed huius consensu cur non incalescent membranæ succingentes cerebrum, à quibus pericraneum suam ducit essentiam? distinguere hoc loco oportet quod primo, & per se calefit, ab eo quod per se secundo. Cæterum in superioribus demonstrauimus, vesicatoria nuncupata ab antiquis ipsis fuisse adhibita ratione reuulsionis, vacuationis, & alterationis adeo, nisi fallor, diligenter, vt nullus supersit dubitandi locus: præsertim verò Galenum quinto methodi in matrona Romana pro reuulsione eiusdem fuisse vsum certissimum est. Habes meam de Cauterijs, & Sinapismatis, Cyroche clarissime, sententiam: quam, si à te probari nouero, ad maiora animum appellam. Valetudinem tuam cura. Vincentio Cibò, & Vittelesco meo nomine salutem plurimam dicito. Ex montibus Cingulanis, die 24. Augusti. 1571.

B

C

D

EIDEM.

De vini vsu in catarrho, & de medicato quoddam vino pro curatione asthmatis præstantissimo.

Sebastianus Paparella nudius tertius tuas mihi reddidit litteras: quibus nunc breuiter satisfacio. Non sum editurus commentarios meos in Galeni librum ad Glauconem, & De febrium differentijs, licet manum extremam habeant, quod ad me pertinet: nisi prius nouero, quæ de hoc argumento scripserit Argenterius. Nam puto illum omnem nouisse punctum, nullumq; mihi reliquisse locum. Sed si nimium editionem tardabit hæres, tuis aliorumque precibus ero tandem coactus obsecundare. Noster Archangelus Mercenarius nunc ordinariam Patauij Philosophiam profitetur. Habetq; collegã Franciscum Piccolomineũ omniũ Philosophorũ nostri temporis faci-

esse principem. Promotionis huius te mecum plurimum gaudere non dubito, cum te illum prosequi non vulgari amore sciam: & certè dignus est amari. Ego certè non modo illum amo, sed obseruo plurimum tanquam decus, & ornamentum omnium literatorum nostræ Prouinciæ. Vereor, ne parum iudiciosus æstimeris, quod tu Senex doctissimus, me iuuenē tanti facias. Interim magna afficior lętitia, cum nihil mihi omnino contingere possit optatius, quàm à viro laudatissimo, ac omnibus numeris absolutissimo laudari. Crede Augenio, currentem stimulas: Audiui quid Capellettus ille, vino quidem nimium addictus, de vini potu dixerit, scripseritque: meam de eo argumento legisti epistolam. At de exhibendo vino in omni catarrho non minus, quàm in exhibendo in ardentibus febribus aberrat. Antiquisq; imponit, quæ nunquam fortassis somniarunt. Nam quia oligophorum vinum generoso opponi videtur, habereq; aquæ facultatem putat, in catarrho nunquam non esse exhibendum contendit. Sed quàm malè antiquis imponat, Hippocrates docet libro tertio de ratione victus in morbis acutis: agens enim de vino oligophoro veretur, ne caput petat, propterea iubet post illius potum statim sorberi debere aquam: verba illius sic habent. Suspicanti autem in his morbis capitis grauitatem fortem, aut mentis percussionem, omnino abstinendum est à vino, aqua verò in huiusmodi vtendum est: Aut aquosum, & album omnino dandum est vinum, & omnino sine odore, & post illius potum, aquæ potum omnino est superbibendum; ita enim robur vini minus percutit caput, & mentem.] hæc Hippocrates. Quæ abuti illum vino, non quidem vti significant. nam licet oligophorum vinum in relatione ad vinosum, imbecillas habere vires statuatur, tamen vbi adest capitis imbecillitas, periculumque maximum imminet, ne ex raptu humorum, aut vaporum ad caput affectus fiat longè grauior, ab oligophoro etiam abstinendum est. aut si illo vtendum, opus est corrigere illius noxam bibendo postea aquam. ex hoc Hippocratis contextu colligo vinum oligophorum, licet sit sine odore, tamen caput petere, & in affectibus capitis non esse tutum illius vsum. Hinc quidem aberrare Capellettum dupliciter apparet. primum, quia in principio cuiuscunque catarrhi vinum exhibendum esse arbitratur, nulla adhibita distinctione, an vinosum, an oligophorum magis conueniat. Alterum verò est, quod contendat secundum Hippocratis principia oligophorum nunquam caput petere. Illud quidem est adeo absurdum, vt ferè nihil magis: hoc autem omnino ostendit illum doctrinæ Hippocratis fuisse ignarum, vtputa qui ad corrigendum vini aquosi robur, ita enim ille loquitur, aqua statim supra bibendam consulit. Ego autem ita sentio. In cuiuscunque catarrhi principio, siue calidus, siue frigidus existat, à vino abstinendum censeo: quia magnam habet vim caput implendi, & euaporandi: licet non exigua differentia sit vinorum in eo, quod magis ac minus consistens. in calida quidem destillatione abstinendum vsque ad remissionem symptomatis. In frigida verò, donec ab humorum excrementitiorum copia perpurgatum fuerit corpus: atque tunc primum vtendum est oligophoro aquæ mixtione refracto, & contemperato: aut exhibendo post vinum statim aquæ potum, Hippocratis, vt prædiximus, consuetudine. Loco vini in calida fluxione dabimus vinum granatorum dulcium, iuleb rosaceum, aut violaceum aqua mistum, vel hordei decoctum: nonnulli etiam coriandrorum semina addunt, quæ mihi sunt in affectibus capitis suspecta, ob rationes alibi explicatas. At in frigida, decoctio cinamomi magnam affert vtilitatem, cui si addiderimus folia saluiæ, aut betonicæ, aut amaraci, erit longè efficacior. si magis viscida fuerit materia, vt detergeri facilè non possit, opus est vti mulsa meraca, aut diluta, prout magis, ac minus nouerimus materiam indigere abstergentibus: optima præterea iudicata fuit semper ab excellentiss. Ludouico patre meo decoctio ex ligno guaiaco, & gliciriz æ radice, quæ non solum suauis est gustui, sed etiam morbo profligando accommodata. Eam ille in hunc modum parabat. Recipe rasuræ ligni Indici recentis, & ex ramo, non caudicæ detractæ vncias septem, infunde in libras sex aquæ tepidæ horis vigintiquatuor. deinde fiat decoctio, donec remaneant libras quatuor, ponendo sub finem decoctionis radicem liquiritiæ recentis vnciam 1. s. Passularum vnciam vnam, zuchari fini vncias quatuor. fiat potus colatus, quo loco vini vtendum est. Simpliorem porro parabat ex sola ligni Indici rasura, & gliciriz æ radice. Aquæ verò simplicis potus non satisfacit Auicennæ, qui de hac materia sic ait. Et ad summum oportet,

A tet, vt minorent comestionem, & potum aquæ, & repellant eam omnino die;
„ ac nocte, & remouebitur.] Aqua enim impedit excretiones, dissolui, ac digeri
„ humores non finit, augetque materiam, si frigida sit destillatio, & est flatuosa, & stomacho inimica: in calida verò, illius dissolutionem impedit. Hic rursus nos interpellat Marcus Antonius Capellettus, qui suis arbitratur ratiocinationibus demonstrasse in catarrho frigido statim conuenire vinum, præsertim, si ad thoracem appellat. Marci Antonij Capelletti de exhibendo vino in principio catarrhi rationes ad Ciro...
„ Primum sic ait. Dubitat nemo, quin tussis magna ex parte originem ducat à destil-
„ latione, tunc quidem, prima indicatio in tussi executioni demandanda, est humo-
„ rem in thorace contentum expectorare. atqui vinum dulce ad huiusmodi opus con-
„ ducit Hippocratis, & Galeni testimonio tertio acutorum. ergo in principio destilla-
„ tionis conuenit.] addit. Cœci sunt, qui non vident in pneumonia potissimum incum-
„ bendum, vt humores è pulmonibus vacuentur: Vinum autem dulce expectorat eos
„ humores: idcirco incohata pneumonia dandum est, vt præcepit Hippocrates: quam
„ rem neque tu animaduertisti, neque etiam Augenius iuuenis præstantissimus. Nec
B putes, mi Francisce, Hippocratem duntaxat libro tertio de ratione victus in morbis
„ acutis, hanc habuisse opinionem, sed etiam profiteor recentiores Græcos, Paulum
„ scilicet Aeginetam, & inter Arabes Auicennam huius extitisse opinionis. Nimis igi-
„ tur, mihi credite, vos, qui in Piceno, & in Vmbria medicinam facitis, in exhibendo
„ vino, religiosi estis, & austeri. Ego Arimini passim exhibui, & benè semper contu-
„ lisse obseruaui.] hæc ille in sua ad te ipsum epistola. Sed non minus prudenter in his ille quidem sapit, quàm in alijs. Illud certè falsum esse profiteor, primum scilicet remedium executioni demandandum in tussi defluxoria esse humorum expectorationem; nam antequam hoc fiat remedium, aliud exerceri debet, quod ipsam fluxionem, tanquam caussam respicit: quomodo enim humorem in pulmonibus contentum vacuabimus, si à capite de cætero fluit? Vinum interdicitur in tussi ratione fluxionis, & catarrhi. at verò admittitur pro humoribus expectorandis. atque hoc modo interpretanda est sententia Hippocratis, & Galeni libro tertio acutorum: neque enim aliquando dixit Hippocrates aliud, quàm dulce vinum sputum magis educere,
C quàm quod vinosum est. de tempore autem dandi, ne verbum quidem fecit. Atque ille certè cœcus est, qui omnibus euidentes, maximeq; alioquin necessarias indicationes ignorat. nequit curari pleuritis, peripneumonia, aliave inflammatio, nisi prius è medio tollatur fluxio, vt 13. methodi medendi, & secundo ad Glauconem Galenus asserit: propterea reuulsio ipsa præcedit omnes euacuationes ex phlegmonosis particulis faciendas. Nunc ad rem, in pneumonia incumbendum expectorationi humorum, at verò prius inhibenda fluxio. Atqui vinum auget fluxionem: ergo fluxione præsente abstinendum à vino. Addo neque semper tutò dari vinum fluxione cessata: quia si calidum corpus est, biliosumq; dulce vinum bilescet, ac bilescens augebit morbum, eiusdem Hippocratis sententia eodem tertio libro acutorum, qui in hunc modum scribit. Et sanè quibus epotum siticulosum est, his minus, quàm vinum alterum educit.] Tertiò concedamus euacuatam omnem fuisse multitudinem venæ sectione, aut purganti pharmaco, aut vtroque remedio, non tamen semper tutum est dare vinum propter febrem, quæ continua, acutaq; est. In medendis morbis non
D solum incumbere indicantibus oportet, sed etiam prohibentia, quæ nonnulli vocant, contra indicantia, perpendenda sunt. Inuicemq; conferenda est horum dignitas, & magnitudo, vt Galenus inquit nono de methodo medendi, ac ei primum dare operam oportebit, quod magis vrget, alio, quoad eius fieri potest minimè neglecto. Si igitur vinum dulce accommodatum est pro humoribus expectorandis, noxam tamen inferre potest ratione fluxionis humorum: nocebit etiam fortasse, quia corpus picrocolum est; & quia etiam augebit febrem: hac de caussa aliquando abstinebimus. Somnium ille narrat mihi, eum dicit, Hippocratem inchoante pneumonia vinum dedisse: & verò hic non modo cęcitatis nomine arguendus est, sed manifestissimæ ignorantiæ, quod alioquin eius pace sit dictum. Admiror, cur non pudeat hominē vinosum tam aperte falsa de vino pronunciasse Hippocratem profiteri. Sed quid moror? Nonne somnium etiam est, quod de Paulo Aegineta scribit. Verba Pauli libro suæ medicinæ tertio, sic habent. Præ omnibus autem à vini potu abstineant hoc tempore, vbi verò moderatior facta fuit inflāmatio, vinum dulce sumat, & sorbitionibus

ex melle & lacte & amllo, & pane filigineo.c.] Quo tempore iubet Paulus à vino absti E
nendum? in ipsius inquam principio, quando humores fluunt: dandum postea cum
non fluunt, idest, quando, vt ille dicit, moderatior facta inflãmatio est. Sed valeat cũ
suo vino Capellettus: Nicolaus Casanoua meus conciuis communicabit tibi disputa-
tionem meam, quam de vini potu in morbis acutis olim scripsi contra eundem.

Vinum, quo pro sanando asthmate vtitur Ludouicus Pater, huiusmodi est. Habet
vini dulcis, quale potissimum vernacia est, non crassi, sed tenuis. mellicrati cocti añ. li
bras decem, pulueris foliorum tabacchi exiccatorum in vmbra vnc.j. s. radicum poli-
podij cerquini recentis, ac minutissimè concisi vnc.iij. radicum hellenij, remoto medi-
tulio, & incisarum vnc.iiij. maceretur horis 48. postea verò colentur, per manicã Hip-
pocratis vocatam. conseruetur in loco frigido: dabat vnc. vj. pro vice singulis diebus,
horis ante prandium quinque. Ego verò exhibeo illud frequentius nempè more eleg-
matũ: sumo illius vini vnc. quatuor, admisceoq; diairis Nicolai vnc.ij. & loch efficio
agitando leuiter apud ignem; ac vbi refrigeratum fuerit, addo olei de sulphure drac. j.
& semper obseruaui pro viscidis, & maximè crudis humoribus expectorandis confer- F
re. Hæc habui, quæ pro tuarum responsione ad te scriberem: Benè vale, Senex vene-
rande, & me, qui te obseruo multum, pro tua benignitate amare nõ desinas. Ex Tol-
lentino 22. Maij 1576.

De Ganglij curatione in carpo sinistri brachij, responsum pro filij D. Lobetti, Serenissimi Sabaudiæ Ducis Medici.

Si hic adesses, vir clarissime, tu ipse pro summa doctrina tua, & experientia opem
ferres filio tuo: quia verò non licet à Serenissimo Principe longius abesse, ad me per-
tinere iudicaui scribere, quo morbi genere afficiatur puer, & quam ego medendi ra-
tionem instituere decreuerim. Tu postea communicabis hæc Angelo Viscæ Anato-
mico insigni, ac simul ambo iudicabitis, quæ agenda sunt. Iterim tibi hoc persuadeas G
velim, nullum me unquam officij genus prætermissurum, quod afferre filio tuo vtilita-
tem possit. Sed ne pluribus morer, ad rem venio.

Patitur filius tuus Ganglium in carpo brachij sinistri. Ganglion vox Græca est, quę
nomine Latino caret: solentque iuniores Gręci Ganglium vocare tumorem durum
tactui renitentem, non dolorosum, circa neruosas partes natum, quem si quispiam cõ-
primat, stuporis quendam sensum inferre conspicitur. accidit in omnibus partibus, vbi
sunt nerui, & articuli, maxime tamen frequenter oritur in carpo manus, vt filio tuo in
præsentiarum contingit. Origo huius tumoris fit paulatim, non subito, pro more alio-
quin eorum tumorum, quos vel crassa pituita, vel humor creat melancholicus, in qua
longè distat ab ipsis inflãmationibus, ac in vniuersum ab omnibus tumoribus calidis,
quos non paulatina congestio, sed fluxio parit. Ibi verò contingit congeri frigidos ho-
sce humores ob loci frigiditatem, & imbecillitatem, materia sensim à capite deman-
data, & ibidem etiam ob loci imbecillitatem genita. Extrinseca verò fuit caussa con-
gestionis huius: nam puer ex casu eam partem male affecit, spretoque affectu, paula-
tim auctus est ad magnitudinem ferè unius oui: pituitosum tumorem esse indicat co- H
lor albus, per congestionem factum indicat, quod paulatim anni unius spatio incre-
uit, quodque dolorosus non sit affectus: nam quæ paulatim fiunt, carent dolore:
opus enim est, ut dicebat Galenus, dolorem fieri ab alteratione subita; & con-
festim facta, quod Græci ἀνθροπος dicunt. At non est mollis, neque uiscida pitui-
ta, sed crassa, propterea non cedit tactui, nec foueam relinquit, dum præmitur,
ut accidere solet in ipso œdemate. Distat hic tumor à glandula, & à nodo, (li-
ceat mihi dilucidioris doctrinæ gratia vti vulgatis apud Chirurgos nominibus,) quia
glandula occupat adenes: nodus verò est, qui neruosas occupat partes extra pericar-
pum: in quo nodus existens, ganglium propria appellatione vocamus, at alibi voca-
bitur nodus. Sed non est in ratione nominis diutius insistendum, quia rei natura sa-
tis constat, quomodocunque quis appellare voluerit.

Hæc si vera sunt, manifestum faciunt affectum esse difficilem sanatu multis de caus-
sis:

A sis: Vna ratione humoris, qui frigidus est, & crassus: Alia ratione loci, quia occupat partes imbecillas sua natura, admodum frigidas, à quibus excrementa vix artis beneficio, multò minus solius natura discuti possunt. Periculumq́ue minari solet hic morbus, ne fiat vlcus malignum, si fortè fortuna ad suppuratione veniat: semper enim obseruatum fuit generari vlcera cacoetæ in illis partibus: imò rarum est, quin etiam os ipsum subiectum corrumpatur. Propterea maximam adhibere diligentiam debemus, ne ad suppurationem accedat: etsi aliquando videbitur suppuratus, tentari tamen debebit digestio humoris in tumore contenti, quia illa non est vera suppuratio, quæ ignaros Chirurgos facilè decipit, accedentes ad incisionem, ex qua postea nihil apparet pus, sed guttulæ soluni sanguinis, non sine magna artis infamia. Mcum igitur hoc consilium est, vt abstineantur Chirurgi à suppurantibus, quo ad eius fieri potest.

Reuertor ad methodum curatiuam, meamq́ue sententiam liberè profero, quæ in hisce capitibus continetur. Primum, quidem, vt humorem pituitosum à toto corpore, & à capite postea purgemus. Secundum, vt materiam in tumore contentã discutiamus:
B verùm quia materia crassa est, nequit hæc tuto discuti, nisi prius fuerit emollita, deinde attenuata: ergo dissolutionem præcedere debet emollitio, deinde attenuatio: Nunc de materia medica agendum. Exhibito prius melle rosaceo solutiuo ad vnc. iij. cũ vnc. j. s. aquæ betonicæ, præpararem pituitam viscidam ex oxim. s. & sirupo de betonica, & de corticibus citri añ. vnc. s. decoctionis betonicæ, sticados, mentæ vnc. iij. expurgarem dein agarico trocifcato, & diaphenico in hunc ferè modum. Rec. aga. troc. drach. j. zinzib. gra. iij. macerētur in aquis fœniculi, & betonicæ, añ. vnc. j. s. ac in expressione dissolue elect. de dactilis drach. ij. diaturbit cum reubarb. drach. j. s. fiat potio exhibenda in aurora. Optimum esset præterea post eiuscemodi purgationem dare huic puero decoctum radicis cinarum: in quo certè multò magis, quàm in decocto ligni guaiaci confido. nam illa radix non ita siccat, vt lignum, ideo in pueris non est suspecta: lignũ, humidæ temperaturæ, ac calidæ, suspectum est, quę alioquin sponte diflatur; nam calefaciendo, siccandoq́; posset habitum corporis tenerum liquare, & ad summam reducere siccitatem: quæ res non accidit in chinæ decocto, cum vacuando per sudorẽ ma-
C gis impinguat, quàm extenuet. Victus rationem extenuantem eligerem, sed nunquam tenuem, qualẽ explanabo infra. His peractis ad remedia localia accederem, quæ licet videãtur pertinere ad Chirurgiam, in sui gratiã, quẽ vnicè diligo, scribã tamen ea medicamenta, quibus hucusque nonnullos liberaui ganglio laborantes.

Emolliens igitur medicamentum sic parandum curo. Rec. muccilaginis seminum fenugręci deprompte ex decocto ficuum pinguium. lib. s. Axungię suillę, & anserinę añ. vnc. ij. medullæ crurum suis, & bouinæ añ. vnc. ij. s. ceræ communis. vnc. v. coquantur simul in duplici vase, ad consistentiam emplastri, sub finem inspergito radicis iridis drach. ij. s. farinæ seminum fęnugręci scrup. v. fiat emplastrũ, quod supra locum affectũ gestetur diebus continuis quatuor, innouando ipsum quotidie bis: & anteaquã imponatur, abluatur locus vino calido albo decoctionis radicũ alteæ: quibus transactis attenuante vtatur pharmaco in hunc ferè modum parato.

Rec. aqua vitæ lib. j. s. in qua tepida infunde horis vigintiquatuor zinziberis, nucis muscatæ, gariofilorum, macis añ. vnc. j. calamintæ, pulegij, hisopi, amaraci ficcorum
D añ. vnc. s. mox facta forti expressione ex hac aqua, singulo quoque die quater locus affectus foueatur: deinde verò detergatur, ac oleo terebentinæ optimo cũ stuppis canabinis locus foueatur: nec aliquando frigidus maneat: quatuor etiã diebus hoc vtatur attenuante medicamento. Quibus transactis postea adhibeatur attrahens, absorbens, & vacuans, dissoluensq́; pharmacum, quod habet.

Rec. olei veteris vnc. iij. s. ceræ albæ vnc. ij. s. liquefactis adde therebentinæ vnc. ij. permistis, refrigeratisq́ue postea inspergito cineris ficuum drach. iij. salis communis drach. j. salis petræ vnc. j.

Porrò transactis hisce duodecim diebus, rursus alternatim accedẽdũ est ad emolliẽtia, mox attenuantia, tandem discutientia. Obseruaui eiuscemodi tumores, nisi ægrotus in viuendi ratione, aut assistentes aberrent, spacio dierũ quinquaginta perfectissimè sanari: quod spero etiam filio tuo successurum.

Porrò, quod attinet ad rationẽ victus, in qua certè non exigua consistit ratio sanationis, alia conuenit puero, dum sumit radicis chinarũ decoctum, alia verò ante, &

post sumptionem illius. Longè tenuior conuenit viuendi ratio, dum sumit decoctum chinæ, quàm alijs temporibus: prandium fit paruus pullus elixatus, & in ipso iure bulliant semper betonicæ folia, & amaraci. Cœna verò sit idem pullus gallinaceus, vel columbinus assatis, aut turdus, aut alia auis parua: non semper elixis vtendum, quia materia nimis humida est, quam discutere volumus: nec semper siccis vtendum alimentis, quia naturale temperamentum contra indicat. propterea vespere adhibeat panem biscoctum, mane verò siligineum, non biscoctum. Potus sit decoctum chinæ, quod & pro sirupo, & pro potu vsurpandum est, tantumque illius bibendũ, quantum voluetit. E

At alijs temporibus paulò pleniorem instituemus victum, in siccis tamen ac humidis alimentis eadem obseruata methodo. nempè, vt non semper siccis, vt morbus postulare videtur, vescatur cibis, nec semper humidis, vt ætas indicat. Abstineat ab aere frigido, & à ventis agitato. ab omnibus alimentis humores viscidos, & crassos generantibus, potissimum verò ab ijs, quorum difficilis est transmutatio, & concoctio. Vinum generosum obest puero; si fieri posset, persuaderẽ, vt toto saltẽ curationis spatio ab eo abstineret, etiam si generosum non esset. Pro vino placeret decoctum cinamomi, & liquiritiæ; vel etiam adderem vnciam vnam, aut dimidiam ligni Indici præparati; quod si uinum dare oporteat, sit tenue, & oligophorum magis, quàm uinosum. Conuenit puero exercitatio inferiorum partium, nam quæ manibus fit, omnino interdicenda est. singulis diebus anteaquam cibetur, exerceri conuenit: nam optimũ est, quemadmodum dicebat Hippocrates, laborem præcedere cibum. Optimum etiã semper extitit, non satiari cibis. Cauebit à somno meridiano: cauebit etiam à nocturno, si modum excesserit: atque supinus nunquam dormiat. Singulis diebus procurandum, ut aluus sua deponat excrementa, aut natura, aut arte: præsertim vbi decoctum sumit radicis chinarum. Deus Optimus Maximusque omnia tibi secundet. Vale Taurini. F

IVLIANO CATERVO MEDICO. G

Qvi humores à sanguinis natura parum, aut multum distare dicantur ex Galeno. Hunc in docenda caussa diabetis fuisse negligentem. Aretaum, & Auicennam, & Aetium fuiße deceptos. Veram caussam calidam esse duntaxat & siccam esse intemperiem renum.

Hvmores à sanguinis natura aut parum, aut multum distant, uel in prima ipsorũ generatione, uel ex accidenti: quod quidem fit dupliciter, uel cum sanguis corrumpitur, uel cum miscentur, uel non miscentur illi excrementitij humores. Est autem in eo, quod magis ac minus in singulis differentijs non exigua latitudo. Sanguinẽ considerare duobus modis possumus; aut enim totam sanguinis massam ex quatuor partibus constantem, aut quartam partem, quæ omnium tẽperatissima est, eo intelligimus nomine: utroque modo semper uerum est, sanguinem in medio consistere inter humores crudos, siue pituitã: & biliosa excrementa. tota enim massa temperata est, à qua distat bilis, melancholia, pituita: hęc minus, alij distant magis. Dulcis proxima uidetur sanguini, ut quæ iam incipiat in naturã sanguinis mutari: proxima huic insipida est; aquea, uitrea, gypsea longissimè recedunt. Bilis magnam habet latitudinẽ: Etenim admodũ acris, flaua, adustaque, ut uitellina, æruginosa, & quæ hanc sequuntur, plurimum diffident à sanguine: nũquam enim possunt in illius naturã mutari, habentque etiam qualitates naturæ admodum infestas. Pallida mitior est, & ad sanguinem accedit magis: Permixta pituitæ benignior est, quia ex parte uerti in sanguinem potest; at melancholiæ perniciosior: maximè uerò si bili acerrimæ atra bilis misceatur. Longissimè omnium excrementorũ recedit melancholia: ipsa uerò atra bilis, naturam habet præterea maximè perniciosam. At si consideramus sanguinem ipsum pro quarto humore collatio fieri potest ad duo. nempè ad humores excrementitios, quemadmodũ proximè diximus: & ad suas partes. sanguis pituitosus benignitate alias superat partes: at uerò biliosus à temperata recedit, ut etiam melancholicus, & uterque eo magis, H

gis,

A gis, quo ille fuerit calidior, ficciorque, & acrior: hic autem frigidior: accedet magis si minus ferueat ille: hic minus frigeat. Sic ego soleo interpretari Galeni verba libro quarto de sanitate tuenda. cap. 5. quæ habent in hunc modum. Siquidē sanguis in medio est biliosorum, atque horum, quorum vtique genus vno vocabulo appellare licet vel crudum succum, vel pituitam. illi nāque ex sanguine fiunt, vbi supra modū est percoctus: hi verò eo nondum perfecto. sunt autē vniuscuiusque generis innumeræ particulares differentiæ, cęterùm quæ ab ijs, qui in talibus sunt periti: innumeratas species sunt iam descriptæ: quarum tamen ipsarum adeò hic omnium meminisse necesse non est, vt etiam satis sit eas ad vnum caput redigere, quod tibi, veluti scopum agēdorum proponas. Nam quoniam alij prius, quàm ad exactum sanguinem nutrimentum perueniat, veluti semicocti sunt, alij prorsus incocti, crudique, alij paulo absunt à sanguinis forma, rursusque alij sanguinis faciendi, siue, vt ita dicam, sanguificationis veluti vltima pars, qui vtique excessu caloris proueniunt (quorum alij paululum, alij plus, alij plurimum à sanguine recesserunt) vbi paululum, vel citra sanguinem restitum, vel vltra processum est, audacter mittendus sanguis est. Vbi plus consideratius agendū, vbi B plurimum in his nullus omnino mittendus est.] hæc Galenus.

Secundus modus ab ipsa corruptione ducit originem. Etenim sanguis potest putrefieri, sed leuiter, ita vt adhuc suam seruet naturam: potest etiam adeo sordidam suscepisse putredinem, vt ad suæ naturæ bonitatem reuerti non possit. cum igitur sanguis incipit putrefieri, ac mutari, sanguis adhuc est, atque dicitur: at cum magna in ipso mutatio facta est, amplius sanguis non est, sed in alienam naturam degenerauit: quod accidit in vino acescēte, id sanè etiam accidit in sanguine. potest vinum principium suscipere transmutationis in acetum: quo in casu adhuc non est acetum, sed acescit, soletque euentatione, & alijs artificijs eiusce modi alteratio corrigi. At postquam acetū factum est, tunc non potest amplius esse vinum: quia à priuatione ad habitum non datur regressus. Quæ hic diximus de aceto, & vino, de sanguine semiputrido, ac putrido Galenus confirmat lib. 2. Aph. com. 17. hisce verbis.

Nam quod acescentibus vinis vsu venit, eiusmodi quiddam in sanguinis alteratione fieri consueuit. id verò tale existit, nam vbi planè vina acuerunt, non iam ad vini naturam redire possunt. Verùm si tam leui momento ad id vergant, vt acescere quid, C sed nōdum acetum esse videantur, ex ijs complura pristinam recepisse naturam sępius sunt visa. Sic in sanguine se res habet. Nam si ipsius magna facta sit corruptio, non iā ad sui naturam redire potest, parum verò à se ipso si degenerauerit, vacuato superuacaneo, qui testatsuam recuperare potest naturam. Atque talem sanguinis affectionem non corruptelam, sed plenitudinem appellare Medicis moris est: solam eā (quod modo dicebam) corruptelam nominantibus, quæ tam magnam præternaturam mutationem est sortita, vt à natura amplius vinci, ac regi nequeat, vt probus, & laudabilis, & vtilis succus fiat.] hæc Galenus. Ex quibus colligo sanguinem leuiter putrescentem, parum distare à natura boni sanguinis: corruptum verò maximè distare. nam corruptus iam degenerauit in alienam naturam. Quemadmodū Galenus testatur lib. 6. epidemiorum sect. iij. com. 43. cum ait.

Conducit, ait ipse, vt horum aliquibus sanguis detrahatur nempè in quibus ille fuerit copiosus, in aliumq; humorem nondum fuerit insigni mutatione conuersus. Non detrahatur, ait, illis, in quibus iam mutatus est.]

Cęterùm ex putredine sordida, cōtumacique sanguis mutatur in bilem vtranque: D tenuior & pinguior in flauam: crassior verò in melancholiam, vt Galenus testatur 2. libro de febrium differ. cap. 12. cum dicit.

Quo circa ratione non caret, putrescere interdum sanguinem ipsum in locis inflāmatione affectis, febremque ex eo simpliciorem esse, quàm ex alijs humoribus: proportionem autem accessionum tertianæ circuitionis potissimum sumit. (ita enim fieri cernitur & in pleuriticis, quoties rubidum expuunt) vbi verò supra modum assatur, mutatur penitus. Pars enim tenuissima simul, ac pinguis in pallidam bilem. crassior autem in atram vertitur, quemadmodum accidit in carbunculis.] idem repetit. 2. de crisibus ferè ad uerbum. c. 9.

Constat ex ijs sanguinem putrescentem conuerti in naturam alterius humoris: atque dum mutationis principium subit, utique permanere adhuc eius formam: at dum

postea

postea progreditur omnino propriam naturam amittere. Quæso te conferas locũ sectiE de morbis vulgaribus, cum vndecimi de methodo medendi cap. 8. & 14. & maximum eius videbis doctrinæ, quam olim aduersus Curtiũ, ex Galeno de venæ sectione, scripseram: sed satis de secundo modo.

Tertius est per admixtionem: quandoquidem humores excrementitij, licet sint à natura sanguinis distincti: tamen cum permiscentur sanguini ex illius benignitate aliquid acquirunt bonitatis: ita vt statuendum sit participare illos nonnihil eius naturæ permistionis gratia. at contra, vbi omnino segregati sunt à sanguine, vt bilis in chisti fellis ad quæ transmittitur à iecinore ad ventriculum, vel ex malis humoribus gignitur, vel ex alimentis corruptis, longissimè semper à sanguine distare dicendũ est. mixtis quidem humoribus cum sanguine salutaris aliquando est venæ sectio, alijs autẽ maximè detestabilis, vt alibi scripsimus, sed satis explanasse videor, qui humores parum, aut multum differant à sanguinis natura, ex quo principio clucescit, quando mittere, aut non mittere sanguinem oporteat. Aggredior nunc ad explanationem secundi problematis. F

Dum agebam de diabete recordor me hæc meis discipulis dictasse. De caussa negligens fuit Galenus. Aretęus verò mendax, Est enim caussa huius affectus proxima: intemperies admodum calida, & sicca renum, aut simplex, nullo scilicet humore concomitante, aut cum humore acri, ex cõmuni consensu fere omnium. Quamuis Auicenna profiteatur à frigida intemperie etiam fieri posse: cuius opinionem in præsentia nõ admittimus.] Duo scribis displicere tibi: vnum, quòd Galenum negligentiæ arguam: Aliud, quòd non admiserim diabetem oriri ab intemperie frigida, & humida, quòdque hanc opinionem citra demonstrationem, aut rationẽ aliquam proposuerim. Ego quidem admodum dignus excusatione videor, caussam nosti. nõ enim, vt aliàs scripsi, iuraui in verba magistri. Demum non admisi illius, imò Aretęi sententiam, quia parũ consentiẽs erat sensatis, ac rationibus: eas verò studio breuitatis prætermisi. Quandoquidem non est munus præceptoris singula minutatim prosequi, sed docere duntaxat potiora debet, methodumque, qua duce omnes possint discipuli, difficultates extricare: certè si meòs illos voluisses diligenter considerare discursus, inuenisses rationes apertè concludentes à frigiditate diabetem concitari non posse. Expedit tua caussa idẽ argumentum, & longè diligentius, sed breuiter prosequi. G

Negligentem fuisse Galenum in caussa diabetis inuestiganda, ea manifestum faciũt, quæ libro sexto de loc. affect. cap. secundo scribit. nam asserit caussam esse imbecillitatem in renibus contractam facultatis retentricis, & alteratricis. Verùm quia solet hoc contingere à quacunque intemperie (nam actus propriæ virtutis ab omni impediri potest intemperatura, vt frequenter scripsit, maximè 3. Aphorismorum) dum ita scribit nihil omnino docere videtur mihi, cum nondũ constet particularis caussa imbecillitatis. Admirorq; plurimum, cur ita indistinctè fuerit locutus, cum idem author soleat eos deridere, qui dicunt caussam læsę alicuiuspiam operationis esse imbecillitatem, profiteaturque eos nihil docere. præstat afferre eius verba ex septimo methodi capite secundo, qua sic habent. Præterea non intelligere ea, quæ dicunt, nõnullos eorum, qui rationales sese nominant, quoties imbecillitatẽ esse dicunt, vel ventriculi, vel intestinorum, vel iecinoris, vel oculorum, vel alterius cuiuslibet partis. Si nãque ita nominant imbecillitatem, impotentiamque ad naturale opus, nihil plus plebeio intelligunt, quippe quem dicere audias imbecillum sibi ventriculum esse: non enim concoquere eum, vel minima, leuissimaque, quę sumpsit. Quod, si imbecillitatẽ, quæ est in ventriculo affectum quempiam esse aiunt, interpretentur, quæso nobis, quem nam esse volunt, quemadmodum in phlegmone fecerunt.] ac postea quidem in cap. 3. hanc imbecillitatem, in similaribus corporibus docuit esse intemperiem, cuius caussa pars suas non edit functiones: sanitatemque earumdem esse bonam temperiem. & iuxta hanc methodũ eo libro inuestigauit omnes caussas, à quibus lędi ventriculũ contingebat. Igitur, si hæc vera sunt, debebat in hac materia proponere veras caussas diabetis, prætermissis vniuersalibus, & quæ ad curationem nihil conducebant. Hic ego, qui alioquin maximè sum adictus illius doctrinæ, nihil habeo, quod pro illius defensione in mediũ afferã. nisi dicamus, non curasse illũ diligenter prosequi huius affectus caussas, vt qui rarissimè contingat: scribit enim semel sese diabeticum obseruasse. H

Neque

A Neque mihi omnino satisfaciunt recentiores Græci, si Paulum Aeginetã, & Alexandrum excipias. Aetius enim tetrabili secundo libro 10. cap. 1. ipsissima (vt ita loquar) afferre Galeni verba videtur: nisi, quod quædam ex Aretęo addit, de quo postea; licet, quod attinet ad curandi rationem, non parum satisfaciat mihi.

Aretęus Capadox ita de Diabete scribit lib. 2. de caus. & signis diuturnorũ morborũ cap. 3. Diabetes, qui vocatur affectus, miraculum quoddam est, haud ita sępe hominib. visitatus carnium, ac membrorum in vrina colliquatio. Frigida, atque humida, vt in aqua inter cutem, caussa est, trãsitus autem consuetus renes, & vesica. c.] Hic multa scribere videtur mihi extra rem. primum quod diabetem diuturnum esse morbum dicat. nã certè acutus est, & breui spatio temporis hominem conficit. Dein, quod asserat frigidam, & humidam caussam esse: de qua dicemus infra. Deinde quod aquæ inter cutem similem facit: quo cum non potest conuenire, carnium, & membrorum colliquationẽ adesse in vrina. prætermitto hæc non consentire cum ratione curandi à veteribus ferè omnibus conscripta: maximè quod ille dicat velocem esse colliquationem, & interdũ

B festinam mortem ægrotis contingere. prætermitto alia, quia solum scopus est inuestigare veram caussam affectus huius.

Maximè satisfaciunt mihi Alexander Trallianus, & Pulus Aegineta, qui eadem ferè scribentes diabetem fieri asserunt ex intemperie admodum calida, & sicca renum: cuius caussa retentrix, & alteratrix contraxerint magnam imbecillitatem, ita vt suo perfungi officio non possint, adaucta interim attractricis actione. Affero Alexandri verba.

Fit autem (inquit cap. 8. lib. noni) ob retentricis renum imbecillitatem, & propter attractricis robur: quæ ob caliditatem non humores solum venarum, sed etiam totius corporis immoderatius attrahere compellitur.] idem Paulus lib. 3. c. 45.

Si consideramus, quæ in diabete contingere quotidie obseruamus, & omnes authores meminerunt, vtique in eam opinionem veniemus, calidam siccamque intemperiem renum veram esse, atque proximam caussam illius. Symptomata inseparabilia sunt hæc sitis inexhausta. Linguæ ariditas magna. Calor in visceribus modũ excedẽs.

C Vigiliæ intensæ. colliquatio totius corporis breui contingens, qua oculi fiunt concaui, acutę nares, collapsa tempora, & in summa accidunt omnia, quæ Hippocrates in principio prognosticorum attulit. Nonnullis præterea febris adest affatu digna, atque vrina continuò perfunditur, statim enim atque potũ quispiam sumpserit, illico emittit illum, citra aliquam alterationem in substantia, aut qualitate: imò quantitatem etiã longè maiorem humiditatis effundunt, quàm biberint: quia caro & omnis humiditas alimentalis, simul cum tota portione seri in venis educitur, ita vt solum remaneat sanguis aridus, & torrefactus. Hæc si vera sunt, quis de caussa ambigeret? quis arbitraretur fieri hæc posse à frigida intemperie? aut quis aliquando imaginabitur modum generationis horum symptomatum? Memineris, quod Aristoteles, atque cum eo Peripatetici omnes dixerunt, Regulam scilicet & experimentum sermonum verorum esse, vt concordent sensatis: vnde si ratio, & sensus inuicem non conueniant, magis adhærendum est sensui, quia ratio, quæ sensui, & experientiæ contradicit, vana est, atq; deceptoria: qui verò dimittunt sensus propter rationem, habent ij imbecillitatem in-

D tellectus, vt Auerroes, Auicenna, & Aristoteles asserunt. At in proposito casu simul ratio, & sensus concurrunt; idcirco tanto magis confirmandum est Diabetem fieri non posse, nisi à calida siccaque intemperie, qua perpetuo frigidæ potum appetant, vt puta contrarium; Rationem cõfirmat experientia: nã curandi ratio instituitur ijs, quæ refrigerant, humectantque, vt Trallianus admonuit. Audisti caussam, ob quam dictauerim Galenum in reddenda caussa Diabetis fuisse negligentem: & Auicenam mihi non satisfacere, dicentem à frigiditate, & humiditate fieri. Hæc si tibi satisfecerint, vt spero, & opto, erit mihi iocundissimum: Sin minus meliora in vtroque argumento excogitabis tu, qui plurimum ingenij vales acumine, quod in me ipso iamdiu inclinantem cognosco. Vale.

ILLVSTRIS-

ILLVSTRISSIMO SENATORI N.

De Muliere vtero gerente patiente picam, siue malaciam, cum diarhæa complicatam.

Certissimvm est, Senator Illustrissime, affectum, quo laborare coniugem tuam scribis, & pro cuius curatione meum cōsilium desideras, originē habere ex corruptis, vitiatisque humoribus ostium ventriculi (in quo sensum appetitionis esse omnes Medici asserunt) occupantibus: nam vbi eius temperamentum vel mutatum sit, vel immutetur, pro varietate mutationis contingit varia alimentorum genera, ac rerū etiam sordidarum, quæ à cōmuni ciborum vsu plurimū distant, ægrotantes appetere: quandoquidem fertur aliquando inordinatus hic deprauatusque appetitus ad esum carbonum, calcis, lignorum, vermium, terræ, stuppæ, lini; imò aliquando carnem humanā appetijsse quasdam memoriç cōmemorant Scriptores grauissimi. Mulier quędam vterum gerens desiderio humeri pistoris denudati, ac panem ad furnum deferentis, irretita, męstaque, omnem cibū, præter carnem de pistoris humero fastidiebat. Maritus charæ misertus vxoris, certam pecuniam pro singulis de humero pistoris morsibus, cū eo paciscebatur: Duos itaque dentium mulieris insultus fertur sustinuisse: tertium verò doloris pertæsus, ferre noluit. Lambergi verò (vt ijdem scribūt) in amœno Schlesię, & regali oppido, sacerdotem lotis ac nudis pedibus egressum balneo, inque plātis crepidas de more ferentem, grauida mulier subsecuta, pedum desiderio capta, procidit à tergo in genua, ac ambabus manibus crure altero apprehenso de calce sacerdotis mordicus dentibus frustum auulsit, nihil illius clamorem ex pauescens, quo deorum hominumque fidem, & subsidium is implorabat. Legimus etiam in Pago non longè ab Andernaco Episcopi Coloniensis oppido, in littore Rheni malacia laborantē, carne mariti vesci desiderasse: atque licet percharus esset, hac duntaxat de caussa occidisse illum, & dimidia ferè carne dilecti coniugis saturatam, reliquum sale macerasse, vt eadē postea, furore picæ iam sedato, ac facti pœnitens fassa est, & certè iustum, edito partu, pro tanto facinore, supplicium tulit. Hæc quidem & alia huius generis indies contingere solent vtero gerentibus, à primo vsque ad quartum mensem: nā hoc transacto, vix ego aliquam inueni, malacia laborasse. Hic ex me scire desideras: Primum, quæ caussa sit huius symptomatis. Secundò, si oporteat vtero gerentes, cum hoc magno tenentur absurdarum rerum desiderio, debeant impediri, ne consequantur. Tertium, quæ conueniant vxori tuæ remedia carbones assiduè appetenti, secundo supra dimidium mense vtero gerenti, & diarhæa laboranti. Sigillatim tuis quæstionibus respondens, ad primam dico. Proximam caussam esse vitiatos, & malignos quosdam humores in ostio ventriculi imbibitos. Quorum origo duplex est, vna mala victus ratio, otiosa vita; alia verò vteri gestatio. Pueris, ac in fumo non ferentibus vterum ex malo victu accidit. At gerentibus vtero ex retentione sanguinis menstrui, ut Galenus ait primo de caus. symp. cap. 7. Equidem infans primis mensibus non multò indiget alimento, cumq; nutriatur purissimo sanguine, qui relinquitur post illius nutritionem, admodum prauus est, natura transmittatur ad superiores partes, si non corpulenta, saltem vaporosa substantia: qua postea imbutus ventriculi os eiuscemodi parit symptoma, ac alia eiusdem generis à Galeno explanata. Si sanguis ille fuerit maximè adustus, carbonum appetitus est; si melancholicus citra adustionem, terræ: si pituitosus crassus, calcis appetitio est: atque ita dicunt consimilem esse appetitum naturæ humoris contenti, quando ab hoc temperamentum omnino mutatum fuerit: At si nondum mutatum sit, sed mutetur adhuc desiderium fieri ad res contrarias, non similes. Id autem tibi fortassis videbitur mirum, vt putā qui scias datum esse animalibus appetitum, vt consequantur vtilia, deuitent verò, quæ contraria sunt: idcirco non poterunt appeti sordidæ res consimiles humoribus in ventriculo existentibus. Hoc tamen contingit, quando mutatū iam temperamentum est, malive humores tam vehementem fecerunt impressionē, vt iam naturalis euaserit, quemadmodum de febre hectica dicere consueuit Galenus. Ergo similium appetitio fit, cum magna impressio facta est: contrariorum autem cum non ita magna, sed in ipso ἐν σχέσει, non ἐν ἕξει, fuerit intemperies. Cognoscemus simile aut contrarium

A trariũm esse ex modo appetitionis: nam post consecutionem similis rei non cessat ali-
qua ex parte appetitio, nec recreatur ægrotans quicquam: at post contrariæ assecutio-
nem vtique tum mitificari appetitum prauum, tum ægrotantem subleuari tantisper ap
paret. sanari tamen non potest, quia licet contrarium sit dispositioni introductę, nihi-
lominus non est adæquatum contrarium, neque sufficiens pro eiuscemodi affectu pro-
pulsando. Est autem animaduertendum multò deterius habere ex hoc affectu, quæ
bono sanguine abundant: ac melius quæ malo. & è contra in illis creari fœtus viui-
diores, salubrioresque: in his autem morbosos, parumq; vitales, ita.n. contingere expe-
rientia manifestum facit. Diuersitatis caussa est, quod in illis fętus bono sanguine nutri
tur, quo illę abundabant: qui relinquitur, vt plurimum est malus, ac perniciosus: à quo
non possunt non malè habere matres. In his autem sugit fętus sanguinẽ malũ, quo su-
cto matres veluti purgantur ab illius malitia, ac de cętero longè melius habent. Aliud
etiam putauerim animaduertendum, oportere non solum vitiatos esse humores, verũ
etiam proprietatem quandã habere, cuius caussa aliciantur ægrotantes ad appetitum
vnius rei sordidæ magis, quàm alterius. Quam enim reddemus rationẽ naturalem, ob
quam mulieres humanã appetant carnẽ? quod vitium adesse manifestũ in humoribus
B dicemus, quod hunc efficiat appetitum, aut similẽ, aut contrariũ? eadem ratio de alijs
statuenda est. Igitur humoris peculiare quoddam, atq; indicibile vitium malaciã facit.

Duo autem faciunt difficultatem: vnum, quod diximus primis mensibus gestatio-
nis vteri contingere hunc affectum, cur non contingat etiam postremis: nam & illis &
his ipsis nutritur fœtus puro sanguine: si ergo impurus & corruptus semper in vtero
conseruatur, non modo in primis, verum in medijs, ac vltimis mensibus contingeret pi
ca: hoc autem non succedere ipsa manifestum facit experientia. Secundò difficultatẽ
habet, quod de appetitu dicebamus. Nã si similia humoribus appetantur, lędere debe-
rent ægrotam: nam, vt contraria contrariorum remedia sunt, sic similia similes conser-
uare, & augere affectus solent: at videmus, vt plurimum, nihil lædi: refert Fernelius,
quod etiam ego in patria obseruaui, quandam libram ferè dimidiam calcis citra dam-
num deuorasse. Adde experientiam non astipulari huic rei: nã aliquando vomitũ pro-
uocari iussimus, nunquam vidimus humores vacuari similes, sed omnibus aut pituitã
aqueam, aut bilem: nigros certè humores nunquam. est autem fortassis impossibile ge
C nerari humores adeò vitiatos, vt ligna, calcem, carbones, linum, lanam, & alia id ge-
nus similitudine referant.

Hæ dubitationes non vrgent, propterea respondeo ad primam, Fœtus primis men-
sibus puriori sanguine nutritur: in illis enim maxima adest sanguinis copia: at postre-
mis ac mensibus medijs cogitur nutriri sanguine non ita puro, sed aliqua ex parte mix-
to cum bono; caussa est. Maior fętus maiori nutrimento indiget: at tunc minor est co-
pia. quã ob rem fieri non potest, quia bonum simul cum malo nõ sumat: à quo postea,
si credimus Auicennæ, necessitas imminet generandi variolas, atq; morbillos. In pri-
mis mensibus maior aderat copia, ex qua poterat sumere dũtaxat puriorẽ, relicta im-
pura magisq; perniciosa. Hanc natura partim insensibiliter vacuare conatur, partim
transmittit vel specie vaporis, vel humoris ad ventriculum, ac ita sese exonerat. Igitur,
vt hoc perpetuò verum est, sanguine puriori nutriri fętum: sic non est ambigendũ ma-
gis purum esse in principio, quam in alijs temporibus, in quib. nonnihil mali, & impu-
ri permisceri necessarium est. Ad secundam quæstionem respondens dico, appetitum
D aliquando esse rerum similium, & aliquando cõtrariarũ: quæ mediã ferè calcis libram
deuorauit, ac nullam ex ea læsionem sensit, contrariũ fortassis remedium sumpsit: neq;
enim diximus desiderium ferri ad simile. Experientia ex vomitus prouocatione nõ est
contra sententiam nostram: quia similitudo potest consistere in vaporosa substantia,
quam in ipso vomitu nunquam percipies. Vel etiam dicendum, coniunctam materiã
sensim, ac insensibiliter vacuari à natura: vomitũ verò aliorum excrementorum affer-
re vtilitatem posse, quod minus grauem, molestumq; affectũ reddant. ita etiam contin
git in quartana: nam ex vomitu nemo vnquam humorem melancholicum, & nigrum
verè, vidit expurgatum. ego sanè millies vsus sum vomitu in quartana febre obsessis,
at nunquam potui melancholiam videre. iuuare autem plurimum experientia demon
strat. Sæpè fit, post vacuationem eius, quod morbum facit grauiorem, naturã validio-
rem reddi supra caussam coniunctam.

Secundo loco scire desiderabas, an consecutio rei desideratæ debeat impediri. E
Respondens tibi, assero impedimentum hoc non esse tutum, siue res appetita sit contraria, siue similis: Nam si contraria extiterit, consecutio iuuabit. Si verò similis nocebit communi ratione, quia fętus perpetui illius desiderij signum referet. Accidit ex matris imaginatione continua, & fixa, fętum, si non consequatur illa, quod desiderat, signum ferre in aliqua corporis parte, quod si in facie fuerit, vt contingere passim videmus, deturpatur ita, vt percipi non possit sine molestia. Rem hoc modo sese habere declarat Historia Iacob Patriarchę socrum suum Laban forte decipientis, de ortu signatorum animalium. Legito quæ libro Geneseos cap. 30. scripta sunt. Scribunt Germani, eam mulierem, cuius mentionem supra fecimus, pistoris brachium bis mordentem peperisse filios tres, duos viuos, alterum mortuum. Putarunt caussam mortis extitisse, quod non potuerit tertio satiari carne illius cubiti. ita quidem naturę vires re desiderata crebro reficiuntur.

Accedo ad curationem. Scopi duo præcipui sunt: alter vt humor hic vitiosus detergatur ex ventriculi ostio, ac detersus purgetur: Alter verò vt intemperiem, si quæ F
postea relinquatur, frigidam calefacientibus tollamus. Dum verò hæc fiunt, fętum respicere oportet, ne pharmacorum vi abortus contingat. Horum remediorum materia continetur in ratione victus, & in recta medicamentorum administratione.

Hoc igitur tempore frigidissimo contineat se domi: maxime ambientis frigiditas obest. Conuenit mediocris ambulatio, frictioque superiorum partium manibus facta ex oleo amigdalarum dulcium. Non multum somno indulgendum, & raro veneri. Generosum bibat vinum, sed parum pro vice, neque bibat inter vnam, & aliam cibationem. Vescatur auibus montanis, vt turdis, merulis, turturibus, fasianis, perdicibus, & omni genere gallinarum. Assatis magis, quàm elixis vtendum. Palumbi turriculi parui proprietate totius substantiæ adeo iuuant, vt nihil magis, præcipiunt etiam comedere ipsorum tenera officula. Sic portulacæ folia, semen, succus à proprietate valere, noui. Rutam, si gustare potuerit crudam, vtilissimũ erit, Appio, fœniculo, petroselino, aneto, boragine, buglossa, melissa, & eadem ruta vtatur, si carnes elixatas comedere voluerit. Abstineat ab aromatis, exceptis gariofilis. Pulmentum ex sinapi vtile, imò ipsa sinapis per se iuuat sumpta in exigua quantitate. Aleces G
salitæ in prima mensa, & oliua muria conditæ salubres. acido, aliquopiam succo alimenta condiantur: ego soleo vsurpare succi limonum purati vnc. iij. sirupi de corticibus citri vnc. ij. Aliquando sanaui malaciam, ex frequenti vsu amigdalarum amararum, & persicorum exhibendo quindecim pro vice ante prandium, bibendo postea vnciam semis boni, & generosi vini. Verissimum esse obseruaui, quod antiqui scribunt, nempè amilum sanare malaciam. exhiberi debet dissolutum iure pullorum columbaceorum turriculorum. Domestici enim nullam vtilitatem afferunt.

Nunc de medicamentis quædam. Parare soleo materiam ex sirupo de succo limonum, & de absinthio añ. vnc. iij. exhibendo ante prandium vnc. ij. pro vice: sirupus quidem ex succo limonum vias parat, & materiam incidit. de absinthio detergit, ac roborat. Si amaritudinem abhorreat, dabitur sirupus tantundem sirupi de mellissa, vel, quod prętantius est, de corticibus citri, vel de mentha.

Confert ipso in casu purgatio per inferiorem sedem. Verùm quia diarrhęa adest, cautè vtendum pharmacis purgantibus, præsertim in vtero gerentibus: hunc ego fluo- H
rem neque purgantibus stimularem, neque adstringentibus impedirem: sed quia moderatus est naturæ iudicio committerē, sperarem que ex ratione victus à natura optimè contemperari posse: si verò non contingat vomitum prouocarem à cibo singulis octo, aut decē diebus semel: imò hoc præcipuum fuerit remediũ, ac tutum, maximè quod retuleris mihi huic esse assuetam, si quod tamen pharmacum vtile posset iudicari, illud erit masticatio reubarbari cum passulis drac. j. alternis diebus, si non speremus vomitu sanaturam.

Inter vnum vomitum, ac alium ante prandiũ detur puluis, qui habet. Cardamomi maioris & minoris añ. drac. ij. seminis ameos drac. iij. mastices drac. ij. s. zuc. albi ad pondus omniũ fiat puluis. dosis est drac. j. ex vino generoso horis ante prandiũ tribus.

Ex eisdem etiã fiat tragea, de qua sumat post cibum duo coclearia. Noui mirabilem habere vim pro sananda malacia dare drac. s. puleris seminum ameos quatuor diebus successiuis;

A successiuis; nam aut liberantur prorsus mulieres, aut multo melius habent.

Vinum parabis hoc modo, quod erit vtilissimum. Rec. scoriæ ferri præparatę, vel quod præstantius erit, chalibis vnc.ij. macerentur in vini generosi lib. iiij. tribus diebus. Quarto decoquito ad consumptionem quartæ partis: collato vinum ex manica Hippocratis vocata, reponito postea in loco frigido. Dabis illi de hoc vino vncias quatuor potandas semel in mensa, pro primo ciato. Scio enim, ac profiteor, non posse excogitari tutius pro omni malacia in vtero gerentibus, quemadmodum experientia manifestum fecit.

Hęc habui, Vir Illustrissime, quæ scriberem, de affectu coniugis tuæ, faxit D. O.M. vt quemadmodum spero, sanitatem afferant. Tu interim valeas mei memor.

LIBRI TERTII FINIS.

HORATII AVGENII E
EPISTOLARVM, ET CONSVLTATIONVM MEDICINALIVM,
LIBER QVARTVS.

Excellentiſsimo Antonio Lobetto Sereniſsimi Sabaudiæ Ducis Medico. F

De Conſultandi, ſiue collegiandi (vt vocant) ratione, qua Medici paſſim vtuntur tractatio.

Summa eorum, in quibus ratio conſultandi ex Augenij ſententia conſiſtit. *Cap. I.*

QVI de Conſultandi ratione ſcribere voluerit, Lobette præſtantiſſime, hic duo præcipua rerum capita diligenter contemplari debet. Quorum alterum ad ipſius conſultationis naturam: alterum vero ad conſultantium officium pertinere videtur mihi. G In primis enim ſeſe offert, an ſit in Medicina cõſultandum. ſanè fruſtra conſultatio inſtitueretur, ſi nullum illa ipſa in arte locum haberet. Vbi verò cognitum fuerit eſſe conſultandũ, tunc oportebit conſiderare, quid ſit, quod ſub cõſultatione ponitur. Abſurdum eſt enim conſultaturos, ignorata propria materia, tractationem de alieno inſtituere negotio. At, quia conſultatrix facultas, quæ ſub habitu prudentiæ continetur, finem ſibi ſupponens, inueſtigat media, pro illius conſecutione neceſſaria, inquirere non ſolum eiuſmodi media oportebit, ſed etiam inſtrumenta, ac methodos, quibus facilior fiat eorũdem inueſtigatio: ijs ſuccedit accommodatum ad conſultandum tempus: aliæ verò circunſtantię ad actionum abſolutionem requiſitæ, aut in hac materia nullum, aut certè perexiguum locum habent. Atque hæc naturam conſultationis inſequi videntur. Porrò, quod attinet ad conſultantes, animaduertendum eſt, duorum eſſe generum conſultationem. Quædam enim tacita eſt, quædam autem expreſſa. Tacitam voco, quam vnuſquiſque prudens facit intra ſe. Expreſſam verò, quam prudentes viri faciunt extra ſe. Hic agimus de conſultatione vtraque, præſertim de expreſſa, quæ ſemper ſupponit tacitam, & ſine qua expeſſa ferè omnis vitioſa eſt. Etenim conſultantes, primum tacitè præmeditari, & conſultare debent, mox quod animo conceperunt ſuo, matureque conſiderarunt, ex multis præeligentes, quod in rem præſentem maximè ſit oportunum, vel ſtatim ad actionem accedunt, vel ſi ita viſum illis fuerit, aut aſſiſtentibus, quorum ægroti ſanitas plurimi interſit, conuocato conſilio, ſuam collegis exponunt ſententiam. H

Decet autem aliquando conſultantes eſſe duos, aliquando tres; ſunt qui plures deſiderant: ij omnes in aliqua re conueniunt, in aliqua verò differunt. Sanè conueniũt in ijs, quæ ad naturam conſultationis pertinent. Differunt in proprio ipſorum officio.

Qua

A Quia enim inter consultantes, vnus primo, alter secundo, alius tertio, alius quarto, si ita contingat, loco dicit: neque debet esse vniuscuiusque idem munus, idcirco docere conabimur. Quid horum omnium commune sit, deinde quid ad primum, quid ad secundum, & tertio, ac alio deinceps loco dicentem, pertineat. Nam, si dicerent omnes idem, non quidem consultarent illi, sed tempus contererentes, & fortassis occasionem administrandi remedij, quæ præceps est, prætermittentes, magno ægroti damno, & artis Medicę infamia, sermones, ac repetitiones inuicem admodum inanes haberent. Hæc igitur summa capita sunt, quæ circa hanc materiam consideranda sese offerunt. Atque licet hanc ipsam excoluerint viri præstantissimi, primusque omniū IOANNES Argenterius meus olim in gymnasio Pisano præceptor: mox verò nouissimis hisce diebus HIERONYMVS Mercurialis vir citra omnem controuersiā doctissimus (quos semper honoris caussa nuncupabo) tamen reliquisse ij, ad scribendum campum satis accommodatum videntur, in quo tum me honestè exercere, tùm alios iuuare possem. Iam igitur ad explanationem propositorum aggredior. Tu interim, cuius ego Doctrinam, & iudicium plurimi semper feci, hæc extimabis.

B

An in arte Medica fieri debeant consultationes. Cap. II.

DISCVTIENDVM, examinandumque primo loco proponitur, an in Arte Medica fieri consultationes debeant. Dubitationis huius caussa duplex est. vna, quæ sumitur ex Artis natura: alia verò ex consultantium consuetudine. In Arte quidem nullum habere locum consultatio videtur. Neque igitur in Medicina, quæ non modo ars est, sed etiam Artium omnium, si credimus Hippocrati, præstantissima. Artem omnem carere consultatione, Aristoteles elegantissimè docuit, secundo de Phisico auditu, contextu 86. in quo ita scribit. Absurdum est autem opinari non agere propter finem, nisi videant mouen-C tem vti consultatione, & tamen Ars consultatione non vtitur.] hæc ille, qui mihi hoc ferè modo ratiocinari videtur, Ars non vtitur cōsultatione, tamen agit propter finem. Sic natura agens propter finem, consultatione non vtitur. Ergo absurdum est dicere, naturam non agere propter finem, quod non vtatur consultatione. Præterea idem testatissimum facit experientia. Non enim scribens, & lyram pulsans ratiocinatur, & consultat, quæ literę, & quomodo sint formandę: aut quæ, post quam pulsanda sit corda: sed nulla adhibita meditatione statim operatur, solo ductus artis habitu. Frustra igitur, si hæc vera sunt, consultationes instituuntur in Medicina. Amplius, de ijs consultamus, quæ ad actiones pertinent, quæque in nostra potestate sunt: at ipsa actio non pertinet ad artes, sed effectio, vt patet Aristotelis authoritate libro sexto Moraliū ad Nicomacum. Adde, Terminus consultationis est prælectio: at agibilium, non effectibilium, prælectio est, ideo Aristoteles in sexto Methaphisicę dicebat contextu primo. Disciplinarum efficientium principium in efficiente est aut mens, aut ars, aut potestas aliqua: Agentium autem, principium est prælectio.] quod etiam confirmauit tertio Moralium cap. 3. [Artes autem ipsę versantur circa effectibilia. Ex parte igitur ar-D tis tot sunt, quæ difficultatem faciunt. At non oportere, etiam si locus consultationi detur in arte, adhibere illam, consultantium conditio declarat: qualis verò ea sit, & quā ob caussam impediat, docebimus loco suo diligentius, cùm Petri Apponensis opinionem afferremus.

Hæc, licet aliquam facere fidem videantur, non tamen ita vrgent, vt inanem esse consultandi consuetudinem admittere cogamur: quod & Aristotelis, & Platonis, & Galeni authoritate manifestum fiet. Nam extat in primis ipsius Aristotelis sententia, apertissima quidem adeo, vt nullus omnino sit dubitandi locus, libro scilicet tertio Moralium ad Nicomacum cap. 3. in quo artē vti consilio asserit. Dictio illius in hunc modum habet. Sed de ijs consultamus, quęcunq; per nos fiunt: neq; semper eodē modo eueniūt, vt de ijs, quæ ad Medicam artē spectant, & pecuniariā: atq; eo magis ēt in guber-

Ars agit propter finem

gubernandi arte deliberamus, quàm in exercitatoria, quanto minus exactis, atque exquisitis rationibus constat, & simili modo de reliquis.] hæc ille. ex quibus colligitur in artibus admitti debere consultationem, præsertim in medicina: cuius contrarium libro secundo phisicę auscultationis videtur scripsisse. Idem confirmatur verbis Diuini Platonis in Alcibiade primo, quæ sic habent. Gubernator nauis consultationē adhibet.] Atqui gubernator nauis artifex est: igitur artifex adhibebit consultationem. Adhæc Galenum frequenter adhibuisse consultationem, manifestum fecit in Methodo medendi, & nos infra docebimus. Præterea, id ipsum experientia testatur, quandoquidem Duces exercituum, Nauium rectores, Medici, ac in vniuersum artifices ferè omnes, in rebus incertis quotidie consultationem habent inter se, quæ res optimè cedit. Postremò, si verum est, consultationes fieri de ijs, quorum incertus euentus est, indiesque id in Medicina contingat, non debemus arbitrari in ea consultationibus non esse vtendum. Ob has caussas, vt in artibus ferè omnibus, sic in Medicina præsertim adhibendas esse consultationes censeo. Sed, vt omnis è medio tollatur difficultas, quædam notanda sunt. Primum consultationem versari circa duplicem materiam: vna est, illi maximè propria, principalisque: alia secundaria, & minus propria. Humanæ actiones sunt, circa quas principalissimè versatur consultatio, idque contingit, vt omnes morales dicunt Philosophi, triplici de caussa. Prima, quia sunt admodum variæ, & inconstantes: secunda, quia consultationem terminat prælectio, quæ iuncta est appetitui sensitiuo, à qua humanæ actiones dependent: minimè verò artis operationes. Tertia, quia consultatio ad summum bonum dirigitur, quod in actionibus consistere manifestum est. Materia verò minus principalis est artis opus, & in vniuersum effectio, quando in ijs incertitudo adest, dubitatioque, (neque enim contingit in omnibus.) Quia verò quæ medicina considerat, maximè variabilia sunt, & incerta, præsertim humanum corpus, quod, vt aliquando dicere solebat Galenus, primo Aphorismorum commentario, numquam in eodem statu consistit, adeo vt rectissimè dictum fuerit ab Hippocrate secunda sectione Aphorismorum; Acutorū morborum non esse omnino certas prænunciationes salutis, aut mortis. Deinde opera medica, ac medicinales materiæ incerta sunt, & frequentissimè dubitationes habent inextricabiles. idcirco, in arte medica iure consultationes instituendæ sunt. Secundo notari debet, artium genera esse duo, quantum ad propositam tractationem pertinet: quædam enim certum, ac definitum subiectum habent, vt ars scribendi, pulsandi cytharam. Quædam verò incertum, indefinitumque, in quo genere continetur Medicina, militaris peritia, ars gubernandi naues. In priori genere consultatio quidem locum non habet, vt Aristoteles ait libro tertio Moralis doctrinæ ad Nicomacum, capite tertio hisce verbis. Ac circa quidem exquisitas, ac certas scientias easque, quæ ex sese sibi sufficiunt, nulla consultatio est: vt de literis: non enim dubitamus, quomodo sit scribendum.] At in secundo genere fieri ipsas consultationes certo certius est. Postremò sciendum est, in omnibus artibus contingere, quendam artificem esse peritum, quendam ignarum. Peritus consultationem adhibet solum in rebus incertis, dubijsque: Imperitus autem in omnibus, licet certę sint; non quidem ob rationem artis, sed ob sui imperitiam. Quandoquidem consultatio requiritur, vt dicebamus, ob incertitudinem, obscuritatemque rerum: at vero id contingere potest vel ex ipsis rebus, vel ex propria ignorantia. Hactenus igitur docui in Medicina consultationes fieri debere, & ob quam caussam: Nunc satisfaciamus rationibus contrarium persuadentibus. Autoritati Aristotelis ex secundo Phisicorum tex. 86. respondens dico, consilium ipsius Philosophi fuisse in eo contextu docere, non valere hanc consequentiam. Natura non vtitur consultatione. ergo non agit propter finem. Hanc illationem esse inanem docet artis exemplo, quæ omnium iudicio agit propter finem: nihilominus cytharedus, & statuarius, ac alij consimiles non consultant, dum proprium opus efficiunt. licet enim aliquæ consilio vtantur, hoc non persuadet omnes adhibere consultationem. Euertitur enunciatio vniuersalis, vt optimè ibi explanant interpretes Græci, & in Dialectica omnes, ex vno singulari secus sese habente. Secundum argumentum versabatur circa actionem, quæ locum non habet in artibus: nam ars est habitus cum ratione factiuus: ideo ex Aristotele differunt, hæc duo, actio, & factio. Respondeo, cōsultationem versari in actione tāquam in materia magis propria, & principali,

at pro-

A at propterea nihil impedit, quin versari possit circa effectionem, licet non ita principaliter. Deinde actionis nomen aliquando sumitur ampla quadam significatione, vt effectionem etiam complectitur, vt fortassis in capite tertio libri tertij Moralium, Philosophus sumit. Ratio petita à præelectione eadem distinctione explicatur: vt.n. consultatio circa duplicem versatur materiam, sic etiam præelectio. primò enim, ac præcipuè circa actionem versabitur humanam: Secundò circa factibilia. Exempli gratia, facta consultatione de remedijs vsurpandis à Medico, quia purgatio vtilior inuenta est, hanc ipsam præelegit Medicus prudenter consultans. Hactenus igitur demonstrauimus in arte Medica consultationibus vtendum. Nunc de reliquis agamus.

Quid sit Medica consultatio, & quomodo à praelectione distinguatur. Cap. III.

B Acturus de consultatione Medica, quædam paulo altius de consultatione ipsa in genere statuenda sunt, ex quibus facilè deducemur in cognitionem & medicæ consultationis, & eius circa quòd versatur. Primum igitur omnium, statuendum est, omnem consultationem finem supponere, ac solum versari in medijs accommodatis, pro fine consequendo. de ijs potissimum agendum, ea inquirenda, & vbi inuenta fuerint inuicem comparanda sunt, & opportuniora præeligenda. Nauta exempli gratia, ex præcognito fine, perueniendi scilicet in portum, altum sulcans mare, consultat, an clauum ad dextram, vel leuam partem mouere debeat: an his, vel illis velis onusta nauis melius incedet: an omnes erigere, an quasdam, aliaq; eiusdem generis. Sic etiam Medicus sibi ipsi supponit sanitatem aut conseruandam, aut inducendam, adhibet consilium, quibus medijs finem consequi valeat, an victu tenui & exquisito, an tenuissimo, an plenioti, an vena incidenda, an scarificandum, an purgandum. In summa nulla ars de proprio consultat fine, sed omnis circà media consistit. Quam rem elegantissima oratione Aristo-
C teles docet lib. 3. moralium ad Nicom. cap. 3. cum inquit.

At consultamus quidem, non de finibus, sed de ijs, quæ ad finem tendunt. Nam neque Medicus, an sanare: neque Orator, an persuadere: neque Ciuilis, an benè legibus institutam patriam reddere debeat: neque ex alijs quispiam de fine consultat. sed omnes cum finem quendam statuerint, quomodo, ac per quæ inueniri is possit, deliberant.] hucusque Philosophus.

Secundo loco est considerandum, media, circa quæ versari consultationem diximus, ex eorum numero esse debere, quæ à nobis fiunt, ac ita sint in nostra potestate, vt etiam fieri non possint. eorum, quæ necessaria sunt, & æterna consultatio non est, sed scientia, vt de motu æterno cœli, de animorum immortalitate. Rursus, neque impossibilium consultationes fiunt. Absurdum enim, ac ridiculum consultare, an terra à suo centro moueri possit: quomodo cœlum reddi possit immobile: quomodo terram constituere mobilem oporteat, ac eius generis alia. Subiecta igitur materia consultationi est, quod sese habet ad vtrumlibet. De qua hoc modo locutus est Aristoteles.

De æternis autem nemo consultat, vt de mundo, aut diametro, aut latere, quod nul la inter se æquabilitate conueniat; at neque de ijs, quæ in motu quidem sunt, sed sem-
D per tamen circa eadem versantur siue necessitate, siue natura, siue aliqua alia de caussa; vt de solstitijs, atque ortibus: neque de ijs, quæ aliàs aliter eueniunt, vt de siccitatibus, & imbribus: neque item de ijs, quæ fortuna contingunt, vt de thesauri inuentione: sed neque de humanis omnibus consultamus, verbi caussa, quomodo Scythæ optimè administrare rempublicam possint, nullus ex Lacedemonijs consultat: nihil enim ex his eiusmodi est, vt agi per nos metipsos valeat. Consultamus autem de agendis rebus, atque ijs, quæ in nostra sitæ sunt potestate.] hæc Aristoteles.

Postremò sciendum est, post consultationem sequi electionem, vel præelectionem. Electio quidem, si medium fuerit vnicum, vel si plura fuerint, parum referat, quo ordine quis pro fine consequendo adhibeat. At verò, si inuenta fuerint plura media, quæ suum postulent singula locum, opus est præelectione vti: statuendo scilicet, quod primum, quod secundum, quod tertium, & sic deinceps in opere debeat collocari. atque

etiam

etiam,si plura vtilia sint,at non æquè vtilia debemus vtiliora præeligere. De hac mate E
ria ita Aristoteles locutus est.

Sicque is per plura fieri posse videatur; per quod nā facillimè, atque optimè fieri debeat, considerat. Si per vnum, quomodo per id rectè fieri valeat. & illud item per quid, atque id rantisper, donec ad primam caussam deuenerint, id quod in inuentione extremum est.] hæc ibi.

Ex ijs fundamentis colligo definitionem Medicæ consultationis, quæ hoc modo habet. CONSVLTATIO MEDICA rationalis inuestigatio est mediorum latentium, quæ ad nos pertinent, ac in nostra potestate sunt, vt illis inuentis potioribus vtamur pro sanitate vel conseruanda, vel acquirenda. Explanemus singulas definitionis partes. Diximus esse rationalem inuestigationem, quia pro mediorum inuentione Medicus adhibet omnia instrumenta, quibus rationales, & dogmatici Medici vti consueuerunt: de quibus loquemur infra. Oportebit igitur, ab hoc munere consultandi empiricos remouere, ac alios etiam in vniuersum artifices, qui rationalibus hisce instrumentis sese non indigere profitentur. Mediorum latentium,] hæc materia est propria Consultationis Medicæ; nisi enim laterent media, non fieret equidem illorum accōmodata inuestigatio. meminisse hic oportet, quod supra diximus, media latentia duorū esse generum; quædam enim latent, quoad suam naturam: quædam quoad nos, vtputa quibus ob imperitiam, quod alioquin notum est, secundum se, ignotum obscurumque videtur. Peritus in illis versatur: imperitus in vtrisque. ea particula, quæ ad nos pertinent,] declarat non debere Medicum consultantem aggredi, quæ ad aliud genus pertinet, quod fieri passim solet in consultationibus, quas habere quidam desiderant, magis vt doctrinam aliquapiam ostendant, quàm, vt ægrotis vtilitatem ferant. Debent, quæ in consultatione tractanda sunt, pertinere ad nos: idest Medicos: sed, non vt Medici sumus; sed, vt consultantes. Hac de caussa fit, vt sit omnino cauendū ab extraneis: hoc dicere voluit Philosophus, quando scripsit, non curare Lacedæmonios, an Scythæ suam Rempublicam benè gubernent. Ac in nostra potestate sunt,] non solum tractare in consilijs debemus, quæ ad nos pertinent, sed etiā quę à nobis fieri possunt, habeantque sese ad vtrumlibet. Ea quidem, quorum natura semper eodem modo sese habet, G
non sunt in cōsultationibus tractanda, vt supra ex Aristotele docuimus. Sed quid istud est? quomodo instituetur consultatio de Chirurgia? Physicus non adhibet manū, sed ministris suis remittit, suere, secare, ligare, fasciare, cataplasmata imponere, ac alia eiusdem generis. At solutio difficultatis est, quia quod per amicos fit, id per nos ipsos fieri dicitur, quia principium actionis in nobis est; nomine amicorum intelligimus veros ministros, & veros etiam amicos, qui sunt extra hunc numerum, de quibus ita scribit Philosophus.

Fieri autem posse ea dicuntur, quæ per nos fieri possunt: nā quæ per amicos fiunt, per nos quodammodo fieri videntur, quippe cum principium in nobis sit.]

Quæ verò sint hæc, quæ in nostra potestate sita sunt, ac à nobis fiunt, explicabuntur infra. Addidimus. Pro sanitate inducenda, vel conseruanda:] finis enim consultationis est duplex: vnus remotus, alter proximus. remotus est sanitas, vt inducenda, aut conseruanda: fieri enim consultationes possunt in vtraque Medicinæ parte: magis tamen expetuntur pro morborum propulsatione. Proximus finis est præelectio mediorum, H
quæ in consultatione inuenta sunt, potiorum, pro fine consequendo. Consultans primum inuenit illa: mox inuicem confert, atque ex ea collatione prudenter iudicat, I
quod magis expediat. Illud autem magis expedire dicitur, quod sanare potest tutò, citò, & iocundè: quæ semper, quoad eius fieri potest, in factitanda medicina sunt obseruanda.

Colligo ex dictis, consultationē à præelectione differre, ac etiam conuenire: Quia, præelectio appetitio mentis est, quæ iuncta imaginationi, appetituique sensitiuo, amplectitur media consultatione approbata, eaque dirigit in finem, conueniunt inuicem, quia circa eandem materiam versantur; quæ scilicet in nostra sunt potestate, ac à nobis fiunt. Neutra considerat necessaria, ac impossibilia. Secundò conueniunt, quia neutra circa finem versatur, at duntaxat circa media ad finem ordinata. Differunt porrò inuicem: Primùm, quòd ipsa consultatio præcedit, at præelectio sequitur. Secundò cōsultatio est inuestigatio, siue inquisitio, vt ait Philosophus, mediorū, eorundē cōparatio,

A tio, ac de eisdem ratiocinatio probabilis. Prælectio autem est amplexatio rei iam inuentæ, ac decisæ, in ipsaq; consultatione cæteris præpositæ. Præterea, consultatio dirigit. Prælectio sequitur. Postremò, consultatio ad facultatem pertinet cognoscentem: prælectio ad appetitum.

Quæ sit propria consultationis Medicæ materia. Cap. IIII.

Iam verò iactis in hunc modum tractationis nostræ fundamentis, inuestigemus hoc loco, quæ nam materia Medicæ consultationi subiecta sit. Ex omnibus quæ Medicina considerat, solum remedia, eorundemque materia sub consultationem cadunt. Non quidem elementa, temperamenta, facultates, atque, vt summatim dicam, omnia, quæ naturaliter insunt homini, ad consultationem pertinere possunt. Ratio huiusce rei est in promptu,
B quia non fiunt à nobis, sed à natura, non sunt incerta, non indefinita, sed finita, certissimaque. non præterea aliter sese habere possunt, sed necessaria, atque æterna: propterea harum rerum scientiam habemus; subalternatur enim ea Medicinæ pars Philosophiæ naturali: quodq; ab Aristotele scribitur, ibi incipere elegantem Medicum, vbi Philosophus desinebat, de hac Medicinæ parte potissimum intelligitur: aut certè, si veram subalternationem concedere non placuerit, saltem hoc tanquam verissimum ab omnibus admittetur, illorum notitiam certam esse, illaque certa esse, & impossibilia aliter sese habere. Ergo supponamus, excludendam esse Medicinam naturalem à munere consultationis. Pathologiam præterea eisdem ferè rationibus excludemus. nam, si de medijs, quibus cum sanitatem introducimus, consultatio instituitur, affectus præter naturam, non sunt eiusce modi media, sed id, quod debet à medijs remoueri. Deinde consultamus de ijs, quæ sunt in nostra potestate, ac à nobis fieri, vel non fieri possunt, sed morbi, horum caussæ, & symptomata in nostra potestate non sunt, neq; fieri debent à nobis aliquo tempore. Iam duæ Medicinæ partes, ac præcipuè illæ, circa
C ca quas, hodierni temporis abusus versari debere consultationes ferè persuasit, exclusæ sunt. Quid de simeotica dicemus? non certè dispar ratio est. considerantur enim in Medicina signa memoratiua, demonstratiua, prognostica. at non consultamus, vt præteritorum memoriam habeamus: vt præsentia cognoscamus, vtq; futurorum præscientiam consequamur. Verum duntaxat, vt sanitatem introducamus, oportuna quærimus instrumenta. Signa verò eiuscemodi vim non habere, certo certius est. Remedia duntaxat, vt verbo dicam, atque materia ipsorum sub consultatione veniunt. In remedijs quæramus generatim tria: qualitatem, quantitatem, vtendi modum. Galenus nomine qualitatis intelligit ipsorum remediorum inuentionem, vt explanaui primo commentario libri primi de curandi ratione ad Glauconem. Sub vtendi modo complectimur etiam occasionem. Speciatim verò in singulis capitibus adsunt multa, de quibus adhiberi posset consultatio. Num scilicet vno remedio, an pluribus vtendum sit, consultabit. Si vno an composito, an simplici. Si pluribus perpendere oportebit, an simul omnia sint vsurpanda, vel sigillatim, & quo ordine. Circa
D quantitatem verò, quo gradu recessus à mediocritate vtendum sit pharmaco, quot vicibus vsurpandum, quoties, & quandiu considerabit. De recto autem vsu consultatio poterit institui, si deliberabitur per quos locos morbus abigi debeat, & quibus applicanda sint pharmaca, qua forma exhibendum pharmacum, quo morbi tempore, atque hora. Hæc circa remedia sese offerunt. Circa materiam verò longè accuratius insistendum est, vtputa, quæ magis incerta sit, maioresq; habeat difficultates. Si n. vacuatio, vt exemplo dicam, remedium sit, deliberandum, an venæ sectione, aut purgatione, aut inedia, aut frictionibus, aut balneo, aut digerentibus medicamentis eam efficere debeamus. Rursus, an victus ratio tenuis, & exquisita, an tenuissima, vel simpliciter, vel in extremo, an paulo plenior, an plena instituenda sit. Hæc, & alia eiusdem generis ferè sexcenta circa Medicam materiam quotidie consultanda proponuntur. Quamobrem concludo solum consultandum de remedijs, & de remediorum materia.

Dubita-

E

Dubitationum, quæ his dictis accidunt, explicatio. Cap. V.

VERVM, quia hęc non contemnendas habere difficultates videntur, pręstat, ne illatum occasione decipiantur iuniores, proponere sigillatim eas, atque explicare. In primis hodie vigens consultantium omnium consuetudo, nostram suspectam teddit opinionem: ij enim à summo genere exorsi, de natura, caussis, differentijs, signis omnibus, ac postremò de indicationibus, remedijs, & horum materia edifferunt. Non est autem putandum, antiquatam consuetudinem esse omnino inanem. Deinde verò, quod pertinet ad naturalem Medicinæ partem, certè videtur maximè necessarium illius, in consultationibus meminisse: nam, si indicationes, vt sequenti capite docebimus, instrumenta sunt inueniendi media, quibus finem ipsum assequimur, indicationesque à naturali temperamento sumuntur, nemo consequi poterit remedia sine illius notitia. F
Tria enim sunt præcipua capita curationem indicantia, morbus, siue affectus præter naturam, naturale temperamentum, & ambiens nos aer. Aut est vnum, vt cõtrarietas, aut etiam duo, vt morbus, & temperamentũ, cum duos scopos facimus, consideratur. Aer nos ambiens, tanquam caussa, vel salubris, vel morbosa: sicque, sunt hoc modo, duo duntaxat: sunt etiam tres, si ambientem seorsum consideràbimus, vt caussa sine qua non, complectens anni tempus, particularem cœli constitutionem, & regionem, quæ tria simul vocare consueuit Galenus, cœli statum. Licebit etiam tres hosce scopos ad vnum reducere, scilicet ad contrarietatem, qua postea diuisa, fiant scopi curationem indicantes duo, & tres: quamobrem, cum hæc sint totius artis medendi fundamenta à Galeno potissimum tradita, tum nono, tum vndecimo libro de Methodo medendi, fit quidem naturalis temperamenti fieri in consultationibus mentionem debere: ac simul etiam agendum de essentia affectuum præter naturam. Vrget pręterea, quòd si de quantitate remedij agendum, opus est illius notitiam habere ex lapsu à naturali temperamento: nemo autem hunc nouerit, nisi qui illius exactam notitiam habeat. Postremò, quod attinet ad signa, videbatur illorum inuestigatio maximè necessaria. Primùm, quia morituri sunt, vt Galenus recenset, solis prognosticis relinquendi: at nemo nouerit morituros, nisi signa sciérit mortem, vel salutem indicantia. Deinde, quia, cum adueniant aliquando morbi obscuri, aliquando noui, vt patrum nostrorum memoria fuit lues venerea, de horum remedijs nemo antea deliberabit, nisi qui exactè nouerit illorum naturam: at hæc nequit cognosci, nisi adhibeantur signa. hæc potissima facere videntur, circa propositam materiam, difficultatem. G

In eadem tamen adhuc opinione permaneo, ideò satisfacio dubitationibus propositis. Ad primam de Consuetudine respondeo, Consultationem duobus modis intelligi posse: vno propriè, cuius naturam ex Aristotele docuimus: alio communiter, secundum quam significationẽ, omnia Medicorum colloquia, antiquata consuetudine, solent appellari consultationes. An verò cum propria proponitur consultatio, liceat aliquando eiusmodi facere discursus, explanabimus, cum de officio consultantium disseremus. Versabatur secundũ argumentum circa scopos curatiuos vniuersales. Pro cuius explanatione sciendum est, omnem consultationem esse inquisitionem, & inuestigationem mediorum latentium, vt ex Aristotele supra demonstrauimus. Hæc, supponit nõnulla, ex quibus pendet inuestigatio. Quod quæritur ipsa sunt media latentia. Quæ supponuntur plura sunt. Primum finis est, qui ad agendum, & inuestiganda media ipsum artificem mouet. Ab eo enim principium inuestigationis sumitur. Quicunque enim consultationis suæ, non sibi primo conuenientem proponit finem, vt in vniuersa sua actione, & effectione temerè agitetur, imprudenterque ruat, necesse est. Præterea etiam supponit totum artis habitum, cognitionem scilicet rerum omniũ naturalium, prætetnaturaliumque, ac insuper particularia, & vniuersalia omnia theoremata. Etenim prudentia, cuius pars præcipua consultatio est, solum est habitus, rectaque ratio agibilium, deinde verò effectibilium. Hoc ego velim benè considerari. Medicũ, quatenus consultat, sumere sibi habitum prudentiæ: cui necessariò subijcitur habitus artis: ideoque non consultat vt Medicus, sed vt prudens Medicus. Itaque supponit ea, quæ H

absolutè

A absolutè ad Medicum pertinent, ac prudens inuestigat media pro fine consequendo necessaria. Ex quibus colligo differre consultantem à Medico docente. Qui consultat solum circa actionem, factionemque versatur, quatenus habet incertitudinē aliquam, & dubitationem. Qui docet, omnia prosequitur ad artis habitum facientia. Qui consultat non docet, sed cum æqualibus prudenter de agendis transigit. Qui docet non habet cum æqualibus sermonem, sed cū discipulis, quibus etiam obscurissima videntur, quæ alioquin notissima sunt. Qui consultat necessariò prudens est: Qui docet, necessariò non est prudens, sed doctus. His ita constitutis, patet explicatio secundę dubitationis: imò etiam tertiæ. Quia ad consultationem accedens, si aliquid certi de pharmacorum quantitate statuere debet, (vtputà, si hoc controuersum sit) opus est habuisse antea notitiam naturalis temperamenti ad vnguem, (modo tamen id fieri possit) aut probabili aliqua coniectura, atque ex suppositis de eiusmodi lapsu discurrere. Ex quo manifestè apparet aberrare illos, qui in omnibus consultationibus exordiuntur à naturali temperamento totius, ac partium, voluntque consimiles generari humores, & ab
B his morbos, de quibus tractationem instituunt: Sed certè cum neque de quantitate remedij aliquid postea dicant, neque proposito rectè applicent argumento, non potui aliquando horum opinionem admittere. Quod postremò de signis dicitur, nullius momenti est; quia nemo accedere ad consultationem debet re non cognita, cuius caussa Medici actio desideratur. Quis enim aliquando iudicaret exercendum esse remediū pro morbo abigendo, quem non antea cognouerit? Quoniam igitur omnes explicatæ mihi videntur difficultates, ad reliquorum dilucidationem progredior.

Prudens Medicus quidem est [marginal handwriting, partly illegible]

Medici abduci [illegible] [marginal handwriting]

De occasione, siue accommodato consultandi tempore.
Caput Sextum.

MOMENTANEA, & præceps occasio cū sit, vt aliquando dicebat Hippocrates, non est omni tempore pro morborum sanatione consultandum. In primis autem, si vera sunt, quę supra posuimus principia, con-
C stare arbitror, quando ægroti deplorati sunt, habendam non esse consultationem. De ijs enim nemo consultat, quæ fieri non possunt, vt Aristoteles dicebat, vt quomodo terra debeat in centro moueri, quomodo cęlum debeat quiescere, ac alia eiusdem generis. A priuatione ad habitum impossibilis est regressus: iam verò qui deploratus est, licet non sit mortuus, pro mortuo tamen censeri debet; habens mortis habitum, à quo liberari sit prorsus impossibile.

Non est habenda consultatio de deploratis [marginal handwriting]

Adde nihil æquè detestandum in Medicina (quod alioquin passim vitio verti solet Medicis) quàm dum ęgrotus moritur, consultare. Si, consultatio ob consecutionem finis instituta est, nullum habent pro deploratis tractantes locum: imò non solū consultandum non est, sed nec etiam (si Galeno credimus) aliquid agendum, nè, quę alijs adiumento fuerunt, remedia, vulgò infamentur, vt idem Author dicere solebat. Meminisse hoc loco oportet, posse Medicum & eruditione, & experientia insignem ex ignoratione proprię, particularisque naturę decipi; quia dicebat Galenus, non solum com-
D munem hominum naturam, sed propriam, & particularem cognoscendam esse, quę res vel impossibilis est, vel certè maximè difficilis: si enim propriam hominum naturā cognoscerem (dicebat Galenus) talem vtique arbitrarer esse me, qualem Aesculapiū fuisse ferunt. Atque in hoc casu, neque certò cognoscere poterit; qui nam verè sit deploratus. Hic iudiciosum, & natura prudentē desidero Medicū. Turpissimū est in arte, ac plurimum detestabile, Medicum pro deplorato reliquisse ægrotū, adueniente postea vetula, vel sordido empirico statim liberari. Lege quæ de hoc argumento copiosè à me scripta sunt, ea in tractatione, cui titulū feci, Quòd Deplorati non sunt solis prognosticis relinquendi: ibi enim benignè Lector cognosces, quando liceat deploratos solis prognosticis relinquere, & quando non liceat, & quibus remedijs vtendū sit. Porrò quemadmodum accidit deploratorum consultationes non esse, sic neque omnino instituendæ sunt in morbis salubribus contraria tamen de caussa. In illis quidem non conueniebat, quia sanitas opera nostra restitui non poterat: in his verò, quia nihil est incertū, nihil, quod dubitationē efficiat. Quod si interdū de leuissimi affectus cura-

tione desiberamiis,consultatio magis debet versari circa materiam, quàm remedia:in E
illa enim non mediocris inesse potest controuersiæ ratio: vt exempli gratia. Si statutũ
fuerit bilis vacuationem conuenire, an debeat fieri pharmaco per aluum purganti, an
per vomitum, an balneo aquæ dulcis, an absinthio, an prouocantibus vrinam, vel alia
eius generis materia. imò ausim hoc dicere, & affirmare, consultationes frequentiores
fieri debere de materia, quàm de remedijs: vt puta quę multiplex est, & non mediocri-
ter ambigua. Vt multiplex, deliberare debet prudens Medicus, quam eligere ex multis
debeat: Vt incerta autem, maturè de illius vsu determinandum. Morbi restant ambi-
gui, & acuti: circa quorum curationem consultationes frequentes fieri debent, ac so-
lent. In principijs potissimum deliberandum, nam si materia turgeat, eadem die me-
dicari oportet: tardare enim in talibus malum est, vt dicebat Hippocrates quarto apho
ris. 10. Si verò non turgeat, considerandum, an inchoantibus illis aliquid videatur mo
uendum: quia, cum vigent, & consistunt, melius est quietem habere, vt idem ait secun-
do aphor. 29. in vtroque morbi genere nihil citra præmeditationem agendum, quem-
admodum inquit 1. aphor. 24. Videntur mihi præcepta hæc ad consultationem perti- F
nere, & hac de ratione Senem venerandum, & ante omnem Philosophiam natum; si
quid videtur mouendum scripsisse, ac etiam cum præmeditatione faciendum, vt no-
tum faceret nobis, consultandum in rebus dubijs, magnis, ac exitus ancipitis. Neque
tamen alijs temporibus, non conueniunt consultationes: nam, quia hominis natura
nunquam in eodem statu permanet, & acuti morbi ob velocitatem motus, instabiles
adeo sunt, vt idem aliquando scripserit, acutorum morborum non esse certas pronun-
ciationes salutis, ac mortis, cùm noui contingunt casus, in omni tempore maturè deli-
berandum: ac vbi facta deliberatio est, festinandum. Quælibet enim morula, in hisce
præsertim morbis, haud leue damnum afferre potest. In diuturnis morbis non oportet
celeritatem adhibere tantam, quoniam dant inducias: at conuenit cum alijs, quod vbi
maturo ac lento, vt ita dicam, iudicio, facta fuerit consultatio, & prælectio congrua
præcesserit; statim ad opus festinandum, neque debet executio retardari.

G

Quibus instrumentis media pro ipso fine consequendo, inue-stigantur. Cap. VII.

HActenus declaratum fuit consultationem versari circa remediorum
inuentionem, quantitatem, vtendi modum, atque materiam, quæ ex ve
terum Medicorum consuetudine, quemadmodum Galenus inquit, con
tinetur vel in sex rebus non naturalibus appellatis, vel in medicamen-
torum genere, vel in ijs, quæ manu exercentur, vel in omnibus simul.
Nunc docere oportet, qua via & methodo ad horum inuentionem facilè peruenire
possit consultans Medicus: quod quia scitu maximè necessarium erat, non debuit à no
bis in hac tractatione prætermitti. Exordiamur à natura rei, quæ nos eiusce modi in-
strumenta demonstrabit. Diximus consultationem esse rationalem inuestigationem
mediorum latentium pro sanitate introducenda. Rationalis inuestigatio est, quæ indi- H
catione duce, & ratiocinatione fit: quibus etiam addo experientiam: ex ijs elucescunt
remedia, quæ à Galeno vocantur, postulata, indicata, & vtilia, libro de optima secta ad
Transibulum. Est autem indicatio (vt obiter dicam) comprehensio iuuantis, idest re-
medij, quod iuuat, adueniens simul comprehensione nocentis, idest affectus præter na
turam, sine analogismo, & ratiocinatione. semper hæc ex rei sumitur natura, & ex cau-
sis; vtique horum ipsorum consultans Medicus habere præcognitionem debet. ideoq;
non oportet horum aliquam in consultatione mentionem facere, tanquam rei incogni
tæ, & inuestigandæ. Sed si meminisse volet, id quidem efficiet per supposita, vno, aut
altero verbo contentus. Et verò pro inueniendis remedijs hoc aut solum instrumen-
tum idoneum est, aut potissimum. Porrò dum materiam medicam inuestigat, alijs in-
diget instrumentis: ratiocinatione expressa, experientia, antiquorum, & probatissimo-
morum authorum consensu, ac tandem alijs, quæ prudentiæ habitum absolutiorem
reddunt. Ratiocinationem expressam voco ad differentiam indicationis, quæ, vt ve-

A sentio, quædam ratiocinatio est tacita. Omne genus argumentationis huic muneri vtilitatem afferre potest, excepto duntaxat litigioso, quod, vt in alijs rebus semper, sic in Medicinæ vsu maximè detestandum est. Non patitur subiecta materia, vt demonstratiuas rationes, aut necessarias continuò habeamus, propterea coacti sumus aliquando probabiliter differere Aristotelis alioquin imitatione. Atque, vbi desint rationes, ad experientiam confugimus; qua destituti, authoritatibus vtimur. Non conturbet autem nos, quod dixerimus Medicum consultantem vti experientia: quasi quod non sit rationalis, sed empiricus, cuius proprium instrumentum videtur obseruatio. nam aliud est experientiam solam adhibere, aliud simul cum ratione. Empirici omnino prætermittunt rationem: Huic potissimum adhærent dogmatici, sed non soli: quia neque ipsam paruifaciunt experientiam. Propterea dicere solebat Galenus rationalem Medicinam duobus cruribus incedere, dextro, ac sinistro. Dextrum facit rationem, sinistrum experientiam. si alterum crus deficiat, omnino claudicat. Adde his, consultationem non pertinere propriè ad Medicum, vt Medicus, sed vt prudens:
B ideoq; adhibet experientiam: quia, vt Aristoteles docet, prudentiam longus vsus, & experientia procreat. Tria enim requiruntur pro absolutione prudentiæ: primò, tanquam principia, requiruntur facultates animæ naturaliter benè dispositæ: secundò, tanquam media, cognitio veri, disciplinæ à quibus principia recipiat, variæq; præceptiones virorum prudentium, à quibus homo euasurus prudens dirigatur. Postremum tanquam vltimum & finis, qui habitum firmet, absoluatque, requiritur experientia, vsusq; frequens, & acuratus agendorum. hæc, si vera sunt, auxim hoc dicere, in consultando eam potiorem esse Medicum, qui experientia magis valet. Porrò, quæ per indicationes inuestigantur remedia, ea quidem duce methodo resolutiua ex fine præcognito certissimò innotescere, tum primus omnium docuisse mihi videtur Aristoteles, tum admirabilis Galenus confirmasse, & illustri admodum exemplo demonstrasse. Philosophus quidem libro tertio Moralium ad Nicomachum, capite tertio ita scribit. Qui enim consultat, quærere videtur, & resoluere prædicto modo, quemadmodum designauimus. Non quælibet autem quæstio consultatio est, vt Mathematicæ, sed
C quælibet tamen consultatio inquisitio est, & quod extremum est in executione in generatione esse primum videtur. Atque hi cum in rem, quæ fieri nequeat, inciderint desistunt.] hæc Philosophus. Hæc methodi resolutiuæ in medijs inueniendis vim facilè demonstrat, in ijs præsertim, quæ in vniuersum ad consultationem pertinent. In particulari autem, quod attinet ad remediorum inuentionem, Galenus libro vndecimo methodi, capite decimo confirmauit elegantissima oratione, supponens sibi pro exemplo Sinochæ putridæ curationem, cum ait.

Ergo qui febrem curare volet, necesse est putredinem inhibeat, ita duæ indicationes se exhibent: altera à febri, altera à putredine: atque à febri rursus duæ, scilicet vt portio febris, quæ iam facta est percuretur: quæ verò in generatione est, inhibeatur. Aliæq; duæ rursus à putredine erunt indicationes, vt, & quod putredinis iam factum est, sanes. & quod in generatione adhuc est, sistas. Porrò, quod in generatione est, id adiapneustia, idest perspiratio impedita facit; nihil enim deterius fuerit clarioris doctrinæ gratia ita eam nominare. ita ab hac quoque aliæ duæ indicationes nascentur,
D tum, vt quod retentum est, vacuetur. tum, vt quod retinendum est, prohibeatur. sanè prohibebitur ijs præsidijs, quæ obstructioni medentur. Cuius rursus ipsius, quod iam factum est, sanandum: quod futurum est inhibendum. At curabitur quidem, quod obstructionis iam factum est, per ea, quæ obstructa liberant. Inhibebitur, quod futurum est, si affluxum obstruentium succorum compescas. Ergo quod vltimum in ipsa resolutiua methodo est inuentum, id primum omnium in curatione est peragendum.] Hucusque illi.

Quæ manifestissimum faciunt in mediorum inuestigatione pro consecutione finis, nullam inueniri methodum ipsa resolutione magis accommodatam, quæ sit supposito fine exordiri à primo, & maximè communi, ne ab eo progredi vsque ad vltimum: quod postea primum habere in ipsa actione, & compositione locum debet. Hæc certè via in remedijs inueniendis præstat cæteris.

Exemplo putridæ febris, quæ dicta sunt in superioribus, dilucidantur. Cap. VIII. E

QVIA exempla illustriorem doctrinam reddunt: constitui, quæ in superioribus demonstrata sunt, Galeni consuetudine, quibusdam exemplis, satis, nisi fallor, accommodatis, explicare. Primum autem sit exemplum, de quo proximo capite, ex eodem authore loquebamur, nempè de materia Medica respondente remedijs inuentis pro sanatione putridæ febris. Statuamus itaque, Methodo resolutiua duce, hæc remedia existere febris huius. Primum refrigeratio, & humectatio. Secundum purgatio putridi humoris: Tertium semiputridi concoctio. Quartum, libera transpiratio. Quintũ, deobstructio. Sextum multitudinis vacuatio, septimum detersio. Octauum extenuatio, & incisio. Nonum, affluxum humorum obstruentium, impedire. Ponamusque etiam principium fieri debere actionis medicæ, ab impediendo affluxu humorum obstruentium, vt ille docuit. F Sit nunc proposita consultatio, de modo, quo id commodè fieri possit, quem modum licet Galenus generatim posuerit, nempè, vacuatione docens hanc impedire affluxũ, obscurum tamen videtur, qua materia sit vtendum, vt hanc vacuationem moliamur. Etenim materia huius remedij multiplex est, neq; certum, quam præeligere oporteat. fit enim vacuatio venæ sectione, purgatione, inędia, paucitate cibi, frictionibus, medicamentis digerentibus, balneis, ac alijs eiusdem generis. Vti autem oportet aut omnibus, aut quibusdam. Sed certissimum est non posse adhiberi omnia in principio febris putridæ: summa quidem inuestigationis huius consistit potissimum, an in principio omnium putridarum vena sit incidenda: an purgandum, an vtrunque faciendum. Nam aliæ materię vacuantis remedij tutò administrari non possunt à febris principio, excepta inędia, aut victu tenui, & exquisito, aut tenuissimo: at certè hic nõ sufficit pro impediendo eiuscemodi affluxu, cum indigeamus ijs, quæ citò eum impediant, sic indicante morbo non ferente longas inducias: alia, vt dixi, tutò nequeunt in cohantibus febribus exerceri, quemadmodum in vniuersali docuimus methodo. Videbitur igitur alicui ex consultantibus, in febribus omnibus venæ sectionem esse vtilissimam. quod G Galenus eam admittat libro octauo methodi medendi, capite quarto: etiam si plenitudinis non adsint signa, modo nihil contra indicet, vt virium imbecillitas, & puerilis ætas. Quod etiam quarto methodi capite sexto affirmauit, dicens, Si valens sit morbus cum virium robore neminem esse in artis operibus exercitatum, qui sanguinem non mittat. atque hæc indicare venæ sectionem, etiam si non adsint signa plenitudinis: idque rationibus efficacissimis comprobat. Porrò autem cum dicatur tribus modis magnus morbus, febris putrida magnus morbus est, ob excellentiam partis. Idem repetit passim, præsertim lib. 4. de ratione victus in morbis acutis, cõmentario decimonono: vbi dicebat Hippocrates, in acutis morbis sanguinem detrahes, si vehemens videatur morbus, floruerit ægrotanti ętas, & virium adfuerit robur. De hoc eodem remedio generoso loquitur vndecimo methodi capite decimo, admonens principium curationis putridarum febrium exordiri debere ab euacuatione, vt in prioribus libris docuit.

Quæ, vt dixi, de venæ sectione intelligi debere, cognoscent, qui vòluerint, hæc H conferre, cum ijs, quæ octauo methodi scripta sunt: propterea in eodem vndecimo capite decimoquinto apertissimis verbis pronunciauit, in omni febre putrida saluberrimum esse mittere sanguinem, cum ait.

Saluberrimum est autem, non in continuis modo febribus, vt demonstrauimus, venam incidere, sed etiam in omnibus, quas putrescens humor concitat. Exonerata enim natura eo, quo veluti sarcina præmitur, & concoquet, quod concoqui potest, & excernet, quod debet excerni.] hæc ille.

Hanc eandem opinionem fortasse confirmabit ratione valida sumpta ab humorum fluxione, in hunc ferè modum. Humorum fluxio reuulsionem postulat: hæc, quãuis ex varia fieri possit materia, tamen vbi generoso indigemus remedio, fit venę sectione. adest in putridis affluxus humorum, ergo venæ sectione reuellendus est. At nunquam

conuenit

A conuenit pharmacum expurgans, quia concocta medicari, & mouere non cruda, nisi materia turgeat: at in principio concocta non est. Deinde aliquid bene vacuari à natura inchoantibus morbis est impossibile. hæc quidem, ac fortassis plura eiusdem generis consultando, & prudenter discurrendo, proponet, qui venæ sectionem in omnibus putridis necessariam, contendet. Alius verò, cui magis probabile videbitur, aliquando sanguinem mittendum, & aliquando purgandum, & aliquando vtrunque faciendum, poterit hoc ferè modo discurrere.

Anteaquam de proposita, & admodum difficili materia deliberem, supponenda primum mihi ipsi duco quædam, omnium iudicio verissima: ex quibus facilè admodum, nisi fallor, in notitiam perueniemus, eius, quod quæritur. In primis illud constat, vltimum remedium resolutione inuentum esse, impedire affluxum obstruentium humorum: hocq; in executione, & actione primum habere locum. Hac de caussa præcepisse Galenum vndecimo libro methodi, cap. 10. ab euacuatione exordiendum. Hoc nostra clarissimi viri, supponit consultatio. At quærit, qua materia hanc efficere debeamus, an B scilicet sola venæ sectione, an pharmaco duntaxat purganti, an vtroque simul. Caussa quæstionis est, quia Galenus ibi solius vacuationis meminit, materiam, qua cum fieri debeat, silentio inuoluens. Et verò, nemo dubitat tractationem eius capitis à Galeno ex præposito fuisse institutam, vt omnibus putridis febribus inseruiret.

Secundò, supponenda est caussa, ob quam vacuatio principium curationis esse debet. eam non proponit in capite decimo, sed in superioribus libris declaratam sibi sumit. Verba, si benè recordor, sic habent. Ostensum enim in prioribus libris est, si ijs auxilijs, quæ obstructiones eximant, vti non vacuata prius abundantia, velimus, fore, vt non modo nihil perficiamus, sed etiam affectum maiorem reddamus, purgantibus scilicet inter se indicationibus.] at nullibi, quod sciam, in medendi methodo egit de hoc argumento, nisi in octauo libro, capite quarto, in quo ex proposito curationem docet febris ephemeræ ab obstructione: ibi caussam, cur ab inanitione exordiendum sit, docet his verbis. At soluunt quidem obstructiones, quę detersoriam facultatem obtinent, seu foris cuti sint admota, siue intro in corpus accepta. Periculum verò est etiam, ne C quæ foras trahunt, vnà cum ijs, quæ obstruunt, etiam aliud quidpiam attrahant. &, quæ ab interno sursum feruntur, aliquid secum in ijs, quæ in vasis continentur, rapiant. Quod ipsum, si tenax sit, & crassum, obstructionem planè geminabit: sin aliter, multitudine certè sua non parum omnino nocebit. Cernimus enim aliquando, etiam quod multum est, cum simul totum confluit, obstruendo hærere, infigiq; non minus, quàm ea, quæ glutinosa sunt, & crassa: quod si per meatus angustos est transitus, multò profectò magis retineri. Quo igitur, & his iter liberum, & ijs, quæ foris admouentur, attractio tuta sit, vtilissimum est corpus inanisse.] hæc Galenus.

Ex ijs igitur constat caussa, cur ab inanitione conueniat exordiri. Caussa inquam est, quia medicamenta deobstruentia vim habent humores trahendi, & deducendi: ideoq; periculum imminet, ne vel crassos, vel viscidos, vel multos humores attrahunt ad obstructionem, fiatq; illa maior. at, si fuerit antea corpus exinanitum, eiuscemodi periculum non impendet.

His in hunc modum suppositis, dico, in principijs putridarum aliquando venam esse D incidendam: aliquando pharmaco purgandum: & aliquando conuenire vtraq; materia exinanire corpus: quod facilè sic demonstro. Ea vacuatio instituenda est in principio putridarum febrium, quæ humorem affluentem impedit. Atqui interdum periculum adest, ne sanguis affluat: de qua re ita loquitur 8. methodi. Cernimus enim aliquando, etiam quod multum est, eum simul totum confluit, obstruendo hærere non minus, quàm ea, quæ glutinosa sunt, & crassa.] interdum suspicandum ne moueantur humores à sanguinis natura plurimum distantes, de qua fluxione ita loquitur. quod ipsum, si tenax sit, & crassum, obstructionem planè germinabit: sin aliter, multitudine certè sua non parum nocebit.] Ergo fluente sanguine, aut fluxuro vena incidenda est: fluentibus alijs humoribus, pharmaco vtendum. si verò mixta fluxio sit ex plectotica dispositione, & cacochimia, exinanire conueniet phlebotomia, & pharmacia simul. Neque enim alia methodo inueniri potest materia ad corporis vacuationem accommodata, quàm ex varietate affluentium humorum. Nam quemadmodum in purgationibus, (vt dicebat Hippocrates) si talia purgantur, qualia debent, confert,

& facilè ferunt; sin minus contra, sic in vniuersum in omni vacuatione, talis va- E
cuari debet humor, qualis peccat, alioquin neque confert, neque facilè ferunt. Hoc
animaduertens Galenus in capite decimo vndecimi de methodo medendi, noluit si-
gillatim explicare materiam vacuantis remedij: sed in genere duntaxat, cùm dixit,
vacuari antea debere abundantiam: vt complecteretur & venæ sectionem, & phar-
macum. vsusq; est nomine communi, nempè ipsius vacuationis, atque etiam abun-
dantiæ, quæ Græcis πλεονεξία dicitur, vt indicaret nobis vsum vtriusque. & in octa-
uo methodi, cap. quarto, vt idem omnino significaret eandem rationem loquendi ad-
hibuit, cùm dixit, esse vtile exinanisse corpus, quandoquidem ibi vniuersalem ratio-
nem affert, ob quam ab euacuatione exordiri conuenit. Ergo si viscidi, & crassi hu-
mores affluant siue calidi, siue frigidi sint, horum duntaxat impediri debebit affluxus:
quod fieri non potest, nisi illorum purgatione. si verò omnes humores simul affluxe-
rint, venæ sectione vtemur, vt Galenum aliquando dixisse memini. Scio autem,
non ignorare vos præceptum illud de vacuatione, ante vsum detergentium, & atte-
nuantium pharmacorum, non esse proprium febrium putridarum, sed obstructionis F
cuiuscunque, siue cum febre, siue citra febrem. Et quemadmodum in morbo regio
ab obstructione citra multitudinis, & plectoræ affectum, ac in iecinoris obstructione,
atque, vt verbo dicam, in aliarum partium obstructione prius conuenit primas vias
ab omnibus expurgare humoribus excrementitijs, anteaquam detergamus, attenue-
musque contentos in obstructione succos: sic profectò in putridis omnibus febribus
citra plectoricam dispositionem, saluberrimum esse, ac omnino necessarium profi-
teor, expurgare antea ventriculum, mesenterium, & omnia intestina, quàm ad ipsas
obstructiones accedamus. In huiusce rei confirmationem affero verba Galeni libro
sexto epidem. sectio. secunda, comment. trigesimo, in quo sic habet. Sed forsan me
dicere putabis, nunquam purgatione per aluum in talibus esse vtendum. Ego verò
non id dico. Nam in libris de arte curandi, in quibus corporibus permulta humo-
rum copia est, ijs vtiles esse purgationes didicisti: priusquam enim ita redundantem
materiam aut venæ sectione, aut purgatione quis eduxerit, si fouens, hoc est calidis
vtens, ipsam discutere conetur, plus attrahet, quàm per cutim vacuabit.] hæc verba G
digna mihi videntur consideratione. Supponit enim Galenus, necessarium esse hu-
mores excrementitios vacuari debere per cutem, hancque vacuationem fieri à phar-
macis deobstruentibus, quæ detergunt, attenuant, discutiunt humores in vijs con-
tentos. at, inquit, si permulta adfuerit humorum copia, hæc medendi ratio non est
statim exercenda, cum prius oporteat vacuare copiam aut uenæ sectione, aut purga-
tione: alioquin, magis impingemus obstructiones, facta maiori humorum attractio-
ne ad affectam particulam, quàm discussione. Et uerò, hæc eadem ratio est, quam o-
ctauo metho. cap. quarto attulit: propterea dixit, in methodo medendi id declarasse:
& nominatim purgationis necessitatem indicat. ac πλεονεξίας utitur uocabulo, quod
commune est ad plectoram, & cacochimiam. Cæterum, quod ad alios attinet lo-
cos, quos attulistis ex Galeno, putauerim eos ita fore interpretandos. Difficilis
certè locus uidetur ex octauo methodi, cap. quarto, in quo dicit, mittendum esse
sanguinem, etiam si plenitudinis signa non adsint. Sed quæso uos (viri in omni scien-
tiarum genere absolutissimi) magnam consideretis in breuissimis uerbis Galeni re- H
pugnantiam. Agens ibi de febre ephemera ab obstructione cutis, inquit, si parua
fuerit obstructio, si quis rectè deterserit, secundam fore accessionem uetabit: Si ue-
rò magna, non posse id promittere. quod, si simul obstructionem fecerint humores
multi, viscidi, & crassi, omnino impossibile iudicandum est, manere eam febrem in
numero diariarum; atque de remedio maiori cogitandum. ponit ergo tres obstru-
ctionis caussas simul concurrere, plectoram, humorum uiscidítatem, & eorundem
crassitiem. si ita supponit, ex necessitate aderit plenitudo. Statuamus modo aliud.
Huius ipsius febris caussa uenæ sectionem consuluisse. nam, si exigua obstructio sit,
moderata detersione sanatur; si magna, qualis est ex concursu omnium caussarum,
protrahitur declinatio, atque iam iam incipit ad putredinem præparari, licet signa
non appareant aut in pulsu, aut in vrinis humoris putrefacti, tunc inquit. Ergo, vt tran-
spiret, maiore auxilio est opus,] declaransque postea, quodnam sit hoc maius auxiliū;
venæ sectionem esse dicit, quam vult aliquando exercendam, etiam si plenitudinis non
adsint

A adsint signa. At quomodo possunt hæc cohærere, obstructionem factam fuisse ab omnibus caussis, & non adesse signa plenitudinis. Cum igitur contradictio sit admodũ euidens: neque tamen ego de admirabili authore,hoc animo possum concipere,hunc locum ita interpretari soleo. Etiam si non adsint signa plenitudinis,quæ ab Empiricis, præsertim à Menodoto afferri consueuerunt: Putabant enim sine concursu illo,& sindrome plectorica non conuenire sanguinis missionem, vt scribit quarto metho. meden.cap.6. At Galenus,inquit,ad hoc remedium accedendum est, etiam si non adsit illa sindromes plectorica; quia citra plenitudinem reuulsionis caussa sanguis mitti potest,atque etiam,vt ex quarto methodi colligitur: potest adesse plenitudo, quo ad vires; aut quo ad vasa,licet non ita magna,vt omnia adsint signa plectoricã sindromem Empiricorum constituentia: locus hoc modo explanatus,nullam difficultatem habet, & Galenum maximè uindicat à contradictionis nota.

Proponebatur etiam à vobis alter locus,& libro vndecimo de Methodo medendi, capite decimoquinto.hunc ego sic interpretor. Saluberrimum esse in omnibus putri-B dis mittere sanguinem,si corpus plectoricum extiterit: alioquin abstinendũ.Explanationem esse veram Galeni,quæ subsequuntur verba manifestum faciunt.Exonerata enim natura eo,quo veluti sarcina premitur, & concoquet, quod concoqui est habile, & excernet,quod debet excerni.]

Illud autem admittere non possum,tanquam omnino falsum, quod vestra alioquin pace sit dictum,humorem fluentem reuelli non posse in febricitantibus,aut non febricitantibus,nisi venæ sectione: nam purgationem reuulsionis caussa fuisse institutam in vlceribus ab Hippocrate manifestum est, & à Galeno confirmatum libro quarto Metho.cap.sexto.& in inflammationibus libro 13.eiusdem tractationis,& sexto de cõpos.medicamen.localium,atque libro de ratione curandi per sang.missionem.

Neque præterea vestra, videtur mihi, argumentatio concludere, qua dicebatis, concocta medicari, & mouere non cruda; & expurgationes incohantibus morbis factas omnes fore detestandas. Nam aphorismi sententia intelligenda est, de humoribus, qui firmam habent in aliqua parte sedem; non autem de ijs, qui mouentur, aut C etiam moueri possent. Vniuersalem enim esse profiteor regulam, semper humores fore purgandos,qui de loco ad locum mouentur,siue turgeant,siue non turgeant:modo tamen leuiori aliquopiam remedio sanari nequeat ægrotus. Atque ita etiam saluberrimæ sunt purgationes institutæ à morborum principijs; de quibus illud arbitror à sapientissimo Hippocrate fuisse dictum: incohantibus morbis, si quid videtur mouendum, moue: addo etiam Hippocratem in Aphorismo locutum fuisse de humoribus verè purgantibus,idest validis: at nostra sententia solum est intelligenda de humoribus,qui continentur in prima corporis parte,quos humores purgant leuia pharmaca, quæ ve primas venas non transeunt, aut certè quorum vis non transit iecinoris regionem.

Quia igitur in ægroto plenitudo non adest aliqua,neque quo ad vasa,neque ad vires: sed prauis humoribus abundat, præsertim circa ventriculum,& intestina, & mesenterium existentibus,prætermissa venæ sectione,pharmacum exhiberem leuiter purgans,cuius vis neque hepar transcenderet,neque insigni calore officeret, aut etiã fortassis D refrigerandi potestatem haberet.Et hæc volui dixisse circa propositam materiã, saluo semper meliori iudicio.

Nunc circa idem genus febrium aliud proponatur exemplum, quod versabitur circa remedia,& eorum materiam.Statuamus in ardente febre, vel sinocho prætermissũ à principio venæ sectionem,vel propter ægroti ipsius timiditatẽ,vel ignorantiam Medici: atque ob easdem caussas,neque hoc tempore sanguinem mitti posse (ita etiã supponit Galenus) febrilis tamen ardor fit ægroto intollerabilis, consultabitur, quo remedio sanitatem inducere conueniet: an scilicet summam refrigerationem, & humectationem inducentes, frigidæ potum exhibebimus. Cum potius relicta frigida purganti pharmaco vtemur.Quia verò dubiũ,incertumq; videtur remedium vtrunque, eiusq; materia,consultationi locus est. Etenim ex consultantibus putabit quispiam, non esse accedendum ad potũ frigidæ. Quia, quod primũ remediũ in inuentione fuit, id in executione vltimũ est.At refrigeratio prior in uentione fuit,ideoque vltima erit in executione.Deinde,quia generosũ hoc remediũ nõ est exercendũ,nisi vbi manifestissima

sese offerunt signa concoctionis, qualia in statu contingunt: quia verò in proposito af- E
fectu adhuc adsunt signa cruditatis, vel certè concoctionis non admodum euidentia apparent signa, videtur omnino prætermittendum. Pharmacum etiam suspectum est, quia calidum & siccum existens, febrem augere posset. Mox verò materia existente cruda, periculosum videtur. Ex altera parte Medicus in artis operibus exercitatus prudenter in hunc modum instabit. In medendis morbis semper incumbendum est ei, quod maximè vrget. At verò semper maximè vrget conseruare vitam, vel si id omnino fieri non possit, prorogare. Sumus in casu adeo ancipiti constituti, vt si non fiat de generoso remedio deliberatio, oportebit breui mori ægrotum. Duo sunt equidem generosa remedia, quibus eiuscemodi febris sanari potest: nempè venæ sectio, qua sanguis vsque ad animi deliquium profundatur: Ac potus frigidæ. Illa, quoniam neque potuit antea, neque potest nunc exerceri, sola spes conseruandi vitam consistit in potu frigidæ: Aut si ex ardore febris huius non moriatur statim ægrotus, certè in hecticam incidet: quandoquidem solidæ corporis partes ferè contraxerunt ignei caloris habitum, vtputa, quæ non sunt multa carne, & adipe præmunita, temperamentum calidum F
& siccum, anteacta vita laboribus, multis exercitationibus assueta, atque anni tempus calidum & siccum, consimilis regio, particularisq; constitutio, certissimam videntur nobis prænunciationem efficere, vel ægrotum omnino ex hoc morbo moriturum, vel certè in hecticam febrem terminaturum, torridumq; marasmum. Nullum sese offert remedium magis accommodatum refrigeratione totius corporis, qua statim flamma extinguatur. Nequit autem materia huius remedij esse aliquid magis oportunum potu frigidæ. Igitur ad hanc ipsam audacter accedendum est. Rem ita sese habere facilè arbitror me vobis persuasurum.

Eam remedij refrigerantis præeligere materiam oportere nos, quę subitò extinguat febrem, neminem vestrum esse scio, quem lateat. nam subitum periculum sese offert mortis, vel transitus in marasmum prætorridum: at nullum refrigerans pharmacum, quomodocunque administratum, valebit hoc pręstare, si aquam excipiamus frigidam. Hæc statim ad satietatem exhibita solidas partes, quæ iam iam periclitantur recipere habitum caloris, roborabit adeo, vt statim febris extinguetur, & quæ superuacanea, & G
omnino putrida contineatur in corpore, natura facilè expellet vel per sudorem, vel per vomitum, vel per aluum, vel etiam fortassis per omnes vias: quod verò semimalum est, & semiputridum de cætero concoquendo ad priorem suæ bonitatis statum reducet. Nihil autem impedire videtur mihi eiuscemodi potum. Non ętas, quæ floridissima est. Non vires, quæ validissimæ sunt. Non anni tempus, aut cœli status, quia calidus & siccus est. Non consuetudo, quia assuetus est frigidæ, eam exposcit miser, eam quotidie singulis horis flagitat, sitis adest inexhausta, linguæ ariditas, & nigredo: Non præterea remorari debet nos imbecillitas viscerum, quæ nulla prorsus adest. Non inflammatio, non scirrhus, non contumacissima, & antiquata obstructio. Cur igitur tardabimus? Memineritis occasionem esse præcipitem, in acutis morbis in eadem die, si fieri potest, medicandum esse: nam tardare in talibus malum est. At, dicetis impedimento est, præposterus remediorum ordo. impedimento est, quod materia non sit plenè concocta, atque tandem, quod authores antiqui, præsertim maximi, vt Galenus, & Auicenna, negant exhibendam esse frigidam in alijs temporibus, quàm in statu. Sed, si mihi adhi- H
bere fidem volueritis, hæc non impedire vobis ostendam. Ac primum, fateor, vbi plura sese offerunt remedia, debere illa quidem suo ordine exerceri, nisi aliquid impediat. Considerandum, an contrariæ adsint indicationes: atque tunc illarum dignitas, ac magnitudo perpendenda est, & inuicem conferenda, vt ex collatione pateat, quibus maiorem adhibere fidem oporteat. Adsunt hic contrariæ indicationes, quarum nonnullæ vitam respiciunt: aliæ verò sanitatem. at multo magis digniores, præstantioresq; sunt vitam respicientes, quàm sanitatem: illis igitur solis incumbendum, vel magis, reliquis minimè neglectis. Alteratio à calore febrili impressa adeo magna est, vt nisi subito manus admoueamus adiutrices, deplorata res erit: humorum autem corruptela longè minor. solidæ partes inflammantur, spiritus maximè dissoluũtur, caro liquescit, quæ alioquin in hoc habitu exigua est: quam igitur oportebit imaginari spem, si morabimur? Consimilem casum vobis affero. Scribit Hippocrates 1. aphoris. 12. In accessionibus abstinere oportet: aliquid enim dare nocuum est. Accessionis autem nomine deterio-

rem

Atem intelligimus partem circuitus, nempè principium, incrementum, & vigorem. ergo in hisce tribus temporibus ægroti cibandi non sunt: ita etiã cum Hippocrate statuit Galenus, & ipsa experientia sic ægrotis vtilissimum esse, manifestissimũ facit. Sed cur si vera sunt hæc, in ipsius accessionis principio Galenus octauo methodi, ac passim etiã alibi aliquando nutrire vult ægrotos? an quia vitalis indicatio dignitate alias longè superabat? læsionem inferri aliquã ex hoc præpostero cibandi ordinem, non est ambiguum: at longè maior ex conseruanda vita vtilitas est, quàm ex cibis damnũ: hocq; magis eligendũ, quia facilè resarciri potest. Expectanda concoctio est in potanda ad satietatem frigida: at verò aliquando expectari non potest, quia dũ expectamus, fortassis non fit: Deinde, quia in marasmũ incidit. ac ego in erisipelate, aut iecinoris, aut aliarũ partium internarũ non expectatem coctionẽ, quemadmodũ in phlegmone: quoniam multo maior in illo ardor existens, & maiorem, & longè celeriorẽ postular refrigeratio nem. Ideoq; secundum Galeni sententiã, etiam si non adsint signa coctionis in erisipelate frigidã exhiberem, vt hisce verbis nono methodi, cap. 5. docet. Porrò erisipelas, quod verũ erisipelas sit, non aliter sanaueris: at si mixtum cũ phlegmone sit, in hoc con

B coctionis expectandæ sunt notæ.] Igitur, si licebit dare frigidã in veto erisipelate, non expectatis notis ipsius coctionis, cur, quæso vos viri clarissimi, non licebit nobis in ægroto nostro, in quo alia spes inueniri salutis non potest, & in quo omnis, vel etiã breuis morula, damnũ inferre posset intollerabile, alio destituti conuenienti remedio, exhibere frigidam? ego non ambigo hoc esse rationi consonũ. imò licere in eiuscemodi maximis difficultatibus aliquid agendo periclitari potius, quàm sinere ægrotũ mori sine aliquo artis præsidio. Quamuis certè ob concursum ipso in casu omniũ conditionũ aliquod affatu dignum inesse periculũ non video. Hanc medendi rationẽ fuisse ab antiquis institutam satis manifestũ fecisse arbitror: ijs nunc addo in vestram gratiã, Auerroem ita agendũ fore, in suis Collectaneis scripsisse, ac etiam Galenũ, cuius magnifieri à vobis authoritatem scio, lib. 10. de methodo medendi. Eritq; in proposito casu tutior frigidæ potus, quod materia non est omni ex parte cruda: iam.n. aliqua signa coctionis apparent. Neque facilè admiserim vobis frigidã solum exhibendã esse in statu; quia in augumento etiã ipso conuenit: Galenus non desiderat exactissimã coctionẽ, qualẽ in statu adesse scimus, sed solũ dicit. cùm coctionis notas videris audacter frigidã dabis.]

C at notæ coctionis manifestæ in augumento videntur. Vt igitur concludam, quid in hoc affectu vobiscũ deliberem, dico, quod postquam venæ sectio exerceri non potest, pro ardore febris huius extinguendo statim accederem ad potũ frigidæ hodierno die, quæ à morbi principio quarta est, & in vigore particulari, & tantũ eius darem, quantũ vnico haustu absorbere posset. Atque, vt hoc citra noxam, omnino contingeret, pro frigida darem coctam, in qua medulla panis clibanarij macerata fuerit, vel quod magis placeret, hordeaceam. hæc enim longè tenuior, facilius penetrabit vniuersum corpus, & promouebit sudores. Quod verò ad pharmacum pertinet, abstinerem ab illius vsu, quia in hac febre multo maior videtur mihi necessitas refrigerandi totũ corpus, quàm purgandi. Si enim ardentes febres aliquando maius calore, quàm humorum putredine faciunt negotium, vt à Galeno scriptũ fuisse scio, putauerim in casu proposito rem ita sese habere: tum ob cœli statum, regionem, & anni tempus: tum ob temperamentum ægroti totius, & partis: & ideo audacius ad frigidam accederem. Est etiam animaduersione dignum mitia pharmaca non posse hanc è venis putredinem remouere:

D validiora autem non esse tuta. primò, quia, vt rectè ex Galeno statuistis, calida, & sicca sunt omnia, à quibus febris augeretur: secundò, quia vbi particularis natura ægroti nota non est, exhibitio medicamenti purgantis sita quidem est in potestate nostra, sed quæ postea contingunt, bonam desiderant fortunam. nam alijs non purgatur aluus: alijs superpurgatur: nonnullis tormina, doloresq; succedunt, quibusdam syncopes, & cardialgiæ. Frigidam igitur ob has caussas darem, & à pharmaco abstinerem.

Hactenus in exemplis versati sumus, quibus manifestum fecimus, quæ ad naturam consultationis pertinere videbantur, nunc reliquum est, vt eadem methodo prosequamur ad ipsos consultantes pertinentia.

Quot modis consultatio executioni demandari possit: & quæ capita circa consultationem expressam statuenda sint. Cap. IX.

VAE de natura consultationis dicta sunt, tribus, nisi fallor, modis exerceri possunt. vno, cum diligens, prudensq; Medicus secum meditatur, consultat, deliberat, & præeligit magis vnum, quàm aliud remedium. Alio modo communicando alijs per scripturas, quæ secum ipse cogitauit, & consultauit. Hic modus admodum est frequens hodiernis temporibus per epistolas. Tertius modus existit, cùm medio sermone fit communicatio rei præmeditatæ præsentibus alijs Medicis, quibuscum de eodem argumento disserendum est. Solet propriè modus hic discurrendi vocari vulgo, Collegium, Latini Consultationem appellabunt. Nam tacita consultatio, quam in principio tractationis huius definiuimus, propriè non meretur hoc nomen, vt Diuus Thomas inquit: propterea de vtraque agimus. F Concurrunt ad consultandum Medici aliquando duo, aliquando tres, ac etiam plures: satis videtur mihi consonum, in hoc munere duntaxat, sufficere tres: nam, vt dicit sacra Scriptura, In ore duorum vel trium stat omne verbum. quanto enim conuocantur plures, tanto videbitur maior adesse suspicio confusionis. De hac igitur expressa consultatione dicemus primum, an magis expediat plures conuocari Medicos, an verò vnus duntaxat, isq; probus, & exercitatus in arte sufficiat. Deinde, si conclusum fuerit, magis expedire ad consultandum vocari plures, communes regulæ sunt explanandæ, quæ omnibus conueniant. ita enim statuere debemus, quia vniuersalium cognitio naturæ ordine, particularium notitiam præcedit. Tertiò, quia inter plures consultantes ordo statuendus est, alius enim primo loco, alius secundo, alius postremo dicit. Neque est, vt in primo diximus capite, vniuscuiusque idem officium, opus erit sigillatim declarare, quid ad vnumquemque pertineat. Præstat autem dilucidioris doctrinæ gratia, primo loco dicentem, appellare proponentem: quia huius munus est, vt parum postea docebimus, proponere alijs, de quibus in ipsa consultatione sit agendum. Secundo loco dicens, vocetur, Respondens, vtputa qui, G vel contradicit, vel admittit, quæ à primo dicente fuerunt proposita. Postremus verò omnium, concludens sit disputationem, colligatq; opiniones duorum, dissentientes ipsas componat, consentientes admittat, atque alia ad consultationis absolutionem necessaria, pro sua natura prudenter præeligat, suoq; loco disponat. Sed iam ad tractationem aggredior.

Magis conducere plures, quàm vnum Medicum, curationem efficere. Cap. X.

ONSVLTATIONES temerè instituendas non esse, ipsa docuit experientia, quia certè multis parum benè cessit: at, si tales fiant, quales decet, est vtique ægrotis saluberrimum, Medicis verò vtilissimum. Non itaq; semper conuenit, vt quibusdam placere scio, vnum duntaxat Medicum, H ipsam curationem absoluere: cum, quando difficile proponitur, magnumq; aliquod negotium, ex cuius incertitudine contingat interdum artificem etiã expertum hæsitare, maximè vtile censendum est, alios adhibere consultores. Plures enim prudentes simul vocati, longè melius percipiunt, quàm vnus, quæ agenda sunt: propterea prouerbio dici solet, plus vident oculi, quàm oculus. & Poeta inquit.

Quod tu nescis, fortassis nouit ocellus.

Ijs etiam adde, nullam esse artem, ipsa Medicina magis, expositam calumnijs vulgarium, qui sæpe admodum solent incusare Medicos internecionis crimine, vt Hippocrates primo Prognosticorum meminit. At qui omnia agit cum consilio, habetq; testes oculatos suarum operationum, hic nunquam in ciusmodi crimen incidet. Quod certè, tum ob præstantiam artis, tum ob artificis immunitatem magnifaciundum est. Constat

A Constat enim huius solius suspicionis gratia occisos fuisse Medicos, qui potissimũ principibus viris suam præstiterunt operam: Nemo non nouit, quantas olim sub populo Romano passi fuerint Medici contumelias. Nemo ignorat, quid contra Medicos in sepulcro Traiani Imperatoris fuerit scriptum. Prætermitto volens miseram Zerbi Medici, ac Philosophi eminentissimi mortem, hac de caussa concitatam, & alias eiusdem generis historias, ac ad propositum reuersus dico Aristotelem hæc animaduertisse: cũ enim de cõsultatione ageret, dixit, oportere illam de rebus incertis, & dubijs institui, & quæ sunt in nostra potestate: addit etiam fieri debere de rebus magnis: quasi, quod dicere voluerit, aliquando etiam si res non sint obscuræ, modo tamen magnæ sint, consultandum verba illius hoc modo habent.

Consultatio autem de illis est, quæ, vt plurimum quidem fiunt, incerta tamen sunt, quomodo euadant, & in quibus indeterminatio existit. Ad magnas verò res consultores etiam adhibere consueuimus, nobis ipsis diffidentes, quasi sufficere ad decernendũ soli non valeamus.

B Cum igitur antiqua sit consuetudo, qua etiam Galenum frequenter vsum fuisse cõstat, adhibere consultores in rebus incertis, equidem nõ semper conuenit pro curatione vnum dumtaxat adhibere Medicum.

Sed dubitaret hoc loco aliquis, longè melius videri vnum existere Medicũ doctrina, & experiẽtia insignem, quàm plures, vt dicebat Ioannes Damascenus in suis Aphorismis. Primum, quia vbi multitudo est, ibi quidem adest confusio, vt dici vulgo solet, Deinde, si hominis est errare, fortasse minus errabit vnus, quàm multi: nam si errant singuli, vbi vnus adest, error minor fuerit, quàm vbi multi simul. Adde, quod minus fiunt diligentes Medici, cum sunt plures, quia vnusquisque remittere solet ægrotum alterius curę: sic ferè negligitur, qui debebat curari diligentius.

Respondeo, hæc quidem contingere, si in adhibendis consultationibus requisitæ conditiones non obseruentur, quales infra docebimus. sicque locutum fuisse Damascenum putauerim. Confusio nulla fieri potest, vbi & prudentes, & docti conueniunt Medici, quorum vnus sit, ac idem finis. Nec magis errabunt plures, quàm vnus. Quia C quemadmodum Appelles Veneris statuam pulcherrimam fecit, quod pulcherrimum in multis mulieribus vidit, in vnius figuram referens: sic ex multis ægrotis rebus vtilibus, quas singuli perceperunt consultantes, vna restituitur ægroto sanitas. Minus igitur errant multi simul vniti, & consentientes, quàm vnus: proptereaque longè diligentius saluti incumbitur ægrotantium. Sed, quo hæc illustriora fiant, doceamus, quibus de caussis ad consultandum conuocari soleant Medici, & quas obseruare oporteat leges: ita enim constabit, quando consultandum.

Quibus de caussis Medici ad consultationes vocari consueuerint. Cap. XI.

D VOCARI ad Consultationem solent Medici: aut quoniam, qui primus curationi præerat, ita vult, desideratque, aut quia ægrotus eam exigat: aut postremò, quod assistentes ita faciundum curent. Duplici potissimum nomine consultationem cupit, qui primus ægroti curam suscepit: Vel, quia iuuenis sit, vel quia circa medicam actionem ambigat. Iuuenis nondum in artis operibus exercitatus, vt qui faciendæ Medicinæ habitum non est perfectè adeptus, de multis adhuc ambigens, quæ alioquin natura sua incerta nõ sunt, debet senem, peritũ, & in artis operibus exercitatũ habere socium. ita absolutior ille, doctiorque fiet, atque, aut nihil, aut certè quàm minimum in ipso opere aberrabit. Huic etiã alia addenda est caussa, cuius in superiori capite meminimus, nempè, vt vacet crimine internecionis: quod solet iuuenibus frequentissimè, senioribus rarissimè imputari. maximi autem in artis progressu refert, quàm quis apud homines opinionẽ habeat. Porrò senes, & exercitati consultationes desiderant duabus de caussis: Vna est, quãdo nouæ sese offert curandæ ægritudines, de quarũ remedijs ambigant. Cum enim primũ Lues venerea vniuersam miserè inuadere cœpit Europam, omnes de illius curatione titubabant: passimque decipiebantur, dum hoc aut illud remediũ, nondum

dum plenè perspecta morbi natura, adhibebant, donec incidentes casu quodam in decocto ligni guaiaci, inventū postea fuit multis, vltrò, citroque consultationibus adhibitis, verum luis huiusce perniciosæ antidotum. Quid dicam de pestis illius sudorificę natura: quæ iam primum Brittaniam inuasit, mox vicinas gentes, magno omniū damno, nam antequam verum deprehensum fuisset remedium supra quingentos quotidie rapiebat: obseruatumque tandem, incolumes permansisse, qui copiosè sudarent. Ex quo factum fuit, remediū proprium huius pestilentiæ extitisse, sudoris prouocationē. Consimilem constitutionem vidimus Taurini anno 1586. quæ per vniuersum etiam orbem successiue vagata fuit, vocabantque hic affectum, cocolutiā, nomine Gallicō, & quidem anteaquā species morbi fuisset deprehensa, multi moriebantur: at postea vel sanabantur omnes, vel maior certè pars. Maximè conuenit in hisce affectibus crebris vti consultationibus. Alia etiam de caussa senes & exercitati desiderant consultores, quando ambiguum aliquod remedium videatur: ob subiecti enim varietatem, & mutabilitatem quotidie fit reddi iudicium Medicorum ambiguum: atq; tunc prudentis Medici munus fuerit, communicare consilium. F

Aegroti verò solent plures conuocare Medicos, primùm, si in alio maximè confidāt: secundò, si diffidant in eo, qui primus sui curationem suscepit. Ille plures sanat, de quo plures confidunt: etenim spes ab ægroto de Medico ipso concepta plus aliquando ad sanationem solet conferre, quàm accommodatus remediorum vsus. Ponamus ægrotum aliàs sanatum fuisse à Medico, quo cum sanus existens diuturnam habuerit consuetudinem; licet alius & doctrina, & experientia, & iudicio clarus illius curā habeat: curabit tamen ægrotus vocari alium, qui naturam eius cognoscit, vt communicatis remedijs de salute consultent. Hunc ego maximè necessarium casum iudicauerim. Nam quamuis nihil adsit consilio dignum, nihilominus tamen fiet curatio multo facilior illius interuentu, qui propriam ægroti naturam cognoscit. Huic succedit diffidentia. nā vbi in Medico non confidat, aut malam de ipsius moribus opinionem animo conceperit, non est cunctanda consultatio. Assistentes porrò, etiam si nulla adsit consultandi necessitas, tamen quia volunt gratificari principibus, & diuitibus, passim ad cōsultationem vocare solent quàmplures, nullo ipsorum facto delectu. ac eos breui postea pœnitet, quia cum maximè difficile sit benè consentientes inuenire artifices, dum inuicē disputant, ac etiam de rebus nullius momenti, & alter alterum superare cōtendit, ęgrotus aliquando moritur, non sine magna artis infamia. fanè nunquam huius opinionis fui extra necessitatem conuocari debere Medicos: id enim aut ignominiam artificibus tribuisse, aut ægrotis damnum ferè animaduerti. At ægrotis vtilissimum semper fuit vrgente necessitate plures habere consultores. satis autem ex supradictis constat, quā ego vrgentem necessitatem appellem: cum scilicet Medici docti, & in artis operibus exercitati ob alicuius remedij, vel materiæ incertitudinem, aliorum audire sententiam desiderat: alijs de caussis colloquia fiunt inter Medicos, vel narrationes curationis alicuius morbi, at consultationes minimè. G

Communes regulæ circa consultationes animaduertendæ.
Cap. XII. H

NVNC verò communes doceo regulas in ipsa consultatione obseruandas. Harum igitur prima fit.

AD *consultandum prudentiores, doctoresq́; conueniant.*

Consultatrix facultas est pars prudentiæ: ideo qui rectè consultare potest, hic necessario est prudens. Ex quo etiam illud sequitur, munus consultandi potissimum ad seniores pertinere: quia hi sunt prudentiores, atque doctiores iuuenibus. idcirco dicebat Aristoteles in septimo Moralium ad Nicomacum. NATVRA iunioribus vires, senioribus prudentiam largitur. Plato in Thimæo. Non floresc it, ait, vis animi, nisi virtus corporis deflorescat. Si verò ex me caussam quæsieris, dicerem id contingere propter temperamentum ipsorum senum, doctrinam, experientiam, ac rerum vsum. Temperamentum quidem ipsorum maximè aptum est ad prudentiam: iam enim sanguinis efferuescentia rectam perturbans consultationem, ac planè

A nè rationem, ac iudicium peruertens maximè contemperatus est. Lenitæ sunt omnes perturbationes animi, quarum absentia prudens, sapiensque dicitur anima. Deinde illud constat inter omnia temperamentorum genera, frigidum & siccum magnam habere aptitudinem ad prudentiam, imò solum aptum esse, declarant formicæ, apes, & aliæ animantes, quæ ab Aristotele prudentiæ nomine insigniuntur. Senes verò frigidos, & siccos esse docet experientia. Quod porrò doctrina & experientia plurimum possint, maximè perspicuum est. Ergo prudentiores ad consulendum eligendi. Sunt etiam eligendi doctiores. Quia non satisfacit sola prudentia ad consultationes medicas: sed opus est adesse prudentiam cōiunctam habitui artis, secundum quem operari debet consultans. propterea supra dicebamus, Consultationem duplicem esse, quandam propriam, haneque versari circa actiones humanas, & quādam minus propriam, quæ ad artes pertinebat eas, quarum materia inconstans erat, ac maximè variabilis. Prior quidem citra doctrinam contingere potest: in dies enim videmus rusticos quosdam, nautas, & aliæ sortis homines, indoctos quidem illos, sed tamen proximè prudentes. At in consultationibus medicis necessaria est doctrina: quia sunt inquisitiones

B quasdam, vt diximus, rationales, à quibus empiricos excludebamus. maximè notandum est, quandoquidem licet seniores sint doctiores se ipsis iuuenibus, non tamen iunioribus sunt absolutè doctiores omnibus. Putauerim optimum esse, ex consultantibus vnum saltem doctiorem ex iunioribus cum duobus senioribus cooptandum: aut duos iuniores, seniorem vnum, tanquam moderatorem totius cōsultationis. Est enim certissimum seniores iudicio, longo rerum vsu, ac experientia præcellere alios. Hos tamen acumine ingenij, & discursu aut præire illos, aut certè nō esse inferiores. Indigere autem vtroque in consultatione medica ipsa experientia testatur. Cæterùm diximus seniores, non absolutè senes, quia ab hoc officio volumus excludere senes maturos, qui, vt plurimum solent repuerascere. Senes qui viridem habent senectam plurimum ad hoc munus idonei sunt.

Secunda Regula.

Tutum non est ad consultationem vocare, qui habent inuicem simultatem, aut sese odio

C *prosequuntur.*

Non ita habere debet in consultatione medica, quemadmodū in republica optimè instituta. in qua admittantur ad consultandū, qui manifestam habent simultatem; licet id non semper fuerit tutum in republica. Solent enim eiuscemodi dissensiones parere bella ciuilia, ac tandem summam ciuitatum perniciem. vt scimus contigisse ex contentionibus Marij & Scillæ; Cæsaris & Pompei: Augusti, & Marci Antonij. At in medicis consultationibus, meo iudicio, nulla ratione sunt admittendi. Caussa est; quia cum deliberatio ab illis facta proximè respiciat hominis vitam, si forte fortuna dolo malo facta sit, ne alter, qui inimicus est, in consultatione vincit, ægrotus moritur. ita de quoddā Gennadio legitur à Pallade scriptum libro epigramoton græcorum.

Βάλτιρον ὑγεμόνος λησομιόν ἐς κρισιν ἐλθεῖν
Η τῦ χειρύργυ γεναδίυ παλαμας
Ος μὲν γαρ φονίας οσίως συγίειν κατατίμνη
D Ο'ς δ' λαβῶν μισθ' ὡς εἰς αιδην κατάγει Quod est.

Iudicium melius fuerit subijsse latronis,
Gennadij Medicas, quàm petijsse manus.
Ille etenim cædes sanctè execratur, & odit
Hic precium capit, & ducit ad Elisios.

Alius etiam error contingit in hac re, nempè quòd, vt plurimum occasionem rectè agendi prætermittimus: nam vnus altero dum cædere non vult, litigat ad satietatem vsque: atque dum disputant, remedia non fiunt oportuna, ægrotusque moritur, vt olim Traiano Imperatori contigisse inquit Suetonius. Hūc.n. morientē dixisse ferūt. *Perij turba medicorum.*

Hic

Hic referre volo, quod scribit Petrus Apponensis nomine Conciliator, de Medicis: E eos scilicet, vt plurimum, malos habere mores, tum quia ex vili stirpe originem contraxerunt, ac impinguati, & ditati maximè fiunt contumeliosi; tum etiam, quia scientia Medicinæ per se ratione curationis Scorpioni, & Marti tribuitur: ratione conseruationis, Veneri, ac Tauro, quorum planetarũ proprietas ad malũ tendit, luxuriamq;. Verùm eiuscemodi caussæ non cogunt. Non prima, quia de Medicis nimis malè audit. Quandoquidem, vt contingit, malos, ambitiosos, & omnis fortasse prauitatis quosdam inueniri Medicos, sic neque negandum est bonos, morigeratos, & virtutum omnium moralium, vt verbo dicam, amatores inueniri. Ridiculum porrò est ad Planetarum influxus confugere. Nam vniuersales caussæ non agunt illæ quidem, nisi vniuersali modo, neque possũt esse in caussa actionum particularium, nisi horum cõueniens accedat præparatio. Sed de hac re satis, multa diximus in priori tomo Epistolarum medicinalium.

Cæterùm nolim ego ita intelligi debere hanc regulam, vt putem, non esse ad consultationem vocandos, nisi qui semper sint vnanimes, atque concordes. id certè non F dico, nec putauerim aliquam afferre posse vtilitatem. Concordes cõsultantes desidero in ijs, quæ ad sanitatẽ ægroti pertinent: quod si in medijs fortasse dissentiant, ac vnusquisque rationibus validissimis, non contentionis studio, sed veritatis caussa, & ob salutem ægroti, suam opinionem tutabitur; neque sint concordes in ijs ipsis, non reprobo, imò fortassis, si ita casus ferant, maximè laudo. ita longè maiorem habiturus est commoditatem, senior vltimo loco dicẽs, ambiguam veritatem conspiciendi, ac deliberandi, quid in serio & difficili negotio sit agendum. Ex virtuosis quidem hisce dissensionibus veritas facilius elucescit: atque ex dissentiente inuicem concordia sanitatem adipiscitur ægrotus. Suam nunquam virtus habet pulchritudinem, nisi contrariorum vi agitata. ac vbi inter duos honestæ sunt contentiones, quorum idem consensus, eadem conspiratio sit pro sanitate consequẽda, semper egregiæ consultationes fiunt. Auerem ego in hoc munere adesse duos gloriæ, & stimulis honestæ ambitionis permotos, qui doctrina experientiaque sese niterentur superare, ita, meo iudicio, de ægroti sanitate optimè ageretur. Sic profectò, consentio Scipionis Aphricam maioris cum Fabio G Maximo: Scipionis minoris cum Catone. Liuij Censoris, cum Nerone collega: Epidi cum Fabio: Aristidis cum Themistocle: Scauri cum Catullo, maximam vtilitatem Reipublicæ attulit. Adde, quod seruile admodum videtur, quod hodiè à quibusdam fieri video, passim assentire. ac, vt inquit Comicus. Si ait, aio, si negat, nego. Liberè vnusquisque, nullo habito personarum, aut dignitatis respectu, modo tamen id modeste, ac ciuiliter, fiat, suam proponere in consultatione opinionem debet.

Tertia Regula.

Qui in eisdem principijs non conueniunt, inuicem consultationem habere non debent.

Explicatio huius regulæ pendet ex ijs, quæ proximè diximus. Nam ridiculum omnino fieret collegium inter Medicum Theophrasti Paracelsi vnus; & Hippocratis, & Galeni imitatorem alterum: nam cum non conueniant in principijs, neque profectò H in medijs ad cõsequendum finem consentient. Neque etiam Dogmaticus cum empirico conueniet. Hic enim rationalem nunquam adhibere potest inuestigationem pro remediorum inuentione accommodatam.

Quarta Regula.

Inter plures consultantes vnus esse debet prior potiorq́, qui totius consultationis summam colligat, dissentientes opiniones componat, & omnia suo ordine disponat.

Qui ad consultationem accedunt, ætate non debent esse pares. quia vbi adest æqualitas, ibi ferè concordia nulla est. Si exempli gratia, fit, qui proponit iunior, atque respondens ætate par, concludens quidem esse debet necessario senior, & opinione omnium doctior, rerumq́ue vsu clarior. Quibus, si accedat dignitas bonis moribus

A ribus comitata, iam quidem ad consultationis absolutionem nihil desiderari poterit. Nunquam enim consultatio fit, quin contrariæ adsint sententiæ, remediaque, & materiæ proponantur diuersæ, si vnus quispiam consultationi non præsit, quem habitura erit finem? erit eiusmodi consultatio quædam scopa dissoluta. Quamobrem optimum est in omni consultatione adesse Præsidem vnum, qui dissentientes opiniones in vnum, si fieri possit, componat, quique suo quæque ordine disponat, iudicioque ac prudentia moderetur omnia. Eligent hunc vel assistentes, vel ipsi met consultantes. Et ita quidem obseruatum fuisse vsque adhuc, nemo ambigit. Cæterùm contingit aliquando seniorem primo loco dicere: in quo casu, in alijs, tum modestiam, tum doctrinam desidero. Aliquid enim ætati condonandum: non tamen ita, vt ægrotis aliquod impartiatur damnum.

Quinta Regula.

B *Quæ vnanimi consensu in consultatione stabilita sunt, statim executioni demandari debent.*

Duæ in omni benè instituta consultatione partes esse debent: vna quidem, vt maturum adhibeatur consilium: maturum voco, quod antea fuerit præmeditatum, quàm expressum. Nihil enim casu, sed quodcunque feceris, antea maturè consideratum sit, oportet. Alia pars est executio maturati consilij: quæ nulla interposita mora, fieri debet: nam, vt præmeditatio moram exigit, atque ita maximè vtile est, sic executio nullam exigit. Hoc antiqui dicere solebant adagio, FESTINA LENTE. quod est dictu executio rei lente consideratæ, festinanda est. Solet repræsentari duplex hoc munus consultationis, testudine, ac velis supra illius dorsum tumefactis: Nihil enim potest imaginari tardius ipsa testudine: qua repræsentatur maturum consilium: Nihil velocius motu nauis plenis velis altum mare sulcantis. quibus executio indicatur. Et certè id in omnibus rebus fieri debet, maximè in Medicina, in qua occasio agendi cum sit præceps, si prætermittatur, damnum ægrotis contingere so-
C let, irreparabile.

Sexta Regula.

Multorum opinio exequenda magis est.

Superior Regula vnanimem consensum ponebat consultantium: hæc verò respicit dissentientes opiniones. Sint consultantes quatuor: quorum tres in vnam conspirent sententiam, dissentiat quartus: exequenda est illorum, non huius opinio. Vota enim pro maiori parte exequenda sunt. id quidem frequentissimè contingit in artis operibus, estque antiquata consuetudo ratione confirmata sic agendi. Olim Galenus consultationem habuit cum Medicis de hora sanguinis mittendi: nam de exercendo remedio conuenerant: ille putabat statim mittendum: alij verò reclamabant. Vicit maior pars suadens in posterum diem remittendum. Verba Galeni hoc
D modo habent ex libro nono methodi medendi.

At cum parem magnitudinem per totam noctem febris seruaret, Postero die visum est Medicis omnibus, qui eum inuiserant, sanguinem esse mittendum: Discordia verò orta est de tempore: & vincentibus, qui in sequentem diem differendam suaderent, febris per totam eam diem euidenter visa est vigorem suum augere.]

Constat ex his Galenum voluisse ægroto vacuare sanguinem vsque ad animi deliquium: vt eum postea fecisse constat. abstinuisse tamen tunc, quia maior pars consultantium, differendum suaserunt. Si quispiam de me quæsierit, quid agendum, si vota sint paria. Deinde, an liceat aliquando hanc regulam peruertere, ita vt magis vnius, quàm plurium exequenda opinio sit. Responderem ad primum. Optimè factum esse, si plures ad consultandum, tribus non accedat, atque vni seniori detur summa totius consultationis: sic omnia rectissimè succedent, neque aliquis dari poterit dissensioni locus. At, si fuerint duo, aut quatuor, discrepantesque inter sese, tunc ad consulta-

tionem alter accedat, qui adhærens alteri, vel vtranque sententiam componens, litem dirimat. Ad secundum verò dicerem, legem hanc peruertere non esse tutum: Cum enim maximè sit variabile humanum corpus, si non succederet ex voto remedium, periculum & iacturam sui nominis non leuem faceret, legem transgrediens. Duas tamen pati exceptiones hanc regulam videtur mihi, vna est, si con constiterit dolo malo alios conuenisse Medicos, vt contradicerent alteri viro alioquin bono, in artis operibus exercitato, iudicio, & doctrina celebri. Non rarò contingit ignaros quosdam, & inuidos, non vt rem gratam ægroto faciant, sed, vt alterum flocifaciant, minuantque eius famam, contrariam opinionem afferre in medium, & concludere. Vtinam non adessent multi hodie huius farinæ homines, melius enim de humano genere ageretur. Qui assistunt, & quorum sanitas interest ægroti facilè hanc reprimrent seditionem. Secundo licebit viro magnæ autoritatis: Nam licuit Galeno contra sententiam aliorum in principio accessionis cibare ægrotum; licuit eidem venam incidere in mulieri admodum gracili reclamantibus ac contradicentibus alijs: sic enim scribit libro sexto epidem. sec. 3. com. 29. E F

Atqui ego cuidam mulietculæ iam octo menses purgationis menstruæ suppressione laboranti, extenuatissima cum esset, haud exiguo detracto sanguine, breuissimo tempore proprium habitum restitui, sicut & alias non paucas eodem modo ad sanitatem reduxi. Sed, quod illi mulieri accidit (neque enim erat ignobilis) fuit valde celebre; ipsi quidem tescissa vena, & Medicis ex eo remedio futuram vtilitatem constanter polliceri verentibus: Quin etiam nonnulli mihi aduersari audebant, non solum propter mulieris maciem, sed etiam propter inappetentiam, ex venæ sectione secuturam esse noxam affirmantes.]

Lege, quæ nono methodi, ac decimo idem author scribit; in quibus inuenies, non modo quæ diximus ita sese habere, sed etiam eundem authorem nulla habita aliorum Medicorum ratione, omnia ex propria voluntate inscijs etiam illis administrasse. Verùm meminisse iuuabit hunc fuisse Galenum. Sed satis, multa diximus de legibus.

G

De Medici proponentis officio. *Cap. XIII.*

QVI primus in consultatione dicit, proponere debet de quibus sit consultandum, atque deliberandum. Eiusce modi proponendi munus, duo potissima, nisi fallor, respicit. Primum, quæ verè ac propriè; mox quæ secundum vulgatam consuetudinem, abusiuè tamen, ad ipsam consultationem pertinent. Propriè consultantis munus est, dubia, ac incerta proponere in ea materia de qua agitur, vt si de medica te tractatur, proponenda sunt temedia, aut eorum materia concernentia vel curationem morborum, vel præseruationem neutrorum, vel conseruationem sanorum corporum, vel mixtam aliquampiam ex his actionibus. Porrò abusiuè ad consultantem pertinet, cum ex actionibus Medicis proponitur aliqua, non, vt dubia remedia, & eorum materia duntaxat inuestigentur methodo, sed potius vt rationem reddens, H suæ, quod dici solet, velicationis, Historiam narret diligenter: explicetque, quæ ab illo acta sunt, & quæ post hac, eius iudicio, pro consequendo fine, exerceri debeant, etiamsi nullam dubitationem, ac incertitudinem habeant. Hoc certè non est consultare, si vera sunt, quæ supra ex Aristotele posuimus principia, sed narrando acta, & agenda, methodum quandam vel curandi, vel præseruandi, vel conseruandi pro more docentis, afferre. Idcirco qui hanc rationem inire consultandi voluerit, obseruare debet præcepta, quæ ab alijs doctissimè fuerunt proposita, quæ in hisce capitibus compræhensa sunt. Primo loco Historiam, quam casum vocare solent, & diligenter, & fideliter afferre debet in medium. Secundò naturam affectus, cuius proposita tractatio est. Mox afferendæ sunt omnes caussæ: Deinde ratio cognoscendi naturam, & caussas abditas, explicari debet, quod signis demostratiuis perficitur. Nonnulli quinto loco agunt de prognosticis; alij verò indicationes proponunt: & sexto loco de prognostico edisserunt. ego vtra harum opinionum

A nionum sit potior, explanare nolo, cum de hac ratione consultandi non agam. Explanatis indicationibus, inuestigant postremo loco materiam medicam: eamque ex Diætetica medicinæ parte, ex Chirurgica, & ex Pharmaceutica depromunt: sic suas consultationes, seu potius discursus, aut lectiones finiunt. Porrò, qui verè consultat, prætermissis quæ extra rem faciunt, sermone statim prosequatur necesse est, de quibus instituenda sit consultatio, & caussam consultationis reddere, quæ ambiguitas est, atque incertitudo alicuius remedij pro fine consequendo inuenti. Deinde suam sententiam proponat, quam primum rationibus, mox experientia, tertio autoritate illustrium Medicorum confirmabit, aut omnibus, aut quibusdam pro natura subiectæ materiei. Verùm, si ambigat ille de remedio ingenui hominis munus putauerim, si indicauerit sese deliberationem collegis remittere: hæc autem, quo ad eius fieri potest breuissimis prosequatur, tum ne tempus conterat, vbi opere indigeamus, tum etiam, vt alijs detur consultandi locus. Hæc vera est nisi fallor consultandi ratio, qua omnes veteres, præsertim verò Galenum, & Aristotelem vsos fuisse non dubito. Cæterùm, quo hæc fiant B illustriora, exemplum afferamus.

Exemplo remedij pro elephantiasis curatione, munus proponentis Medici declarat. *Cap. XIIII.*

Proposita sit, exempli gratia, elephantiasis incipientis, aut certè non admodum confirmatæ curatio, quæ pro fine consultationis supponenda est, vt in principio huius tractationis dicebamus: diligens, ac prudens consultator in hunc ferè modum exordiri poterit.

Cõuenimus in hunc locum, Doctores Clarissimi, vt incipientem, aut sanè non adhuc confirmatam in homine nobilissimo, elephantiasim sanaremus. Verùm, quia pro hoc fine consequendo, vinum ex viperis paratum à D.N. Medico omnibus numeris absolutissimo, maximè commendari audio: ego tamen, cui data C est ægroti cura, de illius administratione plurimum ambigo, vestrum desiderans iudicium, vos conuocari iussi, vt communi consilio, vltro citroque rationibus propositis, de re ancipiti, ac magni, vt sentio, momẽti, deliberaremus. Interim suppono, naturam huius affectus consistere in calida & sicca totius intemperie cum humoribus adustis, & malignis ex omnium Medicorum consensu. Quatuor igitur caussæ sunt, quæ hoc remedium suspectum mihi reddunt, quarum prima sumitur à natura morbi. Quia, vt similia similibus conseruantur, sic contrariorum contraria sunt remedia. Vinum ex viperis contrarium non est morbo, sed simile, vt puta, calidum & siccum, duplici nomine, & quatenus vinum, & quatenus viperas recipit: affectus autem calidissimus hoc remedij genere maximè exasperabitur: sicque non fiet morbi curatio, sed conseruatio. Secundò cœli status ab hoc remedio abstinendum Indicat. Etenim Aer nos ambiens diuisus in particularem cœli statum, regionem, & anni tempus, tertius est scopus curationem indicans, vt Galenus ait nono methodi medendi. At si consideratur, vt caussa vel salubris, vel morbosa sub morbo comprehenditur, & naturali D temperamento. si contrarius fuerit morbo, caussisque morbum efficientibus. pro summa haberi debebit gratia, sitque salubris caussa: si concors extiterit, morbificam augebit caussam. Iam verò adsunt in ambiente, quæ morbi magnitudinem augent: Anni tempus æstiuum, & caniculæ proximum. cœli constitutio, si quæ aliquando talis fuit, omnium calidissima regio etiam admodum feruida, qualis est Picena maritima propè siticulosam (vt Horatius vocat) Apuliam. idcirco ambientem contemperare oportebit frigidis, ac humidis, & sumptis, & admotis, alioquin non mediocre sumeret morbus incrementum. Sed qui vinum bibit ex viperis, hic quidem non contemperat ambientis iniuriam, sed maximè adauget. Tertia caussa sumitur ab habitu corporis, & naturali temperamento ægroti. Gracilis corporis habitus indicat humectationem, & instaurationem, vt puta, qui minetur tabem: præsertim, quia cum calido, & sicco tẽperamento corporis, totius præsertim iecinoris coniunctus est. Verùm fieri quidẽ non potest, quin ex potu vini ex viperis cõparati in dies non incidat In deteriorẽ statũ. Postremò ipsarum viperarum natura me omnino deortatur: hæ non solum

calidæ & siccæ sunt, sed etiam venenosæ: at non licet, meo iudicio venenosum administrare præsidium, vbi tutiora, ac longè faciliora sint ad manus. Caussas audiuistis, cur dubitem. Si verò liceat mihi proponere quid sentiam, breuissimis dicam, in quibus putem potissimum consistere curationis fundamentum. Sunt frequens expurgatio corporis ab humoribus acribus exustis, qualem me hactenus fecisse nostis. decreui etiam sequenti Autumno sanguinem melancholicum vacuare secta vena interiori cubiti sinistri, & ex hæmorroidibus. Deinde æstiuis hisce temporibus vellem vti (si vobis videbitur oportunum) balneo aquæ dulcis, sero lactis caprini, & lacte asinino. illud extrinsecus refrigerare, & humectare intemperiem calidam, & siccam poterit totius corporis: gracilitatemque emendare, atque, vt morbo contrarium, si non sanare, saltem multum prodesse sæuissimo huic morbo. Serum lactis ad libras sex, aut septem bibitum diebus quinque, aut sex continuis tum refrigerabit, tum purgabit humores acres. Lac autem tabescens ferè corpus renutriet, humores acres retundet, nouos regenerabit contemperatos. Atque ita intrinsecus, & extrinsecus hunc morbum oppugnabimus generosis hisce remedijs. Dixi quid sentiam, iudicare, ac deliberare vestrum est. E F

De Medici respondentis officio. *Cap. XV.*

NVNC de officio agamus Medici respondentis. Si vera non fiat consultatio, sed potius colloquium inter Medicos, vt hodie fieri consueuit, officium respondētis erit multiplex, pro eorū scilicet varietate, quæ à primo consultante fuere proposita. Hic primùm repetere non debet historiam: sed illius relationi fidem omnino adhiberi, vt plurimum, velim. Dixi, quidem vt plurimum, quia tunc certè adhibenda non est, cum constiterit dolosè fuisse confictam, vel in ægroti perniciem, vel in consultantium fraudem. Noui multos, qui cum in ipsa curatione maximè aberrassent, vt seipsos excusarent, modo suo confinxerunt historiam. Tunc quidem absurdum non fuerit, aliquid fortassis dicere non sine præmeditatione: Etenim considerandum est, an vtilitatem ægroto afferre debeat detegere eiuscemodi fraudem: an verò detrimentum, aut certè nihil sit vtilitatis allaturum. Detegenda est omnino fraus, vt commodo inseruiamus ægroti: at occultanda, & dissimulanda prorsus in casu contrario. atque in hoc obeundo munere ita sese gerere debet respondens, vt optimè appareat morigeratus: modestè scilicet veritatem explanet historię, magisque excusando, quàm incusando socium: eandem velim obseruari regulam in ijs, quæ fuerunt proposita circa naturam, caussas, & alia eius generis. Pone aberrasse illum in morbi natura inuestiganda, aut caussis, modo non aberret in remedijs, materiaque remediorum, equidem putauerim fore dissimulandum: nam si apertè voluerit redarguere, & alter se ipsum tueri, disputantes inuicem, altercantesque, occasio exercendi remedia præteribit, & ægrotus morietur non sine maxima artis infamia. Illud sanè videtur mihi prudentis Medici consilium, conniuere, & assentire, vbi de rebus agitur, quæ nullius momenti sunt ad sanitatis consecutionem: Verùm, si ita expedire aliquando videatur illi, non conniuendum, opinionem proponat suam, nec aliqua ex parte arguat consultantem, imò nec aliquam (si ita expedire iudicauerit) opinionis illius mentionem faciat: in hunc profectò modum sese gerens, vitabit rixas maximè humano generi perniciosas. Cęterùm si error circa remedia, & eorum materiam contingat, aliud sentiendum est. Hæc enim contangunt ægrotum, proximæque caussæ sunt sanitatis, vt Galenus dicebat libro vndecimo methodi medendi, capite primo: ideoque conuenienter administratę salubres caussæ fiunt, non conuenienter morbificæ. Tunc certè duxerim non esse dissimulandum: sed propria morbi remedia, citra fastum, ac superbiam ex rei natura proponat necesse est. G H

Duobus autē modis id accōmodatè fieri potest. Vnus est, si publicè reprobauerit remedia à collega suo proposita, anteaquā alia afferat in mediū: quod ita facere debet respondens, vt manifestè appareat non admittere doctrinā ob salutem ægroti, non autem

A tem ipsam insectari personam. Alius, si inuolutis silentio proponentis, auxilijs, suam opinionem attulerit. Sed hic modus non nihil habere videtur contumeliosi, cum pertineat ad eam iniuriæ speciem, quæ fit per neglectum. Tamen prudens consultator consilium, vt dicitur, capiet in arena.

Loquamur nunc de vera consultatione; Respondens breuiter dicere suam opinionem debet: Quæ vel est eadem cũ opinione proponentis, vel diuersa. Si eadem, sine fuco, & fallacijs statim adhæreat illi, nihil addat, nihil minuat: nisi forte alijs medijs confirmare voluerit, hoc enim fieri nihil impedit. At vbi dissentiat, suam declaret sententiam, vt liberè, sic modestè: vt vnusquisque noscat, alium propositum non esse finem, quàm ægrotis prodesse. Atque, vt in exemplo supradicto stemus, poterit respondens suo muneri satisfaciens habere cum alijs consultationem hoc ferè modo.

Exemplum, quo ostenditur, vinum viperinum maximè conuenire B *in elephantiasi.* Cap. XVI.

Contrà versum videtur, an elephantico vinum ex viperis præparatum concedi debeat. Circa quam materiam audiui, quid dixerit D.N. atque, licet eius opinionem validissimis firmatam rationibus, cognoscam: adhuc tamen in eadem sententia persisto. Ipsum scilicet vinum viperinum, materiam esse remedij sanãtis elephantiasim: vt igitur meo satisfaciam muneri, & ægroto vtilitatem afferam (hic enim præcipuus scopus est) primum affero caussas, cur ita sentiam, mox experiar, an satisfieri possit contrarijs rationibus. Opinionis igitur meæ fundamenta tria sunt: vnum à morbi natura, aliud à vini huiusce qualitatibus sumitur, tertium ex autoritate pendet. Quod attinet ad primum, rectè quidem dictum fuit, hunc affectum ex intemperie calida, & sicca cum humorum adustorum & acrium copia originem ducere. sed nisi decipior, natura rẽi non consistit in qualitatibus hisce manifestis: quia elephas non lædit, quia calidus, aut sic-C cus, aut frigidus, aut humidus: sed, quia totius substantiæ proprietate nobis infensus est. Id conarer in præsentiarum persuadere, si arbitrarer, oportere. At cum sciam esse vos in omni scientiarum genere exercitatissimos, præsertim verò in ijs, quæ ad medicinam pertinent, latere nihil, omnesque Medicos in ea re cõuenire, supponere placet, atque ex hoc ipso necessariam nostræ assertionis rationem deducere. Morbus totius substantiæ, non sanatur nisi à remedio contrario morbum oppugnante eadem totius substantiæ proprietate. Elephas igitur cum sit eiuscemodi morbus sanabitur duntaxat remedijs à tota substantia contrarijs. ergo quæ frigida, & humida sunt, quę humorum acrimoniam obtundunt, quæ gracilem habitum corporis impinguant, non quidem possunt illa sanare elephantiasim, sed vel gracilitatem corporis, vel atrophiam, vel humorum acrimoniam, vel aliud quidpiam illi coniunctum, quod morbum sæuiorem facit.

Nunc accedo ad vinum è viperis paratum, ac ratiocinari sic volo. Vniuscuiusque morbi sua est, & propria cõtrarietas ex Galeni sententia libro vndecimo methodi me-D dendi, capite secundo. Elephas vnus est, atque determinatus morbus: vnam igitur habebit particularem contrarietatem, quæ sanationis caussa erit. Verum contrarietas hæc nõ cõsistit in qualitatibus manifestis, vt iam diximus, sed in tota substantia: Ergo remedium sanans elephantiasim contrarium esse debet totius substantiæ proprietate. At certè aliud non est, hoc remedium, quàm vinum ex viperis præparatum, aut earundem viperarum caro. idcirco tum hoc vinum, tum carnem viperarum vsurpare debemus. Duo sunt huic rationi facientia fidem, experientia, & autoritas Galeni. Neminem esse arbitror, qui nesciat, viperam habere hanc facultatem innouandi spolium antiquo relicto: imò hoc proprium est omnium ferè serpentum. Indicatio pro sanando elephante potissima est, removere totã superficiem corporis, tanquam corruptam, dissolutis ex ipsa humoribus malis, & venenatis, & horum loco substitutis nouis. cum igitur viperæ hanc facultatem habeant efficiendi in se ipsis rationi consonum est, eandem habere in alijs.

Galenus verò hanc litem dirimere videtur mihi, dum historiam refert elephantici

sanati à vino, in quo suffocata fuit vipera. eam, non solum quia scitu iocunda est, sed E
etiam quia nostro huic negotio maximè vtilem duco, referre vobis placet. illius verba in hunc modum habent.

Quod autem totum corpus per cutem euacuent Viperæ, discere tibi liceat, vel ex ijs, quæ ego iuuenis etiam num in Asia nostra sum expertus, quæ sigillatim narrabo. Homo quidam morbo, quem Elephanta cognominant, laborans, aliquò vsque cum sodalibus conuersabatur, donec ex ipsius consuetudine conuersationeq́ue, quidam nostrum morbi inficerentur contagione: at ille iam odoratu grauis, ac fœdus redderetur aspectu: constructo igitur illi tugurio proximè vicum in iugo collis propter fontem, illic hominem collocant: tantum illi quotidie ciborum ferentes, quod vitæ substinendæ satis foret. Cæterùm ad canis exortum, cum fortè messoribus haud procul inde metentibus vinum esset allatum in fictili sanè quam flagrans, is quidem, qui attulerat, deposito illo propè messores, abijt. Verùm vbi eius bibendi aduenisset tempus, sublato fictili adolescens, vt pro more impleto cratere competente aqua, vinum temperaret, in cratera vinũ effudit, & vna excidit vipera mortua, quare attoniti messores. veriti, F
ne quod si bibissent inde sibi malum aduenisset, suam quidem sitim aquæ potione sedare maluerunt, cæterùm cum illinc abscederent, præ humanitate videlicet ac misericordia, homini illi elephanti obnoxio, vinum largiuntur, rati expedire illi potius mori, quàm viuere ea miseria: at ille cum bibisset, mirum in modum sanitati restitutus est, nam tuberosum illud omne cutis totius, non aliter quàm animalium, à testis mollicie nuncupatorum malacostracon, tegmen decidit, quod autem reliquum erat molle apparuit, instar cutis cancrorum, & locustarum (scarabos Græci vocãt) vbi extima testa fuit detracta] hactenus Galenus. qui etiam consimilem historiam narrat ibidem in Missia Asiæ contigisse propè vrbem, ex quibus illud manifestissimum esse potest, vinum ex viperis magnam huic morbo vtilitatem afferre, ac propterea non sine ratione atque authoritate illustrium Medicorum, me ægroto non proposuisse eiusce modi vinum. imò idem Gal. lib. 2. ad Glauconem carnem viperarum elephanticis edendam præbet, ad cuius imitationem recentiores Medici, vbi copia nõ subsit viperarum, exhibere solent carnem serpentum alborum, quos carere veneno perhibent. G

Hęc, si vera sunt, difficile non fuerit respondere rationibus contrarium persuadentibus. Omnes enim, nisi fallor, in hoc inhærent fundamento, quod scilicet Elephantiasis affectio sit calida & sicca, nihilq́ue aliud recognoscunt in huius natura. At, ego primum dico morbum esse à tota substantia humano corpori obnoxium: deinde verò licet adsit calida, & sicca intemperies, hanc in curatione secundo quodam loco esse considerandam. propterea non mediocriter iuuare viperas, non quatenus calidæ & siccæ sunt, sed quatenus facultatem habent huic morbo contrariam. Dixi quę mea sententia sit in ambiguo negotio. Vestrum modo erit iudicare.

De vltimo loco dicentis officio. *Cap. XVII.*

Caeterum quod esse debeat vltimo loco dicentis officium, licet ex superioribus facile colligi posse videatur, hic tamen dilucidioris doctrinæ gratia breuiter addendum, ac etiam, quod in alijs fecimus, exemplo illustrandum. Primum itaque illud videtur ad hunc præcipuè pertinere vt dissentiẽtes, si quæ adsunt, opiniones, reddat, quo ad eius fieri potest, concordes: nihil enim in arte medica detestabilius putauerim, quàm ex ipsa consultatione discedere Medicos minimè concordes: hoc quidem passim vitio verti solet illis, ægrotos, nempè, interire, cum obstinatè litigant; hoc igitur præcipuum sit munus. Quod, si id efficere non possit, alteri adhærens opinioni, eamq́ue confirmans, æquum saltem iudicem sese præbebit. Si plura deinde proposita remedia sint, disponat singula in locum suum, si admitti debeat omnia: quæ verò admittenda non sunt, aut reprobabit, aut saltem tacitus præteribit. Quod, si quædam nouerit vtiliora, & in rem præsentem magis accomodata, ea quidem proponet. atque hoc munus sit eius, qui vltimo loco dicit. H

Exemplum,

A

Exemplum, quo remedia, & eorum ordo pro sananda Elephantiasi proponuntur. Cap. XVIII.

Iceat de exhibendo vino ex viperis parato huic Elephãtico, videamini discordes, ego tamen, dum quæ à vobis doctissimè in vtranque partem disputata sunt, diligenter considero, nullam innenio dissensionis caussam, cum vestrum vtrunque optimè sentire putem. Nam certè negari non potest, quin eiuscemodi vinum Elephantiasi conueniat, cum non modo Galenus, sed omnes vnanimi consensu Medici proprietate totius substãtię vtilissimum esse profiteantur. Ex alia tamen parte vrgent quædam maximi momenti. In complicatis morbis, vbi contrariæ sese offerunt indicationes incumbendum est ei, quod magis vrget, alijs minimè neglectis: semperque debet generosus Medicus caue-
B re, ne obsit ægroto, vel si id fieri non posse nouerit, saltem curabit, inferri damnum leue admodum, in relatione ad vtilitatem, quam secuturam cognoscit maximam. Affectus hic cum habitu corporis admodum gracili complicatus, cum caliditate iecinoris calida & sicca, quæ postea multò maior redditur, ab atra bile elephantiasim concitante, (ita enim supponitis, quod licet fortasis controuersum esse possit, admitto tamen in hoc casu) ita vt non rarò manifestè febriciter, admonet nos, vt cauti simus in vsu pharmacorum calefacientium, & exiccantium: ne scilicet contendentes sanare elephantiasim (dum tamen sanari posset,) vel statim ardente febre subsequente hominem occidamus, vel certè febrem in habitum, torridumq; marasmum inducamus. Aer porrò ambiens, quantas vires habeat ex Galeno constat primo ad Glauc. cap. 14. ac vobis notissimum esse scio præsertim, si tres conueniant caussæ in vnam intemperiem, cœli statum constituentes, quæ morbi vehementiam augeant, opus est magna cum præmeditatione eiuscemodi remedijs vti. Cum igitur adsint duo, intemperies calida, & sicca, cum humorum adustorum copia: atque totius substantiæ morbus, hac ęstate abstineamus
C à potu vini ex viperis, & ab earum carnibus, vtentes refrigerantibus, humectantibus, & renutrientibus, nempè balneo dulcis aquæ, potu seri pro expurgatione, & lactis asinini pro nutritione totius corporis. Atque vbi fuerit acrium humorũ expurgata copia, mitificata qualitas, & instauratæ vires, Autumno exhiberi poterit mense potissimum Octobris, vinum ex ipsis viperis præparatum: circa cuius tamen vsum, liceat mihi dicere, quid obseruauerim, nihil confido, quicquid Galenus dicat. Nam cum bis adhuc experiri contigerit mihi remediũ, nunquã fieri voti compos potui. Paucos (fateor) post dies cutis extima squamas, & furfures remittit, quasi iam elephas degenerare videatur in aliud morbi genus, videturq; iuuare per initia hoc remedium, si solius cuticulæ rationẽ habeas: sed neque viscerum constitutio melior fieri, neque tubera verucosa intermoti, neque crassescentis cutis deformitas emendari cernitur. Sed pernicies illa, post vsum viperarum, & vini earundem è visceribus multò maiore, quàm vnquã impetu in cutim remeans, omnia symptoma exasperat, putredinem auget, cum odore totius corporis fœtidissimo. Neque perturbet nos Galeni historia, quia neque fortasis
D in eo ægroto souebatur morbus ab humore tam acri: magnam enim (vt nostis) latitudinẽ habet in eo quod magis, ac minus, neque cœli status adeo calidus, & siccus erat. Deinde longè distat habitus ab habitu, & temperamentum a temperamento. Si gracilem habuisset habitum, & calidum & siccum intemperamentũ, non fuisset vtique ægrotus ex potu illius vini sanatus. Quod attinet ad remediorum ordinem expurgato corpore ab humoribus acribus, & adustis, ex vnc. iij. sirupi de sena solut. & vnc. s. cõfectionis amech, ex decoctionis ex epithimo vnc. ij. non antea quam vbi & mitificata fuerit acrimonia humoris, & præparatum corpus, & attenuati humores crasi. Ducerem ægrotũ in balneũ aquæ dulcis, in quo spatio horę dimidiæ permanens, bibat lactis asinini vnc. v. statim emulcti, continuetq; diebus viginti. Prandiũ sit leue, ex solo scilicet cremore ptisanæ hordeaceæ, cœna vberior. hæc fient vsq; ad vigesimũ Iulij. Vigente cane darẽ illi bibendũ seri caprini præparati Dioscoridis cõsuetudine, vsq; ad sex dies, aut octo, libras nouẽ quotidie ante cibũ horis quinq;, cuius si nõ sit copia, ꝓ sero exhiberẽ aquas Lucẽses de Villa nũcupatas. & post huiusmodi potũ rursus eodẽ pharmaco

purgatem

purgarem. Reliquũ æstatis cũ autumni principio sine medicamẽtis transigerẽ, cõtentus solo victu refrigerãte, & boni succi. Porrò in Autumno rursus præparatis & expurgatis humoribus, sanguinẽ vacuarẽ ex cubiti vtriusq; interiori ad lib.s.pro vice: ac rursus interpositis diebus ex vtroq; poplite, ac etiã ex hæmorrohidibus: & postremò ex cutaneis partibus. Mirum est, quàm soleat recreari natura in elephantiasi ex hac vacuandi ratione. Tunc tempus erit opportunum experiundi vinum è viperis. Prius vellem ægroto dari theriacam; mox gallinas altas hordeo cocto cum viperis hoc modo. Abscissis capitibus, & caudis viperarum, atque exenteratis, & lotis ex vino aromatico, decoquerem illas in aqua cũ hordeo, quo postea gallinas alerem, donec implumes euaderent: ijs gallinis nutrirem hominem, donec pili omnes, & comæ defluerent, & crassior cutis remitteret squamas, & furfures. Si videretur postea dare vinum, non displiceret modo tamen pareretur ex lib.64. vini odorati, in quo duæ viperæ fuerint suffocatæ. Nõ est aũt ad eiuscemodi remedia accedendum sine prædictione. quia morbus hic rebellis admodum nullis cædere solens remedijs, ludibrio est Medicis: sic non adscribetur nobis, quod morbi vehementia contingit. E F

Non prætermittam elephantiasim præ alijs longis morbis remediorum varietate, & vicissitudine maximè gaudere. suntq; in hoc affectu, si quo in alio ab omnibus remedijs intermissiones, & induciæ concedendæ ægroto: deinde ad priora reuertendum. estq; adeo necessaria nouorum remediorum administratio, vt putem vix conualiturũ aliquando elephãticum, qui in vnico remedio, ac eo quidẽ generoso spem suæ collocauerit sanitatis. Ideo prudentes quidam viri, & experientia clarissimi præ cęteris, quorum facta in superioribus facta mentio fuit, multum confidunt in catapotijs ex argento viuo. quarum afferre vobis compositionem placuit. sic enim habent.

Rec. argenti viui vnc.s. cum panis adhuc calentis medulla manibus diu subige, vt in eam plumbaginem deponat, purgatum deinde hydrargirũ, in succi limonum momento, & olei è mirrha arte chymica deprompti vnc.s. exactè misceto, adiecta therebentinæ Venetæ aqua rosata elotę drach.1. tum adde auri purissimi eodem artificio chymico in tenuissimum pollinem redacti, vel si desit, foliorum auri vnc.1, ambaris scrup.1. pulueris electarij diamarg. frigidi, & electarij triũ sandalo. simplicis vtriusque drac.2. fingito massam, cui sequentis magmatis vnc.1.s. admisceto. Rec. foliorum senæ elect. lib.1. reubarbari in frustula disecti vnc.4. Radicis arefactæ hellebori nigri vnc.1. Diem vnum œnostagmate macera: quod dein exime, ac sepone, atque aliud affunde: idque rursus transactis duodecim horis, expressum cum priori misceto, & vitreo vase exceptum in diplomate exhalare curato: atque relictum magma ad vsum seruato. Huius compositionis drach. s. dabitur quindecim alternis diluculis tribus horis ante cibum, idq; alternis mensibus, interiecto balneorum, & aliorum omnium præsidiorum descriptorum vsu. G

Dictorum epilogus. *Cap. XIX.*

HACTENVS igitur, vir clarissime, explanauimus, an in Medicina fieri Consultationes debeant: Quid sit Medica consultatio. Quæ illius materia sit, quo tempore consultandum, & quibus instrumentis media, pro consequendo fine necessaria, inuestiganda sint. An expediat expressam fieri consultationem: quę regulæ à consultantibus obseruandę sint: Quale sit Medici proponentis, respondentis, & concludentis officium. quæ summam tractationis huius complectuntur. Hæc, si tuo iudicio, quod exactissimum esse scio, placuerint, erit mihi adeo gratum, quàm quod gratissimum. Tu interim valetudinem tuam curato, & me vicissim ama. H

A IOANNI FRANCISCO SANCTIO CINGVLANO, ROCHAE CONTRADAE MEDICO, DISCIPVLO AMATISSIMO.

PESTIS variæ significationes ex Galeno, & Hippocrate afferuntur. Ostenditur ex regulis Methodi diuisiua, & ex Hippocrate, non
PESTEM modo, sed omnem etiam Pestem esse febrem. Omnem morbum propriè acutum, aut febrem esse continuam, aut eam habere annexam. Rursus, quomodo Pestis non sit febris. & febris pestilens sine Peste contingat. Maximaq; difficultates in hac materia contingentes explicantur. Pro eorum defensione, quæ olim scripsit Augenius in principio libri primi de præseruatione à pestilentia.

ACCEPI literas tuas, charissime Sanctij, quæ fuerunt mihi duplici nomine iocun-
B dissimæ. Primum, quod te, coniugem, omnemq; familiam benè valere audierim:
Deinde, quod rursus mecum agas de nostris rebus: idest de ijs, quæ ad Medicinam
pertinent. Ago tibi gratias immortales, quod meam contra Cinicos illos, homines
verè perniciosissimos, defensionem susceperis. Sed, quæso te non cures, quicquid
blaterent: ijs enim non respondere, magis gloriosum puto. Quæ scripsi de Peste, &
pestiferorum affectuum curatione, videntur mihi ita firma habere fundamenta, vt le-
uibus subuerti machinis non valebunt. Id num verum sit, nunc experiar, hac tamen
lege, ac pacto, vt hanc epistolam legendam illis præbeas, qui meam doctrinam cum
Galeno, & Hippocrate non esse consentientem profitentur: admoneasque, vt respon
deant, quod erit mihi gratissimum. Sed ne ordinem desideres, declarabo tria. Pri-
mum, quid nomine Pestis sentire debeamus. Deinde, quomodo Pestis comitem ha-
beat febrem, & quomodo non habeat. Postremo loco satisfaciam omnibus dubita-
tionibus, quæ in proposita disputatione plures, ac arduæ proponuntur.

Suppono igitur nomen Pestis, ac pestilentiæ, secundum communem omnium scri-
C ptorum sententiam, idem significare: propterea nos in hac tractatione promiscuè vte-
mur vtroque nomine. Tres igitur inuenio apud Hippocratem & Galenum harum vo-
cum significationes. Vna est, qua notamus constitutionem pestiferam, siue anni sta-
tum pestilentibus morbis obnoxium. Videtur mihi meminisse notionis huius Gale-
„ nus sexto epidem. sectione septima; cum inquit. In pestilentia, quamuis morborum
„ omne genus excitetur, hos tamen magis, illos minus conflictari scire conuenit. prout
„ antecedens caussa præsto esse videatur.] hæc verba alium habere nequeunt sensum,
quàm quod in pestilenti anni statu omnia morborum genera vagantur. Sic etiam quan
do idem author 3. epidem. sect. 7. com. 57. inquit. Febrem pestilentem corripere mor-
tales, citra pestem.] vult quidem citra constitutionem, aut statum anni pestilentem,
aliquando mortalibus febrem pestilentem facere negotium, quemadmodũ ex primo
de febrium differentia constat, vbi ait, Febrem pestiferam aliquando contingere ab
humoribus ad putrescendum paratis. Alio modo sumitur hæc vox pro congerie, siue
syndrome omnium morborum contingentium in constitutione pestilenti: secundum
D quam significationem primo de rat. vict. in morb. acut. com. 9. scribit in hunc modum.
„ Ostendit hac oratione Hippocrates multos morbos vno tempore fieri, quos, si perni-
„ ciosi fuerint, pestem appellant, sin minus altera quapiam indicant appellatione.] Ecce
pestem vocari à Galeno multorum morborum concursum, aut multos morbos, vt ille
inquit; ad hanc significationem etiam pertinent, quæ scripta reliquit 3. epidem. sect. 3.
„ com. 20. dum ait. Vnus de vulgaribus morbis & ipse pestilens est: neque enim certi
„ est morbi nomen vulgare, vel pestilens, cæterum quicunque vno in loco multos simul
inuaserit, vulgaris hic vocatur: qui simul, si hoc habeat, vt multos perimat, pestis est.]
hæc ille. ex quibus manifestissimum fit, omnes morbos vulgares nuncupari posse pe-
stem, quando simul perniciosi sint. Me non fugit alios etiam inueniri locos quàm-
plures, quos de industria prætermitto, quia eiuscemodi significationem nullam habe-
re difficultatem arbitror. Tertia significatio est, qua significamus vnum quempiam
morbi genus, ac præcipuum ex multis in constitutione pestilenti, adueniens, nempè
febrem pestilentem: ita vt idem sit pestis, quod febris pestilens; vel febris epidemia-
lis ab

lis ab aeris putredine, aut inquinamento, quod μίασμα Græci dicunt, potissimum E
caussata. Multa hic facere difficultatem videntur: primùm postremam hanc significationem Hippocrates aliquando admiserit: secundò, an Galenus adstipuletur: tertiò, an eo nomine intelligere oporteat febrem communem, vulgarem, perniciosam. hæc sigillatim, ac breuiter à primo exorsus, declarabo. Hippocrates libro de Flatibus habet hæc verba.

Sunt autem febrium genera duo, vt hoc quoque nunc attingam, quorum alterum commune omnibus pestis appellatur: Alterum propter malam diętam priuatim his contingit, qui ea vtuntur. Vtriusque autem generis aer author, & caussa existit.] Hęc Hippocrates. Ex hoc ipso contextu euidentissimum fit, Nomine pestis illum denotasse quandam febris speciem distinctam ab ea, quæ priuatim ob malam diætam contingit. Sunt, qui hunc Librum non admittunt inter legitimos Hippocratis libros: inter quos vnus extitit Franciscus Valleriola (cui ego in Schola Taurinensi successi) qui doctas in eum librum annotationes fecit, quem ex recentioribus Medicis nonnulli postea sunt imitati. Nolo in hac re mordicus contendere, sed certè hoc profiteri placet, F
eo in libro contineri multa, quæ tanquam legitima à Galeno, & passim in hanc diem vsque ab omnibus admittuntur: eiuscemodiq; hanc existere sententiam non ambigo, cum à Galeno recipiatur pro legitima. Sed quod facere maximè videtur ad propositũ tractationis meæ, inficiari nemo potest, pestis vocabulum ab hoc authore Græco, siue fuerit Hippocrates, siue Thessalus eius filius, siue alius quispiam dignus illius doctrina, sumi pro febre pestilenti: hoc enim potissimum persuadere conabar. Quia igitur hęc sententia tanquam Hippocrate digna recipienda est, concludamus tertiam significationem huius vocis complecti pestilentem febrem. Liceat mihi parum digredi hoc loco. Quidam enim, cuius lucubrationes ad manus meas nuper venerunt, ex hoc Hippocratis loco putat, non deduci omnem pestem esse febrem: sed, quod aliquando pestis sit febris. Verum, quia contradicit hoc nostris principijs, idcirco hanc rem examinare volo in tui gratiam diligentius. Inquiunt illi. Si propositiones formare voluerimus, vt ad Dialecticos diuertamus, iuxta regulas libri περὶ ἑρμηνείας, non erunt aliæ, quàm hæ duæ. Aliqua febris est pestis, aliqua febris non est pestis: quæ sunt duæ sub G
contrariæ, ambæ veræ. quarum contradictoriæ sunt ambæ falsæ. nulla febris est pestis. omnis febris est pestis: si quis igitur hinc deducat, omnem pestem esse febrem, vel cum febre. Sic argumentabitur à particulari affirmatiua ad suam conuersam vniuersalem, quod non licet, aliqua febris est pestis: ergo omnis pestis est febris. Rationalis, exempli gratia, duplex est genus, alterum corporeum, quod animal vocatur: alterum incorporeum, quod substantia separata est. An hinc sequitur, omne animal esse rationale? Quocunque igitur sese vertant aduersarij, hic certè locus non satis eorum opinioni fauere videtur. hęc illi contra nos disputare videntur, qui professi olim sumus omnem pestem esse febrem acutam, communem, contagiosam: ideo non, vt mea tuear principia, non contentionis gratia, sed veritatis studio, qua nihil habeo antiquius, sic contra illos disputo. Quomodo Hippocrates dicit. Sunt autem febrium genera duo. c.] certissimum est hanc esse diuisionem febris tanquam morbi communissimi in duo membra: hoc illi concedunt, quorum alterum complectitur febrem omnibus communem, quam vocauit pestem: alterum propriam vnicuique ex mala diæ- H
ta proficiscentem. ex hac Thesi deduco, quod nolunt admittere, omnem pestem esse febrem, ex regulis, ac præceptis optimæ diuisionis. Sunt enim tria præcipua. Vnum est, quod natura rei diuisæ insit in omnibus membris diuidentibus. Aliud, vt membra diuidentia simul sumpta adæquent naturam generis diuisi. Tertium, quod neutrum ex membris diuidentibus in plus sese habeat, quàm sit res diuisa. Genus diuisum in proposita bimembri diuisione, est febris, estq; illis genus communissimum. ergo diuidentia erunt specificæ differentiæ, aut species generis diuisi, vna est pestis: alia febris propria. Ergo horum vtrunque participat æqualiter natura diuisi generis. Diuisum est febris. ergo æque illa participant. Quamobrem non minus verum est dicere, omnem propriam, priuatamq; cuiuscunque febrem, communicare naturam febris, quàm communem multis, pestemq; eandem habere naturam. Exemplo res fiet illustrior. Animal diuiditur in differentias duas, quę postea constituunt species. Rationale, & irrationale. Non minus est verum dicere, animal rationale est animal, quàm

animal

A animal irrationale est animal. ergo vt omne rationale est animal: sic omnis pestis est febris. Alioquin des mihi oppositum, scilicet aliquam pestem non esse febrem: duo sequentur absurda. vnum, quod natura rei diuisæ nō inerit in omnibus membris diuidentibus. nam ex illis membris vnum est pestis, tu autem vis aliquam pestem non esse febrem: ergo in omni peste non adest febris. secundum hoc membrū, quod est pestis, sese in plus habebit, quàm febris diuisa, quod affirmare absurdissimum est. quia pestis febris est, & non est febris. febris est vt diuidens febrem. non est febris, quia omnis pestis non eam habet naturam. quæ res est contra tertiam regulam diuisionis. Postremò duo illa membra diuidentia simul sumpta non adęquant totum diuisum. Quia ex opinione proposita falsum est dicere. Pestem, & febrem priuatā esse febrem: quandoquidem datur pestis, quæ non est febris, vel comitem febrem non habet. Colligo igitur ex sententia authoris libri de flatibus. Omnem pestem esse febrem. Quod si quispiam mordicus contendere voluerit, ex eo deduci aliquam pestem febris nomine vocari, iam quidem satis apertè comprobata nostra videri potest opinio, cum dice-
B bamus, pestis nomine significare tria, constitutionē scilicet pestiferam: morborum pestilentiū in eo statu contingentium congeriem: ac tertiò cōmunem, ac pestilentem febrem. Hincque etiā facile, Sanctij carissime, percipies, rectè à nobis fuisse scriptum libro primo de præseruatione à pestilentia, Pestis nomen, & pestilentē febrem in doctrina antiquorū aliquando confundi. Quod verò illi de propositionibus dicunt, ex libro de interpretatione, non videntur mihi admodū facere ad rem ipsam: quia nunquam demonstrabunt mihi, nisi tamen decipior, eum authorem dicere voluisse. Aliquam pestem esse febrem: quia profiteor dicere illum. Omnem pestem esse febrem, propterea debemus animaduertere, quid author dicere velit. Ego admiserim libenter has propositiones. Aliqua febris est pestis. quia, vt dicit Hippocrates. febris cōmunis est pestis. amitto banc. quædam febris non est pestis, quia propria febris non est pestis: sic etiam qui non concedam hanc falsam esse? Nulla febris est pestis. Omnis febris est pestis. Nihil hæc tamen concludunt contra sententiā nostram. At certè non admiserim, quæ ille postea subnectit his verbis. Si quis igitur hinc deducat. Omnē pestem esse febrem,
C vel cum febre &c.] nā cum hinc deduci scribat, perlibenter quæsierim, vnde velit deducere nos hanc propositionem, an scilicet ex suis illis propositionibus putet deduci: an ex Hippocratis textu: certè non deduco ex enunciationibus ab illo propositis, sed deduco solum ex Hippocratis textu, quem in hoc argumento irrefragabilem esse arbitror: neque argumentor à particulari affirmatiua ad suam conuersam vniuersalem: sed argumentor à legibus & præceptis methodi diuisiuæ, ab illo potissimum concessæ, atq; ex omnium Philosophorum authoritate confirmatis: argumentor à specie ad genus: vt si dixerim. Homo est, ergo animal. ideo verum, omnis homo animal. sic febris omnibus cōmunis est pestis. Febris propria singulorum non est pestis. Ergo vtraque est febris. imò adeo necessaria est hæc consequentia, ut nequeat inueniri magis necessaria: neque illi possunt meo iudicio, hanc inficiari, cū profiteantur hanc esse diuisionē morbi cōmunissimi in duo membra, morbus communissimus diuisus est febris. ergo duo mēbra diuidentia hoc genus, illius naturā habent. Suspectū est etiā mihi, quod ab illis proponitur exemplum, quia non cognosco duplex hoc genus rationalis, nempè in
D corporeum, & in incorporeum. Hæc enim (si benè recordor, quæ in Dialectica didici) diuisio substantiæ est, ex qua constituitur postea corpus ex vna differentia: ex alia incorporea substantia, quæ fortassis nomen non habet, atque ex Peripateticorū sententia non continetur in prædicamento, quia ęternum & corruptibile distat plusquam genere, quia vniuoca aliqua natura non inest illis, sed sit v. g. Angelus. sed animalis hanc existere differentiam cognosco, cum sit quoddam rationale, quoddam irrationale, ex omnium Dialecticorum consensu: at in hoc insistamus exemplo. sic verò raciocinationem statuamus. Rationale est animal: ergo omne rationale est animal. consequentia necessarijssima est. sed cur non erit perinde necessaria, quæ dicit. Febris duplex est, pestis vna, alia propria. ergo omnis pestis est febris. & rursus. Omnis propria febris est febris: quam quæso te, Misantij, inuenies differentiam. Porrò nō mireris, quod dixerim omne rationale esse animal: quia rationale ex Logicis est differentia animalis per quod illud diuiditur. fierique non potest, quin omne rationale sit animal: si enim aliquod esset rationale, quod non esset animal, vtique rationale non esset differentia essentialiter

tialiter diuidens animal : sed hæc relinquantur disputanda Dialecticis : nos magis E
seria inuestigemus. Hactenus de Hippocratis sententia.

Experiamur nunc, an huiusmodi significatio aliena sit à doctrina Galeni : iuuat autem prius statuere Galenum passim docuisse, pestem esse morbum acutum. Quæsierim, an pestis morbus acutus sit propriè dictus, an autem impropriè. Scio illos admisuros, esse pestem propriè acutum morbum, imò inter acutos morbos ferè præcipuum. Tunc ratiocinari hoc modo conuenit. Omnis morbus propriè acutus semper febrem comitem habet continuam. Pestis huiusmodi est : ergo pestis semper habet febrem continuam. Pro maioris propositionis confirmatione audire Galenum oportet, sic scribentem lib. 3. de diff. respir. cap. 9. Verùm etsi propositum est in prænotionibus de his, qui propriè acuti nominantur, facere sermonem : sunt autem tales, qui omnino cum febribus fiunt, veluti ipse in libro de victu acutorum ostendens, sic scribens. c.] hæc Galenus. qui omnem prorsus è medio tollit difficultatem. expedit autem recensere verba Hippocratis, quæ ibidem Galenus recenset. Sunt itaque hi acuti, quales veteres nominauerunt, pleuritim, & peripneumoniam, & phrenitim, & causon, siue febrem æstuantem, & alij quicunque his consimiles, quorum febres omnino sunt continuæ.] atque postea, vt ostendat acutos morbos, qui non habent febrem continuam, proprie non esse acutos, exemplo conuulsionis vtitur hisce verbis. Nequaquam igitur conuulsiones huius morborum generis sunt, vnde neque propriam ipsorum respirationis difficultatem simul cum his recensuit, quemadmodum neque de vrinis, aut egestionibus, aut alijs omnibus, quæ in aphorismis scripsit, propterea quod acutorũ morborum propria non erant.] hæc quidem consideratione digna sunt, quia alibi conuulsiones inter morbos acutos reposuit, hic verò negauit esse in genere acutorum morborum. & quidem merito, quia propriè acutus morbus non est conuulsio. Huc etiam pertinent verba eiusdem authoris lib. 1. aphor. coment. 7. vbi ait. In præsentia satis sit monuisse hoc tantum, si propter inflammationes, aut febres, quæ semper comitantur acutos morbos, cibi vereatur aliquis præbere plusculum,] aut etiam quemadmodum illi vertendum putant. febres acutorum morborũ sunt inseparabiles.] nam vult significare ijs verbis, à morbis propriè acutis separari non posse febres, & eas quidem continuas, vt ex contextu noni capitis libri tertij de diffic. respirat. constat. neq; mihi placet eorum explanatio, qui dicunt. si morbis acutis febris accidat, ea quidem insepara G bilis est, idest continua, quia nequit febris intermittens contingere acutis morbis. Nõ inquam placet mihi huiuscemodi explanatio : primum, quia morbi acuti quidam propriè acuti sunt, & sunt exactè acuti : quidam sunt impropriè acuti, & ratione partium nominantur acuti, illi semper febres habent continuas, vel sunt ipsæ met febres continuæ. hi verò nullas febres habent, vt epilepsia, conuulsio, apoplexia, cholera. Deinde quia nullam implicare contradictionem video, coniungi posse febres intermittentes cum acutis morbis, qui propriè tales non sint. cum enim febris non fit de essentia, ac natura horum morborum, vtique tantum illis intermittens, quantum continua potest contingere : imò arbitror neminem in artis Medicæ operibus exercitatũ, aliquando non obseruasse. Ego sanè obseruaui hactenus quater : accessionem epilepticam contigisse in principio exacerbationis tertianæ exquisitæ, quo cum adueniebat primũ cardialgia, mox insultus epilepticus. Præterea conuulsio acutus est morbus. at verò febri coniuncta esse potest tam continuæ, quàm intermittenti, de qua re scribit Hippocrates, melius esse febrem supra venire conuulsioni, quàm conuulsionem febri. Cæterum, si pestis est febris communis, & acuta, oportebit etiam pestem esse perniciosum morbum, maximeq; læthalem, vt eius caussa quamplures moriantur : vt primo de ratione victus in morbis acutis, hisce verbis Galenus testatur. Ostendit hac oratione Hippocrates (ille ait) morbos multos vno tempore fieri, quos si perniciosi fuerint, pestem appellant : si verò sint mitiores altera quadam appellatione epidemos, vel epidemios nominant. vt epidemus morbus sit, qui tempore aliquo in regione aliqua abundet, insolescatque. Pestis verò epidemia perniciosa.] atque idem in præfatione primi epidemiorum, ac sæpe alibi. H

Quod attinet ad secundum, quia nomen pestis, vt diximus, tres significationes habet, propositæ quæstioni responderi non potest, nisi quispiam primùm distinctionem adhibeat. Si constitutionem pestilentem eo intelligamus nomine, quæstio nullum habere

A habere locum videtur mihi. Etenim constitutio pestilens de se nullum morbum dicit, sed caussam dumtaxat externam & communem, vt plurimum in aere consistentem, vel ex illius putredine, vel inquinamento caussata, vel ex vtraque caussa simul: à qua effectus postea fit interiori caussa interuenięti, secundum propriam analogiam: quia corruptio substantiarum internarum essentialis,& contentiua caussa pestilentis febris aliquando fit in humoribus, aliquando in solida substantia cordis, & aliquando in spiritibus. Quid ego dicere velim de putredine aeris, & de inquinamento, quod ab Hippocrate libro 2. de hominis natura vocatur (vt dixi) μίασμα, explanatũ mihi fuit libro primo de præseruatione à pestilentia. Ergo si pestis est pestifera constitutio aeris, hæc verò caussa est, non morbus: consistere illa quidem potest sine febre, alioquin aer subiectum esset morbi. Sed, si nomine pestis audiatur congeries morborum occasione communis caussæ contingentium, tunc rursus distinguendum censeo in hunc modum: aut loquimur de morbis pestilentibus: aut de non pestilentibus. si de prioribus sermo fit institutus, adeo necessariam iudico febrem, vt nunquam putem aliquem pi-

B contingere posse pestilentem morbum citra febrem. Pestilentes verò affectus sunt solida cordis substantia putrefacta: Secundo humores in sinu cordis corrupti, Galeni testimonio. tertio de præsag. ex puls. Tertio spirituum cordis corruptela ex Auicennæ testimonio in libro quarto suę Medicinæ capite de pestilenti febre. Quarto, carbunculus pestilens, de quo Galenus differit 14. meth. Quinto bubones in inguinibus, sub alis, & pene aures. Sexto variolę. Septimo morbilli. qui duo affectus vocantur nomine pestis à Rasi libro de pestilentia. Octauo febris purpura antiquis nõ incognita: in qua scilicet apparent maculæ quædam in totum corpus purpurascentes. Nono febres cum sacro igne, aut herpete exedenti: ex libro tertio epidemiorum. Decimo ardentes febres, acphrenitides, vel exquisitę, vel notę. Vndecimo erisipellata mala, & ea cacoetæ in abscessus malos terminata, atque tandem alij id genus morbi. Porrò certissimum est in hac pestilentium morborum sindrome nullum inueniri, qui febrem non habeat continuam,& pessimè morigeratam. Quia verò in cõstitutione pestilenti non sunt omnes morbi pestilentes, cum nonnulli contingant minimè pestilentes, ac

C proinde salubres, licet non tanta facilitate sanentur, quanta in cõstitutione salubri, aut non pestilenti: propterea obseruauit Hippocrates in pestilenti constitutione salubres aliquando febres contingere: adueniunt etiã alij morbi proximi natura sua, vti est e.g. cholera, conuulsio, rigor, qui mortales cum sint, vt plurimum, illorum adaucta malitia ab ambientis putredine, vel inquinamento, multo citius interimunt. Sic accidunt sine febre in pestilentia morbi aliquando salubres, aliquando lętales: sed eos ego inter pestilentes non colloco affectus. Non sit autem tibi mirum, quod dixerim, in pestilenti constitutione fieri morbos salubres: quia præterquam quod hoc ipsum declaratum fuit diligenter ab Hippocrate libro tertio epidemiorum, ac ipsa experientia comprobatum, est etiam maximè consonum ratione, quia si febris pestilens contingere potest sine peste, idest sine constitutione pestilenti, vt dicebamus ex eiusdem aut horis testimonio: sic etiam in pestilenti cœli statu salubres contingere morbi possunt eadem de caussa. nam in priori ex mala humorum dispositione, non ex ambiente pestilens oriebatur febris; vt primo de feb. differ. cap. 4. Galenus dicebat. in posteriori autem simi-

D liter ex eadem interna caussa salubris contingebat morbus: quia verò concurrebat externæ caussæ efficientia & ἐνεργία, retardabatur aliqua ex parte sanitas. Ceterùm si tertiam significationem audimus, quæ potissima est, ac à plerisque Medicinæ authoribus vsurpata, iam dissoluta quæstio est: quia, vt nos ipsi definiuimus, pestis natura est febris communis, acuta, & contagiosa à putredine consumata internarum substantiarum cordis proficiscente. Atque hoc modo videor explanasse, quomodo cum peste sit febris, & quomodo sine febre possit consistere. Nunc relinquitur, vt dubitationibus satisfaciamus. Atque licet afferri possint, ac soleant multæ in rem præsentem, affero tamen præcipuas. Vna est sumpta ab experientia: nam omnes, qui de peste scripserunt, asseuerant quosdam repente citra febrem, atque ambulantes in via mortuos cecidisse. Alia sumitur ex verbis Hippocratis in tertio epidemiorum, vbi sic ait. Quibus igitur circa horum aliquid euenit fieri, & glabrities totius capitis fiebant, & menti, & ossium denudationes, & elapsus, & multæ fluxiones, hæcque in febribus & sine febribus.] & parum postea ait. Quæ cum vlceribus occasione fiebant huiusmo-

di erant, Multis autem in febribus, & ante febres,& per febres acciderunt.] ac rursus E inquit. Excrementa biliosa, pinguia, tenuia, aquosa, atque ipse morbus multis eo erupit citra febrem, & cum febre.] idemque Galenus in enarratione horum contextuum manifestum facit. Tertio idem author libro nono de simplicium medicamentorum fac.cap.de bolo armena, ita loquitur in confirmationem huius rei. Cæterùm bibitur ex vino albo consistentia tenui, modicè diluto, si aut planè febre careat, aut leuiter ea teneatur: sin grauiter febriant admodum aqueo.] qua sententia nihil clarius illorum sententia dici potuit: nam si affecti pestilentia carentes febre sanantur ex vsu boli Armeni, iam quidem febris necessaria non est in peste.

Addunt postremò, pestem duobus terminis veluti determinatis cancellis circumscribi, nempè, vt sit vulgaris morbus, & perniciosus, prætermissa febre, quod ex Galeni verbis ostendunt primo de ratione victus in morbis acutis,com.9.in procemio epidemiorum primi,3.epidemior.sec. 3. com. 20. 6.epidem. sec.7.cómen.primo. Sanè hæc potissima videntur fundamenta, & contra nostram sententiam doctissimorum virorum dubitationes. F

Ego, vt eas dissoluam, exordiri primum volo ab experientia; quandoquidem huic, non illi modo, sed etiam ego adhereo. Putauerim certissimum esse, quædam sciri duce ratione, quædam sola experientia, quædam rursus vtroque instrumento. Medicina certè vtroque incedit crure, vt cum Galeno loquar. At, non ita vt, quæ obseruatio nota fecit, eadem ex necessitate rationem habeant, qua sciantur: sed seorsum vtrunque explicandum à Medico rationali instrumentum est; vt frequenter à Galeno declaratum fuit. Ergo experientia licet nullam habeat rationem, in arte Medica admittenda tamen est. Quorsum hæc, inquies? vt ostendam tibi responsionem illius Medici, alioquin celebris, non satisfacere: sic ille dicit. Atque hoc est, quod voluit Galenus, apud quem passim legere est: experientiam non esse ab ratione diuellendam, alioquin errorum, & periculi plenam esse, eique omnino fidendum non esse.] Vrgent enim contra hunc authorem, quæ supra diximus ex Galeno, seorsum rationalem materiam fore tractandam, ab experimentali. Adde, quod impossibile est sciri verè, quæ experientia innotescunt: vt putà quæ contraria omnino sint inter se; vt G passim in methodo medendi Galenus docet. Hic postremò videtur mihi è medio tollere omnem cognitionem eorum, quæ non agunt à manifestis, sed ab occultis qualitatibus, siue quod dicunt, proprietate totius substantiæ. Prætermittantur hæc. Doceamus cur in pestilenti constitutione, quidam videantur mortui sine febre: si tamen semper necessaria est febris in morbis verè pestilentibus.

Dico primùm eos mortuos fuisse febre ephemera pestilenti: quod modus putredinis in aere existens, particularisque inquinamenti ratio analogiam habebant ad spiritus, non ad humores, aut solidas partes, propterea horarum 24. spatio moriuntur.nulla febris antea fatigauit illos, propterea adueniente statim materia virulenta, & corruptione in spiritibus, repente moriuntur: atque hi mori sine febre videntur ob caliditatis præter naturam moderationem. Deinde illud certum est multos tempore pestilentiæ, vt proprijs incumbant negotijs, etiam si iam sese affectos noscunt, ne clau dantur, è domo exeunt, seseque benè habere fingentes, statim corruunt, aut ob iniuriam aeris inspirati, aut propter laborem corporis, & animi passionem, nimium adaucta febre. Hi sani videbantur, cũ tamen nudatum cadauer præseferret tumores in H inguinibus, aut carbunculos, aut maculas in totum corpus liuidissimas, aliaque perniciosissima signa, quæ homine antea existente sano, contingere tam subito minime potuissent.

Qui ergo putant homines ex pestifero aere infectos antea non habuisse febrem, meo iudicio aberrant. At verò dicant, quid ad Hippocratem respondebis, qui sine febre aduenire pestilentes morbos significauit? Habeo etiam hic, quod dicam, non probabiliter modo, sed verissimè. Nempè Hippocratem in ijs contextibus non fuisse locutum de morbis verè pestilentibus: sed in vniuersum meminit omnium morborum, qui in ea pestilentia contingebant, quorum aliqui erant pestilentes, aliqui verò non pestilentes: vt enim sine pestilenti constitutione, pestilens contingere potest febris; sic in pestilentia aliquando morbus aduenit minimè pestilens. Verba Hippocratis perpendamus, ne hoc illi imponere videamur

A deamur. Propositum Hippocratis in eo contextu fuit, agere de erisipellate pestilenti: atque huius occasione mentionem etiam facit aliarum fluxionum, ideo dicit. Et multæ fluxiones, hæcque in febribus, & sine febribus.] sensus verborum sic habet. in eo statu contingebant erisipellates mali, & pestilentes: quia terminabantur in cancrenam & corruptionem earum partium, quas illi aprehendebant: aut vbi apparuissent extra, rursus citra manifestam caussam occultabantur: nulla subsequenti vacuatione humoris peccantis: prior casus corruptiuam adesse putredinem, vt Galenus explanat: posterior autem summam imbecillitatem virtutis notabat. Sed in eiuscemodi constitutione aeris, multæ contingebant fluxiones, (inquit) quæ scilicet pestilentes non erant: quarum fluxionum quædam cum febre, quædam sine febre contingebant.] atque vt manifestum faceret sese non loqui de affectu pestifero, sequitur statim. Erant autem horrenda hæc magis, quàm mala.] Sed cur non erant mala, si erant pestifera? si affectus pestilens omnis perniciosus est? si maiori ex parte occidunt? Audias quæso, mi Sanctij, rationem illius. Quibus enim ad sup-
B purationem horum maturatio peruenit, plurimi horum seruabantur.] ergo non erunt huiuscemodi fluxiones pestilentes, vt putà, quæ plurimos occidunt. De erisipellate malo, ac pestilenti ait. Quibus autem inflammatio, & erisipellas euanuit: huiusmodi autem abscessum nullum fecerunt: horum multi mortui sunt.] ac ideo erant affectus pestiferi. Verissimam esse nostram hanc explanationem, non solum constat ex natura pestilentis affectus, sed etiam ex rei, de qua hic agitur natura. Nam si de erisipellate intelligenda sunt, quis imaginabitur, erisipellam fieri citra febrem? semper.n.aliqua febris accidit, vt experientia testatur. Rursus, si cum erisipellate gignitur inflammatio, vt ille dicit in textu, quomodo erit affectus sine febre? tertiò, si fit abscessus, & cancrena, absurdissimum est imaginari citra febrem consistere, vt mihi fuit olim explanatum in cōmentarijs ad librum secundum de rat. cur. ad Glauconem. Primus igitur Hippocratis locus non fauet illis. Neque etiam alter, nisi decipior: cum
„ enim dicit. Multis autem in febribus, & ante febres, & per febres acciderunt.] non
„ vult quidem dicere, pestilentes illos abscessus contingere sine febribus: est enim im-
C possibile abscessum & suppurationem fieri sine febre, maximè, quæ debeat in cancrenam terminari: sed huiusmodi est senis opinio. Adueniebant hæc nonnullis in febribus.] idest statim febribus ipsis incipientibus: nonnullis per febres.] idest progredientibus febribus, nonnullis ante febres.] quæ postea statim subsequebantur ipsas inflammationes: tempore prior erat inflāmationis aduentus; posterior febris. Vel etiam vt in alio contextu legitur. Cum febribus, & ante febrem, & à febre arripuerunt.] quæ ita exponit Galenus. Atque partim simul cum febre inuadebant, partim cum febres, aut consecutæ sunt, aut præcesserunt.] quomodocunque interpreteris, non est obscurum malos hosce tumores semper febrem habuisse comitem aliquo saltem tempore. Erat alter locus, in quo Hippocrates agebat de fluore alui; vbi
55 aiebat. Biliosa autem, & pinguia, & tenuia, & aquosa multis quidem ipse morbus
„ in his decubuit, & sine febribus, & cum febribus, cum doloribus.] qui proculdubio
„ si Galeni explanationem sequamur, satis belle nostram opinionem confirmat. Sana-
„ bantur febres pestilentes adueniente nonnullis disenteria, de quibus dicit, & cum fe-
D bribus, cum doloribus.] erisipellata mala, quorum supra meminit, sanabantur aliquando illis delitescentibus, & diarrhea superueniente, febreque cessante, de quibus ait. Et sine febribus.] hæc mea explanatio est ad hunc locum. Galeni porrò quæ supra diximus, de affectu non pestilenti in pestilenti cōstitutione, confirmat enarratio. quid enim aliud vult illi, quàm diarrheam contigisse multis, aut cum febre, aut sine febre? an fortassis non contingunt hæc passim in omni constitutione aeris? propterea rectè di
„ cit. Præsens sermo continet omne genus morbi, quatenus morbi inter sese natura,
„ ætate, & victu distant.] Sed hæc longiorem non postulant explanationem. Locus de bolo armena examinandus est, quem plurimi faciunt. Non febricitantibus exhibetur (inquiunt) ergo pestis est sine febre.

Quid hic respondeat Hieronymus Mercurialis, quem hic, & semper honoris caussa nominabo, illi afferunt: ego certè tempus conterere in aliorum opinionibus nolo. Quid sentiam breuiter accipito. Conuenire bolum armenam non modo curationis caussa, sed etiam præseruationis: ægrota corpora sanantur humiditate, putredine-

que siccata. Sana præseruantur impediendo putredinis aduentum ob siccitatem, vt B
Galenus dicebat primo de febr.diff.cap.4.Summa enim curationis, & præseruationis est exiccatio. Vtrunque Galenus complectitur opus, quando modum sumendi bolum armenam docet: nam, non febricitantibus ex vino præbet: quo tum penetratio iuuatur, tum siccitas pharmaci intenditur, roburq; additur, si febris adsit leuis, idem misceri poterit vinum, sed sit oligophorum, quod tamen non sit admodum aqueum. si grauior sit febris, datur ex vino admodum aquoso. sic legem exhibendi statuit bolum armenam in præseruatione, & curatione. At instant ex Galeni verbis, quia dixit antea. Quotquot hoc medicamentum bibere, celeriter curati sunt. at quibus non profuit omnes interiere: scilicet, cum nec alio quouis iuuarentur. quod ijs dunraxat non fuerit auxilio, qui planè erant incurabiles.] hæc Galenus: Quibus verbis manifestè indicat sese locutum suisse de curatione, non de præseruatione. Ego verò admitto perlibenter de curatione ibi fuisse locutum. Sed asseuero subsequentia verba non de sola curatione intelligi debere; quia cum bolus armena conueniat ob siccitatem, tum pro curandis, tum pro præseruandis corporibus, primo de febrium differ. expediebat F
docere modum exhibēdi pro vtroq; officio perficiundo:alioquin prætermisisset, quod maximè necessarium iudicari posset. Dissentio postremò ab eisdem, quia pestis maximè propriè dicta, non duobus, vt illi dicunt, veluti cancellis clauditur: sed tribus. vnus est, quòd sit morbus communis, vulgarisque. Aliud, quòd sit propriè acutus. Tertium, quòd sit contagiosus affectus: idcirco, vt propriè acutus, periculosus affectus est: febrem continuam habet comitem, aut ipsa met febris est. vt verò contagione consimilem affectum introducit, equidem ab alijs distinguitur febribus. Dixi hæc inesse pesti maximè propriè dicta: quia cum hoc nomen tres habeat significationes, tertia magis propria est, Authoresq; omnes inter febres tractationem hanc reposuerunt, noscentes quidem analogum illud nomen potissimum de pestilenti febre, vtputà principali analogato audiendum. hæc habui, quæ ad te scriberem,tum pro responsione ad tuas literas, tum pro defensione eorum, quæ scripsi libro primo de præseruatione à pestilentia,olim editum Firmi anno 157-. atque in epistolis Medicinalibus ad doctissimum Hieronymum Cordellam. Valetudinem tuam curato, Macte virtute iuuenis, atque, quod te facere non dubito, nunquam tui præceptoris obliuiscaris. G
Taurini die 28. Aprilis 1580.

DE ASTHMATIS PRAESERVATIONE, ET CVRATIONE,

Responsvm pro Illustriss. & Reuerendiss. Octauio Sanctacrucio Episcopo Ceruiensi, & apud Sereniss. Sabaudiæ Ducem Nuncio Apostolico.

Pro responsione ad eas literas, quas ad te dederunt Romani Medici, meas hasce, Illustriss. & Reuerendiss. D. mittere illis oportet, in quibus non eos modo, sed Amplissimum etiam Cardinalem de tuo statu reddere certiores desidero: sic erit (nisi fallor) & tibi, & illis omnino satisfactum. H

Qui ergo affectus quotannis Vere,& Autumno molestiam inferre solet,asthma, idest difficultas respirandi à Medicis nuncupatur: cuius caussæ duæ sunt: demandans vna, recipiens alia. Cerebri intemperies frigida ac humida pituitam solet copiosam gignere, tam secundum propriam ipsius naturam, quàm etiam ob magnam Taurinensis aeris humiditatem non mediocre suscipiens incrementum. hæc quidem iam primum aquea existens, ac tenuis facilè destillans per collatorium in asperam arteriam primum, deinde in substantiam pulmonum recipitur. Diutius ibi contenta, nec expurgata à loci calore crassescens, obstruit pulmonum vasa,atque hinc originem habet respirationis difficultas:protinus autem cessat,quando materia amplius non fluit à capite,materiaq; in pulmonibus recepta sensim per sputū educitur.nec mirū sit,si pulmones facilè recipiunt,quandoquidē ob laxitatē ipsorū,meatuumq; multitudinē, similiū ferè spongijs,ac postremò ratione situs destillationibus maximè obnoxij sunt. Porrò inuadit affectus per circuitus, quia fit, vt dixi, à fluxione. Omnis enim morbus fluxione

A xione genitus periodicus est. quotannis accidit dũtaxat Vere, & Autumno, ac determinatis mensibus Aprili, & Octobri, quia duo illa anni tempora maxime idonea ad promouendas destillationes censentur: nam calor adest temperatus, qui profectò potest humores mouere, minime autem dissoluere. Putauerim sanationem non esse admodum difficilem multis de caussis: primum quia affectus est recens, nam hactenus bis inuasit. Deinde, quia non magna difficultas adest in respirando. Tertiò, quia facilè solet reiectare materiam in pulmonibus contentam: ac postremò, quia maximè obtemperat Medicorum præceptis, ac in ratione victus sobrietatem seruat: ea propter cum plurimum confidam sanaturum, remedia scribo, illorumque materiam, qua olim non sine magna cõmoditate sum vsus, ac etiam posthac vti in animo est. Remedia apud me duo sunt præcipua: vnum est caput, totumque corpus ob humorum crudorum copia exonerare: aliud pulmones detergere, illud propriè ad præseruationẽ pertinet, hoc autem ad curationem. Tempus autem huic operi accommodatum est, anteaquam affectus inuadere incipiat, mense scilicet Martio, ac Septembri; & certè qui-
B dem, si meis obtemperare præceptis volueris, omnino ab accessione præseruabitur: igitur duobus illis mensibus totis in hoc opus incumbere decreui; quia verò Medicinali materia, & quomodo id effici debeat, breuiter expediam.

In Mensis itaque principio lenienda erit aluus ex vnc. quinque mellis rosati solutiui, & drachma vna diacartami, ex aqua sarsaræ. mox præparãda materia sirupo de betonica, de stecade, & melle rosato, cum apozemate pulmonariæ, betonicæ, amaraci, origani, & saluiæ, in aqua mulsa: hos vero iam præparatos, expurgabimus eiusceemodi pharmaco.

Recipe aquarum saluię, maioranæ, hisopi, vini albi dulcis añ. vnc. j. macera ex arte horis 10. agarici troc. reubarbari electi, añ. scrup. iiij. spicę, zinzib. añ. gr. v. & in expressione dissolue diaturbit cum reubarbaro drac. iij. sirupi de hisopo vnc. j. fiat potio, detur seruatis seruandis.

Tum verò postea opus erit expurgare caput eiuscemodi pharmaco. Recipe maioranæ, saluię recentis, añ. m. j. radicis indis vnc. j. s. contundantur omnia, ac tum de-
C mum affundito aquæ vitę drac. j. vini albi generosi vnc. iiij. s. exprimatur succus in ipsas nares attrahendus singulo quoque die bis, nempè ante prandium, ac cœnam. hæc tutissima, & familiarissima naturæ est caput purgandi ratio. at non ita est tuta, quæ per palatum fit: nam ob viciniam facilè materiam ad pulmones præcipitare solet.

Quod attinet ad reuulsiones à Romanis celebratas, ex cauterio in sincipite, aut in vtroque bracchio, sanè acquiescere huic operi non possum: quia certo scio nos operam, & oleum perdere, & citra fructum molestiam inferre ægroto incomparabilem. Illud enim constanter affirmo, reuelli non posse materiam frigidam ex cerebri substantia destillantẽ per colatorium in pulmones factis emissarijs, vel in sincipite, vel in vtroque bracchio, cum non adsit aliqua via accomodata, per quam hoc genus remedij opem ferre possit: nam quemadmodũ in venæ sectione reuulsiua tundimus venas communes, sic in alijs materiebus reuulsorijs opus est adesse communitatem, societatemque viarum, per quas trahatur humor: alioquin frustra laboraremus: quia nulla eiu-
D scemodi via adest, propterea eiuscemodi cauteria non laudo: sed in nasi purgijs maxime confido.

Sed neque hæc sufficient: nam oportebit corroborare caput, materiam exiccare humidam, ac disipare, nè de cætero excrementorum tantam generet copiam. pro hoc munere perficiundo duo vtilia sunt. locale vnum, vniuersale aliud. locale fuerit fricare caput rasum sequenti medicamento.

Recipe maioranæ, thimi, spicæ Italicæ, saluiæ añ. m. j. baccarum lauri contusarum drac. x. specierum diagalangæ vnc. ij. salis communis vnc. vij. milij lib. s. omnia simul in sartagine torrefiant, mox sacculus impleatur, quo calido quotidiè hora matutina horis quatuor ante prandium derasum (vt dixi) caput fricetur, donec rubescere incipiat, ac tum postea imponatur cucuffa suffita, ex thure cum cartæ modico. Vniuersale erit decoctum ligni guaiaci, quod vltimo loco sumi debet: id in hunc modum pararem.

Recipe ligni indici præparati lib. j. corticis eiusdem vnc. j. s. macerentur horis 24. in lib. 12. aquæ betonicæ, deinde fiat decoctio ad lib. v. sub finem coquendo cetrach

drac.ij.polipodij quercini, passularum añ. vnc.j. seminum cartami, & bombacis contusorum añ. drac. j.maioranæ, betonicæ, sticados añ.m.s.fiat potio colata, de qua sumat in auroram vnc.viij. ante prandium horis quinque. & sumat vnc. vj. horis tribus ante cœnam;sudoremque prouocari studeat;victu vtatur tenui pro consuetudine decocti huius,abstineat à vino,huius loco bibat decoctum, quod habet E

Ligni indici præparati vnc.vj.radicum liquiritiæ recentis contusæ vnc.ij. macerentur horis 10.in libris 12.aquæ communis ad dimidias,& facta collatura addito puluetis zucari fini vnc.iiij.sumat pro potu:dum sumitur decoctum,singulis octo diebus capiat vnc.ij.s.mãnæ Calabriæ, ex decoctione pectorali, ex eo die abstineat à decocto: anteaquam verò decoctum guaiaci incipiat, victus sit extenuans,neque tunc interdicimus vinum. decoctumbibat diebus 20. aut quod summum sit 25. sic optimè præseruari posse putauerim spatio dierum 40.

CVRATIO.

F

At pone, ijs etiam rectè administratis malum non cedere, adhuc scilicet humorẽ impactum pulmonibus facere negotium:tunc expectorantibus vtendũ erit suffitibus, sirupis,& elegmatis: expectoratio fit sirupis,vt sirupo de hisopo,oximellite simp. de liquiritia,ex marubbio, ex mulsa, ac alijs eiusdem generis, vt nostro sirupo, cuius infra meminero. Fit expectoratio elegmatis, vtputà, elegmate sano, & experto, è pulmone vulpis, è pino. suffitum ex multis facere solita fuit antiquitas: nempè ex pulmonariæ folijs exiccatis,ex farfara, ex hellenio,ac etiam ex ipso arsenico: At ego nullum præstantius noui,quàm ex folijs siccis tabacchi factum:mirum enim certè remedium est,quod non modo potenter expectorat, quicquid in ipso thorace cõtinetur,sed etiam roborat pulmones: debet autem fieri ieiuno quinque, aut sex continuis matutinis, ante prandium horis quinque. sirupum ego expectorantem sic soleo præparare.

Recipe radicum hellenij, & pollipodij quercini, maceratorum in vino albo dulci, horis 12. vnc.ij.passularum corinthiacarũ vnc. s.sebesten nu.xv.farfaræ, pulmonariæ, foliorum saturegiæ,& calamenti añ. m. j. folium vnum magnum tabacchi. liquir. rasæ drac.ij.sem.vrticæ,bombacis añ.drac.j.s.coquantur in mulsa dilutissima ad vnc. j.s.& cum totidem zucari fini vncijs sirupus fiat perfectè coctus. Hoc vtor exhibendo cum cocleari eo modo,quo elegmata solent sumi, addendoque oleum de sulphure hac potissimũ portione. Rec.sirupi de hellenio (sic enim voco) vnc. iiij. olei de sulphure arte chimica extracti drac.j. misceantur pro elegmate.soleo etiam fœlici semper successu pręparare sirupum ex ipso tabaccho. fit autẽ hoc modo. Rec.decoctionis foliorum tabacchi lib.j.s.zuc.fini tantundẽ, fiat sirupus optime coctus: de quo exhibeo lambendo cum mulsa diluta facta ex decoctione hordei,sumendo vncias duas huius sirupi, & vncias quatuor mulsæ: & verò habere vim magnam pro sanando asthmate semper noui: quod etiam scribit Nicolaus Monardus in Historia eorum, quæ in vsum Medicinæ ex India exportantur. Præstat etiam habere ad manus alia pharmaca, vt varietate pharmacorum, natura melius expectorationem crassæ pituitæ faciat: vt e.g. Rec. specierum diairis calidi Nicolai drac.ij.pulmonis vulpis præparati drac.j.sirupi suprascripti vnc.iij. vel tantundem sirupi de hisopo,misceantur pro elegmate. G H

Hæc habui illustrissime Præsul, quæ tua caussa ad Medicos Romanos scriberem; ille interim, qui vere sanat languores nostros, sit dator auxilij.

FINIS LIBRI QVARTI.

A
HORATII AVGENII EPISTOLARVM, ET CONSVLTATIONVM MEDICINALIVM LIBER QVINTVS

APOLOGETICVS.

B Aduersus Archangelum Mercenarium Philosophiæ ordinariæ in Almo Gymnasio Patauino Professorem.

EPISTOLA PRIMA.

Qua ostenditur ęqualibus in gradu remedijs vtendum pro curatione morborum. Resistentiam propriè non esse reactionem. Cognitum fuisse in igne adesse siccitatem ab effectu. Binas habere singula elementa qualitates, vt in proprio loco conseruentur.

Scripta pro defensione tertiæ Epistolæ Primi Tomi Epistolarum Medicinalium.

C

Præfatio, qua disputationis occasio explanatur. *Cap. I.*

LABORAVERAM sine intermissione annos viginti & octo Medicinam faciens in præcipuis meæ prouinciæ ciuitatibus: quando mortuo Ludouico patre, Medico in artis operibus exercitatissimo, in patriam reuertendum esse duxi: tum, vt dulci meorum ciuium conuersatione animum, & corpus continuis laboribus ferè fractum aliquando recrearem: tum etiam, vt rebus familiaribus, quæ propter absentiam, haud leue damnum patiebantur, aliqua ex parte subuenirem. Sed quod maximè cupiebam, id consequi non licuit, Mercenarij. Etenim post quatuor menses, fui rursus illinc discedere coactus. Quandoquidem ad Medicinam, quam practicam vespertinam dicunt, primario loco in celeberrimo Augustæ Taurinorum Gym-
D nasio, profitendam vocatus, accipere conditionem volui. Atque dum omnia pro longo itinere necessaria præparo: libros, & suppellectilia Ferrariam versus transmitto, & ferè iam in viam accinctus: tu vir clarissime, quo cum nunquam antea fueram locutus, ad me dedisti literas, quibus ad disputationes quasdam Medicas, & Philosophicas tecum agitandas inuitare voluisti. Vix dici potest, quam fuerim admiratus. Importunum certè illud fuit scribendi genus à te, nulla prorsus accedente occasione tentatum: pręsertim verò cum scires, me longè quidem ab eiusmodi disputationibus abesse, tum quia illas longissimo intermiserim tempore, tum quia aliud erat tunc mihi negotium, quàm incumbere literis: dum verò diu, multumq; cogitassem, nec inuenire caussam potuissem, propter quam mihi infinitis propemodum laboribus, & animi perturbationibus, occupato, & iam discessuro, dubitationes illas proposuisses: id certè ad vires ingenij mei tentandas, effecisse te suspicabar: quod postea ruæ illæ, quas ad me tunc dedisti, literæ confirmarunt. Sed qualiscunque tandem fuerit caussa, rescripsi perhumaniter, me breui satisfacturum. Atque id sanè præstitissem, nisi occupationes,

ciones, tum quæ circa rem familiarem, tum vxorem, filiolosque dulcissimos proximè, E
& non sine lachrymis relinquendos, maximè versabantur, me adeo detinuissent, vt vix quidem ocium instaurandi corpus concessissent. Mox verò Augustam Taurinorum perueniens, publico statim suscepto interpretandi munere, ne tum quidem licuit satisfacere: immo, vt ingenuè fatear, aliud ex alio negocium in causa fuit; vt responsionis obliuiscerer. Verum cum primum tomum epistolarum medicinalium aduersus importunitatem cinicam edere in lucem statuissem, variasque colligissem epistolas, fortè ad manus tuæ illæ peruenerunt litteræ, & tunc haud amplius cunctandum ratus, responsionem dedi, eamque cum alijs epistolis publicaui. Duplici arbitrabar homine tibi satisfecisse: primum, quia cognoui alijs quàmplurimis, quorum extat apud me testimonia, viris in Medicinæ, & Philosophiæ studio exercitatissimis, meã opinionem placuisse. Deinde etiam cum anni duo cum dimidio præterijssent, haud putabam te amplius responsurum. Cur enim grauis & acutus Philosophus tandiu retardare debuisses responsionem? Mea tamen me fefellit opinio: Michael enim Columbus Centalensis discipulus meus carissimus, & optime spei adolescens dedit ad me Pa- F
tauio litteras decimanona Decembris anni huius 1582. quibus me certiorem fecit te in calce secundi libri tuarum dilucidationum, sententiam expendisse meam, atque fuisse conatum funditus euertere. Eodem ferè tempore Hieronymus Genarius amicus meus, si quis alter est, singularis, dignitatis & honoris mei maximè studiosus, per publicum Venetorum tabelarium librum mittendum curauit. Plurimum gauisus fui accepto libro: nam putabam solidam me inuenturum doctrinam, sanè Philosopho dignam: æquo patiebar animo meas reprobari sententias, cum in eiuscemodi disputationibus, non minus honesta victoris, quàm victi videatur mihi conditio: immo multo maior, & fructuosior fortassis victi conditio est: qui enim vincit, aut nihil, aut inanem certe gloriam acquirit: at qui vincitur doctior euadit. Eo animo tractationem perlego totam libenter, quin deuoro potius bis, atque tertio: ac inter legendum admirabar insignem eloquentiam, dicendi grauitatem, subtilitatem, in Dialecticis studijs exercitationem: ita vt primo aspectu tuæ illæ rationes adeò mihi viderentur validæ, vt de victoria desperans, cedendum iudicauerim. Sed cum pacatiori animo, & G
attentiori studio singula peruoluerim, intimius contemplarer, vimque rationum inter sese conferrem, multò meliorem in disputatione ipsa me habere partem recognoscens, id publicè testandum duxi. Quia verò nihil antiquius fuit aliquando apud me, quàm veritatem docere, & laboribus meis studiosæ iuuentuti prodesse: hanc propterea tractationem conscripsi aduersus lucubrationes tuas, putans te Philosophum apprimè doctum, prudentemque omni boni & æqui consulturum. Porrò quia duo potissimum in tua continetur tractatione, quorum vnum ad doctrinam pertinet, aliud verò extra rem. Rursus circa doctrinam duas proposuisti tibi examinandas ex epistolis meis: illam primum, quam de doloris essentiam ad Io. Baptistam Cucinam conscripsimus: & aliam, quam ad te dedimus pro tuorum problematum explanatione: hic primum de doloris natura nihil edisseram: quia multò antea, quàm tu de illo scripsisses argumento, Ambrosius Barbauarius Theologus, & Philosophus præstantissimus dubitationem proposuit, cuius explanationem in epistolis medicinalibus leges. De problematis verò hic differemus, & nisi meum me fallit iudicium, diligenter. De ijs verò quæ sunt H
extra rem, perbreue hoc sit responsum. In primis gaudeo Mercenari, iam te fateri illud verum esse, quod de homine nouo circumferebatur. Verum id scribere amico tuo non debebas: quia nouus ad dicendum homo nõ est, qui multò antea Romæ publicè docuit. Deinde quid hoc ad munus tuum? An fortassis ex iuuene curiosè quæsiuisti, vt mecum lætareris de optione, & de progressu? Hoc tuum erat, sic postulante affinitate, quam velis nolis, tecum habent Octauius, & Virginia. Sed cur, si aliud non fuit tuarum literarum argumentum, noluit aliquando illas tum Antonio Bergæ, tum mihi summis precibus postulantibus, legendas præbere? Negauit ille semper daturum literas non alio nomine, quàm quod nollet sua causa aliquam inter nos concitari simultatem. At Io. Baptista Leonus discipulus meus, artium & medicinæ Doctor, quales illæ fuerint testatus est nobis: nisi igitur literas exhibeat legendas Doctissimus ille, atque prudentissimus iuuenis, eadem apud me semper vigebit suspicio. Cæterùm, quod statim initio tuæ disputationis, me inanem, & erroribus plenam dedisse responsionem

profi:caris,

A profitearis,& admodum tardam,nempè anno vno,aut parum supra,quàm mihi proposita fuerit disputatio. Risu dignum videtur mihi: iam enim audiuisti causas cunctationis: deinde tuum non est iudicare, sed ad alios eiusce modi pertinebat iudicium: neque decebat Philosophum obloqui,multò minus cóciuem,minimè omnisi affinem. Sed quia satis videor meam tutatus dignitatem, nunc tempestiuum est ad ipsam disputationem accedere: vt tandem qui æqui futuri iudices, vter nostrum aberrauerit, facile percipiant.

Summa rerum capita in disputatione explananda proponuntur, & quis ordo in disputatione sit seruandus. Cap. II.

EXPEDIT institutæ disputationis summa capita recensere: & ordinem proponere in difficultatum explanatione à nobis obseruãdum. Verùm,
B ne quispiam putet me falsò quicquam imponere Metcenario (quod illum contra me disputantem effecisse à nobis loco suo demostrabitur) illius afferre verba in medium constitui. Quatuor itaque proponit ille mihi discutienda problemata, hisce verbis vsus. Habet Galenus ad extremum tertij libri de temperamentis morbis, remedia secundum gradum æqualia adhibenda esse: quæ sententia de veritate semper mihi suspecta fuit. Si quidem eueniet nunquam morbum euictum iri, cum inter paria actio exerceri minimè possit. Secundum problema. Sed postquam (inquit) hac in re incidit oratio de resistentia, cupio abs te intelligere, quid resistentia sit: cum Medici, & Philosophi ancipites perplexique videantur. Tertium problema. Qua via,& methodo sapientes omnes cognouerint in igne, præter calorem, siccitatem adinueniri. Quartum verò prosequitur cum ait. Cuius problematis veritatem si fuetis assecutus, vt arbitror, considerabis, qua ratione à natura singulis elemẽtis geminæ qualitatem fuerit accommodatæ: quod à nemine hactenus animaduersum fuisse video. Hæc ille. In hijs quæstionibus dissoluẽdis eundem insequi placet
C ordinẽ, quẽ ille in proponendis seruauit: enitarq; in omnibus duplici ratione satisfacere: tum per concessionem, tum per instantiam: sic enim videbor mihi veteres Philosophos, præsertim verò Aristotelem imitatus: idque ipsum non solum in dilucidandis problematis efficiam, sed etiam in singulis illius rationibus. Quamobrem à primi problematis dilucidatione ordiamur: quædam in primis de remedij quantitate generatim,& de illius indicatione explicantes.

Maxime difficilem esse tractationem de quantitate remedij, & quid illam indicet. Cap. III.

IAM verò duplicem existere cognitionem statuamus exactã vnam atq; scientificam; aliam verò coniecturalem, qua artifices non infrequenter vtuntur. Exquisitè cognoscere quantitatem remedij impossibile qui-
D dem est. Quia nulla est, vt rectè inquit Galenus in arte medica, nec res, nec medela, quæ specie dicibilis non sit: sed quod nec dici, nec scribi, nec omnino percipi potest, id quantitas in vno quoque est. Hoc autem illud est, quod artem medicam in agendo coniecturalem. Neque id mirum est. Naturam enim curandi corporis scias oportet: quo quantum morbus ab illius symetria discesserit, intelligens, mensuram determinatam præsidiorum cognoscas. At fieri non potest, vt quantum à se inuicem distent cognoscas, nisi compertum habeas, quàm esset corpus aut humidum, aut frigidum, aut calidum, aut siccum cum valeret: quantumque ex his excesserit, cum ægrotauit: hocque ad vnguem sciri non potest: cum sit ἀδύνατον particularis naturæ exactam habere notitiam. Etenim rectè dicebat Galenus, si omnium hominum particularem naturã cognoscerem, vtique me talem esse arbitrarer, qualem Aesculapium fuisse ferunt. Hinc fit, vt cogamur confugere ad id, quod commune est (relicto proprio) & coniecturis vti ad eam cognitionem accommodatis. Nec eiuscemodi coniecturalis notitia cuiusuis hominis est: Sed ad eum præsertim pertinet, vt ait

Galenus, qui vires omnium, quæ in arte sunt didicerit, memoriaque mādauerit, atque diligentia omni adhibita, sese in operibus artis exercuerit: pauci verò tales existunt. Supponamus itaque hominem in artis operibus expertum: oportebit hunc coniecturalem de quantitate notitiam à duobus potissimum sumere. Nempè à quantitate morbi, & à naturali tēperamento. Duo enim hæc inuicem sunt conferenda: cum alioquin morbi quantitas excessusq; magnitudo cognosci non potest. At si quispiam naturalem morbi tēperaturā simul cum morbosæ tēperaturę magnitudine rectè cōparauerit, hic coniectura facilè assequetur, quantum hic à naturali sua recedat temperie: ita vt compertum postea fiat, quo nam indigeat, vt ad pristinum habitum restituatur. Vt exempli gratia (inquit magnus Auicennas) si salubris temperatura frigida fuerit, morbosa verò calida tunc à sua temperatura magno distat excessu: magnaque indiget refrigeratione: quod si vtraque calida fuerit, modica refrigeratio satis erit: quare ex vtriusque curatio indicationis præstatur. Neque enim aliud est ipsa sanatio, siue curatio, Galeni testimonio, quàm præsentis in corpore affectus vitiosi in naturalem habitum mutatio. Naturalem verò habitum nuncupo illum, qui præfuerat anteaquam ægrotaret, etiamsi illud non carere vitio cognoscamus. Cum autem contrarij sint eiuscemodi affectus, necesse est, vt per contraria fiat eorum alterius in alterum translatio. At id fieri debita conuenit mensura. Non enim satis est calido affectui admouisse frigida, nisi id cum modo fiat, vt Galenus ait. Metuendū enim si infra modum id fiat, ne morbi reliquum quidpiam relinquatur: Sin modum excedas: contrarium morbi genus inducas. Qui enim supra, quàm par est, calidum morbum refrigerat, is sanitatis mediocritate trasmissa, alium excitabit morbum, qui sit frigidus: quod quo minus accidat, naturam curandi corporis scias oportet. Determinata igitur remedij quantitas indicatur à quantitate, siue magnitudine morbi, & à naturali temperamēto: duo enim hæc inuicem conferentes mensuram auxilij cognoscimus. Hæc vera est ratio, propter quam vtendum est remedijs cum morbosa dispositione æqualibus non superioribus, cum non constituamus, vt rectè dicit Galenus, propulsato morbo, nouam introducere intemperiem: neque rursus inferioribus vtendum est, quia non haberent vim propulsando morbum. Sed hic est etiam, atque etiam animaduertendū, remedium infirmius morbo, minuere quidem morbū, & ea ratione iuuare, sed neque prorsus tollere, neque persanare semel adhibitum: sed identidem repetitum: atque tunc par morbo, & æquale euadit. Et hęc sanè medēdi ratio cum primis tutissima est, cum mediocris aliquispiam affectus curandus proponitur, vt lentè paulatimque eximatur. Non enim citra corporis offensionē, magnamque perturbationem, iacturamque naturæ, vniuersum repentè demoliri licet: quod in contrariorum validorum pari robore, magna vi, & vtriusque iactura confligatur. Multoque magis si corporis, aut affectæ partis substantia rara, aut eximio sensu prædita sit. Ita enim pronunciauit Hippocrates, vniuersum & repente, vel vacuare, vel replere, vel calefacere, vel refrigerare, vel alio quouis modo corpus mouere periculosum: omne si quidem nimium naturæ inimicum. Paulatim verò quod fit, tutum. Cum enim lentè id, paulatimque fit, vtrique tum morbo, tum naturæ consulitur. Morbus si quidem abigitur, natura quàm minimum fieri potest offensa. Bifariam autem lentè, paulatimque curationem fieri contingit contrarijs, quæ aut pari, aut inferiore sint recessus ordine. Nam & contraria paria, si exigua quantitate adhibentur: & quæ inferiore sunt recessus ordine identidem repetita, morbum blandè sensimque eximūt. Quod enim ordine tertio frigidum est, si paris ordinis morbo applicetur quantitate modica, non vniuersum potest semel repenteque discutere: at identidem sæpiusque repetitum potest. Atque hæc profectò tametsi copia non magnopere lædunt, tempore tamen qualitatis noxiæ labem corpori quandam inurunt, vt non admodum tutus sit illorum vsus. Non enim immodicum corporis calorem congruenter, vel opio, vel mandragora, vel hiosciamo exigua licet portione repetita, extingues: neque exuberantem humorem parua portione, vel scamonij, vel colloquintidis repetita vtiliter detrahes. Tutior longè altera est, quæ lentè, paulatimque fit curandi ratio contrarijs blandis, & quæ inferiore sint ordine, sed aut repetitis, aut interdum copia maiore adhibitis: sensim quidem, multoque ocio, & tempore affectum omnem depellunt, nullo, aut certè quàmminimo corporis & virium dispendio, nec vlla qualitate noxia in corpus inducta: Ne tamen vsque adeo imbecillæ,

A becillæ, & languidæ sint remediorum vires, vt nihil ferè proficiant. Si quidem morbus vehementior illas plerunque sic aspernatur, & contēnit, vt his, vel iteratis nihil cedat: sic verò blandę sint, vt tamen aliquantum iuuent, ne remediorum blandimentis (quod sæpe fit) morbus exasperetur. Itaque si morbus fuerit vehemens, & maximum sit in mora periculum, æqualibus remedijs tum gradu, tum quantitate vtamur. Si verò adeo vehemens non sit, detq; inducias, inæquali, inferiorīq; vtemur præsidio: aut quod sit inferius quantitate & mole, non gradu: aut quod sit inferius gradu, mole autem vel superius, vel ęquale. Hæc summa est Medicorum sententia, quam verissimam esse quotidiana experientia in artis operibus ostendit. Qua nulla dari potest notitia, aut humanæ vitæ vtilior, aut magis conspicua. Qui verò omnibus morbis æqualia adhibet, hic malè consulit humano generi. Multo magis Mercenarius hic meus, qui non vult vtendum æqualibus in gradu remedijs, sed continuò superioribus. Qua medendi ratione tot occideret, quot ferè curandos susciperet.

B *Explicatio primi problematis, an æqualibus in gradu remedijs vtendum sit ex Augenij sententia.* *Cap. IIII.*

EXPOSITIS iam fundamentis nostræ tractationis disputationem cum nostro antiagonista Mercenario aggrediamur: is igitur contra Medicorum sententiam hoc modo ratiocinari videtur mihi. Omnis actio fit à proportione maioris inæqualitatis: æqualia in gradu non habent proportionem eiuscemodi: ab æqualibus igitur actio aliqua pro ipsorum morborum propulsatione fieri non potest. Huic rationi duobus modis veterum consuetudine, vt diximus, satisfaciundum duximus. Primum per concessionem: mox verò per instantiam. Concessimus illi, & vltro dedimus omnem actionem fieri à proportione maioris inæqualitatis. Sed ęqualium actionem diximus esse duplicem: aut enim illa agunt solitaria, aut cum alio agente complicata: dum sola agunt, corruptiuam edere C actionem non possunt. Quandoquidem est impossibile, vt quod cum alio habet æqualem agendi potestatem, illud corrumpendi per se facultatem possident (sermo enim noster versabatur circa actionem corruptiuam.) Quoniam quod aliud corrumpit, qua ratione id facit, est illo potentius. At verò si considerentur æqualia, quatenus connexa sunt cum alio agente in aliquod tertium ab vtroque corrumpendum; dicebamus actionem illam ex duobus agentibus productam, habere proportionem maioris inæqualitatis: quia quod per se non potest vnum, per se efficere poterunt duo. Hoc verò in proposito casu contingere affirmabamus: nam concesso æquale remediū non habere vim corrumpendi totam latitudinem morbi per se: agens nihilominus in morbum simul cum natura proportionem maioris inæqualitatis acquisiuit. Hanc maiorem agendi efficaciam neutrum habet per se: non quidem natura, quia non indigeret remedio (tunc enim vtendum est illo, cum suspicio est naturam ex se morbum superare non posse) neque remedium superius est propter æqualitatem gradus, (quod iam admiseramus.) vtrunque igitur agens in morbum, possunt illum corrumpere, atque omnino destruere:
D actioq; vtriusque superior esse dicebatur. Propterea considerans hæc ipsa, & diligenti studio meditatus, recordor me in epistola ad Mercenarium rescripsisse. Ab æqualibus non fieri actionem corruptiuam in corporibus non viuentibus: in viuentibus verò fieri propter actionem naturę adiuuantē hoc opus: quod alioquin sola perficere aliquando consueuit: ac idcirco dixisse Hippocratem naturam esse morborum medicatricem: ipsaq; remedia conuenire, vt naturæ instrumenta. Verum ne putet Mercenarius me aliquid addere, quod in prima responsione non dixerim: epistolæ mea verba recēseo, quę sic habent. Dicimus primum actionem nunquam inter paria fieri, quia natura ex se sola longè superior est morbis, cum sponte illos discutit: cum verò adiuuatur arte, pariter superat morborum vehementiam. Ab æquali in gradu in corpore non viuente actio non fit, vt viuat. In viuente fit, non quatenus æquale, sed quatenus cum natura principaliter agente connectitur. Quamobrem duo contraria conspirant in vnum, natura vt præcipuum agens: auxilium, vt agens secundariū, quod alioquin per se corrumpendo nihil efficeret. In hunc modum actionem hanc fieri dicemus à proportione maioris inæqualitatis

A Remedium, & natura in morbum agentia, habent proportionem maioris inæqualitatis. Hæc mea fuit assertio: quam confirmaui parum postea, dum tuæ rationi satisfaciebam, his verbis. Tamen humidum vt duo applicatum sicco, vt duo, habebit perpetuo victoriam natura ipsa agente cum humido.] Et parum infra dicebam. Quia quantumuis morbo impar, superius tamen redditur contrarium adiutum actione naturæ.] Videas igitur me semper duas agentes causas inuicem connectere: vnam præcipuam & internam: aliam secundariam, externamque: duas hasce caussas in morbum agentes habere proportionem maioris inæqualitatis. Tu verò diuidis duas hasce caussas, imponisque mihi, quod dixerim, remedium æquale agere vt superius. Exitum cognouit primæ assertionis Mercenarius, aggrediamur secundam. Vnde quæso hanc Mercenari deducis propositionem? legito accurate totam epistolam, perpendito diligenter singula verba, nunquam inuenies ab Augenio dictum, remedium æquale in morbum agens maiorem agendi vim, atque potestatem acquirere opera ipsius naturæ. At certè illud colliges, re-
B medium euadere superius morbo simul cum actione naturæ. Aut etiam naturæ actionem simul cum æquali remedio euadere superiorem morbo. Hasce admitto libentissimè assertiones: quia sic mea fuit opinio, ex quibus colligi non potest, remedium acquirere validiorem agendi vim, quàm antea habuerit, naturæ beneficio: sed vtrunque agens suam vim seruans, dum simul conspirant contra morbum, habere proportionem maioris inæqualitatis. Decebat sanè Mercenarium meas hasce reprobare propositiones: idcirco cur id facere prætermiserit, vehementer admiror. Nisi fortassis diceremus, studium, & contradicendi cupiditatem in caussa fuisse erroris huius: ideoque somnium illum proferre voluisse in medium, benè conscium sibi ipsi, quod cum illæ non potuerint reprobari, effingendas alias, vt reprobaret, vtque hinc occasionem consequeretur dilucidandi veritatem, more alioquin suo, nostro sæculo incognitam.

C *Quomodo quod est æquale sua natura, quo ad aliquid possit nuncupari superius, & inæquale contra Mercenarij sententiam.* Cap. VI.

De propositionibus à Mercenario Philosopho propositis, satis diximus, ex quibus colligere potest ille, quem exitum habitura sit illius disputatio, cuius fundamenta statim corruunt, & sine machinis: propterea omnis internos remota videri posset controuersia circa dissolutionem primi problematis, cum aliud ego dixerim, ille verò aliud senserit, & repræhendere conetur. Sed tamen ne subterfugere disputationem videar, experiri in animo est, quid acutissimo ingenio præditus contra meam scripserit sententiam. Audienda itaque sunt illius verba, quæ
D immediatè subsequuntur. Sic enim habent. Circa primum dictum duo committit errata, primo vir iste sibi ipsi non constat, quoniam in hac solutione inquit, Remedia paria secundum gradum morbis adhibita, vt paria sunt contra morbum non agere, sed vt superiora sunt, maiorisque inæqualitatis proportionem habent: paulò autem inferius oppositum ait. Reddens enim rationem cur est, si remedia in inferiori etiam gradu adhiberi possunt, Galenus asseruit, morbis remedia secundum gradum æqualia adhibenda esse, inquit, vt Galenus indicaret remedia morbis secundum gradum superiora adhibenda non esse: verba ipsius hæc sunt. Respondeo Galenum parem dixisse gradum, vt omnino neget superiorem, non autem inferiorem gradum licet inferiori, nunquam licet superiore vti.] Iam verò si remedia & inferiora, & paria, nunquam autem morbo superiora esse debent: igitur quod in hac responsione ab ipso elicitur, quod licet remedia morbis paria sint non vt paria concurrant, sed vt morbo superiora sunt, non consi-

stit: & vnum alterum euertit. Labitur secundo, quoniam si remedia secundum E gradum æqualia nihil quicquam (vt ait) corrumpendo efficiunt, sed vt superiora: maioríque proportioni inæqualitatem habentia: igitur non paria morbis secundum gradum remedia, sed superiora adhiberi debent: vt connexum huiusmodi sit: Remedia adhibentur, vt morbum prosternant: iam verò non vt paria, sed vt superiora (vt ait) morbum prosternunt. Igitur non paria, sed superiora adhiberi debent: non ergo congruenter à Galeno decretum est, paria morbis remedia secundum gradum adhibenda esse.] Hæc Mercenarius contra priorem assertionem ex meis verbis, illius tamen sententia, elicitam, scripsit. Sanè illud primo loco dicendum est: nullam omnino in meis dictis inueniri contradictionem. Nam haud absurdum est aliquod æquale, & inæquale dici vario respectu: quemadmodum magnum aliquid esse dicitur in comparatione ad vnum, quod alterius respectu paruum est: mons, inquit Aristoteles in cathegorijs in relatione ad sinapim, est magnus: at in relatione ad maiorem aliquem dicetur paruus: sic par, & impar, æquale, & inæquale. Hæc equidem ex eorum esse numero, quæ in relatione ad aliud dicuntur, adeo est verum, vt dubitari non possit: idcirco prout varia fit relatio, variè se habent. Remedium, vt rem ad nostram disputationem contraham, æquale esse potest ratione gradus: inæquale ratione operationis: simile est de igne, cuius gradus semper æqualis est in omni igne, efficientia verò non est par, sed inæqualis: vt si ignem in ferro ignito imagineris, & in palea. Aequale itaque potest esse remedium, at maior efficacia esse potest supra gradus æqualitatem: quæ res contingere non potest propter gradus, sed ob aliud. Aequale remedium si ea consideretur ratione, qua in omnibus æquale est: nunquam habebit vim corrumpendi ex fundamento posito, & nostro antiagonista concesso. At verò si consideretur, quatenus agit in viuente corpore: quod est dictu, quatenus, simul cum remedio agit natura ipsius corporis, catenus quidem superius morbo statuitur: actioque ex his duobus composita corruptiua est. Habetque semper proportionem maioris inæqualitatis. Vides igitur, quod remedium æquale per se consideratum, non opponitur remedio agente in morbum simul cum natura. Cum dico. Remedium æquale non agere in morbum, intelligo actionem corruptiuam: id enim explanabam infra, dicens. Quod alioquin solum nihil prorsus efficeret corrumpendo.] Idcirco si hanc habere debet actionem remedium opus est, vt illam habeat ab alio: id verò illi contingit ex connexione naturæ. In his nulla oppositio est Mercenario: cum omnia inuicem consentiant: Nunquam licet (repeto libenter, vt qui assequi meam opinionem nolueris, nunc planius assequaris) vti remedio in gradu superiore pro morbo propulsando. Licet vti æquali remedio ratione gradus: quod æquale remedium naturæ actione fit superius morbo. Hæ duæ opponuntur propositiones. Remedium in gradu æquale: remedium in gradu non æquale: estque oppositio in gradu. Istæ verò non opponuntur. Remedium æquale non habet actionem corruptiuam in morbum vt æquale: & Remedium æquale corrumpit morbum, vt alterius ratione illo superius euadit. Hæc etiam manifestum faciunt secundam illius rationem nihil concludere: quæ res vt pateat omnibus, eam sic breuiter propono. Illis remedijs vtendum est pro morbis profligandis, quæ vim habent illos corrumpendi. Atqui æqualia remedia in gradu non corrumpunt: illa igitur adhibenda non sunt. Hanc ego arbitror summam demostrationis Mercenarij: sed certè, si benè iudico, non concludit. Est enim minor falsa dupliciter: tum ex concessione, tum re ipsa. Dico falsam esse ex concessione: quia admisimus iam ab æquali per se, & solum consideratò non fieri actionem corruptiuam morbi: sed tamen nunquam admisimus ab æqualibus simul cum naturæ actione fieri corruptionem non posse. Aequalia igitur remedia hac ratione corrumpunt morbum: propterea dum acutus Mercenarius inquit. Quod remedia secundum gradum æqualia nihil quicquam corrumpendo efficiunt. Dico non rectè fuisse dictum. Sed debebat sic proferre nempè, Remedia secundum gradum æqualia sola nihil quicquam corrumpendo efficiunt. Ego enim ea in Epistola ita scripseram. Auxilium, vt agens secundarium, quod alioquin solum

lum (velim notari hanc dictionem) nihil efficeret corrumpendo. Rursus falsa est ea propositio, non ex concessione, sed etiam re ipsa: quia remedia æqualia prorsus corrumpunt morbum, vt explanabo loco suo diligentius. Quamobrem, quæ ipse hisce verbis dicit, omnia falsa sunt. Si remedia secundum gradum æqualia nihil quicquam (vt ait) corrumpendo efficiunt.] hic addere debebat, sola. Deinde verò, cum addit. Sed vt superiora, maiorisq; proportionis inæqualitatem habentia.] Somniat. Nunquam admisit Augenius remedia æqualia esse superiora per se: sed hoc habere ab alio, vt à mutua opera naturæ in propulsando morbo. Hæc sanè de primis rationibus Mercenarij sufficiat dixisse.

Naturæ nomen multiplicem habere significationem, & de qua sit in proposita disputatione intelligendum. Cap. VII.

B

SECVNDA propositio, quam reprobandam suscepit Mercenarius, erat, quod naturæ beneficio remedia non acquirebant maiorem agendi potestatem. Pro qua re demonstranda, multa dicit de naturæ operibus, quæ cum à nobis examinanda sint diligenter, expedit prius omnem è medio ambiguitatem tollere, quæ posset reddere nostrum negotium magis obscurum. Naturæ itaque nomen, quoniam multiplicem habet significationem, prius distinguendum est, mox autem explanandum, de qua instituta sit à nobis in hac disputatione tractatio. Boetius itaque in libro, cui titulus est de duabus naturis, & vna persona Christi: quatuor modis naturam sumi posse docuit. Primum (inquit) natura capitur pro omni re, siue substantia fuerit, siue accidens, & potest sic definiri. Natura est earum rerũ, quæ cum sint quoquo modo, intellectu capi possunt. Deinde pressius accipitur natura, pro substantia tantum siue corporea, siue incor-
C porea, & sic definitur. Natura est, quod facere, aut pati, aut vtrunque potest. Deus tantum est agens, materia tantum patiens: anima verò & aliæ res similes & agunt, & patiuntur. Præterea etiam angustius sumitur pro tota substantia corporea, & hanc Aristoteles definiuit libro secundo Physicorum, cum ait. Natura est principium motus, & quietis eius, in quo est, primo, & per se, & non secundum accidens. Postremò (inquit) sumitur natura pro vltima & propria differentia cuiuscunque rei, vnde dicimus aliam esse naturam auri, & aliam argenti, & varias esse naturas animalium, poteſtque sic definiri. Natura est vnamquamque informans specifica differentia.] Hæc Boetius. Aliæ præterea sunt naturæ significationes apud Philosophos, & apud Medicos. Aristoteles enim libro secundo de auscultatione Physica vocauit generationem naturæ nomine, quia erat via in naturam. Galenus verò in arte Medica, atque passim alibi vocat naturam constitutionem corporis constantem ex temperamento similarium partium, conformatione organicarum, & vnione earundem. Rursus verò temperamentum duntaxat vocare consueuit naturam: vt cum primo libro de
D ratione curandi ad Glauconem Philosophum ait. Non solum communem omnium hominum naturam, sed etiam propriam, atque particularem esse cognoscendam. Adhæc verò natura significat etiam Hippocrati temperamentum, vt apertè admodum declarauit ille primo libro de hominis natura. Præterea naturæ nomen vsurpatur Galeno pro calido innato: de quo primo aphorismorum, commentario decimoquarto dicebat. Animalium naturam nihil aliud esse, quàm innatum calidum, secundum Hippocratem. Hoc ipsum animal à principio generasse, conformasse, adauxisse, & vsque ad mortem enutriuisse. Atque libro secundo ad Glauconem, calidum innatum esse dicebat aut animam, aut saltem proximum illius instrumentum, quod etiam dicebat libro de rigore palpit. capite sexto. Libro verò, quod animi mores sequantur corporis temperaturam, millies (vt sic dicam) ille apertum fecit temperamentum esse corporis formam: atque vnumquodque esse id, quod est propter temperamentum calidi, frigidi, humidi, & sicci; quodque res ipsæ constant ex materia, & ex temperamento. Neque videtur Aristoteles habuisse aliam

significationem naturæ in quarto libro metheorolog. cap. de putredine, cum agens E de ijs, quæ secundum partem putrefiant, sic dicebat. Quinimo propriè dicitur putrefactio in ijs, quæ secundum partes corrumpuntur: cum separata fuerint à natura.] Cum itaque naturæ nomen tot habeat significationes, quæritur de qua proposita sit tractatio in hac disputatione. Respondeo me naturæ nomen intelligere primum temperamentum totius, & partium Medicorum omnium consuetudine. Deinde calidum etiam innatum audire suis faculatibus præditum: & in hac re, cum Mercenario consensus adest, quia infra admittit calorem naturalem nuncupari posse naturam. Num autem formam vltimam vniuscuiusque rei intelligere debeamus, infra diligentius explanabitur. Interim verò non sit aliqua lis inter nos, an temperamentum propriè nuncupari debeat natura: an autem sit naturæ instrumentum: quia primũ satis habeo ab antiquissimis authoribus fuisse naturæ nomine insignitum: Mox autem si instrumentum est, erit veluti quędam dispositio, & via ad introducendam formam, quam tamen Aristoteles nuncupauit naturam. F

An natura & essentia rei animatæ, siue inanimatæ per se vim habent alterandi ex Mercenarij sententia. *Cap. VIII.*

OSITO in hunc modum nostræ disputationis fundamẽto, experiamur modo quibus machinis egregius Mercenarius secundam propositionem euertere conetur. Quod igitur in superioribus fecimus, id nunc faciamus, illius verba in medium afferentes: quibus me sic aggreditur. Labitur præterea circa alterum dictum, cum inquit. Contrariam qualitatem morbo applicatam tametsi proprijs viribus morbosæ qualitatis exuberantiam euincere non possit: naturæ tamen auxilio, & ope illam corrumpit. Vt si in ardente febre secundum tres gradus fuerit caloris excessus, & huic frigus secundum totidem gradus adhibeatur, & prout cum animalis natura connectitur ad agendum vel refrigerãdum validius redditur, vt caloris æstum perdat, atque corrumpat. quo certè nihil G absurdius dici potest. Quoniam si frigidum vt tria caloris exuberantiæ secundum totidem gradus adhibeatur, & prout cum animalis natura connectitur validius ad refrigerandum efficitur, ita vt caloris excessum restringat, quod per se ipsum efficere non valet, aut hoc est quoniam animalis natura & ipsa refrigerandi vim, atque naturam habet: aut quia animalis natura plures impartitur frigiditatis gradus, ex quorum additione frigidum, vt tria validius efficitur ad refrigerandum. Sed nec vnum, nec alterum certè dici potest. Non primum, quoniam nulla corporum naturalium essentia, & natura siue animata, siue inanimata sint, per se alterandi, aut refrigerandi, aut humectandi vim habet, vt primo de ortu, & interitu capite de actione, & passione ex Aristotele colligitur: vbi alterandi vis atque natura primis qualitatibus solum accepta refertur. cuius ratio in promptu est: quoniam refrigerare, & humectare, & consimilia primarum qualitatum propriæ essentialesque operationes sunt: frigus enim vt frigus frigefacit: humidum, vt humidũ humectat, ita etiam calor. Igitur huiusmodi opera solum primis H qualitatibus conueniunt, alijs verò medijs ijs: vnde substantia ignis media caliditate calefacit: seclusa verò caliditate nequaquam alterat, aut calefacit. Vt libro de sensu, & sensiterio Arist. declarauit, inquiens. Ignis qua ignis non agit, sed prout calidus est, & consimiliter de cæteris.] Hæc Mercenarij opinio est. Cuius summa in hoc consistere videtur mihi. Si remedium validiorem acquirit agendi potestatem opera ipsius naturæ: aut natura habebit vim alterandi: aut natura plures gradus frigiditatis impartietur medicamento: sed neque primum, neque secundum admitti potest: Non primum: quia nulla essentia, & natura habet vim alterandi: quia alteratio ad primas qualitates pertinet: natura non est prima qualitas: quomodo autem deducat secundum, explanabimus postea.

Rei

A

Rei naturam pro temperamento, & calore naturali habere per se vim alterandi. Cap. IX.

HVIC rationi iam satis superque in superioribus respōsum à nobis fuit, dum ostendebamus, quomodo semper actio fiebat à proportione maioris inæqualitatis à remedio æquali: nam hoc ipsum, & natura dum simul agunt in morbum dicuntur illo superiora, cum omnino corrumpant. Duo homines trahunt aliquod pondus, cum tamen vnus trahere non possit: sic remedium & natura simul corrumpūt morbum, omnemque excessum, quem neque remedium per se solitarieque sumptum, (sic ego admiseram) neque imbecilla natura potuissent corrumpere. Sed nunc nostra consuetudine admittamus hoc suppositum etiam omnes consequentias, & ostendamus Mercenarium, Philosophum
B acutum nihil penitus concludere. Quamobrem admittere volo ambas consequentias: cum verò postea dicit: sed neque vnum, neque alterum dici potest. Nos id ipsum omnino negabimus: quia tum hoc, tum illud admittendum esse demonstrabimus. Et prius ostendā naturam habere vim alterandi tum per se, tum per accidens: mox verò explanabo modum, secundum quem remedium validiorem acquirat agendi potestatem ab ipsa natura. Quod pertinet ad primum, demonstrabimus temperamentum, & calorem naturalem habere per se vim alterandi: postea verò idem docebimus de natura, vt pro rei vltima forma substantiali sumitur. Vt igitur quod docere fueram pollicitus exequar, de temperamento sic dicere aggredior. Quodcunque ex quatuor elementalium qualitatum permistione constat, per se vim alterandi possidet. Temperamentum constat ex eiusce modi permistione: ergo temperamentum habet per se vim alterandi. Atqui temperamentum est natura eius corporis, cuius temperamentum est: itaque natura per se vim habet alterandi. Nihil est in hac ratiocinatione, nisi tamen decipior, quod facere possit difficultatem, cum alteratio primis qualitatibus, & ijs, quæ
C ex primis proficiscuntur, accepta referatur. Præterea, nisi mutua hęc fieret in omnibus corporibus mixtis viuentibus tam similaribus, quàm dissimilaribus, alteratio: sanitas produci, & conseruari, quinimmo neque morbus gigni posset. Est enim sanitas, vt rem breuibus prosequar, optima temperies, & cōstitutio corporis, causata ex mutua actione, & passione primarum qualitatum. Morbus verò est intemperięs, & ametria primarum qualitatum sese inuicem non seruata naturali proportione alterantium. Omne mixtū habet in se quatuor qualitates contrarias, ac pugnantes, quæ cum seruant suam proportionem in generatione acquisitam, mixtum illud conseruat seipsum: Cùm verò vna earum exuberat plusquam oporteat, & ratio mixti patiatur, opprimit reliquas: atque hoc modo dissoluitur illa proportio elementorum mixti naturam conseruans. In animalibus certè alia inest magis particularis ratio conseruationis, & corruptionis ex ipsa alteratione proficiscens: cum enim constet ex dissimilaribus partibus habent singulæ suum temperamentum diuersum, ex cuius mutua alteratione conseruatur animal, dum proportionem seruat naturalem. Contra verò ægrotat, & moritur, quando
D naturalis commoderatio non seruatur. Adest in animalibus caro calida & humida: ossa, cartilagines, membranæ, fibræ, nerui, venæ, arteriæ, frigidæ & siccæ. Calidum, & siccum est cor: illi oppositum frigidum, & humidum cerebrum. Sanguis calidus, humidusque: melāncholia frigida & sicca. Pituita frigida, & humida est, bilis flaua calida & sicca. Ex harum partium, & humorum mutua alteratione conseruatur sanitas, & optimæ fiunt actiones: cum verò ametriam patiuntur, proportio illa, & concentus admirabilis permutatur, ægrotat, postea verò moritur corpus animatum. Hoc sanè modo partes calidæ & siccæ alterantur à frigidis humidis: & calidæ, atque humidæ patiuntur à frigidis, & siccis: dum vero hæc actio mutua fit secundum naturam, sanum est: dum vero limites naturæ excedit, corpus ægrotū fit. Hāc mutuā alteratione, eiusq; necessitatē declarasse mihi videt. Diuinus Hippocrates libro περὶ διαίτης primo dū ait. *Τὸ μὲν οὖν πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ ὥσπερ εἴρηται μοὶ, αὐτάρκεα ἐστὶ πᾶσι διαπαντὰς, ἐς τὸ μήκιστον καὶ τοὐλάχιστον ὡσαύτως. Τούτων δὲ προσκεῖται ἑκατέρῳ τάδε. Τῷ μὲν πυρὶ, τὸ θερμὸν καὶ τὸ ξηρὸν τῷ δὲ ὕδατι, τὸ ὑγρὸν ἔχει δὲ ἀπ' ἀλλήλων τῷ μὲν πῦρ*

ἀπὸ τοῦ ὕδατος τὸ ὑγρὸν (ἔνι γὰρ ἀπὸ τοῦ ὕδατος ὑγρότης.) τὸ δὲ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ πυρὸς τὸ E ξηρὸν (ἔνι γὰρ ἐν ὕδατι ἀπὸ τοῦ πυρὸς ξηρὸν)] quod est. Ignis igitur, & aqua (veluti à me dictum est) sufficiunt omnibus vniuersim ad summum vsque similiter, & ad minimum. Cæterum vtrique horum hæc adsunt. Igni quidem caliditas, & siccitas. Aquæ verò frigiditas, & humiditas. Obtinent autem à se mutuo, ignis quidem ab aqua humiditatem (inest enim ei ab aqua humiditas) aqua verò ab igne siccitatem (inest enim aquæ ab igne siccitas)] hæc ille. Qui toto eo libro eorundem principiorum alterationem & proportionem in partibus, & in humoribus recognouit. Aristoteles etiam hoc idem scriptum reliquit, cum docere voluit, quam ob causam corde existente calido, & sicco, natura cerebrum frigidum, humidumque constituere voluerit: eam reddit causam, vt fieret contemperatio caloris. Verba sic habent libro de partibus animalium secundo, cap. 7. Cerebrum igitur calorem feruoremque cordis moderatur, & temperiem affert] Vides hic vnam partem contemperare aliam, & vnius temperamentum agere in temperamentum alterius. Ponamus itaque ex multis partibus vnam quampiam morbosam pati intemperiem, cur aliæ, quæ sanitate fruuntur, in morbosum agentes non valebunt contemperare, & alterare illam vsque ad restitutionem in integrum? F Arbitror me iam exposuisse aliquam naturam habere per se vim alterandi: quia alterandi potestatem habet ipsum temperamentum: propterea aberrasse Mercenarium Philosophum, quando dicebat nullam naturam eiuscemodi habere facultatem. Nunc verò de calore naturali idem ostendamus. Caloris naturalis nomine non intelligimus simplicem qualitatem, sed permixtam ex omnium elementorum qualitatibus vicente caliditate, & humiditate: sed ita quidem cōtēperata, vt pro vitæ functionibus obeundis, idonea quędam sit causa: hunc verò calorem ex frigiditate permistum esse, præterquam quod à Galeno libro septimo de placitis Hippocratis & Platonis capite quinto; libro de rigore. palpit. & conuul. capite sexto, primo Aphorismorum, decimoquarto. & alibi sæpe dictum fuit à nobis etiam in libro huic tractationi dicato est explanatum. Duobus autem modis considerare possumus eiuscemodi calorem: vno modo quatenus mixta est temperies ex omni elementorum qualitatibus resultans. Alio modo quatenus forma corporis animati illo vtitur tanquam concausa operationum, vt cum G Aristotele loquar, libro secundo tradit de anima tex. 41. in quo non dicit calorem, siue ignem animæ instrumentum esse, vt Mercenarius ait: nam in contextu græco, neq; in latino bonæ traductionis adest verbum illud instrumentum,] sed illius loco, concausa.] Plurimum autem differt concausa, & instrumentum, vt alibi copiosius exponemus: modo hac distinctione stante, dico, quod quomodocunque consideremus calorem naturalem, quod semper facultatem habet per se alterandi. Iam verò calor quatenus calor est, consideratus per se continuo vim habebit calefaciendi, quod est alterandi: qui contendet calorem naturalem simplicem esse caliditatem hunc effugere locum non possunt: quia natura est Mercenario, vt ex eius verbis constat. Per se tamen alterat, quia per se calefacit. At si contemplabimur hunc calorem, quatenus concausa est animæ ad operationes illius exercendas: tunc asseuerandum est, hunc non modo calefacere, sed refrigerare, humectare, siccare, omnesque tandem operationes facere, ad quas ab anima dirigetur. Hic enim concoquit, attrahit, expellit, retinet, generat, formar, nutrit, auget, & vsque ad vltimum vitæ terminum animal perducit, Ga- H leni testimonio primo Aphorismorum, commentario decimoquinto. Hic idem calor dum hasce operationes exercet, refrigerat, aliquando exiccat, & humectat: prout fuerit necessarium pro indiuidui generatione, aut conseruatione, refrigeratione, exiccatione, & humectatione. Dum generat ossa, neruos, & fibras, aliasque id genus partes temperamento frigidas, & siccas: opus est materiam illam seminis aptam ad illorum generationem alterari ad frigidum, & siccum ab ipso agente: hoc agens calor est naturalis. Sed quomodo fiet hæc alteratio à calore, si solā caliditatem habebit? Id vtiq; fieri non posset. Ideo agit, qua frigiditate benè contēperatus est, & siccitate: quarum qualitatum caussa materia seminis crassior, frigidiorque: multò facilius disponitur ad recipiendam formam ossis. Idem sit iudicium de aliarum partium generatione: & de nutritione, quàm fieri non posse constat, nisi alteratio præcedat alimenti idonea à calore facta; à quo alimento alterari partem nutriendam oportet. Multò autem fient hæc illustriora, si perlustrabimus modum secundum quem fit expulsio, attractio, &

concoctio,

A concoctio, & retentio: quæ actiones licet in partibus fiant, proficiſcuntur tamen me
ritò temperamenti caloris naturalis, & proprij ipſarum partium expulſionem adiuuat
frigiditas,& ſiccitas:attractionem, & recteritricem ſine adminiculo ſiccitatis fieri non
poſſe,certiſſimum eſt: Concoctrix humiditate potius gaudet. Calor itaque naturalis
expulſionem faciet, non quatenus calor duntaxat,ſed quatenus frigido, ſiccoq; iuua-
tur concoctionem idem faciet magis caliditate,& humiditate, quàm alijs qualitatibus
adiutus, propter ſiccitatem magis retinebit. Hac de cauſſa, quamuis alias etiam ad-
eſſe non inficiar, oportuit calorem naturalem ex quatuor qualitatibus elementorum
fuiſſe conſtitutum.Vt inſtrumentum eſſet animæ (liceat loqui,vt alij impropriè,com-
muniterq; loquuntur) ad diuerſarum partium functiones diuerſas. Cæterum ſi conſi-
deremus calorem naturalem, quatenus temperies quædam eſt, fiet (niſi fallor) omni-
bus manifeſtum, hunc habere facultatem alterandi per ſe, vt calefaciendi, refrigeran-
di, humectandi, & ſiccandi. Calefaciet quidem frigidiores partes: refrigerabit cali-
diores, quarum caliditatem extremam remittet. Humectabit quæ magis ſiccæ ſunt,
B & exiccabit humidas: quam rem, quia non cognouit hic Mercenarius Philoſophus,
& videre non potuit, quomodo à calore naturali fiat refrigeratio: hic ego in illius gra-
tiam id explanare conabor libenter: ſed ſupponere oportet vnum, quod calor natu-
ralis eſt qualitas quædam ex omnium elementalium qualitatū permixtione conſtans.
Etenim ſubſtantia qualis eſt, talis eſt à ſubſtantia proficiſcens qualitas. Calidum inna-
tum pro corpore, & ſubſtantia calida eſt mixtum corpus ex omniū elementorum ſub-
ſtantijs primo aphoriſm.commentario decimoquarto: ſic qualitas ex hoc proficiſcens
corpore eandem habere permiſtionem debuit. Hæc ab illo prætermiſſa, & negligen-
tius fortaſſis explanata,ſupponantur in præſentiarum tāquam vera: dum meam de hac
materia tractationem diuulgabo. Suppoſitum igitur ſit temperatum eſſe calorem na-
turalem, & multo minus intenſum, quàm ſit calor febrilis. Tunc ſic inſtemus. Omne
remiſſum remittit, atque minuit intenſum, quod remittit, alterat: ergo omne remiſ-
ſum alterat intenſum. Calor febrilis eſt intenſus, quia igneus: ergo naturalis calor re-
mittit febrilem,alteratque. Noſtræ huius ratiocinationis aſſumptum probatur verbis
C Galeni in tertio de ſimplic.medicamentorum facultatibus, cap. ſexto, cum ait. Quip-
pè ſi duabus aquis calidis, quarum altera plus, altera minus caleat, miſceas minus ca-
lentem magis calenti, huius certè feruorem extinxerit.] Atque rurſus capite ſeptimo,
inquit. Non ergo ſtupenda magnopere res eſt, ſi quicquam eorum, quæ propriè, &
per ſe ſunt calida, cum calidiore commixtum frigidius ipſum efficere queat. Ea eſt e-
nim alterabilium corporum omnium communis natura, vt ſi in ſe agant, & patiantur
admota, quod minus eſt calidum à magis calido calidius euadit: quod verò magis ca
lidum à minus calido contra afficitur.] quam rem probat ille pulcherrimo quoddam
exemplo vrinæ hiſce verbis vſus. Propoſuit autem mihi dudum quiſpiam, quamob-
rem in balneis frigidum meiamus, foris verò calidum: haud intelligens in balneis vri-
nam quidem perinde ac foris tepidam eſſe: verum nos non æquè intrinſeca corporis
ſuperficie, & dum lauamur, & antea affectos eſſe:nam in balneo ipſo calidior ea nobis
eſt,quàm vrina, extra autem frigidior. Quare & vrina non ab re illi calida extra bal-
neum apparet, in balneo autem frigida: quod enim minus, quàm ipſa calidum ſenti-
D tur velut refrigerans habet: quod autem magis calidum, tanquam excalefaciens. Li-
ceat verò tibi periculi faciundi cauſſa, poſtquam abundè lauando incalueris pelui a-
quæ modicæ tepidæ intro iuſſu tuo allata in eam manum, aut pedem immittere:appa-
* rebit.n.aqua non tepida, ſed admodum frigida: at ſi protinus balneum ingreſſus aquā
peluis tetigeris minus videbitur frigida: perpetuò enim quanto plus fueris præcalfa-
ctus,tanto apparebit frigidior: nec mirum videri debet ſi putealium aquarum pleraq;
quæ videlicet fontes profundos admodum habeant cōtactę hyeme videantur tepidę:
at ſi à balneo manibus contingas calidis,multoq; magis, ſi etiamnum in lauacro con-
ſiſtens,haud profectò apparebit tepida.] hæc ille:qui videtur mihi rem admodū aper-
tè dilucidaſſe. Verum animaduertendum eſt duo corpora ſimilium qualitatum,diſſimi
lium in gradu duobus modis adiungi poſſe: vna quando ſimul miſcentur:alio cum v-
num alteri proximè admouetur. Si duo corpora talia imparis caliditatis miſcean-
tur, remiſſius remittet intenſius, & intendetur ab ipſo: conſtitutum itaque corpus
ex ambobus erit calidius remiſſiori, & minus calidum intenſiori: vt contingit permi-
ſcendo

scendo aquam tepidam feruenti. Si tamen applicentur, admoueanturque, vt accidit E in proposito casu, distinguendum est. Aut enim multum diffident hæc inter se qualitatibus: aut parum. Si multum, fiet vt si summè calidum applicetur calido, vt vnum: summè calido existente, vt octo. Summè calidum intendet calidum vt vnum, & remittetur ab ipso, quoniam calidum vt vnum, est frigidum vt septem. Volumus nãq; omnem latitudinem esse debere adimpletam ex contrarijs qualitatibus: modo frigidum vt septem, calidum vt octo remittere, & alterare poterit. Quod similiter fiet vbi summè calidum, aut summè frigidum temperato applicetur, in ea distantia, iutra quam temperatum agere possit. Tunc enim temperatum corpus, summè calidum alterabit versus temperamentum. Si verò parum interfit inter intensum, & remissum, non necessariò remissium remittet intensum: vt si calidum vt octo applicetur calido vt septem, intendet calorem ipsius & non remittetur ab ipso. Nam calidum vt septem, vnum continet gradum frigiditatis, per quem calidum vt octo remittere nulla ratione poterit. Supponamus modo calorem febrilem talem habere substantiã, qualem ignis possidet, Galeno authore primo acutorum commentario decimooctauo, propterea calidum esse vt F octo: calorem verò naturalem optimè contemperatum esse ex frigiditate illius decreto septimo de placitis capite quinto: Idcirco statuatur calidum vt quatuor, tunc habens quatuor gradus frigiditatis remittet, & alterabit calidum vt octo. Quamobrem aliqua natura habebit per se vim alterandi: calorque naturalis possidebit facultatem refrigerandi, & humectandi calorem igneum: quod contra Mercenarium demonstrandum suscepimus.

Rei naturam pro forma substantiali habere vim alterandi. Cap. X.

AGAMVS modo de rei natura quatenus formam substantialem, & vltimam significat: ostendamusque eandem etiam habere vim alterandi. Illud habere vim & facultatẽ per se primo alterandi videtur mihi, quod G habet per se principium motus alterationis. At elementa habent per se motus huius principium: ergo elementa habent per se vim alterandi. Maior apud me carere videtur omni difficultate, qua ex naturæ definitione sumitur: quam Arist. proposuit libro secundo Physicorũ, dicens, naturam esse principium motus & quietis eius, in quo est primo, & per se, & non secundum accidens: quod igitur habet principium motus id per se vim habet mouendi. Neque minor probatione indiget: nam quod elementa moueãtur duplici motu, tum alterationis, tum verò locali sensu, constat: porrò quodcunque mouetur per se, illud quidem babet principium illius motus per se. Hoc principium est natura elementi: aut igitur materia, aut forma: non materia, vt constat. Erit igitur forma elementi principium motus alterationis. Alioquin sequeretur, vel quod motus alterationis per se non insit elementis: vel quod natura non sit principium per se motus alterationis: neutrum tamen est dicendũ, cum constet elementa alterare per se: & naturam esse per se principium motus. Hic non possumus confugere ad qualitates elementorum, dicentes, illas esse eiusce modi princi H pium: quia hic loquimur de eo principio quod est natura: non autẽ de principio accidentali, atque dispositiuo, quale principium esse dicitur qualitas in elementis. Concludo itaque, quod si elementa per se alterant, quod habent per se principium huius alterationis. Idcirco aliquam naturam habere per se vim alterandi. Præterea omnis operatio per se, & primo proficiscitur à forma: nam formæ est agere, materiæ autem pati. At alteratio est quædam operatio alterantis, qua priores qualitates permutãtur, vt Galenus definiuit libro primo methodi medendi. Igitur proficiscetur à forma rei alterantis. Id probare volo, & confirmare exemplo animæ: hæc enim Aristotelis testimonio libro secundo traditionis de anima, per se, & primo generat, nutrit, auget, cõcoquit. Calor etiam ignis, aut naturalis etiam easdem operationes facit, vt idem author testatur: qui in textu 41. illius libri admittit ignem esse concausam harum operationũ: & in quarto metheorol. definiens concoctionem dixit, esse perfectionem à naturali & proprio calore factum: hic apparet operationes primùm fuisse attributas for-

mæ,

A mæ, vt animæ: mox autem calori tanquam concaussæ. Adhæc verò vrget, quod concoctio fit ab anima, vt prædiximus: sed tamen concoctio est quædam species alterationis, quam rem probo ex Galeno, & ex Aristotele. Ex Galeno, quia in tertio artis medicinalis definit concoctionem his verbis. Concoctio quædam est alterationis species, faciens cessare putredinem manente substantia.] Aristoteles verò fatetur in 4. Metheorolog. hanc fieri à calore, tunc sic instabimus. Omnis mutatio facta à calore, est mutatio alteratiua, si nihil aliud, quàm ipsæ mutentur qualitates: at in concoctione id contingit. Quia agens est calor, patiens verò est humidum, & siccum; quæ duæ qualitates mutantur, cum terminentur, perficianturque: ideo concoctio est quædam alteratio. Sed non est simpliciter alteratio, quia in concoctione haud alterantur solum qualitates, sed etiam substantia mutatur: sed Aristoteles illum considerauit, quatenus est opus solius caloris, & passiuarum qualitatum, vt clarissimis placuit Philosophis. Videntur hæc manifestum facere à forma rei fieri alterationem, quemadmodum etiam quæ sequuntur. Quando vnus effectus duobus tribuitur, necessarium est, vt si illa duo inter B se essentialiter distincta sunt, quod effectus ille vni conueniat per se: alteri verò secundo loco, ac veluti per accidens. Exemplum dedimus in superioribus de nutritione, & de concoctione, quæ tribuuntur duobus agentibus, animæ scilicet, & calori naturali: Aristoteles dicebat calorem esse concaussam quodãmodo, non tamen simpliciter caussam: animam verò præcipuam esse caussam. Sic à pari deduco, quod calefactio, quæ operatio quædam est, & affectus conuenit duobus, nempè igni, & caliditati: nam vera est vtraque propositio. Ignis calefacit: qui enim hanc negat, indiget pœna, vel sensu. Et hæc etiam vera est, caliditas calefacit. Sed caliditas, & ignis differunt inuicem, vt substantia, & accidens. Quamobrem ille affectus referri debet aut ad ignem, aut ad caliditatem tãquam ad caussam primariam. Si dixeris referendum esse ad caliditatem, sequetur, quod ignis secundo loco calefaciet: quod absurdissimum esse hoc ostendit, quod rei natura per se, & primo est caussa motus alterationis, vt Arist. testatur in lib. 2. Physic. cap. 1. caliditas igitur cum non sit natura ignis, non potest esse primaria caussa operationis, quæ fit à natura, sed secundaria. Alioquin afferamus proprium effectum C ignis, insequentem scilicet illius naturam: hic aut erit moueri sursum, aut calefacere: non primum, quia communem naturam leuium sequitur. Erit igitur calefacere; vel si hoc non est, forma ignis proprio carebit effectu. Præterea Auerroes hanc opinionem nostram apertè confirmat, & Mercenarij rationem arguit. Nam in libro de substantia orbis, primum alterans esse cœlum dicit: at qui cœlum natura est, & essentia animata. Deinde libro secundo traditionis de anima, commen. 51. animã primum esse alterans adeo dilucidè explanat, vt nihil dilucidius, nihil apertius dici posse putem. Affero illius verba, quæ sic habent. Dicamus igitur, quoniam propinquum alterans cibum, debet esse corpus, manifestum est. Quoniam autem corpus alterans non sufficit in essendo primum mouens istud motum, declaratum est prius, quando dicit, quod calor non sufficit in agendo actionem alteratiuam terminatam, nisi sit illic alia virtus, quæ non est corpus, sed est in corpore. Corpus igitur, quod est primum alterans, componitur ex alterante, quod non alteratur, scilicet anima, & ex alterante alterato, scilicet calore naturali.] hic vides, animam ab Auerroe nuncupari alterans non alteratum: quod e-D tiam parum infra explanat his verbis. Declaratum est igitur, quod illud, per quod fit nutrimentum, est duplex, scilicet alterans non alteratum (omne enim alteratum est corpus) & istud est anima. Et est alterans alteratum, scilicet naturalis calor.] ac rursus postea. & cum declaranit, quod anima nutritiua est forma in corpore cum propinquum alterans corpus, quod est cibus, necessario debet esse corpus: & quod forma sit alterans non alterata, cum sit non corpus: & quod corpus est alterans, alteratum.] hæc ille. Quæ si vera sunt, Mercenarij amicissime, palam faciunt formam, naturam, & essentiam rei tam animatæ, quàm inanimatæ habere per se vim alterandi: quæ res tuũ omnino destruit principium. Propterea hactenus arbitror omnẽ mouisse lapidem, quod attinebat ad hanc de formarum alteratione materiam, tuamq; ostendisse opinionem esse erroribus plenam. Nunc, quod etiam in alijs fecimus, concedamus hoc tibi, naturam & essentiã rei per se non habere vim alterandi: propterea non es assecutus propositum, quia mea opinio suis munita fundamentis adhuc firma permanet. erat enim mea sententia naturam & remedium, dum contra ipsum morbum pugnabant maioris

inæqualitatis

inæqualitatis habere proportionem: aut etiam, vt mihi imponis, remedium actione E naturæ validiorem acquirere agendi potestatem. Ille argumentatur contra postremũ hunc sensum, quia (inquit) sequeretur naturam per se habere vim alterandi: & hanc non habet per se. Hæc summa est argumentationis. Sed hic ego inquam. Si natura & essentia rei animatæ hanc alterandi potestatem haberet non per se, verùm alterius ratione, ac per accidens, quid tum postea? an non sequetur effectus, quem Medicus introducere conatur? ipsius videlicet sanitatis introductio? purum certè refert quomodo sequatur effectus, siue per se, siue per accidẽs modo ægrotus sanitati restituatur. Quomodocunque aliquid iuuet, remedium esse Galeno statuitur nono methodi medendi. Ponè calidam intemperiem in toto corpore concitatam ob sanguinis efferuescentiam in omnibus venis, aut maioribus, quæ intersunt inter alas & inguina: vel etiam ex flauę bilis copia ingenti: Natura, quæ semper conseruationem, quo ad eius fieri potest, molitur indiuidui, suis vsa viribus, vt calore naturali, spiritus, temperamento, & remedijs aliquando adiuta, caussam huius calidæ intemperiei euacuet per sudores, aut vomitum, aut alui fluorem, aut sanguinis effluxionem per nates, aut vterum, aut mariscas, F non ne statim corpore ipso refrigerato, calida intẽperies remouebitur? Quid aliud supererit generoso Medico agendum? quæ fieri debet hic consideratio, an hoc per se, an magis ex accidenti contigerit? hoc nõ debet contemplari Medicus, sed omnia inuestigare instrumenta, quæ quomodocunque introducere sanitatem possint.

Quomodo ignis agat vt calidus, non vt ignis, & quomodo alteratio primis qualitatibus referatur. *Cap. XI.*

PERLVSTREMVS hoc loco diligenter Mercenarij fundamentum, quo ille deductus in eã opinionem peruenit. Primũ ait. Alterationem solũ primis qualitatibus referri. Ego sanè id falsum esse demonstraui supra: nã forma rei tam animatæ, quàm inanimatę, non est prima qualitas: hanc tamen esse caussam alterantem, non alteratam Aristoteles significauit. Qualitates alterant instrumẽtaliter, vt sic dicam: forma verò vt caussa primaria eum facere effectum perhibetur. Nam qualitates à forma proficiscuntur, tanquam à proprio principio. Idcirco dixerim ignem primo, & per se calefacere mediante caliditate, qua vtitur forma ignis, vt instrumento proximo illius operationis: at verò seclusa forma hãc ipsam caliditatem non habere vim calefaciendi, vt neque posse in rerum natura consistere certissimum est. Porrò quando ille inquit alterationem esse essentialem operationem primarum qualitatum: admitto, si in eum sensum intelligat, vt putet calefacere per se fieri à caliditate, vt ab instrumento proximo: queãdmodũ per se seccare pertinet ad serram: Sed si essentialẽ esse putet, vt ab aliqua natura priori non dependeat, id vtique admittere non possum. Quoniã alteratio cum sit elementi essentialis operatio, tanquam ea, quæ à forma elementi producitur per se primo: non potest hoc modo essentialiter produci à qualitatibus primis, quia vnus idemq; effectus duobus ęquè primo essentialis esse nequit. Itaq; alteratio primo respicit formam, mox consecutiuè qualitates. Rursus verò quando asserit. Calefacere conuenire igni propter caliditatem. H Aberrare videtur mihi toto cœlo. Quoniã res contrario modo sese habet. Calefactio enim conuenit calori propter formam tribuentem calorem, à quo postea fit calefactio, vt à serra fit sectio, & à malleo percussio. Seclusa (inquit Mercenarius) caliditate, nequaquam ignis alterat, aut calefacit. Fateor: quia proximum deficit instrumentum: neque etiam calefaciet seclusa forma ignis. Caliditate remota non consistit ignis, quemadmodum remota risibilitate non consistit homo. Verùm longè distat: quia ignis forma remota per se, & primo remouetur ignis per viam caussæ: at remota caliditate non remouetur ignis per se primo, sed per viam effectus, & signi. Quamobrem videtur mihi maximè erroneum dicere operationem alteratiuam inesse elementis propter qualitates: cum maximè insit propter naturam, & formam elementorum. Nam si hæc opinio veritatem haberet, fortassis diceremus, qualitates elementorum esse formas substantiales eorundem, quod Alexandrum voluisse testatur Auerroes, & aliquando etiam constat Galeno placuisse: probatur assumptio in hunc modum. Illud est natura, & forma rei, à

qua

A qua essentialiter & primo,& non secundũ accidens fit motus illius rei. At qui à caliditate,vt à reliquis primis qualitatibus fit alteratio, quæ est motus quidam: fitque essentialiter, vt ille dicit. Qualitates igitur illę elementorum sunt formę: quod absurdum esse in Aristotelis doctrina constat, atque etiã Mercenarius admittit. Cæterùm, quia in opinionis suæ confirmationem affert in medium Aristotelis sententiam libro de sensu & sensiterio, cũ ait, ignem non calefacere vt ignis est, sed vt calidus: declaranda est hæc sententia, ne aliquid sit, quod faciat difficultatem. Proponemus autem primũ Aristotelis verba, mox docebimus veritatem. Sic ait capite de sapore. Quapropter meritò omne saporum genus in plantis potissimũ gignitur: etenim humidũ veluti alia omnia à contrario pati nata est. Porrò contrarium siccitas est: ideoque ab igne aliquid patitur, cuius natura sicca est. Cæterùm ignis proprium calidum, veluti terrę siccum est, vt in libris de elemẽtis declarauimus. Verùm qua ignis est, aut qua terra, nil aptum est agere,& pati, nec quicquam aliud. Agunt verò omnia, qua in ipsis inest repugnantia.] Hæc ille. Quibus verbis declarare vult Philosophus, quod cum omnium saporum materia,

B atque mater sit humiditas, necessarium sit hanc alterari, & affici ab aliquo: at nequit alteratio fieri ab aliquo, nisi à contrario: humiditatis contrarium siccitas est: ab hac igitur in humidum fit alteratio & affectio. Siccum verò duplex inest, vnum terreum, quod alioquin propriũ est: aliud igneum: vtrunque concurrit ad saporum procreationem. Magis propriè tamen siccitas concurrit terrea: mox ignea simul cum illius caliditate connexa. Sed animaduertendũ, diuersum esse hunc passionis modum. Patitur siquidem humidum à sicco veluti à contrario, ex qua actione,& passione mutua mixti crasis oritur. A calido verò vt ab efficiente, & permiscente, ex cuius actione tandem saporum generatio proficiscitur. Quia verò dictum fuerat humidum è calore pati, ne quis deciperetur explanare voluit, quomodo id intelligatur. Neq; enim (inquit Philosophus) ignis, qua ignis, aut terra, qua terra in aquam agit: quia cũ elementa substantiæ sint,& substantijs nihil fit contrariũ, actio nequit referri in ipsis elementis, nisi quatenus habent repugnantiã,& contrarietatẽ: hæc vera est loci huius explanatio. Sed adhuc restat contra nostram explanationem scrupulus: quomodo scili-

C cet dicere potuerit Aristoteles, ignem non agere, quatenus ignis est: idest non agere ratione substantiæ, & formæ: si omnis actio quęcunque fit primo, & per se formę accepta referatur; vt constans est omnium Peripatheticorũ sententia. Respondeo paucis. Actiones propriè compositorum esse: ab ipsa tamen forma rationem agendi sumi. Vt optimè mihi videtur dixisse Auerroes quinto de Phisica auscultatione, cõmentario tertio,& quinto, dum loquitur de formis ortui,& interitui obnoxijs. Ignem igitur asseuero vi propriæ suę formæ agere: omnemque actionem ignis illius formæ tribuendam, vt primariæ causæ. Id verò contingere medijs illis qualitatibus contrarijs, quibus vtitur vt efficiendi instrumentis: quæ sanè qualitates, vt non essent in igne, nisi forma ignis, à qua veluti à causa pendent, prius adesset, ita neque absque illius formæ vi agere possent. Res perinde est atque in anima: quæ profectò non concoquit alimentũ, vt anima est, sed ratione caloris agentis: primaria tamen causa ex Aristotelis sententia concoctionis,& nutrimenti est anima, à qua calor eam efficiendi potestatem habet:

D idcirco Philosophus ignem, concausam vocauit, vt præmonui. Hactenus arbitror me in hac materia omnem ferè lapidem mouisse: ostendisseque Mercenario, inanem esse, & erroris plenam suam illam sententiam, qua contendit nullam essentiam, atque naturam, siue animatam, siue inanimatam per se habere vim alterandi.

Remedium validiorem agendi potestatem acquirere opera ipsius naturæ contra Mercenarij sententiam. Cap. XII.

Rat altera pars argumentationis Mercenarij, qua probare contendebat, opera naturæque beneficio ipsum remedium non acquirere potentiorem agendi facultatem. Probat autem id ex ijs, quæ supra dixerat in hunc modũ. Hoc enunciari non potest, quoniã si animalis natura ex se vim alterandi non habet: igitur neque ex se frigiditatẽ, aut humiditatẽ producit, cum hęc per alterationẽ producantur. Ratio certè digna Philosopho: vtpote

quæ statim corruit. Egregia demonstratio nullis innixa fundamentis. Ego verò inquã: Cum habeat natura, atque temperamentum corporis per se vim alterandi, vt refrigerandi, calefaciendi, humectandi, & siccandi, propterea remediũ per se alterando partem morbosam, multò validius, & efficacius id faciet adiutum naturæ agẽtis beneficio. Hæc destructio est totius machinæ docti huius Mercenarij. Hunc tãdem exitũ habuit maximus Philosophi huius apparatus. Sed, vt iuniores ex mea hac lucubratione aliquid adiscant, docere volo modũ, secundum quem contingit remediũ acquirere validiorem in agendo potestatẽ. Id duabus rationibus contingere posse arbitror, simulq; profiteor. Vna si remediũ eosdem qualitatis gradus retinere concipiamus: alia si adaugeri dicamus: vtraque vera est ratio. Finge naturam agere in morbũ, qui vt quatuor excedat, remediũ verò sit eodẽ gradu definitum. Natura in morbũ agens, vt quatuor destruat vnum gradum, aut dimidium, aut minus: tunc remediũ non mutato suo priori gradu nonne aget in morbũ tanquam superius adiutum à natura corrumpente morbi gradum? hac de re ambigere nemo potest. Rursus fingito remediũ vt quatuor non agere in partẽ morbosam totis suis viribus, aut quia penetrare non possit, aut quia impediatur illius actio ab humorum multitudine. Natura tunc vacuando partem humoris peccantis, omniaq; impedimenta remouendo, nonne faciet remedium validiorẽ, & efficaciorem agendi potestatem acquirere, quàm prius habuerit? in hisce duobus exẽplis eisdem gradibus permanentibus in remedio, actionẽ tamen vides validiorem fieri. Cæterum potest etiã augeri gradus in remedio propter actionẽ naturæ: vt quando ipsum conspirat cum temperamento corporis totius, aut etiam partium. Statuere oportet octo existere temperamenta inæqualia: calidum, frigidũ, humidum, siccum, calidũ siccum, calidum humidum, frigidum siccũ, frigidum humidũ. Sit morbus calidus e.g. in quinto gradu. Tẽperamentum verò totius sit frigidum vt quinque, remedium pariter totidem gradibus frigidum, cur non poterit à frigido temperamento ipsum remedium euadere frigidius? hoc rursus omni carere videtur mihi difficultate: idem asserendum est de alijs tẽperamẽtorum generibus. Posset autẽ hoc loco nobis obijcere Mercenarius, rationẽ hanc nostrã locum habere vbi temperamentũ fuerit morbo dissimile: quod si fuerit simile non item. Respondeo, quod hoc mihi satisfacit ostendisse remedium naturæ actione validiorem consequi agendi potestatem, quod ille mordicus negauit. Deinde verò dicã vix inueniri posse temperamentum ita cõtrarium, quin sit aliqua ex parte simile, aut habitu naturali, aut acquisititio, aut in toto, aut in partibus: ita vt actio remedij semper à natura (posita eiuscemodi dissimilitudine) aliqua ex parte adiuuetur. Modum igitur iam docui, secundum quem remedia validiorẽ acquirunt agendi potestatem supra morbum beneficio naturæ adiuta. Nunc quæ reliqua sunt tractationis huius prosequamur.

Rei tam animatæ, quàm inanimatæ naturam agere aliquando supra vires primarum qualitatum. Cap. XIII.

Gorrediamvr modo, Mercenari, ad explanationẽ vltimæ rationis contra primam solutionem propositæ: circa quam certè non minores sunt difficultates, quàm fuerint in alijs. Ratio tua; si quæ dicere voluisti, benè colligo, sic habere videtur mihi. Rei natura nihilo plus agit supra vires qualitatum: quamobrem etiam si in morbis qualitates cum animalis natura connectantur, natura supra vires qualitatum non aget. Neque qualitatibus vires adijciet, vt vehementius agant, vtpotè frigefaciant, aut humectent. Hæc summa rationis est. Circa quam sciendum est, assumptum illud habere apud me difficultatem: siue intelligatur naturam non agere quicquam supra vires qualitatum in corpore secundum naturam existentium, siue qualitatum extrinsecus occurrentium pro morbo propulsando. Si enim primum admiseris, vtique inane erit artis Medicæ studium, quo naturam adiuuare conamur varijs præsidijs: nam quorsum illa sunt adhibenda? Si natura nihil agit supra vires qualitatum, cur tot remedijs vtimur pro morbis propulsandis, alterationibus, vacuantibus, mitigantibus, exasperantibus, dolorificis, reuellentibus, alijsque id genus, quamplurimis? Rursus vero si audias secundũ, quid operabitur

tam..m

A tandem natura nostri corporis, si nihil agere potest illa supra remediorũ vires? Natura in propulsandis morbis neq; omnia potest per se, neq; omnia possunt remedia: sed quędam illa, quædam hęc operatur. Remedia naturã adiuuant: & è contra natura etiam remediorum vim aliquando adauget: Præterea in eo etiã maxima inesse videtur mihi difficultas, quod quomodocũq; intelligas, videris admittere omnes operationes, quas à natura fiunt, mediantibus primis qualitatibus fieri, aut quod omnia remedia ad primas qualitates sint referenda. Quorum neutrum habere potest veritatem. Etenim natura multa facit cum vtitur primis qualitatibus tanquã instrumentis suæ actionis: multa etiam facit, in quibus illarum operam qualitatum non adhibet. Magnes.n. ferrum attrahit sua natura, allio perunctus hoc munere destituitur. Quænam huius actionis, & impedimenti caussa? Quomodo primæ qualitates huius attractionis erunt caussæ effectrices? aut eam quomodo impedient actionẽ? Sic succinũ attrahit festucas, & palleas. Echinus ille pisciculus, cui ob admirabilem effectũ Remorra nomẽ est, nauim fluctibus, & vehementissimis agitatam ventis, medio cursu non sine admiratione remoratur. Nũ B quæso hoc facict, quia calidus, frigidus, humidus, siccusq; pisciculus existat? Cur rident illi, qui in alis, costis, plantisve titillantur? Cur nonnulli cũ marmorum attritum, sectionemque, aut ferri stridorem, rimarumq; sentiunt dentibus tremunt, & toto aliquando exhorrescunt corpore? Qui fieri põt, vt stupori dentibus à frigidis fructibus indito, portulaca herba, quæ frigida est, medeatur? cũ non res similes, sed contrariæ remedio sint? Vnde fiat, quod leo gallum tantopere extimescat, vt perhibent? aut gallus vulpem? sed ne singula proferam longè à nostra disputatione petita, quorũ certè magnus est numerus, & inexplicabilis ratio, propius accedo ad Medicinã. Natura eiusdem caloris beneficio carnem, & ossa facit; est illa temperamento calida, humidaque: hęc verò frigida, & sicca: & quomodo frigidũ, & siccum à calido fiet, si natura nihil agit supra vires primarum qualitatum? Non agit natura, quia sic ferant harum vires: Sed contra qualitates agunt, quia sic à natura gubernantur. Calor in infinitũ suas exercet operationes, si non desit illi materia, circa quam versetur: sed cur humano corpore, ac in vniuersum in omni viuẽte finitas, ac terminatas actiones facit? quid quæso impedit, & coercet illius ope C rationes? Anima est, Mercenari, quæ vtitur ad opificium calore: sed ita illum terminat, vt vlterius progredi non sinat, quàm pro indiuidui conseruatione sit necessarium. Humani corporis admirabilem fabricã in vtero efformauit natura, an solis vsa primis qualitatibus? & quibus id quæso fecit? Hanc cum aliquando Galenus contemplaretur, admiratus naturæ prouidentiam in elementorum qualitates, vt in effectricẽ caussam minimè redegit, vt is copiosè, & ornatè libro priori de fętus formatione declarauit. Actionum, quæ à natura fiunt, quædam manifestas caussas habent: quædam verò occultas adeo, & inexplicabiles, vt modum humani ingenij excedentes, Deo duntaxat cognitæ sunt immortali (vt cũ Alexandro, siue Aphrodiseo, siue Traiano loquar) qui rerum omnium parens, atq; author est. Operis quidem solertissimi cuiusdam rationem artifex, qui extruxit, integrè tenet: cæteri verò, qui artis illius sunt ignari, rationem nullam reddere queunt: sed rem duntaxat inspectant, ac demirantur. Quamobrem tuum illud assumptum, quo dicebas naturam nihil agere supra vires primarum qualitatum vndique suspectum est mihi: præsertim si in animum concepisti tuum, naturam haud alia D ratione posse morbos propellere, quàm cum adhibeantur remedia, quæ primæ sint qualitates: multa enim inueniri præsidia, quæ totius substantiæ proprietate, non autem à manifestis qualitatibus adeo certum est, quàm quod certissimum: licet fortasse tibi, qui in artis operibus rudis, & minimè exercitatus es, obscurum fortassis videatur. An dices te assumptum non intellexisse de omni actione naturæ, sed in particulari de actione alteratiua, ita vt sensus sit. Naturam non alterare supra vires primarum qualitatum.] propterea te parum infra dixisse. Quoniam cum medijs primis qualitatibus alteret, & agat.] Duo hic inquam ego. Primum te impropriè fuisse locutum, cum genericè proponas naturam non agere supra vires primarum qualitatum, aliud est agere, aliud alterare: propterea non rectè, nisi fallor, tam frequenter repetis agere, & alterare.] Deinde ostendam nunc tibi falsitatem propositionis huiusce tuæ. Natura (inquis) nihil plus alterat supra vires primarum qualitatum.] quam rem, vt præstare possim tuo primum exemplo vti volo. Si calor naturalis validius fuerit, perfectè concoquit, ac nutrit: Si fuerit imbecillus ab anima fit imbecilla concoctio, & nutritio.

id cogeris admittere Mercenari. Tunc explices quæſo mihi cauſſam,cur ſturnis cicu- E
ta ſit alimentum, aſinis & alijs animalibus toxicum. Iam quidem ſi agit anima dũtaxat
ſecundum gradum caloris,cur aſinus, in quo maior huius adeſt abundantia, aut etiam
homo cicutam non conficit melius,quàm ſturnus, cuius calor in collatione multò ma-
gis imbecillus eſt. Iam verò coturnices veſcuntur helleboro: hoc leoni, & homini ve-
nenum eſt. Strutiocamelum ferunt ferrum conficere: quod neque leo, neque aliud
calidius animal transmutare poteſt. Præterea calor naturalis, & vniuerſum primæ
qualitates agentes inſtrumenta ſunt animæ, & agentis naturæ: porrò inſtrumenta ni-
hil plus agere poſſunt, quàm conſtituat agens præcipuum, cuius inſtrumenta ſunt. At
ſi tua hæc opinio vera eſſet, ſequeretur, quòd agens cauſſa ad agendum determinetur
ab inſtrumentis, & hæc non dependerent ab agente principali: quamobrem illæ qua-
litates tantum agere debent, & ad tantum gradum, ad qualem, & quantum dirigun-
tur ab agente præcipuo; Poterit igitur agere ſupra vires ipſarum qualitatũ. Amplius
aſſumo mihi rationem Ariſtotelis in ſecundo traditionis de anima, cõtextu quadrage-
ſimoprimo, in quo oſtendit in concoctione, & in nutritione perficiunda duo cauſſarũ F
genera concurrere,animam ſcilicet,vt agẽs principale, & ignem, ſiue calorem tanquã
concauſſam: arguereque videtur mihi antiquiores putantes nutritionem fieri ab igne,
vt à cauſſa præcipua. Ratio Philoſophi in hunc modum habere videtur. Si ignis
præcipua cauſſa eſt nutritionis, & incrementi, vtique animal augeretur in infinitum,
quod abhorret natura: quoniam vniuſcuiuſque rei natura conſtantis proprius eſt ter-
minus magnitudinis, & augumenti: conſequentiam verò probat, quia ignis appoſi-
to cõbuſtibili augetur in infinitum: ſic res haberet in animalibus, in quibus perpetuò
apponitur alimentum: idcirco in infinitum deberent augeri. Cum igitur hoc non ac-
cidat,ſequitur ignem non eſſe cauſſam præcipuam, ſed concauſſam: quæ ſcilicet tantũ
agat, quantum anima voluerit; hæc Ariſtotelis ratio eſt. Quam in tuis dilucidationi-
bus non eſſe te aſſecutum alibi demonſtrabo,cùm auſus temerè fueris Ariſt.quem non
intellexiſti,redarguere. Porrò hæc demonſtratio tuã redarguit opinionẽ,quia dicis na
turam nihil plus agere ſupra vires qualitatum. At verò Philoſophus inquit,animã age-
re ſupra vires caloris: tu videris reſtringere naturam ad actionem qualitatum: ille ve- G
rò qualitatum actionem reſtringit, atque limitat ad animæ nutum. Neque immeritò.
Nam, vt ſenſus indicat,ſuam habere efficiendi poteſtatem materiã ſecundã,qua res du
ra,mollis,friabilis,craſſa tenuisq́; dicitur,aut aliã ex materialibus qualitatibus aſſumit:
ita tum temperamento,& materia longè præſtantior eſt, quis quæſo tam demens ſit,&
in rerum contemplatione tam cęcus, aut illã quidem exiſtimet agere formã non prorſus ociari?Accidens vim effectricem ingenitã habebit,ſubſtantia verò omniũ præſtan-
tiſſima ab omni agendi, & aliquid efficiendi vi,facultateq́; deſtituetur? Equidem tan-
tum virium formis corporum tribuo,vt ab his exiſtimẽ omnes quoſcunq; cernimus ef-
fectus primũ maximeq́; proficiſci, licet ſenſus alio modo indicet. Hoc ego ipſum etiã
Ariſtotelem cenſuiſſe putauerim. Is enim Philoſophos inſectatus, qui naturalium cor
porum facultates,atque vires ex calore, & frigore deducebant, rati ex his, & per hæc
omnia confici, planum facit demonſtratione eas qualitates in inſtrumenta dumtaxat
eſſe cauſſæ cuiuſdam præſtantioris,atque ſuperioris, quam & naturæ nomine inſigni-
uit. Nam qui haſce qualitates dicet primum, ac per ſe agere: perinde faciet, ac ſi ſer- H
ræ,aut cuiuſuis inſtrumento efficiendi cauſſam,poteſtatemq́; tribuat:& perfectione for
maq́; rei exterminata veram ammittet cauſſam inſtrumentis actiones feret acceptas,
quæ per ſe tamen ocioſæ manerẽt,niſi formæ vi cierentur.Sed plura diximus argumẽ-
ti huius libris de calido innato; ideo receptui canẽtes, ſummatim ſic dicere volo. Si in
morbis curandis medicamentoſæ qualitates agant in morbos,& natura pariter ſuis vi-
ribus vſa illos propellere conetur, vtrunq; ſimul habebãt proportionẽ maioris inęqua-
litatis:remedia adiuuabunt naturã,& hæc vſum adiuuabit remediorũ. Atq; vt demon-
ſtratũ in ſuperioribus fuit,adiuta remedia actione naturę validiorẽ habebũt ſupra mor
bum agendi poteſtatẽ: Tandẽq́; omnia naturæ opera ad primas qualitates,aut etiã ad
manifeſtas cauſas reducere ſummã eſſe profiteor impendentiã cum clariſſimo Scalige
ro. Cæterùm in huius capitis calce cauſſam vult docere Mercenarius, cur aberrauerim
hiſce verbis.Quia(inquit)neſciuit Augenius ſeſe extricare a nodo mihi ꝓpoſito: quo-
nã pacto ſi morbus fuerit in intẽperie ſicca. Eiq́; pari graduũ numero ſiccitas adhibea-

tur:

A tur, siccitatis excessum corrumpere potest.] Bona quæso verba Mercenari: locus hic manifestum faciet, an ego à nodo abs te proposito me ipsum extricare nesciuerim: an autē contra tu hic, quemadmodū alibi aberraueris, & pro tua consuetudine fueris inaniter loquutus. Ad rem venio. Tuæ rationi solutionem, & explicationem dedimus hisce verbis in Epistola, qua tuis quæstionibus respondeo. Nam quamuis siccitas maioris sit resistentiæ, quàm humiditas, & hæc maioris actiuitatis: tamen humidum vt duo, applicatum sicco, vt duo, habebit perpetuò victoriam natura ipsa agente cum humido. Adde, quod læsio fit actionum à sicco excedendo. at vbi contemperatum est cū humido, amplius non lædit. Quamuis humidum statim siccum haud perdat (satis est quod misceatur) cum tamen natura posthac validior reddita, non læsis amplius actionibus, omnem superabit excessum (vt admittam non fieri actionem.) Hinc sequetur, quod non agente sicco, vt duo, neque humido, vt duo, ob mutuum impedimētum, quod ipso in corpore nihil inerit præter naturam: cui nam igitur tunc actio tribuetur? Soli constitutioni secundum naturam sanitati, videlicet & naturæ gubernatrici humani corporis? Vides

B quomodo excessus siccitatis auferri potest per contemperamentum contrarij. Cum verò infers resistentiam sicci maiorem esse, quàm actiuitatem humidi. Duo inquam primum, quod si id tibi concedemus, non erit propterea quicquam detractum de veritate axiomatis Medicorum, quia quantumuis magna sit resistētia, minor erit semper, quàm sit actio naturæ cum suis omnibus instrumentis. Aliud verò est, quod si id ipsum non admittemus, quid quæso te absurdi sequetur? Resistentia maior in sicco, actiuitas maior in humido adest. Aequales igitur gradus vtriusque impediunt vtriusque actionem: quoniam tantum poterit resistentia ad impediendum actionem humidi, & impressionem formæ ipsius in sicco: quantum poterit actiuitas maior humidi ad impellendam actionem sicci, & ad suam formam introducendā: ideo neuter excessus aget, quia contemperatus est. Et quomodo actiones læderentur? si non lædet siccum: quomodo statuetur morbus? Et quid aliud sanitas est, nisi contemperamentum? non admiserim igitur facilè humorē minoris esse actionis, quàm sit resistentia sicci. Arbitror te nouisse, quod calidum, & frigidum æquali gradu permista neque calefaciunt, neq; refrigerant intro-

C ducta tepiditate. Et licet caloris, quàm frigoris maior sit efficacitas: illi tamen patientis corporis repugnantia magis obsistit, agenti frigori, vt minus efficaci, ita & repugnantia minor occurrit: quo fit, vt pari illa tempore suas efficientias exerceant, effectusq; compleant.] Hæc ibi. Tu verò hic Mercenari, quid desideras? an non omnis è medio remota est difficultas? Quid hic vir bone, dicis me nesciuisse? Id certè studiosè factum puto, ne alij te in conspicua alioquin materia non mediocriter aberrasse cognoscant. Progrediamur ad alia.

Dubitatio Mercenarij contra secundam solutionem primi problematis ab Augenio conscriptam. Cap. XIIII.

HActenus diligenter demonstratum à nobis fuit primam explanationē ad Mercenarij problema de æqualibus in gradu remedijs adhibendis, firmam existere, atq; nullis potuisse illius machinis subuerti. Nunc idem

D ostendamus in secunda. Erat igitur alia solutio data per instantiā, qua dicebam ab æquali in gradu fieri actionē, qua contemperando excessum rumpebatur morbus: hanc ille eiusce modi ratiocinatione improbare conatus est. In morbo totus excessus remoueri debet: igitur cum inter æqualia actio cū victoria agentis supra contrarium fieri non possit ex paribus remedijs, excessus morbosus non corrumpetur, & proinde non profligabitur morbus: Hinc fit dubitationem contra Galenum adhuc firmas retinere vires. Neque ad animalis (inquit ille) naturam confugere oportet, quod paria secundum gradum remedia quoquomodo excessum morbosæ qualitatis refrenant, postea verò natura ipsa residuum facilè vincat, & superet. Siquidem, vt antea ostensum fuit, natura ex se vim alterandi, vt refrigetandi, & humectandi non habet. Hæc summa est rationis propositæ ab illo contra meam explanationem. Nam quæ infert postea, non sunt alicuius momenti, vtpotè quæ inaniter prolata, me parum constare mihi ipsi ostendere conentur: de quibus in superioribus diximus, quantum postulare ipsa tractatio videbatur.

E

Remedium æquale in gradu contemperando morbum corrumpere, aduersus Mercenarium. Cap. XV.

HIc etiam pluribus nominibus aberrasse illum ostendemus, atq; primum, quia meam non est ille sententiam assecutus: deinde, quia non reprobat, quod debebat. Equidem demonstrare per instantiam volui, quod ab æqualibus in gradu proficiscitur actio corruptiua morbi: quam rem superiori explanatione in illius gratiam negaueram: propterea dicebam, morbum contineri in quoddam excessu, cuius caussa actiones lædebantur. Stante hoc fundamento, sic ratiocinabar. Quicunque remedijs æqualibus in gradu vtitur, hic morbosæ qualitatis excessum refrenat, contemperatque; qui verò hunc excessum refrenat, morbum tollit: ergo qui remedijs contrarijs vtitur contemperantibus excessum morbum corrumpit. Hæc mea fuit ratiocinatio. Quam sanè, quoniam ille reprobare F non potuit, nesciens fortassis quo tenderet, contentionis alioquin maximè studiosus, id voluit reprobare, quod non debebat. Duæ fuerunt illi proportiones reprobandæ, prima morbus consistit in excessu. Secunda, facta contemperatione nullus excessus adest, nullusq; morbus. Exempli gratia. Aquam nuncupamus calidam, quæ potest calefacere, vt quæ habeat quinque gradus caliditatis. Permisceamus illi frigidam totidem gradibus, amplius non erit calida, sed tepida erit, atque nuncupabitur: hæc nunquam faciet effectum caliditatis. Sic etiam statuendum in proposita materia. Intemperies calida vt quatuor lædit actiones, quæ habebit totidem gradus frigiditatis permistos amplius labefactare, & lædere sensibiliter actiones non valebit; quod si verum est, vt verissimum esse ambigit nemo, vbi natura morbi seruabitur? Si natura illius in excessu consistit, cum nullus excessus adsit, nullus certè morbus imaginari potest. Propterea debebat Mercenarius mea hæc notare verba. Nam temperatione non erit amplius morbus, cuius natura in excessu consistit.] quæ si fuisset diligenter contemplatus, non aberrasset. Sic accidit ijs, qui ad pauca respicientes, de facili enunciant. Hinc G alius etiam elucescit error, quia putat adhuc permanere morbum facta contemperatione: quod sanè absurdum esse, superior discursus manifestum facit. Caussa verò erroris huius fuit, quia ignorauit quomodo ab æqualibus fieret actio corruptiua: præsertim, quia nos ex Peripateticorum sententia diuidebamus actionem in contemperatiuam, & in corruptiuam: dicebamusq; ab æqualibus in gradu fieri actionem contemperatiuam. Doceamus itaque quomodo hic debeat extricari nodus. Ab æqualibus in gradu duo per se fiunt, vnum est contemperatio graduum, aliud morbi ablatio statim contemperationem ipsam insequens. Facta contemplatione, aliquando omnes gradus excedentium qualitatum corrumpuntur, aliquando non omnes. Hic statuamus aliquot remanere. Hi postea successiuè corrumpentur, aut ipsa natura per se, aut ab ambiente. Idcirco remanet, ablato morbo, dispositio quædam in corpore præternaturalis, quæ propriè media nuncupabitur inter sanitatem & morbum, tepiditati aquæ minime dissimilis. Propterea in ea Epistola dicebam, mediam illam dispositionem post morbum relictam natura facilè superabit.] Quamobrem actio, de H qua loquimur ex suppositione in respectu ad omnes gradus, & ad totam latitudinem corruptiua non est, sed duntaxat contemperatiua. At collatione facta, ad excessum morbosum, in quo scilicet ea constituta est dispositio, qua proximè læduntur operationes, & sensibiliter, corruptiua nuncupabitur. Admittebam in priori solutione ab æqualibus in gradu non fieri actionem corruptiuam totius excessus in latitudine, omniumq; graduum: & horum respectu non esse corruptiuam, nisi naturæ beneficium intercesserit. Hic verò dico corruptiuam esse ea ratione, qua morbum constituit excessus horum graduum, siue qualitatum: de qua re supra disserui, docens, quid indicet remediorum quantitatem, & quomodo à paribus remedijs, & ab imparibus profligari morbus possit, elegantis Fernelij verbis vsus, ex communi omnium Medicorum decreto. Ex quibus illud constare volo ex æqualibus remedijs totum morbum persanari. Propterea quando interrogat Mercenarius. Cum in morbis totus excessus curari debeat] dico deberi totum, tum in curatione, tum in præseruatione remoueri: in cura-

tione

A tione ille excessus, qui constituit morbi naturam. In præseruatione ille, qui constitui neutram dispositionem relictam post corruptionem morbi. Cum verò addit postea. Igitur cum inter ęqualia actio cum victoria agentis supra contrarium fieri non possit.] Respondeo verum esse, si intelligamus totam latitudinem excessus constitutam ex omnibus gradibus: hanc totam ęquale remedium corrumpere non potest. Sed hoc non quærimus in curatione morbi: quia satis est à remedio corrumpi excessum, quo constabat natura morbi, qui excessus omnino corrumpitur, facta contemperatione: atque secundum hunc sensum falsa est conclusio, quam hisce verbis infert. Igitur ex partibus remedijs excessus morbosæ qualitatis non corrumpitur.] Nam contemperatione facta à contrarijs in ęquali gradu morbus omnino corrumpitur. Verùm quoniam circa primum problema satis videor scripsisse, accedo ad secundum.

Quid resistentia sit ex Augenij sententia. Cap. XVI.

B

SEcundo loco discutiendum proposuit mihi Mercenarius, quid sit resistentia. In qua materia satis difficili, vt vnusquisque consequatur quid sentiam: sciendum est, hanc quæstionem fuisse ab illo propositā in vniuersali, non in particulari. Quæsiuit enim ex me scire, quid sit generatim resistentia: non autem quot sint species resistentiæ, nec quid sit vna particularis resistentia, vt eius verba manifestum faciunt. Quamobrem quæstio genus vniuocum quærebat: responsioque per genus fieri vniuocum debebat. Exempli gratia, si quispiam quæsierit, quid sit animal. Is non rectè responsum dederit, si dixerit esse hominem, aut equum, aut aliam speciem animalis: nondum enim quiescet, qui eiusscemodi responsionem audiet: sed si dixerit animal esse substantiam quandam corpoream animatam, atque sensibilem, is demum rectè quæstioni satisfecerit, ita vt amplius aliquis non detur locus percontandi: sic mihi duxi in proposita materia respondendum; inueniendum scilicet genus vniuocum, quod omnibus resistentijs, si fortè plures C existerent, illius species conueniret. Propterea cogitanti mihi sub quo ex decem illis rerum generibus deberet collocari, quæ à Gręcis κατηγορίαι nuncupantur: inueni sub qualitate collocandam: non autem sub alijs prædicamentis, cuius rei hæc ratio fuit. Primum resistentia non est materia, nec forma: igitur non est substantia simplex: esset enim rerum essentia, vel pars essentiæ. Non est susceptibilis contrariorum, ergo non est substantia: subiectum enim non congruit ei, cui non attribuitur proprium. Non est quantitas: Quia nulla species quantitatis discretæ, aut continuæ resistentiæ quadrat. Non est relatio, quia resistens non est relatiuum. Si enim sit relatiuum, necesse est, vt ad agens, vel patiens, siue cedens referatur: non ad agens, quia simul erit natura cum resistente: igitur erit agens sine actione, vel actio sine passione, siquidem perfectè resistens potentiam habet, vt nihil patiatur. Nec cadens videtur correlatiuum, quia non posset esse sine eo: tamen nihil prohibet esse aliquid resistens, etsi nihil sit agens. Non est agere, aut pati, quia hæc sunt concreta verbalia, sicuti reliqua prædicamenta post relationem denominata à relationibus, vt ait Philosophus. Quamobrem cum D resistentia inter concreta verbalia non collocetur, notum est non posse ad hæc prædicamenta referri. Non est vbi, aut quando: nemo enim interrogatus vbi est Alcibiades, aut quando veniet, respondebit resistentiam. Eadem ratione non est, situs, & habitus: nullus enim rudis, aut sapiens interrogatus, vbi situs est Aristarchus respondebit resistentiam. Si igitur in aliquo genere est collocanda, inter qualitates collocabitur. Quia verò qualitas remotum erat illius genus, adhuc magis proximum inuestigare volui: & inueni illud esse naturalem potentiam, ad hoc, vt non facilè patiatur pro sui ipsius tuitione. Quamobrem cum hæc ipsa natura ita conueniat omnibus alijs resistentijs. Hinc ego quæstioni inquirenti, quid res ipsa sit, me satis accommodatè satisfecisse arbitrabar. Hac de caussa ea in Epistola sic scripsi. Resistentiam esse qualitatem quandam, naturalem scilicet potentiam, secundum quam aliquid non patitur ab agente etiam implicito: nam omne resistens habet potentiā, vt non patiatur. Durum quidem dicitur, quod habet potentiā, vt non facilè secetur. Salubre, quod habet potentiam, vt non facilè à quibuslibet accidentibus patiatur: vtrunque horum sub qualitate

reponitur. Ad hæc verò reſiſtens, & cedens prædicantur in quali, nec in alio prædi- E
camento reponitur. Eſt autem reſiſtentia imperfecta, qua aliquid ægrè patitur ab a-
gente. Quod autem in alio genere non ſit reponenda, hinc patet, quia non eſt forma,
vel figura: nulla enim exiſtente forma, vel figura determinata, ſequitur reſiſtentia in
corporibus inanimatis. Non eſt paſſio, aut paſſibilis qualitas, nullo enim exiſtente ſen-
ſu, aut animo poſſet eſſe reſiſtentia, nec habitus: quia nullo exiſtente habitu ex actibus
acquiſitis erit aliquid reſiſtens. Hæc ego ea in Epiſtola ſcripſi, quæ adhuc confirmo:
adeo enim vera videatur mihi, vt nullis omnino labefactari poſſint ſophiſmatis, vt in-
fra declarabo. Igitur ſi definire liceat reſiſtentiam, dicemus eſſe naturalem potentiam,
ſecundum quam aliquid non patitur ab agente etiam implicito, aut ægrè patitur ob
ſuæ naturæ defenſionem. Examinemus modo noſtri Mercenarij ſententiam.

Mercenarij opinio de reſiſtentia contra Augenij ſententiam. Caput XVII. F

MErcenario hæc opinio non placet, atque hiſce verbis opinionem re-
probat. Siquidem reſiſtentia non ſolum in cathegoria qualitatis adin-
uenitur, ac proinde non ſolum naturalis impotentia eſt ad patiendum,
vt aſſeruit ipſe: ſed etiam in prædicamento actionis reponitur, & à rea-
ctione re ipſa non diſtinguitur: quod ex Ariſtotele quarto de anima-
lium ortu, cap. 3. facilè oſtendi poteſt, vbi de ſimilitudine filiorum ad parentes oratio-
nem habens, ſic inquit. Cauſſa, vt ſoluatur, hebeteturq; motus, & actio agentis, eſt,
quoniam agens in agendo repatitur, vt calefaciens à frigido refrigeratur.] ex quibus
verbis huiuſmodi fundamentum depromitur. Reſiſtentia patientis ad agens eſt, qua
actio agentis ſoluitur, & aliqua ex parte labefactatur: ſi quidem agentis actio in paſ-
ſum ex patientis reſiſtentia ſoluitur, & retardatur: quod ſanè ex multis perſuaderi po-
teſt. Nam ſi gladius lignum, aut ferrum incidat, eius actio ex reſiſtentia ligni, aut ferri
ſoluitur, & hebetatur: pariter dum ignis in viridi ligno agit, eius actio ex ligni reſiſten G
tia retardatur. Iam verò agentis actio ſoluitur, atque obtunditur per actionem patien
tis in agens. Igitur reſiſtentia eſt actio, aut reactio patientis in ipſum agens. Minor ex
nuper allata Ariſtotelis authoritate probatur, cum inquit. Cauſſa, vt ſoluatur agentis
actio eſt, quoniam agens in agendo repatitur, vt calefaciens à frigido refrigeratur.]
Quamobrem ſi calidum, dum agit in frigidum, actio calidi ſoluitur, atque hebetatur
propter frigidi reactionem, quoniam ſcilicet à frigido refrigeratur: igitur reſiſtentia
frigidi nihil aliud eſt, niſi actio frigidi contra calidum: ac proinde reſiſtentia in cathe-
goria actionis, quinetiam reponitur: & ab actione re ipſa non diſtinguitur. Hæc meæ
opinionis reprobatio eſt. Verum, quoniam illius propoſitum fuit non ſolum redar-
guere Augenium, ſed etiam ſua conſuetudine dilucidare Philoſophiam: propterea ne
amplius verſentur ſtudioſi in huiuſce rei ambiguitate, explicare illam aggreditur à di-
ſtinctione in hunc modum facto principio. Reſiſtentia conſideratur, aut in his, quæ
agendi facultatem non habent: aut in his, quæ agendi vi prædita ſunt. Si reſiſtentia
primo modo ſumatur, nihil aliud eſt, niſi naturalis impotentia ad patiendum, & in ca- H
thegoria qualitatis in ſecunda ſpecie reponitur, vt ſi gladius ferrum ſecet, in hoc & alio
quouis corpore duro reſiſtentia ineſt, quæ potentia eſt, vt non facilè ſecetur: quæ natu
ralis impotentia dicitur: quæ ſanè ex temperamento, vt ex duritie proficiſcitur. Sicut
ex contrario in lacte reſiſtentia non reperitur, quoniam in eo naturalis potentia eſt,
vt facilè ſecetur, quæ ex eius mollitie proficiſcitur. Si verò reſiſtentia ſecundo modo
conſideretur, reſiſtentia à reactione re ipſa non diſtinguitur, & in prædicamento actio
nis reponitur, vt ex Ariſtotelis ſententia ſuperius oſtenſum fuit: quod etiam ipſa rei
euidentia perſuadet, quoniam ſi in ventrē frigidi alimenti cibaria ingerantur, calorq;
naturalis in ea ſuam actionem exerceat, frigida alimenta reſiſtunt, quoniam ſua frigi-
ditate in calorem reagunt, ex qua actione calor naturalis reprimitur, ac proinde eius
actio circa alimenta ſoluitur, & retardatur. Id ipſum in agentibus per cognitionem
liquido conſtat. Nam ſi homo alterum inuadat, & ſuas vires contra ipſum exerceat,
alter ei reſiſtit, prout contra eum reagit, eo magis reſiſtere dicitur. Itaque reſiſtentia
in hunc

A in hunc modum accepta ab actione realiter non distinguitur: neque potentia resistens à potentia actiua, tametsi ratione finis inter se differre dicantur. Quoniam actio agentis ipsius patientis destructionem respicit. Siquidem finis agentis est patiens sibi simile reddere, vt primo de ortu, & interitu capite de actione, & passione ab Aristotele decretum est. Resistere autem sui ipsius conseruationem respicit. Enimuero calidum agit in frigidum, vt ipsum corrumpat, & sibi simile reddat, & respectu huius finis dicitur agens: frigidum verò in calidum reagit, vt sese tueatur, & conseruet, & respectu huius finis actio frigidi in calidum resistentia nuncupatur, & propriè reactio appellari potest. Hæc Mercenarius.

Resistentiam non esse propriè reactionem: atque Mercenarium passim in ijs, quæ de resistentia dixit, aberrasse.
Caput XVIII.

B

Ggrediamur modo disputationem cum nostro antiagonista Mercenario, vt rationibus vltro, citroq; habitis conspicuum omnibus fiat vter nostrum inanem opinionem, & erroribus plenam protulerit. Multa sunt, quæ mihi, vt liberè dicam, quemadmodum soleo, minimè satisfaciunt: atque imprimis illud, quod non rectè propositę quæstioni satisfacere videatur, in qua, cum instituta sit quęstio de genere, non debebat ille speciem proferre in medium: nam, vt concedam illi, quod alioquin falsum esse demonstrabitur, resistentiā esse reactionem, & non distingui realiter à reactione, hæc vna species est resistentiæ, quæ non includit aliquam rationem communem, ex illius etiam sententia, ad omnem resistentiam. Neque est, quod ille dicat ad duo genera referri posse, ad qualitatem, & ad actionem: propterea vniuscuiusque resistentiæ genus vnum non esse statuendum: quoniam vbi adest reactio patientis in agens, aut adest naturalis impotentia, vt facilè patiatur, aut non adest, admittere non potest ille hoc postremum, cum statuat omnem

C actionem ab aliqua potentia proficisci. Igitur cum adsit potentia, & hæc sit resistentia in ijs, quæ non reagunt, cur non erit resistentia in ijs, quæ reagunt? quæ maior de vno, quàm de alio ratio afferri potest? aut si non est resistentia, illa potentia à qua proficiscitur actio, quid erit? Quamobrem si responsio dari debet generica, & vniuoca, opus est, vt statuat, aut omnem esse potentiam, aut aliquod inueniri medium ab illo minimè propositum: atqui ille non vult omnem resistentiam esse reactionem, neq; communem rationem profert vnicuique rationi conuenientem: necesse est vt statuat esse potentiam, aut saltem non conuenire in genere vniuoco, quę res hactenus fuit à nemine, quod ego sciam, proposita. Præterea fortassis ratio resistentiæ non est reagere, in ijs inquam, quæ agendi vim habent: ergo in illis reactio formaliter non erit resistentia: antecedens ostenditur, quia frigidum habet resistentiam, vt non facilè patiatur à calido: pone calidum non agere in frigidum (neque enim semper actio necessaria est) tunc aut habebit frigidum eam resistentiam non agente calido, aut non habebit: Absurdum est dicere, quod non habeat, eo quia cum à temperamento, & à mixtione pro-

D ficiscatur resistentia, intrinsecam habet caussam, & essentialem: habeat igitur resistentiam. Itaque carebit reactione, ex quibus illud deduci posse videtur, seclusa omni actione resistentiam inueniri in rebus: idcirco reactionem non esse formaliter resistentiam. Amplius illud mihi non placet, quod dicat actiuam potentiam agentis re ipsa non distingui ab illa potentia resistente: nam potentia resistens, vt eiusmodi, non est potentia agens, sed potentia tuitiua (vt sic dicam) sui ipsius: qua vnumquodq; se ipsum fouere, tueri, ac defendere vult ex natura: potentia actiua est, quæ alterius molitur corruptionem, vt longè diuersa sunt hæc, tueri seipsum, & alium corrumpere: cum vnum sine alio stare possit. Deinde in eo etiam adesse videtur error mihi, quod putet ille reagere ipsum resistens, vt se tueatur: quandoquidem omnis actio, quæcunque sit, fit in contrarium, vt illud corrumpat, (hoc enim contrariorum est munus) igitur reagens non reagit vt se tueatur, sed vt contrarium agens corrumpat, atque destruat: alioquin destrueretur actionis natura. Placet rem exemplis ijs illustrare, quibus ille vsus est, vt ostendam reactionem non esse resistentiam: mox autem idem Aristotelis verbis demonstrabo. Si

bo. Si homo alterum inuadat, & contra ipsum suas vires exerceat: alter quidem ei E resistit, prout contra cum reagit (inquit Mercenarius.) At certè non est resistere, aut conseruare seipsum: sed simul inimicum destruere, atque occidere. Ille duntaxat resistit, qui seipsum tuetur: qui verò non solum hoc facit, sed etiam præterea aduersarium adoritur, occiditque: hic duas actiones facit, quarum vna est resistentia pro sui tuitione: alia est actio in inimicum pro illius destructione. Neque est verum, quod quo magis aliquis reagat, eo magis resistat: quia ille magis resistit, qui se ipsum melius tueri sciet: ille magis reagit, qui validiorem habuerit agendi potestatem. Rectè admodum dixit ille, quod resistere sui ipsius conseruationem spectat. At verò reagere in contrarium non spectat præcipuè sui conseruationem: sed, vt prædixi, corruptionem alterius. Nam, qui citra reactionem aduersario résistit, hic habere dicetur resistentiam: reactionem minimè. Rursus frigida alimenta agunt in calorem, vt illum refrigerent: quid enim aliud est agere in calorem, illius caliditatem obtundendo, quàm agere ad alterius corruptelam. Quamobrem potentia resistens distat à potentia actiua: primum, quia de natura potentiæ resistentis non est agere: deinde, si quod agit, F non agit vt resistens, sed vt corrumpens contrarium, aut in totum, aut in partes. Præterea Mercenari nostra hæc disputatio ostendet, quam differant inuicem resistentia, & reactio. Nam, quia ego tuis rationibus satisfacio, nihilq; concludere illas contra meam opinionem ostendo, eatenus quidem dicor tibi validè resistere: sed quatenus tuæ opinionis postea falsitatem ostendo, eatenus reago contra te ipsum. Item omnis effectus à sua efficienti caussa essentialiter distinguitur. Iam reactio est effectus potentiæ resistentis, quia illa agit, vt seipsam tueatur, secundum Mercenarij sententiam. Igitur potentia resistens, & reactio ab illa proficiscens, duo sunt realiter diuersa. Petierim ab illo, vt explicet mihi, quid horum propriè sit resistentia: vtrum potentia ipsa: an autem actio potentiæ. si dixerit potentiam & caussam esse resistentiam, nobiscum conueniet. At verò si dixerit actionem esse resistentiam, sequeretur nunquam esse resistentiam sine actione: sic adamas non habebit resistentiam, neque aliud id genus, si excludatur actio: quod quam absurdum sit, nemo est, qui nesciat: sed vt rem hanc illustriorem constituamus, expedit Aristotelis afferre testimonium. Aristoteles itaque G in quinto libro diuinæ Philosophiæ capite de potentia, docet quo sint significationes potentiæ: dicitque sumi quatuor modis. Quorum vnus est pro principio motus in alium, qui modus potentiam actiuam demonstrat. Alius est pro principio passiuo, quatenus proficiscitur ab altero, prout alterum est, secundum quem quod patitur aliquid patitur: & hæc potentia nuncupatur passiua. Tertio sumitur pro principio faciendi aliquid, non quocunque modo, sed bene, aut secundum quod homo disposuit. Quartus modus est pro potentia resistente: quatenus scilicet non potest pati quicquam ab alio: aut non facilè patitur. Quem modum hisce verbis prosequitur. Item quicunq; habitus secundum quos impassibilia omnino, aut immutabilia sint: aut non facilè ad deterius moueantur, potentiæ dicuntur. Franguntur nanque & conteruntur, & flectuntur, & omnino corrumpuntur, non propter posse, sed propter non posse, & in aliquo deficere. Impassibilia verò à talibus sunt, quæ propter potentiam, & posse, & aliquatenus se habere vix & parum patiuntur.] hæc Philosophus. Quibus verbis duplicem innuere videtur mihi potẽtiam resistẽtem: quarum vna est perfecta, quæ nihil H omnino patitur ab alio: vt adamas propter duritiem frangi minimè potest à malleo. Salamandra ab igne comburi non potest: quam ille hisce verbis exprimit. Secundum quos impassibilia omnino.] Alia verò est resistentia imperfecta, quæ cum difficultate aliquid patitur: hæc resistit, sed nõ ita, quin aliquid patiatur: hanc notat hisce verbis. Aut non facilè ad deterius moueantur.] hæc si vera sunt, manifestum faciunt potentiam resistentem, non esse potentiam actiuam, neque potentiam passiuam, neque potentiam aliquid faciendi: sed quidpiam ab illis diuersum, ex Aristotelis opinione. Et propterea Mercenarium Philosophum tota aberrasse via, cum statuat potentiam resistentem esse cũ actiua potentia eandem. Postremò illud etiam mihi difficultatem facit, Mercenari, quod scribas Medicos & Philosophos maximè perplexos existere in hac materia. Sanè ego, qui in illorum decretis, quantũ licuit mihi per publicas, priuatasque occupationes, desideraui aliquid proficere: nondum inueni in genere ipsius resistentiæ inuestigando illos fuisse perplexos. Tua intererat docuisse, qui in negotio fuissent

A fuissent ancipites. Hic diuinare videor, nullam inueniri posse inter ipsos discrepantiã: atque te id ad pauca respicientẽ, enunciasse: vt hac in parte occasionem sumeres illustrandi Philosophiam. Relinquitur modo vt satisfaciam rationi, quam tanti facis, vt arbitreris illam veluti quendam Achillem strenuè meam opinionem subuertere. Dicebas illam esse resistentiam, quæ actionem agentis hebetabat, atque retardabat ne suam formam citò imprimeret. Assumptum hoc videtur mihi falsum, quia neque cõuenit in resistentia perfecta, neque in imperfecta. Non conuenit in illa, quia nunquam agens suã imprimere potest formam, cum nusquam ab agente quicquam patiãtur, vt de adamante proximè diximus; virtus quidem mallei non retardatur ab illa potentia, sed contra omnino impeditur: at tua illa propositio supponit introducendam esse formã ab agente: impediri tamen, & retardari ne citò fiat impressio. Secundo neque etiam veritatem habet in resistentia imperfecta: nam supposito ex tuis fundamentis resistentiã esse duplicem, vnam cum reactione, aliam sine reactione: vbi agendi potestas aliqua nõ est, ibi tuo etiam iudicio locum habere non potest. Igitur solum habebit veritatem in B ijs, quæ habent facultatem agendi: quæ cum patiantur, licet egrè propter resistentiã, agendi potentia fit retardatio formæ introducendæ, ex tuis principijs. Hic tamen est animaduertendum, quod retardatio huius introductionis potest contingere aut propter potentiam resistentem, aut propter reactionem, quæ ab actiua proficiscitur, vt tu arbitraris. Reactio propriè non est resistentia, sed est effectus huius potentiæ, quã resistentiam vocamus. Igitur falsum est, resistentiam esse quicquid actionem agentis hebetat: at verissimum est, resistentiam esse potentiam naturalem, quam res habet ad hoc quod aut nihil pati possit, aut egrè pati, vt superiori capite diximus, & hoc ipso ex Aristotele demonstrauimus: qui certè nunquam eiuscemodi definitionem somniauit, qualem protulisti. Locus ille, quem tanti facis ex quarto de anim. gen. c. 3. adeo vulgaris est, vt neminem vel mediocriter in Philosophia versatum latere arbitror. Quis.n. aliquando ignorauit Mercenari, quod omne agens in agendo repatitur? Quid ex hoc loco colligis? reactio (inquies) retardat actionem agentis? fateor. An propterea reactio est resistentia? potentia ipsa est resistentia, vt sæpius diximus: reactio verò ipsa est C effectus actiuæ potentiæ. Sic mihi videtur omnis explicata in proposito negotio difficultas, ita vt amplius nihil sit, quod facere possit difficultatem.

Qua via, & methodo compertum sit in igne præter calorem siccitatem inueniri, ex Augenij sententia. *Cap. XIX.*

TERTIVM problema fuit, qua via, & methodo fuerit compertũ antiquis, ignem præter calorem habere siccitatem. Ego cognoscẽs hanc quæstionem vnum supponere, & aliud quærere: supponere ignem habere calidi D tatẽ: at verò quæstionem esse qua uia siccitatẽ inesse cognouerint. Breuiter admodum, atque, nisi meum me fallit iudicium, etiã rectè, in hunc modum rescripsi. Respondeo, quod formæ ex operibus patent: quia ignis exiccat, propterea habere siccitatem concludimus. Dicis calorem habere duas virtutes, nempè calefaciendi, & exiccandi: igitur ex eiuscemodi operationibus non concludimus inesse siccitatem, sed vnam dũtaxat, scilicet calorem. Dico calorem dupliciter considerari: nam alius est calor humectans: alius est calor exiccans. Calor aeris, tepentium aquarum humectat: calor ignis exiccat. Neutra igitur est propria caloris vis: sed hæc agit ex cohærentibus sibi qualitatibus: proprium enim eius est calefacere: igitur calor ex accidenti exiccat. Subinde hæc est Mercenari formalis: ignis caliditate calefacit, & consimiles. Hæc quoque pariter erit formalis. Ignis siccitate deficcat. Sic ego in Epistolam rescripseram.

E

Rationes Mercenarij nihil concludere contra Augenij sententia de siccitate ignis. *Cap. XX.*

Anc rursus opinionem redarguere conatus est: quia (inquit) hæc responsio ieiunè, & simpliciter prolata dubitationi non satisfacit: ostendo enim ego calorem ex se, & non media siccitate exiccare: primo quidem, quia calor solis exiccat, & calefacit, & tamen calori cęlesti siccitas formaliter coniuncta non est, qua media desiccet. Igitur calor ex se calefaciendi, & exiccandi virtutem habet. Præterea concoctio à calore naturali solum, vt ab effectrice caussa proficiscitur, vt quarto methcor. cap. de concoctione ab Arist. proditum est. In qua humidum absumit, & desiccat cum ea, quæ concoquentur continuò ficciora reddantur: vt eo loci idem Aristoteles declarauit: inquiens, quæ concoquuntur ex aereis fiunt aquea, & ex ijs faciunt magis terrea. & tamen calor in concoctione ex se, non autem media siccitate desiccat, humidumque absumit, siquidem siccitas in concoctione solum passiuè, & vt materia concurrit, vt eodem loco hisce verbis Aristoteles declarauit. Concoctio est perfectio à calore naturali & proprio ex oppositis passiuis] quod etiam antea declarauerat in definitione generationis: itaque calor ex se & calefaciendi & exiccandi vim habet: igitur in igne solus calor hoc munus obire potest: & sicut ignis caliditate calefacit, sic etiam caliditate exiccat, & ex consequenti quia exiccat inferri minimè posse videtur pręter calorem in igne siccitatem adinueniri. Tandem in fine suæ dilucidationis hæc addit. Nam cum dicebatur calor, & calefaciendi virtutem habet, ignis igitur calore solo vtroque munere perfungi potest. Respondetur in mixtis corporibus calorem & calefacere, & exiccare per humidi euaporatione: non quia calor siccitatem inducat, sed quoniam humido euaporante partes ficciores, terreæque derelinquatur, & hũc in modum calor solis madidam terram exiccat, & calor naturalis in coctione, & in coagulatione mixtorum prout calefaciendo, & attenuando in caussa est, vt humidum euaporet: Quo sanè euaporante partes siccæ magis, & consistentes supersunt. In elementis verò calor non exiccat, nec humidum corrumpit, sed id ab ipsa siccitate proficiscitur: siccitas enim ignis aeris humiditatem corrumpit, siccitatemque inducit pro generatione ignis. Quamobrem ignis & sola caliditate calefacit, & siccitate exiccat. In mixtis enim caliditate exiccat. In elementis verò siccitate hanc actionem absoluit: vnde vir iste non ita simpliciter hæc duo problemata enunciare debebat. Ignis caliditate calefacit, ignis siccitate exiccat: hoc enim secundum solum in elementis veritatem habet] hæc ad verbum Mercenarius. In his profectò multa sunt, quæ mihi displicent, de quibus iam dicere incipio, illius rationibus in hunc modum satisfaciens. Ad primam itaque dicimus, quod nunquam erit verum calorem per se exiccare: at verum erit semper, calorem per se calefacere. Porrò cum ait, calorem solis calefacere, & exiccare, admittimus. Sed hoc vnum facit non per se, sed consecutiue, & veluti per accidens: quandoquidem sol neque caliditatem, neque siccitatem habet: ideo per se neque calefacit, neque exiccat: atque licet euocando humidum à subiecto exiccet, At hoc non est exiccare per se. Deinde calor solis nõ solum exiccat, vt puta lutum: sed etiã humectat ceram, seuum, & adipem. Ex varietate subiectorum variæ fiunt à calore solis operationes: itaque vt per se non humectat, sic nec per se exiccat. Quod si hoc, aut illud faceret per se, haberet id ipsum ex connexione humiditatis, & siccitatis; quæ duæ qualitates sunt compossibiles, vt ostendit aer, & ignis, quibus cum proprie sol careat, neutrum per se facere statuamus. Secunda illius ratio maximas patitur apud me difficultates. Primum non facilè admiserim concoctionem fieri à solo calore, vt à caussa efficiente. Non enim ratio est impar de concoctione, & de nutritione, cum vtranque à calore fieri traditum ab Aristotele fuerit, & communi omnium Philosophorum assertione confirmatum. At verò Arist. lib. 2. de anima tex. 41. nutritionis primariam caussam statuit esse animam: concaussam verò ignem meritò caloris, sic enim nos eum locum interpretamur. Mox neque illud admiserim concoctionem omnem incrassare, & exiccare, tum quia elixatio quædam concoctionis est species, tamen non incrassando, non exiccando, sed humectando

F

G

H

A mectando procedit. Tum quia chylus ventriculo concoctus minus terreus est, quàm
tota massa alimentalis, ex qua originem habuit: tum tertio, quia sanguis ex chylo
procreatus in hepate, & venis magis est humidus, magisque fluxibilis, & aqueus ipso
chylo. Sed admittamus hoc illi, de cuius veritate in tractatione de concoctione disse-
ruimus, responsio ad rationem de cócoctione non est difficilis: quia calor si inter con
coquendum exiccat, id profectò non facit ille sub propria ratione caloris, sed ex acci-
denti quatenus euocat humidum, vt hoc Mercenario concedam, qui hanc siccitatis
caussam in cócoctione agnoscit: At queadmodû supra diximus nô est hoc, quod quæ-
ritur. Nunquam ille ex hac ratione persuadebit calorê per se, suaque natura, exiccare.
Deinde addo etiam & aliud, nempè calorem concoctionem facientem exiccare per se
quidem, sed non vt calor est, sed vt calor naturalis. Hic enim prout ab anima dirigi-
tur ad hoc, aut illud opus perficiûdum, calefacit, refrigerat, humectat, siccat, cum sit ex
omnium elementorum permistione constitutus. Media frigiditate, & siccitate ner-
uos efficit: humiditate, & frigiditate cerebrum: caliditate & siccitate cor: caliditate
B & humiditate carnem. Hanc varietatem explere, & perficere nulla ratione poterat
calor, vt calor erat, sed de his diximus in commentarijs nostris supra lib. Hippocratis
de Diæta, & in libris de concoctione. Non concurrit ad concoctionem perficiendam
calor, vt calor est, sed vt naturalis: id est vt concaussa agentis animæ, & quoddam ex
omnibus qualitatibus permixtum: ideo si exiccat, id facit ob connexam siccitatem,
sic id efficiet per se, cum per se siccitatem includat. Quod si diceret, siccitatem con-
currere passiuè. Respondebo siccitatem inclusam in essentia caloris, simul cum cali-
ditate vim efficientem habere, & per se agere in humiditatem alimenti concoquendi.
Ideo dixerim humidû absumi duplici nomine tum ab euocatione à calore facta, tum
à sicci actione humidum corrumpente. Siccum verò alimenti illud est, quod in co-
ctione perficitur. Iam itaque manifestum feci rationes Mercenarij non esse alicuius
momenti; examinemus modo, qua ratione nitatur ille satisfacere duabus rationibus
contra meam sententiam ab eodem propositis. Calor, inquit, aut est in mixtis cor-
poribus, aut in simplicibus. In mixtis calefacit, & exiccat. In simplicibus verò calefacit
C duntaxat.] egregia sanè sententia digna Mercenario Philosopho. Primo calor solis
est calor simplicis corporis, tamen ex se calefacit, & exiccat: vt ille dicebat. In qua re
video maximam adesse repugnantiam. Nam ait, in mixtis calorem exiccare propter
euaporationem humidi: at hoc modo calorem solis exiccare. Sed si hic proprius est
mixtorum modus, quomodo conuenire potest calori solis? præterea cur calor in mix-
tis semper exiccat? cum generat carnem, sanguinem, medullam an exiccat? cur si
igneus est aut ab igne maior illius pars proficiscitur, non exiccabit siccitate? An febri-
lis calor, qui igneus est, sola humidi euocatione exiccabit? Postremò ea verba. Ignis
caliditate calefacit: ignis siccitate exiecat. hoc enim secundum solum in elementis
veritatem habet] obscura sunt. Nam asseuero ignem caliditate calefacere: & siccitate
per se siccare: & illas propositiones formales existere: cur igitur hæc propositio, sicci-
tate exiccat] solum in elementis veritatem habet? cur non in ijs, quæ constant ex ele-
mentis? cur quod terreum erit non exiccabit per se? cur febres ardentes, marasmus
torridus, atque similis non exiccabunt sua natura? sed fortassis plura quàm oportuis-
D set de hac materia scripsimus: perlustremus modo quid ille animo conceperit.

*Cur præter calorem siccitatem inesse in ignem inuentum fuerit ex Mer-
cenarij sententia: quæ reprobatur. Cap. XXI.*

EA opinione reprobata Mercenarius pro sua consuetudine declarat,
quid ipse sentiat. In summa putat duplici via id cognitum fuisse. Primo
via transmutationis: secundo analogiæ ad cætera elementa. Cum enim
elementa inuicem transmutentur vt ignis & aer, nec non ignis & aqua:
transmutatio verò fiat inter côtraria: igitur inter ignem, & aerem qua-
liratum oppositio reperiri debet: ratione quarum transmutatio fieri possit. Cum au-
tem in aere humiditas reperiatur: igitur in igne opposita illius qualitas inesse debet:
cum autem hæc caliditas esse non possit, cum caliditas humiditati non opponatur,
igitur huiusmodi qualitas siccitas erit, ratione cuius inter ignem, & aerem transmu-
tatio

tatio fieri poſſit. Hac enim ſublata ab igne ſtatim inter aerem & ignem tranſmu- E
tatio aufertur. Siquidem calor ignis in humidum aeris agere non poteſt, neque
econtra, cum inter ſe minimè opponantur: quinimmo ſimul in eodem ſubiecto, vt
in aere conſiſtunt: nec aeris calor in humidum ſuam actionem exercet. Pariter cum
inter ignem,& aerem mutua tranſmutatio fiat,igitur in igne,& aqua pugnantes quali-
tates reperiri debent: cum autem in aqua frigiditas,& humiditas reperiantur,igitur in
igne calor,& ſiccitas,quæ frigiditati,& humiditati ſeſe opponant,reperiri debent. Ne-
que enim aquæ humor à calore ignis corrumpi poteſt propter rationē nuper allatam.
Præterea id ex analogia,& comparatione ad cętera elementa compertum eſt; nam cū
in cæteris elementis duæ qualitates neceſſariæ reperiantur: quarum neceſſitas cū prio-
re noſtrarum dilucidationum volumine fuerit explicata, hic lubēs prætermitto. Igitur
& in igne duæ qualitates neceſſariò reperiri debent: hæc autem aliæ eſſe non poſſunt,
niſi ſiccitas, & calor, ſiquidem caliditas, & humiditas in aere reperiuntur: neque ca-
lor,& frigus, cum hę duę elementum veluti inter ſe maximè pugnantia conſtituere nō
poſſunt.] hæc Mercenarius. Verùm quemadmodum in alijs problematis diſcutiēdis F
mihi non ſatisfecit,ſic neq; in hoc tertio aliqua ex parte ſatisfacit. Iuuat,vt hoc ipſum
patefaciam,repetere illam quæſtionem propoſuiſſe mihi, qua via fuerit compertū prę-
ter calorem ignem habere ſiccitatem. In qua ſupponis tanquam notum ignem habere
calorem: & meritò ſanè id ſupponis, quandoquidem id eſt adeò omnibus manifeſtū,
vt qui neget ignem calefacere nemo hactenus fuit: indiget enim pœna, vel ſenſu dicit
Ariſt.in Topicis,quæſtio ſolum inſtituta eſt de ſiccitate, qua via cognouerunt ſapien-
tes ineſſe in igne. Addo huic, quod non quærit, cur ſiccitatem ineſſe in mixtis, aut in
terra cognouerint: neque cur non nouerint aquam eſse frigidam: aerem humidū: ſed
ſpeciatim alijs omnibus prætermiſſis,de ſolo igne diſputatio præponitur:huic ego quę-
ſtioni ſatisfaciens non inueni magis accōmodatam viam,q̄ ab operationibus id cogni-
tum fuiſse, affirmare. Vt qui ſciuerim hac via proceſſiſse Ariſtotelem. Qui diuina Phi
loſophia & paſſim alibi docet, quod oprationes faciunt cognoſcere formam. Tu verò
ad tranſmutationem, & ad analogiam refugiens longè aberraſti: primùm quia cogni-
tio eſt duplex: vna ſenſitiua,alia intellectiua: ſenſitiua notitia omnium iudicio pręce- G
dit intellectiuam: at qui cognoſcere ignem eſse ſiccum,quia adurit, & exiccat eſt ma-
ximè ſenſibile: quod verò elementa inuicem tranſmutentur, non eſt ſenſibile, ſed ra-
tione,& intelligentia duntaxat cognitum: Sapientes itaque primum cognouerunt in
igne ſiccitatem adeſſe ab operatione: deinde verò à tranſmutatione: quod autem
hoc ſit rationabile id fidem facit, quod omnium artium, omniumq́ue ſcientiarum or-
tus à ſenſibus facit, quin omnis noſtra cognitio deriuatur à ſenſibus, vt à Philoſopho
dictum fuit. Sic in propoſito problemate, cum duabus vijs inuentum ſit in igne adeſ-
ſe ſiccitatem,tum à notioribus nobis, tum ab ignotioribus nobis, neceſſarium eſt pri-
mum ſapientes cognouiſſe in igne adeſſe ſiccitatem à notioribus nobis, à quibus inna
ta eſt nobis via, ad notiora naturæ, vt Ariſtoteles inquit. Et ſic prius ab operatione,
quàm à mutua elementorum inter ſe tranſmutatione. Præterea illa explanatio ad hoc
problema admittenda non eſt,quæ non reddit cauſſam eius,quod quæritur:huiuſmo-
di eſt explanatio à Mercenario propoſita:non eſt igitur admittenda. Minor probatur:
quia tranſmutationis via facit cognoſcere contrarietatem ineſſe in elementis: at verò H
hoc non quærimus: ſed cur vna ſiccitas in elemento ignis conſiſtat, hoc quæritur.
Tranſmutatio verò facit cognoſcere contrarietatem ineſſe in elementis,quia verò cō-
trariæ qualitates ſunt quatuor,illas ineſſe,& cōtrarias docet tranſmutatio. Sic non mi-
nus docebit ineſſe ſiccitatem,quàm humiditatem,caliditatem, frigiditatēque: Quam-
obrem, ſi ille quæſiuiſſet ex me: cur qualitates contrariæ in elementis ſint conſtitutæ,
vtique ex Ariſtotele in ſecundo de ortu & interitu dixiſſem,quia inuicem tranſmutan-
tur. Vides igitur quomodo reſponſio Mercenarij nō ſatisfacit propriè quæſtioni. Ad-
hæc verò non minus hæc via facit cognoſcere ſiccitatem in igne,quàm ſiccitatē in ter-
ra: quia ſi tranſmutari debeat terra in aerem, opus eſt adeſſe contrarietatem,cuius me-
ritò fiat tranſmutatio. At qui non quærit cur ſiccitas ſit in terra. Addo quod nulla cer-
tior, & exactior haberi poteſt cognitio de qualitatibus ſenſibilibus, quàm per iudiciū
ipſius ſenſus, propterea ſiccitatem ineſſe in igne, is multò apertius docebit ſenſus,
quam tranſmutatio, & analogia.

Cur elementa binas habeant qualitates ex Augenio. Cap. XXII.

VLTIMVM fuerat problema mihi à Mercenario propositum, cur natura duas singulis elementis qualitates dederit. Huic ego quæstioni ex Philopono sic satisfaciendum duxi. An respondendum cum clarissimo illo Hermeæ discipulo, quod quemadmodum contrariæ quatuor datæ sunt, quia in se mutuandi facultatẽ habent, quod uerò tale est, id profectò contrarium esse oportebat, quatenus autem sibi mutuò uicinas esse necesse est, cõmunicare ipsas in aliquo oportuit: ut ignis aeri uicinus est, & quatenus uicinus est, cõmunicabit ei in qualitate aliqua, ut caliditate: quatenus uerò utrunque in aliud mutatur, necesse est differre in alia qualitate: scilicet in ipsa siccitate: sic aer proximus a-
B quæ, vt conseruaretur in humiditate cum aqua conuenire debebat: aqua cum terra in frigiditate: sic ille cuius opinionẽ cum alijs quibusdã Philosophis immitandam duco.

Mercenarium in hoc problemate aberrasse. Cap. XXIII.

CIRCA propositum problema duo sunt, quæ mihi displicent; primum quod dum illud mihi proponit Mercenarius, hæc scribit verba. Quod à nemine hactenus animaduersum fuisse video.] quæ res admodum temerè abs te scripta fuit: nam si Io. Grammaticus eam solutionem affert, cur à nemine fuisse animaduersum scribis? fortassis quia tu solus eius habebas codicem? an etiam quia adhuc non fuerit latinitate donatus? cum igitur passim liber ille sit venalis, ad pauca certè videris mihi respexisse, cum dixisti, à nemine fuisse animaduersum. Eo magis hac in parte displices mihi, quod dicas me tradidisse solutionem, quam tu ipse tradidisti priore tuarum dilucidationum libro: in qua re longè
C deciperis: nam quid scripseris ignoro. Quid Io. Grammaticus scripserit scio, & profiteor. Deinde in eo est error, quod hanc explanationem tibi tanquam propriã tribuis: sic enim ais. Eam non perpendo, neque improbo cũ propria potius confirmare, quàm demoliri vniuscuiusque partes esse videantur.] Cur quæso te tibi tribuis opinionem Io. Grammatici? Sic decebat Mercenarium hunc Philosophum admodum egregium. Verùm quoniam videor omnia prosecutus, quæ ad propositam disputationem pertinebant, hic finem dicendi facio. Taurini die 28. Iunij. 1583.

Disputationum D. Horatij Augenij aduersus Mercenarium

FINIS.

DISCIPVLIS TAVRINENSIBVS.

D

QVID vinum. Quæ vini facultates. Quæ proprietas. Quid propriè potus apud Medicos, Quid cibus, Quid sit, quod nutritur. Quæ partes ab ipso vino nutriantur, & qualis conueniat nutriendi modus.

Dicendorum præpositio. Cap. I.

NON possum deesse vobis, quibus longè maiora debeo. Itaque in vestrã gratiam explanaturus, quomodo vinũ nutriat, exorsus à rei natura, docebo, primum, quid sit vinum, & quas habeat facultates, proprietatesq́;. Mox, an potus duntaxat existat, ita, vt illi cibi ratio conuenire non possit: sed generatim prius declarabo, quid sit potus, & quid cibus: & quid sit proriè, quod nutritur. Vbi hæc fuerint à nobis pro rei dignitate, ac temporis huius oportunitate, explanata, facilè constabit, qualis vino conueniat nutriendi modus.

Quid sit vinum. Cap. II. E

XORDIOR à primo. Vinum est liquor expressus ab vuis domesticis, & maturis, & à sua fęce purgatus; atque in dolio à proprio, ac naturali calore, ob corporis potissimum nutritionem, perfectus. Hac definitione singulas vini caussas complector. Materiam, quatenus dixi, ex vuis domesticis, & maturis deduci: ex vuis enim silucstribus, quæ vocantur Lambru scę, non fit vinum. ex domesticis non maturis, fit Omphacium. Forma vini est, liquor ab illis expressus, & defęcatus. Liquorem vocaui, non succum, quia consuetudo est apud Medicos succi nomen dici, tum de succo liquido, tum cōdensato: vt cōstat de succo absinthij, eupatorij, liquiritiæ: vt distingueremus à condensato succo, liquoris nomē vsurpare placuit, q̃a vinū propriè semper est succus fluxibilis, liquidusq́. Hinc à sapa distinguo, quia non est substātia liquida, sed tenax, & adhærescens. Quod, si quispiam succum appellare voluerit, non reclamabimus, dum eo tamen noīe rem fluxibilem intelligat. Hac eadē particula, vinum à musto distinguit: quia vinum non est F liquor duntaxat expressus, sed defęcatus. Mustū incipiens est vinum, ac imperfectum quidpiam, cum non sit adhuc à fęcibus expurgatus: ideoq́; nullum vsum, vel pro sanandis ægrotis, vel pro sanis conseruandis habet. Efficiens porrò caussa vini duplex: interna, & externa. Interna, proprius est, & naturalis calor ipsius vini, minimè quidē rei cuiuspiam externę, vt quidam perperam dixere. Hic.n. vbi statim repositum in dolio mustum fuerit, ebullitionem, & concoctionem in ipso faciens, expurgandoq́; omnia excrementa, & per superiores, & inferiores partes, vinū perfectum & concoctū reddit: Declaratum id à me fuisse aliquando diligentius in tractatione ad Mercenarium Philosophum, nouistis. Externū efficiens, vindemiator, expressor, adde si placet, Torculatorē; conseruans dolium. Dum dixi, à proprio, & naturali calore perfectū, vtiq; verum efficiens videor declarasse, prętermisso externo, quod rei naturā non constituit. Dolij meminisse volui, quia locus est, in quo verè conseruatur, & in quo per concoctionē perficitur. Cęterùm finis vini triplex videtur mihi; unus maximè proprius, ac necessarius, nempè ut corpus nutriat, & hunc definitione cōplexi sumus. Alij minus proprij; ut G alimenti in vniuersum corpus distributio, morborum sanatio. Nutrit vinum propria natura, distribuit quatenus fluxibili, & aquosum, sanat autem, vt contrarietatem habet cū morbo, caussisque morbificis. Dubitabit autem fortasse hoc loco aliquis, me non rectè definiuisse; quia definitiones constare debent ex ijs, quæ nota sunt. at nutrire vinum controuersum est. Quidam enim ex recentioribus Medicis, doctissimus, vinū cōtendit non esse alimentum, sed solū alimenti vehiculum. Ego verò putauerim, me quidem, nisi hoc modo definiuissem, regulas veræ definitionis prætermittens, meritò dignum fuisse reprehensione. Regula est notionem rei conuenire quidem debere cū notione communi, quę principium inuestigationis est, at non debere cum illa eandē esse. ita tradit Galenus libro de pulsibus, & nos illius imitatione, & libris de febribus, & de differentijs febrium manifestissimum fecimus. Est autem notio communis, quam omnes de vino concipiunt, vt Galenus inquit, humanū corpus alere. Et hanc omnes Medici cuiuscunque ætatis, atq; nationis vltrò admiserunt. Propterea debebam ego eandem recipere, ac minimè in controuersiam reuocare. Id igitur tanquam principium H sumens mihi ipsi, docebo qui nutritrionis modus conueniat vino, ac omnibus satisfaciam postea difficultatibus.

De vini facultatibus. Cap. III.

N vino suæ sunt facultates, tam actiuę, quàm passiuę; de vtrisque nō mediocris est apud Medicos disputatio. Dicam vestrę introductionis gratia, quid sentiam, breuiter. Primum vinum omne, qua vinum calidum est. ita quidem experientia veterum Scriptorum authoritate confirmata manifestum facit. Sed dubitationē faciunt duo; alterum, quod Galenus, aliquod vinum sua natura frigidū esse scribat, vt cum quarto de simp. med. fac. cap. 13. inquit. Quippe caussam sermo scrutabitur propter quā vinū natura frigidū, atq; inualidū ab extrinseco arguatur calore, & rursus inquit. Persimile.n. q d vinis accidit, quæ

A natura aquosiora, frigidioraq; sunt, quale flammis exiguis, & imbecillis. Libro de cibis boni ac mali succi, septimo methodi, ac passim alibi consimilem habet sententiam. Secundò facit dubitationem effectus, qui à vino fieri conspiciuntur: Morbi enim frigidi à potu vini nascuntur, vt apoplexia, epilepsia, conuulsio, vertigo, hydrops, ac alij quàmplures: effectus autem suæ caussæ proportionari debent. Deinde extrinsecus applicitum refrigerat, quemadmodum in dies contingere videmus in inflammationibus, & in vlceribus. Præterea videtur quædam aquæ species, vt Aristoteles ait libro quarto metheorologicorũ: at aqua refrigerat. Sed hæc facilem solutionem habent, (ab hoc postremo argumento exordiri placet.) Vinum, inquam omne per se calefacit: nihil autem prohibet, ex accidenti refrigerare. Nimia quantitate potatum ob vaporum multitudinem, & acrimoniam mouere potest viscidam cerebri pituitam, ac eam ad ventriculos cerebri fundere. Non raro etiam solis calor (quem vstionem nuncupare solet Galenus, aut etiam affectum ab eo concitatum) licet per se calefaciat, tamen frigidas destillationes efficit. Sic quidem vna caussa contrariorum effectuũ caussa est
B pro varietate subiecti, ac modi agendi. Quia actu frigidum est, & extra non potest à calore natiuo actuari, refrigerat. Sed speciatim prodest vlceribus exiccando: vlcera enim, dicebat Hippocrates, nulla re, præterquam vino madefacere oportet. Prodest inflammationi præcipuè, si fuerit adstringens, quod repellendo fluxionem auertit. Est porrò aquæ genus, quia liquidum, & fluidum, (quod aquæ maximè conuenit) quemadmodum etiam serum, quod calidum & acre à Galeno dicitur. At facere maiorem difficultatem videtur vinũ oligophorum: de hoc enim Galeni verba intelligenda sunt: Nam, si omne vinum calidum est: hoc autem sit vinum pariter calidum esse necessarium erit. Duplex sese offert ambiguitatis huius explicatio. Vna, vt statuamus oligophorum propriè non esse vinum, sed cum additione aquosum, & frigidum, vt aqua. Sed licet diuulgata videatur explicatio, mihi tamen non placet. Quia aquosum, & vinosum, vini differentiæ sunt: atqui differentiæ genus æqualiter diuidentes, æqualiter participare natura vini debent: aut certè vinum erit æquiuocum. Deinde cui conuenit definitio, eidem conuenit definitum. At oligophorum est liquor ab vuis do-
C mesticis, & maturis expressus. Deinde, non est omne oligophorum frigidum: Diuiditur enim, si bene recordor sententiæ Hippocratis, in vinosum, & non vinosum. illud citra controuersiam calidius. Hoc autem etiam calidum. Nam dum exhibet oligophorum non odoratum, veretur, ne caput petat, vultque statim ab eius potu sorbendã esse aquæ portionem, vt potentia eius reddatur imbecillior. Dictionem Hippocratis afferemus parum postea. certè vinũ petere caput non potest, nisi calor euaporationes faciat. Quomodo igitur satisfaciemus Galeno, qui sua natura vocauit frigidum. Dixerim, in comparatione intelligenda esse Galeni verba: quod enim minus calidum est in comparatione ad magis calidum ex omnium consuetudine vocari solet frigidum. Et verò hanc explanationem admitto. Oligophorũ id vinũ dicitur, quod colore, tenuitate substantiæ, sapore, odore multũ repræsentare videtur aquã in latitudine vinorũ existens. Nã si exactè haberet omnes qualitates aquę, vinũ vtique non esset, sed aqua. Huius vini naturã septimo meth. med. Galenus eleganter describit hisce verbis. Aquosum appello natura vinum quod tenue est, & album, & splendidum, & purũ, & oligophorũ,
D vt Hippocrates græcè nominauit. Est autẽ oligophorũ, quod si diluatur minimã substinet aquæ mistionem: id est sanè imbecillissimũ, &, vt in vinis, aquosissimũ.] hæc Galenus. qui manifestè indicat locutum fuisse non absolutè, sed in comparatione. Considerari enim velim hæc uerba. &, ut in uinis aquosissimũ] nõ dixit simpliciter aquosissimum. Sed, ut in uinis] idest in latitudine uinorũ. At Senex uenerandus dũ absolutè loquitur de horũ natura, caliditatẽ inesse nouit. affero eius dictionẽ, quæ sic habet libro tertio de ratione uictus tex. 41. Cum uerò in eiusmodi morbis fortem capitis grauitatem, uel mentis læsionẽ suspicatus fueris, à uino penitus est abstinendũ.] hactenus prohibuit uinũ generosum, de quo supra fuerat locutus. Addit postea. Aquamque tunc dare oportet: uel uinũ aquosum fuluũ, & prorsus inodorum] uides hic exhibere uinum aquosissimũ, quia uult esse ipsum prorsus inodorũ: ad differẽtiã alterius aquosi odorati. Audias modo reliqua. Atque ab ipsius potione (inquit) aquæ exiguum superbibendum.] refert caussam huius instituti, hisce uerbis. Nam hoc modo uini potentia caput, mẽtemque minus tentabit] hæc Hippocrates. Sed quomodo (quæso) po

terit tentare vinum caput, quod omnino sit frigidum? quos emittet aquosissimum vapores? cur post illius potum, aqua superbibenda? in summa ita contendo, omne vinum calidum esse in sua natura: ac magnam haberi in eo, quod magis, & minus latitudinē. Hactenus de caliditate. Longè maior de passiuis qualitatibus controuersia est, an siccum, an humidum. Galenus siccum putauit octauo libro de simplicium medicamentorum facultatibus. Humidum autem primo de sanitate tuenda. Vetera quædam Epigramata vtrique opinioni fauent. hoc humidum esse testatur de Bacco patre loquēs. E

A Ioue sum genitus, lymphis nutritus vtrinque
Humidus euasi, perq; patrem calidus.

Siccum uerò, quod ita habet.

Infantem Nympha Baccum, quo tempore ab igne
Prodijt, inuentum sub cinere, abluerant.
Ex illo Nymphis cum Bacco gratia multa est,
Seiunctus, quod sit ignis, & vrat adhuc.

Verùm, quia huius disputationis explicatio non pertinet ad hunc locum: satis sit ex omnium sententia, vinum calidum esse, statuisse: quod erat nostræ tractationi vtile: si qui voluerint postea cognoscere, quid de siccitate, & humiditate vini sentiendum sit, legant per ocium, quæ Fumanellus Veronensis, Fracastorius, Manardus Alexādrinus, ac omnium postremus Consaluus Barreda Hispanus: qui strenui sunt Agonothetæ, & acerrimi propugnatores. F

An inebriare sit de natura, & proprietate vini. Cap. IIII.

PORRÒ vinum totius substantiæ proprietate non inebriat: nec inebriare proficiscitur à natura vini, vt vinum est, ita vt statuere debeamus esse vini proprietatem. Quod tota substantia conuenit alicui, id semper, & omni conuenit: at inebriare non semper conuenit vino: deinde, quia neque omne vinum inebriat: Non enim oligophorum aquosissimum, vt cum Galeno loquar: non dulce, Aristotelis testimonio vim habent inebriandi. Neque debemus dicere, hæc non esse vina, vt quibusdam placere scio, quia illis certè, vt diximus, non solum nomen, sed etiam definitio vini conuenit. Deinde, quod alicui per propriam naturā conuenit, semper effectum proportionatum efficit naturæ. At dato quocunque generoso vino, id non semper inebriat. Dicent ebrietatem fieri ratione quantitatis vini: neque id constat: quandoquidem in dies videmus bibaces quosdā, qui etiam si dolia ingurgitarent integra, non tamen inebriantur. Alios videas ex potu tantillo vini etiam non admodum generosi, inebriari statim. Hoc quidem non esse tribuendum vino constat. Nam ebrietatis caussa solum est vinum: vtique alij potus non inebriarent, at inebriat maximè Ceruisia, Zittum, & alij potus, quàmplures, inebriat aqua, qua cum decoctum Zollium, ac multò magis dissolutum sit. Vinum igitur quia calidum, odoratum, vaporosum, inebriat immoderatè sumptum non omnes, sed eos, quorū capita imbecilla sunt: at quæ firma, & valida sunt facilè resistunt, quamobrem naturam vini, aut proprietatem totius substantiæ non sequitur, ebrietatem inducere, sed accidentariam quandam vt dixi, dispositionem. Cæterùm quod de vino dulci, ex Aristotele scripsi, infra falsum esse demonstrabimus. G H

Vini maximè proprium esse letificare cor hominis. Cap. V.

QVAERERIT hoc loco quispiam, quid vino tanquam maximè proprium conueniat. Respondeo maximam vini proprietatem esse lętificare bibentem. De qua ita scribitur in Psalmo 103. VT EDVCAS panem de terra: & vinum lętificet cor hominum. Rursus libro Iudicum capite nono legitur. NVNQVID possum deserere vinum meum, quod lętificat DEVM, & homines. Vide quàm tribuant sacræ literæ vino, vt putent DEVM ex vino lętificari. Sed huius loci explanatio, quod pertinet ad Deum relinquatur

A tur Theologis: Ego, quæ ad homines prosequor. Dicent cum Homines lætificantur ex vino, tunc fiunt ebrij. Scio hanc esse clarissimorum authorum sententiam: quibus quo minus fidem adhibeam, hæc persuadent. Omnibus, qui moderate vtuntur vino, lætari contingit. at eiuscemodi sobrietas non stat cum ebrietate. Audiant quid sapiens scribat in Ecclesiastico cap. 31. VINVM ad iocunditatem creatum est ab initio, non ad ebrietatem. Est igitur iocunditas ex vino citra omnem ebrietatem. Est autem huiusce rei caussa, quod vinum maximam habet cum humana natura similitudinem, ac statim spiritus reficit: quorum penuria, qui laborant melãcholici, ac tristes esse con sueuerunt: Deinde quia cor ipsum moderatè calefacit, fundit, laxat, quæ illi accidunt ex lętitia: quemadmodum per tristitiam contrahitur, ac torpescit: sic per lętitiam la-
B xatur, & titillat: suauis calor, qui in vino est, hunc motum facit. Postremò adest indicibilis quædam sympathia cum corde, quæ in eius substãtiæ modo consistit: ideo cordis vires mira quadam celeritate reparat. Rectissimè igitur dictum à sapiente fuit. Vinum ab initio datum fuisse ad iocunditatem; non ad ebrietatem. Deinde non est verum omnes ebrios lętari, nam quidam męsti fiunt, quidam iracundi, alios videbis in aliam animi passionem esse procliues: ita vt verum non sit omnino ebrios ex vino lętari. Placet autem addere hoc loco, quæ idem Sapiens ibidem de hac proprietate scribit: latina traslatio hæc habet.

Aequa vita hominibus, vinum in sobrietate.
Si bibas illud moderatè, eris sobrius.

At in contextu Græco breuior dictio est, & dilucidior.

Ἐπίσον ζωῆς οἶνος ἐν ἀνθρώποις, ἐάν πίνῃς αὐτὸν ἐν μέτρῳ αὐτου. Quod est.

Vinum est res æqualis vitæ in hominibus, si bibas illud in mensura sua.]

Admonemur hoc Sapientis dicto, vinum hoc præstare hominibus, quod præstat vita; & vitæ conferri posse, quia hominem viuificat. Vinum igitur sobriè sumptum est hominibus æqua vita: hoc est, affert ei vitam æquam cõuenientem, commodam, iocun-
C dam: lætitia enim ipsum afficit, depulso timore, & mœrore: idque facit, si bibatur non vltra debitam mensuram. Hic obiter adnoto ex ea Ecclesiastici sententia, quæ dicit, Vinum ab initio fuisse creatum ad iocunditatem, non ebrietatem, colligere me Noem non fuisse inuentorem, vt peribetur vini. Sed à Deo O.M. simul cum alijs rebus productum in principio. Atque licet Geneseos nono legatur, Noem primum plantasse vineam, id tamen intelligendum est, quemadmodum alterum eiusdem dictum, nempè, quod ille primus cœperit exercere terram. nam certum est ante diluuium homines exercuisse terram. Sed hæc relinquantur Theologis examinanda. Diximus de vini facultatibus, proprietateque satis multa. Nunc de reliquis.

Potus quid propriè, & quotuplex apud Medicos. *Cap. VI.*

SOLIDVM alimentum, quo indigebat corpus, nutrire non poterat, nisi antea varias mutationes subijsset in varijs partibus: in ore scilicet, ventriculo, iecinore, & in indiuidua quaque nutrienda particula. Mutatur
D in ore, quia masticatione in minutissimas partes redigitur, cui operi facilitando inseruit saliua à glandibus suppeditata, atque eadem eam deglutionem adiuuat. Demandatum ventriculo non poterat solum concoqui: salíualis enim humiditas non erat sufficiens ad coctionem alimenti, quæ elixatio quædam est: indiguit igitur maiori humiditate extrinsecus comparata, cuius beneficio etiam optima fieret mixtio: ac post elaborationem accommodata distributio. Coctum enim in ventriculo alimentum debebat transmitti iecinori ad sanguificationem, ac rursus sanguis in omnibus recipi debebat venis, & per omnes deduci vsq; ad minimas in singulis partibus cõtẽtas. Hoc fieri nõ poterat sine humida substãtia vehente alimẽtũ: propterea diuinus Hippocrates agens de hoc vehiculo dicebat libro de alimẽto, humidũ esse alimẽti vehiculũ. ideo rectè cõclusimus, hoc vehiculũ esse rẽ humidã in actu. per humidã nõ intelligo aereã: hãc.n. huic muneri accõmodari nõ posse certissimũ est. Humidũ in actu duplex est. Aliud.n. est humidũ actu, sed potentia siccũ. Aliud humidum &

actu,& potentia. Maximè propria ratio vehiculi conuenit humido actu, & potentia, & hoc potus dicitur propria & exquisita nuncupatione. Etenim, quod siccum est, vt siccum magis cibi rationem, quàm potus habet, aut etiam ad medicamentũ refertur. Aqua marina, vt exemplo dilucidem propositũ, est actu humida, potentia sicca: hanc nemo (nisi fallor) potum vocauerit. Ius carnis contusum eiusdem, ac alia eius generis, solius vehiculi habere rationem non possunt: quod in illa siccum adest medicamentosum, sic in his alimentosum inest. Erit igitur potus propriè humida, & aquea substantia, quæ nihil continer sicci sensibus conspicuum: aut saltem, quod solius vehiculi impedire possit rationem. Non enim actu, & potentia humidum ad humani corporis vsum, de quo loquimur, inuenies, quod non participet sicco. Sed cum admodum exigua illius portio est, nec cibi rationem habebit, nec inhibebit rem esse propriũ vehiculum: cum ad eam accesserit natura, qua fortassis exactior pro uehiculo inueniri nõ possit. Porrò quemadmodum potus res humida & actu & potentia dicitur, sic etiam frigida esse debet. Potus enim finis, si bene iudico, instituitur duplex, vnus est optima mistio, ac distributio alimenti: alius sitis extinctio, ex humiditate primus, ex frigiditate alter inest potui. Sanorum natura potum abhorret calidum. at aliquando vt sanemus cogimur instituere. Hinc elixatarum carnium iuscula licet valde humida, & liquida non videmus multum auferre sitim: quod potentia nimirum nonnihil siccitatis in his contineatur elixatione ignis, quã vide solidioribus elixatarum carnium partibus detersæ, ac eductæ: quo circa pro cibo potius habemus tum hæc, tum quæcunque alia sunt eiusdem generis. Hæc, si vera sunt, demonstrant solam aquam proprium esse potum, quod sola frigida, & humida sit actu, & potentia: alia verò nuncupabuntur potus nomine, illius participatione. Quæ omnia sunt à Galeno multis in locis diligenter explanata, sed nullibi diligentius, quàm libro quarto de vsu partium cap. 5. Cæterũ multa potus nomen habent non exquisita ratione sumpti. Primum, quod vehiculum esse potest, aut medicamenti, aut alimenti: atque hic differentiæ sunt tres, vna potus & medicamentum: alia potus & cibus. Atque in hoc duplicem inuenio differentiam. Alius enim potus dicitur, & cibus simul. Alius potus, cibus, & medicamentum etiam, e. g. ius carnis potus est, ob humiditatem aqueam, at verò alit ob siccitatem. Hac significatione vsus est Hippocrates libro secundo Aphor. cum ait. Facilius est impleri potu, quàm cibis. quam explanationẽ Galenus affert in eius Aphorismi cõmentario. Vtranque significationem admittunt Medici de medicinali materia agentes, quàm sex comprehensam capitibus, vnum, quod cibus, & potus nuncupatus constituunt. Erit igitur potus alimentalis, & medicinalis. Medicinalem vocabimus, qui alterat, expurgat, detergit, vel aliud facit pro morborum curationibus vtile: hunc dicemus vehiculum, sed non alimenti, at solius facultatis medicamentosæ. Ergo potus statuatur quatruplex. Primus & exquisita ratione, solus potus. Alter, potus & cibus dũtaxat. Tertius potus, & medicamentum. Quartus, potus, alimentum, & medicamentum simul. E F G

Quid cibus, & quæ differentiæ sint alimenti. Cap. VII.

Easdem, nisi fallor, differentias recipit cibus: nam quidam est cibus absolutè dictus, vt panis & caro suilla. Quidam cibus & potus simul, vt ius carnis, ac in vniuersum omnis sorbitio nutritoria. Quidam cibus medicamentosus, vt saliti pisces. Quidam cibus, potus, & medicamentum, vt ptisana, & halica. Cibũ dũtaxat vocabimus, cuius substantia mutatur in naturam corporis nutriendi, neq; aliam vim habet, vt putã alterandi, vel deducendi, vel quidpiam simile. Hic cibus in sermone quotidiano, vt Galeni verbo vtar, tertio de alimentorum facultatibus cap. 41. opponitur potui, nam potus erat substantia humida, aquea, fluxibilis: cibus erit substantia sicca, terrea, compacta, & adherescens. Huius mentionem satis frequenter facit Galenus, cum dicit, oportere corporis alimentum crassum esse, & compactum. Estis hoc loco admonendi, siccũ alimentũ non dici, quod humoris nihil habeat. Res enim perinde habet, atq; in potu, quem humidũ actu, & potentia cõstituentes, nõ exclusimus ab illo aliquid siccitatis: sic in cibo nõ excludimus oĩno humiditatẽ. Quod prorsus omni caret humore, vt lignũ, ac lapis, id certè elixari, & concoqui non potest. Alimentũ igitur erit res quædã cõpacta, solida, sicca, H

minimè

A minimè verò omnino sine humore. Quando Arist. in secundo de anima definiuit famem, dicens esse appetitum sicci: hoc modo sicci nomen intelligit, quemadmodũ declaratum mihi fuit in disputatione de fame aduersus Mercenarium Philosophum. Secunda ratio cibi est pro alimento humido ac fluxibili, quod, vt facilè ob tenuitatem substantiæ mutari potest, ita ob fluxibilitatem distribui. De hoc cibo eleganter, & luculenter agit Galenus libro secundo aphor. cum ait. Nec hoc loco potum absolutè, sed pro quibusuis rebus humidis, & potulentis, quæ alere, & substentare queant, accipere oportet. Nam, vt hæc solidioribus cibarijs, non similiter alant, distributionis tamen celeritate illis longè præstant.] hæc ille. Quibus verbis apertissimè significauit cibum quendam esse, ac potum simul, res scilicet, vt ille dicit, humida & potulenta, quæ alere & substẽtare potest. Meminit etiam in his verbis, Potus absolutè dicti. Meminit etiam cibi oppositi, cum dicit. nam, vt hæc solidioribus cibarijs. c.] Cibi autem medicamentosi non potulenti adeo frequens est apud Galenum mentio, vt superuacaneum putem me hic amplius immorari. Cibi, potus, & medicamenti simul accommodatum est e-
B xemplũ decoctum hordei, mulsa, ptissanæ cremor: nam quatenus sunt res humidæ, & fluxibiles, certè rationem potus habent, quatenus nutriunt: cibi, quatenus detergunt, refrigerant, secant, medicamenti, vt rectè Galenus docuit libro primo de ratione victus in acutis morbis, com. 44. hisce verbis. Nunquam enim cibus morbosam affectionem iuuabit sua ratione. Id sanè dixi, quoniam sæpius materia vna vim tum cibi, tum medicamenti obtinet, vt ptissana. Nempè, quod virtutem roboret, id ea efficere, tanquam alimentum nata est: sed quoniam & secat, & humectat, quæ expui oportet, ideo medicamenti obtinet rationem.] Porrò alimentum dicitur ab Hippocrate libro de alimento, tripliciter. Verum scilicet alimentum. Quasi alimentum. Futurum alimentum. Verum dicitur alimentũ, quod assimilatur: quasi alimentum quod agglutinatur partibus, & etiam quod apponitur, ac spargitur. Sanguis verò in exilibus venis futurum alimentum est, remotius qui in venis maioribus, & adhuc longius ab hac distat natura, qui in iecinore, longissimè chilus: sic videtur Galenus primo libro de facult. naturalibus vsurpare hæc nomina. At parum refert, quomodo quis intelligat, quasi alimen-
C tum, & futurum alimentum, modo is duo sentiat. verum alimentum vnum esse duntaxat, quod scilicet alia non indiget alteratione, quàm assimilatione. Deinde verò panem, carnem, vinum, olera, ac eius generis alia vocari alimenta potentia remota, qua scilicet res illę possunt multis mutationibus interuenientibus in veri alimenti naturam terminari. Prius enim oportet in futurum alimentum, vt in chilum, & in sanguinem: deinde in quasi alimentum degenerare, vti sunt humiditates secundæ, à quibus, vt prædiximus, verum fit alimentum.

Quid nutriatur. *Cap. VIII.*

NVTRIVNTVR porrò ea, quæ hominis naturam constituunt. Hęc verò ex tribus potissimum constat, nempè ex spiritibus, ex solidarum partium, quæ ex ipso semine gignuntur, substantia; ac tertio ex carnibus, quæ à sanguine suæ generationis originem duxerunt. Quarũ trium substantia-
D rum singulæ propriã pro natura sua tũ qualitatẽ, tũ quantitatẽ habent. Ac qualitas quidẽ earũ ex congrua temperie humidi, & sicci, calidi, & frigidi efficitur. Quantitas verò solidarum partium par semper manet: sed ijs, qui adhuc inaugentur numero duntaxat: qui verò absoluti iam sunt etiam magnitudine. carnosæ verò substantiæ magnitudo variatur, etiam si iam non augeatur animus: Pari modo & substantia spiritus propemodum quolibet momento tum maior, tum minor euadit. Hæ tres substantiæ conseruandæ sunt: nam ex harum conseruatione vita seruatur. conseruatio autem fit nutritione, qua alimentum in principio dissimile, redditur in fine simile. igitur, si virium substantia tum ex spiritu, tum ex carnosa specie, tum solidis ipsis completur, singula propriam nutritionem desiderabunt. Spiritui quidem ex respiratione, transpiratione, & vapore, qui à sanguine attollitur, alimentum præstabitur: Sunt aũt hæc tenuissima, aereamq; naturam habent, quæ pro spiritibus nutriendis idonea censentur, alioquin proportionem aliquã habere cum spiritibus non possent. In hunc modum solidũ genus postulat alimentum solidius: carnosum verò nutritur per eam naturam,

turam, quæ in medio humidorum, ac solidorum corporum est. Quamobrem, quia alimentum, vt dixi, habere proportionem debet cum eo, quod nutritur, necessarium est, ex hac doctrina Galeni, colligere nos, triplex alimentũ esse. Quorum vnum humidum est pro nutritione spirituum accõmodatum: de quo ita loquitur. liceat verò hic quoque volenti vel græcè Aerosim, quasi Aerationem dicas, vel sanguinis attenuationem, vel in halitum solutionem, vel vtcunque libuerit appellare. Aliud est alimentum longè crassius, & solidius, pro seminalibus partibus destinatum: Tertium verò medium inter humidum, & solidum pro carnis nutrimento accomodatum. Hippocrates libro de alimento duas fecit species, humidum, ac siccum. Humidum intelligens duplex, vnum pro spiritibus, aliud pro carnibus. Siccum autem intelligit solutum alimentum. De vtroque loquitur cum ait. Principium alimenti spiritus nares, guttur, os, pulmo, reliqua respiratio. Principium alimenti & humidi, & sicci. Os, gula, venter] seiungit hoc loco alimentum spiritus, ab alimento carnis, & solidæ partis. Nam hoc quidem potissimum elaboratur in ventre, idest uentriculo, & iecinore, & venis. horum enim capacitates ventrem vocauit Hippocrates: os, & gula præparant. illud verò maiori ex parte ex respiratione, & inspiratione suggeritur, vt de animalis spiritus nutrimẽto constat. Nam, vt Galenus ait libro secundo de vsu respirationis, opus est hunc ipsum spiritum animalem, siue sit animæ substantia, siue proximum animæ instrumentum, necessariò nutriri debere: atque ideo maxime rationi consonum est, partim ab aere per inspirationem attracto, partim à sanguinis euaporatione illi nutritionem accedere. Nam, si arteriæ carotides circa collum vinculis constringuntur, nihil offenditur animal, quod pertinet ad respirationem, nec non ad motum & sensum. Vnde liquet cerebrum spiritu per eas à corde allato non valde habere opus. Reliquum itaque est aut euaporationem existere, aut per nares inspirationem. Atqui nec euaporationem largam contingere verisimile est, si arteriæ laqueo excipiantur: quare necessum est ex inspiratione per nares potissimam alimenti partem animali spiritui accedere: quod manifestè sensit Hippocrates in superioribus verbis, cum dicit. Principium alimenti spiritus, os, nares. c.] Hæc autem tanquã fundamenta Medicæ artis statuantur. Quibus etiam addere in præsentiarũ placet, spiritus ipsos duorum esse generum: quidam enim sunt influentes, qui è corde potissimum in vniuersum corpus mittuntur: quidam insiti sunt in singulis partibus: vtrisque deberi nutritionem, & habere vtrosque alimentum nullam dubitationem habet. Postremò solidas partes constitutas esse ex duplici substantia hic asserere volumus: quarum vna est compositio illa terrearum & crassarum partium, quibus constat os, neruos, membrana, & cartilago. Alia verò est calidum innatum à semine illis insitum simul cum humido primigenio. Quamobrem indigere duplici nutrimento videntur mihi: vnum pro terrea substantia conseruanda, aliud pro humido primigenio fouendo, & quo ad eius fieri potest, instaurãdo. Diuersum autem vtrisque deberi alimentum diuersa ipsorum natura indicat.

E

F

G

Vinum esse cibum, & potum ex communi omnium Medicorum consensu. Cap. IX.

H

IAM verò ad rem ipsam propius accedamus. Vinum potus, & cibus est. potus, qua ratione materiam continet humidam, liquidam, & fluxibilem, secundum quam potum consistere demostrauimus, & in sermone quotidiano videtur opponi cibo, vt Galenus ait. Cibus est, quia nutrit secundum omnium opinionem. propterea dicebat idem author. Vinum quidem esse ex eorum numero, quæ alant nostrum corpus, omnes fatentur.] Est igitur communis notio, quam omnes de vino concipiunt, ipsum alere, idcirco Galenus hanc semper supponit tanquam verissimam, cum millies de vino locutus sit. Esse autem cibum hac demostratione confirmat. Quodcunque alit corpus nostrum, cibus est. Atqui vinum nutrit, vt omnes fatentur. Ergo vinum cibus est. Exactissima videtur eiusmodi Galeni demonstratio: cuius minor est notio communis: maior maxima quædam seu dignitas Medica. Ideoque plurimum admiratur illorum Medicorum pertinaciam, nescio an fortassis rectius ignorantiam

A rantiam dixeris, qui cum admitterent vinum corpus alere, noluerunt concedere cibum fore appellandum. Certè aliquam haberent excusationem, si materias alias cibales potulentas, quales multæ sunt, vt lac, iura carnium, earundem contusum, quæ nutriunt, & tamen liquidæ, segregassent à numero alimentorum: at cum admittant illas inter cibos, solumq; excipiant vinum, meritò non est illorum opinio recipienda, Galenusq; illa reiecta, vini meminit tanquam alimenti. Hæc si vera sunt, duo nobis indicant, horum alterum est, in Galeni doctrina non posse quæri vtrum vinum sit cibus: sed, vt primo dicebamus discursus huius capite, supponendũ. Alterum, quod inuestigandus est nutrimenti modus, qui elucescit ex vini differentijs in hunc modũ. Vinum considerari duabus rationibus potest, vel vt medicamentum, vel vt alimentũ: quas vires habeat priori consideratione, explanatum ab Hippocrate fuit in libro de ratione victus in morbis acutis, & à Galeno tum in commentario, tum in methodo medendi. In præsentia verò vini differentias in alendo sumus explanaturi, sumpto hinc initio. Vinorum omnium rubra simul & crassa sanguini generando sunt accommodatissima,

B vt quæ minima egeant mutatione, vt sanguis fiat. Post ipsa sunt nigra, crassaque, & dulcia: tum quæ colore quidem rubra sunt, & nigra, consistentia autem crassa, vnà cum astringendi qualitate. His autem minus sua natura alunt, quæ alba sunt simul ac crassa, & acerba: superantur hæc in nutriendi modo à flauis mediocriter crassis, & dulcibus, qualia sunt vina, quæ ab odore musci vocantur muscatella. Omnium autem minimum nutriunt, quæ colore quidem sunt alba, consistentia verò tenuia: & quo fuerint tenuiora eo ad nutriendum ineptiora sunt, at ad vrinam prouocandam magis idonea. Igitur in latitudine vinorum statuantur extrema duo. Vnum est vinum rubeum, & crassum: aliud album, & tenuissimum. Illud plurimum: hoc minimum sanguinis generabit: quæ in horum medio sunt constituta, pro extremorum participatione mediocriter habent, vt in hoc schemate.

Vinum rubeum crassum
Vinum nigrum crassum dulce
Vinum nigrum crassum austerum.
C Vinum rubeum non crassum, sed mediocre.
Vinum nigrum non admodum crassum dulce.
Vinum nigrum non admodum crassum austerum.
Vinum flauum crassum dulce.
Vinum album, siue flauum crassum austerum.
Vinum flauum non admodum crassum.
Vinum album tenue odoratum.
Vinum album tenue non odoratum.
Vinum album tenuissimum non odoratum.

Regula verò pro cognoscenda nutritionis differentia sumitur à tribus, à colore, & à consistentia, à sapore, à colore, quia rubea præcedunt omnia, mox nigra. à consistentia, quia crassa vina magis alere, quàm tenuia ipsorum ostendit natura (inquit Galenus) præterea experientia id ipsum comprobat. à sapore, quia dulcia maximè amica sunt naturæ: conficiuntur enim in ventriculo, & distribuuntur facilius quàm austera,

D vt quæ facultate sunt calidiora. Quæ autem admodum sunt crassa, tardius quidem perficiuntur, ac distribuũtur, si tamen in ventriculum adeo robustum incidant, vt confici rectè ab eo possint alimentum copiosius corpori exhibebunt.

Iam igitur constat quis modus nutritionis in vino generatim insit. nempè, vt sanguinem efficiat breui, & admodũ celeri mutatione, in comparatione ad solidiora alimenta: propterea dicit Galenus. Vt quæ minima egeant mutatione, vt sanguis fiat. Ac generalius de omni vino libro tertio de temperamentis hæc scripta reliquit.

Vinum verò, vt assimiletur, mutationem desiderat minimam: quo fit, vt tum nutriat, tum roboret celerrimè.

Cæterùm in latitudine vinorum, quædam citius, quædam tardius mutantur: citius tenuiora, tardius crassiora. Quædam plurimum nutriunt, quædam minimum. plurimũ crassiora, rubea, nigra, flaua, dulcia, austera. Minimũ alba, tenuia, nidora, aquosa. & hęc de cõi vini alimento ex Galeno satis. Verùm ne quid in hac materia relinquatur, quod facere dubitationẽ possit, antequã sigillatim de alijs agam, expẽdere volo, quid clarissimi-

clarissimi quidam hac nostra tempestate Medici respondeant. Itaque dicunt omne E
vinum esse vehiculum alimenti, nullum autem esse cibum. differentiam esse vehiculi in eo quod magis, ac minus: nam vinum etiam si crassum sit, vehiculum tamen esse, sed minus quàm vinum tenue,& adhuc minus quàm album,& oligophorum. At quia crassa vina & dulcia videbantur vrgere, quia hæc inherent, vt Galenus inquit, & non facilè distribuuntur, nutriuntque satis manifestè; Arbitrantur nomine duntaxat esse vina, non re ipsa: segregantque vinum dulce à vinorum natura, & quia nutrit, & quia dulce. neque enim sapor dulcis proprius est vino, vt Aristoteles inquit tertia sectione problematum. Ideoque inebriare alia vina dicit, sed dulce nunquam. Affirmantque duplicem adesse nutrimenti notionem. vel enim dicitur nutrimentum, quod verè in corpus nutriti transmutatur: vel quod non verè transmutatur. Vinum primo modo non erit (inquiunt) nutrimentum, sed maximè famulatur ad perducendum alimentum partibus, & ad affigendum: Vnde quando dixerunt Sapientes vinum nutrire, secundo modo intelligunt, non primo. Sic Hippocrates docuit humidum esse alimenti vehiculum: idq; probant etiam ex verbis Galeni. 4. libro de vsu partium cap. 5. F
vbi tradens vsum potus, ait, potum esse necessarium, vt sit alimenti vehiculum: quoniam sua natura cibus non posset ad anfractus corporis accedere. Hic examinanda sunt singula, principio facto ab ijs, quæ de nutrimento prodiderunt.

Contraria sententiæ impugnatio. *Cap. X.*

ILLVD primo loco recipiendum non est, nutrimentum sumi à probatis authoribus, pro eo, quod non conuertitur in substantiam corporis: sed quid probatos authores dico, cum hactenus neminem profitear inuenire id nomen sub ea significatione vsurpantem. Hic duplex est abusus, vnus, vt vehiculum purũ, quale aquam esse in superioribus demõstrauimus, vocet Galenus alimentum. Alius, vt hoc nomen extra omnem consuetudinem admittat. Sed videamus, quam benè Galeno conueniat. Scripta hæc legimus libro de humorib. sect. 3. com. 19. Cæterùm vinorum sunt multa genera: inter quæ ea, quæ G
aquea nominantur, perexiguum corpori alimentum perhibent: crassa, & fulua multum alunt: ac multo etiam magis nigra. Aquea autem facilimè per vrinas secedunt: propterea, quod tota ferè quamcelerrimè prius ad iecur subuehuntur, quàm quicquam per aluum descendat. alia verò omnia, ex quibus manifestum quid subit in ventrem, secedunt ad proportionem temporis, quo nutriunt.] hæc Galenus. quæ certissimè non possunt referri ad ea, quorum substantia non vertitur in naturam corporis. Præterea multò euidètius idem conspicere licet ex ijs, quæ libro tertio de Temperam. cap. 2. scribit. vbi veri alimenti conditiones affert, ostenditque illas conuenire vino. Totam eius dictionem afferre placet in medium, quia, nisi fallor, dubitationem omnem tollit. Omne animal (inquit) conueniente sibi nutritur alimento. Conueniens autem cuique alimentum est, quod assimilari corpori, quod nutritur, potest. Oportet ergo toti nutrientis substantiæ cum tota nutriti natura communio aliqua, similitudoq; sit, prorsus hic quoque non paruo excessus, defectusque subsistente in ipsis discrimine: cum alia magis consistentia, similiaque sint, alia minus.] hæ sunt conditiones veri ali- H
menti. Audiant quæ postea subdit. Propterea etiam alia conficiendi operæ valentiore, ac diuturniore, alia minore, ac breuiore egent. Auium caro minore: suilla maiore: vinum verò, vt assimiletur, mutationem desiderat minimam. quo fit, vt tum nutriat, tum roboret celerrimè.] An hæc quispiam negabit vero, & exquisitissimo alimento conuenire? Audiant rursus, quæ idem author de vino loquens asserit libro tertio de facult. alimen. cap. 40. Vina rubra & crassa sanguini generando sunt accommodatissima, ceu quæ minima mutatione indigeant, vt fiant sanguis.] Vide magnum doctrinæ consensum. Num hæc verba, de simplici vehiculo nutrimenti intelligenda sunt? quis diceret, vehiculum assimilari corpori, minima indigere mutatione, vt sanguis fiat? Liceat mihi hac ratiocinatione instare. Illud statuendum est alimentum, quod partibus nutriendis assimilari potest, vt Galenus docet libro primo de Naturalibus facult. nihil enim eodem authore nutritio est, quàm assimilatio. Atqui corpori nostro vinum facilè assimilari potest. Ergo vinum nostro corpori alimentum est. Perlustremus quæ

A de vino dicant. Omne vinum esse vehiculum alimenti consistere non potest. Nam, si per vehiculum intelligere oportet, quod alimentum de loco ad locum duntaxat transfert; non autem, quod aliquam habeat vim nutriendi, falsum esse profiteor: quia hoc nulli conuenit vino. etenim omne nutrit plus, aut minus: ergo nullum propriè vehiculum est. Fortassis oligophorum nobis obijcient. At certè licet putent maior Medicorũ pars hoc non nutrire, ego tamen contrarium sentio, simul cum Galeno, nempè in relatione ad alia vina admodum exiguum dare corporibus nutrimentum. neque putauerim aliquando Galenum negasse huic vino nutriendi vim. Dilucida est sententia Galeni libro de humoribus, in qua ait. Inter ea, quæ aquea nominantur, perexiguum corpori alimentum præbent.] non dicit, hic nullum.] sed perexiguum alimentum.] Ac rursus libro de alimentis ait. Omnium verò minimum alunt alba, & tenuia, aquis quodammodo similia.] & in libro de cibis boni & mali succi, inquit. Ex vinis quæcunque aquosa sunt, & substantia tenuia vrinam mouent, & paucissimum corpori nutrimentũ præbent.] & 2. aphoris. com. 11. de eisdem vinis asserit: minimum alimentum præbere

B corpori. Ergo nutrire ita proprium est vino, vt omni prorsus conueniat.

Sed dicet, Hippocratem dixisse libro de alimento, Vinum quibusdam alimentum, & quibusdam non est alimentum. Hic certè locus etiam eosdem conuincit. nam, si quibusdam alimentum, omnibus non erit semper vehiculum, vt profitentur. An dicemus non esse alimentum, quod paucissimum certè alimentum præbeat? Vel non esse alimentũ, quod pro medicamento vsurpetur? vtraque explanatio satis conuenit. Quamobrem vinum, qua res humida actu erit vehiculum: qua potest verti in substantiam corporis, alimentum. Vina crassa, & dulcia in relatione ad alimenta solida vehiculi etiam habere possunt rationem: in relatione ad vina tenuia, magis alimentum referunt. Galenus in commen. 11. 2. aphor. priori modo locutus est; quia eiuscemodi vina longè facilius nutriunt, quàm solida alimenta. Neque mihi videtur consonum rationi, vina crassa, & dulcia non esse vina nisi nomine; egimus enim de hoc argumento supra, vbi ostendebamus illud propriè re, & nomine esse vinum, cui vini definitio conueniebat. ijs nunc addo, quod dulce vinũ inebriat: Aristoteles cur id negauerit nescio, neque videtur in

C hoc laborandum mihi, hoc vnum scio & profiteor, Moscatella dulcia (antiquis fortassis incognita,) Trebiana nuncupata apud Tuscos. Vernacia Insubribus, Maluaticũ Venetis dulce, inebriare, quorum capita sunt imbecilla: atque ita quidem, si re ipsa vinum est, quod inebriat, dulce aũt inebriat, dulce re, & nomine erit vinũ. Quod ex Hippocrate de vehiculo dicunt, id rectè dictũ fateor. Sed cauere oportet, ne fiat reciprocatio: tũc. n. adesset deceptio. Humidũ (inquit Hippocrates) est alimẽti vehiculũ. at nõ sequitur, quodcũq; humidũ alimenti vehiculũ debere nũcupari. Quia põt alimẽtũ esse humidũ, quod vtroq; gaudebit nomine, alimenti. s. vt nutrit, potus verò vt distribuit. Aqua solum vehiculum est, non alimentum. Ius carnis alimentum, & vehiculum; vehiculi. n. solius ratio soli aquæ per se conuenit, vt Galenus ait 4. de vsu partium, hisce verbis.

At enim in hac quoq; vena multa adhuc humiditate tenui, & aquosa plenus est sanguis. Vocat autem ipsam Hippocrates ὄχημος τροφῆς, idest vehiculũ nutrimenti, simul cum appellatione vsum quoq; eius ostendens. neque. n. ex ventriculo in venas commodè transmitti poterat chimus iam ex cibis factus, neq; facilè pertransire venas, quæ sunt

D in hepate, & multæ, & angustæ, nisi tenuis quædã, & aquosa humiditas tanquã vehiculum ei fuisset admixta. Hunc itaq; vsum præstat animalibus aqua, si quidẽ ex ea nutriri nulla particula potest. Distribui verò ex ventre, quod nutriturũ erat, non poterat, nisi deductum fuisset à quopiam ita liquido.] hæc Galenus. Qui mihi vehiculi solius videtur naturam adeo diligenter expressisse, vt nihil diligentius.

Vinum spirituosas nutrire partes. Cap. XI.

Nvnc speciatim de eadem uini nutritione agendum. ac primum dico, spirituosam substantiam à uino nutriri, tum dum propriam seruat naturam, tum dum in sanguinem conuertitur. Vinum odore quidem reficit spiritus, de quo nutriendi modo Galenus ita scribit. Qui celeri alimenti appositione egent, humidum ipsis optimum colligendis uiribus remedium. Quod si adhuc multo celeriore egeant, odoribus sunt recreandi.] Quod etiam

multo

multo antea dixerat Hippocrates libro de alimento. Odoris autem nomine non intelligimus ipsam speciem sensibilem, quandoquidem hæc nutrire non potest. Sed euaporationem ipsam, quæ ex rei odoratæ corpore prodit: hanc nutrire profitemur spiritus animales, & vitales collabentes per inspirationem factam per nares, & per fauces. De hac materia disseruimus in primo Tomo Epistolarum Medicinaliũ, in Epistola de odore ad Cucinam. Refertur autem hic modus nutriendi ad aerem: quem nutrire spiritus, animales potissimum, supra demonstratum fuit. Secundò à vino fit nutritio, quod cũ statim, ob magnam familiaritatem substantiæ, facileq; in naturam sanguinis conuertatur, vtique ex suaui illius euaporatione omnes generari possunt spiritus. Ideoq; à Galeno scribitur libro de ratione curandi per sanguinis missionem: calorem natiuũ suam habere conseruationem à sanguine: quia spiritus ipsi, qui nomine caloris huius, vt plurimum à Galeno vocari solet, generantur ex vapore sanguinis: vterque modus nutrimenti ex vino tunc necessarius est, cũ potissimum spiritus breui tempore dissoluuntur. De hac nutritione locutus est in Aphorismis, cũ ait. Facilius est impleri potu, quàm cibis.] & rursus: quæ longo tempore extenuantur corpora, ea lentè reficere oportet, quę verò breui, breuiter.] Nam spiritus cum tenuissimam habeant naturam, facile, & breuissimo tempore solent dissipari: de quibus Galenus in commentario ita scribit. Corpora.n. quę non multo tēpore attenuata sunt ex humidæ, & spirituosæ substantiæ iactura, non etiam solidæ colliquationem sunt passa.] Conuenit hic renutritionis modus ijs, qui sincopem patiuntur: hos enim statim à vini odore, ac potu recreatos videmus. Quæri solet hoc loco, an spirituum regeneratio facta ab aere, à vapore odoratæ rei, à sanguine attenuato, sit propriè nuncupanda nutritio. dubitationis caussa est, quòd Galenus lib. 1. de naturalibus facultatibus, in quo ex proposito de nutritione agit, non videtur aliam admittere, quàm nutritionem solidarum partium ex semine, & sanguine creatarũ. ergo si hæc nutritio est, Galenus meritò insufficientiæ accusandus, quod hãc prætermiserit: quod de Galeno affirmare nefas putant. Confirmatur præterea hac ratione. Quod verè nutrit mutationes multas pati debet in varijs partibus, vt in ore, in ventriculo, in mesenterio, in iecinore, in venis, ac tandem in singulis partibus: at hoc fieri non potest sine tempore: Videmus autem vinum non subire has alterationes, ac statim mutari in substantiam spirituum. propterea admittendum est à vino instaurari spiritus, & recreari: at verò minimè quidem propriè nutriri: adde quod omne nutrimentum incrassatur: sed vinum cũ recreat spiritus, non incrassatur: ergo propriè nutrimentum non est. Ego putauerim veram esse, & propriam nutritionem: atque licet non sit vera nutritio, ex hoc tamen argumento conuinci aduersarios contendentes vinum solum esse vehiculum. Quandoquidem quod hanc naturam habet, non potest illud in substantiam corporis conuerti, atque vires collabentes tam subito reparare: imò ne reparare quidem potest. aggredior docere, cur putem veram nutritionem esse. In primis maximè uidetur consonum rationi ob partis præstantiam: Galenus.n. non raro dixit, spiritus ipsos aut esse animæ substantiam, aut proximum illius instrumentũ. ego quamuis priorem partes enunciationis huius falsissimam profitear: aliam tamen nullam pati difficultatem uideo. cur igitur spiritus longè præstantiores sint, quàm solidæ partes, & carnosum genus: ac etiam tantæ dignitatis, ut actiones fieri in uiuente corpore non possint, sine illorum adminiculo, uidere non possum cur solidis uera nutritio concedatur, & carni: spiritibus autem neganda sit. Preterea idem confirmat ratio nutritionis. Nam Galeni testimonio primo de naturalibus facultatibus, Nutritio est alteratio, quam assimilatio sequitur, imò ad id quod nutritur, eius quod nutrit, assimilatio est. Alteratio ipsius actionis genus est, non tamen qualis erat in generatione. ibi nanque, quod os non erat, potius factum est os. In nutritione uerò, ei, quod iam factum est, id quod affluit, efficitur simile: ideo non immeritò hæc assimilatio uocatur. At spiritus ex odoratis, ex aere ipso iam existentes, nutriuntur: quia utrunque mutatur in substantiam spirituum. Ergo cum hæc operatio sit assimilatio, & generatio non sit, quia aduenit enti in actu, aliud esse non potest, quàm nutritio. Amplius idem probabiliter demonstrari potest ex natura alimenti. Etenim alimentum est quodammodo contrariũ, & quodammodo simile: contrarium (siue, ut rectius loquar, oppositum) est in principio suæ alterationis: in fine uerò omnino redditur simile. Solidarum partium nutrimentum actione ipsius naturæ primum ab omnibus qualitatibus priuatur, impedientibus

A tibus ipſum nutrire: vt panis ſormam amittit panis, & aſſumit chili: & poſtea priuatus
hac ſorma induit in iecinore naturam ſanguinis, atque tunc fit ſimile. Sic videtur habe
re mihi in nutrimento ſpiritus. nam vapor ſanguinis mutat naturam in tenuiorem ſub-
ſtantiam, qualis ſpirituum eſt. Aer & vapor odoratus priuantur omnibus contrarijs di
ſpoſitionibus, poſtea verò euadunt in naturam ſpiritus. Adhæc idem ex natura inſtru-
menti demonſtrari poteſt. nam quemadmodum ſolidum alimentum debebat alterari
in varijs partibus, quæ etiam recipere debebant excrementa ab illis mutationibus ge-
nita: ſic etiam in nutritione ſpirituum natura varia inſtrumenta ſabricauit accommo-
data. De quibus ita dixit Hippocr. lib. de alimento, vt ſupra etiam recenſuimus. Princi
pium alimenti ſpiritus, os, nares, guttur, pulmo, & reliqua reſpiratio. In quibus varias
mutationes recipit alimentum ſpiritus. Placet id ipſum confirmare Galeni verbis. Sta-
tuamus animalibus ingentem copiam aeris attrahere, hunc ingredi per aſperam arte-
riam in pulmones, atq; per arteriam venalem ad ſiniſtrum cordis ventriculum influere.
Elaborabitur certè aer ipſe ambiens in ſubſtantia pulmonis cum inſitu ſpiritu ibi per-
B miſtus, & qui copioſus ibidem adeſt. ſiquidem, vt ait Galen. 7. de vſu part. cap. 8. pulmo
alitur ſanguine tenui, & vaporoſo. Arteriæ item, vt idem ait cap. 5. per ora, quæ in cutē
deſinunt ex circumdato nobis aere non exiguam in ſe cum dilatantur portionem ali-
menti recipiunt. In hoc autem diſcrimen alimenti ſpirituum eſſe videtur mihi ab ali-
mento ſolidarum partium, quod in his ipſis maior, & magis conſpicua mutatio eſt, in
illis minor, & obſcurior: ideo Galen. lib. 5. de ſimplicium medic. facult. cap. 9. ait, mate-
riam leuiculam mutationem expoſcentem ad innati ſpiritus generationem eſſe vapo-
res ſanguinis. Addamus authoritatem Hippocratis, & Galeni, qui de nutrimento ſpiri-
tuum eodem modo loquitur, atque de vero nutrimento, & cum ſæpe in hunc ſermonē
incidat, nunquam tamen differentiam hanc animaduertit. ſed ambo communi conſen
ſu tres eſſe partes conſtituentes noſtram naturam, & triplex nutrimentum reperiri ſin-
gulis proportionatum ſignificarunt. Videor ex ijs demonſtraſſe ex vini vſu nutriri ſpi-
rituoſam ſubſtantiam, atque veram nutritionem eſſe: ac dato nutritionem impropriè
dictam, vinum vehiculi ſolius rationem non habere.
C

Vinum nutrire partes carnoſas, & ſolidas. *Cap. XII.*

NVNC etiam huic diſputationi addo, Vinum nutrire partes ſolidas, & car
noſas: quod ego me facile demonſtraturum confido, ſumpto principio à
partibus carnoſis. Illud autem antea ſtatuendum, ac ſupponendum, cu-
ius mentionem ſupra ex Galeno fecimus, nempè ex vino generari ſan-
guinem: ex hoc principio ſic demonſtrari poteſt propoſitum. Carnes, tū
viſcerum omnium, tum verò muſculorum ex ſanguine ipſo nutriuntur, exiguam ſcili-
cet alterationem conſecutæ. Oſſa verò, quo nutriantur, numeroſa, quæ intercedat mu-
tatione eget. Hic Galeni diſcurſus eſt lib. 3. de natur. facult. cap. vltimo. Ergo ſi caro nu
tritur à ſanguine: & vinum fit ſanguis: erit ipſum vinum carnis remotum nutrimentū,
quod in hac tractatione quærimus. Præterea cum caro humido temperamento ſit præ
dita: ſolidæ partes ſicco, proportionatum alimentum poſtulant. illę humidum exigent:
D hæc verò ſiccum. At ex vino, & humidis, ſorbilibusq; alimentis humidum præſtatur
corpori alimentum, ergo ex vino carnoſum genus optimè nutriri poterit. Amplius
communi ratione ſic inſto. Omnium partium commune alimentum eſt ſanguis: Atqui
vinum degenerat in ſanguinem: Ergo vinum omnium partium idoneum erit alimen-
tum. Quæ res, ne videatur poſitis principijs non conuenire, quomodo ſit intelligenda,
breuiter expono. Ex ſanguine tenuiori nutriuntur ſpiritus, vel, vt rectius dicam, ex va-
pore ſanguinis ex moderata illius ſubſtantia caro nutritur leui mutatione ſuſcepta. ex
toto poſtea ſanguine poſt multas mutationes ſolidarum partium ſubſtantia nutritur.
de hiſce mutationibus loquitur Galenus ſatis diligenter loco proximè citato. & nos
quidem quomodo contingat, breuiter exponamus. Quemadmodum omnis caro nutri
tur ſanguine: ſic etiam oſſa nutriuntur ex eodem alimento in medullæ naturam con-
uerſo. Quæ parua ſunt oſſa, & non habent ſinus, medulla inſperſa eſt in cauernulis ip-
ſorum: in magnis verò habentibus ſinus in illis continetur pro nutrimento medul-
la. Vbi nutrimentum, & quod nutritur magnam habent ſimilitudinem: at exi-

gua dissimilitudo est, facilis est transmutatio, vt à sanguine ad carnes. Quibus autem plurimum discriminis intercedit, ea fieri breui tempore similia non possunt, nisi omnes mutationes intercedant, quę in medio sunt, vt accidit inter sanguinem & ossa. Tale quidam & cartilagini est muccosum illud, quod ei circunfunditur: praeterea ligamentis, membranis, ac neruis lentus humor, qui in eis inspersus visitur: singula namque horum ex multis conficiuntur fibris, quæ & similares particulæ sunt, & verè sensibiles. In medijs verò earum spatijs, qui maxime ipsarum nutritioni succus conuenit, est inspersus. Tandem omnem succum alimentariū est necessarium partes ipsas attraxisse ex ipsarum venarum sanguine, electo inde quod potuere sibi quàm simillimo. assimilant autem sensim, atque in suam naturam mutant. Hæc igitur si vera sunt, manifestum faciunt, vinum esse materiam alimenti, quo solidæ partes nutriuntur. Est autem hoc loco animaduertendum, in solidis partibus contineri, calidi innati substantiam simul cum spiritibus insitis, atque etiam terreum illud crassamentum, quo à mollioribus partibus, vtpurà sanguineis, differūt. Sanguis ex vino genitus licet sit crassus, vix tamen habere tantam potest crassitiem, vt terrenam illam instaurare molem possit. at certè nutriuntur ex eo sanguine innati spiritus, & innati calidi substantia: quibuscum maximam habet familiaritatem. Atque hoc modo constat, quale nutrimentum præbeat vinum, & qua ratione spiritus, carnosum genus, & solidæ partes ab ipso nutriantur: quod propositum huiusce nostri discursus fuit.

E

F

Dubitationum omnium explicatio. Cap. XIII.

RELINQVITVR, vt dubitationibus satisfiat, quæ in hac materia non videntur exiguæ. Atque primùm sic dubitatur, Si vinum nutrit, vtiq; eius aliqua pars vertitur in substantiam corporis: id enim necessarium esse constat. Atqui nulla pars vertitur in substantiam corporis ex Galeni sententia; non igitur nutriet. minor probatur verbis Galeni libro primo de naturalibus facultatibus, capite vltimo, in quo sic ait. G

At, quod totum id, quod bibitur, vrina fit, nisi, si quid, cum aluo exijt, aut in sudorē, aut per inuisibilem perspiratū abijt, ostendit planè et, quod quotidie meijmus copia.] hæc ille. quæ repetit tum in eodem capite, tum etiam lib. 3. eiusdem tractationis, c. vlt.

Secundò omne alimentum cum in naturam corporis debeat conuerti, debet esse crassum ac viscidum. crassum, quia partibus assimilari oportet, quæ crassæ sunt. Viscidum, quia debet illis agglutinari: at non potest quod non participat visciditate agglutinari, vt constat experientia ipsa, & à Galeno passim explanatum est, præsertim lib. 7. methodi, & de naturalibus facult. Sed vinum neque crassum est, neque viscidum. ergo illi minime conueniet ratio nutrimenti.

Minor hoc modo probari potest. aliquod esse crassum dupliciter potest intelligi, vel extra corpus, vel intra corpus. non est aliqua ex his ratione crassum. Nam vinum semper est fluxibile corpus, actu humidum: at crassum adhæret, & non fluit. Vinum igitur extra corpus actu consideratum minimè pro crassa haberi debet. Neq; potentia etiam crassum est vinum. Nam si coquatur nunquam crassescit, vt experientia manifestū est apud eas gentes, quæ vina concoquunt: ea enim coctione semper euadunt tenuiora. H

Præterea neque crassum est potentia intra corpus sumptum: quia, quæ sunt aquea, differunt ab ijs, quæ terrea sunt, & aerea. hæc. n. incrassari possunt, illa nequeunt, vt colligitur ex Aristot. lib. 3. Metheorol. cap. 9. Atqui eiusdem authoris testimonio vinum ipsum species est aquæ. incrassari igitur nunquam poterit in corpore, quantumuis calor naturalis in ipsum agat. Amplius neque visciditatem aliquam adipisci vinum potest potatum: quia vinū neq; ab vlteriori coctione, neq; ex admistione rei cuiuspiam acquirere visciditatem potest. Mel ipsum exempli gratia viscidum redditur, quo magis coquitur. Viscum, viscidum corpus est ratione mixtionis. Vinum neutro modo acquirere potest visciditatem. Non quidē coctione, quia, vt prædiximus, quo magis coquitur eo redditur tenuius. Non secundo permistione, quia nihil permiscetur vino, quod tenax reddere possit ipsum. Dubitationes contra opinionem hactenus explanatam, tot sunt.

Propositarum

A

Propositarum dubitationum solutio: *Cap. XIIII.*

HAE rationes necessariæ non videntur mihi: propterea ad earum solutionem accedo. Quantum igitur ad primam pertinet, dicimus minorem propositionem tanquam falsam, esse admittendam. Eius falsitatem ostendit experientia, & communis omnium consensus. Experientia, quia qui sobrie viuunt, non solum totum, quod bibunt, non emittunt per vrinas, sed etiam satis manifestè maiorem ferè partem pro corporis nutrimento retinent; imò in ijs etiam, qui indulgentes potui, vocantur bibaces, accidit, statim impinguari, quod non contingeret, si totum quod bibitur, fit vrina. Certum est impinguari illos ex solo potu: quia ciborum exiguam admodum in relatione copiam sumunt. Idem præterea vinearum custodes ostendunt, qui ex vuarum maturarum vsu solent plurimum impinguescere. Communis porrò consensus idem indicat, nam ex
B potu vini generosi recreari statim sincope affectos concedunt, & nos supra etiam diximus. at omnino impossibilis esset recreari spiritus, si totum, quod bibitur, vrina fit. Sed quid dicemus ad Galenum? an arbitrabimur ipsum aberrasse? ego quidem certè id non putauerim. Sensus itaque Galeni verborum in hunc modum habet. Putabat Lycus renes non attrahere ad sese serosos humores à superioribus partibus, sed generari in renibus ratione ipsorum nutritionis. Galenus contra hanc opinionem refellit multis argumentis, præsertim verò argumentatur hoc pacto. Quicquid bibitur, ò Lyce, fit vrina. ergo ipsa gignitur ab ea substantia, quæ bibitur. itaque non generatur ex nutritione renum, si prius quàm renes nutrirentur, aderat materia in corpore, quæ fiebat vrina. Probat postea, quod quicquid bibitur fit vrina experimento eorum, qui multum bibunt hyeme, in ocio degunt, & vino aquoso, & tenui fruuntur. Quæ cum ita sese habeant, non videntur aliquid concludere contra opinionem nostram. Primum, quia hic Galenus agit de vino oligophoro, ac tenui, quod minimum nutrit: nos agimus de alijs vinorum differentijs. Secundò supponit homines bibaces, qui nimio
C indulgent potui: nos autem de sobrijs agimus. Tertiò Galenus eam affert sententiam, vt ostendat ex potulenta substantia originem habere vrinam, quatenus etiam trahitur à renum caliditate: quod non facit ad propositum nostræ tractationis. Quia esto totum quod bibitur aliquando fieri vrinam: vt experientia manifestum facit, non debet hoc recipi tanquam vniuersale, sed vt particulare quoddam præceptum. eius verba sic fore intelligenda, quæ postea subsequuntur manifestum faciunt. Hyeme autem maximè id intelligere licet in ijs, qui in ocio degunt, & vino ampliter indulgent, præsertim si vinum tenue, & penetrabile sit. Meiunt enim hi celeriter tantum paulo minus, quantum bibunt.] hæ circunstantiæ minimè persuadent vinum nutrire non posse: vt omnes perspicere arbitror.

Ad secundum argumentum dico, vinum esse quidpiam tenue, humidum, fluxibile: atque in eo genere crassum in quadam latitudine. notandum itaque alimentum omne aliqua ratione debere esse crassum, plus, aut minus pro varietate substantię nutriendæ. Vinum in relatione ad spiritus est crassum. res enim tenuissima est spiritus: Huic
D proximus est halitus: cui succedit sanguis, arteriosus, feruentissimusque. Vinum certè crassius est spiritu. Tenuius carne, & solidis partibus. Cum petunt, an actu sit crassum vinum respondere debet secundum distinctionem supradictam: cui addo, quod si loquamur in latitudine vinorum, horum quædam tenuissima sunt, quædam crassissima: quædam mediocria. Nigra, & rubra, vt plurimum crassa, vt ferè maior pars dulcium. Rursus habent visciditatis aliquid, cuius caussa inhærent, vt maculæ ostendunt: nam si merum fuerit rubeum: quale in Piceno visitur, adeo inhærent maculæ, vt nunquam, quantumuis diligens adhibeatur artificium, deleri, & detergere possint. si aquam mistam habeat cum difficultate eluuntur: nam aqua penetrationem licet vino dederit, tamen in penitioribus partibus adhæret vini substantia. Postulantibus, an vinum coctione incrassescat. Respondeo dubio procul omne reddi crassius: cocta vina regionis Piceni vtique crassiora sunt non coctis. Genus est (inquiunt) aquæ. Fallax quidem est hic locus, cuius explanationem supra docuimus. Vocat ibi Aristoteles aquam omne humidum fluxibile: quia agit de

ijs, quæ possunt exiccari. Sententia illius ita habet. Omne aqueum exiccatur: quia in vapores verti potest, remanente alimento aliquo sedimento. Nisi admittant hanc expositionem, quomodo interpraetabuntur hoc Aristotelis dictum? Sanguis non est natura calidus, libro secundo de partibus anim. cap. 3. atque hoc diuini Hippocratis libello de corde. Sanguis enim non est natura calidus: neque enim alia aliqua aqua? loquamur de vino, vt in corpore existens alteratur, & mutatur in aliam speciem: Quis dubitat hoc incrassari? Si gignitur sanguis, nonne gignitur res vino crassior? ac, si fit sanguis beneficio iecinoris, cur non fiet viscidum aliqua ex parte? non posse sanguinem fieri, nisi portio aliqua adsit visciditatis natura sanguinis indicat, quam necessariò constare ex pituitosa parte omnes vnanimi consensu posuere. Sed caue, ne putes, omne alimentum debere minus crassum esse nutrienda substantia. id quidem concedemus in nutritione carnium, & solidarum partium. at in spirituum nutritione secus habet. nam sanguine nutriuntur & vapore illius: atqui spiritus sunt longè tenuiores: hinc velim colligat studiosus adolescens, nutritionem spiritus non fieri incrassando, vt fit in carne, & solidis partibus: sed tenuando: quia substantia vertitur in naturam spirituum tenuissimorum, ac fortassis splendidissimorum corporum. Videntur hæc mihi studiosi iuuenes, omnibus satisfacere dubitationibus, quæ in hac materia proponi solent. Atque hactenus canicularibus hisce diebus, vestræ vtilitatis caussa docuisse sufficiat, qui modus nutriendi conueniat vino. Valetudinem vestram curetis, mei memores. Die 28. Iulij 1590.

FINIS LIBRI QVINTI.

A

HORATII AVGENII EPISTOLARVM, ET CONSVLTATIONVM MEDICINALIVM LIBER SEXTVS.

LVDOVICO PICHINO GENERO SVO.

B

Quod sanguinis è naribus stillacidium perpetuo malum signum non sit in ardentibus febribus.

VIA scire desideras, quale illud sit, quod dum de ardentis febris curatione publicè dissererem, de stillacidio sanguinis contra sententiam recentiorum Medicorum dicebam: nunc in tui gratiam id doceo libentissimè. Summa est, Ludouice fili, communem esse ferè omnium opinionem, sanguinis è naribus stillacidium in ardentibus febribus contingens, malum esse signum. Ego verò bonum esse aliquando, ac futuram indicare crisim ex Hippocrate demonstraui. Nunc igitur, vt consequaris quid sentiam, afferro primùm, cur alij in eam opinionem venerint.

Hippocratis authoritati, & Galeni primùm, dein verò rationi inhærere videntur. C Nam ille in proriticis præsagionibus sect.2. tex.47. sic ait. Si vomitus exigui, biliosiq; fuerint malum, tum aliàs, tum si ægri superuigilauerint. Narisque in his stillans malo est. Galenus autem in commentario. Excerni (inquit) pauca in ægris vnum quoddam ex signis est, quæ ex toto prauitatem habent, siue sanguis per nares excernatur, siue deorsum per ventrem, siue deorsum tale quidpiam, quod superfluum sit excernatur. Idem, & in sudoribus est, & ijs, quæ per vterum excernuntur. Nihil enim eorum, quæ decretoria existunt exigua secerni conuenit. Sed, quæ ita vacuantur omnia duorum alterum subeunt: nam, vel quod non queant tollerari ob copiam ab affectis effunduntur partibus, vel imbecillitatem ostendunt naturæ, quæ quidem proponit superflua excernere, sed nequit. Rursus quarto de ratione victus in morbis acut.com.67.in hunc modum scribit. Nouimus enim, quod sanguinis è naribus stillationes malum semper quippiam esse ait, propterea quod natura quidem concupiat, quod superfluum est excernere, sed ob propriam imbecillitatem nequeat, vel sanguinis crassitiem, vel partium densitatem, vel quædam ex his, vel omnium concursum. D Preterea idem Hippocrates lib.de morb.vulg.sect.2.tex.63.ait. Nam Philiscus quidẽ Epamenon, & Silenus, quibus parum quarta die, & quinta è naribus stillauit, mortem obierunt. & Galenus in commentario. quibus parcè, aut nihil stillarunt nares solos hos perijsse. Hæc illi ex Hippocrate, & Galeno afferunt. Quæ opinio ex eo potissimum fundamento originem habere videtur mihi, quòd natura nunquam benè vacuat, cum parũ vacuat. Est autem dignitas quædam in Medicina, quòd iudicatoria non iudicantia lætalia sunt, si ægrotus deterius habeat, vel difficile iudiciũ habeant, si nihil iuuent. Qui.n. fieri potest magnam in corpore inesse abundantiam sanguinis biliosi in patientibus ardentem febrem, malumq; non existere signum stillacidium sanguinis? Quia certè, vt necessitas indicatur naturæ ad vacuandum, sic manifestè eiusdem imbecillitas notatur ad expellendum. Porrò communis huius opinionis fundamentum non esse vsquequaq; verum, neq; indiscriminatim pronunciandũ, quæ mox dicam satis aperte significabunt. Extat in primis Hippocratis testimonium magni in hac re, vt ego sentio, momenti. Ille.n. stillacidium hoc sumit pro salubri signo præcedente naturæ ipsius ab-

solutum iudicium. Verba in hunc modum habent libro 3. coacarum prædictionum E
textu duodecimo.
τὰ εὐθὺ ταραχώδεα, ἄγρυπνα, ἐπιστάζοντα ἐκ ῥινῶν, ἑκταῖα κουφισθέντα, νύκτα, πονήσαντα ἐς τὴν αὔριον, ὑφιδρώσαντα, κατακοιμηθέντα, παρακρούσαντα, αἱμοῤῥοεῖ λαύρως, καὶ λύει ταῦτα. τὸ ὑδατῶδες οὖρον τοιαῦτα σημαίνει. Quod est.
In quibus ægris statim turbulenti ægri vigiles sanguinem stillatim reddunt è naribus, & sexto die melius habent, per noctem postridie exasperantur, tenuiter sudant, in somnum feruntur, aberrant mente, largiter sanguinem effundunt, ea ratione morbis liberantur. Aquosa vrina talia ostendit] hæc Hippocrates.

Ex quibus certissime colligere potest vnusquisque stillaticium sanguinis ex naribus fuisse signum prognosticum ad bonum futuræ scilicet crisis, sanguinis è naribus copiose fluxuri, ac idcirco non posse absolutè pronunciari stillacidium sanguinis ex naribus signum censeri malum, perniciosumque. Nos quidem adhibere solemus eiusce modi distinctionem, qua nosci possit, quando lethale, & quando salubre signum debeat iudicari: itaque primo loco statuendum est, signum hoc nullum habere locum in morbis diuturnis: nam in his nares frequenter citra damnum stillant sanguinem, imò peculiare propriumque signum censetur eorum, qui obstructionem patiuntur lienis, ac iecinoris. Quamobrem, cum in his veritatem non habeat, relinquitur solum intelligendum esse de acutis, ardentibusque febribus. Porrò in his etiam possum sanguinis stillæ contingere duobus modis: vno modo signis coctionis præcedentibus, vt accidit in morbo salubri. alio modo cum signis cruditatis & mortis, in affectu quidem lethali semper malum censeri signum debet. At in salubri bonum esse potest, vtpurà quod prænunciare potest crisim futuram die crisima, vt septima, vel decimaquarta, vel vigesima. de singulis agamus. F

Vbi signa non adsunt bona in hisce febribus, sed lethalia sese offerunt, longè melius esset naturam nihil excernere, ac mouere, quàm inceptum opus relinquendo in media via succumbere, propterea multo maior securitas censeri debet, quando nihil omnino excernit natura, quàm cum paulatim, & inutiliter educit, quemadmodum Galenus ait, vt iam explanauimus in principio discursus huius. G

Si caussam petieris ex me, multiplicem esse dicerem. Vna quia in cessatione ab expulsione, conijcere licet naturam adhuc incumbere coctioni ipsius morbi, quæ sensim fit, paulatimque. Deinde, quia colligimus mitiorem esse naturam humoris peccantis, neque plurimum irritare ante oportunum tempus, aut ob copiā, aut acrimoniam, aut malignitatem ad expellendum. Tertia caussa est, quòd, dum natura nihil mouet, suspicari non possumus materiam ipsam, raptum habere ad aliquam partem præcipuam: quæ res perpetuò solet cōtingere, cum natura expulsionem frustra tentat: tunc.n. cum perficere, & absoluere non possit, noxius humor, factus veluti sui iuris, ruit præceps ad partes nobilissimas. Apparens igitur stillacidium sanguinis, non concurrentibus alijs salubribus signis, malum est. Quatuor enim significat. Aut virium imbecillitatem, aut sanguinis crassitiem, aut partium densitatem, aut omnium caussarum concursum. Signi huius augetur malignitas, si crassus, niger, & meracus apparuerit. Extremam enim hic indicat adustionē omnē serosam absumentē substantiā: atque multò certè magis, si Aestatis fine, aut ipsius Autūni accidat principio: quo in tēpore sanguis existere tenuis ob permistionem bilis, facilemque habere per venarum orificia fluxionē deberet: magnā propterea subesse caussam oportet, vt Galenus ait lib. 4. de rat. vict. in mor. acu. com. 67. Adhæc verò intenditur malitia, si quarto die accidat, tunc quidem diebus paribus motus ille inchoatus in febribus biliosis, quæ mouētur imparibus, bonus esse nequit, vt Hippocrates ait lib. 4. coacarum prænotionum, cum ait. In febribus ardentibus, quarta die sanguinem è naribus fluere, malū: nisi, quid aliud bonum incidat. Quinta die minus periculosum. Hic notabis differentiam quintæ diei à quarta. Nā dies quinta impar cum sit, in biliosis morbis cretica esse potest, idcirco minus periculi adesse significatur. cur verò dixerit. Nisi quid aliud bonum incidat] explanabitur parum postea. Ergo stillaticium est malum in acutis & deurentibus febribus indicium quarta die veniens, non præcedentibus autem signis coctionis, & sine vtilitate ægroti, imò cum euidenti dāno, & cum malorum symptomatum præsentia, semel aut bis apparēs admodum exiguus, meracus, ac niger in æstate, ac in autūni principio. H

At verò,

A At verò, si contingat aliquando quinta die ratione crisis imperfectæ contingere, potest bonum esse signum: quia aut in septimo absoluet crisem, aut in vndecimo per fluxum sanguinis è naribus, hac ratione stillacidium bonū erit signū, tanquā prænuncium futuræ crisis. imò non in fluore duntaxat sanguinis, sed in plerisque alijs vacuationibus contingere obseruaui, præsertim in sudore, ac alui fluxione. Vidimus enim sæpè leuem quinta die sudorem contigisse, postea septima sudasse ægrotum adeo copiosè, vt statim fuerit sanitati restitutus, & aliquādo principiū sudoris quarta inchoasse obseruatum fuit: idemque contigisse in alui fluore profiteor. Olim de hac re disseruimus in epistola ad Iulium Cinum Collensem Serenissimi, ac magni Aetruriæ Ducis Medicum. Putauerim hoc sibi voluisse Hippocratem, quando inquit. Nisi, quid aliud bonum incidat.] Quasi quod dicere voluerit Senex. Stillacidium sanguinis malum signum est, nisi adueniat morbo iam concocto. tunc enim præuia est significatio ad futuram crisim per fluorem sanguinis è naribus. Duplicem hic enarrabo modum ex Hippocrate, in quo eiuscemodi stillaticium sanitatem indicat. Primus est in ardente

B te febre, signis salubribus firmata cōcoctione præcedente. Siquidē, si hoc tēpore moueat, denotabit nobis inflāmationē in venis multā cōsistere, vt quarto acutorū significauit Hippocrates. Præcedat cōcoctio, quæ aduenire solet in fine principij, vt in augumēto perfectior fieri, in statu verò absolui, vt docet Galenus libris de crisib. tūc stillacidio in die aliqua cōtēplabili adueniente, certi erimus in primo decretorio subsequente crisim per fluorem sanguinis è naribus consequuturam, modo tamen consentiant reliqua, vt anni tempus, ætas, temperatura, cœli status, species morbi, cum affectu plenitudinis, humorumque raptu ad superiores partes. Huius crisimi stillaticij mentionē ille fecit in contextu superius citato ex libro de coacis prænotionibus, quem sic paraphrastice expono. Aegroti acuta febre obsessi quinta die (quæ impar est, & ad biliosarum febriū crisim destinata) mēte ipsa turbantur, toto corpore, ac ventre: quia cum sit dies maioris afflictionis humoresque efferuescāt in venis, conetur que natura illos expellere, opus est illos vehementer angi, atque perturbari. propterea facti vigiles ob acrium vaporum ascensum ad cerebrum, tandem sanguinem reddunt stillatim è nari-

C bus, ex qua vacuatione iuuantur: quia die sexta leuius habent. At nox, quæ antecedit septimam incipit fieri grauior, vt in aphorismis dictum fuit hisce verbis. nox antecedens iudicium grauior. Namque multum perturbati, & exasperati in leues prorumpunt sudores, feruntur in somnum, mente aberrant, ob raptum scilicet sanguinis, & bilis acrioris ad cerebrum, vltimo sic affecti incidunt in copiosum fluorem sanguinis è naribus. hocque modo à morbo liberantur. Crisim hanc antecedit, vrina alba, & aquosa ob motum bilis ad superiores partes, quo scilicet tempore natura præparabatur ad crisim: nam antea opus est apparuisse concoctam. atque hic notari velim crisim bonam, & absolutam fieri posse cum signis cruditatis, nempè cum vrina alba & aquosa, quæ res quomodo sit intelligenda, explanauimus, vt scis, in libro de crisibus: ac patebit etiam parum infra. iam igitur vnum declarauimus modum. Est etiam alius in morbis non perinde salubribus, in quibus concoctionis signa non apparent, de quibus pulcherrima extat historia cuiusdam scilicet Metonis ab Hippocrate descripta libro primo de morb. vulg. sectione tertia, ægroto octauo, quàm refero in tui gratiam. sic

D ait Senex.

Methonem ignis corripuit. Lumborum dolorifica grauitas. postridie cum multum aquę biberet, benè aluus reddidit. Tertio capitis grauitas, excrementa tenuia, biliosa, sub rubra, die quarto cuncta exacerbata sunt. bis de nare dextra sanguis paulatim fluxit. Nox grauis fuit. Deiectiones vt erant die tertia. Vrina sub nigra. in qua sub nigra apparebant dispersa, non residebant. Die quinta è dextra nare affatim profluxit merus. Sudauit, iudicatus est. à iudicio insomnis erat. delirauit. Vrinæ tenues, sub nigræ, capitis lotionibus vsus est, dormiuit, mente constitit, in hoc non erat recidiua. Sed crebro sanguis etiam post iudicium erupit.] hæc Hippocrates.

Ex quibus vides, quàm benè confirmetur propositum. quodque pronunciarum illud Hippocratis secundo epidemiorum sectione prima, verum est, cum ait. Largę de naribus eruptiones sanguinis, vt plurimū liberant.] Etenim hic Meton à sola videtur sanguinis eruptione & iudicatus, & seruatus, quāuis haud omnino tuta haberet signa. Nam quarto die (inquit) vrina sub nigra, in qua sub nigra apparebant dispersa, non residebant.]

sidebant.] ac post iudicium die quinta factum, vrinas etiam fuisse subnigras, tenues, E peruigilasse, nugatum fuisse, delirasse. Historia certe memoriæ commendanda. quod quispiam à graui, acuto, perniciosoque morbo iudicetur, nondum apparentibus signis bonæ coctionis, propterea dicit Galenus hunc absque vrinarum coctione fuisse liberatum.

Hæc docent, quosdam in humanis corporibus fieri motus vere creticos, quosdam verè symptomaticos, quosdam mixtos, in quorum numero hic vnus fuit, quemadmodum alij quàmplures, de quibus alibi scripsimus. Hinc etiam colligendum, Ludouice, rectissimè scriptum fuisse à venerando Sene in Aphorismis, acutorum morborum non esse omnino certas pronunciationes, ac iudicia salutis, ac mortis: quodque propterea Medici ad prædicendum debent continuo cauti procedere, ne postea ignorantiæ crimine damnentur. De Altimari sententia hęc satis. Quod verò ad Fernelium pertinet, aliàs rescribam. Vale, ac meo nomine Iulio patri salutem plurimam dicito.

EIDEM. F

Febres *ardentes sanari posse fluore sanguinis è naribus, aduersus Fernelium.*

Qvid de Fernelij opinione sentiam, nunc scribam. Putat ille, sanguinis è naribus profluuium non esse vtilem in continuis, & ardentibus febribus: atq; sanguine etiamnum effluente, ex cubito mittendum esse, quemadmodum etiam, si, aut ex hæmorrhoidibus, aut ex vtero proflueret. præstat recensere illius verba, quæ sic habent. At in Causo, & in omni continua, per quam humores alij in maioribus vasis putrescunt, sanguis etiam affatim, & copiose prosiliens non æquè confert. è naribus enim, qui excurrit, licet vigilias, deliria, capitis ardorem, aliaque symptomata demulcẽt, vix tamen propriam essentiam, & morbi radicem euellit, nisi forte immoderatior succedat profusio summa virium dissolutione, quæ tamẽ nusquam videtur optanda. Vitiosus enim sanguis per nares postremus elabitur, nec nisi cum vtilioris magna vis erit effusa. In his G igitur febribus, quàuis nares multo stillent sanguine, vena tamen cubiti secanda, quandoquidem sępe depræhensus est è naribus, tum colore, tum substantia laudabilis, cum ex cubito impurus, sordidusq; detrahitur. At verò qui per hos morbos ex hęmorrhoide, aut ex vtero affatim, & copisè exit, quod proximè è vena caua lumborum decedat, multò quidem vtilior habendus: sed plerunque nec ipsam febris radicem extirpat, quę in venis est cordi proximis. Hinc sępe profluentibus menstruis, ac etiam in puerperis (quæ ritè purgantur) sanguis (licet parcius) è cubito detrahendus ob febris ardorem. Eadem quoque ac etiã euidentior est interdum ratio mittendi sanguinis è cubito profluente hęmorrhoide.] & parum postea scribit. iam vero partium phlegmonę, alijque affectus, qui supra iecur, & diaphragma consistunt, nihil, aut minimum mitescunt, sanguine ex vtero, aut ex hęmorrhoide profusó. nec qui inferiores sedes obsident, eo profluente ex naribus.] hucusque Fernelius. Cuius ego admittere sententiam nõ possum, vt puta, quæ admodum apertè opponitur Hippocrati, Galeno, & Auicennæ, neque enim aliorum afferre volo aut horum testimonia, cum pro multis hi tres omnino sa- H tisfaciant. Exordior à Galeno, primum ostensurus in viscerũ inflammationibus fluorem sanguinis è naribus magna vtilitate succedere. Habet hic libro tertio de crisibus capite tertio hæc verba. Soluit autem lienis, & hæpatis inflammationes sanguis è naribus profluens, quando hæc viscera vnà cum acutis febribus habent inflammationes: & omnes quæ sub hippocondrijs sunt calidæ, & acutę inflammationes fluxu sanguinis soluuntur. Oportet autem per directum fluere sanguinem, ex dextra quidem nare hæpate patiente, vel locis in dextris præcordijs positis: ex sinistra autem, liene, & locis vicinis.] Rursus primo prognosticorum cõmentario 33. inquit, sanguinis enim fluores dixit fieri ex naribus, qui ex vsu admodum sint, id quod per inflammationes in iecore, ac liene fieri potissimum solet.] libro de rat.cur.per venæ sect.cap. 15. rem apertissime declarauit, his verbis. Non enim in liene turgente, ex dextra nare erumpẽs sanguis, nec in iecinore ex sinistra vllam fert vtilitatem. Sed reuulsio, quibus in directum adhibetur euidentem vtilitatem celeriter ostendit, quibus cõtra haud etiam.]

hæc

A hæc Galenus. alios prætermitto locos studio breuitatis. Auicenna verò idem ait libro quarto sec.2.tractatu primo cap.73.nam inquit. Ea quę sunt sicut sirsen, & apostemata hæpatis calida sub hyppocondrijs, terminantur crisi completa per fluxum sanguinis narium.] Postremo Hippocratem eandem habere opinionem cōfirmant, quæ scripta reliquit in prognosticis. nam in 29. agere incipiēs de tumoribus hyppocondriorum dixit,illos fluxu sanguinis è naribus iudicari, ac in alijs deinceps asserebat non omnem ætatem huic vacuationi è naribus obnoxiam esse. Febres igitur acutæ insequentes inflāmationem viscerum fluore sanguinis ex naribus iudicari solent. Porrò admonēdus es,Ludouice filij,hoc non semper contingere,sed potissimum, quando conuexa iecinoris pars inflāmatione laborat: tunc natura iudicat,vel per fluxū sanguinis, vel per vrinas, vel per sudores. Caua verò affecta parte crisis, vt plurimum fit fluore alui, vrinarum etiam profusione, ac nonnunquam vomitione, vt Galenus testatur tertio de crisibus hisce verbis. Hæpatis verò deuexæ partes inflammationē patientes tribus præcipuè modis crisi obediunt. Fluxionibus sanguinis è nare dextra, & sudoribus bonis,
B & vrinis abundantibus. Conuexæ autem partes,excrementis alui biliosis, atque sudoribus nonnunquā, & vomitibus, magis autem expetunt per vrinas expurgari, quàm deuexæ hæpatis partes, omnia ea, quæ vel in partibus renum, vel vesicæ laborant.] hæc de inflammationibus hyppocondriorum.

Cæterùm, quòd sanguinis fluor è naribus proprius sit ardentis febris, citra inflammationem,Hippocratis verba manifestum faciunt primo epid.sec.2.tex. 63. in quo sic ait. Febribus autem ardentibus hæc accidebant,quibus ritè,ac largiter sanguis per nares erupit,ea de caussa maximè seruabantur. Nec nullum noui,si rectè ei erupisset sanguis in hoc statu, mortuum. Nam Philiscus quidem,Epamenon, & Silenus, quibus parum quarto die, & quinto è naribus stillauit,mortē obierunt.] rursus tex.66.inquit. sanguis autem plurimis erupit,præcipuè adolescentibus, & adultis,quorum perijt maxima pars,quibus sanguis non erupit.] Galenus in com.63.ait.Cum alioquin ardentibus febribus peculiare per nariū eruptiones ferè iudicari, tum eo tempore,ait, multis sanguinem de naribus erupisse.] Ex quibus arbitror me abundè ostendisse fluorē san-
C guinis è naribus tum in inflāmationibus infra septum transuersum, tum in febribus ardentibus cum vtilitate contingere, secundum decreta præstātissimorum authorū: quibus etiam addere placet experientiam: nam ego possum testari tibi,me obseruasse multos suisse integre sanitati ex eiuscemodi vacuatione restitutos, atque diebus præteritis Ioānem Baptistam Paganellum Mattelicanum decimaquarta die hac vacuatione fuisse perfectissime iudicatū tribus,aut ferè quatuor libris sāguinis ex nare dextra ꝓfluxis.

Porrò quid respondebimus ad Fernelij rationem, qua ostendit non vacuari fomitē mali, cum venæ narium satis longo interuallo distent à vena caua, in qua humores putridi continentur. Duo quidem suppetunt dicenda mihi. Alterum est,tutum non esse sanguine vehementer fluente ex vtero,aut mariscis mittere sanguinem ex cubito,nisi tamen id fiat reuulsionis gratia, vt fluxionem sistamus, naturamque ab eiuscemodi motu impediamus. at si sanguis ex ijs sedibus fluxerit segniter, mittendus tunc erit ex cubito,vt ex ambabus vacuationibus vna naturali, alia artificiali, perficiatur quod volumus,vt Galenus faciundum admonet nono meth.med. cap. 5.cum inquit. Sin se-
D quatur necessario vacuatio quæpiam, tantum illi de eo, quod superfluum est, relinquendum, quantum est per eam vacuandum. Itaque si tempore mittendi sanguinis menses moueri contigerit, siue etiam hęmorrhois sit reclusa, si inspecto fluentis impetu satis esse videbitur, qui solus, quod requiris, vacuet, naturæ rem omnē permittes: sin minus tantum ipse detrahes, quo ex coniunctis ambobus perficiatur,quod postulas.] Aliud etiam addo, quod liceat narium venæ distare videantur à mali fomite, natura tamen quotidie sibi admirandas parat vias, præsertim in sanatione morborum. Pulmonis vomicam per vrinarios expurgat canales, & aliquando per fluorem alui,vt ex Galeno alibi mihi demonstratum est. tamen non adest aliqua via, quæ pateat. Quin etiam affectus pulmonis, vt peripneumonia, sanatur Hippocratis testimonio abscessu facto in cruribus, de quo sic ille inquit 2. prog. 67. Abscessus autem qui ad crura fiunt, in pulmonijs vehementibus, & periculosis omnes vtiles sunt.] Galenus in commentario eam sententiam cōfirmans, ait. in pulmonijs vehementibus abscessus ad crura fieri prorsus bonum est: siquidem maxime vera Hippocratis sententia

tia est, secundo libro de morbis vulgaribus perscripta de bonis abscessibus, vt optimi E
sint si maximè deorsum, & quàm longissimè ab ægrotatione absistant: magis verò, si concoctione pariter fiant. Etenim id quoque commendauit libro primo de morbis vulgaribus, dicens, Cōcoctiones celerem iudicationem, & securam sanitatem promittunt.] ac paucis verbis interpositis subdit. At si citra morbi concoctionem abscessus in crura fiunt, vindicabitur quidem, & hunc in modum homo à periculo in pulmonia, sed articulus ipse in quem decubuit, difficilius sanitati restituetur: ac forsan quandoq; æger ex eo claudicabit.] Rursus in horum confirmationem audias Galenum 7. aphor. commen. 64. in quo explanās hanc sententiam Hippocratis. Quibus inter ventriculum, & septum transuersum pituita concluditur, ac dolorem affert, in alterutrum ventrem viam nō habens, ijs per venas in vesicā versa pituita, morbi fit solutio] sic inquit. In quo nos scire oportet arbitrari Hippocratem naturam semper, si sit robusta, materiæ viam moliri, & inuenire, etiam si, quàm maximè crassa fit, & per exiles transitura meatus, quando per ossa etiam abscessus fieri dicat.] Vides igitur, quàm admiranda sunt opera Naturæ, ita vt putandum est facilè posse ipsam iudicare acutas febres per F
fluorem sanguinis è naribus. Vale, Taurini 4. Ianuarij 1581.

AEGIDIO FRANCESCHINO CINGVLANO.

Agitur de Passerculo Trogloditico, atque ostenditur ipsum non esse vocatam, cauda tremulam, sed auem longe minorem, quod à nemine fuit animaduersum. quæ sint huius vires, & quomodo asseruari debeat.

DEBEO tibi multum Aegidij, quòd dum publicè in tua patria medicinam facio, tu mihi author extiteris Passerculū troglodytem cognoscendi: quodque primus omnium hac de caussa feceris, vt quorundam Medicorum errorem apertissimè viderem; dum veram troglodyticam auem, adulterina, qua passim pro vera vtebantur, post habita, domum detuleris. quoniam verò reparationis præstātissimi huiusce medicamenti; tu ipse author extitisti, ego, vt id ipsum omnibus testatum facerem, has litteras ad te dare volui: quarum hoc præcipuum est argumentum, Caudam tremulam, non esse passerculum troglodyticum, ostendere, quo tanquam diuino, ad renum lapides extirpandos, præsidio, antiquitas vtebatur. Sed cum germanum, ac verum esse, quem mihi ostendisti; Deinde verò in tui gratiam breuiter explicabo, qua ratione, tum præparari, tum asseruari debeat. Sed in primis passerculi huius descriptionem ex Aetio Antiocheno Medico præstantissimo, qui diligentissime describit, afferamus. eius verba sic habēt. Est autem passerculus minimus iuxta sæpes, ac muros victum quæritans: estq; hoc animalculum omnium auicularum minimum, ea excepta, quæ regulus appellatur. Similis est autem regulo in multis, præterquā quod in fronte pennas auricolores non habet: Est etiam troglodytes passer, regulo paulo maior, ac nigrior: caudamque semper subreptam, & albo colore retro inter punctas habet: magis item garulus, quàm regulus est. & sanè iuxta summum alæ lineamentum cinerei amplius coloris: breues item volatus facit. hæc ille. Addit huic descriptioni Paulus Aegineta lib. suæ medicinæ tertio: quod tenue rostrum habet, quodque color similis est medio cuidam colori inter cineritium, & viridem. At vero Auicennas ait. Super alas eius sunt pennę aureæ. Hæc sanè sigillatim conueniunt passerculo huic tuo: minimè verò communi codatremula vocato. Primùm, quia hac auis non est inter aues minima, cum habeat sub se multò minores aues ferè sexcētas: Troglodytes verò habet vnam duntaxat minorem, regulum scilicet. Argumentum, iudicio meo certissimum, hunc non esse troglodyticum. Huic addito, quod caudatremula vulgaris, non quæritat sibi victum circa sæpes, atque parietes: sed passim in campis apertissimis peruagatur. Non habet caudam semper erectam: non rostrum exiguum, non habet caudam albo infectam colore: quæ sanè adesse sigillatim debent in vero passerculo troglodytico. at, quam mihi ostendisti, video omnibus notis correspondere legitimæ adeo, vt nihil magis. Nam minimus omnium est auicularum, excepto regulo: quem recordor aliquando circa sæpes vidisse, atque obseruasse: caudam habet nigro, & albo colore permixtam:

maxime

A maximè verò circa partem inferiorem. Cineritium colorem habet euidentissimum, ac subuiridem, & cineritium (hoc enim ad obscuram quãdam vergit nigredinem) in dorso apparentem colorem obseruauimus, cum sit duntaxat subcineritius in ipso ventre. Rostrum possidet adeò tenue, exileque, vt præ paruitate vix videri possit. non habet in fronte pennas auri colores, quibus regulum præditum esse scimus; adde quòd, vt tu ipse tradidisti mihi, perpetuò arrectam, ac ferè trementem caudam gerit: neque desunt in alis tenues quædam plumeculæ aureæ. Postremum totus est regulo nigrior. quam ob rem cùm omnes adsint notæ; concludere debemus hunc esse verum troglodytem, atque ipsam coda tremulam, tamquam adulterinam esse à medicamentorum numero repellendam. Quod, si notis expositis vires respondebunt (de qua re minime mihi dubius esse videor) habebimus simplicis medicamenti huius certissimam notitiam. Nunc audias quid patres nostri de viribus tradiderint. Aetius inquit. Naturalem autem vim omnino admiratione dignam habet: itaque sale conditus, & crudus in cibo acceptus, morbum perfectè sanat: & noui adeo quosdam ab eius vsu nũquam B amplius ab affectione vexatos. Paulus verò, hic, inquam, totus sale conditus, crudusq; frequenter commãducatus calculos iam creatos per vrinam expellit, in postremumq; generari prohibet. Auicenna, dum de medicamentis ad lapillos renum loquitur, sic scriptum reliquit. & de eis quæ sunt vehementis fortitudinis, melior omnium est auis, quæ græcè nominatur troglodytes: Cæterum hoc modo præparatur, exhiberurque. conditur optime pennis euulsis, atque inde largo sale obrutus, & postquam fuerit arefactus, comeditur: & affectionem perfectè sanat. melius autem est aliter ipsos edere, si plures contigerint, coctos nimirum, eius præsertim generis, quod per hyemem vbiq; apparet; exhibetur autẽ & alio modo. Passerculus nõ deplumis in ollulam conijcitur; ac deinde operculo addito, vritur; animaduersione assidua habita, ne fallaris; cum in cinerem sit redactus, & in aerem exhalans per exustionem totus cõsumatur. consueuit enim hoc contingere, tum ipsi, tum alijs, quæ vruntur, qua propter præstat ollæ opercu lum non oblenire, vt per interualla quædam, operculo adempto, vstionis modum intueamur; exhibendus est autem semel totus vnius passerculi cinis vstus per se, aut C modico phylo, aut pipere admixto, quo saporis iocunditate ori commendetur. Hæc sunt Aegidij, quæ raptim, ac quod dici solet, currenti calamo, de hoc antidoto præstantissimo scribendum duxi. Reliquum est modo, tum, vt tu, quod facis, me amore mutuo prosequaris; tumque, vt tua diligentia nobis copiam raræ huius auis suppetat, quo scilicet facto periculo possimus ab atrocissimo affectu, opera tua, quamplures in pristinam sanitatem restituere. Cinguli 12. Februarij 1571.

FEDERICO SEVERINO ANCONAE MEDICO.

Agitur de scirroso tumore in dextra mamilla.

STEPHANVS Guarnerius Abbas Sanctæ Mariæ Pontis potentiæ reddidit mihi nudius tertius tuas litteras, quibus de statu illustrissimæ mulieris me certiorem facis: D & nomine eius viri postulas, vt liberè scribam tibi, quæ circa curationem mea sententia sit. Ego, qui nec tibi, nec illi deesse possum, licet iudicem, quod est in prouerbio, me noctuas Athenas, breuissimis tamen, ne parum vrbanus videar, meam sentẽtiam aperio. Supponens prius Matronam hanc illũstrissimam, scirrum in mamma pati dextra, ac eum quidem exquisitum. cum enim eam inuisi, rem sic habere manifestissimè depræhendi. Tumor enim ille admodum durus erat, carebatque omni dolore affecta particula. Caussam tumoris huius fuisse inflammationem, eiusdem cõstat relatione: nam dissolutis tenuioribus partibus crassus, & melãcholicus sanguis relictus in mamma, principium scirrho dedit: hic postea ex loci imbecillitate ex noua fluxione adauctus, tandem ad insignem deuenit magnitudinem. Verendumque ne quotidie magis augeatur cum iam fluere destiterint menses. cum igitur hæc ita habeant, timeo plurimum, Federice, nè in cancrum terminetur, tum quia scirrhi exquisiti solent euadere non infrequenter in cancrum, tum quia mammæ solent etiam facilè huic obnoxiæ reddi morbo; ac etiam postremò, quia scio ipsam admodum intemperatam

ratam esse in victu, Medicisque parum obedientem. Vtcunque res habeat, puta- E
uerim nunquam sanari posse, quia diuturnus affectus est, naturamque non habemus adminiculatricem, iam illa annum agit quinquagesimum. Deinde etiam dico, non putare me tutum esse in hac ætate, & cum hisce circunstantijs perfectam curationem tentare. Vellem, vt solum in victus ratione præberet se obedientem nobis, vtque bis quotannis, Vere scilicet,& Autumno purgaretur humor melãcholicus, ac lo cum affectum neque vnguentis, neque cataplasmatis, aut alijs tangeremus. Quod, si quid, illa importunè admodum exigeret, post accomodatas purgationes ex sirupo de elleboro,& de polipodio.hoc Vere proximo darem illi decoctum radicis chinarum ex aqua: abstinerem à ligno guaiaco,quia nimis exiccando,& calefaciendo vererer,ne duriorem tumorem efficeremus: suspecta etiam est mihi salsaparilia ob eandem caussam.adde quod non solet illa admodum conuenire, vbi adest ventriculi imbecillitas, quam habere ægrotam scribis. Chinæ radicis decoctũ,licet sudorem prouocet, tamen neque caliditatis relinquit vestigium,neq; siccitatis:imò,vt bene nosti, extenuata corpora mirabili quodammodo impinguat. Quo victu vtendum sit, non scribo, quia tu F
ipse non semel perscripsisti: atque vtinam tam facilè esset illi obedire, quàm sibi facile vtilia præcipere,nec quicquam de localibus medicamentis dico, quia certissimum est, oportere (si vtendum aliquando duxeritis) partim emollientia, partim discutientia conuenire alternatim scilicet, vt puta duobus diebus emollientia, deinde totidem discutientia adhibenda sunt. Vale, mei memor. Auximi.

DE *caussa mortis repentina D. Francisci Castrucij Hierosolymitani Equitis, è Monte regali, pro defensione D. Michaelis Chirurgi; qui ex duplici cauterio facto in vtroque brachio mortis caussam extitisse accusabatur. Ad Excellentißimum Dominum Io. Antonium Boccum, Serenißimi Sabaudia Ducis, Archiatrum.*

RESPONSVM.

D. Franciscus Castrucius Eques Hierosolymitanus laborabat iam diu duplici mor G
borum genere, & vtroque incurabili. Magna scilicet difficultate respirandi, quam asthma nuncupant,atque palpitatione cordis. Consuluit Romanos Medicos. ex horũ responso, duo facta fuerunt illi cauteria in vtroque brachio, à D. Michaele publico Montis regalis chirurgo, viro quidem in artis operibus, vt Clarissimi huius Regionis Medici testãtur,exercitato. Non est vsus ignito ferro,sed caustico medicamento eschara inducente, pro aliorum chirurgorum consuetudine. In opere hoc efficiundo benè successerunt omnia. Transactis diebus octo à cauterijs inuisendum fratrem volens D.Castrucius proficisci,Physici,sui consilio,anteaquã accingeretur itineri,sumit quosdam pulueres (vt mihi relatum fuit) purgatorios. Parum post assumptionem puluerũ, de cordis dolore maximè conquestus bis, aut ter, illico cecidit mortuus. Nouitatem casus admirati assistentes, quærere cœperunt, quæ nam caussa repentinę huiusce mortis extitisset. Alius aliam dicit. Tandem incusatur chirurgus internecionis crimine,quod cauteria effecerit. res in iudicium defertur, atque suas partes agen[illegible]alco,chirurgus,vt suam tueatur innocentiam,præstantissimorum Medicorum implorauit auxi- H
lium,ac postremũ Taurini accedẽs, de me quæsiuit, an ea cauteria mortem inferre potuissent. Ego verò illi, pro veritate duntaxat, satisfacere desiderans, hanc mihi sumpsi prouinciam. Duo igitur dicam in proposito argumento. primum caussam mortis repentinæ certissimam extitisse palpitationem cordis, & anhelitus difficultatẽ. Secundum verò, falsum esse,ac ab omni prorsus alienum probabilitate, cauteria mortem intulisse. Vtrunque, quoad eius fieri potest,breuissimis,perstringam, exorsus à primo in hunc modum.

Palpitationem cordis inueteratam sanari non posse, adeò notum est omnibus Medicis,vt superuacaneum ducam id probare: at certè hoc demõstrabò ex omnium Medicorum consensu, palpitationem cordis mortem inferre subitam, atque repentinam. primum id, Galeni verbis explico. Eius verba sic habent libro secundo Aphorismorum commentario 41.Qui verò propter nullã eiuscemodi caussam, sępè ac vehementer exanimantur, ij propter imbecillitatem animalis (fortasse legendum vitalis) virtutis,

A tis,id mali patiuntur. quo modo is, cui vnà cum animi deliquio cordis vehemens palpitatio acciderat, repente de medio sublatus est. Quod idem ijs quoque euenire solet, qui acutissimis animi deliquijs, quas cardiacas sincopas appellant, corripiuntur.] Rursus quinto de locis affect. cap. 2. sic ait. At nihilominus hic quoque ante senectutem morte præuentus est, sicuti & reliqui omnes, quorum alij quidem per acutas febres, alij verò cum sani degerent, affatim sincopa intercepti interierunt: quamuis vnus, vel duo citra sincopam alia quadam mortis specie interierunt.] idem scribit Paulus Aegineta ferè ad verbum lib. 3. cap. 34. nisi quod exponens vltima verba citati contextus, ait. quorum aliqui in febribus acutis aceruatim in sincopes collapsi similiter mortui sunt: aliqui verò ipsorum etiam citra sincopem, syderationis modo, de repente vitam commutarunt.] idem Aetius tetrab. 2. sermone 4. cap. 59. Auic. fen 13. 3. tract. 2. cap. 1. Ex ijs apparet communis consensus omnium Medicorum, palpitationem cordis repentinam inferre mortem consueuisse: atque idcirco non esse mirum, si Eques Castrucius, iam diu hoc affectu detentus, & in ætate cōsistenti, vel fortassis in primo

B senio constitutus, illius vehementia statim fuerit è medio sublatus. Si hoc sola efficere potest palpitatio, cur idem non fiet asthmati coniuncta? Quis est, qui casum Antipatri Medici ignoret? hic enim palpitatione, & asthmate laborans, de repente mortuus est, vt Galenus testatur lib. 4. de loc. affect. cap. vlt. cuius verba sunt hic afferenda, quia maximè confirmant mortis caussam horum affectuum vehementiam, minimè verò chirurgi opus, extitisse. Sic igitur ille scribit. Deinde verò sex (vt dixi) mensibus elapsis, leui quadam spirandi difficultate affectus est, accedente simul cordis palpitatione, in primis quidem semel, deinde bis, atque ter, postea quater, ac sæpius quoque aucta simul spirandi difficultate ad quindecimum vsque diem, post quem difficillima de repente oborta respiratione resolutus statim obijt, aliorum quorundam exemplo, qui cordis affectibus laborant, de quibus postea sermonem faciemus.] hæc ille. Porrò quomodo ab vtroq; affectu repentina succedat mors, haud magnam habet difficultatem cognoscere: nam certè contingit ratione suffocationis caloris insiti, vel à vomica rupta, & affatim materiā in cordis ventriculos eructante, vel à malorum humorum, prę

C sertim melancholicorum multitudine, vel maligna, & deleteria qualitate præditorum. Sed eiuscemodi tractatio, cum non sit huius loci, prætermittenda est. Sufficit enim nobis veram, ac necessariam demonstrasse mortis caussam.

Cæterùm, vt omnis è medio tollatur difficultas, accedo ad secundum: liceat tamen antea supponere vnum, quod citra omnem controuersiā verissimum est. Nempè mortis repentinæ caussas esse tres. vna est caloris natiui subita suffocatio: alia est, eiusdem subita dissolutio: tertia est, corruptio caloris à facultate deleteria. hic volens prætermitto solutionem continui in corde factam, de qua nihil est in proposito negotio controuersum. Nunc libenter quæsierim à calumniatoribus, quomodo chirurgus repentinā induxerit mortē: an. ſ. aliquo ex hisce modis, ita. n. necessariū est statuere, vel quæ diximus, posuimusq; principia falsa sunt. Sed certè non suffocando, non dissoluendo, non deleterijs medicamentis vtendo mortem intulit. Porrò nullam difficultatem habet, neq; suffocando, neq; calorem natiuum dissoluendo, chirurgum intulisse mortem. Sed dicent, deleterijs medicamentis fuisse vsum, quæ totius substantię proprietate mortem

D inferre potuerunt. Sed quid audio? mortem induci posse ex cauterijs repentinam? Somnium certè narrant mihi. Si in capite quotidie fiunt multa, & in diuersis partibus citra periculum, cur quæ in brachijs fiunt periculosa statuentur? An fortassis ab artifice aberratum? Sed quem subesse putabimus errorem in eo opere, quod à chirurgo continuò solet exerceri? quis aberratū iudicabit, si à clarissimis Medicis Pedemontanis iudicatur in artis operibus exercitatissimus? certè, non aberrauit in loco eligendo, neque in modo efficiendi: quia nulla subsecuta est inflammatio, non dolor modum excedens, non sphacelus. Cauteria fuere facta octo diebus anteaquam moreretur: quo tempore fortassis vix dum eschara ab vlcere fuit remota. Quomodo quæso cauteria mortem intulerunt repentinam, si ea non fuerunt subsecuta, quæ necessariò debebant præire mortem à cauterijs procreatam? Absurdissimum est imaginari mori posse aliquempiam ex cauterijs, quin sequatur dolor ingens, calor, inflammatio, febris, cancrena, conuulsio, aut omnia hæc simul, aut certè plura. Sed, hæc non adfuisse, in actis Notariorum patet. Præterea statuamus cauteriorū vsum nō fuisse necessariū, non est tū vitio vertendū

chirurgo,qui fecerit: quia non sponte illis vsus est,sed Romanorum Medicorum consilio. Hoc eo pertinet,vt si statutũ etiam fuerit mortis caussam extitisse cauteria (quod falsissimum esse profiteor) non deberet de hoc opere incusari chirurgus. Sed fortassis dicent non fuisse ab illo aberratum in ijs,quæ diximus, sed in materia duntaxat medica: quia imponent illi adhibuisse arrhenicum. sed hoc nullius est momenti. Primùm, quia extat adhuc apud seplasiariũ causticũ medicamentũ, qui poterit testari,quale illud sit, & qua ratione cõpositũ. tunc quidẽ inuenient ex lixiuio dũtaxat,& calce fuisse præparatum: vocaturque hoc, capitellum, à chirurgis. Deinde ponamus eo in pharmaco ingredi arrhenicum, quis propterea reprobare poterit? Clarissimi hac ætate Medici habent validissima præsidia,in quibus non arsenicũ modo, sed alia etiam eiusdem generis ingrediuntur: quale cauterium est à Fallopio descriptum,his verbis. Rec.arsenici cristallini, itemq; citrini an.vnc.s.risagalli drag.iij. æruginis æris drag.ij. oppij scrup.ij. axungiæ porcinæ q.s. misce pro vnguento. Quid hic olea memorabo caustica ex sulphure,ex calcantho, ex arsenico? quid ardentem aquam, vulgo nuncupatam, *aqua da partire*? Quid puluerem illum angelicum Massæ? quid eiusdem vnguentum? Trociscos de minio Ioannis de Vigo? & alia medicamenta eius generis sexcenta? Permistio igitur arrhenici mortem inferre non potuit. At fortassis dicent eò citra aliorũ permistionem fuisse vsum. Admittamus (licet id ab illis probari non posse sciam,) dico, proferre illos rem omnino impossibilem, hominem posse ab ijs, quæ extrinsecus vlcerant cutem,è medio statim auferri. Vnde nam ex cutaneo affectu emanabit tam improuisæ mortis caussa? Substantia arrhenici cor penetrare non potest,(est quidem necessarium cor affici, vt ex veneno quis moriatur) cõcedamus vaporem cor penetrare. Sed tunc prorogabitur mors, non tamen fuit celerior; quoniam vapor arrhenici est materia remedij sanantis asthma,difficiles omnes respirationes,& antiquas tusses, imò substantia ipsius in mulso præbetur pro horum affectuũ sanatione, vt Dioscorides ait libro quinto cap.80.his verbis. Datur simul cum vino mulso ex tussientibus purulentam materiam. Sumitur fumus ex canna pro antiqua tussi. Datur pillularum forma difficile spirãtibus.] Postremum adde,quod arrhenico antiqui vsi sunt pro curatione externorum affectuum citra periculum, vt ex eodem constat Dioscoride. Quia igitur absoluisse videor,quæ proposui capita. nunc tuum est,vir excellẽtissime, Dominum Michaelem immunem à crimine mortis huius iudicare, ac de cætero incusantes punire,vt bonis viris esse molesti desinant. Augenius.

IOANNI FRANCISCO SANCTIO MEDICO.

EXPLANATVR *Hystoria admiranda, viri cuiusdam, qui vermem cucurbitinum deiecit longitudine cubitorum vigintiquinque.*

CONCIVIS illius nostri sic habuit historia. Optimo præditus temperamento, multoque sanguine abundans,anno suæ ætatis 26.famescere multùm cœpit,mox sensim. in dies augescente fame, ad eum statum peruenit, vt inexplebilis omnino redderetur: atque licet opiparè viueret,& multũ ederet, saturatus tamen à mensa nũquam discedebat,imò cogebatur hora vna,aut,quod summum erat,duabus à cibo ipso transactis, denuo comedere: neque alimenta vomebat vnquam, neque aluus fluebat illi, sed contra,siccior quotidie euadebat. Voluit consulere Medicos præstantissimos,Lucianum Belum ex Rocha contrada, Serenissimi Vrbini Ducis Medicum,& Herculem Brancutum Senogalliensem. qui cum maximam pro sanitate hominis adhibuissent diligentiam, putantes caninam appetentiam pati ex magna oris ventriculi refrigeratione,ac etiam melãcholiæ,vt alter dicebat, affluxu ad vẽtriculum,minime tamẽ sanare potuerunt. Me in Cingulanis montibus faciẽtem medicinam,ad curationem vocarũt. Accedo libenter, putans obseruaturũ affectum memoria dignum,& certè vanum non extitit iudiciũ. Nam statim,atque Senogaliæ conueni ægrotũ,non quidẽ comedentẽ, sed deuorantẽ video, ita vt fuerit mihi admirationi maximæ. Ac rursus à prandio horis nõdũ duabus præteritis, famescentẽ vidi ita, vt omnino cogeretur cibari,alioquin statim animo delinquebat: cõtẽplor omnia,quę secũdũ naturã,& pręter naturã inerãt in ægroto,& facta in omnibus, vt par erat,diligenti consideratione,illico in animũ induco

A duco meum nondum caussam famis illius fuisse inuentam. Reuertitur Belus ex Pisauro die sequenti, quo cum de proposito edisserens casu, dixi nullam adesse refrigerationem oris ventriculi, nullam melancholię naturalis fluxionem ad ventriculum, sed suspicari me vermem cucurbitinum mali caussam existere, omne alimentum depascentem. Contradicere ille mihi cum collega primùm cępit, at ego his potissimum rationibus meam opinionem nō modo probabilē, sed necessariam esse, & illis, & assistentibus, qui multi ad consultationem conuenerant, demonstraui. Primum dicebam, si frigida adest intemperies oris ventriculi, necessarium est tardam fieri coctionem: at verò nullum huiusce rei signum adest. aluus enim humida redditur, ex alimentis non planè concoctis: at verò ægroto sunt sicca alui excrementa. Secūdò frigiditatis adest sensus in ventriculo. at hic nullam percipit frigiditatem. Tertiò ructus acidi frequentes contingūt, distendentes flatus, & plerunque alimenti vomitus, vt solet canibus contingere, quorū nihil adesse in ægroto certissimum est. Ad hæc verò copiam non habere humoris aut pituitosi, aut melancholici, eadem ostendunt, quia ab acidis humoribus fit ingens ap-
B petētia: sed facile ex eructuatione perciperetur aciditas. Vrget, quod sine grauitate partis affectæ horum adesse humorum copia non potest. Postremò color corporis & habitus ostendunt, non abundare melancholiam: nam non est gracilis habitus, non densus, nō color illi niger, imò albus. Ac etiam quadrato ferè, vt ita dixerim, corpore prēditus est. His ego rationibus putaui neque à frigida intemperie, neque à melancholia hanc famem fuisse cōcitatam. Adhibui tandem coniecturas, quibus ductus putabam ab eiusce modi verme caussari hanc famem. Erat autem vna à sufficienti enumeratione caussarum; nam cum hæc immoderata appetentia non fiat ab intemperie calida totius corporis, nec ex imbecillitate facultatis retentiuæ, (conueniebant ambo in hac re) neque rursus fiat per essentiam ex intemperie admodum frigida, vel cum materia melancholica, vel sine materia, vt demonstrauimus, relinquitur, vt hanc solam admittamus, ex omnium communi consensu, reliquam. Id etiam amplius comprobabam ex duob. Vnum est, quod ægrotus dicebat sentire sese aliquid moueri in inferiori ventre, & veluti manum quandam extendi ad ventriculum, ac omnem cibum ex eo rapientem.
C Aliud verò, quod ægrotus in pueritia multum fuit obnoxius vermibus, retuleritq́ue pater illius sese recordari illum anno decimoseptimo suæ ætatis, supra viginti vermes glomeratos eiecisse. Brancutus, hisce satisfactus rationibus, manum dedit: At Belus neq; consentire, neque dissentire euidenter voluit, dicens, sese nunquam eiuscemodi obseruasse casum. In summa data Brancuto, & mihi fuit sanandi hominem prouincia: quæ fęlicem admodum successum habuit in hunc modum. Primum omnium hora quinta ante prandium exhibeo homini libram vnam, & semis olei amigdalarum dulcium recentis, hoc potissimum consilio, vt emolliendo aluum viam ad exitus vermi pararem: quia verò nolebam concitari vomitum, quo perperam, ac intempestiue antea vsus fuerat, non vnico haustu, sed quatuor vicibus totam exhibui quantitatem, iubens, vt sextā horæ partem inter vnam ac aliam sorbitionē interponeret. nec minori indigebamus in magno corpore multo potui assueto, quantitate. Hora prandij statim ante cibū dedi bolos duos ex drac. vna specierum hieræ, & reubarbari scropulo: ac statim iussi, vt sumeret vncias sex decoctionis sebesten, humidum paraui cibum, sed acidum: fuit pa-
D nis contritus in iure pullæ, cum vncijs tribus succi limonum. Hisce peractis iam cępit mitificari fames, neque enim duarum horarum post cibum spatio, esuriuit. Hinc non ille modo, sed omnes benè cęperunt sperare, maxime quod vsque ad sextam à prandio sine appetitu mansit. Ante cęnam parari iubeo clysterem ex lactis caprini libris duabus: exhibeo drachmam vnam & semis pillularum ex aloe non loto, statim ante cœnam, cum eadem quantitate decoctionis sebesten. In contrito pane decem amigdalas amaras dissoluo. Noctu emollita illi aluus, excrementa erunt pituitosa admodum viscida, subcineritia. Nocte quieuit, parum esuriuit. Eadem repeto secundo die remedia. Nulla fames hora cœnæ, sed ferè nauseabundus videbatur. emollitur aluus nocte media. Ac parum postea sentit ægrotus exire aliquid solidum, ac tangens esse intestinorū portionem retur. clamans vocari me iubet. Accedo. Ille statim, morior, inquit, nisi manus porrigas adiutrices, en intestina ex uentre prosiliunt. Video cucurbitinum vermem, ac ridens; bono sis animo, dixi, iam sanus euasisti. Intestina non sunt ex ano prodeuntia, sed vermis ille, qui famem inexplebilem effi-

ciebat, deuorabatque omne alimentum. Erat longitudo illius cubitorum viginti-quinque, adhuc viuens, mouebatur. Latitudo erat digiti minimi. erant plusquam mille cucurbitini vermes adherentes illi mucco, aut membranulę: ac vna ferè vixit hora. sic conualuit non sine admiratione assistentium, ac nostræ artis honore. Consimilem vidi anno præterito vermem in Francisco Vercellensi, sed non tantæ longitudinis: fuit enim longus decem cubitis. hic emisit mortuum. Sed in hoc ægroto neque noueram, neque prædixeram pati eiusceemodi affectum. Etenim febre tenebatur tertiana nota, admodū extēsa, ac post purgationes repetitas, exhibēs vltimo pillulas aggregatiuas, deiecit eiusceemodi vermem. Cæterùm quomodo generentur lumbrici, & an cucurbitinus vnus existat vermis, an plures mucco adhærētes, & quam adhibere curationē oporteat, declaratum à nobis fuit in tractatione de vermibus. Obijt pater meus decimaseptima Ianuarij 1573. eademque die natus mihi fuit filius, quem patris nomine Ludouicum vocaui. Faxit Deus, vt illi similis euadat. Vale. Taurini nona Decembris 1581. E

F

FRANCISCO CIROCHO FVLGINATI.

Febrem epialam esse ex dimidio febrem. Rigorem aduenientem in febricitantibus non esse principium febris. Contraria in eodem subiecto adequato contineri non posse.

QVOD, in Illustrissimi Cardinalis Symposio cum Sanctio meo, differēdo, nō potui: id nunc, vt tibi satisfaciam, absoluere conabor. Tria relinquebantur: primum ad febrem epialam: secundum ad rigorem antecedentem putridas febres: tertium verò ad contrariorum adæquatum subiectum. Exordior à primo. Epialæ febris nomen deductum videtur mihi translatione sumpta à mari, ἀπὸ τοῦ ἀλός. Nam mare, quod aliquando tranquillum videtur, redditur tamen aliquando adueniente tempestate, difficile, atque periculi plenum. Pituita certè vitrea omnium humorum frigidissima, quiescens, ac nullis motionibus agitata, tranquilla videtur: agitata verò & commota, maximam toto corpore inferre solet molestiam: propterea ἤπιος idem græcis est, quod tranquillus, ac mitis. In hoc affectu duæ adsunt intemperies inæquales, vna frigida, alia calida. frigidam efficit pituita vitrea nondum putrefacta. calidam eadem pituita putrefacta: ab hac intemperie duplici contrarij sentiuntur in toto corpore affectus, ac eodem tempore, siquidem frigescit, rigetque ob pituitæ non putrefactæ portionem, calorem percipit, ac febrem ob aliam, quæ putredinem suscepit. ex quibus colligo, si nomen epialæ complectitur æqualiter duos hasce affectus, illam quidem non esse omnino febrem, sed ex dimidio duntaxat: qua scilicet intemperies adest calida, ob putredinem in totum corpus: qua verò in eodem inest frigida intemperies, repugnat omnino esse febrem. Confirmemus, quæ diximus, Galeni verbis, quæ sic habent libro secūdo de feb. differ. c. 6. siquidē, quicquid pituitæ putrescit, accendit febrem; reliquum non putrescens, ex quo rigent, nondum eiusdem est qualitatis cum ea, quæ putrescit. Si igitur ab hac quidem rigor, à putrefacta verò febris efficitur, duplex semper caussa erit.] en igitur duplicem esse intemperiem in epiala, calidam, ac frigidam: repugnare autem rei naturæ febrem esse intemperiem frigidam, multò notius est, quàm hoc loco debeat explanari. Consimilem ille scribit sententiam libro de inæquali intemperie, in quo ita scriptum legimus. Neque enim talium affectuum vllus mirabilis est, neque quemadmodum aliqui ægrotantium simul rigeant, & febricitent] ex ijs verbis duplicem adesse intemperiem colligo, non vnam, quam rem quæ sequuntur verba manifestum faciunt. Nam si pituitosus humor frigidus, quem Praxagoras vitreum appellat, & amara bilis & calida, simul abundent, & per sensibilia corpora moueātur, nihil mirū est, vtrūq; ab ægrotāte pari modo sentiri] & parū postea accōmodatissimo exēplo confirmat, dicēs. Neq;. n. si hominē in sole calido statuas, & aquā illi frigidā infundas, fieri potest, vt non simul, & à sole calorē, & ab aqua frigus sentiat.] eādē cōcludens hāc contemplationem, ita scribit. Porrò cōponitur, & ex hac intēperie, & ea, quæ febricitātiū est epialos (appellat ita febrē illā cui ambo semper incidunt.) & postea. ita ex duplici inæquali intēperie epialos cōponitur.] est hoc loco obseruandū, Galenū hic nō significare G H

A ficare dari compositam intemperiem vnam, ex caliditate & frigiditate; hoc enim est impossibile, sed quod vult dicere, tale est, hanc febrem epialam duplicem complecti intemperiem inæqualem vnam calidam, aliam frigidam. ex quibus nominis epialos componitur significatio. His arbitror meam responsionem fuisse verissimam, qua dicebam, epialon non esse prorsus febrem, sed è dimidio solum, ex alia vero parte, contrariam habere naturam. Erat secunda disputatio contra Altimarum potissimum instituta, qua nos cōtendebamus, Rigorem qui antecedit febrem, nō esse principium febris, sed solius accessionis: differreque duo hæc inter se, febrem, & accessionem. His rationibus pro opinionis meæ confirmatione vtebar. Principiū febris est, cum calor igneus est accensus in corde. Atqui, dum ægroti rigent in febribus intermittentibus, nondum calor est accensus in corde. Ergo, dum rigent ægroti, non adest febris principium. Secundò febris est calida totius corporis intemperies: at, dum rigor adest, corpus non calidam, sed frigidam intemperiem habet. Ergo, dum riget, non febricitat. Tertiò febris, vt febris, calor est præter naturam toto corpori communicatus. quādoquidem B de natura, & substantia caloris est è centro semper ipsam petere superficiem, vt Galenus dicebat libro de rigore. experientiaque manifestum facit. At, dum adest rigor, nondum hic calor per totum corpus transmissus est: ergo rigoris tempore febris non adest. Amplius, dum ægroti rigent, tempus non est cibum exhibendi, quia, inquit Galenus libro tertio acutorum, indicat futuram febrem. Ergo rigēte ægroto ante febrem, febris non adest. Dixi, ante febrem, quia rigor contingere potest febricitantibus, vt accidit in febre ardente, de qua dixit Hippocrates, causone habito, rigore superueniente fit solutio. Sed de hoc non est sermo: sed de eo duntaxat loquimur, qui præit intermittentes febres. Vtebar postremò autoritate Galeni ad id comprobandum, ex libro de inæquali intemperie, & de differentijs febrium, vbi agebat de epiala febre, & lypiria; quos locos parum supra citauimus: constat enim ex ijs apertissimè hasce febres constare ex duplici intemperie inæquali, vna frigida, qua rigebāt; alia verò calida, qua ægroti febricitabant. Porrò dubitaret aliquis contra mea principia. primum quod diximus, de natura febris esse calorem extēsum per totum corpus. id enim falsum exi C stere, ea demonstrant, quæ proximè de epiala, & de lypiria dicebamus, quæ cum sint febres, calorē nō cōmunicāt toto corpori. Deinde, q̄ Galenus ipse ex proposito agens de natura febrium, dicebat, essentiā febris non secundū Hippocratem modo, sed præclarissimos etiam Medicos, esse calorem præter naturam extensum in totum corpus: sin minus inquit, in præcipuis maximisque partibus cōtentum. ex quibus verbis constare videtur, sufficere ad naturā febris calorē esse extensilē quidem, non aūt extēsum in totum corpus. Vrget præterea Altimarus id principium, quod. s. dum rigor adest, calor nondum sit incensus in corde, quia, inquit ille, impossibile omnino est in febribus intermittentibus fieri rigorem, nisi febris iam sit incensa in aliqua parte, tanquam in proprio fomite, vt ex Galeno parum infra demōstrabitur. Arguit etiam & illud, quod statuerimus rigorem esse principium accessionis: At verò certè non est, ex illius opinione, principium, sed ad principium sequitur tanquam symptoma: quam rem conatur probare verbis Galeni lib. 2. de febrium differ. cap. 12. in quo hæc habet. Nam vbicumque accenditur, atque augetur caliditas, isthuc ab alijs partibus sanguinem solere D confluere: quo verò tempore confluit, illas quidem refrigerari priuatas sanguine, est necessarium: quod verò patitur membrum grauari, atque distendi, ac sanguinem ipsum confluentē alterari. hoc quoque duplici ex caussa, & quia alijs, quæ iā putruerūt, superfluitatibus permiscetur, & quoniam intrusum difflari non potest: quo fit, vt, instar lignorum humidorum, quæ paucam super flammam vniuersim proijciuntur, succendatur: atque hoc tempus accessionis principium nuncupatur. hæc ille. ex quibus ille concludit, rigorem non esse partem accessionis, non eiusdem principium, sed symptoma, quod fit ex confluxu sanguinis ad focum putredinis. Ego verò scio meam opinionem adhuc firmam esse, & Galeni dogmatibus maximè consonam, propterea his omnibus sigillatim, & in hunc modum, satisfacio. Quod de natura febris diximus, id cōfirmat definitio Empedoclis, Zenonis, & Hippocraticorum ab Auicenna proposita, ac etiam diligenter declarata: quod etiam locis ferè sexcentis à Galeno dictum fuit, quorum vnum, aut alterum infra citabimus. Epialā febrē diximus esse, non secūdū se totam, sed ex dimidio, idque Galeni verbis satis aperte demostratum arbitror. atque

Idem statuẽdum est de febre lypiria: hęc enim habet duplicem intemperiem, vnam E
calidam in visceribus, magnisq; vasis consistentẽ, aliam frigidam in habitu corporis.
de qua febre sic Galenus locutus est libello de inæquali intẽperie. In ipsa quidem pa-
roxismorum inuasione aliqui febricitãtiũ tum rigent, tum sitiunt, tum ambo sentiunt,
frigus immodicum,& calorem: verùm non in eodem loco. quippe possunt, quæ exca
lefactæ sunt partes manifestè à refrigeratis discerni. Nam & intus, & in ipsis viscer-
bus calorem: in externis verò partibus omnibus frigus sentiunt. tales perpetuò sunt
febres, quæ lypiriæ vocantur] & concludens postea ait. ita ex duplici inæquali intem
perie epialus componitur, & aliæ etiam febres præter hecticas ferè omnes] Obi-
ter hic notabis, Ciroche, Thomam Lynacrum virum alioquin de medicina opti-
mè meritum, in hoc contextu traducendo nimis licentiosè aberrasse. ita enim ille
legit. Tales perpetuæ febres sunt,& quæ lypiriæ vocantur,] græca verba non ita ha-
bent. Sic enim scribit Galenus. ἔτι καὶ οἱ λειπυρίαι καλούμενοι πυρετοὶ διαπαντῶς τοι-
οῦτοι.] Idest. Tales perpetuo sunt febres quæ lypiriæ vocantur. Nã certè nullæ febres
minus habent inæqualitatem temperamẽti morbosi duplicem, ex contrarijs inquam F
constantem, potissimum secundum partes sensibiles, quàm continuæ & perpetuæ. Ni-
hilominus illud verbum Διαπαντῶς admodũ significantes scriptum fuit. Est.n.febris
lypiria, nõ quæ, cum extremarum partium frigiditate, habet internum calorem (id.n.
cõtingit in omni tertiana exquisita,& notha in inuasione, in omni etiã maligna propè
mortem ægroti,) sed quæ secũdum propriam naturam perpetuò, idest per totum mor
bi decursum habet frigus externum, cum caliditate intrinsecus adurente. Reuertor vn
de digressus sum. Vbi duæ adsunt intemperies contrariæ, duoque morbi, vt febris, &
intẽperies frigida in diuersis partibus, ab vtroque morbo fiet denominatio: falsumque
est dicere, totum corpus affici febre sola, aut sola intemperie frigida, sed erit intem-
peries vtraque in partibus diuersis, vel sensibilibus, vel insensibilibus. Si dixeris hisce
duabus speciebus, non conuenire definitionem febris. dicerem conuenire quidem,
sed non secundum totum, sed secundũ partẽ. nec definitionẽ esse vitiosam, intelligẽda
enim est, secundum propriam naturam caloris, non aũt secundum id, quod accidit ca-
lori. at profectò calori accidẽs est, non posse transmitti in totum corpus. sic definimus G
graue, quod deorsum; leue, quod sursum tendit. at si illud violenter sursum, hoc deor-
sum contineatur, non tamen vtrũque perperam dicemur definijsse. Febris ex propria
natura, qua calor est, toto corpori debet communicari. cum verò id non fit, à natura
propria deficit. Galeni verba hanc recipiunt interpretationem. Substantiam febris ca-
lorem esse præter naturam communicatum toto corpori: sin minus in maximis, præ-
cipuisque visceribus contentam: quod est, si calor non communicatur vniuerso cor-
pori, febris natura continetur in præcipuis visceribus, non secũdum se tota, sed secũdũ
partem,& ex accidenti. Veram esse hanc explanationem eius verba indicant, nam ait.
Maxime quidem in totũ animal effusa] illud maximè certissimè demõstrat febris sub-
stantiam per se caliditatem esse effusam in totũ corpus: ex accidenti verò solum con-
tineri in præcordijs. Porrò, quod dicũt sufficere ad naturam febris, esse calorem exten
silem in totum corpus, aberrãt toto cęlo. Nam ira semper esset febris: quia calor adest
præter naturam in corde: at, inquit Galenus, primo de febrium differentijs, nondum
febris est, nisi in totum corpus diffundatur. At extensilis est semper, ergo iracundi sem H
per febricitant. Videtur mihi libro de morborum caussis, capite secundo, omnem diffi
cultatẽ remouere, cum ex proposito sic ait. Cum quispiam immoderata exercitatione
vsus fuerit, lassitudinem substinet corpus, hoc est immoderatam caliditatem in muscu
lis,& articulis habent: ij enim sunt, qui primò morum excipiunt. quòd, si non vltra
progrediatur calor, atque eum solum contigerit, antea quam totum animalis corpus in-
uaserit, nihil vltra lassitudinẽ consequetur. At si in totum extensum fuerit corpus, tunc
eiusmodi affectus febris nũcupatur: quæ est quædam totius corporis immoderata ca-
liditas. ita & ira, quæ feruor quidam est existentis in corde caloris, ob immoderatum
motum per totum nonnunquam diffusa corpus, ita febrem accẽdit,] & parum infra.
Hæc autem (ait) vbi totum concalefecerit corpus excitant febrem,] ac rursus.
deinde & partem vicinam afficit, & hæc deinceps sibi proximam, atque ita vsque
ad principium insiti caloris, vbi peruenerit intemperies, totum celeriter corpus, prin-
cipij sentit affectũ. Diuturnæ quoque moræ in locis sole expositis, nudis quidẽ, totam

aliquando

A aliquando supremam cutim calefaciunt. at ijs, qui vestibus operti sunt, solum caput, atque hæc exustio nuncupatur. quod si iam totum animalis corpus occupat, tunc ita febris accenditur.] volens prætermitto locos quàmplures, cum putem hos manifestissimum facere, febrem non esse calorem extensilem in totum corpus, sed verè extensum: atque cum non extenditur, non esse omnino febrem. Altimarus non est, vim propositæ argumentationis, assecutus. Nam accessionis febrilis principium fieri non potest, quin accensus iam sit calor in aliquo fomite: at hoc non proponit argumentatio. Sed principium febris non esse, nisi calor præternaturam in corde primum accendatur. Rigoremque non esse principium febris contendit, aut non adesse febrem rigente homine, quia licet accensio facta sit in fomite putredinis, tamen nondum est facta in corde: hoc illi fuerat reprobandum. Postremò, videtur mihi nodũ in scirpo quærere, dum reprobare contendit, rigorem non esse principium accessionis, sed symptoma accessionem insequens. primùm quia non benè ex verbis Galeni id probat: nam ad principiũ accessionis constituendum hæc cõcurrunt. caloris in fomite generatio, confluxio sanB guinis, & spirituum ad fomitem, in ea confluxione rigor, aut horror. totum hoc tempus, in quo scilicet, tria hæc fiunt, accessionis principium nominatur. hoc ipsum principium rigoris nomine circumscribo, à notiori nuncupatione sumpta. Deinde, siue sit principium accessionis, siue ad principium sequatur, vt ad caussam, satis quidem mihi factum non est, qui probare contendebam, rigoris tempore febrem antecedentis, non adesse febrem, sed dispositionem ad febrem: atque sese inuicem non compati intemperiem frigidam, ac febrem. quod verò accessionis, & febris principium, inter se differant, videtur adeo ex dictis manifestum, vt nihil magis.

Ex ijs, quæ diximus, circa explanationem quæstionis huius, arbitror, te iam percipere, quæ circa tertiam, mea sententia sit. an scilicet contraria adæquatè in eodem subiecto possint consistere. Id enim impossibile putauerim, vt ex natura lypiriæ, & multò magis epialę, ac exemplis Galeni constare potest. Scio maximam esse hanc præ cæteris omnibus, disputationem. nec me profectò latet, quid alij sentiant. Ego tamen aliorum opinionem afferre nolo, quia certè non patitur id ipsum modus epistolæ, neque C tempus otium suppetit mihi: sed non patiar te virum doctissimum, & in factitãda Medicina exercitatissimum, meam desiderare sententiam. duo igitur dicam, primùm, quibus rationibus meam opinionem confirmare soleam: deinde sum ostensurus secundũ Galeni placita, nihil aliud posse determinari. vtrunque autem explanare conabor breuissimis. Quod igitur ad primum pertinet, ex natura contrariorum deducere rationẽ admodum efficacem, soleo. ea verò est. Contraria esse, quæ simul consistere non possunt, quæ vè sese inuicem corrumpunt. hoc autem inest contrarijs omnibus secundum essentiam propriam, ita, vt repugnet dicere, quædam esse contraria, & non sese inuicem corrumpere: quod, si verum est, vtique in eodem subiecto adęquato contineri illa non possunt. Nec valet solutio quorundam definitionem contrariorum explicantiũ, quod abijciunt sese mutuo à subiecto: quia non possunt simul denominare subiectum calidũ, ac frigidũ; humidum, & siccum. Nam est admodum intorta locutio, ac certe indigna hominis eloquentis, qualis in primis fuit Aristoteles. Præterea denominatio subiecti cõpetit contrario secundum accidens, quod est, habere plures gradus. definitiones auD tem non dantur per accidentaria, sed per ea, quæ perpetuò insunt definito. Neq; etiam valet, quod alij dicunt, contraria scilicet, mutuo sese à subiecto pellere, secundum esse perfectum: quoniam (inquiunt) in esse imperfecto, ac refracto non sese expellunt contraria. Nã cõmuni nominum vsu frigidum vt vnum, & calidũ vt vnum, sunt contraria: non minus quidẽ quàm frigidum in gradibus quatuor, & calidum in eisdem gradibus constitutum. Definitio autem conuenire debet omnibus sub definito contentis: quamobrem conueniet etiam contrarijs remissis. ergo sese à subiecto abijcient, licet non habeant esse perfectum. Secundò, quemadmodum sese res habet in motu locali, ita habere debet in motu alterationis. Atqui in motu locali duo motus contrarij non sese compatiũtur inuicem, ergo neque in motu alterationis. quod de motibus dixi contrarijs patet experientia. nam duo lapilli cadentes in puteum faciunt motũ diuersum, singulus enim proprium habet subiectum, nec profectò potest imaginari complicatio contrariorum motuum secundum easdem partes adæquatas subiectũ: de qua re ex Galeno nonnulla dicam parum postea. Quis igitur imaginabitur contrarias qualitates

posse

posse simul in eadem subiecti parte consistere. Tertio contrarietas terminorũ est caussa contrarietatis motuum, vt Aristoteles inquit, quinto phisicorum textu quinto. Ergo multo maior erit contrarietas extremorum, quàm motuum. atqui duo motus contrarij sunt incompatibiles, vt diximus, ergo multò magis extremi termini motuum erunt incompatibiles. at terminus motus alterationis est qualitas, ergo inuicem stare non poterunt duæ qualitates contrariæ. Postremò perinde res habere videtur mihi, atque in dictionibus formandis, nam ex literis primum fiunt silabæ, ex silabis dictiones, ex dictionibus orationes, cũ tamen maneant literę inalterabiles, sintque inuicem dispositæ certo ordine, quantitatē, & qualitate: sic etiam in elementorum accidit permistione, etenim miscentur, non amissis virtutibus elementorum, siue qualitatum per adæquatā permistionem primarum qualitatum, vel elementorum, sed certe sibi inuicem iunctis clementis varia quantitate, vel qualitate, vel ordine. idcirco si quando contraria duo videntur occupare vnũ, idemque subiectum, statuendum est id non fieri in eodē subiecto præcise, sed in diuersis partibus subiecti, quas distinguere sensus non possit. E

Nunc vero accedamus ad Galenum. In primis manifestissimũ est, secundũ opinionē illius in similaribus partibus octo inueniri genera morborũ compositorũ: quatuor sine materia, totidem cum materia. caliditas & siccitas, caliditas humiditas, frigiditas siccitas, frigiditas & humiditas. At si concedamus duo contraria simul stare posse in eodē subiecto adęquato, oportebit illis addere alios morbos quatuor, à Galeno prætermissos, nempè frigiditas, & caliditas simul. & humiditas iuncta siccitati, vel cum materia, vel sine materia. at verò hoc non esse admittendum in eius doctrina nemo dubitat. Præterea, si eius verba considerare voluerimus, cognoscemus ipsum non modo hanc quæstionem proposuisse, verùm etiam dilucidasse. libro enim tertio de simpliciũ medicamentorum facultatibus capite decimosexto multis exemplis conatur demonstrare eandem partem eodem tempore simul affici contrarijs qualitate, vt linguam amaritudine, ac dulcedine; partes sensu prædítas caliditate, ac frigiditate simul, quod etiam scribit libro de venæ sect. cap. 5. & libro de caussis morborũ cap. 6. cum ait. Accidit, licet fieri non posse videatur, vt idem corpus simul frigidius, & calidius: aut simul, aut humidius, & siccius, quàm pro naturali habitu reddatur. Dilucidauit nihilominus quęstionem libello de inæquali intemperie, in quo asserit duo contraria simul afficere non posse eandem præcisè partem: sed vnumquodque agere in suam, estque subiectum diuersum, quod aliquando sensibus conspicuum fit, vt in lypirijs, & in quibusdam malignis febribus, interioribus partibus caliditatis maximę affectu laborantibus, externis verò frigiditatis: aliquando autem, id sensu non est perceptibile, vt in epiala febre contingit: at verò ipsa ratio id euidenter conuincit: cum ipsa fiat à bile putrefacta, & pituita non putrefacta (statuatur hoc cum Galeno exempli gratia) vel à vitrea pituita, cuius pars putrefacta febrem efficiat, non putrefacta rigorem: sic duæ sunt caussæ, ac vtraque agit in proprium subiectum, non vna caussa. Placet afferre illius verba, quę sic habent citato libello cap. octauo. Neque enim si hominem in Sole calido statuas, & aquam illi frigidam infundas, fieri potest, vt non simul & à Sole calorem, & ab aqua frigus sentiat. Verùm hoc casu ambo extrinsecus sunt, & secundum magnas portiones insunt. in febribus epialis tum intus, & secundũ paruas, & propter hoc totũ corpus videtur ambo sentire, quippe minimis portionibus aspersum est, tum calidũ, tum frigidũ. Neq; est aliquā eius partē sensibilem accipere, in qua alterutrum non sit.] notāda sunt hæc, quia aperte dicit in epialis, secundũ minimas partes, ac intus fieri hāc alterationē caloris, & frigoris. ac non posse manifeste discerni calefactas partes à refrigeratis. at in principijs febriũ & in lypirijs manifesta est locorũ distinctio, quemadmodum ille dicit his verbis. In ipsa verò paroxismorũ inuasione aliqui febricitantiũ tum rigent, tum sitiunt, cũ ambo sentiũt frigus immodicũ, & calorē: Verũ non in eodē loco: quippe possunt, q̃ excalefactæ sunt partes manifestè à refrigeratis discerni. Nam & intus, & in ipsis visceribus calorē, in externis verò partibus omnibus frigus sentiunt.] Huc etiā sunt referenda, quæ supra scripsimus de duplici intemperie epialæ, quarũ vna erat calida, alia frigida: atq; ita quidem ea pars præcisè, & adæquatè non recipit contraria. Quæ verò à Galeno alibi dicta sunt, quibus admittere videtur eandē partem præcisè contrarias qualitates recipere, interprætanda sunt, quod attinet ad iudicium sensus: quia non est perceptibilis sensu diuersitas partiũ. Exempli gratia, linguæ percipientis amaritudinē, F G H

simul

A ſimul ac dulcedinem, neque in epialis quiſpiam diſcernet, quæ pars frigore, & quæ calore afficiatur. At ſecundū rei naturam cū epiala febris conſtet ex duabus intemperiebus inęqualibus, vna erit frigida, alia calida, vtraque ex his propriū habebit, & adęquatum ſubiectū. Locus autem ex libro de cauſſis morborum hanc interpretationem recipit. quod idem corpus affici poteſt intemperie duplici inæquali, quarum vna ſit frigida, alia calida eodem tempore: ſic etiam humida, & ſicca. at quidem ibi non dicit eaſdem partes adæquatæ à duobus contrarijs occupari poſſe.

Iam igitur, vir clariſſime, audiuiſti quid ſentiam de maximis difficultatibus, quas propoſuit mihi ingenioſiſſimus Ioannes Franciſcus Sanctius. Tuum erit modo iudicare, an à me, ipſi rectè reſponſum fuerit. Paparella noſter ſalutem plurimam tibi dicit. Cura, vt valeas, & me viciſſim ama.

ANDREAE PAVLI SERENISSIMI SAXONIAE
B
Ducis Senatori, & Conſiliario.

De vſu aquarum acidularum Goßippientium, pro præſeruatione ab arenulis, & calculo, & ani fiſtula.

Qvia ſatis diligenter expurgatum eſt corpus, reſtat modo, vt ſi quæ malorum excrementorum reliquię, præſertim ventriculo, inteſtinis, ac renibus inhæreſcunt, eas de cætero acidulis aquis Goppingenſibus apud Germanos celebratiſſimis, extirpemus. eas potiſſimum eligo, quia tibi ex Italia in Germaniam profecturo, oportunæ duntaxat illæ, & accommodatę tuo videntur vſui. Sed anteaquam vtendi modum explicem, prius docere volo, cur aquę ſponte naſcentes acidulæ ſunt. hoc enim te potiſſimum deſiderare ſignificaſti. Dico igitur pleroſque ueterum tradidiſſe acidas res fieri duabus de cauſſis. quarum una eſt putredo, ut ſignificat degeneratio uini in acetum: nam certè fit per putredinem, probatiſſimorum authorum teſtimonio, præſertim Galeni in libro de C ſimplicium medicamentorum facultatibus. Experientia præterea fidem facit, quia neminem eſſe putauerim, qui in aceto vermes aliquando generari non cognouerit. Alia cauſſa eſt caloris imbecillitas, à quo partes diuerſarum ſubſtantiarum nequeunt perfecte concoqui, vt in fructibus quibuſdam acidis contingere obſeruatum eſt. Aquæ igitur erunt acidulæ, aut ob alterutram, aut ob vtranque cauſſam. Verùm profectò, vt ego ſentio, ob neutram. Putredo aciditatem non facit: quia ſemper manent acidæ, incorruptæ, limpidæ, ſinceræ. Nec aliquando aſſignabitur tempus, in quo incipiant corrumpi, quodq; à ſua illa puritate acida deflectant; vniformes perpetuò ſunt: neque.n. magis, ac minus putridæ aliquando conſpiciuntur; quæ res minimè ſolet contingere in rebus putridis. Præterea cruditas, & Indigeſtio in aquis acorem non facit: nam cruditas paſsio eſt mixti perfecti, quemadmodum etiam putredo. Deinde imbecillitatem caloris ea in re non poſſumus imaginari, quæ ſua natura omnis qualitatis expers dicitur. Putauerim igitur hiſce duabus cauſsis addi oportere tertiam, acidę ſcilicet rei permiſtionem, quam etſi Ariſtoteles ſilentio inuoluere videatur, eam tamen generatim D quodammodo expreſsiſſe videtur mihi, cum aquas aceſcere ex accidenti ſcripſerit. Cur.n. id non eueniat ex accidenti, quod aquæ naturā adulterat, corrumpitque? Aqua enim omni prorſus carere debet ſapore, nec aliā habere poteſt ex propria natura qualitatem, quā frigiditatem, humiditatemque. At aquæ acidæ ſaporem acquirunt, & qualitatem calidam, & ſiccam, alieniſsimam ab illius ſubſtantia. In hunc modum conſtat generatim optimè locutum fuiſſe Ariſtotelem. In particulari autem datur adhuc locus quæſtioni, quid ſit illud per accidens aquæ ſinceritatem coinquinans? Vitruuius veritatem exactiſſimè patefecit, cum ita loquitur. ſuccum natura acidum in terris concorporatum in ipſis aquis aciditatem facere. Sed qualis hic ſit ſuccus, non exprimens, relinquit alijs contemplandi locum. Ego, quicquid alij dixerint, putauerim magna ex parte ex Calcanthi permiſtione contingere. quod ne videar gratis dixiſſe, affero coniecturas, quibus moueor. ſunt autē duæ, atque vtraq; (niſi fallor) euidentiſſima. Vna eſt, quod vbi inueniuntur acidæ, ibi, aut certè in vicinia Calcanthi inſpiciuntur fodinæ, vt in quibuſdam Italiæ locis animaduerti, putauerim certè idem in Germania contingere.

re. Alia est, quod calcanthum acidum habet saporem, vt eius oleum ostendit, quo ad multos vsus, præsertim in pestilentia vtimur. Cæterùm tribus modis eum aqua permisceri potest calcanthum. Vnus quando vena, propriaq; aquæ scaturigo, ipsam elambit mineram, secumq; deducit ramenta quædam, & exerementa mineræ. Alius quando vapor calcanthosus ex loco educitur, & aquæ permiscetur. Tertius quando idem vapor superne genitus, ex terræ ambientis frigiditate cogitur, & in aqueam substantiam, acidam quidem transmutatur: hacq; postea permista cum scaturigine fontis, totam reddit aquam acido sapore plenam. Hæc acidarum omnium præstantissima, sincera, limpida, clara, & ferè non differens ab aqua simplici, nisi aciditate. Neque operosum est cognoscere, an aqua mineram abradat, an vapores contineat, vel ex vaporibus in aquam transmutatis aciditas fuerit conquisita. Goppigenses illæ acidæ, maximè perlucidæ, sinceriss imæ, incorruptę omnino manentes, mineram certè non elambunt calcanthi. nam crassiorem haberent substantiam, atque illius mineræ odorem habentes gustui non essent iucundæ: atqui omni odore carent, suntq; gustantibus gratissimæ. idcirco si vera sunt posita principia, fiunt acidæ aut ob permistionem vaporum, aut ob aquam vapore genitam, vtrunque contingere posse arbitror. Vaporem adesse sulphuris non putauerim, quia odore perciperetur, aut certè si adest, vt quibusdam placere scio, exiguus est, & ita diligenter mistus, vt sensu percipi non possit. At si ratio non est euidens, & sensus aliquod afferre iudicium non potest, rectè sentiet, qui sulphuris vaporem abesse significabit. Acidarum rerum temperamentum, quale sit à Galeno, Theophrasto, & Aristotele scriptum scimus. At verò acidularum aquarum frigidam esse temperiem dixerim, atque siccam, cum exiguo caloris igniculo, cum tenuitate substantiæ, qua vndique penetrat. Certè calor exiguus est, quia vapores haud multam caliditatem habent: deinde, quia obtunditur calor vaporis ab aquæ frigiditate, ita, vt vehemens esse non possit. Sed eo modo, & gradu ferè eodem, quo acetum calidum statuitur: sic acidulas calidas nuncupabimus, non à qualitatis dominio, cum frigidæ, vt dixi, statuantur. Ab aceti natura distant in eo, quod acetum acrimoniam habet aciditate coniunctam. At acidulæ illæ aquæ non sunt acres. propterea acetum calidius est, quod ex eo potissimum colligere licebit tibi, quod acetum penetrando exulcerat, acidulæ verò nunquam profus exulcerant. Adhæc acetum merum ob acrimoniam non bibitur, at acidulæ solæ bibuntur, & quod dixi, suauissimæ bibentibus apparent. Effectus edunt (vt iam de illarum facultatibus edisseram) proportionatos temperamento. Refrigerant, exiccant, penetrant, crassas humiditates dissoluunt, & incidunt. Quibus additur facultas tertia, nempè quod renum, & vesicę passionibus opitulantur, calculum frangunt, arenulas detergunt, viscidam pituitam per vrinarios meatus expurgant, eorum medicamentorum consuetudine, quibus ad calculum frangendum insignis adest, vt Galenus inquit, facultas; imò etiam Titus Liuius, Vitruuiusq; docuere. Nauseabundo ventriculo calido, & humido: ac in actiuis temperato, in passiuis tamen humido, conferunt, concitantes appetitum, & viscidam pituitam detergentes. Hepar, lienem, mesenterium, renes obstructione liberant. Putrefactioni opitulantur, ac in pestilenti statu præcipuam opē ferunt. Tandem obseruatum est, mira quadam virtute necare vermes.

Porrò quæ in vniuersum hactenus dicta sunt à nobis, ad tuos affectus, vir clarissime sanandos, referamus. In primis illud statuere oportet, corpus eusarchum, & plecthoricum existere, vtpute, quod multo, & optimo sanguine abundat. Obnoxium præterea statuitur sinocis febribus, & simplicibus, & putridis, quæ non raro ob insignem putredinem solent terminari in malignas, atque pestiferas. Obstructionibus aliquando es obnoxius ab humorum multitudine, viscidiitate, & crassitie: atque ex cruditatibus, quæ ob compotationes magis Germanis assuetas, aliasque caussas inordinati victus ventriculum habes frequenter nauseabundum. Renes, quamuis in hac ætate non laborent calculo, neque etiam (quod licuerit obseruare mihi) arenulis, viscidā tamen, crudamque materiam continere, & non exiguam, vidimus. ex qua, ceu ex proxima materia, in calculum renalem, perquam facilis lapsus esse posset. Postremò in rectum intestinum, vlculculum quoddam inest, relictum post dysenteriam, & tenesmum publicè in illis regionibus grassantem. atque (vt relatum est mihi) cum satis aperta hæmorrohidum complicatione, quæ aliquando sanguinem eructant, aliquando cœcæ sunt, & aliquando pruritum quendam inferunt intollerabilem. Hæc potissima sunt, quæ

partim

A partim curationem, partim præseruationem exigunt: quorum caussa prudentissimè consultum fuit illi à Medicis Serenissimi Ducis Saxoniæ, vt bis singulis annis curaret sibi mitti sanguinē, Vere scilicet, ac Autumno, expurgarenturq; pituitosa totius corporis excrementa: vtq; postea æstiuis temporibus acidulas aquas potaret: quia nulla inueniri potest præstantior, nullaq; tutior & sanandi, & præseruandi ratio. Vsus harum aquarum duplex esse potest, vnus extrinsecus, alter intrinsecus, lauando scilicet, ac potando. Potationem ego magis laudauerim. Nam potatæ carent omni suspicione. Vellem, vt ex harum potu subduceretur illi aluus, crassioresq; humores per vias patentiores educerentur: alij postea per vrinas. Proponam tibi vtendi modum, vt si forte copia non sit Medicorum Augustissimi Ducis, habeas ex me, quid facto opus sit. Primis sex diebus propinarem acidularum libras octo, & in priori cyato dissoluerem mellis rosati solut. vnc.iij. & sirupi rosati ex nouē infusionibus vnc.iij. salis communis vnc.j. mox singulo quoque die pro more augerem dosim ad maximam illam, quam ferre posset quantitatem. Neque tunc laborandum, sed quiescendum, aut leuiter ambulandum paB rum ante cibum, ne materia illa potulenta per vniuersum corpus distributa, sudorem efficeret. quæ res omnino debet euitari, quia sic humores crudi in venis traherentur, longeq; maiora subsequerentur pericula. Summa curationis perfectio est, si humores simul cum aqua per aluum, & vesicam vacuentur. Reliqua ad harum potum sigillatim necessaria non prosequor. satis.n.est, si tibi viro doctissimo ac prudentissimo, meam indicauerim sententiam. Verum prætermittere neque possum, neque debeo, quod si ex eadem acidula parare volueris enemata, magnam vtilitatem nancisceris. præseruatio enim fiet accommodata, ne vlcus illud intestinorum magis euadat sordidum, putridumque, aut certè ne tractu temporis in fistulam terminetur. Conueniunt præterea clisteres ex seri caprini libra, & aliquando ex lacte asinino, prout viguerint indicationes; vel solum detergendi, quod præstabit serum: vel simul glutinandi, quod efficiet lac ipsum: quod, si post multos dies volueris adhibere chalibeatū, non displicebit. Quod, si maiorem exiccationem desiderabis, in lacte cocto dissoluito vnciam semis pro vice pulueris plumbi vsti, & in rem præsentem magnum experieris remediū. Alia non sunt C addenda pro sanando recti intestini vlcere, quia hæc multorum vicem habent, cumq; ipso in opere optima sint, scio plurimū iuuatura. Quamobrem, vt iam receptui canam, summam totius curationis consistere putauerim, in vacuatione totius corporis quottannis, & bis efficienda, in potu acidularum æstiuis temporibus, in vsu lactis & seri asinini pro enemate, atque tandem in optima ratione victus: quam tu ipse clarissimorum Medicorum præceptis accommodatissimam eliges. Meo nomine salutem plurimam dicito I.Camerario, ex Taurino octaua Ianuarij 1581.

LVDOVICO PICCHINO GENERO.

Agitvr de curatione eius speciei procidentiæ oculi, quam Græci μυιοκέφαλον vocant.

Recte, ac prudenter facis Ludouice filij, quod in graui affectu, habere me conD sultorem desideras: quia certè facti, nec te ipsum, nec ægrotum pœnitebit. Scribis mulierem illustrissimam ex punctura acus incidisse in eum oculi affectum, quem Græci vocant μυιοκέφαλον, qui fit cum tota cornea perforatur, aut rumpitur, ex ipsaq; ruptura tunicula, ab vuę colore, vuea Latinis nuncupata, extra corneam procidit. cuius, quamuis soleant afferri species quatuor, nempè μυιοκέφαλος, σταφύλωμα, μῆλον, & ἧλος. mulierem pati primam speciem scribis, ipsa enim prosiliens tunicula caput repræsentat muscarum, neque ad eam magnitudinem peruenit, vt σταφύλωμα nuncupari debeat. Sanabis hunc affectum, si diligenter obseruabis, quæ scribam, tum circa præseruationem, tum curationem. Expurgabis primum communes vias ex drachmis decem floris cassiæ nouiter extractæ, & drac.ij. specierum picræ. vel, si bolos abhorreat, exhibeto vnc.iij. sirupi rosati solut. qui sennam, agaricum, & rcubarbarum habet cum vnc.j. mannæ Calabriæ ex iure pullę. Deinde sequenti die, imposito clisteri detergente, curato mitti sanguinem ex cephalica cubiti directi ad vnc. viij. eodemq; die hora vespertina sectionē iterato, & ad vnc. v. vacuato: quod tertio efficias sequenti die hora matutina. Hęc enim

pro

pro reuulsione obseruanda est regula, hecq; tutissima est ratio medendi, quam scis fuisse à me explanatam libro de missione sanguinis. si magna videbitur quantitas, eam pro tuo iudicio limitabis. Humores biliosos, ne de cætero ad affectam particulam fluant, refrigerabis, incrassabis, & mitificabis sirupis accommodatis: postea verò eosdem, si videbitur oportunum, purgabis. Victus rationem decernes, quæ neq; bilem augere possit, neque illius motum ad caput promouere. à vino abstineat toto curationis tempore, mulsam dilutam bibat, aut zucari decoctum, aut aquam macerationis medullæ panis recenter cocti. Abstineat à calidis, & siccis, potissimũ ab aromatis, ac in vniuersum ab omnibus caput replentibus. Ptissanam hordeaceam, & ex zea paratam citra superuacaneum condimentum maxime laudo. Pisces saxatiles, non marini modo, sed etiam fluuiatiles ex albo iure, vt me Galeni more, frequenter vidisti præparantem, degustari possunt: olera admittimus refrigerantia, vt lactucam. Degat in aere obscuro, iaceat in lecto supina, caput non moueat, supra oculum affectum non dormiat, silentium, quoad eius fieri potest, seruet. abstineat ab ira. Hæc ad præseruationem pertinent. E

Pro curatione autem, si adsit inflammatio, hanc prius sanato ex collirio albo citra oppium, dissoluto ex rosacea, ac lacte muliebri. Mox verò adstringentibus, repellentibusq; vtendum. Scopus. n. est procidentem vueam retropellere, & ruptam corneã consolidare. Paratum habeas hoc medicamentum. Rec. stibeos optimi partes tres. Lapidis ematitis par. 2. s. acaciæ par. 2. aloes epat. par. 1. masticis par. s. terito singula diligenter. Macerato postea in vino nigro adstringenti horis decem stibeum, & lapidem ematitem. permisceto singula ex mucilagine tragantę extractæ ex rosacea, fiant pastilli in vmbra exiccandi. Horum drac. 1. leuigato, dein ex aquæ rosaceæ vnc. 2. s. dissoluito, vtitor pro collirio imponendo guttas quinque pro vice in maiori angulo, fiatq; sex vicibus horarum 24. spatio. Alijs quatuor diebus sequentibus, adde superiori. Alrio scrup. 1. fief de thure. Postremis quatuor, aut sex fief de thure scrup. 2. permisceto. drac. 1. superioris pastilli. absoluetur curatio die 15. à primo die nostri collirij. Sed non consequeris quod pollicemur, nisi oculum diligenter liges, & accommodatam adhibeas pilam, siue plumaceolum ex bombice intersutum, quod deligatum supra oculum vim habeat repellendi vueam. Caue, ne ligatura dolorem inferat oculo. Est hoc tantæ efficaciæ remedium, vt ausim dicere, Ludouice fili, præstantius inueniri non posse: imò cicatricem inducit in cornea obscuram adeo, vt ferè omnes lateat: atque si albugineus, ac vitreus nullum detrimentum susceperunt, aut pupilla intacta sit, cum decenti oculi ornatu sanitas introducetur citra visionis labem. Vale, ac meo nomine parentibus tuis salutem plurimam dicito. F G

IOANNI PERCIVALLIO MEDICO Recanatensi.

De vnguenti ex Alabastro descriptione, & viribus. De calculo vesicæ aduersus Ioannem Fernelium.

TVIS nunc respondeo literis, ac primum postremis. Vnguenti illius ex Alabastrò, quo frequenter, & magno successu Ludouicus Pater, vtitur, author fuit Medicus Bononiensis sua ætate clarissimus, nomine Ludouicus de Leonibus. Fuit hic illius preceptor adeo officiosus, ac diligens; vt quęcunque didicerit, & in artis operibus rara, pelegrinaq; remedia nouerit, ad eum authorem publicè referat. ita indicauit Pater, vt primę parti tuarum literarum, rescriberem. Componendi modus extat duplex: Victorius Fauẽtinus ita describit. Rec. succi camomillę recentis vnc. iiij. succi rosarum recentium vnc. ij. succi rutę recentis, succi betonicę añ. vnc. j. s. succi radicum alteę vnc. ij. Olei rosati onf. lib. j. s. alabastri optimi, & purissimi vnc. iij. Puluerizetur subtiliter alabastrum, & per noctem, & diem infundatur in oleo onfacino. Deinde cum cera alba optima q. s. ex omnibus fiat vnguentum. Alio modo describit Ioannes Langius lib. 3. Epistolarum Medicinalium, cap. 11. prioris Epistolæ. eius verba sic habent. Rec. vini albi aromatici lib. viij. olei rosati onfacini perfecti Mesue lib. ij. alabastri in lapide contriti, & facti sicut alcool lib. j. florum camomillæ lib. s. rutæ manip. iiij. cimarum rubi H

man. j.

A man.j.s. herbæ fœniculi vnc.iiij. ceræ nouæ vnc.ij. Herbę omnes exactè pistentur, & omnia simul ad lentum ignem vsque ad vini consumptionem in olla vitriata bulliant: dein duodecim albumina ouorum conquassata imponantur, & cum pistillo in mortario calido per horas octo conterantur, posteaque per pānum lineum fiat fortis expressio, & cum infrigidata fuerint, si aliquid vini in fundo subsederit, abijciatur. Langius condiscipulus fuit Patris mei, ambo enim sub Ludouico de Leonibus medicinæ factitandæ incumbuerunt: Quo fit, vt aliquando putauerim sibi Langium præceptoris inuentum vsurpasse. Sed noui postea virum esse candidissimum: nam cum legerem epistolam eius septimam libri prioris, ita scribentem offendi. Nosti sanè, quàm frugiferum existat, in omnium vulnerum phlegmone coercenda vnguentum illud, quod ex alabastri de marmore frigidæ, & siccæ constitutionis Beneuenutus Hierosolimitanus in libello de oculorum morbis conficere docet. Sanè ad meas manus hondum peruenit liber huius Beneuenuti, vt iudicare possim, quis verus extiterit vnguenti author. Descriptio quam à præceptore pater habuit eiusmodi est. Rec. vini albi adstringentis B lib. vij. aquæ rosatæ lib.ij. eufrasiæ viridis, florum camomillæ añ.vnc.vij. florum roris marini lib. j. alabastri in puluerem tenuissimum redacti lib. j. & vnc. iiij. ceræ nouę, vnc.v. olei rosati onfacini lib. ij. s. contusis contundendis coquantur inuicem ad consumptionē aquę & vini. Postea imponantur j.s. albumina ouorum cōquassata, & cum pistillo in mortario calido horis octo continuis agitentur: mox cum panno lineo fiat fortis expressio: & in fine addito cāphoræ drac.ij.s. finito refrigerari, & colari, si quid vini, aut humidi liquoris supersit. Hoc videtur mihi magis accōmodatum ad fluxiones repellendas, ad dolores mitigandos, quos acris fluxio concitauit, ad recentia vulnera consolidanda, præsertim quæ in oculis cōsistunt. Quid Annæ filiæ meæ contigerit vidisti: nā ex ictu vulnerata in cornea cū pupillę læsione, & albuginei humoris vacuatione, fuit huius solius vnguenti beneficio ita sanitati restituta, vt recuperauerit visum, & locus cicatricis nō apparuerit: quāuis postea menses quatuor supraueníentibus variolis & eundem oculum occupantibus fuerit oculi vsu priuata. In vulneribus capitis cum cœca fractura adhibet vnguentum, & sanare obseruauit. Somnum leuiter conciliat. C Inungitur tota frons, & tempora, ac etiam sutura coronalis. Plura audies ex eodem in proximo festo die Conceptionis Beatæ MARIAE: in quo vos inuicem conuenturos dixit in æde LAVRETANAE VIRGINIS.

Accedo ad priores literas: in quibus de generatione calculi renum disputans, arbitraris cum Fernelio, nullum calculum gigni in vesica, sed omnem esse rudimentum quoddam eius calculi, qui per cruciatus nephriticos è renibus in vesicā deriuauit per vreteras: caussam hanc putas necessariam. Ego autem cum Rondoletio dico Fernelium aberrasse. Multis de caussis moueor, vt ita censeam. Primum, quia experientia me certiorem reddidit. puerulos nasci cum calculo vesicæ, vidi certè in hanc vsque ætatem quatuor: nec id profectò fuerit mirum: quandoquidem, vt nosti, calculus hæreditarius morbus est. In hoc ipso casu nemo poterit imaginari illos prius in renibus passos fuisse calculum, quàm in vesicam; & dolores in vtero accidisse illis nephriticos. Præterea idem fieri debet iudicium de pueris, de quibus certi sumus calculum non fuisse genitum ex semine, vt ita dicam, parentum in vtero: patiuntur ij calculum D in vesica nullo præcedente cruciatu nephritico: qui siue ex malo lacte, vt Hippocrates docet libro de aere, aquis, & locis, & Galenus sexto epidemiorum: siue etiam ex crassis alimentis; & inordinato victu, simul cum intempestiuo motu; constat primam originem fuisse in vesica. Postremo idem ratio persuadet. Quandoquidem præsentibus caussis omnibus necessarijs, nihilque impediente, effectus ex necessitate nascitur. At in vesica possunt consistere omnes caussæ ad lapidis generationem requisitę, ergo in vesica generari poterit calculus. minorem sic probo. Caussæ sunt præcipuè duæ: vna materia crassa, & viscida: alia verò calor eam materiam obdurans, & in calculum vertens: tertia caussa est loci aptitudo, commoditasque: hæc adsunt sigillatim in vesica. Adest materia viscida & crassa, qua puerorum vrinas abundare docet experientia: secundò vesicæ capacitas satis est accommodata ad calculum gignendum; cum in ea continuo resideat aliqua crassiorum excrementorum portio. Neque tota vesica exquisitissimè, cum mingitur, expurgatur. Tertiò adest calor, non quidem igneus, sed tantus, quantus requiritur ad inspissandam materiam:

quod enim facit calor igneus breui temporis spacio, id longiori faciet naturalis, E quemadmodum Galenus sexto epidemiorum, Alexander Trallianus, Aetius, & Oribasius declararunt.

Confirmatur opinio, quod ex eadem materia gignitur calculus, ex qua augetur, & è contra. id sic habere docet ipsa experiētia. Sed Fernelius admittit generari in renibus, postea per dolores nephriticos transmissum in vesicam augeri; tunc si vesica suppeditat materiam idoneam pro incremento calculi, cur non poterit eandem suppeditare pro generatione? Videtur mihi in eo deceptus Fernelius, quod non rectè distinxit, quæ fiunt vt semper, ab ijs, quæ vt plurimum. Nullam habet apud me dubitationem, quin pro maiori parte, potissimum in grandioribus natu calculus vesicæ sit quoddam rudimentum calculi ex renibus per vreteras in vesicā expulsi; at certè eo modo semper generari in vesica admitti non potest. Pluribus agerem de hoc argumēto, sed quia libro de medendis morbis vesicæ ac renum omnia sum prosecutus ad hoc pertinentia, hic finē dicendi facio. Valetudinē tuam curabis, ex Monte sancto die 14. Aprilis 1565. F

ILLVSTRISS. ET REVERENDISS. BOZVTO S. R. E. Cardinali Amplissimo.

PARTVM *dierum* 168. *vel* 174. *aliquando naturalem & vitalem dici posse.*

PARTVM, de quo meam audire sententiā desideras, dierum 168. & 174. aliquando vitalem esse arbitror. Primùm, quia formatio masculi absoluitur vt plurimum die trigesima, cum aliquando anticipet die vno, aut pluribus. statuamus anticipationē factā fuisse diebus tribus, vt die 27. aut duobus, vt 28. tunc certe mouebitur die vel 54. vel 56. nascetur autem vel 162. die, vel 168. Pone formationem die 28. & horis 20. mouebitur die 57. & horis 16. nascetur die 173. eādem seruato proportionem in reliquis. ex qua computatione fiet omnino nasci partum sextimestrem, & vitalem. Hæc regula est Hippocratis, à Galeno, & ab omnibus Medicis confirmata. Amplius naturalis, & G vitalis partus est, cum ad tantam peruenerit magnitudinē, vt amplius contineri in vtero non possit, cum deficit alimentum matri, cum fętus aeris frigidi respirationem postulat, cumque per os nutriri potest. Has affert caussas ob quas vitalis partus est septimestris, Hippocrates libro huic tractationi dicato. At omnia hæc puellę contingere possunt primiparę viro robusto coniunctę. Primum, quia illa postulat nutrimentum triplici de caussa, tum vt nutriatur, tum vt augeatur, tum tertio vt alat augeatq; fętum, non potest annos nata 14. puella conueniens pro tribus hisce necessitatibus habere nutrimentum: ideo puer in vtero contentus accelerat exitum. Secundò vterus non assuetus oneri gestationis fętus, non potest in prima gestatione distendi ad maiorem capacitatem; hinc calcitrans, manibusque agitatus, rumpendo pelliculas festinat exitum. Adde maximum adesse robur ipsius, cum sit natus ex viro annum habente trigesimū; valido itaq; in sui radice, vt cum Auerroe, & Auicenna loquar, citius vno die, aut duobus, aut tribus, formari potest, citius moueri, ac citius ex vtero exire, ac perfrui commoditate frigidioris aeris, & ore sumere alimentum, quod antea sumebat per vmbelicum. Hæc demonstratio Hippocratis si habet aliquam efficaciam conficiendi puerum septimo mense natum esse vitæ superstitem, hæc eadem de natis sexto mense necessario veritatem habebit. Porrò partus sextimestris aliquando abortiuus est: cū scilicet nono mense, aut decimo in lucem editurus, sexto prodit, vel etiam septimo mense perficiundus, accelerat exitum in sexto. Partus naturalis appellabitur vitalisque, si in fine sexti mensis Lunaris cōstantis diebus 29. & horis duodecim pro quolibet mense, vel propè finem, summam absolutionem acquisiuit: quod in hoc partu contigisse non dubito. Contra nostram opinionem non obstat authoritas Hippocratis, nec aliorū Medicorum, qui contendunt primum partum vitalem esse septimestrem. Nam quod attinet ad Hippocratem, dico id scripsisse, quod nouerat: at primus nouit septimestrem vitalem: quem inexperti, vt eius verbo loquar, negabant, idcirco huius duntaxat mentionem fecit, relicto sexto, de quo certam, aut ex propria obseruatione, aut obstetricum non habuit. Eodem Hippocratis tempore vigere potuisset quæstio, cum ante ipsum

A ipsum septimestrem nemo receperit. Fateor igitur sextimestrem non cognouisse Hippocratem. At illius computatio, & proportio à generatione ad motum: à motu ad partum, ratioque septimestris necessitatem probans, cogit nos omnino eundem partum recipere. Præterea in ijs, quæ fiunt per additamentum, quod vnus non percepit, nouit alter: partum septimestrem constare dicit 182. diebus, & horis 15. Accursius recipit partum dierum 181. Medici quamplures 180. Ego vidi partum dierum 179. & 178. Auicenna libro de animalibus sexto mense natum recipit, quemadmodũ etiam Nicolus Florentinus clarissimi nominis Medicus. Immo Ferdinandus Mena, & Franciscus Valesius Medici præstantissimi asseuerant apud Valentinos Hispaniæ populos quosdam inueniri natos quinto mense. Cum igitur partus huius puellæ sit parum distans à septimestri partu, nempè dierum trium, aut quatuor: vel ex putatione communi dierum sex, vel Hippocratis dierum octo: Hæcque anticipatio sit naturæ assueta in omnibus ferè eius operibus, eędemque rationes vigeant in hoc partu, quæ in sextimestri: fit, vt sentiam naturalem & vitalem existere partum; quicquid alij dixerint in hac

B re. Hæc mea sententia est, quam etiã per literas Illustrissimo Cardinali Rosano communicaui. Vale Præsul amplissime, & meorum studiorum Mœcenas optime.

Augenius.

LIBRI SEXTI FINIS.

HORATII AVGENII E
EPISTOLARVM,
ET CONSVLTATIONVM
MEDICINALIVM
LIBER SEPTINVS.

ALEXANDRO PETRONIO MEDICO ROMANO, F

De singultu singulis mensibus adueniente, Dolore capitis periodico, & maximè contumaci, Nausea, Hysterica suffocatione, & mensium retentione. Pro Matrona Illustrissima.

EX hisce literis, quas ad te Illustrissimi Cardinalis Legati iussu, da-
re cõstitui, Alexãder Petroni doctissime, percipies, cur, quę pro-
posuisti remedia, cum clarissimis Medicis, pro curatione admo-
dum Illustris Dominę, admittere, nos ipsi præsentes Medici, no
luerimus. Oportet quidem, vt nosti, in medendis morbis, non so
lum communem hominum naturã cognoscere, sed & propriam:
quod licet in artis operibus sit difficile, & fortassis, vt alicubi di-
cebat Galenus, impossibile, qui tamen longo tempore cũ ægro-
tis conuersatus est, ac optimè considerauerit, quæ secundũ natu
ram, & præter naturam illis adsunt, multò melius ac proximius accedet ad exactã na-
turæ propriæ cognitionem, quàm absentes Medici, qui nihil horum nouerunt. Deinde G
verò oportet, vt qui rectè consultaturi sunt, rẽ certò cognoscant, quæ totius consulta-
tionis esse fundamentũ debet. Vos quidẽ imprimis artificiosis ducti coniecturis, ęgroti
ꝓpriã naturã nõ nouistis. mox haud benè relata fuit vobis historia, ob hasce caussas ma
nus dare nõ placuit. Sed vt exactius rẽ ꝓpẽdatis expedire iudico ab historia exordiri.

Illustrissima Domina patitur suppressionẽ mensium: & iam mensis transactus est
decimus: ex qua suppressione multa olim contigerunt incõmoda, quorum quædã eua
nuerunt, quædam etiã adhuc permanent. hæc quidem fuerunt symptomata, cardial-
gia, vomitus, vigiliæ, & perturbati somni, contumax hemicranea potissimũ anteriorem
capitis partem occupans: singultus singulis mensibus aduenìens, nausea ferè cõtinua,
atque ex vtero singulis ferè mensibus aduenìens suffocatio. Permanent hæc. singultus,
hemicranea, nausea, hystericus affectus. Ego horũ omniũ semper putaui caussam vni-
cam existere nempè mensium retentionẽ, quod multis argumẽtis nunc persuadere co
nabor. Vnum est, quod nunquam hæc symptomata contigerunt illi, nisi postquã men
ses suppressi sunt; neq; etiam statim à suppressione vterina, sed tribus transactis mensi- H
bus. Aliud est, quod affectus sunt periodici, faciunt enim negotium mulieri, eo potissi-
mum tempore, quo menstrua purgatio repetere debebat. Singultus quidem nunquã
inuadit ipsam, nisi eo ipso die, aut parum antea, quo sanguis ex vtero solitus erat erum-
pere: semperq́; statutũ obseruat inuadendi tempus. eo etiam tempore hysterica suffo-
catio inuadit illam, & capitis dolor exacerbantur. At alijs temporibus nullum percipit
illa circa ventriculũ (excepta nausea, quam nunc ferè continuã patitur.) atq; circa ca-
put incommodum: Quæ manifestissime significare videntur mihi omnia præter natu-
ram illi aduenientia, à solo vteri affectu contingere. Et verò non est mirum rem ipsam
ita sese habere; cum.n. adsit copia in muliere sanguinis biliosi, natura pro consuetudi-
ne ipsum expellere singulis mẽsibus desiderat, cumq́; obstructionis caussa, vt dicã parũ
postea, natura voti cõpos fieri non possit, ille sanguis in vteri existẽs venis, suffocatio-
nem efficit, qua liberata muliere, ex motu eiusdẽ ad superiores partes, aut cõmunicatis
malis vaporibus, singultus fiunt, nauseaq́; augetur, & capitis dolor inuadit cõtumacissi-
mus.

A mus. Dolorem capitis ex vtero fieri, quemadmodum alia, quæ recensuimus symptomata, multa sunt, quæ certissimã fidẽ faciunt. Primũ, quod dolor capitis solũ inferre cœpit molestiã, postquam menstruæ destiterunt purgationes: Deinde, quia statim ab affectu hysterico liberata, inuadit. Mox, quia nulla apparent signa circa caput, quæ primario affectu fieri dolorem significent. Quarto, quia ex affectibus vteri dolorem fieri circa sinciput, est quidem ab Hippocrate memoria proditũ, & confirmatũ ab omnibus Medicis. Videntur hæc mihi longè certiora, quàm quod discursum postulent prolixiorem. Aliud etiã in rem præsentem venit supponendum, hanc scilicet mẽstruæ expurgationis retentionem omnino esse mulieri huic selectissimæ, præter naturam. Nam annum habet vigesimum octauum: non solent quidem supprimi ex vtero purgationes, nisi post annũ quadragesimum. quod minimum est, nonnullis etiam extenduntur vsque ad quinquagesimum. Nostra ægrota bono corporis habitu est, & sanguine abundat feruentissimo: est enim temperamento calido, & sicco: incidit in hunc affectum, cum antea secũdum naturam purgaretur, optimèque haberet, primum ex multis mæroribus, atque curis
B ex obitu fratris sibi charissimi: eo die, quo mors nunciata fuit, iam cœptæ purgationes, statim cessarunt. Huic postea accessit viscidorum humorum copia, quos satis superque accumulauit ex inordinata ratione viuendi, maxime ex vsu alimentorum pastiliũ, quibus fuit semper mirum in modũm delectata. adauxit generationem illorum ventriculi frigida intemperies, quæ, vt olim appetitum ingerebat, sic post multum pituitæ incrementum hisce temporibus nauseam facit: licet hæc ipsa foueatur etiam à malis humoribus, ac vaporibus ex vtero communicatis ventriculo. Menstrua igitur purgatio cessauit ob obstructionem in vteri vasis factam à sanguine potissimum viscido, qualem ventriculi cruditatem suppeditarunt. simulque humorum crassities adustione ob insignem caliditatem iecinoris genita, concurrit. his etiam addo multitudinem sanguinis decem mensium spatio in corpore cumulatum, maximè in venis vteri existentem, non mediocre obstructione incrementum facere. Ex obstructione sanguis retentus, primum copia efficit suffocationem vterinam: deinde vaporibus acribus communicatis tunicis ventriculi, stimulantibusque expultricem, singultus fit ex eisdem ad caput ac-
C cedentibus, membranasque in sincipite fouentibus, gignitur dolor ille molestissimus. Hysterica suffocatio à semine originem habere non potuit: quia viri gaudet consuerudine, quem etiam vnice diligit, obseruatque. Exiguo tempore perdurant eiuscemodi symptomata, nam singultus, dolorque capitis quatuor dierum spatio euanescunt, quia natura valida malos illos vapores, tenuesque facilè dissipat, ac tenuitas eorũ etiã sponte dissolutionẽ subitam adiuuat. At nausea longiori perdurat tẽpore, quia fouetur ab intemperie ventriculi, vt diximus, frigida, & nihil cum humorũ viscidorum præsentia.

Nunc ex rei natura in hunc modum explicata inueniamus remedia. quibus inuentis postea de medica agemus materia. Indicantia sunt obstructio vteri, retentio purgationis menstruę, ventriculi intemperies frigida à viscida pituita potissimum procreata. Remedia sunt. Apertio, menstruæ purgationis vacuatio, pituitæ expurgatio, vẽtriculique corroboratio. Primum omnium remediorum est aperta obstructione vacuare sanguinem in vtero contentum, mox verò reliqua remedia exerceri debeat, sanè nõ videatur mihi alia proponi debere, nec quæ capitis dolorem, nec quæ singultum, nec etiam quæ
D uterinam suffocationẽ respiciãt: nam fluente sanguine ex vtero, vtique oẽs cessabũt affectus, illius retentione procreati: nunc materiã ex vestra opinione medicã proponamus.

Vos sanaturi hanc mulierem ita scribitis. Quia magnum imminere illi periculũ uidemus ex dolore capitis, ubi prius à uestro Medico accõmodata purgatio fuerit repetita, statim secari cephalicam iubeatis dextri cubiti: duobusque transactis diebus, rectã in fronte uenam incidere erit necesse. Atque multis interpositis de singultus curatione hæc dicitis. Epiceraftica remedia optima sunt. Sed si assuescat ægrota, sirupo de nenufare, & de papauere maxime iuuabitur: si uerò fortassis plurimũ urgere uidebitur, philonium persicum ex uino datũ drac. j. pondere sanabit illam. Hæc materia est medica, in qua dissentimus: in alijs uerò, quæ scripsistis, nihil est oĩo controuersum: aut si quid est, ad curationem parũ conducit. Primo loco uenæ sectio ex cubito suspecta est mihi, quia materia esse non potest alicuius remedij: deinde, quia uidetur opposita remedio prius indicato. si præ cæteris ex utero uacuare uoluerimus sanguinẽ, uenæ sectio ex cubito ab vtero nõ modo nõ euacuat, sed ab utero manifestissimè reuellit, & sanguinẽ ad

superiora trahit. At verò quid aliud hoc fuerit, q̃ capitis dolorẽ, singultũ, ac in vniuersum omnes augere affectus ex retentione sanguinis in vtero procreatos? Deinde neq; cõuenit remediũ speciei doloris: nam à flatuoso fit spiritu, aut à tenuissimis vaporibus, qui, vt dixi supra, sponte quatriduo, quod summum est, euanescunt: horum autem esse nequit materia venæ sectio, vt putà quæ solum exercenda sit, vel vbi sanguinis adest multitudo, vel affecta particula fluxione sanguinis tentatur: at dolor hic, nec à sanguinis copia, nec à motu proficiscitur, eoque magis abstinendum duco, quod scio scriptũ esse à Galeno, venæ sectionem cubiti menstruas supprimere purgationes. Porrò sectio venæ frontis rectę, opitulatur illa quidem dolenti posteriorem capitis partem, vt dicebat Hippocrates in Aphorismis: neque prodest in omni capitis dolore posteriori, sed duntaxat in eo, in quo materia continetur supra craneum. at qui intra craneum consistunt minimè iuuãtur ab hac incisione, vt longa experientia demonstrauit. Adde, tutum non esse incidere venam, quando sanguis non facit exinaniendæ particulæ negotium. Postremo quo tempore seccare vultis venam frontis, eo ipso sponte dolor sincipitis euanescit, nam tertio die incipit imminui: quarto autẽ omnino cedit. Quod verò attinet ad ipsum singultum suspectus est mihi vsus sirupi de papauere, multò magis Philonij Persici: nam singultus, qui fit ab acribus vaporibus in tunicis ventriculi existentibus, postulant eam, quæ diaphoreticam facultatem habent, vt ex tunicis facilius dissolui possint: quod fieri ab illis non potest, imò multò magis impinguntur. Certè stuporem inducentia pro curando singultu ab omnibus Medicis, tum antiquis, tum recentioribus comendantur, maximè à Galeno libro octauo de compos. pharm. sec. loc. vbi proponit pharmacum Asclepiadis, examinatque omnia simplicia ingredientia, inter quæ potissimum opium numeratur. Sed in casu nostro longè distat indicatio: quia aliud est curare singultum per consensum, aliud per essentiam. rursus alio modo quando copiosa affluit bilis, quàm vbi eiusdem non adsit affluxio. Postremò, alia est curatio simplicis singultus, alia verò complicati cum alijs morbis contra indicantibus: si enim vera sunt, quæ de natura huius affectus scripsimus, de quorum etiam veritate vos fida relatione eius viri, nunc vobis missa, ambigere nõ potestis, singultus hic aut nullam postulat curationem, aut certè perquam exiguam, pro conditione alioquin affectuũ per consensum genitorum: at certè, in eiuscemodi singultu nemo vtique admittet materiam stupefacientem: quæ operam alioquin præstat insignem, vbi copiosa bilis affluit, ex iecinore calidiori, & venis, aut in cauitate ventriculi ex mali succi cibis genita est. Cæterùm in sanandis morbis illud esse debet pręcipuum (nisi fallor) mandatum, ne quid noceamus, aut si inferri noxa debet, semper sit exigua, facilè corrigibilis, & in collatione ad subsecuturam vtilitatem, paruipendenda. Duo hic sunt affectus, Senex clarissime, qui horum pharmacorum vsum prohibent, vnus est frigida ventriculi intemperies cum humorum crudorum abundantia: alius menstrua purgatio suppressa: vterque affectus plurimum augetur à stuporem inducẽtibus, noxaque magna est in vtroque uiscere, ac interim pro sanãdo singultu nulla sequitur vtilitas. hę sunt caussæ, quæ me coegerunt, non modo tua non admittere, sed etiam contraria instituere auxilia. Nunc igitur vt consequaris, quibus vtar, ac etiam (nisi meum me decipit iudicium) cũ magna ægrotæ vtilitate, breuiter medicam propono materiam.

Prius itaque constitui quindecim diebus anteaquam tempus adueniat purgationis menstruæ exordiri curationem, quia sic putauerim magna facilitate me obuiam ire omnibus incommodis ex menstruæ purgationis retentione procreatis. die 26. singulorum mensium inuadere incipiunt narrata symptomata, & aliquando duobus anticipat, retardatque diebus. decima itaque Martij expurgabo vias cõmunes ex mellis rosati solutiui vnc. iiij. ellect. de dactilis drac. j. s. ex mulsa fiat potio. Mox vero sequenti die sanguinem mitterem ex saphena dextra ad vnc. x. & alio die subsequenti rursus cu rabo incidi alterius cruris saphenam, eandem sanguinis quantitatem vacuando. Hæc enim venæ sectio est materia remedij indicati: nempè vacuationis sanguinis ex vtero: scio hanc esse Galeni regulam, cum volumus vacuare particulas supra renes, sanguis è cubito mittendus est: cum infra renes ex poplite, aut maleolis. Renesque ipsos ambigere. Mox verò conarer alijs remedijs obstructionem sanare: nam cõcurentibus omnibus caussis simul à venæ sectione semper exordiri oportet, Galeni præcepto vndecimo libro de Methodo medẽdi. Sed prius totum corpus à pituitæ copia purgandũ est,

ne

A ne pharmacis deobstruentibus deducatur illa ad vterum, magisque impingeretur, vt Galenus præcepit 6. epidem. & 9. ac 11. methodi. idcirco, si obseruabo ventriculum non bene à pituita expurgatum, vbi tribus, quatuorve diebus continuis à sanguinis missione, exhibuerim, quæ detergunt pharmaca, vt oxim.s.mel rosaceum, cum portione sirupi de menta, tentabo an facilem habeat vomitum, nam facili existente ante cibum, difficili verò post cibum euomere præcipiam: exhibendo vnc.ij. aquæ mulsæ, in qua seminum vrticæ scrup.j. radicum assari scrup.ij. in puluerem nõ admodum tenuẽ redacti, fuerint dissoluti. Si iudicabo non esse tentandam hanc viam, vel quod ægrota abhorreat, vel quod per corporis aliquam dispositionem nõ liceat, expurgabo per inferiorem ventrem hoc, aut consimili pharmaco. Rec. specierum picræ drac.ij. agarici troc.drac.j.s. diacatholici vnc.j. cum zuc. fiant boli. Vel si potionem voluerit, nec amaritudinem abhorreat, dabo libentissimè eãdem picram cũ vnc.ij. mellis ros.sol.drac.j. agarici troc.& drac.x. diacatholici. Atque dum hisce omnibus incũbo scopis, victum instituendum curabo optimi succi, sed extenuantem. hac ratione erunt omnia in tutò:
B nam deobstruentibus, sanguinemque ex vtero prouocantibus pharmacis & internis, & externis vtar in hunc ferè modum.

Singulis matutinis ad multos dies potionem, ac electuarium præscriberem eiuscemodi. Rec. betonicæ, mellissæ, artemisiæ, calamintæ, rutæ, ac mentæ, an.m.j. sabinæ man.s. ligni indici præparati vnc.j. coquantur in melicrati dilutissimi, & non plene cocti, lib. duabus ad tertias, in iuris collati librã macera horis decem, comatum absinthij vnc.ij. erit hoc decoctum in duas doses, tum postea decoctionis huius. Rec. vnc.viij. sirupi è matricaria oxim.s. an.vnc.j.s. capiat calidum horis quinque ante prandium. Sed anteaquam sumat sirupum, præstiterit immediate bolum accipere sequentis electuarij. Rec. Theriacæ diatessaron nuncupatæ vnc.s. specierum trocisc orum de mirrha drac.j. cum sirupo de artemisia fiat oppiata, capiat ante sirupum bolum vnum ex drac. vna factum. Vbi verò iam propè videbitur tẽpus accessionis horũ symptomatum quatuor aut quinque diebus, tunc quidem loco electuarij supra scripti soleo vsurpare bolum ex drac.ij. specierum picræ ex melle rosato: vtorque ad qũinque, aut sex dies con
C tinuos. atque tunc insisto remedijs externis, tum ex chirurgia, tum ex pharmaceutica petitis. Ante cibum frictione adhiberem cruribus, & coxis, cucurbitulas internis partibus coxarum citra scarificationem imponerem: Pessarium inderem, atque insessionem inherem ex aqua calida, qua coxerint amaracus, betonica, stecas, flores camomelli, ac meliloti, violarum, mellissa, sabina: ac ea insedente in aqua, & pessarium retinente darem & sirupum, & bolum. Vbi verò ex balneo erit eggressa, tunc emplastrum ex galbano applicarem ventri inferiori. His quidem dubio procul putarem sanguinem ex vtero fluxurum. at verò si neque tum succedat, sequenti mense Aprili eadem victus ratione obseruata, ac alijs deinceps, exceptis Iulio, & Augusto, pituitæ purgationem tentarem vel per superiorem, vel inferiorem ventrem, vel per vtrunque: abstinerem à sanguinis missione: ac reliquis omnibus vterer externis, & internis. nec dubito, quin sit honestissima, & illustrissima Domina hisce remedijs pristinam sanitatem consecutura. Volui hæc ad te scribere copiosius, ac distinctius non vt sus Mineruam, sed quia Illustrissimus Cardinalis ita iussit, vt scriberem, cui erat omnino satisfaciendum. Ex mon
D tibus Cingulanis prima Martij 1570.

IOANNI FRANCISCO SANCTIO CINGVLANO.

De vrinis, ac dieclionibus colliquatiuis. De generibus febrium colliquatiuarum.

TVIS nunc, cum antea ob occupationes non licuerit, respondeo. Quod à ciuibus Rochæ contratæ ad Medicinam faciẽdam vocatus fueris, gaudeo plurimum: id enim tuo factum est merito. Spero gauisurũ posthac magis, cũ tuos nõ in ea modo ciuitate, sed in toto Piceno benè fortunatos progressus intellexero. Quod de Valterio Tolentinati scribis non bene consequor. Nec quale sit, quod de infamia illius ser Arrighi. quid sentiam, scribam, vbi nouero.

Cur Altimari sententiam de vrinis colliquationem indicantibus in febribus hecticis non

tis non admittam, licet aliàs explanauerim tibi, nunc rursus doceo. Contendit ille nullum certum signum ab vrinis sumi posse pro febrium hecticarum cognitione, propterea, nec Hippocratem, nec Galenum de febrium harum notitia tractãtes, aliquam vrinarum mentionem fecisse. Ego verò contrariũ censeo. Vrinas quidem pinguedinem præseferentis telis araneorum similes in superficie potissimum existentes, aut guttulas olei, semper aliquam significare colliquationem, certissimum est. Possunt autem significare colliquationem rei pinguis: quod enim nullam in sese continet pinguem humiditatem, id pati colliquationem, non ita facilè potest. Pinguedinem habent sanguis venarum, renes, corpus totum. ergo vrinæ colliquatiuæ significabunt absumi adipem pinguedinemve, aut sanguinis, aut renum, aut totius corporis. distinctionem autem adhibere sic oportet. Copioso sanguine in venis existente, optimeque cocto, in sanis corporibus vrinæ apparent, in quibus adsunt quędam nubeculę supernatantes, veluti quod in summo lactæ colligitur (vt Galenus inquit libro quarto de san. tuenda) quod à græcis γραῦς dicitur. ei admodum simile, quod in summo perfrigerati iuris concreuit. Habere sanguinem pinguiorem hanc partẽ experiẽtia ostendit in sanguine extracto in venæ sectione: constat etiam cum sanguinis sero eiuscemodi pinguedinem aliquando educi, cum præsertim maxima illius copia in venis continetur. Ergo, si hic sanis corporibus accidat casus, citra dolorem, ardoremque aliarum partium, ac paulatim in plectoricis corporibus, iam certi erimus, à venoso genere id proficisci, colliquamẽtum. Quòd si fiat subito, & affatim, ac renum adsit ardor, dolor, aut grauitas, id eueniet renum vitio, colliquato scilicet illorum adipe. At verò, si febris adsit, ac vrina tale præbeat signum, indicabitur necessariò febris hectica, aut complicata cum putrida, aut simplex. Sunt enim quædam putridæ febres colliquatiuæ nuncupatæ, ardentissimæ illæ quidem, natura participantes febrium putridarum, hecticarumque. quatenus enim calor vehementissimus humores putrefacit, vocantur putridæ: vt quatenus vltrò progrediuntur colliquantes totius corporis pinguedinem, natura participant hecticarum. est enim, vt nosti, adeps, & pinguedo pars solida corporis, vt Galenus etiam primo de febrium diff. docuit. Hæc febris dici nequit simpliciter putrida, quia corporis habitum inuadit: nec simpliciter hectica nuncupabitur, quia humores venarum putredinem patiuntur. Notari tamen velim, quòd quamuis hæ febres ambigere videantur, colliquatio tamen, non accidit illis, quatenus putridæ, sed quatenus hecticæ. De his putauerim Galenum 10. meth. med. scripsisse, cum ait. E F G

Verùm de colliquantibus febribus disserere in posterum licebit. æquè, vt de ijs hecticis febribus, quæ in pestilentijs cõtingunt, cuiusmodi ea est, quæ nunc publicè grassatur: dicetur nanque & de hac inter pestilentes febres. Reliquarum verò tum hecticarũ, tum quas marasmodes vocamus, abundè mihi sanationis methodum tradidisse videor] hactenus ille.

Hic vides Galenum meminisse febrium colliquantium, quæ distinctam habent naturam tum ab Hecticis, tum à pestilentibus: pollicitumque fuisse postea tractaturum: quod tamen, num præstiterit, in commentarijs ad vndecimum Methodi demostratum mihi fuit.

Secundò potest contigere eiuscemodi colliquatio in febribus pestilentibus, quæ simul ac semel hecticæ fint. Omnis enim pestilens febris originem habet ex putredine internarum substantiarum cordis, vt iam declarasse memini in libro de pestilentibus febribus: at si contingat cordis corpus inuadi à colore corruptiuo, est simul febris hectica. de hac febre sic scriptum reliquit Galenus libro 3. de præsag. ex pulsib. cap. 4. Inspicienda porrò præ cæteris vrina est: etenim conturbata quorundam esse videtur, & aquosior: ac nonnullis multò, quàm pro natura tenuior: præsertim sublimamentis animus est adhibendus, nam quædam subliuida quodammodo sunt, fiunt & item alia, quæ araneæ latas telas referũt in modum lanæ congestæ.] Ex hoc loco manifestissimè colligitur in febribus pestilentib. hecticis, quædam signa indicare putredinem, vt vrina perturbata, aquosa, tenuissima, sublimamentum liuidum: quædam hecticã febrem, colliquationemque, vt eadem vrina, in cuius superficie appareant veluti telæ aranearum. Postremò in simplicibus hecticis idem contingere nunc demonstremus. Calor igneus solidas inuadens corporis partes, quemadmodũ colliquare carnem potest, ita poterit dissoluere, & eliquare adipem: imò hunc multò facilius liquabit, quia tum in- H

flammabilior,

A flammabilior, tum dissolubilior est. Quemadmodum igitur substantiæ huius liquatæ portio per aluum expurgari potest, cur portio etiam purgari per vrinas non poterit? atque, si hoc admittamus, quod rationi consonum est, & experientia ostendit quotidie contingere, cur heotica febris, gradus potissimum secundi, siue in augumēto existens, hoc in vrina signum habere non poterit? Haud ab re dixi in hecticis gradus secundi, hasce vrinas fieri conspicuas; quia nunquam in primo gradu, nunquam in tertio contingunt. Nō quidē in primo gradu, quia tenues illæ humiditates efferuescētes, vaporis specie dissoluuntur: propterea, si aliqua in his adest colliquatio, vtique insensibilis est. In tertio gradu nihil ferè adest sensibiliter colliquandum ob magnam siccitatem partium, quæ verè solidæ sunt. Colliquatio duntaxat accidit in carne, & adipe: quę duę partes hecticæ febris constituere incrementum, demonstratum mihi fuit in ijs, quæ de febribus scripsi. porrò cum inuaditur adeps sensibilis fit liquatio, vel per ventrem, vel per vrinas, vel etiam per sudorem. cum verò caro, sensibilis liquatio non est, sed fit vaporis specie. proprium igitur erit, ac inseparabile signum hecticæ febris augescentis, B in qua iam pabulatur calor adiposum genus, vrina colliquationem indicans. Quæ de membranosa substantia, fibrosa, neruosaque diximus, & de carne, ea quidem Galenus libro decimo de methodo medendi confirmat his verbis.

At verò nec fibrosa, nec neruosa, membranosave natura eandem generationem habere cernitur, nec par est eiusmodi singularum partium fibras à malignis febribus liquari, veluti carnes: quoniam animal ipsum, priusquā hæ prorsus sint siccatæ, interemerent. Sanè sunt, & quas marasmodes febres vocant, vniuersæ ex earum genere, quæ colliquant: sed in eo differunt, quòd, quæ portio carnis in his colliquatur, ea sem per vaporis vice digeritur, in illis defluit in ventrem. hæc ille.

Ex quibus notabis differentiam inter ardentem colliquatiuam, & marasmodem. quia ardens, carnem sensibiliter in ventrem liquat. marasmodis verò insensibiliter. caussa differentiæ est duplex. vna caloris qualitas, alia carnis conditio. calor adurens subito, & violenti quoddam motu adurendo solidas partes, ex illis liquationem facit sensibilem: calor temperatior paulatim agens, sub specie vaporis id facit. caro verò, C in quibus est pinguior, tenerior, humidiorq; sensibiliter liquatur: in quibus est arida, ac dura minimè, vt experientia ostendit in carnibus, quæ in craticula torrentur: suis enim agresti caro nullam, aut perquam exiguā habebit sensu perceptam liquationem: domestici autem, ac cicuris magnam, vt Galenus docet loco citato.

Si petieris, quomodo distinguatur colliquatio in vrina apparens in hecticis simplicibus, atque in pestilentibus, ardentibusque. Dico id cognosci, ac distingui quantitate colliquationis: nam in his quidem longe maior visitur copia, tum quia corpus humidius est, tum quia actio caloris multo vehementior: in illis verò, contrarijs de caussis multo minor: siccius enim corpus est, & caloris facultas mitior. Iam igitur quid in hac re sentiam, explanaui.

Nunc recenseamus breuiter quid hac in materia censeat Altimarus, nā ex vtriusq; opinionis collatione constabit veritas. Putat ille ex vrinis nullum sumi signum in hecticis, quod illarum sit proprium aut inseparabile, aut proprium & inseparabile simul, quod probat ratione duplici. Prima, quia nullibi, aut Hippocrates, aut Galenus me- D minerint signi huius, dum agunt de febribus hecticis. Secūda, quòd nec ex substantia, nec ex contentis, nec ex colore vrinarum aliquid certi sumi potest. Non ex substantia, quia huius varietas accidit ex varietate humorum in venis existentium: atqui hecticę febres non consistunt in ipsis humoribus, sed in partibus solidis. Non sumitur ex contentis, quia sedimentum ipsum est pars humoris putrefacti in venis: at hecticæ nō supponunt putredinem in humoribus, sed ex calore solidarum partium pendent. Tertiò neque ex colore, quia vrinarum color attestatur humores in venis cōtentos, à quibus inficiuntur. quod habere locum non potest in hecticis febribus.

At multa sunt Sanctij, quæ hanc opinionem non esse verā facilè ostendunt. Horum primum est, si statuamus, neque Hippocratem, neque Galenum meminisse vrinarum in hecticis, non propterea debemus affirmare eiuscemodi signum, vt proprium, non esse admittendum. Quia scientiæ, artesque ipsæ per additamentum fiunt, vt idem Hippocrates testatur libro de arte, & Aristoteles in præfatione Methaphysicæ. sic profectò frequenter aberrant, qui sectis addicti sunt, audias quæso, quid Galenus aliquando

aliquando de his hominibus dixit. Adeo indelebile malum est, eiuiq; non potens ista circa sectas ambitio, ac scabie quadam ad sanandũ rebellius. & parum postea. adeo (inquit) qui sectis istis sunt adicti, non solum nihil norunt rectè, sed ne discere quidem dignantur. Eus igitur Altimare, id Galenus non dixit, an propterea falsum est? an propterea à Galeni, & Hippocratis doctrina alienum? Sed ostendemus vtrumque meminisse. Secundò, alia eius ratio non consistit. cum enim ait, nullum sumi certum signum posse ab vrinæ contentis, id falsissimum esse dicimus: quia pinguedo natans in vrinæ superficie, quæ vel olei guttulas, vel latam aranearum telam representet, eiusceemodi signum proprium est, ac inseparabile simul hecticæ secundi gradus, cũ scilicet colliquatur adiposa substantia. nam inest omnibus hecticis secundi gradus: deĩn verò inest solis, quia nunquam id contingit in primo, ob tenuitatem substantiæ, nunquam in tertio gradu ob subiecti siccitatem. E

Perquiramus nunc, quid Galenus, & Hippocrates dicant. Ille quidem primo ad Glauc. ait. Maxima signa sunt omnium febrium, pulsus & vrina. idem etiam alibi repetit: curigitur ab vrina nullum sumere licebit signum harum febrium proprium. Dicebat etiam in primo de crisibus. in omnibus febribus (quoniam venosi generis affectus sunt) ad vrinas præcipue attendere oportet. Vidit Altimarus hanc difficultatem, ab ea tamen sese extricare non potest. Tres enim solutiones affert. primum dicit, Galenũ loqui solum de febrib. ephemeris, & putridis, non de hecticis. sed de omnibus loqui eius verba, & ratio manifestũ faciunt. Verba, quia in omnibus (ait) febribus. ratio, quia dicit. Febres affectũ esse venosi generis. atqui omnem febrem esse eiusmodi, nemo quidẽ est, qui ambigat. Secundò dicit, loquitur de vrinis in respectu ad venosum genus, quẽadmodum de sputis in relatione ad difficultatem respirandi: quocirca vrinas præcipuè attendere oportere præcipiebat pro cognitione eorum, quæ intra venosum genus continentur, & non propriæ substantiæ venarum, atq; arteriarum, qua ratione dici etiam posse contendit hecticas febres non esse passiones venosi generis. Hæc solutio indigna certè est Altimaro: quia non minus hectica, quàm ephemera venosi generis passio est. si. n. affectus venarum est febris in relatione ad ea, quæ continentur in venis: febres putridę intermittentes non pertinebunt ad venas, quia nihil intus adest, quod ad essentiã illarum pertineat. Ephemerę etiam huius sunt ordinis, namq; in venis nihil adest, quod proprium esse ephemerarũ debeat: coctio. n. in vrinis prima die apparens non indicat ephemeram, eo modo, quo expuitio indicat affectus thoracis, tamen proprium signũ, atq; inseparabile censetur. Sed in hunc ille errorem venit, quia ignorauit quomodo febris sit venosi generis affectus: sibi non est incognitum, quid meis libris de febribus de hoc argumento scripserim. Postremo dicit. In febribus hecticis attendẽdas esse vrinas, vt in alijs ferè morbis omnibus, non vt propria, inseparabiliaq; signa. Sed quia bonæ bonum, malæ verò malum indicant, vt Galenus dicebat 3. de mor. vulg. sect. 2. com. 6. his verbis. Atqui vrinas semper memineris, vt inspicias in ventris affectibus, thoracis, pulmonis: nam bonæ si appareant multum valent ad salutem: contra, si prauæ amplificant simul ægri periculum. hæc ille. Sed neque hæc valet solutio. quia Galenus vult vrinam, & pulsum, vt maxima signa febrium inuestiganda, non tanquam omnium morborum communia, vt ille docuit primo ad Glauconem. Adde, quod nunquam vrina proprium esset, ac inseparabile signũ, si vrina foret consideranda in omnibus febribus, secundum hanc duntaxat rationem: at verò contrarium Galenũ scripsisse constat, primo de feb. diff. secundo de crisibus, & primo ad Glauconem. hactenus abundè videor mihi tradidisse hunc locũ esse irrefragabilem. Accedo, Sanctij, ad examen alterius loci. is est, quem supra attulimus ex tertio de præsagione ex pulsibus, cap. 4. quem locũ nititur Altimarus dilucidare, cum tamen interim obscuret. Fatetur quidem ille in febribus pestilentibus hecticis in vrina apparere eiuscemodi colliquationis signum: at in hecticis absolutis id omnino negat. Quantum huic afferat loco obscuritatis Altimarus, nunc manifestum facio. Signum hoc colliquationis in urina, aut conuenit omnibus pestilentibus, aut quibusdam: dici non potest conuenire omnibus, quia non conuenit putredini sub propria ratione putredinis: atqui omnes pestilentes in puttedine consistunt, erat enim (dicebat Galenus) illarum summa putrefactio. Deinde, quia Galenus agit ibi de febribus pestilentibus hecticis. Tunc petierim, quomodo conueniat hoc signum hisce febribus, si non conuenit quatenus sunt pestilentes. Velit nolit, respondere cogitur, F G H

A conuenire,quatenus hecticæ sunt.Ergo de ratione febris hecticæ,vt hectica est, vrina signum præbet colliquationis. Amplius solidarum partiũ colliquatio fieri non potest, quin calor præter naturam excalefaciat solidas partes, ac tenacissime, vt habitus quidem illis inhæreat.hoc verò nihil aliud est,quàm febris hectica. Memineris calefactos spiritus,ephemeram:humores calefactos,putridã:solidas partes calefactas,constituere hecticam. Cum itaque Galenus admittat solidas partes in hisce pestilentibus liquari, hocq; hecticis duntaxat conueniat, vrina colliquationis huius signum præbens, proprium erit hecticarum febrium.

De Galeno satis.Nunc ad Hippocratem.Extat locus in libro secũdo Prognosticorum,in quo sic habet. Si pingue desuper natans araneorum speciem referat, damnandum est, indicat enim consumptionem.Hanc sententiam non in eo duntaxat commentario Galenus confirmat,sed etiam septimo aphor.35.dum ait. Siue alui excrementũ, siue vrina pinguis fuerit,ex colliquatione adipis fit, non magis in renibus,quàm in toto corpore existentis. Certissimum est in hisce locis agere Hippocratem,& Galenum

B de cognitione febrium per vrinas. cum verò eiuscemodi vrinæ colliquationem significantes non habeant aliquam significandi vim in putridis, ac ephemeris, omnino consequitur solum in hecticis habere locum. Respondet Altimarus,hoc veritatem habere solum in ardentissimis, & malignis febribus, in quibus caro sensibiliter liquari apparet à calore igneo per inferiorem ventrem. at minime quidem in hecticis contingere etiã tabidis: quia caro in his colliquatur certè,sed non apparet sensibilis colliquatio ob siccitatem corporum.Hæc quidem ille. In quibus neque etiam Galeni sententiam assecutus uidetur mihi.Primum,quia non animaduertit solidas partes non posse colliquari,nisi fuerint excalefactæ,quod essentiam complectitur hecticarum,vt sæpe dixi. at in febribus hisce ardentibus,ac malignis,si fuerint solum putridæ, solidæ partes non sunt excalefactæ,sed excalefiunt. Deinde, quia Galenus in decimo methodi medendi nunquam negauit sensibiliter colliquari posse in hecticis pinguedinem,sed solum carnem. Rationi maxime consonum est carnes aridas, & siccas colliquari vaporis specie: adipem verò sensibiliter. at quia adeps etiam in hisce corporibus exiguus est, propterea

C colliquatio adipis non apparebit illa quidem per ventrem, sed solum per vrinas,in quibus aut olei guttulas repræsentat,aut telam araneorũ.At caro in ardentissimis febribus sensibiliter liquatur cum sit humidior, & pinguior, quàm in simplicibus hecticis.

De Febrium colliquatiuarum differentijs.

PROXIME huic disputationi succedit,quam secundo loco de colliquatiuis proposuisti febribus:Cogor hic tibi satisfacturus quædam ex meis lucubrationibus de febribus in hunc locum transferre.Dico igitur differentias febris colliquatiuæ à duobus sumi posse,nempè ab ipsis febribus,& à materia,quæ colliquat. Febrium autem tres inueniuntur differentiæ. Quædam sunt colliquatiuæ ardentes non pestiferæ: Quædam colliquatiuæ nuncupantur pestilentes. Quædam postremo colliquatiuę duntaxat hecticę. Harum natura sic habet.

D Febres ardentes colliquatiuę sunt,quas concitat caloris prẹter naturam summa vis, humores non putrefaciens modo,sed etiam solidas particulas inuadens absumensque. maius faciunt negotium ardore,quàm putredine,quę alioquin neque multa est,neque sordida:calor verò adeo intensus est,vt ferè naturam adæquet ignis:accidunt in gracili corporis habitu,vbi humores existunt tenues, facileq; dissolubiles. Porrò hæ febres duorum sunt generum. Quædam enim habent insensibilem colliquationem, quædam verò sensibilem.Insensibilis quidem adest colliquatio,vbi humores tum primarij,tum secundarij sunt maximè tenues,corpus apprimè rarum,ac dissolubile,igneaq; caliditas summum ferè attingit caloris gradum: de his quidem locutus est Hippocrates primo libro Prognosticorum statim in principio, cum ægrotum describit faciem habentem colliquationis,imò mortis simulacrum,dum ait. Fuerit autem eiusmodi facies. Nasus acutus,caui oculi,tempora adstricta, aures frigidæ, contractæque, & fibræ earum versæ,& item cutis circa frontem dura,intenta,arida,& color totius vultus viridis,aut niger.De eisdem etiam febribus locutus est Hippocr.lib.2.aphor.28.licet aphorismi sen-

tentia,

tentia, quod pertinet ad totius corporis liquationē vniuersalior videatur complectens E omnem extenuationem corporis. Aliud præterea harum febrium genus est, in quibus colliquatio sensibilis est per inferiorem ventrem, per vrinas, per sudorem etiā aliquando: de quibus Galenus apertissimè locutus est 10.meth.c.vlt.1.de febr.diff.c.8. 3.epid. sect.3.c.34.& 3.de rat.vic.In morb.acut.com.12.& 13. fit.n.mentio in hisce locis omnibus sensibilis colliquationis. 10.methodi per ventrem, vt tertio acutorum, & epidemiorum, vbi potissimum notanda est differentia inter ardentes febres, & ardentes colliquatiuas: illæ.n.à duobus constituuntur signis patognomonicis, nempè ealore maximè vrente, & siti incompescibili at necesse non est aluum humidum fieri, redderéq; excrementa colliquationem significantia: hoc certè proprium est colliquatiuarum, quæ etiam calorem, vt plurimum mitem habent in relatione ad alias ardentes: propterea dicit. Sic.n.quamuis non perinde sitiant ęgri, neq; valde exurantur, per totum autem morbum dicta duo sint symptomata, febris ardens esse dicetur morbus. Existetq; alia febris hac calidior, ita vt corpus fundat, reddatq; deiectiones biliosas, & colliquatiuas. sed non appellabitur ardens febris, nisi adiuncta perpetuo habeat per totum morbum F paulo ante commemorata duo, irrequietam sitim, quantumlibet biberint, ac iniocundum, & ardentem, fastidiosumq; calorem. hęc ille. De colliquatione carnis per sudorē scribit Galenus lib.3.de caus.sympt. c.2.eius verba sic habent. Si autem quod liquatū est, crassum sit, qualeq; renes trahere non possunt, totum in ventrem necessario confluit. Carnoso verò generi ita colliquato tum venter fluxionem eius recipit, vbi scilicet ea est crassior, tum sudores multi superueniunt, vbi in halitus est resoluta. atq; hęc quidem de carnis colliquatione, tum sanguinis, ad pręsens satis. Dixerat autem parum supra. Quod autem ex ea colliquatione prouenit, alias ad ventrem confluit, alias ad vrinas, alias ad sudores pellitur. Hactenus docui duo esse genera febris ardentis e colliquatiuę, & quibus vtraque signis deprehendatur.

Alia est species colliquatiuę febris, quam Galenus pestilentem vocat. hęc ea est, quę habet colliquationem sibi annexam tanquam proprium, & inseparabile symptoma, de qua Galenus hoc modo scribit 2.epid.sec.3.com.57.& pestis quoq; illa lōgissima, quæ nostra ætate vulgata est, ex ijs, quæ per aluum vacuantur, omnes propè peremit. quæ G vacuabantur, erat colliquatio: quod quidem esse symptoma videtur in perpetuum febris, quam pestilētem priuatim vocitant, eū mortales vel citra pestem corripiat. Porrò pestilentes febres duorum sunt generum, quædam absoluto nomine pestilentes vocantur, quædam pestilentes hecticæ, vt Galenus distinguit lib.3. de præs.ex pul.cap.4. illæ quidem ex corruptiua constant putredine humorū, quos sinus cordis continet: hæ verò ex putredine cordis corpus inuadente, propterea sunt pestilentes, ac simul hecticæ pestilentes, quatenus habent sordidam putredinem: hecticæ verò quatenus solidæ etiā partes occupantur. colliquatio non est in omnib. pestilentibus, sed in ijs duntaxat, quę sunt hecticę, quia colliquatio solidarum partium carnis potissimum, & adipis supponit calorem igneum esse in solidis partibus habituatum. Tertia species complectitur febres hecticas, in quibus semper adest, vt pręd ximus, colliquatio; aliquando insensibilis, & aliquando sensibilis, in primo, ac tertio gradu semper fit colliquatio vaporis specie: in secundo gradu eum adeps colliquatur sensibilis aliquando apparet, cum autem caro, vt plurimum sensum latet. H

Cęterùm, quod attinet ad materiam, quę colliquatur, hę febres suas etiam habere possunt differentias. Quod colliquescit, aut est sanguis, qua potissimū parte habet pinguedinem, de qua colliquatione scribit Galenus lib.3. de caus. symp. c.2. ab huius putredine colliquationi iuncta febris non vocatur colliquatiua, sed vel ab humore sanguinea, vel ab inuasionis modo, motuq; synochus. Vel quod colliquatur est adeps, aut caro, vel humiditates secundę. tunc secūdarij humores vaporis specie colliquantur. caro aliquando sensibiliter in febribus ardētibus, aliquādo insensibiliter in hecticis. Adeps verò semper sensibiliter liquatur. Magna soluenda est hoc loco dubitatio. ea est, quod diximus febres omnes colliquatiuas hoc nomē fuisse sortitas, quod solidę partes colliquationē patiantur: at si hoc veritatē habet, sequuntur duo: alterū oēs hecticas nūcupari debere, quod scilicet in omnibus dissoluatur, atque liquescat habitus corporis: secundo sequetur, Galenum malè fuisse de deiectionibus colliquatiuis locutum. nam ait illas biliosas esse, meras, croceas, nonnunquam albas, vt scriptum reliquit 3.epidem.

sect.3.

A sect. 3. commentario trigesimoquarto, & tertio acutorum 13. & primo de crisibus 11. ac tertio prognosticorum 21. porrò hæc non indicant solidas partes colliquari, sed humores. Respondeo, quod quantum ad primam partem huius difficultatis, admitto eiuscemodi febres omnes hecticas dici: sed certè non sunt hecticæ simplices, sed cum putridis complicatæ, quemadmodum in principio huius discursus admonui. De secunda verò dubitatione dico omnino fieri colliquationem solidarum partium: est de natura harum deiectionum, primum quod sint pingues, quia potissimum pinguedo funditur: deinde sunt leues, glutinosæ, corpulentæ, ad differentiam deiectionis aquosæ, ac serosæ, qualis apparere solet in cholera, ac alijs alui deiectionibus, quæ vt Galenus refert, non significat colliquationem. hæc semper materiam supponit glutinosam, & corpulentam. Tertio esse debent fœtidæ plus, aut minus prout magna erit putredo: de his ita Galenus loquitur tertio epidemiorum sectione tertia, commentario septuagesimo quarto. Nam calor est feruentissimus, qui carnem fundit: moderatior, qui pinguedinem. nempe, & colliquationes, quæ B per ventrem excernuntur, putant omnes Medici à pinguibus deiectionibus distare. In peste quidem longissima nostræ ætatis colliquationes cuncti propè excreuerunt, quidam mere fuluas, quidam moderatius, omnes certè putridas. Verùm enim vero hæ excretiones læthales sunt, nec tempus perferunt. libro 2. prog. 21. ait. At verò læui quidē redditur, quicquid de corpore excernitur, aut quod habeat æqualem concoctionem, vt nulla eius pars effugerit naturæ alterationem: aut propter vehementem consumptionem, vt nulla materiæ pars imperpessa supersit. vt igitur quicquid bonum est, id omne melius est, quoties æquale sit: sic quod malum est, id omne euadit deterius, si ęquale existat. vtrūque enim per omnem materiam apparet, quæ aut naturæ comptum recepit, aut turpitudinem prauitatis. Cæterum vt lentor sæpènumero fiat in ijs, quæ iam calefacta admodum sint, perspicuum est. interdum vehemens consumptio deiectiones glutinosas in vniuersum facit, sed tales admodum graue olentes sunt: ita enim interstinguuntur ab humoribus crudis, quippe qui graue olentes non sunt. hæc ille. Ex quibus multa colligo. primum deiectiones pingues licet significent C colliquationem pinguedinis, tamen propriè nō appellantur deiectiones colliquatiuæ. Secundo colliquatiuas deiectiones propriè significare carnis colliquationem. Tertio pinguidem liquari à calore mitiori: carnem verò à calore vehementiori. Postremo deiectionem glutinosam fœtidissimam indicare colliquationem solidorum corporum testimonio Galeni libro primo de crisibus cap. vndecimo. si tamen aliquando fibræ, membranę, ac aliæ partes veræ solidæ eiusmodi pati affectum valent: ego enim id duxerim esse impossibile viuente animali. legito Galenum decimo methodi medendi cap. vltimo.

His in huncmodum suppositis pro solutione secundæ dubitationis, dico deiectionem biliosam, ac pituitosam duobus modis nuncupari: vno modo, quod re vera tales existant, vt quotidie in vomitu, ac in diarrhoea obseruamus: alio modo, quod sint per similitudines, tales. nempe vt solo colore eos referant humores: sic enim Medici vocare solent deiectiones biliosas, quæ sunt chloræ, idest pallidæ, aut virides: pituitosas verò, albas. Colliquationes igitur aliquando albæ, & glutinosæ apparent, vt ait Hippo- D crates 2. prog. 21. quod recens pinguedo dissoluatur, quæ res fit à calore moderatiori: hinc quia illa pinguedo est alba, & glutinosa, quod liquatur album, & glutinosum apparet. Sed si illa pinguedo fuerit antiqua, & putredine affecta, ac vt ita dicam, rancida, vtique mutat colorem: fit enim subcrocea, & subuiridis, propterea agenti calore maligno, ac vehementiori (nam vetusta non sic facile liquatur pinguedo ac recens) quod dissoluitur croceum est, ac subuiride aliquando: atque ob similitudinem, quam cum sincera bile habent, biliosæ nuncupari solent à Galeno, tertio acutorum duodecimo, & tertiodecimo, ac etiam alibi. Rem in hunc modum sese habere Galeni verba confirmant, secundo prognosticorum commentario vigesimoprimo. in quo declarat, cur colliquationes sint albæ, & glutinosæ; croceæ, ac virides. Dictio illius sic habet. Duplicem hoc loco deiectionum formulam docet ambarum euenientium propter ablumptionem: Dissentientium verò inquantum exigua, ac glutinosa, candidaque deiectio pinguedine absumpta ab igneo calore, non tamen

vehementer maligno efficitur. Sub crocea verò ac læuis absumpta quoque pinguedine consistit, sed aut propter caliditatem vehementiorem, aut quia pinguedo ipsa vetusta, ac veluti semiputris existat. itaque exterior non solum pinguedo, sed etiam sæpum mutare spatio temporis priorem colorem, ac perspicuè subcroceum reddi, perspicitur. Si vero subuiridis sit, de rubiginosa bile (id enim vt antea dictum est secundum voculæ chloras idest viridis, ac croceæ significatum est) vehementis consumptionis inditium est. hæc Galenus. Ex his videor, Sanctij, satis explicuisse, quæ desiderabas ex me scire, de febribus hecticis, de colliquatiuis tum pestilentibus, tum non pestilentibus, deque differentijs colliquationis: reliquum est, vt ea dilucidem, quæ ad putredinem pertinent, de quibus agam cum maius dabitur otium. Cura, vt valeas; ac meo, & Domicillæ nomine, Iuliæ coniugi salutem plurimam dicito. ex montibus Cingulanis 12. Martij 1570. E

EIDEM. F

De oris tortura in adolescente gracilis habitus, & resolubilis, calidoq; ac sicco totius temperamento predito, Responsum.

Ex famulo intellexi, Iuliam coniugem tuam peperisse filium, vix dici potest, quàm Domicilla, & ego gauisi fuimus. Deus Optimus Maximus conseruet illam tibi, vt sit tanquam vitis abundans in lateribus domus tuæ, & filij tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuæ. Dedit postremas literas Marcus Antonius Rogerius in ipso itinere ad Sanctissimam ædem Diuæ Mariæ Lauretanæ Virginis, propterea statim non rescripsi, nunc verò statim reuersus, meo munere perfungor.

Duo sunt, quæ non parum suspecta sunt mihi in curatione nobilissimi adolescentis. Vnum est decoctum ligni guaiaci: aliud est cauterium in vtroque bracchio. Decoctum illud, duplici nomine displicet mihi: primum ob insignem caliditatem, & siccitatem ligni, vererer ne in toto corporis habitu ignea imprimeretur caliditas, ex qua postea tabe consumptus moriatur: atque eo magis hoc vereri oportet periculum, quod scribas calido, & sicco temperamento præditum esse, habitumque habere gracilem, & maximè resolubilem. Augetur præterea eiusce modi suspicio, quod ex ijs parentibus natus est, qui ad tabem procliues sunt; arbitrorque te recordari quid huic familiæ annis præteritis contigerit. Secundo ab vsu decocti huius metuo plurimum ob ætatem ægroti: nam vix pueritiam egressus annum agens decimum sextum, humiditate multa indiget, qua augeri & conseruari possit: at hoc decoctum minus propere humorem substantificum absumens incrementum naturale impediret. G

Cauterium porrò in vtroque bracchio, quid conferre possit non video: neque enim materia vacuari potest in musculis contenta mouentibus buccas. neque etiam reuelli, quia ad eas partes minime deriuat: atque si posuerimus aliquid præstare caussa reuulsionis, auxilium certè fuerit maximè tardum. H

Ego pro decocto ligni guaiaci substituerem decoctum Chinarum radicis: pro cauterio in vtroque bracchio, cauterium in inio. Vtriusque remedij consilium hoc est. Radix Chinæ decoctum non ita calidum est, vt Guaiaci: deinde licet sudorem moueat potentius, quàm alia, tamen proprietate quadam totius substantiæ, quemadmodum reor, gracilem corporis habitum instaurat, impinguatque mirum in modum. id obseruaui sæpè, & tu etiam, qui antea non adhibebas fidem, obseruasti in Illustri Mauritio. Quia potentem excalefaciendi vim non habet, quæ supra ennarrauimus pericula locum non habent: quia impinguat corpus, gracilitati medetur: quia tandem excrementitios humores vacuat, vndecunque oris torturam sanare potest. Cauterium autem factum in inio reuellit primum, quia in contraria est parte: est vero contrarietas ante, ac retro. deinde, quia nerui mouentes buccas ab ea sede deriuantur. Recordor inter authores antiquos, Auicennam potissimum cōmendasse eiusce modi cauterium:

egoq;

A egoq; in artis operibus semper maximè proficuum obseruaui. Putauerim hisce remedijs sanari adolescentem. Salutabis meo nomine parentes adolescentis: tuque cura, vt valeas.

EIDEM.

Diligentius *medica describitur materia pro curanda oris tortura.*

De Donario gratias habebis immortales meo nomine viro perillustri, cuius caussa describam materiam Medicam, qua vtendum erit pro sui filij curatione. Scio, mi Sanctij, onus me superuacaneum suscipere, cum tu ipse illi satisfacere potuisses: tamen morem gerere ægrotis debemus, quia magna certe curationis pars est, ægroti erga Medicum confidentia. Primum expurgare totum corpus denuo oportebit, anteaquam ad B decoctum radicis chinarum accedas, atque in hunc ferè modum instituenda purgatio videtur mihi. Recipe diacatholici drachmas vj. agarici trocisca. drachmam vnam, fiat bolus cum zucharo sumendus ante cibum horis duabus. Pro humore præparando præscriberem, sirupi de betonica, de sticados, oximel. simpl. añ. vnciam s. decoctionis amaraci, betonicę, sticados, saluiæ, iuæ, ac mentæ vncias iij. vbi materia videbitur præparata, tunc validius expurgabitur, nempè ex scrupulis duobus, pillularum fœtidarum, & gran. ij. trocisčorũ alandaal ex oximel. simpl. fiant pillulæ numero quinque, capiat in auroram: atque transactis horis quatuor, sumat vnc. iij. s. mellis rosati solut. cum vnc. ii. iuris pullæ. Hoc temporis interuallo prius abstinere debebit à vino, cuius loco bibat decoctum hoc, Rec. radicis chinarum minutissimæ incisarum dra. iiii. coquito in aquæ fontanæ lib. x. ad dimidias, tum adde cinamomi electi drac. iii. gariofilorum drachmam j. passularum vnciam j. s. leuissimè simul bulliant, collo transfudatur decoctum, de quo bibat ad libitum; est enim gustui satis gratum. Si voluerit simplicius, detur decoctum saluiæ & cinamomi in mulsa, vel ex eisdem fiat deco- C ctum in aqua fontana addito zucharo. Alimenta sint boni succi; comedat potissimum carnes assatas, auiculis paruis vtatur, præsertim turdis, ac ficedulis, & turturibus. elixa quidem non multum vtilia sunt morbo, sed ob ætatem parcè vsurpanda. Decoctum radicis Chinæ sic parabitur. Recipe radicis Chinarum in tenuissimas talleolas incisæ drachmas quinque, maceretur horis vigintiquatuor in aquæ feruentis fontanæ libras decem, postea coquantur lento igne sine puluere & fumo ad duarum partium consumptionẽ, mox coletur pro duorum dierum sirupo. Alternis diebus fiat noua maceratio: atque sic successiue diebus vigintiquatuor, aut triginta. Radix semel cocta iterum est coquenda ad tertias pro potu, poteritq; etiam tertio, si oportuerit, concoqui ad eundem vsum, vel si clisterijs vtendum esset. Verùm, quia audio adolescentem imbecillum habere ventriculum, præstiterit semper in fine coctionis addere in decocto pro vino in mensa, & citra mensam vsurpando, cinamomi electi drachmas iij. gariofilorum drachmam vnam, mastices drachmas duas: secundo decocto bibet vt dixi ad libitum: neque enim ferenda est sitis; præsertim huic adolescenti: idcirco in mensa, D extra mensam, diu, noctuque vbi sitierit bibendum est illi. Si dum sumit sirupum aluus adstricta sit alternis diebus clisteres fiant ex secundæ coctionis libra, & mellis rosacei vncias tres, olei violati vncias duas. Porrò primum decoctum sumat bis in die. hora matutina ante prandium horis quinque sumat vncias octo aut nouem, post prandium horis septem, & tribus ante cęnam sumat eandem quantitatem. Ingrediatur lectum calidum, sudorque prouocetur horis duabus quod summum, aut vna, quod minimum: detergatur postea, indutusque suis vestibus domi sese contineat, cauendo ab aere, cum amicis conuersando, ac ludendo cum pueris, donec veniat hora prandendi, vel cęnandi. Prandium sit medietas pullę assatę, panis siliginei vnciæ tres, & passularum duæ. Cœna verò sit ex alia medietate pullę non assatæ, sed elixatæ, & eodem pane, ac passulis. Singulis octo diebus interponat vnũ diem, in quo purgabitur leuiter ex vncia vna electuarij lenitiui cum iure pullæ dissoluti, vel vncijs tribus mellis rosati solutiui. Vbi sexdecim continuos dies sumpserit decoctũ hoc modo paratum, alijs deinceps sumat cum iure carnis hoc modo. Iusculum fiat ex carne vitulina non pingui,

in quo simul cocta sit saluia. Tum postea huius iuris sumantur libræ octo, radicis chinæ E
præparatæ vnc.j.coquantur post macerationem 24.horarum, donec remaneant libras tres.idem est sumendi modus, eadem quantitas. Consilij mei ratio est; quia desidero hoc pharmacum non solum hunc sanare affectum, sed etiam gracilem corporis habitum vltra conditionem ipsius, emendare: atque hic, quæso animaduertas, chinam cum iure carnis exhibitam non ita mouere sudorem, quemadmodum mouet cum aqua, id verò accidit ob crassitiem iuris, quia licet pingue non sit, tamen longe crassius est aqua: nec fieri potest virtutem diaphoreticam chinæ tam bene imprimi in iure, quàm in aqua. est autem hoc vel maximè optandum, cum datur hoc decoctum in gracili corpore, molli, ac dissolubili.

Cæterùm postquam exhibitum fuerit decoctum chinæ, tunc particularius loco affecto incumbendum est. primo cauterium fiat in inio actuale illud quidem, nam partem magis roborat, & citius fit, & cum dolore minori. addo etiam antiquos authores, ac magnæ experientię viros commendasse cauterium pene aures, non sine ratione, quia nerui mouentes buccas, vt habent originem ex spinalis medullę principio, sic etiam deriuare videntur à propaginibus musculorum temporalium, & aurium. ideo si cum cantaridibus pręparatis fiat vesicatorium addito fermento, sinapi, euphorbio, & aceto pone vtranque auriculam in posteriori parte erit certe vtilissimum. sinatq; expurgari diebus quindecim continuis ex butiro, & axungia, vt nosti. F

Illud etiam pro sanando hoc affectu ab omnibus obseruatum, purgationem pituitę factam errhinis maximè proficuam esse: imò recordor quendam ex Mauritanis celeberrimum scripsisse torturam illorum beneficio sanari spatio quinque dierum. Vnum, aut aliud propono exemplum. Rec. foliotum anagallidis cæruleum florum habentis; maioranæ añ. manipul. j. terantur, & affundantur vini albi optimi, atque saluię añ. vnciam vnam. deinde facta expressione, succus attrahatur in naribus: eritque validius, si huic addiderimus radicum iridis recentis contusæ vnc.j. validissimum erit in adolescēte, quod sequitur. Rec. radicis ciclaminis drac.j. radicis iridis drac.ij. macerentur in vnc.iij. succi maioranæ, & vnc.j. vini albi. exprimatur succus: in quo linteolum contortum, & oblongum inseratur in nares. quod sequitur sanare torturam spatio dierum quinque dicunt. hoc scribendum putaui, vt nosceres aliquando medicamenta plura titulo polliceri, quàm opere præstare. Rec. oppoponaci gran.viij. macera in succi anagallidis vnc.ij. ac adde olei irini, vel sambucini dra.j.s. fiat errhinum. à validioribus abstinerem. Conueniunt etiam masticatoria, & continuo in ore nucem muscatam continere, aut gariofilos manducare, aut zinziber conditum. Euaporationes quotidie bis recipiantur in tota facie, cuius materia est. Rec. florum camomillæ, melliloti, saluiæ, sticados, alteæ, violarum añ. man.j. seminum anisorum, cumini añ. dra.ij. baccarum lauri excorticatarum, & contusarum dr.j. coquantur in vini albi lib.ij. & aceti lib.j. ad quartæ partis consumptionem, pro suffumigio. Iubeto prӕterea sæpe puerum in speculo intueri ex chalibe, persuadetoq; illi, vt omnino conetur in contrariam partem vergere labia contorta, idq; faciat quotidie frequenter: atque hæc ad laudem sanctissimæ Trinitatis pro sanando adolescente sufficient. G

H

EIDEM.

De *vertigine per consensum à ventriculo à biliosis humoribus. De nausea, inappetentia, atque immoderata siti Responsum.*

Dum considero, Sanctij, quę ad me scripsisti nudius tertius, in eam certe opinionem venio, malorum omnium caussam esse iecinoris intemperiem calidam, atque siccam: quòd multam ingenerans bilem, neque per intestina purgans, sed infœlici quadam via ad ventriculi capacitatem mittens, consensus cuiusdam ratione omnes efficie affectus, à te copiose, & eleganter conscriptos. Vertiginem quidem acribus, tenuissimisq; vaporibus cerebri ventriculis negotiū facientibus: nauseam verò, ac inappetentiam, propria humoris biliosi substantia: sitim immoderatam ob calidam intemperiem. Primum fieri hanc vertiginem per consensum, certissimum videtur mihi, cum adsint

multa

A multa indicia eiuscemodi consensum ostendentia: quorum hæc præcipua sunt. Primum quod nunquam inuadit iuuenem post cibum: sed semper stomacho ieiuno: quodq; statim assumpto cibo, aut parum postea melius habere videatur. hoc nequit aliunde contingere, quàm ob bilem in cauitate ventriculi existentem, euaporantemq; ad cerebrũ, quæ alimenti benignitate & frigiditate perfusa, mitescit, obtunditur, atq; deorsum pellitur. Secundũ, quòd multo peius habere consueuit, quando hora sumendi prandium præterijt: tunc.n. ex inędia ventriculus malis humoribus, maxime biliosis icoribus repletur, vt Galenus aliquando dixit. Postremum est, quod nulla videam adesse signa cerebro per essentiam affecto. Hæc quemadmodũ certam præbent nobis notitiam consensus, sic etiam speciem demonstrant humoris in ventriculo contenti, & modũ consensus huius. Quæ ex alijs etiam symptomatis fidem longè maiorem habent. nempè ex immoderata siti, oris amaritudine coniuncta, ex inappetentia, & nausea. Deduco ex his scopos curandi, nam primum omnium bilem vacuare ex cauitate expedit ventriculi, quæ origo est malorũ: deinde impedire illius generationẽ in iecinore debemus, quod

B si assequi non possis, aut certè non tam cito, oportebit deriuare ipsam ad alias partes, ne ventriculo noxam inferat. Vacuationem illius indicat copia. Sũma iecinoris caliditas alterationem in contrarium, qua impeditur noua bilis generatio: Deriuationem autẽ insinuat motus bilis ad partem, ad quam appellere non deberent secundum naturam. propterea deriuanda est bilis ad intestina, & ad vrinam. Materia medica in duplici dũtaxat genere continetur, nempè in pharmaceutico, & in diætetico: de vtroque dicamus. à priori genere exordientes.

Quia bilis in cauitate ventriculi continetur, nulla mora interposita protinus vacuãda est: humoris natura, & locus facilè expurgationem ferunt per vomitum. At reluctantur multa. primum thoracis angustia, & tussis ferè perpetua. deinde vertigo: non.n. ad caput vapores trahere, sed eosdem à capite expedit reuellere. Postremo, quia motus bilis à iecinore ad ventriculum ex vomitu magis proritatur, at impediri omnino debet, vt diximus. Propter hasce caussas vomitus mihi suspectus est. Purgatio igitur per aluũ fieri conuenit ex speciebus picræ, quæ habent etiam nonnihil acrimonię, & caliditatis,

C quæ suspectũ illarũ vsum redderet, nisi optima adhiberetur contemperatio. Soleo miscere illas cũ zucaro rosaceo recenti, hac ferè forma. Rec. specierum picræ drach. ij. s. zucari rosati drac. iij. electuarij de dactilis drac. j. fiat bolus. Aut si bolũ abhorreat ægrotus, exhibeto vnc. iiij. sir. rosati solutiui maioris, cum vnc. ij. aquæ endiuiæ. Voco maiorem, qui in compositione habet reubarbarum, agaricum, & sennam. eam tibi olim, si benè recordaris, communicaui.

Expurgata in hunc modũ bile, ac per aluum deriuata, opus erit opicerasticis vti pharmacis, quę. humoris acrimoniam obtundant, tenuitatemq; moderatè incrassent, ac ẽt vrinas moueant: in quorum numero acidi sirupi perplacent, vt ex succo malorum punicorum acidorum, ex succo limonum, ex oxiacanta, ex onfacio, ex citri succo, ac eiusdẽ generis alij. Sanè optimum iudico, si apoxema fiat ex endiuia, cicorea, portulaca, plantagine añ. man. j. quatuor seminum frigidorum maiorum añ. drach. ij. coquantur ex aqua fontis, & in lib. s. decoctionis macera horis duodecim comam absinthij tenuissimè incisam, & in expressione addito sirupi de agresta, de succo limonum añ. vnc. j. misce pro

D vna dosi, multis diebus continuis polichresto hoc vtendum est pharmaco. siq; vrinas non benè moueri perspexeris, tunc in apoxemate addito, radicum appij recentis vnc. s. assari drac. j. s. aneti man. s. sic certè fies voti compos.

Porrò singulis octo diebus repetere purgationem oportet: atque ita alternatim acrimonia obtundenda, materia per vrinas promouenda, ac per aluum deriuare oportebit. Quia certè, mi Sanctij, summa, & absolutio huius curationis in hisce duobus potissimum scopis continetur. Extrinsecus autem iecur epithematis ex succo cicorei, sonci, endiuiæ, aceto, & camphora est refrigerandum, oblinendumq; postea ex vnguento sandalino.

Cæterùm pro refrigeratione iecinoris duo propono tibi præstantissima. Alterum est seri caprini potus. Aliud verò aqua Villensis. Optio alterutrius apud te sit. Bis, ac tertio expurgato corpore, serum bibat ad libras octo, aut nouem pro vice, miscendo semper in quolibet ciato vnc. s. succi cicorei depurati. & quo maiorem biberit quantitatem, eo melius fuerit: hac tamen conditione, vt reddatur per vias vrinæ,

ac simul aluum moueat: vel saltem vnum ex his efficiat. nam nisi statim reddatur, periculosum est remedium: statim.n.abstinere ab illius vsu conuenit. Idem statuendum est de Villensi aqua. Videtur tamen hæc cum facultate refrigerandi vim habere magis roborantem, ob exquisitam mixturam ferri cum aliqua portione aluminis. Quod autē ad rationem victus pertinet, in qua, meo iudicio, magna pars continetur curationis, opus est primum abstinere ab omnibus alimentis, quæ facilem habent concoctionē, distributionemque, vti est lac, quęve ex lacte parantur alimenta, iuscula carnium, oua sorbilia, aut tremula, fructus horrarij omnes. hæc enim in ventriculo calido in vapores vertuntur, & aliquando nidorem, putredinemque acquirunt. Propterea non conuenit huic ægroto ptissanæ hordeaceæ cremor, nec tota etiam ptissana, nec pulla parua, nec auiculæ montanæ, sed horum loco dabimus carnes animalium quadrupedum, vt vitulinas non lactantes. Leporina, & ceruina caro, & bouina sunt vtilissimæ, vitulorum pedes, aures, rostra, gelatina nuncupata, oriza cum aceto, & fine aceto, far, amilum iure dissolutum: panis copiosus, casseus etiam non recens, nec admodū salitus conueniunt: panem tamen non edat ex purissima farina, habeat ille surfuris aliquidpiam, nec sit recens: sitque magis tostus, quàm mollis, sit plurimum subactus, nec multam contineat aquam. Abstinendum à vino primis diebus, cuius loco substituatur hic potus, qui habet. Aquarum endiuiæ, portulacæ añ.lib.j. zucari fini vnc.viij. coquantur ad consistētiam iuleppi, atque sub fine addito succi limonum depurati vnc. ij. succi malorum punicorum acidorum vnc.j. post expurgationem repetitam exhibeto vinū pauciferum, album, ac subadstringens. In vltima mensa continuo deguster aliquid, quod vim habeat comprimendi cibum, vaporesque, ut puta coriandros præparatos, vel diacitoniten cum zucaro, aut melle, uel panis frustulum. Caueat etiam, atque etiam ab immoderato potu tam in prandio, quàm in cœna. Laboriosi omnes motus vitandi sunt, admoneto illum, vt omnino prætermittat ludum vtriusque pilæ, quo satis supetque delectari scio. Vigiliæ immoderatæ nocebunt: ac maxime omnium venus citra modum. Deus Optumus Maximus, qui sanat nostros languores sit dator auxilij. E F

ANTONIO PORTO FIRMANO SIXTI V. Pontificis Maximi à Cubiculo Medico. G

De ferinæ tussis ab humoribus salsis & crassis, cum febre continua lenta, curatione: Responsum pro Reuerendissimo Iulio Ottinello Episcopo Fanensi, & Nuntio apud Serenissimum Carolum Emanuelem Sabaudiæ Ducem.

Cvm ex multo imbre caput madefactum fuerit admodum Illustr. & Reuerendiss. Antistiti, atque is nullam sui curam gereret, ac in victus ratione plurimum aberraret, incidit in tussim, ac febrem. Erat tussis contumacissima verè seriua, quæ diu, noctuque, ac ferè citra intermissionem aliquam vexabat, uix à principio quicquam ex tussiendo reiectabatur, idque glutinosum, crassum, album, ac perpetuò salsum, nōnunquam verò etiam subamarum percipiebatur: de thoracis grauitate conquerebatur; postea verò multa reiectari cęperunt minus crassa, crocea, eiusdem tamen saporis. Febris erat lenta, inordinata, quæ noctu potissimum facere videbatur negotiū, exacerbabatur cū parum, aut nihil extussiebatur excrementi: mitescebat cum vacuabantur multa: corporis habitus in dies gracilior videbatur. Ex quibus in opinionem veni malorum omnium fontem, ex nimia cerebri humiditate proficisci, ex eo materiam destillare pituitosam, viscidam, atque recipi in ipsis pulmonibus, eam ibi putrefieri, acrioremque reddi ex putredine, ac etiam ex aliqua portione bilis, atque hinc vaporibus putridis communicatis cordi natam fuisse febrem lentam, quidem pro conditione humoris. Hanc verò illius extitisse febris originem manifestissimum præbebat argumentum, quod inualescebat protinus vbi nimium materia detinebatur, quo verò maior copia extussiebatur, eò mitior continuò reddebatur. Ad curationem accersitus, statim animaduerti, sic rei natura indicante, corrigendam fore humidissimam intemperiem cerebri, sistendāque destillationem. Mox au en incumbendum expectorationi humorū, ac prouidendum, ne vel ab acrimonia recipiens particula exęderetur, uel putredine adaucta inflā- H

marentur

A marentur pulmones, vel postremò ne ex multitudine putrefacti excrementi tum iam defluxi, tum postea defluxuri empijma quoddam nothum gigneretur. Hisce scopis habitis materiam medicam accommodatam pro illorum executione selegi, quæ eiuscemodi fuit.

Primum in ijs, quæ manu exercentur, expurgatis prius vijs cõmunibus ex vnc.ij.s. mannæ Chalabriç ex iure pullæ, curaui mittendum esse sanguinem ex cubiti dextri interiori ad libram vnam venæ sectione in posterum diem repetita, mox autem capitis intemperiem corrigere aggressus, cucuffis alteratis, in insutis pileis, ac sacculis quibusdam ex milio, furfure, & sale in sartagine excalefactis, caput quotidie bis fricandũ esse ducebam; ac tandiu hoc genus remedij sum prosecutus, dum materiam non destillare amplius nouerim, ac interim ex pharmaceutica pro detergẽdis, expectorandisque ex thorace humoribus remedia vsurpaui, elegmata, sirupos, suffitus, quorum etsi nouerain magnam inueniri siluam, vt est vniuscuiusque proprius, quod dici solet, practicandi modus, ego tamen potissimum his vtebar, nempe elegmate sano, è pino, sirupo de B liquiritia, de hisopo, oximellite simplici, sed potissimũ sequenti, quod Rec. Hisopi, saturegiæ, calamenti, prassi, cap. veneris, farfaræ añ.m.j. radicum alteæ, polipodij quercini, elenij, añ.vnc.j. Passulatũ, glicirizæ, sin.vnc.s. sebesten, iuiubarum añ.nu.vj. seminum vrticæ. drac.j.s. bombacis, maluarum, alteæ añ.drac.ij. fiat decoctio in mulsa diluta ad vnc.xv. ac postea addendo eandem quãtitatem zucari fini, coquere iubebam ad consistẽtiam sirupi crassioris, quem exhibebam ex cocleari noctu, diuque: atque vbi magis difficilis videbatur reiectatio pituitæ, addebam simul tertiam partem oximellitis simplicis, & quatuor guttulas olei ex sulfure optime parati: ex hoc pharmaco miram ille percipiebat vtilitatem. Suffitum paraui ex vngula caballina, atque ex folijs tabacchi. Singulisque diebus octo expurgabam ex agarici trocis. drac. ij. & mannæ vnc.ij.s. ex decoctione pectorali. Ex ijs quidem in melius quotidie proficiebat, nam febris mitior euasit, & quæ ex pulmonibus reiectabantur, erant concocta, & minus viscida. Tamen adhuc permanentibus morbi reliquijs, ipsoque corpore gracilescente, visum fuit mihi accedere ad decoctum radicis Chinarum. Exhibui semel duntaxat in C die lib.j. pro vice ad dies quindecim ex mulsa diluta paratum, gliciriz æ radice, folijs tabacchi, & farfaræ. Mirum est, vir clarissime, quàm bene omnia cesserint. Febris prorsus euanuit, tussis adeo exigua permansit, vt nunc magis tussiendi impetum, quem κίρνον Græci vocant, quàm tussim vocaremus, quæ reiectantur plenè concocta sunt, corporisque habitum ad naturalem constitutionem breui fuisse restitutum nouimus. Victus ratio fuit in vniuersum extenuatoria, ac primis diebus tenuis, sequentibus verò paulo plenior. A vino abstinuit quandiu cruda excrementa videbantur, & fluxio adhuc negotium faciebat. pro vino dabam illi potandam decoctionem ex gliciriza, & passulis, & drac.j. radicis Chinarum, & zucharo. Mulsa etiam diluta sum vsus ad aliquot dies. Vesperi nunquam cœnauit, nunquam bibit vinum, nisi post exhibitam Chinã. Pro cęna dabatur illi ptissana dissoluta ex mellicrato, ac addito zucharo, cinamomi & piperis scrup. s. aliquando panis ex aqua lotus satis erat cum susino malo ex zucharo cocto: vel cum tantillo panis solas exhibebam passulas maiores. Præcipiebam, ne ferret sitim: idcirco vbi vexabatur tussi, ciatos dabam duos aut tres calen- D tis mulsæ, addita vncia sirupi de liquiritia, aut superioris, tuncque multũ ille excremẽti expurgabat tussiendo vijs ipsis humectatis, aditumque humori viscidiori ad expulsionem præbentibus admodum facilem. Matutina cibatio paulo plenior fuit instituta ex pullis paruis, auiculis montanis, elixis quidem pro maiori parte, ex quibus contusum fieri quotidie curabam, quod prima mensa dabatur illi cum tertia parte cremoris ptisanæ: alia in vniuersum alimenta erant detergentia, ac leuiter refrigerantia: nam omnia sigillatim recensere minimè quidem conuenit. Cæterum vbi visum fuit exhibere vinum, dulce admisimus album, beneque temperatum ex superiori decocto: ac semper calido vtebatur potu. Videntur hæc mihi sufficere, quibus videor consilij mei rationem reddidisse. Tu interim, cura vt valeas, & me, quod te facere non dubito, vicissim ama.

LVDOVICO PICHINO GENERO. E

QVAM ob caussam, & quibus morbis potus frigida conueniat. quæ conditiones necessariæ sunt pro recto illius vsu. Qui effectus ab illa fiat. atque dubitationum omnium in hac materia contingentium dilucidatio.

De potu frigidæ, Ludouice Fili, quatuor examinanda sunt: primum quam ob
caussam, & quibus morbis conueniat. Deinde, quæ conditiones ad illius vsum requi-
rantur. Tertio qui effectus à frigidæ potu proficiscantur. Postremò dubitationes,
quæ satis magnæ in hac re videntur, dilucidandæ sunt.

Explanaturus caussas exhibendi frigidam, præfari prius volo tres existere differen-
tias putredinis, quæ curã di rationem variant: quædam enim putredo caussam habet,
quædam caussa caret: deinde quædam in omnibus venis continetur, aut saltem maxi
mis, quæ intersunt inter alas & inguina; quædam in determinata particula consistit. F
Ac rursus huius ipsius putredo quædam est cum inflammatione, quædam sine inflam-
matione. Instituta fuit consuetudo exhibendi frigidam potissimum in putridis fe-
bribus sinochis, & ardẽtibus, in quibus humores putrescunt in omnibus, aut maximis
vasis: nunquam verò vbi febris ex inflammatione contingat, aut vbi in particula
quapiam continetur putredo. Primùm, in febribus ex inflammatione nullam afferre
frigidæ potus vtilitatem potest, quia materia in phlegmone contenta, vt nequit phar-
maco educi, sic multò minus potu frigidæ: adde quod hoc remediũ vtique materiam
in phlegmone contentam magis impingeret. Vbi verò putredo continetur aut extra
venas, aut intra venas paruas, à corde distantes eiusmodi febris tantum habere incen-
dium non potest, vt magnum hoc, generosum, & extremum remedium admittat. At
quotiescũque humores in omnibus vasis putrefacti sunt maxima statim gignitur flam-
ma, quæ, nisi extinguatur, ægrotus incidet in torridum marasmum, vel vitam cum mor
te breui commutabit. Porrò idem accidit hisce febribus, atque igni: hunc enim du-
plici modo extinguimus: vel remouendo materiam, qua conseruatur, fouetur que, vt G
ligna. c. g. oleum, sepum. vel contrarium applicando. Prima extinguendi ratio nuncu-
patur Arist. libro de morte ac vita, μάρανσις à nobis rectè appellabitur, tabes, siue mar
cor. Secunda, σβέσις, à nobis dicetur, extinctio, quæ fit à contrario. Ergo ignis extin-
guitur vel pabuli defectu, vel contrarij præsentia. sic profectò accidit in febribus pro-
positis. Etenim harum materia est sanguis biliosus, ac pinguior, qui inflammatus ma-
ximam edit flammam. eo humore vacuato, protinus cessat incendium, deficiente sci-
licet pabulo; idcirco vacuatio sanguinis à Medicis instituta est, non exigua, sed adeo
magna, vt ad animi deliquium vsque ægrotum ducat. sic extinguitur calor febrilis per
μάρανσιν, ex qua postea ex accidenti sequitur refrigeratio corporis totius, ea scilicet ra-
tione, qua ex absentia rei actu calefacientis, fit frigiditas. At, si aliquãdo hunc exercere
non possumus modũm, flammaque interim augetur, σβέσει vtẽdum est, frigidæ scilicet
potu corrumpere igneum calorem debemus. at verò licet σβέσις alterando extinguat
ignem, ex accidenti etiam vacuat, vt docebo. Duo hæc sunt magna remedia pro curan
dis hisce febribus oportuna, venæ sectio ad animi deliquium vsque, & potus frigidæ, & H
ambo periculosa; quæ nunquam exerceri debent, nisi magna sese offerat necessitas.
Idem scopus est vtriusque remedij, alteratio inquam magna, & vacuatio morbo pro-
portionata. in hoc differunt, quod venæ sectio primo vacuat, secundo alterat. Potus
frigidæ primo alterat, secundo vacuat. Illa inchoante morbo exequenda, hic verò mor
bo consistente. Venæ sectio iugulat febrem, vt per iocum nonnulli Galeno dicere so
lebant, ita vt alio postea non indigeat ægrotus remedio. Potus autem frigidæ nun-
quam exercendus est, nisi cum venæ sectio oportuno tempore fuerit prætermissa, vt
Galenus docet lib. 9. methodi medendi, cap. 5. Hæc si vera sunt, statuamus remedium
hoc esse vtile in sinochis præsertim nõ putridis, mox verò in putridis, ac in ardentibus
siue sint colliquatiuæ, de quibus Galenus loquitur 3. acut. 12. & 13. commentario, siue
non sint colliquatiuæ. sed ne aberres in potu frigidæ, has perpetuo conditiones obser-
uabis. Prius autem docebo conditiones impedientes illius vsum, mox verò agam
de alijs.

A Prima conditio; Admodum gracilibus corporibus, nec admodum frigidam, nec
multam dare oportet. Vocamus admodum gracilia, quæ duas conditiones habent:
vnam si venas habeant exiles, quod indicat in illis paucitatem adesse sanguinis: aliam,
si gracilē habeant habitum corporis, idest carne conuenienti sint destituta, vtrunque
tum caloris insiti imbecillitatem, tum penuriam sanguinis denotat: nam ex multitudi-
ne sanguinis, quod corpus gracile ex accidenti euasit, poterit pristinam carnis bonita-
tem & copiam adipisci. Secus dicendum de ijs corporibus, in quibus venæ adsunt
magnæ cum gracilitate, quemadmodum scribit Galenus de muliere quadam in tertio
epidemiorum libro, quæ extenuatissima cum esset, venasque haberet magnas, & san-
guine turgentes, tulit mitti sibi sanguinem ad libras tres. In illis gracilibus interdicitur
frigida, vti sunt corpora hecticorum, ac in vniuersum omnium, qui tabe moriuntur.
caussam verò cur non ferāt frigidam, Galenus explanauit quando dicebat, occurrere
aquam solidis partibus sine impedimento, easque non mediocriter lædere, vt puta quę
à solo calore, non autem à frigido modum excedente conseruentur. in alijs verò cor-
B poribus pro munimento ipsa caro est. Notandum quidem in hecticis negari frigidam,
non absolute, sed quæ admodum frigida sit, & multa. Vocamus admodum frigidam,
quæ artis beneficio frigiditatē maiorem acquisiuit, aut sub dio, aut sub niue, aut in pu-
teis, aut coctione, aut nitro, aut alio eiuscemodi refrigerandi ingenio ab antiquis, vel
recentioribus inuento. Sinochis, ac ardentibus febribus obsessis, frigida admodū con
uenit, & in magna copia: in patientibus hecticam febrem exigua dari potest frigida,
nec admodum refrigerata. ex quibus colligito potum frigidæ, de quo in præsentia di-
xerimus duas habere conditiones: alia vt quātitas sit multa: alia, vt refrigerium aquæ
sit artis beneficio adauctum.

Secunda conditio. Inchoantibus morbis frigida exhibenda nō est. huius conditio-
nis ratio, quòd quando multi, crassi, ac lenti humores adsunt, crudaque adhuc est ma-
teria, vtique, licet ratione frigiditatis aquę, calor febrilis obtundatur, ac fortassis etiam
extinguatur febris, duo tamen incommoda sese offerūt & magna, & certa: vnum quod
febris necessario postea reuertetur præsente caussa ipsam cōcitante, humorum scilicet
C crassitie, ac lentore, obstructioneque: aliud verò, quod humores ipsi ab aquæ frigidi-
tate magis incrassabuntur, impedieturque de cætero eorundem digestio. atque hæc
minimè contemnenda est noxa. Hæc tamen regula duas exceptiones patitur. quarum
vna est, nisi aliquid adsit, quod impediat: at verò impedimentum adesse aliquod po-
test, quod nolentem cogat Medicum accelerare potum frigidæ. Quale autem hoc sit,
docebimus infra. Ergo vbi curatio coacta non est, à principio frigida non est exhiben
da. Altera exceptio est, de erisipelate interno: si enim aut iecur, aut ostium ventri-
culi, aut alia pars illis proxima erisipelam patiatur, vtique propria huius medela fuerit
statim exhibere frigidam: de qua re Galenus hisce verbis locutus est. Porrò erisipe-
las, quod verum erisipelas sit, non aliter sanaueris: at si mistum cum phlegmone sit,
in hoc concoctionis expectandæ sunt notæ. Atque hæc satius.c. Proinde parum supra
docens, quibus tumoribus maxime sit detestandus frigidæ potus: vtique nullam erisi-
pelatis mentionem fecit. Sic enim scribit. Quibuscunque enim in principe aliqua par
ticula tumor aliquis phlegmones, œdematos, aut scirrhi genere consistit, ijs frigidam
D offerre non oportet. Imò in ijs tumoribus non solum frigidam negat, dum crudi sunt,
sed etiam cum concoquuntur, vt idē inquit parum postea. Quod si euidentes (inquit)
percipis, absque iam dictis tumoribus, concoctionis notas illud duntaxat extimabis,
sit ne pars aliqua temperamento adeo frigido, vt in hanc noxam procumbat.c.

Tertia conditio. Nunquam exhibenda est frigida, si aut plures, aut vna quæpiam
pars interna, vel præcipua, vel præcipuis inseruiens frigido temperamento prædita est.
Pone e.g. quempiam habere ventriculum imbecillum ex frigiditate: statuito ardētem
febrem pati. Hic adsunt contrariæ indicationes, quarum etiam dignitas æqualis est,
aut certe vna nō est superior altera magno interuallo. Si refrigerabimus intense ventri-
culum, quid aliud fiet, quàm extinctio caloris naturalis, quam etiam statim expectare
oportebit? aut si mors non sequatur illud, vel me tacente constat, ægrotum ad eum re-
ducemus senium, quod mortis imago est. De hac conditione Galenus loquitur in hunc
modum. Altera talis est. Multæ laborantis imbecillæ particulæ, siue ita se ex naturali
intemperie habeant, siue ex vitio adscititio à frigida læduntur. Alij nanque gula adeò
vehementer

vehementer est effecta, vt vix deglutiret. Alij ventriculo sic, vt vix concoqueret. Alij E ipsum uentriculi os, aut iecur, aut colon, aut pulmo, aut septum transuersum, aut renes, aut vesica, aut tale quippiam aliud à frigida percussum, ad proprium opus infirmum est redditum. Nonnulli autem ex intempestiua, inmodicaque eius potione non multo interposito tempore, nec post modum, sed illico difficultate spirandi, & conuulsione, & tremore corripiuntur, ac (vt semel dicam) neruoso genere læduntur.

Postrema conditio sit, quæ virtute in superioribus comprehenditur, nunquam frigidæ potum ægris concedendum, si imbecilla fuerit virtus. magnum enim, ac eo in genere extremum remedium cum sit, nisi vires validæ existant admitti quidem nũquam potest, ideo non adhibetur in gracili corporis habitu, quia carnosum genus deest, quod constituit vnam partem virium, vt alibi docuimus ex Galeno vndecimo methodi cap. primo, inchoantibus morbis remedium vtile non est, quia naturam non habemus tũc temporis adminiculatricem. sic etiam virium respectu in frigida partium internarum intemperie maxime suspectum esse debet remediũ. Hactenus regulas negatiuas proposuimus, nunc de affirmatiuis agamus. F

Prima omnium sit, ubi uires non repugnant, prætermissaque venæ sectio fuerit, materia existente concocta, porio frigidæ admittenda est. Regulã hanc esse à Galeno traditam certissimum est. Tamen duo sunt, quæ difficultatem faciunt. Vnum cur eo tempore, quo frigida exhiberi debet, potius non mittatur sanguis, caussa dubitationis est, quod Galenus passim admonet, uenæ sectionem longè tutius existere auxilium ipsa potione frigidæ: ideo si curatio fieri secura debet, non oportet Medicũ magis tuto remedio prætermisso, ad periculosius accedere. Vrget præterea alia ratio. nempè non esse sanguinem mittendum, neque dandum frigidam nisi uires ualeant: morbus igitur uehemens, ac magnus adest, ac ex eorum numero, qui uenæ sectionem postulant vires validæ sunt, cur non mittitur sanguis, prætermisso potu frigidæ? Præsertim, quod Galenus admonuerit, vbi agit de eiuscemodi potu, non esse standum numero dierum in venæ sectione exercenda, sed sexto, ac septimo die sanguinem mitti posse, magna sanè videtur mihi huiuscemodi quæstio. Alia est, cur materia concocta potum frigidæ dabimus, si natura iam ipsa per se morbum domuit, ac omnino superauit. nam vbi concocta ma G teria est, morbus reperitur vel in declinatione vniuersali, vel saltem in vltima parte status, at hisce tẽporibus minimè quidem periculosum administrare debemus remediũ. Sunt qui dicunt Galenum priori difficulati respondisse, potum frigidæ maximè necessarium esse quando venæ sectio fuerit prætermissa, vel ob Medici ignorantiam, vel ob ægroti timiditatem. Sed dubio procul eiusmodi responsio non tollit difficultatẽ. quandoquidem si Medici ignorantia primum curantis venæ sectio prætermittatur: alter illi superueniens, cur potius non debebat sanguinem mittere, quàm dare potũ frigidæ? certum enim est, hoc remedium proponi ex consilio Medici: at vbi hoc admittatur, equidem stantibus ijs præceptis, quæ ille alibi docuit, non video cur prorsus potio frigidæ non sit prætermittenda. Quod de ægroti timore dicit, responsionem non habet, quia non est in Medici potestate ægrotum ad obedientiã cogere. At vero solutio difficultatis ex Galeno in hunc modum habet. nempe ut statuamus ignaros Medicos curationi præesse, qui prohibeãt docto Medico suprauenienti, sanguinis missionem, uincente illorum parte in consultatione, qui uenæ sectionem negabant. ideo ille dicit hęc H uerba. Quòd si curare aliquando infirmum cogeris, cui non solum antea secandæ uenæ remediũ prætermissum est, sed nunc quoq; uel per Medicorum ignorantiam, vel ipsius laborantis, propinquorumve eius timiditatem procedente tempore mittere sanguinẽ prohibetis, ad frigidam exhibendã accedes.] hæc ille, Quæ omnẽ uidentur mihi litem e medio tollere secundum Galeni dogmata. Ego verò dicam breuiter, quid de eiuscemodi argumento sentiam, & quæ dicam, Galeni authoritate confirmabo. Venæ sectioni sinochis conuenit, vt supra dicebamus, primo ratione vacuandi plectoricã dispositionem, mox ratione alterationis, quæ ex accidenti & secundo loco vacuationem sanguinis insequitur. In principio sinochi eiusmodi viget indicatio: in statu non viget, quia, si putrida sinochus est, humores quidem concocti, iam in alienam naturam transmutati sunt, & non est amplius plenitudo eiuscemodi affectus, sed humorum corruptela nuncupabitur: in principio verò, vbi in ipso transmutari sanguis est, adhuc nuncupabitur plenitudo, nondum prorsus mutata eius natura: vt Galenus testatur

A ftatur libro 2. Apho. 17. igitur, quia in principio viget indicatio fumpta à plenitudine, tunc folum vigebit indicatio de miffione fanguinis. At in ftatu, quia adeft putredo, hęc verò non poftulat venę fectionem, ideo eo tempore prætermittenda eft. Quod Galenus apertiffimè docet lib. 2. aph. com. 29. hifce verbis. præcipua aũt in his remedia funt maximè quidem phlebotomia, nonnunquam verò & purgatio. quaru mneutrum in vigore venit vfurpandum. nam, vt in libris crifeos oftendimus, tunc temporis maximè fiunt morborum coctiones.] hæc Galenus. Dices, quid poftulat putredo. expurgationem, inquam, poftulat per aluum, per vomitum, per vrinas, & per fudorem. 11. methodi medendi cap. 8. 9. 13. hac de cauffa dictum à Galeno fuit eodem libro cap. 14. humorem putrefactum non poftulare venæ fectionem, quia alia remedia defiderabat. Porrò venæ fectionem in finocho putrida non fieri alia ratione, quàm pro vacuanda plenitudine. idem author teftatur in eodem capite, dum inquit. Etenim fi neque obftructio fubeffet, neque putredo, fed fola fuccorũ redundantia protinus à miffione fanguinis pro naturæ fuæ ratione fe haberet. Et parum poftea addebat. Verùm quoniã nec obftru-
B ctio, nec putredo curari per fanguinis miffionẽ poteft, vt quæ alia remedia (ceu prius eft demonftratũ) defiderẽt, reponi aliquid fanguinis ad curationis fpatiũ debebit, quo minus intẽpeftiuè nutrire neceffitate vlla cogamur. Duo aũt in eiufcemodi fanguinis putredine confideranda funt: vnũ eft, maximam caloris intenfionem adeffe: aliud verò humorem putrefactum expurgãdum effe. nam febris tunc plurimum augetur, cum plurimum concoctio promouetur, tuncque maxima febris eft, vbi maxime natura incumbit coctioni: idcirco hoc ipfo tempore multò magis ipfius alterationis viget indicatio, quàm in alijs temporibus, in quibus natura, vel nõ eft aggreffa adhuc coctionem, vt in principio vniuerfali, vel iam perfecit coctionem, vt in fine ftatus, & in declinatione, in quibus purgationis indicatio plurimum viget. Alterationis itaque neceffitas adeft in augumento, & ftatu, fed præcipuè in duabus partibus prioribus ipfius ftatus. Quamobrem, fi hoc in omnibus febribus generatim veritatem habet, vtique multò magis in ardentibus, & finochis accidit, quæ igneam caliditatem habent longè intenfiorem reliquis. Remedia igitur inuẽta duo funt. Alteratio, & purgatio. Cum igitur
C ita res habeat, materia inuenienda eft, quæ vel alterutrum, vel vtrunque fimul remedium poffit efficere. Purgans pharmacum, & potus frigidæ comparanda funt. Illud purgabit folũ, nõ alterabit: imò fortaffis augebit calorem. frigida alterabit, ac fimul materia fiet purgantis remedij. Erit igitur hæc potius eligenda. Certe pharmacum expurgans eft quidem multiplici nomine fufpectum. Primum, quia illius exhibendi tempus magis eft in vltima parte ftatus, vel in prima declinationis: deinde, quia illius natura augeret febrem. nam calida acris, & ignea eft, vt Galenus ait primo aphor. com. 22. ac paffim alibi. Quibus adde, quod cum non fit cognita, vt plurimum ægroti natura, maximum periculum imminet in exhibendo pharmaco, vt fæpe à Galeno propofitũ fuit, maxime lib. 2. de ratione vic. in morb. acu. commen. 11. & 2. de humoribus cõm. 21. & primo aphorifmor. 24. ac paffim alibi. Altera cauffa eft, quod, fi inuenirentur medicamenta non excalefacientia, certè nulla poffent inueniri ita refrigerantia, vt poftulat natura febris intenfiffimæ, & periculum proximè imminens de torrido marafmo. Huius incendij cauffa cum putredine coniuncti, antiquiores Medici vfum frigidæ excogita-
D runt, vt demonftrabimus parum poftea. At verò fi ftatuamus finocham non effe putridam, tunc dicam in ftatu eiufdem minimè vigere poffe indicationem de vacuanda multitudine: quia tunc tenuior, & pinguior fanguinis pars mutatur in bilem, craffior autem in melancholiam: in qua tranfmutatione magis viget alterationis indicatio, quàm vacuationis. Cæterùm fient hæc manifeftiora, cum explanabo effectus, qui à potu frigidæ fiunt. Nunc igitur ad ipfam dubitationem refpondeo, non effe attendendum ad numerum dierum, fi vigeant fcopi in fanguine mittendo feruandi. atqui in hoc cafu non vigent. quia licet adfit magnitudo morbi, nõ eft eadem magnitudo in ftatu, quæ fuit in principio. Neque omnis magnitudo morbi, Ludouice Filij, venæ fectionẽ indicat, fed ea duntaxat, quam facit fanguinis multitudo, aut motus, vt in alio opere diligentius fuiffe explanatum recordor. Secunda difficultas in hunc venit modum dilucidanda. Concoctio poteft duobus modis: vno quidem, dum fit: alio poftquam facta eft. dum fit quidem febris, & fymptomata omnia longè maiora funt. cum verò facta eft, tum febris, tum fymptomata diminuuntur. Tempus in exhibenda

frigida

frigida maximè oportunum est, dum fit cōcoctio manifestissimè : quod in solo accidit E statu, in alijs temporibus minimè, in quibus licet natura coctioni incumbat, nō tamen tam apertè id facit. Datur frigida, non postquam materia concocta est, sed cum concoquitur, dum natura paratur ad pugnam, dum febris, omniaque illius symptomata vehementiora sunt : de qua re sic Galenus loquitur. Sed neque ijs, quibus obstructio, putridusve humor non concoctus incommodat : quòd, si euidentes percipis absque iam dictis tumoribus, concoctionis notas, illud duntaxat æstimabis, sit ne pars aliqua temperamento adeo frigido, vt in hanc noxa procumbat. Et parum postea. Cum ergo, ait, in ijs concoctionis notas videris, de quibus dictum abunde est in libris de Crisibus, audacter frigidam dabis. Quippe solidarum animalis partium natura roborata, prætenuatos iam humores aggreditur ita, vt qui vtiles sint, & ad nutriendum habiles, hos quidem ad se trahat, inutiles vel per ventrem, vel per cutim eijciat. hactenus Galenus. Verùm datur adhuc dubitationi locus, concoctio quidem securitatem morbi, & celeritatem iudicij indicat. quemadmodum scribit Hippocrates in Epidemijs : in eiuscemodi igitur febribus nulla adesse videtur caussa exhibendi frigidam morbo scilicet iam in bonam iudicationem tendente. deinde verò illud etiam sese offert ambiguum, quod videmur in hoc opere naturæ motum impedire salutarem, quem tamen semper opus est iuuare. Sanè rectè concluderetur, si solius coctionis munus in iudicandis morbis desideraretur : at quemadmodum humorem putrefactum illa concoquit, sic eundem concoctum expellere debet. Concoctio quantum sit ratione sui salubritatem, & celeritatem indicat iudicij. at non raro accidit periculum subesse non leue, quod humor concoctus expelli non possit. Deinde statuamus naturam expulsuram esse humorem cōcoctum, adhuc non mediocre discrimen sese offert quod humor dum expellitur, effrenis reddi posset, ac ad nobilem aliquā appellere particulam : ideo acutorum morborum non esse certas pronunciationes salutis, ac mortis ex Hippocrate docuit Galenus 2. aphor. commen. 19. Deinde certè periculum non vitabitur de transitu putridæ in hecticam, cuius periculi euitandi caussa frigidam damus, præeligentes magis naturę iudicium si quod futurum est, interturbare, quàm finere ægrotū ab igneo calore torrefieri. G

Secunda conditio. Aqua arte refrigeranda est, optimaque in suo genere eligenda. prior pars regulæ satis constat ex verbis Galeni octauo methodi medendi, ac etiā nono, vbi hecticis neque copiosam, neque multum frigidam potandam exhibet. secunda pars patet, etiam si non exprimatur. Optimam vocabimus aquam vel fontanam, vel cisterninam, pro natura regionis : nam quædam malos habent fontes, vt Auximū vetus, ciuitas quidem admodum illustris, & omnium bonarum artium refertissima. In hac medicinam faciens cisterninam semper dedi. Contra verò in Monte sancto fontanæ vtebar, quæ bonitate cisterninam longè superat. In suo genere optimam censeo, quæ caret omni sapore, Gręci ἀποιαν vocant, propterea omnes aquæ medicatæ sunt ablegādæ ab hoc munere. Deinde leuis esse debet, vt facile pertranseat hypocōdria. solet enim pessima censeri apud Hippocratem, quæ citò non distribuitur. Debet facile alterari tum ad frigidum, tum ad calidum. Quæ in ea coquuntur debent breui tempore cōcoqui. Aqua bona friget æstiuo tempore, calet hyemali. Vbi coquitur, quæ inculpata est, nullam facit residentiam : alia verò multum fęces habet: & quemadmodū H sapore, sic odore careat, aliave qualitate, ac substantiarum permistione: hisce notis bonam discernes aquam.

Tertia conditio. In exhibenda frigida vernum tempus, aut æstiuum eligendū est. In vniuerso Vere cōuenit, maximè in eius fine: nullum verò in Aestate tempus est, in quo non conueniat: Autumnus ob inæqualitatem suspectum est, illius tamen principium vtile pro hoc fuerit munere, cum naturā præferre Aestatis uideatur. Alia illius partes, & tota Hyems impediunt frigidæ potum : nā humores nimis incrudesceret.

Quarta. Tantam aquæ bibant ægroti quantitatē, quantam absorbere vnico poterūt haustu. Regulam proposuit Galenus, dum ait. Offerenda potui est, quæ prorsus sit gelida, quantum bibere ægro libet : quinimmò magis id audebis, si frigidæ potioni insueuit. cum dicit, quantum libet. ego interpretor vnico haustu. ac semper in artis operibus id benè contigisse obseruaui : qui enim dicunt, voluntati ægrotorum permittendum esse, mihi displicent, quia certè nimiam bibere possent quantitatem, ex qua

in totius

A in totius corporis fortassis extremam frigiditatem venirent. Auicenna vult bibendam donec apparuerit viriditas in facie. Hæc indicare videtur mihi caloris extinctionem, idcirco nunquam expectarem hoc signum. Imò nõ putauerim hoc extitisse consilium Auicennæ. Nam agens de mensura aquæ, dicit. Heminam cum dimidia potandam, idest vncias quatuordecim, aut quindecim, quæ mensura est admodum exigua, ea certè insufficiens, vt calorem febrilem extinguat: putauerim mendosum esse illius codicem, sed vtcunque sit, viriditas faciei nunquam expectanda est in potanda frigida.

Quinta. Potetur frigida non solum vno haustu, sed celeriter ac subito. Si enim quispiam paulatim biberet, vtique multo maior in solidis partibus fieret impressio frigiditatis, quàm fortassis expediret. Qui affatim bibit, hic ab eiuscemodi incommodo tutus est: nam statim vacuat, alteratque ita, vt impressio illa non diu duret. Dicemus infra de hac re ex Aristotele quædam: hic enim cõsulere videtur paulatim bibendum.

Sexta. Multo minori periculo febricitantibus exhibetur aqua hordei, vel in qua medulla panis clibanarij sit infusa. Pro declaratione huius regulæ sciendum est, raro B inueniri posse in vno febricitante conditiones omnes, propterea vbi necessitas sese offerat exhibendi frigidam, nec adsint omnes conditiones, neque constet nobis de consuetudine ægroti, aut etiam constet nunquam antea sumpsisse frigidam, longè tutius est dare hordeaceam, qua simul alteratio fit, nutritio, ac sudoris prouocatio. idem statuendum est de aqua infusionis medullæ panis clibanarij.

Diximus de conditionibus obseruandis in exhibenda frigida, nunc breuiter doceamus effectus, qui ab ea fiunt. Iam quidem certissimum est, quemadmodum supra docuimus, duos effectus à frigida fieri, quorum per se vnus est, ac propria ratione factus: alius verò ex accidenti. Per se quidem fit alteratio, qua refrigerantur solidæ partes satis superque inflammatæ: hinc, quia erant illæ imbecillæ ob calidam intemperiem, ea statim remota, validiores ita redduntur, vt quod vtile ex ipsis succis ad nutritionem est, id ipsum ad sese trahit: quod inutile est, expellit. Verùm ipsorum excrementorum expurgatio, ex accidenti fit à frigida, per se autem à natura validiori reddita propter potum frigidæ. Si data fuisset in principio morborum, vtique refrigerasset partes, sed C non dedisset occasionem expurgationi, quia tunc humores erant admodum crassi. at in statu humores ipsos iam attenuatos natura facilius expurgat, vt Galenus inquit. Si quæsieris ex me, qui nam humores vacuantur, dicerem potissimum serosos vacuari, biliosósque: qui facti sunt in sinocho vtraque per degenerationem sanguinis putrefacti ex tenuiori, calidiori, & p inguiori illius particula, vt Galenus docuit 2. de feb. diff. c. 12. & 2. de crisi cap. 9. in ardentibus verò febribus bilis ipsa putrida educitur à natura eui cta iam, & mitificata per concoctiones, eodem Galeno authore 2. acut. com. 44. Euacuatur autem bilis hæc quibusdam per vomitum, alijs per aluum, alijs per sudorem, alijs per vrinam, prout corporis natura magis fuerit dispósita ad vnam, quàm ad aliam purgationem: obseruatum etiam illud fuit vacuatam per omnes vias fuisse bilem, aut per plures. hæc ita sese habere ipsa docet experientia.

Postremum fuit nostræ tractationis caput dilucidare omnes difficultates in hac materia contingentes, de quibus nunc pertractemus. Prima difficultas est, quod diximus, potum frigidæ non conuenire, nisi in statu vniuersali ipsius morbi, quo tempore con- D coctio fit: at Galenus videtur contrarium docuisse 10. methodi med. c. 5. in quo ex proposito agens de ijs, qui calido & sicco corporis habitu præditi, ob caussarum maximam vim exiccantium occursum, febricitantes, periclitabantur statim incidere in hecticam, vel in torridum marasmum. vult illos cibari debere in accessionis principio, atque tunc pro refrigeratione exhibet binos, aut ternos frigidæ cyatos: verba illius sic habent. Alteri autem, qui eodem tempore ægrotarat, & se nobis commiserat, quoties nutritus est, fontanæ planè gelidæ dedimus interim binos cyatos, interim ternos: quãdo frigidam sibi multam dari, qui ita sunt affecti, citra noxam non ferunt] hæc ille. Secundò quidam dubitant, potum frigidæ sinochum sanare nõ posse, hoc potissimum ducti argumento. Febris ab humore putrido concitata sanari non potest sine vacuatione humoris concitantis febrem. Atqui humor concitans sinochum est sanguis. Ergo sanari non potest citra vacuationem sanguinis. Verùm potus frigidæ non vacuat sanguinem, ergo non sanabit sinochum. Tertiò dubitatur, nec etiam sanare ardentem febrem; nam inquiunt. Quod auget bilem nequit sanare biliosam febrem: at potus

frigidę auget bilem, Hippocratis, & Galeni testimonio libro 3. de rat. vic. in morbis acutis. Quartò ostenditur ex Aristotele non esse sumendam subito, sed paulatim: dicit enim, Medicos ægrotis dare frigidam paulatim vt magis humectet, refrigeretque. Verba Arist. habent hoc modo primo problem. 57. An quia aqua largius potata minus humectat, quàm si potetur paulatim, vt contingit in pluuia. hæc paulatim adueniens magis humectat terram, quàm quæ subito aduenit: licet hæc magis abluat terram. Quintò dubitatur an in exhibenda frigida expectare debeamus diem crisimum: nam si exhibetur, vt natura solidarum partium frigiditate illius roborata, expellat facilius biliosa excrementa, vtique si dabitur in die iudicatorio, multò facilius eiuscemodi vacuatio succedet. Postrema quęstio est, an vtero gerentibus exhibenda sit frigida. E

Pro dilucidatione primæ difficultatis dico, vnum, ac idem remedium vtiliter posse vsurpari diuersis temporibus, prout diuersæ vigent indicationes, ac diuersi morbi curandi proponuntur, vt accidit in casu proposito. Potatio frigidæ duobus modis considerari potest: vno quatenus datur ad extinctionem maximi incendij, ac simul ad vacuandum humorem acrē, biliosumq́; Alio modo vt datur ad humores tenuos incrassandos, & refrigerandos: ac ad impediēdum, ne illi vacuētur per cutaneos meatus. Iam verò potus frigidæ pro prima indicatione exequenda, longo differt à secundo. nam in primo casu datur in magna quantitate: in alia verò in exigua ob fines diuersos. Syncope inchoante aut imminēte propositū est Medici illius progressum impedire, quemadmodum imminente prohibere euentum: quæ res fit remotis caussis: sunt autem caussæ quatuor. Humoris inquàm tenuitas, caliditas, dissolutio, cutis ac meatuum nimia dilatatio. omnes hæ tolluntur ab aqua frigida: quia incrassat, refrigerat, retinet effluuium, meatus condensat. Exhibetur quantitas exigua, quæ sufficiat hosce effectus facere. nempè cyathi tres gelidæ, idest vnciæ quatuor cum dimidia. Verùm hæc exigua quantitas non potest satis esse pro totius corporis refrigeratione, ac pro subita extinctione magnæ flammæ, proque purgatione biliosi excrementi: idcirco dare solemus libras tres, quatuor, aut quinque pro varia dispositione corporum. Ergo vt ægroti præseruentur à sincope in accessionis principio, tutissimum est dare vnc. iiij. s. frigidæ: & aliquando etiam anteaquam inuadat accessio, quod magis laudandū est. Porrò idē contingere certissimum est, in quibusdā febribus ardentibus, quæ cōtingunt in calido & sicco cęli statu in corporibus calidis siccisque, & à cōsimilibus caussis in febrem incidentibus, in quibus, nisi statim refrigerationi occurreremus aquæ frigidæ exiguo potu, dubio procul præseruari non possunt ab huiusmodi incommodo, vt ex verbis Galeni colligitur eodem capite quinto libri decimi de methodo medendi. F G

Sed horū, quæ diximus occasione, quęritur, an quemadmodū pro impedienda syncope, & transitu in hecticam, exiguam aquæ damus in accessionis principio quantitatem: ita etiam dare multam debeamus in principio vniuersali, cruda scilicet existente materia pro refrigeratione corporis totius, atque expurgatione humoris biliosi. Equidem satis res ipsa videtur cōtrouersa. Galenus enim libro decimo de methodo meden di cap. 5. copiosam asseruit dari posse inchoante morbo. Dictio illius habet in hunc modum. Quo circa vtilissimum est, vbi febris ideam perspexeris, in prima statim accessione minore cum periculo copiosiori frigida vti corporibus ad validā siccitatem nondum perductis. Hæc Galenus. Quæ postea opere confirmauit: nam iuueni ardenti febre oppresso in principio accessionis gelidissimæ fontanæ propinauit heminas duas, idest vncias decem & octo Romanas, & post cęnam rursus heminam. hoc est vncias nouem. tota quantitas fuit vnciarum Romanarum vigintiseptem. Sic enim scriptum reliquit. Qui enim in feruoribus sub canicula ex ira febricitauit (iuuenis enim hic erat siccus, & calidus) vbi in prima accessione duas frigidæ heminas sumpsisset, statim quidem euomuit flauissimam bilem: non multò autem postea deorsum excreuit. Deinde rursus cum post cibū aquæ circiter heminā similiter bibisset, iam febricitare desijt. hæc ille. Pro dilucidatione magnæ huiusce difficultatis dicendum est, aliquando licere cruda existente materia potare frigidam, vbi scilicet maxima sese offerat necessitas ex præsenti periculo: quod alioquin alia ratione euitari non possit. Statuamus exempli gratia, ardentissimam febrem aduenire in homine gracilis habitus, calido siccoq́; cœli statu, qui tamen venas habeat latas. certè in hoc casu cōcoctio expectanda non esset: quia dum trahimus moram, adeo exiccabitur ægroti corpus, vt impedire de cætero H

non

A non valebimus transitum ardentis febris in marasmum torridum. Quocirca satius est perspecta iam natura, ac specie febris, illico opem ferre, licet neque id ita fieri possit, quin aliquod ægroto sequatur damnum. Hæc videtur mihi curatio quædam coacta, quæ scilicet instituitur, vt maximum euitemus malum, ne scilicet ægroti incidant in hecticam: præeligentes aliquod damnum magis fieri ex potu frigidæ, quod posset postea à nobis facilè temporis tractu emendari. nam in curatione ordinaria, in accessionibus abstinere oportet, vt dicit Hippocrates, & aliquid dare nocuum est; frigidæque potus non conuenit, nisi coctionis signis euidentur apparentibus. Ratio diuersitatis est, quia in alijs non solum propositum est alterare, sed etiam humores vacuare: at vacuare non licet, nisi materia sit concocta. Sed in ardentissimis admodum exigua viget indicatio euacuationis, alterationis autem maxima. Hic ego vnum notari velim magni alioquin momenti: quod secundum Galeni doctrinam aliquando non conuenit in ardenti febre venæ sectio, quod, vt nemo hactenus animaduertit, sic verissimum esse nunc demonstro. Etenim potus frigidæ, ac venæ sectio non sese compatiuntur in-
B uicem, vt Galenus ait nono methodi cap. quinto, vt supra docuimus. Ergo si inchoante ardentissima febre conuenit statim exhibere frigidam, vt Galenus dicit, copiosam: huic certè febri venæ sectio non conueniet. Sed hæc alibi à nobis fuerunt explicata.

Argumentum recentiorum, quo tanquam Achille vtuntur, hoc modo explicabitur, cum dicunt, sinochus febris sanari non potest sine vacuatione sanguinis. Respondeo hanc propositionem non esse vniuersaliter admittendam. Primum, quia contrariatur experientiæ: nam quotidie obseruatum est, nulla præcedente sanguinis vacuatione ex solius frigidæ potu ægrotos fuisse sanitati restitutos. Deinde, quia Galenus idem testatus est. At dicent. Febris putrida sanari nequit, nisi vacuato humore eam febrem concitante. at sinochum concitat sanguis putridus. admitto maiorem libentissime. at minorem indigere distinctione profiteor. Febris sinochus putrida fit à sanguine, sed non semper conseruatur à sanguine. Quia sanguis, durante putredine, suam naturam non seruat degenerãdo in alium humorem forma à sanguine diuersum. Tenuior enim
C ac pinguior illius pars in flauam transmutatur bilem, crassior in melancholiam, vt iam ex Galeno diximus. Ergo sinochus febris dupliciter considerari potest: vel quatenus est in principio, atque tunc licet putrefactus dicatur sanguis, quia tamen est tunc leuis, & superficialis putrefactio, adhuc propriam formam seruat, Galeni testimonio 2. aph. 17. in hoc existens statu, sanatur venæ sectione ad animi deliquium vsque. Consideratur secundo quatenus putredo est in progressu, quo tempore prorsus impossibile est seruare ipsam naturam sanguinis, cum degeneret in naturam alieni humoris, quem virtus solidatum partium validior reddita ab aquæ potu, vacuat. Propositio igitur sic venit intelligenda. Sinochus nequit sanari sine vacuatione sanguinis, aut illorum humorum, qui ex sanguine putrescẽte, ac putrefacto gignuntur, vel qui sanguinis efferuescentiam augere possunt: in hunc modum vera est in vtroque sinocho. Ex ijs patet solutio perdifficilis huiusce problematis, quomodo ex potu frigidæ sanetur sinochus, præter quam quod sanguis sensibiliter vacuetur.

An verò aqua generet bilem, declaratum à me in alia fuit epistola: summa fuit opi-
D nionis meæ, aquam bilem generare non posse, quando in maiori exhibeatur quantitate, quàm sit bilis portio, ac virtus: at si minor existat portio illius, maior bilis, quis ambigit maiorem habere in agendo supra aquam potestatem bilem ipsam, quam habeat aqua supra bilem: Equidem omnis fit actio, cum introductione formæ contrariæ, vt Aristoteles docuit, à proportione maioris inæqualitatis. Aqua igitur erit hoc modo biliosa: atque sententiam Hippocratis intelligi debere de potu aquæ exiguæ, constat diligenter considerantι verba ipsius Hippocratis. hæc sufficiant de hoc argumento.

Quod pertinet ad Aristotelis sententiam, sciendum est, potum frigidæ duplici de caussa dari. vel vt paulatim refrigerentur, ac humectentur excalefactæ partes: vel vt id ipsum fiat subito, ac simul humores excrementitij statim vacuentur. Prior scopus viget quando calor igneus non mouetur velociter, vt accidit in omnibus continuis periodicis, quæ vocantur proportionales: Secundus autem, cum motus est admodum velox caloris, inminetque simul subita necessitas statim vacuandi humorem pu-

trefactû. Ergo à febre vt febris indicatio insurgit refrigerationis: à segni motu caloris refrigeratio paulatim facta: à validiori autem refrigeratio subita. Aristoteles quidem in eo problemate agit de alteratione, quæ sensim fieri debet, quæ ve naturæ amica est; quod enim paulatim fit, id naturæ iocundum censetur, vt Hipp. dicebat 2. aph. 50. Galenus verò locutus est vigēte indicatione de alteratione subita euacuationi cõiuncta. E

Quintæ dubitationis dilucidatio sic habet. Putare me aquam multò magis fore vtilem in die cresima exhibitam, quàm in alijs diebus; quia cum exhibeatur frigida, quod nōdum certi simus naturam eiusce modi febrem iudicaturam, remedium datum in die motus naturæ, ipsam magis paratam inuenit ad opus exercendum, quàm in alijs diebus, in quibus illa mouere non solet. ergo, aut septimam, aut vndecimam, aut decimam quartam in hoc munere perficiundo eligere diem oportebit. Deinde illud etiam addo, si quispiam fuerit in hac re negligens, hunc non aberrare; modo tamen obseruet signa coctionis manifesta, atque tunc exhibeat frigidam, cùm maximum incendium afficit.

Postrema difficultas haud exigua est, nam sinocho, aut ardente febre mulierem inuadente vtero gerentem, in qua mitti sanguis non possit, aut quod illius auxilij accommodata præterierit occasio, aut quod fœtus grandior contrariam indicationem præbeat, aut postremo, quod ægrota aut assistentes renuant. Ego non abhorrerem potum frigidæ: quia vnica spes adesse salutis videtur mihi in solo hoc remedio. Quam periculosum sit in eiusce modi statu purgans pharmacum, satis constat ex calida ipsius, igneaque intemperie, qua febris augetur, ex motu humorum, qui non parum addit incrementi calori præternaturam, tandem ex fortuita illius actione. Contra verò tutissima mihi videtur potatio frigida; qua ardor febris extinguitur, ac humores citra naturæ incommodum purgantur. Vellem tamen hoc obseruari, ne daremus vtero gerenti admodum frigidam, deinde, vt pro frigida fontana, aut cisternina, eligeremus hordeaceam. Neque fetus videtur mihi impedire hoc remedium; primùm, quia non potest extingui calor insitus illius à frigida, cum ad vterum peruenire non possit actuali frigiditate: demum, quia remedium naturæ amicum est, nihil enim magis delectat, quàm potus frigidæ. De quo, quia satis videor dixisse, opus est, vt ad aliorum explanationem veniam. Sed quia publicæ lectionis tempus instat, in commodiorem occasionem reponamus. F G

LIBRI SEPTIMI FINIS.

A HORATII AVGENII EPISTOLARVM, ET CONSVLTATIONVM MEDICINALIVM LIBER OCTAVVS.

De Capitis grauitate, de vertigine, memoria imbecilla, & de sialismo pro Bononiensi Patritio, Responsum.

B

IN PAVCIBVS vtrinque iuxta radicem linguæ quędam creatæ sunt à Natura adænosæ carúculæ, quarum opera ea gignitur in ore humiditas, quam saliuam, & sputum vocant. fuit autem multiplex caussa generationis excrementi huius. vna quidem vt inseruiret linguæ, quam oportebat esse ob locutionē, & alios vsus facilè mobilem, quod illa consequitur ab humore, quemadmodum à siccitate immobilitatem: Alia verò est, vt nonnulli dicunt, quod conducat in saporibus degustandis: Tertia, vt alimentum siccum manducatum humiditati illi saliuali mistum facilius per gulam descenderet in ventriculum. Sed si præter naturæ modum augeatur, vtique gignitur is affectus tędiosissimus ægroto, vt assistentibus, quem Græci vocant σιαλισμὸν, vel πτυαλισμὸν, quo immoderata saliua educitur diu, noctuque ac C impediuntur actiones quamplures, mouereque solet maximum fastidium aspicientibus. Hic est affectus, de quo præcipuè conqueritur Nobilissimus Bononiensis, licet adsint alij fortassis molestiores, vt capitis continua grauitas, vertigo, abolita ferè memoria. affectum indicant hæc cerebri longè grauiorem, quàm sit sialismos. Primum, quia principem partem occupant, deinde quia cum materiæ pituitosæ copiam in ea sede contineri ostendant, vereri oportet, ne affectis vehementius cerebri ventriculis, qui iam lædi cœperunt, apoplexia, vel alius eiusdem generis affectus consequatur. Horum omnium inuestigabò primum caussas, mox verò de materia medica, scopis inuentis edisseram.

Sialismi caussa nequit referri in adęnes faucium, quia impossibile omnino videtur tantam humiditatem gignere illas, quantam quotidie videmus educi. igitur aliunde proficisci debet. Certè à duabus emanat partibus, nempe à ventriculo humidiori, & à cerebro. vtraque pars vbi nimio humore madet, solet efficere sialismum, ratione tamen diuersa. Cerebrum quidem materiam aqueam destillando in fauces per D illud manifestissimum foramen, quod tum in ipsas nares, tum in palatum terminatur. At ventriculum ob consensum tunicarum illius compositionem constituentium; notissimum enim illud est easdem tunicas constituere ventriculum, quæ etiam ambiunt palatum, & linguam. atque vbi illæ multo humore abundauerint, solent illum superioribus partibus communicare, vt quotidie videmus contingere in vomitu, nam anteaquam aliquis euomat, prius aqua perlucida ex ore effluit: accidit etiam nonnullis cum viderint quendam cibum comedi, qui sapiat illorum palato, impleri os humiditate quadam saliuali. In summa cum sialismi caussa duplex à Galeno statuatur primo porreticorum, & octauo de comp. med. s. loc. ventriculi, ac cerebri affectus, considératione dignum videtur, vnde nam putemus in nobilissimo ægroto contingere. Putauerim ego maiori ex parte cerebrum esse in caussa. moueor, vt ita credam his coniecturis. prima quod hactenus omne remedij genus pro emendanda intemperie humida ventriculi fuit à præclarissimis Medicis Bononiensibus executioni mandatum, sed frustra: nunquam enim nedum sanare, sed neque minuere affectum potuerunt.

Alia est, quod siue vtatur cibis exiccantibus, siue abstineat ab aqua, & ab omni humectante potu, adhuc tamen permanet multitudo sputi eadem. Tertia est, quod potissimum nocturno tempore inuadit, nam interdiu minorem emittit sputi quantitatem, maiorem noctu. quæ res videtur indicare à capite tantam suggeri materiam. Postrema, quod appareant signa humidi cerebri manifestissima, vt obtusi sensus, grauitas capitis, eiusdem magnitudo, memoria imbecilla, vertigo, quæ hisce postremis diebus accidit. Quamobrem hic fialismus, licet foueatur aliqua ex parte ab humida intemperie ventriculi, præcipuè tamen ducit originem à cerebro. quo circa signum est huius intemperaturæ, ac etiam bonum prognosticum, quia si humor ille aqueus in cerebrum abundans non efflueret ad partes infernas, vix euadere posset ægrotus, quin incideret in apoplexiam. His ita constitutis, hanc præcipuam indicationem habeo, corrigendi intẽperiem cerebri, expurgantibus pituitam aqueam, & calefacientibus & siccantibus, quod si etiam videbitur oportunum, vtemur reuellentibus ac deriuantibus, ac tandem pro præseruatione accommodatam rationem victus perscribemus. Verùm quia non licet caput purgare, nisi prius totum purgetur corpus, ab huius expurgatione curationem exordirer. E F

Principium quidem fit, sumere vnc. v. mellis rosati solutiui cum duabus vnc. aquæ betonicæ, mox autem singulis diebus hoc apoxema capiat pro humoribus parandis. Rec. betonicæ, sticados, origani, rorismarini, calamenti añ. m. j. coquantur in mellicrati diluti lib. ij. ad tertias. tunc Rec. decoctionis huius vnc. iiij. sirupi de mẽta, de cortic. citri, añ. vnc. j. misce pro sirupo. Vbi verò humores videbuntur satis excalefacti, roboratusque vẽtriculus, sumat vnc. iij. sirupi de betonica purgatiui cum vnc. iij. aquæ mellissæ. habet autem sirupus noster hoc modo. Rec. betonicæ recentis man. ij. rorismarini, hisopi, sticados, origani, saluiæ vtriusque, amaraci añ. m. j. radicum helenij, iridis florentinæ, accori añ. vnc. j. ligni indici optime parati vnc. j. s. passularum, sebesten añ. vnc. s. fiat decoctio ad vnc. xv. in quibus infunde foliorum senæ mundatorum, agarici electi añ. vnc. iij. reubarbari electi vnc. s. fiat leuis ebullitio, deinde exprimantur, ac tunc dissolue zuchari electi vnc. xv. fiat sirupus perfectè coctus. hic sirupus purgat pituitam aqueam, roboratque ventriculum, & caput: estque sumendus decimo quoque die, dum scilicet decoctum ligni guaiaci iam illi præscriptum potabit: meminerit toto Aprili decocto vtendum, atque si ad quadragesimum vsque diem extendatur, laudo: sudorem prouocabit è toto corpore, præsertim verò è capite: hoc enim adeo necessarium est, vt pro absolutione curationis nunquam prætermittendum sit: quoue tempore sudor pronocatur perpetuo sacculos discutientes, attenuantesque sincipiti, & ceruici habeat applicatos, actu calidos: & si aliquando refrigerentur, denuo calefiant. sic totum corpus purgabitur, ventriculus roborabitur, humoresque in capite cõtenti per sudorem ipsum vacuabuntur. G

Cæterùm neque videntur mihi hæc sufficere: nisi pro reuulsione duo fiant cauteria, in vtroque scilicet brachio supra cubitum, ac si me habere consultorem desiderat, tertium etiã adde in occipitio, vel vbi illud abhorreat, in sutura coronali. Sed anteaquam in capite fiat cauterium, experiatur prius ducciam Aquensem temperatam, quam si bene ferret, poterit eandem futuro anno repetere. Porretana videtur mihi nimis valida, tamen si Aquensis parum iuuabit, ad Porretanam accedat, sed non sine consilio Bononiensium Medicorum. H

Summa verò totius curationis, meo iudicio, in victus ratione consistit, de qua nunc pauca dicemus, in rem præsentem maximè accommodata. Atque primum quod pertinet ad aerem, in quo certè magnam sanationis vim consistere putauerim, opus est euitare humidum, austro potissimum expositum, pluuiosum, & nebulis plenum. Quoniam verò iam relatum est mihi multò melius in patria permansisse, immo affectum incẽpisse cum Præturam ageret in hisce montibus, optimum duco in aerem natiuum reuerti. Somnum diurnum scio maximẽ læsurum: tamen non ausim omnino mutare consuetudinem; sed si Bononienses Medici oportunum iudicabunt, id paulatim facturos non dubito. Interim non dormiat in lecto, sed sedens, neque multum. Neque multum etiam excedat nocturnus. Velim quotidie ante cibum exerceri horis potissimum duabus ante prandium ac cẽnam. quiescat hora semis, quod minimum est, post exercitationem, anteaquam cibum sumat. hoc sibi certò persuadeat, quod ab Hippocrate

A erate ſcriptum fuit, ſanitatis ſtudium eſſe exerceri, & non ſatiari cibis: Propterea omnem plenitudinem alimentorum, quo ad eius fieri poteſt, vitabit, diligenterque procurabit ſingulo quoque die aluum habere humectam aut natura, aut ſaltem artis beneficio. Abſtineat à vino, præſertim anteaquam purgatum exquiſite fuerit corpus. nihil enim magis euaporat ad caput, imò neque vino oligophoro vti vellem, quia hoc etiam non ſolum mihi, ſed magno Hippocrati in capitis affectibus ſuſpectum fuiſſe profiteor. Pro vini potu, hic erit illi accommodatus, qui habet, ligni indici præparati vnc. j. paſſularum, liquiritiæ, añ. vnc. ij. cinamomi vnc. s. aquæ fontis optimæ lib. viij. coquantur ad tertias pro potu, cui ſi zuchari fini portionem addiderit, modo non abhorreat zucharum, non diſplicebit. Cum verò tempus oportunum dabitur vtendi vino, eligendum illud quidem pauciferum, & ſubadſtringens, vt magis roboret ventriculum, minuſque ad cerebrum euaporet. Alimenta ſint optimi ſucci, & facilis coctionis, ſed quę magis calefaciendi, & exiccandi habeant poteſtatem, quàm refrigerandi: idcirco magis aſſatis, quàm elixis vtendum puto. A piſcibus abſtineat, tum quia nimis humidum

B alimentum faciunt, quàm conueniat affectibus, tum etiam quia cum marinis careat, & ſaxatilibus, adſit verò ſolum copia paluſtrium, & lacuſtrium, maximè tencharum & anguillarum, quæ ex Tranſimeno lacu deferuntur, maxime læderur ab illis: carnibus veſcatur gallinaceis omnis generis, domeſticis ac ſilueſtribus, auium paruarum, ſturnarum, faſianorum, turdorum, atagenorum, ficedulorum, francolinorum. Qui ex paſta fiunt cibi, vt laganæ, & omnis ictriorum ſpecies, nocebunt. à flatuoſis abſtinendum, in quo genere primas partes habent legumina, maximè faſeoli, quos audio ad ſatietatẽ edere: nocebunt etiam herbæ omnes virides, niſi aliquando ex oleo & ſale coctis veſcatur betis, & mercuriali ad humectandum aluum. Poſt menſam aſſueſcat ſumere vnc. s. diacitonitem cum zucharo, nec poſtea bibat. imò cum it dormitum, abſtineat à potu. hoc enim adeo noxium eſt, vt ferè nihil magis. Faxit omnipotens Deus, vt quæ pro illius ſalute ſcripſimus, omnia bene cedant.

C

De Epilepſia per eſſentiam in nobili puero duodecim annorum nato. Reſponſum.

Maximam perturbationem attulerunt mihi litteræ, quibus puerum tuum ſignificaſti epilepſiam pati: nam cum te ipſum ſingulari amore proſequar, facere nõ poſſum, quin tuis etiam rebus compatiar aduerſis. me tamen cõſolanrur duo: Alterum quòd pueri curam habet Hieronymus Cordella Medicus abſolutiſſimus, cuius doctrinæ, diligentiæ, atque obſeruationi ita planè confido, vt videar mihi ferè certiſſimus, in priſtinum ſtatum tempore fortaſſis breui reuerſurum: Aliud verò, quòd epilepſia mutatione ætatis (vt aliquando Hippocratem memini ſcripſiſſe) ſanari ſolet, in fœminis quidem, erumpentibus menſibus, in pueris adueniente ſemine. ego ſanè multos noui ſanatos infra vigeſimum quintum annum: at ſupra admodum exiguos. Bono igitur ſis animo, ac benè ſpetes. Quod ad me attinet, fruſtra meum inquiris conſilium, vnus pro omnibus tibi ſatisfacere debet Cordella. Sed, quia nolim putes officium negare meum, quod te non amem, ſcribam, quæ in hoc affectu oportuna videntur mihi, hoc tamen pacto, vt omnia illi communices, & nihil omnino exequaris, niſi approbauerit.

D Ex ijs, quæ ſcripſiſti, ac etiam à Mariano relata ſunt, colligo epilepſiam hãc non eſſe per conſenſum: quia nulla prorſus apparent ſigna, quæ aut vẽtriculum læſum eſſe, aut aliam quampiam determinatam particulam huic affectui occaſionem præbuiſſe, denotent: ac ex alia parte certiſſima ſeſe offerunt, indicantia cerebri temperamentum frigidum ac humidũ cum magna pituitæ copia: propterea tota curandi ratio in hoc vno potiſſimum conſiſtere videtur mihi, vt pituitam vacuemus, cerebrumque introducta noua intemperie, corroboremus. Verùm, quia id tuto fieri non poteſt, niſi materia denuo generanda prohibeatur, idcirco prius nonnulla ſcribam de ratione victus, qua eiuſcemodi præſeruatio fit: agam ſecundo de medicamentis: tertio de chirurgia. Quod attinet ad rationem victus, in qua maior fortaſſis pars curationis huius conſiſtit, opus eſt eam extenuantem eſſe, qualem Galenus libro huic tractationi dicato copioſe ſcribit. Particulariter autem conſulo, vt aerem meliorem eligas: nimis enim humidus eſt, in quo moraris, ſiccus conuenit, in actiuis verò qualitatibus temperatus: at veſtra ciuitas humidum habet aerem caliditati iunctum. Expedit hyeme alterare ipſum igne

ex li-

ex lignis iuniperinis,aut oliuarum,aut sarmentis vitium accenso. Perusium magis Ca E
merino placet. nam licet vtraque ciuitas in alto sit monte situata,tamen aer longe sic-
cior est Perusinus,quàm Camerinensis; imò hæc ciuitas adeo humida est, vt ausim
dicere,nullam ferè inueniri posse magis obnoxiam destillationibus. Iubeas quotidie
exerceri puerum ante cibum horis duabus. Neque putes leuem deambulationẽ exer
citationem esse; nam omnis exercitatio labor quidam est,vt cum Hippocrate loquar.
Ludus paruæ pilæ sit illi pro exercitatione,ludat hora vna, alia sequenti leuiter ambu-
lando sese domi contineat,donec prandij,aut cœnæ tempus venerit oportunum. Som
no diurno nunquam vtatur: neque etiam nocturnum longo,magis illi vigiliæ sunt vti
les,nisi ob alimentorum coctionem declinare magis ad somnum oporteat. si caput ali
quando sudauerit,detergatur diligenter, cauebitque ne post sudorem statim frigido
aeri exponat sese. cruditatem omnem vitabit, & crapulam, quibus pueri dediti sunt.
Tribus cibationibus sit contentus,matutina pro prandio,vespertina pro cęna,vberio-
res existant,moderate tamen quæ non grauent ventriculum.intermedio tempore leue
aliquid sumat. Non putauerim ab vno extremo ad aliud perueniendum sine medio. F
Scio puerũ tum ratione ætatis, tum consuetudinis multo indigere alimento. Morbum
verò subtractionem illius indicare. media igitur ineunda est via, quæ satisfaciat om-
nibus. Passiones animi vitabit, præsertim iram, ac timorem. Non aspiciat currentes
aquas,non rotas cùm veloci agitantur motu, nec coreis indulgeat,quibus corpus mo-
ueri debeat in gyrum. Circa cibum ac potum hæc illi obseruanda sunt. Primum quo
ad eius fieri potest abstineat à vino: huius loco vtendum fontana decoctionis saluiæ,
& modico cinamomi: ac,vt gustui gratior fiat,zuchari portionem addito. Si,aut ven
triculi imbecillitas,aut pueri morositas,vinum potare cogant, prius caue, ne des illud
anteaquam etiam, atque etiam corpus fuerit expurgatum: mox verò detur in pauca
quantitate dilutum multa aqua,& ferè oligophorum. Præcipiunt abstinendum esse à
carnibus. ego putauerim suillas,vitulinas,ac eius generis plurimum nutrientes nõ esse
vtiles, quia victum extenuantem vtilem existere admittunt omnes. At auium nemo-
ralium vsus saluberrimus est, neque abhorreo paruas pullas, & colũbos turticulos iu-
uenes: Morbus postulat non esse vtendum elixis. Aetas autem prohibet. propterea G
non semper assatis, elixisque, sed alternatim his, ac illis puero vescendum. Elixentur
cum carnibus perpetuo folia,ac semina,radicesque peoniæ: maioranæ etiam,vel hiso
pus,vel origanum,vel serpillum, vel eius facultatis alia nonnunquam coquenda sunt.
Abstineat,quoad eius fieri potest,à piscibus,quòd, si edere aliquãdo voluerit, sint pe-
trosi,& in craticula cocti ex aceto. Palmulæ,ac nuces malæ.Pistacchia,& pinea,& paſ-
sulas admittimus. At si placeret illi comedere in prima mensa decem aut octo amig-
dalas amaras, aut totidem persicorum nucleos, non mediocrem vtilitatem nãciscetur.
Post mensam semper vnciam semis deuorabit diacitonitem,aut vnciam vnam corian-
drorum præparatorum. nunquam ibit dormitum nisi horis tribus à cęna transactis:
atque ne eo tempore bibat etiam,atque etiam cauebit. hæc circa rationem victus no
taſſe sit satis.

Porrò quod attinet ad medicamenta quædã vtilia sunt pro præseruatione,quædam
pro epilepsia actu molestiam inferente,de vtrisq; agam. Expurgabitur in primis puer
hoc modo. Rec.mellis rosati solu.vnc.ij.s.agarici trociscati scrup.j.ex aqua peoniæ fiat H
potio: hac enim prima corporis regio expurgabitur. Tum demum pro humoris præpa
ratione sumat sirupum hunc. Rec.sirupi de betonica vnc.j. oxim.simpl.sir.de corticib.
citri añ.vnc.s.decoctionis betonicæ,sticados, origani, saluiæ, iuæ, & foliorum peoniæ
vnc.iiij. misceantur pro sirupo. Præparatam materiam sic purgabimus. Rec. aqua-
rum peoniæ masculæ, betonicæ añ. vnc.j.s. vini optimi vnc.s.macerato horis decem,
agarici trocis.scrup.iiij. zinzib. gran.v.oxim.simpl. vnc.s. in expreſsione dissoluto dia-
turbith cum reubarbaro drach.ij.s.mellis rosati solut. vnc.j. Toto corpore in hunc mo
dum purgato,capitis purgationem efficere oportebit,exhibitis nasipurgijs,& mastica-
torijs,vt Rec.succi anagallidis cęruleum florem habentis drach.iij.aquæ mulsæ vnc.ij.
attrahatur in nares mane ante cibum horis duabus.Si anagallis haberi non possit,sub-
stituatur succus betæ albæ,cum vna parte succi maioranæ, vt puta succi betæ vnc.ij.
maioranæ vnc.j. Masticatoria præterea fiant ex mastice, piretro, passulis, ac cera,qui-
bus eo ipso tempore vtendum est, quo nasipurgia vsurpamus. Verùm expedit purgare
singulis

A singulis quindecim diebus ex eodem pharmaco, aut pillulis cochijs, & de agarico añ. scrup. j.s. abstinendo tamen in cane, & ante canem; nam licet æstiuum tempus accommodatum sit pro expurgatione huic affectui adhibenda, tamen temperamentum pueri dissolubile, molle, ac album repugnat, adeo vt omnino tunc abstinẽdũ esse suadeam.

Nunc affero particularia quædam pharmaca, quæ in epilepsiæ curatione maximè profuisse semper noui. ac primo loco sit quod sequitur. Puluis epilepticus. Rec. ossis capitis humani masculi anterioris partis combusti, seminum peoniæ masculæ excorticatæ añ. vnc. s. Radicis tormẽtillæ, visci quercini añ. drach. ij. rasuræ vngulæ alcis scrup. vnum. puluerizentur omnia per se, deinde misceantur, & dentur drach. j. s. pro vice ante cibum horis duabus. atque addito zucharo fino fiat Tragea, de qua sumat vnum cocleare magnum eunti dormitum. Electuarium epilepticum solidum sic præparare soleo. Rec. coaguli leporis drach. ij. seminũ peoniæ masculæ vnc. s. visci quercini drac. v. sanguinis mustellæ præparati drach. j. s. anisorum, cinamomi, gariofilorum añ. scrup. j. s. corallorum rubeorum scrup. j. cranei humani anterioris partis adusti drach. vj. pulue-
B rizatis omnibus, cum zucharo fino dissoluto cum aqua peoniæ fiant tabellæ, ponderis drach. iij. pro singula: capiat vnam pro vice ante prandium horis tribus, & immediate postea bibat vnciam semis aquæ ad epilepsiam infra describendæ. Mustellæ sanguis hoc modo præparabitur. Mustella decollata totus sanguis asseruatur in vase vitreo: mox verò vbi concreuerit diuiditur in partes minutas, & vmbra æstiuo tẽpore expositus, siccari sinitur. Hic sanguis præstantissimus censetur pro epilepsia sananda. Immo hoc certissime tibi dicere possum, vidisse me sanatum epilepticum supra 25. annum solo huius sanguinis vsu; potati scilicet statim atque è venis exijt ad vncias duas, cum vncia vna aceti. Curato diligenter, vt copiam habeas testiculorum apri, aut saltem verri, idest suis domestici venere vtentis: ac simul testiculos galli exiccabis illos in furno: mox in puluerem tenuissimum rediges. sint pulueris apri duæ vnciæ: ac vna galli, deinde addito duplum zuchari fini. De hoc puluere continuo sumat tuus puer in omnibus ferculis: nam experieris pharmacum absolutissimum. Referebat mihi Ludouicus pater solitum sese dare drach. iij. huius pulueris cum aqua betonicæ decem conti-
C nuis diebus sine zucharo, & sanasse mulierem, quæ passa fuit epilepsiam annis octo: præcipiebatque, vt omnino mense integro abstineret à potu vini. Nunc tibi communico aquam verè præstantem pro hoc morbo aut omnino propulsando, aut certè magna ex parte mitigando. Hanc parabit tibi Franciscus Mercenarius conciuis meus in arte destillandi præstantissimus. Rec. florum lauendulæ, man. viij. florum lilij conuallium man. iiij. macerentur sex diebus in lib. xxv. vini flauescẽtis ac generosi, vti est vernacia, vel maluaticum, vel trebianum apud Tuscos, mox destillentur in balneo mariæ lento igne sine fumo ac puluere. Tum verò postea in aqua destillata addito specierum diamusci dulcis vnc. s. visci quercini vnc. j. sanguinis Mustellæ præparati drach. vj. rutæ siccæ man. j. cubebarum, & seminum citri añ. drach. iij. macerentur hæc quatriduo: ac quod destillauerit postea vsui reseruetur hoc modo. Post electuarium vnciã s. datur ex coclearı. Anteaquam inuadat epilepticus insultus datur vnc. s. cum vnc. iij. iuris pullæ, in quo decocta sit radix peoniæ & sœmina; equidem accessionem si non remouet, saltem retardat: obserues tempus inuasionis, (solet enim inuadere singulis quadragin-
D ta, vt scripsisti, diebus) & anteaquã inuadat diebus quatuor, aut quinque aquam exhibeas ante cibum horis tribus: cum verò noueris iam proxime instare accessionem, eandem propinabis, nam aut non reuertetur accessio, aut certè quotidie magis breuiorem faciet. hæc medicamenta apud me potiora sunt.

Quod pertinet ad ipsam chirurgiam, vtique ab omnibus laudatur cauterium: quidam enim admittunt fieri debere in sutura coronali, alij in inio: laudant quidam setanum, vel setonem appellatum, nonnulli abraso toto capite, sinapismo id oblinunt, vel alijs id genus pharmacis acribus vesicas inducentibus: quorum operationes vidẽtur mihi rationi consonæ. Adhæreo tamen ego magis ijs, qui cauterium faciunt in inio, quod sciam passim vsurpari in Thuscia, in qua pueruli etiam si hunc affectum non patiantur, ratione præ eruationis vtuntur. Scio etiam Ludouicũ patrem, & Sebastianum Paparellam satis bono successu fuisse vsos cauterio in spondilibus colli inter Tertiam, & Quartam vertebram ferro ignito facto ad formam litteræ maiusculæ T. & per latitudinem vertebrarum inurebant erat autem instrumenti hæc forma ——————|

profiteban-

profitebanturque multo maiorem, quàm ex alijs vtilitatem nasci. E

Cæterùm pro ipsa præseruatione quotannis purgetur puer Autũno, & Vere. quod si hanc exquisitam purgãdi rationem vel puer abhorreat, vel excellentissimus Cordella non facilè admittat (quod equidem vix credo) saltem paratum habeat sirupum purgatiuum, quo singulis vtatur diebus quindecim ad vnc. iiij. pro vice cum iure carnis optimæ, qua cum radices peoniæ masculæ fuerint incoctæ. Meus sirupus sic habet. Rec. succi lilij conuallium depurati, succi rosarum pallidarum, añ. lib. j. s. in ijs macera horis 24. turbith elect. drach. vj. agarici albissimi vnc. iij. foliorum senæ expurgatorum vnc. ij. s. feminum cartami cõtusorum vnc. j. deinde vnica ebullitione efferuescãt, exprimantur dein, & per manicam Hippocratis excolentur. ac tum adde zuchari fini lib. ij. fiat sirupus perfectè coctus, qui in vsum prædictum asseruetur.

Quo verò tempore in accessione constitutus est puer, si potandam exhibere poteris aquam nostram ad drach. v. aut solam, aut cum iure pullæ, facilius excitari ipsum comperies ab accessione. si parata nondum aqua sit, exhibendo vncias duas succi rutæ depurati, miram videbis operam, aut tantundem succi lauandulæ: idem prestare succum calendulæ sum certissimus. Tunc etiam naribus rutæ suffitum efficies ex aceto supra ignitam tegulam asperso. Odorandum præbeto castoreum origano permistum, in ipsis naribus insufflato, assæ fętidæ scrup. j. castorei scrup. ij. piperis, ac hellebori nigri corticis añ. drach. s. F

Si noueris iam instare horam paroxismi, exhibeto audacter aquam, nam vel impediet aduẽtũ, vel retardabit, vel certè minorem reddet. vel Rec. coaguli leporis drach. s. fiant pillulæ numero tres ex succo iuæ, aut betonicæ, aut ex aqua eorũdem statim exhibendæ. vel si hoc ad manus non sit pharmacum, Rec. vtriusq; aristolochiæ añ. scrup. j. cimarum isopi, foliorum assari añ. m. s. coquantur ex aqua betonicæ, in cuius vncijs tribus dissolue thericea antiqua scrup. j. ac exhibeto. Hæc habui, vir clarissime, quæ pro filij tui sanitate scriberem, vt tibi soli satisfacerem, cui non obedire nefas iudicaui. Legenda hæc præbeas Cordellæ, quẽ cẽsorem, ac iudicem desidero, sanet puerum tuum, qui sanat languores nostros. Amen.

G

ANNIBALI MALLETTO MEDICO.

VTERO gerenti octauo, aut nono mense non esse mittendum sanguinem ratione præseruationis ab aborsu. & de facilitando partu quædam breuiter scribuntur, Responsum.

LITTERAE tuæ haud bene conuenire videntur mihi cum Historia, quam tuus retulit pharmacopola: Sexto mense vtero gerere mulierẽ scribis, at ille octauo. huius ambiguitatis caussa iussi, vt ad me vel eius vir accederet, vel saltem certiorem redderet, qui fuerit vltimus mensis expurgationum ex vtero, & quæ postea successiue mulieri nobilissimæ contigerint symptomata, vt inde facta computatione, exactè scirem (prout tamen in hac materia sciri potest) qui gestationis in vtero mensis esset. Hodie accessit eius vir, dixitque mihi, vltimum expurgationis mensem fuisse Madium, neque recordari an in principio, an in medio, an in fine mensis expurgatio contigerit. Quæ, si vera sunt, video permagnum adesse in mensium computatione errorem: nam aut iam octo menses exacti sunt, nonumque ingressa est mulier: aut certè proximè nonum est ingressura. Si à principio mensis fuit purgata, nonum ingressa est à principio Ianuarij: si verò medio mense Madio libera fuit à menstruis, exactus est omnino octauus in medio Ianuarij. si in fine id contingat, aut exactus est, aut certe breui terminabitur octauus. Velim enim scias menses cõputandos in vtero gerentibus, solum habere dies 29. & horas 12. quamobrem si octo mensibus dies excedentes plus, aut minus octo, dempseris, qui finis esse debet octaui mensis in Ianuario exacto, erit decimaoctaua dies, aut vigesima parum plus, aut minus. Sunt hæc ex Hippocrate, & Galeno declarata à nobis libris de hominis partu. Non itaque possum ego tuam in hac re admittere sententiam; mulieri mittendum esse sanguinem, vt ab ipso aborsu præseruetur. Primum, quia si hoc mense parturiet illa, nõ faceret aborsum: deinde quia multa sunt, quæ contrariũ suadeat. Adueniente enim partu in fine mensis huius, aut propè finem: si in prin- H

cipio

Acipio, aut medio Madij cōceperit, iam certè quidem naturalis partus eſt, vt puta nouimeſtris, aut ferè exactus, aut ſaltē dimidiatus. Dūtaxat aborſus nūcupari poſſet, ſi nondum plenè exactus fit octauus menſis: at id futurum nō ſuſpicor, quia facta conuenienti computatione nunc parum admodum à principio abeſſe videtur noni menſis: cum igitur iam proximè videam inſtare tempus naturalis partus, aborſus nulla ſuſpicio eſt. Deinde verò maxime ſuſpectum, atque periculoſum remedium videtur. Etenim non eſt ambigendum fœtum eſſe grādiorem, indigereque multo alimento, vt conſeruetur: cur igitur alimentum ſubtrahere in animo eſt? putauerim quidem hac potiſſimum ratione excitari poſſe aborſum. ſcis enim inter cauſſas aborſus alimenti defectum numerari ab omnibus Medicis, atque Hippocratem dixiſſe mulierem ſecta vena cubiti abortire: Neque facile admiſerim, quod ſcribis à multitudine ſanguinis in vtero ſuffocari fœtum: primum, quia ſuffocatio tunc præſertim ſolet contingere, cum fœtus par uus eſt, exiguoque indigeat alimento, atque huius maxima in corpore inſit copia: hoc accidit in primis menſibus, nempè vſque ad tertium, aut quartum, rariſſime vlterius
B progreditur. ideo venæ ſectio prioribus menſibus magis vtilis eſt, quàm poſtremis: Cōtrario modo res habet in pharmacorum vſu, cum à quarto vſque ad ſeptimum purgandæ ſint vtero gerentes, ſi materia turgeat: fuiſſet igitur fœtus in principio ſuffocatus: cumque id euaſerit, & maiori egeat alimento, ſuffocari octauo, aut nono non poteſt. Adde, quod eius vir mihi retulerit bis fœtum mortuum emiſiſſe mulierem nono menſe: quod ſi verum eſt, vtique ratione temporis fœtus maturus fuit: atque cum mortis cauſſa in multitudinem ſanguinis referri non poſſit, vt diximus, aliam eſſe cauſſam necis putandum eſt. Ea verò eſt, Anibal, difficultas partus. Nam quo tempore illi parturiendum eſt, ruptis membranis multis diebus anteaquàm partum ædat, tota fluit ſeroſitas illa, quæ vias reddere debebat lubricas pro facilitando partu, atque cum anguſtos habeat meatus, exireque nequeat fœtus ob ſiccitatis vteri, nutrimēto priuatus, moritur. Habere illam anguſtos meatus inditio eſt, quod pinguem illam & obæſam exiſtere mihi fuerit relatum. Porrò difficultatem hanc partus ex nimia ſiccitate, mortis cauſſam eſſe aliquādo, apud omnes Medicos certiſſimum eſt. Vrget etiam poſtre-
C mò anni tempus frigidiſſimum, regio etiam eiuſdem naturæ particularisque conſtitutio. quæ tria cęli ſtatum conſtituētia cum vel admodum calida, vel frigida extiterint, venæ ſectionem inhibent, aut certè menſuram limitant vbi magna ſeſe offert occaſio, quam cum in præſenti caſu non videam, fit vt omnino prohibere ſtatuam: Maxime ſi mulier multa pinguedine abundet, & potius frigido, quàm calido prædita temperamento fuerit. Quid igitur agendum, ne eiuſcemodi contingat caſus? Dicam breuiter quid ſentiam in hac anguſtia temporis, aliàs copioſius ſcribā. Duo meo iudicio agenda ſunt. vnum vt anteaquā adueniat partus quieſcat domi, nullos motus laborioſos ædat, ſpinā dorſi nō flectat, caueat ne ab aeris frigiditate incidat in tuſſim, propterea ſaluberrimū duxerim vt in lecto accūbat, & ſi aliquādo ſurgere voluerit, lentiſſime ambulet, ac vt plurimum ſedeat, conuenienti interim obſeruata ratione victus. Secundum eſt, vt partus tempore, vbi iam primum exitus apparet aquæ ſumat ſcrup.iiij. boracis ex aqua matricariæ, diligensque obſtetrix non ſolum pudendas omnes partes humectet, ac liniat oleo amigdalarum dulcium, & liliorum alborum, ſed externas etiam partes, ſitq;
D ſemicupium (vt vocant) ingrediatur factum ex rebus emollientibus, addito copioſo oleo communi. Optimaque, & cordata obſtetrix dilatatas perpetuò conſeruet partes vteri, cauendo interim ne aliquam violentiam faciat. Deus Opt. Max. qui verè ſanat languores noſtros dignetur hāc mulierem, eiuſque fœtum ſeruare incolumes Taurini 15. Ianuarij 1590. Augenius.

IO. FRANCISCO SANCTIO CINGVLANO.

Præter quatuor facultates naturales adminiſtratrices, nempè alteratricem, ſiue concoctricem, retentricem, expultricem, atque attractricem non dari quintam ſecretricem, quam Auerroes contra Medicos admiſit. Et quomodo Allium ab Hippocrate dicatur, flatum efficere.

Scribis te diligenter legiſſe noſtrum de Facultatibus librum, nihilque inueniſſe, quod difficultatem faceret tibi, niſi dum de naturalibus facultatibus inſtruientibus

tibus generatrici, & altrici, edissero: tunc enim ex communi omnium ferè consensu, E
quatuor duntaxat esse eiuscemodi facultates, concoctricem, quam etiam Galenus alteratricem appellat, expultricem, attractricem, & retentricem, profitear. Ais, hunc locum ambiguum videri, cum quinta omnino admittenda sit, separatrix, quod tum ratione, tum autoritatibus contendis demonstrare, ac propterea admirari plurimum, cur huius virtutis non meminerim. Ego, mi Sanctij, licet eum scripserim librum, in gratiam Sebastiani fratris, quo cum diu noctuque de eo disputabam argumento, non quidem diligenter, sed maximè festinanter, ita vt mirum videri non debeat, si scopū in omnibus assecutus non fuerim: hoc tamen videor mihi certissimus, eorum, quæ ad ipsam disputationem pertinebant, nihil me prætermisisse. Quocirca si pro Medicis contra Auerroem non disserui, non est vitio vertendum mihi, quia eiuscemodi tractatio ad meum non pertinebat institutum: Audiuisti igitur caussam, cur de Facultate separatrice non meminerim. Nunc verò vt satisfaciam tibi, Auerrois doctrinæ nimium addicto, sum demonstraturus toto illum, quod dici solet, aberrasse coelo: atque primum in medium affero, quæ tu pro Auerrois opinione diserte admodum scribis; postea verò F
sigillatim reprobabo.

Supponis ex meis, vt dicis, fundamentis, Facultatem esse caussam efficientem alicuius operationis: idcoque à numero effectuum siue operationum, inuestigandum esse numerum potentiarum, quod etiam Aristoteli placuit libro primo, & secundo de anima. Quia igitur duæ sunt operationes præcipuæ in vegetatrice anima, generare, ac nutrire, hinc duæ facultates præcipuæ adsunt, à quibus proxime dependent eiuscemodi operationes, Generatrix, & Nutrix. Hisce duabus opitulantur quinque facultates, quia sunt effectus quinque necessarij ad generationem, nutritionemque efficiendam. Oportet quidem attrahere materiam, secundo alienam expellere, tertio bonam retinere, quarto alterare, ac mutare in substantiam corporis, quinto segregare bonam materiam à mala, vtilem ab inutili: quæ si vera sunt, necessario resultant facultates quinque, attractrix, expultrix, retinens, concoquens, atque separans. & ob id Auerroes huius facultatis meminit, lib. 2. coll. c. 7. & 9. & lib. 3. cap. 16. Separatricem facultatem admisit ab alijs distinctam, profiteturque ipsum Auenzoarum inter omnes Medicos eam G
facultatem nouisse. Deinde confirmas hanc rationem ex naturæ indicijs in morbis. Equidem vbi natura concoxit humorem putridum, anteaquam ipsum expellat, prius segregat, diuiditque malum à bono, quæ operatio non potest referri ad aliquam ex illis quatuor. Nam concoctio præcessit. expulsio sequitur separationem. attractio locum non habet, neque retentio, quia humor est omnino malus: ergo, si natura anteaquam expellat, segregat; opus est admittere quintam facultatem inter naturales, Galenusque videtur aperte dixisse, naturam nunquam iudicare morbum, nisi prius segregauerit. 4. aphor. commen. 10.

Præterea multis Galeni locis eiusdem facultatis probari potest necessitas; nam in secundo aphoris. dum eam explanat sententiam Hippocratis, nox antecedens accessionem grauior, dicit. Crisis subita est in morbo ad salutem, aut mortem mutatio. quæ fit dum benignam, & vtilem materiam natura à praua, & inutili secernit, & ad expulsionem præparat. Idem etiam dicebat quarto aphorismorum pro explanatione huius sententiæ, inchoantibus morbis, si atra bilis supra vel infra exierit letale. inquit ille. si- H
quidem vt bona crisis fiat, coctionem, præcessisse oportet, & secretionem secutā fuisse, tandemque vacuationem. Quibus locis dilucidissimè videtur mihi separatricem facultatem admisisse Galenum ab alijs quatuor separatam. nam segregatrix facultas secernendo bonum à malo, præparat malum ad expulsionem, & vacuationem. Idem afferre videtur in 4. de vsu part. c. 1. vbi in ventriculo separatricem ponit boni à malo. ac libro de diff. sympt. c. vltimo agens de fluxu muliebri, separatricem facultatem læsam esse contendit. & 3. de symptom. caussis vlt. ait separatricem vitiatam esse agendo de ipso ictero. Hæc in contrarium solent obijci.

Pro dissolutione huius difficultatis, Sanctij, supponere oportet, quæ scripsimus de natura facultatum, de differentijs, atque quomodo ab vna, & eadem forma variæ prodeant facultates: nam haud erit postea tibi difficile extricare nodos eiuscemodi. Admitto itaque facultatem separatricem, quia natura nequit iudicare morbos, nisi bonū à malo segregauerit humorem. At verò eam à quatuor ministrantibus seiunctam esse

A prorsus inficior. quia hoc pertinebit, aut ad solam attractricem, aut ad solam expultricem, aut etiam (quod alijs scio placuisse) munus erit vtriusque facultatis. Siquidem natura humorem putrefactum concoquit: atque vbi id fecerit, quod bonum in illo est,& corpori vtilitatem afferre potest,attrahit ad sese natura,reponitque in corporis vsum: quod dum facit separat bonum à malo. En igitur, quomodo attractrix, separatrix est. At si nihil boni in humore adsit à natura concocto, expultrix insurgit ad expellendum: dum id facit separat. atque ita expultrix segregatrix facultas est. Aliquando vtraque ad hoc opus facultas concurrit, dum enim bonam attrahit partem natura, eodem tempore suis vsa instrumentis malam expellens, separare bonum à malo dicitur. Sic vides numerum facultatum non esse multiplicandum: quia vt rectè aliquando statuit Philosophus, frustra fieri per plura, quod potest fieri per pauciora & æque benè. Placet quæ diximus Galeni verbis confirmare. hic quidem agens de potu frigidæ inquit. Cum ergo concoctionis notas in ijs videris,de quibus dictum abunde libris de crisi est, audacter frigidam dabis: quippe solidarũ animalis partium natura
B roborata prætenuatos iam humores aggreditur ita, vt qui vtiles sunt,& ad nutriendum habiles, hos quidem ad se trahat: inutiles vel per ventrem, vel per cutim eijciat. hæc ille. quæ ita confirmant propositum meum, vt alio non sit opus testimonio. At dices. natura prius concoquit, postea segregat, tertio expellit. Si humor omnino malus est,vtique attractio in hac segregatione locum non habet,neque expultrix facultas separationem hanc efficere potest, quia segregatio præcedit, vt Galenus ait expulsionem. Respondeo. Eam Galeni sententiam intelligendam esse de humore semimalo: in hoc quidem adsunt quædam partes non omnino malæ, & quædam omnino malæ. illæ per cõcoctionem possunt naturæ bonitatem recipere, vt in vino accidit,quod iam incipit acescere, vt eiusdem authoris exemplo vtar,hæ autem nequeunt. ergo vbi humor putrefactus à natura iam euictus est,& concoctus, natura benignam eius partem ad nutriendum accomodatam attrahit ad se: malam expellit à se. sic præcedit concoctio. postea attractricis officio sequitur segregatio. postremum omnino mali humoris repulsio. In hunc modum satisfaciendum est rationibus tuis, & Galeni verba in-
C terpretanda sunt. Auerrois autem in hac re authoritatem non recipimus,vt nec in plerisque alijs,in quibus à Galeno, & in vniuersum discedere à Medicorũ placitis voluit.

Cæterùm quod pertinet ad aliam difficultatem,contextus ille Hippocratis videtur satis obscurus. nam prima pars manifestissimè contradicere videtur postremæ. Afferamus senis verba,quæ libro quarto acutorum sic habent. Allium flatum facit, & calorem circa thoracem,& capitis grauitatem, & cibi fastidium, & si quis alius dolor ex consuetudine prius fuerit,augere possit. Vrinam autem mouet: & hoc habet bonum. Optimum autem est ipso vesci ei,qui crapulæ se daturus sit,& futurus ebrius. hæc ille. ex quibus colligo contradictionem in contextu à Galeno animaduersam. Ait in principio Allium flatum efficere. in fine verò,vsum allij dicit impedire ebrietatem. at hoc alia ratione fieri nequit ab alleo,nisi quia vapores,ac flatus,quos gignit multos crapula, & ebrietas discutiat: sed quomodo potest discutere,si facit flatum? si vera hæc sententia sit, rationi maximè consonum est augere non mediocriter ebrietatem posse, atque ita certè statuendum esse contendo,si allium efficit flatum. Galenus id animad-
D uertens authorem arguit libri quarti acutorum, laudans quidem illum, quòd vrinas prouocare dixerit & ebrietatem inhibere. Augetur præterea difficultas, tum ex temperamento allij, tum verò maximè ex obseruatione. Temperamentum calidum, & siccum supra tertium gradum in principio scilicet quarti, vt in libro de simplicibus medicamentis Galenus ait,quocum sentiunt ferè omnes: nam quidam ex arabibus dixerunt in tertio gradu calidum & siccum esse: sed siue in principio quarti calidum siccumque sit, siue in tertio gradu exacto, parum refert: quia in quocunque gradu vim habet dissoluendi,incidendi,ac certè discutiendi flatum. Et quidem experientia id testatur,cum neminem esse putem,qui nesciat allium flatum dissipare. Extat hac de re à Galeno historia luculẽter descripta libro duodecimo de methodo medendi, quæ hisce verbis describitur.

Vidimus nanque ex agrestibus operis quempiam,qui, vbi coli dolorem sensit, protinus se cinxit, cum antea cingi non soleret: comedit autem cum pane allium, nullum dimittens cõsuetum opus; nec toto die quicquam bibit,sed vesperi meracius: ab his,

& tota nocte dormiuit, & mane ab omni dolore planè liber surrexit. Est enim profe- E
cto allium ex eorum ciborum genere, qui & flatum discutiunt, & minimè sitim inferat. Sunt, qui parum id experti existiment maiorem, quàm cæpas sitim excitare, sed planè errore, cum non modo non maiorem, quàm cæpæ, sed nec omnino sitim faciat, idem omnium planè eduliorum maximè flatum discutit. hactenus ille.

Ex his Galeni verbis facile admodum colligitur allium non efficere flatum, sed contra potius flatum ipsum discutere, atque dissoluere.

Nunc igitur quid in hac controuersia sentiendum sit, breuiter aperiam. Dico igitur, si Galeni sententiam in eo commentario insequi placuerit, omnino statuere oportebit authorem quarti acutorum aberrasse. Sed ego id non credo, quia consimilem sententiam legimus fuisse ab Hippocrate scriptam, libro sexto epid. sec.8. contex. 33. vbi sic ait. Circa messem tormina circa vmbelicum, & dolores nonnunquã à porris, sed & ab allijs his posterius. Quibus verbis clarissime videtur testari ab esu alliorum circa vmbelicum fieri tormina ipsis messoribus: qui scilicet messis tempore multum solent alliorum comedere. Putauerim allium flatuosum dici posse duplici nomine, vno quod F
dum flatum dissoluit, & expellere conatur, impetu facto in ipsum dolorem facit ex agitato flatu, quod accidit dũtaxat in principio ipsius actionis: nã postea superior euadẽs, omnino dissipat. sic etiam dicere solemus sennam, quam græci κολυτέαν vocant, flatuosam esse, quia facit erumpere flatus: cum tamen propria substantia non faciat, sed dissipet flatum. Ergo facere flatum duobus dicitur modis, vel quatenus flatus, qui non adest, gignitur: sic legumina, & castaneæ efficiunt flatum in corpore, qui non præerat. vel quatenus existens in corpore quietus, agitatur, ac mouetur. hoc secundo sensu allium facit flatum. propterea potest quidem dolorem, qui antea fuit, augere, & exacerbare. nam qui non mouetur flatus, vtique dolorem non magnum facit: at quando mouetur, exitumque parat sibi, tunc magis augeatur, vt ostendit experientia: atqui dissipantia flatum primò impetu hoc efficere experientia constat. Alio modo dici potest allium efficere flatum, quatenus comeditur viride. siccum quidẽ absumit flatum: at viride flatuosum est ferè pro natura omnium viridium: habet enim humiditatem quandam viscidam, in qua agens calidum erumpere flatum facit: videturque hæc ex- G
planatio cõtextui satis cõuenire: nam allium viride magis replet caput, quàm siccum. At si hæc non satisfaciat solutio, saltem placebit, quod allium dum agit in materiam, ex qua fit flatus, qualis est pituitosa, flatum certè facit: quia non potest illam incidere, attenuare, ac dissoluere, nisi prius in flatũ, & vapores vertat. Hæc mea est, Sanctij charissime ad tua problemata respõsio: quæ si placuerit tibi, lætabor multum. Sin minus, tuum erit excogitare meliorem. Vxor mea hac nocte peperit filium, salutem plurimam dicito tuæ coniugi communi nomine, & quod te facere non dubito, me vicissim ama. Ex Cingulanis montibus die 23. Decembris 1574.

EIDEM.

Nunquam exquisitissimè vacuandum: quando confestim vel paulatim instituenda vacuatio sit. Vsque ad animi defectum antiquos purgasse. Hunc tamen purgandi modum non H
esse tutum, neque à iuuenibus exercendum.

Sinas, quæso, mi Sanctij, nugari more suo Vromantem hunc Medicum, rei medicæ calamitatem, ac totius humani generis perniciem. Quid.n. si de illo reportabis victoriam, lucraberis? Cur latrare non debet ille, si canis est? Non est certe quidem tuo dignus cõgressu. Cum ad me veneris, qualem te ipsum gerere cõtra illum debeas, non sine magno tui nominis honore, demõstrabo, interim accedamus ad explanationem tuorum problematum.

An tota quãtitas humoris peccantis debeat vacuari, primo loco discutiendum proponis mihi, quòd multa sint, quæ non mediocriter videãtur controuersa. de hac acturus materia supponere in primis volo humorem noxiũ à quo morbus fit, vel imminet, cum sit præter naturam, vacuandum esse, si alia ratione illius noxa nequeat corrigi. Dum verò vacuatio fit, meo iudicio, præstat magis aliquidpiã relinquere, quàm totam

educere

A educere quantitatem: natura enim reddita potentior, minorata materia concoquet, quod concoqui est habile, & excernet, quod debet excerni. Hoc videtur Galeni præceptum pluribus locis, inter quos non grauabor in tui gratiam proponere duos, aut tres: quorum vnus est in 2.aphor.com.29. vbi sic inquit. Nam vt in libris de crisibus ostendimus, tum temporis maximè fiunt morborum coctiones: quæ quo citius appareant, melius est per initia vacuare, vt minorem redditam, eo modo materiam facilius concoquat natura. Alter est ex vndecimo methodi medendi cap.15. cum ait. Leuata nanque, quæ corpus nostrum regit natura, exonerataque eo, quo, velut sarcina, præmitur, haud ægrè concoquet, quod concoqui est habile; & excernet, quod potest excerni. Audias Hippocratem hisce verbis propositum confirmantem primo aphor.3. Non tamen vsque eo vacuando pergi velim, vt vasa in se penitus considant, hoc enim tutum non est: sed quatenus natura fert, eo vsque progredi oportet. sic & extremæ vacuationes periculosæ, contraque repletiones extremæ fuerint similiter periculosæ. Hos grauissimos imitatus authores Auicenna idem confirmat quarta sectione primi
B libri cap.quarto. Ideoque (dicens) minus detrimentum sequitur, aliquid superflui relinquere, quod vacuatione indigeat, quàm exquisitè vacuare, ægrumque eo perducere, vt vires resoluantur. Natura enim illud residuum sæpissimè resoluit.

Verùm, quo fiant, quæ diximus, dilucidiora, distinctionem adhibere oportet. Est autem huiuscemodi. quæ post vacuationem materia in morbis relinquitur: aut multa est, aut exigua. Si multa supersit, vacuandum rursus. si exigua naturæ iudicia committenda. nam hanc, vt dicebam, superabit illa quidem: multam superare non poterit. hinc enim recidiuæ contingunt, de quibus dicebat Senex, quæ relinquuntur in morbis post iudicium recidiuam facere consueuerunt. In hoc autem munere exequendo, coctionem expectare oportebit, nisi quidpiam vrgeat, atque naturæ obseruare motum, quæ si non moueat, tunc generosus Medicus repetita vacuatione moueat: quam neque ad extremum ducat, est enim periculosum. Tandem, vt rem in paucis contraham, hoc profiteor in vacuando nunquam licere totam humoris vacuandi quãtitatem educere, etiam si vacuatio ex earum sit numero, quæ à Medicis extremæ nũcupantur.

C Sed hic tria sunt, quæ tibi difficultatem faciunt: primum, quod scripserit Hippoc. primo Aphor.6. extremis morbis extrema remedia optima sunt. qui totam non euacuat materiam, sed portionem relinquit, hic remedio non vtitur proportionato, quale in eo Aphorismo desiderat. Secundo Galenus habet lib. artis medic. c.94. extremæ, ac immoderatæ plenitudini, extremam, ac immoderatam opponi vacuationem. qui relinquit in morbis aliquid expurgandum, hic sanè cõtrarium adæquatum, vt vocant, non opponit plenitudini. Deinde Galenus primo aphor. commen.23. inquit, qualitatem vacuationis proportionari debere qualitati humoris peccantis, & quantitatem quantitati. at cum non exquisitè vacuamus, vtique quantitas non respondet quantitati. Postremo Hippoc. in eodem aphor. vacuãdum esse vult vsque ad animi deliquiũ: hancque vacuandi rationem admittit non semel Galenus. sic tu quidem disertissime contra meam sententiam dubitas.

Pro harum dilucidatione sciendum est, in curandis morbis, maximè verò in vacuationibus ab arte faciendis, duos scopos debere considerari: vnus est natura morbi re-
D medium indicans: aliud virtus remedium aut admittens, aut prohibens. quotiescunq; inuicem consentiunt hi duo scopi, tantum vacuandum quantum morbus postulat, si tamen id ipsum fieri possit: nam parum postea sum tibi demonstraturus, id esse omnino impossibile. At si dissentiant inuicem morbus, ac virtus, vtique cum maior sit indicatio virtutis prohibentis, quàm morbi indicantis: nam illa immediate respicit vitam, hæc autem respicit sanitatem ab eiuscemodi vacuatione abstinẽdum. Etenim vita longe dignior est, atque præstantior sanitate; Quamobrem quæ abs te proponuntur admittantur omnia, si inuicem consentiant duo scopi. at consentire non possunt, quia in omni exquisitissima vacuatione virtus ad extremum redditur imbecilla, propterea periculosa est, vt dicebat Hippoc. 1.aphor.3. Quod verò postremo loco dicis, vacuationẽ vsque ad animi deliquium esse extremã, non facile quidem admiserim, nisi distinctionem afferamus. Duplex vacuatio dicitur extrema. tum ea, quæ tantum humoris vacuat, quantum adest superuacanei, vt exempli gratia, si quatuor libræ adsint pituitæ expurgandæ, qui libras quatuor vacuat extremam facere dicetur vacuationem. tum ea

dicetur extrema, quæ ita magna ab arte fit, vt maior nequeat excogitari, aut fieri, licet E
non sit proportionata morbo, eiusque caussæ; exempli gratia, supersint in corpore sanguinis libræ decem, qui vacuabit quinque, extremam facere dicetur vacuationem, quia vacuando eam quantitatem ægrotus animo delinquit. at non licet vltra progredi in artis operibus. Hac secunda ratione admittemus vacuationem vsque ad animi deliquium extremam dici. Priori autem ratione minimè.

Duo sunt hic dilucidanda: vnum quod licet tantum sit vacuandum humoris, quantum excedit: tamen hoc in artis operibus fieri nunquam posse. Aliud verò vacuationem vsque ad animi deliquium non vacuare totam peccantis humoris quantitatem: quod si tibi id in eiuscemodi vacuatione persuasero, iam aliæ nullam habituræ sunt difficultatem. Quod ad primum pertinet, Sanctij, certissimum est artem medicam coniecturalem esse rationem quantitatis remedij. hoc enim sciri exactè nequit, cum exacta illius notitia originem ducat à proprio particularique temperamento. Alterandum quidem, & vacuandum facile scimus, at quantum præcise ignoramus: num scilicet vsque ad tertium, aut quartum gradum refrigerandum, vel calefaciendum: aut tres, F
aut quatuor sanguinis libræ vacuandæ sint. Arbitror te recordari Galenum scripsisse: si particularem hominum naturam cognoscerem, talem esse me putarem, qualem Aesculapium fuisse ferunt. Hæc si vera sunt, nunquam possumus certò scire, nos eam quantitatem vacuasse humoris, quæ peccabat. nam licet post vacuationem ægroti sanentur; hoc tamen an ratione naturæ superantis reliquias, an medicamenti contigerit, ignoramus. hoc igitur dicebam, in artis operibus nunquam posse vacuari tantum humoris, quantum erat illius excessus, quia determinatam, exactamque illius notitiam non habere: idcirco recte consultum fuit à sapientissimis Medicis, nunquam exquisite vacuandum, minusque detrimentum esse aliquid in vacuandis corporibus relinquere, quàm exquisitissimè vacuare. Propono nunc tibi duo remedia, quæ extrema sunt in artis operibus. Potum frigidæ, & vacuationem sanguinis vsque ad animi deliquium. quorum alterum præcipuo vacuat, secundo alterat. aliud vero primo alterat, secundo vacuat. In vtroque remedio semper aliquid relinquitur ab ipsa natura emendandum. nam potus frigidæ non statim febrem soluit, sed horis aliquot, & non- G
nunquam diebus intercedentibus. Vacuatio sanguinis vsque ad animi deliquium, natura roborata ob vacuationem, in caussa est, illam insurgere postea contra reliquias humoris peccantis, expellendo per sudorem, nonnullis per vomitum, alijs per aluum: ex quibus facile colliges, post extremam alterationem, aliquidpiam etiam alterandum, & post vacuationem vsque ad animi deliquium, aliquid relinqui in venis postea ab ipsa natura expellendum: atque ita videor posse persuadere tibi nullam dari exquisitissimam vacuationem.

Secundum Problema est, An subito, & confestim vacuãdum: an autem partitis vicibus. Pro cuius dissolutione dico, problema intelligi posse tum de venæ sectione, tum de purgatione, ac de alijs vacuationibus. Quid ego de venæ sectione putem, te in præsentiarum quærere non arbitror, cum aliàs meam audiuisse opinionem sciam. idcirco hac prætermissa, duntaxat de purgatione, & alijs vacuationibus edisseram. In hac materia duo videntur mihi consideranda, nempè status virium, & materiæ expurgandæ conditio. In viribus etiam, atque etiam perpendendum est, an valeant, an contra sint H
imbecillæ. In materia verò, an sit multa, an pauca: an moueatur, an quiescat: an turgeat, vel non turgeat. nam ex horum varietate cognoscemus dissolutionem quæstionis. statuamus itaque validas existere vires, materiam verò paucam, quid impedimento esse poterit, quin vnica vice ac subito vacuemus? præsertim si materia fuerit tenuis, aut artis beneficio præparata, viæque latè pateant, quæ in aluum vt in sentina, sua deponant excrementa. Si contra, vires extiterint imbecillæ, etiam si pauca sit materia saluberrimum duco vacuationem partiri. Multoque magis id vsu venire debet, Sanctij, vbi cum imbecillitate virium materia fuerit multa: vtilitatem huius consilij non semel demonstraui tibi dum leucoplegmariam, cachexiam, ac in vniuersum omnem malorum humorum copiam me curantem obseruares. & verò, qui sensim, longoque tempore inuadit morbus, longo tempore tuto curatur præparationibus multis, purgationibusque interuenientibus. Author consilij fuit Auicenna, dum in quarta particula primi libri, capite quarto. ita scribit. Viribus imbecillis paulatim,

A tim, etiam si mali humores redundauerint, euacuare oportet. Quæritur modo, quid agendum, si cum viribus validis humorum adfuerit copia. an confestim vacuabimus? Hic etiam adhibere distinctionem iuuat. Etenim aut morbus, cuius curatio proposita est, dat inducias, vel non dat. Acuti morbi hi sunt, qui veloci motu periculum minitantes, cogunt Medicum vacuationem subitam efficere. Eadem die medicari oportet, vt dicebat Venerandus Hippocrates, Tardare enim malum est, maximè si materia turgeat. aut si non turgeat, saltem moueatur ad aliquampiam particulam inflammationem, vel alium affectum procreatura. In alijs morbis accommodata fieri potest prorogatio. & certe hoc vnum profiteor, in omnibus morbis dantibus inducias paulatim vacuare magis est vtile, quia in omnibus, etiam si necessitas cogat, extremæ vacuationes non vacant periculo. Ita quidem sensit Hippocrates lib. 2. aph. 51. cum ait. Semel multum, & repente vel vacuare, vel replere, vel calefacere, vel refrigerare, vel alio quouis modo corpus mouere periculosum, omne siquidem nimium naturæ inimicum. Paulatim verò quod fit tutum, tum aliàs, tum maxime vbi ab vno ad aliud fa-
B cienda est mutatio. Hæc ille. Ratio vero ob quam omne nimium naturæ inimicum sit, declaratur disertissimè à Galeno in eo commentario, quia, inquit, natura nostra in symetria quadam & commoderatione consistit, quam omne nimium corrumpit, deuastatque: propterea cum ab hac symetria longissimè absint acuti morbi, in his duntaxat expedit subitò, & confestim vacuare, in alijs minimè. In alijs etiam actionibus idem obseruari debere alia eiusdem sententia manifestū facit, quæ sexto aphor. in hunc modum habet. Quicunque empij, aut hydropij vruntur, aut secantur, si pus, aut aqua in vniuersum effluxerint, moriuntur. hæc ille. Nec mirum quidem si moriantur: adeo enim magna fit spirituum dissolutio, vt postea resarcire illos, atque reparare nō liceat. Sed quando partita vacuatio fit, eiuscemodi periculum non accidit. Neque conuenit postremo subito vacuare, vbi humores in distantissimis partibus continentur: vt in articulis, in summa cute, vt in elephantiasi, in cancro, in scabie; quemadmodum Auicen. testatur hisce verbis. At si materia fuerit valde tenax, aut cum sanguine impēse mixta, ea semel vacuari nequit, vt fit in isciade, & in antiquis articulorum doloribus, & cācro,
C & inueterata scabie, & antiquis tuberculis. hæc mea sententia est circa secundum problema.

Fuit postremum problema, an quemadmodum aliquando licet venam incidendo ad animi deliquium vsque vacuare, ita etiam idem efficere purgando conueniat. Difficile quidem problema est, quod vt facilius explicetur, tria dicam. Primum, secundum sententiam veterum scriptorum licere vsque ad animi deliquium vacuare pharmaco purgante. Secundum eiuscemodi vacuationem esse periculosam, nec facilè tentādam. Tertium verò me nunquam eam instituisse.

Quod attinet ad primum, tres sunt autoritates, quæ meo iudicio omnem è medio litem remouent. Vna est Auicennæ in quarta sectione prioris libri, capite quarto, in quo agens in cōmuni de vacuatione, quatenus conuenit phlebotomiæ, & pharmaciæ, vacuationem admittit vsque ad animi deliquium: neque dici potest eam dictionem intelligendam esse de venæ sectione: primum, quia in communi (vt diximus) de hoc agit remedio. Deinde quia in capite vigesimo agit de phlebotomia, minimè verò
D alibi. Alius locus est Galeni in primo aphorismorum commen. 23. in quo habet hæc verba. In maximis verò doloribus nullum præsentius noui remedium ea vacuatione, quæ ad lypothimiam vsque fiat. Quibus verbis vacuationem in genere vsque ad animi deliquium proponit, idque remedium proponit in vehementissimis doloribus, qui possunt indifferenter sanari tum phlebotomia, tum pharmacis purgantibus. Supra verò agens de febribus ardentissimis, non quidem in vniuersali locutus est, sed in particulari, dicens, phlebotomiam vsque ad animi deliquium confestim refrigerare totum corporis habitum, & eam sanare febrem. Vacuatio igitur in maximis doloribus vsque ad animi deliquium intelligenda est de vtroque remedio. Rem ita sese habere multo euidentius, quæ subsequuntur verba, confirmant. cum ea tamen (inquit) distinctione, vt intelligatur phlebotomia ne, an purganti pharmaco ad defectum vsque animi vti conueniat. Quæ certe verba omni carent dubitatione. licet postrema verba sint ambigua. Quam rem monstrauimus in commentarijs, quos de phlebotomia descripsimus. Etenim in ijs commentarijs distinctè docu t an

mittere sanguinem, an purgare conueniat: an autem vsque ad animi deliquium nus- E
quam docuit. propterea dixerunt nonnulli, eam vocem vsque ad animi defectum, expungendam esse, quorum opinionem fuimus aliquando imitati. Tertius locus fuit aphorismus Hippocratis 23. in quo ita scribit. Quæ vacuantur multitudine metienda non sunt, sed si quæ oportet vacuentur, & facile ferant. atque vbi ad animi deliquium ducere conuenit, faciendum si ægrotus par esse possit. qui aphorismus licet possit intelligi de phlebotomia, tamen de vtroque remedio habere veritatem potest. Cæterùm, dulcissime Sâctij, hoc remedium periculosum est duplici nomine, primum quidem ob medicamenti vim: nam vbi quis vehementissimè purgauerit, vsque ad animi defectũ, quam habere certitudinem poterit, ne vltra vacuatio progrediatur? atque licet adstringentia postea simus exhibituri, tamẽ quis confidet medicamento efrenitate vtilitatem aliquapiam allatura? sic frequenter non modo accidit animi defectus, sed etiam syncopes, & mors. Secus res habet in venæ sectione, hanc ipsam cum volumus sistemus imposito digito, at non ita in purgatione contingere certissimum est. Adde his, quod maiori ex parte vires nimium exoluuntur, periculumq; minatur eiuscemodi vacuatio, ne F
ad extremum concidant. Idcirco nunquam obseruasti me in hisce montibus hac vsum fuisse purgandi ratione, neque posthac etiam sum vsurus. Admoneoque te ipsum, vt omnino abstineas, in hac præsertim ætate iuuenili. nam si aliquid extra spem contingeret tibi, non vacares apud vulgum crimine internecionis. Oportet certè maxime cautum esse in factitanda medicina, ac omnium maximè iuuenem. Expecto commentarios tuos in Galeni libros, de morborum ac symptomatum differentijs, & rectè quidem iudicas, tam deesse possum tibi, quàm filijs meis, cum te vnum æquè diligam. Ex montibus Cingulanis.

LVDOVICO PICHINO GENERO Corinaldensium Medico.

QVOMODO *hydrops à caliditatis excessu fiat, Fernelij sententia de Ascite reprobata. Dolor, & alui fluor, aut adstrictio quomodo fiant in hydrope.* G

NVNC tuis respondeo litteris, cum antea, ob occupationes ferè infinitas, non licuerit. Hydropem ab intemperie calida iecinoris fieri, non Hippocratis modo, & Galeni verba, sed ipsa ratio suadet. Hippocrates quidẽ in prognosticis ait, hydropem sequi ad morbos acutos: nam scribit in hunc modum. Hydropes, qui ex acutis morbis fiunt omnes mali, neque.n. febrem sedant, dolorificiq; sunt valde, & læthales. Galenus verò sexto de locis affectis idem hisce verbis confirmat. haud secus dubitare consueuerunt in ea quoque aquæ intercutem specie, quæ ad acutos morbos insequitur, quippe ab ijs calida, & sæpenumero sicca quoque intemperie tum grauiter afficitur, vt cibũ in sanguinem mutare nequeat. Verum hæc dubitationem habere videntur mihi non contemnendam. Siquidem certissimum est hydropem fieri quando sanguificatio non fit in iecinore, quod contingere solum videtur ob frigidam intemperiem: sanguificatio enim à calido naturali huius visceris fit: hinc sanguificationi contrarius effectus à H
contraria caussa efficietur; vt Galenus concludit libro quinto de locis affectis, cum inquit. Etenim quia iecur eius facultatis quæ sanguinem gignit instrumentum est, consequens est, vt vitiato hoc viscere, actio quoque eius vitietur. Accidit autem, vt dixi, cum aliàs aliam partem frigida admodum intemperies afficit, vt hæpar quoque refrigeretur. igitur si vel lienis caussa, vel ventriculi, vel intestinorum vniuersorum, maxime ieiuni, mesentericæ venæ omnes habituali intemperie afficiantur, facile etiam vna refrigerare possunt omnes simarum iecoris partium venas. hæc ille. quo cum sentiunt omnes. declarare igitur oportet, quomodo à calore fiat hydrops. Affero tibi duos respondendi modos. Primus est, vt statuamus proximam caussam, à qua sanguificatio impeditur, esse frigidam iecinoris intemperiem in omni hydrope: sed caussam antecedentem aliquãdo calidam esse nihil impedit. Res perinde habere videtur in hydrope, atq; in aciditatis generatione, ac in putredine. Aciditatis causa cõtinens frigiditas est, nam omne acidum refrigerat: æstiuus tamen calor acorem inuehit, vt ostendit vinum,

quod

A quod in aceti naturam transmutatur. calor quidem agens in vinum ad se trahit calidiores, tenuioresque vini partes; quibus exhalatis, fit acetum. de qua re loquitur Galenus lib. quarto de simplicium medicamẽtorum facultatibus capite duodecimo, hisce verbis. porrò quod & aciditas à frigore procreetur, & antea ostendimus. quod verò postea à calore externo aciditas generetur, exponit hisce verbis cap. 13. Ar in acidis deesse fortassis etiamnum videatur, quod eximios quosdam Medicos fefellit. Nam eo quod vina inualida Vere atque Aestate alterentur, atq; acescant: Hyeme verò suas seruent qualitates, hinc adeo quibusdam à calore aciditatem nasci visum est. Capite autem decimoquarto explanauit caussam, ob quam à calore æstiuo fiat aciditas, dum inquit. Quippe cum ita comparatum sit, vti res quælibet in propria seruetur natura calore proprio. Corrumpatur autem ab immoderatione extrinseca, nempe caloris alieni, aut frigoris abundantia. hæc ille. quibus ostendit, calorem immoderatum aciditatẽ facere: quia, vt eodem capite parum supra dicebat, persimile est, quod vinis accidit, quæ natura frigidiora acidioraque sunt, quale flammis exiguis, atque imbecillis quippe si eas ad solem seruidum exponas, aut prorsus obscurari, aut denique etiã extingui conspicies. Sic etiam si ardentem lucernam, aut iuxta flammam vehementem, magnamq; deponas, aut ad solem seruidum exponas, marcescere vtique ac dissipari protinus videbis. In eundem prorsus modum res habet in hydrope, quam calor igneus effecit. Namque febrilis æstus vim habet ad sese trahendi calorem iecinoris, non solam quidem attrahet qualitatem, sed eius potissimum subiectum, ac verum sanguificationis organum, nempè spiritus ipsos, quibus dissipatis, corrumpitur temperamentum iecinoris, ita, vt omnino frigidum reddatur. Etenim caliditas huius visceris pendebat ex sola caliditate spirituum. Sic etiam frigidam euadere materiam putrefactam testatur Aristoteles libro quarto metheor. cap. 3. agens de putredine, dicebat enim. Exeunte enim proprio calido, euaporat, quod secundum naturam humidum. Ex ijs igitur patet, quomodo hydrops omnis à frigiditate fiat tanquam à caussa proxima, à calore autem, vt à caussa antecedenti: atque hæc prima est loci huius explanatio.

Alia est, vt statuamus, fieri hydropem à frigiditate, idest à caloris naturalis defectu.
C Nam plerunque augetur calor extraneus, atque diminuitur calor naturalis. Aristoteles 31. problem. 25. Lacrymam vocauit frigidam, quæ tamen adeo igneo abundat calore, vt exulcerandi vim habeat. & certè qui hydropem aliquando à calore per se fieri dicunt, ita statuunt, à frigore caussari, idest à defectu caloris naturalis, & abundantia caloris extranei. Ac huius opinionis fortassis fuit Auerroes in 2. collectaneorum cap. 22. vbi dicebat, iecinoris calorem non generare humores ea ratione, qua calor est, sed sub ratione, qua naturalis. nam si vt calor gigneret humores, quo maior calor esset, eo magis generaret: sic in febricitantibus optima fieret humorum generatio, quod tamen falsum esse nemo non vidit: à sub ratione naturalitatis humores efficit. Est animaduertendum, Ludouice fili, calorem naturalem benè cõtemperatum, ac proportionatum esse, ex omnibus elementorum qualitatibus, ac substantijs, vt Galenus dicebat primo aphorismorum cõmentario decimoquarto, & nos explanauimus in tractatione de innato calido ad Mercenarium. idcirco vbi aut excedit calor, aut diminuitur, amplius naturalis non est calor: idemque statuẽdum est de aliarum qualitatum dominio.
D Sed non quidem omnis excessus calorem naturalem corrumpit, at ille duntaxat, à quo propria essentia illius labefactatur: qui scilicet vere immodicus existat. Memineris eorum, quæ alibi docui de intemperie fiente, ac facta: æquali, & inæquali. Modicus excessus qualitatum fientem, & inæqualem intemperiem facit in calore, quocum adhuc quidem natura conseruatur naturalitatis alteratione duntaxat facta in eius essentia, at nondum corrupta. at magnus excessus equidem essentiam inuadens corrumpit. Hoc dicere Galenus volebat alibi sæpe, præsertim tertio aphor. com. 21. dum docet omnem immoderatam intẽperiem deijcere actum propriæ facultatis: quod si ita est, sequitur ab omnium qualitatum immoderato excessu fieri hydropem: quia omnis impedire sanguificationem potest. Hanc intemperiem magnam Galenus habitualem, siue hecticam appellat, quinto de loc. affec. c. 6. quam alibi æqualem appellauit. Hæc de primæ quæstionis dissolutione mihi dicta sint.

Sententia Fernelij de Ascite in hunc modũ habet. Fieri quidẽ hanc hydropis speciẽ putauit, quod fixum, exæsum, ruptũ, apertumve aliquid sit, vnde fluat serosus humor,

vipura

vtputa tenuis sine sanguine solus, vt per ipsos renes, in cauitatem abdominis. Haud se- E
cus (inquit) atque suppurans plenius excisa aut abscissa subcingente costas membrana
affatim irruit in thoracis capacitatem, Non enim aliter illic tanta seri collectio præter
naturam fieri potest. Hinc fit, vt ascitis ijs ferè superueniat, qui rupta, vel excisa visce-
rum vena cruentis vomitionibus, aut deiectionibus oportuni sunt. licet enim suppres-
sus sanguis sit, sensim tamen humor per relictam fixuram præterfluit, inciditque in spa
tium abdominis. Ijs etiam superuenit, qui viscerum errore diu ictero tentantur: &
quibus lien, vel iecur, vel mesenterium veteri scirrho obduruit; quandoquidem visce-
ris substantia siccitate, humorisque penuria ceu nimis quibusdam dehiscit, eorumque
ambiens membrana disfingitur, vt non amplius tenue serum continere possit, sed id
renum more elabi sinat; atque sensim, quasi ex fixa olla, stillare in vacuum abdominis
spatium. Hanc caussam innuit Hippocrates 7. aph. 55. cum ait. Quibus hepar aqua
plenum eruperit, ijs venter aqua repletur. Quod si sola visceris substantia diffinditur,
ambiens autem, ac cingens membrana integra manet, aqua non excidit, sed vesiculæ
aqua plenæ, ὑδατίδες græcis dictæ, emergunt, quibus sæpe pecudum, bouumque iugu- F
latorum iecur scatere deprehēsum est. Hoc enim viscus, quia terrenum, siccumve est,
magis quàm reliqua hydropem accersit, & magis ætate prouectis, quàm pueris. Itaq;
caussæ omnes, quæ iecur vehementer exiccant, vt ardentes febres, vt calidorum cibo-
rum, præsertim vini meracioris liberalior vsus, hydropem inuehunt, ab his quidem
exarefactum iecur, perinde atque terra siccitate dehiscit, atque finditur.

Circa quam opinionem animaduertendum est, consimilem habuisse nonnullos ex
Medicis antiquioribus. Auicenna enim ait fieri hydropem posse ex fissura vasorum
mesenterij: ac etiam ex fissura venarum suminis, quæ in vtroque latere duæ sunt: cum
enim findantur venæ in mesenterio existentes, serositas ipsa transmittitur inter epi-
ploon, ac omentum, immo non solum serositas, sed etiam aliquando humores simul in
vasis existentes, foras effluentes, abdomen tumidum efficiunt. Quod verò pertinet ad
venas, quæ sunt in ipso vmbelico, certissimum est infantem in vtero matris existentem
per sumen emittere vrinam: ac etiam anteaquam ligetur ab obstetrice natus puer min
git per eādem viam. nam vtrinque tum ex dextro, tum sinistro latere adsunt venæ, quę G
ex vasis vreteris terminantur ad vmbelicum, quarum venarum siue vasorum transitus
impeditus est à ligatura. Quando igitur accidit aut renes ipsos ob imbecillitatem ali-
quam ex frigore cōtractam nō attrahere serum, nec iecur expellere ad renes: aut vias
ipsas esse impeditas, vel à calculo, vel ab humoribus, vel à tumore perduro, tunc reple-
ta vasa serositate quærunt exitum, cumque ad sumen inueniant viam impeditam, quo-
tidie magis multiplicata serositate, magna fit in vasis illis distentio, ita vt tandem fin-
dantur, ac ex fissura in cauitatē abdominis aqua recipiatur, ex qua fit hydrops. Quod
dixit Auicenna de vasis deferentibus vrinam ad vmbelicum in fœtu, id ipsum ex ana-
tome constat, estque à Galeno declaratum libro 15. de vsu partium. Porrò quod Aui-
cenna scribit, est meo iudicio recipiendum hac potissimum conditione, vt statuamus
non esse veram hydropem tumorem ab hisce caussis procreatum. Quia nullus adest
affectus iecinoris: nisi fortasse dixeris longitudine temporis fieri quidem posse in eo
viscere summam refrigerationem: tunc fieri hydropem. Casum consimilem olim vidi,
mulieris inquam Cingulanæ, cuius mentio fit in meis obseruationibus, quæ per vmbe- H
licum magnā seri copiam singulo die emittebat, cum tamen interim, aut nihil, aut cer-
tè parum emingeret: Huius fortassis opinionis similitudine suam Fernelius imagina-
tus est: quam ego admittere multis de caussis non possum.

Ac primo, quia est omnino impossibile iecur in viuente corpore ad tantam perue-
nire siccitatem, vt illius caussa dehiscat, findaturque haud secus, quàm terra æstiuo tem
pore arefacta: semper enim, quantumuis alimentum deficiat, adest in iecinore, & cor-
de humiditas: in hoc quidem viscere ob vehementiam caliditatis, & summam attra-
hendi potestatem; in illo autem, quòd debeat alimentum quale idcunque sit, suppedi-
tare toto corpori: ideo, etiā si animal tabe consumptus intereat, in hisce duobus mem
bris aliquam semper inueniri humiditatem anatomica obseruatio manifestum facit.
Confirmasse hoc videtur mihi Galenus libro de Marcore, capite quinto, cum ait. Hæc
igitur viscera, anteaquam valida in toto corpore adfuerit sanguinis penuria, moderato
non deficiunt nutrimento. Iecur quidem, quod vniuersus sanguis hinc principium ha-
beat,

A beat. Cor verò, ob attractionis vehementiam. Quippe omnes animalis particulæ proprium nutrimentum ad se ipsas trahunt, æquali tamen attrahendi robore non vtuntur omnes: ideoque in sanguinis indigentia non æque omnes alimẽto destituuntur. Cor enim, cum vehementissimam habeat attrahendi actionem, alimento nunquam indigebit, nisi prius omnes animalis particulæ ad extremam deuenerint inopiam. Minimè igitur suspicandũ est, vt cum ex diuturno morbo gracile redditum fuerit corpus, ipsum quoque cor, ac iecur pro aliarum omnium partium proportione sint gracilia. Hoc, si tibi libuerit, in alijs animalibus intueri poteris. Nam quoticunque horum aliquod prius fame confectum incidere volueris, cæteras quidem omnes eius partes graciles, ac siccas inuenies, iecur autem, & cor propè secundũ naturam esse. Hæc Galenus. quæ apertissime demonstrant nunquam viuente animali iecur tantam recipere posse ariditatem, vt terræ modo dehiscat, findaturque.

Secundò admittamus hoc illi, quæ fierim vnde nam tãta gignatur aquæ copia, quan tam videmus gigni, & cumulari in capacitate abdominis. Non quidem ex iecinore B fisso suppeditari potest illa: quia nullam habet, aut certè perquam exiguam arefactum cum omnino sit. nec etiam aliquod inueniri potest refugium, quod satisfaciat: cum putet eam essentialem hydropis caussam esse: si enim diceret quotidie illam generari in iecinore loco sanguinis, rectè quidem, ac nobiscum sentiret, atque cum eiuscemodi generationis modo, frustra suas illas in iecinore fixuras imaginatur.

Tertiò ait, ijs contingere ascitem, qui vomitionibus sanguinis, & deiectionibus dediti, adhuc fixuram venæ continent, ex qua serum deducitur in cauitatem abdominis. At certe non placet mihi eiuscemodi imaginatio. Quandoquidem sanguis omnino efflueret simul sero. Caussæ enim ob quas sanguis effluit ex venis sunt, ruptura venæ, aut fixura. apertio osculorum. Exæsio tunicarum & quod sudoris instar transcoletur. Quid impediet quæso fixam venam emittere sanguinem? vbi id aliquando obseruatum fuit retineri sanguinem in vena rupta, & solos educi icores? Si sanguis foras educitur transcolatus ex tunicis, cur non exiet ex rupta vena?

Quartò eius sermo implicare mihi magnam contradictionem videtur. Supponit C maximam siccitatem adesse in iecinore, qua findatur eius substantia, tamen maximam adesse copiam humoris: qui si effundatur rupta membranula efficit hydropem: si nõ affundatur vesiculas multas facit in iecinore. Hæc quidem non indicant iecur siccum esse, sed præhumidum. quemadmodum etiam experientia facit manifestum in animalibus brutis, in quibus iecur vesicarũ plenum est: & ego sanè id non semel obseruaui.

Quintò Hippocratis verba non bene illius opinionem, sed euidentissimè communem confirmant. Inquit. Quibus iecur aqua plenum eruperit, ijs vẽter aqua repletur. Si iecur aqua plenum est, qua ratione statuere oportet maximè arefactũ esse? ariditas opponitur aquæ, & humiditati: ego sanè nequeo videre, quomodo iecur siccissimum aqua plenum dici debeat. Sententia Hippocratis in hunc modum habere videtur. Quibus iecur aqua pro sanguine abundat, ijs si eruperit iecur sic affectum membranulam ambientem, fit hydrops. atque hæc communis est omnium Medicorum consensus: fieri hydropẽ ex officio sanguificationis impedito: cum scilicet iecur pro sanguine generat aquam, aut fluuidam, aut concretam, qualem pituitam vocamus, aut etiam D flatuosum spiritu. hæc habui, quæ obijcerem Fernelio.

Nunc doceo, quomodo hæc materia recipiatur in cauitatem abdominis. statuere igitur oportet iecur ob imbecillitatem sui tẽperamenti secundum propriam essentiam mutati, suo munere perfungi non posse: propterea à propria ipsius carne bonus non gignitur sanguis, sed illius loco duntaxat serum fit, ex chilo transmisso à ventriculo per mesenterium. Hinc vero accidit illud expelli, aut sponte fluere ad cauitatem ventris vel per resudationem ex mẽbrana iecur ambiente, vel per rupturam membranæ. Per resudationem quidem, quia vt potest sanguis crassiorem habẽs naturam, sudoris instar ex tunicis venarum colari, cur non poterit serum? Cum enim eius quotidie multum gignatur ex chilo, venter ab illius copia distenditur, plurimumque intumescit. Alter modus est per ipsius membranæ ruptionem. Potest autem id fieri duobus modis, nempè, vel à copia seri distendente, vel à flatuoso spiritu simul permisto: rarum enim est, simul cum multitudine seri flatum non adesse. Idem accidere videtur mihi in hoc affectu, quod in castaneis, quæ ob flatum ita distenduntur ignis vi, vt non cortex modo,

sed

ſed ſubſtantia tota findatur, rumpaturque. ſic vbi ſeri multitudo cum flatu adeſt E
in loco calido contenta, dum facit impetum, propriam membranulam rumpit. Quæ-
ſierit hoc loco aliquis, per quas vias effluat materia ad eiuſcemodi cauitatem: aliqua
enim adeſſe non videtur ab anatomicis obſeruata. Reſpōdeo, quod ſi aliqua nō adeſt
ſenſibus manifeſta, occultæ certè quidem non deſunt, naturæ duntaxat cognitæ. Ferè
enim ita excolat natura quicquid excoquit, non per meatus aliquot manifeſtos, ſed
per inuiſibiles deferens breuibus ſpacijs. ſic meſeraica vaſa oſculis non hiant ad inte-
ſtinorum cauitatem, ſed accedunt, vt per latera ſugendo, purum trahant alimentum.
Sic à dextro in ſiniſtrum cordis ventriculum ſanguis meat: & à venis ad arterias per
occultas anaſtomaſes. ſic vrina per renum carnem excolatur: ſanguis à porta ad ca-
uam, per hepar: animalis ſpiritus per cerebri ſubſtantiam: ſemen per teſtium molem:
ſic etiam perhibent nōnulli (quāuis anatomica adminiſtratio nūc manifeſta oſtendat
vaſa) menſtruum ſanguinem ad vbera conſcendere non vaſorum ductu, ſed per media
interſtitia partium tranſcolatione. Hoc modo etiam aluntur oſſa, & membra maxima
ex parte per inuiſibiles meatus allicientia, non per apertos: id quod quidam non aſſe- F
cuti, Galeno moleſti ſunt, ac importuni. Deſideras fortaſſis, vt aliquem locum afferam
tibi ex Galeno conſpicuum. Audias igitur, quid ſcribat libro quinto de loc.affec.c.6.
Atque quod ad eundem locum alię quoque venarum extremitates à caua vena in gib
bas iecinoris partes diſtributarum perueniant, ſimiliter cōſtat. licet quomodo per ſua
ora ipſa inter ſe coniunguntur, videre nequaquam poſſimus. Rurſus libro 7.aphoriſ.
commen.54.ait. In quo nos ſcire oportet arbitrari Hippocratem naturam ſemper, ſi ſit
robuſta materiæ viam moliri, & inuenire, etiam ſi quammaximè craſſa ſit, & perexiles
tranſitura meatus, quando per oſſa etiam abſceſſus fieri dicat. Sed & ipſi in purulen-
tis, quos Græci ἐμπύος vocant inter thoracem & pulmonem collectum humorem ex-
tuſſiri videmus: vt ſanguinem etiam per mediam cutem integram elabi interdum in
ijs oſſibus, quæ rupto poro firmantur, & occaleſcunt. Idem poſtremo Aphoriſmus con
firmat Hippocratis, cum in ſeptima particula ſic ait. Quibus inter ventriculum, & ſe-
ptum tranſuerſum pituita concluditur, & dolorem affert in alterutrum ventrem, viam
non habens, ijs per venas in veſicam verſa pituita morbi fit ſolutio. Ex dictis conſtat G
naturam ſibi, vbi oportuerit, incognitam parare viam, ac ideo nō eſſe mirum, ſi iecino-
re pleno exiſtente ſeroſo humore, fiat in cauitatem ventris collectio. Cæterùm neque
volo prętermittere, nonnullos viros medicina optimè meritos, putare viam adeſſe con
ſpicuam; ſic enim ſcribit Thomas Rodericus à Veiga. Quo verò canali eo deferatur
ab hepate aqua, aut flatus diſceptabāt priſci, multusque eſt in eo expediendo Auicen-
na. modo comperta res eſſe videtur. cum enim omentum peræ ſpeciem habeat, vel
impertuſi infundibuli, & intra ſe portæ caudicem recipiat, fit, vt per receptæ portæ ra-
mos defluat, ceu in venas in omentum aqua. Hæc mihi de alterius problematis diſſo-
lutione, ſufficiant.

Tertio loco dubitationes proponis circa verba Hippocratis in prognoſticis, vbi
agens de hydrope dicebat. Quotieſcunque ergo ab inani parte, & lumbis hydropis
principia fiunt, ijs pedes intumeſcunt, & profluuia longa accidunt, quæ neque dolores
tollunt ex inani parte, ac lumbis, neque ventrem vacuant. Duo hic difficultatem fa-
ciunt tibi. alterum, quomodo contingere poſſit dolor in eiuſcemodi affectu, in quo H
certè iam facta intēperies eſt, & æqualis Galeni teſtimonio quinto de locis affect. c.6.
& 4.apho.com.11.at verò dolor eſt dum fit, non poſtquam facta intemperies eſt. Pro-
pterea dicebat Plato in Thimeo, doloris quidem ſemper generationem eſſe, eſſentiam
verò nunquam. Atque Hippocrates, dolores (inquit) fiunt ab ijs, quæ alterant cor-
rumpuntque naturam. at cum alterata eſt, & corrupta, dolor ceſſat. Hinc nullus dolor
hecticas febres comitatur, vt Galenus libro de inæquali intemperie dicebat, ac alijs
etiam locis ſexcentis. Secūda dubitatio eſt, an iecinore per propriam eſſentiam hydro-
pem patiente contingat alui fluor epaticus, ſimilis inquam loturæ carnis recenter ma-
ctatæ: an contra aluus ſicca ſit. Ratio dubitandi eſt, quod Galenus agens de inflam-
matione iecinoris cap.7. libri quinti de locis affectis, inquit, aluum ſiccā eſſe, niſi adſit
imbecillitas iecinoris, quoniam vbi adfuerit, ſunt excrementa fluuida, & loturæ carnis
ſimilia. Sed in prognoſticis agens de hydrope, aſſerit, hydropem ex iecinoris inflam-
matione proficiſcentem aluum reddere adſtrictam: atqui cum omni hydrope adeſt
imbecillitas

A imbecillitas in propria essentia iecinoris, quæ impedimento est, ne sanguis generetur. Magnæ quidem sunt difficultates propositæ, pro quarum dilucidatione, ad primam fortassis dici posset, vt quorundam opinio est, quòd etsi temperies æqualis per se non inferat dolorem, tamen generat succum, aut flatum, qui doloris est caussa, partim intemperando (intemperatam enim secundum habitum particulam denuo intemperari quotidie accidit) partim distendendo. Sed mihi non parum suspecta est explicatio. Nam sequeretur ad omnem æqualem intemperiem dolorem nasci, quia æqualis, & facta intemperies denuo intemperatur: & qua fit, dolorem facit, quod quidem non contingere, ostendit marasmus, ac alij affectus in habitu omnino carentes dolore. Deinde verò æqualis intemperies est, qua natura corrupta est omnino, ac alterata: & quæ talis est, amplius nequit corrumpi, ac alterari. Nam fieri factum esse præcedit: non è contra. Præterea certam non haberemus regulam de particulis dolentibus, si æqualis intemperies dolorem facit: Galenus enim continuo dixit libro de symptomatum caussis, & de inæquali intemperie, dolorem fieri ab intemperie, quæ fit: minimè verò

B ab intemperie facta. Putauerim quidem hydropem considerari posse duobus modis, vno modo quatenus est in principio, alio modo quatenus est in progressu, & confirmata est. Illa non fit ab æquali intemperie, sed ab inæquali: cuius rei argumentum potissimum est, quòd sanari potest, quòdque venæ sectionem aliquando admittat: at nisi vires bene valerent, hoc genus vacuationis exerceri nō posset, vt scribit Hippocrates 4. acut. com. 11. & Galenus in eius loci affirmat commentario. Hanc itaque si nos audiamus intemperiem, quis ambigit in principio hydropis cōcitari dolorem posse? quæ verò fit hydrops ex acuta, ardentiq́ue febre eiusmodi est, cum ferè videatur impossibile tam breui spatio temporis naturale temperamentum iecinoris fuisse corruptum. At hydrops confirmata sequitur intemperiem æqualem, & in habitu, in qua profectò dolor non adest. Hippocrates loquitur de hydrope nnn confirmata: Galenus quinto de locis affectis de alia locutus est. addo etiam, dolorem fieri posse in hydrope confirmata, non ratione temperamenti æqualis, quod non est in toto corpore, sed in iecinore, vel alijs partibus: at dolorem sentire vbi non adest eiuscemodi temperamentum

C morbosum, vtputa in abdomini, in musculis, in cute, quæ distenduntur, & extensione in dolorem incidunt. hæc vna est loci huius explicatio: quæ si tibi fortassis non satisfaciat, aliam affero. Nempè intemperamentum æquale audiendum esse in quadam latitudine. aliud enim est, quod vsquequaque æquale non est, sed duntaxat eiusmodi iudicatur sensus iudicio. Aliud verò, quod re ipsa est æquale. de priori intemperie Galenus loquitur, quando omnem febrem hecticam æqualem esse statuit intemperiem, cum tamen constet hecticam primi gradus non habere hunc habitum, quia certè nondum naturale temperamentum corruptum est, sed remanet adhuc integrum, propterea potest facile ad pristinam naturæ bonitatem reuerti, ceu nihil adhuc affatu dignum perpessa facultate, vt Galenus ait libro de febrium differ. cap. vltimo, hisce verbis. Determino autem principium, nō dierum, aut horarum numero, sicuti neque in alijs morborum generibus, sed ipsa dispositionis qualitate. cum enim naturalis cordis tēperies primum euerti incęperit natiua humiditas neque prorsus abolita est, neque virtus plurimum laborat, sed primo fit veluti quædam efferuescentia humiditatis: quo in tem-

D pore facillimum est eiuscemodi febrem sanare tanquam nihil adhuc virtute perpessa. Hæc Galenus. Quæ nulla ratione possunt accommodari ad intemperiem verè æqualem, vtputa quæ sanari non possit, & in qua virtus plurimum laborat; sed hæc audienda sunt de æquali intemperie inchoante, ac vt dixi, sensus iudicio. Secunda significatione vsus est idem author, quando dicit, æqualem intemperiem efficere nō posse dolorem, & temperamentum naturale prorsus corruptum esse ab illa intemperie. Quæ, si vera sunt, iam cessare videtur difficultas: nam quando dicebat hydropem fieri ab intemperie in habitu, intelligit intemperiem æqualem primo modo, non secundo, quod duplici argumento patet, vnum, quod sanari potest hydrops aliquando, vt nosti me in hisce montibus sanasse: aliud verò, quod quarto aphorismorum commentario vndecimo non ita loquitur assertiuè, cum dicit fieri hydropem ab intemperie in habitu, sed potius dubitatiuè. verba illius habent in hunc modum. Verùm vbi circa vmbelicum, & lumbos firmati fixique, neque medicamentis postea, neque alijs remedijs solui possunt, tum earum partium habitualis quædam, vt ita loquar, intemperiès est. quid sibi vult

vult dicere Galenus,cum ait,vt ita loquar? meo iudicio significat non esse propriè habitualem intemperiem,sed illi per quam similem, quod vt habitus cum difficultate remouetur,sic eiusemodi intemperies sanatu fit difficilis. Veram esse hanc explanationem constat ex eo, quod dolores adhuc adsunt continui cum huiusmodi dispositione. Addo etiam postremo loco Galenum non dixisse iecur in hydrope intemperiem pati in habitu: sed fieri hydropem ex partibus inanibus (idest ex ventriculo, mesenterio, intestinis ac renibus) intemperiem patientibus habitualem, à qua iecur refrigerari significauit. est autem rationi consonum viuente animali adhuc facultatem sanguificatricem aliqua ex parte contineri in iecinore,qua sanguis, non bonus quidē, sed icorosus generetur. Quia, si omnino intercederet officium sanguificationis, qua ratione tandiu nutriri possent particulæ, quandiu durat hydrops? propterea non est omnino facta intēperies sed aliqua ex parte adhuc fit. Verùm quia sunt hæc à nobis explanata in ijs,quæ de æquali,& inæquali intemperie scripsimus,hæc adnotasse sufficiat. E

Sequitur certè inflammationem iecinoris iam primum inchoantem alui adstrictio, quia ex chisti fellis non transmittitur bilis irritatura intestina ad expulsionem fœcum, & quia etiam ab ardore febris exiccantur fœces. Atque cum primum incipit hydrops, nondum iecur habitualē contraxit intemperiem,quam consequetur in progressu: atq; tunc aluus excrementa reddet liquidiora, carnis recenter mactatæ loturæ admodum similia.Quando igitur Galenus inquit. Si inflammatio iecinoris contingat cum imbecillitate fieri deiectiones liquidas: nomine imbecillitatis intelligit intemperiem habitualem, & factam: vel quæ proxima illi fit: quam imbecillitatem in essentia propria vocare consueuit libris de præsagione ex pulsibus. at fine hac imbecillitate, vt satis superque demonstrauimus,hydrops potest incipere. F

Sunt qui alio modo huic difficultati satisfaciunt, dicentes Galenum nō definiuisse, quam debilitatem diceret. Quia certè sola debilitas facultatis commutantis non est satis cum inflammatione coniuncta ad tales excretiones, nisi etiam simul accedat debilitas attractricis. Ergo cum per intemperiem frigidam in habitu debile est hepar, & tamen inflammationem patiens (nam nihil vetat habere intemperiem frigidam in habitu,calidam in dispositione) redduntur deiectiones illæ sub cruentæ,quia languescūt trahendi,& commutandi facultates: de quibus facultatibus Galenus loco dicto disputabat. Verùm præ intēperie calida,& sicca in habitu hepar est debile,vt cum hydrops succedit hepatis inflammationi,& si facultas commutādi fit debilis, proindeque aqua generetur, quæ regionem ventris replcat, tamen tractio nihil minuitur, sed aucta est: fitque per venas mesenterij magna succi attractio,ac siccatio excrementorum.Caussa, qua per intemperiem frigidam languescit facultas trahendi,per calidam verò minime, est,quod calor tardissime,& minime lędit facultatem trahendi, frigus maxime,ac citissime. Nam etsi quæuis intemperies possit tandem omnes facultates tollere, tamen quasdam illarum quædam intemperies minime, & tardissime: quasdam maxime, & citissime. Vt trahendi facultas à calore minime læditur, quia calore maxime iuuatur. contraria de caussa frigore citissime læditur. Ergo cum hepar ob inflammationem intemperiem in habitu calidam, atque siccam contrahit, prius amittit bonam commutationem, quàm tractionem. quamquam enim cōmutatio etiam agitur calore, tamen agitur moderatiori,quàm tractio.Itaque eo tēpore quo præ calida intemperie & sicca minuta erat commutandi vis,non minuta trahendi,generabitur multa aqua & reddentur arida ventris excrementa: illud debilitate facultatis commutantis, hoc nimia tractione sui. Verum cum hæc intemperies nimium creuerit, adeo vt iam omnino euerterit membri naturam debilitata tandem etiam facultate trahendi accidet profluuium ventris, etsi hydrops ab hepate cœperit initium: id verò fit in vicinis iam morti. Hæc illi in proposita materia subtiliter disputant.Quorum opinio licet docta sit, videaturq; maxime probabilis, mihi tamen minime satisfacit. Neque possum in præsentiarum scribere cur displiceat opinio, quia hora iam instat lectionis publicæ, tabellariusque festinat discessum. Aliàs scribā,si non citius,certè,cum Octauius ad vos venerit,quod breui futurum spero. Tu interim cura vt valeas, & Camillo simonettæ meo nomine salutem plurimam dicito. G H

FINIS OCTAVI LIBRI.

HORATII AVGENII EPISTOLARVM, ET CONSVLTATIONVM MEDICINALIVM

LIBER NONVS.

SENATVI PEDEMONTANO

B

Qvod Medicamenta componere non deroget nobilitati artis. Pro Domino Iulio Contareno Medico.

T, NON defuerunt in omni ætate, qui præstantissimos Medicos odio prosecuti sunt immortali: sic, hodie eiusdem generis reperiri quàm plures, & in omni ferè prouincia, manifestissimũ esse puto. Exempla possem, PATRES Amplissimi, afferre multa, sed ne sim longior, duntaxat, quid Iulio Contareno vestro ciui accidat, enarrabo. Hunc doctum equidem virum, & in artis operibus exercitatum, præsertim verò in medicamentorum compositione absolutissimum, cum a[illegible]decimo ab hinc anno receptus in Collegium fuisset Medicorũ Augustæ Taurinorum, & in hanc vsque diem citra cõtrouersiam, eo fuisset potitus: Nunc quidam indignum
C Collegio iudicant, quòd asseuerent, proprijs componere manibus medicamenta, & nobilitati facultatis medicæ plurimũ derogare. Collegium verò nobiliũ esse Medicorum. At, ego quia contrarium omnino sentiendum duco: vtpute, qui sciam nobilissimos Medicos, Reges potentissimos, Principes magnos hanc artem non mediocriter caluisse, & exercuisse, sum vobis ostensurus, non esse vitio vertendum Contareno, si pharmacorum compositioni incumbit: imò potius maximis extollendum, laudibus, ac præterea honore, atque præmio dignissimũ. Primum verò summam opinionis meæ in medium afferam. Deinde paulo altius petito principio, sigillatim, ac quo ad eius fieri potest, etiam diligenter, demonstrare conabor.

Eius igitur, qui medicamenta componit, scopus contemplari debet. Nam si, vt humanæ vitæ opem ferat, vtque certior fiat, pharmaca id præstare, quod titulo promittunt; pietate, & caritate Christiana ductus, suo exemplo ignatos pharmacopolas, ad rectam componendi methodum excitare in animo habeat, medicamenta componit: tantum abest, vt hunc nobilitati artis derogare aliquid putem, vt cõtra, de arte optime
D meritum, ab omnibus honorandum, ac summis laudibus extollẽdum, vbique statuam. At verò, si quispiam dũtaxat lucri caussa, vtque publicè venalia teneat pharmaca, eam tibi assumere voluerit prouinciam, hunc certè præstantiæ facultatis huius plurimum detrahere profitemur.

Disputatum olim fuit, an Medicina inter artes nobiles, & libero homine dignas, connumeranda sit: neque enim defuerunt, qui sordidam, & mechanicam esse tradiderint. Respondet Andraas Tiraquellus (vt alios prætermittam, qui hoc argumentum tractarunt) libro de Nobilitate cap. 30. nu. 523. Nobilem esse Medicinam, & Medicos nobiles: verùm non secundum se totam, sed duntaxat Diæteticam, & Pharmaceuticam. Excipit ille chirurgiam tanquam omnium sordidam, atque vilissimam. Nobilitatem porrò medicinæ latè comprobauit idem I. C. in eodem cap. num. 181. Possem hac ipsa contentus diuisione, quæ satis communis ac firma videtur apud Iuris consultos, pronunciati huiusce mei veritatem comprobare: quia medicamenta componere ad pharmaceuticam pertinet. At mihi certè non placet citra distinctionem

fidem adhibere Tiraquello. Nobilis enim etiam est ipsa chirurgia. Certè qui manu operatur cataplasmata imponendo, vrendo, secando, saniem, & purulentas materias detergendo, ac sordida quæque tractādo, ignobilis erit artifex, sordidus, mechanicus. Maximè si, quæstus gratia publicè, ac ex professo omnibus venalem suam exhibeat operam. At qui chirurgiam duntaxat docendo ad sordidum non descendit opus (nisi tamen vbi artifices desint idonei) sed ministris imperando, artem exercet, hunc appellauerim nobilem, & honore dignū haud minus, quàm in alijs partibus versatum. Idem iudicandum sentio de pharmaceutica. qui enim docet rationem vtendi medicamētis, & eadem rectè componendi, artifex scientificus, ac præstans iudicabitur. At qui solius quæstus caussa componit pharmaca, non est re ipsa Medicus, sed minister. sed qui componit, non quidem ob hunc duntaxat finem, sed etiam ob alios supra enarratos, non minister, non pharmacopola, sed verè architectus est. Vbi de hominum agitur vita, non licet profectò, medicamentorum compositiones vnicuique obuiam committere. quidam enim sunt pharmacopolæ admodū rudes, qui pro salutaribus, maximè læthalia componunt pharmaca. & sanè horum caussa multo plures, quàm aut morborum violentia, aut Medicorum negligentia, moriuntur. In præcipuis Italiæ ciuitatibus lege cautum est, pharmacopolas medicamenta expurganria, & magnas confectiones (ita.n. vocāt, Theriacā, mitridatū, aureā Alexādrinā, ac eius generis alias) cōponere nō posse sine assistētia vnius, aut pluriū Medicorum. neque hoc, est cuiusuis Medici officiū, sed eius in primis, qui fuerit ea in arte exercitatus: atq; ita humano generi optimè consulitur. At in ijs ciuitatibus, in quibus hæc consuetudo nō adest, periculosum videtur mihi, omnia in potestate pharmacopolarū relinquere: nā licet horū aliqui sint diligētes, tamen longè plures existunt, negligētes, quorū caussa aliquando obseruaui, nōnullos repente fuisse è medio sublatos. Romani Imperatores hac de caussa curā Galeno reliquerūt, cōponēdi theriacā, vt eius testimonio costat libro primo de Antidotis, in quo docet apertissimè sese theriacam composuisse ad instantiam Antonini, & Seueri Imperatorum. Imò eodem libro addit. Ad Medicos propriè magnarū Antidotorum compositionem pertinere. Velim considerari, cur dixerit, propriè ad Medicos pertinere? an quia extabant Galeni tempore pharmacopolæ, extabanr vnguentarij, ad quos secundo loco pertinebat illarum compositio: sed tamen ad Medicos magis exercitatos pertinebat hoc munus. Quis ergo, si hæc vera sunt, audebit Iulium Contarenum arguere, quod non confisus in Taurinensium pharmacopolarum industria, voluerit proprijs manibus pharmaca præstantissima componere, quibus pro suis duntaxat ægrotis sanitati restituendis vteretur? Placet hic afferre, quæ Galenus in huiusce rei confirmationem scribat. Verba illius habent in hunc modum. Si vel Mitridatum, vel Theriacam, vel aliquam aliam maiorem Antidotum componere aggrediatur, quæ, & multa comprehēdat, & cinnamomum accipiat, optimis quibusque indiget medicinis, quæ quoniam alio in tractu, quàm Romæ haberi non possunt, propterea tales Antidotos Romæ conficiunt, non solum optimi quique Medici, sed etiam vnguētarij] Dixit optimos quosque Medicos, quia nolebat, vbi de hominis agebatur vita vnguentarijs confidere. Neque enim alia excogitari potest ratio cur componentibus vnguentarijs eiusscemodi antidotos, optimi Medici etiam voluerint componere. Hinc factum suisse putauerim, Amplissimi Patres, admirabilem Galenum passim in libris de compositione medicamentorum per locos, & per genera quàm plurium medicamentorum facere mentionem, quæ fuere à clarissimis Medicis composita, Asclepiade, Archigene, Democrito, Appollonio, Scribonio, Hera, Musa, Cassio, ac alijs ferè sexcentis. Quid? si turpe est, & indecorum magni momenti componere medicamenta, derogatque nobilitati artis medicæ, cur nō erit pariter turpe, atque sordidum in simplicibus cognoscendis, & conquirendis tantā impēdere operam, quantā Heraclidē Terentinū, Crateuā, Nigrū, Dioscoridē, Iolam, Ruffum Ephesiū, atque alios adhibuisse constat? Quantam etiam admirabilis Galenus, vt illius frequens in lemnum nauigatio manifestum facit. Recentiores etiā rei herbariæ studiosissimi manus aqua, & luto, ac alijs coinquinamētus non rarò infecerūt, terrā etiā passim foderunt. an propterea dicemus illos fecisse opus mechanicum? mihi quidem non videtur. Finis est, qui specificat opus, non res ipsa, quæ fit. Dominus etiam noster IESVS collyrium ex sputo, ac luto fecit pro sanando cæco nato. quod nemo sordidum opus iudicabit. Quid si nobilitati derogat artis pharma-

A corum compositio, an Imperatores, ac Reges magni, an summi Duces, an Apostoli, an Sancti, an Pontifices, an Cardinales, qui medicamenta composuerunt, nobiles statuendi non sunt? In primis Augustus Cæsar, vt testatur Plinius Valerianus libro primo de re medica cap. 18. author fuit medicamenti, quo sæpè vtebatur, & quod passim omnibus commendabat. Galenus libro quinto de compositione pharmacorum per genera citat pastillum à Tiberio Cæsare compositum. Aetius libro secundo sermone tertio cap. 113. refert collyrium viride ab Adriano Imperatore inuentum. Titus Imperator inuentor fuit cataplasmatis maximè vtilis, vt patet ex Galeno libro decimo de com posit. medic. sec. loc. capite tertio. Iustinus Imperator ad affectus renum, & vesicæ præstantissimum inuenit medicamentum, quod Iustinum suo nomine appellauit. Attalus Rex Pergami emplastrum composuit Attalum nomine, auctore Celso libro primo cap. 19. & Marcello libro de medicamentis cap. 22. Mitridates Rex Ponti maximus omnium Regum, & cui duæ, & viginti diuersarum linguarum nationes, parebant: Mitridatum faciebat. Agrippa Rex Iudæorum agrippæ illud vnguentum composuit. Sa-
B porem illum Medorum Regem & Persarum varia composuisse medicamenta Mesues testatur, & Aurelius victor Nono de gestis Romanorum cap. 8. Auicenna Hispalensis Bithiniæ aut Cordubæ Rex, vt alijs placet, idem effecisse ex illius libro quinto canonis constat. At taceбо Diuum Ambrosium, cuius extat sirupus ad febrem, vt Antonius Guainerius Papiensis testatur libro de Febribus capite de tertiana. Refertur etiam sirupus ad D. Augustinum, cuius frequentem mentionem facit Altimarus. Perhibent præterea quendam ex Apostolis composuisse vnguentum Apostolorum nuncupatum. Extant etiam pharmaca à Petro Hispano cōposita, qui fuit Pontifex Maximus, & Ioannes XXII. nomine appellatus. Ad recentiorum exempla accedamus. Petrus Andræas Matthæolus suum composuit helleborismum ad quartanam aliosque affectus melancholicos, quem nisi ratissimis, & amicissimis quibus reuelare volebat Medicis. Componebat etiam idem passim oleum illud ad venena præstantissimum Garauitæ, & alias præstantissimas antidotos. Ioannem Cratonem Medicum Cæsareum quàmplura com posuisse pharmaca eius monumenta testantur. Ioannes Cortusius Patritius Patauinus
C adeo hac arte componendi delectabatur vt ferè parem non habuerit, legēdæ sunt eius doctissimæ ad Mattheolum epistolæ, & ad Prosperū Borgarucium Medicum præstantissimum. Eram ferè oblitus inter studiosos pharmaceutices recensere Cosmum Mediceum Magnum Hetruriæ ducem cuius extat celebratissima contra venena compositio, & contra Pestem, aliave quàm plura humano generi vtilissima. Audiui etiam à fide dignis Ernandum eius filium omnium Cardinalium decus & ornamentum hoc studio maximè delectari: Dies quidem non sufficeret si vellem sigillatim prosequi artis huiusce studiosos: ij igitur sufficiant, ex quibus arbitror ostendisse me, non esse turpè Medicum pharmacorum compositioni operam Nauare. Sed video quid fortassis obijcient. Primum dicent, eos, quorū vsi sumus testimonio, fecisse composita medicamenta ob solam delectationem artis, non ob quæstum. Deinde quod non composuerint passim omnia, sed quædam magni momenti, ac præstantissima. Tertiò quod Iulij Contarini in hac re haud esse debet authoritas tanta, vt sciat rectè componere pharmaca, adeo, vt illi omnino adhibeatur fides: Quibus in hunc modum breuiter satisfacio.
D Dico primum honestum lucrum arti liberali & nobili cōuenire, omnis enim labor exigit præmium. de qua re extat sententia Hippocratis libro, cui titulus est præceptiones, vbi vult Medicum pacto conuenire cum ægroto de illius mercede, quam tamen nimis rigorosè postea exigi non vult. Verba illius afferenda sunt, quia certè maxime confirmāt propositum tractationis nostræ: ea sic habent. Si enim à mercede inceperit (conducit enim hoc vniuerso negotio) ægroto quidem huiusmodi cogitationem inducis, quod videlicet non ipse relicto abibis. Si verò non pacisceris, quod ipsum negliges. & de quibusdam in rem præsentem non admonebis. Curare igitur oportet de constituenda mercede. inutilem enim esse putamus eiusmodi ægroti ipsius cogitationem, multo enim magis in morbo acuto. Morbi autem celeritas tēporis occasionē non præbens ad reuersionem, non impellit bonū Medicum ad quærendam suam commoditatē, sed vt magis existimationis suæ rationem habeat] & parum postea. At verò (inquit) remunerationis exigēdæ acerbitatē, absq; præparāte ad disciplinas cupiditate, hortor, vt ne valde inducas, sed & ad opulētias, & facultates respicias] hæc ille. Ad secundum dicimus

dicimus Iulium contarinum non cōponere passim omnia medicamenta, quibus abun E
dant pharmacolæ, sed præstantissima & selectissima, atque in hac ciuitate insueta. Ne-
que docere vult illos, primum quia euidēs est inter ipsum, & pharmacopolas, simultas,
deinde, cum horum quidam ignari sint, quidam negligentes, non putat è re ęgrotorum
esse, tanti momenti remedia illorum autoritati committere. Neque verum est, quod
imponunt quidam, proponere singulis venalia. Sed solum, quæ ipse composuit, pro
suorum duntaxat ægrotorum curationibus vsurpat. estque adeo mitis, & benignus in
mercede exigenda, vt mitior inueniri non possit. Ad postremam obiectionem respon
deo, doctū esse, & in artis operibus exercitatum; propterea nouit ille, quibus de caus-
sis componēda sint pharmaca, quæ ingredi compositionem debeant, qua ratione com
positio tota absolui debeat, & quibus morbis applicanda sint. & verò, quod attinet ad
artificium cōpositionis, ac præparationis ausim dicere, æqualem non habere, aut nul-
lum superare illum. Locus hic postulat, vt quædam de suo extracto è reubarbaro di-
cam, cuius caussa tot natæ sunt controuersiæ. Duo enim vitio vertunt illi. vnum, quod
pro extracto reubarbari, exhibeat suis ægrotis mineralia quædam, in quibus antimo- F
nium ingredi præparatum asseuerant. Deinde alterum est, quod putent, à Medicorum
vsu, omnino extirpanda eiuscemodi pharmaca. Prima certè accusatio impia est, nam
aut norunt, quæ ille adhibet ægrotis, aut ignorant. si norunt, iam quidem sciunt, phar
macum ex reubarbaro constare, vt ego profiteor, qui scio, & viderim ipsum componen
tem, formamque purgandi ex corpulenta substantia reubarbari mira quadam arte eli-
cientem. Si nesciunt, cur arguunt? cur ita temere pronunciāt? sum ego vsus ipso phar
maco, coniux, filij, tota familia successu semper vtili. Principes multi, frequentissimè
tamen Illustrissimus, & excellentissimus Philippus è Sabaudia Nemoursij Dux, eius
filij; atque alij sexcenti ex hoc pharmaco vtilitatem magnam reportarunt. Bonum
igitur existere pharmacum experientia facit manifestum. Deinde cōmunis vsus, nam
Vuecheluir, Andernacus, Cordus, Gesnerus, Quercetanus, Seuerinus Danus, Zuinze-
ris, Ludouicus Rochafortius, Ioannes Crato; Cortusus, ac alij præstantissimi ferè om
nes, extractum reubarbari inter purgatoria remedia describunt. Sed esto, non sit ex-
tractum reubarbari; ingrediatur in ipso antimonij præparati substātia, aut vis, an pro- G
pterea non est vtendum? quis ita statuetet? quasi quod præstantes Medici in contu-
macibus, ac maximè refractarijs morbis antimonio non vtantur? Ego tamen profi-
teor pharmacum illius esse solum reubarbari extractum, alia ratione elicitum, qua so-
lent ab alijs extrahi. Ex ijs etiam constat, quàm inanis sit secunda accusatio: in qua
certè videntur accusatores rem non benè perspexisse, cum vitio vertant illi; quod so-
ret alioquin maximè laudandum. Quandoquidem in eliciendis rerum formis excel-
lit Contarinus, siue simplicium, siue compositorum pharmacorum naturam, & essen-
tiam volueris. Ex manna, & cassiæ attramento diebus præteritis purgatoriam facul-
tatem extraxisse animaduerti, Vidit etiam Illustrissimus Cardinalis è monte reguli &
admiratus hominis fuit studium, atque diligentiam. Placet hic afferre, quæ Prosperus
Borgarutius nobilis Patauinus, & Medicus præstātissimus de Iulio Contarino scriptis
mandauit in libro, cui titulus est, Pharmacopolarum fabrica. sic ait. Iulius Contarinus
nobilis Taurinensis, quem Deus Maximus multis pulcherrimisque ornauit qualitati-
bus, quotidie magnam theriacam destillat, quam sciunt omnes, quàm sit efficax reme- H
dium ad multa humanæ vitæ pericula. Et ex ipsa Theriaca vi quamplurium & diuer-
sorum instrumentorum quendam elicit liquorem habentem omnes qualitates, quas
antea habebat Theriaca, præclarissimum certè liquorum omnium, ictibus canum ra-
bidorum, atque pestiferum animalium] atque eodem libro folio 469. inquit. Atque id
præsertim facit, quando eo potissimum modo quo extrahitur ab Accuratissimo Iulio
Contarino Taurinensi, cuius alias mentionem fecimus] Ioannes Costeus Medicus, &
Philosophus hac nostra ætate præstantissimus, & de medicina optimè meritus, in suis
annotationibus in Mesuem, Iulium Contarinum in præparandis pharmacis præstan-
tem, esse scribit. Franciscus præterea ab Alexandris Vercellensis Medicus celeber-
rimus in suo de pestilentia commentario Iulio Contarino in extractis medicamentis
conficiendis, ac recte vsurpandis primas partes tribuit. Ego verò ita scripsi in qua-
dam Epistola ad Sirochum fulginatem. Tanta vis est horum extractorum, vt expur-
gent noxios humores citra incommodum ferè omne, præsertim cum benè f... nt

præpa-

A præparata: in quo munere præstantiorem vidi neminem Iulio Contarino Taurinensi Medico egregio, & in artis operibus exercitato.] Hæc quidem satis manifestum faciunt, quantum sit Contarino in hac arte tribuendum. Cæterum hic ego non dispu-to, an sit melius pro morborum curatione vti extractis remedijs, an autem vsualibus: hoc enim ad aliam tractationem pertinet: sed illud dico, ac profiteor vitio nō esse vertēdum cuiquam Medico, si opportunè extractis vti voluerit: atque nullam habere accusatores occasionem probabilem contra Iulium Contarinum, vt eum statuant indignum collegio, quo, vt iam dixi, multo antea pacificè (vt ita loquar) potitur. Postremùm, quia dicunt, nolle ex collegiatis aliquem de cætero componere medicamenta. Dico decretum hoc ab illis fieri non posse in alterius præiudicium, imò totius artis, & ægrotantium. Illi quidem iam concessa autoritas est, à nostro fuit admissa collegio, cur post concessionem anno 20. plus minus deneganda? Mox cur nō licebit in dies artifici perficere, quæ ad artis dignitatem pertineat? an infima res, ac nullius momenti iudicabitur, tutò, & iucundè medicari? quod ille tractis pharmacis, ac alijs eius generis

B delicatissimis efficit? cur deinde ægrotis hoc impartiri debebit damnum, qui longo tēporū interuallo sunt assueti medicamentis eiusce modi? Lex maximè satisfaceret mihi, si non licere collegiato Medico præciperet, medicamenta more seplasiorum publicè venalia componere: atque simul si alia adderetur. Non licere cuiquam ex eo numero quæstus duntaxat caussa, & citra necessitatem aliorum ministrorum, vlcera detergere, cataplasmata imponere, suere, incidere, cauterizare, ac alia eius generis sordida efficere. hoc certè multo magis ad nostri collegij dignitatem pertinere videtur, quàm componere medicamenta. Conclusio igitur sit discursus huiusce mei, non derogasse quicquam nobilitati artis Iulium Contarinum medicamenta componentem, atque nulla ratione collegio priuandum. Vos interim amplissimi patres pro vestra prudentia iudicabitis.

ILLVSTRISSIMIS, OZASCHO MAGNO CANCELLARIO Serenissimi Ducis Sabaudiæ. & Ludouico Puteo primario Præsidi Pedemontani Senatus.

C

OSTENDITVR *neque sal, neque oleum oliuarum contagionem recipere pestilentem posse.*

QVAMVIS tum publicum docendi munus, tum in visendis ægrotis, & in rebus familiaribus, priuatum, reddant me hoc tēpore occupatissimum. Tamen quia vobis & Illustrissimis viris, & perpetuo obseruandis, deesse, neque possum, neque debeo. Problema mihi externa die propositum, diligenter, quo ad eius fieri potest, dilucidabo. Illud quidem hisce verbis scriptum à vestro secretario datum fuit mihi.

THESIS.

SI sal, & oleum oliuarum exportatum ex Genuensibus littoribus, fine inuolucris, & saccis, & cordis, & citra commercium infectorum hominū sint capacia contagionis.

RESPONSVM.

D IN sale duo sese offerunt consideranda. Vnum est eius natura. Aliud, quod cum sale communiter deferri solet, inquinamentum, aut terreum, aut saxeum, aut sabulosum, aut alia qualitate præditum. Dixerim igitur salis naturam seminaria pestilentiæ recipere non posse, aut certè non conseruare, si forte recipit. Est summa pestilentiæ, vt dicebat Hippocrates ipsa putrefactio: quod cum Galenus præuidisset, quæcunque corpora statim videbantur illi humida, omni opere exiccare conabatur: quæ verò sicca erant, in ijs antiquum habitum conseruabat. sal habere vim exiccandi potentem neminem esse arbitror, vel ex vili plebecula, qui nesciat: vt etiam illud notissimum omnibus est ob siccitatem imputria seruare corpora, & quæ semiputrida sunt ad pristinum suæ naturæ statum reducere. Quod itaque antidotum est præstantissimum & pro curatione, & pro præseruatione funebris huiusce mali, id quidem nequit esse capax contrariæ dispositionis. An autem quemadmodum ex Aethiopia semina pestilentiæ in græciam à ventis fuisse aliquando exportata, dubitasse videtur Galenus: sic fortassis ex Ianuensibus illis oris cum sale deferri posse

quispiam dubitabit. Sed hoc nequit consistere. Ex ventis enim mala seminaria contagionis asportari posse docuit olim experientia; & à D. Augustino eleganter expositum est libris de Ciuitate Dei: est etiam pariter à fominibus id aliquando contigisse obseruatum. Verùm vt omnis ventus ad eam deferendam perniciem idoneus non est: in hunc modū nec omnem fomitem idoneum statuemus, Sed ille duntaxat aptus censebitur, qui recipere potest, & conseruare inimica humano generi semina. Vt quæ sum vobis dicturus notiora sint, statuere oportet, semina pestilentiæ esse substantias quasdam vaporis specie ab infectis corporibus vi caloris effluentes, qualitate viscidas, ac naturam eius corporis præseferentes, à quo defluxerunt, corrupti, siue fuerint spiritus, siue solida cordis substantia, siue humores in finibus cordis contenti; propterea semen dicitur ea substantia, quia talem vim habet gignendi, qualis fuit, à qua defluxit: habetque analogiam ad particularem substantiam; quoddam ad spiritum, quoddam ad humorem, aliud ad solidas partes, quia fluxit semen vel à spiritu, vel ab humore, vel à solido corpore. Quoniam verò semen pestilentiæ diu conseruatur in fomite solet, inhærere debet illi: quodque inhæret viscidum corpus est. Quod attinet ad primas qualitates humida primum sunt, nam ex materia putrefacta, imò corrupta deducũtur: sunt etiam calida, non tamen vrentia; impedit enim humiditas, ne magnã caliditatem habeant. Sic habent seminaria pestilentiæ. Fomes verò corpus est laxum, molle, non durum, non compactum, non densum, Nam in illo seminaria ingrediuntur; in hoc ingredi non possunt, adde quod neque apprimè calidum esse debet, neque frigidum. calidum enim vaporosam illam substantiam, ceu ignis quidam purgatorius dissolueret: Frigidum autem extingueret. Hæc, quæ diximus, ex communi omnium consensu verissima sunt. Sal igitur hasce conditiones habere non potest, Primum quia compactam, ac densam substantiam sortitur. Deinde quia maximam siccitatem habet coniunctam insigni caliditate. Recipiens, ac receptũ debent inuicem conuenire, alioquin inuicem vniri non possent. Seminaria pestilentiæ humida, ac tepida, quomodo contineri & conseruari salua poterunt in substantia siccissima, dura, densa, calidissima? cur non dissoluetur in auram ab igneo calore pestilentiæ seminarium? Hac de caussa omnium Medicorum consensu à natura fomitum pestilentiæ excluduntur corpora calida, & sicca, dura, ac densa: quemadmodum etiam frigida siccitati cõiuncta. Si ex me scire vultis, Amplissimi Patres, quæ propriè seminaria pestilentiæ recenseantur, ea inquam esse, quorum Moyses in Leuitico meminit. nempè, vestes, ac panni lanei, pelliceæ supellectiles, stamina, & subtegmina; Constat etiam bombicem, gossippium nuncupatum, lanam, linum, canabim, sericum, & quæ ex illis cõstant, primas partes tenere, vt quotidiana experientia manifestum facit, quæ verò frigida, & sicca sunt, vt metalla, lapides in vniuersum ferè omnes, acetum, omphacium, acida etiam omnia sunt contra pestilentiam antidota. In hoc ordine collocanda sunt etiam sicca vincente calido, vt aromata omnia, castoreum, euphorbium, salis omnia genera, & quæ sunt conditionis huius. Constat ex ijs, sal ipsum, de quo controuertitur, seminarij pestiferi fomitem esse non posse, imò potius antidotum contra pestem ob exiccandi potentiam calore coniunctam; quia summa curationis, & præseruationis in siccitate consistere ex Galeno, in communi omnium medicamentorum decreto, supra demonstrauimus.

Porrò de his, quæ cum sale asportari, & misceri solent coinquinamentis, ita sentio. Natura eorum est consideranda. nam si fuerit concors cum propositis pestilentiæ principijs, aliquid efficere possent illa plus, aut minus, prout aut magis, aut minus accedet. Dixi, aliquid, quia contemplari oportebit, quid illis coinquinamentis accedat ex natura salis, quam contra pestem antidotum esse diximus. Saxa, sabulum, paleæ, stipulæ seminaria pestilentiæ recipere non posse, certissimum videtur mihi. De terra non ita cõstat, quia si contagionis seminaria deducantur è terra, nonnihil certè poterit. At certè pestilentia, quæ nunc Ianuensium exercet ciuitatem, non habet à terreo veneno originem. At verò alia possunt etiam permisceri, sed cum ignorem quæ illa sint, nihil habeo, quod certi afferam, in hac quæstione; quia pro ipsorum varietate deliberatio fieri varia debet. Idem etiam facio iudicium, de ea quæstione, an sal possit venenari à sceleftis hominibus, cum enim id mihi sit incognitum, aliquid certi pronũciare non debeo. Quædam enim fortassis venenorum existunt genera, quæ incognita sunt, quibus viribus suos imprimant effectus, de quibus nihil dicam, quia nihil habeo quod dicam,

A solum putauerim communia inquinamenta cum sale exportari solita, nō inferre labem pestiferam, tum ob rationem iam dictam, tum vel maxime, quia in ciuitatibus pestilentia obsessis omnes morerentur, cum omnes non modo, sal eo modo coinquinatum contrectent, sed etiam degustent. Nihil autem fuit eiusce modi obseruatum in hunc vsque diem in pestilentijs contigisse, quinimo contrarium apparet, cum omnes vtantur sale tanquam remedio. De primo problemate dixi, quid sentiam, non quidem contradictionis studio, quod in me nunquam fuit, sed solius veritatis caussa.

Nunc de ipso agamus oleo: de quo licet maximè ambiguum sit, quid pro veritate sentire oporteat, tamen magis in eandem sententiam, quam proposui, de ipso sale, inclino, quàm in contrariam. Dubitant quidam, quod oleum eam nō habet siccitatem, qualem habere sal, diximus, deinde quia habens substantiam humidam recipere potest seminaria pestilentiæ, atque ob viscititatem conseruare. Adde quod modus exportationis adaugere potest nō mediocriter suspicionem; in vtribus enim ex oris Ianuensibus portant illud, vtres verò possunt diu conseruare eiusce modi seminaria. Ex alia B tamen parte me non fugit, nunquam oleum oliuarum inuentum fuisse putre: ac illud experientia fecit manifestum, oleum temporis diuturnitate purius quotidie magis euasisse: propterea dicerem seminaria recipere nō posse putredinis, vt Aristoteles docuit: atque inter recentiores confirmat Iulius Cæsar Scaligerus, & postremo experientia testatissimum facit. Oleum (inquiunt) humidum esse, actu concesserim, quia fluuidum, at non magis humidum, quàm siccum; calidum, quàm frigidum existimari debet, quemadmodum scribit Galenus libro de simplicium medicam. facult. Viscidítas, ac densitas olei non admittit humorem; quod ex eo cōstat, quod si oleum aquæ misceas, nunquam adhærebunt inuicem, oleo semper supra natante. hac potissimum de caussa, nisi decipior, non admittit putredinem; hac ratione ductus putauerim sal, & oleum tutò recipi posse in hac prouincia.

Prudentius tamen consilium fuerit, curare, vt hæc, si fieri possit, ex alijs regionibus non infectis exportentur. Quia, quicquid sit de vestra propositione in thesi facta, Ego, vix putauerim asportari posse in hanc cisalpinam regionem sal, ac oleum, sine commer C cio infectorū, aut saltem sanorum in aere pestilenti, aut coinquinato degentium. Quòd si aliunde nequeant asportari; duo etiam, atque etiam me consultore curanda sunt. Vnum ne infectam regionem sani homines petant; nam attracto malo aere possent postea reliquos inficere; sic etiam cauebunt, ne aliquod habeant cum infectis commercium, imò neque cum sanis. Aliud verò, vt abstinentes ab vtribus, in quibus portari solet oleum, portetur in dolijs; sal verò ipsum in loco ponatur à ventis borealibus agitato, crebroque ventiletur, saltem spatio dierum, quindecim, atque vt omnis tollatur suspicio, ab omnibus coinquinamentis, quoad eius fieri potest diligenter detergatur. Atque hæc mea opinio est. Taurini die 15. Martij 1585. Augenius.

SEBASTIANO AVGENIO COGNOMENTO PAPARELLAE.

D *De Sanguinis ibicis, & hirci domestici facultatibus, & de exhibendi Methodo.*

Remedium illud, quo sanatum obseruasti conciuem nostrum, Sebastiane frater, est sanguis ipsius ibicis. Huius animalis historiam ex Ioanne Stumpfio in cronicis Heluetiæ, prius afferam, mox enarrabo, quomodo eiusdem periculum fecerim. Vix dici potest quàm sit pernicitatis admirandæ animal, & quàm vastis cornibus id ornauerit natura. Bina cornua accedunt ad pondus librarum vigintiquatuor. Nulla montium tam præceps, tam edita rupes est, quam non saltibus aliquot superet, si modo aspera sit, & spatia tanta promineant, quāta salientis vngulas excipere possit. Parietem scandit, si asper sit, & non incrustatus. saliendo rupicapram longè superat. Hoc tantū valet, vt, nisi quis viderit, nō credat. Venatores impellunt eam ad rupes feram, excelsas, & leues: illic, cum euadere nequeat, conficitur, vel ab homine funibus per rupē dimisso, vel ab ijs, qui scandendo per rupium latera accidunt. Fera venatorem expectat, & solicitè obseruat, an inter ipsam, & rupem, vel minimum sit spatium. Nam si visu duntaxat intueri

tueri (vt ita loquar) possit, impetu facto se transfert, & venatorem impulsum præcipitat. Sin ille ita pressè fixeque rupi hæreat, adeundo vt nulla interualli spes appareat, fera loco manet, in quo vel capitur, vel conficitur. Caprum siluestrem vocant, quem viuum in castro pulcherrimo Cercenaschi propè Taurinum milliaria sexdecim, iam primum vidi, dum ibi commorarer pro curatione Illustrissimi D. Alerani Valpergæ Diui Michaelis apud Christianissimum Galliarum Regem, militis. Maximam patiebatur ille tussim, qua cum ingens etiam aderat anhelitus difficultas. Nocte media dolores Nephritici accesserunt acerbissimi. Accersiri me iubet, Annuo. atque dum paro clisteres, anodina remedia, reuellentia, expurganria, ac eius generis alia, quæ pro mitificando affectu, & pro sanando necessaria iudicabam, tum ille mihi dixit, sperare se multò citius liberaturum, ac tutiùs ex vsu remedij cuiusdam celebris, de quo non semel aliàs in seipso: in alijs verò frequentissimè periculum fecisse, dicebat. Peto quid illud sit. Respondet sanguinem esse Capri siluestris, quem incolæ montium Augustæ prætoriæ, vocare solent bocco castagno. addiditque sese bis eodem laborãtem dolore ex eo sanguine fuisse sanitati restitutum. Anceps eram, dubiusque erat animus: verebar enim, ne, si quid cõtigisset mali mihi tribueretur, tandem recordatus, quæ de hirci domestici sanguine antiqui scriptores memoriæ mandauerint, putaui validiores habere vires siluestrem: propterea admitto remediũ, sed non anteaquàm vomitu ventriculus fuisset optimè purgatus, & acriori clistere intestina. Sumit sanguinis ex vesicula (sic enim solet asseruari) scropulos quinque ac ex vino albo tenui dissoluit, & calidum bibit. Dolor statim mitigatus est, atque spatio horarum quinque nõ sine magna admiratione vrinas emingens crassas, & multo sabulo plenas fuit in totum liberatus: ac idem alijs contigisse omnibus profitebatur. Dabat etiam idem pharmacum eadem mensura ijs, qui ex alto ceciderant, & contusionem viscerum patiebantur. Hoc exemplo permotus in multis experiri pharmacum volui, cumque nouissem profuisse omnibus, communicaui remedium meo genero, à quo fuit conciuis noster liberatus. Volo, Sebastiane frater, postquam in hunc sermonem incidimus, te certiorem facere eorum, quæ scribit de hoc argumento Tigurinus ille alter (vt ego nuncupare soleo) Plinius Germaniæ, libro de animalibus, cuius mihi copiam fecit Serenissimus Princeps. Hic summis laudibus extollit pharmacum, non modo ad calculosos renes, sed etiam ad vesicę calculum. Verba illius habent hoc modo.

E F G

Vini appiati (hoc est, in quo adhuc musto appium aridum, aut eius semina imposita sint) partes circiter sex: sanguinis partem vnam. simul feruefaciunt. mox in vase reseruanr. & ter in die potum inde præbent mane, & tum quidem in balnei solio sedenti in meridie, vesperi. hoc triduo fieri iubent. Futurum enim, vt calculus in arenam comminutus vna cum vrina excernatur. Sin minus excæcandum esse, tanquam extremo remedio frustra tentato] Hæc ille.

Antidoti huius vim nondum sum expertus in vesicæ calculo, experiar cum mihi dabitur occasio. Interim dubito plurimum circa præparationem, atque, vt tecum liberè loquar, nondum planè assequor. nam cum inquit. Vini appiati partes sex, sanguinis partem vnam. Dubito an sanguis recens, an coagulatus, & siccus debeat permisceri vino: deinde quo vase sit asseruandum. Tum etiam demum ad quantam debeat mensuram efferuescentia terminari. Si recentem sanguinem vult ille in permistionem venire, id erit ferè impossibile: quia animal raro viuus capitur, vbi verò conficitur sanguis concrescit. Sed statuamus ibicem viuum sumi. præparatum statim habere appiatum oportebit vinum, quod non est facile. At vbi hoc forte fortuna deficeret, quid agendum? an vim illam admirabilem frangendi lapidem sanguis amittet? An vinum appiatum dabit sanguini eam facultatem? Rursus cum triduo dandum sit, & singulo quoque die ter, qua dosi dari debeat ignoramus. nam si drachmas sex vini, & drachmã vnã sanguinis miscueris, ferè non videbitur vinum sufficiens pro distribuenda facultate huius ad vesicam antidoti? Propterea si verum est, quod vidimus, quod proprijs manibus contrectauimus de hoc ipso sanguine, methodum vtendi in affectionibus vesicæ docere possumus. Primum à scropulis quatuor vsque ad quinque satis accommodata est dosis pro sanando affectu renum. pro vesicæ calculo dosim augere oportet, ita indicante maiori affectæ partis distantia: erit meo iudicio sufficiens vsque ad drach. duas. Modus exhibendi est duplex, vnus cum vino albo tenuium partium, aut ex vino H

A diureticis præparato: vt feminib. appij, aniforum, aneti, radicum affari, ac aliorum id genus. Vini vnciæ sex deducent pharmacum ad renes, at pro vesicæ morbo dosis est exigua: sufficiens erit (me iudice) vnciæ nouem. quo enim distantior est pars, eo magis indiget vehiculis deferentibus vim medicamenti, vt scis ab Auicenna, & multò antea à Galeno fuisse scriptum. Quòd verò ille iubeat, pharmacum dari ter singulis diebus, non placet. Quod enim meridie datur crudum inuenit in ventriculo cibum, quod distributum vretico pharmaco per venas, renibus, ac vesicæ non parum afferre noxæ poterit. Ego solum darem semel ieiuno stomacho, & ab omnibus excremētis purgato, horis ante prādium quinque, vtilius que foret, vt ille etiam rectè præcipit, si in solio calidi balnei, sumeret diebus octo continuis, optima interim victus ratione instituta.

Porrò, quod attinet ad ipsam præparationem, Venatores Augustani, nullam adhibent, vt à fide dignis mihi relatum est. colligunt enim sanguinem, sinuntque exiccari quomodocunque, exiccatumque in quibusdam reponunt vesiculis. At meo iudicio præstiterit diligentius præparare, quemadmodum domestici hirci sanguis ab antiquis
B parabatur: de quo scribam nonnulla, cum sciam tibi rem gratissimam facturum. Marcellus Empiricus libro suo de medicamentis ita scribit capite vigesimo. Hircum segregatum, vel clausum septem diebus lauro pasces, & postea à puero impubi occidi facies, & sanguinem eius excipies munditer, ex eo dabis laboranti ex vini ciato scropulos tres, vt verò eius rei experimentum capias, lapillos fluuiatiles in vesicam immittes in qua sanguis exceptus fuerit (nam in vesica excipi debet, & reponunt signatam) intra dies septem solutos inuenies] ac rursus parum postea. Calculosis (inquit) expertus affirmat incredibiliter succurri remedio tali. Si Hircum, melius si agrestem: adhuc melius si aniculum, & si mense augusto claudas loco sicco per triduum, & ei solas laurus edendas subministres, & aquæ nihil accipiat; at postea tertia die idest aut iouis, aut solis occidas; melius autem erit, si purus castusque fuerit & qui occidet, & qui accipiet remedium. Ex secto igitur gutture eius vtilius si ab inuestibus pueris excipiatur: comburitur in vase fictili vsque ad cinerem. Vas autem in quo torrebitur coopertum & illitum gypso in furnum mittetur, quod cum vapori exemeris, in puluerem re-
C diges. Nec non, & polypum marinum identidem, vt dixi, exustum in puluerem rediges. confectio autem vniuersi medicamenti hæc est.

Sāguinis huius hirci vnc.iiij. thimi vnc.j. Pulegij vnc.j. hæc omnia separatim tunsa, & ad leuissimum puluerem redacta commisces, & dabis infirmo, melius in die iouis, aut solis, coclearis mensura in meri potione, aut cuiusque dulcis poculi. prouidere autem debes, vt digesto, ac ieiuno potio detur, & rursus, vt eadem potione bene digesta cibos accipiat, & eo melius erit, si hanc potionem cum condito post balneum in fabunis adhuc cōstitutus acceperit] Atque parum postea subdit. supra omnia efficax aliud ex eo facies medicamentum sic. sanguis hircinus ea obseruatione, qua supra excipitur in patella ferrea candente, vt aduri possit, & continuo stringi ipse sanguis, ita vt postea in puluerem redigatur: vel certè continuis aliquot diebus ad solem ipsum sanguinem pones, ita vt rore iam decusso, post horam secundam ponas, & ante nonam colligas, postquam ita fuerit siccatus sanguis, vt nullum humorem habeat, colliges eiusdem crustulas, & teres, atque ex eo leuissimum puluerem rediges. Deinde accipias herbam tri
D bolum, idest semen spinosum reijcias: ipsam autem herbam lectam, de locis maritimis siccabis, tundes, ac in puluerem rediges: confectio autem medicaminis totius hæc est.

Herbæ triboli vnc.ij. piperis vnc.ij. petroselini macedonici vnc.ij. folij sertulā idest coronam, siue spheram vnam. hæc omnia separatim tunsa, & ad leuissimum puluerem redacta, cum sanguine hircino miscebis, & dabis infirmo die solis, vel iouis cochlearij mensuram in meri potione, aut cuiusque dulcis liquoris. Prouidere autem debes, vt digesto, ieiunoque potio detur, quam cū acceperit, qui calculum patitur, mox lapides solutos omnes per vrinam emittet] Hæc Marcellus. Circa cuius compositiones hæc mihi obseruanda curaui. Primum quidem in componendo pharmaco non oportere tanta vti superstitione, quantam ille adhibet: nempè vt die iouis, aut solis detur pharmacum, eodem die iuguletur hircus, quod qui medicamētum sumit, sit castus, vt etiam qui occidit, vt sanguis ab hirci gutture emanās excipiatur à puero sine vestibus. Quid enim hæc ad medicamenti efficientiam? tam certè valebit pharmacum si nullā, quàm

si ma-

si maximam superstitionem adhibueris. Deinde in secunda compositione Marcelli E non ponitur dosis sanguinis hircini. Ludouicus Pater substituebat eandem quantitatem, quam in priori compositione recipiendam scripsit. Atque suos illos admirãdos pulueres, quos tibi & mihi dumtaxat communicauit, ita parabat.

Rec. herbæ triboli vnc. ij. piperis nigri vnc. ij. thimi vnc. ij. spicæ nardi italicæ drach. iiij. sanguinis hircini optime parati vnc. iij. singula pulucrizentur per se; mox misceantur, atque vitreo vase in loco sicco seruentur.

Præterea tribolum eligebat ille terrestrem. Duæ enim sunt illius species: aquaticus, ac terrestris: longè præstantior terrestris. at magis præstant semina. promiscuè folijs cum seminibus fęlicissimo successu vtebatur. Pro folio, substituebat nardum Italicam: præsertim eius flores odoratissimos.

Circa dosin, est admodum exigua, ac certè in sufficiens, quæ proponitur à Marcello, drach. scilicet vna. Ego nunquam dedi minus quàm scropulos. iiij. nunquam supra sex exhibui. in regione, non admodum calida cum mero tenuis substantiæ, quodque diureticum sit, aut cum decoctione diuretica. Aestate, ac regione calida minori quantitate indigemus: dissoluique medicamentum debet ex decoctione diuretica permiscendo semina frigida maiora, radicem glycirizæ, & graminis. Apozematis quantitas F sit vnciarum octo aut nouem. alioquin ad vesicam non penetraret pharmacum. Admonebat præterea, vt continuis diebus decem, exhiberetur pharmacum homini in balneo calidæ aquæ moranti: atque ita quidem clarissimus pater pharmaco vtebatur. Cæterùm quod attinet ad sanguinem hirci siluestris, si quispiã eodem modo pararet, efficacius fieret medicamentum. sed maximè difficile est, hunc habere viuum: atque si aliquando contingat in venatorum manus peruenire viuum, id hieme potissimum accidit. Conabor tamen, vt, venatores, rectius præparent. Habes, Sebastiane frater, quid sentiam de hirci vtriusque sanguine, & quomodo communis præceptor, Ludouicus pater, eo vtebatur. Vale.

PETRO GRILLO MEDICO PRAESTANTISSIMO. G

De medicamentis ad extirpandam carunculam in ostio vesicæ nascentem, & de morte Fratris Ambrosij Barbauara Mediolanensis Theologi præclarissimi.

Non id quidem ego dicebam, Grille præstantissime, carunculam in ostio vesicæ natam, luem veneream indicare. Sed, quam curandam suscepisti, & de qua mecum egisti, sanari non posse contendebam, nisi luem illam antea curauerimus. me non fugit ex antiquatis vlceribus nonnullis callum contrahi, & nonnullis mollem carnem creari, & quotidie adaugeri: vlcera verò penis ad colli vesicæ duplicem originem habere: aut à virulenta gonorrhęa, luẽ venereã concomitante: aut citra gonorrhæam, vel ex rupto abscessu, vel ex acrium humorum fluxione. Dicebam igitur iuuenis illius non cuiuscunque, nec omnem carunculam) foueri à mala qualitate, ac venenata gallicani morbi: huncque extirpandum funditus, anteaquam ad illius sanationem accederemus. Non putauerim te non venire in meam sententiam, vbi certior reditus fuerit H is hunc morbum pati: sed ne citra rationem, me gratis loqui putes affero coniecturas, quæ me in eam opinionem deduxerunt. Signa igitur hæc sunt. primum passus est bubones duos, qui non suppurarunt. Deinde cariem in glande habuit fædam, ac diu turnam, & gonorrhæam statim à coitu passus est, quæ anno integro durauit: hinc factum fuit vlcus in meatu, in vlcereque ipso sensim increuit caruncula, Cuius caussa vrina reddebatur ex angusto meatu adeo tenuis, vt filum repręsentaret. Retulit præterea mihi socrus, duas habere gummas, vnã in crure dextro, aliam in brachio sinistro. Non dubito quicquam Grille, hæc inditia esse huiusce morbi certissima: propterea decoctum ligni guaiaci exhiberem ineunte vere, ad dies quadraginta, atque tenuem rationem victus, huic medicationi assuetam, instituerem: postea remedijs vterer pro extirpãda eiuscemodi caruncula accommodatis, de quibus nunc ago, vt tibi satisfaciã.

Scripserunt multi de carunculis, è vesicæ ostio extirpandis, vt nemo diligentius Lacuna, & Amato Lusitano, vterque tamen ex Philippo Gallo eam didicisse medendi rationem:

A tionem constat; eá fiebat ex vnguento catheretico, idest mollem illam carnem sensim colliquante: quod vnguentum vario modo parabant: erat autem hoc celebre. Rec. viridis æris, auripigmenti, vitrioli romani aluminis rochę añ. vnc. iij. infundantur omnia in aceto acerrimo horis 12. atque inter duos lapides marmoreos in pollinem tenuissimum redigantur: tum æstiuo soli exponantur; siccata rursus in acetum imponantur, indeque, vt antea, marmorum attritu, sic cōminuta, vt digitis subiectum nihil occurrat asperitatis, soli denique exponantur, quousque in pollinem tenuissimum reducantur, omnisque eorundem euanuerit acrimonia, quod fiet octo ferè dierum spatio. hinc Rec. olei rosati completi, vnc. iiij. litargirij vnc. ij. coquātur ad ignem, donec coiuerint in emplastrum solidæ consistentiæ, ab igne tum semotis, adde prædicti pulueris vnc. ij. misceantur spatula, & igni subijciantur, quousque totum in durum medicamētum concrescat, adeo, vt ipsi candelæ cereæ, vel virgæ plumbeæ adhærere possit, sic, vt, ne manibus quidem tractata, excidant. Ego autem in robustis hominibus, ac in rusticis hoc admitterem pharmacum: in adolescente delicatissimo, ac maxime resolubili, nobilis-
B simoque, suspectum haberem; nihil æque obest in curatione huiusce affectus, quàm acribus vti pharmacis, à quibus dolore concitato, & fluentibus humoribus, non rarò fit in ijs partibus inflammatio, quæ miserè hominem ægrotum adueniente gangrena interimere solet trium, aut quatuor dierum spatio: nunquam placuit mihi eorum opinio, qui celeriorem curationem efficere volentes, acrioribus vsi, præcipitant ægrotos: satius est, si citò curare non possis, ac tuto: temporis longitudine curare tutò, ac iocunde: hac de caussa mitiora vsurpare Medici est prudentissimi, & certè in rē præsentem accommodatissima. Volo hic recensere omnia, quæ vtilissima scripserunt, & ego opere cognoui, postea vero vtēdi rationem scribam. Pręparata habere oportet multa medicamenta. Primum remedium fit ex ipsa mulsa, & thimo. vt ex vncijs dilutę mulsæ tribus, & thimi subtilissimè puluerizati drach. iij. Aliud est aqua stillaticia, quam albuminis nuncupo ouorum, fitque in hunc modum. Rec. Aluminis rochæ vnc. iij. aquarum rosatæ plantaginis añ. vnc. iij. succi rosarum, plantaginis, & portulacæ añ. vnc. iij. succi nicotianæ drach. iij. albuminum ouorum num. xv. misceantur omnia, & posita in
C alembico aqua stilletur in duplici vase lento igne, & sine fumo diligenter, ac in vase vitreo reponatur ad vsum. Tertium sit. Rec. Cerusæ, litargirij auri præparati vtriusque vnc. s. olei rosati, & è mirrha sing. vnc. j. s. liquefacito igne remisso, deinde adde, thutiæ præparatæ, stibij, spongiæ vstæ, omnibus in succo plantaginis maceratis, ac dein in sole siccatis singul. drach. j. radicis aristolochiæ rotundæ, mirrhæ, aloes, mastices, pulueris tenuissimi plumbi crudi añ. vnc. s. camphuræ drach. ij. s. omnia cote marmorea tenuissimè terito, dein in mortario plumbeo diu in vnguentum subigito. vel sic parato pro corporibus delicatioribus. Rec. Cerusæ venetæ optimæ vnc. iiij. tutiæ electissimæ præparatæ ac lotæ in aqua rosarum vnc. s. litargirij, auri præparati drach. vj. stibij selecti & in tenuissimum puluerem redacti, & excreti vnc. s. camphor. drach. s. mustias, olibani, aloes epaticæ sing. scrop. ij. comminuenda marmoreo lapide conterantur adiecto plantaginis succo, atque ad solem siccentur: dein rursus exactè trita in mortario cum pistillo plumbeo, adiecto oleo rosaceo q. s. diutissimè agitentur, & fiat vnguentum. Quartum est quod sequitur. Rec. Aloes optimæ drach. ij. mirrhæ, aristolochiæ, vtriusque
D drach. j. s. tutiæ præparatæ drach. s. fiat omnium puluis, ex quo cum stirace liquida fiat massa, quæ emplastri crassitiem habeat. Postremum, quod in hoc opere paratum habere oportet remedium sic habet. Rec. vnguenti rosati recens confecti, & aqua rosacea loti, vnguenti de cerusa, pomadis ex adipe hœdi sine aromatibus paratæ añ. vnc. j. misce ac diutissime in mortario plumbeo subige, fiat vnguentum.

Iam verò enarro tibi, quomodo bis vtar medicamētis, expurgatis diligenter primis vijs, duabus horis ante prandium, ac totidem ante cęnam, per siphonem vrinarium immittatur sensim aqua mulsa cum thimo, idque fiat quater. frequenti enim vsu mulsæ, nonnihil semper deraditur ipsius tuberculi. quia verò ardorem inter mingendum patitur ægrotus, catheretica verò pharmaca aliquid semper habēt acrimoniæ, propterea alternatim vtendum est mulsa, & aqua ex albuminibus ouorum præparata: quam tamen immittere non soleo, vbi acrimoniæ sensus nullus adest. Transactis quatuor diebus cereolum ex therebentina præparatum, vt in hoc fieri casu consueuit, blande in meatum pœnis immittatur à manu experta, ac docta; ac in ingressu diligenter exploret,

ret, vbi nam offendit impedimentum, quod liberum cereoli transitum remoretur. Vbi inuenerit blandissimè tangat, neque violentiam adhibeat aliquam, sed leuiter, num penetrare possit, experiatur. Hic ego illorum admittere opinionem non possum: qui putant chirurgicum opus rectè admodum procedere, cum repugnãte caruncula specillo, aut candelę, eaque superata ex violentia immissionis sanguis multus profunditur. Obseruaui non raro, qui hoc modo fuerunt curati, aliquando in quarta, aliquando parum infra septimam, aut supra, oborta inflãmatione mi ferè fuisse iugulatos. Eo minus hanc recipio curandi rationem, quod dicat, vrinã ipsam per se, habere vim detergendi atque consolidandi. Nam si vrina non potest recenter genitum vlcus, aut in renibus, aut in vesica, detergere, & consolidare, quomodo poterit antiquatum? Ego verò semper animaduerti ex vrina eiuscemodi vlcera nõ mediocriter exacerbari. Quamobrem iubeo suauissime imponi specillum, atque cereolum: atque si hoc modo superare potest illã. (confidendum quidem ob mollitiem superari posse) meminerit ægrotus, ipsum cereolum semper intus gestare: cumque mingendi venerit tempus, remoueat, postea verò rursus imponat post mictum. Est autem ad totius curationis absolutionem hoc vtilissimum. Vt verò superari possit, fiat primum ex terebentina candela ipsa, ne liquescat in vesica. deinde excauari debet cereolum, & oblinini vnguento tertio ordine scripto, quod dum à loci caliditate liquescit, sensim, ac certè, vt non raro obseruaui, sine dolore carunculam exedit: tantum in hoc opere incumbẽdum, dum superatam, atque omnino abrasam noueris: quod scies tunc accidisse, cum vrina, quæ tenui & admodum exiguo meatu prodire videbatur, liberius effluẽs pleno canali exit, & ipsum cereolum nullo prorsus offendiculo in cauitatem vesicæ penetrat. Ergo, vbi iam id noueris: quidem mutare vnguentum oportet, nam consolidare dilaceratam partem tunc scopus est. consolidabit, ac etiam aliqua ex parte carunculam exteret, quarto loco descriptum cereolo aptatum, quemadmodum superius cathereticum: hoc ipso consolidante multis diebus, imò etiam si mensibus vtaris multum proderit. Opus succedet etiam fęlicius, si aquam albuminum aliquando immittemus: hæc enim præterquam quod corpus ipsum reddit ab inflammatione tutum, ardoremque mitigat, & contra incommoda à cathereticis fieri solita, mirè pugnat, insignem possidet consolidandi potestatem. Si verò dolorem aliquempiam, aut ardorem, vel ex medicamento cathereticо (quod alioquin admodum rarum est) vel ex vrinæ acrimonia, vel noua fluxione ægroto accidat, candelam oblinito postremo vnguẽto, eoque vtaris tribus, aut quatuor continuis diebus: mitigabitur statim dolor, neque consolidationi eris impedimento. Cæterum soleo perficere curationem dierum quadraginta spatio. Singulisque decem diebus exhibeo drach. decem floris cassiæ cum drach. j. pulueris liquiritiæ, & si ex sena ægrotus non turbatur, (quibusdam enim ex propria natura id cõtingere obseruatum mihi fuit) perlibenter sirupi de sena solutiui vnc. iiij. ex aqua lupulorum exhibere soleo. Sed siue hoc, siue illo vtaris parũ refert: modo scias solis lenientibus pharmacis vtendum esse. Communicaui tibi perlibenter (vir clarissime) quibus medicamentis sanare consueuerim carunculam, non quidem, vt noctuas Athenas, sed vti tibi satisfacerem, qui nimis officiose, & humaniter binis literis, efflagitasti. Illustrissimo ægroto meo nomine salutem plurimam dicito.

Nostra Academia maximã fecit iacturam ex morte clarissimi Philosophi, ac Theologi Fratris Ambrosij Barbauarę Mediolanensis communis amici. Mortuus est ex Anginæ in peripneumoniam transmutatione. Horis octo anteaquam moreretur, dum siti extinguibili cruciaretur tanquam sonorus Cygnus Domino cecinit hosce versus à me illo dicente statim conscriptos.

Improba, quæ algentem stomachum, viresq; parantem
Reficere exagitas, Dira sitis, quid age hoc?
Vult Deus ardore hoc nimei, vilisq; liquoris
Te scire, vt sua mi sint sitienda magis.
Iamq; canas: sitit, vt Ceruus vehementer aquarum
Flumina, sic mea te mens sitit alte Deus.
Sancte Deus, qui me ita mones, pungisq; iacentem,
Improba non, mitis sed iam, & amica sitis.

DVRANDI

A DVRANTI SCACCHO NVRSINO MEDICO.

Ne ingeneretur Polypus præseruatiò pro Nobili Matrona.

OBSERVAVI diligenter vtranque narem, atque licet nonnihil appareat in dextra, quod fortaſſis renaſcentis polypi ſuſpicionem inſerre poſſet. Tamen non renaſcetur, (niſi fallor) aut ſi renaſci cæperit, tu qui in artis operib. exercitatiſſimus es, Matronam hanc nobilem facilè ſanabis. Cur autem credam polypum non eſſe reuerſurum, duo potiſſimum faciunt. Alterum, quòd nullam viderim imminẽtem carunculam, quæ vel naris meatum impleat, vel poſterius pendens in fauces irruat, obſtruendoque reſpirationi negotium ſaciat. Vidi in medio meatu in interiori parte ſubrubeum, quidpiam albi coloris referens, quod mihi videtur veſtigium cicatricis ab ignito ferrò olim prudenter inductæ. Si enim radix eſſet Polypi, vtique iam cępiſſet foras erũpere, aliquidq; appareret ibi inæqualitatis. Secundum in eandem opinionem me ipſum confirmans B eſt, quòd reſpirandi, emungendi, loquendi actio læſa non eſt: neque conturbet nos, quod vocem ſubraucam habeat. hoc enim certum non eſt polypi ſignum, ſed deſtillationis: & fortaſſis id à natura contingit: eius enim frater, qui mecum ſumma familiaritate coniunctus eſt, eandem vocem citra polypi ſuſpicionem habet. Hæc igitur, ſi vera ſunt, ſola præſeruatio à nobis, prætermiſſa curatione exercenda eſt: præſeruationis modum indicabit rei natura. Fit enim polypus ex materia craſſa, & viſcida, quę ſenſim à cerebro ad nares appellit: quod non fieret, niſi eſſet humidius. Ergo præſiccandum eſt cerebrum, corroborandumque ne materiam mittat. affectum verò locum ita roborare debemus, ne poſthac recipiat excrementum: atque, ſi quod forte fortuna receptum eſt, vel de cętero recipietur, vt paulatim citra doloris ſenſum, (dum tamen id fieri poſſit) diſcutiatur vel exedatur. Hæ ſummæ ſunt, ſi benè iudico, Scacche, præſeruationis leges. Sed quia præſiccare caput non licet, niſi vacuato prius toto corpore. Idcirco, ſi abundauerit ſanguine ineunte vere eius inſtituenda vacuatio eſt, ſecta vena cubiti exteriori, aut in poplite, ſi menſtrua reſtiterit purgatio, ſeruata ſemper loci affe C cti rectitudine. Neceſſaria verò maxime purgatio eſt humoris craſſi, & viſcidi, quam ego in hunc modum abſoluerem. Rec. mellis roſati ſolutiui vnc.iiij. decoctionis ſenæ vnc.ij. fiat potio. Materiam poſtea pararem ex ſirupo de pomis, de betonica, e de meliſſa, ex accommodato apozemate, quem paratum expurgarem ex ſequenti pharmaco. Rec. aquarum betonicæ, melliſſæ añ. vnc.ij. vini optimi vnc.s. macerẽtur agarici troc. drach.j.s. zimziberis gr.ſex. & in expreſſione diſſoluito confectionis amech. drach.iij. elect. de dactilis drach.j. mellis roſati ſolut. vnc.ij. miſ. Hanc purgandi rationem bis obſeruari velim, Vere & Autumno, conuenienti victu, non ijs modo, ſed reliquis temporibus, ſeruato: quem hic non ſcribo, quia putauerim illam ex diuturnis colloquijs clariſſimorum Medicorum optime noſſe, quid in victu iuuare, & quid lędere poſſit.

Corpore vacuato circa ipſum caput adhibenda prouidentia eſt, abradantur capilli, qua parte ſutura coronali cõtinetur, ac poſtea lauetur ſingulis hebdomadis ex lixiuio facto ex cinere vitium, in quo ſtechas, betonica, origanũ, bacchæ lauri, & nepita incoxerint, cum drach.iiij. agarici electi in ſindone ligati. deinde facta lotione, & exiccato D capite aſpergito puluerẽ thuris, ac mirrhæ añ. drach.j. At verò in Autumno maior adhiberi debet diligentia, nam abraſo diligenter capite (conſeruatis duntaxat capillis in anteriori, ac poſteriori parte pro ipſius ornatu) cataplaſma imponatur, quod ſequitur. Rec. Thuris, mirrhæ añ. vnc.j. pulueris maioranæ ſiccæ drac.ij. cochleas integras quatuor, contuſas tamen diligenter, miſceto omnia, & addito ceræ vnc.ij. albumina oui numero duo, fiat cataplaſma, quod imponatur in ſutura coronali: nouemq; diebus geſtetur: decimo die ex oleo antea emollitum remoueatur: atque caput, vt ſupra abluatur. mox cataplaſma innouetur, ac ita toto Autumno quater fiat. Cæterùm quod attinet ad remedia, quibus à regeneratione polypi præſeruare illuſtrem Matronã valeamus, rẽ paucis abſoluã ea ſolũ ſcribens, quæ longiſſima experiẽtia docuit maxime proficua. In primis vero ſeſe offert remedium à Galeno, Auicenna, & in vniuerſum ab omnibus Medicis celebratũ, ex omniũ malorũ punicorũ ſucco: nẽpè acidorũ, dulciũ, & medij ſaporis. Hoc ego rectè præparato nõ modo præſeruaſſe multos à polypo, ſed etiã incipiẽtes perfectiſſimè curaſſe, ꝓfitcor. Modũ pręparationis habes à Galeno ſcriptũ libro

tertio de composit. medicamentorum secundum locos cap. 3. Tenuior illius pars madefaciat turundam ex lineo tenuissimo paratam, qua locus affectus frequenter intingatur. Imo etiam ex cathetere paruo paulatim instilletur in ipsas nares, & citra illius vsum ab ægrota attrahi sursum potest. Varios modos propono, quia, vt dicebat Galenus, molestum est semper intus gerere collyrium. Sic igitur tenuior succi pars vase stanneo reposita vsurpari debet, vt Galenus præcipit. Crassiorem partem conseruato diligenter in pila contusam, ac leuigatam, quam siccari permittito: mox verò facto puluere illius portionem cum specillo nari affectæ immittito, aut insufflare iubeto, vel vino liquatam inijcito: & nunquam desinere oportet, quin semper aut tenuiori, aut crassiori vtatur pharmaco. Porrò si pro indicationibus propositis alia desiderarentur, (quod non putauerim) præ cæteris omnibus commendo oleum ex calcanto, cui tres partes mistæ sint tenuioris succi punicorum, aut etiam miscebimus tantundem succi, prout magis, ac minus illius vim corrigere in animo fuerit. sed si fortè, ad manus non sit eiusdemodi oleum, aut succus ita præparatus, eligatur succus punicorum potabilis, qui passim asseruatur pro potu febricitantium, & ob alios vsus: Pro oleo ex calcantho longè præstantius esse noui substituere oleum ex ligno cornu factum, quod non modo nascentem polypum, sanari posse scio, sed etiam confirmatum. Periculum feci in Cingulanis montibus olim faciens medicinam quater, vt in meis obseruationibus Cingulanis adnotaui. Potest autem parari citra laborem; Sed si neque hoc fuerit ad manus aqua aurificum separationis contemperata ex duabus partibus aquæ rosaceæ, vel plantaginis, aut tribus, erit opportuna. Postremo, si oportuerit ad ignitũ ferrum perueniendum est, vt aliàs te fecisse scio. Verùm ob rationes iam dictas non putauerim oportere hisce causticis vti remedijs; quia affectus admodum leuis videtur mihi. Interim verò prætermittere non possum, cauteria in brachijs ratione reuulsionis vtilitatem maximam præstitura. Hæc habui, Iacche, quæ de hoc argumento scriberem: Tu interim Medicis Fabrianensibus præsertim D. Polidoro Saraceno, & Fauorino Clauario, meo nomine salutem dicito plurimam. & me, quod te alioqui facere non dubito, vicissim ama. Scribito quæso, quid agatur in Cingulanis montibus. Quid ille ferrarigus. Quid cæteri. Nuntiato vestris Clauellis in hac cis montana regione adesse etiam Clauellos ex Fabriano, vt illi profitentur oriundos; nempè in pinarolo, & in ceua illustribus huius prouinciæ ciuitatibus. Vale.

MATTELICANO MEDICO.

De præseruatione à sputo sanguinis à pulmonibus, ab erosione potissimum creati, in habitu corporis admodum gracili, & temperamento totius calido, & sicco. Pro Archipresbytero Mattelicano. Responsum.

Vtinam quemadmodum nihil antiquius habeo, quàm inseruire tibi, ac in vniuersum omnibus Pellegrinis: Sic, quæ scribentur eam præstent operam, quam desidero. Tuum certè erit, vt iam fecisti, obedire mihi de cætero. alioquin minimus error, graue poterit inferre damnum.

Quater quotannis expurgaberis accommodato tempore, Vere, Aestate, Autumno, hyeme in hunc ferè modũ. Rec. diasebesten sine scamonio, cassiæ.n.extractæ añ.scrop. v.s. reub. electi sub.pul.drach.j.s. fiant boli cum zucharo sumendi horis tribus ante cibum. Eunti dormitum assuescat zucharo rosaceo horis à cęna tribus. Sumendo vnc.s. pro vice. atque nullo tempore, si fieri potest intermittat. Vere potissimum, & Autumno ante cibum capiat vnc.s. conditi, quod habet. Conseruæ rosarum siccarum, symphiti añ.drach.v. trociscorum de carabe, & de terra lemnia añ.scrop.j. corrallorum, & margarit. electarum añ.scrop.s. sirupi rosati è rosis siccis q. s. fiat conditum. Eisdem tẽporibus sequentem sirupũ lãbendo capiat sæpissime siue ante, siue post cibũ, præsertim vbi fastidierit conditũ. Rec. passularũ expurgatarũ vnc.j. polipodij cerquini liquiritiæ abrasæ añ.drach.ij. vngulæ caballinæ, scabiosæ, poligoni, cõsolidæ maioris, pimpinellæ añ.m.j. seminũ alteę, maluarũ, bõbacis añ.drac.j. fiat decoctio in fontana optima ad librã j. in qua dissoluito zuchari fini quartaria tria. fiat sirupus mediocriter coctus. sumat omni hora coclearia duo. nã detergit, ac pulmones roborat. Aestiuis tẽporibus

duo

A duo sunt obseruãda remedia. Vnũ est potatio aquæ villẽsis de Lucca. Nã si quod reme diũ à sputo sanguinis pseruare potest, hoc sanè primas habere partes, profiteor. Aliud verò est dulcis aquæ balneum, in quo horis tribus ante cibum ingrediatur, ac moram trahat hora ferè integra, nisi virtutis obsit imbecillitas, cõtinuet diebus duodecim, vel quindecim. Potabit igitur medicatam aquam à 20. Maij vsque ad finem mensis, vel parum supra principium Iunij. Balneum verò dulcis aquæ ingrediatur vigente canicula, ijs obseruatis conditionibus, quas scripsi aliàs. Hyeme verò duo potissimum habeat parata remedia. vnum est theriaca, de qua sumat drach.s. vsque ad scrop.ij. eunti dormitum, sed tunc abstineat à zucharo rosaceo. Eligenda mediocris ætatis. Vetusta nimis, quàm par sit, exiccat. noua ob præpotentem vim oppij excrementorum dissolutionem impediret: si caloris aliquem perciperet sensum permisceat ipsam cum tertia parte, aut dimidia zuchari nenupharini, aut rosati. Aliud est, vt singulis diebus viginti plus aut minus, sumat scrop. iiij. agarici trociscati factis ex eo pillulis sex aut septem cum syrupo mirtino. Nec prætereca ommitrat in principio hyemis semel B sumere bolum supra scriptum: quem etiam alijs anni temporibus sumat. A vino abstineat generoso, quia verò mattelicanum omne caput petit, aliũde sibi pro potu comparabit magis opportunũ: quod præsertim nullam ex arte habeat coctũram. Fortassis apud Aluacinenses accommodatum reperiri poterit. Rubrum eligendum, maturum, & subdulce. à compotationibus abstineat. Aduersissima sunt nimia exercitatio, ingens calor, insolatio, excandescentia, ira, ac in vniuersum omnes animi passiones. Alimenta vitabit calida, sale condita, imò si fieri potest, à sale abstineat: vtatur lacte, ac cibis ex lacte paratis, atque ptisana tum colata, tum non colata, siue ex hordeo, siue ex zea, siue ex auena præparata. Omnia aromata nocebunt, somnum vitabit diurnum, quo tempore, aut venti, aut nebulæ, aut pluuiæ adsunt, domi sese contineat. Si hoc obseruare voluerit non dubito, quin sanetur, aut in meliorem certe statum redigatur. De radice China aliàs deliberabimus. Cauteria seruet aperta: nam si clauderentur, occasionem destillationi darent. Deus Optimus Maximus sit largitor sanitatis.

C

EIDEM.

De stupore vtriusque brachij minante paralesim, pro moniali Sancta Clara.

NON est ambiguum, quin Reuerenda hæc monialis, de qua doctè, & copiosè scribis, stuporem in vtroq; brachio patiatur ab humoribus frigidis, & viscidis neruos obstruentibus, à quibus motus, ac sensus brachijs communicatur: ac etiam minari paralesim, eoque magis verendum, quod hæreditarius videatur morbus huic familiæ. Ne hoc illi contingat, breuiter scribam, quæ obseruanda sint.

Hac hyeme vsque ad medietatem veris hæc fiant. Expurgetur ex vnc. iiij. mellis rosati solutiui vnc.j. sirupi de capillorum veneris, & vnc.ij.s. mulsæ dilutæ. mox accommodato apoxemate præparet materiam, vt Rec. decoctionis maioranæ, spicæ Italicæ, nepitæ, origani, betonicæ, saluiæ, vnc. iiij. sirupi de betonica, de sticade añ. vnc.j. misce D pro vno, & sic pro reliquis. postea verò expurgetur ex scrop. iij.s. agarici troc. & scrop.j. pillularum cochiarum, ex sirupo de betonica fiant pillulæ num.v. aut vij. capiat horis sex ante prandium. Cauteria postea fiant illi tria, vnum in principio spinalis medulæ, & duo in cruribus infra genua loco assueto. Sumat frequenter hinc optatam. Rec. con seruæ betonicæ, saluiæ, & rorismarini añ. vnc.s. specierum aromatici rosati drach.j.s. cum sirupo de menta fiat opiata sumenda horis duobus ante cibum vnc.s. pro vice. Spinam dorsi foueat ex oleo vulpino, & adipe anserino. In loco habitabit calido, eamque viuendi legem seruabit, quàm tibi mense transacto scripsi. Singulo mense accipiat drach.j. pillularum cochiarum ex melle rosato.

In ipso autem vere exhiberem, nisi quid impedimento esset, decoctum ligni guaiaci cum vnc.ij. salsæ pariliæ: repetita prius præparatione, & expurgatione humorum obstruentium. atque, si accipiat diebus quadraginta continuis obseruata victus ratione tenui, quam tu præscribes, erit vtilissimum, præsertim si prouocabitur sudor. Meam sententiã audiuisti, quam pro tua doctrina corriges. Misericors Deus, sit dator auxilij.

EXCELLENTISSIMO D. SIGISMVNDO COLREVTERO E
Primario Sereniss. Saxoniç Ducis, ac electoris Augusti Medico.

Agitur de remedio praestantissimo ad calculum vesicæ frangendum, atque de modo incidendi pro extrahendo lapide pro responsione ad literas Colreuteri.

Debebam antea multum D. Andreæ Pauli Serenissimi Saxoniæ Ducis, & Electoris consiliario. Nunc verò duabus de caussis me plurimum debere sentio: primum quia mei erga illum amoris, & obseruantiæ memoriam seruat, Deinde quia cum occasionem dederit tibi, ad me perhumaniter & doctissimè scribendi, te ipsum non cognoscendi modo, sed etiam amandi, atque ob summam animi tui pręstantiam maximè obseruandi, data mihi facultas est. Quis enim non mutuò amaret, suam amicitiam vltro promittentem? Quis non obseruaret virum doctissimum, insigni iudicio, & incredibili humanitate præditum? Tuæ illę literæ me adeo deuinxerunt, vt pollicear omnino me, quantus quantus sim, totum semper fore tuum: non officijs, non laboribus parcam, vt cognoscas perpetuò mei animi cādorem, atque tibi potissimum, mox vero tuis omnibus inseruiendi desiderium. Accedo ad tuam epistolam. F

Duo sunt, quæ potissimum ex me scire cupis. Vnum, vt communicem tibi, quale sit illud remedium, quo pro frangendo calculo vesicæ vsum magna fęlicitate Romæ Adolescentem sanasse profitear. atque si id facere non placuerit, saltem, vt ad te puluerem mittam, doceamque vtendi modum. Aliud verò, vt quid de sectione facienda ignitis cultris pro extractione calculi ex vesica ex mea opinione constituam.

His anteaquam satisfaciam, præfari volo, Doctissime Colreuteri, primum non proferri me scire aliquid, quod tu multo antea non scíueris, exactissimoque iudicio tuo non præuideris: si de hoc igitur scribam argumēto, id faciam libentissimè, non vt doceam, aut admoneam (neque enim sus Mineruam) sed vt solum tibi, cui volo inseruire, morem geram. Deinde illud addo, inter omnia morborum genera ferè nullum inueniri magis refractarium, & contumax vesicæ calculo. Hic enim tum ob longitudinem viarum, tum etiam ob duram substantiam medicamentis non cedit: adeo vt admirabilis Galenus magis in ipsa sectione, quàm in medicamētis confidere videatur. Multa multi scribunt. Maria montesque (vt est in prouerbio) pollicentur, permiscendo etiam quædam superstitiosa, vt facilius vulgares decipiantur, aut vt in admirationem ducantur; at verò effectus non respondent postea pollicitationibus, & euidentissime in ipsis artis operibus statim conspiciuntur mentiri. G

Num igitur inquies, calculū in vesica existentem frangi non posse arbitraberis? Ego quidem non id arbitror. Sed magna cum difficultate id fieri posse, contendo. Durum sanè, & antiquatum frangere nemo potuit. Molliorem, tophaceum, friabilem, recētem cum difficultate frangemus, in iuuene, nō in sene, vbi aperti sunt meatus, nō adstricti, vbi vires validæ sint, & ægrotus Medico pareat, Medicusq; suo munere perfungatur. Ac etiā si cōditiones adsint huiusmodi ratò tamen hoc opus medicamētis absoluitur. Ludouicus Pater, qui supra annos 65. medicinam fecit, vnum duntaxat sanasse medicamēto à Raze descripto profitetur: & Bartholomæus Eustachius Picenus dū Pisauri medicinā secū faceret, id obseruauit. Ego bis in hāc diem vsq; fractū vidi, primū casu, mox deliberatione, atq; matura consultatione addita. Casus fuit. Filium Zanetti Pontificij Typographi Romæ expurgandum susceperamus Doctissimus D. Iuuenalis Ancinas Fossanensis, & Ego, vt postea tutior ad ipsam sectionem accederet (iam enim cum Nursino artifice de pretio conuenerat,) tentauit enim antea omnia remediorū genera tū à Medicis Venetis, tū Florētinis excogitata, cumq; nullā subsecutā nosset vtilitatē, secari cupidus, sacerdotē iussit accersiri, vt sumptis Sāctæ matris Ecclesiæ Sacramētis, si ex sectione moreretur, animæ fuisset cōsultū. Religiosus fuit ex societate Iesu, qui audita cōfessione ab ęgroto, & cognito morbi genere proponit illi pharmacū, vt dicebat, magni vsus, de quo & in se ipso, & in alijs periculū fecit. Experiri placuit. Neq; facti pęnituit. Eodē remedio in renū calculo sū vsus bono sēper successu. Vidi.n. circuitus illos nephriticos fuisse nec sine assistētiū admiratione sanatos. In affectu vesicæ nūquā sese mihi obtulit occasio experiūdi, nisi semel, sed ęquali cū superiorib. euētu, variato tamē H

exhibendi

A exhibendi modo sumpta indicatione ab ambiente aere, ac ab hominis temperamẽto. Describam primum pharmacum ab ipso Iesuita traditum,mox verò aliud. Sed imprimis tuum illud remedium approbo. quia nihil certè deesse video, quod possit ad huiusmodi opus perficiundum, exoptari: vim agnosco simplicium egregiam,componendi rationem exquisitam conspicio. ac eo magis probo,quod pro basi continet antidotum,in quo summa vis inest ad frangendum calculum. Habet autem Reuerendi illius Iesuitæ pharmacum.

Pulueris millepedum præparatorum drach.j. ad summũ scrop.iiij.aquæ vitæ vnc.s. iuris cicerum rubeorum vnc.ix. vel x.capiat calidum horis ante prandium quinque.

Enemate vtebatur emolliente ante medicamẽti potum: instituebat simul emollientem victum: vrgente siti dabat stillaticium ex floribus fabarum ad vnc.vj. cum vnc.ij. iuleb.violati pro vice.

Effectus medicamenti fuit. Horarum duarum spatio ab assumpto pharmaco totum corpus incalescebat: angustiabatur ægrotus, sitiebat, ac ferè loco stare non poterat,ac B aliquando circa pubem dolores vrgebant: vrinæ hora quinta cæperunt crassiores reddi: sed non multæ. Secunda die contigebant eadem,sed vrinæ copiosiores,& crassiores. Tertia sabulum apparuit multum. Septima tandem die adeo plenæ sabulo visæ sunt, vt rectè quis diceret eas nihil esse aliud,quàm sabulum aqua dissolutum: omnia in meliorem statum redigebãtur,ita vt,qui proximè incidi debebat, liber ab omni malo nona fuerit die,& hic adhuc viuit,ab eo morbo Dei benignitate liber.

Ego verò iuuenem annorum 28. calido,& sicco temperamento totius corporis,natione Apulum curaturus cum Hieronymo Vitelesco Fulginati Medico pręstantissimo, duxi minuendam quantitatem aquæ vitæ,& vbi singulis diebus datum alteri fuit antidotum,huic alternatis dare iussi: ac pro refrigeratione totius corporis aquam fragarię & fabarum ad vnc.decem propinabam intermedio die cum guttis vj.olei de calcãtho, & vnc.j.iuleb violati. Hoc autem modo pharmacum indicabam.

Rec.pulueris asellorum præparatorum drach.j.aquæ vitæ drach.ij.decoctionis cicerum rubeorum vnc.viij.misce,& capiat tepidum horis sex ante cibum. Sed cum ex-C calefaciebam igne pharmacũ,ibi non erat aqua vitæ. Verùm vbi ab igne remora erat miscebatur,quia alioquin dissoluitur in auram. Procurabam dari medicamentum in balneum decoctionis emollientium herbarum, vniuersalibus præcedentibus, quæ tu nosti,quod licet sermone non explicetur,semper tamen audiri debet.

Si fides adhiberi experimento debet constat facultatem frangendi calculum consistere in ipsis millepedibus: neque enim cicerum decoctum, neque aqua vitę admirandam hanc habere facultatem possunt. Hanc nouisse antiquos,tum Græcos,vt Dioscoridem,Aetium,Galenum,ac alios,tum Arabes,vt Auicenna, ac Serapionem,ac Rasim eorum testantur monumenta.Aqua vitæ,& decoctum cicerum sunt vehicula quædam basis ipsius medicamenti. Restat,vt præparationem dicam, quæ eiuscemodi est.

Rec.asellorum,quam volueris quantitatem.abluito diligenter vino albo generoso, mox in ollam conijcito nouam vitro obductam. incrustato illam luto alioquopiam: ac postea in furno exiccẽtur.ita vt possit in tenuẽ puluerẽ redigi.Tũ verò affunde vini eiusdẽ generosi quãtũ poterũt imbibere,& rursus exiccato, ac tertio imbibito,& exic-D cato,vt supra. quarta verò puluerẽ irrorato aqua destillationis fragarum,& olei ex calchanto drach.j.permisceto inuicẽ,& exiccato rursus; vbi verò sic fuerit exiccatum, in tenuissimumque puluerem redactum,seruetur in vase vitreo,aut aureo, aut argenteo.

Quod verò ad ipsam incisionẽ attinet, nihil est, quod à me aliquid expectes noui: hoc vnũ dico,si fiat sectio ignitis cultris multo fęlicius successurã. Hanc rationẽ secãdi, mea persuasione adhibebat Romæ quidam ex meis discipulis,ac omnes ferè sanitati restituebat. Persuaderem tibi,quanti intersit inter hunc secandi modum,ac alium,qui fit cultris non ignitis, si tu is esses, qui à me de hisce rebus persuaderi deberes. Neque etiã quicquã edissero de artificio in sectione obseruando: tu.n.pro tua summa doctrina docebis chirurgũ; & ego,quia meo muneri perfunctus videor hic finẽ dicẽdi facio.

Interim te etiã,atq; etiã oro,vt me mutuo prosequi amore nõ desinas,dignumq; aliquãdo cẽseas tuis literis. Augeniũ tibi in omnib. inseruiturũ purato. Aegroto meo nomine salutẽ dicito,ac illi,vt benè speret,persuadeto: gratiasq; agito immortales de donario. Benè ac fęliciter diu valeas vir clarissime. ex Augusta Taurinorũ 14.Ian.1582.

EVGENIO MEDICO. E

De suffusione alterius oculi.

Novi ex ijs, quæ ad me non minus doctè, quàm eleganter scripsisti, Odoardum communem amicum suffusione laborare oculi dextri: eamque non esse penitus confirmatam. Sed non perinde noui, an detur locus remedio. Dum enim Galeni libros, de compositione medicamentorum secundum locos considero inuenio re ipsa verissimum esse, quod ibi scribitur. Ocularia medicamenta ab Antiquioribus inuenta, titulo quidem polliceri multa, vbi verò ad actum deducuntur, non stare promissis. Scribam tamen, vt tibi viro amicissimo satisfaciam, quid in graui casu agendum sentiam: si prius quædam supposuero mihi, ex quibus tota curatio dependet, atque præseruatione, sensim alter oculus in eundẽ affectum incidat, quod certè maximè vereor. Suppono igitur suffusionem fieri ab humore aqueo paulatim descendente per opticos F neruos, ac in pupilla, vel inter ragoidem tunicula, & humorem cristallinum concrescente. qui affectus, cum sit morbus in numero, postulat ablationem illius humoris. At hunc frustra tentabimus remouere, nisi prius caussam cõgestionis, quæ in ipso cerebro consistit, remoueamus. est autem eiuscemodi caussa intemperies humida cum affluxu humoris pituitosi. Hunc prius vacuare oportebit. Sed neque id tutò faciemus, si prius non fuerit adhibita toto corpori prouidentia: sic enim omnem superuacaneam expurgabimus pituitam, & de cætero impediemus, ne regeneretur noua. Ab hoc scopo. Eugeni, exordiri curationem oportet: qui, vt maximè necessarius est ad vtranque actionem à nobis propositam, sic diligenter executioni demandandus conuenienti victus ratione instituta in hunc ferè modum.

Victus extenuans esse debet, qualem Galenus copiose libello huic tractationi dicato scribit. Aerem calidum, & siccum eligat: Austrinum, ac etiam Aquilonium deuitet. nam ille fundendo; hic verò exprimendo augere poterit morbum. Sit serenus, nec multum luminosus. Hic enim disgregando spiritus maiorem faceret in oculis imbecillitatem. G Somnus meridianus vitabitur. Nocturno solum vtatur, sed non admodũ longo, cum expediat multò magis vigilare, quàm dormire. Exercitatio superiorum partium inutilis; inferiorum commodissima. Procurabit quotidie alui excrementa, aut natura, aut artis beneficio excerni. Plurimum nocebunt passiones animi. Circa cibum, ac potum hæc seruanda sunt: primum quod attinet ad vinum, sunt, qui præcipiant, abstinendum vino suffusis toto curationis spatio. Ego autem vinosum, ac generosum non laudo ob magnam copiam euaporationis. mediocris ætatis, ac subadstringens parcè potatum erit quidem vtilissimum. Nam si dolores oculorum sanat meri potio, cur non magis iuuabit in consimili oculorum affectu? nam dolentibus oculis, à quacunque caussa contingat, materia trahitur: vinum tamen, quod fluxiones facit exhibet Hippocrates, quam ob caussam nos verebimur dare vinum in frigido affectu citra doloris sensum? Vinum concretos humores eliquat, quales existere constat in suffusione, ac eosdem calefaciendo moderatè dissoluit. longè igitur tutius datur vinum suffusione affectis, quàm oculorum doloribus lacessitis. Cauendum tamen ne ex potu H vini cruditas fiat ex immoderata copia: cuius caussa, cum non seruetur proportio, cibi potusque, fieri solet in ventriculo fluctuatio, ex qua concoctio impeditur, vtputa quæ fiat quiete non motu. Vina crassa, & nigra admitti non debent. Saluberrima sunt flaua, aut quæ ex flauo, & nigro mista sunt, nam hæc facilius distribuuntur, & quatenus non multum retinentur in ventriculo, vaporationes non multas edunt. Sed si tuis excellentissimis collegis videatur omnino abstinẽdum à vino, magis obtemperandum illis præsentibus, quàm absenti mihi: noscunt enim illi propriam naturam ægroti. Pro vino tunc substituamus decoctum glycirizæ, cinnamomi, & zuchari, vel dilutam mulsam. Alimenta generantia crassum sanguinem, vt quæ ex pasta fiunt, vt laganæ, itria, quæ etiam in sartagine friguntur, carnes præterea magnorum quadrupedum, vt boum, bubulorum, cerui, capreoli, ac aliorum id genus omnino euitari debent. In hoc ordine pisces lacunosi reponendi sunt, vt anguillæ, lampretæ, tenchę, ac alij, adhæc limaces, testudines, fructus horrarij omnes interdicendi. cauendum ab omnibus euaporantibus,

A porantibus, vt ab alijs, cæpis, ascalonijs, ac etiam ab omni ferè aromatum genere: vnico alimento in mensa sit contentus. persuadeatq́ue sibi nihil eque obesse, quàm ciborum varietatem. Assatis pro maiori parte vtendum alimentis: elixis raro. post cibum semper gustet aliquid vim habens comprimendi, vt pira, poma cotonea, vel etiam eorundem conditum cum zucharo, vel coriandros præparatos ex eodem zucharo, vel rosaceum zucharum antiquum, & tabulatum. Ego trageam soleo adhibere meis ægrotis à cibo, quæ satis est efficax. Rec. seminũ feniculi, anisorum, carui, ameos, añ drach. j.s. sileris montani scrop. ij. euphrasiæ drach. ij. macis cinamomi, gariofilorum, nucis muscatæ añ. drach. j. zucbari fini ad pondus omnium, fiat tragea.

Circa pharmaceutica hæc mihi occurrunt, dicenda. Expurgabitur ægrotus bis quolibet anno, quod minimum erit. Si enim me auscultare voluerit, etiam singulis mensibus aliquippiam sumet, quo excrementa purgari, & reuelli possint. Exempli gratia, (cogor hæc minutatim scribere, quia sic Illustrissimus Cardinalis præcepit mihi) vere, ac autumno, sumat diacatholici drach. x. sirupi de senna solutiui vnc. ij. ex aqua feniculi B fiat potio sumenda horis duabus ante prandium. Præparetur materia ex sequenti sirupo. Rec. betonicæ, saluiæ, origani, iuæ, euphrasiæ, añ. man. s. feniculi seminis, & anisorum, appij, libistici, ac rutæ contusorũ, añ. drach. j. coquantur in mulsa diluta ad libram vnã. tum decoctionis huius recipiat vnc. v. sirupi de betonica, de sticade añ. drach. vj. oximellitis simpl. vnc. s. misce pro vno, & sic pro alijs donec parata videbitur materia. Hanc ita paratam vacuabimus ex pillulis aureis, & sine quibus añ. scrop. ij. ex melle rosato. & horis tribus transactis capiat vncias tres sirupi rosati compositi ex aqua foeniculi. Assuescat etiam intermedijs temporibus sumere scrop. iiij. massæ pillularum de agarico, & cochiarum. Quæsiuit ex me Illustrissimus Dominus, an decoctum ligni guaiaci magis, quàm aquarum medicatarum potus conueniat. Respondeo vtrunque remedium, maximam afferre vtilitatem posse; sed meo iudicio maiorem cõsequuturum ex medicatis aquis. Vereor enim ne ex decocto guaiacino euaporationes oculis faciãt negotium, atque eo magis vereor, quod licet non sit densum corpus, sudorem prouocari posse non spero, præsertim, quod aliàs decoctum expertus, sudare non potuit.

C Quia verò nihil æquè suffusis obest, quàm euaporationis copia, prætermitterem eiuscemodi decoctum. ac proximo vere consulerem, vt aponenses aquas biberet, ijs obseruatis regulis, quas excellentissimi Patauini Medici præscribẽt. Consultò prætermisi venæ sectionem duplici nomine: primum, quia affectus nõ indicat remedium. Deinde, quia neque vires videntur mihi ferre posse, quia corpus ægroti est molle, album, ac facile de caussa resolubile. & certè quod ad affectum pertinet, prætermissa ratione sumpta ab indicantibus scopis, experientia manifestum facit suffusis obesse multum venæ sectionem. Experirer omne genus reuulsionis, frictiones, clisteres, cucurbitulas siccas, cauteria, in quibus potissimum magna vis inesse creditur pro præseruando. Setones in collo ferè omnes admittunt; in brachio etiam directo parum supra cubitum inustiones vtiles esse perhibent. vtrunque remedij genus laudo. magis placent mihi vesicatoria in sutura coronali facta ex cantaridibus præparatis, euphorbio, fermento, & aceto, ac pro consuetudine singulis octo diebus repetita. Nonnulli ex antiquis ponè aures eiuscemodi caustica remedia adhibere solent, nempe sub infimam auriculam:
D in hoc enim loco ramus adest è vena iugulari intro subiens, & in opticũ neruũ vtrinq; excurens. Quod mihi etiam non mediocriter satisfacit. fiat ergo emplastrum exiguũ, vt puta vnguis magnitudine drach. j. seminum sinapis, euphorbij scrop. j. cantharidarum paratarum scrop. iiij. & fermenti acris vnc. j. quo tempore hęc adhibemus magna circa oculum opus est diligentia. Nam, quia humor ibi concrescit, oportet liquare ipsum, attenuare, atque diffundere, vt facilius reuelli possit, atque etiã in halitum digeri. Recipiat igitur vaporem in oculo affecto sequentis decocti. Habet. seminum feniculi, & anisorum añ. drachmam vnam s. florum maluarum, alteæ, rorismarini, betonicæ, violarum añ. manipulum vnum, fiat decoctum pro euaporatione, aut fotu. Solent commendari acerrima collyria, quæ scilicet fiunt ex fellibus; alij ex vrina pueri destillata; alij ex vrina, melle, ac fellibus conficiunt: tandem ocularia propemodum infinita sunt pharmaca & ab antiquis, & à recentioribus descripta. Ego verò, vt ingenuè fatear, ex localibus remedijs vix duo inuenire potui proficua tot annorum spatio, quibus medicinã feci: vnum vtile, ac tutissimum hoc modo parari solet. sumito ouum

sub cineribus coctum, ac induratum: medium diuidito: ac remoueto vitellum. illius E loco substituito, Fellis galli, vel si haberi possit, accipitris, & chalcanthi Romani añ. q.s. mox coniungito simul partes diuisi oui, & ligato ex filo, ne separentur. totumque diebus tribus macerato ex aqua euphrasiæ, & rosarum, dein fiat fortis expressio ipsius oui, quam pro collyrio vsurpabis: mitius erit collyrium, si solo calcantho Romano impleueris ouum. Hoc collyrium discutit citra sensum caloris, oculumque roborat. collyrium immittito, postquam oculus euaporationem susceperit. idq; ter, aut quater singulis diebus fieri potest.

Aliud collyrium à me similiter expertum pro suffusione nondum confirmata sic parabitur. Rec. iecinoris hirci iuuenis, sani, ac recentis lib. ij. calami aromatici, mellis añ. vnc. s. succi rutæ depurati drach. iij. fellis auium de rapina viuentium, sin minus galli vnc. j. aquæ cælidoniæ vnc. vj. aquarum feniculi, berbenæ, euphrasiæ añ. vnc. ij. piperis longi, nucis muscatæ, gariofilorum añ. drach. ij. croci scrop. vnum, florum rorismarini contriti man. s. sarcocollæ, aloes epatici añ. drac. iij. contundantur contundenda, mox adde zuchari fini vnc. ij. mellis rosati drach. vj. misceantur omnia, & cum alembico vitreo in duplici vase destillentur: ac benè obturato vase, ne transpiret, vsui reseruetur. F

At verò si ex euaporatione, & collyrio videbitur oculus inflammari aliquot interponere dies oportebit, postea ad ipsum opus reuertendum. Hæc certè præseruabunt, & curabunt effectum mihi propositum, si quæ tamen veræ curationis ratio inueniri potest. Nam vereor plurimum hanc suffusionē sanari nō posse medicamentis: quod si contingat, (vtinam non contingat) ad manualem operationem acu perficiendam, confugiendum est. Vale præstantissime vir, ac meo nomine Sirocho, Cordellæ, ac alijs quos in curatione socios habes, salutem dicito.

FINIS NONI LIBRI.

A HORATII AVGENII EPISTOLARVM, ET CONSVLTATIONVM MEDICINALIVM

LIBER DECIMVS.

ARCHANGELO MERCENARIO CONCIVI SVO B Philosophiam Ordinariam in Gymnasio Patauino profitenti, viro præstantissimo.

Explanatvr definitio concoctionis ab Aristotele lib. quarto Meteorologicorum proposita.

Gam tecum, Mercenari, de concoctione, non quidem secundum Medicorum decreta, id enim non postulas, sed ex Aristotelis duntaxat sententia, quem in tua schola profiteris. Atque ne ordo desit tractationi nostræ, primum definitionem illius interpretabor, mox disputabo contra dilucidationem à te propositam, tertiò satisfaciam omnibus dubitationibus: quibus pro rei dignitate explanatis, tu quidem cũ primis, mox alij iudicabunt, vter nostrum rectius Philosophi sit opinionem assecutus. Hic C igitur libro quarto Meteorologicorum, siue potius de passionibus mixti concoctionem definit his verbis. Concoctio est perfectio à proprio, & naturali calore ex oppositis patibilibus: hæc autem sunt subiecta vnicuique rei materia. hæc ille. cuius definitionem sic explanare soleo. Definitio proprietatum, atq; accidentium potissimum constare debet genere, quod illis pro forma substernitur: materia siue subiecto, & efficiente caussa. Galenus addit etiam aliquando finem in definiendo pulsu. Omnia hæc Aristotelis complectitur definitio. Dum enim ait. Concoctionem esse perfectionem, formam affert, dum, ex patibilibus qualitatibus, materiam, ac subiectum indicat. efficientem verò caussam, cum dicit à naturali, & proprio calore. ijs addo finem etiam contineri, cum dicit, perfectionem esse. Sigillatim hasce particulas declaremus. In primis cum ait, concoctio est perfectio. hoc nomine quendam intelligit motum, non terminum, vt quidam scripserunt, putantes alio modo sumi coctionem ab Aristotele, quàm à Medicis. Significat enim apud vtrosque alterationem, qua res ipsa ad summam, quam adipisci potest, perfectionem deducitur. Alexander enim D Aphrodiseus hoc modo interpretatur, cui D. Thomas adhæret. Deinde dicens, ex oppositis, indicat apertissimè, mutationem, quæ fiat ab vno termino ad alium, ita significante particula ipsa, Ex. Adde nomina in Io, terminata omnia significare motum, vt elixatio, assatio, coctio. Galenus tandem primo de naturalibus facultatibus ex Aristotelis sententia ita definitionem explicat. est igitur concoctio motus quidam rei genitæ ad summam suæ formæ perfectionem acquirendam. Cõcoctio rem supponit genitam. Generatio minimè. Nihil enim coquitur, nisi postquam genitum est. Porrò, quod statim est genitum, quandam habet imperfectionem, qua, ex motu cõcoctionis, ad absolutionem propriæ naturæ, properante, priuatur. Sic plantæ, sic fructus, sic animalia in lucem illico edita, suam non sunt assecuta perfectionem summam. Quamobrem, quod in potẽtia ad perfectionem ducitur, id coctione duce perficitur, ac ad actum redigitur, vt alimentum in ventriculo, exempli gratia, elaboratum, nondum est perfectum alimentum, quia nondum verè concoctum, sed potentia tale dicitur, vt etiam sanguis in iecinore genitus; quod autem in singulis partibus absolutam suscepit à calore naturali,

rali, & proprio alterationem, sola indigens vnione cum nutriendis partibus actu ali- E
mentum dicitur. Concoctionem esse perfectionem, eo potissimum argumento Ari-
stoteles demonstrat: quod omne concoctum perfectum est: ac idcirco perfectum esse
asseruit, quia suam formam, & essentiam iam adeptum est, ad quam tanquam ad pro-
prium finem contendebat. Expedit hic afferre illius verba. statim enim (ait) ac co-
ctum aliquid est, perfectum, & factum est. & parum infra caussam affert dum inquit.
Finis autem his quidem natura est, natura autem, quam dicimus, vt speciem, & essen-
tiam. His autem in subiectum quandam formam finis est coctionis, cum humor, vel
per assationem, vel per elixationem, vel per putredinem, vel per aliud caloris genus
talis redditur, ac tantus. Ex quibus colligo, primum quidem nomine perfectionis Ari
stotelem intelligere motum ad perfectioris formæ acquisitionem, qui motus est tan-
quam forma concoctionis successiuè acquirenda. Secundò hunc motum esse quod-
dammodo finem, ad quem res cruda, vt suam vltimam adipiscatur perfectionem, ten-
dit. propterea Aristoteles non contentus dixisse rem coquendam tendere per conco-
ctionem ad formam, ac essentiam perfectiorem, nomine finis eandem voluit circum- F
scribere. Habet autem hoc loco dubitationem minimè contemnendam: si concoctio
est motus rei perfectibilis, quomodo statuemus concoctionem contrariam esse crudi-
tati. Est (inquam) concoctio cruditati contraria, est etiam putredini in hunc modum.
Cruditas, & coctio opponuntur inuicem priuatiuè, vt imperfectum opponitur perfe-
cto, vt priuatio opponitur formæ: omne enim crudum, qua crudum, imperfectum est:
& omne concoctum perfectum, inquit Aristoteles. crudum erit terminus à quo. coctũ
terminus ad quem. concoctio autem est via ad termini, ac formæ acquisitionem. Sed
caue, ne dixeris, coctionem esse motum contrarium cruditati. quia cruditas nunquam
potest esse motus, & quod coctum est, Archangele Mercenari doctissimè, nũquàm po-
test propriè recrudescere, manente scilicet eadem specie. Nam si forte fortuna, res ade-
pta sua forma, ac perfectione, eandem ammittat, non continget id per cruditatem, sed
vel per putredinem, vel per marcorem. Carnes assatæ, quin assatæ sint, neque fieri po-
test, neque etiam animo concipi: ideo nunquam recrudescent, qua tales existunt, vt
tertio collectaneorum recte admodum ab Auerroe dictum fuit: at possunt putrefieri, G
& ariditatem siue μάρανσιν pati. Fructus, plantæ, animalia cum nactæ sunt perfectio-
nem suam, si eandem ammittent, non euadent denuo cruda, at incidere possunt in mar
corem, ac putredinem. Propterea statuo cum alijs philosophis concoctionem esse mo
tum contrarium putrefactioni. Illa enim fit à calore naturali, & proprio: hæc autem à
calore alieno, ac omnino præternaturali. Illa supponit calorem proprium validum,
materiamque vincere, terminare, & circumscribere, Hęc eũdem supponit imbecillum,
humidumque interminatum reddi, neque vinci posse à calore naturali. illa fit cum hu
midum proportionatum coercetur, contineturque: hæc, contra cum humidum fluit,
ac proprium terminum ammittit. cum igitur Aristoteles ait. Concoctionem esse per-
fectionem. genus illius docuit, estque perinde, ac si dixisset concoctionem esse motum
perfectiuum rei genitæ. Si omnes motus inductione prosequaris, non inuenies alium,
cui possit melius, quàm coctioni accommodari, vt infra demonstrabimus. Nunc de ma
teria. Ex oppositis passiuis (inquit Philosophus) Materia est res concoctilis: verùm
non est quodcunque coctile: sed quod à calore euinci, superarique potest: id verò hu H
midũ est siccitati coniunctum. Humidum duntaxat, non admittit coctionem, vt aqua,
serum, & in hydropicis illorum aqua. de qua re locutus est in hunc modum Philoso-
phus. Fit autem imperfectio ob defectũ naturalis caloris, & immoderationem ad hu-
midum maturandum. Nullum enim humidum ipsum per se ipsum maturatur sine sic-
co. Aqua enim sola humidorum nõ crassescit] hæc Arist. Ita verò fieri concoctionem
dico. Naturalis, & proprius calor, cum res concoquitur, humidum ipsum non termi-
natum, neque circumscriptum, vnit, ac terminat, ac illius multam copiam absumit, ex-
pellitque. Ergo cõcoctio nascitur ex absumptione humidi superuacanei, & ex circum-
scriptione humidi nõ excedentis, vt idem hisce verbis declarauit. Atque hoc quidem
pati omnibus vsu venit, cum materia, atque humor superatur. is enim à calore natu-
rali circumscribi solet, atque natura tantisper est, quo ad ille secundum proportionem
est] rursus in capite de maturatione dicebat. Atque ex tenuibus semper crassiora fiũt,
quæ cocta sunt omnia: & hæc quidem ad se ipsa natura trahit, hæc expellit] hactenus
Aristoteles.

A Aristoteles. in his verbis videtur mihi significasse modum coctionis. Natura (inquit). idest calor naturalis & proprius hæc expellit) idest humidum superuacaneũ absumit. Ad se verò trahit) idest coercet humidum,circumscribit,ac terminat, qui non excedit supra conditionem rei concoquendæ, quandoquidem omnia, quæ propriè concocta sunt,humida cernuntur, quædam tamen magis, quædam minus, prout natura est rei coquendæ, ac maturandæ: vua,exempli gratia,maiorem habet humiditatẽ concocta, quàm persica,aut pira, aut cotonea, tãdem in omnibus magna est latitudo in eo quod magis, ac minus. Quod autem Aristoteles dicit coctionem fieri cum humoris portio absorbetur: non ita debet intelligi,vt in omni re concoquenda oporteat semper portionem humidi expelli, atque absorberi. id enim non habet veritatem, nisi vbi superuacanea adsit humiditas: quæ si defecerit, calor tunc humidum illud proprium continet,circumscribitque,ac exactè permiscendo cum sicco dicitur coquere.Quam enim pirum,malumque cotoneum dicemus cõplecti humiditatem excrementitiam? quam, alia fructuum genera, quæ licet in sua specie maturitatem adepta sint, austera tamen,

B acerbaque permanent? Neque rursus debet intelligi, in omni tempore progressus huius ad coctionem, adesse superuacaneam humiditatem expellẽdam; nam in principio quidem sicca sunt & austera omnia ferè coctionem admittentia, vt ostendit omphacium, & vua. illud non habet in initio excedens humidum, cum fit vua acquirit humoris copiam, cuius portionem absumit, & expellit calor naturalis,& proprius, reliquum verò terminat, ac vnit. Amigdalæ,castaneæ, glandes acerbæ sunt in principio, & sine succo: humorem adipiscuntur aliquem inter coquendum,ac superuacaneo expulso,alterius consistentia fit: idem de reliquis fructibus dicendum est.

Proprius igitur modus coctionis est,cum à calore naturali ac proprio humidum rei concoquendæ,ac illi proportionatũ retinetur,cohibetur,terminatur. quam rem dum facit, quæcunque superuacaneam humiditatem habent,illa prorsus dissoluta, puriora fiunt. Hac de caussa dixit Philosophus concoctionem esse perfectionem à naturali, & proprio calore ex oppositis passiuis,idest ex propria materia cõcoctili. Dubitationem habet, quomodo calor iungat eterogenea, cuius est illa separare? Dicunt doctissimi

C quidam Philosophi, contingere humidi cum sicco vnionem, terminationemque non quidem à calore,vt calor est,sed qua naturalis: Quia calor cum efficit coctionem iam est naturalis,velut directus à forma requirente eam mixtionem. ea autem forma consistit,vel in re coquente, vel in aere propter vim seminariam à cœlo communicatam. Hoc dicere volebat M.Antonius Zimara in theoremate decimoseptimo cum ait. Calorem per se ipsum rarefacere & attenuare,eundem verò,vt cœlestis corporis,aut animæ instrumentum terminare, & condensare: neque absurdum esse idem agens, tum per se, tum vt alterius instrumentum est, efficere diuersos effectus. Ego verò dixerim calorem ex accidenti condensare ob euaporationem humidi, vt in contextu dicebat Philosophus, atque ob exactam mixtionem humidi cum sicco, vt hisce verbis explanare mihi videtur Philosophus. Et hæc quidem ad se ipsa natura trahit,hæc expellit) Porrò vocat Aristoteles passiua opposita: quia humidum opponitur sicco, circa quæ versatur concoctio. vel etiam quia hæc ambo simul iuncta,vt passiuæ qualitates,opponuntur agenti. nam agens & passum, vt Arist.inquit,opposita dicuntur. Non placet,

D quod Alexander Aphrodiseus inquit. passiua opposita nuncupata fuisse hic alimenta, quæ initio dissimilia, & opposita, in fine coctionis euadunt similia. Nam Aristotelis sententia multò vniuersalius intelligenda est,quàm quod solis conueniat animalibus: multa enim dicuntur in suo genere concocta, quæ sanè ad ipsam nutritionem minime referuntur,vt plenius parum postea docebimus. Hæc verba,quæ sunt propria cuiusq; materia) nonnulli etiã de alimentis interpretantur,cum aliud sit alimentum proprium vni, aliud verò alteri speciei. Explanatio consistere non potest, quia, vt proximè diximus,non agit de concoctione vti passio est animati corporis,sed solum,vt mixto per se conuenit. Rectius dicemus aliã esse materiam coctionis in vna specie,aliam in alia. cum eadem sit genere,vt substantia humida,& sicca. Sed speciatim magna variatio est in eo quod magis ac minus. aliam enim proportionem habebunt fructus hebuli,mandragoræ,à natura concocti, atque poma, & pira; aliam melopepones,aliam anguriæ, aliam vuæ, & sic de reliquis. Sed de materia satis. Nunc de efficienti agendum, de quo ex communi omnium explanatorum consensu agit in his verbis. A calore & naturali,

turali,& proprio. Satis autē videtur difficile, quod hic proponit. nam si intelligamus eo nomine calorem rei concoquentis,hic naturalis, & proprius nuncupari non debet, sed alienus, cum re ipsa sit extra naturam rei concoquendæ. Deinde concoctio cum putredine confundi videtur,nam panis,& caro vbi concocta in ventriculo sunt,putrefacta, & corrupta videntur: spoliata enim propria forma, chyli sumpserunt naturam. Mox chylosis fit à calore alieno à te concoquenda, nempè à calore ventriculi. atqui putrefactio est corruptio proprij,& naturalis caloris vt exempli gratia formæ carnis,& panis ab alieno calore facta in materia subiecta. Quamobrem videbitur fortassis longè melior explanatio, si dixerimus eo nomine significari calorem proprium atque naturalem rei concoquendæ. Sed,si ita statuamus,cur Galenus,dum agit de concoctione,passim docet fieri illam à calore solidarum partium? cur ventriculo,& iecinori vim tribuit concoctricem? Admittunt enarratores Philosophi à partium calore coctionem fieri. Ego tamen, vir clarissime, hanc non recipio explanationem multis de caussis. Atque primum ostendam tibi euidenter (nisi fallor) Aristotelis verba hanc interpretationem non recipere. præstat afferre illa in medium ex capite secundo eiusdem libri, quæ sic habent. Statim enim ac coctum aliquid est, perfectum, & factum est, & principium perfectionis à proprio calore contingit,etiam si auxilio aliquo eorum,quæ externa sunt compleatur, vt cibus per balneas & alia eiusdem generis adiumenta perficitur. Verùm tamen principium est in calore, qui in ipso est.] hæc Aristotelis verba à nobis diligenter consideranda sunt, Mercenari. Vult meo iudicio docere ijs ipsis,concoctionē semper fieri à calore proprio rei concoquendæ,adiuuari tamen aliquando posse ab externo, proponit que exemplum cibi pro re coquenda, balnearum verò pro calore alieno. cum igitur ille dicit coctionem fieri à calore proprio, voluit docere perfectiuum hunc motum semper exordiri à proprio calore, vel saltem fieri non posse, nisi illius concursus adsit,verùm per se nō semper sufficienter, sed principaliter solum agere; propterea indigere alieno calore, vt absoluatur: qui calor, vel extrinsecus accidit, vt à sole,ab aere à medicamētis vel in animalibus,intrinsecus est in partibus huic operi destinatis: propterea dicit. Etiam si auxilio aliquo eorum,quæ externa sunt, compleatur.] Omnia porrò, quæ concoquuntur, pro absolutione indigere calore externo inductione persuaderi potest. In arboribus fructus nunquam maturantur, licet ipsorum maturatio à proprio calore fructuum initium capiat, nisi calor adiuuet solis, atq; perficiat. Alimentum quantumuis natura calidum in ventriculo nunquam vertitur in chylum,nisi à ventriculi calore adiuuetur. Est autem hoc loco animaduertendū, non dixisse Aristotelem perfectionis hoc principium inchoatum à calore proprio, adiuuari ab externo auxilio. Sed dixit. compleri] quasi quod dicere voluerit Philosophus: calor naturalis ac proprius aliquando imbecillus est, nec potest coctionem absoluere, indiget tunc externo calore auxiliante ac perficiente id opus. Perpendo hæc vltima Aristotelis verba. Verumtamen principiū est is calor, qui in ipso est] petierim abs te, de quo calore intelligenda sint hæc verba, qui in ipso est.] si dixeris de calore animalis fuisse locutum,absurdam, vt ego sentio, explanationem facies. quia de animali nulla mentio in contextu fit: propterea illa dictio. In ipso] non potest intelligi de calore animalis. Ideo debet omnino referri ad verba antecedentia, in quibus proponens cibum pro materia cōcoquēda, dicit principium huius concoctionis fieri à calore proprio,qui in ipso est] scilicet cibo, licet absolutio fiat ab alieno. Scio hanc explanationem tibi duriorem videri,cum assuetus fueris antiquo dogmati omnium ferè interpretum. Sed ne videatur tibi dura, est rationibus confirmanda, ac postea difficultatibus satisfaciemus. Mustum, quod in dolio maturescens fit vinum, non quidem à calore vitis fit maturum, sed suo ipsius calore ebulliens, efferuescensque concoquitur, ac in vini transmutatur naturam. Liquor ex oliuis expressus, non statim quidem fit oleum, sed vbi in suis vasibus repositum à proprio calore perfectionem recipit vltimam. Mespilla, & sorba ante maturitatem lecta, ac reposita maturari cernentur, non tamen naturali calore arboris, sed proprio. Eadem ratio est de pomis, ac pitis, ac alijs id genus fructibus,qui maturantur hieme etiam rigentissima. Si hæc à te conceduntur (quia verò sensata sunt, concedi debent) cur non admittes (quæso te) in alijs omnibus id contingere? Si natura coctionis vniuoca est, vnde nam hanc poteris imaginari diuersitatem? Porrò supponamus rem ab Aristotele tunc dici concoctam,cum calor naturalis,

A ralis, ac proprius materiam obtinuerit, euicerit, superauerit. Humor ille solet à calore proprio rei concoquendæ contineri, & circumscribi. Dum coquitur, humido calor dominatur, ac ad bonam terminationem, circumscriptionemq; deducit. idem certè calor circumscribit humidū, qui in circumscriptione retinet. sed humiditatem domare, & circumscribere, atq; cum domita fuerit continere, proprium est caloris interni cuiuscunque rei concoquendæ, ideo cōcoctio fit à proprio & naturali calore rei admittentis coctionem. Putauerim demonstrasse me duplicem calorem ad coctionem conuenire, vnum per se, quem proprium esse dixi, alium externum, atque hic quidem duplex est, vnus, qui concurrit aliquando ad hoc opus & ex accidenti. alius verò per se, & externus est à re concoquenda, vt calor solis, & aeris in respectu ad vegetabilia, & calor animalium in respectu, ad alimenta. Aristoteles externum accidentalem absoluere incoatum opus dixit: qui per se certè non inest, cum aliquando coctio sine ipso perficiatur, vt in fructibus contingere demonstratum est à nobis. Ex accidenti inest, quia non semper adest, atque cum adest absolutionē concoctionis, adiuuat, absoluitq; B tunc potissimū cū naturalis ac proprius calor fuerit imbecillior, vt per se solus coquere non possit, exemplum balneorum Aristoteles dedit, nos autem in vniuersum afferre possumus omnia medicamenta coctionem iuuantia, de quibus egi aliàs diligentius. Multa sunt, quæ hanc arguere opinionē videntur. Primum, quod in fine tertij capitis ab Aristotele scriptum legimus, elixationem fieri à calore ventriculi. verba illius in hunc modum habent. Nam & cibi in corpore concoctio elixationi similis est, etenim à corporis calore in humido, & calido fit. En igitur concoctionem fieri à calore proprio rei concoquentis, non autē concoquendæ. Adde Galenū omnesq; Medicos huic opinioni refragari: nā ventriculum coquere cibos, & habere facultatē coquendi asserunt: illūq; roborare passim contendunt, quando bona concoctio non fit, calor igitur ventriculi concoctionis principiū est, non autē cibi. Tertiò pro varietate partium variæ gignuntur coctiones, in vētriculo fit chylosis, in iecinore emaptosis, in singulis partibus humiditates secundæ, quæ res contingit solū ob diuersitatē caloris partiū concoquentiū. Quartò cibus, cum in chyiū vertitur, corrūpitur, at idem calor sui ipsius ne- C quit esse corruptiuus, quia idē sibi ipsi contrariū non est. Quintò putredo concoquit, atqui putredo fit à calore alieno. Putredinem coquere Aristotelis verba manifestissimum faciunt, quæ sic habent. Finis est concoctionis cū humor, vel per assationē, vel per elixationē, vel per putredinē, vel aliud caloris genus, talis redditur, ac tantus.] hic manifestissimè apparet cōcoctionē fieri à calore putredinoso, hæc quis plurimū vrgere videatur, tñ nō habent solutionē difficilē, qđ nūc sigillatim demōstrare aggredior.

Quod ad primā difficultatē pertinet, responsio quorundā est, elixationē, ac assationē nō esse simpliciter coctiones, sed cū adiectione, quasdā coctiones. Nā propriè sunt alterationes, aliquid coctionis habentes, vt colligitur ex verbis Philosophi in principio secundi capitis quarti metheorologicorū. Elixatio præcipuè est actio composita ex liquatione, & coctione. Confectio ciborum propriè elixatio nō est, sed, vt Arist. placet, similis coctioni. Tria.n. in elixatione adsunt. Liquatio ciborum, concoctio quædam, actio ventriculi in cibum, vt eum in suam vertat naturā. Patū igitur habet cōfectio cibi in ventriculo, coctionis, atq; illud quidem sortitur cibus, à calore, qui in ipso est. At D verò liquationē, & assimilationē acquirit à calore ventriculi. Idem de alijs dicendum actionibus, quas Medici respectu proprij finis coctiones vocāt, ut in lib. de cōcoctione secundum Placita Medicorū demonstratū mihi fuit. Nunc ad Arist. nostra conuertatur oratio. Hic dum ciborum coctionē considerat, sub ea ratione, qua coctio est, dixit, fieri illius principium à calore naturali & proprio existente in ipsis cibis, licet aliquando absoluatur à calore balnearum. At in fine capitis tertij cōsiderās in hac transmutatione adesse liquationē, & quandam assimilationem, & esse similem elixationi, propterea dixit fieri à calore vētriculi. Ego soleo respondere aliter. Nempè elixationē, & assationē sub coctione tanquam sub genere locatæ, non fieri à calore extraneo, sed à calore naturali, ac proprio. In pueris quidem coctio, est elixatio. In iuuenibus erit assatio. In tritico, & milio, ac alijs id genus maximè consistentibus, assatio. In vua, in melonibus, elixatio. At propter inopiam nominū illæ naturales subeunt nomen artificialium. Elixatio autē & assatio horum definitur per calorem extraneum: quia re vera prodeunt à calore igneo: ac ideo propriè nō sunt coctiones, sed per similitudinē

quandã. Quia.n.calor ignis ab elixante, vel assante determinatur ad perfectionē alēdi, non aliter, q̃ calor solaris à vi naturali plantæ, ideo annumeratur speciebus coctionis. Velim, Mercenari, hoc mihi cōcedas, cuius etiā in superioribus memini, coctionē passionē esse corporis mixti perfecti. non autē animati duntaxat. vt cōmunis est affectio habet cōem caussam efficiētē. Hæc verò est calor duplex. quorū vnus est externus à re cōcoquenda, naturalis tamen ratione operis efficiēdi: hic est calor cęli, vt solis, & ambiētis aeris, cuius beneficio mixta præparantur ad coctionē: vt apertè cōspicere licet in vegetabilibus, ac in alijs. In animalib. verò licet cōcurrat, vt caussa vniuersalis aeris & solis calor, magis proprius tamen dicetur calor innatus ipsorū. qui in ventriculo, in iecinore, in singulis partibus disponit materiā coquēdā eliquādo ipsam, ac segregādo, atq; impedimēta omnia remouēdo. Adest prętcrea alius calor proprius in re coquēda, qui opus absoluit. vtrumq; agens cōplexus est Arist. in definitione, nēpè naturalem, & propriū, cum dicit concoctionē esse perfectionē à naturali, & proprio calore. In hunc modū concoctio fit à calore naturali vētriculi, & proprio rei cōcoquēdæ. Iā verò non inficiamur cōcoctiones illas à Galeno vocari alterationes: vētriculoq;, iecinori, & singulis partib. fuisse attributā cōcoquēdi vim. quod ab illo factū fuit ex pprię artis vsu, exquisitā nominū rationē ex sua alioquin cōsuetudine prætermittēs. & verò facultas vētriculi magis cōmutatrix, & alteratrix deberet nūcupari, vt etiā idē author aliquādo facit in 1.meth.med. ac in arte medica, vbi coctionē speciē quādā vocauit alterationis. E F

Pro varietate partium non fiunt re vera coctiones varię, quia vbique vna coctio est facta calore proprio rei concoquendæ in subiectam materiam, siue in vētriculo, siue in iecinore, siue in singulis partibus. At pro harum varietate alteratio succedit varia, & alimenti commutatio varia: quia partes singulæ contendunt assimilare alimentum, & pro varia illarum natura, & officio varię fiunt trāsmutationes, cum tamen, quemadmodum dixi, re ipsa in omnibus vnica sit ratio, & forma coctionis.

Quod dicunt cibū in ventriculo corrūpi, duplicem habere sensum potest. Vnus est, vt statuatur corrūpi, quatenus alimentum est. Alius, vt corrūpatur species, in qua cōtinebatur alimentū. priori modo minimè corrūpitur, sed perficitur: alio admittimus corrūpi. Sed, vt vnusquisque, quod dicere volo, cōsequatur, propono Panem pro exēplo. G Hic in ventriculo corrumpitur, vt panis, quia propriam amittit speciem, qua panis est. Verùm non priuatur propria forma, qua alimentum erat: immò huius caussa ducitur ad perfectionē: quia quod in ipso pane erat in potentia, in vētriculi actione incipit ad actum deduci, multoq; magis deducitur in iecinore, ac maximè in singulis partibus, in quibus verum alimētum, ex quasi alimēto, & futuro alimēto, constituitur. Principium autem transmutationis huius ex forma panis ad formam alimenti fuit calor proprius ventriculi agens in pane, & ab ipso remouens contrarias dispositiones, deducensque ipsum ex potentia ad actum, & ad propriam formam alimenti delitescentem in materia panis. At huius ipsius calor proprius est, qui opus hoc concoctionis perficit, absoluitq;. est autem aliud principiū trāsmutationis, & principium perfectionis. hoc.n. semper à calore rei cōcoquēdæ: illud autem aliquando ab extrinseco aduenire potest.

Quod postremò de putredine dicitur, ita accipiendū est: quandā putredinē participare coctione: quia hac de caussa nuncupatur à Galeno species coctionis quædam, 1.de feb.diff.cap.3. vt puris generatio, ac etiā humoris putridi in venis maturatio. nam H pus, & sedimentū habent coctionis aliquid, quatenus non fætent, & cōsistentiā æqualē habent. At, quatenus nutrire non potest, estq; omnino præter naturā, putredinē participat. Quāobrē mixta est illius generatio vtriusq; caloris soboles. An autē quēadmodū idē potest esse coctū, & putridū, sic à duobus motibus cōtrarijs fieri debeat, nēpè à coctione, & putredine: an ab vno duntaxat motu explanatū fuit in eius libri cōmētario.

Nunc verò, quæ abs te pro dilucidanda Arist. definitione dicta sunt perpendamus. Primū tibi Ludouici buccaferrei displicet sentētia, q dicebat idcirco perfectionē esse, quia cōcoctibile ad actū reducebaē, neque.n. putas cōcoctionē dici hac de caussa perfectionē: sed cōtra, quia alimētū reducitur per coctionē, ab inutili pro nutritione materia, ad vtilē. Quod.n. ad nutriēdū aptū nō est, imperfectū alimētū dicitur, quod verò nutrire valet, id perfectū dicitur. Rursus Alimenti huius perfectionē aliā nō esse dicis à terminatione humidi cū sicco: qua humor suā adeptus est cōsistentiā; cōtra verò incōcoctionē, & cruditatem esse, quādo nō est terminata, neq; cōstās humiditas. Cōdu-

A dis, dicere coctionẽ esse perfectionẽ, idẽ significare, atq; cõsistentiã, & terminationem humidi, per quã alimentũ vtile factũ est nutritioni. Caloris porrò naturalis, ac proprij nomine intelligendũ esse calorẽ à re cõcoquenda extraneũ, sed propriũ & naturalẽ rei cõcoquentis. Hunc dici naturalẽ asseueras, quia humidũ vincit. Propriũ verò, quia cõ mẽsuratus est illi, humido, proportionatusq;. Cũ verò calor nõ dominatur humido, gignitur cruditas, quę contraria coctioni dispositio est. Postremo dubitas, cur Hippocrates in Aphorismis dixerit, cõcocta medicari, & mouere nõ cruda. quia ijs verbis ex tua sententia admittere videtur, coctionẽ à frigidis fieri, queadmodũ potissimũ cõtingit in febribus ardentibus. Respõdes quæstioni, coctionẽ propriè dictã, quæ scilicet alimẽtũ pro nutritione idoneũ supponit, à solo fieri calore, at verò alias impropriè dictas, fieri posse à frigore. summatim videor tuã opinionem recensuisse. In qua multa certè sunt, Mercenari, quæ mihi maximè displicent. Ac illud in primis, quod de ipso dicis coctionis genere. Perfectionẽ esse dicis, quod alimẽtũ vtile nutritioni redditur, At nõ est hæc perfectio. Multa coctionẽ habent exactissimã, quæ nihil nutriunt: imò quædã naturã
B habent magna ex parte nutritioni cõtrariã, quædã verò omnino cõtrariã, venenatãq;. An hebuli, & sampsuci semina maturata nutrient? an cicutæ, an mandragoræ? an cucumeris asinini fructus, an latiridis grana? an alia eiusdẽ generis sexcẽta? fortassis dices in his non adesse verã cõcoctionẽ. At quæ verior inueniri potest species cõcoctionis ipsa maturatione? hæc.n. prorsus, & sola etiã fortasse vera cõcoctio est. aliæ per similitudinẽ hanc merẽtur (ex clarissimorũ quorundã Philosophorũ sententia) appellationẽ. Præterea recordari oportet Philosophum in hoc libro agere de passionibus corporis mixti, quatenus mixtũ perfectũ est, nõ quatenus animatũ, aut viuens: idcirco coctio ab Arist. definita respicit mixtũ perfectũ. Tu autẽ videris mihi, cũ de sola nutritione sermonẽ habeas, cõsiderare coctionẽ pro passione corporis viuẽtis. sed fortasse dices coctionẽ fieri in solis viuẽtibus. id nõ est admittendũ. Mustũ.n. in dolio coquitur, ac fit vinũ. Succus ex oliuis expressus, coctione fit oleũ. Sed, si hoc tibi concedamus, tu mihi etiã hoc concedes, in viuentibus fieri coctionẽ, non vt viuentia sunt, sed, vt mixta. multaq; in viuentiũ latitudine cõcoctionẽ habere, quæ minimè nutriãt. Vrget pręterea opinionẽ, quod
C humores putrefacti, vbi cõcocti sunt, idest euicti ab ipsa natura, nõ illi quidem nutrire possunt, quãuis meliorẽ substãtiæ cõditionẽ à priori acquisierint, vt in sedimẽto, & pure cõspicitur. Habebis fortasse, quod respõdeas, nempè Arist. verba intelligi debere de propria coctione ad nutritionẽ ordinata. sed hoc nequit dubio procul cõsistere, tũ qa Philosophus declarãs, quõ concoctio sit perfectio, docuit, cõuenire hoc nomen, & ijs, quæ nõ nutriunt, exẽplo puris vsus, sic.n. scribit. siquidem vtile tunc ad concoctionem peruenisse dicimus, vt mustũ, & quæ in tuberculis colliguntur, tũ in pus sunt mutata, & lacrymas cũ in libras conuersæ sunt] hæc ille. Quibus addo, quod explanãs, qua ratione cõcoctio perfectio sit: quia, inquit, ad finẽ ac formã peruenit res cõcocta, aut si non absolutè ad formã (quia nequeũt omnia acquirere summã perfectionẽ) saltẽ ad quãdã veniũt meliorẽ formã. igitur cõcoctio nõ est perfectio, quæ ad nutritionẽ referatur, sed qua res cõcoctilis è potentia ad actũ reducitur: vt e.g. in animalibus, futurũ alimẽtũ, fit verũ alimentũ. Examinemus aliã tuæ sententiæ partem. Dicis perfectionẽ hãc nihil aliud esse, q̃ terminationẽ, & cõsistẽtiã humidi. Quæ res mihi displicet plurimũ. Primũ
D quia Philosophus coctionẽ esse perfectionẽ ideo dixit, quia refertur, aut simpliciter ad formã, aut ad aliquãpiã formã. Est forma quid optimũ, & diuinũ in rebus, vt ait Philosophus 1. Phis. motusq; omnis ad formæ perfectionẽ acquirendã, perfectio est. In coctione res genita, vt nos dicebamus, habẽs adhuc formã imperfectã, illius perfectionẽ adipiscitur: aut si amiserit suæ perfectionis bonitatem, coctione, ad meliorẽ, ipsa putredine, formã redigitur, vt pus, & sedimentũ, de qua transmutatione Arist. ita scribit. His autẽ in subiectam quandam formam.] verùm qui dicit, terminationẽ, & consistentiam humidi, hic quidẽ nullã perfectionem affert. Etenim coctio propriè nõ est terminatio, sed à calore fit terminante. Amplius videretur definitio coctionis conuenire cũ definitione generationis, quæ ab Aristotele eodem proponitur hisce verbis. Simplex autem naturalisq; generatio mutatio est ab his facultatibus, cum proportionem obtinuerint ex materia, quæ cuiq; subijcitur naturæ. atq; hæ facultates sunt, quas patibiles diximus.] ex quibus verbis oẽs peripatetici colligunt, generationẽ simplicem esse cũ passiuæ qualitates ab actiuis terminãtur. Vidisti difficultatem, quam multò antea contra

Ariſtotelē Argenterius libro tertio ſuorum cōmentariorum ad librū Galeni artis me- E
dicæ propoſuit: atq; huic difficultati ſatisfacere conaris admittendo eandem eſſe defi-
nitionem generationis, & concoctionis, ſi vtraq; ſumatur pro diſpoſitione præuia ad
formā. Inuicem verò diſtingui ratione termini intrinſeci : nam hic in generatione eſt
forma: at in concoctione eſt accidens: quia dicit Ariſtoteles finis coctionis eſt, cū hu-
midum tale fit, ac tantum.] terminus verò coctionis externus ipſa ſubſtātia eſt . Multa
mihi contra reſponſionē ſuggerunt. Potiora propono. ſi generationis, & concoctionis
definitiones ſunt eædē, iam quidē definita erunt eadē. cur igitur locis diuerſis philoſo-
phus de vtraq; pertractat ? nempe de generatione in primo de generatione in cap. 2.
ac tertio. An ita decebat breuiloquum, & grauem Philoſophū ? deinde re ipſa diuerſæ
ſunt definitiones , quia termini definitionis ſunt diuerſi . In definienda coctione dicit
eſſe perfectionē : huius non meminit in definitione generationis:& meritò, quia neq;
etiam potuit meminiſſe, ſi vera ſunt, quæ ſupra diximus. Deinde, in concoctione defi-
nienda inquit fieri à calore naturali,& proprio: & generationē efficit calidum, & fri-
gidum ſimul, licet calidum primas partes habeat. Dicit.n. Eſt mutatio ab his faculta- F
tibus.] Addito, quod caliditas elemētalis non poteſt dici, calor naturalis, & proprius:
multoque minus ſi cū frigiditate coniungatur . naturalis.n. ac proprius calor comple-
xionalis eſt, in mixto reſidens, ac ex omniū qualitatum elementaliū temperie reſultās:
at qui ſimplicem generationem facit, ſolus eſt elementalis. Præterea generatio æqua-
liter verſatur circa paſſiuas qualitates : at certè concoctio magis circa humiditatē. Itē
generatio eſt affectio rei nondum exiſtentis : & concoctio eſt motus rei exiſtentis. Illa
ſupponit rem in potentia: hæc rem in actu, & cōſtantem. ſed non in actu perfecto. Po
ſtremò falſum eſt, quod ais terminum coctionis eſſe accidens, quia terminus hic forma
eſt & natura corporis iam geniti: quæ forma, quia ſtatim facto mixto, ſuam non habet
perfectionē, hanc acquirit motu coctionis perfectiuo, vt Ariſtotelis verba manifeſtum
faciunt, quæ in noſtra explanatione propoſuimus,& nunc in tui gratiā repeto. finis au
tem his quidem natura eſt.] vides finem ab Ariſtotele nuncupari naturā, non accidēs.
Declarat poſtea, quid intelligat per naturæ nomen dicens. Naturam autem , quam di·
cimus vt ſpeciem,& eſſentiam.] An hæc verba ſunt accidentibus tribuenda? vel etiā, G
quæ immediatè ſequuntur. His autem in ſubiectam quandam formam.] Hæc manife
ſtum facient tibi, aut certè alijs, terminum coctionis intrinſecum eſſe formam,& natu-
ram, non accidens, vt ſcribis, ſed circa genus coctionis ſatis videor dixiſſe. Nunc de ef-
ficiente quædā. Vocare calorem naturalē ac propriū , caliditatem extraneā nunquam
Ariſtotelis conſueuit. & quāuis plura afferre poſſem in mediū exempla, pro multis ſa-
tisfaciet definitio putredinis, in qua de vtroq; calore meminit his verbis . Putredo eſt
corruptio proprij , & naturalis caloris in vno quoq; humido ab aliena caliditate , hæc
autem ambientis eſt.] in qua definitione ſeiungit calorē alienū à naturali, ac proprio :
vocatq; proprium calorem, qui ineſt in re putrefacienda: ac alienum extrinſecus adue
nientem: vt omnes illius explanatores admittunt:& tu ipſe manū porrigis. Cur igitur
in definienda cōcoctione volumus ipſum fuiſſe hiſce nominibus abuſum? cur tam pau
cis interpoſitis lineis ? Ergo ſi in definitione putredinis proprij caloris nomine audit
calorem rei putreſaciendæ , ſic in definitione concoctionis audit calorem rei conco-
quendæ. Præterea nomen concoctionis, aut æquiuocum eſt, aut certè analogū : quod H
animaduertens Philoſophus anteaquam definiat coctionem, voluit prius diuidere, vt
omnem è medio tolleret ambiguitatem. propria ſpecies coctionis maturatio perfecta
eſt. Elixatio verò,& aſſatio, ſecundum tua principia (quid enim ego ſentiam, explicui
ſupra) licet nomine conueniant cum exacta coctione, re tamen ipſa diſcrepant ratio-
ne efficientis: quandoquidem non fiunt à calore naturali,& proprio, ſed ab extraneo.
Elixatio à calore externo humido. Aſſatio à calore externo ſicco,& igneo, qui duo ca-
lores non ſunt proprij rei concoquendæ, ſed ſolum concoquentis . Hic velim doceres
cauſſam ob quam Ariſtoteles veram coctionē definiens , dixerit perfectionē eſſe factā
à proprio calore rei concoquentis. at verò definiens elixationem, & Aſſationem dixe
rit fieri à calore externo rei concoquendæ? Hic enim naturalis, ac proprius eſt rei cō-
coquentis , vt etiam prior,& vterque calor poſitus in definitionibus à re concoquen-
da, vt explanas , alienus eſt. Quamobrem oportebat vtranque definitionem comple-
cti calorem naturalē ac propriū rei concoquentis: vel calorē alienū à re concoquēda.

cum

A cum igitur in prima definitione, calor naturalis ac proprius ponatur: non est certè idē cum calore extraneo posito in alijs definitionibus. Atqui in his est calor alienus à re concoquenda. ergo in prima erit calor proprius rei concoquendæ. Amplius si præterea naturalis calor dicitur, quia vincit humidum, petierim quis existat calor naturalis in musto concoquens illud, & in vini naturam conuertens? si dixeris esse calorem musti, iam naturalis calor internus erit. si alienum, doceas, qui sit hic calor vincens humidum: & qua ratione non putrefacit magis quàm concoquat. Addo, si per calorem hunc intelligas calorem per se sufficientem ad coctionem, ita, vt non indigeat alio, sententia erit contra Philosophum, qui admittit principium coctionis esse calorem in ipso cibo existentem, aliquando tamen posse perfici ab alio. An fortasse dices calorem dominari in ipsa mistione supra frigus, vel supra calorem rei concoquendæ. Sed, si ita statuas, negare hoc dici potest. A mammis enim, cerebro, ossibus, glandulis coquitur sanguis à calore illarum partium subdominante frigore secum mixto, & sanguini, coquendi. Victoria, de qua loquitur Aristoteles intelligenda est in propria duntaxat B actione coctionis: quia tribuitur illi actio mixti, ad quam non requiritur victoria caloris supra contrariam qualitatem. Longè melius, nisi tamen fallor, diceremus, authorem coctionis esse calorem naturalem, ac proprium mixti, qui complexionem illius sequitur. & hac de caussa naturalis dicitur, atque etiam dicitur proprius, quia quælibet res proprium habet calorem, quo ab alijs distinguitur.

Restat, vt dubitationes dilucidemus. Affero primum Argenterij. Deinde tuas. ille sic ait. Aristotelis definitio, etsi ab omnibus sit recepta, tamen mihi non videtur proprie exprimere, quod quærimus. Nam genere vtitur nimium communi: etenim generatio, mixtio, & alia quælibet alteratio, quam res exigit, est perfectio. siquidem res dicitur perfecta, cum id est assecuta, quod illi deficit. Præterea generatio, eodē authore, etiam fit, cum calor obtinet qualitates passiuas, & propriam cuiuscunque materiam: quare communis esse videtur definitio generationi, & coctioni. Addo, quod in ea definitione non comprehenduntur omnia, quæ concoquentur. Nam assatio, & elixatio non à proprio, sed ab externo fiunt. Nec etiā docet, quid materia patiatur à calore, cū C fit concoctio. an scilicet acquirat calorē, vel frigus, vel siccitatem, vel humiditatē, aut aliam quamcunque qualitatem. Hæc Argenterius. Quibus sigillatim respondeo.

Ad primum dico nullum excogitari potuisse genus magis accommodatum, quàm perfectio. qua, vt superiori discursu dicebamus, Aristoteles intelligit motum perfectiuum rei genitæ, ad suam perfectionem. ex quo patet longè diuersam esse naturam generationis, & concoctionis, ac aliorum alterationum. distat igitur à generatione, quia hæc supponit rem in potētia: cōcoctio in actu. à mixtione quia est vnio miscibilium, quæ dispositio est ad formam. At concoctio non est dispositio ad formam simpliciter, sed ad quandam vt puta meliorem formam. Secundæ argumentationi satisfecimus tocum disputantes, vbi differentiam generationis, & coctionis diximus: ac etiam parum antea. Tertia ratio non habet solutionē difficilem. quia concoctio dicitur de omnibus speciebus, vel æquiuocè, vel analogice, aut saltem nō vniuoce, si aliorum interpretum sententiam sequamur: nam me ipsum aliter sentire nosti. Ad postremam dico adeo diligenter declarare, quid calor efficiat in materia concoquenda, vt maxime admirer do D ctissimum hominem non animaduertisse. calor quidem humorem superuacaneum expellit, alium continet, coercet, circumscribit, ex quibus postea sequitur perfectio formę iam in materia introductæ. Hactenus de Argenterio. Tu verò quatuor in mediū dubitationes proponis: quarū duæ videntur à nobis in superioribus explanatæ. reliquę examinandæ sunt. Rectè dubitas, quomodo concoctio sit perfectio, si nihil aliud est, quàm humidi terminatio: nam illius forma si est consistentia humidi; non erit perfectio, sed corruptio. quia propria natura humidi est nō habere terminū. Des igitur habere terminū. nō erit igitur secūdū propriā naturā. Dixi rectè dubitasse, quia nisi fallor. hoc argumētū videtur mihi explicari non posse. Hanc responsionē affers. Humidū cōsideratū, quatenus humidū est, nō perfici, vt argumētū cōcludit. Sed cōsideratū in relatione ad nutrimentum perficitur, quia vbi terminatū sit, redditur vtile nutritioni. Responsio magnā patitur instantiā, ea est, quod humidū sub propria ratione terminari non potest, neque enim aqua concoquitur (inquit Aristoteles) neque nutriet. Coercetur humidum alieno termino, sicco permixtum. Argumētum erat de humido, vt hu-

midum est. Adde quod ratio perfectionis in re coctibili, non consistit in terminatione humidi, sed in absolutione formæ, vt dicebamus. Secundum argumentũ erat de coagulatione, quæ fit à calido tenuiores partes dissoluente, humidumq́; terminante. Definitio igitur coctionis coagulationi conuenit. Respondes differre, quia coagulatio fit à calore naturali, & proprio, siue commensuratio. coagulatio non fit à calore naturali, & proprio. sed à quocunque calore etiam intenso. At vide, primum conuenire secundum principia ab se posita. nã vtraque passio fit à calore externo, & vtraque à calore commensurato, quia quod habet vim coagulandi lac ipsum, illud non erit commensuratum ad coagulãdum sanguinem. ergo coagulatio supponit determinatum calorem, & in subiecta materia proportionatum. Cæterùm quomodo inuicem differãt hæ duæ passiones, adeo notum arbitror, vt alia non sit opus explanatione. Quoniam igitur, Mercenari doctissime, videor præstitisse quæ in principio fueram pollicitus, finem dicendi facio. Te etiam, atque etiam orans, vt quæ scripsi boni, & æqui consulas. Taurini die 24. Septembris 1583. E F

In causa dissolutionis matrimonij inter Dominum, & Dominam, Augenij responsum.

MVLTA explanantur de naturali potentia, & impotentia ad coitum, de Paralesi virgæ, De maleficiatis, ac frigidis, atque sigillatim caussæ omnes recensentur, quæ impotentem aliquem reddant.

Propositum dicendorum. *Cap. I.*

QVOD extempore in præstantissimorum hominum corona olim à me dictum fuit, id nunc ipsum, maturiori facta consideratione, scribendum duco: non alia quidem de caussa, nisi vt veritatem, qua nihil habeo antiquius, defenderem, in ea controuersia, quæ nunc pro dissolutione matrimonij versatur, inter Dominum Horatium, & Dominam Mariam. G Ad Medicos quatuor potissimum capita pertinere videntur mihi: horum primum de magnitudine virilis membri pertractabit: de eiusdem erectione secundum. Tertium considerabit Historiam eorum, quæ à quatuor Medicis vnanimi consensu in secunda Domini Horatij visitatione gesta sunt. Postremo loco experiemur quanti fieri debeat obstetricum iudicium. hunc seruabimus in scribendo ordinem, quia, hac habita ratione temporis in hunc modũ successiuè acta sunt, sicque in actis notariorum descripta: dum verò hæc examinabo capita, sigillatim conabor omnibus satisfacere difficultatibus, hac tamen lege, vt nihil me in hac scripturum pollicear tractatione, quod clarissimorum Medicorum autoritate, ac ratione, experientiaque confirmatum non sit. Verùm quia, vt inquit Horatius, cæcus est amor sui, & quod ait. Persius, non videmus, manticæ quod inter tergo est, præstantissimorum Medicorum iudicium desidero.

Oportere pro exercenda venere membrum virile magnitudinis esse mediocris, & penes quid eiuscemodi mediocritas debeat obseruari. *Cap. II.* H

QVO igitur, qui iam primum Dominum Horatium visitarunt Medici sententiam hisce verbis dixerunt suam. HIS SIC CONSTITVTIS Credimus Dominum Horatium habere sua vasa seminaria, suos testes naturaliter constitutos, colem autem non habere suam iustam magnitudinem, neque longitudinem, vt vnicuique datum est videre, nisi forsan duo hæc per erectionem acquirat; hæc illi. Certissimum est sine virili membro tanquam proximo generationis instrumento coitum exerceri non posse, in quo membro, vt alia taceam, de quibus loquemur postea, accommodata requiritur magnitudo. Duoque solent in magnitudine vitio verti, excessus, & defectus. Excessum voco, cum adeo in omni di-

A nl dimensione abundat, vt recipi à muliebri pudendo non possit. Defectum autem,
cum adeo exiguæ quantitatis existit, vt ingredi vas muliebre aliqua ratione non va-
leat. hac de caussa mediocris pudendi magnitudo tum ad vtriusque sexus delectatio-
nem, tum ad conceptionem efficiendam vtilissima censetur. Definiri eiuscemodi me-
diocritas debet, non certa, & determinata quantitate, vtputà trium, quatuorve digito-
rum, sed pro varietate conformationis, dispositionisque corporũ vtriusque sexus nam
paruę mulieri, gracili, cuius pudenda non multũ emineant, quod satisfaciet virile mem
brum, id sanè minimè nuncupabitur mediocre in relatione ad mulierem magnam, pin
guem, cuique plurimum promineat cunnus. Sic vice versa. quod proportionatum est
huic alterius respectu modum excedet. Existimari autem, recteque diiudicari hæc ma
gnitudo non potest, nisi quando membrum ex concursu flatuosi spiritus erectum, atq;
tensum est. Nam quoduis membrum citra tensionem, etiam si asini fuerit, paruum iu-
dicabitur, ac minime ad opus venereum accommodatum. Hæc, si vera sunt, quæ tamẽ
verissima existere iudicat experientia, qua ratione potuerunt Medici ex inspectione
B penis Domini Horatij iudicare nõ habere illud iustã magnitudinẽ longitudinemque?
certe iudicium hoc ab illis fieri neque potuit, neque debuit. Deinde si omne membrũ
ex ipsa tensione fit maius, ac longius, vt docet quotidiana experientia, cur dubitatiue
proponunt illi, dicentes. Nisi ex erectione hæc duo forsan acquirat.] quod affir-
matiuè proponi debebat? admiratione præterea dignum est, quod in secunda visita-
tione scripserunt scilicet, paulo breuius & gracilius visum esse membrum, quàm homi-
nibus iustæ magnitudinis esse consueuerit. Quis enim aliquando Medicorum cuius-
cunque sectæ, & cuiuscunque ætatis definiuit crassitiem, & longitudinem membri ho-
minibus iustæ quantitatis? aut quæ ratio id persuasit? aut quod afferri potest experi-
mentum? Videmus certè quotidie homines paruos, magnum: magnos, paruum ha-
bere membrum. Quamobrem ij debebant Medici, viri alioqui iudiciosi, ita statuere,
sese vidisse erectum Domini Horatij penem, eumque sic erectum, nouisse non esse pro-
portionatum ad ingressum in pudenda Dominæ Mariæ: simulque docere oportuisset,
quantæ magnitudinis requireretur virile membrum pro exercenda venere cum eiusce
C modi Domina: ac idem postea confirmare autoritatibus Medicorum. Quoniam verò
hæc illi, tanquam impossibilia, non præstiterunt, fit, vt omnino statuam, illorum hac in
re testimonium esse nullius momenti: idque facio certius, quòd, in secunda visitatio-
ne caussam impotentiæ non referant amplius illi, in exiguitatem penis, sed in frigidita-
tem corporis, & in paralesim virgæ: quæ inconstantia manifestum facit, in eam opi-
nionem sese dedisse præcipites, caussæ Dominæ Mariæ magis, quàm veritati fauentes,
aut certè nimis festinanter, & citra præmeditationem de re seria pronunciasse. Habe-
bunt fortassis aduersarij, quod respondeant; nam dicent, admisuros esse ferri non pos-
se exactum de magnitudine virilis membri iudicium, nisi quispiam erectum viderit.
Sed me interrogabunt, an erectum aliquando viderim: si enim me non vidisse dixe-
rim, quomodo inquient, iustam habere magnitudinem Dominum Horatium contra
nostram sententiam iudicabis? igitur si dari iudicium ab eo nequit, qui non viderit,
tu, qui non vidisti iudicare nõ potes. At nos certè iudicare potuimus, qui iam diu ope-
ram dedimus, vt nobis erectum aliquando membrum ostẽderet. Præterea dicent sese
D fuisse dubitatiuè locutos, non quia non essent certi omne membrum erectione fieri
maius, sed quia erant incerti, an membrum illius erectum conuenientis esset magnitu-
dinis. Rursus, qua parte dicimus. Debebant Medici viri alioquin iudiciosi, ita statue-
re, sese vidisse erectum Domini Horatij penem, eumque sic affectum non esse idoneum
ad ingressum in vuluam Dominæ Mariæ. Dicent illi, optimum quidem esse iudicium,
consiliumque, sed minimè tutum, vt experimentum demonstrauit, ac proinde à viro
probo deuitandum. Addunt quæstionem non esse vniuersalem, sed versari circa par-
ticularia, ac proinde experimentis indigere. Audio postremo incusare nos, qua parte
de proportione inter colem, & cunnum loquebamur, dicunt enim, hæc honestatis ex-
cedere limites, esseque turpissima, nec posse iudicari, nisi oculorum testimonio. Hæc
illi contra nos disputant. affero nunc, quid sentiam. In primis argumentum illud meum
contra illos adeo validum esse arbitror, vt demonstrationis cuiuspiam habere locum
videatur mihi. Erat enim illorum conclusio. Colem non habere suam iustam magni-
tudinem, ac longitudinem. At hoc dicere non potuerunt illi, cum nunquam viderint

erectum.

erectum. Ego verò non id dico, neque illi inhęreo fundamento, vt qui nihil aliquan- E
do de eiuscemodi magnitudine dicere voluerim. Disputo enim contra vos ipsos, pri-
mum, quòd ille non habeat naturalem impotentiam ad venerem exercendam: secun-
do quod membrum virile non sit paralesi affectum, neque frigidum esse totum corpus:
deinde asseuero maximam apud me vigere maleficij suspicionem. at dicent ex conie-
cturis iudicasse membrum non erigere, quod spatio bimestri nunquam erectum osten
dere potuerit membrum. Sed cur, boni viri, non iudicauistis oppositum, ex actis &
actitatis, vt dici solet, in curia? Interrogata enim illius Domina, an viro suo erigatur
membrum, respondit. Erigere aliquantulum. rursus interrogata, an semen emittat. re- •
spondet. Frequentissime. An certiorem notitiam desideratis? ego sanè ita sum affe-
ctus, vt magis somnianti coniugi in hac re credam, quàm vobis vigilātibus. Ex quibus
colligo, noluisse illum demonstrare erectum penem: quod neque etiam demonstrare
voluit coniugi, cuius intererat cognoscere. Dicetis ex officio quæsiuimus, instaui-
musque, vt erectum ostenderet nobis mēbrum. sanè id ego non facilè crediderim. Cur
enim vobis demandare voluit Illustrissimi Cardinalis Vicarius, vt erectum videretis F
membrum, non plane assequor. Mandatum fortè fuit vobis ab illo, vt pudenda inspi-
ceretis, iudicaretisque secundū artis fundamenta, an bene, an male essent conformata.
propterea que vos optime ex inspectione sanxistis. HABERE sua vasa seminaria, suos
testes naturaliter constitutos.] Addo turpe admodum esse ostendere pudenda, multo
magis turpe, erecta. plerique, quiduis potius patientur, quàm facere eiuscemodi pe-
riculum. Virum enim probum decet verecundia. imò scio nonnullos nec etiam coram
mingere posse. Deinde illud etiam profiteri volo, non esse sitū in nostra potestate mem
brum erigere. nam aliquando, cum volumus, non erigitur, & aliquando erigitur, cum
nolumus. atque cum erigitur, non manet tandiu erectum, vt vocari ad inspectionem
possint Medici. igitur mirum non sit, si spatio duorum mensium instantes nunquam
erectum videre illius membrum potueritis. Hactenus euertimus præcipuum funda-
mentum. Porrò quod olim dixi, id nunc repeto, exactam haberi de magnitudine mem
bri scientiam non posse, nisi ab eo qui erectum viderit, noueritque simul conditionem
mulieris: neque enim quatuor, aut quinque, aut sex digitorum membrum sufficiens G
esse potest, nisi in subiecto disposito. Admiror, cur, hoc tutum non esse consilium, di-
cant. Ego in hoc argumento viam non habeo certiorem. Dicent non esse honestam.
At, cur, quæso vos, honesta non est, si rei, de qua controuertitur, exactam scientiam pa-
rit? an fuit honestum; viri docti, quod vos præcepistis? vt manentibus sponsis in le-
cto nudis, anteaquam ad veneream peruenirent copulam, vt vobis erectum sponsus
membrum ostenderet? vos, qualia sint hæc, iudicabitis. In hac certè parte rectè ad-
modum dicitis, particularem esse quæstionem, & experimentis indigere. id fateor ve-
stra caussa. Sed debebat, viri optimi (mea tamen sententia) periculum secretum fieri,
non publicum, præuia sponsorum cohabitatione, qualis iam supra annum intercessit,
vt relatum mihi fuit, præuijs etiam omnibus sacramentis Sanctæ matris Ecclesiæ, om-
nique odio inter ipsos deposito. Experimentū, quod vos ipsi parastis, necessarium non
extitit, (nisi decipior) vt dicam diligētius loco suo. Dicitis excedere honestatis limites,
quod nomine CVNNI sim vsus: in qua re demonstrastis, quam sitis in Galeni doctri-
na exercitati: legatis, si placet, per ocium eius verba libro primo de semine cap. quar- H
to & quinto capite libri secundi; comparationem facit inter penem, & cunnum. ac li-
bro de dissectione vuluæ capite primo situm docet cunni. Quæ de erectione virgæ di-
citis diligenter examinemus. Sum enim breui ostensurus quàm magna sit vis ipsius
veritatis. Vestra verba interpretamini: cum.n. dicitis. nisi per erectionem duo hęc ac-
quirat] exponitis idcirco vos ita fuisse locutos, vt notaretis, quod etiam si membrum
virile erigatur Domino Horatio, dubium tamen adhuc esse apud vos, an ille membrum
habeat iustæ quantitatis. Placet mihi vestrum iudicium, & admitto pro thesi, omne
membrum erectione fieri maius, ac longius: ex qua deduco, vos coactos esse admitte-
re Dominum Horatium habuisse membrum iustæ magnitudinis. Verba sunt hæc ve-
stra, in consultatione secundæ visitationis. VIRILE MEMBRVM parum breuius, &
gracilius nobis visum est, quàm consueuit esse hominibus iustæ magnitudinis.] Atqui,
o viri docti, quod paulo breuius & gracilius est non erectum: id fiet iustæ quantitatis
erectum: quia erectione fit maius, ac longius. Perspicite quæso, in quam nolentes in-
cidistis

A cidistis foueam. Addo magnam in vestris inconstantiam inueniri verbis: nam in responsione ad meas rationes, obliti eorum, quæ scripseratis, non amplius paulo breuiorem, quàm hominibus iustæ magnitudinis, sed pusillum admodum cõspici pudendum asseueratis, toto hæc inter se distant cœlo. sed satis hæc, ad alia propero.

Qui dicantur naturaliter potentes, vel impotentes ad venerem exercendam. *Cap. III.*

POST inane illud periculum Domini Horatij, quatuor Medici vnanimi consensu dixerunt, non esse illum naturaliter potentem pro exercenda venere. In gratiam veritatis placet illorum verba transcribere, quæ sic habent. EX QVIBVS OMNIBVS pronunciamus Dominum Horatium omnino impotentem esse, caussamque impotentiæ, non in aliquod maleficij genus, sed in partiũ imbecillitatem, quæ ad veneris vsum destinatæ sunt: eamq; ex intemperie frigida contractam esse, ac in mollificationem virgæ præcipuè, ita vt merito, & iure impotens dicendus sit: non quia maleficio aliquo infectus, aut affectus, sed quia frigidus, cum actio videatur, non modo imbecilla, sed penitus virtus abolita] hæc illi. qui mihi de proposito argumento tria potissimum dicere videntur. Primum Dominum horatium esse omnino impotentem. Secundum impotentiæ caussam non esse maleficium. Tertium idcirco existere impotentem, quia mollificationem virgæ patiatur: atque imbecillitatem partium veneri inseruientium, ex intemperie frigida cõtractam. Hincque deducunt esse frigidum. Hæc sigillatim à nobis examinãda sunt. Iuuat principium sumere à totius disputationis fundamento, docentes, qui naturaliter sunt potentes, vel impotentes ad coitum, ex quo postea deducemus reliqua. Ac primum sic mihi liceat ratiocinari. Qui omnes partes habent, qualitate, numero, conformatione, situ, vnitate, ac substãtia à principio generationis benè dispositas, quæ partes mediatè, vel immediate ad seminis generationem, eiaculationemque concurrunt, dicuntur naturaliter, & omnino potentes ad coitum. Duo enim ad hoc opus exercendum conducunt: vnum est semen, aliud geniti seminis expulsio, pro generatione seminis vasa seminaria immediate concurrunt. At tres principes partes, cor, cerebrum, iecur, & arteriæ iugulares (si credimus Hippocrati) remotè, sed tamen ex necessitate cõueniunt, ex communi non Medicorum modo, sed etiam Philosophorum consensu. At verò pro eiaculatione seminis membrum constitutum virile fuit; quod fistulosum natura pro seminis emissione fecit. Iam inuentum est, qui naturalem habeant potentiam ad coitum. Duplex porro est ciusce modi potentia naturalis: vna est generatiua seminis: alia expulsiua iam geniti. Omnis potentia deducitur aliquando ad actum: neque enim semper fit, sed cum nihil adest, quod impediat. Quod verò pertinet ad rem nostram, actus potentiæ coeundi non semper exercetur, ac solum cum partes conuenientem habent magnitudinem, cum suppetit materia ex vltimo alimento, cum vires valent: propterea neque pueri, neque senes ad hoc opus idonei sunt. Post pueritiam, quæ anno, decimoquarto finitur, atque senectutem decrepitam, ætates mediæ ad coitum, exercendum accommodatæ sunt. Ac etiam nec semper in hisce ætatibus cõstituti venerem exercent: multis enim de caussa facultate permanẽte incolumi, venus impediri potest. Nam quemadmodum potentia naturalis ignis sursum mouendi, potest impediri non mutata sua natura, vt in subterraneo potissimum conspicitur: sic, salua eiusce modi potentia, coeundi actus impediri potest, vt quotidie obseruamus. Contra verò naturalẽ habebunt impotentiã ad coitum, qui à principio generationis partes ipsas huic muneri destinatas malè affectas habuerint: quæ impotentia nullo tempore potest exercere venerem, ob repugnantiã, ac resistentiam contrariæ dispositionis: neque prorsus possibile est hanc, aut à natura, aut ab arte emendari posse, vt exempli gratia, si quispiam hermaphroditus nascatur, si nullos testes habeat, si fuerit fabuulsus, si monstruosum penem habuerit, si prorsus penè destitutus, atque alia eius generis multa. Habebunt hic etiam aduersarij, quod nobis obijciant, dicent enim nos omisisse caussam maxime necessariam naturalis potentiæ ad coitum: ea verò est transmissio copiosi spiritus, ac flatus ad colem, cuius caussa distenditur, attolliturque: quæ caussa non adest in Domino Horatio,

Horatio, quia non potest erigere, vt manifestum fuit in ipso congressu eum coniuge. E
Opus esset, inquient, Augenium demonstrationes afferre à caussis petitas ostendentes hosce spiritus ad colem fluere: vt nos ex effectu, ac necessario demonstrauimus. Hic etiam experiri placet, quem exitum, vestrum hoc habere debeat, subterfugium. Mea demonstratio, Docti viri, in hunc modum constituitur. Qui habet omnia principia, & omnes caussas ad venerem exercendam necessarias, hic naturalem habet coeundi potentiam. At verò Dominus Horatius vestro iudicio habet omnia principia, & omnes caussas. igitur naturalem habebit coeundi potentiam. Ex hac demonstratione, cuius veritatem inficiari nemo potest, sequitur illum necessario erigere membrum, & aliquando semen emittere. At quomodo, dicetis, id ex necessitate sequitur? Modum nunc explicabo, si animo minime perturbato, audire volueritis. Inter principia, necessariò ad veneris vsum requisita, vnum est vltimi alimenti abundãtia, quæ suppetit omnibus corporibus, secundum naturam sese habentibus post ætatem augumenti. Nutrimentum enim parari debet, toto vitæ tempore, vt nutriat, sed non in omni vita, vt augumento, ac generationi inseruiat. ab ortus principio vsque ad 21. annum, aut parum F
postea, augumento, & nutritioni potissimum, post vigesimum primum vsque ad vltimam senectam inseruit solum nutritioni, atq; generationi. sic à natura comparatum esse, atque sic omnibus contingere, tum experientia ipsa, tum Philosophorum, & Medicorum decreta manifestissimum faciunt. Hoc nutrimentum, quod post nutritionem singularum partium superest, materia feminis est, quæ transmittitur pro maiori elaboratione testibus, vasisque seminarijs; quæ illius copia turgentes, ac expellere, forasq; vt ita dicam, eructare, pro ipsius naturæ instituto, satagentes, necessariò sequitur ex spirituum concursu colis erectio, ac postea seminis effusio. Ergo fieri non potest, vt qui habet in ętate cõuenienti, omnia principia immediata, & mediata pro veneris vsu requisita, secundum naturã disposita, quin hic erigat, & semen emittat. Ex enarratis breuis in hanc formam instituatur raciocinatio. Qui abundant seminali materia, aliquando erigunt, ac semen emittunt. In ætatis vigore constituti, cum secundum naturam habent, omnes quidem abundant seminali materia. Ergo in ætatis vigore consistentes, aliquando erigunt, atque semen emittunt. Necessaria proculdubio est eiuscemodi ratio: qua vobis, viris alioquin doctissimis, ostendit Augenius, necesse esse Dominũ Horatium aliquando erigere, & ex consequenti flatum, ac spiritum cõfluere ad pudenda. G
Reliqua prosequor. Dicitis Dominum non posse erigere. Primum, inquã, vos falsum asserere: arguit enim mendacij Domina: quæ dicit, virum suum erigere, & aliquo tempore erectum conseruare colem, ac frequentissimè semen emisisse. Huic, Huic, viri optimi, non vobis, credendum negantibus: maior nulla, in hoc argumento inueniri potest, fides. Deinde petierim, vnde collegeritis, non erigere. dicetis, scio, collegisse vos, ex congressu cum sua sponsa, in quo fieri nunquam potuit voti compos. Et verò fallacissimus est hic locus. ratio à facultate ad actionem valet: ab ipsa actione ad potẽtiam negatiuè, minimè, vt passim Galenus docet libro de morbis ac symptomatis. e. g. callias non concoquit alimentum, quia coctile non est, quia in copia excedit modum, quia in ordine maximus error adest. hæc citra facultatis concoctricis labem contingunt; ita, vt si quispiam dixerit. hic non concoquit, ergo facultas est imbecilla, plurimum aberrauerit. Amplius, nemo est, quantumuis salacissimus, cui aliquando non accidat coitu vti non posse cum ea, quam sexcenties etiam cognouit. Infinitæ propemodum caussæ sunt, quæ erectionem impedire possunt. Effectus semper ad suam sequitur caussam, si non impediatur. Est autem duplex effectus. Vnus qui semper fit, vt à corde pulsatio: à motore ęterno, eternus motus. alius, qui aliquando fit. Quemadmodum ille nunquam fieri non debet: ita hic semper fieri non debet. Arbor non semper flores, ac fructus habet. nec qui generare debet, semper, cum voluerit, penem erectum habuerit: quod igitur ex quibusdam interuallis contingit, atque ex necessitate, vt supra demonstrauimus naturæ, id quidẽ suo tempore producitur: nec aliquando extra suum fit tempus, nisi fuerit monstruosum. Sed satis multa, de re alioquin manifestissima, videor dixisse. H

Dominum

A *Dominum Horatium naturalem habere potentiam ad venerem exercendam. Cap. IIII.*

X ijs, quæ proximo capite dicta sunt, deduco Dominum Horatium, non habere naturalem ad veneris vsum impotētiam. nam habet omnia principia, omnia membra necessaria pro exercendo coitu, & proxima, & remota naturaliter disposita. vestra si placet, optimi viri, audiatis verba. Primi duo sic aiunt. CREDIMVS D. Horatium habere sua vasa seminaria, suos testes naturaliter constitutos] Deinde quatuor Medici vnanimi consensu ita pronunciant. PRIMVMQVE inspecto habitu totius corporis, ætate, optimaque temperatura, tum totius, tum partium singularum, potissimumq; earum, quæ principatum continent, in corporibus nostris, quæque ad generationē, & veneris vsum dicatæ sunt, inspeximus testes, & pudendum (quod quidem paulo breuius, & gracilius visum est,
B quàm consueuerit esse hominibus iustæ magnitudinis) reliqua bene esse affecta inspiciebantur] hæc vos ipsi, quæ, si vera sunt, profectò dubitare nemo potest, quin D. Horatius naturalem habeat potentiam ad venerem exercendam. Idcirco admirari subit, cur dixeritis, omnino esse impotentem. Amplius liceat mihi Platonis consuetudine interrogare: cum dicitis, viri docti, illum esse omnino impotentem, vel loquimini de potentia naturali, vel de acquisititia. si de naturali, verba superius posita redarguunt vos: neque enim talis esse potuit à natiuitatis principio. si verò, dixeritis impotentem esse ex accidentaria dispositione post generationem acquisita; primum hic omnino impotens statuendus non est; quia possunt aliquādo remoueri, quæ ex accidenti adueniūt. Deinde afferendum erat tempus, in quo origo cœperit dispositionis huius, atque cum multæ sint caussæ accidētales, vestrum erat inductione facta in singulis, veram caussam proponere. Dicetis, inuenisse fortassis veram caussam, quia mollificationem pati, & esse frigidum asseueratis, vt dicam loco suo de vtroque affectu. Rursus interrogo, an hi affectus fuerint illi naturales, an accidentales: primum dici non potest, quia omnes
C D. Horatio insunt partes benè constitutæ. non secundum, quia in membro virili aliud vitium non cognoscitis, quàm breuitatem, & gracilitatem. Demum erat à vobis explanandum, an ante initum matrimonium, an post, quibus de caussis, an affectus recipere aliquam sanationem possint, vel omnino sint incurabiles, atque alia eius generis, sine quibus rectum fieri iudicium à vobis neque potuit, neque debuit. Postremò debebat vos testimonium illud exactissimū suæ coniugis cautiores reddere. Accedamus ad reliqua.

Maximam adfuisse in proposito casu Maleficij suspicionem. Cap. V.

RAT secunda illorum conclusio, nullam adfuisse suspicionem maleficij. Verùm, quia erubescimus, cum sine ratione loquimur, propterea etiam
D rationem afferre voluerunt in medium, dicētes, cum actio videatur, non modo imbecilla, sed penitus absoluta] quasi quod dicere voluerint, maleficiatum nō fuisse D. Horatium, quia coeundi actio prorsus abolita est. Qui hanc è medio tollet rationem, facilè demonstrabit contrarium. rationis euersio multis non indiget machinis, cum per se ipsa ruat. Nam ex maleficijs, aut eadem prorsus, aut ferè, contingunt mala, quæ in frigidis corporibus, ac etiam aliquando multo seuiora, vt quotidie obseruamus. Deinde, quæ à notarijs conscripta sunt in processu videntur multas de maleficio præbere coniecturas. Nouerunt qualia sint hæc, & quanti momenti sint, si totam legere Historiam voluerunt. sed hæc prætermittantur: volo hic afferre duplicem caussam, vtranque etiam maximam, ipsius maleficij. Harum vna est, quod in lecto iacens, nudus cum nuda, nulla præcedente defatigatione, aliave excalefaciente caussa, totus in sudorem prorumpit, & nūquam membrum erigitur. Iuuenis quidem est annos natus 26. optimo corporis temperamento præditus, vt dixerūt, nullo morbo lacessitus, vasa spermatica, testesque habens secundum naturam bene constitutos:

constitutos: principes omnes partes, & quæ illis inseruiunt nullam patiuntur labem; E & tamen coire volens, non potest? Quam hic naturalem inesse caussam dicent? fanè nullam inuenio, nec alios inuenturos putauerim. quamobrem hoc referendum est vel in maleficium, vel in caussam aliquãpiam externam, de qua dicam loco suo. Alia caussa est, quod ipse iure iurando affirmauerit, septem, aut octo hebdomadas, vt in actis notariorum patet, aliàs maleficiatum adeò fuisse, vt nunquam suam cognoscere potuerit sponsam: ac liberatum à maleficio fuisse ope Sacramentorum Sanctæ Matris Ecclesię. Cur igitur idem casus denuo contingere non potuit?

D Horatium non habere paralesim virgæ. *Cap. VI.*

DILVCIDANDA relinquuntur duo: Vnum est an D. Horatius paralesim virgæ patiatur: alterum an frigidus debeat nũcupari. de vtroque agam, ac primum de paralesi. In hunc igitur modum argumentor. Qui paralesim patiuntur, ij sensu ac motu priuãtur, aut solo sensu, aut solo motu. F At virile membrum Domini Horatij sensum, ac motum habet. Ergo nõ est paralesi affectum. Sentire quidem, vnusquisque potest percipere. Ego enim periculum feci. Acus punturam, & caliditatem ceræ liquefactæ cadentis ex candela, sentijsse obseruaui. Rursus noui sentire frigiditatem sensato experimento Auicennæ, membro enim in aquam perquamfrigidam immerso, ipsis oculis contractum fuisse vidi: certissimum signum, si illi credimus, membrum non esse affectum paralesi. Adesse prætereà motum Domina Maria manifestissimè testatur: cum dicat, erigere membrum, & sæpenumero semen emittere. Quatenus enim erigit, mouetur certè: quemadmodum cum semen emittit. nam sine motu eiaculatio seminis fieri non potest. Hic ego tacere non possum, quod maximè in fauorem facit D. Horatij, atque suspectam reddit fidem Medicorum, qui primum visitarunt. Fecerunt illi aquæ frigidæ periculum, nouerunt non esse membrum paralesi detentum, idcirco in prima visitatione prætermissa paralesi impotentiæ caussam esse dixerunt, membri paruitatem. At ijdem, in secunda visitatione hanc reicientes caussam, hominem affectum paralesi dixerunt: ex quibus constat illos G magis egisse partes Dominæ Mariæ, quàm recti iudicij experimẽtũ occultantes. Quia verò illi multa contra me, & contumeliose scribunt; ego non contumelijs (nam apud me longissime abest hoc scribendi genus) sed rationibus sic contra illos disputo.

Facto periculo aut nouerunt membrum paralesim pati: aut esse ab ipsa paralesi immunem. Si dixerint nouisse, veram igitur caussam adempti sunt, impotentiæ, quam significare iudicibus debebãt. sed cur hac prætermissa ad paruitatem virgæ confugere voluerunt? quam tanquam fictitiam noscentes postea, non sine inconstantiæ crimine, abijcere debebant? At si ex periculo sciuerunt, non habere paralesim, quam ob caussam in secunda visitatione prætermissa paruitate virgæ dixerunt, resolutionem pati. Nescio quid sint respõsuri: Nisi fortasse dixerint viros esse probos, bonæ famæ, ac magis duobus, quàm vni Augenio adhibendam fidem. Verùm hoc non valet subterfugium. Non de moribus, non de fama hominum disputo: sed tracto, quod ad me pertinet, nempe res medicas, &, vt Medicus disputo aduersus illos, quibus adhibere fidem nolui, nec penituit, non adhibuisse fidem, quia manifestè noui ex ratione iam dicta, H non esse resolutum: nouerunt etiam alij. sed quid moror? viuit Dei gratia D. Horatius huic periculo paratissimus, qui cum libuerit, errorem aliorum ostendet. Risu prætereà dignum videtur mihi, quod illi contendunt, Dominæ Mariæ testimonium non esse admittendum. verba illorum sic habent. DOMINAE Mariæ, vtpută imperitæ testimonium in hoc casu nullius est momenti.c.] Quis enim decipi potest, in ijs, quæ ad erectionem virgæ pertinẽt? Quis imperitam vocabit in hoc munere coniugem? vnde quæso fieri potest in hac re deceptio? non imperitæ quidem, sed doctissimæ sunt mulieres in ijs, quæ ad coitum pertinẽt, maximè ad erectionem virgæ, ad emissionem seminis, quia res sensatæ sunt. reuertor, vnde mea digressa fuit oratio. Secundò. Hæc paralesis, aut contracta fuit ante matrimonium: aut post matrimonium. Probabile non est ante matrimonium paralesim fuisse passum, quia non duxisset vxorem: Deinde probabile non est, nullis vsum fuisse remedijs, vt sanaretur, sic haberemus notitiam à seplasiario, à Medico, ab assistentibus: at certè id non constat. si post initum matri-

A monium incidit in morbum: casus hic nulla ratione impedit matrimomonium. Video quid fortassis huic argumento respondebunt, tum ipsa Domina, tum Medici. Dicet illa spatio annuo, quo simul cohabitarunt, consummatum nunquam fuisse matrimonium, cum propter imbecillitatem membrum ingredi suum vas nunquam potuerit. Medici verò admittent (nisi fallor) ipsa coacti veritate, erigere membrum, sed imbecillam esse dicent erectionem, ac minimè sufficientem ad deflorandam virginem, colemque pro hoc efficiundo munere, oportere diu erectum teneri, alioquin claustra ingredi non posse virginalia: atque cum dicunt Dominum habere paralesim, intelligunt diminutam atque imbecillam. Verùm hæc nullius esse in rem præsentem momenti, facilè me persuadere posse, arbitror. In primis vrgeo coniugem hoc pacto. Vir tuus tecum habitans erecto membro virili, sepènumero emittit semen: ergo illud emittet in proprium vas: neque potest imbecillitas in caussa esse, quin vas suum recipiat semen: facilis enim est ingressus in anteriorem vulux partem, quæ cunnus appellatur, cum satis latè pateat angustiori existente posteriori parte: Aliud est ingredi pro-
B prium vas, aliud penetrare vsque ad intimum. illud ad matrimonij consumationem necessarium est, hoc autem minimè. Idcirco cum non sit probabile semen extra suum vas effudisse illum, videor mihi certus matrimonium fuisse consummatum. Contra Medicos disputo hoc pacto. In quo ægroto facultas generatiua feminis, & motiua virilis membri prorsus abolita, & extincta est, ibi perfecta adest, absolutaque paralesis. In Domino Horatio erat facultas prorsus extincta eorundem Medicorum decreto: ergo Dominus, non quidem imperfectam, sed absolutam patiebatur paralesim. qui enim facultatem imbecillam cum abolita confundunt, prima ignorant medicinæ fundamenta, quod de illis sentiendum non est: qui hominem omnino impotentem dixerunt, ac frigidum; ex alia parte, neque possunt statuere absolutam adesse paralesim, quia testimonio Dominę conuincuntur. Nam in quo adest facultas generatiua feminis, & eiusdem expulsiua, ac motiua membri virilis, in eo extincta facultas non est. Atqui in Domino Horatio hæc adest virtus, vt Domina Maria testatur. Amplius ad deflorandam virginem non est semper necessarius conatus ingens, qualem supponere
C videntur ex cole admodum rigido, sed, vt plurimum sufficit mediocris erectio: cum enim in ostio vteri nullum sit interseptum virginale, atque vterus tanquam animal quoddam (vt cum Platone loquar) feminis desiderio flagrans, ex illarum partium titillatione, & confrictione, sua dehiscens labia femini occurrit, in sinumque suum auidissimè recondit. Deinde, si moderata penis non sufficeret rigiditas, nunquam possent primi, & secundi senes deflorare virgines: nam in illis non adest ea rigiditas penis, quàm habebant in iuuentute. At constat ipsa experientia atque Historiarum tum diuinarum, tum humanarum veritate illos deflorasse virgines, ac ex illis habuisse filios. Mirum est præterea, quod dicant oportere penem diu rigidum in vulua conseruare. Nullum enim in hac re statutum est tempus, cum quidam à primo contactu statim emittant semen, vt de hac re optimè scripsisse Auicennam scio. Sed neque etiam necessarium est ipsum semen, pro efficienda conceptione reiectari in sinum vteri, cuius rei experientia fidem facit, & clarissimorum Medicorum decreta. Experientia quidem, quoniam videmus in dies fieri superfœtationes: quæ non fiunt, quod in sinum
D vteri iaculetur semen. nam hoc ipso tempore magnam adstrictionem habet vteri ostium, ita, vt non possit ingredi per ipsius meatum violenter, semen. Ratio verò idem persuadet, quia, si clausum est ostium, ex vehementi penis impulsione aperiretur, statim sequeretur abortus. Rem ita sese habere ostendo illis ex Auicenna, qui dum asseuerat clausas mulieres aliquando posse concipere, non putat id fieri, quod ostium vteri apertum reddatur, sed quia semen effusum, per quædam aperta foramina in vterum penetret, aut attrahatur. Voco clausas mulieres, in quibus durissima gignitur membrana in ostio vteri, quam cum rumpere nunquam possit virile membrum, sola manuali operatione indiget, quæ ferro diuidat. Concipiunt igitur hæ: tamen minime eiaculatur semen in cauitatem vteri, cum sit omnino impossibile eiuscemodi penetrationem fieri. Concipere illas aliquando verba illius testantur, quæ sic habent.

Et quandoque accidit, vt clausa retineat per accidens conceptionem: quare moritur ipsa, & fœtus ipse procul dubio, si non regitur. & hoc quidem non est possibile, nisi aliquo duorum modorum, aut, vt sit illud, quod opponitur ori matricis, de clausura

raræ texturæ, aut sit habens foramina plura. itaque possibile sit matrici, attrahere de E
spermate aliquid, licet etiã paucum sit; tamen ex illo pauco fit conceptio: si pars eius est veritas, quod visum est Philosopho, & pars eius, quod visum est Galeno Medico] hæc ille. quæ videntur mihi adeo exactè confirmare propositũ, vt ferè nesciam an maior inueniri possit confirmatio.

Posttemò neque etiam omnes habent æqualẽ simphisim adstrictionemq́; oris vteri.tenellæ maiorem; at maiores præsertim luxuriosæ, minorem, ac fortasse ijs symphisis nulla est: quas penis mediocriter erectus deflorabit: cuius rei signum euidentissimum est, quod ex virginibus defloratis quædam, non reddant cruentatum linteolum. Sed satis videor contra Medicos per instantiam egisse, Nunc per concessionem agamus. Concedamus illis, quod petunt principium, diminutam, aut etiam perfectam habere pararelim, an propterea insanabilis iudicari debet? si quę mediam totius corporis partem occupat aliquando fuit sanitati restituta, cur non poterit restitui vnius determinatæ partis? cur non sanabitur in florenti ætate? cur omnes Medici sanandi rationem membro paralesi affecto docuerunt? saltem cur experiri non debet, num sanari possit? F
atque demus non sanari, cur interim cum hæc fiunt simul cohabitare non debent iuxta præcepta sanctæ Matris Ecclesiæ; transacto triennio, quod dari audio, frigidis, ac maleficiatis: si nulla spes erit sanitatis restituendæ, tũc dissoluent matrimoniũ, ad quos pertinet. Sed anteaquam canam receptui vnum dicere volo ex verbis Dominæ Mariæ non colligi Dominum Horatium habere imbecillam erectionem; sed quod membrum erectum, diu non consetuetur. Verba illius recenseo, quæ sic leguntur in actis notariorum.

Poco spatio di tempo teneua il membro cosi eretto; & più volte ha mandato fuori il seme.] Ex ijs verbis non colligitur, diminutam habere erectionem: sed diuturno temporis spatio non permanere erectum; quod ad temporis diuturnitatem pertinet. Quo igitur tempore fuit rigidus, ac tensus, eo vim habere sufficientem poterit ad virginem deflorandam, cum nihil impediat temporis duratio. De hoc argumento satis: accedo ad aliud.

Dominum Horatium non esse frigidum. *Cap. VII.* G

RELINQVITVR examinanda pars, qua statuunt D. Horatium esse frigidum, idest intemperiem frigidam pati in ijs partibus, quæ ad Veneris vsum destinatæ sunt. nam satis non fuit illis paralesim virgæ, siue, vt verbis eorum vtar, mollificationem obiecisse: sed voluerunt etiam, vt maiorem grauiorem q́; casum constituerent, hominem statuere frigidum: benè conscij frigidos, ac paralesi affectos venerem exercere non posse: videamus modo exitum opinionis huius. Tribus vti volo argumentis, quorũ singulum erit à caussis petitũ, priora duo ab essẽtialibus; aliud verò ab externis caussis, sed tamẽ necessarijs.

In primis quęro ab illis, quid intelligant nomine partium vsui veneris inseruientiũ: non possunt illi intelligere testes, ac vasa seminaria: sic enim in eam, quam fecerunt, foueam inciderent. sic enim scribunt. Nam credimus D. Horatium habere suos testes, sua vasa seminaria benè constituta.] Neq; possunt audire superiores partes, atq; præ- H
cipuas, quia in secunda visitatione sic aiunt. TESTES, & pudendum, & reliqua benè affecta conspiciebantur.] & rursus. COR, cerebrum, iecur, & totum corpus optimam habere temperiem nouimus.] fortassis pudendũ solum intelligent. Sed hoc perperam diceretur, quia in superioribus fuit iam coprehensum: mox dicere non debebant, PARTES, sed PARTEM. Adde, quòd ex huius partis frigida intemperie, nõ dicitur quispiã frigidus, licet fortassis ad venerem impotens dici possit.

Secundò, frigida corpora nuncupantur, quæ neque semen generant, neque emittunt. Atqui Dominus Horatius generat semen, ac emittit; non igitur frigidus est. Postremò, frigidi nuncupãtur, qui extincta vrilitate caussas intus cõtinent omnino prohibentes generationem seminis, eiusdemq; eiaculationem, suntque eiuscemodi caussæ in vniuersum quatuor ex communi Medicorum consensu, vna medicamentorum vsus, quæ aut proprietate totius substantiæ, aut manifesta qualitate semen extinguunt. Alia incantamenta, & maleficia. Tertia senectus decrepita. Quarta morbus diuturnus,

A nus, vt tabes, phtisis, ac alij id genus morbi, à quibus calor influens è corde, vnà cum spiritibus, dissipatur. Hæ caussæ frigiditatis recensentur, nec aliæ admittūtur. Quamobrem si Do. Horatius frigidus est, oportebit ad aliquam ex hisce quatuor caussis referre, aut ad omnes, aut ad plures. Sed constat ipsum nunquā vsum fuisse medicamentis semen extinguentibus: constat esse in florenti ætate constitutum, cum agat annum 26. plus aut minus. tertiò constat non esse tabidum, non phtisicum, non alium habere morbum, sed optima, vt dicunt illi, temperie præditum: ergo si frigidus est, à sufficienti enumeratione partium, maleficio affectus est.

Hisce rationibus, postquam contumeliosè scripserunt multa, (quæ honoris illorum caussa, ac modestiæ meæ, silentio inuoluenda censui) in hunc modum respondent. Ad primam quidem dicentes aliud ab ipsa partium constitutione considerandum esse. quid verò id aliud sit, neque illi declarant, neque ego diuinare possum. cum igitur sic argumentabar. ille non est frigidus, qui naturalem habet omnium partium constitutionem ad vsum veneris destinatarum, ac huiusmodi esse Dominum Horatium. ma-
B iorem propositionem non videntur admittere, quia aliud à constitutione partium requiritur. Secundæ rationis dissolutio continetur his verbis. Præterea non sunt tantum dicenda illa corpora frigida, quæ semen nec generant, nec emittunt: Sed etiam quæ non possunt vti venere, quia non erigunt penem, sublata maleficij suspicione. Pro alterius solutione aiunt. Tertiò confugiunt ad caussas, non tamen attingunt immediatas, quas doctissimus proponit Altimarus: ex aliorum sententia ipsi recensent antecedentes: ac proinde nihil efficiunt] hæc illi.

Ego verò, viri doctissimi, vt satisfaciam dubitationibus vestris, hoc vnum profiteor, bonam ipsarum partium constitutionem sanitatem esse, malam autem morbum. nomine constitutionis intelligo temperiem similarium partium, constructionem organicarum, vnionem, atque continuitatem vtrisque communem. nec aliud desidero, vt bonæ actiones fiant, quàm quod tria hæc sint bene constituta, aut in toto corpore, aut in determinata particula, (duplex enim sanitas est, vna totius, alia verò partis) vt e.g. in proposita materia, si membra genitalia, & vasa spermatica fuerint secundum natu-
C ram constituta, sanitatem habere dicentur: bonasq; actiones pro natura, & conditione illarum semper efficient. Quia verò duplex est harum actio, vna generatio seminis: alia iam geniti eiaculatio, quæ fit pene rigido; propterea necessarium est, vt Dominus Horatius omnino penem erigat, & semen emittat. Adeoque necessaria est huiusmodi ratiocinatio, vt (nisi fallor) quædam nuncupari debeat demonstratio. Res perinde sese habet, atque in alboribus, alijsque vegetabilibus: quæ cum benè disposita fuerint, suo tempore flores, ac fructus edere videmus; sic etiam in animalibus, vbi illorum partes benè fuerint constitutæ, efficiunt actiones proprias, cum efficiendi tempus extiterit. Atque si vobis placuerit in singulis inductionem facere, cognoscetis rem aliter sese habere non posse. Magna igitur contradictio est, admittendo constitutionem adesse secundum naturam: negare, ab ea non proficisci proprias operationes.

Nec magis, quæ pro secundæ rationis dissolutione dicta sunt à vobis, probabilia sunt: dum enim nos dicebamus, frigida corpora nuncupari, quæ non generant semen, vos admittentes hanc, pro parte, addendum putatis, etiam frigida nuncupari,
D quæ venere vti non possunt, quia non erigunt. quæ responsio pluribus nominibus displicet mihi. Insto primum sic. Qui paralesim patitur non erigit, at hic non est frigidus. Secundo, qui non habet penem. Tertiò, qui maximè monstrosum. adest in his vis generatiua seminis, non frigiditas. Quartò multi non erigunt renum, ac lumborum vitio. Quintò, cum muliere, quam odio prosequitur, si quis coire cogatur, vtique nunquam eriget. Deinde timor, verecundia, cogitationes, mœrores multi erectioni sunt impedimento, & in corporibus non frigidis. Tumores etiam præter naturam erectionem impediunt. Octauò vlcera virgæ prohibent coitum. Omnes erunt ex admirabili vestra doctrina, qui sic affecti sunt, frigidi: in hunc modum omnia solent confundi, ac peruerti. Mox verò per concessionem argumentor hoc pacto. sit frigidus, qui non erigit. quomodo, quæso vos, viri doctissimi, demonstratis non erigere? Demonstratum fuit vobis, primum testimonio illius, cuius intererat maximè, & cuius solius iudicium certum est, erigere, & sæpè semen emittere. Deinde verò demonstratione efficacissima. Vos nullam probabilitatem affertis in medium,

excepto periculo illo mariti cum sponsa facto: de quo loquar parùm postea: atque B hic iuuat dicendis addere, velle me in gratiam vestram admittere non erigere Dominum Horatium. erit ne propterea frigidus? Ignoro vnde vos hoc argumentum deducatis. Hieme olea non floret. ergo non producet fructus. Horatius non erigit hodie: ergo nunquam eriget? aut antea nunquam erexit, vel de cætero erecturus non est? quàm sint eiusce modi rationes argumentandi fallaces, nemo est, qui nesciat. Patiamini, quæso, pro vestra tamen humanitate, vt, ego etiam, vos aliquid doceam. Cum sint caussæ multæ, ob quas quispiam non erigit, erant distinguendæ singulæ à vobis, vt inuenire propriam, ac determinatam valeretis. Aliquas hic ex communi omnium consensu recenseo. Membrum paralesi, ac alijs nonnullis morbis obnoxium, erigi non potest. neque secundò eriget, qui vasa spermatica habebit vitiata. Tertiò idem accidit ex affectu principalium partium, & consentientium. Quarta caussa sumitur ex membrorum intermediorum dispositione. Quinta, ex vicinis partibus, vt vessica, & ano. Sexta ex defectu flatuosi spiritus in toto corpore. Septima ex eiusdem inopia, vel defectu in membris genitalibus. referuntur harum quædam ad frigiditatem, quædam ad F alias dispositiones, estque hominis stupidissimi hæc non distinguere. Frigidus itaque nuncupetur propriè Medicis, qui caussas contrarias habet generationi seminis, à quibus illius ortus impeditur: siue hæ manifestæ sint, siue occultæ, vt incantamenta, & maleficia.

Mirum est præterea, quod pro solutione tertiæ rationis dicunt, me non proponere immediatas caussas frigiditatis: id enim esse falsissimum breuiter ostendo. Magis immediata inueniri nequit caussa, quam seminis generationis impedimentum. hanc ego in priori propositione statim notaui cum dicebam. Frigidi nuncupantur, qui extincta virilitate caussas intus continent omnino generationem seminis prohibentes] an clariora desiderant? porrò quæ sequuntur verba errorem illorum manifestissimè ostendunt. Quas Doctissimus proponit Altimarus] Hominis enim huius authoritatem libentissime recipio. nam ille primum eo in capite non agit de frigidis, sed de ignauis partibus genitalibus: non est idem corpus existere frigidum. & habere ignauas partes genitales: habēt multi hasce partes ignauas, qui frigidi non sunt: vnum horum est G genus: aliud species. Deinde verò, si perlustrabimus, quæ ille dicit, quam aberrauerint, apertum fiet. Verba illius hæc sunt. Excitatur autem, vt plurimum, vel ex pudendorum resolutione, quæ ob frigidam aliquam intemperiem, in eis exortam efficitur: vel ob seminis inopiam] duas hisce verbis duntaxat caussas recenset ob quas ignauæ sint partes genitales, ac licet alias profiteatur existere, harum duntaxat tanquam præcipuarum meminit: vna est resolutio: alia seminis inopia. Egimus iam de resolutione. nunc de frigiditate tractamus, quæ ab illo diuersa est. Dicebamus hanc fieri ex seminis defectu, vel ex impedimento generationis seminis. Altimarus verò dicit, ex inopia seminis. eadem igitur tum Altimari, tum Augenij, Viri boni, sententia est. Eam porrò vniuersalem caussam immediatamque frigiditatis, in quatuor particulares diuido ex vsu artis, vt docti norunt.

Quæ circa Historiam secundæ visitationis animaduertenda sunt. H
Cap. VIII.

RAT tertium nostræ disputationis caput, considerare, quæ in secunda visitatione à quatuor Medicis vnanimi consensu, facta sunt. circa quam duo potissimum animaduertenda videntur mihi. primum cur D. Horatius nudus, cum nuda in lecto sponsa manens coire non potuerit. Aliud, quid eos impulerit Medicos ad faciundum eiusce modi periculū. Agamus de primo. Dū omnia diligēter cōsidero, duas huiusce euētus caussas reperio. Vna maleficium est, de quo maxime suspicandū esse, ea manifestū faciunt, quæ contra illos supra disputauimus: eoq; magis in eam opinionem confirmor, quod cum inter sponsos maximæ præcessissent simultates iuserunt illos accedere ad congressum sine sacramētis Sāctæ Matris Ecclesiæ, quæ (vt ego sentio) nulla ratione debebant prætermitti:

maleficia,

A maleficia, vt plurimum locum non habent aliquem, vbi Ecclesiæ adsunt Matris nostræ propugnacula. id sibi eventurum in eo congressu bene suspicabatur ille: atque idcirco licet nullum laborem sumpsisset repente in maximum sudorem prorupit. hæc vna caussa est, si necessariam dicere non vis, saltem probabilem dices. Prætermittamus hanc ne videamur ob manifestarum inopiam, ad occultas accedere. assevero igitur caussas adfuisse manifestissimas ex Medicorum decretis quàm plures. Vna fuit continua meditatio eorum quæ illi contigerunt ad honorem, ac famam conducentia. Alia recordatio rixarum, & contumeliarum, quas habebat cum vxore, cum socru, & socero. Tertia, iracundia, quam tunc temporis socer prouocauit prolatis quibusdam verbis erga ipsum maximè iniuriosis. Quarta fuit verecundia, & turpitudo, quæ contingere cognoscebat circa eiuscemodi actum. Sciebat ille sese cum sua sponsa congressurum, sed secretò fieri debere congressum arbitrabatur: non coram quatuor Medicis, notario archiepiscopali, ac etiam obstetrice pro foribus existentibus: neque putabat, vbi cognosceret sese paratum ad congressum, oportere hisce testibus erectum
B ostendere virile membrum. Adeo turpia sunt hæc, & indecora, viri optimi, vt sæpe animo perturbato aliud facere cogant hominem, quàm in animo habebat. Est homo vt nostis, animal morigeratum, verecundum, maximè abhorrens à ritibus belluarum. An Medici negabunt mihi ab hisce caussis erectionem impediri posse? si negauerint, arguet eos Auicenna, qui de hac materia ita scribit. EX IIS QVAE debilitant coitum, & virtutem eius sunt res meditatiuæ, sicut horribilitas coeundi, aut verecundia eius, aut coaceruatio intellectus ad cor. debilitat enim coitum, & facit deficere, & propriè cum illud aliqua hora casu accidit: nam quoties euenit reiteratio assimilatur illud in mente] hæc Auicenna. Quibus etiam volo addere, quod ante congressum fuit dolore nephritico lacessitus, vt suis literis ad Dominum Vaccium constat, qui eo die in lecto manens cum vrinæ difficultate reperijt. Quis in eiuscemodi caussarum syndrome putabit erigi posse colem? venerem exerceri? Neque arbitrari oportet pellegrinum esse eiuscemodi casum congressuris ad venerem. Meminerunt etiam casus ferè consimilis antiquiores Medici, vt Aetius, & Ruffus, cuius verba in hunc modum
C habent. Adolescens enim quispiam nos accessit, & se vehementer coitum appetere confessus est: verùm vbi commisceretur se flatus plurimos sibi per sedem erumpere] hic tamen sanitati restitutus fuit à Ruffo: igitur non est mirandum, si Dominus Horatius matulam petierit vrinæ difficultate pressus, sique pauca quædam ex aluo excrementa deiecerit. Hæc, si vera sunt, nihil omnino dubitandum est de caussa huiusce rei, ac multò magis mirandum, qualis fuerit vestri consilij ratio, cum præcipistis vt nudo ipso existente cum nuda sponsa erectum vobis membrum ostenderet virile. Dicetis fortassis id fecisse vos decreto sacrorum canonum inspectionem admittentium. At nunquam hunc admisere casum. Iubent inspici in vtroque sexu pudenda, vt oculata fide iudex fiat certior, an in illis notorium aliquod, euidensque vitium adsit, matrimonium impediens. At certè nunquam (quod sciam) leges præceperunt, inspiciundum virile membrum erectum. In viris notorium vitium adesse dicimus, si ambo desint testes: vel si ambo fuerint monstruosi, si non benè dispositi, ac suo loco constituti, si amputatus sit penis, aut deficiat illi maior pars, si paruus admodum natura
D sit, si monstruosus vt rustico Cingulano contigisse in obseruationibus demonstratum fuit, & alia eiusdem generis. In mulieribus verò, si tunica adnata sit in ostio vteri, illud claudens, adeò dura, vt ab homine venerem exigente validissimo superari non possit: sed ferrum, aut ignem exigat. Inspectiones horum caussa fiunt, si de thori separatione fiat controuersia. Subterfugium quoddam afferre placet eorum, quo vtuntur, vt meis satisfaciant rationibus. Dicunt veram caussam ob quam coire non potuit Dominus Horatius, extitisse quod erectum penem non habuerit. Illa non est vera caussa rei; quæ animum audientis quietum non reddit. Scimus non potuisse coire, quia non erexit, contingit hoc in omni impotentia coeundi: at qui audit non quiescit, cum verum non habeat propter quid. Adhuc enim datur locus interrogationi. propter quid scilicet non erexit? atque hic etiam responsionem afferunt ancipitem: quia (inquiunt) non impletur fistularis ille meatus flatuoso spiritu. Et id verum. At nondum immediata responsio est. Oportet altius inuenire principium impedimenti huius, à qua in curando remedia dependent. Neccessaria & immediata caussa est mala constitutio,

aut totius corporis, ac genitalium simul, aut genitalium duntaxat, aut principiorum, E
aut cum illis consentientium. ac ita in particulares caussas postea fit disectio: quæ vel sunt externæ, vel internæ. Externæ sunt vlcus pudendi, tumor, mala testium conformatio, fistularis viæ tortura, animi passiones, ac aliæ huius generis multæ. Intrinsecæ, paralesis, morbi, ac in vniuersum absumptio seminis, & illius omnimodo corruptio. Ego igitur in casu proposito, quia noscebam internam non adesse caussam qua erectio impediri potuisset, solum ab extrinsecis caussis originem habuisse animaduerti.

Nullam pro indaganda veritate certiorem esse viam, quàm illius caussas perquirere. Cap. IX.

RELINQVITVR, vt videamus, quid impulerit medicos ad faciendum eiuscemodi periculum. Caussam afferunt illi hisce verbis. cum admodum difficile videretur, ex sola partium veneri dicatarum inspectione, imò F
impossibile ferre iudicium de potentia, vel impotentia ad concubitum, ita vt rationes à caussis petitæ, nullius aut exigui momenti viderentur: tutiorem igitur, & certiorem viam ingressi, ab effectis eiusdem in suas caussas resoluendo ordiendum esse duximus] Et parum postea dicebant. Quærimus enim caussam, cur Dominus Horatius congredi non possit] Deinde addunt. Nos demonstramus ab effectis hoc pacto. Non fit erectio. Ergo non confluunt spiritus] Postremo. nos enim argumentamur. Socrates non erigit penem. Ergo coire non potest]hæc quidem summatim ille: à quibus toto, quod dici solet prouerbio, distamus cœlo. Nam quemadmodum inter aliarum rerum scientias nulla exactior, nulla certior inueniri potest, quàm quæ deducitur à caussis: sic in proposita materia notitia à caussis petita, adeo certa est, vt nulla certior. Statuamus vasa seminaria, testes, pudendum, cor, cerebrum, iecur, partesque intermedias ad efficientes caussas referri, ex ijs certissima deducetur notitia potentiæ, vel impotentiæ naturalis. liceat autem mihi in hunc modum ratiocinari contra illos. G

Qui ex inspectione cognoscit proximum, atque necessariam caussam actionis: hic etiam necessariò cognoscit actionem ab ea caussa proficiscentem. Atqui Medicus huiusmodi est. Ergo Medicus inspiciens omnes partes ad veneris vsum destinatas proximas & remotas necessario cognoscet actionem ab illis prodeuntem. discursus videtur mihi maximè necessarius: quia, qui scit caussam propter quam res est, & quoniam illius est caussa, & non potest aliter sese habere; cognoscet proprium illius effectum. Temperies (ex communi omnium Medicorum consensu) est actionis caussa. Ergo temperies particularium partium est caussa particularis actionis earũdem. Bonæ quidem actiones, bonas; malæ verò malas insequuntur temperies. Iam vos ipsi statuistis Dominum Horatium optimam habere totius corporis temperaturam. Deinde etiam vasa seminaria, pudendum, ac testes benè constitutos esse. velitis, nolitis, hinc necessarium est concludere bonas actiones fieri & corporis totiùs, & pudendorum. Prætermittamus actiones totius corporis, agamus de ijs, quæ ad pudendas partes pertinent. Inuenio tres actiones adesse: vna est generatio seminis: alia est emissio geniti: H
tertia erectio pudendi ex concursu flatuosi spiritus ad membrum. Primus effectus est generatio seminis: quem necessariò sequitur eiaculatio: quia non fit semen, nec elaboratur in testibus, ob corporis vsum; sed, vt generet in alium: hinc emitti foras debuit: at non potuit emitti, nisi erecto penè flatuosus spiritus adiuuaret erectionem, ac etiam eiaculationem seminis. Penis igitur concurrit, vt instrumentum emissionis in vtero seminis: Testes verò, tanquam efficiens caussa huius generationis: vasa seminaria, vt quæ præparant materiam habent enim sese ad testes, vt meseraicæ ad iecur: Tertiò concurrunt principes partes exhibentes ipsi semini facultates, animales, naturales, vitales. Hæc si vera sunt, nullam habet difficultatem mea demonstratio: qua conficiebam, ex bona constitutione vasorum, seminarium, testium, pudendi, & omnium partium principum, ac intermediarum, necessariò sequi generationem seminis, emissionem eiusdem, atque erectionem penis.

Ex alia parte nulla magis fallax est via, quàm, quæ sumitur ab effectu, cuius caussæ

sint

A sint plures. Si enim quispiam coitu non potest vti; non propterea naturalem amisit potentiam ad coeundum: vt ignis,etiam si, non vrat salamandram, tamen non amisit vrendi potestatem. Magnes etiam perunctum alio, etiam si, non trahat ferrum, habet potentiam trahendi. In summa, si aliquis effectus sit, qui à multis caussis pendeat, absurdum est omnino vnam duntaxat inferre caussam: quemadmodum in nostro proposito contingit. nam quod aliquis non vtatur venere, contingere potest, vel quia frigidus existat, vel quia maleficiatus, vel quia membrum virile paralesi affectum sit, vel quia amputatum, vel quia monstruosum, vel quia subuulsum, vel quia testes non habet, vel monstruosi sint, vel quia prorsus obstructæ sint viæ, vel quia diuturno morbo tenetur, vel decrepitam senectutem habet, vel iugulares venæ incisæ fuerint, vel tres principes partes frigida laborant intemperie, vel verecundatur, vel maximis animi affectibus, ac perturbationibus lædatur, vel etiam alijs de caussis. cum igitur tot sint caussæ huius effectus, ille certè Medicus censebitur generosus, qui facta circa singulas inductione, veram illius inuenerit caussam.

B Qua parte dicitis, quærimus enim caussam cur Dominus Horatius coire non possit] Quæstionem proponitis falsam, ex falso inquam supposito. Nam ponitis illum congredi non posse, quod non admittimus: imò eam proponere quæstionem non licebat vobis, quibus incognitum prorsus erat an possit congredi. Sic erat, viri optimi, proponenda quæstio. An possit congredi. Non, cur, non possit congredi. erat in vtranque partem agitanda quæstio, atque vbi constitisset posse congredi, omnes controuersiæ natæ inter sponsos omnino cessassent: sique contrarium constitisset, indagare caussam immediatam oportuisset.

Cum dicitis. non fit erectio.c.] quomodo, quæso vos, id probatis? ego sic vrgeo, vt audiuistis, quod repeto, quia ad confutationem opinionis vestræ magni refert. Dominus Horatius erigit. ergo potentiam habet erigendi. ergo ad penem spiritus flatuosus pro erectione facienda confluit. In vltima parte fallacem, & maximè captiosam argumentationem proponitis, vt ex superioribus constat. Argumentatio enim debebat fieri hoc pacto. D.Horatius nunc non erigit penem: nec de cæterò poterit erigere er-

C go coire non potest, nec de cætero poterit. In casu particulari Argumentatio necessaria sic instituatur.

Dominus Horatius in lecto manens cum sponsa, quam antea alapa percussit, qua cum tunc litigabat de tori separatione, odioque prosequebatur, simultatem habens cum socero, & socru, atque ex quatuor Medicorum decreto pollicitus demonstrare illis anteaquam coiret, membrum erectum. eo tamen die erigere penem non potuit: ergo eo die non potuit coire. Necessaria proculdubio argumentatio est. Ex qua non concluditur, quin cras e.g. aut hinc ad mensem non possit: Aberrabitque, toto cœlo, quispiam, si de cætero, concludet, coire non posse. sed satis de hoc argumento.

Quanti fieri debeat obstetricum iudicium, & dictorum epilogus. Cap. X.

D CIRCA obstetricum iudicium, de quibus postremo loco agendum erat, breuiter dico nullum certum signum virginitatis afferri ab illis posse. Etenim libro huic tractationi seorsum dicato, fuit à nobis demõstratum virgines eam, non habere cartilaginem, siue membranulam, quam Græci ὑμὴν vocant, Latini claustrum, siue interseptum virginale. propterea obstetrices maxime decipi ex inspectione duntaxat putantes certum de virginitate iudicium præberi posse. Ego certè nullam adhibeo fidem obstetricibus nostri temporis rudibus omnino fœminis, ac rei medicę ignaris, nihil aliud scientes, quàm vmbelicum præscindere, & nascentem gremio recipere. At doctæ admodum erant antiquiores, vt ex Platonis, & Galeni monumentis explicatum à nobis diligenter fuit. Concludo igitur Dominum Horatiũ naturalem habere potentiam ad coitum: nihilque valere quatuor Medicorũ decretũ. Hæc pro veritatis tutela dixisse volui ad Laudem Sanctissimæ Trinitatis, quæ meas actiones semper dirigat ad æternã gloriã. Taurini 2. Iulij 1588.

LIBRI DECIMI FINIS.

HORATII

HORATII AVGENII E
EPISTOLARVM,
ET CONSVLTATIONVM
MEDICINALIVM
LIBER VNDECIMVS.

De Fistuloso vlcere in ano non solum penetrante in cauitatem intestini, sed etiam varios cuniculos habente in spina dorsi, cum luis venerea complicatione, in habitu corporis sicco, atque denso. Responsum F

AD MEDICOS VERCELLENSES.

ISTVLAM hanc sanare neque debemus, neque possumus.
non quidem debemus, quia cum tot annorum spatio natura per
eam, tanquam per cloacam purgare solita sit corporis vniuersi
excrementa, maximum periculum minabitur, si hanc viam ali-
quando impedire voluerimus. Generabuntur illa continuo, at
si per assuetam non vacuarentur, vel insolitam, ac certè deterio-
rem, parabunt sibi, vel ad ea reuertentur principia, à quibus flu-
xerunt, quod si contingat, exitiale malũ sequeretur. Adde, quod
cum patiatur luem veneream, facilior erit curatio, & maximè
accommodata, si fistulosi conseruabuntur meatus aperti, per quos iecur virulentiam G
perniciosissimæ huiusce luis expurgare possit. Sed, etiam si deberet sanari, non tamen
posset, nisi, meum me fallit iudicium. Quod enim remedium excogitabitur ad fistulam
ani antiquissimam, quæ scilicet annis perdurauerit sexdecim? quæ ve non solum in ip-
sa intestina penetrat, ac in illis callum pro fistularum more contraxit, sed etiam altè
ascendens regionem ipsorum ferè peruadit renum? Quid nam igitur in horum mor-
borum complicatione agẽdum? caussam fouentes elusmodi vlcus tollendæ sunt è me-
dio: mox vlcus quoad eius fieri potest, detergendum, dolorque mitigandus est, ne sci-
licet de cætero sumat maius incrementum. Caussæ porrò duorum sunt generum, aliæ
naturales, aliæ verò præter naturam. Corpus enim natura melancholicum habet ægro-
tus, quod quotidie malorum succorum generare copiam apparet, à quibus tum auge-
ri, tum foueri fistulam certo certius est. At lues illa venerea adeo magnum facere in-
crementum potest, vt fortassis aliunde maius imminere non possit. Ergo impuritas
corporis emendetur, lues venerea sanetur, quod vbi præstiterimus facilem habebimus
viam ad sinuosi huius vlceris mitificationem. Hos ego mihi in curando scopos propo H
nerem: Quorum medicinalis materia, quæ continetur pro antiquorum Medicorum
consuetudine, in chirurgia, pharmacia, & dietetica medicinæ parte, seorsum ac sigilla-
tim tractanda.

Vena incidenda est interior sinistri cubiti lato foramine ineunte vere, atque repetitis vicibus duobus successiuis diebus ad vnc. vj. pro vice. sic enim sanguis melanchocus, à quo maximè fouentur propositi affectus citra virium iacturã vacuabitur. Venas hæmmorhoidales aperire, nõ placet mihi, quod partes inferiores satis superque imbecillæ à natura, & à morbo, redderentur ex hac vacuatione longè debiliores.

Expurgentur communes viæ, ex vncijs quatuor sirupi de senna solutiui, & vnc. s. electuarij lenitiui ex aqua lupulorum. deinde verò parabitur humor ex apozemate & syrupis accommodatis. vt Rec. florum cordialium añ. p. s. mellissæ, boraginis, buglossæ, cetrach, cichorij, añ. m. j. quattuor sem. frig. mai. añ. drach. j. decoquantur ad tertias, & in iuris decocti & colo transfusi vnc. v. dissolue syr. de mellissa (vel de pomis cõpositi)

de lupulis

A de lupulis añ.vr.c.j. misceantur pro syrupo, continuando donec signa coctionis appareant: ac tum postea rursus expurgetur vel decoctione ex mirabolanis Montani, vel de epithimo Mesue, vel hoc, quod habet. syrupi rosati solu. vnc.iiij. reub. electi drac.j.s. agarici troc. scrop.ij. dissoluantur ex decocto communi florum ac fructuum q.s. Dum sumet syrupos capiat ante cibum horis duabus conseruæ boraginis, & violarum añ. drach.iij. & singulis diebus saltem ante prandium continuabit.

In hunc modum corpore diligenter purgato capiat postea decoctum radicis chinarum, quod hac ratione parari debet. Rec. radicis chinarum in talleolas minutissimas incisæ vnc.ij. ligni indici optime præparati vnc.j.s. macerentur horis 24. in aquæ fontanæ feruentis lib.12. cooperto vase ne euaporet, mox coquantur lento igne sine fumo ac puluere ad consumptionem medietatis, & facta collatura, sumat decoctionis huius lib. vnam hora matutina ante cibum quinta; postea hora vespertina ante cœnam tertia, procurabitque sudorem manendo in lecto bene pannis munitus horis duabus: postea verò sudore deterso ambulet in domo, & vbi voluerit modo tamen pluuiosum

B tempus non sit, aut nebulosum, aut ventosum. Quod verò relinquetur decoctionis chinarum radicis, sit illi pro potu loco vini, dum chinam sumet: de quo decocto bibat ad libitum, at si nō sufficiet paretur noua decoctio in eadem china iam semel decocta, immo poterit etiam tertio, ac quarto decoqui potissimum in clysterum administratione vt infra explanabo. Singulo quoque die fieri debet decoctum, nam diutius conseruatum accescet: ideo quo die coquitur radix, eo ipso eadem seruata quantitate, & modo coquendi nouam facere macerationem debemus. Terminus sumendi hoc decoctum sint dies quindecim, aut quod summum sit decem, & octo.

In proposito casu non vterer decocto solius ligni guaiaci, quia vererer ne ob insignem caliditatem gracile hoc corpus ad tabem deduceretur, ad quam alioquin ob continuam vacuationem ex fistuloso vlcere proficiscentem, & ob natiuam corporis gracilitatem maxime procliue est. Nec propter easdem caussas miscerem salsam pariliam, ac etiam, quia hæc ventriculum solet non mediocriter labefactare. At china præterquam quod totius substantiæ proprietate vim habet luem veneream curandi, in gra-

C cili corporis habitu supra omnium medicamentorum conditionem prodest, quia neque multum calefacit, neque corpus extenuat, immo potius impinguare adeo solet, vt tabidis magno successu exhiberi iam compertum sit. Hic ego simul cum china misceo ligni tantillum, vt in prouocando sudore vim chinæ exacuam, præsertim in hoc vere, cuius inchoantis constitutio frigida est: non certè miscerem illius multum, tum quia non videntur inuicem sese compati, vt in tractatione de china disserui, tum nimis excalefaceret.

Quo tempore sumit decoctum chinæ abstineat, vt supra dixi, à vino. idem potabit decoctum. alimentis extenuantibus vtatur, vt biscocto pane ad vnc.iiij. pro vice simul cum medietate pulli parui assati, aut vnum edat turdum, aut vnc.iij. carnis assatæ vitulinæ; pro cœna verò sumat solum vnc.iij. passularum corinthiacarum simul cum pane biscocto, aut amigdolarum decorticatarum tantundem. Tertio quoque die vtatur clisterijs ex solo decocto chinæ paratis additis vncijs duabus zuchari rubei, & mellis rosacei vncia. Caueat, ne oleum suis immisceat clysterijs, nam illud vlcus adeo sor-

D didū redderet, & fortassis conditionis multò deterioris, vt fuisse vsum pœniteret: idque perpetuum sit illi mandatum, quocunque tempore nouerit indigere clysterijs. Sed de ijs loquemur infra.

Quod verò ad ipsum vlcus pertinet, scio non mediocrem vtilitatem consecuturum, si in fistula per catheterem inijceretur quotidie aliquodpiam pharmacum detergēs, & mediocriter exiccans, ac etiam aliquando, quod simul dolorem mitiget. Materia horum remediorum erit aqua medicata Lucensis salsa, quæ inijcienda per fistulam est ad vncias quatuor pro vice, aut quod summum, ad libram semis. Deterget minus hordeacea, hanc superat ptissana, & mulsa. Aliquando lac ipsum asininum proderit, vel si huius copia non sit, caprinum. Vbi multæ sordes apparuerint nihil excellentius aqua medicata, huic succedet serum lactis addito melle rosaceo. nollem vltra progredi exiccando, ac detergendo, ne magno ægroti damno fistulam adstringeremus. Pro dolore mitigando, qui ferè continuo lumbos exercet, extrinsecus quidem, linirem totam spinam dorsi ex oleo de vitellis ouorum, & de lumbricis permixta quarta parte vnguenti rosacei.

rosacei. Fouerem etiam ex vessicula plena ex oleo camomellino: vel fotum fieri curarem ex decoctione florum camomillę, altheæ, maluarum, & absinthio in aqua, ac tandem insessionem pararem in superiori decocto addendo, tapsi barbati flores, ac folia, stechas, amaracum, & iua. Hanc insessionem efficiat hora matutina ante prandium horis duabus post vniuersalem purgationem, atque decoctionis radicis chinarum vsum. E

Cęterùm quod attinet ad rationē victus hanc ille obseruet perpetuo, nisi cum chinę decoctum potabit (iam.n. huius respectu victum accommodatum descripsimus) ac primum ab aere nocturno, humido, & caliginoso cauebit. Somno nunquam vtatur diurno, atque si huic fuerit assuetus, paulatim disuescat, nocturnus tamen sit diuturnior horarum septem. Nunquam lectum petat, nisi horis duabus cum dimidia, aut tribus à cœna, quo spatio leuiter ambulabit. Magis illi conuenit stare, quàm sedere, ac sedens conetur mollem habere sessionem. Exerceatur singulis diebus ante cibum horis plus minus duabus, nec sit exercitatio nimis laboriosa: post exercitationem non statim cibetur, sed quod minimum est hora quiescat dimidia. Caucat etiam, atque etiam ne à cibo exerceatur; nam vt leuissima ambulatio post cœnam iuuabit, sic motus post prandium laboriosus maximè nocebit. In cibo, potuque has potissimum regulas obseruabit. Primum quoad eius fieri potest, mensam vnicam diligat: nihil enim ęquè obesse potest, quàm ciborum multa vti varietate. sit principium cibationum aliquod alimentum, quod vim habeat, vel subducendi aluum, vti sunt passulæ, pruna, cocta ex zucharo, lactis vsus, iuscula optimę carnis, fercula ex oleribus emollientibus, atque eius generis alia, de quibus meminero parum infra. Carnibus vtatur optimi succi, præsertim auiū nemoralium; vti sunt turdi, merulæ, atagenæ, ficedulæ; laudo etiam carnem veruecinam, ac vitulinam, & hædinam. Elixis magis quàm assatis iuuabitur ob magnam adstrictionem alui, ac etiam, quia admodum siccum aridumque totius corporis temperamentum humidis corrigendum est, & humores melancholici mitificandi sunt. Aromata, caseus vetus, acria in vniuersum omnia euitabit. Non tamen acetum negauerim illi ratione condimenti maxime addito zucharo, aut melle, aut passulis. legumina omnia inutilia, excepto iure cicerum rubeorum. Alimenta, quæ cum difficultate concoquuntur omnino sunt inutilia. vtatur boragine, buglossa, beta, atriplice, cum butiro, ac oleo. Pisces vt plurimum inutiles, præsertim lacustres, & padulosi, vt anguillæ, ac tenchæ, trutta potissimum fluuiatilis commendatur, & temerus, ac omnes maritimi saxatiles: nunquam vtatur alimentis frictis in sartagine. Est autem vtilissimum præceptum, quodcunque gustabit, alimentis nunquam satiari. Post cibum semper aliquid graue sumat comprimensque, vt panis crustam, aut biscocti portionem, aut coriandros præparatos, aut cidonia condita; nec postea bibat. Porro quod attinet ad potum: nunquam interdiu bibat. Abstineat ab aqua. Non bibat eunti dormitum. sit potus proportionatus cibo: nam qui nimius est, crudum alimentum distribuit per vniuersum corpus, qui paucus, alimentum difficilis coctionis reddit. sit vinum aut album non fumosum, non dulce, pro potu; aut nigrum benè maturum, nec generosum, nec dulce. Inter omnia præcepta ad victus rationem pertinentia vtique nullum est, mea sententia salubrius, quàm aluum habere humidam. quando igitur ex hoc victu nihil adhuc consequatur vtilitatis, vtique vtilissimum erit statim ante prandium ac cœnam sumere drach. semis pillularum ex aloes succotrinæ non lotæ, nam si continuabit vtique nō dubitauerim, quin aluum humectetur. est.n. hoc pharmacum stercorarium, quod etiam putredini resistit, & vlceri non parum prodesse poterit. sit igitur illi familiare medicamentū, quod ferè nunquam intermittat. Verùm, si aluus adeo etiam esset adstricta, vt neque victu humectante, neque aloe lubrica reddi posset, tunc subueniendum est clysterijs, & nostro syrupo leniente. In vsu clysteriorum abstinendum semper ab oleo cuiuscunque generis, & aliquando à sale; ab oleo quidem, quod vlcus reddat sordidissimum; à sale, quod exedat, & aliquando affectam particulam nimis excalefaciat: maximè, si pharmacopola fuerit negligens in cōterendo, ac dissoluendo sale, haud tamen negauerim aliquando vtilem esse vsum salis, quando scilicet roborare particulam, & detergere animo fuerit, tunc vel ex salsa Lucensi parandi sunt, vel modicū salis optime in decocto liquandum est. Aliud etiam circa clysteres animaduertendum, vtilissimos esse ex ptissana, ac adhuc vtiliores ex mulsa diluta: quæ si præparetur ex aqua chalibeata melior erit: subducet quidem vt mulsa, at verò ratione chalibis roborabit particulam. F G H

A particulam. Nec prætermitti debent facti ex sola aqua lactis additis vnc.iij.mellis rosacei & duabus zuchari. Abhorreo in hoc casu plurimum decoctum commune, emolliendo enim vlcus non mediocriter augeret, vtputa quod postulat exiccantia, & detergentia. Syrupus meus quo singulis decem diebus vti citra incommodum potest in hunc modum parabitur. Rec. radicum enulæ campanæ, altheæ, polipodij, seminum cartami contusorum añ. vnc.j. boraginis, mellissæ, buglossæ, violarũ, mercurialis añ. man.j. seminum bambacis, maluæ, altheæ añ. drach.iij. capillorum veneris, politrici añ. m.s. fiat decoctio ad vncias quidecim, in qua infunde foliorum senæ mundatorum, agarici trociscati añ. vnc.iij. zinziberis albi drac.j. radicum polipodij quercini vnc.s. fiat leuis omnium ebullitio, & facta expressione addito zuchari fini vnc.xv. fiat secũdum artem syrupus: de quo sumat vnc.ij.s. vel iij. cum iure pullæ decoctionis passularum, & liqueritiæ. Hæc habui, quæ circa propositum casum scriberem, quæve sigillatim iudicanda, & censuranda propono ab excellentissimis Medicis Vercellensibus, præsertim à sene admodum Venerando M. Antonio Cusano Medico hac nostra ætate præstantissimo.
B Faxit Deus Optimus Maximus vt proposita à nobis auxilia sint ægroto sanitatem allatura, vt speramus.

MEDICIS CANAPICIIS.

De quadam specie melancholiæ per consensum, quam veteres aut ignorarunt, aut non apertè explicarunt: pro puero annorum 16. Responsum.

Affectus, quem mihi proposuistis, est species cuiusdam desipientiæ, quam fortassis ignorarunt veteres, aut certe non admodum apertè explicarunt. Receptissimum est comitialis morbi speciem vnam per consensum esse, quæ fiat ab aura maligna, ab imis pedibus ad cerebrum ascendente, cuius caussa ægrotus corruat conuulsus. at consimilem differentiam in melancholia morbo admisisse veteres, nondum mihi constat. Scio tres existere illius species, vnam per essentiam laborante cerebro: duas per con-
C sensum: vna à toto corpore, aliam ab hippocondrijs. At verò melancholiam fieri ex aura frigida, & malæ qualitatis ascendente ab vtroque crure ad cerebrum, hactenus à nemine, quod sciam fuit explicatum. Casus sic habet. Puer annorum sexdecim ex quibusdam interuallis singulo quoque anno ferè circa lunæ coitum, sentit moueri ex palma vtriusque pedis frigidissimum flatum, huncque ascendentem percipit vsque ad cerebrum: atque statim delirus euadit, neque parentes, neque affines cognoscens, blasphemat, obloquitur incomposite, semper mouetur, nunquam dormit, ac domi contineri non potest. surdus præterea fit, oculi redduntur concaui, aspectus terribilis ac ferus. diebus sex, aut octo in hoc statu manens, sponte liberatur nulla præcedente vacuatione sensibili, aut per aures, aut nares, aut palatum. tuncque restituitur puero memoria, iudicium, ratio perinde atque si nullum antea perpessum fuisset morbum. Rem ita sese habere obseruaui præteritis diebus: nam vestris litteris nouitatem casus cognoscens, vt certior fierem, iussi puerum accedere Taurinum.

Hæc igitur, viri doctissimi, considerans, videor mihi certus, hunc affectum reponen-
D dum inter melancholiæ species. Est enim melancholia delirium sine febre: quod, si cum furore ægrotum exerceat, vtique mania est, si citra furorem solam appellabimus melancholiam. Hic nullus furor adest. Verùm quia delirium perpetuum non est, idcirco non fit cerebro per essentiam læso, sed per consensum ab inferioribus partibus. Est porrò certissimum, neque à toto corpore proficisci, neque ab hippocondrijs. non à toto corpore, quia optimo sanguine abundat: non ab hippocondrijs, quia neque flatus abundat, neque coctio difficilis est, neque, vt summatim dicam, alia adsunt signa hunc affectum concomitantia: ac nemo ambigere potest, quin sit origo mali in vtroq; crure, præsertim in dextro, ex quo maiori impetu malam ascendere qualitatem percipit. Nondum animaduerti ab aliquo id fuisse scriptum: tamen maximè consonum rationi est talem concitari posse affectum. Scripsit enim Hippocrates, Melancholicos fieri epilepticos. & epilepticos melancholicos pro vario situ humoris. nam si melancholicum excremẽtum ex cerebri corpore ad ventriculos irrepat, fiet epilepsia ex melancholia; si verò ex ventriculis moueatur ad cerebri substantiam, quam ille mentem

vocat,

vocat, ex epilepsia fiet melancholia. Iam verò malignus ille vapor sursum ascendens ex pedibus non ingreditur cerebri ventriculos, sed mentem obtenebrans melancholiam efficit. E

Cum igitur ita sentiã de natura affectus huius, curandi rationem non quidem aliam instituerem, quàm purgando prius humorem melancholicum anteaquam accessio inuadat, ex syrupo de sena, epithimo, polipodio, cõfectione amech, atque syrupo ex helleboro, cuius compositionem nostis. Verùm hæc propria non est curatio: at potius præseruatio: non enim, expurgato melancholico humore, maligna & perniciosa qualitas tantum faciet incommodi. Propria curatio consistit in scarificationibus crurum, vessicatorijs, & cauterijs. Anteaquam inuadat accessio scarificanda sunt crura scarificationibus profundioribus: verùm quia expedit apertas illas quidem conseruare scarificationes, vellem, vt in vtroque crure emplastrum imponeretis ex cantaridibus, euphorbio, aceto, & fermento, factasque vesicas rumperetis, & ex assungia, aut butiro, à folijs brassicæ apertas conseruaretis diu. Ac, vt maior fieret prouidentia, infra vtrumq; genu digitis quatuor cauterium faciatis, exhortor. sic putauerim malam auram dissipari posse, tum ex locis scarificatis, ex apertis vesicis, tum etiam ex cauterijs. Verum his rite peractis, si adhuc mali fomitem seruari in cruribus noueritis, expediet, cum primum, puerum iam incipientem conqueri noueritis, ligare vtraque crura vinculis non admodum strictis, sed fascijs paruis, ad inhibendum ascensum ad cerebrum malæ huiusce qualitatis. stricta vincula non possent diu contineri citra damnum affectæ partis. Quæ verò ad victus rationem pertinent, ommitto volens, cum nullam prorsus in hac re difficultatem habeat. Interim non obliuiscamini promissionis, expecto angelicam, thoram, vallerianam, aliasque pellegrinas plantas. Famulus meus hebdomada sequenti ad vos veniet. hunc plantis onustum remittatis mihi, etiam, atque etiam rogo. Valete mei memores. Taurini 8. Maij 1583. F

PHAVORINO CLAVARIO FABRIANENSI, Palestinorum Medico præstantissimo. G

Humores artificiali purgatione educi duntaxat alienos: non familiares, ac intimos, nisi ex accidenti. Per venas, & ex venis solis eductionem hanc fieri. Naturam, pharmacum, & humores, vt efficientes caussas concurrere. Huius tamen operis primarium opificem esse pharmacum. Quomodo pharmacum humores expurget ex sententia Asclepiadis, Erasistrati, & Galeni. Aristotelem à Medicorum placitis, aut nihil, aut parum dissentire.

Nunc respondeo binis tuis, cum antea, ob aduersam Illustrissimorum, Bozzuti, & Rosarij valetudinem, non potuerim. Accedo ad primas. Humores familiares, intimiq; naturæ nunquam educuntur purgatione artificiali, nisi ex accidenti: id enim per se duntaxat humoribus alienis conuenit. Familiares, & intimos voco sanguinem, & illius partes: quæ ob similitudinem cum humoribus excrementitijs illorum nomine appellantur. frequens apud Galenum mentio fit, idem esse sanguinem, atque omnes humores: ac rursus sanguinem constare ex bile, & pituita, & ex melancholia: esset longè melior loquendi ratio, si diceremus, totam sanguineam massam habere quatuor partes, acriorem, crudiorem, terrestrem, ac temperatam. Vna dicitur sanguis biliosus. Alia, pituitosus. Tertia, melancholicus. Quarta, maximè temperatus. Hæ partes omnes conueniunt in vna sanguinis natura: cum sint præditæ fibris, quarum caussa extra venas existentes coeunt, in grummosque vertuntur. omnes rubeo colore, magis tamen ac minus, perfusæ sunt. Omnes in verum alimentum mutantur, ex quo fit nutritio, augumentatio, generatio. Res haud habere dissimiliter videtur mihi quam in vino, & lacte: est enim vtrumque ex pluribus substantijs compositum: illud ex crassiori, quam fecem vocamus, ex tenuiori, quam florem, & hæ conspicuæ sunt. crudior non ita semper conspicua pars est, postrema vinum absolutè dicitur. Hoc verò constat ex sero, butiro, & caseosa substantia. Velim hæc supponi, vtputa declarata libro de humoribus. Porrò sanguis intimus est, & familiaris humor naturæ: quia, vt proximè dixi, ex hoc fit verum alimentum, cuius beneficio singulæ partes nutriuntur, augentur, generãtur. H

A Ex illo nutriuntur omni tempore,donec animal præ ſiccitate marceſcat. Augentur ſta-
tuto tempore, ex quantitate alimenti, quo non indigent pro nutrimento partes. Ali-
mentum enim,vt ſubſtantia nutrit,vt quantum auget. Tranſacto incrementi tempore,
magna pars alimenti excedentis. veluti quoddam excrementum,à natura tranſmuta-
tur in ſemen pro generatione efficienda. Ariſtoteles nuncupauit excrementum,quia
ſupereſt,& corpus eo non indiget,nec pro alimento nutriente,nec quantitate augente.
Sed non eſt ſimpliciter excrementum, ſed vtile, ac maxime neceſſarium ratione gene-
rationis efficiendæ in alio. Huic igitur humori familiari non debetur purgatio: pro-
pterea nullum eſt pharmacum, ſanguinem vacuans proprietate ſubſtantiæ, quicquid
Galenus ſcripſerit libro de facult. medicam. purg.c.4. Vel,ſi ſtatuamus inueniri, certè
vſurpari nunquam debet: quandoquidem præſtat ſanguinem tanquam theſaurum in
corpore conſeruari, Purgatio igitur propriè debetur humori à natura alieno. Eſt alie-
nus à natura,qui nutrire non poteſt,non augere, nō materiam pro generatione acco-
modatam ſuppeditare. Huius naturæ eſt humor excrementitius,ſiue naturalis,qui ob
B vſus multos à natura generatur,ſiue præternaturalis, vt putridus,vel alia qualitate af-
fectus. vtrique debetur purgatio. illi,cum quantitate adeò increuerit,vt ſanguini mi-
ſtus, lædat, nequeatque mitioribus remedijs vacuari; Huic autem tum ratione quali-
tatis malæ,& vitioſæ,quam Græci vocant κακοχυμίαν, & κακοσιτίαν,tum ratione quan
titatis. Atque hoc certè propriè dicitur, Phauorine clariſſime, purgare. ideſt ſangui-
nem ipſum purum reddere ab excrementis illius naturam coinquinantibus. Quemad-
modum aurum purgatur, quando ab alijs metallis cum eo permiſtis,id ipſum ſegrega-
mus: atque agricolæ triticum purgant,ſeparando ab auena,ab hordeo,à lollio,ac alijs
eius naturam conſpurcantibus.. ſic profectò dum medicamentis purgantibus vtimur,
excrementitioſque humores vacuamus ex venis, ſanguinem purgamus, ideſt, purum
reddimus, & ſincerum, reſtituendo ipſum ſuæ naturæ. Eſt igitur neceſſaria purgatio,
cum humores excrementitij ſanguineam coinquinant maſſam. Quam rem cum ali-
quando Galenus animaduerteret quarto de ſanitate tuenda ſcripſit. Non conuenire
ſanguinis vacuationem, cum humores ab illius natura ſunt diſtantes, & quanto magis
C diſtauerint,eo minus conuenire. Declaraui ego aliàs,humores à ſanguine differre tri-
bus modis,nempè generatione,putredine, & miſtione. porrò cui non conuenit venæ
ſectio, neceſſariaque vacuatio eſt, cum alio non poſſit remedio ſanari, purganti indi-
get pharmaco. Sunt autem quatuor huius genera, prout quatuor ſunt humores pur-
gandi. bilis,pituita,melancholia,ſerum. Hinc pharmacum aliud eſt colagogum,quod
bilem: Aliud melanogogum, quod melancholiam: Aliud phlegmagogum, quod pi-
tuitam: aliud poſtremò,quod aquam educit,hydragogum appellatum. Dictum eſt ha-
ctenus,qui humores pharmaco expurgentur. Nunc ad ſecundam accedo quæſtionem.

Per eandem tranſmittitur viam pharmacum expurgans, per quam ex ventriculo
chylus, & ex hepate ſanguis. Conſtat enim illud per meſenterium penetrare ad iecí-
noris portas: atque ex ipſo iecinore per venas ſanguinem ad totum corpus mitti. ſic
pharmacum primum, atque fuerit actuatum ex ventriculo per meſenterium ad iecur,
mox ex iecinore ad venas peruenit,ab his ad alias minores, à minoribus ad minimas,
donec ventum ſit ad humorem purgandum. Sed attractio facta à pharmaco in hoc po-
D tiſſimum differt ab attractione, quam faciunt partes. quod pharmacum non ſemper
attrahit humores à toto corpore,ſed tunc duntaxat,cum in toto expurgandi humores
adfuerint: at verò ſi in via humorem excrementitium inuenerit,eam ducit. Partes nu-
triendæ omnes alimentum attrahunt, quia omnes nutritione,& incremento indigent.
Secundò differunt,quod attractio chyli ab ipſis fit membris, at humorum attractio nō
fit à membris, ſed à pharmaco. membra enim expellunt excrementitios humores, vt
poſthac explicabo. Quamobrem expurgandi humores ex venis deducuntur, & per
venas extra corpus feruntur: vt Auicenna ſcribit quarta ſectione primi libri: quod
etiam Galenus manifeſtum fecit libello de facult.medicam.purg.c.4. & 5. cum inquit.
Nam quæ purgant,purgantia paſſim idcirco nuncupantur, quod ſanguinem ab antedi
ctis humoribus purum conſtituant] Hic autem duo facere dubitationem videntur.
Primum Ariſtotelis verba libro primo problem. 42. in quo dicit, expurgationem fieri
per cæcos quoſdam ductus: quæ ita habēt. Vbi enim per abdita foramina illinc aſcen
derunt,atque materiam agitarunt, eodem tramite, ſecum quæ corripuerint,excremen

ta,colliquamentaque deducunt] hæc ille. Deinde, multæ sunt vacuationes factæ medicamentis, non transeuntibus priores venas: Adde Auicennæ verba in 4. primi cap. 4. quibus idem confirmat: nam ait. Maior quoque humorum purgatio fit à venis ipsis, nisi membrum fuerit valde vicinum: tūc enim ex eo, & in venas & non venas humor trahitur: vt in humoribus, qui in pulmonibus sunt, fieri solet: hi enim per viciniorem viam trahuntur in ventriculum, & intestina, licet non permeent per venas] hactenus Auicenna. Ex quibus patet non fieri attractionē per solas venas, ac humores non educi ex solis venis. Sed soluuntur facilè difficultates. Nam quod pertinet ad primū non est institutus hic sermo de medicamentis lenientibus, sed solum de attrahentibus, quæ suo munere non funguntur, nisi virtutem ad venas calor influens post illorum actuationem, mittat: nisi tamen contingat humorem alienum à natura contineri extra venas, vicinioribusque partibus, tunc attractio fit ex loco, in quo humor continetur: vt plurimum tamen ex venis eiuscemodi attractionem fieri videtur mihi certissimum. Quod verò pertinet ad Aristotelis verba, non est negādum, vacuationes aliquando fieri posse per alias vias, quàm per venas, præsertim si pars expurganda canales habuerit, & emissarios, per quos sua excrementa purgari soleat, vti sunt pulmones, ac renes. Verùm quia hoc non semper contingit, idcirco denominatione facta ab eo, quod accidit, vt in pluribus, dicebam hanc vacuationem fieri ex solis venis. Auicenna hoc animaduertens in fine cap. quarti, dicebat. Maior quoque humorum purgatio fit à venis ipsis] quæ verba limitant, quæ supra dixerat, nempè fieri purgationes ex solis venis. & certè meritò statuendum est ex solis venis fieri, si respiciamus præcipuum purgationis institutum. Etenim alius non fuit, quàm sanguinem ipsum purum reddere ab omnibus excrementis illius substantiam coinquinantibus; quoniam verò hæc in venis consistunt, alioquin non coinquinarent ipsum, vt rectè ex Galeno colligebam libello superius citato, propterea fit hanc segregationem ex solis venis fieri debere. iam igitur patet sibi ipsi non contradicere Auicennam, patet etiam modus, quomodo humores expurgandi attrahuntur ex venis, ac etiam per venas expelluntur. E F

Porrò hanc ipsam purgationem tria sunt, quæ efficiunt. Pharmacum scilicet, facultas expultrix, & humor expurgandus. Pharmacum vna est ex caussis primarijs duplici ratione: tum quia vapores à pharmaco elati, ac etiam corpulentæ illius substantiæ aliquando nonnihil è ventriculo in venis mittuntur, ex quibus natura stimulatur ad expellendum, ac etiam simul humores ab eorundem acrimonia attenuantur, meatusque magis experiuntur. tum quoniam simul cum eiuscemodi vaporibus, ac substantia transmittitur in totum corpus facultas attractiua ab influente calore actuante medicamentum. Hæc facultas aliquando est simplex: aliquandò non simplex. voco simplicem, quæ vnum humorem attrahit duntaxat; non simplicem, quæ duos, aut tres, erit simplex. exempli gratia in diagridio, à qua vacuatio fit solius bilis: non simplex in reubarbaro, in agarico, in diacatholico: nam illa vacuant pituitam cum bile: hoc autem attrahit omnia excrementa. Sed quo hæc fiant illustriora, sciri velim species attractionis esse tres: quarum vna est, cum attrahens rem attractā mouet, atq; ipsum etiam vna mouetur. Quemadmodum si decem homines nauim traherent, mouetur quidem nauis, sed simul etiam mouerentur homines. Alia est species attractionis admodum æquiuocè dicta: qua dicere solemus rem vnam attrahere aliam: non quod impellat ad sese illam, neque quod qualitatem, aut virtutem aliquam communicent, cuius caussa res ipsa moueatur. Hoc modo dicere solemus finem ipsum, cum sit perfectio eius, cuius est finis, attractionis esse caussam, impellentem agens ad ipsius consecutionem. sic ab eo quod bonum est noster trahitur appetitus: sic locus ad se locatum trahit: sic trahit sua vnumquemque voluntas. Tertia species attractionis est, qua res attracta mouetur duntaxat, attrahens autem nō mouetur, solum transmittens virtutem ad rem attractam, cuius ratione mouetur ad ipsum attrahens. Hoc modo partes corporis trahunt ad sese alimenta, magnes ferrum, succinum paleas, & festucas. quod autem aliqua virtus ex trahente mittatur ad rem attractam, manifestum facit experientia. si enim magnetem vngas alleo attrahere ferrum non poterit, ammittens pro tempore facultatem attrahendi: Ambra non attrahit palleas, nisi antea calefiat: quemadmodum declarauit Auerroes septimo physicæ auscult. cōmētario decimosexto, in aurea di- G H

A rea digressione de attractione. Prima vocatur attractio violenta: Secunda æquiuoca. Tertia proprie est, atque dicitur attractio. Quæri solet hoc loco, qua attractione pharmacum humorem expurgandum attrahat. Respondeo breuiter, quod stante veritate eorum, quæ alibi demonstrata sunt à nobis, pharmaco purganti conuenit species attractionis propriè dicta. Omnium enim iudicio cōuenire non potest, metaphorica attractio, qua neutrum mouetur: neque conuenit illi attractio violenta, quia pharmacum ipsum secundum corpulentam substantiam non mouetur ad humorem purgandum, vt per se efficiat purgationem: sufficit.n.solum transmitti virtutem, vt exemplo magnetis attrahentis ferrum, & membri attrahentis alimenta demonstratum fuit.

Secunda caussa expurgationis est facultas expultrix: quæ nisi ad hoc opus concurreret, nulla fieret purgatio. Pharmacum indiget primum auxilio natiualis caloris, vt suo munere perfungi possit, à quo è potentia deducitur in actum. Secūdo indiget facultate expultrice. nam licet pharmacum attrahat ad sese familiaritate substantiæ humorem alienum à natura, atque hac ratione sanguinem ipsum reddiderit sincerum, ac puB rum: tamen nisi facultas expultrix insurgat ad expellendū extra corpus humorem, & medicamentum etiā ipsum, nulla sequetur euacuatio. Quoniā verò facultas expultrix in omnibus partibus naturaliter consistit, quæritur hoc an omnium concurrat expultrix, an quarundam duntaxat partium. statuamus dilucidioris doctrinæ gratia, expultricem adesse in ijs partibus, ex quibus humores expurgandi deducuntur: atq, etiam in ijs, ad quos humores attrahuntur. locus à quo sunt venæ, aut totum corpus: locus ad quem est vētriculus, & intestina. in singulis locis adest expultrix facultas: inquirendum igitur venit, quarum partium expultrix cōcurrat. an venarum, & totius: an solius ventriculi, & intestinorum: an omnium simul concursus fiat. Respōdeo aliquando vacuationē fieri ex concursu facultatis expulsiuæ venosi generis, ac totius corporis. Semper tamen esse necessariam facultatem intestinorum, & ventriculi. nunquam enim obseruatum est factam fuisse expurgationem à medicamēto purgante, sine harum partiū expultrice: at vero non ita sentiendum est de facultate venosi generis. Qūo vtrūque contingat breuiter exponamus. Si materia maturata, & deuicta à calore naturali, sit C ex venis purganda, satis probabile est excretricem venarum, ac totius corporis validā esse, ita vt addito stimulo à pharmaco, post coctionem insurgat ad expellendum: vel etiam dato esse imbecillam, nec posse per se solam humorem noxium, & iam concoctū purgare, accedente medicamenti facultate veluti manum porrigentis, humorem segregatum à bonis facile expellet: sic duo inuicem concurrunt, pharmacum attrahens humorem malum: ac natura eundem expellens. Porrò vbi humor attractus est ad fundū ventriculi, & ad intestina graciliora; foras expellitur postea, non quidem à pharmaco, sed solum à facultate naturali excretrice ventriculi, & intestinorum, quæ ad expulsionē mouetur grauata ab illius pondere, & ab acrimonia, aliave eiusdem generis maligna qualitate irritata. Hoc modo benè succedunt expurgationes à natura, & ab arte simul. At si maxima vrgente necessitate crudā vacuare materiam cōueniat, natura expultrix loci, ex quo humor detrahitur, ad hoc opus minimè concurrit. quia natura nunquam insurgit ad expellēdū, nisi prius materiā cōcoxerit, maturaueritque, & à bona segregauerit: at hic neq; segregatio, neq; maturatio præcessit: propterea difficilis purgatio fit D natura prorsus reluctāte, atq; pharmaco expurgante solū humorē noxiū ad sese trahente: ac tūc ad euacuationē cōuenit dūtaxat facultas expulsiua vētriculi, & intestinorū.

Tertia purgationis caussa est humor expurgandus. circa quem considerare possumus duo. vnum est humor, quatenus attractus est à pharmaco, & secundum hāc relationem caussa solum materialis est, non efficiens: aliud est principium internum in humore existens, quod proportionem habet ad pharmacum attrahens. Hoc principiū intrinsecum actiuū cum sit, caussam efficientem purgationis nuncupo. Verùm, vt iuniores facilius eōsequantur, quod animo concipio, sciendum est, pharmacū habiturū facultatem attrahendi familiaritate substantiæ humorem aliquēpiā, non attrahere illū, nisi haberet principiū intrinsecū, analogatū, & proportionatū ad facultatē attrahentē pharmaci. Exēpli gratia. Magnes facultatē habet attrahendi ferrū. & ferrū principiū intrinsecū habet mouendi sese ad magnetem. Tollas principiū in ferro, tolles etiā vim attractoriā in magnete. sic penitus res habet in medicamento purgante. si humor caruerit hoc principio intrinseco mouendi se ad pharmacū, vt sanguis, ipsum pharma-

cum nõ habebit determinatum, ac proportionatum humorem, quem attrahat familia- E
ritate substantiæ. Legito, vir doctissime, quæ magnus Auer. scribit lib. 7. phys. com, 10.

Dubitationem habere vr̃ hoc loco non contemnendam, quã ob caussam dictum à
nobis fuerit, hoc internum principium existens in humore purgando, esse efficientem
caussam. id. n. vr̃ falsum. Quia ad omnem purgationem concurrunt tria. ipsa attractio,
quæ dr̃ motus: ipsum attrahens, quod est mouens siuè efficiens: & res attracta, quę est,
quod mouetur, ac patitur, verum ipsa materia efficientis caussæ naturam non habet.
Respondeo in purgatione considerari duo; vnum est attractio, aliud est expurgatio at-
tracti. si consideramus rem secundum quod attrahitur, materia est, ac principium pas-
siuum habet. at si consideramus totum hoc opus, quod purgatio dicitur, tunc humor
habens principium internum mouendi sese ad facultatem attrahentem, secundum hãc
relationem actiuum est, & efficientis naturam habet.

Cæterum circa postremam difficultatem quatuor opiniones adsunt. Asclepiadis
nempè, Erasistrati, Galeni, & ferè Medicorum oĩum, Aristotelis postrema. de quib. si-
gillatim agam, & quo ad eius fieri põt, breuiter. Opinionem Asclepiadis recenset Gale F
nus lib. de elemẽtis secundo cap. 3. hisce verbis. At Asclepiades, qui optima quæq; hu-
ius artis ob illos admirabiles tumores, meatusq́; sua oratione euertere sibi proposuit,
conatur nos dissuadere, ꝙ medicamentum quodcunq; peculiarem sibi humorem de-
trahat, sed illum potius transmutat, cõuertit, alterat, ac tãdem in sui ipsius naturã, quod
traxerit, qualecunq; fuerit corrumpit, ac deinde iuuamentum, quod purgationem sub-
sequi videmus ait ipse euenire non propterea, quod id vacuetur, quod infestabat sed
ex cõi potius vacuationis ratione] rursus lib. de fac. purgantium medicamentorum sic
ait. Est autem ipsorum oratio eiusce modi medicamentum omne, cui purgãdi vis inest,
quemcunq; attigerit humorem in sui naturam conuertit, idq́; transmutat: nam flauam,
nigramq́; bilem facit id quod est bilis huius, vel huius, vt ipsi appellant, eductiuum, si-
militer pituitam, aquosamq́; substantiã, quod vel pituitæ, vel aquæ euacuatiuum isto-
rum vocabulo nuncupatur. Postremò, vt summatim dicam, cõmutatio est eorum, qui
in venis sunt humorum, nõ vnius alicuius vacuatio: illaq́; purgatio appellatur, vt isto-
rum oratio introduxit] hęc Galenus, quę de industria afferre placuit in medium, vt mi- G
hi facilior esset via, opinionẽ Asclepiadis declarandi. Putabat igitur ille pharmaca non
expurgare proprios humores, sed eos quidem generare, ac postea genitos educere ita,
vt medicamẽtum colagogum dicebatur illi, quod bilem: phlegmagogum, quod pitui-
tã: melanogogum, quod melancholiã: hydragogum, quod serum generabat. Arbitraba
tur humores, qui expurgabantur, non inesse actu in ipso corpore, sed potentia, ac pro-
inde generari à facultate ipsius pharmaci expurgantis. Secundum huius hoĩs opinionẽ
purgatio sic succedebat. Assumptum pharmacum statim peruadebat totum corpus, at-
que adhærebat postea massæ sanguineæ, hanc alterabat, transmutabat, corrumpebat,
postremò ex hac corruptione generabatur hic vel ille humor, nempè biliosus, aut pitui
tosus, aut alius, prout pharmacum habebat facultatem generãdi hunc aut illum, & hoc
modo fiebat purgatio: iuuamentum verò nõ fieri corporibus ex vacuatione huius, aut
illius humoris, sed ex cõi quadam vacuationis, atq; inanitionis ratione. Porrò duas in
verbis Galeni contradictiones inuenio. vna est, quod dicat ex Asclepiade pharmacum
non vacuare proprium humorem. at lib. de purg. medic. facult. dicit proprium humo-
rem vacuari, multoq́; euidentius in fine cap. 1. cum ait. Purgando autem non omnes,
sed vnum aliquem, ac solum illum, quem ducere existimatur] Quæ verba aliam cõtra- H
dictionem cõtinent: quia in eodem capite dixerat, omnes humores purgari à pharma-
co. Harum contradictionum explicatio sic habet. Asclepiades non vult vacuari humo-
res sibi familiares, sed vult generari ipsos virtute pharmaci, cum ergo inquit Galenus,
educi bilem, aut pituitam, intelligebat educi illam nõ præexistentem in corpore, & fa-
miliaritate substantiæ coniunctam cum pharmaco: verum ab huius facultate generatã
siue fuerit illi familiaris, siue secus. Secunda contradictio facile soluitur, quia certè no-
lebat Asclepiades vacuari omnes humores, sed determinatos: at velit, nolit, cogitur
omnino admittere vacuari omnes humores, vt Galenus contra ipsum deducit. Pro-
pterea hæc Galeni verba. Postremò, vt summatim dicam, commutatio est om-
nium, quæ in venis sunt, humorum; non vnius alicuius vacuatio; illaq́; purgatio ap-
pellatur, vt istorum oratio introducit] explicant absurditatem, ad quam peruenire
cogitur

A cogitur Asclepiades. Nam quamuis dicat vnum purgari humorem, nihilhominus cogitur admittere expurgari simul omnes. Sed hæc satis de opinione Asclepiadis.

Erasistrati sententiā Gal. affert lib. de purgantium medicamentorum facult. cap. 2. & 3. Hic quidem asserebat expurgari oēs humores æqualiter ab ipsis venis, ordinate tamē, ita vt primum tenuiores, mox crassiores educerentur, non quidē ob aliquampiā medicamēti vim, sed rōne vacui, quod maxime abhorret natura. sic validū quodcunq; pharmacū primum vacuat serosam substantiā, secundo bilē, tertio sanguinē, quarto pituitā, ac vltimo melācholiam. Dicebatq; præterea non differre purgationē à venæ sectione quicquā: cum vtraq; ex venis oēs humores exhauriat, idcirco asserebat purgationem esse omotimen (volo eius vocē vsurpare) cū phlebotomia: quā ille ob hāc fortasse caussam è numero medicinaliū remediorū eliminauit: cū nusquā in suis operibus reperiatur illam adhibuisse. Addebat ēt humores, cum sunt extra corpus, statim tā magnam recipere corruptionē, vt discerni inter sese nō possint, an. s. sit flaua bilis, an melācholia, an pituita humor expurgatus. Differt autē hęc opinio à superiori multis modis.

B Asclepiades dicebat expurgationem fieri cōi ratione vacuationis. Erasistratus ratione vacui. Asclepiades nolebat humores purgandos actu contineri in corpore, sed potētia. Erasistratus eos purgari dicebat, qui actu inerant. ille generari à pharmaco humores, aiebat. hic verò minime. Ille vnum determinatum, ac proprium vacuari contendebat. Hic verò omnes successione vacui. Ille post purgationem distinctos apparere humores: hic vero corrumpi ipsos ita, vt discerni non possint.

Accedo nunc ad explanandā Galeni sniam, quæ eadē Hippocratis est, Auicēnæ, ac oīum Medicorum. Hic statuit medicamentum purgans proprium, atq; determinatum humorem educere ob facultatem attractoriā in pharmaco existētē: quæ facultas attrahat humorē secū familiaritate substātiæ coniunctū: quæ nisi inter attractū, ac attrahēs intercederet, nulla quidē fieret expurgatio. Nam quodcūq; trahit, vel propter familiaritatem substantiæ, vel rōne caloris, vel ēt ratione vacui trahere dr̄. Iam quidem arbitror nullam habere apud te difficultatē, pharmacum non habere hanc facultatem rōne caliditatis: quādoquidē nosti generis huius q̄ plura facultate frigida, vt tamarindi, mi-

C rabalani, cartamum; ac rursus calida multa, quæ non expurgent, vt piper, zinziber, gariofilum, ac alia huius generis aromata. Neq; asserendū purgationē fieri ratione vacui, id ego persuadere conarer alijs, vt nō persuadere debeo tibi magno Philosopho, & insigni Medico. Sola igitur familiaritas substantię relinquitur, atq; similitudo, qua ex naturæ propensione res ipsæ trahuntur: neque. n. alia de caussa magnes ferrum: & succinum festucas attrahit, & paleas. Hoc loco notari velim, aliud esse simile aliquid esse alicui, aliud verò idem, aut specie, aut numero. Attractio non fit ab eo, quod idem est. Sed ab eo, quod diuersam speciem habens, familiaritatem substantiæ, & similitudinem continet cum re attrahenda. Hac de caussa, aurum non attrahit aurum, neque magnes attrahit magnetem, neq; homo attrahit hoīem. quia sunt hæc eadē inter se, vel numero, vel specie. Sed magnes trahit ferrum: quod à magnete differt specie: & cnicū trahit pituitam, quæ diuersæ speciei est à cartamo: at certè habent similitudinem substantiæ inter se: quemadmodū arbitror nouisse te ex Galeno lib. 4. de simplicium medicamentorum facultatib. cap. 23. Video quid mihi obijcies, nempè Auicennam lib. 1. suæ

D medicinæ fec. 4. cap. 4. contrarium dixisse. At si contrariæ opinionis fuit, modo rationes ipsæ nō demonstrent nobis contrarium, illius auctoritas contemnenda est. Sed, si verbo contrarius Galeno, & Hippocrati fuerit, non re, postulabunt eius verba interpretationē. Putauerim illum non quidē arguere Galenū, sed eos, qui ex illius verbis malū sensum eliciebant. Nam aliquis ex illius verbis potuisset imaginari, oīa quæ similitudinem haberent inter se, habere facultatē attrahendi, hoc potissimū ductus argumento: si substātiæ familiaritas, & similitudo vim hēt attrahendi, quæ maiorē habent familiaritatē, & similitudinē, hęc magis attrahent. atqui in eadem specie cōstituta maiorē habent similitudinē, q̄ quæ diuersarum specierū sunt, ergo magis attrahent. idcirco magnes magis attrahet magnetem, & aurū, aurum. qđ tū falsum esse ostendit experientia. Vera igitur nō est Galeni snīa, si quispiam hoc modo illam interpretetur. Gal. hic diceret, aliud esse identitatē substantiæ, aliud similitudinem: attractionē non fieri ab identitate, quia idem se ipso nō indiget, vt perficiatur. Sed dūtaxat à similitudine: q a simile & conseruat, & perficit simile, hanc reor dilucidam esse loci huius explanationem.

Porrò hanc Hippocratis, & Galeni opinionem rationi maxime consonam existere, E quæ in plantis conspicua sunt declarant. Quandoquidem plantæ, quæ proprio solo viuentes, ex eo deducunt per attractionē propriū alimentū familiaritate substantiæ conuenientē: aliæ aquosum trahunt, vt platanus, & scion, simbrion, & meon; aliæ salsum, aliæ amarū succū, vt absinthium, & soldanella; alia locis apricis, aridisque cōtinentur, aliæ in opacis, & humidis consistunt, prout fert similitudo singularum ad proprium nutrimentū. Hoc modo pharmaca habent similitudinē substantiæ ad humores diuersos: quædā habent familiaritatem ad pituitam, vt cnicum, & turbith: quædā ad serū, vt latyris, succus iridis, & ebulorum: quædā ad bilē, vt scamonium: quędam ad melancholiam, vt epithimum, senna: quædam ad plura, vt reubarbarum. Hic eorum meminisse oportet, quæ supra dicebamus ex Auerroe. 7. Phys. com. 10. de differētijs attractionis: nam pharmacum immobile existens attrahit, & mouet aliud: in ventriculo enim manens purgatoria facultas, quàm nomine attractionis ab Hippocrate significari, non ambigo, per totū venarū ambitum mittens, duce calore influente, suo munere perfungitur. Hæc de Medicorum sententia, quantum postulat ratio epistolæ, sufficiant. F

Aristotelis opinio de medicamentis purgātibus potissimum proposita ab eo fuit in prima sectione problematū, nēpè, in 41. 42. 43. 44. & 48. Explanabo primū, in quibus manifestè conueniat cū Medicis: mox dicam, in quibus dissentire videatur, ostendam postremò maximum esse inter Galenū & Aristotelē cōsensum. Conuenit igitur primū cū Medicis, quod putet à pharmaco educi humores excrementitios, & alienos ab ipsa natura: nisi fortè sequatur superpurgatio, qua familiares, & intimi naturæ solent expurgari. Secundò, non vult Philosophus humores excremētitios generari à pharmaco, vt dicebat Asclepiades, sed actu in corpore cōtineri. Tertiò, quia asseuerat crudū existere pharmacū. idest à natura euinci, superariq́; non posse, licet alteretur. nam experientia id manifestissimum facit, cum quotidie videamus pilulas educi simul cū excrementis, quemadmodū fuerūt ingestæ. Quartò cōuenit, quod pharmacū purgans à veneno distinguat. Hoc. n. ita crudū est, & insuperabile, vt nullā omnino ab ipsa natura queat recipere alterationem: pharmacū alteratur illud quidē, cū de potentia ad actum deducatur, imò quædā etiā horū eliquantur. Quintò, quod cū ipsis admittat Medicis, pharmacū facultatē mouentē habere, quam rē bis docet, tum in problemate 41. tum in 48. G Porrò, si habet facultatem mouentē, opus est facultatem inesse illi attrahentē, vt Hippocrates passim ait primo de hominis natura, & passim alibi. Nam quod mouet, aut mouet ad se, & sic attrahit: aut mouet à se, & sic expellit. at videmus manifestissimè pharmacum ad se ipsum mouere, quia humores expurgandi mouentur ad intestina, & ventriculū, in quibus cōtinetur pharmacū: propterea hic motus ratione pharmaci expulsio dici nō debet. Vltimò cōuenit, quia nō vult caussam immediatā, ob quā pharmacū attrahit, esse elementalē dispositionē, vt caliditatē, vel frigiditatē: sed aliā qualitatem, quā ille medicamentosam vocauit: Medici verò hanc vocāt, proprietatē & familiaritatem totius substantiæ, ob quam, propriam vim sortitur medicamentum purgans.

Doceamus modo sigillatim, In quibus videatur dissentire. Primū in eo videtur consistere dissensio, quod Aristoteles dicat, purgantia per aluum pharmaca habere facultatem terream: at Medici omnes igneam habere contendunt. At hæc nullius momenti dissensio est. Nam de purgantibus medicamentis duobus modis loqui possumus, vno H modo absoluto sermone, alio modo in cōparatione: priori locuti sunt Medici asseuerantes, calidam & siccā facultatē habere omne pharmacū, qua purgans est. Aristoteles in cōparatione loquitur, confert. n. pharmaca per aluū purgantia, cū purgantibus per vrinā, aitq́; illa magis esse terrea, hæc verò magis aquea. Nam si materiā respicias, quæ humida sunt magis abluūt renes, & sine horum adminiculo, quæ vere vretica sunt administrari nō possunt. at pharmaca per aluū purgantia nullo etiā humore misto potentissime educūt, vt ostēdit scamoneū, latiris, turbith, ac alia eiusdē generis. Adde quod adsunt in pharmacis duo, virtus, & corpulētia. de virtute Medici loquūtur, Aristoteles ibi de corpulētia meminit. Secūdò in problemate 43. videtur dissentire, dicens, pharmacū purgans non educere determinatum humorem, sed omnes simul. Respondeo, neque hic aliquam adesse dissensionem: quia sententia Aristotelis in eo contextu est intelligēda de humoribus existentibus in vijs ductuum, qui successione quadā omnes simul vacuantur. At humores in venis existentes proprij, & determinati educuntur:

de quibus

A de quibus ille dicebat in eo problemate, quod agitantur in venis. Postremò dissidere videntur inuicem, quod Aristoteles doceat corpulentã substantiã omnium pharmacorum transmitti ad venas pro efficiunda purgatione, at Medici id negãt. Multiplex hic afferre potest responsio. vna est Io. Fernelij, Aristotelem fuisse locutum de pharmacis imbecillis, vt cassia, manna, tamarindis, ac alijs eiusdem generis, Galenũ vero de validioribus. Secundò dico, Aristotelem nunquam dixisse pharmacorum totam substantiam transmitti ad humorem purgandum, sed aliquam duntaxat portionem admodum exiguam, quam rem minimè negarent Medici. Tertiò, nunquam in Galeni doctrina (quod meminerim) obseruare potui, negasse ipsum, quin corpulenta medicamẽti substãtia perueniat ad venas: sed hoc inficiatur ille, in corpulẽta hac materia vim cõsistere purgatoriam. Postremò assero, neque Aristotelẽ in problemate 43. dixisse corpus medicamẽti transmitti ad humores, sed solum dicit resolui, siue liquari: at hoc potest contingere, ꝑter quã quod corpus pharmaci penetret venas, cũ sit satis penetrare virtutẽ.

Hactenus itaque, Phauorine, pro responsione ad tuas literas, demonstrauimus, qui B humores artificiali purgatione ducũtur, per quas vias, quæ caussæ efficientes sint huius operis, quid de facultate pharmacorũ purgãtiũ Asclepiades, Erasistratus, Hippocrates, Galenus, & Arist. sentiãt, hũcq́, grauissimũ Philosophũ à Medicorũ decretis nõ dissentire. Tandẽ rectissimè olim à me fuisse Põtificio Medico dictũ. Purgãtia pharmaca nõ expellere humores extra corpus: sed solũ attrahere illos ad vẽtriculũ, & intestina. Expulsionẽ verò fieri à facultate earũdẽ partiũ expulsiua, in q.b. & medicamẽtũ, & humores attracti cõtinebant. Valetudinẽ tuã curato. Ex Vrbe Roma 16. Aug. an. 1575. iubilei.

E I D E M.

Cvm quo humore pharmacum purgans maiorem habeat affinitatem: an corrupto, aut non corrupto. Qui humor facilius purgetur. corpulentam substantiam pharmaci necessariò non transmitti ad humorem purgandum, sed duntaxat virtutem attractoriam deferri à calore influente.

C

Plvrimvm gaudeo, Phauorine, placuisse, quæ de purgantibus medicamentis pro respõsione ad tuas literas, mense præterito scripseram. Nũc scribis desiderare te adhuc pleniorem de eadẽ materia tractationem: ac præcipuè, vt explicem mei paradoxi sensum, de quo vt Medicus Pontificius, & Alexander Petronius, Bartholomæusq́; Eustachius non mediocrem admirationem susceperunt. Ego licet exiguum datum sit mihi ocium, hodie duxi obtemperandum, tu, qualecunque id sit, boni, & æqui consules. Meum illud, vt illi vocarunt, paradoxũ est. Medicamentũ purgans maiorẽ habere similitudinẽ substantiæ cũ humore non putrido: Deinde maiorem habere cũ humore putrido non cõcocto, q̃ cum concocto. Humorẽ verò coctũ, & à natura superatũ facilius educi, q̃ vel putridus non maturatus, vel nõdum putredinẽ expertus. De hoc primum edisseram. Suppono prius non loqui me de omnibus medicamentis purgantibus, sed duntaxat de validis, quæ virtutẽ attrahẽtẽ habere propriũ humorẽ dicebã, quæve per excellentiam purgantia nomine generis appellantur. Alia.n. vacuant, aut leniendo, aut D cõprimẽdo, quos in vijs ductuũ inuenerint, humores. Deinde verò aliud etiam ponendum est principium, de quo egi in alio discursu, similitudinẽ, quã attractionis caussam Medici faciunt, non in qualitatibus elementalibus vel primis, vel secundis, vel tertijs spectandam, sed solum in substantia: quæ materia, & forma est simul sumptæ medicamenti naturam constituentes. non certè particularius ac distinctius explicari potest, nisi dixerimus indicibilem esse occultamque, ac proprietatem temperamenti, aut medicamentosam virtutem, vt Aristoteles appellare visus est. Iam verò accedo ad explanationem meæ sententiæ. Humor alienus à natura non putrefactus integrã habet suã substantiam, quæ nihil continet in sese, quod aduersetur attractioni ipsius pharmaci. Putrefactus verò incipit suã formã ammittere, atq; prout natura ipsius putredinis fuerit magis aut minus intensa, eo quidem magis aut minus propriã substantiam amittet. Igitur pharmacũ purgans bilẽ maximã cũ ea similitudinẽ habebit, cũ nullã mutationẽ in substãtia, vel patitur, vel passa est: adhuc minorẽ similitudinẽ cũ mutatur: & adhuc minorẽ, cũ adhuc mutata est. Atqui humor nõ putrefactus nullã mutationẽ passus est:

maiorem

maiorem igitur similitudinem habebit cum pharmaco. Porrò genus putredinis est du E
plex: aliud in quo leuis adest mutatio in substantia: quæ potest ad priorem statū suæ
bonitatis reuerti aut artis, aut naturę beneficio. Aliud, in quo ita progressa mutatio est,
vt reuerti amplius ad priorem bonitatem nequeat, licet naturæ, ac artis beneficio me-
liorem suscipere conditionem possit. Prior mutatio continet eandem materiam, ac for
mam; non bnnam tamen, sed semimalam. Posterior omnino propriā perdidit formā:
sumitq; malā. Posterior omnino malā, vt humor in sphacelo contentus, vel aliqua ex
parte bonā, vt pus in abscessibus, & in vrinis sedimentū. Idē profectò accidit in humo-
ribus, atq; in vino: quod potest putrefieri aut leuiter, aut multū. cū acescere illud inci
pit, nōdum acetum factū est, potest euentatione, vel alio remedio ad vinū reuerti: at
cum acetū factū est, nequit: quia à priuatione ad habitum nō fit regressus. sic leuis hu
morū putredo corrigitur euentatione, concoctione, refrigeratione. magna verò sola
illius vacuatione, vt perbelle Galenus declarauit exemplo carnis putridæ 11. de meth.
med. cap. 8. Humor omni ex parte putridus aliquando tantā suscipit malitiā, vt nullam
possit de cætero bonitatē acquirere, qui adest in parte gangrena obsessa. aliqnādo ve- F
rò meliorē recipit conditionem, vt cū ex sanguine putrido in abscessu gignitur pus. in
venis verò fit bilis flaua, & atra. & ex alijs humoribus putrefactis sedimentū. Si hæc
vera sunt, nullā difficultatē meū habet dictū. Si quidē aliqua adesse non potest simili-
tudo inter melancholiam, & pharmacū melanogogū, vbi melancholia amplius nō est,
mutata eius specie in aliā, vt in sedimēto: aut si adest aliqua, exigua certè est, maiorem
habere apparet cū incipit putrefieri, & nō est ex toto putrefacta. & adhuc maiorē cum
substantia nullā mutationē suscepit siue in sanis, siue in ægrotis corporibus. Rationem
ita formabā. Qui humores aut propriā formā nō habent, aut eam amittere iam incepe
runt, secundū eam formā minorē habēt similitudinē cū pharmacis. & qui integrā ha-
bent, vel parū alteratā maiorē. Sed humores putrefacti aut propriā formā nō habent,
aut amittere iam incipiunt. non putrefacti verò propriā retinent formā. Minorē ergo
similitudinē habent humores putridi, quàm nō affecti putredine. Illi verò contra the-
sim hoc modo disputarēt. Vbi maior adest similitudo substantiæ, ibi faciliores fieri pur
gationes: & è cōtra, vbi dissimilitudo adest difficiliores, rationi & meis principijs con G
sonū videtur. Nam si colalogum detur medicamentū facilius meracissimā, vt dicit Hip
pocrates libro de humana natura, educet bilem; pituitam aut nō educet, aut certè lōge
difficilius. Contrarium tamen contingere docuit experientia clarissimorū authorum.
Primum in sanis laboriosas existere purgationes constat, & ab Hippocrate scriptū fuit
lib. 4. aphor. Deinde in ægrotis longè sunt faciliores, cū materia cōcocta est, quàm cū
est nuda. Dicebat.n. Hippocrates concocta medicari, & mouere nō cruda. & Galenus
tū in eius aphor. cōmētario, tum in 4. aphor. asserebat, nūquā bonas fieri vacuationes,
nisi humores fuerint concocti. Artemque debere naturā imitari, quæ prius concoquit
humorem, postea segregat, ac tādem expellit. ideoque inchoantibus morbis, si quid va
cuatur, id omne symptomatis, & casus ratione contingit. Ergo si bonæ, & faciles sunt
purgationes, quando concoctio præcedit: ac humor concoctus propriam amisit for-
mam, sequetur faciliorem nō fieri purgationē in humore crudo, vt ex nostra opinione
deducebatur. Porro licet hæc videantur subtiliter disputata, non tamen facilè admit-
tuntur. Primo loco non sequitur, faciliores purgationes existere vbi maior inuenitur H
similitudo substantiæ; faciliorem enim, mi Phauorine, purgationem, non quidem sola
facit similitudo, sed naturæ expellentis robur. quod, nisi concurrat, dubio procul labo-
riosæ purgationes fiunt. Propterea sana corpora non facile ferunt helleborum (hoc no
mine quodcunque purgans intelligi debere pharmacum, nemo est, qui dubitet) non
quia non adsit similitudo in corpore inter pharmacum, & humorem. sed quia natura,
pro sui conseruatione indigens humoribus, retinens illos, non finit, expurgationem
fieri; atque nisi vehementissimum pharmacum sit, naturæ robur in retinendo superās,
vacuatio non succedit. ac, cum succedit adeò laboriosa est, vt multò maiora sint dam
na, quàm vtilitates. Res in ægrotis alio modo se habent. Ponamus humorem excre-
mentitiū sola copia facere negotium: oportebit vacuari illum, in quo munere concur-
rit facultatis expulsiuæ opus à multitudine, & fortassis aliqua mala qualitate ad motū
proritatæ. Si verò putrefactus fuerit, duplex adest occasio expulsionem adiuuans, hu-
ius multitudo, & putredo. si concoctus extiterit, iam tres in vnum concurrunt caussæ,
multitudo,

A multitudo, mala ex putredine qualitas, ac tandem tempus accommodatum ad expul-
sionem: tũc etiã natura optimè humorẽ educit, cũ ipsum antea à bonis diuidẽs postea
cõcoxerit. Similitudo hoc tẽpore est minor, sed robur expulsionis naturæ lõgè maius.

Neç potest negari, Phauorine, quod disputãtes dicebamus humorẽ cõcoctũ mino-
rẽ habere similitudinẽ cũ pharmaco, q̃ crudum. si modo sententiã intelligamus de hu
more putrefacto, quod scilicet ad naturæ propriæ bonitatẽ reuerti non valeat. pus.n.
nullam cũ pharmaco habere similitudinẽ certissimum est: Quis etiã dubitat, quin hu-
mor in sedimenti naturam transmutatus, formã bilis, pituitæ, & melancholiæ amiseritẽ
atque, si hoc est verũ, quod, quęso te pharmacum erit colagogum, melanogogũ, phleg-
magogũ humoris concocti ratione? secus omnino statuendũ in humoribus semima-
lis, qui coctione, euentatione, refrigeratione ad priorẽ bonitatẽ reuertuntur. nam ces-
sante putredine eandem humoris formã retinent, quam prius habebant; ideoq́ue ean
dem etiam similitudinem substantiæ. sed ijs, mi phauorine, nõ cõuenit purgatio: nam
qua ratione priorem habitum recuperarunt, eadem in corpore sunt conseruandi ob
B casdem vtilitates; nisi fortassis contingat alia de caussa purgandos esse.

Dubitabit autem hoc loco aliquis, vacuationem humoris cõcocti esse impossibilem
ratione pharmaci: quia in humore concocto nulla adest substantiæ familiaritas: nulla
igitur existente substantiæ familiaritate, nulla sequetur vacuatio. Recte concluderetur
si huius generis humores alij non continerentur in corpore partim crudi, partim se-
mimali: quos dum attrahere properat pharmacũ natura illius stimulis agitata, bonos
pro se ipsa retinens, & semimalos aliqua ex parte expurgari sinens, cõcoctũ humorem,
euictum, & segregatum totum expellit: atq; ita vacuatio sequitur fęlicissima humoris
putrefacti, & cõcocti. Adde quod licet facta sit trãsmutatio substãtiæ, tamẽ etiã aliquid
sẽper similitudinis remanet: nã e.g. sedimẽtũ biliosum refert etiã adhuc naturã aliqua
ex parte ipsius bilis, quæ sufficit ad expurgationẽ efficiẽdã. Videor hactenus id expla-
nasse, quod potissimũ ex me q̃rebas, nũc ad aliud accedo propositæ tractationis caput.

Circa ea, quę de corpulenta medicamentorum substantia dicebam, obijcis, cum pu-
teo pharmacum penetrare vsque ad humorem. affers experimẽta quædã. at primum
C cassiam, tamarindos, & reubarbarum videri certò per corpus distribui, vt vrinarum co
lor manifestum facit. Secundò cantharides vesicam statim petunt, ac vrinam potenter
mouent. Tertiò Auicenna capite de agarico dicit, Agaricum aliorum pharmacorum
penetrationem adiuuare, quod quidem non fieret, nisi substantia penetraret ipsius per
venas. Videor his in vltima parte mei discursus satis euidenter satisfecisse, nunc verò,
quia ita postulas, plenius dicam. Pharmacorum quædam mitia sunt, quædam valida.
Mitia quidem naturam non modo medicamenti, sed etiam quędam alimenti naturam
sapiunt, aut certè omnia carent venenata qualitate, vt reubarb. manna, tamarindi, cas-
sia, sebesten, ac alia eius generis plura. Valida sunt omnino inimica naturali calori, &
deleteriam habere facultatem videntur. Nihil prohibet mitiora transmitti per venas,
vt optimè dicebamus, atque quotidiana experiẽtia manifestum facit. nos verò quãdo
corpulentã pharmaci substantiã, nõ penetrare profitebamur, locuti potissimum sumus
de pharmacis validis, attrahentibusq́; : quæ suo munere perfungũtur sine transmissio-
ne alicuius substãtiæ per venas, cũ satis sit virtutem deduci à calore natiuo illa è poten
D tia ad actum deducente. Est tamen animaduertendum nõ esse absurdum, (volumus.n.
hoc in tui gratiã admittere) aliquid corpulẽtæ substãtiæ transmitti ad venas, sed quod
contẽdo est ipsam humorum expurgationem non fieri ab ea substantia, Verùm à vir-
tute pharmaci: corpus verò illud aliquid certè iuuat, nempè acrimonia & caliditate,
nam præparat vias, atque ad expulsionem virtutem stimulat. Totam verò transmitti
est contra experientiam: quia videmus pillulas vacuari integras, vt ingestæ sunt, nec
aliqua ratione persuaderi potest illas omnes venas peruadisse, mox remeasse per candẽ
regionem. Vrget etiam, quod pillulæ ex hermodactilis purgant ab articulis, at quis pu
taret ad eos vsq; peruenisse, & quoddã veluti miraculo postea permeasse? Adde quod
totam coinquinaret massam sanguinis, si tãtæ perniciei pharmacum penetraret venas.
Postremò ipsa experientia euidentiam facit, nam pharmacum vomitu post duas horas
vacuatum vidimus, tamen factam postea fuisse sufficientem purgationem. Neque pu-
tandum est, Phauorine, leuiorum pharmacorum totam substantiam penetrare venas:
nã cassia, & reubarbarũ, & senna, vt tingunt vrinas: sic etiã tingũt fœces, quæ res osten

dit

dit aliquam partem mitti ad vrinas,& eam exiguam, maiorem verò per aluum duci. E
Quod de cantharidibus dicis alio modo se habet: non loquimur de pharmacis vri-
nam mouentibus,sed de ijs,quæ proprietatem habent substantiæ attrahendi determi-
natum humorē. illæ solum vrinam prouocant,non mouent aluum,aut vomitū. Immo
cantharides vesicę venenū esse perhibētur,haud secus,atque lepus marinus pulmonū.
Concludo igitur opus expurgationis fieri,non quod necessariò transmittatur corpulen
ta substātia ad venas,aut vapores medicamēti ad humorem educendū: sed quia phar-
maci attractoria facultas in vniuersum corpus delata, & ad actum deducta vim habet
deducendi particularem,& sibi similem humorem. Vale, & me quod te facere non du-
bito,vicissim amare non desinas. 24.Settembris 1575. Ex Vrbe anno iubilei.

LVDOVICO PICHINO GENERO.

De curatione febrium omnium contingentium à partu. F

PVERPERIS tres febrium species contingere solēt, Ludouice fili, vna, quam puer-
pera vitare nulla potest: duæ,quæ ex accidenti prorsus contingunt. Nequit euitari fe-
bris à lactis generatione procreata. Prouida enim natura non solum infanti nutrimen
tum parauit in vtero, ex matris purissimo (vt alibi demonstraui) sanguine: sed etiam
ex eodem statim extra vterum egresso,lactis generationem in eundem vsum procura-
uit. atque ita decebat eam,quæ concepit, & nouem mensium spatio aluit in vtero,sta-
tim paratum habere alimentum extra vterum. Lac incipit generari in mammis, pau-
latim post quintum mensem, aut parum antea; præsertim in prole mascula; at statim
edito fœtu ex maiori sanguinis fluxu ad carnes spongiosas, & simultaneo motu caloris
influentis pro generatione lactis copiosioris vt sufficienter extra nutriri posset fœtus,
necessariò fit febris: quæ putrida non est,cū nihil putridum in lactis generatione adsit,
neque ethica, vt constat. Sed magis est inter ephemeras reponenda: quia certè fit ab
inflāmatione,& motu caloris ac spirituū subito (quod Græci ἄνθραχος dicunt)ad lactis
generationem confluentium ex transmutatione sanguinis. Ita profectò in omni trans- G
mutatione substantiarum febres contingunt, vt in pure conficiendo constat, atque in
statū febrium,cum putridus humor in sedimenti naturam degenerat. Hanc febrem om
nibus cōtingere enixis,plus,aut minus adeò certum est,quàm quod certissimum. sunt
autem signa febris huius admodum conspicua,ex incremēto,duritie,ac tensione mam-
millarum: quibus cum tamen reliqua bene habent ad mulierem enixam requisita:
neque calor febrilis est admodum acris,neque symptomata sæua,sed omnia mitissima:
quæ biduò,aut,quod longius est,triduo,euanescunt.

At aliæ febres ex accidenti puerperis adueniūt,potissimū ijs,quæ puellas pepererūt,
vt ex historijs colligitur ab Hippocrate propositis libris de morb. vulg. harum.n.par-
tus sunt longè difficiliores quam sint partus masculorū. Et hæ febres sunt duorum ge-
nerū,quædā.n.per se sunt febres: quædā veluti accidētia aliorū morborū. per se voco
febres,quæ nō sequūtur ad alios morbos,nō cōcurrētes ad generationē febris: veluti
accidētia morborū sunt,quas parit inflāmatio. hæ frequēter cōtingūt puerperis ex vte
ri inflāmatione,& abscessu. Distinctius singularū caussas, & symptomata expēdamus. H

Quæ pepererunt, aut non benè secundum naturam expurgatæ in febres incidunt.
aut cum benè expurgantur. Accidit quidem illis ex retentione sanguinis in vtero exi-
stentis,vt plurimum inflāmatio, ex qua acuta postea gignitur febris. Aliquando verò
synochus putrida. Duplicem.n.esse synochū docuimus,vt scis alio in opere, vniuersalē
vnā,proficiscentē ex putredine sanguinis in omnibus venis,aut saltim maioribus,quę
intersunt inter alas & inguina. Aliam particularem ex sanguine putrefacto circa venas
vteri: nam plurimas & pergrandes (vt Galenus ait de hac febre loquens 6.epid. sec. 1.
commen. 1.) venas natura dedit vtero: quarum consultatio totum corpus affici syno-
cho potest febre. Duplex igitur ex sanguinis retentione, & aliorum excrementorum,
quæ ex vtero purgari consueuerunt,nascitur febris,vna inflammationis comes,& sym
ptoma necessarium, alia febris synochus citra inflammationem.

Oritur inflāmatio in vtero duplici de caussa: quarū vna fluxio est sanguinis,præser-
tim tenuissimi,è vena caua violenter elapsi in vteri substātiā, quod certe longè frequen

tius

A tius contingit in eius ceruice, quàm in vteri corpore. Alia ex sanguine antea confluxo,
& non habente exitum, cuius tenuior substantia viam crassiori præparans, in ceruicem
vteri, aut in totum eius corpus imbibita, tumorem facit. In enixis non fit inflammatio
ex fluxione, sed ex iam confluxo. at contra in alijs ex fluxione fit. rem ita habere osten
dit rei natura. siquidem in vtero gerentibus paulatim sanguis ad vterum ducitur ob ali
tionem fœtus, cuius pars vtilior ipsum nutrit, alia ad mammas sensim mittitur pro ge-
neratione lactis, quod reliquum postea est retentum, statim à partu educitur: qui, si
non educatur, sed in substãtiam vteri perueniat inflammationem parit. si in venis con
tineatur, ac putrescat efficit synochum. Ex quibus satis conspicuũ fit non fieri omnem
inflammationem à fluxione: cuius rei notitia quanti referat ad totius curationis ab-
solutionem infra patebit.

Inflammationem vteri cognosces ex ardenti dolore muliebrium locorũ, pubis, imi
vẽtris, ac lumborum (inquit Aetius libro decimosexto) & si digitus in os vteri submit-
tatur, occurrit ad contactum durum, clausum, feruens, ac retractum: maxime si inflam
B matio in ipso fuerit, vel in eius collo. Est quidẽ cõpressio oris vteri cõmune symptoma
conceptionis, & tumoris præter naturã: differunt autẽ, quod molle est grauidis, & se-
cundũ naturã, neq; dolens. at durum renitens, dolẽs, vbi pars intumescat quẽadmodũ
constat. Authoritate Hippocratis & Galeni 5.aphor.51.& 54. Febris verò cõtinua est
ardens omnibus, plus, aut minus pro qualitate humoris peccantis. & horrifica: idest in
qua horrore frequentes fiunt: ac ij etiam inordinati, non solũ.n.sanguis inflãmationẽ
facit, sed etiã variorũ generũ excremẽta: hinc horrificæ, & vt plurimũ inordinatæ sunt
febres, præsertim quãdo inflãmatio augetur, vel quãdo iam eadẽ ad abscessum termi-
natur. si vniuersus vterus nõ fuerit inflãmatus, sed pars eius, aut dextra, aut sinistra, aut
anterior, aut posterior, dolor in ea parte magis intenditur, atq; sentitur. Si.n. posterio-
res vteri partes inflãmatæ sint, dolor magis exercet lumbos, ac dorsi spinam, aluus ra-
tione compressionis, maximè supponitur. Anteriori parte affecta dolor occupabit pu-
bem, & stillicidiũ, vrinæque difficultas, vesica pressa concitabitur, sinciputq; dolebit:
at magis occiput dolet in posterioris partis affectu, vt docet experientia, testaturq; Hip
C pocrates lib.6.epid.sec.1. Lateralibus partibus affectis dolor cõmunicatur capiti è di-
recto, cõmunicatur inguinibus, & cruribus, & coxis, ita vt aliquãdo, si magna fuerit af-
fectio contingat crura ipsa claudicare nonnullis, alijs verò stupefieri; omnibus certè
grauitas inest earum partium, & Galenus ait 6.de loc.aff.c.4.& vbi cauitas seu fundum
vteri tumorem contraxerit, magis ad vmbelicum dolor vergit; tumoremque obsidere
altiores partes apparet tactui, ac etiam tangendo partem plurimum exasperatur. hæc
potissima sunt, quæ inflammatum vterum, symptomata contingunt.

Porrò, si adfuerit synochus, equidem præterquam quod horrifica non est febris, sed
vnicam habet à principio ad finem vsque accessionem, vel augendo, vel accrescendo,
vel in eodem tenore semper manendo: nullus dolor puerperam exercet. in pube, in
imo ventre, in ostio, à dextris, aut à sinistris. sed solum dolent lumbi, ob communica-
tionem venarum ad spinam dorsi, dolet vniuersum caput ob euaporationes cõtinuas.
neque alia adsunt symptomata, quæ propriè concomitari diximus inflammationem
vteri. nulla quidem adstrictio, nulla durities circa orificium vteri. nec ita supprimun
D tur in vtero purgamenta, quin aliquid effluat, sed est, id admodum exiguum, fœtidum,
non benè coloratum. Addito his coniecturam sumptam à totius corporis plenitudi-
ne, quam significat plectorica sindromea à nobis alio in opere diligentius explanata.
Hæc quidem de febribus, quæ contingunt post partum tum ratione partus ex necessi-
tate: tum ex morbis in ipso vtero existentibus.

Alia febris ab hac ipsa longè diuersa est, quando scilicet à partu mulier rectè expur-
gata, incidit in febrem: cuius modi casus contingit Philini vxori, quæ filiã pepererat,
& secundum naturã purgata fuit, & cum alia leuiter transcgisset exactis quatuordecim
diebus à partu, igne correpta cum rigore fuit. lege Hippocratem 1.epid.sec.3. ægr.4.
Consimilem casum refert contigisse vxori dromeadæ, quæ rursus filiam pepererat, cui
alijs omnibus secundum naturam factis, secundo vix rigor accepit, & febris acuta. lon
gè diuersam esse dixi hanc febrẽ, quia priores duæ originem habebãt ab expurgatione
retenta: hæc verò minimè. Sed ex mala humorũ præparatione, qui, occasione partus,
putrefacti, febrem putridã efficiunt plerunque continuam, & acutam, aliquãdo tamen
intermit-

intermittentem. Harum minera non ipso in vtero consistit, sed vel in venis maioribus E
vel minoribus, vel extra venas, Obseruaui aliquando post partum quartanam superue
nisse, aliquando tertianam intermittentem. vnó mulierem vtero gerentē noui patiētē
tertianā notham, quæ peperit filiam, & à partu à febre libera fuit quatuordecim dierū
spatio, postea verò febris quartana redijt: quo nouem mensibus fuit obsessa, de hisce
febribus non solum locis citatis Hippocrates locutus est, sed etiam alibi frequenter: &
quotidiana experientia harum euentum demonstrat.
Signa febris huius satis conspicua sunt: quia nulla inflāmationis sese offerunt signa:
deinde purgationes ab vtero sunt quidem secundum naturam. Sufficiunt hæc duo ad
ostendendā naturā huius febris: quæ, vt mineram habet putredinis diuersam, sic com
putationes dierū fieri alio modo debent: nam in illis, quarum caussa consistit in vtero,
vtique computationes fieri semper à die partus cōsueuerunt, etiam si febris tertio, aut
quarto, aut quinto post partum contigisset: at in hac febre semper Hippocrates com-
putationem facit à die febris. lege quæ alibi de hac materia scripsimus.
Nunc rationem curandi doceamus exorsi à febre & lactis generatione procreata, F
agemus postea sigillatim de reliquis. sunt qui hanc febrem contēnunt, & proinde puer
peram nutriunt optimis cibis, & bibēdum exhibent illis vinū generosum, oua sorbilia,
multis vtuntur etiam aromatis, hac potissimum ratione persuasi, quod aromata purga-
tiones ex vtero promoueant. Verùm ego nunquam fui opinionis huius. Nam vsque
ad secundam septimanam semper optimum cōsilium putaui, abstinere à vino genero-
so; & ab aromatis, maximè in primiparis, calido temperamento præditis, & consimili
cœli statu. sic.n. tutissimæ redduntur à febribus putridis, quæ occasione calidorum fa-
cile concitari solet. Primis igitur diebus optimi succi cibis vtendum est, vt ouorum vi-
tellis, iusculis paruæ pullæ, pane contrito, ptissana hordeacea dissoluta cū eiuscemodi
iure & addito croco, & tantillo cinnamomi: sorbitiones magis cōueniunt, quàm soli-
diora alimenta, tum quia facilius nutriunt, tum quia aluum humectam reddunt, quod
in hoc ipso casu præstantissimum est, à vino abstinendum prorsus, dandamque eius lo-
co hordeaceam cōsulimus, addito cinnamomo pro vētriculi robore: aut, si hordeacea
displicuerit, detur decoctio radicis graminis, & si æstas fuerit succi granatorum medio- G
cris saporis portionem aliquam permiscebimus: at transacta septima vinum oligopho
rum dabitur, & paulo pleniorem victum instituemus. Alio non indiget hæc febris re-
medio. Porrò, quæ ex inflammatione cōtingit, omnem diligētiam postulat, vt sanguis,
& reliqua excrementa fluant ex vtero, protinus mittendus est sanguis ex vtroque cru-
re, scarificatio etiā si oportuerit adhibenda, frictiones partibus extremis siccæ, & aspe-
ræ quotidie administrandæ sunt. Pessis præterea vtendum prouocātibus sanguinem,
atque somentis emollientibus, & moderatè discutientibus; Suni, qui contendunt ex
cubito sanguinem mittendum esse ratione, vt illi dicunt, reuulsionis. hoc verò non est
rationi consonum. quia reuulsione non indigemus vbi fit inflāmatio citra fluxionem
sanguinis ad vterum à superioribus partibus; est enim reuulsio remedium indicatum
à particula fluxione tētata, vt Galenus docet libro 13. de meth. medendi, & nos expla-
nauimus tum secundo, tum septimo de ratione curandi per missionē sanguinis. Inflam
matio, de qua agimus, fit à sanguine in vtero iam multo antea confluxo, imo neque
confluxo, si propriè loqui volumus, sed paulatim, & sensim à natura misso, & attracto H
ab ipso fœtu: ideo præcipua indicatio est vacuatio sanguinis in vtero cōtēti. Galenus
etiam hoc manifestissimè docuit libro de phlebotomia cap. 18. & 13. meth. cap. 11. Ac
multo antea Hippocrates libro primo de morbis mulierum: vbi ex proposito de hoc
casu pertractat: sic enim inquit. Nunc verò dicam de puerperij purgamentis, & his,
quæ post partum exeunt. quum mulieri, aut partus purgamenta non fuerint purgata,
aut menses nō prodierint, aut etiam vterus durus fuerit, dolor habet lumbos & lateris
mollitudinem, & inguina & femora, & pedes amarè dolet, & venter attollitur, & hor-
rores per corpus discurrunt. ex talibus autem fiunt febres acutæ] ac paucis interpositis
ait. si verò febrim habeat à balneis abstinere, somētis autē & tepefactorijs imum ven-
trem, & lumbos curare: in potu autem exhibere pharmaca vterina, aut sæpiæ ouis, aut
castoreo admixtis post hæc verò farinam cum ruta coctā, aut ptissanæ succum sorben-
dum dare] quibus verbis scopum in eiuscemodi affectu obseruandum proponit: nēpè,
vteri expurgationē. Imo hanc duntaxat spē salutis adesse docet parū infra, cū scribit.

Et vbi

A Et vbi hæc facta fuerint,fieri non potest,vt mulier superstes maneat. Pereunt autē alię alio tempore pro corporis, & affectionis ratione: verùm vnam,& vigesimā diem non excedunt:id quod plerunque sic contingit.] remedium verò tanti periculi affert, dum statim inquit. Si verò purgatio ipsi eruperit,siue à pharmacis, siue sua sponte(fit enim & hoc si vteri os laxarint, à sanguine aceruatim de repente delato coacti, & si eruperit,graueolentia purulentia depurgantur, quandoque etiā nigra) & melius habebit & curata sanescit.] hæc Hippocrates. Est autem certissimum, Ludouice fili, venæ sectionem ex cubito non posse prouocare purgationem ex vtero, sed contra eam inhibere. vt verò, quæ fit ex venis inferioribus purgat illa, ac simul reuellendi potestatem habet, si reuulsione indigeamus.

Circa medicamentorum vsum eligenda sunt,quę menses prouocant,quæve in hoc genere,vel mediocria sunt, vel refrigerantium mistione contemperata. Hippocrates admiscet vterinis pharmacis castoreum: quo nullum præstantius;nam pręstat non solum, quod præcipuò quærimus, sed etiā præterea flatum discutit, qui complicari solet
B cum eiuscemodi affectu. Soleo parare decoctū ex radicibus altheæ, graminis, ex folijs pulegij & artemisiæ, ac in vnc.v. aut vj. liquare scrup.j. castorei,vel si febris vrgere videatur vnc.ij.sirupi de artemisia.In summa,quia locus hic non postulat hæc me sigillatim prosequi,satis sit, scopum attigisse. Victus ratio debet esse tenuis, & exquisita primis diebus: vbi verò ex vtero aliquid purgari incipit paulo plenior instituendus est: quod autē à vino abstinendū sit,etiam me tacente constat. Sinochus illa ex vtero eandem curandi rationem postulant.

Postrema febris longè diuersam curationem exigit: tum in vacuandi ratione, tum in victu. Non expedit venam incidere in poplite,aut malleolis, quia sponte humores per vterum effluunt,ac etiam quia mali fomes in vtero non est. si postulare morbus videatur,vtique sanguis mittendus est ex cubiti venis, quæ proximè ab affecta particula vacuabunt. atque si febris post vndecimam aduenit nullū esse poterit impedimentū, quin statim remedium fiat. si vero post primam hebdomadam cautius agendum. mittendus quidem sanguis,sed non in die septima,ac non ita confestim, ne fluentē ex vte-
C ro impediamus,verùm magis conueniet partitis vicibus id efficere,vt virtuti consulamus. Sed intra primā hebdomadam adueniente febre(quæ non sit à lactis generatione,id enim semper suppono)suspecta mihi videtur venæ sectio: sperandū est.n.fluente sanguine affatim, ac subito ex vtero,naturam fortè malorū fomitem per eandem regionem vacuaturam: quod si non faciet, interim tentatis alijs, quæ circa diæteticam, & pharmaceuticā necessaria iudicari possent, ꝓrogādum remediū, donec natura maximū illum ex vtero impetum absoluat, hunc.n.impedire iudicarim periculosissimum.

Pharmaca adhibenda sunt refrigerantia, detergentia,& attenuantia, quorū scilicet beneficio non solum obstructi meatus detergeri,sed ēt tum menses, tum vrina prouocari possent, atque tandem vbi ex vtero fluxio non faciat negotium purganda erit cacochymia per eas regiones, per quas magis procliuem esse naturā iudicaremus, quod si notæ procliuitatis huius non appareant,per aluum, Victus ratio non est instituenda tenuis, quia purgationibus ritè subsequentibus,vires eam ferendo nō essent. neq; rursus conuenit plena,qualem puerperis ex consuetudine solent præcipere. Sed esto me-
D diocris, iudicio prudentis Medici limitanda. at certè nullam habere difficultatem videtur abstinendum esse à vino,atque si dandum est, oligophorum duntaxat bibendū, & nunquam antea vndecimam, aut decimamquartam, prout febris magis, ac minus acuta videbitur. Vale.

MEDICIS ASCVLANIS.

De *Muliebri profluuio, inappetentia, cruditate, decoloratione faciei, tumore pedum œdematoso, & dolore capitis periodico.* *Responsum.*

Non ex literis modo, quas ad me doctissimè, pro vestra consuetudine scripsistis, sed etiam ex ijs,quæ admodum illustris matronæ vir,mihi satis accuratè retulit,in eam opinionē venio,malorum omnium fomitem in toto corpore contineri, quāuis ex ipso

vtero principiũ sumpserit, secundus nunc agitur annus, ex quo supprimi cęperunt mē- E
ses, ex timore maximo; vt ille dixit, cũ verò agat ipsa annum secundum supra trigesi-
mum, fueritque optimo corporis habitu prædita, & cibis optimi succi assueta, non de-
bebant in ea ætate supprimi, est autem certissimum, & ab Hippocrate primo de mor-
bis mulierum, & alibi etiam passim memoriæ cõmendatum, sanam esse mulierem, si se-
cundum naturam menses procedant, & è contra, ægrotare illam oportere, si violenter
supprimantur. Hinc mirum non est, viri excellentissimi, si tot huic matronæ contige-
runt symptomata. In primis.n. ex sanguinis suppressa vacuatione, par fuit totius cor-
poris genitã fuisse plenitudinē, mox verò calore naturali imbecilliori facto, ac ex pleni-
tudinis ipsius successiuo incremento ferè suffocato, non modo ventriculi, sed etiã ieci-
noris, & totius corporis functiones læsæ plurimũ sint cruditates continuę, inappetētia
cum vomitu pituitoso, indicant ventriculi affectum: sanguificationis officiũ, quod nõ
benè fit, iecinoris frigidã intēperiē. Decoloratio totius corporis, & viuidus color de-
perditus, non benè nutriri corpus indicant, pedũ tumor œdematosus, tum iecinoris
imbecillitatē, tum sanguinis inopiã boni, tum postremo totius corporis affectũ, aper- F
tissimè denotat, Album illud ex vtero profluuium, atq; ēt continuũ, quid aliud signifi-
cabit, quàm naturam, copiam pituitosi excrementi per uterum exonerare? quod gigni
quotidie in ventriculo, & in iecinore, ac abundare in toto corpore adeo notum est, vt,
meo iudicio, explanare necessarium nõ sit præsertim vobis & doctissimis, & in artis o-
peribus exercitatissimis: neq; enim decet, quod in prouerbio est, noctuas athenas. Igi-
tur ob eas caussas putauerim horum symptomatum syndromen, non magis referendã,
ad affectũ vteri; quàm totius corporis; nosq; omnino frustra laboraturos, si scopos cu-
rationis ad solum dirigeremus vterũ. non tamen est negandum originē præcipuã om-
nium malorũ extitisse vterum ob mensiũ retentionem. Sed duorũ annorum spatio fri-
gida intēperies contracta est, in visceribus pręcipuis, ac deinde in toto corpore; q̃ nũc
tanta est, vt iure videar maximè suspicari, ne in aquam inter cutem illustrissima incidat
ægrota, quod verò effluens ex vtero excrementum sit pituitosum, non solum ex ventri
culi cruditatibus, vomitibus, inappetentia, decoloratione corporis, tumore œdemato
so pedũ constat, sed ēt ex propria excrementi natura: dolorem nullũ in transitu facit, G
non ardorē in ostio vteri, album est illud viscidum, nũquam viride, nunquam clorum,
siue luteum, quæ omnē certè dubitationem è medio tollunt. Quod verò ad dolorē ca-
pitis pertinet, licet, videam aliquam inter vos adesse controuersiã, cũ alius per ἰδιοπα-
θίαν, alius per συμπαθίαν concitatum putet. Ego tamen nihil re ipsa controuersium es-
se inter vos reor; cum vterq; vestrum rectè sentiat. Quod ex quibusdam determinatis
circuitibus magis exacerbetur dolor, manifestum facit ex fluxione inferiorum partiũ,
originē habere, quod verò, quamuis exacerbatio cõtinua non sit, semper tamen graui-
tatem, & imbecillitatē capitis pati asseueret, cur dubitandũ, affectum ex consensu fa-
ctum fuisse per essentiam? adhucq; foueri, & augeri ex inferiorum partium consensu;
maximè verò ex vtero, quo scilicet tempore solebant ex natura menstruę purgationes
prodire, quemadmodũ ex literis vtriusque vestrum cõstat. Non est impossibile effectũ
per essentiam, exacerbari, ac determinatis circuitibus inuadere, quemadmodũ vos in
omni scientiarũ genere clarissimi, nouistis. Sed ijs, quæ alioquin nullius momēti sunt,
prætermissis ad methodum medendi accedo. Remedia à rei natura indicata sic habēt. H
Primùm, quia malorũ omnium origo ducitur ex intēperie iecinoris, ventriculi, ac to-
tius corporis; ea debet contrarijs remoueri calefacientibus, exiccãtibus, atq; roboran
tibus. Verũ q̃a fouetur à multitudine humoris viscidi, hoc remediũ rectè nequit exer-
ceri, nisi prius pituita repurgetur, quæ rursus antea præparanda est, viçq; cõmunes de-
tergendæ, vt præparatio fieri accõmodata possit. Ergo remedia sunt viarũ cõmunium
detersio: humoris uiscidi præparatio. Expurgatio, roboratio iecinoris, uentriculi, ute-
ri, totius corporis. Video hic uos ancipites, nã inter omnia remedia, uidetur potissimũ
uacuatio multitudinis; etenim dicebat Hippocrates lib. aphor. qui morbi fiunt à pleni
tudine sanat uacuatio, & ē contra cum itaq; omnia symptomata ex retentione sangui-
nis menstrui facta sint, cur primũ omniũ eundem non prouocabimus? Certè, si primis
mensibus curationi astitisem, huic incubuissē operi: at quia nunc sanguis bonus exi-
guus est, malus autem plurimus, uirtusq; satis imbecilla est, uacuationē sanguinis ten
tare non auderem deinde nihil ēt si tentaremus, efficeremus, quod afferre posset ęgro
to vu-

A to utilitatem. Qui enim fieri poteſt prouocari poſſe menſes in hoc habitu corporis, reſtituere prius in integrum oportet partium præcipuarũ temperamenta, mox verò vbi de cætero generabitur ſanguis abundantior, ſi eum natura non expurget per vterum, erit à nobis omni opere, ac diligentia euacuandus: ita quidẽ ſentio de remedijs. Nunc perluſtremus materiam medicam, prius in diætetica, poſtea in pharmaceutica. nã quod attinet ad ipſam chirurgiam, locum non inuenio aliquem.

Cauere in primis debet ab aere humido, ac frigido: quia verò Aſculanæ ciuitatis talis videtur mihi, & ob flumina, quæ ipſam circundant, & ob viciniã ad maximos montes, placeret mihi maximè, vt locum mutaret. Accomodatiſſimus videtur Ripa Tranſonis, aut alia eiuſmodi ciuitas maritima, præſertim, quæ non eſſet auſtro expoſita. vix dici poteſt, quantum confidam in hac mutatione. Quo tẽpore pluuiæ, aut nebulæ, aut aer caliginoſus eſt, ſeſe continebit domi, atque ſi forte cogatur foras prodire, capite munito incedat, nec multo tempore in eiuſcemodi aere morabitur. In ſumma cum aer calidus, & ſiccus eſt proderit illi multum, cum non extiterit talis, arte procurabitur,
B ideò hieme ſuffumigabit cubile, & perpetuò ignem ex lignis odoratis domi paratum habeat.

Exercitatio moderata vtilis eſt, vt ferè nihil magis: propterea aſſueſcat ſingulis diebus exercitio: quod ambulatione potiſſimum fieri vellem, & vſque ad ſudorẽ ante ſingulas cibationes horis duabus: ocium cruditates augebit. Cauebit à ſomno diurno: ſitque nocturnus breuior ſolito. Indigemus. n. ijs, quæ digerunt excrementa, non quæ retinent, at vigiliæ maximè digerunt. Vitabit omnem ciborũ ſatietatem: nunquam cibetur, niſi fameſcat: deponatq; quotidiè alui excrementa, ſi natura fieri non poſſit, faltem artis beneficio, præſertim verò ſumendo ante cibum immediatè drach. j. pillularũ ex aloe epatico ſemel ſingulo quoq; die. nã frequens huius vſus, nõ modo iuuabit multum pro deponendis fœcibus, (eſt enim hoc pharmacum pro hoc munere perficiundo proprium) ſed etiam roborabit ventriculum præſeruabitq; corpus ipſum à putredine: ac præparabit vterum ad purgationem ſanguinis menſtrui. Victus ratio conueniat extenuans, quæ ſcilicet non modo calefaciat & exiccet, ſed etiam vim habeat inci-
C dendi humores viſcidos. Verùm quia vterus affectus eſt, cogimur hic abſtinere ab aceto, ac ijs, in quibus illud ingreditur, vti eſt oxymel, ac alia eius naturæ: licet enim hæc incidant, ſunt particulari quodam priuilegio parum amica vtero, quemadmodũ ſcribit Hippocrates libro tertio de rat. vict. in morbis acutis. acetum igitur, & acida omnia vitanda ſunt. Veſcatur auibus paruis aſſatis, inter quas maxime laudantur, Gallerita, quam alaudam vocant, ſtarnæ, & turdus, & turtures: in ſumma omnes in ſepibus degẽtes. & è contra deteſtandæ ſunt, aues omnes paludoſæ, vt anates, ac anſeres. Piſces omnes vitabit, etiamſi petroſi fuerint & ſaxatiles à Galeno nuncupati: maximè verò omniũ deteſtandi ſunt paluſtres, & lacunales, & nati in ſtagnis, ac foſſis vrbium. ſunt peſſimi omnium Tenchæ, & anguillæ. Eadem ratione cauere debebit etiã ab omnibus alimentis factis ex farina, vt laganæ, vel frictis in ſartagine, & à carnibus quadrupedum, præſertim bouinis, ceruinis, & capreolorum, & leporum, & cuniculorũ. Inter olera hæc primum locum tenent. Ocymum, ſerpillus, maiorana, ſatureia, origanum, menta, nepita, pulegium, petroſelinum noſtrum; quæ ſemper vſurpare debe-
D bit in ſuis ferculis pro alterando iure ad ſiccum; & pro præparatione illius ad incidendos humores. Vtendum aromatis, in cinnamomo, gariofilis, macis, nuce muſcata, gingiberi; miſto tantundem zuchari, ſiq; continuo in ſuis ferculis ſumat aliquid horum, non parum iuuabitur. Soleo parare ptiſanam ex farina milij, quam huic affectui mirũ in modum ſubuenire noui additis pro corroboratione aromotis. Vinum vetus dandum eſt, non fumoſum, nec multum odoratum, in exigua quantitate, & citra miſtionem aquæ.

De Pharmaceutica verò ita ſentio. Frequenter vtendum vomitu ſemel nempe ſingulis decem diebus ſtatim à cibo. Putauerim hanc optimam eſſe reuellendi rationem, maxime quia huic aſſuetam eſſe mulierem ſcribitis. At non eſt prætermittenda vacuatio per aluum, qua fiat deriuatio eorundem excrementorum: quemadmodum neque ommittenda eſt vrinæ prouocatio, ac ſudoris; nam quoniam excrementum hoc pituitoſum vniuerſum occupat corpus, eſt etiam totum corpus vacuandum. In eius viri gratiam ſigillatim deſcribo ſingula, licet noſcam, me ſuperuacaneum onus aſſumere.

Ineunte vere post vomitum à cibo sequenti die exhibeantur vnc.iij. mellis rosati so- E
lutiui cum vnc.s.diacatholici ex mulsa. mox parabitur mareria cx vnc.ij.syrupi infra-
scripti,& vnc.quatuor decoctionis saluiæ,mẽtæ,origani,nepotæ,matricariæ,absinthij.
Syrupum sic parare soleo. Rec.marrubij albi,agrimonij,cetrach,capill.veneris,poli-
trici,matricariæ añ.m.j.radicum appij, feniculi, petroselini,añ.vnc.j.hyssopi,origani,
añ.m.s. seminum anisorum, & feniculi, añ.drach.j.seminum frigidorum maiorum,añ.
drach.j.s. gariofilorum cinnamomi electi, añ.drach.iij. fiat decoctio.s.a. & in vnc.xv.
colaturæ addendo zuchari fini tantundem fiat syrupus. Hunc eundem purgatiuum
facere consueui sumendo decoctionis huius syrupi.vnc.viij.in quibus macero foliorũ,
& folliculorum senæ vnc.ij.agarici electi vnc.j.zinzib.scrop.ij.cinnamomi drach.j.ho-
ris decem. mox facta forti expressione cum vnc.viij. zuchari fini syrupum cõficiũdum
curo, de quo exhibeo singulis octo, aut decem diebus post vomitum, vnc.ij.s.aut tres
cum iure pullæ. roborat enim syrupus hic omnia viscera naturalia, præsertim vterum,
& ventriculum,ab obstructionibus corpus liberum reddit: atque purgando semper iu
uare conspexi. exhibeo etiam sine agarico & senna, syrupum siccum, ante prandium, F
& cœnam vncias duas pro vice hora vna, aut duabus. Pharmacorum valde purgan-
tium vsus in hoc affectu non placet mihi, quandoquidem magna cum adsit imbecilli-
tas ventriculi, & iecinoris,& vteri, ex diuturna vacuatione humoris excrementitij, &
ex naturalium suppressione mẽsium, valida nunquã ægroto dare pharmaca debemus,
vtputa quæ semper illis visceribus nocent. Hac de caussa,neque diacartamum, neque
diaturbith,multo minus antimonium darem præparatum.Ego quidem sic sentio.Atq;
cur ita sentiam explicasse volui. In summa ita concludo, purgantia esse vtilia,sed pau-
latim purgandum,nec aliquãdo validis,& quæ purgando,roborant, semper vsurpãda.

Porrò vbi hoc modo, secũdo, & tertio purgatum fuerit corpus per vomitum,per al
uum,per vrinas,duxerim etiam purgandum per sudorem,vt corpus vndique siccatum
ab excrementis, priores resumat vires à nimia humiditate imbecillas. Ac licet in hac
re videamini discordes, si tamen rei naturam contemplamur, ferè non adesse contro-
uersiam video. Radicem chinæ pro sudore prouocando efficacissimam noui: sed si-
mul non multum opitulari humidis corporibus animaduerti. Salsam pariliam,vt vo- G
cant,duplici nomine suspectam habeo,primum,quia vẽtriculo obesse creditur: idque
hactenus bis obseruaui: mox quia pro salsa orientali, smilacem asperam venalem in
quibusdam Italiæ locis haberi, scio: cuius vis, quàm distet à verà salsa parilia, norunt
omnes operibus in artis exercitati.Lignum guaiacũ placet mihi præ cæteris omnibus,
quia roborat ventriculum, siccat corpus, per sudorem vacuando à centro reuellit ad
circumferentiam. Eritque tanto præstantius decoctum, si lignum saxaphras addide-
rimus: cuius quantæ sint vires in corroborando ventriculo & iecinore,& vtero,ea ma
nifestum faciunt,quæ Acosta Aphricanus memoriæ commendauit. Lignum hoc habe
bitis Anconæ. Vtendi modus erit sumendo ligni guaiaci non admodum antiqui,nec
ex trunco, sed ex ramis, præparati vnc.x. aut lib.vnam, corticis eiusdem vnc.ij. Mace-
rentur.s.a.horis 24. in aquæ matricariæ, & mentæ añ.lib.vj. mox decoquantur ad di-
midias,ac vbi finis coctionis iam prope erit,tunc quidem, addito ligni saxaphras in te-
nuissimas partes redacti drach.iij. vel iiij. coletur postea decoctum, ac vsui reseruetur.
Sumat bis decoctum pro consuetudine,mane, ac vesperi, continuetque diebus, quod
minimum triginta, & quod maximum 45. sit autem principium inchoante Aprili.
Si magis siccans,roboransque desiderabitis pharmacum,addenda tertia erit pars vini H
albi,& generosi in decocto. fiat exempli gratia maceratio in libris quatuor vini, ac tan
tundem aquarum mentæ, ac matricariæ. Illud autem,vel me tacente constat,Viri ex-
cellentissimi, oportere singulis decem diebus expurgare ægrotum dum hoc sumit de-
coctum, vel ex supra posito syrupo, vel diacatholico, vel eius generis alio. Victusque
rationem toto hoc temporis spatio non modo tenuem instituendam esse, sed etiam si-
mul exiccantem: qualis potissimum erit ex pane biscocto,& passulis.

Cæterum,quæ scribitis de aquis medicatis Apponitanis,& Porrectanis,in aliud, &
certè commodius tempus, deliberabimus. interim, quæ scripsi sufficere videntur mi
hi,pro hoc tempore. Valete, & si me amatis, vt scio, reddatis me certiorem de euentu
huius affectus. Erit enim mihi adeò gratum,quàm quod gratissimum.

FINIS LIBRI VNDECIMI.

HORATII

A HORATII AVGENII EPISTOLARVM, ET CONSVLTATIONVM MEDICINALIVM

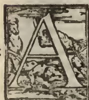
LIBER DVODECIMVS.

PANTALEO MARCHELLO ACQVENSIVM

B Medico præstantissimo.

Qvibvs de caussis medicamentis stuporem inducentibus vtendum sit, & quæ sint obseruandæ regulæ in recto ipsorum vsu.

Quam indicationem præbeat dolor, & quando illi omnem operam, ac diligentiam adhibere conueniat relictis caussis. Cap. I.

Liqvando si verum extitit Plinij dictum. Solo Medico impune est, hominem occidere. Verissimum esse noui diebus præteritis, ex ijs, quas ad me & perhumaniter, & doctissimè dedisti litteras. Scribis enim in quendam forte fortuna incidisse
C Medicum, qui passim, atque nullo prorsus adhibito discrimine, pharmacis stuporem inducentibus abutitur: huncque in hoc errore admodum alioquin turpi, insenuisse. Certè, charissimè Pantaleo, vt illi aliquid condonare, sic nobis dissimulare non licet. Ille sub malis, vt audio, præceptoribus altus, habitum non bonum medendi adeptus, non potest non aberrare in artis operibus, quæ ex habitu ducuntur, & cum ex arte quæstum capiat, senex opinionem mutare non vult, veritus nè malè sit rebus consultum suis, si inconstans in ea ætate, medendi rationem mutet. Non quidem putauerim illũ, ita iudicij inopem existere, quin fortassis noscat, sese neque rationem, neque authoritatem præstantissimorũ Medicorum imitari. At nostrum est, eiuscemodi errorem nõ dissimulare, quos serenissimus Princeps præfecit, vt veram doceremus medendi methodum: idcirco hæc ad te scribenda duximus, vt copiam faceres illi, ac si vellet, in melius mutare posset sententiam: sin minus, vt saltem nostro perfuncti munere videamur, suum postea relinquentes officium alijs. Præstiterit au-
D tem, quo hæc fiant dilucidiora, sumere principium ab indicationibus, quas dolor promit: quia huius ipsius affectus caussa præcipuè stuporem inducentia vsurpari solent: ex ijsque patebit accommodata in reliquis omnibus vtendi regula. Dolor igitur duobus modis considerari potest, vno quatenus est symptoma, quæ consideratio est ipsius propria. Alio modo quatenus caussæ rationem lædentis gerit. Dolor sub propria ratione consideratus nullam habet indicationem propriam: quia cum insequatur morbum, tanquam vmbra corpus, ad remotionem morbi statim remouetur: vt enim remoto corpore vmbra nusquam est, sic remoto morbo, symptoma ab ipso dependens, permanere non potest. sed consideratus, quatenus non modo lædit, verum etiam vim habet omnino facultates corpus gubernantes, corrumpendi, ac morbum augendi assumit sibi vim indicandi, estque eiuscemodi indicatio vitalis, non curatiua. Cogimur enim incumbere doloribus, vt viuamus. atque ita scio à Galeno scriptum fuisse libro 12. methodi medendi. Vocatur hæc indicatio propriè mitificatio, vel lenitio quædam: etenim tantisper mitigamus ipsum, donec euadimus certi, ne vires prosternãtur.

Dolor autem magnam in eo quod magis, ac minus latitudinem habet: statuamus dilucidioris doctrinæ gratia gradus tres, nempe dolorem leuem, mediocrem, maximũ. E Leuis quidem nullam prorsus habet indicationẽm à morbo diuersam. Mediocris verò propriam habere potest, & communem: maximus propriam duntaxat habebit. quomodo autem hæc intelligenda sunt, exponamus.

Quot modis sanari possint dolores. Cap. II.

RAtio sanandi ipsos dolores duplex in vniuersum est. prima est cum remouentes caussas, dolorem etiam remouemus. secunda est, cum neglecta caussa illi duntaxat omnem adhibemus diligentiam. Prima non est doloris, quatenus dolor est curatio, sed morbi. Namque, si vno remedio, tum symptoma leniri, cum morbus curari queat, id vtique non fuerit symptoma respicere, aut symptomatis caussa remedia sumere, sed omnis eiuscemodi remediorum species (vt cum Galeno loquar) planè morbi curatio est. Neque.n. F cum lateris dolorem in pleuritide misso sanguine, vel corpore purgato sanamus, nec cum abscessum distentum, & cum dolore pulsantem incidimus, ac pus emittimus, eiuscemodi curatio symptomatis est, at duntaxat morbi, à quo symptoma fit. estque generatim duplex eiuscemodi curatio: vna, qua intemperiem contrariam admouemus: alia, qua diuisam vnitatem emendamus conglutinando. Secunda verò medendi ratio doloris est propria: atque hæc rursus duplex. Alia est, quæ dolorem lenit ijs præsidijs, quę verè anodyna sunt, quibus calor naturalis totius, ac partis fouetur, ac cõseruatur. Alia verò ex accidenti, & omnino æquiuocè dolorem lenit, pharmacis sensum ab affecta particula remouentibus. de vtraque anodynorum pharmacorum virtute Galenus hoc modo locutus est libro quinto de simpl. medic. facult. cap. 3. Trãseundum deinceps est ad sermonem de facultatibus anodynis hoc est dolorem sedantibus, & paregoricis, & prainticis idest lenientibus, aut mitigantibus, aut, vtcũque nominare libuerit. Facultas igitur anodyna alia re vera est: alia tantum dicitur, tanquam si quispiam hominem mortuũ, dicat anodynum, quia dolore vacet. Cæterum facultas re vera ano G dyna est eorum, quæ primo ordine excalefaciunt, si vtique in essentia tenui continentur. At facultas eorum, quæ dicuntur, frigidorum est, quæ absoluto vtentia frigore partem obstupefaciunt. hæc ille. Ex quibus colligo dolorem mitem nullam omnino propriam habere curationem: sed remoueri ipsum simul cum morbo, à quo fit, & conseruatur. At mediocrem dolorem dupliciter sanamus, tum illius caussas oppugnãdo, tum ijs, quæ verè anodyna sunt, mitigãdo illius impetum: possunt autem, quæ eiuscemodi facultatem habent, non esse caussis contraria, sed similia, vt cum dolorem à calida fluxione caussatum, mitificare conamur oleo ex camomilla, vel adipe gallinæ, vel alio eiusdem generis. At si adeo magnus existat dolor, vt verè anodynis mitigari non possit, cogitur Medicus, velit, nolit, vsurpare anodyna æquiuoce dicta: & id statim efficere, alioquin, si morabitur, de cæterò nullus dabitur locus remedio. Nos prætermissis remedijs caussas dolorum oppugnantibus, ac etiam verè anodynis, agemus duntaxat de recto stupefacientium vsu. sed prius docendum, quando vsurpanda sint. H

Stupefacientia non esse vsurpanda, nisi maxima vrgeat necessitas. Cap. III.

IAm verò constat non esse vtendum pharmacis stupefacientibus, nisi maxima vrgeat necessitas: sed hoc generatim explicasse satis non est, nisi speciatim explanemus, quomodo maximam hanc cognoscere necessitatem valeamus: vbi enim id notum nobis fuerit, accommodatum vtendi tempus minimè latebit. sunt qui dicunt occasionem esse cum ipsum corpus ob vehemẽtiam doloris ex calido fit frigidum, cum tremor inuadit, aut totum corpus, aut determinatam particulam, pulsus ex magnitudine mutatur in paruitatem, ex æquali, ordinatoque redditur inæqualis, & inordinatus. Verùm, si quispiam diligentẽ adhibere in hac re considerationem voluerit, cõspiciet hęc non esse certa signa oppor-

tunitatis

A tunitatis exhibendi stupefacientia. sed magis indicare virtutis imbecillitatem, atque potius ab illis abstinendum: vtrunque doceo. Certissimum est frigiditatem totius corporis repente ex dolore factam, præcedente antea caliditate significare magnam imbecillitatem caloris influentis in totum corpus, quæ imbecillitas nasci potest, vel quia dissolutio eius facta sit multa, vel quia à frigidis caussis dolorem inferentibus nimium alteratus fuerit, vel tertiò, quia ob vehementiam inflammationis internæ calor ad viscera refugiat, vt contingit in febribus lypirijs, ac alijs eius generis valdè malignis. Ex quacunque caussa contingat frigiditas, vsus stuporem inducentium salubris esse non potest. nam si magna facta est dissolutio spirituum, & caloris influentis, quis illa exhiberet, quæ imbecillum calorem, præ frigiditate possent extinguere. sic enim propriè calor extinguitur, per σβέσιν vt dicunt Græci, adueniente contrario: cum sit alter modus corruptionis calori adueniens per μάρανσιν, qui modus huic proposito non conuenit. Demus nasci frigiditatem ex secunda caussa: quis non iudicabit esse periculosissimum adaugere frigiditatem? Quis dubitat frigiditatem caloris, ac spirituum existere

B illorum corruptionem? Si propositum est in exhibendis stupefacientibus prorogare vitam, hæc autem in calido consistit, quomodo eam, quæso prorogabimus, si caloris innati substantiam nimium refrigerabimus? Si frigiditas ex inflammatione contingat, equidem intus exhibita inflammationem augebunt nimis adstringendo, & constipando, ac ita etiam longè difficiliorem reddent: extrinsecus verò nullum habebunt vsum, præterquam quod constipando meatus, impedierat illius ad externas partes exitum: quod alioquin magnum esset malum. in summa, quia frigiditas corporis imbecillitatem caloris indicat, ac multò magis tremor, pulsus paruus, inæqualis, inordinatusque prorsus impediunt vsum horum pharmacorum. Est enim regula communis, nunquam exhibenda esse illa, nisi vires valeant. Dicet fortasse quispiam me contradicere magnis viris, qui ita scripserunt. ijs ego inquam, parum referre, si contradicam. at maximi referre si contra rationem scripsero. non est in scientijs absoluendis adhærendum authoribus, vbi ratio inueniri potest. at si quid ratione careat, duplex est comprobandi ratio, experientia, quæ in hoc genere primas tenet partes, mox illustrium Medicorum au

C thoritas. Sed certè illis non contradico: quia illi, cum ita loquebantur, nolebant docere occasionem exhibendi stupefacientia, sed solum affectus caussari solitos à vehementissimis doloribus, quando scilicet minantur extremum exitium. ideoque illi hæc verba scripserunt.

Et omnis quidem dolor interficit, qui fit fortior. quoniam ex eo in primis accidit frigiditas corporis, & tremor. postea fit pulsus paruus, deinde destruitur, postea morit.

Ex quibus constat, non significasse ijs verbis occasionem exhibendi soporem inducentia: sed solum effectus exitiales doloris, ut nos cautos redderet in dolorum curatione: quia dolorem aliquando contemnere oportet, cum fuerit paruus. aliquando nec prorsus contemnere, nec prorsus magnifacere ut in medíocri: & aliquando omnem adhibendam esse illi diligentiam, cum scilicet maximo existente veremur plurimum ne uirtus labascat. Doceamus itaque quomodo maximam hanc necessitatem cognoscere valeamus. Nullam ego certiorem viam adesse putauerim, quàm ab ijs sumere cóiecturam, quæ iuuare ægrotum deberent, nec tamen rectè administrata, iuua-

D runt, vt si dolor non cedat remedijs oppugnantibus caussam, non verè anodynis, tūc certa sese nobis offert necessitas vtendi stupefacientibus remedijs. Nunquam igitur illis vtendum, nisi prius utrunque genus præcedat auxiliorum, si tamen speramus virtutem ferre posse. In lenibus, mediocribusq; affectibus, cum locum non habeant stuporem inducentia, ut dixi, solum res controuersa videtur in doloribus vehementissimis. In quibus considerandum, quàm ualida sit virtus, & quàm dolor vigeat. si enim putabimus naturam ferre posse, nihil tutius, quàm vti prius vacuantibus, alterantibus, & verè anodynis: quæ ubi cópexeris non iuuare, statim accedendum ad stupefacientia: atque hæc regia est, & tutissima medendi ratio. At si maxima suspicio sit in mora, ita, vt appareat virtutem magnitudini doloris esse longè imparem, ut nonnunquam in colera contingit, ac in reiectantibus sanguinem, crudelis medici fuerit prorogare auxilium, quod uitam in tutò posset constituere. Verùm in curandis doloribus id aut nunquam, aut raro admodum contingere profiteor: sed fient hæc ex sequentibus euidentiora.

Quæ

Quæ sit stupefacientium pharmacorum facultas: quæ incommoda, & quæ commoda corpori afferunt. Cap. IIII.

Vae stuporem inducunt pharmaca duorum sunt generum: quędam enim horum facultatem habent omnino aduersam ijs, quę verè dolores leniunt, refrigerant siquidem omnia corpus gradu quodam admodum intenso, & sensum eo vsque obstupefaciunt, ut si Paulo liberalius ebibātur, mortem afferant. Quædam etiam sunt, quæ tota essentia nobis contraria sunt. proinde si, vel minimum eorum sumptum fuerit omnino lædat necesse est, ceu dryopteris, & pitiocampe, & tapsia, & solanum maniacum, & hydrargiros, & fungorum nonnulli, præterea saliria, & fel venenatorum animalium, nam talia omnia genere sunt deleteria, non quantitate. Ac proinde nihil eorum in Alexiterias Antidotos inditur, veluti papaueris lacryma, & mirrha, & stirax, & crocus: si quidem hæc si largius bibantur, quædam demetant, quædam mortem inferunt. Verùm conuenienti quadam mensura alijs admista, adiuuant. Porrò quæcunque inter ea mentem lædũt continuo etiam pleraque caput degrauant, vaporum prauorum congerie ipsum implētia. Sed & quædam os ventriculi tentant, atque affligunt, ut & inde caput per consensum lædatur; communiter uerò vniuersa duobus modis cerebrum affligunt, aut cum tota substantia sunt contraria, aut cum vna, duabusuè qualitatibus temperaturam immutant. Quemadmodum, quæ secundo ordine stuporem inducunt non permiscētur Antidotis Alexiterijs, sic etiam neque pro doloribus sedandis obseruatum est, aliquem illa ægrotis exhibuisse. refrigerantia dumtaxat anodynis contraria usurpātur. contraria hęc diximus anodynis, quia hęc calida sunt, tenuesq; partes habent, calorem que naturalem fouent, atque conseruant: illa verò refrigerant, crassas partes habent, calorem naturalem exstingunt, ac a sensitiuis partibus omnino facultatem tollunt sentiēdi, si non omnino, magna saltem ex parte: hinc etiam impedimento sunt, ne materia ipsa dissoluatur, utque dolor de cætero maior insurgat; atque hæc horum pharmacorum est facultas, hocque incommodum. Ex alia parte maxima certe commoditas est hominem statim à certissimo periculo mortis liberare: vehementissimus enim dolor statim prosternens vires sanari nō potest, nec anodynis, nec remouentibus caussam. illa enim longè imbecilliora sunt, quam postulet vehementia doloris: hæc verò statim prodesse non possunt. At dolor est vehemens, nec postulat moram. Quid igitur in huiuscemodi contrarietate agendum est? maximam quidem adhibere diligentiam oportet, atq; ne quid hic desiderari possit, eam breuiter expono.

Regulæ in recta stupefacientium medicamentorum administratione obseruandæ. Cap. V.

Rimam omnium diligens fieri debet comparatio inter morbum, & vires: atque cognoscendum vtrum ex his speremus prçualiturum. Si videamus ægrotum ex resoluendis viribus in mortis discrimen tendere, nulla prorsus adhibenda procrastinatio est: si verò vtendo ijs remedijs, quæ morbū sanāt, quod optamus efficere possumus, omnino abstinēdũ est ab hisce medicamentis quæ somnifera nuncupantur. Eiuscemodi notitia pendet, vt dixi, ex morbo, ac viribus: si validior extiterit virtus abstinendum, si non extiterit validior, vtendum. Coniecturas autem de statu virium habere possumus multas ex anni tempore, cœli constitutione, regione, habitu corporis, temperamento, vitę genere, consuetudine, ex morbi specie, ac vehementia, ex facili ac difficili tolerantia, & ex iuuantibus caussis. Si hæc omnia, aut plurima ostendent robur virium, audacter in sola insistendum curatione, quam supra regiam vocauimus: & è contra, si omnia, aut maior pars futuram virium dissolutionem indicauerint magnam, anteaquam ea contingat, protinus remedium exequendum est. Hæc prima sit regula in horum vsu obseruanda, quam Galenus hisce verbis 12. lib. de meth. med. affert. Quippe si fas est ijs remedijs, quæ morbum sanant, vtendo, quod optamus, efficere: abstinendum ab ijs somniferis

A somniferis medicamentis est: quæ vocant anodyna. Sin vigilijs, & viribus resoluendis, ad mortis discrimen æger tēdat, tunc profectò tempestiuè eiuscemodi medicamentis vtaris, scilicet non ignarus corporis habitum nonnihil ex his lædendum; læsionem autem, quàm mortem potius optandam.

Secunda regula est. Perpendenda est noxa, quæ fit à medicamento stuporem inducente cuiusmodi sit: quædam enim est exigua facilè corrigibilis: quædam verò admodum magna. prior quidem est eligenda, quia emendare postea possumus damnum, & corrigere ita, vt inde nullum accidat virtuti incommodum, etiam si Medicus cogatur denuo repetere pharmacum. At vbi magnum sese offert damnum, consideratius agendum est. Conferre oportet hoc ipsum, ad damnum quod ex morbi fit vehementia. si morbo, exempli gratia nisi statim succurratur, moriēdum sit ægroto, dubio procul adhibendum est, quod stupefaciat sensum: estque magis ipsa morte stupor eligibilis. Si verò ex medicamento inferatur mors, vtique abstinendum, inferri mortem colligemus, quod vires anteaquam sumatur pharmacum, sunt valde debiles, ac resolutæ: quo

B in casu omnino cauendum ab vsu stupefacientium. Regula igitur sit. stuporem inducentia nunquam sunt exhibenda, nisi vires valeant. in huius regulæ confirmatione audire oportet, quid Galenus scribat. Nam ille postquam dixerat, læsionem autem potius, quàm mortem magis optandum: subiungit hæc verba. nam si hæc admodum magna non sit, saltem postea spatio longiore eam sarcire licebit. Sin ea ita est immodica, vt nec prolixo spatio persanari queat. at certè hanc ipsam eligēdam potius remur, quàm vt homo pereat. hac nimirum persuasione ipse quoque, tametsi omnium maximè ab vsu sapientium pharmacorum plurimum abhorrens, aliquando tamen ea, & colicis exhibeo, & ijs, qui vel oculorum, vel aurium, vel aliarum partium vehementissimo dolore cruciantur. Interim verò & cum æger vehementi destillatione tenui, vigilijs, ac vehementissima tussi vrgetur, pauxillum eiusmodi medicamēti offero, facilè noxam eius, si quis semel est vsus, spatio emendatum iri ratus] hæc Galenus. Consimilem sententiam habet Auicenna libro primo sec.4.cap.30.

Tertia regula. In stupefaciētium vsu gradatim oportet incedere ab imbecillioribus

C ad validiora. cum enim multæ sint horum differentiæ, quarum nonnullæ validissimè stuporem inducunt, quædam verò imbecillam habent facultatem, & alia mediocrem, experiri prius imbecilla, dein mediocria, tandem ad validiora perueniundum est. Rursus horum, quædam sunt simplicia, quædam composita. Simplicia, vt opium, poma, & semen mandragoræ, & cortex radicis eiusdem, papauer, vtramque iosquiamum, solanum stupefaciens, semen lactucarum, nix, aqua frigida, ac eiusdem generis alia. Composita, theriaca, mitridatum, athanasia, requies nicolai, philonium romanum, philonium persicum, ac eius generis multa. Simplicibus rarò vtimur præsertim intrinsecus, & si aliquando adhibemus illa, id parcè facimus, & cum non exigua correctione. Compositis vero frequentius vti licet. Opium autem solum, etiam si correctum sit, vtique nullus aliquando vsurpauit intrinsecus.

Quarta regula. Maxima vrgente necessitate dum adhibemus intrinsecus narcotica, aliquando exordimur statim à pharmaco validissimo. caussa huius rei est, quia periculum est in mora, atq; debile remedium satisfacere minimè potest pro morbi vehemen-

D tissimi propulsatione. Regula est Galeni libro quinto de methodo medendi in curatione sputi sanguinis in matrona romana contingentis. Hæc regula est superioris quędam exceptio.

Quinta regula. Composita stuporem inducentia nunquam potari debent, nisi fuerint annua: aut certè quod minimum est sex mensibus antea fuerint composita. habēt enim recenter composita vim præpotentem opij. Sunt autem quidam casus, in quibus aliquando conuenit adhibere pharmaca recentia: sed vt plurimū inueterata eligenda sunt: & quo fuerint vetustiora, eo tutiora: sed minus efficacia: propterea mediocrem habere debent, pro hoc opere perficiundo ætatem, vt ait Auicenna.

Sexta regula. Caueto, quo ad eius fieri potest, ne secūdo, ac tertio exhibēs: etenim, quanto frequentius dederis eiusmodi pharmaca, tanto magis ipsas vires labefactabis nimium refrigerando calorem natiuū, quod si vehementia doloris contingat repetere, inter vnam, ac aliam potionem accommodatum intercedat interuallum, in quo emendetur noxa à pharmaco stuporem inducente impressa:

Septima

Septima. Inter omnia medicamenta stuporem inducentia nullum est præstantius theriaca,& mitridato. ijs proximè accedit philonium Romanũ, & Persicum. quæ de correctione,ac ætate horum diximus à Galeno confirmantur his verbis. Itaque & spatio longiori ad ægri curationem,& Medico,qui egregie in arte sit exercitatus,est opus. nisi enim certa ratione postmodum curationem aggredietur, verendum erit, ne succi secundo in flatuosum spiritum versi, eundem dolorem renouent: vnde rursus stupefacientium aliquid medicamentorum exhiberi sit opus, eadem scilicet necessitate vrgente: ac pari modo tertiò,& quartò, & sæpè deinceps quoad homo insanabilis effectus,in malum totius corporis habitum perueniat, & post longa tandem tædia pereat] De ætate verò sic habet. Vtendum autem est philonio, & omnibus ex opio confectis medicamentis non recẽtibus,sed annotinis,aut minimum semestribus] ac rursus. Omnia tamen id genus magis sunt salubria,si post annum à compositione sumantur, velut quod ad philonem referunt authorem, quod ad dolores ex sensus torpore sedandos, nullo minus est celebre. E

Octaua. In affectu dentium stupefacientia aut nullũ, aut exiguũ damnum inferunt. Quædam sunt membra,quæ maximè læduntur à narcoticis,vt oculi, & intestinum colum: oculi quidem,nisi Medicus fuerit in arte exercitatus,ex illorum administratione facile obcæcantur. dolor verò colicus adaucta materia frigida,& impediẽdo digestionem materiei,maxime augetur. Quædam rursus membra sunt, quæ non ita læduntur, vti sunt ossa,præcipuè verò dentes. habent.n. substantiam densissimam, quam non ita facile peruadit medicamẽtum. ac si peruaderet ipsum non fit communicatio toto corpori, nec calori aliquod impendet periculum: hac de caussa authores ferè omnes in dentium affectibus opio vtuntur frequentissimè: in oculi affectibus rarissimè. F

Summam videor explicasse,Marchelle, rationem vtendi pharmacis stuporem inducentibus; atque tibi & meo muneri,& fortassis etiã illi Medico,quod maximè quidem desidero,hac in re satisfecisse. Interim cura vt valeas,mei memor.

ONOFRINO MEDICO CELEBRI. G

An vtero gerentibus acuto morbo laborantibus medicamenta purgantia danda sint: qua, & quo gestationis tempore. Nunquam decere fœtum occidere.

Andem fœtus cum vtero cohærẽtiæ,& coalitus rationem habẽt. quam cum arboribus fructus. Nam hi adhærent in generationis principio pediculis admodum imbecillis, tenuibusque: atque ideo facile decidunt, si aut ventus aliquispiam validior,aut violenta manus arborem concusserit. cum verò grandiores facti sunt, robustioresque firmius inhærent ita, vt non tam facilè ex quauis iniuria in terram cadant. Maturiores postca redditi, etiamsi nulla accidat illis extrinsecus occasio, spontè decidunt. Eadem eueniunt fœtibus. In primo enim generationis initio, cum adhætere vteris incipiunt,adeo debilia ligamenta sunt,vt ex leuissima caussa,abrũpantur,vt si vel saltauerit mulier,quod olim ancilla quædam Hippocratis iussu, obseruauit, vel lubrico loco contineri non valens, cadat,vel quomodocũque animo,& corpore agitetur. Rursus cum omnino perfectus fuerit,vterusque amplius continere & ob magnitudinem,& ob alimenti penuriam fœtum non possit, grauis iam naturæ factus, & calcitrans exitum sponte quærit: atque si hoc ipso tempore aliqua sese offerat occasio,ruptis vinculis, abortus fit. In medio gestationis tempore, validius inhærent, ac ipsi cotolidones firmius retinent, ideo neque tanta cum facilitate decidunt. Hæc magnus Hippocrates cõsiderans in aphorismis legem tulit de purgatione mulierum vtero gerentium, cum ait. Prægnantes purgabis,si materia turgeat,quadrimestres, & vsque ad septimum mensem. Sed has parcius: minores verò,aut grandiores cõceptus abstinebis] quibus verbis præcipit, Medicum vti posse purgatione in vtero gerentibus à quarto mẽse vsque ad septimum: idest in mensibus ipsius gestationis intermedijs: statuamus fœtum gesturi nouẽ exactis mensibus: in primis tribus suspecta purgatio est: in tribus vltimis idẽ accidit. in illis ob nimiam laxitatẽ,lubricitatemque ligamentorum: in his autem ob maturitatem fœtus. accommodatum igitur tempus est a quarto vsque ad septimum. Verùm non semper conue- H

nire

A nire vtero gerentibus purgatio videtur, etiam si morbum patiuntur, sed tunc cum ma
teria turget, idest cum materia ipsa mouetur quodã motu vago, modo ad vnam, mo-
do ad aliam partem, vel ad nobilem aliquampiam appellit, tunc.n.indiget pharmaco
veluti manum porrigenti humori iam agitato, quemadmodum Galenus ait. Dubita-
tionem facit hoc loco, quib. pharmacis vtendum ex sententia Hippocratis. Deinde an
liceat prægnantes acuta febre obsessas, etiam si materia non turgeat purgante vti phar-
maco. Rursus an tutius sit mittere sanguinem. Quid sentias, vir doctissime, noueram
antea ex litteris, quas Spirito Martino Salutiarũ Medico prẽstantissimo, doctissimè scri
psisti: at nunc multò diligentius ex ijs ipsis, quas ad me dedisti, sententiã percepi tuam.
Atque licet eam experientia coneris, & rationibus cõfirmare, adhuc tamen ego in ea-
dem opinione persisto, quia nondum mihi planè satisfactum puto. Habebis hic breui
ter vtriusque nostrum assertionem explicatam, tu postea calculum, aut album, aut ni-
grum addes. & verò alium controuersiæ huius non desidero iudicẽ. Dicis Hippocra-
B tem præcepisse benignis, ac mitioribus vtendũ esse pharmacis, primũ, quia materia est
in motu, indigens auxilio manum porrigente, quo ad excretionis locos deducatur, vt
Galenus tum primo tum quarto Aphorismorum dicebat: fieri autem hoc potest à be-
nignis pharma cis, quæ non electiuè humores ducant, sed duntaxat leniendo. deinde,
quia cum à ma teria turgente magna fiat in corpore agitatio, si pharmacum validũ de-
derimus, augebitur fortassis ita, vt effreni reddita pharmaci operatione, aborsus neces-
sariò sequeretur, quamobrem ne hoc accidat mitioribus agendũ consulis. In horũ nu-
mero proponis sirupum rosatum solutiuũ, Mannam, reubarbarum, & huiusmodi alia,
quibus aliquando addendum suades, vel diaphenicon, vel diaprunon laxatiuum, vel
electuarium de succo rosarum. Secundæ quæstioni respondes, non turgentem mate-
riam pharmaco purgante nunquam vacuandam: quia Hippocrates solum locutus fuit
de materia turgente: at vacuationem esse necessariam per aluum, non pharmaco pur-
gante, sed clysterijs ex mulsa, ex ptissana: vel per vrinas, vt ex decoctione anesi & ap-
pij, ex oximelite, vel per sudorem, vel etiam aliquando per uomitũ, si materia habeat
C raptum ad superiores partes: profiterisque Galenum in febribus putridis nunquam
vsum fuisse medicamentis purgantibus, quod contẽdis probare ex lib. 11. meth. in quo
ex proposito generalem curandi rationem harum febrium prosequitur: atq; ita quidẽ
uideris mihi confirmasse opinionem Aloysij Mundellæ. Tandem longè tutiorem esse
uenæ sectionem, ipso pharmaco à quarto usque ad septimum: quod uerò in meis ad
Spiritum Martinum Hippocratis regulam ad tertium extendere mensem uoluerim, as-
seris id nouum tibi decretum uideri, ac postremum quæris an liceat aliquando prouo-
care aborsum hæc tu quidem doctissimè scripsisti.

Ego verò hoc vnum præ cæteris duco significandum, Hippocratem nomine Medi-
cationis audiuisse medicamentorum purgantium actionem. vocat ille sua lingua, pur
gare. φαρμακεύειν, idest medicari, quod est purgante medicamento vti. Erant autem
illi assueta purgantia valida, vt peplium, & helleborum in pleuritide, vt Galenus expla
nauit secundo de ratione vict. in morb. acutis: ac etiam alia eiusdem generis. Nec ego
hactenus obseruaui φαρμακεύειν nomine aliud eum authorem intellexisse; cuius rei te-
D stimoniũ perhibent, quæ ille passim scribit, sed præsertim in 4. aphor. in quo ex propo-
sito agens de purgationis præceptis, hellebori solius mentionem facit. Me non fugit mi
tioribus etiam vsum fuisse illum pro corporibus expurgandis, vt lacte asinino in arden
te febre, in cholera morbo, quarto acutorum: rursus sorbitionibus attractorijs vt con
stat ex secundo, & quarto eiusdem tractationis: sed hæc non dignatur nomine phar-
maci: quo semper intelligit purgãs, & ex eorum numero, quæ cognita fuerunt illi, atq;
frequenter vsurpata. hæc, si vera sunt, demonstrant Hippocratem in vtero gerentibus
à quarto vsque ad septimum medicamẽtum proposuisse validum, quo scilicet sua tem
pestate vtebatur: nec potuit de mitioribus intelligere. primum, quia sorbitiones attra-
ctoriæ nũquam illi sunt appellatæ nomine pharmaci, multò minus lac asininum. dein-
de, quia quæ in vsu sunt apud nos mitissima, ignota erant illi. Neque facilè admiserim,
Onophrinę charissimę, materiam turgentem mitia postulare pharmaca, quoniam cum
magna immineant pericula ex motu humorum inordinato, vel imbecillitatis virium,
vel incrementi febris, vel raptus ad nobilem particulã; obuiam ire non possimus miti
pharmaco: nam, si fortè nõ moueret humorem ad locos communes, de ægroto actum
esset.

esset. deinde opus est omnino ea dari pharmaca,quæ proprietate totius substātiæ vim E
habeant attrahentē humorē propriū,qui turget: porrò,quæ sunt eiuscemodi facultate
prædita, ea quidem mitia nō sunt,neq; sub lenientibus pharmacis cōprehēdi possunt.
Adde quod celeriter expurganti pharmaco indigemus ob subitum ex turgentia periculum:
lenientia verò,non nisi longo tempore suas exercent vires. Putauerim igitur
materiam turgentem, secundum Hippocratis doctrinam valida postulare pharmaca,
deinde quia propositæ rationes ita persuadent. At dices validum pharmacum materiam
magis agitaret. Ego admitto agitationem in ipsa fieri, imò hoc necessarium esse
dico. quia cum illa moueatur vago quoddam motu, opus est medicamento interturbante
eum motum, & ad vias intestinorum ducente, quod fieri non potest, nisi motu
moueatur contrario: in quo agitatio fit magna in principio,cessat autem statim atque
ad intestina materia à pharmaco incipit moueri. Non hæc dico,vt putem,in prægnantibus
hisce pharmacis vtendum esse, sed, vt explanarem, qui, secundum Hippocratis
dogmata,conueniant: Hæc tamen nostris temporibus non sunt vsurpanda,cum longè
præstantiora,ac tutiora nobis medicamēta suggerantur. sed certè ipso in casu sola non F
satisfaciunt lenientia: vt quæ mali fontem non eradicent, admista validioribus erunt
vtilissima: atque hic certè non possum non maximè laudare consilium tuum: satis hęc
sint de prima quæstione.

At in secunda,toto,quod dici solet prouerbio,distamus coelo. Si vtero gerentes acuta
febre prehendantur, neque liceat illis venam incidere, à quarto vsque ad septimum
tutò purgātibus pharmacis vti possumus. quod hisce rationibus persuadeo. Primùm,
quotiescunque eadem immineant pericula,quæ ex materia turgente,purgans pharmacum
exhibendum est,licet materia non turgeat. Atqui in vtero gerentibus cum acuta
febre detinentur,eadem imminent pericula,quæ materia turgente. Ergo pharmacum
purgans exhibendum. maiorem nullā habere difficultatem puto: caussa enim ob quā
medicari statim oporteat materiam turgentem, est, vt euitemus pericula, quæ magna
imminent,à Galeno explanata: eadem caussa præsente effectus idem esse debet. Porrò
tria sunt eiuscemodi pericula. vnum,ne humores nobilem petant partem. aliud,ne robur
viriū dissoluatur: Tertium,ne febris augeatur. quis dubitat in acutis morbis non G
turgentibus hæc adesse pericula? statuamus non conuenire venæ sectionem, vel quia
mulier non abundet sanguine, vel quia affectus ex cacochymia originem ducat,vel ob
ægroti timiditatem. morbusque interim magnum postulet remedium; quid agē dum?
necessarium esse duco materiam concoctam pharmaco purganti vacuare, nec valido,
nec admodum miti,sed mediocri: Dixi, concoctam materiam, quia tunc naturam habemus
adminiculatricē. Crudam non auderem purgare eiuscemodi pharmaco,quamuīs
non dubitarem lenienti, & stercorario (vt ita dicam) communes vias detergere,
præsertim,si nouerim materiam contineri circa ventriculum,intestina, tenuia,mesenterium,
ac hepar: ex quibus locis posset materia præcipitari ad vterum, & fœtum vel
multitudine suffocare, vel malignitate extinguere. Soleo in hoc casu parum ante prandium
exhibere tamarindorum acidorum decoctionis vnc. iij. liquando mannæ Calabriæ
vnc.ij. Aut etiam simul cum cibo attractoriam sorbitionem aliquampiam more
Hippocratis.vt e.g.cum ptissana diluere reub.elect.drach.j.s.& eam dissoluere ex vnc.
tribus macerationis foliorum senæ,ac epithimi: cum cibo quidem exhibita pharmaca
nullam inferre noxam possunt,estque tutissima medendi ratio, & in vtero gerentibus,
& in alijs morbis, in quibus facilem vacuationem desideramus, vt recordor me alibi H
explicuisse. Præterea vtero gerentes ferunt tutò venæ sectionem, vt explanauimus in
libris de ratione curandi per venæ sectionem,igitur ferent etiam, si morbus indicauerit
pharmacum expurgans. quandoquidem certum est maius periculum internecionis
fœtus nasci ex vacuatione sanguinis,ex quo nutritur, quàm humorum excrementitiorum,
qui à natura illius maximè distant. Atqui dices alui fluorem ex Hippocrate
aborsum facere. ac etiam libro de morbis popul.s.historia. 18. mulierem dicit perijsse
ob pharmacū.At ego,inquam,cum Cornelio Celso nihil referre,quid intus in corpore
geratur, sed quæ sint vires ægrotorum potissimum considerandū, quia validus senex,
robustus puer,& mulier vtero gerens valida tutò curatur. Alui profluuium non quodlibet
facit aborsum, sed immoderatum, nec alui profluuium vocabitur, quod ex pharmaco
fit & moderatæ qualitatis,& vacuationis. Neque vxor Antimachi in larissa prægnans

A gnans mortua fuit ex pharmaco simpliciter. Sed ex vehementiori elaterio, quàm opor tebat. Nos verò non damus quidem elaterium vtero gerentibus, sed benigna pharmaca. Deinde erat illa in secundo mense constituta, qua Hippocrates in ipsa Historia dicit vtero gessisse illam diebus quinquaginta. nos abstinemus in illis duobus, aut tribus mensibus: Notanda sunt hæc verba Historiæ. Huic potu datum est elaterium, vehementius, quàm oportebat] quibus significat antiquiores Medicos in vtero gerentibus validissimis pharmacis fuisse vsos. non arguit, quod elateriũ sumpserit. sed quod vehementius, quàm oportebat. Ac ibi nullam facit mentionem abortus, sed solius mortis, equidem mirũ videtur cur secundo mense non fecerit abortum: sed fortassis id fuit, quod eadem die mortua fuit, qua sumpsit pharmacum. Est etiam notandum Hippocratem dixisse huic datum fuisse pharmacum, vt minueret. id ab alijs fuisse factum. ipsum verò fortassis præcepisse vt abstineret.

Amplius ferunt vtero gerẽtes purgationem per vomitum, multò igitur magis ferent per aluum. nam illa vacuanda ratio est admodum laboriosa, vt quæ sit omnino præter-
B naturam: hæc facilior, & secundum naturam: duo autem ostendunt vomitum non semper efficere aborsum, experiẽtia, & clarissimorum Medicorum autoritas; neminem ego esse arbitror in artis operibus exercitatum, qui nesciat, quasdam prægnantes primis mensibus (qui alioquin multò magis suspecti sunt) quotidie non bis modo, sed ter & quater euomere: imò nõnullæ etiam toto gestationis tempore vomitum patiuntur saluo fœtu: addo naturam crisim per vomitum fecisse in vtero gerentibus tertio mense, legito Hippocr. primo epid. sec. tertia ægroto 13. Tu præterea admittis, in secundo gestationis tempore, si natura ad superiores partes moueatur, vomitum tentari posse. Ego id obseruaui frequentissimè; idem Fernelius, qui diassari vsum tutissimum esse pueris, senibus, & vtero gerentibus profitetur. & verò, quod titulo promittit pharmacum, id præstare non semel animaduerti. Adde, multorum dierum inædiam longè certius efficere posse aborsum, quàm breuium horarum expurgationem. Atqui obseruaui illustrem mulierem, diebus præteritis mensem integrum transegisse in inedia ferè exquisita, quo mense maiori fœtus indigebat nutrimento: erat enim octauus, ac sin-
C gulis diebus euomebat: nec antea potuit sanari, quàm prouocato ex arte vomitu, vt scripsi in obseruationibus medicis. poterit igitur vtero gerẽs sine periculo aborsus, nõ in vltimis mẽsibus, sed in medijs, vnius diei pati perbreuem expurgationis molestiam. consimilem casum vidit etiam Fernelius, dum scribit. Mulierem vidi grauidam, cui tuberculo duro, eoque ingenti ita os ventriculi obturabatur, vt quicquid indebatur, attracto ventriculi ore, mox remearet, atque redderetur. sic astantium omnium iudicio nihil cibi, potusve bimestri tempore ea vorauit. tandem morbo, desipientia, febreque confecta decessit, edito partu, quem vitæ superstitem reliquit] Postremò hanc medendi rationem confirmo ex Galeni verbis lib. 5. aph. 55. com. cum ait. Grauidis quibusdã mulieribus, in quibus prius quam conciperent, vitiosi humores fuerunt aceruati, vsu venit, vt aliquando febribus vehemẽtibus corripiantur, vt omnino abortiant. nonnunquam verò moderatioribus detineantur, sed cum exactè perpurgatæ non sint, aliquid cacochymiæ in corpore relictum est, vnde febres redacensæ exarserunt. Neque enim Medici propterea, quod prægnans esset mulier, potens aliquod remedium adhibere,
D neque exquisitam victus rationem imperare ipsis sustinuerunt. Quæ caussa est, vt, & febris subinde reuertatur: & temporis magnã partem affligat grauiter] hæc Galenus. quæ profectò manifestissimè indicant, vtero gerentes à Medicis fuisse non exactè purgatas, sed leuioribus pharmacis, qualia scilicet postulabat illorum conditio, ideo dicit. neque potens remedium adhibere sustinuerunt Medici] sic neque nos purgabimus validiori, neque mitissimo, sed moderato pharmaco. Quòd porrò scribis non esse pharmaca purgantia exhibenda in putridis febribus, mihi certè satisfacere non potest, vt qui aliàs docuerim esse illa quidem maximè necessaria. satis autẽ fuit Galeno in 11. methodi proposuisse remedium, humorem scilicet putrefactũ per aluum vacuandum esse, per vomitum, per vrinas, per sudorem: neque debebat explicare singulorũ remediorum materiam: hoc enim non pertinet ad methodum, sed ad libros Galeni de medicamentis, vt idẽ author passim docet: q, si de aliqua materia agit in methodo, id principaliter nõ facit, sed ratione exẽpli. mirũ igitur nõ est, si medicamẽta prętermiserit purgãtia: atq; etiã vomitũ cõcitãtia, ac alia eius generis. de hoc argumẽto plura nõ scribo.

Accedo ad venæ sectionem. Est hæc remedij vacuantis materia, quam adhibere E nunquam in quolibet statu corporis non conuenit, si plenitudinis affectus cum morbo magno præsenti, ac futuro, adsit: vel particula fluxione sanguinis tentetur, aut sit tentanda, viresque valeant. in affectu cacochymiæ non conuenit hoc remedium exercere, siue turgeat materia (in qua nullam adesse difficultatem video) siue non turgeat: sed purgans pharmacum dandum est. At vbi veniam secare vsu veniat, longè tutius est primis mensibus eam exercere, quàm medijs, aut postremis, quia in illis fœtus paruulus existens, tanto non indiget pro alimento sanguine, quantum retinetur in vtero. è contra purgatio primis maximè suspecta est mensibus ob vinculorum laxitatem, vt in principio disputationis dicebā: & hoc animaduertisse videtur Auerroes lib. 5. coll. cap. 29. & 7. cap. 4. Venæ sectio suspecta in alijs est mēsibus, quia fœtus maiori indiget alimento: purgatio verò minimè; quia fœtus vtero fortius adhæret. Legito, vir clarissimè, si placet, quæ scripsimus lib. 5. nostræ tractationis de rōne eurandi per sang. miss.

Hippocratis regulam ad tertium mensem aliquando extendi posse, nouum non est, Galenus enim primus omnium eius meminit primo epidemiorum sect. 3. ęgroto. 13. F in historia illius, quæ tertio mense vtero gerens à morbo acuto liberata est. Nec ego ex recentioribus primus locum animaduerti. elegantem enim hac de re epistolam scribit Mainardus Ferrariensis, estq; prior libri decimiquinti. & quāuis ille multa doctè, pro sua alioquin consuetudine scribat: ego tamen putauerim ipsum non fuisse assecutum caussam, cur scilicet tertij Galenus meminerit, & Hippocrates in Aphorismis prætermiserit. Dicerē, quæ mea sit in hac re sententia, si postulasses: Abstineo igitur, ne videar extra rem tecum agere, atq; ad postremę disputationi explanationem mea sese trāsfert oratio. Pro qua dilucidanda volo prius recensere, quæ aliorum opinio sit. Dicunt igitur quidam viri doctissimi, morbū, quo vtero gerens laborat, aut esse salubrem, aut letalem. In morbo salubri à purgatione abstinendum, quia natura erit per se sufficiens morbificam superare materiam. Si verò sit letalis morbus, & ex ijs, qui medicamentis cedere nequeunt, existimant tutius esse non purgare illas, ne nostro errori mortis periculum adscribatur, nisi purgatio fiat aborsus caussa sub certa vitæ matris desperatione: tunc quidem vbi matrem omnino cognoscimus morituram, licebit dare purgans G pharmacum, vt succedente aborsu consulamus animæ pueruli. Propterea suam hisce verbis opinionem concludunt. In morituris verò, si quando licet, id est aborsus gratia, ne matre vi morbi interempta, fętus quoque citra Baptismatis Sacramentum sanctum, intereat. Hæc illi. Ego verò hic multum dubito. Ac primum salubris morbus est duplex. quidam acutus, de quo agit Hippocrates lib. 3. prognosticorum: quidā nō acutus proprie, vt febris tertiana exquisita. In vtroque morborum genere prægnantes purgare saluberrimum est. In priori, quia acutorum morborum non sunt omnino certę pronunciationes salutis, ac mortis. potest enim valida esse natura pro humore concoquendo, at erit fortassis imbecilla in expellendo, hinc nō leue imminebit aliquando ęgrotę periculum. Adde quod si natura etiam sit valida in expellendo, dum eo fungitur munere contingere possunt incōmoda quàm plura, vel quod effrenis sit in vacuando, vel quod non vacuet per conuenientem regionem, uel quod parum uacuet, vel cū dolore, & animi deliquio, ac alia eius naturæ: ex quibus morbus suapte natura salubris euadere potest lętalis. Pro quibus incommodis nulla potest excogitari magis accomo H data ratio, quam vbi concoctam Medicus viderit materiam, naturamque non tentare motum aliquem, mouere ipsam hora motus eius, vt dicebat sapientissimus Auicenna. status morbi hora naturę est, in cuius vltima parte mouendum duceret. In exhibendis verò medicamentis eam cautionem adhiberi velim, vt eligantur benignissima, & quorum uis nihil haberet deleterij: vt in simplicium genere mannā, uel reubarbarum, vel etiam agaricum trocifcatum (nisi de imbecillo ventriculo aliqua suspitio sit.) Tamarindorū pulpam, atramentum cassiæ fistularis, lac asininum, vel eiusdem serum, ac alia eius generis plurima. inter cōposita uerò sirupus de Ciehorea cū reubarbaro, uel de eupatorio, uel de capillorum ueneris, uel rosatus solutiuus ex nouem duntaxat infusionibus, uel addito reubarbaro, & agarico, uel etiam diacatholicon, uel diaprunon simplex. Vt uerò carerēt omni suspicione, statim exhiberem eiusœmodi pharmaca ante prandium: at si in morbo salubri natura bene indicaret morbum, ut ferè accidit in tertiana exquisita, nihil mouerem, nec innouarem, ut Hippocrates in Aphorismis pręcapit.

A capit. Accedo nunc ad morbum omnino letalem: atq; primum dico non esse dandũ pharmacum, ut aborsus fiat: tum quia aborsus ex eo prouocari non posset: tum quia, si posset, non liceret. declaro vtrũque. Si omnino morituram vi morbi cognoscimus, utique illud etiam nouisse necessarium est, facultates omnes ad extremam imbecillitatem peruenisse: ac propriam essentiam, ut sæpè Galenus dicere consueuit, corruptam ita, ut de cęterò locus non fit remedio: si hoc uerũ est, utique à medicamento purgante aborsus fieri non poterit. Duobus enim modis id posset contingere, uel ex multa illius uacuatione, uel ex malignitate: at neque purgatoriam facultatem exercere potest pharmacum, nec suas uires utero communicare uirtute ad extremum existente imbecilla. Quid enim actuabit medicamentum? atq; si non actuabitur, dare mulieribus sic affectis ualidissimũ pharmacum, esset perinde, ac si mortuis exhiberetur corporibus. si dicerent, mulieres non intelligere adeò imbecillas, sed in ancipiti casu constitutas, in quibus aliqua etiam adhuc spes adsit uitæ. Tunc multò minus, tanquàm desperatæ tractandæ sunt; quia, ut supra dicebam, acutorum morborũ non sunt omnino certę pro-
B nuntiationes salutis, ac mortis: idque ipsum quotidie uidemus contingere, sanari, scilicet, quas morituras iudicabamus. Hippocratesq; in artis operibus id manifestissimũ fecit in muliere tertio mense grauida, quæ decumbebat in litore: hæc enim adhuc graui, & acuto morbo laborauit, vt mirum fuerit eam fuisse sanitate restitutã. Quis in ancipiti casu matrem, ac fœtum simul præcipitaret? deleteria facultas pharmaci occidere posset fœtum: idem purgatio efficiet immoderata: hunc mortuum quomodo virtus imbecilla educet? Quam habemus certitudinem à purganti pharmaco viuũ educi puerum? ac, si viuus educitur, quam spem habemus vitæ & matris, & fœtus? Quamobrem in casu ancipiti remediũ tentari non debet, quod certam inferre mortem possit. Hac etiam de caussa dico, etiam si aborsus prouocari possit, non esse tamen à Medico tentandum. id remedium, Onophrine, exerceri non debet, quod nullam inferre vtilitatem potest. & enim remedium quodcunque, vtile appellatur à Galeno passim in libro de optima secta ad Thrasybulum: videamus modo cui possit vtilitatem afferre abortiuum remedium. Matrem quidem non iuuat: quia caussa mortis est. nam Galenus
C dum exponit Aphorismum quarti libri dicentem. [Quæ gestantes vterum febribus corripiuntur, aut vehementer sine euidenti caussa extenuantur, eæ difficulter, & cum periculo pariunt: aut abortiendo periclitantur.] recenset aborsum inter caussas periclitationis matris. Non viuat fœtui, quia mortem in vtero accelerat pharmacum abortiuum. illius enim obitus caussæ multæ sunt: vna est febris ardens, quæ vt matrem, sic longè facilius puerum occidet. secunda est inedia, quam seruare aliquando vtero gerentem oportet: fœtus enim indigentia, ac fame perit, non regenerato pro illius nutrimento sanguine. Tertia est febris incrementum, si cibum emaugus, cuius caussa mater citius interit. Quarta est qualitas medicamenti abortiui, quæ omnino est contra naturam fœtus. Igitur quia non est imaginabile, cũ ardentissima febre, ex qua omnino moriundum sit matri, viuum conseruari posse in vtero fœtum, pharmacum mortuum educens (dato id posse fieri) nullam fœtui vtilitatem affert. Ita statuendum esse ex Galeni decretis eius verba manifestũ faciunt quinto Apho. com. 31. cum ait. Siue enim acutus cum febre morbus sit, necesse est febrem cõtinuam esse. Talis enim est morbus acu
D tus, vnde geminum impendet fœtui periculum: vnum à febre ipsa cum perimente: alterum, quod ex longo interuallo cibaria dantes, eundem alimenti indigẽtia, & fame necamus. Quod si, vt hunc seruemus cibaria benignè, & crebrò exhibuerimus, intempestiuo cibo aucta febris continuo prægnantem tollemus de medio, hæc Galenus. Hactenus de hac opinione. Auicenna fen. 21. 3. tract. 2. cap. 18. contẽdit tribus de caussis licere Medico partim prohibere, partim interimere conceptum. Vna, quando vtero gerens tenella est, quæ sub partu facilè succumbat. alia, quando in vtero morbus aliquispiam adest partum impediens. tertia est affectus vesicæ, periculum scilicet imminens, ne illa disrupta, mater moriatur. Videtur Auicenna hanc sententiam ex Aetio fuisse mutuatum, qui lib. 16. cap. 16. idem consuluit. ijs ego non adhęreo, nam quæ fętum corrumpũt omnia quidem deleteria, & maxime periculosa, certam matris ipsius salutem polliceri non possunt: adde quod in aborsu dolores, & pericula longè maiora fiunt, quàm in partu legitimo, estq; aborsus in muliere periculi caussa, vt ex Galeno supra dicebamus: hac de re longè satius est, & consilium prudentius abstinere semper ab

ijs,quæ fœtum corrumpunt.Neque casus ab Auicēna,& Aetio propositi videntur mihi aliquid persuadere,imò satis inanes videntur. Hippocrates videtur varius,nam in suo iureiurando legem statuit,ne Medicus aliquando prouocet aborsum. At libro de natura pueri contrarium scribit,persuadens cuidam ancillæ, vt saltando fœturam emitteret. sic quidem habent eius verba. Ego verò cum audissem,iussi ipsam ad terram saltare; & postquam septies iam exilijsset genitum in terram profluxit,& strepitus factus est, atque illa conspecta ipsa admirata est. qualis autem erat ego referam] Magna certè contradictio est. quam duobus modis explicare possumus, vno, vt statuamus librum de natura pueri non esse Hippocratis, sed Polipi. Galenum enim aliquando dubitasse hac de re satis constat, licet hanc sententiam libro de semine, & de formatione fœtus citet sub nomine Hippocratis; quod ille facit ex communi consuetudine. Ego huic opinioni adhæreo duabus de caussis; vna est, quod computationem in prægnantibus exactis mensibus solaribus faciat,quàm lunaribus fieri debere Hippocrates manifestū fecit libro de septimestri partu. de qua materia plura scripsimus libris nostris de partu hominum. Alia est, quod scribendi modus non videtur mihi maiestatem illam, & grauitatem, & breuitatem propriam Hippocratis præseferre: licet ea tractatio maximi sit momenti. Qui verò hunc librum tanquam legitimum admittunt, inter quos est doctissimus Hieronymus Mercurialis, quem hic honoris caussa nomino,aliter satisfaciūt difficultati. Dicunt apud antiquos licuisse conceptum educere anteaquam animatus esset: vt nefas fuisse animato conceptu aborsum facere. hanc legem scripsisse Aristotelem septimo politicorum.c.16. Ex hac lege soluunt contradictionem,docentes in iureiurando de fœtu animato,in libro de natura pueri de fœtura & conceptu nondū animato fuisse locutum; erat enim dierum septem,quo tempore animata esse non potuit. At sanè si vera fuit ea consuetudo,solutio nullam habere difficultatem videtur: sed Aristotelis verba reddunt me ambiguum. ita enim habent. Ad filiorum multitudinem nimiam euitandam anteuenire oportet,vt non concipiantur,nam postquā cōcepti sunt, & sensum,& vitam acceperint, nefas est attingere eos] videntur mihi hæc verba omnino detestari aborsum: quia dicit. anteuenire oportet,ne concipiantur] hoc remediū ad euitandam filiorum multitudinem. quod si concepti sunt, nefas est eos attingere, multoque minus,si iam sensum,ac vitam acceperint. Nam vbi conceptio facta est,vita ac sensus necessariò succedit; propterea,qui conceptum statim factum deijcit, hic necessariò priuat sensu,& vita ipsum conceptum. huncque explanandi modum sequuntur præcipui illius loci commentatores. Receptui canens, Onofri ne doctissime,hoc dico & profiteor, nunquam licere prouocare aborsum: in sanis mulieribus nefas omnino est,atque maximè impium. In ægroris tum detestabile,tum periculosum & matri, & fœtui. Audiuisti igitur,quid sentiam. Tu postea iudicabis. Excellentissimo Oelemcapio salutem meo nomine dices plurimā. Gratias habeto illi immortales, quod tam benè de me scripserit D.Mauritio. Tuam curato valetudinem. Neque aliquando obliuiscaris esse me tui amantissimum.

EIDEM.

Cur Galenus tertium mensem in vtero gerentibus pro expurgatione ferenda, alijsq; incommodis facilè tolerandis, addendum putauerit. An tertius et quartus sint tutiores reliquis, nempè quinto, sexto, septimo. De victu vtero gerentium, cum acuto morbo detinentur.

Plurimum gaudeo, Vir Clarissime, quas mense præterito scripseram, satisfecisse tibi, responsiones: vtinam, quæ nunc paro, æquè satisfaciant. De tribus abs te propositis acturus exordior à dubitatione circa tertium mensem proposita. Erat dubitatio, cur Galenus trimestres, & quadrimestres periculis aborsus minus obnoxias cæteris iudicauerit. In qua re quæstiones sunt duæ, vna est, cur trimestrium meminerit, quas excludere videtur Hippocrates quarto aphorismorum. Alia cur trimestres, & quadrimestres sint magis tutæ ab eiuscemodi periculo, quàm quimestres, sextimestres, septimestresq;. Dicebam in superiori epistola priorem difficultatem animaduertisse alios: at mihi nō planè in explicatione satisfacere. Io. Manardus de re medica optimè quidem meritus ait Hippocratem in aphorismis ea scripsisse, quæ ratione maximè consona vide-

A videbantur propterea rationem magis, quàm experientiam sequutum: cum enim totum gestationis tempus in tres diuisisset partes, in extremas duas, & vnam mediam: ex duabusq; illis extremis primã quidem ob redundantem in connexibus, quibus fœtus vtero alligatur, humorem: & tertiam ob eorundem nexuum nimiam siccitatē ineptas omnino putasset ad motum, qui in purgatione contingit, tolerandum. Mediam verò solam, ceu ab vtroque extremo pariter semotam, ad purgationis impetum perferendū iudicauit idoneam, In libro uerò epidemiorum, in quo non rationi, sed obseruationi innititur, tertij mensis vim agnouisse, seruata in eo simul cū fœtu muliere, & vehementissima febre, & symptomatis admodum sęuis laborante, hæc illi solutio maximè satisfacit. Sed mihi certè parum, vt qui putem eandem esse rationem, quarti & tertij. In primis volo supponere morbum illius mulieris, quæ decumbebat in littore, extitisse maximum, atque vt ego sentio ex materia turgente: ac licet Hippocrates remediorum non meminerit, rationi tamen consonum est, arbitrari vsum fuisse illum omnibus, quæ postulabat illius morbi vehementia. Decimoquarto fuit indicata duplici vacuatione, per

B vomitum flauæ bilis copiosæ, & per sudorem. Galenus admirandum hunc explanans casum dicit trimestres tolerare angustias, & labores acuti morbi: ac reddens huiusce rei rationē inquit ex Hippocrate: quod à quarto vsque ad septimum vtero gerentes purgandæ sunt, si materia turgeat: verba affero dilucidioris doctrinæ gratia, quæ sic habent: iam illud quoque meminisse par est fętum trimestrem, & quadrimestrem præter cæteros iniurijs resistere. cuius non ignarus Hippocrates in Aphorismis dixit. Grauidæ purgandæ sunt, si materia turgeat, à quarto mense vsque ad septimum mensem: minus verò has: minores, & prouectiores caueto. itaq; fœtus vincula, quibus adhærent vtero imbecilla habent, & vniuersum corpus tenerū, qui verò propè partum sunt, quia sunt iã magni multò indigent alimento, quo si deficiantur, crebrò in morbis acutis pereunt.] hæc ille. Quę manifestissimū facere videntur mihi, Galenum sententiã aphoristicam in medium protulisse, vt ratione cōfirmaret historiã Hippocratis: fœtū, inquit, trimestrem, & quadrimestrē præter cæteros iniurijs resistere, hac potissimum ratione, quòd scripserit Hippocrates vtero gerentes à quarto mense vsq; ad septimū si materia

C turgeat, esse medicandas. Sed cum in aphorismo de trimestri fœtu, ne verbum quidē ille faciat, frustra sententiã affert in mediū, nisi eadem ratio sit in trimestri, quã in quadrimestri nouit. Absurdū est, quod hic Manardus cōmētatur, Galenū adduxisse Aphorismū, non ad approbandum tertium (de eo enim nulla ibi mentio) sed ad ostendendum quarti valorem, qui sit tertio non solū ordine, sed virtute proximus. Nã in explanatione eius historiæ non oportebat Galenum quarti valorem explicare, vt puta qui nihil prorsus ad eã faceret: debebat quidē probare, cur tertius iniurijs resistat: ideoq; si ea probatio nihil facit ad tertium, iam tum inanis probatio est, tum etiã historia ipsa remanet citra confirmationem aliquam rationis. Deinde, si responsio valeret huius hominis, dicere etiam possemus sub septimo octaui contineri, qui proximus est illi: at omnium iudicio semper excluditur octauus. Ego itaque, vir eruditissime, persisto in Galeni explanatione, qui confirmans Hippocraticæ historiæ veritatē, idcirco inquit illam mulierem trimestrem morbo acutissimo, ex materia turgente, ac etiam complicato restitisse, ob eam rationem, qua resistunt fœtus in medijs mensibus, de quibus quarto

D aphorismorum scribitur. Est autem eadem ratio: sed sub ea aliquando includendum esse tertium mensem, iam dico. Partus naturales fiunt nono, decimo, & vndecimo mense, vt docuit Hippocrates libro de septimestri, & octimestri partu: quo cum omnes Medici consentiunt: imò partus etiam naturalis est mense septimo, non solum ferè exacto, sed etiam inchoato: vt cum attigerit 182. diem cum dimidio, vt ibidem sentit idem author, atque iuris periti illius auctoritate decreuerunt: Quę, si vera sunt, docent aliquando tertium mensem includendum inter menses intermedios: esseque hac ratione tutum, quemadmodum etiam sunt alij. Regula est. Menses intermedios esse tutiores reliquis. Parturiat nono mense mulier. quartus, quintus, sextus, intermedij sunt. Parturiat decimo. medij sunt, quartus dimidiatus, quintus; sextus, septimus dimidiatus. Parturiat vndecimo, medij sunt, quartus ex dimidio vsque ad septimum exactum. Verùm quia partus, vt plurimum exacti sunt decimestres, deinde nouimestres, rarissimi sunt vndecimestres, septimestresque. hinc factum fuit Hippocratem pro munere optimi artificis, regulam scripsisse vni-

uersaliorem : quando dicit à quarto vsque ad septimum ; quia potissimum includuntur E
decimestres, ac nouimestres. Septimus enim mensis non includitur in mensibus inter-
medijs totus in partu nouimestri, sed pro parte ; in decimestri ferè totus, vt etiã in vn-
decimestri. Principium verò intermediorum certè, in omnibus est mensis quartus, aut
exactus, aut ex aliqua parte. At in partu septimestri nunquam quartus mẽsis potest in-
termediorum esse principium, nunquam septimus potest esse finis. Hac de caussa hunc
mensem in aphorismo non posuit : alioquin regulam non fecisset vniuersalem. At non
exclusit ipsum ab vniuersalissima ratione, qua intermedij mẽses dicantur esse tutiores.
In septimestri partu medij menses sunt. tertius, & quartus : si partus fieri debet 182.
die. si in fine septimi, aliqua aderit portio quinti mensis. Ergo ratio tertij mensis est ea-
dem, (non in relatione ad omnem partum ; sed solum ad septimestrem ;) cum quarto
mense : quæ ratio, quia in eo aphorismo comprehẽditur, fit quidem Galenum iure con
firmasse Hippocratis historiã ex verbis ipsius aphorismi. hæc igitur, Onofrine vna est
caussa, & meo iudicio necessaria, ob quam tertij mensis in aphorismo facere mentionẽ
recusauerit. Alia est etiam satis probabilis ad medendi methodum pertinens. Quia in F
mensibus intermedijs debebant exerceri auxilia expurgãtia : vt plurimũ verò certi nõ
sumus partum fore septimestrem, ac certi ferè sumus partum fore nouimestrem, vel de-
cimestrem, propterea menses intermedios, in quibus eam exercere medicã materiam
debebant Medici, docere voluit, relicto tertio tanquam dubio, & ancipiti, quia nequit
aliqua certa afferri notitia partus septimestris, cum solo euentu cognoscatur minimè
frequenti.

Porrò, si ex me quæsieris, an coniectura aliquapiam probabili discerni possit, qui sit
futurus septimestris, vel nouimestris partus. Dicerem aliam non esse apud me coniectu
ram, quàm quæ sumitur à formatione fœtus, quam motus illius manifestè indicat. Re-
gula enim est, quæ non fallit in artis operibus. Moueri fœtum duplo formationis spa-
tio. Nasci duplo spatio motus : ita vt sit spatium, quod est à prima inceptione conce-
ptionis vsque ad motũ, triplum. e.g. Formatio 30.35.40.45.50. Motus 60.70.80.90.
100. Natiuitas siue partus 180. 240. 260. 270. 300. Ergo vbi constiterit principium
motus, constabit finis formationis, & partus principium : quæ res in quadam latitudi- G
ne intelligenda est, distincta in eo, quod magis, ac minus, vt declaratum fuit mihi libris
de partu hominis. Sed ex mulieribus vtero gerentibus primiparæ, vt inexpertæ non
possunt exactè scire motum, aliæ verò facilius.

Declaremus modo secundum. Verba Galeni sic habent, fœtum trimestrem, & qua-
drimestrem præter cæteros iniurijs resistere] quæ duplicem, ac fortassis triplicem ha-
bere sensum videntur mihi, prout cõparatio fieri potest ad duo. vel, vt statuamus præ-
ter cæteros antecedentes : vel præter cęteros subsequentes, vel etiam præter cæteros,
tum antecedentes, tum subsequentes. Comparationem cum vtrisque faciendam pu-
tauerim : media enim dicuntur in relatione ad extrema : nequit fieri comparatio ad al
terum extremorum, quia in vno quoque aborsus contingit in primo quidem extre-
mo ob nimiam humiditatem vinculorum, & imbecillitatem fœtus ; in alio ob siccita-
tem eorundem, atque grauitatem, & maturitatem fœtus. Quamobrem si hasce caussas
consideramus, quas considerasse videtur Galenus, vtique mensis tertius, & quartus tu-
tiores alijs existunt, sed non eadem ratione. quartus quidem, vt plurimum. tertius ve- H
rè raro. Ille mensis ab iniuria aborsus longè tutior est cæteris, qui ab omnibus extre-
mis æquè distat : est eiusmodi quartus. nam partus nouimestris frequentissimus est :
quartus dimidium habet : nam satis est mensem vltimum non esse exactum : etenim li-
cet absolutior sit decimestris, vt demonstratum mihi fuit libro secundo de partu ho-
minis, non ita frequens est, vt nouimestris, ideoque illum sub nouimestri comprehen-
dimus aliquando, vt etiam doctissimus notauit Lilamantius. Mensis igitur quartus
cum aliqua portione quinti exactè medius est in partu nouimestri. exigua portio non
computatur in numerum. propterea est tutior antecedentibus, & subsequentibus.
Quia verò hoc vt in pluribus contingit, & Medicorum regulæ, vt in prognosticis ac
alibi dicere Galenus consueuit, vt in pluribus verificantur, factum est, tanquam vni-
uersalem receptam esse regulam, à quarto vsque ad septimum. Proxime huic acce-
dit quintus ob decimestris perfectionem. Hunc sequitur sextus. At non ita tutus
septimus est. in quo benè formatus, & grandior fœtus, ideo minus septime-

stres

A stres purgare oportet, vt Hippocrates inquit, sic habent medij. In extremis porrò mensibus tutum non est generosum adhibere auxilium. In octauo maximè periculosum, cum neminem eo in mense vitæ superstitem euasisse Hippocratis testimonio constet. Septimo epidemiorum tex. 36. scribit Historiam vxoris Olympiadæ, quæ octauo facto aborsu, mortua est. in nono, ac alijs deinceps non est par ratio. cum. n. absolutus sit fœtus, ac, vt plurimum vitalis, si aut vi morbi, aut alia de caussa externa contingeret emitti fœtum, aborsum omnino non vocarem; nam ratione temporis, ratione absolutionis fœtus aborsus nuncupari non debet. Hæc licet vera sint, non tamen persuadent valida conuenire pharmaca: satis est mitioribus egisse. Tertius porrò mensis iniurijs resistit magis, quàm cæteri menses, non absolutè, sed solum in relatione, ad partum septimestrem: quia centesimo, & octuagesimo secundo die natus ex doctissimi Hippocratis testimonio, haberi pro vitali D. Pius Pontificibus rescripsit. quia verò rari sunt hi partus, propterea tertij mensis inter vniuersales regulas meminisse noluit: nec Galenus alibi meminit mensis tertij, quam semel in explanatione contextus Hip-
B pocratis; quod ob raritatem casus factum putauerim. Hæc quidem circa materiam turgentem, & morbos acutos vtero gerentium dicenda videntur mihi. Verùm si consideramus alias caussas aborsus, fortassis medij menses erunt magis periculosi, inter has caussas vna est sanguinis multitudo suffocans fœtum: obseruabis multas singulis annis abortire, aut mense tertio, aut quarto, aut quod summum quinto; atque fœtum mortuum edere nulla externa caussa præcedēte: quæ res à duabus potissimum caussis contingit: vna est sanguinis multitudo: alia est mala qualitas & deleteria à lue potissimū venerea contracta. Plectora venæ sectione corrigenda est primis mensibus, bis, ac ter etiā, si oportuerit, repetita; sic citra damnum aliquod, aut matris, aut fœtus soleo multitudinem exonerare; id igitur à primo vsque ad tertium fiat, in quo spatio paruus fœtus exiguo nutrimento indiget. à quarto vsque ad septimum remedium non est ita tutum, quia corpus infantis maius est, ac maiori indigens alimento, non ita tuto sanguinis missionem tolerat: vrgente nihilominus necessitate, salubriter etiam sanguis mittitur vicibus repetitis tribus, aut quatuor. At si maligni humores, ac venenata qualitate
C participantes aborsum faciant, nihil salubrius vomitu; qui primis tribus magna securitate potest tentari, nam quemadmodum natura in illis per vomitum sese exonerat fœlici successu: sic ad illius imitationē agere licebit nobis. Purgantia verò pharmaca tuta non sunt. Sed, quia propositum est agere de morbis acutis vtero gerētium, satis hæc, alibi reliqua explanabimus.

Ago nunc breuiter de ratione victus. Sunt qui dicunt mulieres vtero gerētes cum aliquopiam acuto morbo prehenduntur, victum tenuem, & exquisitum ferre posse, eo potissimum argumento moti, quod videant multos menses permanere ipsas, cum cibi fastidio, & vterum salubriter gestare. Quorum opinio aliqua ex parte satisfacit mihi, si enim primis mensibus contingat ipsas acuto morbo laborare, licet nunquam vterer propriè tenui, & exquisito victū, ad eum tamen proxime accederem, cum certè nullum periculum immineat aborsus ob alimenti penuriam: dictum sæpè fuit à Galeno, ac ab omnibus Medicis confirmatū, multò maiorem primis mensibus copiam sanguinis contineri in vtero, quàm pro nutrimento fœtus oporteat. Sed in medijs mensibus cautius
D agendum; quia fœtus iam grandior fit, postulatque alimentum copiosius. In vltimis pleniorem adhibere victum opus est, cum plurimo tunc indigent alimento. Ab illis igitur dissentio, primum, quod nunquam victum verè tenuem, & exquisitum instituerem; secundò, quod non distinxerint tempora vtero gerentium: in qua re summa totius cibationis consistit. Galenus vniuersalem affert, certissimamque caussam, ob quam tenuis victus non conueniat. ea verò est, quia inquit, victus tenuis diminuit alimentū infanti: at hinc sequitur aborsus. Victus plenior, vt prodest infanti, sic matrem adauctа febre, occidit: ideo dicebat Hippoc. vtero gerentes acuto morbo inuadi lætale est. Ex hac Galeni ratione inuenio formam victus conuenientem. Etenim neque tenuis, & exacta, neque plenior instituenda est. sed quæ medio modo sese habeat inter extrema, plus aut minus ad alterum accedēs extremorum, prout magis vel minus ad primos menses accesserit. Ergo, vt aliquod exemplum proponamus, primis illis mensibus à vino, à carnibusq; abstinētes dabimus Prissanam hordeaceam, iure pullæ dissolutam, panem contritum eodem iure, vitellos ouorum permisto acido citri aut limonis succo.

quan-

quantitas paulo maior esse debet, quàm exhiberemus acutè febricitantibus non gerentibus vtero: consuetudinemque semper in cibationibus obseruabimus, nam aut ter, aut quater, cibabimus, si sana existens ita cibari consueuit. illud porrò vel me tacente constat, alimenta instituenda esse medicamentosa, quæ pro varietate humorum decernenda sunt. In mensibus intermedijs contusum paruæ pullæ mistum cum ptissana dabimus cum acido succo, lactucam & vitellum oui cum iure pullæ, panis offam eodem iure maceratam. In postremis non contusum modo, & ptissanam, sed etiam concedemus, vt carnis pullæ paruæ degustet, aquam etiam carnis parabimus ex acidis: stillaticios liquores, & cardiacos instaurantes, ac alia eiusdem generis exhibebimus. E

LVCIANO BELO SERENISSIMO VRBINI Ducis Medico.

QVOMODO Pleuritis aliquando citra vena sectionem sanetur. Explicatur difficilis Hippocratis locus. Atque Galenus defenditur contra recentiores Medicos. De fomentis adhibendis in dolore lateris. Localibus remedijs nonnunquam sine vniuersalibus, & nonnunquam ante vniuersalia, vtendum. F

LONGE ab opinione Menodoti Empirici, quem Galenus non semel arguit, nostra, Luciane Bele, distat sententia. Ille quidem nunquam incidendam esse venam, nisi plethorica syndromes adfuerit, arbitrabatur. Nos verò, & in plenitudine quo ad vasa, ac etiam in alia respiciente vires hoc remedium admittimus. Ille solum in actu plenitudinem considerabat, nos etiam plenitudinem in potentia pro scopo indicante, concedimus. Ille totius corporis πλήθωραν duntaxat. nos & totius, & partis necessariam esse dicimus. Ille citra plenitudinis affectum nolebat aliquando conuenire sanguinis missionem: nos verò etiam si plenitudinis non adsint signa, imo etiam si abundet corpus malis humoribus reuulsionis gratia venam pertundere solemus, vt in ijs, qui vulnerati sunt, vel ab alto ceciderunt. quod etiam ipsos empiricos factitasse Galenus lib. 4. Methodi cap. 6. demonstrauit. G Plenius declaraui aliàs, quæ ad hoc negotium pertinebant: Tu poteris legere, quæ scripsi, atque ita citra laborem cognoscere, an valeant rationes contra opinionem meam acutissimè propositæ.

Quod dicebam de Pleuritide eiuscemodi. In omni inflammatione præcipuam indicationem esse, vacuationem sanguinis in phlegmone contenti: quæ vacuatio fit dupliciter, vel sensibili euacuatione, vel insensibili. Hoc remediũ aliquando potest tutò exerceri aliquando autem deriuatio, ac reuulsio præponenda est. si exigua fuerit phlegmone, & à toto corpore nihil influat: tunc enim euaporantibus, atque scarificationibus, multitudinem ex phlegmonosa particula vacuamus. At verò, si quid à toto, vel etiam à determinata particula affatu dignum demandetur, effluatq; hunc scopum statim executioni demandare non conuenit: præstat enim antea fluentem humorem reuellere, atque deriuare. In pleuritide non semper vrget fluxio, est enim aliquando parua adeò, vt solum vigeat scopus euacuandi humorem in ipsa inflammatione contentum: tunc venæ sectio prætermittitur ex cubito, aut ex alia vena magna societatem habente cum affecta particula: nec immeritò. quandoquidem venæ sectionem magnum esse nosti remedium: quemadmodũ etiam non deberi, executioni demandari illam nisi magnus H extiterit morbus. At supponitur parua inflammatio, non igitur venæ sectio cõueniet: sed pro venæ sectione scarificatio affectæ partis, nisi quidpiã impediat; ac medicamenta digerentia, vti sunt fotus. Rem in hunc modum sese habere demonstremus tibi tum Hippocratis, tum Galeni verbis.

Ille quidem ita scribit 6. epid. sec. 3. textu vlt. Impedimẽtum in cruenta spuentibus, anni tempus, Pleuritis, bilis.] quibus verbis, satis apertè videtur indicare. Pleuritidem aliquando impedire venæ sectionem. sensus enim Dictionis Hippocraticæ sic habet secundum Galeni in eo commentatio explanationem. Quibus sanguinis expuitio contingit, ijs tribus de caussis aliquando non conuenit venæ sectio. vna est anni tẽpus maxime calidum, ac frigidum: alia est pleuritis exigua, in qua statim ægrotus rubeum expuat, tertia est bilis, vt si reiectatio sanguinis habeat originem à copia acerrimæ bilis

erodentis

A erodentis vasa, in hisce tribus affectibus interdicitur venæ sectio. Verba Galeni hæc sunt. Inter explanandum enim quendam ægrotum intuitus sum, qui me, vt sanguineo sputo vexatus, accersiuit, sed cruentum ob lateris affectum expuebat, sputū igitur ego conspicatus, ipsum interrogaui, num aliquem dolorem in coxa sentiret, ipse verò exiguum se dolorem percipere fassus est. Talis autem erat eius habitus, atque vires, vt si sanguinem expuisset, quoniam necessarium esset venæ secandæ auxilium, ad ipsum accedere ausus essem: sed cum morbus lateris mitis admodū foret, necesse nō erat. ideo neq; id genus remedij adhibuimus: atq; euidenter hominē hunc lateris morbo laborare cognouimus, quod, & alijs huic morbo cōgruētibus remedijs, citra venę sectionē leuatus est. Mitissimi. n. illi sunt lateris morbi, in quib. cruēta sputa eijciunt.] hæc Gal.

Sunt, qui non admittunt hanc explanationem, durum enim illis videtur, Hippocratem dicere, Pleuritidem venæ sectionem non postulare, neq; Galenum sese ab hac difficultate extricare, putant: propterea nouā illius aphorismi expositionē imaginantes, ita scribunt. Quapropter ego in alium sensum feror, intelligoq; impedimentum dici, B non quod missioni sanguinis, sed quod curationi simpliciter obstat. quasi diceret, cum quis sputo sanguinis laborat, tempus anni valde, aut calidū, aut frigidū. & pleuritis (si scilicet simul tenetur pleuritide, vt fieri solet) & bilis toto corpore redundans, impedimentum est, quo minus rectè curetur. Quia vterq; tēporis excessus, & frigus inquam, & calor auget sputum cruentum, illud rumpens, hic laxans. bilis exedit, quare cum sint hi tres modi, quib. possit sanguis excreari, ruptio, anastomosis, & corrosio, necesse est hæc tria obstent curationi, præterquam quod bilis petit vsum expurgantium, quæ aperientia sunt, & irritantia. Iam verò Pleuritis non aliter curari potest, quàm exercendo: neque hæmaptosis quicquam petit magis, quàm thoracis quietē: vt, ne loqui talibus libenter permittatur. Obstant igitur magnopere omnia hæc sputi cruenti curationi. Hanc esse legitimam loci huius explanationem facilè intelliges ex Galeno in commentario decimosexto primæ sectionis aphorismorū, ibi enim ita est scriptum. Etenim contraria indigent curatione sputum sanguinis, est Pleuritis] si igitur contraria petunt auxilia, necesse est mutuo simul impedimento sint. hucusque recentiores.

C Hæc explanatio quāuis videatur satis ingeniosa, Galeni explanatione minus probabilis videtur mihi. In primis mirandum est, cur dixerint, Galenum sese ab hac difficultate extricare non potuisse, quātumuis laborauerit. nihil. n. ab ipso potuit scribi dilucidius. Dubitatio erat. cur pleuritis venæ sectionem impediret. si pleuritis omnis venæ sectione sanari videtur. Respōdet nō sanari omnē hoc remedio: sed duntaxar magnā. Paruā verò ac mitissimā eo nō indigere. Nos itaq; videntes hāc Galeni enarrationem lucidissimā esse. simulq; verissimam, experiamur, an extricabunt sese à difficultatibus, quas illorum explanatio affert. sic interrogo. cum loquuntur de sputo sanguinis vel loquuntur de illo, qui accidit in inflāmationibus, vt in pleuritide, & pneumonia: vel de illo, qui fit sine inflāmatione, si excluduntur inflāmationes: non erit dictio hæc aphoristica vniuersalis. Quo. n. vniuersalior est aphorismus, eo melior. At si de vtroq; sputo loquantur, sententia Hippocratis non est vera: quia sputum sanguinis in pleuritide, & pneumonia cōtingens, nō impediunt curationē: imò signū cū sit coctionis, facilitatē, & securitatē iudicij siue sanationis indicabit: si. n. statim appareat, vt Galenus, & Hip-
D pocrates dixerūt, morbū abbreuiat. Præterea in calido cœli statu multo facilius sanantur, quàm in frigido, vt quotidiana demonstrat obseruatio. Deinde præsentia bilis nō impedit curationem, nisi vniuersali quadam ratione, quatenus caussa morbum fouens. Nam quemadmodum bilis in tertiana exquisita febri contraria est, curationem tamen non impedit: sic neque impediet contraria existens sputo sanguinis ab erosione proficiscenti. Dein quæ ab illis de pleuritide dicuntur consideremus. Dicunt, si quispiam simul tenetur pleuritide, vt fieri solet: ambigua videntur mihi hæc verba, & veritatis forsitan incertæ. Si enim volunt coniungi posse pleuritidem, & sputum sanguinis. aderunt in ipso casu duæ sanguinis exputiones, vna ratione pleuritidis, quæ proprium est, ac essentiale illius symptoma: alia, seiunctā à pleuritide habens naturam. est certè complicatio horum affectuum aut impossibilis, aut adeo rara, vt ego, qui in factitanda medicina iam insenui, nunquam eiuscemodi viderim complicationē. nec mirum esse debet. quia cum omnis inflāmatio fiat à sanguinis fluxione appellente in locū, ex quo exitū postea nō habeat, in proposita cōplicatione apertio adest venarū, ex quib. foras

eructari sanguis potest. Vt ex vtero fluente sanguine, impossibile est ipsum inflammari E
posse, aut maximè difficile: sic ex thorace sanguine reiectato, vix imaginari potest in-
flãmationis aduentus, propterea miror, quid sibi voluerint cum dicant, vt fieri solet.]
cum sit casus admodum insolens. Est autem consuetudo Hippocratis, ea prætermitte-
re, quæ rarò contingunt, vt in prognosticis explicatum non semel fuit. Hæ difficulta-
tes vrgent horum opinionem. At Galeni nullæ. Redditurque aphorismus vniuersa-
lis. Nam perinde est, atque si diceret. Nunquam conuenit venæ sectio, vbi affectus
fuerit paruus: quem ille significauit exemplo Pleuritidis, in qua maxime videbatur ge-
nerosum hoc remedium conuenire. Nunquam conuenit in solius bilis abundantia:
cacochymiam enim significat, cui propriè debetur purgatio. Postremò nunquam cõ-
uenit in statu cœli admodum intemperato; hunc significauit, per anni tempus, vt
consueuit quarto acutorum commentario decimonono. Quid si dicerem hoc præce-
ptum esse contrarium huic. in acutis morbis sanguinem mittes, si vehemens morbus
videatur, floruerit ægrotanti ætus, ac virium adfuerit robur? fortassis non male sen-
tirem. In parua pleuritide non conuenit venæ sectio, quia morbus acutus, & vehemẽs F
non est. non conuenit in anni temporibus modum excedentibus, quia vires non fe-
runt. Hactenus, Luciane Doctissime, arbitror me demõstrasse ex eo Hippocratis Apho-
rismo, & Galeni commentario, in pleuritide aliquando venæ sectionem non esse ad-
mittendam.

Alium affero tibi locũ haud minus hoc ipso dilucidum. est, autẽ secundo de ratio-
ne victus in morbis acutis contextu primo. vbi dicitur. Dolor autẽ lateris, siue in prin-
cipio fiat, siue postea, non ab re est, calidis fomentis tentare soluere dolorem.] locũ hũc
non modo ex Galeni, sed etiam ex communi Medicorum opinione, de Pleuritide in-
terpretor: quam senex vocare lateris dolorem ab insigni symptomate consueuit. sic
autem habet sensus dictionis huius. Pleuritidis dolorem, siue statim incipiat, quod fre-
quentius contingit, siue ad alios morbos insequatur, vel ex errore; non erit ab re ten-
tare soluere fomentis calidis. idest experiri an solis fomentis pleuritis sanari possit: sa-
nabitur autem, si fuerit exigua inflammatio, si in toto corpore non adfuerit plenitudo,
si dolor non fuerit admodum vehemens. frustra quidem ad magna, atque generosa G
remedia deuenimus, vbi exigua sanare possunt. Hoc igitur cõsilium non est intelligen-
dum de omni pleuritide, sed duntaxat, de parua, quam speramus leuioribus posse auxi-
lijs sanari, qualia fomenta sunt. Aberraret vtique generosus Medicus si dolore lateris
existente magno, febre ardente, difficultate respirandi molestissima, tussi admodũ con
tumaci, pulsuque plurimũ serino, statim voluerit curationẽ aggredi à fomentis: essetq;
error lõgè maior, si corpus plenum esset. Neque hic ego illorum expositionem recipio,
qui dixerũt, Hippocratem hoc remedij genere fuisse vsum, vt exploraretur, an affectus
vera esset pleuritis, an notha. quandoquidem signa habet manifestissima, quæ nedum
Hippocratem, sed neminem latere possunt. Quamobrem illud tentare, non ad explo-
rationem, sed ad curationem, referri debere, videtur mihi certissimũ. Nec etiam aliam
recipio: quæ ait, non agere Hippocratem in eo contextu de Pleuritide, sed in vniuer-
sali, de omni dolore thoraci contingente, siue per essentiam, siue per consensum, siue à
flatu, siue à fluxione, siue ab humoribus crudis. Hæc enim explanatio non potest con-
uenire verbis Hippocratis: nam de illo dolore lateris intelligenda sunt, quem si non sa H
nauerint fomenta, venæ sectio soluit. postquam enim de fomentis egit, hęc scribit ver-
ba. Si autem non soluitur ad fomenta dolor, non expedit multo tempore calefacere,
etenim siccat hoc pulmonem, & suppurationem facit. Sed si dolor significationem sui
præbeat ad clauiculam, aut grauitas in brachium, aut circa mãmam, aut supra septum
transuersum, secare venam iubeat internam in cubito.] quæ verba non possum refer-
ri ad omnem dolorem lateris, sed solum referuntur ad dolorem pleuriticum, cui dunta-
xat venæ sectio conuenit. Adde quod ex vsu fomentorum immoderato veretur mul-
tum, ne aut siccentur pulmones, aut fiat suppuratio: at hæc incómoda contingere non
possunt vbi dolor lateris, vel à flatuoso spiritu, vel à crudis humoribus, vel à destilla-
tione humoris pituitosi, vel ab affectu lienis, vel iecinoris caussetur: sed solum quando
hunc efficit inflammatio. Hæc, si vera sunt, Luciane Doctissime, manifestam facere
fidem videntur, venæ sectionem, etiam si vires validæ sint generosum remedium ad-
mittentes, in pleuritide non semper esse necessariam. quia nõ semper vehemens mor-

bus

A bus est. Deduco etiam ex eisdem, localia remedia aliquando exercenda, præterquam quod fiant vniuersalia: ac etiam si fiant, particularia aliquando præcedere, vt hic apparet, cum fomenta calida, si non sanent dolorem, ad venæ sectionem in cubito internæ confugiendum docet. Sed quia hæc videntur apertissima, finem dicendi faciam, vbi quædam de fomentis in pleuritide vsurpandis ex sententia Hippocratis antea dixero, sic facile iudicabis, qui fuerit verborum meorum, in sympofiaca disputatione, sensus.

Tria fomentorũ genera adhibet pro curanda pleuritide. duo quidem humida. Siccũ vnum. Vocat humidũ, quod actu tale est, quãuis fortasse potestate sit siccum: etenim quod secũdo loco describit ex aceto, eruo, & hordeo exiccandi facultatem habet: quia constat ex materia fluuida, qualis est acetũ. siccum porrò appellat illi oppositum, quod omni caret humiditate fluxibili. Primùm omnium maxime laudat fotum ex aqua calida, quem dicit optimum esse. Omnes explanatores dubitant, cur optimum dixerit fotum ex aqua calida, respondent horum quidam, id contigisse, quia in fluxione biliosa, exigua existente materia, humorisque tenuissimi, vel flatu facilè dissipabili, melius B inueniri nequit fomentum: est igitur optimũ non absoluto sermone, sed solum in morbis eo indigentibus. non ita iuuaret, si cruda materia & pituitosa faceret dolorem, aut flatus multus, & crassus. Verum nõ ita sentio. nam absoluto sermone optimum iudico. tum iam fuit Hippocratem Pleuritidem proposuisse sibi pro acutorũ morborum exemplo: quæ certè vt plurimum fit à biliosa fluxione, siue magna fuerit, siue parua: in hac conuenire fotum aquæ calidæ quis dubitat? nam licet actualem habeat caliditatem, ea tamen cum in humido subiecto consistat, euaporareq; faciat humores tenues, & acres, vix aliquam habere vim potest calefaciendi: maximè si contegatur linteolo fomentum ipsum, nam sic pluri tempore sufficiet, & permanebit in loco, simulq; ne vapor ad ægrotantis spiritum efferatur, prohibebit, nisi videatur hoc etiã vtile ad aliquid esse, vt Hippocrates monuit. In alijs verò fluxionibus duplici nomine vtilitatem afferre potest: dolorem scilicet mitigando, & euaporando materiam: quæ licet statuatur crassior, atq; frigidior, in principio nihilominus fluxionis adest continuo aliqua portio humoris biliosi, vt alibi ex Galeno recordor demonstrasse. Solebat fomentum efficere ex aqua ca C lida in vtre, aut in vesica posita, aut in æneo vase, aut crustacco: quod si in vasis eiuscemodi ponatur, substernere inquit oportet molle aliquid ad latus lenitatis gratia. Hodie verò, quod etiam ille præcipit spongiam mollem magnam ex aqua expressam apponimus. Aliud genus fomenti describit his verbis. Adhuc autem & hordeum, & eruum macerata in aceto diluto, vt paulo acidius sit, quàm vt quis bibere possit, ac feruefacta, & in marsupia coniecta apponere, & furfures eodem modo. hoc fomenti genus magis prodesse videtur in materia viscida, & crassa, licet etiam non sit omnino ineptum in biliosa pleuritide. Posca enim acrior licet siccet, non tamen multũ, namque aquæ humor impedimento est: adde quod magis ob aceti tenuitatẽ penetrat, neq; calefacit. Eruum calidius reddit, hordeum tanto ferè frigidius. Putauerim macerationem hanc fieri in aceto calido, ac eruum, & hordeum cõtundi, vt horum vis facile penetrare possit. Post macerationẽ horis duodecim, aut paulo minus fit ebullitio. ex materia implentur marsupia siue sacculi, & calidi loco dolenti applicantur. Hæc duo genera fomentorum pleuritidi maxime cõueniunt incipienti: primũ in biliosa, aliud in mixta vtilissimũ. Postre D mum verò maximè conuenit in pleuritide, quæ ad alios insequitur morbos, aut in qua adest magna copia excrementorum siccationem postulantium. de hoc scribit Hippocrates hæc verba. Fomẽtum autem siccum præbet sal, & milium torrefactum in laneo saculo conuenientissimum. etenim lene, & blandum est milium] Cælius Aurelianus Medicus ex authoritate sorani arguit Hippocratem, quod sal torrefactũ nimis sit acre, ac febrem augeat: millium verò vstum graue olens, & capiti graue sit. At certe, vbi febris calor maxime vrgeret ab hoc fomẽto abstineremus: in alijs magna siccatione indigentibus tuto potest vsurpari: licet aliquid incommodi afferre possit. nullum enim esse censeo auxilium, quod non obsit aliqua ex parte ob mistionis varietatem. Hæc habui, vir excellentissime, quæ scriberem pro responsione ad tuas literas. Reliquum est, vt acri tuo iudicio, atque doctrina insigni diiudices, an rectè senserim. Tuum enim non in hac modo, sed in omnibus lucubrationibus meis iudicium desidero. Vale Medicorum Piceni Decus, & ornamentum. Ex montibus Cingulanis.

ALOYSIO

ALOYSIO GRATIOSO AESINORVM MEDICO. E

De diarrhæa biliosa, & tussi magna, pro muliere puerpera, Responsum.

Perdifficilis casus est, quem curandum proposuisti mihi. nempè mulierem
septimo à partu die tussi magna, & cõtinua, quam tu ferinam vocas, affici cœpisse, cum
diarrhæa biliosa. Nam si tussim curare voluerimus, lenientibus, expectorantibusque
vtendum, fuerit: hæc verò, alui fluorem augebunt: ac etiam fortassis, ex vtero purga-
menta impedient: nam & frigida conueniunt, quia, vt scribis, acris, & salsus catarrhus
est; & quia tenuis. impender quidem vtero non leue periculum ab hisce remedijs. si
enim purgatinnes, quæ in prole mascula, dies triginta; & in fœminea, quadraginta, de-
bent progredi, parum post septimam, supprimãtur, inflammabitur vterus, aut alia eius
generis lethalia nasci poterunt incommoda. Si, præterea alui fluorem curare volueri-
mus, res sese offert plena periculi. Etenim expurgantia, non benè fert puerpera à prin- F
cipio partus, medicamẽta, tum ob virtutem imbecillam ex partus dolorihus, ex magna
profusione sanguinis, ex vigilijs ferè continuis, atque ex tussi. tum, quia etiam atque
etiam vereri oporteret nimiam dissolutionem virium à pharmaco purganre, cuius acri
monia febrem afferre posset, ac expurgatione plurimũ aucta labefactare vires. Deinde
cum sit, quæ deducitur maximè acris materia, periculũ affert, ne exulcerentur intesti-
na, doloresque fiant vehemẽtissimi. Præterea, si obtundentia humoris acrimoniam ad-
hibeamus, hæc, quia emplastrica sunt, vacuationem ex vtero impedient. Postremò, si
adstringentibus vtamur, grauiorem casum reddemus, & caussa morbi intus repressa, &
expurgatione vterina prorsus impedita.

Quid igitur (inquies) in tantis difficultatibus agendum est? nempe, vt contrarijs
indicationibus ex rei ipsius natura perspectis, eis incumbamus primo, quæ magis vr-
gent, alijs interim minimè neglectis. Puerperij tria considerãda sunt tempora. primũ,
quod à principio partus incipiẽs, octaua die terminatur: in quo magna esse debet pur
gatio ex vtero: præsertim vsque ad quartum. incipit enim à quarto aliquid paulatim G
remitti; quandoquidem, sanguinis aliqua portione ad mãmas pro lactis generatione
confluere incipir die quinta. Aliud tempus secundã complectitur septimanam: in qua
purgationes fiunt longè minores, quàm in prima: & copiosiores, quàm in tertia. In
hac enim maximè sensibiliter incipiunt diminui, extenditurque postremum hoc tem-
pus vsque ad trigesimam diem, vel ad quadragenariam. Impedire purgamenta vteri
statim in prima hebdomada, periculosissimum est, ita, vt si forte eiuscemodi continge
ret casus, putauerim nullum dari posse remedio locum. In secundo tempore non ita pe
riculosum, quia non fluit amplius ex vtero sanguis, subito, & affatim, sed sensim ferè
tamen tutum non est hunc motũ impedire. At post decimamquartã diem natura inci-
pit supprimere paulatim, ita, vt die 21. plurimis nihil ex vero sensibiliter effluat, alijs
verò parum omnino stillet. In quo tẽpore, si aut à natura, aut etiam ab arte supprime
retur vacuatio, vtique nullum subsequi posse incõmodum ratio, & experientia mani-
festum faciunt. Consideremus modo, Aloysi carissime, quæ ex alijs affectibus contin
gere possunt incommoda. Ex ferina tussi, maximum contingere video. Mulierẽ pro-
ponis mihi gracili corporis habitu præditam, & quæ à natiuitate thoracem angustum
habuit: Video imminere ex acrimonia humoris destillantis erosionem venæ in pulmo H
nibus, vel ex vehementia tussis, magnoque impetu, ruptruram. vtrunque, vbi contige-
rit, in eo habitu corporis, mortale. Video etiã ex raptu humoris ad superiores partes,
ferè necessariò supprimi ex vtero purgamenta. Video, in gracili corporis habitu, ac
dissolubili, ex vigilijs immoderatis vires breui ad extremum fore languidas: maximè
in calido, & sicco cœli statu qualis potissimum est anni huius. Ego enim, qui alioquin
diligens obseruator esse soleo temporum anni, vix recordor calidiorem, sicciorem que
æstatem. Diarrhæa postrémò vrgere maximè videtur, primũ, quia ex vacuatione mul-
ta, dissolntio magna fit spirituum. Augent hanc non mediocriter vigiliæ, & ex tussi,
vt dicebas, & ex diarrhæa concitatæ. Deinde proximum exulcerationis intestinorum
video imminere periculnm: imò, nisi pro tua diligentia, statim manus porrigas adiu-
trices, vix arbitror præcaueri posse. At, si imbecillæ mulieri ex partu, ex vacuatione

A ſanguinis, ex vigilijs, tormina aduenian, quā ſpem ſalutis habebimus? vel, vt rectius di
cam, quod remedij genus excogitabimus, oportunum? Ex ijs, quæ dixi, videor mihi
certiſſimus, Aloyſi, duos hoſce affectus maiores, ac præſtantiores indicationes proferre,
quàm puerperium: atque idcirco potiſsimum illis incumbendum, non tamen con-
tempto puerperio. Velim prius cauſſam remoueri affectus vtriuſque, quæ quoniam
acris humoris abundantia eſt, duo remedia ſunt maximè neceſſaria, vnum, quod mul-
titudinem vacuet, aliud, quod acrimoniam obtundat: ergo vacuatio primū, mox miti-
ficatio adhibenda: ac vtrunque remedium fieri potiſſimum ex ea debet materia, quæ
vel vteri purgationibus non obſit; vel certè parum afferre poſſit detrimenti. Atque, ſi
inueniri poſſint auxilia tum pro ſananda tuſſi, tum pro diarrhæa, erunt maximè optan
da: ſin minus, cum id fieri non poſſit, quod optamus, id faciemus, obſeruata ſuperiori
methodo, quod poſſumus. Reubarbarum, qua purgat bilem, vtile: ſed qua amarum, ca
lidum, & adſtringens nonnihil deteſtandum habet: diſplicetque maximè, quod fuerit
calibeatum: magis enim adſtringens redditur, fitque noxium thoraci, & utero. Tama-
B rindi non ita ſuſpecti, quia vim refrigerandi habēt: aciduli verò, non acerbi, vtiliores;
quia non ita conſtipant. ſi placebit, tamarindorum pulpæ vnc.j. michletæ vnc.s. dare
poteris ægrotæ, vel factis bolis ex zucharo, vel diſſolutis ex accōmodato apoxemate.
Mihi tamen videtur magis vtilis materia expurgationis lac ipſum aſininum, pro anti-
quorum, maximè Hippocratis conſuetudine, aut caprinum: quandoquidem purgat, re
frigerat, detergit, acrimoniam obtundit, ac nutrit. Eſt igitur materia ſatis idonea pro du
plici remedio indicato à diarrhęa. Eſt etiam materia remedii indicati à tuſſi, quia lenit,
abluit, mitificat, & moderatè admodum tenues humores incraſſat.

Exhibeto igitur citiſſimè libras quatuor, aut quinque lactis aſinini, ſi haberi non po
terit, caprini tantundem, horis ante prandium quinque, tribus matutinis continuis: in-
ter libram vnam, ac aliam ſpatium intermittito aliquod, ne prouocetur uomitus: obſer
uato materiam expurgatam per aluum: ſolent enim primū bilioſa vacuari, & admodū
flaua: mox cum videris ſolum lac expurgari, tunc iudicabis ſufficientem factam fuiſſe
vacuationem: id quidem in tertio die, vt plurimum, ſolet contingere.

C Non admiraberis, me tantam præcipere lactis quantitatem, quoniam, niſi ita fiat,
nunquam lac materia eſſe poteſt expurgantis remedii. eſtque hic antiquus modus ex-
hibēdi ab omnibus Gręcis admiſſus. Hippocrates enim Eratolai filio dedit lactis aſini-
ni excocti quaſi nouē Atticas cotylas. ſunt autem nouem cotylæ Atticæ vnciæ 81. quæ
Romanas libras conſtituunt ſex, & vncias nouem. Legito, quæ ille ſcribit ſeptimo Epi-
demiorum ægroto quarto. & quæ Græci recentiores in caratione diſenteriæ.

Poſt tres dies vti ſoleo lacte caprino, ſed, vt abſumatur ſerum: neque.n. amplius pur
gare in animo eſt, cocto ad libram ſemis. continuando diebus octo plus, aut minus.
quibus tranſactis alijs octo darē lactis bubuli vncias tres, aquæ ciſterninæ vnc.s. vini
nigri auſteri drach.ij. Hippocratis conſuetudine. Obſeruaui, Aloyſi doctiſſime, adeo
certā eſſe hanc medendi rationem, vt auſim dicere, neminem hactenus vidiſſe me pe-
riclitari, qui hoc remedio vſus rectè fuerit. at, ſi cui prodeſſe debet, ratio perſuadet,
huic maximè profuturum mulieri, quæ gracilem corporis habitum habens, in calido,
& ſicco cœli ſtatu multas vacuationes paſſa, & plurimum diſſolutis ſpiritibus, videtur
D eſſe ad tabem inclinatisſima.

Tranſactis tribus primis diebus, inciperem inijcere clyſteres molles, & acrimoniam
obtundentes: quales potisſimum fieri ſolent ex lacte caprino, vel ex cremore priſſanæ,
vel ſero lactis, & decoctione hordei: nec materiam inijcerem magis emplaſticam, ne
humores acres, ſi qui fortè inhæſerint tunicis ventriculi inteſtinorumq;, ex illorū ad-
miniſtratione magis impingerentur.

Extrinſecus circa totū ventrem roborantibus, ac adſtringentibus uterer, vt linimen-
tis, fotibus, cataplaſmatis: ſed præ cæteris emplaſtrū diaphenicon, cui Gallia muſcata
additur, præſtantisſimum eſt. Pro ſanatione diarrhęę hęc ſufficere videntur mihi.

Pro illa verò tuſsi admodum difficili, vbi triduo vſi fuerimus pro totius corporis
expurgatione lacte aſinino: quotidie frequenter elegmati huic aſſueſcat: quod habet.
Emulſionis quatuor ſeminum frigidorum maiorum, & ſeminum papaueris vnc. viij.
ſpecierum diadraganti frigidi drach.ij.s. zuchari fini vnc.iij. coquantur ſimul ad conſi-
ſtentiam elegmatis: ac vbi coctum fuerit, in medietate addito terræ lemniæ drach.ſ.

in alia medicatate nihil. Alternatim sumat lambendo modo unam, modo aliam partem. E etenim, quæ terram lemniam recipit, iuuabit prohibēdo catarrhi descensum, & moderatè exiccando: alia uerò solum leniendo, ac detergendo operam præstabit. Elegmata è sassara, ex althea, diacodion, tum solida, tum liquida utilitatem afferre possunt. Extrinsecus thoracem lenire oportebit ex oleo amigdalarum dulcium, & butiro recenti: aut etiam ex vnguento pectorali nuncupato. Tandem verò si res extrema videretur, non abhorrerem aliquando exhibere eunti dormitũ drac. s. aut scrop. ij. Philonii Persici, aut Romani non recentis: modo tamen uirtus ferendo sit.

Quod attinet ad rationem victus, necessarium est, vt omnino abstineat ab omnibus aromatis: pessima enim viget consuetudo in Piceno ferè omni, Puerperis exhibendi quotidie multa aromata, præsertim in vestra ciuitate, putantque malè consultum illis, si fortè abstinuerint: at certè nihil æquè perniciosum est, potissimum in primiparis: sanguis enim inflammatur, atque attenuatur adeo, vt mirum non sit, si febres superueniāt, sanguinis fluores immoderati, diarrheę, dissenteriæ, ac alij morbi ab humorum adustione procreati. Alium etiam abusum euitare oportebit illam, nempe, ut à vino caueat. F Ego, qui ferè in omnibus nostræ regionis ciuitatibus hactenus medicinam feci, obseruaui puerperas maximè delinquere in potu uini. si enim oligophorum esset, fortassis error ferri posset: sed quia generosum est Picenum vinum, in ipsis verò montanis locis generosissimum, vt putà, quod coctura, igneam adauxit qualitatem, nullus error maior potest contingere. Putauerim certè hisce de caussis in hunc affectum incidisse illam. Vini loco bibat chalibeatam decoctionis tantilli cinamomi, addendo etiam octauam partem oxizacharæ, vt gustui sit gratior, atque vtilior. Matutina cibatio sit leuior vespertina: lac enim nutriendi vim habet, atque licet primis diebus, quo lac sumit, ratione purgationis, exiguum nutrimentum exhibeat, fieri tamen non potest, quin retineatur aliquid corpus nutriturum: atque deinde quo tempore indicatio viget purgandi, eo quidem debemus omnino tenuiorem dare cibum. Præterea Hippocrates in eiuscemodi casu semel duntaxat, cibabat ad vesperam, vt constat ex septimo epidemiorum: at id in puerpera non concederem: satis est cibari bis, ac matutina hora tenuius. Ptisanam dari vellem totam dissolutam ex iure optimæ pullæ, quam coquerem in chalibeata cum folijs portulacæ, plantaginis, & poligoni: permiscerem que tertiam partem G contusi, additis continuò seminibus frigidis maioribus: non insisterem in solis sorbitionibus, sed in alia mensa aliquid masticandum pręberem: concederemque malorum punicorum grana, & aliquando etiam vt tantillum gustaret diacitoniton cum zucaro, & coriandros præparatos. Reliqua non prosequor, ne noctuas Athenas. Tu qui & iudicio uales, & in artis operibus exercitatus es, facilè cognosces quid factu sit opus. Vale. ex montibus Cingulanis.

FRANCISCO CIROCHO FVLGINATI Medico præstantissimo.

AGITVR de ratione curandi exulceratos renes. Responsum pro admodum Illustri D. Antonio Rogato Recinensi ciue. H

EAM, quam olim tecum habui, dum simul Antonij Rogati, viri admodum illustris saluti incumberemus, consultationem, publici commodi gratia in lucem dare, Francisce charissime, atque dicare tibi pro veteri aliorum scriptorum more, duplici nomine libenter hoc tempore constitui. Primùm quidem, vt harum literarum occasione nostrę consuetudinis, amorisque præsertim mei, atque maximæ erga te ipsum obseruantiæ, recorderis. Deinde verò, vt omnes palam sciant, non minus nos insimul aliàs pro eo clarissimo viro cōcorditer elaborasse, atque nuper Doctissimus meus Cordella, & ego fecerimus, pro D. Aegidio Franceschino Secretario Apostolico vnanimes: &, vel inde conijciant altercationem, quam cum Iulio Cino Medico Collensi, habui, non quidem à nobis, sed ab illo fuisse caussatam. Ad rem igitur, ut tunc temporis acta est, uenio.

Quoniam omnia, à quibus ægrotus præter naturam efficitur, aut certè maior pars, ab vnius visceris affectu originem habent: hunc qualis sit explicemus, & quibus ducti niectu-

A coniecturis in eam opinionem venerimus: Deinde medendi methodum aperiamus. Assero igitur hunc affectum vlcus existere dextri renis: à quo vlcere uidentur mihi deduci posse caussæ aliorum omnium, qui satis numerosi videntur, affectuum. Rem in hunc modum habere ostendamus, ab eo, quod huic inquisitioni plurimum conducit, sumpto principio. Est autem hoc sanguinis mictio. Solet sanguis mingi, vel renum vitio, vel vesicæ, uel partium, quæ cum illis uicinitate coniunctæ sunt. Profluxisse ex renibus sanguinē multa sunt, quæ nobis certissimè persuadent. Primum, quia nequit aliunde sanguis profluere citra dolorem, quàm à renibus. Nullo autem doloris sensu præcedente, sanguinem eminxisse frequenter ille testatus est mihi. Deinde verò, qui effluit ex vesica paucus est, è renibus autem multus. Amplius affecta vesica sanguis educitur ante vrinam purus: at à renibus simul cum vrina exquisitissimè permistus: quod nostro contigisse ægroto, omnibus in confesso est. Iam verò ex hoc principio progressi doceamus, quomodo, & quibus de caussis hic sanguis è renibus fluxerit. Caussæ multæ tradi solent eiusce symptomatis. Renum scilicet imbecillitas: simplex illorum apertio.
B iecinoris infirmitas. Plenitudo ex retentis mensibus, aut hæmorroidibus, aut ex alijs partibus sanguinis effluentis retentio. Deinde in renibus non vnum dicunt affectum esse venarum: nam aliquando ex apertis, aliquando ruptis, & aliquando erosis prodit: vel rarefactis tunicis venarum sanguis lenius percolari potest. Verùm, vt liberè dicam, quod sentio: adeo raræ sunt eiusce modi caussæ, vt cruentam emictionem vix solam efficiant. Ego putauerim duplicem caussam sanguinis è renum profusionem, vt plurimū efficere. vna est externa, vt contusio, vulnus. alia interna, vt calculus, & arenularum asperiorum copia. atque hæ duæ duntaxat fecerunt sanguinis mictum. Etenim significauit ille mihi, ter adhuc incidisse in hunc affectum, ac semper occasionem fuisse equitationem duram, ac violentam: est autem certissimum nihil ęque obesse renibus. Præterea idem etiam retulit consueuisse sese emingere multas arenulas: ac præteritis diebus quasdam vidisse magnitudine lentium, ac satis asperas, quas dum emingeret ardorem non mediocrem effecerunt. Ioannes Perciuallius Racanatensis insignis Medicus, qui particularem huius ægroti noscit naturam significauit mihi suis literis huic morbo
C maximè obnoxium esse. Nosque cum vna visitabamus, oculata fide veritatem perspeximus huius rei. Caussa igitur potissima fuit arenularū multitudo, & asperitas. Porrò in dextro rene malum cōtineri duo certissimò indicant: quorum vnum est, quòd cum primum sanguis effluere cæpit, in eo grauitatem quandam percepit, quæ in hanc vsque diem perdurat. scribit enim Hippocrates libro sexto epidemiorum in renibus dolorem grauem fieri. Præterea bis affectus fuit dolore maximo anteaquam in sanguinis fluxionem incideret, eiusdem renis: quæ res fidem facit manifestam in ea sede contineri doloris fomitem. Imò præteritis diebus, dum ipsum curabamus, post sanguinis mictum incidit in dolorem, quò postea fuit liberatus ex vacuatione multarum arenularum, quæ certe suspicionem effecerunt calculi.

Videor hactenus partem affectam inuenisse, & morbum in ea existentem. est pars affecta, re dexter: morbus, solutio continui, & vlcus: cuius fidē faciunt quàm plura. Primum quod vrinas emingere admodum crassas cæpit, mox verò non crassas modo, sed albas, & sero lactis persimiles, quæ vix subsidebant, tandem quinque vidimus cum
D vrina carūculas, easdē etiā viderunt Io. Perciuallius, Hieron. Vittelescus, & Io. Franciscus Sātius. Illas albas & lacteas vrinas à purulētia tales fuisse redditas, hęc demōstrāt.

Primum, quia à sanguinis mictu sequitur puris mictus, quemadmodum à sputo sanguinis insequitur expuitio puris. Sunt enim renes carnosæ, & calore abūdant, ideo par est sanguinem extrauenatum à caliditate loci conuerti in substantiam puris: à quo vrinæ redduntur & albæ, & perturbatæ. Tres enim substātiæ permisceri solent albæ simul cum vrina. Semen, pus, pituita. In proposito casu ex permistione seminis non fieri tales vrinas, signum euidētissimum præbet permistio exquisita simul cum vrina: etenim semen, quia maximè tenue, & aereum est, non miscetur vrinæ, sed innatat in superficie consistens. Pituita verò viscida existens, & continua in omnibus partibus sedimentū continuum, ac viscidum reddit, quod graue alioquin existens, statim subsidet in fundo. At purulenta materia, neque innatat, vt semen, neque statim residet, vt pituita, sed per totam vrinam permiscetur, ita exactè, vt aut nūquam eiuscemodi vrinæ, aut longo post spa[illegible]deant. Est [illegible]m omnium signorum certissimum caruncula, de qua memini

Hippocratem scripsisse hoc modo. Quibus in vrina crassa existente carunculæ paruæ, E aut veluti capilli vna exeunt,his à renibus excernitur. Galenus verò com.76. sic ait. Paruæ quidem carunculæ renum substantiæ inditia sunt, qui verò vti capilli nullo modo renum,& parum postea. Paruæ igitur carunculæ renum substantiæ exulceratorum partes existunt; & lib.6.de loc.aff.cap.3.scribit. Sed efficacissima vlceratorum renum coniectura est,si eum vrina exiguæ quędā carunculæ excernantur, vtputa quas renum essentiæ partes, casq; ob vehemētem vlceris erosionem auulsas esse constat.] ex his,ac alijs quorū supra meminimus, video explicasse renē dextrū exulcerationē fuisse passū.

Sed quia huic nō adhæret opinioni Vittelescus, ponamus quid ille sentiat,experiamurque an illi satisfacere viro alioquin doctissimo valeamus,duplex fuit cum eo controuersia,vna de renum vlcere,altera de febre, de vtraque transigam exorsus à prima. scribit ille hæc verba ad D. Aegidium. Vlcus pati renes non putauerim', eo quod vix fieri potest quin tractu temporis aliquam patiatur in mingendo difficultatem: sed, vt ex tuis litteris animaduerti, nullam omnino diebus præteritis, nec etiam præsentibus, dum mingit patitur molestiam. Præterea illud obseruatur semper contingere in antiquatis vlceribus, vt pus emittant fœtidum: cum igitur annus iam præterierit, vrinam F fœtentem ægrotus redderet. at dubio omni procul omni caret fœtore. adde quod viderim vrinā albam,sed tenuem diebus fortassis decem processisse. Cum Cinguli inuisi Dominum, recordor demonstrasse mihi Augenium iuuenem citra omnem controuersiam doctissimum,in vrina nescio quid album,& cōsistens,quod præseferre videbatur carunculam,sed tamen magis videbatur mihi pituita cōcreta] hæc ille. Ego autem adhuc in eadem opinione sum. ac primū dico,vrinæ fœtorem ob puris præsentiam proprium esse signum exulceratæ vesicæ, non renum, vt 4.aphor. 81. Hippocrates docet hisce verbis. si sanguinē,aut pus,minxerint aut squammulas,& grauis odor adsit,vesicæ exulcerationem significat] Galenus in commentario eius aphorismi,sic dicit. Odor quidem grauis hoc est molestus,adhuc autē magis,& squammulæ proprię sunt vesicæ. Auicenna verò agens de renum vlceribus,atque differentiam explicans ab vlcere vesicæ,sic ait. Et differentia quidem inter vlcera renum, & vesicæ est, quod vlcera renum sunt cum facilitate vrinæ,& vlcera vesicæ sunt cum difficultate] idemque docuit Paulus Aegineta libro tertio cap.45. Aetius,Oribasius,ac in vniuersum omnes Medici. Ex G quibus constat quomodo inuicem differant vlcera renū,& vlcera vesicæ. caussa porrò ob quam vlcera ipsorum renum pus emittat minimè fętidum, at vesicę fætidissimū est, vt dixi,calor vniusmodi nō est,in vesica,à renibus, illa exāguis prorsus, ac frigida est, ideo elaborare nō potest materiam in exquisiti puris naturā. at verò maiori caliditate abundant renes; maioris, minorisq; fœtoris caussa duplex est: vna est abūdantia aut inopia natiui caloris, alia autē materiæ conditio apta aut inepta ad eiuscemodi formā suscipiēdā,vt Gal.docuit 1.progn.vlt.commentario. Antiquata vlcera pus habere fœtidum non semper solent: si vera sunt,quæ dixi,at antiquata,& recentia,si affecta pars calore langueat,malaque sint excrementa, vtputa maximè humida. Fateor Vittelescū obseruasse vrinas tenues aliquādo eminxisse ægrotū,cū caldē non ego modo,sed Parciuallius,& Sanctius obseruarint.Sed tūc illæ indicabāt vrinæ inflāmari vlcus: etenim cōstipatione facta in renibus vrina veluti percolabatur,propterea erat tenuis,& alba, quia sanguis retinebatur. Rē ita sese habuisse testantur duo. Vnū est,quod quo tēpore H tales apparuerunt vrinæ febris augebatur. alterū,quod remittēte febre vrinæ protinus ceperūt reddi crassiores,& omnino lacteæ. licet vbi primùm apparere crassiores ceperūt,simul coloratæ magis visebātur.Porrò quod attinet ad carunculā, equidē res adeo certa est,vt dubitationi locus nullus oīno sit. ignarus prorsus videt mihi, qui à pituita discernere nequeat carunculā.hactenus explicata videt mihi prioris cōtrouersię ratio.

Altera fuit cōtrouersia circa febrē,putauit ille febrē esse amphimerinā,habereq; naturā omnino contrariā,seu diuersam à renis vlcere. Contendebā ego ex vlcere proficisci,& esse omnino symptomaticam. Dicebat Vittelescus. Quotidianam febrem esse primùm,quia calor erat admodum mitis, & humiditatē præseferre quandam per totū corpus videbat: quod propriè cōuenire pituitę putrefactæ certissimū est. Deinde quia humores pituitosos cuomuerit aliqū. Tertio,quod singulis diebus exacerbationē patiebat,hora potissimū vespertina,qua quotidianæ inuadere cōsueuerūt. Quarto a[illegible]debat ætatem,primum scilicet senium,regionem frigidam,anni te[illegible] nempè a[illegible]

A Quinto illius temperamento confirmabat, quod equidem pituitosum existere omnes affirmabamus; Postrema illius coniectura fuit, quod febris inuadere videbatur ægrotum, cum refrigeratione extremarum partium, & cum profunditate somni satis magna, quæ res accidit potissimum quotidianis.

Hæc ille contra meam sententiam doctissimè disputauit: quæ quoniam non videntur mihi necessaria, in eadem opinione maneo, nempè hanc febrem alium non habere fomitem, quàm dextri renis exulcerationem. rationes affero primum, quibus moueor, dein verò satisfaciam Vittellesco. Pro meæ opinionis confirmatione quatuor affero in medium rationem. Prima est, quod febris incepit, quo ferè tempore incepit dolor, dum illi remittebatur, protinus diminuebatur febris; dum verò augebatur, protinus illa etiam sumebat incrementum. Secundò nullum assignari potest determinatum febris huius vniuersale tempus. Non quidem principium: nam iam quidem quadraginta diebus perdurauit. Non incrementum, quia hæc febris aliquando augetur, aliquando minuitur, & aliquando in eodem tenore permanet. Neque statu asserri potest his
B de caussis: nam primum vrinæ aut coctionis, aut cruditatis aliquod afferre signum non possunt: motus autem morbi (adeo inordinatus est) nihil certi indicat. Multoque minus symptomata, quæ tum pro dolorum natura, tum pro excrementorum retentione, ac fluxu nunc augentur, nunc diminuuntur. Præterea quotidianæ febres non symptomaticæ maximè iuuari solent humoris pituitosi vacuatione: at verò in casu proposito, post vacuationem humoris multò peius habuit: imò eo ipso tempore, quo vomitus erant continui, & magni, febris tantū abest, vt minueretur, vt fuerit plurimum adaucta. Postremò quo tempore purulentæ fuerunt vrinæ, sensim minuebatur febris; cum tenuiores reddebātur, pure ipso retēto, augebatur: vt tu ipse mecū obseruasti præteritis diebus: manifestū equidē (nisi fallor) argumētū, febrē ab ipso vlcere habuisse originē.

Modus generationis febris huius est. Exulcerata renum substantia pus continuo generat: quia sanguinis portio ad renes attracti in pùs vertitur. Dum pus generatur fit febris: tum quia calor adest igneus, qui per venas, & arterias cōmunicatur cordi. tum etiam quia substantia illa putrida emittit vapores putridos principio insiti caloris, sicq;
C fit febris. Est igitur putrida, non ex putredine huius, aut illius humoris, à quo putridæ febres non symptomaticæ concitari solent, sed ex putredine sordium, & excrementorū affecti loci, quæ tamen maiori ex parte à sanguinis frigidi, & pituitosi degeneratione in pus, originem habent. Adde etiam concitari hanc febrem ex putredine, & corruptione substantiæ renis. Quamobrem erit symptomatica febris insequens naturam vlceris aut absolutè, aut inflammati: neque hanc simpliciter vocarem phlegmaticam, aut melancholicam, aut biliosam: quia nomina hæc indita sunt essentialibus febribus. Genus igitur febris est putrida. Species verò symptomatica. Putredo duplex, & humorum, & substantiæ renum. Humores vniuscuiusque generis putrescunt, præsertim sanguis pituitosus ad renes attractus, aut fluens, quo sanguine plurimum abūdare ægrotū cōstat.

Si quispiam petierit, quam ob caussam febris non fiat ardentior. Lenta enim semper extitit febris, adeò vt aliquando nata fuerit inter assistentes Medicos controuersia an ægrotus febricitaret. Responderem multas esse caussas. Vna est, quod à renibus purulentis materia putrida continuo expurgatur per vrinas, si non omnis, maior saltem
D illius portio. hinc exigua febris apparet, cum exiguum quidpiam retinetur puris: at si contingat maiorem partē retineri, aut totam intensiorē fieri febrē oportet: quemadmodum ægroto contigisse ter hactenus obseruaui: Altera caussa longitudo viarum, nā renes longè distant à principio insiti caloris. Tertia verò, quod materia ex qua fit febris frigidior est, vt diximus. mirum igitur non est, si lenta à principio fuit febris: imò neque mirum, si aliquando non febricitet. propterea ad vlcus renum febris ex necessitate non sequitur, vt Græci, & Arabes authores apertissimè significarunt.

Quia igitur dixi, quæ sit hæc febris, & quomodo generetur, nunc satisfaciamus Vittellesco. Videor iam primæ rationi satisfecisse, cum demōstraui caussam, ob quam exulceratus renibus febris aut nulla, aut exigua sit. Adde etiam à bile fieri posse mites febres, vt alibi diximus. Secunda ratio nostram opinionem non modo non refellit, verùm etiam confirmat: nam si idcirco pituitosa dici febris debet, quod ægrotus vrgente nephritico dolore euomuerit pituitam, cur non etiam biliosa, quod bilem per vomitum? Deinde si febres amphimerinæ postulant expurgationem

pituitæ, à qua sanantur, explicet ille mihi caussam, cur cōtigerit post vomitum pituitæ E
exacerbatam fuisse febrem? Varij huiusce vomitus alia afferenda caussa non est, quàm consensus ventriculi cum renibus: ijs enim vehementer læsis, vt in nephritide contingit, aut semper, aut magna saltem ex parte insequi cōsueuit vomitus eorum humorum, qui tunc in ventriculo continebantur. atq; si contingat carere humoribus, aut cibatum fuisse nuper, solus euomitur cibus. Porrò inuadere febres hora vespertina multarū febrium commune est, ac, vt alias inuoluam silentio, prætermittere nō debeo, quod Auicenna, & Paulus Aegineta scribūt, hoc proprium esse affectorum renum, quamuis non conueniat solis. Addito his, posse febres symptomaticas statutis quibusdam periodis inuadere, suosque habere circuitus ab humorum natura procreatos. sic febres ex pleuritide prodeuntes, vt Galenus testatur, & nos quotidiana experientia nouimus, tertianum habent circuitum: sic letarghum aliquando offendimus periodum habere quotidianum. ratio enim, ac propria periodi essentia tum ex humorum putridorum natura, tum ex partiū dispositione proficiscitur: nec refert, an putredo cōtineatur in abscessu, vel in vlcere. Quid igitur impedimento esse potest, quin pituitosus sanguis in renibus F
putrefactus, attractus que, aut expulsus accessionem faciat quotidianam? postremò dicimus rationem sumptam ab accessionis hora, nihil necessario concludere, quia singuli humores putrefieri, & moueri singulis horis possunt.

Reliquū est modo, vt explicem caussas somni profundioris, quo in accessionis principio maxime detinetur. Non fugit, ferè omnium communem esse sententiam, fieri somnum profundum (quem fortassis soporem rectius diceremus) perfrigerato primo sensiterio ab humoribus viscidis, & frigidis, siue per essentiā genitis, siue aliunde trāsmissis. Ego verò quemadmodum hoc ipsum aliquando contingere non dubitauerim, sic vniuersalem esse caussam vniuscuiusque soporis eo prorsus inficias. Nam si verum est, tūc prorsus fieri somnum cum calor naturalis influēs, relictis sensuum organis, ad propriū fontem retrahitur; vtiq; somnus, aut magis, aut minus profundus fiet pro maiori, aut minori contradictione caloris huius. Vbi enim diuturna, & magna fuerit cōtradictio, diuturnior euadet somnus. vbi pauci temporis, breuior. multa autem sunt, quæ magnam hanc facere contractionem possunt; ne singula prosequar, nimis enim longum G
esset, vnam, aut aliam caussam proponam. Affectus capitis, replendo ductus & meatus, ac refrigerando, impedito transitu caloris naturalis è corde ad cerebrum, somnum efficiunt profundum. illi etiam sunt hoc ordine reponendi, per quos contingit, cerebri ductus adstringi, vt in contusionibus cerebri. Idem cecidit in morbis naturalium partium, vt in febrium putridarum principijs, violenter confluente calido ad viscera, præsertim autem ad fomitem putredinis; ex qua contractione refrigerantur extremæ partes, ac somnus succedit profundus nihil prorsus patiente cerebro, nisi quod priuatur spirituum, & influentis caloris præsentia. A vaporum præterea frigidorum, & crassorum multitudine contingit somnus: cuius manifestissima signa sunt distinguentia hanc caussam ab alijs.

His in hunc modum suppositis, statuamus primum somnum hunc non esse admodū profundum, neque proprie inter sopores numerandum (si per soporem cum intelligimus, qui difficilem habet expergefactionem) nam hic leuissima de caussa excitatur, ac statim compositè loquitur. Sed meo iudicio, mediam habet naturam inter somnum na H
turalem, atque profundum. Deinde, profitemur hunc somnum non fieri refrigerato primo sensiterio, quoniam nullum omnino signū apparet eiusce modi refrigerationis: nec etiam fit à frigidorum humorum euaporatione ad cerebrū concitata: quandoquidem tot dierum spatio, quibus hoc afficitur symptomate, iam in cerebro aliquispiam morbus esset per essentiā factus. Adde, quod apparuissent aliqua signa flatuosi spiritus in cerebrum: nulla tamen hactenus apparuere. Quid igitur statuendum est somnum hunc fieri ex contradictione calidi influentis ab externis partibus ad internas. potissimum verò ad renem affectum. id nobis persuadent, quod eo tempore, quo renes ipsi, vel inflammabantur, vel certè manifesta illa purulenta retinebatur longior apparebat somnus, refrigeratioque extremarum partium multo maior. Vbi vero pus cœpit per vrinas expurgari, tunc sanè somnus, & refrigeratio extremarum partium minorem dederunt molestiam: vt prætermittam efficacissimam illam rationem, quod nullum apparuerit indicium in capite, aut refrigerationis primi sensiterij. Ex his quæ d

A lige duos adesse morbos symptomaticum vnum, in intemperie calida, & sicca, nempè febrem; Alterum primarium, vlcus. Alia verò sunt horum symptomata, cum hos insequantur, vt vmbra corpus, potissimum vero vlcus ipsum, quod omnem diligentiam, operam, atque studium postulat; hoc sane morbus dicetur in soluta continuitate: huius proxima causa sordium præsentia, & sabuli copia: sordes, tum generantur in renum substantia, tum etiam ab alijs partibus transmittuntur, præsertim à vêtriculi cruditate. Ex dictis inueniamus indicationes curandi. Vlceris propria indicatio est vnitio; vniri non potest, nisi abstergatur: Abstergi nequit, nisi prius cautum fuerit, ne humores ad eam partem alioquin debilem transmittantur, vel ab ipsorum ignea renum caliditate attrahantur: hæc indicatio tempore præcedere debet omnes alias. Hic igitur sit indicationum omnium ordo. Prima impedire ne humores ad renes perueniant. secunda expurgare hactenus confluxos. tertia abstergere sordidum vlcus, postrema omnium consolidare. Hæc enim quæ prima in ipsa fuit inuentione, actione vltimum locum tenet. & quamuis affectus videatur magnus audacter curatio tentanda est. quare ex B hoc affectu hominem conualituram spero; Nam exulcerati renes etsi nequeant perfectè sanari; tamen raro homines occidunt, tum quia cum sensu careat illorum substantia, doloribus non afficitur; tum quia non sunt vsus maximi, neque habent corde, cerebro, & hepate insignem consensum. Diuturni sunt omnes affectus renum duplici de caussa, vna est quod sanguinis serû, quod in ea parte in vesica prorupturû, percolatur, haud raro impedit curationem, potissimû cum sint exulcerati, nam vrina vlcus ob acrimoniam adauget; alia est, quod longe distant à ventriculo, idcirco medicamenta imbecilla ad locum veniunt. Arbitror igitur non esse illi moriundum ex hoc morbo. deinde putauerim diuturnam fore curationem. Cæterùm an perfectè sanari possit nec ne difficultatem habet, primo quia solent eiuscemodi vlcera in fistula terminari: nullamque sanationem recipere. Deinde vero affectus renû & vesicę in senioribus videntur haud posse optimè curari; vt Hippocrates & Galenus in aphorismis testantur: tamen non est diffidendum. tum quia renum vlcera, vbi sunt recentia, aliquando perfectissimè sanantur, cum sint carnea, abundentque calido innato. contrariû accidit in vlceribus C vesicæ, quæ fane proper exanguem frigidamque temperiem nusquam obseruatum est sanari posse. tum quia etsi non sit iuuenis tamen non est meo iudicio senex, cum videatur inter iuuentutem senectutemque constitutus, aut saltem in primo viridique senio. Postremo est admodû diues, multum enim possunt diuitiæ in morbis acutis propulsandis. quamobrem videtur probabile, vt statuamus, quod si talem se ipsum præstabit, qualem decet, fortasse poterit sanari. Age modo veniamus ad remedia singulis indicationibus accommodata.

REMEDIA.

Qvantvm igitur ad primam indicationem pertinet, opus est ad contrarias partes humorem fluentem reuellere, & ad propinquas deriuare: duplici modo fieri potest reuulsio, sanguinis missione, & vomitu, ipso in casu vtrunque necessarium. Illa sanè motum feruescentis sanguinis inhibens corpus ab inflammatione tutum reddit, excalefa- D ctosque renes refrigerat. hic vero omnis generis excrementa, potissimum cruda, euacuans, subtrahit materiam renibus ne sabulum in durum lapidem concrescat, atque vlcus illorû copia sordescat. Renes medio quodam ordine constituti sunt, cum habeât tam cum inferioribus, quam superioribus partibus vicinitatem, & consensum; Idcirco ambigentes postulant pro auersione venarum sectionem ex cubito, & ex malleolo, vel poplite; vt Galenus libro de ratione curandi per missionê sanguinis manifestissimum fecit. Ego tamen vbi sanguinis fluxio vehemêter irruit ex venis in gibero multo fœliciorem exerceri posse reuulsionem putauerim: Vbi vero impetus extiterit minor, tûc equidem crurum venas pertundere expediet; vt simul ac semel non solum fluentem sanguinem auertamus, sed etiam fluxû deriuemus: hac adhibita distinctione soluitur contradictio, quæ de loco incidendæ venæ in affectu nephritico in Græcis authoribus apparet. Prætermissa fuit in casu duplici nomine venæ sectio ex cubito. primum quia iam facto accessit diebus ab illius principio intercedentibus, quindecim: quisitæ reuulsionis ratio nullum habere locum mihi videbatur. Alterum

vero,

vero,quia corpus non continebat sanguinis abundantiam talem,quæ magnam vacua E
tionem postularet. Hac de causa,vt reuellerem,vacuaremque ex malleolo sanguinem
pro virium tenore detraxi. Vomitus autem adeo necessarius est,vt iudicem nullum re
medium commodius inueniri potuisse; præparaui materiã ex melle rosaceo, & simpli-
ci oxymelite:mox post cibum vomitum prouocaui,vt experirer,an faciliori hac via vò
ti compos fierem: neq; meum me fefellit iudicium nam cum cibo generis omnis excrè
menta fuisse vacuata conspexi. Demum vero adhibita, vt conueniebat,præparatione
ieiuno stomaco exhibito diassaro,tum pituitã,tum bilem vacuaui: atque hisce postre
mis diebus seminis vrticæ drach.ij.cum optimo vino dissolutis adeo felici successu per
vomitum expurgaui, vt omnes admirarentur. Quia hæc excremẽta propter coctionis
tarditatem,caloris innati imbecillitatem, victusq; rationem haud bene institutã,quo-
tidie cumulantur, opus est, vt frequentem adhibeamus vomitum hac de caussa singu-
lis decem diebus prouoco euidentissima sanè omnium ægrotantium cõmoditate. Me
quidem non fugit, nihil fore magis commodum,quam aluum habere fluidam. Idcirco
pręterquam quod expurgari debet corpus ab humoribus excrementitijs, vt explicabo F
necessarium est, vt singulis diebus assumat aliquid pro vsu proposito conueniens, Vt
cassiam fistularem,vel zucharum ex maluarũ floribus, vel nenuphatinum & rosaceum
addito reubarbaro in hunc modum. Rec.zuchari rosacei, & ex nenuphare añ.vnc.ij.
reubarbari maturi optimi drach.iij.permisceantur exquisitissime: vtatur ante prandiũ
horis tribus vnc.j.pro vice: sunt qui pari successu conseruam prunorum exhibent an-
te cibum vnc.s.aut tantũdem electuarij ex mixarijs quotidie dantes leuiter ab omniũ
excrementorum multitudine corpus exonerant. Enematis vtendum, quæ flatum di-
scutiãt,quia nephriticis melãcholicis hæmorrhoides innatæ bonum; hirudinibus ano
appositis euacuato sanguine facilis fit deriuatio. Purgatio instituenda est,leues tamẽ,
nam qui purgatoriam vim habent vehementem; hæc sane nimis excalefaciunt: exem
plum fit purgationis.Rec.flor.cas.n.t.el.ex mixarijs añ.drac.vj. pul.glychyrizæ drac.ij.
cum zucharo fiat bolus cap. horis tribus ante prandium, die sequenti pro humorum
præparatione assumat syrupum: Rec. mellis rosacei, syrupi acetosi añ. vnc.j. decoct.
infrascriptæ vnc.iiij. Rec.radicum altheæ, & maluarum remoto meditullio añ. vnc.ij. G
sem.melonum,bombicis,maluarum,altheæ,anguriæ,cucurbitæ añ.drach.ij.capil.ven.
man.j.agrimoniæ man.j.bulliãt omnia simul in aquis capill.ven.lib.iij. ad cõsumptio-
nem medietatis, deinde facta collatura, & leui expressione capiat pro tribus vicibus:
mox iterata decoctione nouem capiat syrupos. Assumptis primis tribus, faciat secari
venam poplitis ex directo ad renem affectum, vsque ad viij. vnc. Post nouem syrupos
purgetur.Rec.electuarij de sebesten vnc.j.floris cas.vnc.s. syrupi violati solut. vnc.ij.s.
decoctionis syrupi q.s.fiat purgatio,detur in auroram. Enema flatum discutiens. Rec.
florum cammomil.aneti,origani,añ.m.s.feniculi,cumini, anisorũ añ. drac.ij.sem.lini,
fenu græci añ.vnc.j.fiat decoctio in iuris collati libra,dissoluito olei cammomellini vn-
cias tres, mellis rosacei vnc. ij. salis cõis drach.j. fiat frequenter, nam affert maximam
Nephriticis omnibus vtilitatem. Expurgato corpore duæ aut tres hirudines ano ap-
plicentur: sinatque vacuari sanguinem vaporem ex consuetudine calentis aquæ reci-
piens, donec sponte fluxerit; nisi tamen succedat vacuatio nimia: tunc enim esset sta-
tim supprimenda. Videor hactenus primam & secundam explicasse indicationem
reuellendi,& deriuandi his remedijs,quæ fluxionis causas remouẽt,nam duplex inerat
caussa sanguinis feruidioris impetus viscidorum humorum abundantia: Ad hæc vero H
ignea rerum caliditas.

Reuulsio per vomitum,per sanguinis missionem; Deriuatio aluo fluida,expurgatio corporis,sanguinis ex hęmorrhoidibus prouocatio; medicamẽta refrigerantia,omnes caussas emendant: quemadmodum pro renum corroboratione,ac refrigeratione satis conueniens est hoc quod sequitur linimentum. Rec.suc.rosarum,foliorum mirti,& lentisci añ.vnc.j. infrigid. Galeni simpl. vnguenti rosacei añ. vnc. j. misce & fiat linimentum pro renibus: quo æstate frigido, hyeme tepido vtendum est. Nunc accedamus ad remedia,quæ renes abstergunt.

A

Renes sordidosq; sabulososq; abstergentia:

TEREBENTINA cypria, optime detergit renes, per inferiorem aluum deriuat: vsus illius est a drac.ij. vsque ad iiij. horis ante prandiũ v. huius copia si desit, (vt fere deesse solet) cõmunem exhibere soleo ęquali successu ab vnc.s. vsque ad j. diebus quadraginta continuis. Mirum quidem est auxilium, quo sane non modo ab vlcere; sed etiam a lapide multos in hanc vsque diem perfectè sanatos vidi. Idcirco meo iudicio non est prætermittendum. Grçci authores Ptisanam laudibus extollunt, neq; ego illam reprobo, vellem tamẽ, vt dissolueretur cũ mulsa satis diluta: sic.n. non modo refrigeraret, sed certè potenter abstergeret, esset q; nutrimentum satis conueniens. Non sunt audiendi, qui putant in frigidorum humorum copia, quales pituitosi sunt non conuenire Ptisanam, quia refrigerat. Nam Gal. in methodo medendi pro illorũ abstersione admittit, cum non sunt maxime impacti: Pro quibus oxymel satisfacit, vt diximus in eius loci
B annotationibus: neque refrigerabit, si multa dissoluatur, aut si mel coctũ, aut rosaceũ admisceamus ipsa cum iure pullæ dissoluta, quo cum sint cocta folia capillorum veneris & asplenij; additoq; cinnamomi tantillo, qui exhibendi modus apud me frequẽtissimus est, satisfaciũt mihi maximè pro hoc munere obeundo aquæ medicatæ, quæ ferream à prædominio, & aluminosam à subdominio qualitatem habeant; nã quatenus ferreę per aluum expurgant, viscera naturalia refrigerant, renes abstergunt, quatenus aluminosæ, corroborant: quæ facultas in ipso etiam ferro adest satis manifesta, variæ sunt in Italia ad propositum affectum accõmodatæ: vt in agro Senensi Auinionis balneum, antiquissimum & musis verè sacrum: balneum ficuncellæ, seu segatellæ, aquæ ductus, seu de buxo, balneum magnum. Aqua villæ in agro Lucensi, de aquis balneo in Pisano, & reginæ, vescicatoriæque olim dictæ in tuscia; caldanę; in veronensi calderianum; in flamina Sancti Marini, ferrata iuxta Neapolim in luculiano in ænaria Insula: Atque aliæ fortasse quamplures ex his tamen præcipua est, meo quidem iudicio, villensis, quæ tum suauitate saporis, tum facultatibus miris pro naturalibus partibus
C corroborandis, habere primas partes videtur, sed quoniam hisce temporibus frigidis vix possumus vti medicatis aquis, oportet, vt in tempore suo remittamus, nẽpe in ęstate, quo salubriter potari consueuerunt. Interim verò, si therebintum assumere non valuerit, quædam.n. sunt corpora, quæ illius ferre vsum non possunt, atque si validius aliquodpiam desiderabimus, quam ptisana sit auxilium, oportebit aliquod exhibere decoctum, cuius vnũ, aut alterum proferemus exemplum; Hoc in primis laudatũ a multis, me nunquam certa fefellit experientia. Recipe pentasili cum radicibus, & folijs.m. ij. granorum alchechengi vnc.j.s. agrimoniæ.m.j. semin.com.frig. maiorum añ.drac.ij. radicum graminis vnc.ij. politrici, cap.veneris, cetrach añ.m.s. limonum cum carne sua minutim incisorum nu.ij. cõtundãtur omnia grosso modo, & aspergãtur lib. vna aquæ infusionis rosarum, & cap.ueneris: postea destillentur per balneum mariæ, vel a lembico aliquo vitreo, & aqua vsui seruetur, Rec. huius aquæ vnc.v. syrup.cap.veneris, & rosati añ. vnc.j. sumat singulis diebus in auroram loco sirup. atque immediate ante huius assumptionẽ capiat sirup.j. sequẽtium trociscorum. Rec. trocis. ex alchechengi drac.ij.
D ex absynthio drac.j. succi liquir. scrop.iiij. cũ syrup.de capil.veneris reformentur magdaliæ: ex drach.j. fiant pillulæ tres, capiat vnam pro vice. Hoc medicamentum abstergit, lenit, refrigerat, corroborat, vlcusq, cõsolidat: assumat diebus cõtinuis vigintiquinque plus minus. est etiã quod præstantissimũ. Rec. radic. altheæ vnc.iij. cicerum rubeorum vnc.j. cetrach, comarum maluæ cum floribus, & semin. añ. man.j. agrimoniæ m.s. sem.bombacis, endiuiæ, melonum, cucurbitæ, & anguriæ añ. drach.j. aspleni man.j. decoquantur in seri caprini, vel in mulsę dilutæ lib. iiij. donec supersint duæ aut etiã vna cum dimidia: ius decoctum colo transfundatur. Rec. decocti vnc.iij.s. in quo dissolue trociscorum ex haliacacabi drach.ij. syrup. de liquir. vnc.j. Alia quidem sexcenta inuehiri possent remedia tum ab alijs conscripta, tum ex tempore composita, quæ sigillatim recensere longissimum esset: satisfaciunt quæ diximus in quibus adesse omnia videntur mihi, quæ ad rectam pro vlceratis hisce partibus medicamẽtorum compositionem [illegible] lerari solent: Hæc.n. quinque sunt, vt tibi notissimum est Frãcisce: Nam de[illegible] mus glutinosam quandam habere facultatem, vt possint in exulcerata par-

ticula permanere tãdiu,quandiu oportuerit: siquidem tenuis sanguis,icorosusq; renes E
abluens augere potest exulceratione̅, nisi auxilium diutius permaneat: hacq; de causa vnctuosum aliquid habere debent,vt affectum membrum defendant ab humorũ acrimonia,ab vrinæ salsedine,& à medicamentorum caliditate: quoniam vero longam facere viam debent,vt penetrare valeant, permiscẽda sunt quędam vretica, tenuem substantiam habentia. Cum autem omne vlcus gaudeat siccis,& abstringentibus,& corroborantibus; necessarium est admiscere cum his medicamenta cõsolidantia. Postremũ vero quia tum propter puris acrimoniam,humorumq; vrinę conditione̅, & aliquãdo arenularum asperitatem aduenire dolores cõsueuerunt ingentes; anodyna permiscenda sunt: neque standum in ijs, quę verè sunt talia, sed etiam accedendum ad narcotica haud in frequenter. In his profecto consistit methodus componendi medicamenta ad exulceratos renes. atque etiam vesicam: quam si quis obseruauerit in curandis morbis nunquàm aberrabit: hac de caussa vlceratis renibus lac maximam afferre vtilitate̅ creditur: nam cum tribus substantijs præditum sit caseosa,butirosa,& serosa: prima vlcus glutinat,secunda mitigat,dolore̅,atque ne fiat exesio prohibet: tertia vero F
potenter abstergit. Quæritur hoc loco,quale potissimum conueniat. sunt qui pręferũt omnibus asininum,aut equinum; vtpote tenuius,& magis penetrabile: ego tamen dixerim aliquando tenuissimum; aliquando aute̅ crassius magis conuenire: dum viget abstergendi indicatio asininum detur: dum verò cõsolidandi vlcus,ouinum, aut aliud asinino crassius. sunt qui cum lacte permiscent pulueres astringentes; exiccantesque; cũ scilicet vlcus sanare volunt: Alij mel, aut zucharum cũ maiorem facere abstersione̅ desiderant. Alij serum absumunt candenti ferro; vt in diabete Aetius,& alij clarissimi quidam Medici; huius tamen vsus cauendus est,vbi lapis,aut in renibus, aut in vesica continetur: quoniam lac quodcunq; fuerit calculum facit: extirpato lapide audacter vtendum: vt præcepit Aetius his verbis. Porrò vbi per vrinã prodierit lapis,lac asininũ melle mixtũ præbeatur: & reliqua etiam dieta cõmodior,ueluti ad ulcera fieri consueuit,constituatur; ob uexationem uidelicet in locis ex lapide factam. quam rem authoritate Philagrij & Archigenis infra declarauit. Quid agẽdũ,ubi cũ ulcere adfuerint arenulæ? Arenulis abstersis non incommodus erit usus: At uero si nõdum fuerint alijs G.
medicamentis expurgatæ? In aliorũ penuria utilis fuerit seri administratio.

Remedia ad consolidationem vlceris.

Caeterum pro consolidando ulcere satis egregiam operam pręstabit lac ouinum, aut caprinum,utrunque coctum dum.s.serum absumptum fuerit. Expedit apozematis superioribus dissoluere trociscorum ex spodio, uel ex succino drach.j.& in usu frequẽti habere; obseruatum est à patribus nostris nullum efficacius remedium fuisse aliquãdo compositum ad exulceratos renes; quam trociscos ex alchechengi: præstabit habere præparatos eum,& sine oppio drac.j.usq; ad drac.j.s.cum uino albo tenuissimo dãtur: uel cũ lacte dissoluunt: aut cũ aliquo ex apozematis supradictis successu efficacissimo. Nã obseruaui D.Cæsarem Botiboldũ, & Hieronymum Guarnerium socerum meum Auximates patricios ex horũ trociscorũ usu ab ulcere renũ fuisse perfectissime liberatos. Dantur diebus decem,aut quindecim continuis: adbibita interim prouidentia,ut H
pręb eantur horis quinq; ante cibum; quodq; ulcus,aut spõte,aut artis beneficio fluat.

Victus ratio.

De industria in hoc loco victus ratione̅ reposui: quandoquidem cum sit cõmunis indicationibus omnibus,contingatq; variari pro illarum diuersitate,post illarum applicatione̅ locus videtur magis conueniens. Aer igitur in actiuis temperatus eligatur: nimium calidus dissoluit vires, humores calidiores facit, & ad morũ inclinat,frigidus vlceribus mordax. In passiuis ad siccũ declinabit. Somnus magis cõuenit,quam vigilia, proinde magis dormiendum,quàm vigilandum,quo tamen tempore incumbimus expurgationi vlceris,si fuerit somnus breuior haud nocebit: supinus accubitus caueri debet. In curandis renũ vlceribus nihil est,quod quide̅ magis cõueniat quiete: caueant illi quãtum fieri poterit ab omni exercitationum gene- siue me K

A equitando, siue etiam in vehiculis, vt curru, lectica, nauique facta: pro exercitatione eorum leuis fricatio sufficiat, hoc tamen limitari debet præceptum: quoniam dum abstergere sabulum, & pus ex renibus cõsilium fuerit, tunc sanè oportebit leuem motum ægris præcipue, sic enim facilius abstergimus, effluitq; ex ipsis renibus materia; coitus tamquàm pestis quędam deuitandus est. Procurãdum omni diligentia, vt aluus fluida sit: cum repletis intestinis renes haud mediocriter laborare videantur si natura tàlem non habuerit vacuationem, arte supplendum, aut enematis, aut cassia fistulari, aut elc. ex mixarijs, vel etiam diapruno simplici. Deuitetur ira, furor, atque tristitia: gaudeat quoad eius fieri potest. Quod vero ad cibum, potumque pertinet, hæ obseruandæ sunt regulæ. prima vt satietatẽ deuitet, cruditatesque: secũda, vt fugiat ciborũ varietatem: tertia vt minor sit cęna ipso prandio: Postremo vt omnia deuitet acria, & acida, à quibus non parum exulcerationes asperantur. condimenti autem gratia haud negauerim acetum passulis; aut sapa temperatum. Cauenda pariter sunt omnia magnæ dulcedinis: nihil crudum desumi debet; nihil quod maxime crassum, & viscidum. vtatur ptis-
B sana tota. eiusdem cremore, amilum, similago tota cum lacte, cum potissimum vlceris consolidationem quærimus. lac eius permistum confert. oua sorbilia quinimo citra coctionem deuorata prodesse multum significauit Aetius: Iusculum Gallinæ pullorũ, phasianorum, starnarum, francolinorum, ficedularum, & reliquarum volucrium montanarum teneram carnem habentium, quæ tamen non sint antiquæ, & earũdem carne comesta, prodest. Nec inutilis est leporis caro, hœdi, iuuenis verueeis: magis vtendũ assis pro consolidatione vlceris: magis elixis pro abstersione: vtraque vigente intentione tum assis tum elixis. Piscibus vtatur facilis coctionis, vti sunt saxatiles, asellij, gobij, mugil e pelago, gambari, locustæ fluuiales, cancri: qui veluti remedium, & nõ tamquam solum alimentum præbeantur, Aetij testimonio. Erinaceus quoque recens familiariter permittatur. Ex bellarijs passæ conueniunt vuæ, nuces pineæ duabus aquis maceratæ simul cum seminibus melonum eodem modo præparatis: Nam creditur ex horum vsu continuo maximam ægrotis vtilitatem venturam fore. Admittuntur pistachia, amigdalæ virides, maturæ probeque mundatæ: siccæ similiter præmaceratæ &
C decorticatæ vtiles. vua pensilis admittitur, cucurbitarum usus recentium bonus, nam abstergunt, & refrigerant, melonum in prima duntaxat mẽsa accommodatus est: optimi tamen eligendi suauitate saporis insignes. Ex oleribus conuenit malua, omne genus cichoreæ, rumex, portulaca, asparagus palustris, cucumis lactuca, omnia tamen cocta: lacte utendum asinino primum, mox caprino, tandem ouino, aut uacino. causa diuersitatis à diuersitate pẽdet indicationũ: Nã si fuerint præualẽtes, q̃ mõdificationẽ exigũt, tenuissimum, si quæ glutinationem crassissimum eligito. si tarde ex uẽtriculo descendit salis tantillum, aut mel despumatum, aut rosaceum permisceto. quantitas sit unciarum quinque horis quinque ante cibum: neque dormiat, neq; exerceatur assumpto lacte. cõueniunt omnia ex lacte præparata edulia. Potu utatur exiguo. Vino albo subastringenti expurgationis tempore: at cõsolidationis nigro, & austero. temperatum sit fontana primis diebus, postremis cisternina, atque etiam calibeata: nam non modo naturales partes roborat, sed etiam visceri læso utilitatem miram afferre potest: quinimo hoc certe testari possum, ut quis citius ab hoc affectu curetur: atque ut ab imminenti-
D bus malis præseruetur, nullum inueniri posse magis accommodatum auxilium, quàm paucitas potus; atque etiam uino uti calibeato: cuius conficiendi rationem aliàs docebimus: interim sciat, quod si ignitum calibem optimo uino decies extinxerit, utilitatem esse habiturum ingentem; & hæc satis de proposito affectu. Interim uero Francisce optimè curabis ualetudinem tuam, & me, quod te facere non dubito, mutuo amabis. Cinguli die 4. Febr. 1571.

F I N I S.

